ÖNSÖZ

Alemlerin Rabbi Allah'a hamd, O'nun peygamberi Muhammed (sav)'e, al ve ashabına selam olsun.

İslam alemi bugün çeşitli meselelerle karşı karşıyadır. Küfür ve batıl ehli, Müslümanların can ve mallarına kastetmiş, bu konuda olmadık problemler ortaya çıkararak Müslümanları dağınık halde tutmaya çalışmaktadırlar. Birlik ve beraberlikten yoksun Müslümanların tek başlarına yapabilecekleri şeyler küfür ehlinin meydana getirdiği birlik ve beraberlik karşısında arzulanan mukavemeti temin etmekten uzaktır. Onun için Müslümanların layık oldukları vahdeti meydana getirerek, içinde bulundukları bu yürekler acısı çaresizliği geride bırakmaları gerekmektedir. Bunun temini ise Müslümanların Kur'an ve Sünnet'in etrafında sağlam bir halka meydana getirerek Ehli sünnet ve'l-Cemaat İmam ve müctehidlerinin ictihad ve görüşlerini iyice bilmeleri, bunlardan şahsi ve içtimai hayatları için bir takım neticeler istihsal etmeye azimli olmaları gerekmektedir. Bunu yapmadığımız ve bu konudaki gayretleri desteklemediğimiz takdirde içtimai hayatımızın giderek bozulması, ahlaksızlık, katil, hırsızlık, sefalet ve sefahetin giderek büyümesinden şikayet etme hakkımız olmayacaktır. Kaldı ki, İslam'a ve Müslümanlara düşmanlık yapanlar sadece dışardan gelen tehlikeler şeklinde tezahür etmemektedir. Hariçten gelen saldırı ve tehlike de, binbir şeklin arkasına gizlenerek Müslümanların akidelerini bulandırmaya ve İslam'a olan teveccühlerine bir hudud tayin etmeye çalışırken, içerden de bu menfi gidişata yardımlar olmaktadır. İslam'ı bilmeyen, İslam'ı kendi cehaletiyle sınırlayan bir çok insan ve telakki, Müslümanların zihinlerini bulandırmaktadır. Müslümanların kendi aralarındaki ihtilaf ve nizalarının çoğu cehaletten ve İslam'ı hakkı ile bilip yaşamamaktan kaynaklanmaktadır. Ancak hiç kimse cehaletle savaşmak, dolayısıyla da İslam'ı bilmek hususunda, ciddi bir gayretin içine girmek istememektedir. Her şeye en kolay yoldan ulaşmak ve sahip olmak arzusu bize hakim gözükmektedir. Ancak hepimizin de müşahede ettiği gibi, İslam dünyası ciddi tehlikelerle yüzyüzedir. Fikri manada görülen bu korkunç tefessüh arkasından tanınmaz bir nesil meydana getirmiş bulunmaktadır. Bu nesil ne Kur'an'ı ne de Resululüllah'ın (sav) sünnetini bilmekte, kısacası manen gıdasız kalmaktadır. Oysa Müslümanın kurtuluşu, Yüce Rabbimizin inzal buyurduğu Kur'an-ı Azimüş-şanda ve bunun müfessiri durumundaki Sünnet'te görmesi gerekmektedir.

Bu sahadaki çalışmaların bir cüz'ü olarak fıkıh'a, yani İslam hukukuna da ilmi manada yer vermek ve meselelerimizi bu anlayışla yoruma tabi tutmak gerekmektedir.

"Günümüz Meselelerine Fetvalar" adıyla yayınlanan ve Müslüman kardeşlerimin büyük mazhariyetine erişen ve ilk baskılarında Üç ayrı cilt halinde yayınlanıp şimdi de bir kısım ilaveler ve yeni bir düzenlemeyle iki cilt halinde basılan kitabımızın aynı ilgiyle karşılanacağını ümid ediyorum.

Haklarını ve hukukunu arayan ve bu konuda sıhhatli ilmi kaynaklara dayanan nesillerin ümit vaadettiği bir geleceğe yönelmek, ancak

Kur'an-ı Kerim ve Sünnet-i Resulüllah'a sımsıkı sarılmakla

gerçekleşebileceğinden şüphe etmemek gerekir. Çalışma bizden, başarı Allah' dan.

..

Halil GUNENÇ

AKAİD

SORU 1 -İman nedir? Üzerine ne gibi şeyler terettüp eder, kısaca açıklar mısınız?

CEVAP: İman; Cenabı Allah'ın, vahiy meleğinin aracılığı ile, Hazret-i Muhammed (sav)'e gönderdiği semavı hükümlere kesin olarak inanıp tasdik etmektir.

Bir kimse Kur'an-ı Kerim ve mütevatir sünnet ile sabit olan bir hükmü inkar ederse mü'min değildir. Mü'minlere terettüp eden ahkam da kendisine terettüp etmez. Mesela oruç, namaz ve benzeri farzları inkar eden veya içki ve faiz gibi yasakları kısmen de olsa mubah gören kimse, İslam'ın hududu dışında kalıp Müslümanlarla olan manevi bağı koparmış olur. Bu sebeple Müslümanlara varis olamaz, cenaze namazı kılınmaz, Müslüman mezarlıklarında defnedilmez ve onlarla evlenemez.

İslam'a inanmadığı halde kendine, Müslüman görüntüsü veren Abdullah bin Ubey, ölüm döşeğinde iken Peygamberimiz ile görüşmek istedi. Bunun için yanına giden Peygamber (sav) den kendisinin cenaze namazını kıldırmasını istedi. Peygamber (sav) de bu teklifi kabul etti. Öldüğünde Peygamber (sav), cenaze namazını kıldırmak için ayağa kalktı. Fakat İslam'a karşı samimi olmadığı için Cenab-ı Hak, Peygambere, onun cenaze namazını kıldırmasını yasaklayarak şu ayet-i Kerimeyi inzal buyurdu: "Asla onlardan -münafıklardan- ölen kimse üzerine cenaze namazını kılma." (Tevbe suresi 84)

SORU 2 -Müslümanlardan uzak bir yerde yaşayıp, İslamın ne olduğunu bilmeyen kimse, kıyamet günü Allah katında sorumlu olacak mı?

CEVAP: İslamiyetten önce iki Peygamberin bi'seti arasında yaşayan ve hiç birisine yetişmemiş olan kimse, ehli fetrettir. Ehli fetret, ibadet ve ahkam ile mükellef değildir. Bu hususta ulema ittifak halindedirler. Fakat, Allah'a (c.c.) İman etmekle mükellef olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır. Matüridi'ye göre ehli fetret, ibadet ve ahkam ile mükellef değil ise de Allah'a İman etmekle mükelleftir. Çünkü Cenabı Allah'ın, kendilerine verdiği aklı kullanıp; yer, gök ve içindekilere ibret nazarı ile baktıkları takdirde Allah'ın varlığını idrak edebileceklerdir. Bunun için aklını kullanmayıp tevhid belgelerini ihmal eden kimse, Allah'ın indinde mesul olacaktır. Halimi, "Minhac" adlı kitabında şöyle diyor: "Akıl sahibi olan bir kimse, Allah'a yapılmış bir daveti duyduğu halde doğruluğunu ispatlamak için aklını kullanmazsa daveti reddetmiş sayılır."

Matüridiyye'nin en güçlü belgesi; Peygamber'in cahiliyet devrinde putlara tapmış olan kimselerin cehennem azabına müstahak ve ehli dalalet olduklarını haber vermesidir.

Eş'ariyye ile Şafi'i ulemasına göre ehli fetret, Allah'a İman etmekle de mükellef değillerdir. Çünkü insanları Peygamber vasıtasıyla İmana devet eden Allah Teala, bunları -Ehli fetreti- davet etmemiştir. Akıllarına dayanarak Allah'a İman etmedikleri takdirde sorumlu olmamaları gerekir.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Biz bir elçi göndermedikçe hiç bir kimseye azab etmiş değiliz."

Peygamber'in bi'setinden sonra İslam'dan haberi olmayan kimseler de ehli fetret gibi sayılır. Keşfedilmeden önce Amerika halkı

gibi.

İmam Gazali şöyle demektedir:

Peygamber'in bi'setinden sonra (inanmayan) insanlar üç sınıftır: Birinci Sınıf: Peygamber (sav)'in davetini duymamış, kendisinden haberdar da olmamıştır. Bu sınıf kesin olarak Cennetliktir. İkinci Sınıf: Peygamber (sav)'in davetini, gösterdiği mucizelerin

durumunu ve güzel ahlakını duymuş olmakla beraber İman etmemiştir. Aramızda bulunan ehli küfür gibi, bu sınıf kesin olarak Cehennemliktir.

Üçüncü Sınıf: Biz Müslümanlar, Deccal'ın ismini duyduğumuzda nefret ettiğimiz gibi (haşa) onlar da Peygamber'in isminden öylece nefret ediyor. (Çünkü onlar, Peygamber(sav)'in aleyhinde yapılan menfi propagandalardan başka bir şey duymamışlar). Kimse onlara doğrusunu söyleyip onları heveslendirmemiştir. Bunların da ehli Cennet olacaklarını umarım.

SORU 3 -Halkın dilinde, "Kalü beladan beri İman ettim" şeklinde dolaşan bir söz vardır, bu söz doğru mudur ve manası nedir?

CEVAP: Bu söz doğrudur. Kur'an-ı Kerim ile sabittir. Araf suresi

172-173. ayetlerinde şöyle buyurulmaktadır: "Rabbin Ademoğullarının sulbünden soyunu çıkarıp onlara, 'ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu; onlar da 'evet şahidiz' demişlerdi."

Müfessirlerin çoğu bazı hadislere istinad ederek bunu şöyle açıklıyor: Cenabı Allah Hz. Adem'i yarattıktan sonra zerrecikler halinde, bulunan zürriyetini sulbünden çıkararak kendilerine hitap edip buyurdu ki: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" onlar da, "Evet, sen bizim Rabbimizsin" dediler. Bu açıklamaya göre, gerçekten Cenabı Allah ile ruhlar arasında böyle bir muhavere vaki olmuştur. Yukarıda da beyan ettiğimiz gibi, bu muhavere ve misak dünyada, Hz. Adem'i yarattıktan sonra olmuştur; ruhların İmanı da o zamanda olmuştu.

Yalnız İbn'i Kesir'in de ifade ettiği gibi bu hususta varid olan hadisler, merfu değil mevkufturlar.

Bunun için selef ve halefin bazı alimleri "Ben sizin Rabbiniz değil miyim? Evet, sen bizim Rabbimizsin" tarzındaki soru ve cevap, "kal" ile değil, "hal" iledir. Yani Cenabı Allah'ın yarattığı bu kainat, manzümesiyle rububiyetini ilan edip ispatlıyor ve insanların fıtrat ve duyguları Allah'ın, kainatın rabbi ve

tek olduğunu kabul ediyor. Yani insan bozulmamış ise, ruh ve duygusunda bu gerçeği bulabiliyor. Demek ki, bu misak ve ahd "kavli" değil, fıtridir; yoksa bu kavli olsaydı, insanın aleyhine hüccet olabilmesi için vaki olan bu misakı hatırlayıp bilmesi gerekirdi. Halbuki biz insanlar böyle bir şeyin vaki olduğunu bilemiyoruz.

Kadi Beydavi de bu kanaattedir, yalnız İbn-i Hacer el- Heytemı,

"el-Fetava'l Hadisiyye" isimli kitabında, Kadı Beydavı'yi ağır bir dille suçlayarak bu görüşün, alimlerin çoğunun görüşüne aykırı bir görüş olduğunu ifade ediyor.

Bazı kimseler "Kalü Bela" meselesini şöyle anlatırlar: "Cenabı Allah insanların vücutlarını yaratmadan önce onların ruhlarını ervah aleminde yaratmış ve tümüne hitaben şöyle demiş: "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" Onlar da cevaben "Bela" yani, "evet" demişler. O zaman da ruhlar Allah'a İman ederek O'nun birliğini ve rab'ları olduğunu ilan etmişlerdir. Bu söz her ne kadar yaygın bir halde ise de esası yoktur. Ayrıca Ayet-i Kerime bunu yalanlamaktadır. Çünkü yukarda belirttiğimiz gibi ayetin manası Rabbin Adem oğullarının sülbünden soyunu çıkarıp onlara: "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" demiş. Yani Allah Hz. Adem'i ve oğullarını yaratıp dünyaya yerleştirdikten sonra bu soru ve cevap vaki olmuştur. Ruh alemini müspet veya menfi olarak asla dile getirmemiştir.

SORU 4 -"Allah göklerdedir" demek caiz midir?

CEVAP: Cenabı Allah ezeli olduğu ve mücessem olmadığı için, hadis olan gökte olması mümkün değildir. Cenabı Allah mekan ve yönden münezzehtir. Mekan ve yön olmadan O var idi.

Bunun için mekan ve yön şaibesini veren ayet ve hadisleri te'vil etmek gerekir.

Allah'a mekan ve yön ispat eden kimsenin kafir olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Alimlerin çoğu kafir olmadığına hükmediyorlar.Çünkü, mesela, "er-Rahmanü alel arşi's-teva" gibi ayetlerin zahiri, bu manayı ifade ediyor. Hatta Said, İbnü'l Müseyyeb ve Süfyan gibi zevatlar da "te'vil etmeden bu tip ayet ve hadislere İman etmek gerekir" diyorlar.

SORU 5 -Bir kimse "Allah her yerdedir veya her yerde hazır ve nazırdır" derse ne lazım gelir?

CEVAP: Bir kimse "Allah her yerdedir veya her yerde hazır ve nazırdır" derse; şayet Cenabı Allah'ın zatıyla her yerde mevcut olduğuna inanarak söylerse kafir olur. Çünkü Cenabı Allah mekandan münezzehtir. Ne yerdedir, ne

göktedir. Yer ve gök olmadan evvel de o var idi. Ama ilim ve kudretiyle her yerde mevcut olduğunu kast ederek bu sözü söylerse kafir olmaz. Yalnız bu sözü söylememeye dikkat etmek lazımdır. Maalesef avam tabaka "Allah her yerde hazır ve nazırdır" sözünü çok söylemektedir. Bunun yerine "Allah her şeyi bilir" demek gerekir.

SORU 6 -Peygamber (sav)'in miraç gecesinde semalara Çıkıp Cenabı Allah'ın ru'yetiyle müşerref olduğuna inanıyoruz. Bunun manası; Cenabı Allah'ın yerinin sema olduğu lazım gelmez mi?

CEVAP: Ehli sünnet ve'l-Cemaatın itikadına göre, Hz. Peygamber (sav) miraç gecesinde Cenabı Allah'ın ru'yetiyle müşerref olmuştur. Ama bunun manası, "Allah Teala'nın yeri semadır" demek değildir. Belki Hz. Muhammed (sav) semada iken Cenabı Allah kendisine tecelli etti. Cenabı Allah isteseydi Peygamber (sav) yeryüzünde iken de kendisine tecelli edebilirdi. Ama hikmet, semada olduğu bir sırada tecelli etmekte idi.

SORU 7 -Son senelerde Müslümanların herhangi bir sebepten dolayı birbirlerini tekfir edip, riddet ile itham ettiklerini görüyoruz. İnsan ne ile mü'min ve ne ile kafir olur?

CEVAP: Dünya ve ahirette insanı mesut eden İmandır, iman her şeydir. O olmazsa her şey yoktur, iman; Allah'a ve onun indirdiği ahkam ve haberlere inanmaktır. Bir kimse Kur'an-ı Kerim'in bir hükmünü veya bir haberini yalanlarsa mü'min sayılmaz, iman ettikten sonra İslam'ın tümünü veya bir kısmını inkar veya onunla istihza ederse mürted sayılır. Bunun için mü'min olarak yaşayıp ölmek isteyen kimse İslam'ın ahkamını öğrenip onlara imanı devam ettirmek zorundadır. İslam tarihi birçok zaman ve yerde riddet olaylarına şahid olmuştur. Peygamber (sav)'in vefatından sonra Arap Yarımadası ve İspanya gibi yerlerde olduğu gibi, şüphesiz ki bunların en büyüğü ondokuzuncu ve yirminci asırlarda Rusya ve Çin'in istilasına maruz kalan İslam aleminin her yanında ortaya çıkan riddet olaylarıdır. İslam aleminin birçok ülkesi hala esaret altında yaşadığı ve hürriyetten mahrum olduğu için, İslam'ın ne demek olduğunu bilmeyen halkı İslam' dan uzaklaştırıldığı gibi, sureten bağımsızlığına kavuşan birçok İslam ülkeleri de batı ve doğu kültür emperyalizminin etkisi altında yaşadıkları için bilerek veya bilmeyerek İslam'ın birçok ahkamına inanmazlar. İşte böylece, İslam aleminde salgın hastalık gibi irtidad -İslam'dan dönmek- yaygın bir hale gelmiştir. Şehir ve kasabaları aşarak köylere kadar uzanmıştır. Normal olarak bir evde İslam'a inanan olduğu gibi inanmayan da vardır. Bu, acı da olsa gerçektir. Ama maalesef İslam aleminin başına gelen bu felaket yetmiyormuş gibi gerçekten İslam'a inanan kimseler de ufak tefek sebeplerden dolayı

birbirleriyle uğraşıp bölünüp parçalanmak için ne gerekirse onu yapıyorlar. Düşünce ve meşrep ayrılığı yüzünden birbirlerini tekfir ediyorlar. Tekfir eden ile konuştuğun zaman, onun Müslüman olduğunu göreceğin gibi, tekfir edilen kimse ile de konuştuğunda onun da hakiki Müslüman olduğunu göreceksin. Fakat, ölçüsüzlük onları bu hale getiriyor.

Müslümanları tekfir etmek kolay bir şey değildir, faydası yoktur. Bir Müslümanın sözü veya hareketi şüpheli olsa da onu te'vil etmek mümkün olduğu takdirde tekfir edilmemesi gerekir.

Bir kimse birisine "sen kafirsin" veya "falan adam kafirdir" derse şayet gerçekten kafir ise zaten mesele tamamdır. Yoksa o söz kendisine döner. Yani kendisi kafir olur. Peygamber (sav) şöyle buyurur:

"Bir kimse bir kimseye "kafir" veya "Allah'ın düşmanı" derse ve böyle olmazsa mutlaka (o söz) kendisine döner".

Binaenaleyh tekfir memuru imiş gibi şuna buna kafir diyen kimselerİn, Peygamber (sav)'in bu sözüne kulak verip iz'ana gelmeleri lazımdır.

SORU 8 -Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de "Ben ancak bana ibadet etsinler diye ins ve cinleri yarattım" buyurur. Bazı kimseler bu söze pek inanmıyor. "Nasıl bizim vazifemiz sadece namaz kılmak, oruç tutmak ve zekat vermek olsun" diyorlar. Bu konuda ne dersiniz?

CEVAP: İbadet; Allah'a büyük saygı gösterip O'nun kanun ve nizamlarına boyun eğmektir. Başka bir deyimle ibadet, hayatta Allah'ın kanun ve nizamlarına uygun olarak yaşamak ve her harekette Allah'ı düşünmektir. Namaz kılmak ibadet olduğu gibi Allah'ın emrettiği şekilde alış-veriş yapıp Allah'ın emirlerine imtisal etmek ve günahlardan sakınmak da ibadettir.İnsan ile hayvanı birbirinden ayıran da bu noktadır. Avamın anladığı gibi ibadeti, sadece namaz gibi taatlere sıkıştırmak yanlıştır. Peygamber (sav):

"Müslüman kardeşine karşı gülümsemen ibadettir" buyurmuştur.

SORU 9 -Herhangi bir kimse zina etmek, içki içmek ve Allah'ın emrine ters düşen bir hüküm vermek gibi büyük bir günah işlerse İslam'dan çıkıp kafir olur mu?

CEVAP: Küfür lügatte örtmek manasına gelir. lstılahta ise, Allah ile Resülünün buyruklarını inkar eden bir inançta bulunmakla husule geldiği gibi bu inkar inancını ifade eden söz ve fiil ile de husule gelir: Mesela bir kimse söz ile "Allah yoktur" veya "Allah'ın yaptığı" veya "söylediği bu söz doğru değildir, zamanı geçmiştir" derse mürted (kafir) olur.

Keza, Allah'dan başka bir şeye secde eder veya başka bir ibadette bulunarak

fiiliyle Allah'a şirk koşarsa mürted olur. Başka bir deyimle kalp ile Allah'ın herhangi bir hükmünü inkar eder veya bu inkarı ifade eder bir söz veya fiilde bulunursa mürted olur. Zina etmek, içki içmek ve Allah'ın emrine muhalif bir hüküm vermek gibi günah işlemek inkarı tazannum etmediği için küfür sayılmaz. Hariciler, büyük günah işlemenin küfür olduğunu kabul ederken Mu'tezile, büyük günah işlemek kişinin İmandan çıkmasına vesiledir, ancak küfre girmeye vesile değildir, yani İman ile küfür arasında kalır demektedirler.

SORU 10 -Güçlü biri tarafından tehdit ile küfre vesile olacak sözleri, mecbur kaldığı için söyleyen kimse kafir olur mu?

CEVAP: Küfür ve dinden dönmek üzere ölüm tehdidiyle zorlanan kimse küfrü gerektiren sözü söylememek için ölüme sabrederse ulemanın icma'ıyla azimet ile amel ettiğinden dolayı büyük mükafatı vardır. Ama kalbi imana yatkın olduğu halde tehdidin etkisi altında kalarak dinden dönmeyi ve küfrü gerektiren sözü söylerse kafir olmaz. Peygamberin zamanında, Müseylemetü'l-Kezzab'ın casusları tarafından iki sahabi esir alınıp Müseyleme'ye götürüldüler. Müseyleme onlardan birisine dedi ki:
-Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna inanır mısın?

-Evet.

-Ben Müseyleme'nin Allah'ın Resulü olduğuna da inanır mısın?

-Evet.

Bunun üzerine Müseyleme onu salıverdi. Sonra ikincisine dedi ki:

-Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna inanır mısın?

-Evet.

-Ben Müseyleme'nin Allah'ın Resulü olduğuna inanır mısın?

-Sağırım kulaklarım işitmez, dedi. Bunun üzerine onu alıp boynundan vurdurup öldürttü. Sonra ölümden kurtulan sahabi Peygamber'e (sav) giderek:

-Helak oldum, dedi.

-Seni helak eden nedir?

Sahabe durumu anlattı. Bunun üzerine Resulüllah (sav):

-"Senin arkadaşın azimet ile amel etti, sen de şimdi içinde

bulunduğun ruhsat ile amel ettin," buyurdu.

Sahabi de; "Senin Allah'ın Resulü olduğuna kalben inanır ve tasdik ederim" dedi. ,

Ölümden başka bir şey ile tehdid edilen kimse İbni Sehnun'un Irak ehlinden nakil ettiğine göre, el ve ayak kesmek veya ölüme vesile olabilecek işkence ile tehdit edilirse yapılması caiz olmayan şeyi yapabilir ve mesul değildir.

Nehai ve Malik, "zincire vurmak ve hapis ile tehdit etmek de zorlama sayılır" derler.

Bu gibi şartlar altında kalan kimse yaptığından sorumlu sayılmaz.

İmam Muhammed bu hususta şöyle diyor: "Bir kimse küfrü gerektiren sözü söylemediği takdirde mal v.s. gibi şeylerinin alınacağı ile tehdid edilirse kalbi İmana yatkın olduğu halde küfür gerektiren sözleri söylerse küfrüyle hükmedilmez".

SORU 11 -Bir kimse bilmeyerek küfrü gerektiren bir söz söylerse kafir olur mu?

CEVAP: Bilmeyerek küfrü gerektiren bir söz söyleyen kimsenin kafir olup olmayacağı hususunda ihtilaf vardır. Buhara ve Semerkand ulemasına göre cehalet mazeret sayılmaz. Bilmeyerek de olsa kelime-i küfür söylemek küfürdür. Bazı ulemaya göre, küfrü gerektiren sözün muhtevasına inanmayan kimse böyle bir kelime söylerse kafir olmaz. Özellikle avam tabaka hangi kelimenin küfre vesile olduğunu, hangisinin olmadığını bilmedikleri için, onları tekfir etmemek daha uygundur. Yoksa, Müslümanların çoğunu tekfir etmemiz lazımdır, İbni Nüceym; "Küfründe ihtilaf bulunan bir kimseyi tekfir etmemeğe yemin ettim" diyor.

İSLAMİ FIRKALAR

SORU 12 -Ehli sünnet ve'l cemaat kimdir? Ehli sünnet ve'l cemaat olmayan bir kimse Müslüman sayılır mı?

CEVAP: Asrı saadette herhangi bir problem ortaya çıktığı zaman ihtilafa yol açmadan kolayca halledilirdi. Çünkü Peygamber (sav) en az günde beş defa Müslümanlarla bir araya gelip onlarla birlikte karşılaştıkları problemleri gözden geçiriyordu. Peygamberi aşan bir mesele ortaya çıktığı zaman hakkında vahy-i ilahi nazil olup onu açıklıyordu. Peygamber (sav), irtihal ettiğinde tabii olarak Kur'an-ı Kerim ile Peygamber (sav)'in sünneti her şeyi açıkça belirtmediğinden, birçok meselelerde ihtilaf baş gösterdi. Bu sebeple ibadet ve hukuk alanında mezhepler oluştuğu gibi inanç sahasında da fırkalar meydana geldi. İnanç sahasındaki fırkalar: Mu'tezile, Şia, Havariç, Neccariye, Müşebbihe, Mürcie, Cebriye ve Ehli Sünnet olmak üzere sekiz sınıfa ayrılmıştır.

SORU 13 -Ehli sünnet nedir?

CEVAP: Ehli sünnet, Kur'an-ı Kerim ile sünnet-i nebeviyyeye temessük edip, doğru yoldan sapmayan kimselerdir. Zamanımızda Müslümanların kahir ekseriyeti bu fırkadandır. İnanç yönünden ne ifratı ne de tefriti vardır. Ehli sünnet'in inançları özetle şöyledir:

Cenabı Allah (c.c.) bütün kemal sıfatlarla muttasıftır. Hiçbir eksiği yoktur. Her şeyin halikı O'dur. Zatında bir olduğu gibi sıfatlarında da birdir. Ezelidir. Hiç bir şey yokken O var idi. Ebedidir. Varlığı sonsuzdur.

SORU 14 -Allah'ın kaç çeşit sıfatı vardır?

CEVAP: Allah'ın üç çeşit sıfatı vardır, 1) Sıfatı Selbiye, 2) Sıfatı Sübutiyye, 3) Sıfatül Esma.

SORU 15 -SIFAT-I SELBİYE kaçtır?

CEVAP: Bunlar altıdır:

a-Vahdaniyet: Cenabı Allah'ın (c.c.), zat ve sıfatında bir olmasıdır.

b- Kıdem: Cenabı Allah'ın (c.c.) varlığının başlangıcı olmaması, yani ezeli olmasıdır.

c- Beka: Varlığının sonu olmamasıdır.

d- Muhalefetü'l-havadis: Sonradan var edilmiş olan şeylere muhalif olmasıdır.

e- Kıyam bi nefsihi: Cenabı Allah'ın, kendisiyle kaim, tam istiklal sahibi olmasıdır.

f- Vücut: Var olmaktır.

SORU 16- SIFAT-I SÜBUTİYE kaçtır?

CEVAP: Bunlar da, Eş'arilere göre yedi, Maturidilere göre de sekizdir ve şunlardır:

a- Hayat: İlmin imkanını gerektiren ezeli bir sıfattır.

b- İlim: Bilinmesi mümkün olan her şey, kendisiyle açık bir şekilde bilinen ezeli bir sıfattır.

c- Kudret: Mümkinata taalluk edip, müessir olan ezeli bir sıfattır.

d- Sem': İşitilebilen şeylere taalluk eden ezeli bir sıfattır.

e- Basar: Görülmesi mümkün olan her şeye taalluk eden ezeli bir sıfattır.

f- Kelam: İlahi emir ve nehiylerin kaynağı olan ezeli bir

sıfattır.

g- İrade: Kudret dahilinde bulunan şeylerden birinin vukuunu belli bir zamana tahsis eden ezeli bir sıfattır.

h- Tekvin: Yaratmak, rızıklandırmak gibi fiili sıfatların kaynağı olan ezeli bir sıfattır. Eş'arilere göre bu sıfat yoktur.

SORU 17 -Sıfatü'l Esma nelerdir?

CEVAP: Sıfat-ı sübutiyeden türeyen sıfatlardır ve şunlardır:

a- Hayy: Daimi diri olan.

b- Alim: Her şeyi bilen.

c- Kadir: Her şeye gücü yeten.

d- Semi: Her şeyi işiten.

e- Basir: Her şeyi gören.

f- Mütekellim: Konuşan.

g- Mürid: Dileyen.

h- Mükevvin: Yapandır.

Hayr olsun şer olsun, kader Allah'dandır. Kaderi, her şeyde caridir. Bir mü'min büyük günah işlese de İmandan çıkmaz. Allah dilerse onu affeder, dilerse cezalandırır.

İnsan, zayıf bir yaratık olduğu için hiçbir şeyi yaratamaz, her şeyi yaratan Allah Teala'dır. Ancak kendisine irade-i cüziyye verilmiştir. Ceza ve mükafat buna dayanır.

Kur'an-ı Kerim, ezeli ve ebedi olup mahluk değildir. Kur'an-ı Kerim'in buyurduğu gibi. Allah Teala ahirette görülecektir. Akıl terazisi çevre ve adetlerle bozulduğu için eşyanın güzellik ve çirkinliği onunla sabit olmaz. Ancak şeriatla sabit olur.

Allah Teala muhtar'dır. Hiç bir şeyi yapmağa mecbur değildir. Cisim ve mekandan münezzehdir.

Cenabı Allah (c.c.)'ın Melekleri vardır. Bunlar, asla Allah'a asi olamazlar. Şehvet ve nefsani arzulardan münezzehdirler. Yemez, içmez, yatmaz ve evlenmezler. Ne erkek ne dişidirler. Çeşitli şekillere girebilirler. Allah'ın, dört kitabı ile yüz sahifesi vardır. Beşerin hidayeti için onları seçkin kullarına indirmiştir. En son kitap

Kur'an-ı Kerim' dir. O nazil olduktan sonra hiç bir kitap veya sahife ile amel edilmez. Hepsi yürürlükten kalkıp mensuh olmuşlardır. Ve İslam dininden başka bir din kabul edilmez.

Cenabı Allah'ın Peygamberleri vardır. Sayıları ne kadardır, kesin olarak bilinmez. İleri gelenleri: Hazreti Muhammed (sav). İbrahim

(sav), Musa, İsa ve Nuh (sav)'dür. Bunların arasında fark gözetmeksizin hepsine inanırız.

Ashabı Kiram, beşer olmaları itibariyle herkes gibi yanılmış olabilirler. Ama nübüvvet'in edebiyle edeplendikleri ve samimi olarak

İslam'ın nurunu her tarafa götürüp, beşerin hidayetine vesile oldukları için onlara borçluyuz.

Bu zamanda ehli sünnet ile şia fırkaları her yerde mevcuttur. Fertleri, hangi fırkaya mensup olduklarını biliyorlar. Diğer fırkalar ise, mevcut olmakla beraber çoğu hangi fırkaya mensup olduklarını, hangi fırkayı taklid ettiklerini bilmezler. Çünkü kaderi inkar edip; insanın kendi fiilini yarattığına inananlara çok rastlanır. Ama bunlar, mu'tezileye mensup olduklarını bilmezler. Yine, "mü'mine günah zarar vermez" diyen bazı kimselere rastlanır. Fakat bunlar da mürci'e fırkasına mensup olduğunu bilmezler. Ehli sünnet de iki fırkadır.

1- Eş'ari fırkası.

2- Maturidi fırkası.

Bu iki fırka arasında teferruatta ihtilaf olsa da, inanç esaslarında birlik halindedirler. Biri diğerinin aleyhinde değildir. Hatta bir tek fırka sayılır. Ehli sünnet'in itikadlarını gereği gibi açıklamak çok uzayacağından sözü burada kesiyoruz. Ehli sünnet olmayan kimse küfrü gerektiren bir söz veya harekette bulunmazsa onu tekfir etmemek lazımdır.

SORU 18 - Mutezile nedir?

CEVAP: Mutezile: hicretin birinci asrında ortaya çıkan İslam'i bir fırkadır. Abbasi devletinin ilk günlerinde büyük rol oynamıştır. En bariz iddiaları; büyük günah işleyen kimsenin ne mü'min ne de kafir olduğudur. Ehli sünnet ve'l Cemaat fırkasına muhalefetleri şu yedi meselede toplanmaktadır.

a- Katl, zina ve içki içmek gibi büyük günahları işleyen kimse, tevbe etmezse ne mü'min ne kafirdir, ikisinin arasındadır.

b- İnsan, bizzat kendi fiilini yaratır. Allah'ın onda hiçbir tesiri yoktur. Kader, kulun fiilinde cari değildir. Bundan dolayı Mutezile'ye, Kaderiyye de denilir.

c- Cenab-ı Hakk'ın zatından başka bir şey yoktur. Yani Allah sıfat-ı sübutiye ile muttasıf değildir.

d- Kur'an-ı Kerim Allah'ın kelamı olup mahlukudur.

e- Allah Teala (c.c.) ahirette görülmeyecektir.

f- Eşyanın güzellik ve çirkinliği şeriat ile değil, akıl ile sabittir.

g- Kul için hangisi iyi ise Allah onu yapmaya mecburdur.

Mutezile fırkası, uzun zaman mücadele vererek asırlarca yaşayabilmiş. Nazzam, Cahız ve Zemahşerı gibi büyük dehaya sahip olan bir kadro yetiştirmeğe muvaffak olmuştur. Bununla beraber zamanla bu zihniyet zayıflamış ve onu savunan belli bir cemaat da kalmamıştır,

SORU 19 -Şia kimlerdir?

CEVAP: Şia: Hz.Ali tarafını tutup, hilafetin onun ve zürriyetinin hakkı olduğuna, kıyamete kadar bu hakkın onlardan çıkmayacağına inananlardır, inanç yönünden Ehli sünnet ve'l-Cemaat'tan ayrı olduğu gibi amel yönünden de ayrıdır. Bu fırka Hz. Ali 'ye karşı aşırı sevgi duyduğundan dolayı, onun hasımlarını küfür ve dalalet ile itham edecek kadar ileri gidiyorlar. Şia'nın bir kısmı, Kur'an-ı Kerim'in açık hükümlerine ters düştüğü için Müslüman sayılmaz. Mesela beş vakit namaz ile Ramazan orucunu inkar eden bir kısım Rafızilerle peygamberliğin Hz. Muhammed'e (sav) değil, Hz. Ali'ye geldiğine ve Hz. Aişe'nin Hz. Muhammed (sav)'e hıyanet ettiğine inanan, Hindistan ve Pakistan'da bulunan İsmailiyye fırkası gibi.

Şia'nın diğer kısmı ehli bidat ise de Müslüman sayılır. Mesela Yemen'de bulunan Zeydiyye fırkası Hz. Ali'nin, imamete daha müstahak olduğuna, bununla beraber üst varken astın da halife olabileceğine inandıkları için Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer ve Osman'ın hilafetini reddetmiyorlar. Şiiler arasında Ehli sünnet'e en yakın fırka bu fırkadır.

Caferiyye -İmamiyye fırkasına gelince; bunlar, tefsir sahibi olan Tabarasi gibi zevat müstesna ifrat etmektedirler. Bunlar ashabın birçoklarını tekfir ederek, Ebu Bekir ile Ömer (ra)'i gasıp olarak nitelemektedirler. Aynı zamanda Al-i Beyt yoluyla rivayet edilmeyen hiç bir hadis-i nazarı itibara almadıklarından, Buhari ile Müslim başta olmak üzere Kütübü Sitte-i Sahiha'yı kabul etmemektedirler.

Bu fırka şu dört esasa dayanıyor:

a- ismet: Oniki imanın günahtan masum ve unutkanlıktan uzak olmaları.

b- Mehdilik: Gizlenmiş olan imam Muhammed bin Hasan el- Askeri'nin ahir zamanda çıkıp dünyayı refah ve adaletle dolduracağına inanmak.

c- Ric'at: Mehdinin çıkmasından sonra Hz. Muhammed (sav), Hz. Ali, Hasan, Hüseyin ve diğer imamlarla, Ebu Bekir ve Ömer gibi hasımlarının diriltileceğine ve onlardan Al-i Beytin intikamını aldıktan sonra tekrar öleceklerine inanmak.

d- Takiyye: Münasip bir zamana kadar durumlarını gizleyip,hüviyetlerini açığa vurmamak. Onlara göre oniki imama İman etmek, Allah'a (c.c.) iman etmekten bir cüz sayılır. Yani oniki imamın imametini inkar eden kimse Müslüman

sayılmaz.

SORU 20 -Hariciler kimlerdir?

CEVAP: Hariciler: Hz. Ali ile Muaviye arasındaki ihtilafı halletmek için hakeme baş vurulunca Hz. Ali'nin hata ettiğine hükmederek kendisine karşı gelenlerdir. Bunların Ehli sünnet ve'l-Cemaat'e muhalefetleri şu meselelerdedir:

a- İslami hükümleri teker teker bilmeyen Müslüman değildir.

b- Büyük günah işleyen kimseler Müslüman sayılmazlar.

c- Küçük yaşta ölenler, İman ve küfürde babalarına tabidir.

d- Allah yalnız hayrı murad eder. Şerri murad etmez.

SORU 21 -Malum olduğu üzere Müslümanların birçok fırkaları vardır. Bunlardan biri de HARİCİLER'dir. Zamanımızda bunlar ekseriyyetle Umman Sultanlığında yaşamaktadırlar ve idare de onların elindedir. Bunların bariz vasıfları; Hz. Ali ve Muaviye arasındaki ihtilafı bertaraf etmek için hakeme başvurulunca, Hz. Ali'nin hata ettiğine hükmederek kendisine karşı gelmeleridir. Bu Haricilerin Müslüman sayılıp sayılamayacakları meselesinde durum nedir?

CEVAP: Haricilerin her ne kadar birçok hataları varsada küfürlerini gerektiren kesin bir belge de yoktur. Biz ehli kıbleyi tekfir etmekten sakınmakla me'muruz. Ayrıca Hz. Ali (ra) bunların Müslüman olduklarını belirterek şöyle buyurur:

"Kardeşlerimiz bize karşı geldiler".

SORU 22 -Neccariye nedir?

CEVAP: Neccariye: Birçok meselelerde Mutezilenin görüşünde olup, kader konusunda onlardan ayrılan bir mezheptir. Ehli sünnet'e muhalefet ettikleri meseleler şunlardır:

a- Allah Teala'nın sadece zatı mevcuttur, sıfat-ı subütiyyesi yoktur.

b- Kur'an-ı Kerim mahluktur.

c- Cenabı Allah ahirette görülmeyecektir.

SORU 23 -Müşebbihe nedir?

CEVAP: Müşebbihe: Allah Teala'nın yarattıklarına benzediğine inanan bir fırkadır. Ehli sünnet'e muhalefet ettikleri meseleler:

a- Allah Teala (haşa) yaratıklara benzer.

b- Bazı zevata hulul edip birleşir.

SORU 24 -Mürcie nedir?

CEVAP: Mürcie: İyi amelin küfre fayda vermediği gibi masiyetin de İmana zarar vermeyeceğine inananlardır. Ehli sünnet'e muhalefet ettikleri meseleler:

a- Mü'min olan kimse günah işlese de, mü'min olduğu için günah kendisine zarar vermez.

b- Mü'min olan kimse günah işlese de kendisine azab edilmeyecektir.

SORU 25 -Cebriye nedir?

CEVAP: Cebriye: İnsanların yaptıkları işlerde iradesiz olduğuna inananlardır. Ehli sünnet'e muhalefet ettikleri meseleler:

a- İnsan cansız mahluk gibidir. Hiç bir kudreti yoktur.

b- Allah Teala, hadise olmadan onu bilmez.

c- Ahirette belli bir müddet geçtikten sonra Cennet ve Cehennem içindekilerle beraber yok olacak.

RİDDET

SORU 26 -Riddet, ne demektir?

CEVAP: Riddet, baliğ, akil ve muhtar bir kimsenin: söz, fiil veya azm ile İslam'ın tümünü veya kesin olarak sabit olan bir hükmünü reddetmesidir. Bir kimse Allah'ı inkar eder veya bir Peygamberi yalanlar veya herhangi bir mahluka secde eder ya da İslam'ın hak oluşu hususunda tereddüt ederse dinden dönmüş olur. Böyle bir halde bulunan kimseye başvurulup yeniden İslam'a dönmesi için teklif edilir. Dönerse yapılacak bir şey yoktur. Riddet hususunda ısrar ederse idam cezasına çarptırılır.

Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Dinini değiştiren kimseyi öldürünüz". İslam'a dönmesi için kendisine üç gün mühlet verilir ve bu süre zarfında hapiste tutulur.

SORU 27 -Küfrü gerektiren söz ve fiillerin bir kısmı nelerdir?

CEVAP: Küfrü gerektiren sözler birkaç çeşittir.

1- Cenabı Allah ile ilgili sözler: Bir kimse Allah'ın Kur'an-ı Kerim ya da mütevatir sünnet yoluyla sabit olan bir ismini inkar eder yahut asılsız olduğuna inanır veya Allah, Kuddüs, Kayyum, Rahman gibi Allah'a has olan isimleri başkası için kullanırsa kafir olur. Bir kimse falan adam gaybı bilir veya kalbimden geçen şeyleri bilir veya Meşayihin ruhu hazır olup halimize vakıftırlar derse yine kafir olur.

Bir kimse "ben bu işi yapmış isem kafir olayım" dese ve o işi yapmamış ise de kafir olur. Çünkü ihtimalen de olsa küfre rıza göstermiş olur.

2- Peygamberlerle ilgili sözler: Peygamberimiz (sav) başta olmak üzere bütün peygamberlere İman edip zina, hıyanet ve yalan gibi günahlardan münezzeh olduklarına inanmak gerekir. Zikredilen şeylerden birisini onlara isnad etmek küfürdür. Bir kimse Peygamber'e (sav) İman eder, fakat Kadiyanilar gibi son Peygamber olduğuna inanmazsa mürted olur.

Bir kimse Hz. Aişe'ye kazf edip (iftirada bulunup) hıyanet ile itham ederse mürted olur. Hz. Ebubekir el-Sıddık ile Hz. Ömer"in hilafetlerini inkar etmek de racih kavle göre küfürdür.

3- Kur'an-ı Kerim ile ilgili sözler: Kur'an-ı Kerim'in bir ayetini inkar edip küçümsemek irtidada vesiledir. Mesela Kur'an-ı Kerim, faiz, zina, içki gibi şeyleri yasaklayıp; namaz, oruç, zekat, hac kadının örtünmesini ve gusül gibi şeyleri de emretmiştir. Bunun hilafını söylemek İslam'dan dönüş sayılıp irtidad meydana getirir. Bir kimse mühimsemeyerek Kur'an-ı Kerim veya Peygamberin hadisini ayak altına alır veya yastık olarak kullanırsa kafir olur. Yine bir kimse: "Hıristiyan veya yahudi olan kimselerin Cehennem azabına müstehak olup olmadıklarını bilmiyorum" dese mürted olur.

Bir kimse, mesela Edison beşeriyete hizmet ettiği için İslam'a inanmamış ise de Allah'ın nezdinde kıymetli olup Cehennem'e müstahak değildir, dese yine mürted olur. Çünkü Kur'an-ı Kerim İslam'a inanmayan kimselerin amelinin serap gibi olup kendilerine fayda vermeyeceğini açıkça ifade ediyor. Yukarda söylenen bu söz, bu ilahi hükme ters düşüyor.

4- İlimle ilgili sözler: Bir kimse fıkıh, tefsir, hadis, aka'id gibi ilimlerle alay edip onları istihfaf ederse kafir olur. Bir kimse ulemaya hakaret eder yani İslami ilmi okudukları için onları tahkir ederse mürted olur.

5- Çeşitli meseleler: Bir kimse İslam'ın kabul etmediği bir zihniyeti sevip müdafaa eder veya küfrü tasvip ederse mürted olur.

6- Bir kimse hıristiyan, yahudi ve mecusilerin bayramını kutlar, ona tazim eder veya o günde yaptıkları yemeği pişirirse mürted olur.

SORU 28 -Riddet üzerine ne gibi şeyler terettüp eder?

CEVAP: Riddet üzerine terettüp eden şeyler şunlardır:

1- Evlilik bağının kopması. Yani mürted olan kimsenin riddet sebebiyle nikahı ortadan kalkar. Artık zevcesinin yabancı bir kadından farkı kalmaz. Arzu ederse kocasını tamamiyle terk eder, isterse de kocası tevbe edip İslam'a dönerse yeni bir nikah ile kendisiyle evlenebilir. Şafi'i mezhebine göre mürtede tanınan müddet zarfında İslam'a dönerse nikahı sabit olup bozulmaz.

2- Kestiği hayvanın eti yenmez.

3- Avladığı hayvan yenmez.

4- Şahidliği müteber değildir.

5- Varis olamaz.

6- Alış-veriş, hibe ve icare gibi muameleleri geçerlidir. Şafi'i mezhebine göre ise bütün tasarrufları batıl olur. Ancak gecikmeyi kabul eden vasiyet gibi şeylerde tasarrufu bekletilir. Şayet tevbe edip İslam' a dönerse infaz edilir. Yoksa red edilir.

7 -İslam'a dönmediği takdirde idam edilir.

8- Şafi'i mezhebine göre idamdan sonra serveti beytülmale devr edilir.

SORU 29 -Küfrü gerektiren sözü söyleyen kimse mürted olur, zevcesi de ondan ayrılır dediniz. Konuyu biraz daha açıklar mısınız?

CEVAP: Küfrü gerektiren sözü söylemek nikahın bozulmasına sebep olur. Hanefi mezhebinde bu husus kesindir. Ancak Allah'a, Kur'an'a ve Hz. Muhammed (s.a.v) gibi mukaddesata dil uzatıp tezyif etmek bilittifak küfürü muciptir. Nikah ve ameli ibtal eder. Ma'azellah böyle bir irtidad vaki olursa

mürted olan kimse tevbe etse de zevcesi isterse başkasıyla evlenebilir. Fakat küfür olup olmadığı hususunda ihtilaflı olan meselelerde her ne kadar ihtiyaten nikahın tazelenmesi lazım ise de zevcesi mutlaka gider nikah ortadan kalkmış olur, denilmez. Mesela ağıza, göze, hatta dine sövmek hususunda ihtilaf vardır. Bunlara sövmekle riddet meydana gelir diyen olduğu gibi, gelmez diyen de vardır. "Din" kelimesi göz ve ağız gibi sayılmaktadır. Çünkü halkın örfünde kötü ahlak manasına da gelir. Bunun için bir kimse birisinin dinine söverse kötü ahlakını murad etmiş olabileceğinden küfrüne hüküm verilmez. Yalnız ihtiyaten nikahın tazelenmesi için emir edilir.

SORU 30 -Kafir olan kimselerin baliğ olmadan ölmüş çocukları cennetlik mi olacaklar, cehennemlik mi olacaklar?

CEVAP: Müslüman olan kimselerin baliğ olmadan ölmüş çocukları icma ile cennetliktirler. Fakat kafirlerin çocukları hakkında dört görüş vardır.

1- Birinci görüş, cennetliktirler. Muhakkik ve araştırmacı alimler de bu görüşü te'yid etmektedirler. Kur'an-ı Kerim şöyle buyurur: "Peygamber göndermedikçe azab verici değiliz" (İsra, 15) Malum olduğu gibi, çocuk ve deli olan kimseler mükellef olmadıkları için Peygamberlere muhatap da olmazlar. Başka bir ayette de şöyle buyurulur:

"Hiçbir kimse bir başkasının günahını yüklenemez". Bir kimse bir cinayet işlerse oğlu cinayetinden sorumlu olmadığı gibi kafir olan kimsenin oğlu da, küfründen sorumlu değildir. En kuvvetli görüş budur.

2- İkinci görüş, babalarıyla birlikte cehennemliktirler.

3- Üçüncü görüş, çekimserdir, hiç bir görüş beyan etmiyor ve işi Allah'a bırakıyor.

4- Dördüncü görüş, Allah'ın şaki olarak bildiği kimseler cehenneme, said olarak bildiği kimseler de cennete gireceklerdir.

SORU 31 -Halk arasında meşhur bir söz vardır, "Peygamber taşa veya kayaya bastığı zaman, taş veya kaya yumuşar, peygamberin ayak izi görünürdü; toprağa bastığı zaman da hiç bir iz bırakmazdı" bu söz doğru mudur, aslı var mıdır?

CEVAP: Ibn'i Hacer el-Heytemi böyle bir sorunun cevabına İmam Suyuti'nin sözünü nakletmekle yetindi. İmam Suyuti şöyle diyor:

"Bu söz için bir kaynak, bir sened bulamadığım gibi, hiç bir hadis kitabının rivayet ettiğine de rastlamadım"

İmam Suyuti ve İbn'i Hacer"in bu beyanlarına göre Peygamberin meşhur ayak izi meselesi, ilmi bir hüviyete haiz değildir. Bununla beraber Peygambere

isnad edildiği ve Peygamberin ayak izidir diye şöhret bulduğu için ona hürmet etmek ve Peygambere salevatı şerife getirmek iyi bir amel sayılır.

SORU 32 -Bir çok kimse Peygamber (sav)'e yapılan büyü dolayısıyla akli dengesini kaybettiğini böylelikle de yapmadığı şeyi yaptığı, söylemediği şeyi de söylediğini tahayyül ediyordu. "Felak ve Nas" süreleri bu büyünün bozulması için inmiştir denilmektedir. Bütün bunlar doğru mudur?

CEVAP: Müfessirlerin bir çoğu "Felak" suresinin tefsirini yaparken, soruda geçen meselelere temas etmektedirler. Bazı hadislere istinad ettirdikleri görüşlerinin özetini aşağıya alıyorum:

Medine'de Yahudilerden Lebid b. Asam Hz. Peygamber'e büyü yaptı. Yapılan bu büyü sonucunda Resulüllah (sav) rahatsız oldu; münasebette bulunmadığı halde zevcesiyle münasebette bulunduğu, herhangi bir şeyi yapmadığı halde, o şeyi yaptığı hayaline kapıldı.

Bu durum bazılarına göre kırk gün, bazılarına göre altı ay, bazılarına göre ise bir yıl kadar sürmüştür. Meleklerin büyü düğümlerinin atıldığı yer olan kuyuyu göstermesi üzerine büyü kuyudan çıkartıldı. Resulüllah, nüzul sebebleri bu olay olan 'Felak ve Nas" surelerini büyü üzerine okudu, büyü düğümleri tek tek çözüldü. Resulüllah (sav)'da şifa buldu."

Müfessirlerin ifade ettikleri üzere Resulüllah (sav)'e büyü yapılmış ve bunun sonucunda da rahatsız olmuşlardı. Ancak olayda bazı abartmaların da olduğu muhakkaktır. Çünkü Resulüllah'ın nakledildiği gibi aklı dengesi hiç bir zaman bozulmamış, yapmadığı şeyi yapmış, ya da söylemediği bir şeyi söylemiş gibi bazı hayallere de kapılmamıştır. Bütün bunlar birer yalan ve iftiradır. Eğer iddia edildiği gibi bir durum sözkonusu olsaydı, Resulüllah'ın (sav) söz ve fiillerine itibar edilmezdi. Kaldı ki bu durum vahiy ile vahiy olmayan şeylerin birbirine karışmasına yol açacağı için Müslümanlar için hüccet teşkil etmeleri mümkün olmazdı. Oysa böyle bir durum yoktur ve tamamiyle uydurmadır. Hanefi mezhebinde "Müctehid fil-Mesail veya Muhariç" kabul edilen ve "Cassas" unvanıyla da şöhret bulan Ebu Bekr ElRazi konu ile ilgili olarak şöyle demektedir: "Bazıları Resulüllah'a yapılan sihrin, Resulüllah üzerinde büyük etkileri olduğunu, öyle ki Resulüllah'ın yapmadığı bir şeyi yapmış, söylemediği bir şeyi söylemiş duygusuna kapıldığını söylemektedirler. Ancak bütün bunlar yalan ve aslı olmayan iftiralardır. Mülhidlerin yaptığı kasıtlı ilavelerdir. Allah Teala bu iddiayı yalanlayarak şöyle demektedir: "Zalimler siz sadece büyülenmiş bir adama tabi oluyorsunuz, dediler".

Bazı müfessirler bu hususta yapılan mübalağa ve abartmalara dikkat etmeden ne işitmişlerse kitaplarına geçirmişler, oysa itikada taalluk eden bu gibi meselelerde dikkatli olmak gerekmektedir.

SORU 33 -Türkiye'nin çeşitli vilayetlerinde Peygamber (sav)'in sakalı

şerifinin bazı kılları bulunur. Ramazan-ı şerifin Kadir gecesinde bu kıllar halkın ziyaretine çıkarılıyor. Bunlar söylendiği gibi gerçekten Peygamberin sakalı mıdır?

CEVAP: Türkiye'de ve İslam aleminin birçok ülkesinde bulunan bu tip kıllar Peygamber'in sakal-ı şerifinden olabildiği gibi saçından da olabilir. Çünkü Peygamber (sav) Veda haccında tıraş oldu. Teberrük için saçını sahabelerin yanında kalması istendiğinden Peygamber (sav) onu dağıttı. İbn'i Hacer bu hususta Peygamber (sav) in kıllarıyla teberrük etmenin sünnet olduğunu söylüyor.

Ancak bugün mevcut olan bu kıllar kesin olarak Peygamber'in kıllarıdır deyip bunu İspatlamak zordur.

Yalnız Müslümanlar Peygamberin kıllarıdır diye İnanıp teberrük ettikleri İçin mükafata nail olacakları hususunda şüphe yoktur.

Ancak Urfa 'ya müftü olarak tayin edildiğim zaman bu kılların erkek, ve kadınların karışık olarak ziyaretine arz edildiğini ve İslam'ın kabul etmediği bir tarzda ziyaret yaptırıldığını gördüm. Bunun üzerine erkeklere ayrı, kadınlara ayrı bir zaman tahsis ederek bu ziyareti yaptırdım. İnşallah Müslümanlar bu hususta İslam'a uygun olarak hareket edeceklerdir.

SORU 34 -Bazı inancı zayıf olan kimseler Peygamberin miraç hadisesine inanmıyorlar. Miraç hadisesine inanmamak küfre vesile olur mu?

CEVAP: Miraç ile isra birbirleriyle ilgili oldukları için kısaca her ikisini açıklamak icab eder. İsra lügatta; "gece vaktinde yürütmek" anlamını ifade eder. Istılahta ise Peygamberi gece vaktinde Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürmektir. İsra hadisesi, Kur'an-ı Kerim'in nassı ile sabit olduğundan onu inkar etmek küfürdür.

Miraç ise; lügatta merdiven gibi, yükseğe çıkmak için vasıta olan şeydir. Istılahta ise Peygamber'in Mescid-i Aksa'dan semalara ve alem-i ulviye çıkmasıdır. Miraç olayı Peygamber'in hadisiyle sabit olmuştur. Ancak hakkında varid olan hadisler mütevatir değil, meşhur ve ahad olduklarından onu -Miraçı- inkar eden kimse kafir değildir, bidatçıdır. Ulemanın çoğu, Necm süresinin miraça delaletinin kat'i değil, zanni olduğunu söyler.

İsra ile miraç ruh ile mi, yoksa ruh ve cesedle mi olmuştur? Bu hususta ihtilaf vardır. Ehli sünnet ve-l cemaatın kahir ekseriyetine göre İsra ile miraç ruh ve cesedle olmuştur.

Ruh ve cesedle oluşları tuhaf görünse de, uzak görmemek lazımdır. Bütün mucizeler böyle değiller mi? Yani harikulade ve tuhaf şeylerdir. Ayrıca yer ve gökleri yaratan Allah'ın kudretine nisbet edildiği zaman miraç hadisesi küçük bir olaydır. Peygamberlik davası, bundan daha garip görünen bir temele dayanır. Çünkü Peygamber (sav) bütün dünyaya şöyle ilan ediyordu: "Ben Allah'ın Resulüyüm, Cebrail benimle Allah arasında bir vasıtadır. Bana vahy

getirir. Bu hayattan sonra ahiret hayatı vardır. Ahiret hayatını kurtarabilmek için bana tabi olmak icab eder. Bana tabi olmayan kimse mutlaka ziyandadır, ahiret aleminde Cennet ve Cehennem vardır. Bana inananlar Cennet'e, inanmayanlar Cehennem'e gideceklerdir."

Bu söz ve iddialar bir şahsın Mekke'den Mescid-i Aksa'ya, Mescid-i Aksa'dan da göklere kadar gittim demesinden daha büyüktür.

Hz. Aişe, Mu'aviye, Enes, İkrime ve Hasan el-Basrı'nin bir rivayetine göre Hz. Peygamber'in isra ile miraçı ruhani yani rüyayı sadıka ile olmuştur. Bizim inancımız, Ehli Sünnet ve'l-Cemaat'in kahir ekseriyetinin (çoğunluğunun) inancı gibidir. Bir meselede icma veya icmaya yakın büyük çoğunluğun kararı olursa onu kabullenmek lazımdır. Ayrıca bu olay rüyada vaki olsaydı inanmayan kimselerin tepkisine vesile olup da onların mürted olmalarına sebep olmazdı. Bununla beraber isra ile miraç hadisesinin rüyada vaki olduğuna inanan kimse için, "kafir" veya "müptedi"dir diyemeyiz. Hülasa Ehli Sünnet ve'l-Cemaat'in görüşüne göre isra ile mırac ruhen ve ceseden vaki olmuştur. Peygamber (sav) beşer gücüyle bunu yapmamıştır. Uzaydaki milyarlarca yıldızları yaratıp gezdiren Allah Teala yapmıştır ve kendisi için gayet kolaydır. İsra hadisesini inkar eden kimse kafir, mıracı inkar eden de ehli

bid' attır.

SORU 35 -Vahiy katiplerinin sayısı ne kadardır ve kimlerdir?

CEVAP: Vahiy katiplerinin sayısının yirmi altı kişiden meydana geldiği belirtilmektedir. Bazı rivayetlere göre ise kırk iki kişi idiler. Önemlilerinin isimlerini alıyoruz: Ebu Bekir, Osman, Ali, Abdullah bin Sa'd Al-Amiri, Amir bin Fuheyre, Abdullah bin Erkam, Ubey bin Ka'b, Sabit b. Semmas, Zeyd bin Sabit, Muaviye bin Ebi Sufyan, Yezid bin Süfyan, el-Muğire b. Şube, Zubeyr b. Avvam, Halid b. Velid, Amr b. As, Abdullah b. Revaha, Abdullah bin Ubey (ra)'dır. Katipliğe bunlar arasında en çok önem verenler ise Zeyd b. Sabit ile Muaviye (r.a)'dır.

SORU 36 -Muaviye hakkında çeşitli sözler söylenmektedir. Onu savunan olduğu gibi lanetleyen de vardır. Bu adam nasıl bir zattır, sahabi sayılır mı?

CEVAP: Muaviye (ra)'hı sahabe olduğunda şüphe yoktur. O, İslam'a karşı büyük mücadeleler veren Ebu Süfyan'ın oğludur. Babasından gizli olarak Müslüman olmuştur. İmam Nevevi onun hakkında şöyle diyor: "Muaviye (ra) "Hudeybiye günü Müslüman oldu. Ve Müslümanlığını anne ve babasından gizli tuttu. Peygamber (sav) ile birlikte "Huneyn savaşında bulundu.

Peygambere gelen vahyi yazan katiplerden biriydi."

Hz. Peygamber'den yüzaltmışüç hadis rivayet etmiştir. Buhari ile Müslim bunlardan dört hadis üzerine ittifak etmişlerdir. Ayrıca Buhari dört, Müslim de beş hadisini ayrı ayrı rivayet etmişlerdir. O, bazı hadisleri sahabelerden rivayet ettiği gibi, bazı sahabeler de ondan hadis rivayet etmiştir. Ebu Bekir (ra) onu Şam'a vali olarak tayin etti. Ömer (ra) ve Osman da Şam'da vali olarak bıraktılar. Peygamber (sav) kendisine şöyle dua etmiş:

"Allah 'ım onu yol gösteren ve hidayete eren bir kimse kıl." Vefat etmeden önce, Peygamber'in kendisine hediye ettiği bir elbiseyle kefenlenmesini vasiyet etti. Peygamber'e o kadar aşık idi ki, kendisinde olan Peygamber' e ait üç tırnak parçasının vefatından sonra ufalanıp gözüne ve ağzına konulmasını vasiyet etti. "Bunu yapın ve beni Erhamü er-Rahimin'e bırakın" dedi.

SORU 37 -Kur'an-ı Kerim, Azer'in, İbrahim Peygamber'in babası olduğunu beyan ettiği halde bazı kimseler Azer'in onun babası olmadığını ileri sürüyorlar. Bu hususu açıklar mısınız?

CEVAP: Şüphesiz insanların efendisi ve en büyüğü Hz. Muhammed (sav)'dir. Ondan sonra uzaktan büyük dedesi olan Hazret-i İbrahim (sav) gelir. Hz. Muhammed (sav) onun sülalesinden, İsmail (sav) kolundan gelmedir.

Azer, Hazret-i İbrahim'in babasıdır diyen olduğu gibi, amcasıdır diyen de olmuştur. Zeccac diyor ki: "Neseb ve soy bilginleri ittifak halinde İbrahim'in babasının Tarih olduğunu söylüyorlar." Mükatil ve İbn'i İshak el-Kuşeyri de bu hususta şöyle diyor: "İbrahim'in babasının ismi Tarih de olsa lakabı Azer'dir." Hasan el-Basri ise aksini söylüyor. Ona göre, ismi Azer lakabı da Tarih'dir. Bazı bilginler "Azer Hz.İbrahim'in babası değil amcasıdır. Mecazen amcaya da baba denilir" diyorlar.

Remli de şöyle der: "Hiç bir peygamberin babası kafir olamaz diyen kimse yanılmıştır. Bu sözü söyleyen kimse şi'ilere ayak uydurduğu gibi Kur'an ve sünnete de ters düşmektedir. Çünkü Kur'an-ı Kerim müteaddid yerlerde, açıkça Azer'in, İbrahim'in babası olduğunu beyan ediyor. Azer onun amcasıdır" demek için hiç bir belge yoktur. Gereksiz mecaza gitmek doğru değildir. Tefsir uleması ile ehli sünnet bilittifak İbrahim'in babasının kafir olduğunu beyan etmişlerdir.

SORU 38 -Cin denilen yaratık nedir? Bunların varlıklarına inanmak gerekir mi, inanmayan kimse Müslüman sayılır mı?

CEVAP: Allah'ın halifesi ve çeşitli ahkam ve ibadetle mükellef olan insanın aslı toprak olduğu ve topraktan neş'et eden gıdalarla beslendiği gibi, Cin de çeşitli ahkam ve ibadetle mükellef olup ateşten yaratılmış bir çeşit yaratıktır.

Varlığında şüphe yoktur. Kur' an-ı Kerim, Sünnet-i Seniyye ve icma-ı ümmetle sabit olduğundan varlıklarını inkar etmek küfürdür, Kur'an-ı Kerim, cinler hakkında birçok ayet serdetmiştir. Hatta Kur'an-ı Kerim'de yer alan ve onların ismini anıp, durumlarını açıklayan cin süresi de vardır. İnsanların bir kısmı mü'min, bir kısmı kafir olduğu gibi cinlerin de bir kısmı mü'min, bir kısmı kafirdir.

"De ki cinlerden bir topluluğun dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahiy olunmuştur. Gerçekten bizi doğru yola ileten hayret verici güzel bir Kur'an-ı dinledik. Biz de ona iman ettik, kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız".

"İçimizden Müslüman olduğu gibi hak yoldan sapanlar da vardır. Müslüman olmuş olan kimseler hak yolu arayanlardır. Hak yoldan sapanlar ise onlar Cehenneme odun oldular".

Bakteri ve mikrop gibi canlı mahluklar bize görünmediği halde, var olduklarından, hele bu zamanda şüphe olmadığı gibi, cinlerin de bize görünmemeleri yok olmalarına delil teşkil etmez. Varlıkları kesindir. Birçok kimse cinlerle görüşüp onlardan söz ettiği gibi İbn'i Mes'üd'dan gelen rivayete göre Peygamber (sav) de cinlerle görüşmüştür. Yalnız İbn'i Abbas: Peygamber (sav)'in cinlerle görüşmediğini, belki onlardan bir cemaatin Peygamber'e gelip sabah namazında okuduğu zammı sureleri dinlediklerini beyan ediyor.

Eskiden Müslüman olmayan bazı tabib ve felsefeciler cinlerin varlığını inkar ediyorlardı. Şimdi de onların devamından ibaret olan bazı sapıklar da, onları inkar etmektedir. Aslında bunların varlıklarını inkar eden kimse, şeytan ve melekleri ve dolayısıyla meleklerden olan Cebrail vasıtasıyla gelen vahyi de inkar eder. Bunların varlıklarını inkar etmek, aslında İslam'ın temelini inkar etmekten kaynaklanmaktadır.

SORU 39 -İslam dini ilahi bir nizam olup dünya ve ahirete ait olan her şeyi kapsar. Bu sözün manası nedir?

Halk:

"Kur'an-ı Kerim bütün sanat ve icatlardan söz ediyor. Ancak Müslümanlar onu kavrayamıyorlar" diyor. Böyle olursa Peygamber (sav)'in "Siz dünyanıza ait olan şeyleri daha iyi bilirsiniz" sözünün manası nedir?

CEVAP: (İslam dini ilahi bir nizam olup dünya ve ahirete ait olan her şeyi kapsar). Yani ister dünya ister ahirete ait olsun her şeyin hükmü mutlaka İslam dininde mevcuttur. Ve yüce İslam dini o hükmü

açıklamıştır.

Yani faydalı olduğu için "farz, vacip veya sünnettir, zararlı olduğu için de mekruh veya haram" demiştir. Ne faydası ne de zararı olmayanlar da mubahtır. Demek oluyor ki din ile dünya arasında tekabül yoktur. Her şey ister dünyevi,

ister uhrevi olsun mutlaka dinin şemsiyesi altındadır. Din ile ahiret arasında çatışma olmadığı gibi, din ile dünya arasında da çatışma yoktur. Ancak dünya ile ahiret birbiriyle tekabül eder. İslam'ın kaynağı olan Kur'an-ı Kerim bir hidayet ve nizam kitabı olduğundan dolayı, coğrafya, astronomi ve teknoloji dersini vermez. Mesela uçak, tank ve karayolları vasıtalarından söz etmediği gibi onların icadından da söz etmemiştir. Peygamber (sav) bir insandı.Her şeyi bilmezdi. Ancak Cenab-ı Hak kendisine ne öğretmiş ise onu bilirdi,başka bir şeyi bilmezdi. İşte Peygamber (sav) buna işaret ederek: "Siz dünyanıza ait olan şeyleri daha iyi bilirsiniz" buyuruyor.

SORU 40 -İslam sadece ahiret dini midir?

Bazı kimseler "İslam Dini" Hıristiyanlık gibi sadece ahiret dinidir. Dünya işleriyle ilgilenmez. Çünkü Peygamber (sav) Müslim'in rivayet ettiği bir hadiste şöyle buyurur:

"Siz dünya işini benden daha iyi bilirsiniz."

Peygamber (sav) dünya işini ve idare usulünü bilseydi böyle demezdi diyorlar. İslam sadece ahiret dini midir?

CEVAP: İslam Dini ahirete baktığı gibi dünyaya da bakan bir dindir. Bunu daha iyi anlayabilmek için şu ön bilgilere ihtiyaç vardır.

Kur'an-ı Kerim'de ve Sünnet-i Seniyyede yer almış olan hükümler üçe ayrılır.

1- Itikat ile ilgili hükümler: Yani Allah, Melekler, Kitaplar, Peygamberler, Ahiret Günü, Kaza ve Kader gibi inanılması gereken şeylere İman etmek.

2- Ahlak ile ilgili hükümler: Yani ihlas, doğruluk, emin olmak, verilen söze bağlı kalmak, yumuşak olmak, cömertlik göstermek vb. herkeste bulunması gereken güzel ahlakla süslenmekle ilgili hükümler. Yine riyakarlık, yalan söylemek, hiyanet etmek, ahde bağlı kalmamak, katı davranmak, cimri olmak vs... gibi herkesin kaçınması gereken çirkin huylarla ilgili ahlaki hükümler.

3- Ameli hükümler: Bu da iki kısımdır: a) Namaz, oruç, zekat, hac ve nezir gibi insanı Allah'a bağlayan ibadet bağları ile ilgili hükümler.

b) Alışveriş, riba, rehin, icare, gasp, vekalet, sulh, vakıf, kefalet, borç vermek, ortaklık kurmak, nikah, talak vb.. insanların birbirleriyle olan muamelat hükümleri. Fıkıh ıstılahında Muamelat hükümleri dediğimiz bu hükümler, ameli hükümlerin ibadetlerle ilgili hükümlerinin dışında kalan bölümüdür.

Zamanımızda muamelat hükümlerini şu bölümlere ayırmışlardır:

1) Ahval-i Şahsiye: Aileyi, zevc ve zevce ilişkilerini, diğer akrabalarla olan ilişkileri konu alır. Hakkında varit olan Kur'an-ı Kerim ayetlerinin sayısı 70'dir.

2) Hukuk: Yani alış-veriş, icare, rehn, kefalet, ortaklık, borç vermek vb.. mali işleri tanzim eden hükümler. Haklarında varit olan ayet sayısı 70'i bulmaktadır.

3) Ceza ile ilgili hükümler: Yani mükellefin işlediği suçlar ile müstehak olduğu cezayı beyan eden hükümlerdir. Haklarında varit olan ayet sayısı 30'dur.

4) Muhakemat hükümleri: Yani hüküm verme, şahitlik yapma ve yemin etme konularını içine alan hükümlerdir. Haklarında varit olan ayet sayısı 13'dür.

5) Fert ve devlet ilişkileri ile ilgili hükümler: İktidar ile vatandaş arasındaki bağı belirtip, fert ve toplumun haklarını genel kaidelere bağlayan hükümlerdir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de varit olan ayet sayısı 10'dur.

6) Devlet Hukuku: Yani İslam Devleti ile Müslüman olmayan devletler arasındaki ilişkileri beyan eden hükümlerdir. İlgili ayet sayısı 25'dir.

7) Ekonomi hükümleri: İlgili ayet sayısı 10' dur. Bu saydıklarımızın yanında her konuyla ilgili Peygamber Efendimiz (sav)'in birçok hadisleri vardır. Herbirini ayrı ayrı zikredecek olursak söz çok uzayacaktır.

Bu durumda, İslam Dini sadece ahiret ve ibadet dinidir dersek, Kur'an-ı Kerim'in ve hadis-i şeriflerin dünya hükümleri ile ilgili ayetlerini ne yapacağız. Onları inkar etmek mümkün olmadığı gibi te'vil etmek de mümkün değildir. Bundan dolayı diyoruz ki, İslam dini ahiret ve ibadet dini olduğu gibi, aynı zamanda dünya ve hukuk dinidir. Bunu inkar etmek, ayet ve hadisleri inkar etmek demektir. Peygamber (sav)'in "Siz dünya işini daha iyi bilirsiniz" hadis-i şerifine gelince;

1- Kavli Sünnet: Peygamber (sav)'in söylediği şeyler.

2- Fiili Sünnet: Namaz, Hac vb. yaptığı fiiller.

3- Takriri Sünnet: Ashabın söylediği veya yaptığı şeylere Peygamber (sav)'in ses çıkarmaması, onları kabul edip muvafakat göstermesidir.

Bu üç sünnet de ayrıca üç gruba ayrılır:

A) Mütevatir Sünnet: Yalan söyleyip söz uydurmak üzere anlaşma yapmaları mümkün olmayan bir cemaat tarafından Peygamber (sav)'den rivayet edilen hadislerdir. Sonra yine bu vasıfa haiz olan bir topluluk da sözü edilen bu cemaatten onu rivayet eder. Namaz, oruç ve Hac gibi ibadetleri eda etmek hakkında Peygamber (sav)'den rivayet edilen sünnetler bu kabildendir. Kavli sünnetlerin mütevatiri yok denecek kadar azdır veya yoktur. Yani mütevatirdir denilen kavli sünnetlerde ittifak vaki olmamıştır.

B) Meşhur Sünnet: Bu bir iki sahabe veya tevatür derecesine varmamış bir cemaatin Peygamber (sav)'den rivayet ettikleri sünnettir. Sonra bunlardan tevatür derecesine varmış bir topluluk o hadisi rivayet eder. Ve bu tevatür silsilesi devam eder.

Mütevatir Sünnetle aralarındaki fark: Mütevatir Sünnette her tabakanın ravileri tevatür derecesine varmıştır. Meşhur sünnette ise ilk tabaka mütevatir olmazsa da, diğer tabakalar bize gelinceye kadar mütevatirdir.

C) Ahad Sünnet: Bu grup sünnetde birinci tabakadaki raviler tevatür derecesine ulaşmadıkları gibi onu takip eden diğer tabakalardaki raviler de mütevatir değildir. Kütüb-ü Sitte'deki hadislerin çoğu bu kabildendir.

Mütevatir Sünnetin vürudu katidir. Onu inkar etmek küfürdür. Meşhur ve Ahad Sünnetleri ise, vürudları kat'i olmadığından senetsiz olarak inkar etmek küfür olmazsa da fıskı gerektirir. Mütevatir hüviyetine ulaşmayan hadislerin

ravilerinin yalan söylemeleri mümkündür. Ancak bu ravilerin adalet ve güvenilirlikleri cerh ve tadil ehlince sabit olduğundan rivayetleri zanni galip ile sabittir. Amel için zanni galip de kafi gelir. Yalnız burada şuna da dikkat etmek gerekir. Eğer bir meşhur veya ahad hadis, Kur'an-ı Kerim 'in bir rivayetine tetabuk ediyorsa, bu hadisin hükmünü inkar etmek küfürdür.

Sünnet konusunda bilmemiz gereken bir diğer husus da şudur: Peygamber (sav)'den sadır olan bazı söz ve fiiller emir mahiyetinde değildir. Onları mutlak yapmak gerekmez. Bunlar da üç kısımdır:

1- İnsan olarak kendisinden sadır olan tabii şeyler. Ayağa kalkmak. oturmak. yatmak, uyumak, yemek ve su içmek gibi. Bunlar normal ihtiyaçlar olup yasama veya emir değillerdir.

2- Ziraat, ticaret, savaş ve tedavi gibi işlerde denemeye veya zanna istinaden söylediği sözler veya yaptığı işlerdir. Bu neviden hadisler de emir veya yasama değildir. Denemeye veya şahsına ait bir şeydir. Bedir savaşında Peygamber (sav)'in orduyu uygun gördüğü bir yere yerleştirmek istediğinde bir sahabinin kalkarak:

'Ya Resulüllah! Allah mı burada yerleşmemizi emretti, yoksa bu savaşın gereği ve sizin görüşünüz müdür?" deyince Peygamber (sav)'in: "Bu benim görüşüm ve savaşın gereğidir" demesi ve aynı sahabenin kalkarak "Öyle ise burası uygun değildir, şurası daha uygundur" diyerek fikrini beyan etmesi hadisesinde olduğu gibi.

Yine Peygamber (sav)'in Medine'ye hicret ettiklerinde ashabın hurma ağaçlarını aşılamalarını görmesi üzerine aşılanmazsa da olacağını söylemesi bunun üzerine ashabın aşılamayı terk etmeleri neticesinde o senenin hurma mahsulünün bozuk çıkması. Peygamber (sav)'in de "Siz dünya işlerini benden daha iyi bilirsiniz" buyurmaları bu neviden olan hadislere birer örnektir.

3- Peygamber (sav)'e has olan şeyler. Mesela; Cenab-ı Hak dört kadından fazla evlenmeyi yasaklamış ve dörtten fazla evli olanlara, fazla kadınlarından boşanmalarını emretmiştir. Peygamberimiz (sav)'in dokuz zevcesini de muhafaza etmesi kendisine has bir durumdu.Yukarıdan beri yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, ilahi emirlere değil de Peygamber (sav)'in şahsi görüşlerine veya elde edilen tecrübelere dayanan sözleri veya fiilleri ittiba edilmesi gereken şeyler değillerdir. Söz konusu olan;

"Siz dünya işini daha iyi bilirsiniz" hadisi bu kabildendir. Sözün özü; İslam Dini itikat, ibadet ve ahiret dini olduğu kadar dünya dinidir de.. Ve her konu ile ilgili nice Kur'an-i Kerim ayetleri ve vahye dayanan Peygamber'in hadisleri vardır. Yalnız ibadet ve ahval-ı şahsiyye ile ilgili hükümler müstesna hukuk, ceza ve Devletler Hukuku gibi sahalarda İslam'ın genel hükümleri zikredilmekle yetinilmiştir. Açıklanması zamana ve ihtisas sahiplerine bırakılmıştır. Demek Peygamber (sav)'in iki yönü vardı. Birincisi nübüvvet yönüdür. Bu açıdan ne söyler ve yaparsa doğrudur. Söyledikleri vahye dayalıdır. Onda şüphe yoktur. "Allah günde beş vakit namazı farz kılmıştır" ve her namazın kaç rekat olduğunu beyan eden fiilleri bu kabildendir. İkincisi Beşeri yönüdür. Bu yön resmi değildir. Peygamber (sav)'in bu açıdan işlediği fiil ve sözleri üzerinde durulabilir. Tashiha kabildir. Bedir savaşında önce uygun olmayan bir yerde karargah kurup yerleşmesi, Bedir esirlerinden fidye alması, Medine halkına hurma ağacının aşılanmaması için tavsiyede

bulunması ve bir hadise üzerine balı veya Mariye'yi kendine haram kılması bu kabildendir. Malum olduğu üzere Bedir savaşında Hübap b. Münzer"in müdahalesi üzerine Peygamber (sav) karargahın yerini değiştirerek Arapların harbin usulünü daha iyi bileceklerini söyledi. Yine Bedir savaşının esirlerinden fidye alması üzerine "Hiç bir peygambere esirler sahibi olmak yakışmaz". Ayet-i kerimesi nazil oldu. Ve Peygamber (sav) ağlamaya başladı. Müslim'in rivayetine göre de hurma aşılamasıyla ilgili olarak şu sözü söylemiştir: "Ben çiftçi değilim" başka bir rivayetle de: "Siz dünya işini daha iyi bilirsiniz" denilmektedir. Bal veya Mariye'yi kendine haram kılmasıyla ilgili olarak şu ayet nazil oldu: "Ey Nebi, neden Allah'ın sana helal kıldığı şeyi haram kılıyorsun" Bu tip misalleri çoğaltmak mümkündür.

SORU 41 -Fıkıh ve usul kitaplarında geçen meşhur bir kaide vardır. "Zamanın değişmesiyle hükümler de değişir". Bu sözden ne anlaşılır? Zamanın değişmesiyle İslam'ın hükmünün değişmesi söz konusu mudur?

CEVAP: İslam'ın ana kaynakları dörttür. Kitap, Sünnet, icma ve Kıyas'dır. Kitap'dan maksat Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim'de herhangi bir meselenin hükmü belirtilmişse, o hükümle amel edilmesi kesinlik arzeder. O hükümden başkasına itibar edilmez. Sünnet ise, Resülüllah'ın söz, fiil ve takriridir. Takririn manası huzurunda yapılmış veya söylenmiş herhangi bir şeye Resülüllah (sav)'in müdahalede bulunmamasıdır.

İcma ise, herhangi bir asırda müctehid ve fakihlerin herhangi bir husus üzerine ittifakları kastedilmektedir.

Kıyasa gelince hakkında ayet, hadis ve icma gibi hükümlerin olmadığı herhangi bir meseleyi belirtilmiş bir meseleyle aralarındaki illet dolayısıyla benzeterek hüküm vermektir.

İslami hükümlere kaynak olan hususlar ve esaslar işte yukarıda belirttiğimiz bu şeylerdir. Ancak İslam dini bunlara ilaveten örf ve adetlere de yer vermektedir. Yani Kur'an ve Sünnet'de hükmü belirtilmemiş herhangi bir meselenin hükme bağlanmamasında Kur'an ve Sünnet'e muhalif olmayan örf ve adetlere müracaat edilir. Dolayısıyla örf ve adetle hükme bağlanan herhangi bir husus zaman geçip de örf ve adet değişirse o hüküm de değişir.

Mesela bir zamanlar avret olmamasına rağmen örfe binaen baş açık gezmek çok çirkin ve kerih sayılmakta, hatta Şafii mezhebine göre fıska sebeb olarak gösterilmekteydi. Ancak bugün değişen örfe göre baş açık gezmekte herhangi bir sakınca yoktur ve fıska sebeb teşkil etmez. Yine fulus ve kağıt paralar zekata tabi tutulmaz iken bugün bunlar da aynen altın ve gümüşde olduğu gibi zekata tabi tutulmaktadır. Zamanın değişmesiyle hükümler değişir, sözünün manası yukarıda belirttiğimiz manalara hamledilebilir, yoksa maazallah, zamanın değişmesiyle Kur'an ve Sünnet'in hükmü değişiyor, demek mümkün değildir.

SORU 42 -Şeriatın mahiyeti hakkında ileri geri konuşuyorlar , ilmi bir şekilde tarif edip manasını açıklar mısınız?

CEVAP: Şeriatın lügat manası izhar etme ve açıklamadır. 'Şerea' kelimesinden alınmadır. Istılahta ise; Cenabı Allah tarafından va'z edilip indirilen ilahi kanunlardır. Bu da Kur'an-ı Kerim ve vahye dayanan Peygamber (sav)'in Sünnet-i Seniyyesidir. Rağib el-İsfahani MÜFREDAT adlı eserinde bu kelimeyi şöyle tarif ediyor: Şeriat, yol anlamındadır. Bilahere ilahi yol için istiare edilmiştir. Ömer Nasuhi Bilmen, İstilahat-ı Fıkhiye Kamusunda ise şöyle demektedir: Şeriat, lisan-ı dinde Cenab-ı Hakkın kulları için va'z etmiş olduğu dini, dünyevi ahkamın heyeti mecmuasıdır. Bu itibarla din ile şeriat müteradiftirler. Müctehid ve fakihlerin ictihadleriyle ortaya attıkları mesele ve getirdikleri açıklamalar şeriate girmez. Bu onların görüşüdür, doğru olabildiği gibi yanlış da olabilir. Peygamber (sav) "Müctehid ictihadında isabet ederse iki, yanılırsa bir ecri vardır" buyurmuştur. Yalnız halk arasında meşhur olan şey şeriat, fıkıh kitaplarının muhtevasından ibarettir. bunun için Hanbeli alimlerinin bir kısmı şeriatı üç kısma ayırmışlardır:

1- Münezzel: Allah tarafından nazil olandır ki, Kur'an ve vahye dayanan Peygamber'in sünnetidir.

2- Müevvel: Bu da fakih ve müctehidlerin ictihad ve görüşleridir.

3- Muharref: Bu da hurafe ve uydurma hadislere dayanan batıl hükümlerdir. Ama doğrusu yukarıda belirttiğimiz gibi ictihad ile sabit olan hükümler de şeriate dahil olmadığı gibi muharref olan hükümler de dahil değildir ve batıldır, ictihad ile sabit olan hükümlere "Ahkam-ı Fıkhiye" denilir. Fıkhi hüküm ile, müctehidin görüşünde vaki olan hatanın İslam'a mal edilmemesi lazım gelir. Çünkü o görüş İslam'ın değil" kendisinin görüşüdür. Kişi ayrı, İslam ayrıdır. Bu yönden İslam'ı tenkit etmek bilgisizlikten kaynaklanır. İçtihada dayanan fıkhi hükümleri tenkit etmek normal ve mümkündür. Ama Kur'an'a ve sabit olan sünnete dayanan ve tevil götürmeyen hükümleri tenkid etmek küfür ve dalalettir. İçki neden haram olsun? Tesettür neden vacib olsun? Namaz farz değildir gibi sözleri söylemek ve Allah'dan gelen şer'i hükümleri inkar etmek küfürdür.

SORU 43 -Müftî olmayan bir kimse dinen fetva verebilir mi?

CEVAP: Fetva demek dinin hükmünü belirtip söylemektir. Dini hükümleri belirtmek devlet tarafından "IFTA" makamına tayin edilmiş olan kimseye has değildir. Bu hususta resmi makamı işgal eden kimse ile resmi makamı olmayan kimse arasında fark yoktur. Resmen Müftî olanın verdiği fetva İslam'a uygun ve doğru ise makbuldür. İslam'a uygun değilse hiç bir değeri yoktur. Resmen Müftî olmayan bir kimsenin de durumu böyledir. Mesela: Resmen vazife almış olan imam-ı Ebu Yusufun fetvası muteber olduğu gibi vazife almamış olan

imam-ı Azam'ın da fetvası muteberdir. Ancak nizamın bozulmaması için resmi işlerle ilgili resmi Müftî'nin verdiği fetvaya batıl olmadıktan sonra müdahale edip kışkırtmak doğru değildir. Resmen görev alan kimsenin de haddini bilmeden böbürlenmesi ve kendine imtiyaz vermesi bilgisizliğine dayanır. İmtiyaza vesile olan ancak ilim ihlas ve tevazudur.

SORU 44 -Dinde zorlama var mıdır?

CEVAP: İman fiili değil, kalbi bir iştir. Yani kalb ile Allah'a ve ondan gelene inanıp tasdik etmektir. Binaenaleyh bir kimse kalbiyle tasdik etmeden hayatı boyunca inananlar gibi kelime-i şehadeti getirip Allah'a kulluk ederse mü'min sayılmaz.

Bu itibarla Müslüman olmayanları zorla İslam'a getirmek için çalışmak fayda vermeyeceği gibi nifakın ve iki yüzlülüğün çoğalmasına sebeb olacağından fayda yerine zarar verecektir.

Ensar'dan, Huseyn'in hıristiyan iki oğlu vardı. Bir türlü Müslüman olmadılar. Bunun üzerine Huseyn nasıl benim bir parçam cehennem de yansın deyip onları zorla Müslümanlaştırmak istedi, bu vesile ile "dinde zorlama yoktur" mealindeki ayet-i celile nazil oldu.

Tarih boyunca Müslümanlar, zimmilerin (İslam hakimiyeti altında yaşayan gayr-i müslimler) namus, can ve mallarını muhafaza etmişler ve onlara dokunmamışlardır. Onları inanç ve ibadetlerinde serbest bırakmışlardır. Tabii ki kanun dışı münferit olaylar müstesnadır. Yalnız İslam dinini kabul eden kimse dinin icabını yerine getirmeğe mecburdur ve bunun için dinen zor kullanılır. Mesela namaz kılmayan kimsenin -Şafi'i mezhebine göre tevbe etmezse- cezası idamdır. Hanefi mezhebine göre hapistir. Oruç tutmayan kimse her iki mezhebe göre hapsedilir. İçki içen kimseye ceza olarak seksen değnek vurulur. Görüldüğü gibi İslam'a göre İslamiyet dairesine girmeden evvel zora baş vurulmaz. Fakat İslamiyeti kabul ettikten sonra İslam'ın icabını yerine getirmek için zor kullanılır.

SORU 45 -İslam'a göre şu işi yaratacağız veya biz bu işi yarattık demek caiz midir?

CEVAP: Halketmek ve yaratmak gibi kelimeleri kula isnad etmenin caiz olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Ehli sünnet ve'l Cemaat'a göre kula "halik ve yaratıcı" kelimelerini isnad etmek caiz değildir. Çünkü her şeyin haliki Allah Teala'dır. Halk da Cenabı Allah'ın sıfatıdır. Başkasına isnad etmek caiz değildir. Fakat Mütezile'ye göre Allah Teala halik ise kul da haliktir. "O, kendi fiilini halk ve icad eder. Bunun için halk ve yaratma fiili kula isnad edilebilir" diyorlar.

Binaenaleyh Ehli Sünnet ve'l Cemaat'e mensup olan kimse, halk ve yaratma kelimelerini kula isnad etmekden sakınmalıdır. Çünkü Cenabı Allah şöyle buyuruyor:

" Allah, sizi ve yaptıklarınızı yaratmıştır" (es-Saffat: 96).

SORU 46 -Hazreti Hızır kimdir, halkın dediği gibi hala yaşıyor mu?

CEVAP: Hazret-i Hızır (sav) Allah'ın salih bir kulu olup, Peygamber değildir diyen olmuşsa da, Cumhur-u ulemaya göre Peygamber'dir.

Hazret-i Musa (sav) zamanında yaşamış ve kendisiyle görüşmüştür. Kehf süresinin Musa kıssasında Allah'ın büyük kullarından bir kul olduğu ifade edilmiştir. Hazret-i Hızır (sav) ne kadar yaşamıştır, hala yaşıyor mu? Bu hususta kesin bir söz söylemek mümkün değildir. İmam Nevevi "Tehzib ül-Esma ve'l-Lugat" isimli kitabında bazı hadislere dayanarak Hazret-i Hızır'ın ölmediğini ve kıyamete kadar yaşıyacağını beyan ediyor. İbnü's-Salah da şöyle diyor: Ulemanın çoğuna göre

Hazret-i Hızır hala yaşıyor. Buhari, Müslim ve birçok muhakkiklere göre ise Hz. Hızır, Peygamberimizin zamanında hayatta olsaydı mutlaka Peygamber (sav) ile görüşüp İslam'a hizmet edecek ve cihada katılacaktı. Halbuki bu hususta hiç bir şey varid olmamıştır. Denildiği gibi Hz. Hızır hayatta olup dünyayı gezseydi mutlaka Peygamber (sav)'in cenazesinde bulunacaktı. Hz. Hızır'ın hayatıyla ilgili hadisler ya zayıf veya mevzu'dur. Hayattadır demek tahminin ötesinden başka bir şey değildir.

Öte yandan asrımızın büyük alimlerinden Bediüzzaman Said Nursi, (Allah rahmet etsin) "Mektubat" adlı eserinde, hayatı beşe ayırarak Hz. Hızır ve ilyas'ın hayatın ikinci tabakasında olduğunu belirtmektedir.

SORU 47 - Cahiliye dönemine ait her hangi bir bayramı, bayram edinmek caiz midir?

CEVAP: Cahiliye döneminde veya şimdiki zamanda Müslüman olmayan kimselerin bayram olarak edindikleri bir günü bayram edinmek veya o günde gayr-i müslimlere uyarak şenlik yapmak caiz değildir; küfürdür.

Mesela, Avrupa'da yaşayan bir Müslümanın, Hıristiyan veya Yahudilerin bayram veya merasimlerine katılması ve o günlerde yapılan yemekleri yapması küfürdür. Ebu Hafsel-Kebir diyor ki: "Bir kimse bir yumurtayı nevruz gününe saygı duyarak bir gayr-i müslime hediye ederse kafir olur." El-Kadı Huseyn de şöyle diyor: "O güne hürmet etmek için, çocuk ve aile efradına bol bol harcayan veya başkasına bir şey ikram eden kimse kafir olur. Çünkü kendini onlara benzetmiş olur".

Enes'ten rivayet edilmiştir. Peygamber (sav) Medine'ye geldiğinde, Medinelilerin oynayıp şenlik yaptıkları iki günleri vardı. Bu sebeple buyurdu ki, "Bunlar nedir? Onlar da dediler ki "Cahiliyette oynayıp şenlik yaptığımız günlerdir" bunun üzerine Peygamberimiz şöyle buyurdular:

"Allah Teala, bunların yerine sizlere daha iyisini verdi; Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramıdır."

Esefle kaydedelim ki, bugün İslam aleminde nice kimse bilerek veya bilmeyerek Müslüman olmayan kimselere ayak uydurarak bayramlarında yaptıklarını yapıyor ve dini merasimlerine katılarak adetlerine uyuyorlar.

SORU 48- Geçimimizi sağlamak için Avrupa'da bulunuyoruz. Komşu ve çevremiz Hıristiyan'dır. Bayram günlerinde ve "Noel Baba" gecesi için Hıristiyanlar şenlik tertip eder, çocuklarına elbise alır, özel yemekler yaparlar. Biz de onlar gibi yapsak caiz midir?

CEVAP: İslam dini müstakil bir dindir. Hiç bir hususta başkasına tabi ve onlara uşak olmamızı istemez. Peygamber (sav) Medine-i Münevvere'ye teşrif ettiğinde Medine halkının iki mukaddes günü vardı. İlkbaharda Nevruz günü ile sonbaharda Mihrican günü. Bu zamanda gece ile gündüz müsavi olurlar. Peygamber (sav) Medine halkına: "Bunlar nelerdir?" diye sordu. "Cahiliyette bu günlerde oynar, şenlik ederdik" dediler. Bunun üzerine Peygamber (sav) buyurdu ki: "Allah bunların yerine size daha iyi günler verdi. O günler Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı'dır."

Ebu Ali el-Farisi diyor ki; "Bundan anlaşılıyor ki Nevruz ile Mihrican gibi, Müslüman olmayan kimselerin kutsal günlerine tazim etmek caiz değildir."

İmam-ı Rabbani Ahmed el-Faruki de şöyle diyor: "Hinduların kutsal saydıkları ve kırmızı pilav pişirip hediye verdikleri günlere tazim etmek, Yahudilerce kutsal sayılan günlerde adet olan hediyelerle hediyeleşmek küfrü gerektiren şeylerdendir".

Binaenaleyh, Noel Baba gününde ve Hıristiyanların diğer bayram günlerinde onlara ayak uydurmak gayesiyle, onların yaptıklarını yapmak, o günlerde bayram niyetiyle çocuklara elbise almak ve pişirdikleri yemekleri pişirmek caiz değildir. Bu hareketler küfrü gerektirir. Ondan sakınmak icab eder.

SORU 49 -Hz. İsa (as)'ın Yahudiler tarafından çarmaha gerilip öldürüldüğünü söyleyen olduğu gibi hala yaşayıp göklerde olduğunu söyleyenler de vardır, bu sözlerin gerçekle ilgisi nedir?

CEVAP: Hz. İsa (as) Cenabı Allah tarafından gönderilmiş peygamberlerden

biridir. Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerde adı çokça zikredilmiş ve ondan söz edilmiştir. Yüce Allah Adem (as)'ı anasız ve babasız yarattığı gibi Hz. İsa'yı da babasız olarak yaratmış sonra da haddi aşan İsrailoğullarına doğru yolu göstermesi için Peygamber olarak göndermiştir. Ancak İsrailoğulları her seferinde olduğu gibi bu davete de icabet etmemiş ve Hz. İsa 'yı yalanlayarak çağrısına karşı gelmişlerdir. Bununla da yetinmeyerek onu öldürmeye, böylece davetini ortadan kaldırmaya azmettiler, ancak Yüce Allah onu düşmanlarının şerrinden korudu; ve benzerini öldürdüler. Kur'an-ı Kerim tevil götürmez bu gerçeği şu apaçık ifadeyle ortaya koyarak şöyle demektedir: "Oysa onu öldürmediler ve asmadılar; fakat (öldürdükleri) kendilerine, (İsa'ya) benzer gösterildi."

Hz. İsa Yahudiler tarafından öldürtüldü demek kesinlikle küfürdür. Bu Müslümanların değil Hıristiyanların görüşüdür.

Hıristiyanların Hz. İsa ile ilgili görüşleri şöyledir: Hz. İsa "Bey tellehim" adındaki yerde dünyaya gelmiş ve otuz yaşına gelinceye kadar Nasıra şehrinde ikametini sürdürmüştür. Daha sonra Allah melekutunu müjdeledi, böylece bir çok mucize gösterdi. Ancak Hz. İsa Romalı vali Platus zamanında çarmaha gerildi ve üçüncü günde tekrar dirildi.

Hz. İsa hala hayattadır ve gökte yaşıyor sözüne gelince bu hususta şöyle denmektedir. Hz. İsa hala yaşıyor ve Yahudiler onu öldürmek istediklerinde Allah onu göklere aldı ve o zamandan beridir meleklerin yaşayışına benzer bir hayat sürmektedir. Ahir zamanda da tekrar dünyaya dönecek ve İslam'a göre ikinci dünya hayatı yaşayacaktır. Bu tür şeyleri insan garip karşılasa bile Allah'ın kudretine isnadı halinde bunlar da zail olur. Melekleri binlerce yıl yaşatan, güneş, ay, yıldız ve daha bir sürü gezegeni yaratıldıklarından bugüne kadar gezdirip dolaştıran Yüce Allah onu da böyle uzun bir süre yaşatabilir. Onu göklerde yaşatır, sonra da yere dünyaya iade edebilir, bu onun kudretinin sonsuzluğu açısından çok kolay bir iştir.

Hz. İsa'nın hayatta olduğunu ifade eden hadislerden bir kaçını aşağıya aktaralım:

Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir: Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Nefsim yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, Meryem oğlunun hakem ve adil olarak aranıza inmesi yakındır. Haç'ı kıracak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracak. O zaman mal çoğalacağından kimse onu alıp kabul etmez. Ve bir tek secde dünya ile içindekilerden daha iyidir" (Buhari-Müslim).

Yine Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Meryemoğlu aranıza iner ve imamınız da sizden olursa durumunuz nasıl olacaktır?" (Buhari-Müslim).

Bazı alimlere göre de Hz. İsa (as) öldürülmemiştir. Çünkü Kur'an-ı Kerim açıkça öldürülmediğini beyan etmektedir, ancak vefat etmiştir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Allah demişti ki: "Ey İsa, ben senin ruhunu kabz edip yanıma alacağım, seni inkar edenlerden temizleyeceğim ve sana uyanları ta kıyamet gününe kadar inkar edenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz bana olacaktır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim".

Bu konuda daha geniş bilgi almak isteyenler ünlü bilgin ve büyük müfessir

Fahreddin er-Razi'nin "Tefsir el-Kebir"ine bakabilirler.

SORU 50 -Mehdi diye bir kimse var mıdır? Varsa gelmiş midir, yoksa gelecek midir? Mehdi'yi inkar eden kimse kafir olur mu?

CEVAP: Mehdi meselesi, Deccal meselesi gibi halkın dilinde çok dolaşan ve münakaşa götüren bir meseledir. Kimi Mehdi gelmiştir, kimi gelmemiştir, fakat gelecektir, kimi de Mehdi diye bir şey yoktur, kimiyse Mehdi'yi inkar eden kafirdir demektedir. Bunun için meseleyi ele alıp, Peygamber (sav)'in hadislerine ve Ehli sünnet ve'l Cemaat'ın cumhurunun görüşlerine dayanarak gerçeği açıklamaya gayret edelim istedim.Şöyle ki:

Tarih boyunca Müslümanlar arasında Mehdi inancı pek yaygın bir şekilde süre gelmiştir. Bu inanca göre ahir zamanda ehli beytten bir zat ortaya çıkacak, Müslümanlar kendisine biat edip, etrafında toplanacak ve bütün İslam memleketlerini birleştirip hakimiyetini sağlayacaktır.

Bu inanç gerçekten doğrudur. Çünkü; her ne kadar Buharı ile Müslim Mehdi hakındaki hadislere yer vermemiş iseler de, Ebu Davud, Tirmizi, İbn-i Mace, el-Bezzar, Hakim ve Taberani gibi büyük muhaddisler onları tesbit etmişlerdir. Bu hadislerin bir kısmı zayıf ise de, bir kısmı sahih ve diğer bir kısmı da hasendir. Şevkanı gibi bazı alimlerin dediklerine göre Mehdi hakkında varit olan hadisler mütevatirdir. Yani Mehdi hakkındaki Peygamber (sav)'in sözü kesindir ve sabittir. İbn-i Haldun gibi bazı kimseler Mehdi hakkında varit olan hadislerin tümünü zayıf olarak görmüşlerse de bu doğru değildir.

Mehdi hakkında varit olan hadislerin bir kısmı şunlardır:

1) Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Dünyada yalnızca bir gün kalsa bile, yeryüzünü zulmün kapladığı gibi adaletle dolduracak, ismi benim ismime, babasının ismi benim babamın ismine uyan benden veya ehli beytimden birisini göndermek için Allah (c, c.) o günü uzatacaktır" (Ebu Davud).

2) Ali (ra) Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Zamandan sadece bir gün kalsa bile Allah (c.c.) mutlaka ehli beytimden bir adamı gönderecek ve o zulmün yeryüzünü kapladığı gibi adaletle dolduracaktır" (Ebu Davud).

3) Ümmü Seleme, Peygamber (sav)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mehdi ehli beytimden Fatıma'nın evladındandır" (Ebu Davud).

4) Ebu Saıdi'l Hudrı'den: "Mehdi bendendir. Açık alınlı, kalkık burunludur. Yeryüzünü zulmün kapladığı gibi adaletle dolduracaktır. O yedi sene hükmedecektir."

5) Ebu İshak, Ali (kv)'nin oğlu Hasan'a bakarak şöyle dediğini rivayet ediyor: "Oğlum Peygamber (sav)'in dediği gibi bir büyüktür. Onun sulbünden Peygamberin ismiyle isimlendirilen, ahlak bakımından O'na benzeyen fakat her yönden yaratılışta benzemeyen bir adam çıkacaktır."

6) Abdullah (ra), Peygamber (say)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Ehli beytimden ismi benim ismime benzer bir adam araplara hakim olmadıkça dünya gitmez (Kıyamet kopmaz)" (Tirmizı).

7) Ebu Said el-Hudrl" den rivayet edilmiştir: "Peygamber (sav)'in vefatından sonra büyük bir olayın olacağından endişe ettik. Bu sebeple Peygamber (sav)'e durumu sorduk. Cevaben buyurdu ki:

-"Benim ümmetimde Mehdi vardır. Çıkıp beş, yedi veya dokuz yaşayacaktır." Ravı:

-"Bu nedir?" (Yani beş, yedi veya dokuz nedir? Gün mü, ay mı, sene mi?) diye sordu. Peygamberimiz (sav):

-"Senedir", dedikten sonra, "Adamın biri gelip ey Mehdi bana ver, bana ver diyecek o da kaldırabileceği kadar eteğini dolduracaktır" (Tirmizı).

8) Ali (kv), Resülüllah (say)"in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mehdi ehli beyttendir, Allah onu bir gecede ıslah eder" (İbn'i Mace).

9) Said b. Müseyyeb diyor ki: Biz Ümmü Seleme'nin yanında Mehdi konusunu ele aldık, bunun üzerine Ümmü Seleme:

-"Peygamber (sav)'in Mehdi Fatıma 'nın evladındandır, dediğini işittim" dedi. (İbn-i Mace)

lO) Enes b. Malik"ten: Peygamber (sav)'in şöyle dediğini işittim: "Biz Abdülmuttalip oğulları ehli cennetin büyükleriyiz.

Ben, Hamza, Ali, Cafer, Hasan, Hüseyin ve Mehdi." (İbn"i Mace)

11)Sevban, Peygamber (sav)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Siyah sancakların Horasan tarafından geldiğini görürseniz ona katılınız. Çünkü içinde Allah'ın halifesi Mehdi vardır" (Ahmed ve Beyhaki).

Mehdi hakkında varit olan hadislerin bir kısmını numune olarak zikrettik. Umum Müslümanların inancı, fakihlerin görüşü ve ahad da olsalar bu kadar hadis Mehdi'nin sübutu için kafidir. Ancak -yukardan da anlaşıldığı gibi- Mehdi hakkında varit olan hadislerin bazıları zahiren birbiriyle çatışmaktadır. Çoğu Mehdi'nin Fatıma'nın zürriyetinden olacağını belirtiyor. Bazısı Mekke ve Medine'den söz ederken, bazılarıysa Horasan'dan bahsediyor. Bunun için Mehdi ile ilgili hadisleri okuyan tereddüde düşüyor.

Muhterem okuyucu!... Deccal hakkında varit olan hadisler arasındaki zahiri çelişki, Deccal'ın bir değil bir kaç kişi olduğu biçiminde yorumlanarak hadislerin yol açtığı tereddütler ifade edilmiştir. Mehdi hakkındaki hadisler arasındaki çelişkinin de, Mehdi'nin bir değil, bir kaç kişi olduğu biçiminde yorumlanarak ortadan kaldırılmasına bir mani yoktur. Yani Mehdi bir değil, bir kaç kişidir. Bütün hadislerin bir tek Mehdi'ye hamledilmemesi gerekir.

Hülasa: İbn-i Hacer gibi zevatın ifade ettiklerine göre bir çok Mehdi vardır. Her zamanda bir iki Mehdi bulunabilir. Yalnız ahir zamanda gelecek olan büyük Mehdi birdir. Henüz gelmemiştir. Ne zaman geleceğini Allah (c.c.)'dan başka kimse bilemez. Hatta Ahmed b. Zeyn-i Dehlan bu hususta Mehdi'nin bile kendisinin Mehdi olduğunu bilemeyeceğinden bahisle şöyle diyor:

"Mehdi'nin gelişini belli bir seneyle sınırlamak doğru değildir. Çünkü bu gaybi bir husustur, gaybı da Allah'dan başka kimse bilemez. Ne zaman geleceği hususunda Şari'den bir nas varit olmamıştır. Geçmiş alimlerden bir

çoğunun tahminlere istinaden Mehdi'nin çıkışı için vakit tayin etmeleri hatadan beri değildir. Bu görüşler Peygamber (sav)'in Mehdi hakkındaki onun bir gecede çıkıp alemi ıslah edeceği hadisine dayanır. Mehdi'nin bizzat kendisi bile Allah (c.c.) beyan etmedikçe beklenen Mehdi'nin kendisi olduğunu bilemez".

Binaenaleyh şu veya bu adam Mehdi'dir. Veya Mehdi şu tarihte zuhur edecektir dememek gerekir. Böyle demenin bize hiç bir faydası yoktur. Yalnız Ömer b. Abdülaziz veya şu, veyahut da bu zat -büyük Mehdi'yi kastetmemek şartıyla- Mehdi'dir demekte de bir sakınca yoktur.

Hadislerin beyan ettikleri gibi, "Muhammed b. Abdullah" ismini alan bir zatın ahir zamanda çıkıp beşeriyeti ıslah etmesi, yeryüzünü adaletle doldurması ve bütün İslam alemini birleştirip Allah'ın hakimiyetini yayması mümkün olduğuna göre onu uzak görmek ve Peygamber (sav)'in hadislerini -Ahad da olsalar - red etmek anlamsızdır.

Ahad hadislerin Peygamber (sav)'in sözü olup olmadığı şüphelidir. Bir veya birkaç kişi tarafından Peygamber (sav)'den nakledilmiştir. Yüzde yüz Peygamber (sav)'in sözüdür denilemez. Ama bu şuna benzer: Nasıl ki Kur'an ayetleri Allah (c.c.)'ın sözü olduğu gibi Buhari ve Müslim'in ittifak ettikleri hadisler de o derecede kesin olarak Peygamber'in sözüdür denilemezse, hadis-i ahad ile sabit olan bir hüküm de mütevatir veya meşhur hadislerle aynı seviyededir, yüzde yüz Peygamber (sav)'in sözüdür, inkar eden kafir olur denilemez. Ancak onu, ayete ters düşmediği ve ferdin düşünce ve hissine göre değil de akla ve nakle muhalif olmadığı takdirde reddetmek de anlamsızdır. Hatta Ahad hadisin Peygamber (sav)in sözü olması kuvvetle muhtemel olduğundan delilsiz olarak onu inkar eden kimse fasık olur.

Yalnız, tahmini olarak hergün bir Mehdi namzeti gösterip yaygara yapmak ve Allah'ın Mehdi olarak kabul etmediği bir kimsenin Mehdiliğini ilan etmek Allah'ın hukukuna tecavüz ve ölçüsüzlükten doğan bir cüretkarlıktır.

Yukarıda her ne kadar Şevkani ve benzerlerinin "Mehdi ile ilgili hadisler mütevatirdir, onları inkar etmek küfürdür" gibi sözlerini zikrettiysek de ahad hadislerle ilgili buraya kadar anlattıklarımızın ışığında şunu diyebiliriz: Mehdi hakkında varit olan hadisler ahad hadislerdir. Mütevatir değildirler. Bu sebeple onları inkar etmek de küfür değildir. Ancak demin dediğimiz gibi delilsiz olarak inkar etmek

bid'attır.

Mehdi, dünyadan haberi olmayan ve meczup birkaç kişiyi etrafında toplayan bir kişi olmadığı gibi, sarhoş, ayyaş ve şehvet peşinde koşan bir kimse de değildir. O, ciddi olarak İslam'ın bütün hükümlerine sarılan ve zamanın ahval ve şeraitine göre yetişip gelişen cesur ve mü'min bir liderdir.

SORU 51 -Deccal denilen kimse bir mi, birkaç kişi mi?

Deccal hakkında görünüşte çelişkili ve kapalı hadisler okuyucuyu ister istemez tereddüte sevketmektedir. Mesela Buhari, İbn'i Ömer yolu ile şu hadisi rivayet ediyor:

"Deccal'in sağ gözü kör ve üzüm tanesi gibi görünmektedir."

Müslim de Huzeyfe yolu ile şu hadisi rivaye ediyor: "Deccal'in sol gözü kördür."

Yine Müslim, Enes bin Malik yolu ile şöyle diyor: "Deccal'in gözü düzdür, iki gözü arasında Kafir ibaresi yazılıdır. "

Görüldüğü gibi bir hadise göre Deccal'in sağ gözü, diğerine göre ise sol gözü kördür. Hadisin biri gözü düzdür derken, diğeri üzüm tanesi gibi görünmektedir, diyor.

Bir başka misal: İbn-i Mace, Hz. Ebu Bekir (ra) yolu ile şu hadisi rivayet ediyor:

"Deccal doğuda Horasan denilen bir yerden çıkacaktır." Müslim de Enes yolu ile şu hadisi rivayet ediyor:

"Isfahan yahudilerinden 70.000 kişi Deccal'a tabi olacaklar." Ayrıca Müslim, Fatıma bintü Kays yolu ile gelen hadis de Deccal'in denİz ortasında bir adada zincire vurulduğunu ve oradan çıkacağını ifade ediyor.

Yukarıda da görüldüğü gibi bir hadis Horasan'dan diğeri İsfahan'dan söz ediyor. Ötekisi de deniz ortasında bir adadan çıkacağını söylüyor.

Yine Tirmizi, Muaz b. Cebel yolu ile şu hadisi rivayet ediyor: "Büyük savaş, İstanbul'un fethi ve Deccal'in çıkışı hepsi yedi ay içerisinde olacaktır."

Buhari, Müslim ve Ebu Davud'da yer almış İbn'i Sayyad ile ilgili hadisler de Deccal'in Peygamber (sav)'in zamanında bulunup İbn'i Sayyad'ın Deccal olduğunu ifade ediyor.

Bu sözlerin hepsi Peygamber sözü olduğuna göre onları nasıl bağdaştıracağız? Deccal denilen kimse bir mi, birkaç kişi mi?

CEVAP: Deccal kelimesi lügatta kapatma ve örtme manasına gelen decel'den gelmektedir. Hakkı batıl ile örttüğü için yalancıya Deccal denilmiştir. Istılahta ise: Deccal; uluhiyyet veya peygamberlik iddiasında bulunup beşeriyeti ifsad ederek onu zulüm ve ilhada sevk eden kimsedir.

Cumhur-u ulema'ya göre deccal ile ilgili hadislerin herbiri mütevatir olmasa da manen mütevatir hadislerle sabit olmuştur. Onu inkar etmek küfürdür. Yalnız Deccal bir değil, birkaç kişidir. Çıkış zamanları belli değildir. Bir zamanda birkaç deccal bulunabileceği gibi ayrı ayrı zamanlarda da olabilirler, ilhad ve zulmün durumuna göre deccal küçük veya büyük olur. En büyük deccal Kıyametin büyük öncülerinden biridir. Birçok hadislerden anlaşıldığına göre:

Büyük Deccal, İstanbul 'un birinci fethi değil ikinci fethi ve en büyük savaş peşpeşe olup hepsi yedi ay zarfında meydana geleceklerdir. Firavn veya Kisra veyahut Kayser denildiğinde belirli bir şahıs murat edilmediği gibi -Çünkü Firavn Kıptilerin, Kisra İslam'dan önceki İranlıların ve Kayser de Rumların meliklerine denilir- Deccal denildiği zaman da büyük çapta insanları ilhad ve sapıklığa sürükleyen bir kimse murat edilir. Deccal'in küçüğü olduğu gibi

büyüğü de vardır. Deccal'in mahiyetini anlayabilmek için şu hususları bilmek lazımdır:

1- Ayetlerin bir kısmı Muhkem (manası açık), bir kısmı müteşabih (manası kapalı) olduğu gibi hadislerin de bir kısmı muhkem, bir kısmı müteşabihtir.

2- Hadislerin bir kısmı vahye dayanarak gelmektedir. Bir kısmı ise içtihada dayanmaktadır. Yani meselenin mahiyeti Allah (c. c.) tarafından bildirilmeden önce Peygamber (sav)'in o mesele hakkında içtihada binaen bilgi vermesidir. Mesela Peygamber (sav)'in İbn'i Sayyad'ın deccaliyetini ifade eden hadisleri bu kabildendir. Yani Peygamber (sav), deccal'ın bazı vasıflarını İbn'i Sayyad'da görünce onun deccal olduğunu sandı. Ama daha sonra vahy-i gayri metlüv ile deccalin daha sonra geleceği, Hz. İsa (as) tarafından öldürüleceği, Medine'ye giremeyeceği ve çocuğu olmayacağı kendisine bildirildi. Peygamber (sav)'in İbn'i Sayyad'da gördüğü bazı vasıflara istinaden onun deccal olduğuna dair söylediği hadisleri ictihaddan kaynaklanmaktaydı. İşin mahiyeti kendisine bildirilince İbn'i Sayyad'ın deccal olmadığı anlaşıldı. Çünkü o hem Medine'ye girdi, hem çocuğu oldu, hem de Hz. İsa (as) tarafından öldürülmedi.

3- Deccal bir değil birkaç kişi olduğundan hakkında varit olan hadisler görünüşte çelişkili iseler de gerçekte böyle değildir. Çünkü yukarıda beyan ettiğimiz gibi hadislerin bir kısmı içtihada mebnidir. Ayrıca Deccal ile ilgili hadislerin bir tek şahıs için olmaması gerekir. Çünkü bazıları büyük deccal bazıları küçük deccala ilişkindir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor:

"Herbiri Allah'ın Resulü olduğunu iddia eden otuza yakın yalancı deccal çıkmayınca kıyamet kopmaz." Bundan anlaşılıyor ki bir değil bir çok deccal vardır.

4- Deccal hakkında varit olan hadislerin bir kısmı her ne kadar Kütüb-ü Sitte-i Sahiha'da yer almış ise de zaif olup hüccet değildir. Mesela Ebu Davud'da Cessase hakkında varid olan hadisin senedinde Osman b. Abdurrahman el-Kureşi bulunuyor. Halbuki bu zatın yalancı olduğu söylenir. Bu gibi zayıf hadisleri ayırıp yalnız sahih hadisleri nazar-ı itibara almak gerekir. Sahih hadis denilince senedi muttasıl olup sıhhat şartlarına haiz olan hadisler anlaşılır. Ancak sahih hadisler için de mutlak surette kesindir denilemez. Çünkü raviler ne kadar doğru ve güvenilir olsalar bile yanılmaları muhtemeldir. Müslim sıhhat derecesinde ikinci mertebede olduğu halde birçok zayıf hadis nakletmiştir. Bir kaç misal:

a) Cabir ile İbn'i Ömer'den rivayet edildiğine göre: Peygamber (sav) Haccetü'l Veda'da Kurban Bayramında Mekke'ye gidip Tavafü'l-ifada yaptı, öğle namazını kıldı sonra da Mina'ya döndü. Bir diğer rivayette ise Tavafü'l-ifada yapıp Mina'ya döndü ve öğle namazını orada kıldı.

Şüphesiz ki bu rivayetlerden biri mutlaka gerçek dışıdır.

b) "Allah toprağı Cumartesi günü yarattı." Müslim bu hadisi rivayet ediyor. Oysa yaratma işine pazar günü başladığına dair ittifak vardır.

c) Müslim Ebu Süfyan'dan rivayet ediyor:

"Ebu Süfyan Müslüman olduğunda Peygamber (sav)'e:

-Ya Resülüllah! Bana üç şey ver. Kızım Ümmü Habibe ile evlen. Oğlum

Muaviye'yi vahy katipliğine tayin et. Müslümanlarla savaştığım için kafirlerle de savaşabilmem için beni emir tayin et" dedi. Peygamber (sav) de dilediğini kendisine verdi."

Bu hadis sahih değildir. Çünkü bilindiği gibi Medine hicreti vuku bulmadan evvel ve Ümmü Habibe Habeşistan'da iken Peygamber (sav) kendisiyle nikahlanmıştı. Habeşistan kralı da kendisine peygamber namına dörtyüz altın mehir vermişti. Halbuki Ebu Süfyan Mekke'nin fethinden sonra Müslüman oldu. Mekke fethiyle Habeşistan hicreti arasında yıllar vardır. Kitabet meselesi de böyle değildir. Çünkü Muaviye Mekke fethinden evvel Müslüman olmuştu ve Peygamber (sav)'ın vahiy katipliğini yapıyordu. Ayrıca Ebu Süfyan'ın Müslüman olduktan sonra emir olarak tayini söz konusu değildir.

Bu hadislerden de anlaşıldığı gibi sahih hadis kitaplarında birbirine zıt düşen hadisler bulunabilir. Ama onlardan hangisi sahihtir; hangisi sahih değildir, araştırmak gerekir. Bu işi de erbabına bırakmak lazımdır.

Bütün bu zikredilen hususlar iyice kavrandıktan sonra deccal hakkında mevcut olan hadisleri okuyup anlamak icap eder.

Netice olarak; Deccal ulühiyyet veya nübüvvet iddiasında bulunup daha önceki vahyi yürürlükten kaldıran, yerine yeni ve batıl bir düzen getirerek yerleştiren, insanlığı dalalet ve ilhade sürükleyen kimsedir. Bunu yapan -yukarıda da belirtildiği gibi- bir değil, birden çoktur. Her zamanda bir deccal bulunabileceği gibi birkaç deccalde bulunabilir. İslam alemi birçok deccal görmüştür. Kıyamet kopmadan evvel en büyük Deccal'ın çıkması muhakkaktır. Yalnız zamanını teşhis etmek mümkün değildir. Geçmiş peygamberler deccalın çıkış zamanını bilmemekle beraber onun fitnesinden korktukları ve kavimlerini inzar ettikleri gibi, Peygamberimiz (sav) de onun fitnelerİni bize bildirmiştir, ama ne zaman geleceğini bildirmemiştir. Bildiğine dair elimizde bir vesika da yoktur.

Birbirine zıt gibi görünen hadislere gelince:

a) Ya her birisi ayrı bir deccala matufdur. Mesela bir hadis Deccal'ın çıkacağı yer olarak Horasan'ı gösterirken, diğeri bir adadan çıkacaktır, diyor. Yine bir hadis sağ gözü ama, diğeri sol gözü amadır diyor. Buna göre adadan çıkacak deccal ayrı, Horasan'dan çıkacak deccal ayrıdır. Sağ gözü ama olan deccal ayrı, sol gözü ama olan deccal ayrıdır.

b) Veyahut birbirine zıt olan rivayetlerden biri doğru diğeri doğru değildir. Yani ravi doğru güvenilir bir kimse olsa da yanılabilir ve yanılarak bazı hadisleri nakletmiş olabilir.

Peygamber (sav) vahye dayanarak ne söylemişse doğrudur. İçtihada dayanarak söylediği şeylerde ise beşer olarak zellesi olabilir. Ancak bu durumda vahiy onu tashih etmiştir. Başka bir şekilde kendisine isnat edilen hadiste bir hata sabit olursa bu hata kendisinin değil ravinindir.

SORU 52 -İbn'i Hacer el-Fetava'i-Hadisiyye isimli eserinde Harut ve Marut hakkında bir hadis nakledip diyor ki; Melekler insanların Allah'a karşı gelip isyan ettiklerine hayret ettiler ve Allah'a dediler ki, "Biz onların

yerlerinde olsaydık sana asi olmazdık." Bunun üzerine Allahü Teala buyurdu ki, "sizden iki melek seçin ve bu işi deneyelim". Onlar da Harut ile Maruf ismindeki melekleri seçtiler ve insanların kıyafetine büründükten sonra yeryüzüne indiler ve o zamanda en güzel kadın olan Zührenin sevgisiyle mübtela oldular ve neticede kendisiyle zina ettikleri gibi içki içtiler ve bu sebeble katil de oldular. Kadın da göklere çıkmak için ismi azamı öğrendi ve göğe çıktı ve orada zühre denilen yıldıza dönüştürülüp meshedildi. İbn'i Hacer hadis olarak nakledip sıhhatına inandığı gibi, İmam Suyuti de hadis olduğunu kabul edip inanıyor. Bunun mahiyeti nedir, doğru mudur?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim 'in ifade ettiği gibi Cenabı Allah insanları imtihan etmek için sihri öğretmekle görevli olarak Harut ve Marut adlı iki meleği yeryüzüne gönderdi. Bir kimse sihri onlardan öğrenir ve onunla amel ederse kafir olur, ama öğrenir fakat onunla amel etmezse salim kalır. Bu melekler "biz imtihan için görevliyiz" demeden kimseye öğretmezler. Öyle ise küfre vesile olacak olan şeyi yapmazlar. Yani Cenabı Allah, insanları Şeytan ile imtihan ettiği gibi, bir yönden de Harut ve Marut ile de imtihan ediyor. Bunlar melek oldukları için

Allah'a asi olmazlar ve kendilerine isnad edilen zina, içki ve katil olayı, esası olmayan bir hikayedir. Yahudilerin uydurmasıdır. Hele Zühre'nin kadın olup zina ettikten sonra göğe çıktığı ve orada bugün mevcut olan malum yıldıza meshedilmiştir demek, akla girmesi mümkün olmayan bir hurafedir. Bir kere, yer küremizin gezegen arkadaşı olan Zühre yıldızı, Hz. Adem yaratılmadan çok zaman önce yaratılmıştır. Kadi Beydavi, Harut ile Marut hakkında söylenen bu meşhur hikaye Yahudilerin uydurmasıdır, diyor. Fahrettin er-Razi de, bu hikaye yalandır diyor. Şehabeddin Iraki de şöyle diyor: Buna inanan kimse kafirdir. Çünkü Melekler Allah'a asi olmazlar. Kur'an-ı Kerim açıkça bunu ifade ediyor. Bu hususta ne İmam Suyuti'nin ne İbn'i Hacer'in sözüne bakılmaz.

Demek oluyor ki, insan ne kadar bilgin de olsa zaman zaman hataya düşebilir. Peygamber olmadıktan sonra her insan hataya düşmeğe mahkumdur. Hataları tespit etmek için elimizde üç terazi vardır. Birincisi Kur'an-ı Kerim, ikincisi sahih hadisler, üçüncüsü de selim

akıldır.

SORU 53 -Rakib ve Atid, Cebrail ve Mikail gibi muayyen iki meleğin isimleri midir, yoksa genel manada meleklerden bir sınıfın adı mıdır?

CEVAP: Rakib ve Atid, isimleri Kur'an-ı Kerim'de yer almıştır. Rakib'in manası, gözetici: Atid'inki de, hazır olandır. Her insan için iki melek tayin edilir. Birisi hasenatını, diğeri seyyiatını yazar. Hasenatını yazan Rakib seyyiatı yazan da Atid'dir. Bu isim özel değil, geneldir. Nasıl nüfus müdürü veya tapu müdürü belirli kimseler için özel isim değilse bunlar da öyledir.

SORU 54 -Salih ve takva sahibi kimselerin ilhami ilim sayılabilir mi, bir başka ifadeyle ilham ilim için bir kaynak sayılabilir mi?

CEVAP: Ehli sünnet ve'l-Cemaat'in inancına göre ilmin vasıta ve kaynakları üçtür. Bunların dışında ilme vasıta olacak başka bir şey yoktur. Bu üç yolun dışında elde edilen herhangi bir şey zanni ifade eder. Yukarda sözünü ettiğimiz üç vasıtayı sıralayabiliriz.

1- Sağlam olan beş duyu. Yani görme, işitme, koklama, tatma ve dokunma duyuları.

Allah Teala bu beş duyudan herbirini kendine has şeyleri idrak etmesi için yaratmıştır. Kısacası görülebilen şeyler görme duyusu ile, işitilebilen şeyler işitme duyusu ile, koklanabilir şeyler koklama

duyusu ve tadılabilen şeyler tatma duyusu ve nihayet dokunulabilen şeyler de dokunma duyusu ile idrak edilebilir. Biz şartlarına riayet etmemiz halinde ve bu duyuları yerinde kullandığımız taktirde bunlar aracılığıyla ilim sahibi oluruz.

2- Doğru haber. Doğru haber de ikiye ayrılır: Birincisi, mütevatir haberdir. Yani yalan söylemek için anlaşma yapıp ittifak etmeleri mümkün olmayan bir cemaat yolu ile gelen haberdir. Şayet bu haber el değiştirirse mütevatir olabilmesi için her tabakada böyle bir cemaatin bulunması gerekir.

Tevatür için habercilerin İman veya salahı şart değildir. İkincisi, Peygamber (sav)'in sözüdür. Çünkü Peygamber (sav) yalandan masum olduğuna göre sözü kesinlik arzeder. Bunun için saadet asrında yaşayıp Peygamber'in sözünü duyan kimsenin işittiği şeyin doğruluğuna İman etmesi gerekir. Kısacası Resülüllah'ın sözü, işiten kimse için kesin bir bilgi kaynağıdır. Aynı doğrultuda Resülullah' dan (sav) tevatüren rivayet edilen bir şey de bilgi ifade eder. Ancak tevatür derecesinde olmayan ve Peygamber'e isnad edilen bir hadis bilgi değil zanni ifade eder. Yalnız bazen Peygamber'in sözünde değil, rivayet sabit olmadığından ravinin rivayeti açısından zanni ifade etmektedir.

3- Akıl'dır. Akıl insana has bir kuvvettir. İnsan bu kuvvet sayesinde idrak etme imkanına kavuşabilmektedir. Ancak akılla idrak edilen şeyler de iki kısma ayrılmaktadır.

1- Bedihi.

2- Kesbi.

Bedihi, yani açıkça sabit olan şeyler. "Ateş sıcaktır", "Yer altımızdadır", gibi. Kesbi ise "Ateş olan yerde duman görülür" gibi.

Yukarda yapılan açıklamadan da anlaşıldığına göre ilham ve keşif gibi şeyler ilim sayılamazlar ve hüccet teşkil etmezler. Dolayısıyla salih ve takva sahibi kimselerin ilham ve keşfe dayanarak bir şey söylemeleri bilgi ifade etmez, ancak işaret ve zan olabilir.

SORU 55 -Birçok kimse kötülemek maksadıyla "Falan adam mütaassıbdır" diyor. Taassub ne demektir? Gerçekten mutaassıp olan kimse kötü müdür?

CEVAP: "Mutaassıp" kelimesi "Akrabaya meyl edip yardım eden" manasına geldiği gibi "Dini, gayret gösterip onu müdafaa eden ve ona sımsıkı bağlanan kimse" manasına da gelir.

"Falan adam mutaassıptır" sözünü kullanan kimsenin gayesi birinci mana olursa -ki Türkçede bu manada pek kullanılmaz- yani haklı haksız akrabaya yardım edip onu savunuyor şeklinde kasdederse elbette bu hareket doğru bir hareket değildir. Ve cahiliyet adetlerinden biridir. Çünkü İslam' a göre hak nerede ise onun yanında yer almak icab eder. Şayet haklı olursa yardım edilecek, değilse yardım edilmeyecektir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor:

"Zalim de olsa mazlum da olsa mü'min kardeşine yardım et. Adamın biri: Ey Allah'ın Resulü! Mazlum olsa yardım ederim. Zalim olsa nasıl kendisine yardım ederim, dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) buyurdu ki: Zulmüne engel olursan, o da kendisine bir yardımdır."

Ama "falan adam mutaassıptır" demekten maksat, dini, gayret gösterip onu müdafaa eden ve sımsıkı ona bağlanan, manası olursa elbette bu hareket kötülemeye değil, takdire şayan bir harekettir. Bu manada en büyük mutaassıp, Peygamber (sav) ve etrafındaki cemaattır .Bu manayı kasdederek başkasını kötülemek küfürdür. Onu kullanan kimse kafir ve mürted olur.

KUR'AN

SORU 56 -Kur'an-ı Kerim'i ücret mukabilinde okumak caiz midir? Peygamber'in (sav) zamanında ölü için Kur'an-ı Kerim okunur muydu?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmek büyük ibadetlerden biridir. Cenab-ı Hak muhtelif ayetlerde Kur'an-ı Kerim'i tilavet eden kimseleri medh ve sena ederek büyük mükafatlarla mükafatlandıracağını vadediyor. Peygamber (sav) de Kur'an-ı Kerim'in her harfi için on hasene olduğunu müjdeliyor. Yalnız başkası için Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmek hususunda ihtilaf vardır. İmam Şafi'i ile birçok ashab; namaz, oruç ve zekat gibi ibadetler başkası için caiz olmadığı gibi tilavet de başkası için caiz olmaz diyorlar.

Hanefi uleması ile Şafi'i ulemasının bir kısmı duaya kıyas etmek suretiyle başkası için Kur'an-ı Kerim'i okumak caizdir diyorlar. Ancak Şafii mezhebine

göre kabristanda ve meyyitin yanında Kur'an-ı Kerim'i okumak rahmetin inmesine vesile olduğu gibi birisini kalbden hatırlayıp okunan Kur'an-ı Kerim'in sevabı kadar filan adama ver" diyerek dua etmek de hatırlanan adamın (kimsenin) rahmete mazhar olmasına vesile olur. Ve bu takdirde tilavet ücreti alınabilir. Ama Hanefi mezhebinde ise ta'at ve ibadet karşılığında ücret almak haram olduğundan Kur'an-ı Kerim'i menfaat karşılığı okumak caiz değildir. Ücret alan da mesul veren de mesuldür. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Kur'an-ı Kerim'i tilavet ediniz" Fakat karşılığında ücret alıp menfaat sağlamayınız"

Ancak Hanefi mezhebinin son alimleri ezan, imamet, va'z ve Kur'an-ı Kerim öğretmek mukabilinde ücret almaya cevaz vermişlerdir. Çünkü ücret mukabilinde muayyen kimselere bu vazife yaptırılmazsa vazife aksaklığı olacak ve şeair-i İslamiyyenin ortadan kalkmasına sebep olacaktır.

Peygamber (sav)'in zamanında ölü için Kur'an-ı Kerim okunduğuna dair sahih bir hadis varid olmamıştır. Ancak yukarda belirttiğim gibi Hanefi uleması, duaya kıyasla, ölmüş olan kimse için okunur diye hüküm etmişlerdir. Hülasa: Hanefi mezhebinde imamet, ezan ve tedris dahil her ibadet mukabilinde ne ücret alınır, ne de verilir. Übey bin Ka'b diyor ki: Birisine Kur'an-ı Kerim'i öğrettim. O da bana bir yay hediye etti, durumu Peygamber'e (sav) naklettim. Bu münasebetle Peygamber (sav) buyurdu ki: "Almışsan, ateşten bir yay almış olursun." Bunun üzerine yayı geri çevirdim. Peygamber (sav) bir hadisinde de şöyle buyurmuştur: "Kur'an-ı Kerim'i okuyunuz ve dileklerinizi Allah'a götürünüz. Sizden sonra öyle kimseler gelecek ki Kur'an-ı Kerim'i okuyacak ve halka el açacaklar"

Fakat ulemayı müte'ahhirin, (Hicretten üçyüz yıl sonra gelen ulema) beytü'l-malın (devlet hazinesinin) yardımı kesilip dine bağlılık gevşedikten sonra, imamet, ezan ve tedris gibi İslam'ın şi'arı sayılan ibadetler mukabilinde ücret verildiği takdirde bunların ihmale uğrayıp ortadan kalkması endişesi ile ücret almaya ve vermeye cevaz vermişlerdir.

Ama İslam'ın şi'arı değil, şahsi ibadet sayılan Kur'an-ı Kerim tilavet etmek gibi bir ibadet mukabilinde asla ücret almak ve vermek caiz değildir. Maalesef zamanımızda para ve çıkar için öyle şebekeler kurulmuş ki, ses sanatkarlarına rahmet okutuyorlar, halkı soyup soğana çeviriyorlar.

SORU 57 -Kur'an-ı Kerim'in tercemesi hususunda zaman zaman çelişkili sözler söylenmektedir. "Caizdir" diyen olduğu gibi "caiz değildir" diyen de vardır. Bu hususu açıklar mısınız?

CEVAP: İki çeşit terceme vardır:

ı -Harfi terceme; Yani ilave ve açıklama yapmadan tertip ve manalarına tam riayet ederek bir müradif -eş anlamlı- getirmek suretiyle bir sözü bir dilden başka bir dile nakletmek.

2- Manevi terceme: Yani bir sözü tertip ve murad olan tüm manalarına riayet etmeden başka bir dil ile izah ve şerh etmektir. Kur'an-ı Kerim'i harfiyyen

tercüme etmek yani Kur'an-ı Kerim'in nazmı, üslubu ve kelimeleri yerine başka bir nazm, üslup ve kelime koyup yüklendiği bütün mana ve maksatları ona yüklemek mümkün değildir.

Kur'an-ı Kerim'in manevi tercümesi ise caizdir. Bunda hiç bir sakınca yoktur. Osmanlılar zamanında böyle tercümeler yapıldığı gibi bu zamanda da yapılmaktadır. Bütün İslam uleması bunu caiz görmektedirler. Ayrıca her vaiz vaaz ettiği zaman Kur'an-ı Kerim'in bir ayetini okuyup, Türkçe olarak mealini vermektedir. Bu normaldir. Her zaman bu olmuştur ve olacaktır. Vaiz tarafından verilen meal manevi tercüme kabilindendir. Tercüme-i maneviyede dikkat edilmesi gereken bir husus şudur: Kur'an-ı Kerim tercüme edilirken istikametini değiştirip Kur'an-ı Kerim'in murad etmediği şeyleri eklememek lazımdır.

SORU 58 -Kur'an-ı Kerim'i öğrenebilmek için çocukların her gün birkaç saat Kur'an dersine devam etmeleri gerekir Her zaman abdestli kalmaları zordur, ne yapmak icab eder?

CEVAP: Ekseriya Kur'an-ı Kerim'in öğrenimi küçük yaşta olduğundan çocukların daimi surette abdestli kalmaları zor ve meşakkatlidir. Çocukları her zaman abdest almağa zorlamak nefret etmelerine vesile olabilir. Bunun için mümeyyiz olan çocukların abdestsiz olarak Kur'an-ı Kerim'i taşımaları caizdir. Öğrenim meselesi olmazsa çocuk da olsa onu taşımak haramdır. Baliğ olan kimse ne öğrenim ne de başka bir şey için abdestsiz olarak Kur'an-ı Kerim'i ne taşıyabilir ne de ona dokunabilir. Ancak emti'a ilk birlikte Kur'an-ı Kerim'i taşımakta beis yoktur. Mesela Kur'an-ı Kerim'i çantaya koyup taşımak caizdir.

SORU 59 -Kur'an-ı Kerim'i Müslüman olmayan ülkelere götürmek caiz midir?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim'i Müslüman olmayan memleketlere "ehli küfrün eline düşme korkusu olmazsa" götürmekte beis yoktur. Ehli küfrün eline düşmesi muhtemel ise onu götürmek caiz değildir, İbn'i Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: "Peygamber (sav) Kur'an'ın düşman memleketlerine götürülmesini nehyetti" (Buhari ve Müslim).

SORU 60 -Kur'an-ı Kerim ve dini kitaplarla alış-veriş edip ticaret yapmak caiz midir? Bunları ticarete alet etmek doğru bir hareket mi?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim ile dini kitapları bastırıp onlarla alış-veriş yapmak caizdir. Kutsal kitabımızı ve dini eserlerimizi dünyaya ve ticarete alet edilmesin diye onların basılmasını ve ticaretini yasaklamak, okunmalarına ve yayılmalarına sed çekmek anlamına gelir. Bu da İslam'a ve Kur'an'a düşmanlık yapan kimsenin işine yarar. Kur'an-ı Kerim'in satışı meselesi İbn'i Abbas'a soruldu, İbn'i Abbas (ra) şöyle cevap verdi: Bunda beis yoktur. Çünkü hattatlar el emeğini alıyorlar.

SORU 61 -Kur'an-ı Kerim okuyan veya yemek yiyen kimselere selam verilir mi?

CEVAP: Selam vermek İslam dininde, İmanın şi'arı ve mü'minin diğer bir mü'min için değerli bir duasıdır. Fakat selamın, zaman ve yeri vardır. Yani her zaman ve her yerde selam verilmez. Zikir, fikir, okumak ve namaz gibi ibadetle meşgulolan kimseye de selam vermek caiz değildir.

SORU 62 -Para ve elbise üzerine Kur'an-ı Kerim ayetleri yazılsa onlara dokunmak veya onları taşımak caiz midir?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre altın, gümüş veya kağıt para üzerine bir süre veya bir ayet yazılırsa ona dokunmak caiz değildir. Fakat Şafii'ye göre ona dokunmak veya onu taşımakta beis yoktur. Çünkü Allah'ın Resulü Herakl'e gönderdiği mektupta bir ayet-i Kerime yazdırmıştı. Bununla beraber onu götüren zata abdestli kalacaksın diye emir vermemişti. Demek abdestsiz olarak onu ve benzerini taşımak caizdir.

SORU 63 -Birisinin çantasında veya valizinde Kur'an-ı Kerim ve dini kitaplar bulunduğu halde başı altına koyup yatması caiz midir?

CEVAP: İçinde Kur'an-ı Kerim ve dini kitap bulunan çanta veya valiz üzerine başını koyup yatanın gayesi onu hırsızlardan korumak ise üzerine başını koymakta beis yoktur. Yoksa günahkar olur.

SORU 64 -Bir kimsenin cebinde, üzerinde ayet-i Kerime yazılı bulunan para veya parmağında Allah'ın veya Peygamber'in ismi yazılı bulunan bir

yüzük bulunsa helaya gidebilir mi?

CEVAP: Cebinde üzerinde ayet-i Kerime veya Allah'ın ismi yazılı bulunan para veya parmağında Allah ve Peygamber ismi bulunan bir yüzük bulunursa helaya gitmek istediği zaman onu çıkarması icab eder. Enes bin Malik'ten rivayet edilmiştir: Peygamber (sav) helaya gittiği zaman elindeki yüzüğü çıkarırdı. Çünkü üzerinde "Muhammed Resulüllah" ibaresi yazılı idi.

SORU 65 -Bir sergi veya bir namazlık üzerinde bir ayet-i kerime veya Allah'ın ismi yazılı bulunsa üzerine oturmak veya namaz kılmak caiz midir?

CEVAP: Bir sergi veya namazlık üzerine ayet-i kerime veya Allah'ın isim yazılı olursa üzerine oturmak veya namaz kılmak caiz değildir. Ayet-i Kerime'ye ve Allah'ın ismine karşı sü'i edebdir.

SORU 66 -İnce ve küçük harflerle yazılmış tam Kur'an-ı Kerim levhası piyasada satılmaktadır. Onu asmakta beis var mıdır?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim'i ince harflerle yazmak, İmam-ı Azam ile Ebu Yusuf'a göre doğru değildir. Ama yazıldıktan sonra onu satın alıp evde asmakda beis yoktur. Yalnız ona karşı ayak uzatmaktan sakınmak lazımdır.

SORU 67 -Kur'an-ı Kerim yıpranarak kendisinden istifade edilmez bir hale gelirse onu yakmak caiz midir?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim yıpranır. kendisinden istifade edilmez bir hale gelirse onu yakmak caiz değildir. Belki temiz bir torbaya koyup bir mağarada saklamak veya bir çukur kazıp onu defnetmek lazımdır. Muhammed bin Hasan el-Şeybanı "Siyer-i Kebir" kitabında onu ateş ile yakmanın caiz olmadığını ifade ediyor.

SORU 68 -Yatakta Kur'an-ı Kerim okumak caiz midir?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim'i okumak isteyen kimsenin abdest alıp kıbleye doğru

oturması, huşu ve manasını düşünerek okuması sünnettir. Bununla beraber ayakta ve yatarken de Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmekte beis yoktur.

SORU 69 -Nesh nedir. İslam dininde vaki midir?

CEVAP: Nesh sonradan gelen bir şer'i hüküm ile önceki hükmü yürürlükten kaldırmaktır. Ebu Müslim el-isfahani "Ne önünden, ne arkasından kendisine batıl gelmez" (Fussilet 42) mealindeki ayet-i kerime'ye dayanarak İslam dininde nesh yoktur, diyor. Cumhur-u ulemaya göre neshin vukuu mümkündür ve vaki olmuştur. Nesh'in vukuuna delalet eden çok ayet bulunduğu gibi çok hadis de vardır. Birkaç misal verelim:

1- Peygamber (sav) Medine-i Münevvere'ye hicret ettikten sonra Allah'ın emriyle bir buçuk yıla yakın Müslümanlar Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kıldılar. Fakat Peygamber (sav) dünyada ilk mabed olarak inşa edilen ve İbrahim el-Halil (sav) tarafından yeniden bina edilen Kabe'yi çok sevdiğinden kıble olması için başını göğe kaldırarak Allah'a yalvarıp durdu. Cenab-ı Hakk da Peygamber (sav)'in bu içten gelen duasını kabul buyurup şu ayet-i Kerimeyi inzal buyurdu: "Göğe doğru yüzünün dönüşünü görüyoruz. Bunun için hoşuna gidecek bir kıbleye doğru yüzünü çevirteceğiz. Mescidü'l-Haram'a doğru yüzünü çevir".(Bakara 144)

Ve böylece Beytü'l-Makdis kıble olmaktan çıktı.

2- İslam' ın ilk günlerinde bir kadın, kocası vefat ettiğinde bir yıla kadar iddet beklerdi. "Eşlerini bırakıp ölenler bir yıla kadar evlerde kalıp iddet beklemeleri ve faydalanmaları için vasiyet etsinler".(Bakara 240)

Sonra "bir sene kadar" hükmünü kaldırıp dört ay on güne indiren ve önceki ayet-i Kerimeyi nesh eden şu ayet-i celile nazil oldu: "Eşlerini bırakıp ölenlerin eşleri dört ay on gün bekleyeceklerdir".(Bakara 234)

3- Müslümanlar çok az oldukları zamanlarda bir Müslümanın on kafire karşı savaş sahasında sebat etmesi için Allah'ın emri vardı. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: "Sizden sabreden yirmi kişi olursa ikiyüz kişiyi mağlup edebilir". (Enfal 65)

Müslümanlar çoğaldıktan sonra bir Müslümanın iki kafire karşı sebat etmesini emredip önceki ayet-i Kerimeyi nesh eden şu ayet-i Kerime nazil oldu:

"Allah sizdeki güçsüzlüğü bildi. Bunun için sizden sabreden yüz kişi olursa ikiyüz kişiyi mağlup edebilir". (Enfal 66)

Ayet, ayeti ve hadisi neshedebildiği gibi, hadis, ayet ve hadisi neshedebilir. Çünkü din ve ahkam ile ilgili bulunan Peygamber'in hadisleri yine vahye dayanır. Mesela Kur'an-ı Kerim namaz kılınmasını emrediyor. Ama bu namaz kaç vakittir. Ve her birisi kaçar rekattır. Her rekatta ne kadar rükü, ne kadar sücüd vardır, bütün bunları ayet-i Kerime değil, hadis beyan etmiştir. Ve bunu inkar etmek de küfürdür. Yine ayet-i kerimeler zekatın verilmesini emrediyor. Ama neyin zekatı, kaçta kaç verileceğini belirten ayet-i Kerime değil, hadis-i nebevidir.

Ayeti nesheden hadis için misal: "Zina eden erkek ile zina eden kadının her birisine yüzer değnek vurunuz" mealindeki ayet-i kerime evli olsun, bekar olsun zina cinayetini işleyen kimsenin cezasının yüz değnek olduğunu ifade ediyor. Sonra Peygamber (sav) zina eden kimse evli olduğu takdirde recm edilmesini emrediyor. Ve böylelikle hadis ayetin umumi hükmünü kaldırıp nesh ediyor.

SORU 70 -Kur'an-ı Kerim'in hatmi münasebetiyle cemaat halinde dua etmek hususunda bir şey varid olmuş mudur?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim'in hatmi münasebetiyle cemaat halinde dua etmek müstehabdır. Ahmed bin Hanbel'in rivayetine göre Enes bin Malik

Kur'an-ı Kerim'i hatm ettiği zaman zevcesi ile çocuklarını toplayıp dua ediyordu .

Fakat Hanefi ulemasından bazılarına göre Kur'an-ı Kerim hatm edildiği zaman cemaat halinde dua etmek mekruhtur. Çünkü Peygamber (sav)'den böyle bir şey varid olmamıştır.

SORU 71 -Kur'an-ı Kerim'in küçük sureleri okunduğu zaman tekbir getiriliyor, bunun aslı var mıdır?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim'in küçük sureleri okunduğu zaman tekbir getirmek sünnettir. Übey bin Ka'b (ra) Kur'an-ı Kerim'in küçük sürelerini Peygamber'in (sav) huzurunda okudu. Peygamber (sav) de her surenin sonunda tekbir getirmesini emretti. Ebu Bekir (ra) Duha suresinden itibaren her surenin sonunda tekbir getirilmesini hoş gördü.

SORU 72 -Yürürken veya yatarken Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmek caiz midir?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim'i okumak isteyen kimsenin abdest alıp kıbleye doğru oturması sünnettir. Ancak yürürken veya yatarken onu okumakta beis yoktur. İshak bin İbrahim diyor ki: Ebu Abdullah ile birlikte camiye giderken Kehf süresini okuduğunu işittim. Aişe (ra) de şöyle diyor: Ben sedirimin üzerine uzanmış iken Kur'an-ı Kerim'i okurdum.

SORU 73 -Esma-i ilahiyenin bir hizaya gelmesini ve tevafukunu sağlayacak tarzda Kur'an-ı Kerim'i yazdırıp güzelliğini göstermek için renkli olarak bastırmakta dini bir sakıncanın bulunup bulunmadığını açıklar mısınız?

CEVAP: Bu sorunuzu kısa bir mukaddime serd ettikten sonra cevaplandıracağım. Şöyle ki:

Hazret-i Peygamber Aleyhissalatu Vesselam'ın yazdırdığı Kur'an-ı Kerim ile Hazret-i Osman'ın (ra) yazdırdığı ve İslam ülkelerine numune olarak gönderdiği Kur'an-ı Kerim'ler sade olup nokta, hareke, şedde, cezim ve med gibi işaretlerden hali idiler. O zamanda Müslümanların doğru olarak Kur'an-ı Kerim'i okuyuşları iki şeye dayanırdı:

1- Selika ve fıtratları,

2- Peygamber Aleyhissalatu Vesselam ve sahabelerin ağızlarından doğru olarak telakki etmeleri ile idi. O zamanda yazılan yazının kendisine has bir imla ve usulü vardı. Ona uygun olarak Kur'an-ı Kerim'ler yazılmıştı. Okunması gereken bazı harfler yazılmadığı gibi, okunmayan bazı harfler de yazılıyordu. Nokta hareke ve işaretlerden hali olan bu tip yazının yanlış okunmasına yol açtığından Müslümanları epey düşündürüyordu. Nihayet bir gün Hazret-i Ali'nin (ra) tilmizi Ebu'l Esved-i Düveli birisinin "innellahe beriun minel müşrikiyne ve Resulühü" ayetindeki "Resul" kelimesini yanlış olarak kesre ile okuduğu nu işitti. Ve bundan çok üzüldü, bunun üzerine mahir bir hattat çağırıp kendisine: "Sana okuyacağım şekilde Kur'an-ı Kerim'i yaz, ağzımı açtığım zaman harfin üstüne, ağzımı kapadığım zaman da harfin önüne, ağzımı aşağıya doğru çektiğim zaman da harfin altına birer nokta koy" dedi. Ve böylelikle ilk harekeleme usulü ortaya çıkmış oldu. Bu mesele hicretin 59. tarihine rastlar.

Ama bu işaretler kafi gelmediği, noktalı ile noktasız harfler birbirinden ayrılmadığı için yine hatalar ve yanlışlar devam ediyordu. Bunun üzerine Haccac-ı Zalim bu yanlışlara son vermek için hattat ve katiblerden buna bir çare aranmasını istedi. Ebu'l-Esved-i Düveli'nin talebelerinden olan Nasır bin Asım hurufu mühmele ile mücemi birbirinden ayıran noktalama usulünü buldu. Böylelikle Kur'an-ı Kerim'e büyük hizmet yapıldı. Ama şüphesiz ki noktalama ve harekeleme meselesini en güzel hale sokan hicretin 175. tarihinde vefat eden Sibeveyhi'nin üstadı El-Halil bin Ahmed'tir. Bu hususta ilk eseri yazan da o oldu. Demek oluyor ki, noktalama ve hareke işleri Peygamber Aleyhissalatu Vesselam zamanında yoktu ve bunların sayesinde Kur'an-ı Kerim'in güzelce okunmasına vesile olunduğundan, bu usul bütün Müslümanların takdirini kazandı. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in sureleri arasında ve surelerin başında surenin ismini çerçeveleyen tezhib, tezyin, nakışlar ve Fatiha ile Bakara süresinin baş tarafını içine alan tezhibler de sonradan icad edilmişti, ama Kur'an-ı Kerim'e bir ilave sayılmadığı için bütün ümmet bunu benimsemişti.

Netice:

Yukarıda kısa olarak beyan edilen bu tarihi vakalardan anlaşılıyor ki, Esma-i ilahiyenin bir zorlama olmaksızın bir hizaya gelmesini sağlayacak tarzda Kur'an-ı Kerim'i yazdırmak ve bu güzel tevafukun göze çarpması için renkli

olarak o yüce Esma-i ilahiyeyi bastırmakta dini bir sakınca yoktur. Eskiden de müzelerde bazı Esma-i ilahiyenin renkli olarak yazıldığına rastlanmaktadır. Ve zamanın meşihat-ı İslamiyesi bu çeşit yazılara müdahale etmemiştir.

SORU 74 -Bir kimse kitap yazmak gibi herhangi bir şeyle meşgul iken birisi gelip Kur'an-ı Kerim'i yüksek bir sesle okusa onu dinlememekte bir sakınca var mıdır?

CEVAP: Bir kimse kitap yazmakla meşgul iken birisi gelip yüksek sesle Kur'an-ı Kerim tilavet eder ve onu dinlemek mümkün olmazsa yüksek sesle Kur'an-ı Kerim'i tilavet eden kimse vebale girer. Çünkü Kur'an-ı Kerim'i dinlemek Hanefi mezhebinde vaciptir. Meşgale sebebiyle dinlemek mümkün olmadığı halde yüksek sesle okumak caiz değildir. Bunun için Kur'an-ı Kerim'i okuyanın yanındakileri dinlemesi mümkün değilse sessizce okuması gerekir. Şafii mezhebine göre ise Kur'an-ı Kerim'i dinlemek vacip değil, sünnettir.

SORU 75 -Kur'an-ı Kerim'i öpmek, bir meclise getirildiği zaman onun için ayağa kalkmak caiz midir?

CEVAP: Şüphesiz Kur'an-ı Kerim, İslam'ın mukaddes kitabı olup kendisine tazim edip saygı göstermek gerekir. Yalnız ona karşı yapılan tazim ve saygı onu anlayarak okuyup, ahkamını tatbik etmek, ruh ve kalblerde onu işlemektir. Sadece zevahiri kurtarmak kafi gelmez. Peygamber (sav) ile nurani cemaati, daha fazla buna ehemmiyet vermişlerdir. Kur'an-ı Kerim ile amel etmeyip hududunu aşmak, sonra onu öpüp bir meclise geldiği zaman onun için ayağa kalkmak ve baş üstüne koymak anlamsızdır. Hatta manen onu alaya almaktır. Kur'an-ı Kerim'i en fazla seven ve onu tatbik eden Peygamber (sav) ile ashabı Kur'an-ı Kerim'i öpmedikleri gibi onun için ayağa da kalkmamışlardır. Bununla beraber Kur'an-ı Kerim için ayağa kalkmanın ve onu öpmenin iyi bir şey olduğunu söyleyen fakihler de olmuştur.

TASAVVUF

SORU 76 -Tasavvuf nedir?

CEVAP: İslam şeriatı dört bölümden ibarettir.

1-Fıkıh.

2- Kelam.

3- Ahlak.

4- Tasavvuf.

"Fıkıh, helal ile haramı, sahih ile batılı açıklayan ilimdir. Konusu, namaz, zekat, oruç, hac, alış-veriş, icare, vakıf, vasiyyet, feraiz, nikah, talak, hudud, hilafet gibi mükelleflerin fiil ve sözleridir.

Kelam, dini inançları ispatlamak için belgeleri serdederek varid olan şüpheleri izale eden ilimdir. Konusu, Allah'ın zat ile sıfatları ve ahiret ahvalidir.

Ahlak, iyi meziyetler edinmek, kötülerden korunmak için iyi ve çirkin davranış ve hususiyetleri inceleyen ilimdir. Konusu, cömertlik, cimrilik, müsamaha, intikam, isar -başkasını kendinden üstün tutma- ve hodgamlık, güler yüzlülük ve suratın asık olması...

Tasavvuf, kemale ermek için ruhu, ibadet, zikir ve fikir gibi şeylerle terbiye ettirip nefsi kalb hastalıklarından tezkiye etme yolunu

gösteren ilimdir. Konusu, zikir, fikir, ahlak, riya, muhabbet, buğz, tevazu ve kibir, hırs, murakabe, mücahede ve tevekkül gibi şeylerdir. Yukarda yapılan açıklamadan anlaşıldığına göre şeriat dört dallı bir ağaç gibidir.

Şeriat'a -İslam'a- inanan herkesin mutlaka onun muhtevası olan bu dört dala da inanması gerekir. Çünkü ilmi kelama ait olan Allah ve sıfatlarına ve fıkha ait olan namaz ve oruca iman etmek gerektiği gibi tasavvufa ait olan zikir, fikir ve ihlas gibi şeylere iman etmek de gerektir. Demek kelam ve fıkıh ilahi olduğu kadar tasavvuf da ilahidir. Zira Kur'an-ı Kerim, kelam ve fıkıh meselelerinden söz ettiği gibi zikir, fikir ve ihlas gibi tasavvuf meselelerinden de söz etmiştir. Tasavvufu Hz. Ebubekir veya Hz. Ali'ye isnad etmek doğru değildir. Ayrıca "Herkesin mutlaka bir şeyhe intisab etmesi gerekir" diye bir şart yoktur. Böyle olsaydı mutlaka Kur'an veya sünnet bunu kesin olarak açıklayacak ve islam'ın farzlarından biri kabul edecekti. Mesela kelam ve fıkıh için bir kelamcıya veya bir fakihe intisab etmek ıcab eder mi? Etmez. Etmediğine göre tasavvuf için de bir mutasavvıfa intisab etmek de ıcab etmez. Ve bunun için delil yoktur, islam'ın kaynakları meydandadır. Ancak herkes için bilinmesi gereken kelam ve fıkhı meseleleri öğrenmek zorunlu olduğu kadar tasavvufi meseleleri öğrenmek de zorunludur. Yani kelamdan Allah'ı ve sıfatlarını bilip O'na iman etmek, fıkıhtan namaz, zekat, oruç ve hac gibi meseleleri öğrenmek ve uygulamak vacib olduğu kadar zikri, fikri, ihlası, muhabbeti öğrenmek ve onu uygulamak, riyakarlığı ve Müslümanlara karşı buğzun haram olduğunu bilmek ve ondan uzaklaşmak da vacibtir. Ancak bir

kimse kelamcı veya fakih olmak isterse bir kelamcıdan veya fakihten mutlaka ders almak ve derse devam etmek mecburiyetindedir. Yoksa ne kelamcı, ne fakih olur. Kezalik bir kimse mutasavvıf olmak istiyorsa mutlaka bir tasavvuf mürşidine devam etmesi lazımdır.

Yalnız bugün mutasavvıf denilen kimselerin yüzde doksan sekizi mutasavvıf olmaktan ziyade birer tüccar, birer siyasidir. Gaye servet, şan, şeref ve makamdır. Bir mevlidhan veya bir duahan veya sanatkarın gayesi ne ise piyasada mevcut ehli tasavvufun çoğu da aynı gayeyi taşıyor. Dikkat edilsin hepsini kasd etmiyorum. Çoğu diyorum. Bakınız Cüneyd-i Bağdadı ne diyor: Tasavvuf Hakkın sendeki seni öldürmesi ve kendisiyle yaşatmasıdır, Yani insanın nefsini yok etmesi ve yalnız Hakk'ın irade ve ihtiyarıyla hareket etmesidir. Ma'ruf Kerhi de şöyle diyor: Tasavvuf, hakikatları almak ve yaratılmışların elinde her ne varsa hepsinden ümidi kesmektir. Tasavvuf iddiasında bulunan kimse bunların sözleriyle kendini ölçsün. Böyle olursa zaten ona sözümüz yoktur. Yoksa onun da söz söylemeye hakkı olamaz. Tasavvuf ilmi, fıkıh ve kelam ilminden sonra ortaya çıkmıştır. Çünkü Peygamberin (sav) irtihalinden sonra ilk önce Kur'an-ı Kerim bir araya getirildi. Bilahare uydurmacı ve yalancılardan korunmak gayesiyle hadislerin derlenmesine başlandı. Sonra gün geçtikçe genişleyen İslam aleminde vaki olan hadis ve olaylara cevap vermek için ehli İlim, fıkıh ve kelamla meşgul olup bu sahada çok eser verdiler. Ve uzun zaman ulema sadece bununla iktifa ettiler. Fakat Gazali'nin dediği gibi sadece alış-veriş, icare, selam, nikah ve talak gibi meselelerle uğraşmak kalbe kasavet veriyor. Bunun için ulema ve mutasavvıflar İslam'ın bir bütünü olan zikir, fikir, mücahede, riyazet, ihlas, muhabbet ve Allah korkusu gibi mefhumların üzerine durup zıtlarıyla birlikte açıklayıp hakkında eser yazdılar. Ve böylece tasavvuf ilmi de metodlu bir şekilde ortaya çıkmış oldu.

Tasavvuf sahasında yazılmış eserlerin en güzeli Gazali'nin kitaplarıyla Ebu Talib el-Mekki'nin Kutü'l-Kulüb ismindeki kitabıdır. Bu hususta ihyaül-ulüm kafi ve vafidir. Hülasa her Müslüman -yani İslam'ı bilen ve onunla amel eden- hem kelamcı, hem fakih, hem ahlakçı, hem mütesavvıfdır. Çünkü İslam bunlardan ibarettir. Başka bir şekilde tasavvufu izah etmek doğru değildir. Avamın hurafe ve hikayelerine ehemmiyet verilmemesi lazımdır.

SORU 77 -Tarikat ne demektir?

CEVAP: Tarikat, mezheb gibi yol manasını ifade eder. Fıkhın çeşitli mezhepleri varsa tasavvufun da çeşitli tarikatları vardır. Fıkıh, şeriatın bir dalı ve bu fıkıh dalının mezhepleri olduğu gibi tasavvuf da şeriat'ın bir dalıdır ve tasavvuf dalının tarikatları vardır. Yani mezheb, fıkha nisbetle ne ise tarikat da tasavvufa nisbetle odur.

Binaenaleyh "Şeriat ayrı tarikat ayrıdır" demek doğru değildir. Çünkü şeriat, İslam demektir. Tarikat, şeriattan ayrı bir şey olursa dalalet olur. Ancak fıkıh ayrı tasavvuf ayrıdır denilebilir. Zira tasavvuf, şeriatın bir bölümünün adı ise fıkıh, şeriatın başka bir bölümünün adıdır.

SORU 78 -Süluk ne demektir?

CEVAP: Gerçek bir mürşide biat ederek tasavvuf ilminin konusu olan zikir, fikir, ihlas, muhabbet ve benzeri şeyleri yaşayıp tatbik etmek ve o mürşidin eğitimine tabi olmaktır.

SORU 79 -Süluk etmek isteyen kimse mürşide el verip tevbe etmek suretiyle biat eder. Dinde bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Süluk etmek isteyen kimsenin mürşidine el vermek ve huzurunda tevbe etmek suretiyle kendisiyle biat etmenin İslam'da yeri vardır. Zira erkekli, kadınlı sahabeler de Peygamber'e (sav) birkaç kere biat etmişlerdir. Salik de mürşidin huzurunda o güne kadar işlemiş olduğu günahlardan tevbe ederek nedamet ettiğine ve ondan sonra kötülük yapmayacağına, yalan söylemeyeceğine, kimsenin malına tecavüz etmeyeceğine dair söz veriyor ve bunun için Allah'ı ve Resulüllah'ı ve kendi mürşidini şahid tutuyor. Dinen bunun sakıncası yoktur. Ancak yukarda da işaret ettiğim gibi bugün tarikat ekseriyet itibariyle ehil olmayan ve çıkarcıların elinde olduğundan bir tuzak haline gelmiştir.

SORU 80 -Ehli tarikatın bir kısmı diyor ki: Kur'an ve sünnet tarikattan söz etmiyor. Çünkü o gizlice Hazret-i Ebubekir, Ali ve Selman-ı Farisi'ye tevdi edilmiştir. Bu sözün esası var mıdır?

CEVAP: Tarikat, şeriatın bir dalı olduğuna göre gizli tutulamaz. Adı geçen sahabelere gizli bir şeyin tevdi edildiğine dair hiç bir belgeye rastlanmamıştır. Ayrıca tasavvuf hayatı bütun sahabelerde mevcut idi. Yani Tasavvuf konusu olan zikir, fikir, ihlas, muhabbet, tevazu, zühd, isar, mürakebe ve müşahede ruhu onlarda en yüksek seviyede idi. Kur'an ve sünnet, tasavvuf ve tarikat ismini zikretmemiştir. Şeriatı, fıkıh, kelam, tasavvuf ve ahlak bölümlerine ayırıp her bir bölüme ayrı birer isim vermek sonradan olmuştur. Ancak bu, tasavvuf veya fıkhın mevzuları Kur'an'da yoktur, manasına gelmez. Büyük mutasavvıf Sehl el-Tüsteri tasavvuf hakkında şöyle diyor:

Bizim altı esasımız vardır: 1- Kur'an'a yapışmak, 2- Peygamber sünnet-i seniyyesine ayak uydurmak, 3- Helalı yemek, 4- Kimseye eziyet vermemek, 5- Günahlardan sakınmak, 6- Hukuku eda etmektir.

SORU 81 -İntisap etmek farz veya vacip mi? İntisabı olmayan kimsenin İmanı nasıldır?

CEVAP: İntisap etmek ne farz ne vacipdir. Farz, vacip olan şeyler Kur'an-ı Kerim'de, hadis-i şerif ve fıkıh kitaplarında açıkça belirtildiği halde söz konusu olan intisap bunlardan sayılmamıştır. İntisap etmekten maksad mürşid, alim ve amil olursa kalb ve ruhu verdiği terbiye ile terbiyelendirmektir ve İslam'ı güzelce alıp onu yaşamaktır. İntisap ve seyr-i sülük meselesi asr-ı saadette yoktu. Çok zaman sonra icad edilmiştir. Doğuş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. İntisap etmekten maksat Kur'an-ı Kerim ile ehadis-i nebevinin ışığı altında ruh ve kalbi besleyip onu ruhi hastalıklardan korumak olduğuna göre tarikata girmeden de bu işi yürütmek mümkündür.

Her tarikat, kurucusuyla şöhret bulmuştur. Rüfa'ı tarikatı, Ahmed er Rüfai'ye, Kadiri tarikatı Abdul-Kadir Geylani'ye, Nakşibendi tarikadı da Muhammed Beha'uddın en-Nakşibendi'ye mensuptur ve onun lakabıyla şöhret bulmuştur. İmam-ı Azam, İmam-ı Şafi'ı gibi zevat İslam hukukunda müctehid oldukları gibi Abdülkadir Geylani, Ahmed Rufai ve Muhammed

en-Nakşibendi gibi zevat da ahlak ve tasavvuf sahasında müctehiddirler. Tarihe göz atıldığında ehli tarikatın İslam ve beşeriyete büyük hizmetler verdiklerini görmüş olacağız. Henüz İslam'ın nuruyla nurlanmadan evvel Tatarlar İslam alemini yakıp yıktıkları ve Hilafet-i İslamiye'yi ortadan kaldırdıkları zaman İslam inancını ayakta tutan ehli tarikat olduğu gibi Osmanlılar da fethettikleri ülkeleri İslam'a ısındırmak ve orada yerleştirilen Müslümanları İslami bilgilerle donatmak hususunda da ehli tarikatın büyük rolü olmuştur. Yalnız bu zamanda Allah için İslam davasını yürütüp seyr-ü sülük eden mürşidler çok azalmışlardır. Hatta birçokları salih aba ve ecdadının selahını istismar ederek avam tabakayı arkasından sürüklüyorlar. Bu zamanda hakiki mürşid bulmak çok zordur. İntisab etmek İmanın şartlarından veya İslam'ın farz kıldığı bir şey olmadığına göre intisap etmeyen kimsenin imanı yoktur veya zayıftır denilemez.

SORU 82 -Bazı kimseler salih bir zata intisab ederek dersine devam ediyorlar ve o zatın içinde bulunduğu makamdan daha yüksek bir makamda olduğuna inanıyorlar. "Hocamız ne yapsak halimize vakıf olup bilir" diyorlar. Böyle bir inanç doğru mudur?

CEVAP: Salih bir zatın dersini dinleyip terbiyesini almak güzel bir şeydir. Ancak kişilerin derece ve makamlarını bilen Allah Teala olduğu için mensup

olduğu zatın makamını tayin etmek ve tahmini olarak "Falan zat kutb-ı zamandır veya gavsdir" demek doğru değildir. Bir şey hakkında ayet, hadis varid olmamış ve icma-ı ümmet de yoksa onun hakkında hüküm yürütmek hele "Falan zat halimizi ve kalbimizden geçeni biliyor" demek asla caiz değildir. Bunun küfür olduğunu söyleyenler de vardır. Mülteka'nın şerhi şöyle diyor: "Bir kimse şeyhlerin ruhu hazırdır, bilir" demekle kafir olur.

Peygamber (sav) fahr-i kainat olmakla beraber gaybı bilmezdi. Birçok zaman bir mesele sorulduğunda hakkında vahy gelmemiş ise cevap vermezdi. Bizzat Kur'an-ı Kerim, onun gaybı bilmediğini ifade ediyor.

"Görünmeyeni bileydim, daha çok iyilik yapardım" .

Tahmini olarak herhangi salih bir kimse için makam tayin etmek caiz değildir."Hakkında bilgin olmayan şeylerin peşinde gitme" .

SORU 83 -Canlı ve cansız bir mahluktan istiğase edip meded ummak veya onu vesile kılmak, caiz mi, değil mi? Caiz değilse şirk sayılır mı?

CEVAP: İstiğase ayrı, vesile ayrı bir şeydir. İstiğase yardım istemek anlamını ifade eder. Vesile ise gayeye vasıta olan şeydir.

Güneş ve ay gibi hizmeti çok da olsa, Kabe ve Hacerü'l-Esved gibi mukaddes de olsa cansız veya zevilukul olmayan bir mahluktan istiğase etmek caiz değildir.

Zevilukul olan kimselerden istiğase etmek meselesine gelince, bakılır kendisinden istiğase edilen kimse salih ve mü'min değilse, ister hazır olsun, ister gaib olsun kendisinden istiğase etmek caiz değildir. Fakat salih bir kul olursa, huzurunda veya kabri başında olursa, şefaat dilemek maksadıyla ondan istiğase etmek caizdir.

Çünkü ölü olan kimse her ne kadar berzah alemine intikal etmiş ise de kendisine has bir hayatı vardır. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur: "Peygamberler kabirlerinde hayattadırlar." Yine Bedir savaşında ölmüş müşrikler hakkında da şöyle buyurdular: "Siz bunlardan fazla işitmezsiniz; ancak cevap veremezler."

Cumhur-u Ulemaya göre hazır olmayan bir kuldan, salih de olsa istiğase etmenin caiz olduğuna dair ayet ve hadis varid olmadığı gibi seleften de bir şey sabit olmamıştır. Hazır olmayan kimse salih de olsa gaybı bilmediğine göre, istiğase edenin durumunu nasıl bilip şefaat edecektir? Avam tabaka bu hususu bilmediği için, hüsn-ü zandan dolayı ifrata kaçıyor. Salahın ölçüsünü bilmediğinden salih olmayanı salih olarak telakki ettiği gibi, dünyanın en uzak köşesinde de olsa inandığı kimseden istiğase edip yardımını istiyor.

Bugünkü tarikatcilere göre makam sahibi olan bir veli ister ölü ister uzakta olsun ondan istiğase edilir.O yardım etme yetkisine sahiptir. Özellikle ehli tasarrufun yardımı dünyada olduğu gibi dünyadan göç ettikten sonra da vardır, devam eder.

Vesile ise, demin dediğimiz gibi, gayeye yetişmek için vasıta olarak kullanılan

şeydir. Bunların çeşitleri vardır:

1- Cenabı Allah'ın isimlerini vesile kılıp tevessül etmek: İbn'i Mace, Hz. Aişe'den şunu rivayet etmiştir: Hz. Peygamber bir duasında şöyle buyurdular, "Allah'ım, temiz, hoş ve mübarek ismin hakkı için senden istiyorum."

2- Kendisiyle tevessül edilen zatın duasını vesile kılıp istemek.

3- Büyük ve salih kimsenin zatını vesile kılmak suretiyle tevessül etmek: Mesela, Allah'ım şu dileğimi yerine gelmesi için Peygamber'i veya Ebubekir'i vesile kılıyorum demek gibi. Hz. Ömer (ra) yağmur duasında Hz. Abbas'ı (Peygamberimiz'in amcası) vesile kılarak şöyle dua etti: "Allah'ım, biz Peygamber'in ,amcasını sana vesile kılıyoruz,bunun için bize yağmur yağdır" (Buhari).

4- İşlenen salih amelleri vesile kılarak tevessül etme: Mesela, Allah'ım, senin için eda ettiğim şu hac veya şu ibadeti sana vesile kılıyorum: şu musibetten veya şu beladan beni kurtar demek gibi.

Yukarıda saydığımız vesile çeşitleri İslam'da mevcuttur. Bunu inkar etmek mümkün değildir. Vesile edinilen kimsenin vesile edenden üstün olması gerekmez. Hz. Peygamber (sav) Umre'ye gitmek için izin isteyen Hz. Ömer'e, "kardeşim bizi duadan unutma" dedi. Hem de Veysel Karani'nin kendisine dua etmesi için Hz. Ömer'e emir verdi. Yalnız Peygamber'i veya herhangi bir zatı bağımsız olarak tasavvur edip istiğase etmek, küfre kadar götürebilir. Buna dikkat etmek lazımdır.

SORU 84 -Şeyh Abdülkadir Geylani'ye ait olan "(Gunyetü't Talibin" isimli kitap nasıldır? Türkçe'ye tercüme edilmiştir, okunmasını tavsiye ediyor musunuz?

CEVAP: Şeyh Abdülkadir Geylani bir mürşittir, salih ve alim bir kimse idi, bunda şüphe yoktur.

Ancak bu kitabın okunmasını tavsiye etmem. Çünkü Abdülkadir Geylani'nin söylemediği bir çok şey ona ilave edilmiştir ve tahrife uğramıştır. Mesela, Ehli Sünnet Ve'l-Cemaat ittifakla, Cenabı Allah cihet ve mekandan münezzehtir dedikleri halde, adı geçen kitab Allah'ın cihetini söz konusu ediyor. Bunun için İbn'i Hacer diyor ki, Gunye kitabında yazılı olan şeye aldanma; Allah'ın kendisinden intikam alacağı bazı kimseler ona ilave etmişlerdir .

SORU 85 -Muhyiddin Arabi'nin kitabını okumak caiz midir? Muhyiddin Arabi, bazı kitaplarında kaydedildiği gibi, gerçekten 36 defa uruc etmiş midir?

CEVAP: Muhyiddin Arabi hakkında çok söz söylenmiş, ileri geri

konuşulmuştur. Kimi çok büyük veli ve mütefekkir bir insan, kimi de aksini söylüyor. Ancak alimlerin çoğu, büyük bir veli olduğuna kanaat ediyor. Kitaplarında İslam'a ters düşmüş olan meseleler çoktur. Onlar ya düşmanlar tarafından ilave edilmiş veya müevveldir diyorlar. Bunun için, kitaplarını okumak hiç de doğru değildir. Her zamanda, topluma yabancı sayılan terimler ve ilaveler, teşvişe ve delalete düşmeğe vesile oluyor .

Özellikle, "Füsusu'l-Hikem" isimli kitabı yaymak haramdır. Çünkü küfrü gerektiren bir çok şey ihtiva etmektedir. Ve İslam'ın nurunu söndürmek için çalışan Yahudiler tarafından ona ilaveler yapılmıştır. Bunun için bazı Osmanlı sultanları okunmasını yasaklamışlardır (İbn'i Abidin c.3, sh: 294)

Miraç meselesi ise, o bir safsatadır. Çünkü uruc Peygamber'e has bir mucizedir. Peygamberimiz müstesna hiç bir peygambere kısmet olmadığı gibi hiç bir veliye de nasib olmamıştır ve olmayacaktır. Kitaplarında kayd edilen miraç meselesi ise, ya yapılan ilavelerden biridir veya müevveldir. Yani uructan maksadı, bildiğimiz uruc değil de, başka bir şey kast etmiştir. Bir cihetten her Müslüman beş vakit namaz kıldığından, günde beş defa uruc ediyor. Zira namaz mü'minin miraçıdır. Ayrıca, her söylenen söze inanmak doğru değildir. Nice büyük alimlere bir takım şeyler isnad ediliyor. Fakat alimlerimiz, elindeki Kur'an ve sünnet terazisinde tarttıktan sonra red etmişlerdir. İmam'ı Şafii, (rh), "Sözüm hadise ters düştüğünde, duvara çarpınız" buyurmuştur.

SORU 86 -Bilindiği gibi bugün Türkiye'de "Ramuzu'l- Ehadis" isimli hadis kitabı bazı Müslümanlar tarafından büyük bir itina ve şevk ile okunmakta ve yayınlanmaktadır. Bu kitabın hadis kitapları arasındaki yeri nedir, sadece onunla yetinilir mi?

CEVAP: "Ramuzu'l-Ehadis" isimli kitap muteber sünnet kitaplarının veciz ve çok hikmetli hadislerini alfabetik sırasına göre derlemiştir. Daha önce İmam Suyuti gibi zevat bu üslup üzerinde yürümüşlerdir. Ama bu hadisleri tasnif eden zat öncekilerden de istifade etmek suretiyle daha güzel bir hale getirdi. Allah hepsinden razı olsun. İnanç, ibadet, terbiye, zikir ve fikir gibi İslam'ın önemli konularını güzel bir tarz üzere Peygamber (sav)'in veciz ve hikmetli sözleriyle açıklamakla İslam'a büyük bir hizmet vermiştir. Sünnet kitaplarından seçilmiş olan bu hadislere bir şey demek mümkün değildir. Çünkü söz Peygamber (sav)'in sözüdür. Musannifin payı sadece derleyip bir araya getirmektir. Bu kitabın içinde sahih, hasen ve kuvvetli hadisler bulunduğu gibi, zayıf hadisler de vardır. Musannif bizzat bunu mukaddimede beyan ediyor. Zayıf hadis her ne kadar ahkamı isbat etmek için bir hüccet teşkil etmiyor ise de ibadet ve fezaili amal alanında onunla amel edilir. Bu tip hadislerin bulunması ise ona leke getirmez. Buhari müstesna Kütüb-i Sitte' de de zayıf hadis vardır. Yalnız Peygamber (sav)'in dünya ve ahirete taalluk eden hükümleri beyan ettiği ve cümlesi bir hadis kitabında mevcut olmadığı için bir tek hadis kitabıyla yetinmek doğru değildir. İmkan varsa diğer kitapları da okumak ve dinlemek lazımdır.

SORU 87 -Ehli fetret kimdir, bunlar herhangi bir şeyle mükellef midirler?

CEVAP: Bilindiği gibi Peygamberimiz'den önceki peygamberlerin risaleti umumı değildi. Bunun için, kendilerine peygamber gönderilmemiş olan bir kavim ehli fetret olduğu gibi: risaleti umumı olan peygamberin gönderilmesinden sonra da, tebellüğ etmemiş olan bir kavim veya bir kimse de ehli fetrettir. Ehli fetret'in ibadet ve itaatla mükellef olmadığında ittifak vardır. Çünkü ibadetten haberi olmayan ve nasıl ifa edileceğini bilmeyen bir kimse, nasıl onunla mükellef kılınacaktır. Ama Allah'a iman etmek ile mükellef olup olmayacağı hususunda ihtilaf vardır. Matüridilere göre, kainatta olan her şey Allah'ın varlığına ve birliğine delalet ettiği ve aklen bunu idrak etmek mümkün olduğu için, herkes her yerde ve her zamanda Allah'a iman etmekle mükelleftir. Cenabı Allah şöyle buyurur:

Göklerin ve yerin yaratılışında; gecenin ve gündüzün gidip gelişinde elbette aklı selim sahipleri için ibret verici deliller vardır" (Al-i imran, 189).

Buna göre, cahiliyye devrinde yaşamış (peygamberin annesi ile babası dahil) ve ölmüş veya peygamberin bi'setine yetişmiş fakat iman etmemiş olan kimseler, ehli necat sayılmazlar.

Eş'arilere göre ise bunlar, ibadet ve itaatla mükellef olmadıkları gibi, Allah'a İman etmekle de mükellef değillerdir. Çünkü Kur'an-ı Kerim şöyle buyurur:

"Biz Peygamber göndermedikçe azab verecek değiliz".(İsra suresi 15)

Buna göre, ister müşrik olsun ister muattıl yani hiç bir ilaha inanmayan olsun, bir peygamberin risaletini tebellüğ etmemiş veya kendilerine peygamber gönderilmemiş olan bir kavim, Allah'a İman etmekle mükellef değiller ve ehli necatdırlar. Tabii olarak peygamberin anne ve babası da ehli saadetdirler.

İCTİHAD VE MEZHEPLER

SORU 88 -Kur'an-ı Kerim ile Peygamber (sav)'in hadisleri varken neden ictihada ihtiyaç duyuldu?

CEVAP: Cenabı Allah; büyüklük ve cemalini göstermek ve dünyayı imar etmek için insanı halife olarak yarattı. Hilafet görevini gereği gibi yapabilmesi için, onu arzu ve istekleriyle başbaşa bırakmadı. İnanç, ibadet, alış-veriş ve hayatın her dalında ferd ve toplumun menfaatine yönelik olarak hükmünü beyan edip, indirdiği sahife ve kitaplarıyla yolunu aydınlattı, en son olarak da en mükemmel ve kıyamete kadar hüküm sürecek Kur'an-ı Kerim'i insanlığa ithaf etti. Ancak dünya hadiseleri sonsuz olmakla beraber Kur'an-ı Kerim'in ve Peygamber'in hadisleri kelimeleri mahduttur. Açıkça her hadisenin hükmünü beyan etmez. Bunun için ortaya çıkan bir hadisenin hükmünü anlamak için önce Kur'an-ı Kerim'e, sonra Peygamber (sav)'in hadisine baş vurulur. Bunlardan birisinde kesin olarak hükmü beyan edilmiş ise mesele tamamdır, hiç bir kanaat yürütülmez. Hadisenin hükmü Kur'an ve Sünnette açıkça belirtilmemişse ictihada gidilir. Yani, Kur'an ve Sünnet'in ışığı altında hükmünü ortaya çıkarmak için cehd ve gayret gösterilir. İctihad yüce dinimizin en büyük meziyetlerinden biridir. İctihad sebebiyle hayat sahnesinde ortaya çıkan bütün hadiselerin hükmü beyan edilebilir. Dinimizin, her asrın bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir kabiliyete sahip olmasının sebeplerinden biri de budur.

SORU 89 -İctihad'ın şartları nelerdir?

CEVAP: İctihad'ın belli başlı dokuz şartı vardır:

1- Arapça dilini ve üslübunu bilmek. Çünkü dinin kaynağı Kur'an-ı Kerim ile Sünnet-i Seniyedir. Bunlar da Arapçadır.

2- Kur'an-ı Kerim'in amm ve hassım, mutlak ve mukayyedini, nasih ve mensuhünu bilmek.

3- Peygamber'in -kavli, fiili ve takriri- sünnetlerini bilmek.

4- Hakkında ictihad edilecek mesele ile ilgili icma veya ihtilafı bilmek, icma'ın vuku'unda hiç şüphe yoktur. Sahabenin birçok meselelerde vaki olan icma'ın hiç bir kimse inkar edemez. Ancak Ahmed bin Hanbel sahabeden sonra icma'ın vaki olmadığını söylüyordu. Şafi'i de sahabelerden sonraki icma'i inkar

etmemiş ise de, bir meselede kendisine icma'dan söz edildiği zaman onu kabul etmiyordu.

5- Kıyas ve kaidelerini bilmek.

6- Şer'i ahkamın maksat ve gayesini bilmek.

7- Hak ile batılı birbirinden ayırabilecek kadar ölçülü olmak.

8- İctihad'a ve islam'a karşı samimi olmak.

9- İnancı sağlam olup bid'attan uzak olmaktır.

Bundan anlaşılıyor ki ictihad, kolay bir mesele değildir. Herkes ictihad davasında bulunamaz. Akıl ve çevreye veya doğu ve batıdan ithal edilen düşünce ve görüşlere istinaden hiç bir kimse İslami konularda ictihad edemez.

İctihad'ın kapısı her zaman açıktır. İctihad kapısı, birinci asırda açık olduğu gibi her asırda da açıktır. Yeter ki ictihadın şartlarına haiz bir kimse bulunsun. Şu tarihten şu tarihe kadar açık idi sonra kapandı veya kapatıldı demek yanlıştır. Kapanış ve açılışı elimizde değildir. Bu husus için hiç bir kimseye yetki verilmemiştir. Hangi ayet veya hadis ictihad kapısı şu tarihe kadar açık, bu tarihten şu tarihe kadar kapalıdır diyor? Hatta bütün fukaha her asırda ictihadın yapılması gerekir, diyorlar. Mesela el-Envar'de şöyle deniliyor: "Kadının hür, erkek, mükellef, adil ve müctehid olması şarttır. Çünkü her asırda daha önceki asırlarda vaki olan hadiseler tekerrür etseydi, eski müctehidlerin fetvasıyla amel edilebilirdi. Amma her asırda ayrı hadiseler ortaya çıktığı için yeni ictihadlar gerekir" . Bu, her asırda yeni fıkhi mezheplerin kurulması gereklidir manasına hamledilmemelidir.

Birinci asırda Müslümanlar, bilgilerini Kur'an ve Sünnet'ten alıp onlarla amel ediyorlardı. Kur'an ve Sünnet'te yer almamış meseleler hakkında ictihad ediyor veya ehline soruyorlardı. O zamanda belli bir mezheb yoktu. İkinci asırda, çoğalıp dağılan Müslümanlar yeni hadiseler, yeni adet ve an'anelerle karşılaştılar. Bunun üzerine ulema, bunları halletmek için büyük itina gösterip ictihadda bulundular. Ve bunun neticesinde çeşitli mezhepler, ekoller ortaya çıktı. Herkes kendi mezhebini müdafaa etmeğe başladı. Ancak hıristiyanlar gibi birbirini tekfir etmezlerdi. Bu ihtilaf normaldir. Çünkü herhangi kapalı bİr mes'ele etrafında görüş te'atisi olursa mutlaka birbirine ters düşen fikirler doğacaktır. Mesela "ve'l mutallakatu yeterabbasna bi enfusihinne selasete kuruin" ayet-i celilesinde yer alan "kuru" kelimesi "kur" kelimesinin çoğuludur. Bu kelime arapçada kadının aybaşı hali manasına geldiği gibi temizlik manasına da geliyor. Sahabelerin bazısı, 'kur' kelimesi aybaşı manasında olup, boşanan kadının iddeti üç ay başıdır... Bazısı da temizlik manasında olup, boşanan kadının iddeti üç temizlik müddetidir demişlerdir.

SORU 90 -Mezhepler arasındaki ihtilafın sebebi nedir?

CEVAP: Mezhepler arasındaki ihtilafın geniş olmasının başlıca üç sebebi vardır:

1- Peygamber (sav), vefat ettiğinde Kur'an ve Sünnet'ten başka bir şey bırakmamıştı. Bununla beraber kısa zaman içerisinde İslam ülkesi çok genişledi. Sahabe de İslam alemine dağıldılar. Kimi Irak'ta, kimi Mısır'da, kimi Şam'da yerleşti. Herkes Peygamber'den ne duydu veya gördü ise onu rivayet edip anlattı. Tabıı olarak bu sahabenin her birisi Peygamber (sav)'in söylediği veya yaptığı her şeyi duymamış ve görmemiştir. Bu değişik rivayetler ihtilaf'a sebebiyet vermiştir.

2- Bazı hadislerde ittifak vaki olduğu halde telakki ve anlayış hususunda ittifak vaki olmamıştır. Mesela Peygamber (sav) buyuruyor ki: "Köpek ağzını sizden birisinin kabına koysa biri toprakla olmak üzere yedi defa onu yıkasın." İmam Şafi'i bu hadisi olduğu gibi kabul ediyor. Hanefi uleması ise biri toprakla olmak üzere yedi defa kabı yıkamayı emreden hadis mensühdur ve bu hadis islam'ın ilk günlerinde varid olmuştur demişlerdir.

3- Çeşitli milletler İslam dinine girdiği için her milletin adeti ayrı, kanun ve nizamı ayrı idi. İmam-ı Azam ve arkadaşları Irak'ta, Evza'i ve arkadaşları Şam'da, Şafi'i ve arkadaşları Mısır'da bulunuyorlardı. Bu gibi zevat her memleketin adet ve kanunlarını ele alıp İslam'ın süzgecinden geçirdiler ve o alanda çeşitli ictihatlarda bulundular ve bu sebeple ihtilaf meydana geldi.

Dört Mezheb'den başka bir mezhebi taklid etmek caiz değildir. Aslında Kur'an ve sünnetin terbiyesi altında; bildiğimiz dört müctehid'den başka; Sa'id bin el-Museyeb, Ata, Sufyan el-Sevri, Sufyan bin Uyayne, Evza'i ve Davlıd gibi birçok müctehid yetişmiştir. Ama bunların mezhebleri zamanında tedvin edilmediği için yayılma isti'dadı göstermediler. Ancak Zeyd bin Ali ile Cafer el-Sadık'ın mezhebleri, zamanında tedvin edilmediği halde onların mezhebinde bulunduklarını iddia eden Zeydiye ve Caferiye fırkaları vardır. İbn'i el-Salah dört mezhebden başka mezhepleri taklid etmenin caiz olmadığına dair icma nakletmiştir.

Bu hak mezheblerden birisini taklid eden kimse hayatı boyunca o mezhebde kalması gerekmez, istediği zaman tamamen veya kısmen başka bir hak mezhebi taklid edebilir .

İbn'i Hacer şöyle diyor: Bir kimse bir meselede tabi olduğu mezhebden başka bir mezhebi taklid ederse o meseleye bağlı olan şeylerde de taklid etmesi gerekir. Mesela namazda Hanefi mezhebini taklid ederse abdest ve gusulde de taklid etmesi lazımdır.

İbn'i Ziyad ise diyor ki: Namaz ayrı, abdest ayrıdır. Namazda Hanefi mezhebini taklid eden kimse abdestte de onu taklid etmesi gerekmez. Yani abdesti Şafii'ye göre alır, namazı Hanefi'ye göre kılarsa beis yoktur.

Ulemanın çoğu bu dört mezhebden birisini taklid etmenin lazım olduğunu söylüyor.

Bazıları da muayyen bir mezhebe bağlı olmak gerekmez diyor. Herhangi bir mezhebi nazar-ı itibara almadan bilen kimseye, bilinmeyen mesele sorulabilir. El'izz bin' Abdüsselam ve el-Şeref elBarizi böyle fetva vermişler. Gazali de bu kanaattedir. Binaenaleyh bir kimse bir mezhebe bağlı kalmadan Allah'a kulluk ederse dinsiz değildir. Ancak muayyen bir mezhebe bağlı kalarak Allah'a kulluk ve ibadet etmek daha iyidir. Gerektiği zaman başka mezhebi taklid etmek de caizdir.

SORU 91 -Taklid ne demektir?

CEVAP: Taklid, bir veya birkaç mesele hakkında bir müctehidin -delilini bilmeden- ictihadına göre amel etmektir. Taklid için dil ile bir şey söylemek icab etmez. Kalben niyet etmek kafidir. Taklid, müctehid için haram, müctehid olmayan kimse için bir müctehidi taklid etmek vaciptir. Akıl ve baliğ olan kimsenin amel ve taat hayatına başladığı zaman bugün mevcut olan dört hak mezhepten birisini taklid etmek hususunda serbesttir. Sonra istediği zaman da muvakkat veya sürekli olarak başka bir mezhebe geçebilir.

Taklidin altı şartı vardır:

1- Bir meselede bir mezhebi taklid etmek için o meselede o mezhebin şart ve vaciplerini bilmek. Mesela: bir Şafi'ı, abdest hususunda Hanefi mezhebini taklid edecekse abdestin şart ve vaciplerini Hanefi mezhebine göre bilmesi ve onlara riayet etmesi gerekir.

2- Vuku'dan sonra olmaması,

3- Keyfi ve kolayını yaşamak için değil meşru bir sebebe binaen taklid etmek,

4- Şafi'i ve Hanefi gibi müctehid-i mutlak veya Ebu Yusuf ve Muhammed ve Müzeni gibi müctehid fil' mezheb veya Kerhı ve Nevevi gibi müctehid fil' mesa'il gibi bir müctehidi taklid etmek.

5- Telfik etmemek. Mesela bir kimse Şafi'i mezhebini taklid ederek başının dörtte birini değil, onda birini mesh eder. Sonra Hanefi mezhebini takliden de eli yabancı bir hanıma dokunur ve böylece namazını kılarsa namazı sahih değildir. Çünkü abdesti ne Şafi'ı'ye göre ne de Hanefi'ye göre vardır.

6- Bir mezhebi taklid eden kimsenin kadının hükmüne muhalefet etmemesi.

Eş-Şeref el-Barizi vel İzz bin Abdusselam gibi ulema, muayyen bir mezhebi taklid etmek gerekmez, demişler ise de ulemanın çoğu belli bir mezhebi taklid etmenin lüzumlu olduğunu söylüyorlar. Ancak avam tabaka fıkıh meselelerinde mümeyyiz olmadıkları için müftünün fetvasına göre hareket edeceklerdir.

SORU 92 -İki mezhebin birbirine zıt olan hükümleriyle bir meselede amel edip telfik yapmak caiz midir?

CEVAP: İki mezhebin birbirine zıt olan hükümleriyle bir meselede amel edip telfik yapmak iki çeşittir:

1- İcmaya muhalif olan telfik.

2- İcmaya muhalif olmayan telfik.

Yapılan bir telfik: icmaya muhalif ise, kesinlikle caiz değildir. , Mesela Hanefi mezhebinde; baliğa ve akile olan kadının nikahı için

velinin izni ve rızası şart değildir. Kendi kendini evlendirebilir. Diğer Mezheplerde ise; velinin izni şarttır. Maliki Mezhebinde de akit esnasında şahitlerin bulunması şart değildir. Akitten sonra da ilan edilse kafidir. Mesela: Bir kimse, şahitsiz kızını biriyle evlendirse, daha sonra da nikahı ilan etseler caizdir. Ama diğer Mezheplerde şahitlerin bulunması şarttır. Şafii mezhebinde mehri dile getirmek şart değilken, Maliki mezhebinde şarttır. Bir kimse nikah hususunda bu üç mezhebi birleştirip telfik ederse caiz değildir. Yani:

Hanefi mezhebine göre velisiz, Maliki mezhebine göre şahitsiz, Şafii mezhebine göre de mehirsiz nikahı aktederse sahih değildir. Çünkü böyle bir nikah; ne Şafii'ye, ne Hanefi'ye, ne de Maliki'ye göre akd edilmiş sayılmaz.

Fakat icmaya muhalif olmayan telfik ise caizdir diyebiliriz. Mesela: Maliki mezhebinde abdest ve gusülde vücut ve organları oğmak şarttır. Aynı mesele Şafii'de şart değildir. Şafii mezhebinde bir erkeğin vücudu bir kadının vücuduna dokunduğunda abdesti bozulmasına rağmen Maliki mezhebinde bozulmaz.

Bir kimse bu iki mezhebi taklit ederek; abdest organlarını oğmadan abdest alır. Vücudu bir kadının vücuduna dokunduğu halde namaz kılarsa her iki mezhebe göre de sahih olmamış olur. Yalnız bu telfik icmaya muhalif değildir. Çünkü Hanefi Mezhebine göre oğmak şart olmadığı gibi, erkeğin vücudu kadının vücuduna dokunması halinde de abdest bozulmaz. Bunun için de böyle bir namaz Hanefi Mezhebine göre sahihtir.

El-izz b. Abdüsselam ile İbn'i Dakiku'l-id gibi alimler bu tip

teltikte bir sakınca yoktur diyorlar.

SORU 93 -Tabakat-ı Fukaha ne demektir? Kaça ayrılır?

CEVAP: Tabakat-ı Fukaha: Fakihlerin mertebeleri demektir.

Hanefi alimleri yedi mertebeye ayrılırlar.

1- MUCTEHID FIŞ-ŞER'I: Mutlak müctehıd demektır. Bu tip müctehid Kur'an-ı Kerim ile Sünnet'in ışığı altında bir takım usul ve kaideler tesis ederek bir yol çizmiş ve şer'ı meseleleri ona irca etmiştir. Bu durumda onların sayıları çoktur. Kesin bir rakam vermek mümkün değildir. İmam-ı Azam, İmam-ı Malik, İmam-ı Şafii, Ahmed b. Hanbel, Süfyan-ı Sevri, Süfyan b. Uyeyne, Said b. Müseyyeb bunlardandır. Ancak bunların bir kısmının mezhebi yayılmadı, bir kısmı yayılıp bir müddet devam etti, bilahare silinip gitti. Bir kısmı ise devam etmektedir. Bunlar da İslam alanında meşhur olan dört mezheptir.

2- MÜCTEHİD FİL-MEZHEB: Bu kimse şer'ı delillere baş vurduğundan, ictihad edebilecek bir yeteneğe sahip kişidir. Ancak bir müctehidi mutlakın

tesis ettiği kaide ve usulüne göre ictihadda bulunurlar. Ebu Yusuf, İmam-ı Muhammed ve İmam-ı Müzeni gibi şahıslar bu mertebedendir.

3- MÜCTEHİD FİL-MESELE: Mesailde ictihad gücüne sahip kişidir. Ne usulde ne de füruda müctehidi mutlaka muhalefet edemez. Yalnız müctehidin görüşü bulunmayan meselelerde müctehidin kaide ve usulüne uygun bir şekilde ictihad edebilir. Tahtavı, Serahsi ve Kerhı gibi kimseler bu tabakaya dahildirler.

4- MUHARRİC: Bu tabakaya dahil olan kimse ictihada kadir değildir, fakat müctehidden gelen ve birkaç ihtimali bulunan kavlin ibhamını izale edip açıklayan kimsedir. Razi ve Cürcani gibi kimseler bu tabakaya dahildirler.

5- MURACCİH: Bu tabakaya dahil olanlar ictihada kadir olmamakla beraber, müctehidden gelen iki görüşten birisini delillere dayanarak tercih edebilen kimselerdir. Kuduri ve Hidaye sahibi Merginani gibi kimseler bu tabakaya dahildirler.

6- MÜMEYYİZ: Bu tabakadaki fakihlerde yukarıdaki rütbelerden birisinde olmadığı halde, zahir el-Mezheb, zahir el-Rivaye ve rivayeti nadireyi birbirinden fark eden ve bilen kimselerdir. Başka bir tabirle kavi ve zayıfı birbirinden ayıran kimselerdir. Muhtar ve Kenz sahibi kimseler bu tabakadan sayılırlar.

7- SADE MUKALLİD: Bu sınıftaki fakihler yukarıda zikredilen mertebelerden hiç birisine yetişememiştir. Ancak; Mezhebin mesailini ezberleyip eserlerinde derleyen kimselerdir. Haskefi ve İbn'i Abidin gibi kimseler bu tabakaya dahildirler, diyorlar. Şafii mezhebine göre ise fakihlerin durumu üç mertebeye ayrılır:

1- Müctehidi Mutlak,

2- Müctehid fil-Mezhep,

3- Müctehid fil-Mesail veya Müraccih'tir.

SORU 94 -Tabakat-ı Mesail ne demektir, kaça ayrılır?

CEVAP: Tabakat-ı Mesail: Fıkhi meseleler mertebesi demektir. Fıkhi meseleler üç mertebeye ayrılır:

1- Zahir el-rivaye veya Zahir el-mezhebtir:

Bu imam Muhammed'in yazdığı meşhur altı eserinde yer alan meselelerdir, bu eserler de şunlardır:

1- el-Mebsut

2- el-Camius-Sağir

3- el-Camiul,-Kebir

4- ez-Ziyadat

5- es-Siyer es-Sağir

6- es-Siyer el-Kebir.

İmam Muhammed kendi sözlerini bu kitaplarda tesbit ettiği gibi İmam-ı Azam ile İmam-ı Ebu Yusuf'un sözlerini de yazıp tesbit etmiştir.

2- Nevadır veya gayri zahir el-Mezhep: Yukarıda adı geçen kitaplardan başka İmam-ı Muhammed'in yazdığı eserlerde yer alan mesaildir. Bu kitaplar da şunlardır:

Keysaniyat, Haruniyat, Curcaniyat, Rakkıyat'tır. Ayrıca İmam-ı Ebu Yusuf'un Emali isimli kitabında bulunan meseleler de bu kabildendir. Emali kelimesi imlanın çoğuludur, imla ise not etmek demektir. Rakkiyat kitabı İmam-ı Muhammed'in RAKKA isimli şehirde kadı iken derlediği meselelerdir. Keysaniyat da İmam-ı Muhammed'in Süleyman b. Şuayb

el-Keysani'ye not ettirdiği meselelerdir. Haruniyat ise; İmam-ı Muhammed'in, Harun er-Reşid zamanında derlediği meselelerdir. Curcaniyat ise; İmam-ı Muhammed'in Cürcan' da iken derlediği meselelerdir.

3-Vakıat: Bunlar mezhepte hükümleri beyan edilmemiş, belki Hanefi fakihleri tarafından hükümleri belirtilmiş meselelerdir. Buna Nevazil de denir. Bu hususta ilk yazılmış eser Ebu Leys es-Semarkandi'nin "Nevazil" adlı kitabıdır . Zahir el-Mezhep kavli var ise başka kavil ile fetva vermek caiz değildir.

SORU 95 -İmamların, dört mezhebe göre abdest alıp namaz kıldırmaları şart mıdır?

CEVAP: İmamların dört mezhebe göre abdest alıp namaz kıldırmaları şart değildir. Belki imam olan kimse hangi mezhebin saliki ise onun ictihadına riayet etmekle mükelleftir. Ancak mümkün olursa namaz kılan herkes, imam olsun, imama uyan olsun diğer mezheblere de riayet ederse daha efdaldir. Mesela abdest ve gusulde Hanefi mezhebinde niyet getirmek lazım olmamakla beraber, onu gerekli gören diğer üç mezhebe muhalefet etmemek için gusülde yıkanmaya, abdestte de yüzü yıkamaya başlarken niyet etmek daha efdaldir ve yahut başı mesh etmek hususunda Şafi'ı mezhebinde bir kıl kadar, Hanefi mezhebinde dörtte birini mesh etmek kafi geldiği halde Malikı ile Hanbeli mezhebinde mutemede göre hepsini mesh etmek gerekir. Hanefi ile Şafi'i olan kimselerin, Maliki ile Hanbeli mezheblerine muhalefet etmemek için hepsini mesh etmeleri daha iyidir. Aksi takdirde birinci meselede abdeste niyet etmeyen bir Hanefi diğer mezheb saliklerine imam olamaz. İkinci meselede başından az bir şey mesh eden bir Şafi'ı diğer mezheb saliklerine imam olamadığı gibi, yalnız başın dörtte birini mesh eden bir Hanefi de, Maliki ve Hanbelı mezheblerinin saliklerine imam olamaz.

Aynı şekilde Şafi'ı mezhebine göre Cuma namazından önce iki hutbenin okunması farzdır. Bu iki hutbenin beş rüknü vardır:

1- Her iki hutbede Allah'a hamd etmek, 2- Peygamber'e salavat getirmek, 3-Takvayı tavsiye etmek, 4- Her iki hutbenin birisinde bir ayet-i Kerime okumak, 5- Son hutbede mü'minlere açıkça dua etmektir. Diğer mezheblere göre bu beş

rükne riayet etmek gerekmez. Bu beş rükne riayet etmeyen imama Şafiı'lerin uymaları caiz değildir. Maalesef bugün birçok illerimizde Şafiı ile Hanefi cemaat karışık olduğu halde bu rükünlere riayet edilmiyor, çünkü takva tavsiye edilmediği gibi son hutbede mü'minlere açıkça dua edilmiyor. Gizlice yapılan dua Şafi'ı mezhebinde muteber değildir. Buna dikkat etmek lazımdır.

SORU 96 -Müslüman bir hükümdar vatandaşlarla taklid ettikleri mezhebe uygun olarak değil de başka hak bir mezhebe göre emir verirse onun emrini yerine getirmek icab eder mi?

CEVAP: Müslüman bir hükümdar vatandaşların taklid ettikleri mezhebden başka hak bir mezhebe uygun bir emir verirse Müslümanlar onun emrini yerine getirmek mecburiyetindedirler. Mesela Hanefi mezhebine göre dünyanın herhangi bir yerinde rü'yet-i hilal kesin olarak sabit olursa; Ramazan-ı şerif hilali ise halkın oruç tutmaları, Şevval hilali ise bayram yapmaları gereklidir, fakat Müslümanların başında bulunan Müslüman yönetici veya dini işleri tedvir etmekle görevli yetkili, Şafi'ı mezhebinde olduğu gibi ihtilaf-ı metali'i nazar-ı itibara alarak emir verirse Müslümanlar onun emrini uygulamakla mükellefdirler. Ramazan ve bayramlarını onun emrine göre yaparlar.

NAMAZ

TAHARET

SORU 97 -Bir kimsenin eli kesilir ve kendisine altın veya benzeri bir madenden takma el takılırsa, gusul ve abdest alırken, nasıl yapmalıdır?

CEVAP: Taktığı eli çıkarmak zor değilse onu çıkarıp yerini yıkamak zorundadır. Şayet et ve deri içine yerleştirilmiş ise, onu çıkarmak caiz olmadığı gibi ne altını ve ne de takma elini yıkaması gerekir.

SORU 98 -Misvak'ın fazileti hakkında çok hadis varid olmuştur. Şer'an misvak nedir, fırça misvak sayılır mı?

CEVAP: Misvak, diş ve ağzı temizlemek için ağaçtan veya temizleyici başka bir şeyden yapılmış temizlik aletidir. Hicaz'da bulunan "Erak" isimli bir ağaçtan olması şart değildir. Ancak "Erak" ağacının faydalı maddeleri ihtiva ettiği ve Allah'ın Resulü (sav) onu kullandığı için daha faziletlidir. Dinen fırça da misvak sayılır. Peygamber'in sünnetine riayet etmek gayesi ile ağzını fırçalayan kimse ağzını temizlediği gibi sevaba da nail olmuş olur.

SORU 99 -Çorap üzerine mesh etmek caiz midir?

CEVAP: Ayakta sadece çorap bulunup çorabın alt kısmında deri gibi meshe elverişli bir şey olmazsa, üzerine mesh etmek dört mezhebe göre caiz değildir. Fakat sahabeden Hz. Ali, İbn'i Mes'ud, İbn'i Ömer, Enes, Ammar, Bilal, Bera, Ümame ve Sehi (ra) çorap üzerine mesh etmenin caiz olduğunu söylüyorlar. Ama çorap sık ve alt tarafı deri olup kendisiyle yürümek mümkün olduğu takdirde üzerine mesh etmek hususunda ihtilaf vardır. Şafii mezhebinde sahih kavle göre üzerine mesh etmek caizdir. Hanefi mezhebinde de böyle bir çorap üzerine mesh edilebileceği hususunda ittifak vardır.

SORU 100 -Bir kimse taksi ve otobüs gibi bir vasıtaya biner ve uykuya

dalarsa abdesti bozulur mu?

CEVAP: Hanefi mezhebinde bazılarına göre bir şeye dayanıp uyuyan kimsenin abdesti bozulur. Şafi'i mezhebinde ise: makadı yere dayandıktan sonra bozulmaz. Ancak yol bozuk olduğundan araba sarsılıp makadı oturduğu yerden ayrılırsa o zaman bozulur.

SORU 101 -İdrardan sonra bazen beyaz su çıkar, bu guslü gerektirir mi?

CEVAP: Buluğ çağına ermiş kimsenin dört çeşit suyu vardır.

1- İdrar, 2- Meni, 3- Mezi, 4- Vedi.

Bunlardan guslü gerektiren yalnız menidir. Meninin üç özelliği vardır:

1- Sıçrayarak çıkması,

2- Hazzın hasıl olması.

3- Yaş iken hamur kokusunu, kuru iken yumurtanın beyaz kısmının kokusunu vermesidir.

Vedi, idrardan sonra çıkan katı ve beyaz bir sudur. Mezi de beyaz ve ince bir su olup şehvet hissi galebe çaldığı anlarda meydana gelen bir sudur. Binaenaleyh söz konusu olan yani idrardan sonra çıkan beyaz su guslü gerektirmez.

SORU 102 -Erzurum ve benzeri iklimi soğuk bir muhitte misafir bulunan kişi, ihtilam halinde soğuk sudan başka gusledecek başka bir su bulamıyorsa ve bu durumda büyük bir ihtimalle hasta olacaksa ne yapmalıdır?

CEVAP: Ortalık çok soğuk olur, sıcak su ve yıkanmak için uygun bir yer bulunmazsa, hastalık kuvvetle muhtemel olduğundan müsaid bir zaman ve zemin oluncaya kadar teyemmüm edip namaz kılabilir.

Amr bin As, bir yolculukta ihtilam oldu. Ortalık çok soğuk olduğundan, yıkanmadı. Teyemmüm ile namaz kıldı. Resulüllah da buna müdahale etmeyip sükut etti.

SORU 103 -Tuvalet kağıdı İle temizlenmek caiz midir?

CEVAP: Def-i hacet için tuvalete giden herkes su veya taş gibi pisliği giderici bir şeyle temizlenmek mecburiyetindedir. Taş ve onun hükmünde olan şeyleri temizlenebilmek için de bir kaç şart vardır. Bu şartlardan biri, bu temizlik vasıtalarının muhterem olmamasıdır, binaenaleyh ekmek ve üzerinde dini ibare yazılı olan kağıt ile temizlenmek caiz değildir. Fakat üzerine müstehcen ve ahlak bozucu ibare yazılmış kağıt ile tuvalet kağıdını istincada kullanmakta beis yoktur.

Ancak Hanefi ulemasına göre, yazı yazmaya elverişli olan beyaz kağıt ve üzerinde yazı -müstehcen de olsa- bulunan yaprak ile temizlenmek caiz değildir. Amma yazıya elverişli olmayan kağıdı -tuvalet kağıdı gibi- kullanmakta beis yoktur.

SORU 104 -Cünüp olan kimseye yasak olan şeyler nelerdir?

CEVAP: Cünüp olan kimseye yasak olan şeyler aşağıya alınmıştır:

1 -Namaz kılmak,

2- Kabe'yi tavaf etmek,

3- Kur'an-ı Kerim'e dokunmak ve onu taşımak. Binaenaleyh üzerine ayet-i kerime yazılı olan madeni veya kağıt paraya abdestsiz veya cünüp olarak dokunmak veya taşımak caiz değildir. Mesela şimdiki beş yüz lira üzerinde sure-i feth'ın başı yazılıdır. Bunu taşıyabilmek için ya abdestli olmak veya üzerine ayet yazılı bulunan paranın taşınmasını caiz gören Şafi'i mezhebini taklid etmek lazımdır.

4- Kur'an-ı Kerim'i okumak.

5- Camide kalmak.

SORU 105 -Cünüp olan kimsenin tıraş olması veya tırnak kesmesi caiz midir?

CEVAP: Cünüp olan kimsenin yıkanmadan tıraş olması ve tırnak kesmesi haram olmasa da iyi değildir. İmam-ı Gazali, İhyaü Ulumed-Din kitabında şöyle diyor: Cünüp olan kimsenin tırnak kesmesi, tıraş olması, etek ve koltuk altını temizlemesi, kan aldırması veya vücuttan herhangi bir parça kopartması uygun değildir. Çünkü ahirette bütün vücud geri döneceğinden yıkanmadan kesilen veya tıraş olunan şey cünüp olarak dönecektir.

SORU 106 -Biz köylüyüz çalışıyoruz, zaman zaman tırnaklarımızın altında

kir toplanıyor, abdest aldığımız veya yıkandığımız halde yine kir yerinde kalıyor. Bu durumda abdest ve gusülümüz sahih midir?

CEVAP: Tırnakları kesmek sünnettir diyen olduğu gibi vaciptir diyen de olmuştur. Hanefi alimlerinin kaydettiklerine göre tırnak ve bıyık gibi bedende kesilmesi matlup olan şeyleri kırk günden fazla bırakmak caiz değildir. Böyle bir müddet ihmal eden kimse cezaya müstehak olur.

Şafii alimlerinin görüşlerine göre de tırnak ve benzeri şeyleri kesmek Sünnettir, vacip değildir.

Kesilmesi ister vacip ister sünnet olsun, altında kir ve toprağın bulunması abdestin sıhhatine mani değildir. Yalnız hamur, mum ve benzeri bir şey olursa manidir. Peygamber (sav) tırnakların kesilmesini emreder, ama namazın iadesini emretmezdi. Tırnakların altındaki kir abdestin sıhhatine mani olsaydı mutlaka o halde kılınan namazın iadesini emredecekti.

Kurret el-Ayn kitabının ifade ettiğine göre ter veya bedenden doğan bir şey kıllar üzerine veya vücudun herhangi bir yerine yapışıp kalırsa, abdest ve gusül de zail olmazsa bedenden bir cüz gibi sayılır. Gusle mani değildir. Ama vücuttan doğan değil, toz ve toprak gibi bir şey birikirse mani olur.

SORU 107 -Tırnaklarını oje ile boyayan bir kadının durumu nasıldır? Yani abdesti veya guslü sahih midir, günahkar olur mu?

CEVAP: Tırnakları oje ile boyamak haddi zatında haram değildir. Ancak oje tırnak üzerine bir tabaka meydana getirdiğinden abdest ve guslün sıhhatine manidir. Bunun için abdest almak, cünüp veya hayızdan yıkanmak isteyen ojeli kadın mutlaka ojesini kazımak zorundadır. Aksi takdirde abdesti veya guslü sahih olmadığından namazı batıldır. Yalnız hayız halinde bulunan bir kadın hayızın sonuna kadar tırnaklarını ojeli bulundurabilir. Aynı zamanda bir kadın abdest aldıktan sonra yine tırnaklarını oje ile boyayıp ikinci defa abdest almaya muhtaç oluncaya kadar ojesini bırakabilir. Abdest almak istediğinde kazımak zorundadır.

SORU 108 -Erkek ihtilam olduğu gibi kadın da ihtilam olabilir mi?

CEVAP: Erkek olsun kadın olsun ihtilam olur. Meni dışarıya çıkarsa gusül icab eder. Erkek için bu hal tabii olduğu gibi kadın için de tabiidir. Ancak bu hal kadınlarda az görülür. İmam-ı Muhammed'e göre kadın İhtilam olur. Fakat meninin dışarıya çıktığını görmezse ihtiyaten yıkanması daha iyidir. Çünkü kadından çıkan meninin geri dönmesi muhtemeldir.

SORU 109 -Güneş enerjisiyle ısıtılan suyla, açıkta kalan veya bir kapta güneşle ısınan su arasında fark var mıdır? Güneş enerjisiyle ısıtılan su ile abdest almanın ve gusletmenin hükmü nedir? Varsa mahzur ve zararı nedir?

CEVAP: Demir, tunç ve bakır gibi madeni kaplarda ve sıcak memleketlerde güneş enerjisiyle ısıtılan suyla abdest almak ve gusletmek mekruhtur. Çünkü Hz. Aişe bir gün Hz. Peygamber (sav) için güneşte su ısıttı. Bunun üzerine Peygamber (sav): "Ey Humeyra (Hz. Aişe'nin lakabıdır) öyle yapma. Çünkü o alaca hastalığına sebebiyet verir" buyurdu.

Fıkıh alimleri bu hususta şöyle diyorlar. Madeni bir kapta sıcak bir memlekette güneş enerjisiyle su ısıtılırsa güneşin etkisiyle o kaptan küçükçe parçalar kopup suya karışır, kullanıldığı zaman vücutta mesameleri kapatır ve vücut hava alamaz bir hale gelir. Böylece vücudun her tarafında dolaşan kan kirlenip bozulur ve hastalık meydana gelir. Fakat su altın, gümüş, ağaç, cam ve topraktan yapılmış çanak gibi kaplarda veya gölet ve havuzda veyahut sıcak olmayan bir memlekette güneş enerjisiyle ısıtılırsa onu abdest ve gusülde kullanmakta bir sakınca olmadığı gibi madeni kaplarda ve sıcak memleketlerde güneşte ısıtılan suyun abdest ve gusülde değil, çamaşır yıkamak gibi şeylerde kullanılmasında da beis yoktur. Güneş enerjisiyle ısıtılan suyun, içinde bulunduğu kabın kapalı veya açık olması arasında fark yoktur. Her ikisi de mekruhtur. Yalnız kabın ağzı açık olursa keraheti daha şiddetlidir.

SORU 110 -Gözlükten kurtulmak için gözlere takılan küçük lenslerin (merceklerin) hükmü nedir? Abdest ve gusle mani midir?

CEVAP: Gözlükden kurtulmak için gözlere takılan küçük lensler, gusül veya abdeste mani değildir. Çünkü gusülde Hanefi mezhebine göre burun ve ağzın içini yıkamak gerekiyorsa da ne abdestte ne de gusülde gözün içini hiç bir mezhepde yıkamak icab etmez ve göze zarar verir. İbn'i Ömer ile İbn'i Abbas, gözlerinin içini yıkamağa devam ettikleri için gözlerini kaybettiler.

SORU 111 -Elinin içi tenasül aletine dokunmuş olan bir Haneri, Şafi'i cemaatına imam veya hatib olabilir mi?

CEVAP: Elinin içi tenasül aletine dokunmuş olan bir Hanefi'nin -Hanefi

mezhebine göre abdesti bozulmadığından- namaz kılar veya kıldırırsa namazı sahihtir. Ancak Şafi'ı cemaatına namaz kıldırması doğru değildir. Şafi'ı cemaat durumu bildiği halde kendisine uyarsa namazları fasittir. Zira imam ile cemaat arasında irtibat vardır; Yalnız böyle bir kimse sadece hutbe okumakla iktira eder ve namazı Şafi'ı mezhebine göre abdesti yerinde olan bir kimse kıldırırsa sahihtir. Çünkü cemaatle hatıb arasında böyle bir bağlantı yoktur.

SORU 112 -Müslüman olmayan ülkelerden Müslüman ülkelere ithal edilip piyasaya sürülen giyilmiş elbise, aslında Avrupa ve Amerika'dan gelmektedir. Şer'i temizlik nedir bilmeyen, şarap ve necasete bulaşan gayr-i müslimler tarafından giyilmiştir. Bunları giyip namaz kılmak caiz midir?

CEVAP: Eşya aslında tahirdir. Necaseti tahakkuk etmedikçe onun necasetine hüküm edilmez. Binaenaleyh gayr-i müslimin giydiği elbisenin müteneccis olduğunu gözümüzle görmedikten sonra onu giyip namaz kılmamızda beis yoktur.

Keza necasetten sakınmayan içkici, deli, kasap ve çocuk gibi kimselerin elbiseleriyle namaz kılmak caizdir. İbn'i Hacer diyor ki:

Avrupalılar her ne kadar temizliğe riayet etmiyorlar veya hayvanları boğuyor, kesmiyor diye söyleniyorsa da, oradan gelen nesnenin müteneccis olduğunu veya ithal edilen etin boğulmuş hayvan eti olduğunu gözümüzle görmedikten sonra temiz sayılır. Binaenaleyh oradan gelen yağ yenir ve et tahir olarak kabul edilir .

İbn-i el-Salah'a: "Gayri müslimlerin kumaş imalinde domuz yağını kullandıkları şayi'ası vardır. Bu husus için ne yapmak icab eder?" diye sorulduğunda, dedi ki: "Elde olan kumaşta necaset tahakkuk etmedikçe müteneccis sayılmaz".

SORU 113 -Güzel elbise giymek dinen nasıldır?

CEVAP: Kibir ve gururlanmadan Cenabı Allah'a şükür edip nimetini göstermek ve Müslümanların muhabbetini kazanmak maksadıyla güzel elbise giymek sünnettir.

İbn'i Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber'in (sav) üzerinde en güzel elbiseyi gördüm . Bera'dan da şöyle rivayet edilmiştir: "Peygamber (sav) orta boylu idi. Bir gün kırmızı elbise giydiğini gördüm. Ondan daha güzel bir şeye rastlamadım".

SORU 114 -Müslüman olmayan kimselerin giydikleri elbiseyi giymek caiz midir?

CEVAP: Gayr-i müslimlerin giydikleri elbiseleri giymekte beis yoktur. Çünkü İslamiyet, Müslümanlara özel bir kıyafet getirmediği gibi şu veya bu tip bir elbiseyi de yasaklamamıştır. Bunun için Müslümanların kıyafetleri bir değildir. Kimi entari, kimi kaftan, kimi şal, sarık, kimi pantolon, kimi de şalvar giyer. Bu hususta herkes serbesttir. Ancak bir memlekette adet olmayıp, halkın nazar-ı dikkatini çeken kıyafete bürünmek de doğru değildir. Şafi'i mezhebine göre; kişinin şahsiyetini zedelediği için böyle elbise giyenlerin şehadeti muteber değildir. Ama tuhaf ve nazar-ı dikkati çeken bir kıyafet olmadıktan sonra, ehli küfrün giydikleri elbiseyi giymekte hiç bir sakınca yoktur. El-Muğire bin Şube'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Peygamber (sav) kolları dar bir Rum cübbesi giymişti.

Bu hadisten anlaşıldığına göre, kafirlerin giydiği elbiseleri giymekte beis yoktur. Bugün giydiğimiz palto da, dinen cübbe sayılır. Çünkü hadiste geçen cübbe ile palto arasında fark yoktur.

SORU 115 -Uzun gömlek gibi bir şey sünnet ve İslami bir kıyafet sayılır mı?

CEVAP: Uzun gömlek İslami bir kıyafet sayılmaz. Yani İslam bunların giyilmesini veya giyilmemesini emretmemiştir. Kıyafet meselesi adete bağlı bir şeydir. Bir memlekette uzun gömlek giymek adet ise giyilir, adet değil ve dikkati çekiyorsa dışarda onu giyip gezmek doğru değildir. Hatta Şafi'ı mezhebine göre bir memlekette bir kıyafet adet ise o memleketin ahalisinden onu giyen kimse mürüvveti ihlal ettiğinden şehadetinin reddine vesile olur. Hülasa her memlekette mer'ı olan kıyafete riayet etmek lazımdır.

Avreti örtmeyecek kadar kısa veya vücudun hattını gösterecek kadar dar olmaması da şarttır.

SORU 116 -İpekli elbise giymek caiz midir?

CEVAP: Kadın fıtratan süse düşkündür. Geçmişte böyle idi ve böyle devam etmektedir. Özellikle kadın altın ve ipeğe çok önem verir. Erkek de fıtratan süsten ziyade kişiliğine ve olgunluğuna bakar. İslam dini fıtratı bozan ve fıtrata aykırı olan şeyleri yasaklamıştır. Bunun için ipek kadın için mubah, erkek için haramdır.Peygamber (sav) buyuruyor: "İpekli elbise giymeyiniz. Çünkü dünyada onu giyen kimse ahirette giymeyecektir". Bir gün Hz. Ömer

(ra) satılık bir ipekli elbise görür. Ve onu alıp Hz. Peygamber'e götürür. "Ey Allah'ın Resulü, bayramlarda ve gelen heyetlerle görüşmek için bunu satın al" der. Bunun üzerine Peygamber (sav): "Bu, ahirette payı olmayanların elbisesidir" buyurdu . Peygamber (sav) sağ eline bir parça ipek, sol eline de bir külçe altın aldı ve buyurdu ki: "Bunlar ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına mubahtır".

SORU 117 -Altın ve gümüş kablar kullanmak caiz midir?

CEVAP: Altın ve gümüş kablar kullanmak caiz değildir. Peygamber (sav): "Altın ve gümüş kabda yemek yiyen veya su içen kimse karnına Cehennem ateşi dökmüş olur" buyurmuştur.

Cumhur-u ulemaya göre kadının altın ve gümüş ile süslenmesi caiz ise de altın ve gümüş kablar kullanması caiz değildir. Kaşık, kalem, bıçak, makas ve benzeri şeyler de kab hükmündedir. Hem erkek, hem kadın için haramdır.

SORU 118 -Altın ve gümüş yüzük takmak caiz midir?

CEVAP: Gümüş yüzük takmak, erkek ve kadın için mubah ise de, altın yüzük takmak erkek için haram, kadın için helaldir. Peygamber (sav) buyuruyor: "Altın ve ipek ümmetimin kadınlarına helal, erkeklerine haram kılınmıştır" .Sahabelerden Sa'd bin Ebi Vakkas, Talha bin Abdullah, Süheyb, Huzeyfe ve Cabir bin Semtife, altın yüzük takmanın tahrimen değil, tenzihen mekruh olduğuna kanaat getirdikleri için takmışlar ise de sahabe ve ulemanın cumhüruna göre haramdır.

Abdullah bin Abbas'tan rivayet edilmiştir: "Peygamber (sav) birisinin elinde (parmağında) altın yüzük gördü. Hemen elinden çıkarıp attı. Ve dedi ki nasıl olur da sizden biriniz bir ateş parçasını alıp eline sokar? Peygamber (sav) gittikten sonra adama:

Yüzüğünü al ondan faydalan, denildiğinde "Hayır Allah'a yemin ederim madem ki Peygamber (sav) atmıştır asla almam" dedi. Hülasa dört mezheb ile sahabenin cumhuruna göre erkek için altın yüzük takmak haramdır. Cevazı için fetva vermek doğru değildir.

SORU 119 -Yüzük takmanın dinimizdeki yeri var mıdır?

CEVAP: Yüzük takmak hususunda ihtilaf vardır. Hanefi mezhebine göre yüzük

gümüş olursa erkek ve kadın için mubahtır. Tunç, demir gibi şeylerden olursa erkek için haramdır.

Şafi'i mezhebine göre ise gümüş yüzük, takmak sünnettir. Çünkü Peygamber (sav) gümüş yüzük takardı. Enes'den rivayet edilmiştir: Peygamber (sav) Kisra, Kayser ve Necaşi'ye birer mektup yazmak istedi. Peygamber'e (sav) "Bunlar mühürsüz mektup kabul etmezler" denildi. Bunun üzerine Peygamber (sav) gümüş bir yüzük yaptırdı. Ve üzerindeki nakış "Allah'ın Resulü Muhammed" cümlesinden ibaretti.

Hulefayı Raşidin'in de birer gümüş yüzüğü vardı. Hz. Ebu Bekir'in yüzüğündeki nakşı (Ni'mel Kadiru Allahu) Hz. Ömer'inki ise (Kefabil mevti vaizen), Hz. Osman'ınki de ("Le ta'tebirunne ev letendemunne), Hz. Ali'ninki de (El-Mülkü lillah) idi. Demir, tunç ve kurşun yüzük takmak, sünnet değilse de mubahtır.

SORU 120 -Dişi altın ve gümüş ile kaplamak caiz midir?

CEVAP: Diş, hayati önem taşıyan bir organdır. İslam dini onu korumak için tedbir almamızı emretmiştir. Her yemekten sonra ağız ve dişlerimizi yıkamamızı emrettiği gibi misvak kullanmamızı da emretmiştir. Peygamber (sav) "Yemeğin bereketi, ondan evvel ve sonra abdest almaktır" buyurur. Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor:

"Ümmetim için endişe etmeseydim, her namaz için misvak kullanmayı emir ederdim." Ağız ile dişleri temiz tutup misvaklamanın insan sağlığı için büyük faydaları vardır.

Daha önce de beyan ettiğimiz gibi fırça da misvak sayılır. Diş bozulursa onu doldurtmak veya kaplamak elbetteki vücut ve sağlığın bir gereğidir. Gusle de mani değildir. Mani olsaydı ne altın, ne gümüş ile bağlamaya ve kaplatmaya müsaade edilmemesi gerekirdi. Halbuki gümüş ile bağlatmak veya kaplatmak hususunda muhalefet eden de olmamıştır. Bilittifak caizdir. Ancak Hanefi mezhebinde altın ile kaplatmak hususunda ihtilaf vardır, İmam-ı Muhammed'e göre hem altın, hem gümüş ile bağlatmak ve kaplatmakta beis yoktur, İmam-ı Azam'a göre gümüş ile bağlatmak veya kaplatmak caizdir. Fakat altın ile caiz değildir. Ebu Yusuf ise bir kavle göre İmam-ı Muhammed ile, diğer bir kavle göre İmam-ı Azam ile beraberdir. Mülteka'da kayd edildiğine göre, İmam-ı Azam da dişin altın ile bağlatılmasında (veya kaplatılmasında) bır sakınca olmadığı görüşündedir. En kuvvetli görüş İmam-ı Muhammed'in görüşüdür. Çünkü gümüş ile kaplatılırsa dişin etini bozar ve koku yapar. Böyle bir fetva bulunduğuna ve her yerde bununla amel edildiğine göre aksini söyleyip halkı şaşırtmanın manası yoktur. Ba husus Şafi'i mezhebinde özellikle zaruret olduktan sonra hiç beis yoktur. Amma diş bozulmamış ise yani zaruret olmazsa erkek için altın kullanmak haram olduğundan dişi onunla kaplatmak asla caiz değildir. Kulab vakasında Said bin Arfece'nin burnu kesildi. Önce gümüşten bir burun edindi. Bozulunca Peygamber (sav) altından burun edinmesini emretti.

NECASET

NECASETLE TEDAVİ

SORU 121 -Haram ve temiz olmayan bir ilacı tedavide kullanmak caiz midir?

CEVAP: İslam dini sağlığa büyük ihtimam gösterip hasta olmamak için tedbir almamızı emrettiği gibi, hastalık olduktan sonra tedaviyi de emretmiştir. Ancak varsa tahir bir ilaç kullanmak gerekir. Necis veya müteneccisi kullanmak caiz değildir. Remli ve Şirazi: Temiz bir ilaç bulunmadığı takdirde Müslüman bir doktorun tavsiyesine binaen necis veya müteneccis bir ilacı tedavide kullanmakta beis yoktur, diyorlar. Bir hastalık için, "içkiden başka ilaç bulunmazsa içilmesi caizdir" diyen olduğu gibi "caiz değildir" diyen de olmuştur. Yalnız Şafi'ı mezhebine göre ilaca maslahata binaen müteneccis bir şey katmakta beis yoktur. Binaenaleyh çeşitli hastalıklara yarayan ve içinde alkol bulunan şurubu (başka bir ilacın bulunmaması şartıyla) içmek caizdir.

SORU 122 -Dinen şeker hastalığı için domuz insulini kullanmak caiz midir?

CEVAP: Malum olduğu gibi domuzun eti, kanı ve her şeyi necis olup yenilmesi ve içilmesi haramdır. Ancak açlıkla başbaşa kalan kimse domuz etinden başka bir şey bulamazsa hayatını kurtarmak için onu yiyebilir. Cenabı Allah leş, kan ve domuz etinin haram olduğunu beyan ettikten sonra şöyle buyurur: "Açlıktan darda kalan günaha kaymaksızın yiyebilir" . Yani bir şey bulamazsa onu yiyebilir ve ondan dolayı sorumlu tutulmayacaktır.

Şeker hastalığı gibi tehlikeli bir hastalığın tedavisi için domuz insülini kullanmanın caiz olup olmayacağı hususuna gelince şayet başka bir ilaç onun vereceği yararı veriyorsa onu kullanmak caiz değildir. Domuzun insülininden başka bir şey bulamazsa onu kullanmakta bir sakınca yoktur. Bir çok alim, haramda şifa varsa onu kullanmak caizdir diyor. Şunu da ifade edeyim ki, Hanefi mezhebinde necis olan bir zeytinyağı hüviyeti, sabuna dönüşürse

tahir olur. Yine necis bir susam tahine dönüşürse tahir olur. Buna göre insülin hüviyet değiştirdiği takdirde tahirdir, diyebiliriz.

SORU 123 -Bazı kimseler Peygamber (sav)'in kanı ve benzeri şeyleri necis değildir diyor, bu hususta herhangi bir şey sabit olmuş mu?

CEVAP: Peygamber (sav) bir insan idi. İnsanların durumu ne ise Peygamber'in durumu da aynıdır. İnsanların kan ve benzeri şeyleri tahir olmadığına göre Peygamberinki de tahir değildir.. Başka bir şey demek doğru değildir.

SORU 124 -Bir kimsenin ağzı müteneccis olursa onu yıkamadan herhangi bir şey yiyebilir veya içebilir mi?

CEVAP: Herhangi bir kimsenin ağzı mütecennis olursa yıkamadan bir şey yemesi veya içmesi haramdır. Yalnız Şafii mezhebine göre müteneccis olan ağzın ancak su ile yıkanması suretiyle temizlenmesi mümkündür. Hanefi mezhebinde su ile temizlenebileceği gibi ağızdaki tükrük ile de temizlenebilir.

SORU 125 -Memleketimizde zeytin ağacı bolca bulunur ve birçok evde klasik zeytin yağı imalathanesi vardır. Ve hala zeytin yağı imal eder ve satarız. Bazen fare gibi necis şeyler içine düşüyor ve biz de onu sabun fabrikasına satıyoruz. Ondan yapılan sabun necis sayılır mı?

CEVAP: Hanefi mezhebinde zeytin yağı müteneccis olur ve ondan sabun yapılırsa sabun temiz sayılır. Çünkü istihale neticesinde zeytin yağının ismi değişip başka bir maddeye dönüşüyor. Ve onu kullanmakta beis yoktur. Aynı zamanda köpek gibi bir şey tuzluğa düşüp tuz haline gelirse o tuzu yemekte bir sakınca yoktur. Şafii mezhebinde ise müteneccis olan zeytin yağı sabun haline getirilir veya tezek gibi bir şey yanıp kül olsa bile tahir olmaz. Binaenaleyh müteneccis zeytin yağından imal edilen sabunu kullanmak haramdır. Sabunun durumu belli olmadığı için sorup incelemek icab etmez.

SORU 126 -Kolonya her yerde, evde, ticarethanede, otobüste halkın çoğu tarafından kullanılmaktadır. Bazı kimseler necis olduğunu söylüyorlar. Bu hususta fıkhın hükmü nedir?

CEVAP: Kolonya içinde alkol maddesi bulunduğundan necisdir. Üzümden imal edilmiş olan şarap ile diğer maddelerden imal edilmiş sekr veren her türlü rakı ve alkollü şeyler arasında fark yoktur, hepsi necistir. Biryere isabet ederse onu yıkamak icab eder. Şafii mezhebinde asla buna cevaz veren olmamıştır. Onu kullanan kimse günahkar olduğu gibi vücut ve elbisesinde değdiği yeri yıkamadan namaz kılarsa namazı batıldır.

Hanefi mezhebinde üzümden imal edilmiş olan şarap kesinlikle necistir. Başka maddelerden imal edilmiş olan alkollü madde hakkında üç görüş vardır.

1- Şarap gibi necaset-i muğallazadır.

2- Necaset-i muhaffefedir.

3-Tahirdir.

En kuvvetli görüş şarap gibi olması görüşüdür.

Binaenaleyh Şafii olan kimsenin kolonyayı asla kullanmaması gerekir. Hanefi mezhebinde fetva var ise de Hanefi'nin de ondan sakınması daha evladır.

ADET GÖREN KADINLA İLGİLİ MESELELER

SORU 127 -Kur'an kursu öğretmenliğini yapan bir kadın, kendisine adet gelirse nasıl görevini sürdürecektir? Adet halinde Kur'an-ı Kerim'i okuması ve okutması yasak olursa görevi aksar, yılda bir defa olsaydı buna katlanabilirdi ama, bu iş her ayda tekerrür ettiği ve her defada beş altı gün devam ettiği için öğretim ve öğrenim işi aksamaktadır, bunun çaresi yok mudur?

CEVAP: Şafiı ile Hanefi mezhebinin kuvvetli görüşüne göre bunun hiç çaresi yoktur. Yalnız Hanefi alimlerinden ve müctehid filmesai olan zevatlardan Tahavi'ye göre adet halinde bulunan muallime kadının yarımşar ayet okumak suretiyle öğretim yapmasında bir sakınca yoktur . Maliki mezhebine göre de adet halinde olan muallime ile müteallime için zarurete binaen caizdir.

Bunun için içtihadın üçüncü tabakasını işgal eden bu zatı taklit etmekte bir sakınca olmadığı gibi zarurete binaen Maliki mezhebini de taklit etmekte bir sakınca yoktur. Buna göre adet halinde bulunan muallime ve müteallimenin Kur'an-ı Kerim'i okumalarında bir beis yoktur.

SORU 128 -Kur'an kursu öğretmenliğini yapan bir kadın adet geldiğinde nasıl davranacaktır?

CEVAP: Kur'an kursu öğretmenliği yapan bir kadın adet halinde şayet kendisine yardım edecek kimse varsa düzeni muhafaza etmek için kursa devam edecek ve öğretim işini yardımcıya bırakacaktır. Yardımcı yoksa Hanefi ulemasından Kerhi ile Tahavı'nin fetvasına göre öğretimini devam ettirecektir. Kerhı: Öğretmen olan kadın adet halinde, kelime kelime; Tahavı ise, yarımşar ayet söylemekle öğretim yapmasında beis yoktur,

diyor.

SORU 129 -Emzikli bir kadın cünüb iken çocuğunu emzirebilir mi?

CEVAP: Emzikli bir kadın adet halinde çocuğunu emzirebildiği gibi cünüb iken de emzirebilir. Bu hususta ihtilaf yoktur.

SORU 130 -Müstehaze ve mütehayyire ne demektir?

CEVAP: Müstehaze ve mütehayyirenin manasını anlamak için kısaca hayz(adet)- ile nifasın -(lohusalık)- manasını anlamak ,icab eder. Şöyle ki:

Hayz: Erginlik çağına erniş bir kadının hamile ve hasta olmadığı bir zamanda rahminden çıkan kandır. Hayz'ın azı üç gün, çoğu on gündür.

Nifas: Doğum yaptıktan sonra kadının rahminden çıkan kandır. Nifasın azı için hadd yoktur, çoğu da kırk gündür.

İstihaze ise hayzda üç günden az ve on günden sonra gelen kan ile nifasta kırk günden sonra gelen kandır. Bu kan ile diğer azalardan gelen kan arasında fark yoktur. Yani namaz ve oruç gibi ibadetlere mani değildir. Hastalıktan neş'et eder.

Müstehaze de; istihaze kanını gören kadındır. Hastalık neticesinde müstehazenin kanı devam eder ve kesilmezse iki durum vardır:

1- Mübtedi'e'dir. Yani ilk defa adet kanını görmüş, ondan sonra kesilmeyip devam etmiştir. Bu takdire göre, başladığı tarihten on gün kadar hayz, sonraki yirmi gün temizlik sayılır. Ve her ayda o günler böyle hesap edilecektir.

2- Mu'tade'dir. Bu da iki kısımdır.

a- Adeti hatırlayan, yani daha önce adet görendir. Böyle bir kadın adet ve

temizliğini eski adetine göre ayarlayacaktır. Mesela eskiden ay başında kendisine hayz gelip altı gün sürüyor, ayın kalan yirmi dört gününde de temiz kalıyor idi. Şimdi kan devam ettiği için aynı şekilde hesaplanacaktır. Yani her ayın ilk altı günü hayz, kalanı da temizlik sayılacaktır.

b- Eski adetlerini hatırlamayandır bunun üç haleti vardır:

1- Daha önce gördüğü adetin kaç gün olduğunu unutmuş, amma her ayda bir defa kendisine adet geldiğini biliyor. Bu takdire göre kanın başladığı ilk üç gün adet olarak kabul edilir ve sonra onu takip eden yedi günde her namaz için yıkanıp namaz kılacaktır. Çünkü bu yedi gün hem adete, hem temizliğe, hem her an adetten yeni kurtulmasına muhtemeldir. Sonraki yirmi günde yıkanmadan namaz kılacak ve her namaz için sadece abdest alacaktır ve bu yirmi günde cinsi münasebet de caizdir.

2- Adetinin kaç gün olduğunu hatırlıyor, amma ayın başında mı, ortasında mı, sonunda mı, onu hatırlayamıyor. Bu takdirde her ayın ilk üç günü sadece abdest ile namaz kılacaktır. Çünkü hem adet, hem temiz olması muhtemeldir. Sonraki yirmi yedi günde, her namaz için yıkanacak -tam boy abdesti- alacaktır. Çünkü her anda adetten çıkması muhtemeldir.

3- Hem adet günlerinin sayısını, hem zamanını, yani ay başında mı, sonunda mı, ortasında mı, olduğunu unutmuş ise, bu meselede kaide şudur: Kesin olarak temizlik günlerinde bulunduğunu -mesela ayın yirmi üçüncü günü gibi- biliyorsa yıkanmadan sadece abdest almak suretiyle namaz kılacak. Ve oruç tutacaktır, münasebette de bulunabilecektir.

Adet halinde bulunduğu günleri hatırlıyorsa, namaz ve oruç gibi ibadetleri terk edecektir. Hiç bir şeyi hatırlamıyorsa, her vakit namaz için boy abdesti alacak ve namaz kılacak, camiye gitmeyecek, münasebette de bulunmayacaktır.

Şafii' ye göre dunun şöyledir: Hayzın azı bir gün bir gecedir, çoğu onbeş gündür. Nifasın azı için had yoktur, çoğu altmış gündür. Hayızda onbeş günden, nifasta altmış günden fazla kan devam ederse istihazedir, yani hastalıktan gelen kandır. Bu da yedi halden hali değildir.

1- Mübtedi'e ve mümeyyizedir. Yani adet görmeye yeni başlayıp kuvvetli ve zayıf kan görür. Kuvvetli kan bir gün bir geceden az ve onbeş günden fazla değildir.

Zayıfkan da onbeş günden aşağı değildir. Bu takdire göre kuvvetli kan hayz, zayıf kan da istihaze kanıdır. Ve tuhr olarak kabul edilir. Buna mübtedi'e mümeyyize denir. Siyah kan kuvetli, kırmızı kan zayıftır.

2- Mübtedi'e ve gayr-i mümeyyizedir. Yani ya daima kuvvetli veya zayıf kan görür veya gördüğü kuvvetli kan bir gün bir geceden az veya onbeş günden fazla ve gördüğü zayıf kan da onbeş günden aşağıdır. Racih kavle göre adeti bir gün bir gecedir, temizliği yirmi dokuz gündür.

3- Adet görüp kuvvetli ve zayıf kanı gören kadındır. Böyle bir kadın adetini değil, temyizi esas olarak kabul edecektir. Mesela bir kadın her ayın başında beş gün hayz, kalanı temiz olarak adet etmiş idi. Sonra kan devam etmeğe başladı ve her ayda on gün kuvvetli kan, yirmi gün zayıf kan görürse eski

adetini nazari itibara almadan on gün hayz, yirmi gün temiz olarak kabul edilir.

4- Adet görüp adetini hatırlayan fakat mümeyyize olmayandır. Yani daima ya kuvvetli veya zayıf görür veyahut da kuvvetli bir gün bir geceden az veya onbeş günden fazladır veya zayıf onbeş günden aşağıdır. Bu takdire göre hayz ve tuhrünü eski adetine göre ayarlayacaktır.

5-Adet görüp adetini unutandır, ki buna mütehayyire denir. Mütehayyire davranmak mecburiyetindedir. Yani namaz ve oruç gibi ibadetlerde temiz kadın gibi olacaktır. Münasebette ise hayızlı kadın gibi davranacaktır.

6- Adet görüp adetinin kaç gün olduğunu hatırlıyor. Fakat ayın kaçında başladığını ve kaçında bittiğini bilemiyor. Buna göre her vakit hem temiz hem de adet halinde olabilir, kesilmişte olabilir. Bunun için her vakit boy abdestini alıp namaz kılacaktır. Fakat ne Kur'an-ı Kerim okuyabilir, ne camiye gidebilir.

SORU 131- Avret ne demektir? Erkek ile kadın vücutlarından ne kadarının örtünmesi gerekir?

CEVAP: Avret, görülmeyecek şekilde örtünmesi gereken vücudun belli yerleridir. Avret ne kadardır? Bu hususta ihtilaf vardır. Şöyle ki: Erkeğin erkeğe nisbetle avreti, diz ile göbek arasıdır. Cerhed el-Eslemi diyor ki:

"Peygamber (sav) yanımızda oturdu bacağım açıktı, bunun üzerine Peygamber (sav) buyurdu ki: "Bacağın avret olduğunu biliyor musun?". Yine Peygamber (sav) Hazret-i Ali'ye buyurdu ki: "Bacağını gösterme". Maliki mezhebinin bazı alimlerine göre erkeğin erkeğe nisbetle bacağı avret değildir. Sadece ön ve arka tarafı avrettir. Kadının kadına nisbetle avreti, erkeğin erkeğe nisbetle olan avreti gibidir. Yani diz ile göbek arasıdır. Buralara bakmak caiz değildir. Geri kısımlarına bakmakta beis yoktur.

Erkeğin kadına nisbetle avreti ise: Şayet baba ve kardeşi gibi mahremi olursa yine diz ile göbek arasıdır. Bu hususta ittifak vardır. Mahremi değil yabancı olursa yani nikah hususunda birbirine düşerlerse "avret diz ile göbek arasıdır" diyen olduğu gibi, bütün vücudu avrettir diyen de olmuştur. Yani erkeğin kadına bakması haram olduğu gibi kadının da erkeğe bakması haramdır. Şafi'i mezhebi böyledir.

Kadının erkeğe nisbetle avretine gelince, sahih kavle göre, bütün vücudu avrettir.

Şafii mezhebiyle Hanbeli mezhebi böyledir. Hanefi ile Maliki mezheblerine göre; yüz ve el müstesna bütün vücud avrettir.

Aynı zamanda kadının mahkemede ifade vermesi için erkek hakim veya alış-veriş için müşteri veya satıcı erkeklere görünmesinde beis yoktur.

SORU 132 -Kadının sesi avrettir, onu dinlemek haramdır diyen olduğu gibi

mubahtır diyen de vardır. Bu hususta ne diyorsunuz. Biz nasıl davranalım?

CEVAP: Soruda belirtildiği gibi kadının sesi hakkında çeşitli mütalaalar serdedilmiştir. Şafi'i ulemasının kaydettiklerine göre kadının sesi avret değildir. Yabancı erkeklere işittirecek kadar bir kadın sesini yükseltirse günahkar olmadığı gibi onu dinleyen erkek de günahkar olmaz. Hanefi mezhebinde ihtilaflıdır. Ed-Durru'l-Muhtar ile İbn-i Abidin'e göre en kuvvetli görüş kadının sesi avret değildir. Nevazil ve el-Kafi ismindeki kitaplara göre avrettir. Bazı ulemaya göre namazda avrettir, onun dışında avret değildir.

Alusi: kanaatime göre kadının sesi avret değildir, ancak sesi şehveti tahrik edip fitneye vesile olursa o zaman haram olur, demektedir. Muhammed Ali es-Sabüni de şöyle diyor: Kadının sesi fitneye vesile olmazsa aret değildir. Zira Peygamber (sav)'in zevceleri Peygamber (sav)'in hadislerini nakledip rivayet ederler ve içinde yabancı erkek bulunan cemaatle konuşurlardı.

SORU 133 -Kadının yüzü veya vücudunun başka bir tarafı aynadan görünse ona bakmak caiz midir?

CEVAP: Aynaya akseden kadının yüzü veya vücudunun başka bir tarafına bakmak dinen caizdir. Çünkü o hakiki değil hayalidir. Ancak fitneye vesile olduğu takdirde hayali de olsa haram olur. Kadın fotoğrafı ile televizyonda görünen kadın da böyledir. Yani hayal olduğu için fitneye vesile olmadıkça ona bakmak, İslam dininde söz konusu olan haram nazar sayılmaz. Ama fitneye ve ahlakın bozulmasına vesile olursa haram olur.

SORU 134 -Maliki ile Hanefi mezhebinde su-i niyyet olmazsa kadının yüzü avret sayılmadığından şehvetsiz ona bakmakta beis yoktur. Fakat Şafi'i ile Hanbeli mezhebine göre şehvetsiz de olsa bakmak haramdır. Buna göre yüzü açık bir kadın ile alış-veriş yapmak caiz midir?

CEVAP: Zarurete binaen bir tüccar, yüzü açık bir kadına bakabilir.

Su-i niyyet olmazsa Allah'ın indinde mes'ul sayılmaz.

SORU 135 -Hanımların dışarıda abdest almaları halinde çoraplarının giyilip çıkartılmasında külfetten kurtulmak için veya şartlar elvermediği takdirde çoraplarıyla ayaklarını suya daldırsalar ya da bir şadırvanın akan musluğu altına ayaklarını çoraplarıyla tutsalar ayaklarında suyun serinliğini duydukları anda bu abdest olur mu?

CEVAP: Malum olduğu gibi Hanefi mezhebinde abdestin farzları dörttür. Yüz, el ve ayakları yıkamak, başın dörtte birini mesh etmektir. Şafii mezhebinde ise abdestin farzları altıdır; birincisi niyet etmek, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci farzlar da yukarıda zikredilenlerdir. Altıncısı tertiptir (sıraya riayet etmektir). Her iki mezhepte de azaları yıkamaktan maksat üzerine suyu akıtmaktır. Bu nedenle bir kimse ayaklarını çoraplarıyla beraber musluğun altına tutsa, şayet su üzerinden akmış ise mesele tamamdır. Yani abdest yerine gelmiş olur. Eğer üzerine su akmamış olsa abdest tamam değildir. Yalnız şunu ifade etmek isterim: Şafii mezhebinde kadınların ayağı avret ise de abdest almak gibi bir zaruret için onu açmasında beis yoktur. Hanefi mezhebinde de -ayak avret sayılmadığından- bir sakınca olmaz. Böyle bir durumda müteammiden kadının ayağına bakan kimse günahkar olmaz.

TEYEMMÜM VE MESH

SORU 136 -Bevlettikten sonra susuz, kuru istibranın -el ayası ile yapılan istibranın- hükmü nedir? Su mevcut olduğu halde böyle bir istibra yapılabilir mi?

CEVAP: Şafii mezhebinde racih (ağır basan) görüşe göre, su ile yıkamadan el ayası ile yapılan istibra sahih değildir. Çünkü insanın eli muhteremdir. Bu nedenle el ile yapılan istibra ile yetinilse onunla kılınan namaz sahih olmaz. Fakat önce sol el ile istibra edilip, daha sonra su ile yıkansa bunda beis yoktur.

Hanefi mezhebinde ise sulu susuz sağ el ile istibra etmek tahrimen mekruhtur. Sol el ile mekruh değildir. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmaktadır: "Sizden biriniz işerse tenasül aletini sağ eliyle mesh edip istibra etmesin".

SORU 137 -Çıplak ayağa mesh edilebilir mi? Son yıllarda İranlıların tesiri ile bu tür hareketler çoğaldı hatta yalnız ayağının iki parmağına mesh ediyorlar.

CEVAP: Ehli Sünnet ve'l Cemaat mezhebine göre ayakları yıkamak abdestin farzlarından biridir. Onların tümünü veya bir kısmını yıkamadan abdest alıp namaz kılmak caiz değildir. Ashabı Kiram, fukaha ve müfessirlerin cumhuru bu görüştedirler. Biz Peygamber'in izini takip eden bu hidayet kervanına ayak

uydurmak zorundayız. Bunları yanlış olarak telakki edip İslam alemi içerisinde azınlık sayılan ve Ehli sünnete yaklaşmak temayülü göstermeyen Caferiye Cemaatma katılıp İslam'ın en büyük şiarı olan namazın butanına sebeb olmak cahilliktir. Kur'an-ı Kerim ayakların yıkanmasını ifade ettiği gibi hadis ile fıkıh kitapları da onu ifade etmektedir. İbn'i Ömer (ra) şöyle diyor: "Peygamber aleyhisselam bir savaşta geri kalmıştı. İkindi namazının gelip çattığı bir sırada bize yetişti. Biz de o zaman abdest alıp ayaklarımızı mesh etmekle yetindik. Bunun üzerine Peygamber (sav) en yüksek sesle buyurdu ki: Ayak topuklarının ateşten vah haline! İki veya üç defa söyledi" (Buhari, Müslim).

Cabir (ra) de şöyle diyor: "Peygamber (sav) abdest aldığımızda ayaklarımızı yıkamamızı emretti".

Durum böyle olmakla beraber ayakları yıkamanın farz olmadığına inanan bir kimseyi tekfir etmeyiz, çünkü abdest ayetinde "ercül" (ayaklar) kelimesi mansup olarak okunsa ayakların yıkanmasının farz olduğunu kesin olarak ifade eder. Ama -bir kıraatte olduğu gibi- mecrur olarak okunsa kesin bir şekilde onu ifade etmez. Çünkü mecrurun cerri civar için olabileceği gibi hakiki de olabilir. Caferiye hakiki olarak kabul etmektedir. Ehli sünnet ve'l Cemaat imkan nisbetinde tekfire yanaşmamaya kararlıdır. Yani görünüşü küfrü ifade eden söz veya davranışı tevili mümkün olduğu takdirde küfürsaymıyor. Hatta bir söz veya bir hareketin yüz ihtimali olsa doksan dokuzu küfrü yalnız biri küfür olmamayı ifade ediyorsa küfür olmamak tarafı tercih edilmelidir.

SORU 138 -Bir kimse bir yerde hapsedilip ne abdest ne de teyemmüm alamıyorsa, nasıl namaz kılacaktır?

CEVAP: Bir yerde hapsedilip abdest ve teyemmüm almağa imkan bulamayan kimsenin kendisine namaz kılmak farz olup olmayacağı hususunda ihtilaf vardır. İmam-ı Azam'a göre böyle bir kimseye namaz kılmak farz değildir. Çünkü Peygamber (sav) buyuruyor ki: "Abdest ve teyemmüm olmadan namaz yoktur." İmam-ı Şafii'ye ve İmameyne göre abdest ve teyemmümü olmadığı halde yine namaz kılmakla mükelleftir. Ancak bilahare iade etmesi lazımdır. Hanefi kitaplarında kaydedildiğine göre namaz kılmak lazım olduğu takdirde niyet getirmeyeceği gibi kıraat de olmayacaktır. Sadece namaz taklid edilecektir. Çünkü bu hakiki namaz değil, ancak namaz kılan kimselere benzemek için böyle bir merasimin icra edilmesi isteniyor.

ÇEŞİTLİ HALLERDE NAMAZ KILMAK

SORU 139 -Vücudun rengini gösterecek şekilde naylon veya çok ince bir şey giyip namaz kılmak veya dışarda dolaşmak caiz midir?

CEVAP: Vücudun siyah veya beyazlığını gösterecek şekilde naylon veya ince bir kumaşı giyip dışarda gezmek haramdır. Ahlakın bozulmasına vesile olduğu gibi, fitne ve fesada da vesiledir. Namus ve şeref mefhumuna sahip kimse, erkek olsun kadın olsun böyle bir elbise ile gezemez.

Ancak insanlıktan istifa edip hayvan gibi yaşamak arzusunda olan kimse böyle bir kıyafeti tercih edebilir.

Bir gün Hz. Ebu Bekir (ra)'ın kızı Esma, üzerinde ince bir elbise olduğu halde Peygamber (sav)'in yanına girdi. Bunun üzerine Peygamber (sav) ondan yüz çevirdi, sonra buyurdu ki: "Ey Esma; kadın adet görecek yaşa gelirse (yüz ve ellerine işaret ederek) şundan ve bundan başka bir şeyin görünmesi caiz olmadığını bilmiyor musun?".

Aynı zamanda böyle bir elbise ile namaz kılmak caiz değildir. Mesela kadının saç rengini gösteren ince tülbent ile başını örtüp namaz kılması sahih değildir.

SORU 140 -Bir kimse, gözünden ameliyat olduğu için sırt üstü yatmak zorunda kalırsa nasıl namazını kılacaktır?

CEVAP: Gözünden ameliyat olmuş kimse sırt üstü yatması gerektiğinde tekbir, kıraat ve teşehhüd okumak şartıyla kıyam, rükü, sücüd ve

ka' de-i teşehhüd yapmadan işaretle namazını kılar. Namazını iade etmeye mecbur değildir.

SORU 141 -Kadının örtünmesini emir eden ayet-i kerimede zikr edilen cilbab ne demektir, manto giymek haram mıdır?

CEVAP: Cahiliyette insanların birçokları terbiye ve edebden yoksundu. Ahlak, iffet ve namus meselesi lafta idi. Bugün olduğu gibi kadın açılıp saçılıyordu, vücudunu, na mahrem yerlerini göstermekle böbürleniyordu. İlahi rahmet olarak gelen islam dini, tefessüh etmiş bu insanlığı ıslah etmek için birtakım emir ve prensipler getirdi. Bunlardan birisi de kadının cilbab ile örtünmesini emreder.

"Ey Peygamber, hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin hanımlarına söyle! Baş ve boyunlarını örtmek için cilbablarını üzerlerine alsınlar".

Cilbab'ın mahiyeti hakkında birkaç görüş vardır:

1- Cilbab, bütün vücudu örten uzun gömlek veya entaridir.

2-Entari üzerine giyilen geniş elbisedir.

3- Başı, boynu ve çevresini örten atkıdır.

4- Üst tarafı göbeğe kadar örten ve rida denilen örtüdür. Sibeveyhi'nin üstadı olan Halil; "Bu manalardan hangisi kasdedilirse caizdir" diyor. Müslüman kadın, el ve yüzü müstesna bütün vücudunu örtmek mecburiyetindedir. Bir kimse buna inanır fakat uygulamazsa günahkar olur. Amma inkar ederse dinden çıkar, mürted olur. İslam'ın kabul etmediği tevillere baş vurup halkın inancını bozmak sapıklıktır. Tesettürün dinen makbul olabilmesi için birkaç şartı vardır, onlara ri'ayet etmek gerekir:

1- Elbisenin vücudu gösterecek tarzda ince,

2- Nazar-ı dikkati çekecek kadar süslü ve renkli,

3- Vücudun hatlarını gösterecek şekilde dar olmaması gerekir. Bir memlekette manto giymek adet ise, dar olmamak şartıyla onu giymekte beis yoktur. Çünkü islam dini, ne erkek ne kadın için belli bir kıyafet getirmemiştir. Her memleketin kendisine has bir giysisi vardır. Hatta buranın çarşafı, Suriye, Irak ve Hicaz'da giyilen çarşafa benzemiyor. İlla şu veya bu kıyafet lazımdır demek doğru değildir.

SORU 142 -Pis olan bir yerde hapsedilen kimse temiz bir sergi bulamazsa namazını nasıl kılacaktır?

CEVAP: Müteneccis bir yerde hapsedilen kimse dinen temiz sayılan bir sergi bulamazsa namazını kılmaz, terkeder, bilahare kaza eder. Yalnız Şafii mezhebine göre vaktin hürmeti İçin namaz kılar, bilahare namazını iade eder.

SORU 143 -Hasta olan kimse secde için başını yere koyamazsa nasıl namazını kılacaktır?

CEVAP: Hasta olan kimse secde için başını yere koyamazsa İmam-ı Harameyn ve Gazali'ye göre yastık ve masa gibi yüksekçe bir şeyin üzerine başını koyup secde eder. Rafi'i gibi başka ulemaya göre ise imkan nisbetinde başını eğerek secdesini eda eder. Otobüs gibi vasıtalarda vasıtanın durakta durmaması sebebiyle namaz kılma mecburiyeti hasıl olursa aynı ihtilaf mevcuttur. Hanefi mezhebine göre ise oturarak ima ile namazını kılacaktır.

SORU 144 -Birçok kimse namaz kılmak için sarık sarar veya başına takke

koyar. İslam dininde bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Sarık ve takke aslında mubah şeylerdendir. Herkes sarık sarma veya takke giyme hususunda serbesttir. Zira İslam dini, Müslümanlara sarık sarma veya takke takma mecburiyeti getirmemiştir. Yeter ki küfre şi'ar olarak kabul edilen şey başa konulmasın (Papazlara has olan külah gibi). Yalnız namaz için başa sarık sarmak herkes için sünnettir. Allah'ın Resulü (sav) şöyle buyurmaktadır: "Sarıkla kılınan iki rekat namaz, sarıksız olarak kılınan yetmiş rekattan daha hayırlıdır". Bunun için namazda sarığı ihmal etmemek daha uygundur. Sarığın kaç metre olması hakkında bir şey varid olmamıştır. O örfe bağlı bir şeydir. Takkenin, sarığın yerini tutup tutmadığı hakkında ihtilaf vardır. İbn-i Hacer'e göre, sarığın yerini tutmaz. Buğyetü'l-Müsterşidin isimli kitapta kayd edildiğine göre onun yerini tutar.

SORU 145 -Bazıları takke giymeyi, baş açmayı aratacak acayip kıyafetlerle başlarını örtmektedirler. Bu konuda doyurucu bir açıklama yapmak faydalıdır. Bu konuda "Risaletü'l-Hamid fi fıkh-i ehli tevhid'de yıllarca evvel beni ikna edici bir fetvaya rastgelmiştim, hatırımda yanlış kalmadıysa baş açık namaz kılmak taannüden ise küfür, tekasülen ise mekruh, tezellül için ise caizdir diyor. Ne dersiniz?

CEVAP: İslam dini gelmeden önce sarık Arap Yarımadasında yaygın idi. Ve bu adet Peygamber'in bi'setine kadar devam etti. Peygamber (sav) ile Ashab (ra) sarık giydikleri gibi küfür için mücadele veren Ebu Cehil ve Ebu Leheb'ler de giyerlerdi. Ancak Peygamber (sav) bu adete devam edilmesini istedi ve artık bu adet, adet olmaktan çıkıp sünnet oldu. Özellikle namazda bu sünnete ihtimam göstermelidir. Cabir, Peygamber'den şu hadisi rivayet etmiştir: "Sarıkla kılınan iki rekat namaz, sarıksız olarak kılınan yetmiş rekattan daha hayırlıdır".

Yalnız takke başa geçirmek kafi gelir mi gelmez mi? Bunda ihtilaf var. Eş-Şeyh Mensur el-Nasıf şöyle diyor: "Peygamber (sav) birçok zaman başına bir takke geçirip sarık sardığı gibi sadece başına takke geçirdiği de olurdu. Bazen de takkesiz başına bir sarık sarardı". Hadremevt müftüsü Abdurrahman şöyle diyor: "Sarık bir memlekette adet olmasa da sünnet olduğundan terk edilmemelidir. O, umumi bir sünnettir. Bu sünnet takke ile hasıl olur. Bahusus beyaz takke tercih edilir".

Şayet sünnet olmayan bir örtü o memlekette acaib telakki edilirse onu giymek caiz değildir. Hatta Şafii mezhebine göre şehadeti merduddur. Peygamber (sav) bir hadiste şöyle buyurmuş: "Halka karşı böbürlenmek gayesiyle bir elbise giyen kimseye Allah rahmet nazarıyla bakmaz. Soyununcaya kadar".

Soruda geçen Risaletü'l-Hamid fi fikhi ehlit- Tevhid kitabını görmedim. Fakat sözü doğrudur. Çünkü bir kimse sünnete rağmen yani sarık sünnet olduğu için terk ederse kafir olur.

SORU 146 -Başı açık olarak namaz kılmak caiz midir?

CEVAP: Baş, erkeğe nisbetle avret sayılmadığı için başı açık olarak kılınan namazı sahihtir. Ancak sarık veya takke ile başı örtmek daha efdaldir. Peygamber (sav): "Sarıkla kılınan iki rekat namaz, sarıksız olarak kılman yetmiş rekattan daha hayırlıdır" buyurmuştur.

SORU 147 -Kısa kollu gömlek ile namaz kılmak hususunda çeşitli sözler söylenmektedir. İslam fıkhının görüşü nedir?

CEVAP: Kadının kısa kollu gömlek ile namaz kılması caiz değildir. Çünkü namazda kadının avreti el ve yüzü müstesna bütün vücududur. Erkeğin kısa kollu gömlek ile namaz kılması ise sahihtir. Çünkü namazda erkeğin avreti diz ile göbeğin arasıdır. Ancak kısa kollu gömlek ile gezmek veya namaz kılmak memlekette adet değilse böyle bir gömlekle namaz kılmak doğru değildir. Adet ise beis yoktur.

SORU 148 -Uçak, gemi ve tren gibi vasıtalarda nasıl namaz kılınacaktır?

CEVAP: Uçak, gemi ve tren gibi vasıtada bulunan kimse, vakit gelip vasıta henüz hareket etmemiş ise zaten normal olarak yerde olduğu gibi yüzünü kıbleye çevirerek namazını kılacaktır. Hareket etmiş ise, ayak üzere kıbleye doğru namaz kılmak mümkün ise öyle kılacaktır, başka bir yöne doğru namaz kılmak caiz değildir. Vasıta namazda iken dönerse o da onunla beraber dönecektir. Kıbleye doğru veya ayakta namaz kılmak mümkün değilse kıble istikametine doğru ve oturarak namazını eda edecektir. Ancak imkan varsa iftitah tekbirini almak isterken mutlaka yüzünü kıbleye yöneltip öylece tekbir alacaktır. Vakit dar olduğu takdirde namaz bu şekilde eda edilecektir. Mola yerine yetişebileceğini biliyorsa namazın böyle kılınması caiz değildir. Hanefi mezhebine göre iftitah tekbiri için kıbleye dönmek gerekmez. Mutlaka onu tehir etmek lazımdır.

SORU 149 -Bir çölde veya kırda bulunan kimse elinde pusula olmazsa kıbleyi nasıl bulacaktır?

CEVAP: Kutup yıldızı, görünüşte sabit olup daima güney istikametine bakmakta olduğundan onunla kıbleyi bulmak mümkündür. Şöyleki:

el-Cezire, Bitlis, Siirt, Muş, Urfa, Diyarbakır, Mardin... ve Rakka gibi yerlerde bulunan kimse tam sırtını, Medine-i Münevvere, Kudüs, Gazza, Ba'labak, Adana, Mersin, Antakya ve çevresinde bulunan kimse sol omuzunu Tunus ve çevresinde bulunan kimse sol kulağını, Irak, Maveraünnehir ve çevresinde bulunan kimse sağ kulağını kutup yıldızına doğru çevirirse kıbleye yönelmiş olur.

SORU 150 -İstihare ne demektir?

CEVAP: İstihare, herhangi bir şey yapmak isteyen kimse, yapılmasının iyi olup olmayacağını hissetmek maksadıyla iki rekat namaz kılmak, iyi ve hayrın görünmesi için Allah'a yalvarıp dua etmektir. Bu namaza istihare namazı, duaya da istihare duası denilir. Uyumak veya rüya görmek istihare için esas değildir. Hatta vakit dar olup uyuyacak zaman bulunmazsa herhangi bir hayırlı mesele için yine istihare namazını kılmak sünnettir. Ancak Şerh Şir'atü'l-islam kitabında şöyle denilir: Namaz ve dua yaptıktan sonra abdestli olarak kıbleye doğru yatar. Rüyada beyaz veya yeşil görürse o işde hayır vardır, siyah veya kırmızı görürse hayır yoktur. Ondan sakınmak daha iyidir.

SORU 151 -Salatin camilerin çoğunda mahfel vardır. Yer çok geniş olduğu halde bazı kimseler mahfelde namaz kılmayı tercih ediyor. Bunun durumu nasıldır?

CEVAP: Yer geniş olduğu halde cemaatle beraber durmayarak mahfelde veya caminin üst kısmında tek olarak, veya bir kaç kişinin saf tutup namaz kılmaları mekruhtur. Ancak Cuma günü kalabalık olan cemaate sesi duyurmak için müezzinin yüksek bir yerde durarak mübelliğlik yapması caizdir. Peygamber (sav)'in ve Hulefa-i Raşidin zamanında ayrı ve cemaatdan uzak bir yerde saf tutan olmadığı gibi, safların tamamlanması ve birbirine yakın ve düzenli olması için çok itina gösterilmiştir.

SORU 152 -Dilsiz ve sağır olan Müslümana namaz ve oruç farz mıdır?

CEVAP: Dilsiz ve sağır olan Müslüman, akıllı ve buluğ çağına girmiş ise, mükellef olmanın şartlarını taşıdığı için, diğer ibadetler gibi, namaz ve oruçla da mükelleftir.

Ancak dilsizler, namaza kalben niyyet ederek başlarlar. Namazın içindeki farzlardan olan kıraat yani Kur'an okumak ise bu halleri özür olduğu için onlara farz değildir.

SORU 153 -Zaman değişti artık, insanoğlu üzerinde yaşadığı yer küresinin hududunu aşarak aya gitti ve daha uzaklara gitmek için çaba göstermektedir. Ama insan nereye giderse gitsin yine Allah'ın kuludur. Aya veya başka bir yıldıza giden bir kimse Allah'a nasıl kulluk yapacak, Nereye yüzünü çevirip namaz kılacaktır?

CEVAP: İnsan ister yerde, ister ayda, ister başka bir yıldızda, olsun mutlaka namazda yüzünü Kabe'ye çevirip namaz kılmakla mükelleftir. İstanbul'da bulunan kimse Kabe istikametine doğru yüzünü çevirdiği gibi Ayda ve yıldızda bulunan kimse de yüzünü yeryüzünde bulunan Kabe istikametine çevirip namazını kılacaktır. Hatta dünya bulunduğu yerden küçük de görülse Kabe'yi içine alan dünyaya yüzünü çevirdiği takdirde kafi gelecektir. Çünkü Cenabı Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: "Yüzünü Mescidül Haram tarafina doğru çevir."

SORU 154 -Hoparlörle ezan okumak, caiz mi değil mi? Birçok yerde dedikodu yapılıyor. Bu hususta İslam'ın görüşü nedir?

CEVAP: Hoparlörle okunan ezan şayet İslam'ın emrettiği şekilde okunursa yani, şartlarına haiz bir kimse tarafından okunursa caizdir. Böyle bir kimse tarafından okunursa hakkında bir şey dememek lazımdır. Hoparlör, ezanı ifsad etmez. Sadece müezzinin sesini daha fazla yükseltip uzaklara götürür. Bu da ezan okumanın gayelerinden biridir. Ancak müezzin minarede veya yüksek bir yerde değil de aşağıda ezan okursa doğru birşey değildir. Çünkü ezanı yüksek bir yerde okumak sünnet olduğu gibi elektrik de ani olarak kesilebilir. O takdirde ezan yarıda kalmış olur. Ben bizzat bu durumu müşahade ettim. Müezzin: Eşhedü en la ilahe illa, dediğinde ceryan kesildi, müezzin de aşağıda olduğu için ses işitilmez oldu. Ve nefy geldiği halde isbat tarafının sesi işitilmedi. Yani illa Allah denilmedi. Artık durumu siz takdir ediniz. Müezzin yüksek bir yerde ve hoparlör vasıtasıyla ezan okursa bunda bir sakınca yoktur. Dedikodu yapmak da anlamsızdır. Mekke, Medine, Şam ve Mısır gibi İslam'ın mühim merkezlerine bakınız, bütün buralarda da ezanı hoparlörle okunur. Yalnız plak ile ezan okumak caiz değildir, çünkü ortada insan yoktur. Aksiseda kabilindendir.

SORU 155 -Namaz kılmayan kimse dinen Müslüman sayılır mı sayılmaz mı?

CEVAP: Namaz, İmandan sonra İslam'ın en mühim rüknüdür, terkine asla göz yumulmaz. Dinen kesinlikle sabit olmuş olan bir hükmü inkar etmek küfür olduğu gibi, namazın farziyetini inkar etmek de küfürdür. Binaenaleyh namaza inanmayan kimse Müslüman değildir. Onunla evlenmek caiz olmadığı gibi kestiğini de yemek caiz değildir. Fakat namazın farziyetini inkar etmez, ancak tembellikten dolayı namaz kılmazsa günahkar olsa bile Müslüman sayılır. İslam hukukuna göre suçlu olduğundan cezaya müstahaktır. Hanefi mezhebinde, tevbe edip namaza başlayıncaya kadar hapse mahkum edilir. Şafii mezhebinde ise, terkte de ısrar eder ve tevbe etmezse idama mahkum olur.

SORU 156 -Kazası olan kimse sünnet kılabilir mi?

CEVAP: Namaz, kelime-i tevhidden sonra İslam'ın en mühim rüknüdür. Hiç bir surette terk edilmemesi gerekir. Cehalet ve gaflet sebebiyle terkedilirse fırsat bulunduğu anda kazası icab eder, geciktirilmez. Şafii mezhebine göre; kazası olan kimsenin sünnet ve cenaze namazı gibi farz-ı kifaye olan namazları kılması haram olduğu gibi, farz olmayan Kabe tavafını eda etmesi de haramdır. Çünkü yemek, uyku, ticaret ve iş zamanı müstesna bütün zamanını kaza kılmaya vermek mecburiyetindedir.

Hanefi mezhebinde ise; beş vakit namazın sünneti, duha -kuşluk- tesbih ve teravih gibi, hakkında hadis varid olan sünnet, kaza olsa da kılınacaktır. Fakat diğer nafile namazı kılmaktansa kaza ile meşgul olmak daha efdaldir. Doğu ve Güneydoğu illerimizde Şafii mezhebinden olan kardeşlerimizin bir kısmı zimmetinde kaza bulunduğu gerekçesiyle haklı olarak sünnet kılmaz. Amma bunun yanında kazasını da eda etmez. Halbuki hazır olan namazı kazaya bırakmak haram olduğu gibi, kazaya kalmış namazı, fırsat bulunduğunda kazası için gayret gösterilmemesi de haramdır.

SORU 157 -Bazı kimseler, özürlü özürsüz zamanında farz namazını kılmayıp kazaya bırakmış olan kimse sünnet kılamaz diye kaydediyor. Ve bu mesele için epeyce dedikodu yapılıyor. Bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: Zamanında farz namazını kılmayıp kazaya bırakmış olan kimse şayet özürsüz olarak kazaya bırakmış ise günahkar olduğu için her şeyden evvel ciddi bir şekilde tevbe edip Allah'a sığınmalı ve bundan sonra böyle bir şeye meydan vermeyeceğine dair azmedip kaza etmelidir. Şayet uyku veya

unutkanlık gibi bir mazeret ile namazını kazaya bırakmış ise, görevi namazını kaza etmektir. Sünnet kılıp kılamayacağı meselesine gelince mezhepler arasında ihtilaf vardır.

Şafii mezhebine göre zimmetinde kaza bulunan kimse yemek, içmek, uyku ve iş zamanı hariç kazalarını bitirinceye kadar bütün zamanını kazaya vermek zorundadır. Hatta müekked olan vakit namazının sünnetiyle duha, teravih, bayram ve vitir sünnetlerini dahi kılamaz. Kıldığı takdirde günahkar olur. Ve □

-Zerkeşi'ye göre batıldır.

SORU 158 -Uçak, gemi, otobüs ve tren gibi vasıtalarda namaz kılmak isteyen kimse ayakta ve kıbleye doğru namaz kılmak mümkün ise mümkün olanı yapacaktır. Dönüş yaptığı zamanda kıbleye doğru istikametine devam ettirmek için onunla beraber dönüş yapmak zorundadır. Kıbleye doğru ve ayakta namaz kılmak mümkün değilse kıbleye doğru oturarak namazını eda edecektir, diyorsunuz. Halbuki Muğni'l-Muhtac, c.1,s. 144'de binek yürürken farz olan namazı üzerinde kılmak caiz değildir, diyor. Bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: Muğni'l-Muhtac ve benzeri fıkıh kitapları yürümesi, ve durması namaz kılan kimsenin elinde bulunan binekden söz ediyor. Gerçekten yürürken binek üzerinde farz olan namazı kılmak caiz değildir. Çünkü onun yürüyüşü namaz kılan kimsenin yürüyüşü demektir. Ama uçak, gemi, otobüs ve tren gibi durması ve yürümesi musallinin elinde bulunmayan vasıtalar böyle değildir. Namaz vakti gelmiş ise seyr halinde bulunan bu gibi vasıtalarda namaz kılmanın cevazı hususunda ihtilaf yoktur!. Muğni'l-Muhtac, bunu sarahaten beyan ediyor, ayrıca Fethu'l-Cevad, (c. 1,s.112)'de gemide farz namazı kılarken mutlaka kıbleye dönmek icab eder, denilmektedir. Çünkü gemi ile ev arasında fark yoktur, diyor. Yer dar olur veya baş dönmesi gibi bir sebebden dolayı ayakta namaz kılmak mümkün değilse oturarak namaz kılınacaktır ve bu olay nadir olduğundan bilahare iade edilecektir. Ayrıca tren, otobüs ve uçak gibi vasıtalarda zaman zaman kıbleye doğru namaz kılmak mümkün ise de birçok zaman da mümkün değildir. Ve her gün on binlerce insanın başından geçen bir olay olduğundan, bugün nadiren vaki olan bir şey değildir, Binaenaleyh bu gibi vasıtalarda kıbleye doğru namaz kılmak mümkün olmadıktan sonra yine kılınacak ve iade edilmeyecektir. Fethu'l-Cevad şöyle diyor: "Hasta olan kimsenin kıbleye dönmesi sakıncalı ise iade etmemek üzere namazını kılacaktır."

SORU 159 -Bizim imam İslam'ı yaşamayıp birçok hususlarda Allah'ın hududunu aşmaktadır. Arkasında namaz kılmak doğru olur mu?

CEVAP: İslam'ı iyi yaşamayan fasık bir adamın imameti sahih olmakla beraber tenzihen mekruhtur.

Çünkü imam, cemaat tarafından eda edilen ibadet ve kulluklarını Allah'a arz eder. Fasık olan kimsenin cemaat namına bu ubudiyeti arzetmesi doğru değildir. Bunun için Allah'ın rızasını kazanmak ve namazını cemaatle eda etmek isteyen kimse salih bir imamın arkasında namazını kılmalıdır.

Ancak, cemaat de imamın durumunda olursa yani karakter yönünden birbirlerine benzerlerse imamın böyle bir cemaate imamet yapması mekruh sayılmaz.

SORU 160 -Karısı gayrı meşru bir hayat süren bir imamın durumu nedir? Hatta diyanetin üst kademelerinde bulunan bazı kimselerin hanımları açık saçık gezip şurada burada çalışmaktadır. Bunların verecekleri hükme uymanın keyfiyeti nedir?

CEVAP: Müftü, vaiz, imam, hacı gibi herhangi bir ünvana sahip kimse insan olduğuna göre günah işleyebilir. Yalnız hoca, hacı hakkında daha fazla dedikodu yapılıyor. Başkası her haltı işlediği halde hiç dikkat çekmiyor fakat hoca, hacı bir günah işlediğinde yerin dibine geçiriliyor. Oysa onların da hocaya ve hacıya nisbetle daha çok fazla sıkça işledikleri günahları vardır. Durum böyle olmakla beraber katil, zani, kumarbaz ve karısı gayrı meşru hayat yaşayan herhangi bir kimsenin arkasında namaz kılmak -eğer bir başkası yoksa- caizdir. Şu kadar var ki tenzihen mekruhtur. Fakat namazı kıldıracak bir başka kimse olmazsa arkasında namaz kılmakta bir sakınca yoktur. Cuma gibi cemaatla kılınması mecburi olan bir namazı, bunlar imam da olsa arkasında namaz kılmak lazımdır. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmaktadır: "Salih olsun fasık olsun herkesin arkasında namaz kılınız." Diyanetin üst kademelerindeki bazı kimselerin karısının açık saçık gezmesi ve şurada burada çalışmaları meselesine gelince, diyanette çalışanların İslam'a hizmet etmelerini bekliyoruz ve o nedenle dindar kimselerin bu kademeleri işgal etmelerini temenni ederiz. Ancak tarihte çok zaman bu işlerin başına zalim ve fasık kimseler gelmiş olduğu gibi diyanetin şu veya bu kademesine fasık kimseler gelmiştir ve gelebilir. İslam'a göre bir amirin hükmü Allah'ın emrine ters düşüyorsa itaat edilmemelidir. Verilen hüküm İslam nazarında uygun olduktan sonra mesele yoktur. Hak söz -kim söylerse söylesin- tutulur.

SORU 161 -Fasık bir kimsenin arkasında namaz kılmak caiz midir?

CEVAP: Fasık bir kimsenin arkasında namaz kılmak caizdir. Yani batıl değildir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "İster salih olsun ister fasık, her Müslümanın arkasında namaz kılınız" (kılabilirsiniz). Sahabe ve tabi'in Cuma

namazı olsun başka namaz olsun zamanın en büyük zalim ve fasıkı Haccac'a tabi olmaktan çekinmezlerdi. Hatta Hasan el-Basri onun hakkında şöyle diyor:

Her millet kendi kötülüklerini, biz de Haccac'ın kötülüklerini getirirsek biz (Haccac'ın kötülüklerinden dolayı) onlara galebe çalarız. Bununla beraber fasıkın arkasında namaz kılmak mekruh sayılır.

SORU 162 -Kıraatta bir yanlışlık olursa namaz fesada gider mi?

CEVAP: Mana değişecek şekilde bilerek bir kelime değiştirilirse namaz fesada gider. Yalnız medhüsenayı ifade eden kelime, ayrı manayı ifade eden diğer bir kelime ile değiştirilirse doğru olmakla beraber namazı fesada gitmez. Ama bilerek değil sehven bir kelime değiştirirse, yani kıraatta mevcut olan kelime ile yerine söylenen kelime arasında fazla bir ayrılık bulunur ve Kur'an'da benzeri bulunmazsa mesela ğurab kelimesinin ğubar kelimesiyle değişmesi gibi bilittifak namaz fesada gider. Ama manayı fahiş bir şekilde değiştirdiği halde benzeri Kur'an-ı Kerim'de varsa "alim ve hakim kelimeleri gibi" İmam-ı Azam ile Muhammed'e göre yine namaz fesada gider, İmam-ı Ebu Yusuf'a göre ise namaz fesada gitmez.

Kur'an-ı Kerim'de benzeri olmaz fakat mana değişmezse İmam-ı Azam ile Muhammed'e göre namaz fesada gitmez. Ebu Yu- sufa göre gider. Demek İmam-ı Azam ile İmam-ı Muhammed manasının sıhhatine bakarlar. Manaya bakar yani böyle bir kelime Kur'an-ı Kerim'de varsa mana değişsin değişmesin namaz sahihdir. Fakat kıraatta bir kelime değil, bir harf sehven değişirse; şayet kaf ve kaf veya sin ve sa harfleri gibi mahreçleri birbirine yakın harfler ise namaz fesada gitmez. Yoksa mahreçleri ve böyle bir kelime Kur'an-ı Kerim'de varsa yine namaz fesada gitmez. Yoksa İmam-ı Azam ile Muhammed'e göre bozulmaz. Ebu Yusuf'a göre bozulur. Şayet mana değişir ama böyle bir kelime Kur'an-ı Kerim'de varsa Ebu Yusuf'a göre bozulmaz İmam-ı Azam ile Muhammed'e göre bozulur. Yanlışlık i'rabda veya uzatma veya kısaltmada olursa mana bozulmazsa namaza halel vermez. Mana bozulursa Ebu Yusuf'a göre fesada gitmez, İmam-ı Azam ile İmam-ı Muhammed'e göre fesada gider.

Bir ayet başka bir ayet yerine okunsa; şayet vakıf yapılır sonra başka bir ayete başlansa zarar vermez. Ama vakfe yapmadan başka bir ayet okunsa mana bozulursa namaz fesada gider, yoksa gitmez. Yalnız sehven fahiş bir yanlış ile okur sonra dönüp tashih ederse namaz fesada gitmez

SORU 163 -Namazın herhangi bir rekatında sehven bir secde terk edilirse bilahare hatırlanırsa ne yapmak icab eder?

CEVAP: Namazın herhangi bir rekatında bir kişi sehven bir secde terk ederse bilahare onu hatırlarsa Hanefi mezhebine göre hatırladığı yerde terkettiği

secdeyi kaza eder. Terkettiği secdeden sonra ne yapmışsa geçerlidir. Onu kaza etmek icab etmez. Terkedilen secdeyi hangi rükünde hatırlamış ise o rüknün kaza edilmesi hususunda ihtilaf vardır. Hidaye kitabına göre kaza edilmesi gerekmez. Ebu Yusuf'a göre kaza edilmesi gerekir.

Şafii mezhebine göre ise; unutulan secdenin hangi rekattan olduğunu bilmez veya son rekattan değil, daha önceki rekatların birisinden olduğunu bilirse bir rekat kılmakla mükelleftir. Fakat son rekattan olduğunu biliyorsa sadece bir secde getirmekle mükelleftir.

SORU 164 -Bazı imamlar fatiha veya zammı süre okurken başını sallayarak okurlar o Özellikle nefes alıp verirken başını yukarıya kaldırıp indirirler. Hele hafızlar için baş sallamak adet haline gelmiştir. Kasıtsız olarak baş sallamak namaza bir halel getirir mi?

CEVAP: Namazda kasıtlı ve kasıtsız olarak başı sallamak Hanefi mezhebine göre mekruh ise de Şafii mezhebine göre üç defa fazla ara vermeden yapılırsa namazının fesadına vesile olur.

Binaenaleyh her imamın özellikle arkasındaki cemaati Şafii olan bir imamın böyle bir hareketten sakınması gerekir.

SORU 165 -Öğle namazını kılan kimse ka'de-i ahireye oturmadan beşinci rekata kalkarsa ne lazım gelir?

CEVAP: Öğle namazını kılan kimse kade-i ahireye oturmadan bilerek beşinci rekata kalkarsa namazı fasid olur. Fakat unutarak kalkarsa hatırına geldiği zaman oturur, bilahare secde-i sehive gider. Beşinci rekatı bitirdikten sonra selam vermeden evvel beşinci rekat olduğunun farkına varırsa yine secde-i sehve gider. Hanefi mezhebine göre ise unutarak oturmadan beşinci rekata kalkarsa secdeye varmadan farkına varırsa dönmelidir. Yoksa namazı fasit olur. Fakat teşehhüd miktarı oturduktan sonra unutarak beşinci rekata kalkarsa secdeye varmadan önce farkına varırsa dönmek zorundadır. Ama secdeye vardıktan sonra beşinci rekat olduğunu farkederse altıncı rekat ilave edecek ve namazı tamam sayılır. Ve son iki rekat nafile olarak kabul edilir.

SORU 166 -Kadının camiye gidip cemaatle namaz kılması caiz mi değil mi?

CEVAP: Peygamber (sav)'in zamanında erkekler camiye gidip cemaatle namazlarını kıldıkları gibi kadınlar da camiye gidip namaz kılarlardı. Ümmü

Atiyye'den rivayet edildiğine göre Peygamber (sav) genç, başkasına kendini göstermeyen örtülü ve hayızlı kadınları bayram namazı yerine götürürdü. Ancak hayızlı kadınlar namaza iştirak etmemekle beraber diğer hayır işleri ve Müslümanların davetine katılırlardı.

Peygamber (sav) Allah'ın kulları olan kadınların camilere gitmelerine engel olmayınız, buyurmuştur (Ebu Davud).

Yalnız Şafii mezhebine göre kadının evinde cemaatle kıldığı namaz, camide cemaatle kıldığı namazdan daha üstündür.

Hanefi mezhebine göre ise yaşlı müstesna, kadının camiye gitmesi doğru değildir.

SORU 167 -Namazdan sonraki zikir ve dua nasıl yapılmalıdır. Yani yüksek sesle mi yoksa gizlice mi yapılmalıdır?

CEVAP: Yapılan zikir ve duanın sessizce yapılması sünnettir. Çünkü seadet asrında ve Hulefa-yı Raşidin zamanında zikir ve dua sesli olarak yapılmazdı. Ancak cemaat cahil olursa öğreninceye kadar seslice, öğrendikten sonra gizlice yapılmalıdır.

Bu zamanda zikir ve dua yapmasını bilmeyen yeni kimseler cemaata katıldıkları için zikir ve duanın müezzin tarafından seslice yapılması daha uygundur.

SORU 168 -Bazı kimseler azab, ateş ve hastalık gibi musibetlerin defi için dua yaptıkları zaman avuçlarını değil ellerinin sırtını yukarıya çeviriyorlar. Bu hususta bir şey varid olmuş mudur?

CEVAP: Cennet, Allah'ın rızası ve rahmeti gibi bir nimet Cenab-ı Hak'dan istenildiği zaman içi açık olduğu halde eller yukarıya doğru kaldırılır. Ateş, azab ve hastalık gibi bir musibetin defi için dua yapılırsa ellerin sırtı yukarıya çevrilir. Muhammed b. Hanefi diyor ki: Dört çeşid dua vardır:

1- İstek duası,

2- Korku duası,

3- Yalvarış duası,

4- Gizli duadır.

İstek duasında ellerin içi, korku duasında ise ellerin sırtı yukarıya kaldırılır (84).

Hatib-i Şirbini diyor ki: Musibetin defi için dua yapılırsa ellerin sırtı yukarıya doğru, Cenabı Allah 'tan bir şey istenildiği zaman içi açık olduğu halde eller yukarıya doğru kaldırılır.

SORU 169 -Üzerinde Mekke, Medine ve Kudüs resimleri bulunan seccadeler namazın ifsadına yol açar mı?

CEVAP: Fıkıh kitapları namazı bozan şeyleri teker teker saymışlardır. Kutsal şeylerin (Kabe vb.) resimlerine basmak bunlardan biri olmadığına göre, üzerinde böyle resimler bulunan seccadede namaz kılmak mümkündür. Ancak Müslümanlar Mescid-i Haram'a, Mescid-i Nebevi 'ye ve Kudüsü Şerife çok hürmet ettikleri için resimlerinin dahi ayaklar altına serilmesini hoş karşılamazlar.

SORU 170 -Beş vakit namaz ile bayram namazının akabinde yapılan müsafaha (tokalaşma)nın İslam dininde yeri var mıdır?

CEVAP: Peygamber (sav)'in hadisinden anlaşıldığına ve Nevevi'nin açıkça ifade ettiğine göre; iki Müslüman bir araya gelip karşılaştıklarında ister namazdan evvel, ister namazdan sonra olsun müsafaha etmeleri sünnettir. Amma birlikte olup aynı yerde namaz kıldıkları halde namaz veya sohbet etmek münasebetiyle müsafaha etmeleri sünnet değildir, İbn'i Abdüs-Selam, namazdan sonra yapılan ve adet haline getirilen müsafaha bidattır diyor. Hanefi ulemasının bazıları namazdan sonra yapılan tokalaşmanın iyi olduğunu kaydediyorlar.

TERAVİH

SORU 171 -Peygamber (sav)'in teravih namazını yalnız sekiz rekat olarak kıldırdığı söyleniyor. Biz neden yirmi rekat kılıyoruz?

CEVAP: Teravih namazı sünnet-i müekkededir. Azı iki çoğu yirmi rekattır. Ancak Medine halkının Ömer b. Abdülaziz'in zamanında otuz altı rekat teravih namazı kıldığı rivayet ediliyor.

Buhari şöyle rivayet ediyor: Peygamber (sav) -Ramazan-ı şerifte- bir gece çıkıp namazı -teravih namazı- kıldı. Birkaç kişi ona uyarak namaz kıldılar. Sabah olunca cemaat durumu birbirine anlattı. Üçüncü gece cemaat daha

fazlalaştı. Yine onlara namaz kıldırdı. Dördüncü gece cemaat öyle çoğaldı ki camii onlara dar geldi.

Peygamber (sav) ise ancak sabah namazına çıktı, namazı kıldırınca cemaata döndü ve kelime-i şehadeti getirerek dedi ki: Durumunuzu biliyordum, ancak teravih namazı size farz olacağından ve sizin de altından kalkamayacağınızdan korktum. Daha sonra Peygamber (sav) cami'de teravih namazını kıldırmadan vefat etti. Çeşitli hadislerden anlaşıldığına göre Peygamber (sav) teravih namazını yalnız sekiz rekat olarak kılmıştır. Fazlasını ne kılmış ne de emretmiştir. Buhari Aişe'den şöyle rivayet ediyor: Peygamber (sav) Ramazan-ı şerifin içinde ve dışında (nafile olarak) onbir rekattan fazla kılmazdı. Dört rekat namaz kılardı. Ne kadar uzun ve güzel olduğunu sorma. Bir daha dört rekat kılardı. Ne kadar güzel ve uzun olduğunu sorma. Sonra üç rekat kılardı.

Müslümanlar o zaman camii'de cemaat halinde teravih namazı kılmazlardı. Amma herkes evinde kılmasına devam ediyordu. Bu durum Hazret-i Ömer'in Hilafetine kadar devam etti. Hz. Ömer (ra) dağınık olarak Teravih namazını eda eden Müslümanları bir araya getirerek onlara bu namazı kıldırttı.

Abdurrahman b. Abdülkari şöyle diyor: Ramazan-ı şerifin bir gecesinde Ömer b. Hattab'la birlikte camiiye gittim. Cemaat düzensiz bir halde namaz kılardı. Kimi tek başına, kimi de birkaç kişi ile birlikte namaz kılardı. Bunun üzerine Ömer (ra) bunlara iyi okuyan bir kimseye uymalarını emretti. Sonra başka bir gecede kendisiyle birlikte çıktım. Cemaat, kendilerine tayin edilen imama uymuşlardı. Bunun üzerine Ömer (ra) buyurdular ki: Bu, iyi bir bidattır (Buhari).

Übey b. Ka'b'ın kıldırdığı namazın kaç rekat olduğu kesin değildir. Bazı rivayetlere göre sekiz, bazılarına göre yirmidir. İmam-ı Malik'in, Muvatta'da el-Saib b. Yezid'den rivayet ettiğine göre on bir rekat idi. (Yani sekiz rekat teravih, üç rekat da vitirdi). Ubey her kıyamda ikiyüz ayet kadar okuyordu.

İmam-ı Malik, Yezid b. Huzayfa tarikiyle yine Saib'de Ubey'in kıldırdığı teravih namazının yirmi rekat olduğunu rivayet ediyor.

Hülasa Peygamber (sav) yalnız sekiz rekat teravih namazı kılmıştır. Fazlasını da emretmemiştir. Ancak Hz. Ömer'in zamanında yirmi rekat kılınmış ve ondan sonra böyle devam etmiştir. Ömer'in yolu Peygamber'in yoludur. O Peygamber'in yoluna ters düşen bir şeyi bilerek yapmazdı. Peygamber (sav): "Benim sünnetime ve benden sonra gelen Hulefa-i Raşidinin sünnetine yapışınız" buyurmuştur. Ancak bizim yirmi rekat kılmamız şart değildir. Yalnız iki rekat kılmak caiz olduğu gibi yirmi rekat da caizdir.

SORU 172 -Birçok caminin imamı Teravih namazını acele kıldırarak kısa bir zamanda namazı bitirmektedir. Teravih namazını acele kıldırmak hususunda bir şey varid olmuş mudur?

CEVAP: Farz namaz ile sünnet arasında fark yoktur. Her ikisinde de erkana riayet etmek lazımdır. Erkana riayet edilmediği takdirde namaz batıl olacağı

gibi günah da terettüp eder. Teravih namazı kılınmazsa bir şey olmaz. Fakat kılınırsa erkanına riayet edilmezse büyük bir vebal terettüp eder. Ama maalesef bazıları teravih namazının erkanına riayet etmeden süratle namazı kıldırırlar. Sanki teravih namazının fazileti sürattedir!

İmam-ı Malik, el-Saib bin Yezid'den şöyle rivayet etmiştir: Ömer (ra) Ubey bin Ka'b ıle Temim el-Dariye Ramazan-ı şerifte cemaatla on bir rekat (Teravih ve vitir namazını) kıldırmalarını emretmişti. İmam yüzlerce ayeti (kıyamda) okurdu. Öyle ki kıyam çok uzadığından direklere dayanırdık.

Demek teravih namazını acele ile kılmak doğru değildir. Bunu yapan kimse Allah indinde mesuldür. Teravih namazı normal olarak kılınmalı, yorulan veya dayanamayan varsa gücü yettiği miktarla iktifa etmelidir.

SORU 173 -Teravih namazının her dört rekatı arasında getirilen salavat-ı şerife veya zikir sünnet midir?

CEVAP: Teravih namazının her dört rekatı arasında getirilen salavat-ı şerıfe veya başka zikir hakkında bir şey varid olmamıştır.

Peygamber'in ve Hulefayı Raşidin zamanında böyle bir şey yoktur. Ancak teravih namazı çok uzatıldığı için her dört rekat arasın da istirahat ediliyordu. Bununla beraber söz konusu olan salavat ile zikri, teravihin sünneti saymaksızın söylemek her zamanda olduğu gibi sünnettir.

SAVAŞ VE KORKU NAMAZLARI

SORU 174 -Harb sırasında düşman gözetleyen varsa düşmanı vurmak için siper arkasında saklanan kimse nasıl namaz kılacak?

CEVAP: Savaş sahasında düşmanı gözetleyen veya düşmanı vurmak için siper arkasında gizlenen kimse ayakta namaz kıldığı takdirde düşman onu görecek, dolayısıyla da kendisi ve İslam ordusu zarar görecektir. Böyle bir durum karşısında bu kimse oturarak namazı kılacaktır .

SORU 175 -Savaş ve çarpışma halinde olan Müslümanlar nasıl namaz kılacaklar?

CEVAP: Savaş ve çarpışma halinde olan Müslümanlar, durum tehlikeli olduğundan namaz kılmakla mükellef değil, hatta namaz kılarsa namazları batıl sayılır. Peygamber (sav) Hendek savaşında harb ile meşgul olduğundan dört vakit namazı kılmadı. Bilahare kaza etti. Bu münasebetle şöyle buyurdu: "Salat-ı vusta'dan bizi alıkoydular. Allah kabir ve içlerini ateşle doldursun."

Savaş halinde namaz kılmak caiz olsaydı Peygamber (sav) kazaya bırakmazdı.

SORU 176 -Savaş ve çarpışma halinde olan Müslümanlar durum tehlikeli olduğundan namaz kılmakla mükellef değildir, diyorsunuz. Halbuki hem Şafii ve hem de Hanefi mezhebine ait kitaplarda korku namazı vardır. Neye dayanarak bu sözü söylüyorsunuz?

CEVAP: Günümüz Meselelerine Fetvalar isimli kitabımızın daha önce basılan ikinci cildinin 43. sahifesinde Hanefi Fıkıh kitapları Mebsut ile Meydani'den aktardığımız üzere savaş ve çarpışma halinde Müslümanlar namazı kılamazlar. Serahsi de aynen öyle

demektedir.

Hanefi kitaplarından nakletmek suretiyle işaret ettiğimiz gibi bu hüküm Hanefi mezhebine göredir. Şafii mezhebinde ise böyle değildir. Onlara göre namaz hiçbir surette terk edilmez. Savaşırken de, kaçarken de namaz mutlaka kılınacaktır.

Yalnız Hanefi mezhebinde Salatü'l-havf(korku namazı) babında

da belirtildiği üzere, çarpışma olmadığı zaman namaz kılınacaktır. Hülasa, Şafii mezhebine göre durum ne olursa olsun namazın terkine asla mesağ yoktur. Hanefi mezhebinde ise cephede bulunan kimse çarpışma olmadığı takdirde Salat'ül-Havf (korku namazı) kılacak, aksi takdirde yani çarpışma halindeyse namaz kılmakla mükellef değildir.

SORU 177 -Müslümanlar hac ve bayram gibi kutsal sayılan günler münasebetiyle bayramlaşıp birbirlerini tebrik ediyorlar. Bunun aslı var mıdır?

CEVAP: Bayramlaşmak hakkında sahih hadis varid olmamış ise de Beyhaki onunla ilgili birkaç zayıf hadis nakletmiştir. Bunlar meşru olması için kafidir. Bunun için Ibn-i Hacer gibi zevat da iyi olduğunu söylemiştir.

SORU 178 -Dua ederken elleri birleştirmek veya birbirinden uzak tutmak

arasında fark var mıdır?

CEVAP: Dua ederken elleri, dua kıblesi olan göğe doğru açmak sünnettir. Elleri bitişik tutmak ile birbirinden uzak tutmak arasında hiç bir fark yoktur. Her ikisiyle de sünnet hasıl olur. Bunun için şu veya bu şekilde elleri tutmak için taassup göstermek doğru değildir.

SORU 179 -Ayakkabı ile namaz kılmak caiz midir?

CEVAP: Ayakkabı temiz olursa onunla namaz kılmak caizdir. Ve bilfiil bugün Türkiye'nin her tarafında cenaze namazı ayakkabıyla kılınıyor. Çünkü cenaze namazıyla diğer namazlar arasında fark yoktur. Ebu Mesleme şöyle diyor: Enes bin Malik'e (ra) Peygamber (sav) ayakkabıyla namaz kılar mıydı? diye sordum. Enes: "Evet" dedi (Tirmizi).

Yine Şeddad bin Evs dedi ki: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: Yahudilere benzemeyiniz, onlar ayakkabı ve mestleriyle namaz kılmazlar (Ebu Davud).

Ancak ayakkabı temiz olmazsa; ne vakit namazı, ne de cenaze namazı onunla kılınmaz.

SORU 180 -Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'nin Güneydoğu kesiminde ezandan sonra müezzinler, yüksek sesle salavat-ı şerife okumayı adet haline getirmişlerdir. Buna bidattır diyen olduğu gibi sünnettir diyen de vardır. Dinimizde bunun yeri nedir?

CEVAP: .Ezandan sonra salavat -ı şerife getirmek sünnettir. Peygamber (sav) "müezzinin sesini duyarsanız dediğini tekrarlayınız, sonra bana selat getiriniz" buyuruyor. Salavat-ı şerife getirme emri sadece dinleyene yönelik değildir, umumidir. Bahusus salavat-ı şerife gizli olsun diye bir emir de yoktur. Ancak ne Asr-ı saadette ne de Hulefa-i Raşidin zamanında, ezandan sonra yüksek sesle salavatın okunduğu vaki olmamıştır. Yüksek sesle getirilen salavat-ı şerife adeti ilk defa Mısır'da vaki olmuştur. Salaheddin el-Eyyübi zamanında ortaya çıkmıştır. Sebebi de Alevi Kölemen hükümdarlarından birisi öldürüldüğünde kız kardeşi müezzinlere ezan okunduktan sonra maktulün oğluna selam getirilmesini emretmiş, müezzinler de emrini yerine getirerek "Tahir imama selam olsun" demeğe başlamışlardır. Ondan sonraki hükümdarlara da aynı şekilde selam okunmaya devam edilmiş, Salaheddin el-Eyyübi Mısır'a hakim olunca bu işe müdahale ederek bu bidatı kaldırıp yerine Peygamber'e (sav) salavat-ı şerifenin okunmasını emretti.

SORU 181 -Tesbih ve Ramazan-ı Şerif dışında vitir namazını cemaatla kılmak hususunda halk arasında ihtilaf vardır. Caizdir diyen olduğu gibi, caiz değildir diyen de vardır. Bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: Tesbih ve Ramazan-ı Şerifin dışında vitir namazını cemaatle kılmak sünnet değildir. Ama cemaatle kılınsa da namaz bozulmaz. Yalnız vitir ve tesbih namazını kılmasını bilmeyen kimselere öğretmek için cemaatle eda etmekte sevab vardır.

SORU 182 -Fabrikada çalışan bir işçi, öğle paydosu dolayısıyla namazını rahatlıkla kılabilmektedir. Ancak ikindi namazı için vakit müsait değildir. Amirlerin müdahalesine imkan vermemek ve işi aksatmamak gayesiyle işçinin ayakkabısıyla namaz kılması caiz olur mu?

CEVAP: Ayakkabı temiz ise, yani namazı bozacak herhangi bir necasetle pislendiği görülmemiş ise onunla namaz kılmakda hiç bir mahzur yoktur. Vaktin darlığından dolayı durum elverişli değilse sadece farzı kılıp sünneti terketmek mümkündür. Ebu Said diyor ki: Peygamber (sav) ayakkabı ile ashabı kirama namaz kıldırmakta iken birden ayakkabısını çıkarıp sol tarafa koydu. Onu gören cemaat da ayakkabılarını çıkardılar. Namazı bitirince Peygamber (sav) "Neden ayakkabılarınızı çıkardınız" diye sordu. Onlar da "Ey Allah'ın Resulü senin çıkardığını görünce biz de çıkardık" diye cevap verdiler. Resulüllah: "Cebrail bana gelip ayakkabımda pislik olduğunu haber verdi" buyurdu. Demek oluyor ki ayakkabı da necaset olmazsa onları çıkarmadan namaz kılmak caizdir. Ayrıca Hanefi mezhebine göre; ayakkabı, cüssesi bulunan bir necaset ile pislenince kurumadan önce bu necesatin silinmesi halinde ayakkabı temizlenmiş olur. Hanefilerin ayakkabıyla cenaze namazı kılmaları bundan ileri gelir. Yalnız ayakkabı sidik gibi bir şeyle pislenirse veya onunla zemini pis su ile murdar olan hela gibi yerlere gidilirse o zaman bu ayakkabı ile ne cenaze namazı ne de başka bir namaz kılınmaz.

Tavsiyemiz fabrikada, tarlada veya nerede olunursa olunsun namazın terk edilmemesidir. Bir teneffüste abdest alınır, ikinci bir teneffüste de ayakkabıyla da olsa bir naylon veya muşamba üzerine farz namaz kılınmaya çalışılmalıdır. Kılınmazsa farzı terk etmekten dolayı mesuliyet doğar.

SEFERİ NAMAZ

SORU 183 -İstanbul gibi büyük bir şehrin iki ucu arasında doksan kilometrelik bir mesafe vardır. Bir ucundan diğer ucuna doğru yolculuk yapan kimse seferi namaza nereden başlar?

CEVAP: Şehir ne kadar büyük olursa olsun seferi namaz onun sonundan başlar. Mesela İstanbul'un Sefaköy'ünden Ankara'ya gitmek isteyen kimse seferi namaza Aksaray ve Harem gibi bir yerde başlayamaz. Belki İstanbul'un en son hududu olan noktada başlar.

SORU 184 -Vatan-ı asli ne demektir ve hükmü nedir?

CEVAP: Şafiı mezhebine göre bir kimse l44 km. veya daha fazla bir yolculuğa çıkarsa misafir sayılır. Namazını cem-i takdim ve tehir olarak kılabileceği gibi kasır da edebilir. Yani dört rekatlı namazı kısaltıp ikiye indirebilir, yine gitmek istediği yere vardığında da dört günden aşağı kalmaya niyet ederse yine misafir sayılır. Ama yerleştiği yere varırsa veya l44 km.lik bir yolculuktan aşağı bir yolculuğa çıkarsa veya uzun bir yola çıkar da, ama orda dört gün veya daha fazla kalmak isterse mukim sayılır, seferi namaz kılamaz.

Hanefi mezhebine göre durum değişiktir, şöyle ki: Vatan üç çeşittir:

1- Vatan-ı aslıdir: Vatan-ı aslı bir insanın doğup büyüdüğü. veya evlenip içinde yaşamak istediği veya yerleşip kalmak istediği

yerdir.

2- Vatan-ı ikamettir: Bu da yukarıda sayılan şeylerden birisi olmamakla beraber bir misafirin onbeş gün veya daha fazla bir süre kalmak istediği yerdir. Mesela: Adanalı bir vatandaş İstanbul'a gidip ticaret veya okumak gibi bir iş için onbeş günden fazla kalmak istediği takdirde İstanbul kendisi için Vatan-ı İkamet sayılır. Hem Vatan-ı aslide hem de Vatan-ı ikamette seferi namaz söz konusu değildir.

3- Vatan-ı Sükna: Bir misafirin onbeş günden az kalmak istediği yerdir. Vatan-ı süknada bulunan bir misafir seferde olduğu gibi seferi namazını kılacaktır. Buna göre yaklaşık olarak 85 kilometrelik bir yola çıkan bir kimse giderken ve gelirken yolculuk esnasında seferi namazı kılacağı gibi varacağı yer vatan-ı aslı ile ikamet olmadıktan sonra yine seferi namazı kılacaktır.

SORU 185 -Bir kimse misafir olarak bir yere gidip yerleşmek istemeden orada evlenirse mukim sayılır mı?

CEVAP: Bir kimse yerleşmek niyetinde olmadan bir memlekette evlenirse bir kavle göre mukim, diğer bir kavle göre de misafirdir , racıh görüş de budur.

Ama zevcenin memleketinde evlenmeyip de başka bir memlekette onunla evlenen kimse zevcenin memleketine gittiği takdirde mukimdir diyen hiç olmamıştır.

SORU 186 -Diyanet İşleri Bakanlığı irşad için görevlilerini Avrupa'ya muayyen bir yerde bir ay kadar bırakmak üzere gönderiyor. Fakat zaman zaman başka yerlere de gezmeye gidiyorlar, bu başka yerlere gidip gezmeleri, vatani ikametlerini bozar mı bozmaz mı? Bozduğu takdirde o görevli, imam olabilir mi?

CEVAP: Bir kimsenin vatanı ikametinden sefer mesafesinden az bir kaç km'lik bir yere gidip geri dönmesi, vatanı ikameti bozmaz, ama sefer mesafesi kadar uzun bir yola çıkarsa vatanı ikameti bozulur. Aynı zamanda dört rekatlı namazı iki rekat kılmak zorundadır. İmam olduğu takdirde dört rekatlı farz namazlarını cemaate dört rekat olarak kıldıramaz. Ancak iki rekat kıldırıp selam verir. Cemaat de kalan iki rekatı kendi başına tamamlar. Yalnız seferden dönünce görevli olduğu yerde 15 gün veya daha fazla kalacaksa yine mukim olduğundan normal

olarak namazlarını kıldırır.

SORU 187 -Bir kimse seferde iken dört rekatlı bir namazı kazaya kalır ve mukim iken kaza etmek isterse nasıl kaza edecektir?

CEVAP: Seferde iken dört rekatlı bir namazı kazaya kalan ve mukım iken kaza etmek isteyen kimse Hanefi mezhebine göre seferde olduğu gibi ikamette de iki rekat olarak kaza edecektir.

Şafiı mezhebine göre ise seferde değil, hazerde bu namazını kaza ederse dört rekat olarak kaza edecektir. Yine mukım iken kazaya kalmış olan dört rekatlı bir namazı kaza etmek isterse seferde olsa hem Şafiı hem Hanefi mezhebine göre dört rekat olarak kaza edecektir.

SORU 188 -Hanefi olan bir İmam sağa selam verdikten sonra secde-i sehve giderse Şafii olan bir me'mun ne yapmalıdır?

CEVAP: Hanefi olan bir imam sağa selam verdikten sonra secde-i sehve giderse Şafii mezhebine göre bir tarafa selam veren imam namazdan çıktığı için henüz selam vermeyen me'mun ona tabi olmaz. Tabi olduğu takdirde namaz fesada gider. Me'mun da selam vermiş ise artık secde-i sehiv yapması

caiz değildir. Çünkü namazdan çıkmıştır.

SORU 189 -Hanefi olan bir kimse yolculukta namaz kılmak hususunda bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Mesela otobüs uzun aralıklarla mola vermekte, yolcunun da abdesti bulunmamaktadır. Bunun için akşam namazı gibi vakti dar olan bir namazı bile bile kazaya bırakmaktadır. Böyle bir kimse namazı kazaya bırakmaktansa cem'u takdim ve te'hir hususunda Şafii mezhebini taklid edebilir mi?

CEVAP: Şafii mezhebine uygun bir abdest alıp abdest ile namazın farzlarını bildiği ve onlara riayet ettiği takdirde onu taklid edebilir. Nitekim bugün birçok Hanefi kadın mahremi olmadığı için, Hacca giderken yolculuk hususunda Şafii mezhebini taklid ederek gidiyor. Yine Şafii mezhebine göre Kabe'yi tavaf edebilmek için abdestli olmak icab eder. Erkek ile kadın aynı anda büyük bir izdiham ile Kabe'yi tavaf ettikleri için mutlaka bir kadının eli veya ayağı erkeğin eline veya ayağına dokunur ve Şafii mezhebine göre abdest bozulduğu için Şafii olan bir kimse tavaf hususunda Hanefi mezhebini taklid eder ve bu hususta müsamaha gösterilir.

SORU 190 -Şafii mezhebine göre amel etmekteyim. Bu mezhebe göre seferi namazımı kılabilmem için yol mesafesi kaç kilometre olması gerekir?

CEVAP: Şafii'ye göre seferi namazını kılabilmek için büyük Şafii ilmihali adlı kitabımın son baskılarında beyan ettiğim gibi, mesafenin takriben 144 km. olması lazımdır. Çünkü İmam-ı Şafii (ra) uzun yol 48 mildir, diyor. Her milde dört bin adım, her adım da üç ayak her ayak da aşağı yukarı yirmibeş santimdir.

SORU 191 -Malum olduğu gibi bugün hayat şartları değişmiştir. Eskiden yüz kilometrelik bir mesafe ancak iki üç günde kat edilirken bugün taksi ile bir saatte yüz, uçakla bir saatte bin kilometrelik bir mesafe kat edilebilir. Bu duruma göre seferi namazın ölçüsü eskisi gibi devam edecek mi yoksa yeni bir ölçü mü vermek lazım gelir?

CEVAP: Seferi namazın ölçüsünü veren Peygamber (sav) olduğu için

değiştirilmez. Çünkü herhangi bir meselenin hükmü ile ilgili bir nass bulunsa, hakkında ictihad ve mütalaa yapılmaz.

Kasrın -seferi namazın- illeti seferdir, meşakkat değildir. Meşakkat olmasa da sefer olursa yine kasr edilecektir. (Üç mezhebe göre cem'ü takdim ve te'hir de böyledir). Ayrıca onüç asır kadar yolculuğun durumu yeknesak olarak devam etmiştir. Ondan sonra bugünkü nakil vasıtaları ortaya çıkıp yolculuğun düzenini değiştirdi. Bu durum devam edecek mi etmeyecek mi? Onu da bilemeyiz. Yarın bir atom savaşı çıkıp her şeyin alt-üst olmayacağını kim garanti edebilir. Binaenaleyh böyle kısa bir zaman için İslam'ın sabit olan hükmünü değiştirmeye yetkimiz yoktur. Hanefi ulemasından Kemal İbn-i elHumam gibi zevat hariç, dört mezheb uleması yolculuk mesafesi kısa bir zaman içerisinde kat edilse de seferi namazın durumu değişmez diye beyan etmişlerdir. Mesela:

Şafii ulemasından Hatib Şirbini şöyle diyor: Yolcu bir ata binmek sureti ile yolunu günün bir kısmında kat etse de yine namazını kasr eder.

Maliki ulemasından Düsuki de şöyle diyor: Yolcu faraza uçup bir lahzada yolunu kat'etse yine namazını kasredecektir. Hanbeli ulemasından Keşşaf el-Kına sahibi de şöyle diyor: Yolcu yolunu bir saatte kat etse yine namazını kasr edecektir.

Hanefi ulemasından Kaşani -Bedaiu's-Sanai sahibi- şöyle diyor: Bir yolcu normal olarak üç günlük olan mesafeyi bir veya iki günde kat etse yine seferi namazı kılacaktır. Deniz yollarında da durum değişmez. Yani eskiden yolculuk yelkenli gemilerle yapıldığı için yine onlar ölçü olacaktır. Yelkenli gemi saatte beş altı mil kat ettiğine göre denizde kasr mesafesi doksan mil'dir. Şafii mezhebine gôre seferi namazı kılabilmek için 48 millik bir yola çıkmak gerekir. Bu da 144 kilometre eder. Çünkü her mil dört bin adımdır, her adım da yetmişbeş santimdir. Demek oluyor ki bir mil üç kilometredir. Üçü kırksekizle çarptığımız takdirde 144 kilometre eder. Ayak ile mesafe takdir edilecek olursa beşyüz yetmişaltı bin ayaktır. Bunları -her ayak- ortalama olarak yirmibeş santim olduğuna göre metreye çevirsek yukarıda beyan ettiğimiz rakama yakın bir rakam çıkar. Binaenaleyh seferi namazını kılabimek için yol mesafesinin yüzkırkdört kilometreden aşağı olmaması lazımdır.

SORU 192 -Normal memleketlerde farz namazların vakitleri fıkıh kitaplarında açıkça beyan edilmiştir. Fakat normal olmayan yani kırkbeş enlem derecesinden doksan enlem derecesine kadar olan memleketlerde namaz vakitlerinin durumu açık değildir. Ve bu sebeple Müslümanlar arasında münakaşa sürüp devam etmektedir. Çünkü altmışaltı enlem derecesinden doksan enlem derecesine kadar onyedi günden altı aya kadar -kutuba yakınlık ve uzaklık nisbetine göre- gündüz veya gece devam etmektedir, ayrıca kırkbeş enlem derecesinden altmışaltı enlem derecesine kadar kuzey kesiminde yazın, güney kesiminde de kışın akşam şafağı kaybolmadan önce fecr doğar, yani yatsı namazının vakti teşekkül etmeden evvel sabah namazı vakti girerse, böyle yerlerde yaşayan Müslümanlar nasıl namaz ve oruçlarını eda edecekler?

CEVAP: Yer küresini üç bölüme ayırmak mümkündür.

1- Ekvator çizgisinin ayırdığı kuzey ve güney yarım küresinin kırkbeş enlem derecesinde yer alan memleketler sualde belirtildiği gibi hadis ve fıkıh kitapları, burada farz namazların vakitlerini şüphe bırakmayacak şekilde açıklamışlardır. Ayrıca açıklama yapmamıza hiç

gerek yoktur.

2- Altmışaltı enlem ile doksan enlem arası olan yerler. Burada her mevsimde gece ve gündüz yirmi dört saatten ibaret değildir. Gece veya gündüzü -Kutup mihverine yakınlık ve uzaklık nisbetine göre- on yedi gün ile altı ay arasında bir zaman kadar uzar. Peygamber (sav) buranın da namaz vakitlerini beyan buyurmuştur, ihtilaf etmek manasızdır. Nevas bin Sem'an (ra) diyor ki: Peygamber (sav) Deccal'dan söz etti. Bunun üzerine: "Ey Allah'ın Resulü, O, yeryüzünde ne kadar kalacak?" diye sorduğumuzda buyurdu ki: "Kırk gün kalacak. Bir günü bir sene gibidir, diğer bir günü bir ay gibidir, başka bir günü de bir hafta gibidir. Kalan diğer günleri ise günlerimiz gibidir." "Yani ey Allah'ın Resulü, bir sene gibi olan günde bir günlük namaz bize kafi gelir mi?" diye sorduk. Peygamber (sav): "Hayır" takdir ediniz buyurdu".

Hadisten anlaşılıyor ki, vaktin normal teşekkül etmediği yerlerde namaz ve oruç gibi ibadetler, vaktin normal teşekkül ettiği en yakın memleketlere göre kıyas edilecektir.

Gece ve gündüzü yirmi dört saatten uzun olan bu yerlerde güneşin durumu misal olarak gösterilmiştir.

66 Kuzey enleminde 13 Haziran'dan 1 Temmuz'a kadar, 70 Kuzey enleminde 17 Mayıs'tan 7 Temmuz'a kadar,

90 Kuzey enleminde altı aya kadar güneş hiç batmaz, ufkun üstünde kalır. Güney enlemlerinde ise durum tam tersidir.

3 -Kırk beş enlem ile altmışaltı enlem arası olan yerlerde gece ve gündüz yirmi dört saatten ibaret ise de, muayyen zamanlarda şafak ile fecr birbirine kavuşurlar, yani şafak batmadan önce fecr doğar.

İşte böyle yerlerde ve zamanda yatsı namazının farz olup olmadığı hakkında ulema ihtilaf etmiştir. Şafii, Maliki, Hanbeli ve Hanefi ulemasının çoğu, yatsı namazının farz olduğunu kaydetmişlerdir. Şafii ulemasından İbn-i Hacer "Tuhfetü'l-Muhtac"da, Hatib Şirbini de "Muğni'l-Muhtac" da bu mes'eleyi "Namaz Vakitleri" bahsinde uzun uzadıya beyan edip yatsı namazının kesin olarak farz olduğunu yazmışlardır. Nesefi, Durer, el-Fayz, Mecma'ul-Enhur, el-Kemal,

el-Tanvir, el-Dur el-Muhtar ve Nazüretü'l-Hakk gibi Hanefi kitaplar da yatsı namazının farz olduğunu beyan ediyorlar. Delilleri ise: Allah'ın, kullarına beş vakit namazın farz olduğunu beyan buyurup, eda edilmesi için emretmiş olmasıdır. Halvani ve Zeyla'i gibi zevat da vakit, namazın şartı ve vücubun sebebidir. Sebep olmayınca müsebbeb de olmaz diyerek böyle yerlerde yatsı namazının farz olmayacağını savunmuşlardır. Bazı kimseler adeta namaz ve ibadet düşmanlığı yaparak söz konusu olan bu yerlerde yatsı ve vitir namazının kılınmaması için büyük gayret gösteriyorlar. Halbuki ihtilaflı

meselelerde ihtiyate göre hareket etmek daha efdaldır. Hatta bazıları daha ileriye giderek, o yerlerde orucun da farz olmadığını söylüyorlar. 1981 yılında Ramazan-ı şerifte Hollanda'da bulunduğum sırada yatsı namazı ve orucun farziyetleri ile ilgili dedikodu yapılıp kazan gibi kaynıyordu.

Bunların iddiaları şuydu: "Bu yerlerde güneş battıktan sonra yeteri kadar ufkun altına inmemekte ve ufuktaki kızıllık (akşam namazı vakti) bitmeden sabah olmaktadır. Bu durumda Hanefi mezhebine göre yatsı ve imsak vakitleri kat'iyetle yoktur. Hanefi mezhebine göre vakit, namazın şartı olduğu gibi vücübunun da sebebidir. Binaenaleyh bir yerde namaz vakitlerinden biri veya birkaçı tahakkuk etmezse o vakitlere ait namazlar o yer ahalisine farz olmamış olur. Söz konusu bu iddia çok zayıf bir fetvaya istinad ettiğinden, böyle bir vaziyet karşısında Hanefi mezhebine göre amel etmek isteyen Müslüman kardeşlerimize en uygun tavsiyemiz yatsı ve teravih namazlarını kılmak ve oruç tutmaktır."

Bu iddia birkaç yönden doğru değildir.

1- Hanefi mezhebinde mutedil memleketlerde vakit, namazın şartı ve vücübun sebebidir. Fakat mutedil olmayan memleketlerde ise el-Dur elMuhtar ve Mecma'ü'l-Enhur gibi kitapların ifade ettiklerine göre vakit, ne namazın şartı ne de vücübun sebebidir. "Mecma'ü'l- Enhur"

c. 1,s.71' de şöyle denilmektedir: Bir şeyin alametinin olmaması, onun yokluğunu ifade etmez. Ayrıca böyle yerlerde (Şafağın batmadığı yerlerde) yatsı namazının farz olduğuna dair delil vardır. O da: Allah'ın, kullarına beş vakit namazın farz olduğunu beyan buyurup edasını emretmesidir. Ve yatsı namazı kesinlikle kılınacak ki, Allah'ın emrine imtisal edilsin. "el-Dur el-Muhtar" da bu hususta şöyle diyor: "Bulgar" gibi yerlerde yatsı ve vitir namazının vaktini bulamayan (çünkü burada şafak batmadan önce fecr doğar) yatsı ve vitir namazını kılmakla mükelleftir. Ve onlar için vakit takdir edilecektir.

2- Bir hüküm hakkında ihtilaf vaki olursa, yani, ulemanın bir kısmı yapılması lazımdır, bir kısmı da lazım değildir derse, ihtiyaten yapılması daha uygundur. Çünkü gerçekten gerekli olduğu halde terk edilirse vebal terettüp eder, gerekli olmadığı halde eda edilirse zarar vermez.

3- Dünyanın kuzey kesiminin hem doğusunda hem de batısında asırlardan beri Müslümanlar bulunmaktadır. Onlar şafağın batmadığı zamanlarda da yatsı namazını kılıp oruç tutarlardı. Kazan ve Volga nehrinin çevresinde bulunan Türkler, Hanefi oldukları halde ne yatsıyı, ne orucu terk ettiler.

Hanefi ulemasından "Mülteka el-Ebhur" sahibi ise Zayle'i gibi zevatlar şafağın batmadığı yerlerde yatsı namazının farz olmadığını söylemişler ise de, el-Fayz, Mecma'ul-Enhur, el-Kemal, el- Tenvir, el-Durru'lMuhtar ve Reddü'l-Muhtar gibi kitaplar vacip olduğunu söylemişlerdir. Yatsı namazının farz olduğuna dair geniş malümat isteyen Nazuretü'l-Hak fi Faridati el-işai ve inlem Yağib el-şefeku isimli kitaba baksın.

Üzerinde durulması gereken bir husus varsa o da yatsı namazının vakti meselesidir.

Şöyle ki: Kırk beş enlem ile altmışaltı enlem dereceleri arasında bulunan bölgelerde muayyen zamanlarda şafak batmadan önce fecr doğar. Böyle

olunca yatsı namazının farz olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır diye kaydetmiştik. Farz olduğu takdirde ki, müftabih olan da budur, yatsı namazı takdir edilerek kılınacaktır. Fakat şafak battığı zaman da çok geç batar. Bazen şafak ile fecr arasındaki mesafe çok kısadır. Namaz kılmak için şafağın batışını beklemek çok zor olur. Hatta mutlaka beklemenin lüzumu söylense, yatsı namazının terk edilmesine vesile olacaktır. Bahusus oradaki Müslümanların yüzde doksan dokuzu işçidir. Yatsı namazını kılmaları için saatlerce şafağın batışını beklemeleri ve sabahları iş başı yapmaları imkansızdır. Acaba normal memleketlerde olduğu gibi güneşin batışından bir buçuk saat sonra yatsı namazını kılmak caiz midir? İşte bu işi görüşmek için 1980 yılında Belçika' da İslam ülkelerinden alimlerin katıldığı bir toplantı akdedildi. Türkiye'den giden heyette ben de vardım. Müzakere neticesinde konferansa katılanlar özetle aşağıdaki karara varmışlardır: Toplantıya katılanlar; gece boyunca hiç şafağın batmadığı veya çok uzadığı 45 enlem dairesinden sonra bölgelerde yaşayan Müslümanların durumu ve içinde bulundukları ağır şartları tetkik ederek incelediler. Yatsı namazını eda etmek için her sene aylarca geceleyin uzun zaman beklemek sağlıklarına büyük zarar vereceği gibi işlerine de zarar verecektir. Halbuki İslam dini kolaylık dinidir. İbadet ve taatta meşekkat olduğu zaman kolaylaştırıcı hükümler getirir. Bunun için hasta ve benzeri kimselerin durumunu nazar-ı itibara alarak onlar için cem'u takdim ve te'hir ile (Şafiı, Hanbelı ve Maliki mezhebinde olduğu gibi) namaz kılmalarına müsaade etti. Bu ülkelerde yaşayanların şafak meselesi hususundaki durumları, hasta ve misafir gibi kimselerin durumundan az ağır değildir. Konferansa katılan zevat da buna kıyas ederek bu bölgelerde yaşayan Müslümanların cem'u takdim ile namaz kılmalarının caiz olduğuna kanaat getirdiler. Ancak, yatsı namazını cemaat ile eda etmek kasdıyla ve "normal olmayan memleketlerde, normal memleketlerin namaz vakitleri ölçü olarak alınacak" diyen zevata uyarak bu bölgeler için yatsı namazı hususunda İslam'ın merkezi ve mutedil oluşu dolayısıyla Mekke'yi kıstas olarak kabul ettiler. Zahir eddin

el-Merginanı Fergana'dan Buhara'ya gittiğinde; Buhara tembellerinin şafak batmadan önce namaz kıldıklarını gördü. Onlara engel olmak istedi. Bilahare Şems el-E'imma Serahsı ile görüştü, yatsı namazının vaktinden önce namaz kılanlara engel olmak istediğini söyleyince Serahsı bunu yapmaya engel olursan, tamamıyle yatsı namazını terk edecekler. Oysa ki vaktinden önce kıldıkları bu namazı, bazı e'imme tecviz ediyor diye cevap verdi.

Yalnız şafak battığı takdirde imkan varsa onun batışını bekleyip yatsı namazını kılmak daha efdaldir.

SORU 193 -Mescidü'l-Haram'ın İmamı Arafat'ta veya Mina'da seferi namaz kılarsa kendisine uymak caiz midir?

CEVAP: Mescid'ül-Haram'ın imamı mukim olduğu için seferi namaz kılamaz ve kıldıramaz. Kıldığı takdirde kendisine uymak caiz değildir. Nesefi diyor ki: "Hayret, nasıl Mekke'li bir imam seferi namaz kıldırıyor ve nasıl hacılar kendisine iktida ediyorlar?".

CUMA NAMAZI

SORU 194 -İslamiyetin uygulanmadığı yerde cuma namazının farz olup olmadığı hakkında çelişkili sözler söylenmektedir. Bunun mahiyeti nedir? Cuma namazı ne zaman farz olmuştur?

CEVAP: Cuma namazı hicretten önce farz kılınmıştı. Ancak Müslümanların durumu çok nazik olduğundan Mekke'den önce Medine 'ye yakın Nakı el-Hadimat isimli bir köyde kılındı. Ve ilk cuma namazını kıldıran Es'ad bin Zürare olmuştur. Peygamber (sav) ilk cuma namazını Mekke'den Medine'ye hicret esnasında Küba ile Medine arasında beni Salim bin Avfa ait bir vadide kıldırdı. Kılınan her iki cuma namazı da henüz İslam devleti meydana gelmeden evvel olmuştu ve tabii olarak İslam şeriatı da hakim değildi. Cuma namazı diğer namazlar gibi bir namazdır. İslam devletinin oluşu ve şeriatın uygulanması ile hiç bir ilgisi yoktur. Hiç bir ayet ve hadis veya mezheb cuma namazının bir yerde kılınabilmesi için İslam devletinin hakim olmasını veya İslam şeriatının tatbik edilmesini şart koşmamıştı. Hanefi mezhebinde üç kişi Şafiı mezhebinde de kırk kişi küfür diyarı sayılan "mesela: Birleşik Amerika'da" bulunsa yine cuma namazını kılacaktır. Ancak Hanefi mezhebinde cuma namazı kılınan yerde Müslümanların emirı veya temsilcisi varsa düzeni korumak için onun emriyle olacaktır. Emir yoksa, Müslümanların uygun gördükleri bir kimse onlara cuma namazını kıldıracaktır.

Müslümanların emirı bulunduğu halde cuma namazını kılmak için cemaat kendi kendine bir imam tayin edemez, etse de nazar-ı itibare alınmaz. Ve kılınan cuma namazı sahih değildir. (Şafiı mezhebinde cuma namazında emrin tayini şart değildir). Amma emir olmazsa halk cuma namazını kıldırmak için bir imam tayin edip cuma namazını kılacaklardır.

Hatta Müslümanların başındaki emir cuma namazını kıldırtmayıp yasaklasa da Müslümanlar, imkanı varsa onun sözüne bakmadan ve iznini almadan da cuma namazını kılacaklardır. Ayrıca bir gayr-i müslim, İslam diyarını istila edip Müslümanların başına geçerek Müslüman bir kimseyi Vali (veya Kadı veya müftü) olarak tayin ederse bu zat Müslümanlara cuma ve bayram namazını kıldıracaktır.

Binaenaleyh şu veya bu memlekette cuma namazı kılınmaz deyip halkın inancını bozup sarsmak, kutsal cuma namazından halkı soğutmak doğru değildir. Düşmanın bize yapmak istediği şey de budur. Şu veya bu memleket darü'l-harb de olsa cuma namazını kılmak mecburiyetindeyiz.

Peygamber (sav) buyurdu ki: Ehemmiyet vermiyerek üç cuma namazı terk eden kimsenin kalbini Allah (c.c.) mühürler (Kütüb-i Sitte, Hakim).

"Cuma namazlarını bırakmaktan vazgeçsinler. Yoksa Allah kalbleri üzerine mühür basar, sonra gafillerden olurlar" (Müslim, Nesai, Ahmed).

SORU 195 -Mekke ve Kahire gibi yerlerde hutbe ve cuma namazı radyodan verilmekte ve uzaklarda dinlenmektedir. Uzakta dinleyenler radyodan nakledilen namaza iktida edebilirler mi?

CEVAP: Radyodan nakledilen namaza iktida etmek caiz değildir. Çünkü imam ile me'mümün yerleri hakikaten veya hükmen bir olmalıdır. Binaenaleyh imam ile me'müm arasında veya me'müm ile öndeki saf arasındaki mesafe mescid dışında olduğu takdirde bir saf bağlanacak kadar veya daha fazla geniş olursa iktida sahih değildir. Amma saf bağlanacak kadar boş yer bulunmaz cemaat çoğalıp geniş yer kaplarsa mesafe ne kadar uzak olursa olsun beis yoktur.

Şafii mezhebinde cemaat camiide değil, kırda olursa me'müm

ile imam veya me'müm ile öndeki saf arasındaki mesafe -boşluk- üçyüz arşından fazla olursa iktida sahih değildir. Binaenaleyh her iki mezhebde de radyodan nakledilen namaza iktida sahih değildir. Fakat, cami büyük olduğundan, imamın sesini daha fazla yükseltmek ve cemaata duyurmak maksadıyla hoparlör kullanmakta beis yoktur. Çünkü cemaat birbirine bitişik ve birbirini görmektedir. İmamın sesini duymazsa da iktida etmek sahihdir.

SORU 196 -Yunanistan gibi İslam'a inanmayan bir devlet tarafından tayin edilen bir din görevlisinin arkasında namaz kılınması caiz midir?

CEVAP: İslam'a inanmayan bir devlet tarafından tayin edilen din görevlisi Müslüman ise, yani İslam'ın bütün ahkamını kabul ediyor ve imametin şartlarına haizse arkasında namaz kılmak caizdir.

İslam devleti tarafından tayin edilen bir din görevlisinin görevi kabul edip maaş alması din görevliliğine ve imamet yapmasına zarar vermediği gibi Müslüman olmayan bir devlet tarafından tayin edilerek görevi kabul edip maaş alması da zarar vermez.

Hatta devlet kafir bile olsa İslam'a hizmet etmek gayesiyle böyle bir görevi kabul edip ehil olmayan kimselere bırakmamak lazımdır. Kadı Şureyh ve Tabi'inin bir çok ileri gelenleri zalim ve müstebid ve hatta Cassas'ın ifadesine göre bir kısmı mürted olan Emevi hükümdarlarının zamanında Kadılık görevinde bulunup maaş almışlar ama hilafetlerini kabul etmemişlerdir.

Hazret-i Hasan, Said bin Cubeyr, Şa'bi ve Tabii'nin ileri gelenleri de bu zalimlerden maaşlarını almakla beraber onlara karşı geldiler. Dört bin Kurra ve hafız Haccac-ı Zalim'e karşı savaş açıp, Ahvaz, Basra ve Deyr El-Cemacim gibi yerlerde Allah rızası için kendisiyle çarpışarak kanlarını dökmüşlerdir.

Ancak böyle bir görev için dinden taviz verip ehli küfrün düzenini benimseyen kimse, mürted olduğundan, arkasında namaz kılmak caiz değildir.

SORU 197 -Bir çok daire amiri memurların cuma namazına gitmelerine müsaade etmediğinden, herkese açık olmayan kapalı bir yerde cuma namazı kılınmak isteniyor. Böyle bir yerde cuma namazını kılmak caiz midir?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre cuma namazının sıhhat şartları yedidir:

1- Şehir olması,

2- Varsa Sultan'ın izni,

3- Vaktin girmesi,

4- Hutbenin okunması,

5- Hutbenin namazdan önce okunması,

6- Cemaatle eda edilmesi,

7- Izn-i 'amm, yani cuma namazı kılınan yerde herkesin oraya girişinin serbest olmasıdır.

Binaenaleyh Hanefi mezhebinde köylerde, ceza evinde, askeri kışlalarda ve girişi serbest olmayan dairelerde cuma namazını kılmak caiz değildir. Şafii mezhebinde ise cuma namazının sıhhat şartları altıdır:

1- Vaktin girmesi,

2- Şehrin veya köyün hududu dahilinde olması,

3- Cuma namazı kılınan yerde ihtiyaç olmadığı halde başka bir cumanın tekbiretü'l-ihram'ının ona sebkat etmemesi veya birlikte olmaması.

4-En az ilk rekatta cuma namazının cemaat halinde kılınması,

5- Cuma namazının Müslüman, baliğ, akıllı, hür, erkek, mukim ve yerli olan kırk kişi ile eda edilmesi,

6- Cuma namazından önce iki hutbenin okunmasıdır. Binaenaleyh kırk kişiden az veya kırk kişi olduğu halde hepsi veya bir kısmı yerli olmazsa cuma namazı kılınmaz. Fakat köyde, ceza evinde, kışlada veya herkes için girişi serbest olmayan yerde yerli kırk kişi olduğu takdirde cuma namazı kılınır.

Cuma namazını teşri' etmenin en büyük hikmetlerinden biri Müslümanların tanışıp birleşmeleri ve Allah'ın emrini tebliğ etmek olduğuna göre herhangi bir mezhebe göre cuma namazı sahih ise kılınmalı sonra da ve ihtiyaten öğle namazı i'ade edilmelidir.

SORU 198 -Daire amiri, memurların cuma namazına gitmelerine izin vermezse ne yapmaları gerekir?

CEVAP: Daire amiri, memurların cuma namazına gitmelerine izin vermezse, önce amiri, makbul bir yolla takındığı menfi tavırdan vazgeçirmeye çalışırlar. İmkan olmadığı takdirde memur ya kendi naklini başka yere yaptıracak, yahut da maddi durumu müsait olduğu takdirde istifa edecektir. Durumu müsait olmazsa görevine devam edip cuma namazına gitmeden öğle namazını kılar, vebal de amire ait olur, işçinin de durumu böyledir. İbn Kasım ve Şebramilisi şöyle diyorlar: Cuma namazına izin vermeyen bir işverenin yanında bir işçinin çalışabilmesi için, muhtaç olması gerekir. Muhtaç olmadığı takdirde cuma namazını kılmayarak yanında çalışması haramdır.

Hanefi ulemasından el-İmam Abu Hafs gibi zevat; işverenin izni olmadan işçinin cuma namazına gitmesi caiz değildir, demişler ise de işçi ve memurun cuma namazına gitmelerine mani olmak büyük bir vebaldir.

SORU 199 -Bulaşıcı bir hastalığa mübtela olan bir kimsenin cuma naazına gitmesi caiz midir?

CEVAP: Bulaşıcı bir hastalığa mübtela olan kimsenin cuma ve bayram gibi namazlara gitmesi caiz değildir. Çünkü gitmesi, hastalığın yayılmasına vesile olabilir. İslam dini bir memlekette bulaşıcı bir hastalık bulunursa onu sıkı kontrol altında tutmayı emreder, oraya giriş ve çıkışı yasaklar. Peygamber (sav): "Bir memlekette vebanın bulunduğunu duyarsanız oraya gitmeyiniz. Bulunduğunuz bir memlekete gelirse ondan çıkıp başka yere gitmeyiniz" buyuruyor.

Diğer bir hadiste şöyle buyurmuştur: "Cüzzamlıdan, aslandan kaçar gibi kaç". Hatta başkasına zarar verecek fıtri veya sarımsak ve soğan gibi şeyleri yemekten dolayı arizi bir kokusu olan kimsenin cuma namazına ve cemaata gitmesi caiz değildir.

SORU 200 -Bir şehirde bir kaç yerde cuma namazı kılınabilir mi?

CEVAP: Peygamber (sav) ile Hulefa-i Raşidinin zamanında müteaddid yerlerde değil her şehirde birer yerde cuma namazı kılınıyordu. Çünkü Müslümanların haftada bir defa da olsa bir araya gelip görüşmeleri ve birbiriyle kenetlenmeleri, İslam'ın gayelerinden birisidir. Eskiden şehirler küçük ve bütün belde halkının bir araya gelmesi de mümkündü.

Şehirler gelişip halkın bir araya gelmesi zorlaşınca her şehirde birkaç cuma namazı kılınmağa başlandı ve şimdiye kadar böyle devam etti. Hanefi mezhebinde racih kavle göre ihtiyaç da olmazsa her şehirde ve kasabada müteaddit yerlerde cuma namazının kılınmasında beis yoktur. Zühr-u ahirin

kılınması da söz konusu değildir. Ancak mercüh (zayıf) kavle göre bir şehirde birkaç yerde cuma namazı kılınsa zühr-i ahir kılınacaktır.

Şafii mezhebine göre ise asr-ı saadette ve tabi'in devrinde her köy ve şehirde (köy diyoruz çünkü onlara göre köyde de cuma namazının kılınması gerekir) birer yerde cuma namazı kılındığı ve İslam'ın en büyük gayelerinden biri Müslümanları bir araya getirip birleştirmek olduğundan zaruret olmadan cumanın taaddüdü caiz değildir. Amma zaruret varsa ihtiyaç nisbetine göre birkaç yerde cuma namazını kılmak caizdir. Ve öğle namazı da kılınmayacaktır. Mesela: bir köyün, veya bir şehrin halkı bir camiiye sığmazsa iki camiide cuma namazı kılacaklar. Bu da kafi olmazsa üçe çıkarılır. Şayet bir şehrin halkı beş camiiye sığdığı halde altı camiide cuma namazı kılarsa tekbiretü'l-ihramı daha önce getiren hangi camiinin cemaatı ise onların cum'a namazı sahihtir. Diğerlerinin cuma namazı sahih olmadığından öğle namazını kılmaya mecburdurlar. Hangisinin tekbiretü'l-ihramı daha önce getirdiği belli değilse hepsinin öğle namazını kılmaya mecburdurlar.

SORU 201 -Hasta ve misafir gibi cuma günü cuma namazına gidemeyen bir özür sahibinin öğle namazını diğer vakitler gibi cemaatle kılması sünnet sayılır mı?

CEVAP: Şafii mezhebine göre tutuklu, hasta ve misafir gibi cuma namazına iştirak etmeyen kimsenin öğle namazını cemaatle kılması sünnetir. Diğer vakitlerden farkı yoktur. Hanefi mezhebine göre ise köy ve çöl gibi cuma namazı kılınmayan bir yer olursa cemaatle kılması sünnettir.

Ama cuma namazı kılınan bir yer olursa öğle namazını cemaatle kılmak mekruhtur.

SORU 202 -Son zamanlarda cuma namazının kılınmaması için mücadele verenler türedi. Özellikle Diyanet mensuplarına uymamakta ve onlara uymamak için mücadele vermektedirler, bu husustaki düşünceleriniz nedir?

CEVAP: İslam dini hüsnüniyete dayalı fikrı ihtilaf veya kanaat farklılıklarını normal karşılar. Cuma namazının farziyeti konusunda Türkiye' de iki farklı kanaatin ortaya çıktığını müşahede etmekteyiz. Bir kısım Müslüman cuma namazı farz değildir demektedir. Bunların kanaatlerine karışmıyorum. Her insan Rabbülalemin huzurunda imtihan verecektir. Ancak üzüldüğüm nokta dini bir meseleye şahsı ve mizacı heyecanların katılarak ortalığın

bulandırılmaya çalışılmasıdır.

Dindar ve samimi gençlerin istikametini değiştirip cami ve cemaatten uzaklaştırmak cihad olmadığı gibi fazilet de değildir. Burada Müslüman kardeşlerime bir iki hususu hatırlatmak istiyorum: Asr-ı Saadetten bu yana Müslümanlar hakim oldular, mahkum da oldular. Ama hiç bir zaman şeairi İslamiyyenin başında gelen cuma ve cemaati terk etmediler. Zaten bu toplum cuma ile cemaati büsbütün terketseler İslamiyetle olan bağları kopar. Cuma ve cemaatle uğraşanların Müslümanları ve özellikle gençlerimizi camiye, cemaate ısındırmalarını tavsiye ediyorum. İslam alemi perişan haldeyken, binbir zulümle karşı karşıya bırakılmışken cuma ve cami etrafında birleşmek, birbirimize İslam'ı anlatmak ve öğretmek daha faydalıdır. Bu hususta sözü fazla uzatmak istemiyorum. Durum Müslümanların malumudur.

Şimdi, cuma namazının İslam'a göre hükmü nedir, onu kısaca izah etmeye çalışalım:

Cuma namazı, hür, akıllı, baliğ, mukim erkek ve hasta olmayan her Müslümana farzdır. Farziyeti Kur'an-ı Kerim, sünnet-i seniyye ve icma-ı ümmetle sabit olmuştur. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer siz gerçeği anlayan kimseler iseniz elbette bu, sizin için daha hayırlıdır" .

Peygamber (sav) de şöyle buyuruyor:

"Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse cuma namazını kılsın. Ancak kadın, yolcu, köle ve hasta olan kimse müstesna".

Başka bir hadiste şöyle buyuruyor:

"Aklı başında olan herkesin cuma namazına gitmesi farzdır.

" Diğer bir hadiste de şöyle buyuruyor:

" Allah'u Teala, aldırış etmeden üç cuma namazını terk eden kimsenin kalbini mühürler."

Cuma namazını kılmak hususunda ashab-ı kiram ittifak ettikleri gibi tabi'ın de ittifak etmişlerdir. Hatta Abdullah bin Ömer gibi birçok Ashab Haccac gibi zalimlerin arkasında cuma namazını kılmışlar ve hiç bir zaman terketmemişlerdir.

Abdullah bin Ebi Hüzeyl şöyle diyor: "Abdullah bin Zübeyr'e karşı gelen zulüm ve yalanlarıyla meşhur hatta peygamberlik iddiasında bulunan

el-Muhtar bin Ebı Ubeyd bin Mes'ud es-Sekafi, Irak'ta hakim olduğu zaman arkasında cuma namazını kılmamaktan söz ettik. Ama sonra biz Müslümanlar arkasında cuma namazını kılmak hususunda ittifika vardık ve yalanının kendisine ait olduğunu söyledik".

Yukarıda zikredilen hadislerden de anlaşıldığı gibi cuma namazı çocuk, kadın, yolcu, köle ve hasta olan kimse müstesna herkese farzdır. Ancak veliyül-emrin izni meselesi cuma namazının eda şartlarından biri olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır. Şafiı, Maliki ve Hanbelı mezheblerine göre cuma namazıyla diğer namazlar arasında fark yoktur. Veliyül-Emir olsun olmasın, varsa da izni bulunsun bulunmasın, herhangi bir mani olmazsa mutlaka cuma

namazı kılınacaktır. Hanefi mezhebine göre ise Müslümanların başındaki idareci Müslüman ise cuma namazını kılabilmek için onun izni şart koşulmuştur. Şayet halkın başındaki Müslüman idareci cuma namazının kılınmasına müsaade etmez veya idareci Müslüman olmazsa o zaman Müslüman halk, uygun gördüğü bir kimsenin arkasında cuma namazını kılacaklar.

Hanefi mezhebinde cuma namazı için veliyyü'l-emrin izni, namazın sıhhati için setr-i avret şartı gibidir. Yani namazın sıhhat şartlarından biri setr-i avrettir. Avreti örtecek bir şey bulunsa mutlaka avreti örtmek ıcab eder. Varsa avreti örtmeden namaz kılmak sahıh değildir. Avreti örtecek bir şey bulunmazsa namazın farziyeti sakıt olmaz. Avreti örtmeden de namaz kılmak icab eder. Yani cuma namazının kılınması zaruridir. Yalnız idareci Müslüman olduğu takdirde izniyle eda edilecektir. Şayet idareci Müslüman olmazsa veya Müslüman olduğu halde izin vermezse imkan olursa yine kılınacaktır.

Hz. Osman (ra) cuma günü, muhasarada olduğu için cuma namazını kıldırma imkanını bulamadığı gibi kimseye de izin vermedi. Fakat Hazret-i Ali(ra) Müslümanlara cuma namazını kıldırdı.

Yukarıda yaptığımız açıklamadan anlaşılıyor ki darü'l-harb olsun, darül İslam olsun idare şekline bakmadan cuma namazı kılınacaktır.

Ebu Davud, İbn-i Mace, İbn-i Hibban ve Beyhakı'nin rivayet ettiklerine göre Medıne'ye yakın Naki'ül-Hadimat ismindeki yerde hicretten evvel ve İslam hakimiyeti olmadan evvel ilk cuma namazı Esat bin Züfare tarafından kıldırıldı. İbn'i Hacer Tuhfetül Muhtaç isimli kitabında şöyle diyor: "Cuma namazı Mekke'de farz kılındı. Ama Müslümanların sayısı az olduğu veya sıkışık bir halde oldukları için Mekke'de değil, Medine'de kılınmasına başlandı."

Dare Kutnı'nin rivayetine göre de Peygamber (sav) hicret etmeden önce cuma namazını kılmak için imkan bulamadı. Kılınması için Mus'ab bin Umeyr'e yazı yazdı.

Bir imam İslam'a bağlı ve ehil olursa kim tarafından tayin edilirse edilsin Müslüman ve ehil olduğu için arkasında namaz kılmak caizdir. Ama İslam'a inanmaz veya ehil olmazsa Müslüman bir idareci tarafından tayin edilse de arkasında namaz kılmak caiz değildir.

Cuma namazını kılmak veya kılmamak hususunda şuna buna bakmamalı. Asr-ı saadete, tarihe ve İslam alemine bakmalı. İslam aleminin kırk küsur ülkesi vardır. Bir iki ülkesi hariç bütün ülkelerde idare İslamı değildir. Hepsinde de imamlar halk tarafından değil, idareciler tarafından tayin edildikleri halde hiç bir yerde cuma ve cemaat boykot edilmemiştir. Farz-ı muhal olarak cuma namazı Hanefi mezhebinde farz olmasa da İslam'ın maslahatı için diğer mezheblere göre hareket etmek zorundayız.

SORU 203 -İbn'i Abidin, Müslümanların reisi cuma namazına müsaade etmezse veya ülke darü'l-harb olursa Müslümanlar cuma namazını (kılabilir) manasını ifade eden (yecuzü) veya (lehüm) tabirini kullanıyor. Yani cuma namazını kılmak caiz de olsa mecburi olmadığını hissettiriyor.

Bu hususta görüşünüz nedir?

CEVAP: (Yecuzü) kelimesi bazen sahih manasında kullanıldığından lüzum ve gerekli manasını ifade eder. Mesela birisi dese ki:

Yalnız diz ile göbek arasını örtecek kadar elbisem vardır. Başka elbisem yoktur. Bununla namaz kılsam caiz midir? Diye sorsa, kendisine verilecek cevap yecuzü (caizdir) şeklinde olacaktır. Fakat "caizdir" sözünün manası (muhayyersin) namaz kılmayabilirsin demek değil, sahihdir manasınadır. Buceyremi, (c.2,s.64)'te şöyle diyor:

"(Yecuzü) kelimesi bazen vacib manasını ifade eder. İbn'i Hacib'in Kafiyesi de şöyle diyor: (Ve yecuzü sarfühü) zarurete binaen onu sarfetmek caizdir."

Nahvi bilen kimse anlıyor ki: Gayr-i munsarifin zarürete binaen munsarif olması icab eder.

Yani (yecüzü) mümkün bilimkan el'amm kabilinden olduğu için vücubu ifade eder.

SORU 204 -Cezaevinde yatan kimseler cezaevinde cuma namazını kılabilir mi?

CEVAP: Hanefilere göre cezaevinde yatan kimselerin cezaevinde cuma namazı kılmaları sahih değildir. Çünkü cuma namazının sıhhat şartlarından biri; izn-i amm'dır. Yani isteyen herkesin cuma namazı kılınan yere girebilmesidir.

Şafii mezhebinde böyle bir şart olmadığına göre, oranın yerlisinden kırk kişi cezaevinde bulunsalar cuma namazını kılmakla mükellefdirler. Kışla da cezaevi gibidir.

SORU 205 -Bugün Türkiye'de hutbe Türkçe olarak okunmaktadır. Arapçadan başka bir dil ile hutbe okumak caiz midir?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre Hutbenin bir tek rüknü vardır. O da Allah'ı zikretmektir. Zikrullah olduğu zaman hutbe sahih sayılır. Buna göre Hanefi mezhebinde hutbenin Arapça ile okunması şart değildir. Şafii mezhebine göre ise hutbenin beş rüknü var:

1- Her iki hutbede Allah'a hamd etmek,

2- Her iki hutbede Peygamber'e salavat-ı şerife getirmek,

3- Her iki hutbede takvayı tavsiye etmek,

4- İki hutbenin birisinde ayet okumak,

5- Son hutbede seslice mü'minlere dua etmek. Bu beş rüknün Arapça olarak okunması ve kırk kişinin işitmesi lazımdır. Bu beş rüknün dışında, aradaki öğüt ve nasihatin herhangi bir lisan ile yapılmasında beis yoktur.

SORU 206 -İstanbul, Ankara ve Adana gibi şehirlerde cemaat içinde epeyce Şafii mezhebine bağlı olan kimseler bulunmaktadır. Böyle olmakla beraber, son hutbede yapılan dua sessizce yapıldığından cemaat duymuyor. Bu hal Şafii olan kimselere zarar verir mi?

CEVAP: Daha önce açıkladığımız gibi hutbenin beş rüknünün cemaatın işiteceği kadar sesli olması lazımdır. Dua sessizce yapılırsa Şafii mezhebine göre hutbe sahih değildir. Dolayısıyla cuma namazı da fasittir.

SORU 207 -Hatib, hutbe okumak için minbere çıkarken her basamakta biraz durup dua ediyor. İslam'da bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Hatiplerin hutbe okumak için minbere çıkarken her basamakta dua etmeleri bidattır. Hakkında bir hadis veya bir eser varid olmamıştır. Asr-ı saadette böyle bir şeyi yapan olmadığı gibi selefi salihinin zammında da olmamıştır. Kadı Beydavı'nin bu husus için verdiği fetva tuhaftır.

SORU 208 -Teybe alınmış hutbeleri cemaate dinletmek hutbe sayılır mı?

CEVAP: Teybe alınmış hutbeleri cemaate dinletmek hutbe sayılmaz. Çünkü fıkıh kitaplarının kaydettikleri gibi, imamda bulunması gereken şartların hatıb -hutbe okuyan- de bulunması gerekir. Mesela bir kadın, erkek cemaatına veya abdesti olmayan başkasına imam olamadığı gibi hatıb de olamaz.

SORU 209 -Kimi yörelerde bazı hatibler birinci hutbeyi okuduktan sonra bir basamak aşağıya inip ikinci hutbeyi okur, sonra eski yerine döner. İslam'da bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Birinci hutbeyi okuduktan sonra, ikinci hutbeyi okumak için bir basamak aşağıya inip, sonra geriye dönmek bidattır.

Onu yapmak caiz değildir.

SORU 210 -Cuma günleri için perşembeden hazırlık yapılıp cuma günü tıraş olunmaması, hatta tırnak kesilmemesi meselesinin hükmü nedir?

CEVAP: Yüce İslam dini, Müslümanların sevgisini kazanmak ve nefretini gerektiren hallerden kaçınmayı ibadet saydığı için beşeri münasebetlere ve adab-ı muaşerete büyük ihtimam göstermiştir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Mü'min kardeşinin yüzüne tebessüm etmen bir sadakadır. Emri bi'l-maruf nehyi ani'l-münker yapman bir sadakadır. Yolunu şaşırmış kimseye yol göstermen bir sadakadır. Bunun için bayram ve cuma günleri münasebetiyle bir araya gelen Müslümanların cemaata katılmak isteyen kimsenin yıkanıp güzel elbisesini giymesi, ağzını misvaklaması, tıraş olması, tırnaklarını kesmesi ve güzel koku sürmesi müstehabdır.

Yalnız cuma günü tıraş olmak sünnettir, demekten maksat sakal tıraşı değildir. Çünkü sakal tıraşı hangi günde olursa olsun Hanefi mezhebine göre tahrimen, Şafii mezhebine göre tenzihen mekruhtur. Binaenaleyh, cuma günü için perşembeden hazırlanma olabildiği gibi cuma günü de olabilir. Ama cuma günü daha iyidir.

SORU 211 -Şafii mezhebine göre cuma namazının sahih olabilmesi için cemaatin kırk kişiden aşağı olmaması gerekir. Kırk kişi olmadığı halde başka bir mezhebi takliden cuma namazını kılmak caiz midir?

CEVAP: Cuma namazının şartları tamam olmadığı halde başka bir mezhebi taklit ederek onu kılmak caizdir. Bu mesele, içtihadı ve ihtilaflı bir mesele olduğundan ihtilaftan kurtulmak için kılmak daha iyidir. Kezalik bir köy Hanefi mezhebine göre amel ediyorsa mezkur mezhebe göre her ne kadar cuma namazı köyde kılınamıyorsa da (Çünkü bir yerde Cuma namazı kılınabilmesi için şehir olması lazımdır.) yine Şafii mezhebini takliden kılmaları daha iyidir. Çünkü Cuma namazı haftada bir defa Müslümanları bir araya getirip kaynaştıran önemli bir unsurdur.

SORU 212 -İstanbul'un birçok camiierinde cuma günü va'z yapılıp ezan okunduktan sonra imam veya müezzin tarafından hatim duası okunuyor. Dinde bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Cuma ezanı okunduktan sonra imam ile cemaatin görevi cuma

namazını kılmaktır. Onu tehir etmek doğru değildir. Zira cemaatin içerisinde geç kalmaları sakıncalı olan memur, işçi, yolcu ve hasta gibi kimseler bulunabilir. Bunları tutup hapsetmek doğru değildir. Hatta bunların durumunu göz önüne alarak namazı bile kısa tutmak gerekir.

Ayrıca, Şafii mezhebi ile Hanefi mezhebinden bir kavle göre; zaruret olmadığı halde birkaç yerde cuma namazı kılınırsa ilk cuma namazı sahih, diğerleri ise sahih değildir (Tahtavı, s. 413).

Binaenaleyh hatim duası gibi lüzumsuz bir şeyle Şafiilerin namazını bozmak ve Hanefilerinkini şüpheye düşürmek doğru mudur? Kaldı ki hatim duasının hatmeden kimse tarafından yapılması gerekir. Bu dua birkaç kelime ile de eda edilebilir. Besmele, hamd ve salattan sonra "Ya Rabbi! Okuduğum Kur'an-ı Kerim'in sevabını Hz. Peygamber (sav)'e, Al-ü Ashabına ve bütün mü'minlerin ruhuna özellikle annem ve babamın ruhlarına ithaf ediyorum" şeklinde kısa bir dua yapılsa kafidir. Mutlaka birisine para vermek ve kendisine hatim duası ettirmek şart değildir. Ayrıca birisinin Kur'an-ı Kerim'i hatmi münasebetiyle cemaatin hatim duasını icra etmesi mekruhtur. Çünkü Peygamber'den böyle birşey varid olmamıştır (el-fetava El-Hindiyye, c. 5,s.318).

Allah cümlemize samimiyet ve ihlas versin.

CAMİ İLE İLGİLİ MESELELER

SORU 213 -Yol dar olup gelen gidenlere kafi gelmezse, bu yolu genişletmek için caminin bir kısmı yola verilebilir mi?

CEVAP: Bilindiği gibi İslam Dini'nde cami kutsal sayılan bir yerdir. Camide kalmak dahi ibadettir. Bu yüzden her mü'minin ona hürmet etmesi gerekir. Caminin hürmetini ihlal edecek her tavır ve davranıştan son derece sakınmak lazımdır. Caminin adeta dokunulmazlığı vardır.

Bu gibi sebepler yüzünden alimlerin çoğu şiddetli ihtiyaç da olsa caminin tamamı veya bir kısmının yol veya benzeri başka şeylere verilemeyeceğini söylemektedirler. Bir kısmı da ki -genellikle bunlar Hanefi mezhebine mensupturlar- yol dar olup şiddetli ihtiyaç vaki

olduğunda caminin bir kısmı yola verilebilir, demişlerdir.

SORU 214 -Müslüman olmayan bir kimse cami gibi dini müesseselere yardım etse, bu yardımı kabul etmek caiz midir?

CEVAP: Müslüman olmayan bir kimse cami gibi dini müesseselere yardım etmek istese onu kabul etmekte dini bir sakınca yoktur. Çünkü Müslüman olmayan kimselerden alınan cizye -İslam'ın, gayrimüslimlerden alınmasını emrettiği vergi- ve onlardan alınan gümrük gibi şeyler yol, köprü, kışla, cami ve kanal açmak gibi amme maslahatı için harcanacaktır. Çünkü bir gayrimüslim ile alışveriş yapmakta dini bir mahzur yoktur. Yani malını satın almak caiz olduğu gibi kendisine bir şey satmak da caizdir. Bunun için yardımını kabul etmekte fıkhi birmani yoktur.

SORU 215 -Dar bir camiyi yıktırıp yerine daha genişi yaptırmak ve üstünde görevliye lojman, altında da işletmek üzere dükkan ve benzeri işyeri yapmak caiz midir?

CEVAP: Daha önce yapılmış bir caminin altı veya üstüne herhangi bir inşaat yapılamaz. Çünkü daha önce cami olarak yapılmış bir binanın alt ve üst kısımları da camiye aittir. Binaenaleyh bunlar bu tür maksatlar için kullanılamaz. Ancak cami inşaatından önce altında dükkan ve üstünde de lojman gibi şeylerin yapılacağı belirtilmişse yapılmasında sakınca olmaz. Yani henüz inşaat halindeyken imama veya herhangi bir görevliye lojman yapılmasında dinen bir mahzur yoktur, ancak yapılmış bir camiyi bu maksatla yıkmak caiz değildir, böylesi bir teşebbüs men edilir. Yine bu minval üzere caminin altına dükkan gibi şeylerin de yapılması caiz değildir.

SORU 216 -Herhangi bir köy veya yerde cemaate kafi gelen ve maili inhidam olmak gibi tehlikeler (yıkılma tahlikesi) arzetmeyen bir caminin sırf mücavir köylerde daha gösterişlisi yapıldı diye yıktırılarak yerine daha güzel ve büyüğünü inşa etmek caiz midir?

CEVAP: Cemaate kafi gelmeyen ve maili inhidam olan bir caminin yıkılmadan önce yıktırılarak yerine yenisini ve ihtiyaca hitap edenini yaptırmak elbette çok güzel ve faziletli bir ibadettir, Mescid-i Nebevi ve Mescid'ül-Haram bu gayeyle yıktırılmış ve yeniden inşa edilmişlerdir.

Ancak soruda geçtiği üzere cemaata kafi gelen ve herhangi bir tehlike arzetmeyen ve ecdad yadigarı olma hususiyetine sahip bir caminin yıktırılarak yerine bir başkasının yapılması büyük bir vebal ve israftır. Kaldı ki, ecdad yadigarı eserlere itina göstermek gerekmektedir. Bunu yapmak yerine bir

Kur'an Kursu inşa etmek ve gençlerin ıslahı için eldeki imkanları yerinde kullanmaya çalışmak daha isabetli olur.

SORU 217 -Bir gayri müslimin camide çalışması veya yardım etmesi caiz midir?

CEVAP: Bir gayri müslimin caminin inşaatında çalışması ve yardım etmesi caiz olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Bazı alimlere göre caiz değildir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruluyor:

"Müşriklerin kendi inkarlarına kendileri şahit olup dururlarken Allah'ın mescidlerini imar etmeleri mümkün değildir ve onların bütün yaptıkları boşunadır ve onlar ateş içinde kalıcıdırlar. Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namaz kılan, zekat veren ve Allah 'tan başkasından korkmayan kimseler imar ederler, işte hidayet üzere oldukları umulan bunlardır. Alimlerin çoğuna göre ise caizdir, çünkü ayette söz konusu olan tamirden maksat manevı tamirdir, yani camilerin işini idare etmek ancak mü'minlerin işidir.

SORU 218 -Camimiz şehrin ortasındadır, cemaata kafi gelmiyor, çevredeki evleri istimlak etmek suretiyle onu genişletmek caiz midir?

CEVAP: Şehir ortasındaki cami cemaata dar geldiği ve yanında başka bir cami olmadığı takdirde çevresindeki evleri istimlak edip camiyi genişletmek caizdir. Çünkü Mescidü'l-Haram Müslümanlara kafi gelmediğinden çevresindeki evleri zorla alıp ona eklediler.

SORU 219 -Bir camimiz vardır. Üzerine imam ve müezzin için bir kat yapılmıştır. Caminin damı camiden sayıldığına göre orada aile ile birlikte ikamet caiz midir?

CEVAP: Camiyi inşa ederken üzerine imam ve müezzin için meşruta yaptıracağız diye söylenmiş ise caizdir. Çünkü bu da caminin maslahatı içindir. Ama cami bitirildikten sonra, yaptıranların aklına böyle bir şey gelmiş ise caiz değildir, haramdır.

SORU 220 -Caminin avlusunda veya kapısının önünde kitap, takke, tesbih ve benzeri şeyleri satmak caiz midir?

CEVAP: Caminin avlusunda veya kapısının önünde kitap, takke ve tesbih gibi şeyleri alıp-satmak cemaatin yolunu daraltıp onlara zarar verirse caiz değildir.

SORU 221 -Müslüman olmayan kimsenin camiye girmesi caiz midir?

CEVAP: Müslüman olmayan kimsenin camiye girmesi hususunda ihtilaf vardır.

Maliki ve Hanbeli mezheblerine göre gayri müslimlerin camiye girmeleri yasaktır. Hiç bir camiye giremezler. Şafii mezhebine göre

Mescidü'l-Haram'a girmeleri caiz değilse de, başka camilere Müslümanların izniyle girmelerinde beis yoktur. Hanefi mezhebinde ise Müslümanların başkanı veya vekili müsaade ettiği takdirde gayri müslimin Mescidü'l-Haram'a girmesi caizdir. Diğer camilere izinsiz de olsa girmesinde beis yoktur.

SORU 222 -Camiyi altın suyu ile süsleyip, nakışlı taşlarla inşa etmek caiz midir?

CEVAP: Camiyi altın suyu gibi şeylerle süsleyip nakışlı taşlarla inşa etmek doğru değildir; Camileri yapmaktan gaye Allah' a kulluk etmektir. Gururlanmak ve kibirlenmek değildir. Cemaata huzur verecek kadar geniş, yüksek ve havadar olması kafidir. Fazla israfa kaçmak, mihrab ve kubbesini akıl ve hayale gelmeyecek nakışlarla nakışlayıp süslemek ve milletten toplanan parayı lüzumsuz yere harcamanın bir manası yoktur ve bu paralara yazık olur. Zira bu milletin binbir ihtiyacı vardır. Bunların en önemlisi Kur'an Kursu binasıdır. Her caminin yanında mutlaka birer Kur'an kursu ve bir öğretmenin bulunması gerekir. Kur'ansız ve terbiyeden mahrum bir nesil yetişiyor. Buna ehemmiyet verip üzerinde duran da yoktur. Nakış ve süse verilecek paranın buraya aktarılması lazımdır. Nakış ve süs işi, hıristiyan ve yahudilerden gelmedir. Peygamber (sav): "Camiileri çok yükseltmekle emrolunmadım. Siz -zaman gelecek- yahudi ve hıristiyanlar gibi camilerinizi süsleyeceksiniz".

Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor: "Halkın camileri yükseltip süslemekle böbürlenmeleri kıyamet alametlerindendir.

SORU 223 -Birisi bir araziyi gasp edip hile ile namına tescil ettirdikten sonra orada cami inşa etse, o camide namaz kılmak, caiz midir?

CEVAP: Birisi bir araziyi gasbedip namına tapu ettirip üzerinde bir cami inşa etse, yaptığı camide namaz kılmakta beis yoktur. Aynı şekilde bu arsada bir hamam yapılsa veya bir ticarethane açılsa girip ticaret yapmakta beis yoktur. Fakat hamamı veya ticarethaneyi icar etmek caiz değildir.

Şafii mezhebinde söz konusu olan camide namaz kılmak mekruhtur. Ayrıca söz konusu hamamda yıkanmak ve ticaretnaneye girmek de mekruhtur.

SORU 224 -Camide yatmak caiz midir?

CEVAP: İslam dininde caminin büyük bir yeri vardır. Zikir, fikir ve ibadet yeri olduğu gibi Allah'ın münacatına mazhar olmak için ayrılmış mukaddes bir yerdir. Bu itibarla zaruret olmazsa camide yemek yemek ve yatmak uygun değildir. Ancak yabancıların camide yatmalarında beis yoktur. Bunun için eskiden olduğu gibi bugün de hacılar Mescid-i Haram ile Mescid-i Nebevi'de istirahat edip yatarlar ve kimse de onlara mani olmaz.

Bazı ulema camide yatmakta beis yoktur, yabancı (misafir) yatabildiği gibi yerli de yatabilir, diyor. Mesela İbn-i Hacer şöyle diyor:

"Camide yatmakta beis yoktur, çünkü Suffa ehli daima camide oturup kalkarlardı" Selef-i salihinin bir kısmı camide yatmak herkes için mekruhtur, diyor.

SORU 225 -Camide konuşup sohbet etmek caiz midir?

CEVAP: Camide yapılan konuşma din ile ilgili ise ibadet olduğundan makbuldür. Fakat dünyevi olup da bir kimsenin gıybet ve dedikodusu yapılmıyorsa mubahtır. Gıybet ise haramdır:

Hülasa camide yapılan konuşmanın helali helal, haramı haramdır.

CENAZELERLE İLGİLİ MESELELER

SORU 226 -Peygamber'in (sav) cenaze namazı kılınmış mıdır? Kılınmış ise kıldıran kimdir?

CEVAP: Peygamberimizin cenaze namazı kılınmıştır. Ancak Müslümanların halifesi olmadığı için cemaat halinde değil, münferiden kılınmıştır. Önce Hazret-i Ebubekir (ra) Peygamber'in huzuruna girerek cenaze namazını kıldı. Sonra sıra ile Hazret-i Ömer (ra), arkasından Hazret-i Osman (ra) onun arkasından Hazret-i Talha, sonra Hazret-i Zübeyr, sonra peyderpey Müslümanlar namazı kılmışlardır.

SORU 227 -Cenaze namazının ayakkabı ile kılınması meselesini açıklar mısınız?

CEVAP: Cenaze namazıyla diğer namazlar arasında bir fark yoktur. Yani diğer namazlarda necis (pis) şeylerden temizlenmek şart olduğu gibi cenaze namazında da şarttır. Bu nedenle ayakkabısı temiz olan kimse diğer vakit namazlarını ayakkabıları ile kılabildiği gibi cenaze namazını da kılabilir. Eğer ayakkabı temiz olmazsa onlarla ne vakit ne de cenaze namazı kılınamaz.

İbn-i Abidin, -Allah rahmet etsin- bu konuda şöyle diyor: Bazı yerlerde cenaze namazını kılmak için meyyit caminin dışına bırakılıp ayakkabı ile namaz kılınıyor. Böylece birçok kimsenin namazı batıl olmaktadır. Çünkü necaset yaygın olduğu halde müteneccis (pislenmiş) olan ayakkabılarını çıkarmıyorlar. Bu nedenle camide cenaze namazını kılmakta bir sakınca yoktur.

Görüldüğü gibi İbn'i Abidin gibi bir zat bu meseleyi ele alarak ayakkabı müteneccis olduğu takdirde cenaze namazının kılınamayacağını beyan ediyor. Halk buna riayet etmiyorsa onun caiz olduğu anlamına gelmez. Hepimizin giydiği ayakkabı temizdir diye bir hüküm veremeyiz. Ancak bir kimsenin ayakkabısı yeni ise veya eski olup da üzerine necaset değmemiş veya cüssesi bulunan yani el ile tutulacak bir necaset ona değmiş fakat kurumadan evvel silinmiş ise Hanefi mezhebinde tahir sayıldığı için sair namazlar onunla kılınabildiği gibi cenaze namazı da onunla kılınabilir.

SORU 228 -Cenaze namazı kılınacak vakitlerde camilerde namazların tesbihatı terk edilmekte, buna mukabil birtakım lüzumsuz konuşmalar, nutuklar ve merasimler gibi bahanelerle; cenaze bir hayli geç defnedilmektedir. Namazın tesbihatlarının terkine ne buyurulur?

CEVAP: Bilindiği gibi ölüm tahakkuk edince cenazenin bir an evvel namazını kılıp defnetmek için acele etmek sünnettir. Peygamberimiz (sav) Talha bin Beraa hakkında şöyle buyuruyor:

"Ölünce cenaze namazını kılmak için bana haber veriniz. Bu hususta geç kalmayınız. Bir Müslümanın cenazesi aile efradı arasında bekletilmesi doğru değildir".

Görüldüğü gibi teçhiz, tekfin ve defn hususunda acele etmek sünnettir. Ama bunun manası koşa koşa abdest almak, acele acele vakit namazını kılmak, sonra tesbih ve duayı terk etmek demek değildir. Tersine maksat gerekli olmadığı halde onu bekletmektir. Bu nedenle namazın tesbih ve sünnet olan zikrini terk etmek sünnet olamaz. Çünkü namazın akabindeki zikir, tesbih ve dua her zaman için sünnettir. Peygamber (sav) cenaze olduğu zaman bunları terk ediniz dememiştir. Ancak farz ve vacip olmadığı için terkinden dolayı günaha girilmiş olmaz.

SORU 229 -Ölüm döşeğinde bulunan kimsenin yanında Yasin-i Şerif okunur. Bunun aslı var mıdır?

CEVAP: Ölüm döşeğinde bulunan kimsenin yanında Yasin-i Şerif okumak sünnettır. Peygamber (sav): "Ölülerinize Yasin okuyunuz" buyurmuştur. (Ebu Davud ve İbn'i Hibban rivayet etmişlerdir). İbn'i Hibban: "Ölülerinize Yasin okuyunuz" demekten maksat ölüm döşeğinde bulunan yani ölmek üzere olan kimseye Yasin-i Şerif okuyunuz demektir, der. Yalnız İbn'i er-Rifa hadisi tevil etmeden olduğu gibi kabul ediyor: "Yani ölmüş olan kimseler için Yasin-i Şerif okuyunuz" .

Peygamber (sav) bir hadis-i şerifinde şöyle buyuruyor: "Ölüm döşeğinde bulunan kimsenin yanında Yasin okunsa mutlaka Allah Teala ölümünü kolaylaştırır".

SORU 230 -Ölmüş olan kimseyi öpmek caiz midir?

CEVAP: Ölmüş olan kimseyi öpmekte beis yoktur. Zira Hz. Peygamber (sav) ruhunu Mevlasına teslim etmiş olan Osman bin Maz'un'u öptü.

Hz. Ebu Bekir es-Sıddık (ra) Refik-i Alaya intikal eden Hz. Peygamber'i iki gözleri arasından öpüp: "Ey Peygamber, ey seçkin insan!" diyerek hasretini giderdi.

SORU 231 -Müslüman olan bir kimse bir gayr-i müslimi yıkayabilir mi?

CEVAP: Müslüman olan bir kimsenin bir gayr-i müslimi yıkaması caiz değildir. Hz. Ali, babası ölünce Peygamber'e (sav) "Yaşlı ve sapık amcan öldü" dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) kendisine: "Git babanı toprağa ver, bana dönünceye kadar da bir şey konuşma" buyurdu. Hz. Ali diyor ki: "Ben de gidip onu toprağa verdim ve Peygamber'e döndüm. Bunun üzerine Peygamber (sav) bana yıkanmamı emretti, ben de yıkandım. Sonra Resulüllah bana dua etti" (Ahmed, Ebu Davud, Nesai ve Beyhaki rivayet etmişlerdir.) Görüldüğü gibi Hz. Ali (ra) babasını yıkamadı ve yıkaması söz konusu olmadı.

SORU 232 -İntihar eden veya içki içen kimsenin cenaze namazını kılmak caiz midir?

CEVAP: İslam dininde intihar etmek, içki içmek, namazı terketmek ve zina gibi bir günah işlemek büyük bir vebaldir. Fakat Ehli sünnet ve'l-Cemaat'e göre küfre vesile değildir. Yani bir kimse kelime-i tevhidi getirip İslam'ın bütün ahkamını kabul ederse adı geçen günahlardan birisini veya birkaçını işlese de kafir olmaz, günahkar olur. Bunun için diğer Müslümanlar gibi onların da cenaze namazı kılınacaktır. Fakat İslam'ın tümünü veya Müslümanım dediği halde İslam'ın kesin bazı hükümlerini reddederse Müslüman sayılmaz. Böyle bir kimsenin dinen cenaze namazı kılınmaz. Kılınsa nazar-ı itibara alınmaz. Allah'ın indinde makbul değildir.

SORU 233 -Uzakta veya yakın bir memlekette vefat eden kimse için gıyabi cenaze namazı kılmak caiz midir?

CEVAP: Uzak veya yakın bir memlekette vefat eden kimse için gıyabi cenaze namazı kılmak hususunda ihtilaf vardır. Hanefi ve Maliki mezhebine göre caiz değildir. Şafii ve Hambeli mezheplerine göre caizdir. Çünkü İslamiyet'le müşerref olan Habeşistan Kralı Necaşi vefat ettiğinde Peygamber (sav) Onun üzerine gıyabi cenaze namazını büyük bir cemaatle kıldırdı. Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir: Necaşi'nin vefat ettiği günde Peygamber (sav) ölüm haberini verdi ve cemaati musallaya çıkartıp onları saflar haline getirdi ve dört tekbir aldı

(Buhari-Müslim).

SORU 234 -Gaib bir ölü üzerine cenaze namazı kılmak caiz midir?

CEVAP: Gaib bir ölü üzerine cenaze namazı kılınıp kılınamayacağı hususunda ihtilaf vardır. Şafii ile Hanbeli mezheblerine göre kılınması caizdir. Çünkü, daha önce İslam'ı kabul eden, Habeşistan Kralı Necaşi'nin vefatını vahiy yoluyla öğrenen Peygamber (sav) Müslümanları namazgaha çıkarttı ve onun cenaze namazını kıldırdı.

Ancak Farz-ı Kifaye olan cenaze namazı yerine geçmez, yani bununla iktifa edilmez. Mutlaka cenazenin bulunduğu yerde cenaze namazını kılmak gerekir. Hanefi ile Maliki mezhebine göre gaib ölü üzerine cenaze namazı kılınmaz.

SORU 235 -Bir insanın el ve ayak gibi bir uzvu (organı), bir yerde bulunsa yıkanıp cenaze namazı kılınır mı?

CEVAP: Bir insanın el ve ayak gibi bir uzvu, bir yerde bulunsa ne yıkanır, ne de cenaze namazı kılınır. Ancak defn edilir. Çünkü meşru olan, cenaze üzerine namaz kılmaktır. Cenaze de uzuvdan değil, vücuttan ibarettir. Aynı zamanda, uzuv sahibi ölmemiş, hayatta olabilir. Bu, Hanefilere göredir. İmam Şafii ise, "Bir uzuv da olsa yıkanıp üzerine cenaze namazı kılınacaktır. İnsanın vücudu muhterem olduğu gibi parçası da muhteremdir" der.

SORU 236 -Camide cenaze namazını kılmak caiz midir?

CEVAP: Şafi mezhebine göre camide cenaze namazını kılmak sünnettir. Çünkü, Beyza isminde bir sahabenin bir günde iki oğlu vefat etmişti. Ve Peygamber (sav) onların cenaze namazını camiide kıldırdı. Hanefi mezhebine göre ise mekruhtur. Ancak yağmur gibi bir mazeret veya namaz kılanların ayakkabıları müteneccis olursa camiide cenaze namazını kılmakta beis yoktur. Çünkü cenaze namazıyla diğer namazlar arasında hiç fark yoktur. Sair namazlar temiz olmayan ayakkabıyla kılınmadığı gibi cenaze namazı da kılınmaz.

Maalesef buna dikkat eden ve bunu düşünen yoktur, İbn'i Abidin bu hususta şöyle diyor: Birçok yerde cenaze, caminin dışında bırakılıp namazı kılınır. Dışarısı kirli olduğu ve namaz kılanların ayakkabıları da temiz olmadığı için cenaze namazı fesada gider. Bunun için böyle hallerde camide cenaze namazını kılmakta beis yoktur.

SORU 237 -Cenaze namazını kılmadan önce meyyit tezkiye edilmektedir. İslam'da bunun yeri var mıdır?

CEVAP: İslam'da tezkiye vardır. Enes'den rivayet edilmiştir ki: Bir gün bir

cenaze Peygamber (sav) ile sahabenin yanından geçti. Cemaat de cenazeyi meth-ü sena etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber "hak etti" dedi. Sonra başka bir cenaze oradan geçti. Kötülüğünden bahsettiler. Bunun üzerine Peygamber (sav) "hak etti" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer (ra) "hak etti" ne demektir? deyince Peygamber buyurdu ki: "Bunun iyiliğinden söz ettiniz, o sebeble Cenneti hak etti. Bunun da kötülüğünden söz ettiniz, o da Cehennemi hak etti. Siz yeryüzünde Allah'ın şahitlerisiniz" (Buhari-Müslim). Bu hadise benzer çok hadis vardır. Yalnız ne zaman tezkiye ölüye fayda verir? Tezkiye gerçeğe dayanır ve doğru olursa fayda olur. Yoksa cemaatın tanımadığı veya menfi olarak bildiği bir kimse için; bu adamı nasıl bilirsiniz? sorusuna cevaben; iyi biliriz, Allah rahmet eylesin demek yalandır. Bu tezkiye, ölüye fayda vermediği gibi cemaatı da günaha sokar. Hülasa ölünün iyiliğini gören kimse iyiliğinden söz ederse iyi bir şahitlik yapmış olur. Yoksa iyiliğini görmediği halde iyiliğinden söz ederse yalan söylemiş olur. Hatta iyilik ettiğini gördüğü halde "Cennetliktir" diyemez. Çünkü bu gaybdır. Gaybı bilen sadece Allah'dır.

SORU 238 -Bir kimse babasının cenaze namazını kılmak için uzak bir yerden gelse, fakat yetişemez ise kendisi ayrıca cenaze namazını kılabilir mi?

CEVAP: Hanefi ve Maliki mezhebine göre cenaze namazı bir defa kılınmış ise ikinci defa kılınması mekruhtur. Şafii ile Hanbeli mezhebine göre; cenaze namazını kılmayan kimse için tekrar onu kılmak sünnettir. Çünkü Peygamber (sav)'in hazır olmadığı bir zamanda Ümmü Sa'd vefat etmişti. Dönünce tekrar cenaze namazını kıldı. Halbuki vefatı üzerinden bir ay geçmişti.

SORU 239 -Gurbette vefat eden kimsenin cenazesini memleketine götürmek caiz midir?

CEVAP: Gurbette vefat eden kimsenin cenazesini memleketine götürmek hususunda ulema arasında ihtilaf vardır. Şafii mezhebine göre, cenazeyi bir yerden başka bir yere götürmek caiz değildir. Vefat nerde meydana gelirse cenazeyi orada defn etmek gerekir.

Hanefi mezhebine göre ise toprağa verilmiş ise mezarı kazıp onu götürmek caiz değildir. Ama toprağa verilmeden önce cenazenin bir yerden başka bir yere taşınmasında beis yoktur.

SORU 240 -Ölünün namaz, oruç ve yemin gibi şeylerin mesuliyetinden kurtulması için verilen keffaret ve yapılan devirin dinimizdeki yeri nedir?

CEVAP: Keffaret, oruç tutmamak, namaz kılmamak ve yalan yere yemin etmek gibi kusur ve cinayetlerin sorumluluğundan kurtulmak için muhtaç kimselere verilmesi gereken maddi cezadır. Yemin ile orucun keffareti Kur'an-ı Kerim ve Ehadis-i Nebeviyye ile sabit olmuştur, inkarına mahal yoktur. Bir kimse kaç defa yalan yere yemin etmiş ise kendisi bizzat fidyesini vermeğe mecburdur.

İmkan bulamaz veya kusur işleyerek vermezse, malından verilmesi için vasiyet etmesi gerekir. Yaşlılık veya müzmin hastalıktan dolayı oruç tutamayan kimse yine hayatta iken keffaretini (fidyesini) vermeğe mecburdur. Hayz ve nifas gibi bir mazeret veya kusurdan dolayı oruç tutamayan kadın da orucunu kaza etmekle mükelleftir. Tutamayacak bir hale gelinceye kadar tutmamış ise yine keffaretini bizzat verecektir. Aksi takdirde malından verilmesi için vasiyet edecektir.

Namaz meselesine gelince: Şafii mezhebinde cumhur-u ulemaya göre, namaz için keffaret yoktur. Hanefi mezhebine göre ise, ölen kimse kılmadığı namazların keffaretinin verilmesini vasiyet etmiş ise her bir namaz için üç avuç buğday veya kıymeti verilecektir. Yoksa, varisleri ölenin malından vermeye mecbur değildir. Keffaretten maksat, ceza vermek olduğu gibi, muhtaçlara da yardım sağlamaktır. Fakat malesef son zamanlarda muhtaç kimselerin hakkının kayb olmasına vesile olacak bir hile buldular. Cüzi bir menfaat için Allah'ın emri olan keffareti maksadından uzaklaştırdılar. Şöyle ki: Ölünün zimmetinde mesela beşbin fidye varsa, yüz fidye gibi az bir şey ortaya getirilir. Ve İslam dininin hiç bir surette kabul etmediği bir merasim yapılır. Ölünün velisi veya vekili o yüz fidyeyi muhtaç birkaç kişiye verir, onlar da kabul ettikten sonra velisi veya vekiline devrederler. Bu iş vacib olan fidye mikdarına ulaşıncaya kadar tekrar edilir. Ve nihayet beş bin fidyenin işi yüz fidye ile halledilmiş olur. Halk arasında buna devir denir. Böyle bir usul caiz olsa idi zekat ve fitre gibi bütün mali ibadetlerde aynı muameleye tabi tutulabilirdi; üçmilyon, dört milyon zekatı bulunan bir zengin, onbin liralık gibi cüz'i bir para ile yakasını kurtarabilirdi. O zaman keffaret, zekat ve fitre gibi müesseseler, maksadından uzaklaşır ve yardımlaşma mefhumu da ortadan kalkmış olurdu.

Yalnız bazı alimler: Ölünün mirası olmazsa, keffaretini eda etmek için varisi bir miktar ödünç alır ve bugün yapılan merasim yapılırsa faydası olabilir demişler. Bunu istismar edip fakir ve zengine şamil kılmak doğru değildir.

KABİR İLE İLGİLİ MESELELER

SORU 241 -Kabir ziyaretinin adabı nedir?

CEVAP: Kabir ziyaretinin adabı şöyledir:

1- Abdestli olmak,

2- Muvakkaten de olsa dünya meşgalesini içinden atıp ahireti düşünmek ve dünyanın fani olduğunu, kısa bir zaman sonra şu kara toprağın altına gireceğini tasavvur etmek,

3- Kabir sahibi hayatta olsaydı ona ne kadar yaklaşması uygun ise o kadar kabrine yaklaşmak,

4- Yanına vardığında Peygamber (sav)'in talim buyurduğu gibi ziyaretçi selam verip, şöyle diyecektir: "Bu yurtta bulunan mü'min ve Müslümanlara selam olsun. İnşaallah biz de size yetişiriz. Bizler ve sizler için Allah'tan afiyet dilerim".

5-Kabrin yanında Kur'an-ı Kerim tilavet edip duada bulunmak.

SORU 242 -Kabir ziyaretinin mekruhları nelerdir?

CEVAP: Kabir ziyaretinin mekruhları şunlardır:

1- Yukarda zikredilen sünnetleri terk etmek,

2- Yüksek sesle ağlayıp gürültü yapmak,

3- Peygamber (sav)'in kabri şerifi de olsa onun taş ve demirlerini öpmek, onlara yapışıp asılmak ve elleri oraya koymaktır. Bunları yapmak çirkin bir bidattır .

4- Erkek ve kadın cemaatı, karışık olarak ziyaret etmek,

5- Kabrin yanında mum yakmak, çaput bağlamak. bütün bunların İslam'da yeri yoktur.

SORU 243 -Uzakta bulunan bir kabrin ziyaretine gitmek meşru mudur?

CEVAP: Cahiliyette yapılan kabir ziyareti gayr-i meşru ve tevhid akidesine ters olarak icra edildiği gibi nübüvvetin ilk zamanlarında yasaklanmıştı. Bilahare Müslümanlar tevhid akidesini kavrayıp olgunlaşınca onlar için kabir ziyareti serbest bırakıldı. Peygamber (sav) şöyle buyurur: "Kabir ziyaretinden sizi menetmiştim. Artık ziyaret edebilirsiniz".

Kabir ziyareti, kabir yakın olsun, uzak olsun caizdir, hatta sünnettir. Yeterki bu ziyarette İslam'a muhalif hareketler olmasın. Bizim memleketimizde birçok sıkıntı ve zahmetlere katlanmak suretiyle yüzlerce kilometre yol yürüyüp sevab kazanmak gayesiyle cemaat halinde mezarların ziyaretine gidip, dolaşırlar. Fakat erkek ve kadın karışık olarak gittikleri ve namazlarını dahi kaçırdıkları için sevab yerine günah kazanırlar. Sebebi kabir ziyaretinin

usulünü bilmemeleridir. Bunun için önce kabir ziyaretinin usulünü öğrenmeleri gerekir. Daha sonra isterlerse bu ziyareti yerine getirebilirler.

İslam' a göre kabir ziyareti şöyledir: Yatan zat ne kadar büyük olursa olsun, sessizce mezarına yaklaşıp, kendisine selam verilmeli, dua edilmeli ve kabri yanında Kur'an-ı Kerim okunmalıdır. Çünkü o ahirete intikal ettiği için Müslümanlardan dua bekler. Hz. Aişe (ra)'dan rivayet edildiğine göre O, "Ey Allah'ın Resulü, kabir ziyaretine gittiğim zaman ne diyeyim?" demiş. Peygamber (sav) de kendisine şöyle cevap vermiştir: "Mü'min ve Müslümanlardan bu diyarda bulunanlara selam olsun. Allah bizden önceki ve sonrakilere rahmet etsin. Şüphesiz biz inşaallah size kavuşacağız demelisin." Mezara yaklaşıp bağırıp çağırmak ve Allah'ı unuturcasına ondan meded beklemek kesinlikle caiz değildir.

İbn'i Hacer şöyle diyor: "Salih ve Velilerin ziyareti esnasında, erkeklerle kadınların birbirlerine karışması gibi gayr-i meşru şeyler meydana gelse de yine kabir ziyareti terkedilmez.

Ancak meşru olmayan şeylerin önlenmesi için çalışmak icab eder. Çünkü sünnet tavafta da istenmeyen şeyler meydana geldiği halde hiçbir kimse onu menetmemiştir".

SORU 244 -Ölüler ziyaretlerine gelenleri tanırlar mı?

CEVAP: Ölüler ziyaretlerine gelenleri tanırlar. Bu hususta günler arasında fark yoktur. İbni Ebi ed-Dünya'nın rivayet ettiği bir hadiste, Peygamber (sav) şöyle buyurur: "Herhangi bir kimse mü'min kardeşinin ziyaretine gider ve kabri yanında oturursa mutlaka ondan hoşlanır ve selamını alır".

SORU 245 -Ölüler hayatta olanların hallerini bilirler mi?

CEVAP: Ölüler hayatta olan kimselerin yaptıklarını bilirler. Şayet iyi amel işlerse sevinirler, kötü amel işlerlerse üzülürler. Peygamber (sav) bir hadiste şöyle buyuruyor: "Amelleriniz, ölmüş akraba ve aşiretinize gösterilir. Ameliniz iyi olursa sevinirler, iyi olmazsa "Allah 'ım onları hidayete erdirmeden ruhlarını alma" diyerek dua ederler".

SORU 246 -Kafir ve din düşmanlarının kabrinin ziyaretine gitmek caiz midir?

CEVAP: Kafir ve din düşmanlarının kabrine saygı göstermek için gitmek caiz

değildir. Fakat sırf seyredip bakmak için gidilse beis yoktur.

SORU 247 -Müslüman olmayan bir kimsenin cenaze merasimine katılmak caiz midir?

CEVAP: Müslüman bir kimsenin Müslüman olmayan bir kimsenin cenaze merasimine katılması caizdir. Hz. Ali'nin babası olan Ebu Talib her ne kadar Peygamber' e (sav) yardım etti ise de Müslüman olmamıştı. Öldüğünde Hz. Peygamber (sav) Hz. Ali'ye onun defn ve tekfin işlerini tedvir etmek için emir buyurdu. Aynı şekilde Müslüman olmayan annesinin cenaze merasimine de katılmasını emretti.

SORU 248 -Bazı illerde, birisi öldüğü zaman minareden veya belediye hoparlöründen vefat eden kimsenin ölümü ilan edilir. Dinen bu ilanın yeri var mıdır?

CEVAP: Vefat eden kimsenin ölümünü dost ve akrabalarma duyurmak maksadıyla; gazete, hoparlör ve radyo gibi bir vasıta ile ilan edilmesinde beis yoktur.

SORU 249 -Birçok yerde saygı göstermek maksadıyla cenaze için çelenk gönderilir. İslam'da bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Asr-ı saadette ve İslam'ın hakim olduğu zaman ve yerlerde Müslümanlar hiç bir surette çelenk gibi şeylere yer vermemişlerdir, o bidattir. Hıristiyan Avrupa onu İslam diyarına sokmuştur. İslam'ın emri ne ise onu yapmamız daha uygundur. Çelenk gibi şeyler ölü ve vatana hizmet etmez, fayda vermezler. Ölünün kabrinin yapılışına ve çelenge verilen para, fakir ve müstahaklara verilse daha iyidir. Gerçekten ölüyü seven kimse bunu yapmalıdır. Kısa bir zaman sonra solup heder olarak çiçeklere para vermek, Müslüman olan kimsenin işi değildir.

SORU 250 -Bazı yerlerde ölen kimsenin fotoğrafı naaşına ve dostlarının göğüslerine asılıyor. Böyle bir şey caiz midir?

CEVAP: Ölen kimsenin fotoğrafını naaşa ve göğsüne asmak kesinlikle caiz değildir. Bu iş, körükörüne yabancıların taklidinden kaynaklanmaktadır. Zaten dinen zaruret olmazsa, resim makbul sayılmaz.

SORU 251 -İstanbul ve Konya gibi illerimizde bazı zevatın mezarı çok muhteşem yapılıp kabir üzerine sanduka yerleştirilir ve üzerine perde çekilir. Bazılarının da baş tarafı üzerine sarık yerleştirilir. İslam'da bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Kabirleri inşa edip üzerine sanduka yerleştirmenin, üstüne perde çekmenin ve baş tarafına sarık koymanın İslam'da yeri yoktur. Hiç bir temele dayanmaz. Kabir sahibi ne kadar büyük olursa olsun böyle birşey yapmak caiz değildir.

SORU 252 -Birçok yerde, vefat eden salih kimselerin kabri üzerine kubbe yapılıyor veya kabirleri inşa edilip yükseltiliyor.Dinen bunun hükmü nedir?

CEVAP: İslam dinine göre vefat eden kimse kim olursa olsun kabri üzerine kubbe yapmak veya kabri taş ve harçla inşa edip yükseltmek doğru değildir. Ebul'l-Heyyac el-Esedi şöyle der: "Hz. Ali (ra) bana: Peygamber'in beni gönderdiği şey için seni göndereyim mi? Yok etmediğin bir Heykel, yerle bir etmediğin yüksek bir kabir bırakma ".

İmam-ı Şafii (ra) "Kabrin bir karış yükseltilmesini istiyorum" diyor, İbn'i Hacer de bu hususta şöyle der: "Kabirler üzerine inşa edilmiş kubbeleri bir an evvel yıkmak gerekir. Çünkü bu Mescid-i Dirar'dan daha zararlıdır. Bunlar Resulüllah' a karşı gelmek üzere kurulmuştur. Peygamber (sav) yüksek kabirlerin yıkımı için emretmiştir. Ayrıca mezarlarda yakılan mumları ortadan kaldırmak da lazımdır".

Hatta İmam-ı Şafii'nin Karafa mezarlığında bulunan kabrinin kubbesini yıkmak için bir büyük alim fetva vermiştir.

SORU 253 -Bazen mezar taşı üzerine vefat eden kimsenin adı, soyadı, doğum ve ölüm tarihi, bazen de dünyanın fani ve geçici olduğuna dair bazı ibret verici sözler yazılıyor. Dinen bunun hükmü nedir?

CEVAP: Mahiyeti ne olursa olsun mezar taşı üzerine yazı yazmak caiz değildir. Cabir'den rivayet edildiğine göre: Peygamber (sav) mezar taşı üzerine yazı

yazmak, üzerine bina inşa etmek ve ayak ile üzerine basmaktan nehy etmiştir.

Hanefi ulemasının bazıları ölünün tanınması için mezar taşı üzerine isim ve soy isminin yazılmasına müsaade etmiştir.

SORU 254 -Birçok yerde kabir mermer ve yontulmuş taşlarla inşa edilip süsleniyor. İslam'da bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Tanınsın ve basılmasın diye kabri bir karış kadar yükseltmekte beis yoktur. Fazlasını yapmak caiz değildir. Hz. Ali (ra)'den rivayet edilmiştir ki, Peygamber (sav) bir cenaze merasiminde iken şöyle buyurdu: Sizden kırmayacağı put, düzeltmeyeceği kabir, bozmayacağı suret bırakmamak üzere Medine'ye kim gider? Adamın biri ben giderim ey Allah'ın Resulü dedi ve gitti.

Fakat Medine halkından korktuğundan geriye döndü. Bunun üzerine Hz. Ali (ra): "Ey Allah'ın Resulü ben giderim" dedi. Gitti, sonra dönüp dedi ki: "Ey Allah'ın Resulü kırmadığım put, düzeltmediğim kabir, bozmadığım suret bırakmadım" dedi, sonra Peygamber (sav), "Böyle bir şeyi tekrar yapan kimse Muhammed'e (sav) indirilmiş olana inanmamış olur" buyurdu.

İmam Şafii (ra) şöyle buyuruyor: "Kabri bina etmek mekruhtur." İslam aleminde, bu husus Türkiye'de fakr ve zaruret içerisinde kıvranan yüz binlerce insan var iken böyle lüzumsuz şekilde büyük servetleri toprağa verip heder etmek hangi insafa sığar.

SORU 255 -Kabir üzerine kubbe inşa etmek dinen caiz midir?

CEVAP: Kabir, şayet kabristanda yani Müslümanların defni için tahsis edilmiş bir yerde ise üzerine kubbe inşa etmek katiyetle haramdır. Sahibi kim olursa olsun mutlaka o kubbenin yıktırılması gerekir.

Kabir, ölü bir arazide veya izniyle birisinin mülkünde ise üzerine kubbe inşa etmek tenzihen mekruhtur.

Ebu'l-Heyyac el-Esedi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ali bin Ebi Talib bana dedi ki: "Allah'ın Resulünün beni gönderdiği şeye seni göndereyim mi? Hiç bir heykel bırakmayacaksın, mutlaka onu yerle bir edeceksin, yüksek olan her kabri de mutlaka yıkıp düzelteceksin" (Müslim).

Kubbe, kişinin dirilmesine veya Allah'ın indinde değerinin yükselmesine vesile olsaydı harcanan para önemli değildi. Fakat böyle bir şey olmadığı ve yüce dinimiz de yasak ettiği halde Müslümanlar buna nasıl teşebbüs ederler, yüzbinlerce çocuk okumak için Müslümanların yardımını beklerken, milyonlarca Müslüman Kur'an kursu olmadığı için Kur'an'sız kalırken hiç faydası olmayan böyle bir yolda para harcamak doğru olur mu?

Kabir üzerine kubbe inşa etmek caiz olmadığı gibi asırlarca kalmasına vesile olacak şekilde taş ve beton ile kabri inşa edip yükseltmek de doğru değildir.

SORU 256 -Mezar taşı üzerine yazı yazmak caiz midir?

CEVAP: Mezar taşına yazı yazmak mekruhtur.

SORU 257 -Birçok yerde, ölünün kırkıncı veya elli ikinci gecesi münasebetiyle merasim tertip edilip sadaka verilir. İslam dininde bunun yeri var mıdır?

CEVAP: Ölünün kırkıncı ve elli ikinci gecesi ile ilgili hiç bir şey varid olmamıştır. Böyle geceler için özel merasim tertip etmek doğru değildir. Cahil halkın uydurduğu bir bidattır. Meyyit için dua ve tasadduk etmek her zaman iyidir. Şu veya bu geceye tahsis edilmez.

SORU 258 -İslam aleminin birçok yerinde ölü için Kur'an-ı Kerim okunur ve okutulur. Bunun aslı var mıdır, ölüye fayda verir mi?

CEVAP: Dua hayatta olan kimseye fayda verdiği gibi ölüye de fayda verir. Bu husus hem ayet, hem de hadis ile sabit olmuştur. Cenab-ı Hak buyuruyor ki: "Rabbimiz! Bizi ve bizden önce İman eden kardeşlerimizi bağışla". Peygamber (sav) de şöyle buyuruyor: "Ademoğlu ölürse ameli kesilir, ancak üç şey müstesna; devam eden sadaka, kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine dua eden salih evlad".

Fakat Kur'an-ı Kerim okumanın, ölüye fayda vereceğine dair bir ayet veya hadis varid olmamıştır. Fukaha da, fayda verip vermeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir, İmam-ı Şafii (ra) ve birçok ulema: Ölüye Kur'an-ı Kerim-i okumak hiçbir fayda vermez. Ne Peygamber'in zamanında, ne sahabe devrinde ölü için Kur'an-ı Kerim okunmamıştır, demişlerdir. Bazı ulemaya göre -duaya kıyasla- Kur'an-ı Ke-rim'i tilavet etmek ölüye fayda verir. İmam-ı Muhammed (ra) kabristanda Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmek mekruh değildir, demekle iktifa etmiş.Fayda verir, vermez dememiştir. Fayda verir diyen Şafii'nin bazı ashabına göre, ölünün ruhuna ithaf etmek üzere ücretle Kur'an-ı Kerim'i okutmak da caizdir. Fakat Hanefi mezhebi, Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmek ölüye fayda verir demekle beraber onu ücret mukabilinde okutmayı katiyetle yasaklamaktadır. Ücretle okuyan kimse vebale girdiği gibi, okutan da vebale

girer. Bugün maalesef bir çok kimse, Kur'an-ı Kerim'i süfli gayelerine basamak yapıp ses sanatkarları gibi Allah'ın kelamını istismar ederek halkı soyuyorlar.

Muhammed b. Mübarek'in bu husustaki sözü en güzeldir: "İnsanların en alçağı, dinlerini dünyalarına alet eden kimselerdir."

SORU 259 -Dinimizde mevlidin yeri nedir? Farz mı, sünnet mi? Açıklar mısınız?

CEVAP: Mevlid ne farz, ne vacip ne de sünnettir. Peygamber (sav)'in vefatından sonra ihdas edilmiştir. Ancak hangi tarihte ihdas edildiğine dair kesin bir vesikaya rastlanmamıştır. Sehavi'ye göre Peygamber (sav)'in irtihalinden üç asır sonra, İbn'i ül-Cevziye göre de yedinci asırda Erbil Meliki el-Muzaffer Ebu Said tarafından ihdas edilmiştir.

Mevlid okutup, merasim yapmanın iyi olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır.

Maliki ulemasından Şeyh Tacüd-Din Ömer bin Ali el-Lahmi;

Mevlid okutmanın caiz olmadığını ve bidat-ı seyyie olduğunu kaydediyor. İbn'i Hacer el-Askalani de, mevlid hakkında şöyle diyor: "Asr-ı Saadette ve selef-i salihin zamanında hiç kimse mevlid merasimi tertip etmemiştir. Hicretten üç asır sonra ihdas edilmiştir. Mevlid'in iyi tarafları vardır. İyi tarafları yapılırsa bidat-ı hasenedir. Yoksa bidat-ı seyyiedir. Mevlid'in meşruiyetine dair güçlü bir vesika buldum: Buhari ile Müslim'de sabit olmuştur ki, Peyamber (sav), Medine'ye geldiğinde Yahudilerin aşure günü oruç tuttuklarını gördü, onlara oruç tutmalarının sebebini sorunca şöyle dediler. Bugün Allah'ın Firavun'u denizde boğduğu ve Musa'yı kurtardığı bir gündür. Bunun için Allah'a şükür eder ve oruç tutarız. Bunun üzerine Peygamber (sav) buyurdu ki: "Biz Musa'ya daha yakınız." Bundan anlaşılıyor ki böyle bir günde Allah'a şükür etmek tam yerindedir. Mevlid merasiminin de Peygamber (sav)'in doğum günü olan Rebi'ul-evvel'in onikinci gecesinde olması için dikkat etmek lazımdır. Başka zamanlarda mevlid okutup merasim tertip etmek manasızdır".

Sonuç: Peygamber'in doğduğu günde Müslümanların bir araya gelip Peygamber'in hayat ve ahlakını anlatan bir eseri dinlemeleri, ona salavat-ı şerife getirmeleri iyi bir bidattır.

SORU 260 -Camide mevlidin yüksek sesle okunduğunu, namaz kılanları şaşırtacak kadar bağırıldığını görüyoruz. Bu hareket doğru mudur?

CEVAP: Cami, aslında namaz kılmak ve ibadet etmek için inşa edilmektedir. Başka bir şey için kullanılmaz. Yalnız namaz kılanları şaşırtmamak şartıyla

camide zikir, Kur'an-ı Kerim ve ders gibi ibadetler de yapılabilir. Bunun için namaz vaktinde camide yüksek sesle zikir yapmak, Kur'an-ı Kerim okumak doğru değildir.

SORU 261 -Kadının kabri ziyareti caiz midir?

CEVAP: Peygamber (sav) İslam'ın ilk günlerinde hem erkek, hem kadın için kabir ziyaretini yasaklamıştı. Çünkü birçok putperest ölmüş ecdadlarının suretlerini tasvir edip onlara tapıyorlardı. İslamiyet kuvvetlenince Peygamber (sav) kabir ziyaretine müsaade edip şöyle buyurdu: "Sizi kabir ziyaretinden men etmiştim. Artık kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü size ahireti hatırlatır." Bu itibarla ibret almak ve ölülere dua etmek için kabir ziyareti erkekler için bilittifak caizdir. Fakat kadın için ihtilaflıdır. Bazı ulemaya göre caiz değildir. Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: Allah kabir ziyaretine giden kadınları lanetlemiştir. Cumhur-u Ulemaya göre; kadın İslam'a göre ziyaretini eda ederse, yani erkeklere karışmaz, gürültü yapmaz ve

tesettüre riayet ederse onun da ziyareti sünnettir. Çünkü o da erkek gibi ibret almağa muhtaçtır. Kadınların ziyaretini meneden hadisler İslam'ın ilk günlerinde varid olmuştur. Yani erkekler dahil herkes için yasak olduğu zamanlarda Peygamber bunları söylemişti.

Abdullah bin Ebi Melike diyor ki: Bir gün Hazreti Aişe kabristan ziyaretinden döndü. Bunun üzerine kendisine "Ey mü'minlerin annesi nereden geliyorsun?" dedi. Aişe:

-Kardeşim Abdurrahman'ın kabrini ziyaret etmekten geliyorum.

-Peygamber (sav) kabirleri ziyaret etmekten men etmemiş miydi?

-Evet men etmişti. Sonra onu serbest bıraktı. Yine Peygamber

(sav) oğlunun kabri üzerine ağlayan bir kadının yanından geçti ve

"Allah'tan kork ve sabret". dedi. Fakat onu men etmedi. Buna benzer çok hadis vardır.

SORU 262 -Birçok yerde cenaze defnedildikten sonra telkin okunur. Bunun aslı var mıdır?

CEVAP: Cenaze defnedildikten sonra okunan telkin hakkında ihtilaf vardır. Şafii mezhebine göre sünnettir. Ravza kitabı şöyle diyor: "Telkin ile ilgili hadis-i şerif, her ne kadar zayıf ise de, bazı sahih hadislerle takviye edilmiştir. Birinci asırdan günümüze kadar Müslümanlar tarafından okunmuş ve okunmaktadır".

Hanefi ulemasının birçokları, telkini dile getirmemişlerdir. Tenvir

el-Ebsar gibi kitaplar, okunmasın diyorlar. Bir kısmı da okunmasında beis yoktur demişlerdir. Hanbeli mezhebinin büyük ulemasından İbn'i Kuddam, Ahmed b.Hanbel telkin hakkında bir şeyin varid olduğunu görmediğim gibi ,diğer müctehidlerin de bir şey söylediklerine rastlamadım diyor. Yalnız Esrem'in bu hususta bir rivayeti vardır.

SORU 263 -Memlekette halkın dilinde dolaşan bir söz vardır. "Yedi sefer İbrahim el-Halil'in makamına gidip ziyarette bulunan kimse, hacca gitmiş gibi olur" bu sözün aslı var mıdır?

CEVAP: İbrahim el-Halil (as), şüphesiz ki Hazreti Muhammed sav)'den sonra en büyük peygamber en yüce insandır. Ziyarete layık, Allah'ın sevgili bir kulu ve Resulüdür. Ancak kesin olarak Hz. İbrahim

el-Halil'in nerede dünyaya geldiği ve nerede vefat ettiği belli değildir. Kur'an ve sünnet bunu açıklamadığı gibi tarih de bunu isbat edememiştir. İbrahim (as) Yahudi tarihine göre Irak'taki tarihi "Ur" şehrinde dünyaya gelmiş ve orada büyüyüp gelişmiştir. Hazreti Sara ile evlendikten sonra, babası Harran'a, kendisi de Ken'an iline (Filistin'e) hicret etmiş ve birçok yerleri gezdikten sonra Habrün

"el-Halil" ismindeki şehirde vefat etmiştir.Babası da "Harran" da ölmüştür.

Hıristiyanlık tarihine göre de İbrahim (a.s) Irak'ta dünyaya gelmiş, büyüyüp geliştikten sonra puthaneyi ateşe vermiş ve Lut ile birlikte Harran şehrine, sonra Ken'an iline hicret etmiştir.

Müslümanların en büyük tarihçilerinden Ebu'l-Fida'nın yazdığına göre de İbrahim'in doğduğu yer hakkında çeşitli sözler vardır.

Kimi Ehvaz'da, kimi Babil'de dünyaya geldiğini söylemektedir. İbrahim (a.s) ateşe atıldıktan ve Allah'ın izniyle kurtulduktan sonra inananlarla birlikte, Harran'a hicret etmişler, sonra İbrahim (sav) Mısır'a, bilahare de Şam'a gitmiştir.

Görüldüğü gibi İbrahim'in (a.s) doğduğu yer ile vefat ettiği yer hakkında kesin bir bilgi yoktur. Zaten Kur'an ve sünnetin açıklamadığı, tarihin isbat etmediği böyle bir şey hakkında kesin hüküm verilemez. Ancak bir kimse, İbrahim el-Halil'in makamının Urfa'da olduğuna inanır ve o niyetle ziyaret ederse indallahi Teala, Allah'ın mükafatına nail olacaktır. İbrahim el-Halil'in doğduğu yer ile vefat ettiği yer belli olmadığı gibi, Zekeriya Halep'te, Yahya Şam'da, Yunus Musul'da, Musa (a.s) Kudüs'ün doğusunda medfundur deniliyorsa da, kesin değildir.

Binaenaleyh, İbrahim (as)'in makamını ziyaret etmenin hacca bedel olacağına dair sözün esası yoktur. Bununla birlikte makamının Urfa'da olması da muhtemeldir.

SORU 264 -Hazreti Ali'nin kabri neresidir? Bu hususta çeşitli sözler söylenmektedir. Acaba bu hususta aydınlatıcı bilgi verir misiniz?

CEVAP: Bilindiği gibi Hz. Ali (kav) Haricilerden Abdurrahman bin Mülcem tarafından şehid edilmiştir. Kesin olarak nerede medfun olduğu belli değildir. Kimi Küfe'nin emirlik binasında, kimi Rahbetü'l- Küfe denilen yerde, kimi Neceftedir dediler. Bazılarına göre onu Medine'ye götürülmek üzere bir sandık içine koyarak deveye yüklediler. Tay kabilesinin toprağına varınca kabile mensupları deveyi gasp edip kestiler, Hz. Ali'yi de orada defn ettiler. Kabrini gizli tutmaktan gaye onu Harici'lerden korumak idi. Çünkü belli bir yerde defn etseydiler Hariciler kabrini kazıp cesedini çıkaracaklardı.

Şii'lere göre Hz. Ali (kav) Necef şehrinde medfundur. Kabir orada ziyaret edilmektedir. Bazı muhakkiklere göre de Necef şehrindeki kabir el-Müğire bin Şu'be'nin kabridir. Hz. Ali'nin değildir. Bu kabrin Hz. Ali'ye nisbeti hicretten üçyüz sene sonra olmuştur.

SORU 265 -Şehid kimdir? Savaş sahasında ölüp de İslam'ın tamamını veya bir kısmını inkar eden kimse şehid sayılır mı?

CEVAP: Üç türlü şehid vardır.

1- Ahiret şehidi: Haksız yere öldürülen, gurbette ölen, suda boğulan ve ateşte yanıp ölen gibi anormal olarak vefat eden kimsedir. Böyle bir kimse ahirette şehid mertebesini alır.

2- Dünya şehidi: Allah için değil, makam, şöhret ve riyakarlık gibi şeyler için Müslümanlar ile kafirler arasında cereyan eden savaşa katılıp öldürülen kimsedir. Bu, Şafii mezhebine göre hakiki şehid gibi, yıkanmayacak, namazı kılınmayacak ise de ahirette şehidlere verilecek mükafata nail olmayacaktır.

Hanefi mezhebine göre şehidin namazını kılmak gerekir.

3- Dünya ve ahiret şehidi: Sadece ilayı kelimetullah için savaşa katılıp ölen kimsedir. Şehid denildiği zaman bu hatıra gelir.

İslam'ın tamamını veya bir kısmını inkar eden kimse, savaş alanında ve vatan savunmasında ölse de şehid değildir. Halk şehid dese de gerçeği değiştirmez.

ZEKAT

SORU 266 -Bir kimsenin herhangi bir fabrikada bir veya birkaç hisse senedi bulunsa zekatını verecek mi, vermeyecek mi verecekse nasıl hesab edecek?

CEVAP: Bir kimsenin bir fabrikada bir veya birkaç hisse senedi bulunduğunda (nisaba malikse) zekatını verecektir. Bunun hesabı şu şekilde yapılır.

Önce bütün hisse senetlerinin yekun değeri hesaplanacak. Daha sonra, fabrika binası, makina, alet ve bütün demirbaş eşyanın kıymeti hisse senetlerinin yekun değerinden çıkarıldıktan sonra kalan ticaret eşyası, hammadde ve elde mevcut olan para hisse senetlerine bölünecektir. Çıkan meblağ kırka bölünerek zekatı bulunmuş olur. Başka bir ifade ile, fabrika binası, makinalar ve demirbaş eşya hariç ne varsa hesaplanacak ve hisse senetlerine bölünecektir. Farz edelim her hisse senedine düşen pay bir milyon ise, her hisse senedinin zekatı yirmi beşbin liradır.

Yalnız hisse senetlerini alan kimsenin gayesi alıp satmak ise yani ticaret yapmak ise değeri ne ise onu hesap edip kırkta birini zekat verecektir.

Ticaret şirketlerinin hisse senetleri alış-verişte bugün değeri ne ise hesaplanacak ve zekatı verilecektir.

SORU 267 -İtimad telkin eden bazı kimseler Müslümanların zekatını, toplayıp müstehak kimseleri bulana kadar yanlarında alıkoymaktadırlar. Bunda bir sakınca var mıdır?

CEVAP: Bir kimse Müstehak kimselere vermek üzere Müslümanların zekatını toplayıp muhtaçları bulana kadar yanında bekletirse sakınca yoktur. Yalnız bu kişilerin zekatlarını birbirine karıştırmaması gerekir. Çünkü karıştırmakla ona malik olur. Verecek olsa da kendi kesesinden vermiş olur. Vermiş olduğu da zekat sayılmaz bir teberru kabul edilir. Ancak karıştırmak için zekat veren kimselerden izin almış ise, veya Müslümanların, zekatlarını karıştırarak müstehak kimselere dağıtım yaptığını bildikleri halde kendisine zekat verirlerse, delaleten izin bulunduğundan, caizdir. Şafiı mezhebine göre Müslümanlar zekatlarını karıştırabilir. Bunda bir sakınca yoktur.

SORU 268 -Bir kimse, müstehak kimselere dağıtmak üzere bazı kimselerin zekatını yanına alsa, zekat verenin namına malından zekat verebilir mi?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre, bir kimse müstehaklara dağıtmak üzere bazı kimselerin zekatlarını alıp eve bıraksa, dışarıda iken zekata müstehak bir kimse bulunca zekat verenin namına, yanındaki zekattan almak üzere kendi malından zekat verebilir. Ama kendine verilmiş zekatı ihlak etmiş veya zekat helak olmuş ise, yani mevcut olmazsa onun namına malından verdiği zekat, zekat sayılmaz.

SORU 269 -Kumar, faiz ve meyhane işletmeciliği gibi meşru olmayan vasıtalarla elde edilen malların zekatları verilir mi ve bu paralarla hac farizası yerine getirilebilir mi?

CEVAP: Kumar, faiz ve meyhane işletmekle elde edilen paradan başka helal bir yolla kazanılan bir paraya sahip olamayan kimseye ne zekat, ne de hac farz değildir. Bu kimse fakir sayılmaktadır. Sebebi de elinde gayrı meşru yollarla kazandığı paranın kendisine ait sayılmamasıdır. Bu yollarla elde ettiği paraların tamamını fakirlere dağıtmak zorundadır. Ancak elindeki para veya malın tümü haram olmayıp arasında helal yoldan kazandıkları var ve bu mallar karışmış ise kendisine hem zekat ve hem de hac farzdır.

Dolayısıyla meşru olmayan yollarla kazanç sağlayan kimselerin elde ettikleri bu kazancı fakirlere ve mesalih-i amme cihetine harcayarak bir daha bu yolla kazanç sağlamamak üzere tövbe etmeleri gerekmektedir.

SORU 270 -Zekat vermekle mükellef olan kimse borçlusu bulunan bir muhtaca borcunu kapatmak şartıyla zekat verirse caiz olur mu?

CEVAP: Zekat vermekle mükellef olan kimse, borçlusu bulunan bir muhtaca borcunu kapatmak şartıyla zekat verirse caiz değildir. Ancak şart koşmadan her iki taraf bunu niyet ederlerse verilen şey zekat sayıldığı gibi borç da kapanmış olur. Hatta borçlu olan kimse alacaklıya "benim durumum müsait değildir, bana zekat verirsen ben senin borcunu kapatırım" dese, o da verirse yine caizdir. Çünkü şartlı olarak verilmemiştir. Belki bir teklif vaki olmuştur.

SORU 271 -Öşrü -zekatı- çıkarılmamış mahsulü satmak veya ipotek etmek caiz midir?

CEVAP: Öşrü -zekatı- çıkarılmamış mahsulde alış-veriş gibi bir tasarrufta bulunmak Şafii mezhebine göre caiz değildir, Çünkü muhtaç olan kimseler bu

malda ortak sayılır.

Binaenaleyh adı geçen malın zekat miktarında yapılan tasarrufu batıldır. Onu geri çevirmek icabeder.

Hanefi mezhebine göre de öşrü çıkarılmayan malda tasarruf etmek haramdır. Tasarruf edildiği takdirde öşür -zekat- miktarı, satanın zimmetine geçer, onu ödemesi gerekir.

SORU 272 -İslam'ın tümüne veya bir kısmına inanmayan kimseye zekat verilir mi?

CEVAP: Zekat İslam'ın temellerinden biridir, Müslüman olmayan kimse onu vermekle mükellef olmadığı gibi. İslam'ın tümünü veya bir kısmına inanmayan kimseye de verilmez. Zekat ancak Müslüman olan kimse tarafından ve Müslüman olan bir kimseye verilebilir. Hatta zımmi olan kimse İslam devletine itaat ettiği halde yine ona zekat verilmez. Fakat hediye ve sadaka gibi şeyler kendisine verilebilir.

SORU 273 -Ben ticaretle uğraşmaktayım. Ticarethanemde beş milyon değerinde emtia vardır. Masa, kasa ve telefon gibi demirbaş eşyanın ticaret malıyla birlikte hesap edilip zekatı verilecek mi?

CEVAP: Ticarethanede mevcut olan demirbaş eşyası, yatak, sergi... vs. ev eşyası zekata tabi olmadığı gibi bu da zekata tabi değildir. Yani zekat vermek için ticarethanede mevcut olan eşyadan sadece ticaret emtiası hesap edilip değeri takdir edilerek zekatı verilecektir. Ve demirbaş eşya buna katılmayacaktır.

SORU 274 -Hanefi mezhebine göre zekata tabi olan maldan zekat çıkarmak caiz olduğu gibi kıymetini takdir edip bedelini vermek de caizdir. Fakat Şafii mezhebine göre zekata tabi olan malın zekatı, ticaret malının esas sermayesi altın olursa altın, gümüş olursa gümüşten çıkarılacaktır. Ticaret malından zekat verilemez. Zekata tabi olan mal, toprak mahsulü ise bedelini vermek caiz değildir. Mutlaka zekatını ondan çıkarmak icabeder. Bu hususta Hanefi mezhebini taklid etmek yani toprak mahsullerinden, bedel -mesela para- vermek, ticaret malında ise malın kendisinden zekat çıkarmak caiz midir?

CEVAP: Evet bu hususta Hanefi mezhebini taklid etmekte hiç bir beis yoktur.

SORU 275 -Yüz gram ağırlığında birkaç tane bileziği bulunan bir kadın borçludur. Hevaic-i asliyesinden başka bir serveti de yoktur. Borcunu kapatmak için kendisine zekat vermek caiz midir? Yoksa bileziklerini satması mı icabeder?

CEVAP: Şafii mezhebine göre bu kadın borcunu kapatmak için zekat alabileceği gibi bileziklerini satmağa da mecbur değildir.

SORU 276 -İmam-hatip kadrosu bulunmayan köy halkının zekat ve fitre yardımı vadiyle kendilerine ezan okuyup namaz kıldıracak ve dini alanda ihtiyaçlarını karşılayacak bir imam tayin etmesi caiz midir?

CEVAP: Tayin edilen imam fakir veya borçlu olduğu takdirde bu dini görevi yapabildiği gibi kendisine fitre ve zekat ile yardım etmekde beis yoktur.

SORU 277 -Bir kimse, zengin çocuğunun fitresini malından (çocuğun malından) çıkarmak isterse, o fitreyi çocuğun ana cihetinden dedesine veya ninesine verebilir mi?

CEVAP: Fitre, çocuğun malından çıkarıldığına göre onun fitresi dedesine ve ninesine verilmez. Çünkü haddi zatında bu fitreyi veren çocuktur, babası ise vasıtadır. Fakat babası çocuğun fitresini kendi malından çıkarmak isterse onlara verebilir.

SORU 278 -Bir kimse ticaret yapmak maksadıyla yüzbin liralık bir malı karz-ı hasen olarak birisinden alıp, o malla alışveriş yaparsa, zekata tabi sayılır mı?

CEVAP: Bir kimse ticaret yapmak gayesiyle nisab miktarı bir malı karz-ı hasen olarak birisinden alırsa Şafii ulemasından İbn-i Hacer ile Remli 'ye göre zekata tabi değildir. Ancak o malı başka bir malla değiştirdiği takdirde, o andan itibaren ticaret malı sayıldığından, üzerinden bir yıl geçtikten sonra zekata tabi olur. Ana sermaye ile kazancın zekatı bir yıllık verilecektir.

Hanefi mezhebine göre, o malla alış-veriş yapmadığı takdirde borçlu

olduğundan dolayı zekat gerekmez. Fakat onunla alış-veriş yaparsa üzerinden bir sene geçtikten sonra borcu düşürülür, kazanç varsa onun zekatı verilir.

SORU 279 -Ticaret malı yıl sonunda değerlendirilip zekatı verilmelidir denilmektedir. Ama nasıl değerlendirilecek; alış fiyatıyla mı yoksa satış fiyatıyla mı?

CEVAP: Ticaret malı yıl sonunda iki bilirkişi tarafından değeri tesbit edilecek ve buna göre zekatı verilecektir. Ama bu değerlendirme ne alış fiyatına ne de ilerde peyderpey yapılacak satış fiyatına göre olacaktır. Belki o anda mevcut mal hemen satılırsa ne kadara satılırsa o miktar nazar-ı itibara alınır. Faraza hali hazırda yüzbin lira değerinde olan bir ticaret malı peyderpey ve yavaş yavaş satılırsa ikiyüz bin lira edecek olsa, şu anda toptan satıldığında ne kadar para getirecekse o nazar-ı itibara alınır ve zekatı ona göre verilir.

Alış fiyatına bakılmaz. Belki o zaman ucuz olabilir veya o zaman pahalıdır, şimdi fiyatı düşmüş olabilir.

SORU 280 -Çocuk ve deli gibi mükellef olmayan kimselerin malları zekata tabi midir?

CEVAP: Çocuk ve deli gibi mükellef olmayan kimselerin malları Hanefi mezhebine göre zekata tabi değildir. Ancak arazilerinden çıkan mahsul öşre tabidir. Yani öşür denilen, toprak mahsullerinin zekatı, mallarından çıkarılır. Başka mallarının zekatı verilmez. Şafii mezhebine göre çocuk ve deli, diğer mükellefler gibi zekat ve öşür vermekle mükelleftirler.

SORU 281 -Zekat ile mükellef olan kimse, malın zekatını başka bir yere nakil edip oranın fakir ve müstahaklarına verebilir mi?

CEVAP: Zekat ile mükellef olan kimsenin zekatını bir beldeden başka bir beldeye götürüp nakil etmesi Hanefi mezhebine göre caiz ise de mekruhtur. Oranın fakir ve müstahaklarına öncelik hakkı tanınmalıdır. Ancak götürdüğü yerde fakir akrabaları veya çok muhtaç olan kimseler varsa nakil edilmesinde beis yoktur. Yalnız zekat-ı muaccelenin (vakti gelmeden verilen zekatın) naklinde hiç bir sakınca yoktur.

Şafii mezhebine göre ise zekatın bir beldeden başka bir beldeye, muhtaç akrabaları için de olsa nakledilmesi caiz değildir. Nakledildiği takdirde zekat ödenmiş sayılmaz. Mal nerde ise zekat oranın fakirlerine verilmelidir, Orada

fakir bulunmazsa en yakın yere nakledebilir.Yalnız Şafii olan kimse Hanefi mezhebini taklid ederek naklederse günahkar olmaz.

SORU 282 -Baliğ olmayan bir kimseye zekat vermek caiz midir?

CEVAP: Baliğ olmayan bir kimse, muhtaç olduğu takdirde kendisine zekat verilir. Mümeyyiz olduğu takdirde Hanefi mezhebine göre bizzat kabzedebilir. Mümeyyiz olmazsa velisi kendisi için kabzeder. Şafii mezhebine göre mümeyyiz de olsa mutlaka velisi tarafından kabzedilmesi gerekir. Binaenaleyh muhtaç olup baliğ olmayan bir talebe Hanefi mezhebine göre zekat alıp kabzedebilir.

SORU 283 -Şafii olan bir manifaturacı kendisinden elbise isteyen bir fakire yanında bulunan kumaştan zekat verebilir mi?

CEVAP: Her ne kadar Şafii mezhebine göre kumaş zekat olarak verilmez ise de Hanefi mezhebini taklid etmek suretiyle kumaşı zekat olarak çıkarmakta bir beis yoktur.

SORU 284 -Fakir bir kimse bir köyde veya bir mahallede namaz kıldırıp, ezan okur ve ihtiyacına binaen onlardan zekat kabul ederse bunda sakınca var mıdır?

CEVAP: Fakir bir kimse köyde veya mahallede namaz kıldırıp ezan okursa ve muhtaç olduğu için halk kendisine zekat verirse bunda sakınca yoktur. Fakat fakir olmazsa caiz değildir.

SORU 285 -Satılamayan hububat ve meyve gibi toprak mahsullerinin zekatı her yıl mı verilecek yoksa bir yıl mı verilecektir?

CEVAP: Ticaret malı bir kimsenin elinde kalırsa nisaba baliğ olduğu takdirde her sene zekatını verecektir. Ama toprak mahsulleri yıllar da kalsa da, sadece bir defa öşür zekatı verilir.

SORU 286 -Hububat ve meyve gibi toprak mahsullerinin öşrünü -zekatını- vermeden ondan yemek caiz midir?

CEVAP: Hububat ve meyve gibi toprak mahsullerinin öşrünü -zekatını- vermeden önce, Hanefi ve Şafii mezheblerine göre ondan yemek caiz değildir. Ondan yiyen kimse günahkar olur.

Yalnız Şafii mezhebine göre, iki bilirkişi tarafından mesela bir bağın mahsulünün ne kadar olduğu tahmin ettirildikten sonra ve mal sahibi o miktarı zimmetinde kabul ederse, öşrünü -zekatını- çıkarmadan ondan yiyebilir. Filvaki bugün bağ sahipleri zekatlarını çıkarmadan ve

mahsulün ne kadar olacağını bilirkişilere tahmin ettirmeden yedikleri için, İbn-i Hacer'in beyan ettiği gibi bu hususta Hanbeli mezhebini taklid etmek biricik çaredir.

SORU 287 -Bir kimse bir milyon lira ile ticaret hayatına atılır, yıl sonunda, mesela üçyüzbin lira vereceği, beşyüzbin lira da alacağı olursa zekatını nasıl verecektir?

CEVAP: Şafii mezhebine göre ticaret yılı sonunda mevcut ticaret malını adil iki bilirkişi tesbit edecek. Alacağını da ona ekleyecek, sonra vereceğini düşürmeden yekunun zekatını verecektir. Farzedelim ki yıl sonunda ticarethanede mevcut malın değeri birmilyonikiyüzbin liradır. Beşyüzbin de alacağı olduğu takdirde yekunu birmilyonyediyüzbin lira eder. Buna göre verilecek zekatın miktarı kırkikibinbeşyüz liradır.

Hanefi mezhebine göre ise; mevcut mal ile, alacak tesbit edilecek. Sonra vereceği hesaplanacak, o düşürüldükten sonra kalanın zekatı verilecektir. Bizim misalimizde mevcut malın değeri ile alacağı birmilyonyediyüzbin lira olursa, vereceği olan üçyüzbin lirayı düşürecek ve sadece birmilyondörtyüzbin liranın zekatını verecektir.

SORU 288 -Güneydoğu illerinde bulunan halkın çoğu Şafii'dir. Şafii mezhebine göre toprak mahsullerinin zekatı hububat olarak verilmesi lazımdır. Orada sakin olan kimselerin birçoklarının vermekle mükellef oldukları zekat da büyük bir yekun tutar. Fakir ve müstahaklara dağıtmak için zaman lazımdır. Özellikle bu zamanda biçim işi, biçerdöverlerle olduğundan bir iki gün gibi kısa bir zaman içerisinde hasad sona erer. Tarlada veya harmanda zekata müstahak olan kimseleri beklemek çok zordur. Bunların Hanefi mezhebini taklid edip mahsulü satarak veya kıymeti üzerinden para vermeleri caiz midir?

CEVAP: Daha önce de benzeri meselelerde belirttiğimiz gibi Şafii olan kimse Şafii mezhebine uygun olarak hareket etse daha iyidir. Fakat her dört mezhep hak olduğuna göre bunlardan Hanefi mezhebini taklid etmekte de beis yoktur.

SORU 289 -Durumu müsait olup, hakkını inkar etmeyen bir kimseden zekata tabi olan bir şey alacağı bulunan kimse, alacağı şeyin zekatını vermekle mükellef midir?

CEVAP: Bir kimse, durumu müsait olup hakkını inkar etmeyen bir kimseden zekata tabi bir şey alacağı olur, üzerinden bir yıl geçerse zekatını vermekle mükelleftir. Ancak teslim almadan önce zekatı vermek mecburiyetinde değildir.

Ama borçlu olan kimse hakkı inkar eder ve şahidlerle isbatı mümkün olmaz ve bilahare itiraf ederse Hanefi mezhebine göre itiraf ettiği andan itibaren üzerinden bir yıl geçince zekatını vermek zorundadır. Geçmiş senelerin zekatını vermek lazım değildir. Yalnız aynı cinsten zekata tabi başka bir malı bulunsa, o zaman bir yıl geçmeden de zekat farz olur.

SORU 290 -Bir kimsenin elinde ticaret malı bulunsa ve bu arada onu satmayıp ev için tutmağa karar verirse zekatını verecek mi?

CEVAP: Bir kimsenin elinde ticaret malı bulunsa, sonra onu satmamağa ve ev için tutmağa (alıkoymağa) karar verirse artık ticaret malı olmaktan çıkar ve zekata tabi olmaz.

SORU 291 -Bir kimse biçilecek bir duruma gelmiş ekili bir araziyi satarsa öşrü kime aittir? Satıcıya mı yoksa müşteriye mi?

CEVAP: Bir kimse bir araziyi olgunlaşmış ekini ile beraber satarsa onun öşrü -ekinin zekatı- satıcıya aittir. Çünkü ekin ortaya geldikten sonra fakir ve müstahakların hakkı artık ekine taalluk etmiştir. Satılsa onu satan kimsenin zimmetine geçer. Fakat ekin olgunlaşmamış ise öşrü Ebu Hanife ile Muhammed'e göre müşteriye aittir.

SORU 292 -Bir kimse darü'l-harbde çalışır ve zekata tabi servet elde ederse zekat verecek mi?

CEVAP: Bir kimse darü'l-harbde çalışır ve zekata tabi servet elde ederse zekatını vermekle mükelleftir. Darü'l-İslam ile darü'l-harbde elde edilen servet arasında fark yoktur. Her ikisi müsavidirler.

SORU 293 -Memleketimizde bolca bulunan sığır ve davar gibi ehli hayvanların zekata tabi olan şeyler olduğu söylenmektedir. Fakat bunların nisabı ne kadardır ve nisaba baliğ olduğu zaman hangi şart ile zekatları verilecektir?

CEVAP: Memleketimizde bol miktarda bulunan sığır ve davar gibi ehli hayvanlar zekata tabidirler. Sığırın nisabı otuzdur. Yani otuz sığıra sahip olan kimse şartı yerinde olduğu takdirde zekatını vermekle mükelleftir. Otuz sığır için bir yaşını tamamlayıp iki yaşına girmiş bir dana verecektir. Kırktan altmışa kadar iki yaşını tamamlayıp üçüncü yaşına girmiş bir dana verecektir. Davarın nisabı kırktır. Yani kırk davara sahib olan kimse şartı yerinde olursa zekatını vermekle mükelleftir. Kırka baliğ olursa bir davar verecektir. Yüzyirmibir olunca iki davar verecektir.

Sığır olsun davar olsun nisaba baliğ olursa Hanefi mezhebine göre altı aydan fazla mubah sayılan kır ve meralarda otlatıldıkları takdirde zekatı verilecektir. Şayet mubah mera bulunmaz veya mera bulunur fakat kafi gelmediği için altı ay ve daha fazla yem ile beslenirse zekata tabi değildir. Şafii mezhebine göre ise durum başkadır. Ve daha fazla çiftçinin lehinedir. Bu mezhebe göre; zekatın vacib olabilmesi için altı aydan fazla değil, sene boyunca mubah meralarda otlaması gerekir. Adı geçen hayvanlara yem verilmediği takdirde merada otlamakla yaşamaları mümkün değilse veya göze çarpacak şekilde zararlı bir hale düşerse zekatı farz olur. Bu mezhebe göre sığır ve davar gibi ehli hayvanlar sene boyunca mera ve kırlarda otluyor. Ancak mesela üç gün veya dört gün gibi bir zaman kar yağarsa veya merada ot bulunmazsa zekatın farziyeti söz konusu değildir.

SORU 294 -Ticaret eşyası bir tüccarın elinde bulunsa ve üzerinden bir yıl geçtikten sonra bir milyon lira değerinde olduğu anlaşılırsa ve bu arada henüz zekatı verilmeden önce birden fiyatı iki milyona yükselirse ve hemen sonra semavi bir afetle ayıplanır ve değeri beşyüzbine düşerse zekatın miktarı ne kadardır?

CEVAP: Bir ticaret eşyası birisinin elinde bulunur ve üzerinden bir yıl geçtiğinde bir milyon değerinde olduğu anlaşılır. Zekatı verilmeden önce

birden fiyatı iki katına yükseldikten sonra elde olmayan bir afet ile ayıplandığından değeri beşyüzbine düşerse sadece beşyüzbin liranın zekatı verilecektir.

SORU 295 -Birisinin elinde ticaret eşyası yıl sonunda bir milyon değerinde olduğu halde düşük bir fiyatla -beşyüzbin lira gibi- satarsa hangi fiyattan zekatını verecektir. Yani esas değerinin zekatını mı, yoksa sattığı fiyatın zekatını mı verecektir?

CEVAP: Tüccarın elinde bulunan ticaret eşyasının fiyatı sene sonunda tesbit edilip zekatı verilecektir. Şayet mal sahibi ticaret eşyasını esas değerinden aşağı ve düşük bir fiyatla bilerek veya bilmeyerek satarsa kendisi sorumlu olduğundan esas değerini nazar-ı itibara alarak zekatını vermekle mükelleftir.

GAYRIMENKULLERIN TİCARET VE ZEKATl

SORU 296 -Ticaretle meşgulolan kişinin kazandığı para ile aldığı gayri menkulün zekat durumu nedir?

CEVAP: Ticaretle meşgul olan kimsenin kazandığı para ile aldığı gayr-ı menkul, şayet ticaret için yani kar için satmak üzere satın almış ise tabiatıyla ticaret malı sayılır. Ana sermaye üzerinden bir yıl geçtiğinde onunla -ana sermaye ile- beraber zekatını verecektir. Satmamak üzere satın almış ise zekata tabi değildir ancak kirasından elde edilen para nisaba ulaşır ve üzerinden bir yıl geçerse o paranın zekatını verecektir.

SORU 297 -Birkaç dairesi olan kimse zekatını kiralarına göre mi maliyetlerine göre mi verir?

CEVAP: Daire, dükkan ve otel gibi içinde oturulan ve kiraya verilen şeyler zekata tabi değildir. Ancak onlardan elde edilen mahsul nisaba baliğ olur ve üzerinden bir yıl geçerse onun zekatı verilir. Binaenaleyh adı geçen şeylerin zekatı söz konusu değildir.

SORU 298 -Bir kimsenin bağı, tarlası veya birkaç dairesi bulunsa mahsulü kendisine yetmezse zekat alabilir mi?

CEVAP: Bir kimsenin bağı, tarlası ve birkaç dairesi bulunduğu halde çocuk ve misafirleri fazla olduğundan geçim sıkıntısı çekerse; İmam-ı Muhammed'e göre zekat alabilir. Fakat İmam-ı Ebu Hanife ile Ebu Yusuf'a göre nisaba sahip olduğundan elindeki eşyanın bir kısmını satmakla mükelleftir. Fetva İmam-ı Muhammed'in kavline göredir.

SORU 299 -Müteahhidin sahip olduğu dozer ve kepçe gibi iş makinelerinin zekat durumu nedir?

CEVAP: Müteahhidin sahip olduğu dozer ve kepçe gibi iş makineleri ticaret eşyası olmadığı, yani satmak üzere satın alınmadığı için zekata tabi değildir. Bunun gibi kum taşımak için elindeki kamyon ve arabalar da böyledir. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Çalışan develer zekata tabi değildir."

SORU 300 -İki kişi bir malda ortak oldular. Yalnız bunlardan birisi muhtaçtır. Kendi ortağının zekatını alabilir mi?

CEVAP: Ortak olanlardan birisi muhtaç olan ortağa müşterek malın zekatını veremez. Ancak müşterek mallarını böldükten sonra veya müşterek maldan başka bir malı varsa o malın zekatını muhtaç olan ortağına verebilir?

SORU 301 -Tüccarın elindeki ticaret malı senelerce elinde kaldı, satamadı. Yine zekata tabi midir?

CEVAP: Bir tüccarın elindeki ticaret malı senelerce kalıp satılmasa bile mutlaka her sene değerlendirilip zekatı verilmelidir. Yine bir kimsenin malı çalınır veya gasbedilirse üzerinden birkaç yıl geçtikten sonra eline geçse bütün o geçmiş senelerin zekatını vermek zorundadır.

SORU 302 -Birkaç kişi zekatlarını müstahak kimselere vermek üzere birisini vekil olarak tayin edebilirler mi?

CEVAP: Birkaç kişi zekatlarını müstahak kimselere vermek üzere birisini vekil olarak tayin etseler caizdir. Şafii mezhebine göre o mükelleflerin zekatlarını birbirine karıştırsa da beis yoktur. Fakat Hanefi mezhebine göre; mükelleflerin zekatlarını ayrı ayrı tutması ve karıştırmaması gerekir. Yoksa kesesinden gitmiş olur. Müvekkillerinin zekatının mislini veya bedelini iade etmesi lazımdır.

Yalnız müvekkiller karıştırmak için izin verseler veya karıştıracağını bilerek kendisine zekatı teslim etseler o zaman karıştırmasında beis yoktur. Veyahut fakirler de adı geçen vekili vekil olarak tayin etmişlerse yine beis yoktur.

SORU 303 -Zekat alan öğrenci, hanımının zinet eşyası (altını) bulunsa bu altının zekatını vermeli midir?

CEVAP: İslam dininde koca müstakil ve bağımsız olduğu gibi karı da zevciyet -eşlik- hakları müstesna her hususta bağımsız ve müstakildir. Yani koca zengin, karı fakir olabildiği gibi, koca fakir karı zengin de olabilir. Binaenaleyh, soruda söz konusu olan öğrenci fakir olduğu için zekata müstahak olup halkın yardımını alabilir. Ve hanımının özel servet ve zinet eşyasıyla hiç bir münasebeti yoktur. Ona dokunamaz. Ve zekatını vermekle mükellef değildir. Hanım şayet Şafii ise Şafii mezhebine göre zinet eşyası zekata tabi olmadığı için o da mükellef değildir. Ama Hanefi ise ve zinet eşyası nisaba baliğ olmuş ise zekatını vermekle mükelleftir. Şayet parası varsa ondan verecek, yoksa zinet eşyasının kırkta birini zekat olarak verecektir. Aynı zamanda kocası da izniyle zekatını verebilir.

SORU 304 -Zengin bir Müslüman, fakir olan damadına zekat verebilir mi? Evlad, anne, baba, torun ve saireye zekat verilmez, damat onların hükmüne mi girer?

CEVAP: Anne, baba, evlad ve torunlarına; evlat ve torunlar da anne ve babalarına zekat veremezse de damad hakiki evlat sayılmadığı için muhtaç olduğu takdirde kayın babasıyla kayın validesinin zekatlarını alabildiği gibi muhtaç kayın babasıyla kayın validesine de zekat verebilir. Yani usul ve fürü hakkında cari olan zekat hükümleri nikah sebebiyle meydana gelen kayınbabalık ve damadlık vasfina haiz olan kimseler hakkında cari değildir.

SORU 305 -Şafiı mezhebine göre her fitreyi en az fakir, miskin ve borçlu gibi üç sınıfa ve her sınıftan da üç kişiye vermek icab eder. Bunun da ne

kadar zor olduğu malumdur. Bu hususta Hanefi mezhebini taklid edip birisine vermek caiz midir, değil midir?

CEVAP: Şafii mezhebine göre bir fitreyi dokuz kişiye vermek zor olduğu için Hanefi mezhebini taklid edip birisine vermek hususunda beis yoktur.

SORU 306 -Memleketimizde bol buğday, arpa ve mercimek gibi hububat mahsulünü alıyoruz. Kimi on ton, kimi yirmi, kimi otuz... ton buğday zekatını veriyor. Şafii mezhebine göre mahsulün zekatını kıymetinden değil, aynından çıkarılması gerekir. Fakirleri ve müstahakları bekleyip zekatı dağıtmak çok zordur. Hanefi mezhebini taklid ederek kıymetten zekat vermek caiz midir?

CEVAP: Yukarıda beyan ettiğimiz gibi muayyen bir meselede veya birkaç meselede bir mezhebden başka bir mezhebe geçmek caizdir. Bu hususta hiç bir beis yoktur.

SORU 307 -Zekattan borçlu olan kimse vefat ederse varisleri terekesinden zekatını vermeğe mecbur mudurlar?

CEVAP: Zekattan borçlu olan kimse imkan bulduğu halde zekatını vermeden önce vefat ederse Şafiı mezhebine göre vasiyet etmezse de terekesinden verilmesi gerekir. Çünkü hayatta iken zimmetinde sabit olmuştu. Sair kul hakları gibi vefatıyla sakıt olmaz.

Hanefi mezhebine göre ise vasiyet etmemiş ise terekesinden alınmaz. Çünkü vefatıyla tereke varislere intikal eder. Yalnız varisler baliğ oldukları takdirde teberru ederek murisin zekatını çıkarabilirler.

SORU 308 -Sanat yönünden değeri hakiki değerinden fazla olan altın ve gümüşün zekatı sanat değerine göre mi yoksa tartışına göre mi verilecek?

CEVAP: Altın ve gümüşten imal edilip ince sanatlı zinet eşyasıyla geçmiş devirlere ait olan altın ve gümüş para tartı itibariyle nisaba baliğ olursa malum olduğu gibi zekata tabidir. Fakat bu zekat kendisinden verildiği takdirde normal olarak her kırk gram için bir gram verilecek, amma kendisinden değil başka bir cinsten çıkarılacak olursa değeri nazar-ı itibara

alınıp zekatı verilecektir. Kendisinden değil fakat aynı cinsten ödendiği takdirde İmam-ı Azam ile Ebu Yusuf'a göre yine değeri nazar-ı itibara alınacaktır. Şafii mezhebine göre ise altın ise aynı cinsinden yani altından çıkarılacak, gümüş ise gümüş cinsinden çıkarılacak ve onun san'at değerine bakılmaz.

SORU 309 -Ticaretle meşgul olan kişinin kazandığı para ile aldığı ve kendisine kira yoluyla kazanç getiren gayr-i menkülün zekat durumu nasıldır?

CEVAP: Bir tüccar alış-veriş yaparak kazanç elde edip dükkan ile bina gibi şeyler satın alırsa şayet satmak üzere satın almış ise tabiatıyla ticaret eşyası olduğundan yıl sonunda yanında mevcut bulunan bütün ticaret malıyla birlikte hesaplayarak zekatını verecektir. Yoksa ticaret için değil, satın aldığı şeylerde oturmak veya kiraya vermek üzere satın almış ise artık ticaret malı sayılmadığından zekata tabi değildir. Ancak onlardan elde edilen kazanç nisaba baliğ olursa yanında bir yıl kaldığı takdirde zekatını verecektir.

SORU 310 -Müstehakka zekat verilirken verilen şeyin zekat olduğunu söylemek icab eder mi?

CEVAP: Müstehakka zekat verilirken verilen şeyin zekat olduğunu Hanefi mezhebine göre söylemek icab etmez.

Şafii mezhebine göre verilen şeyin zekat olduğunu yine bildirmek lazım gelmez.

SORU 311 -Gübre için yapılan masraf düşürülmeden mi yoksa düşürülerek mi toprak mahsullerinin zekatı verilir?

CEVAP: İslam dini fakir ve müstahakları koruduğu gibi emek ve mal sahibini de korur. Bunun için arazi, ağır masraf yapılmadan yağmur, çay, nehir gibi sularla sulanırsa mahsulün onda biri öşür -zekat- olarak verilir. Dolap ve motor gibi şeylerle sulanırsa masrafı ağır olduğundan zekatı yirmide bir olarak verilir. Bütün fıkıh kitaplarının bu meseleyi açıkladıkları malumdur. Ancak gübre meselesinin durumu açık değildir. Zaman zaman gübre meselesi bana sorulurdu. Elde delil olmadığı ve eski fıkıh kitaplarında açıkça ona yer verilmediği için öşrün durumu değişmez. Yani zekatı onda birdir, diye cevap verirdim. Gerçekten de Hanefi mezhebine göre böyledir. Çünkü bu mezhebe göre tohum, amele ücreti ve sair masraflar düşürülmeden toprak mahsullerinin

zekatı verileceği gibi gübrenin su mesabesinde olduğunu ifade eden hiç bir ibareye rastlanmamıştır. Fakat Şafii mezhebine göre gübre meselesi Remli'nin ifadesinden de anlaşıldığı gibi değişik bir durum arzetmektedir. Çünkü gübre araziye değil, ekine fayda verip neşvünemaya yardımcı olduğundan su mesabesinde görünüyor. Remli, özet olarak şöyle diyor: Tarla için açılan kanallara yapılan masraf nazarı itibara alınmaz. Yani mahsulün onda biri zekat olarak verilecektir. Çünkü kanallar ekin için değil, tarla içindir. Kanallar hazırlandıktan sonra su kendiliğinden tarlaya varabilir. Fakat deve ile su taşıyıp sulamak böyle değildir. Burada yapılan masraf ekin içindir.

Yukarda serdedilen bu ibareden anlaşılıyor ki, tarla için değil, ekin için yapılan masraf zekatın durumunu değiştirir. Dolap ve motor ile sulanan araziden elde edilen mahsulün yirmide biri, ekinin yetişme müddetinde yarısı motor veya dolap, yarısı da yağmurla olursa onbeşte biri, zekat olarak çıkarılacağı gibi yağmur suyuyla sulanan arazi gübrelendiği takdirde en az yüzde yüz farkettiği için zekatın onbeşte biri nisbetinde verilmesi gerekir. Çünkü neşvünema bu her iki unsurdan kaynaklanıyor.

SORU 312 -Altın ve gümüşten başka madeni ve kağıt para zekata tabii midir?

CEVAP: Altın ve gümüşten başka madeni ve kağıt para, ticaret yoluyla elde edilmiş ise sene sonunda normal olarak ticaret eşyası ile birlikte hesaplanarak zekatı verilecektir. Bu hususta şüphe yoktur. Ayrıca miras ve vasiyet gibi bir yolla veya ticaret eşyası olmayan başka bir şey satmak suretiyle elde edilmiş ise üzerinden bir yıl geçtiği takdirde altın ve gümüş yerine kaim olduğu için, Hanefi ulemasına göre yine zekatı verilecektir. Amma Şafii ulemasının görüşüne göre zekata tabii değildir. Çünkü altın ve gümüş olmayan madeni ve kağıt para hakkında zekat vermek hususunda hadis varid olmamıştır. Hanefi ulemasının görüşü bu hususta daha güzeldir. Çünkü zekatın farz kılınışından maksat mali durumu müsaid olan kimsenin malından muayyen bir miktarı muhtaç kimselere verdirip ihtiyaçlarını gidermektir. Binaenaleyh geçmiş asırlarda alışverişde te'amül, altın ve gümüş ile olduğundan madeni şeylerden yalnız altın ve gümüş zekata tabiidir demek yerinde idi. Fakat şimdi şartlar değişmiş, te'amül onlarla değil, madeni ve kağıt paralarla olduğundan, bunları zekattan mu'af tutmak zekatın farz kılınış gayesine ters düşer.

SORU 313 -Üzerinde para bulunmayan kimse, kendisinden zekat isteyene zekat niyetiyle sened verirse, zekat yerine geçer mi?

CEVAP: Sened para sayılmadığı ve borçlu olan kimse de çok defa borcunu

vermediği veya veremediği için zekat olarak verilmez, verilse de muteber değildir. Ancak tüccar, filan adamdan şu kadar alacağım vardır. Şu senedi al parayı tahsil et ve zekat olarak senin olsun dese caizdir.

SORU 314 -Kaç çeşit arazi vardır, hangisine zekat -öşür- düşer?

CEVAP: Beş çeşit arazi vardır.

1- Araziyi öşriye: Müslümanlar tarafından kahren fetih edilip Müslümanlara temlik edilen arazi ile, ahalisi kendi arzusu ile Müslüman olmuş olan arazidir.

2- Arazi-yi haraciye: Müslümanlar tarafından fetih edilip, Müslüman olmayan yerlilere temlik edilen arazidir.

3- Arazi-yi miriye: Müslümanlar tarafından fetih edilip İslam devletinin temellükü altında bırakılan arazidir.

4- Arazi-yi memlüke: Devletin arazisi iken müslim veya gayr-i müslime satılan veya hibe edilen arazidir.

5- Arazi-yi emvat: Hiç işlenmemiş veya sahibi olmayan arazidir. Üç mezhebe göre, arazi hangi çeşitten olursa olsun zekata tabidir. Hanefi mezhebinde ise araziyi öşriye kesin olarak zekata tabi olduğu gibi, araziyi miriye ile haraciye zekata tabi değildir. Araziyi memlüke ise araziyi öşriye gibi zekata tabi'dir.

Türkiye arazisi bu kabildendir. Yani vaktiyle miriye ve devletin malı olup bilahare vatandaşlara bedelsiz olarak temlik edilmiştir. Bu temlik de müteberdir.

Çünkü devlet maslahata binaen vatandaşa devlet malından yardım edebilir. Arazi ve başka mallar arasında hiç bir fark yoktur. Binaenaleyh Türkiye'nin arazisi öşre tabi değildir demek hatadır.

SORU 315 -Bir kimse birisine kendi hesabından benim namıma şu kadar zekat ver, ben sonra sana veririm dese o da verse sahih olur mu?

CEVAP: Evet malından zekat vermek üzere birini vekil olarak tayin etmek caizdir. Verdikten sonra vekil olan kimse müvekkilden parasını alacaktır.

SORU 316 -Zekata niyet etmeden fakire bir şey verip, bilahare onu zekat saymak caiz olur mu?

CEVAP: Niyetsiz olarak fakire verdiği şey zekata niyet ettiği anda hala fakirin

elinde mevcut ise Hanefi mezhebine göre zekat sayılır, değilse sayılmaz.

SORU 317 -Nisaba baliğ olacak kadar hacet-i asliyesinden fazla, ev eşyasına sahip olan kimse zekat vermekte mükellef midir?

CEVAP: Hacet-i asliyeden fazla ev eşyasına sahip olan kimse mesela: evinde fazla üç halı, iki buzdolabı, iki dikiş makinesi bulunur, değerlendirildiği takdirde nisaba baliğ olursa Hanefi mezhebine göre Kurban kesmeye, fitre vermeye mecbur olduğu gibi zekat da alamaz. Fakat onun zekatını vermeye mecbur değildir. Çünkü bu eşya, nami, yani çoğalan şeylerden değildir.

Şafii mezhebine göre ise çalışarak geçinmesi mümkün olmadığı takdirde nisabın değeri yoktur. Yani zekat alabilir. Kurban kesme meselesi ise zaten bu mezhebde vacib değildir.

SORU 318 -Havaic-i asliye ne demektir?

CEVAP: Havaic-i asliye normal olarak maddi ve manevi hayatı idame ettirmek için insanın muhtaç olduğu şeylerdir. Mesken ve onun için lüzumlu olan eşya, elbise, silah, kitap, sanat aletleri, binek hayvanı ve hizmetçi gibi şeylerdir.

Havaic-i asliyye, zaman ve mekanın değişmesiyle değiştiği gibi, şahsa göre de değişir. Mesela: Asr-ı saadette kitap yoktu. Sonra yazma ve alma ihtiyacı doğdu, bilim sahasında ilerlemek için kitap bulundurmak icab etti. Böylece ehli ilim için kitap, havaic-i asliyeden sayıldı. Radyo ve teyp gibi araçlar da, kötüye kullanmamak şartıyla havaic-i asliyedendir. Çünkü bu zamanda İnsanın ufkunu açan bir çok kitaplardan daha fazla bilgi vermektedirler. Ama kötüye kullanılırsa, havaic-i asliyeden olması şöyle dursun, bulundurulmaları bile haramdır. Çamaşır makinesi ve buzdolabı ise kesinlikle havaic-i asliyedendir .Çünkü yukarıda belirttiğimiz gibi hizmetçi havaic-i asliyedendir. Bunlar bir cihetten hizmetçiden daha ucuz, masrafı daha az ve daha faydalıdırlar. Onun için havaic-i asliyeden sayılırlar. Yalnız burada bilinmesi gereken bir husus vardır. Şöyle ki; nami olmayan havaic-i asliye dışındaki eşya; ticaret eşyası olmadığı takdirde nisaba baliğ

olunca zekat almamaya, kurban kesmeye ve fitre vermeye sebebtir. Ama zekata tabi değildir.

SORU 319 -Bir kimsenin yanında yirmi miskal altın bulunsa zekatını kağıt

paradan verebilir mi?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre zekat, malın cinsinden verilebileceği gibi bedeli de verilebildiğinden, kağıt para, altının zekatı yerine geçer. Fakat Şafii mezhebine göre altın, gümüş yerine veya gümüş altın yerine verilmediği gibi kağıt para da altın veya gümüşün yerine verilmez. Şafii olan kimseler buna çok dikkat etmelidirler.

SORU 320 -Türkiye'de çoğunlukla toprak mahsullerinin zekatı ile hayvan zekatı müstesna, diğer malların zekatı Ramazan-ı şerifte ödenmektedir. Ramazan, zekatın mevsimi midir? Yani mutlaka bu ayda mı vermek gerekir?

CEVAP: Zekatın farz olmasının şartlarından biri hevelan-ı havl'dır, yani üzerinden bir yıl geçmesidir. Binaenaleyh Ramazan-ı şerif, zekatın mevsimi sayılmaz. Mal sahibi hangi tarihte nisaba malik olmuşsa o andan itibaren kameri ay hesabıyla üzerinden bir yıl geçtiği vakit onun zekatını vermeye mecburdur. Zekatın Ramazanla hiç bir münasebeti yoktur. Hatta Recep ayında bir yıl tamam olursa zekatı, Ramazan'a kadar tehir etmek doğru değildir. Hatta fakirlerin maslahatı olmazsa "zekatı tehir etmek" haramdır, diyenler olmuştur. Ancak Ramazan-ı şerifte bir yıl tamam olmamış ise zekat-ı muaccele olarak vermek caizdir.

SORU 321 -Birisinin ikiyüz milyon değerinde bir fabrikası vardır. Her sene zekatını verecek mi, verecekse ne kadar vermesi gerekir?

CEVAP: Satmak üzere alınmış olan eşya, ticaret eşyası olduğundan üzerinden bir sene geçerse nisaba baliğ olduğu takdirde zekatı verilecektir. Amma fabrika gibi bir şey satmak için değil, çalıştırıp onunla para kazanmak maksadıyla satın almışsa zekata tabi değildir. Fakat fabrikada işletip satmak üzere satın alınan ham madde, ticaret eşyası olduğundan zekata tabidir. Dükkan, daire ve taksi gibi şeyler de ticaret malı olmazsa zekata tabi değildir. Bunların gelirlerinden zekat verilir.

SORU 322 -Bir kimse, üzerine ticarethane yapmak maksadıyla bir arsa satın alırsa onun zekatını verecek midir?

CEVAP: Bir kimse satmak için değil, ilerde kiraya vermek veya bizzat içinde

oturmak veya ticaret yapmak niyetiyle üzerine ticarethane inşa etmek kasdiyle bir arsa alırsa zekata tabi değildir.

SORU 323 -Camii, medrese ve dernek gibi topluma hizmet eden müesseselere zekat veya fitre verilir mi?

CEVAP: Dört mezhebe göre zekat ve fitre, ancak Kur'an-ı Kerim'de zikri geçen sekiz sınıfın mevcütlarına verilir ve temlik edilir. Başka yere vermek caiz değildir. Kur'an'da zikri geçen sınıflar şunlardır: Fakir, miskin, zekat memuru, mü'ellefe-i kulüb, hürriyete kavuşmak için efendisiyle mükatebe akdini yapmış köle, borçlu, mücahid ve yolda kalmış kimselerdir. Bu zamanda zekat memuru, mü'ellefe-i kulüb ve mükateb olmadığı için beş sınıfa inmiştir. Cami, medrese, okul ve dernek gibi müesseseler bunlardan olmadıklarına göre onlara zekat ve fitre vermek caiz değildir.

SORU 324: Beyaz altın denilen nesne altın olup zekata tabi midir? Ondan yapılan yüzüğün erkeğin takmasında bir sakınca varmıdır?

CEVAP: Beyaz altın denilen şeylerin piyasada iki çeşidi vardır. 1.14 ayar beyaz altın.

Mesela 14 ayarlı 1 kg. beyaz altın elde edebilmek için 585 g. has altın ile 415 g. Paladyumu birbirlerine karıştırılarak elde ediliyor. Bu çeşit beyaz altının yüzde elli sekiz buçuğu has altın, yüzde kırkbir buçuğu paladyum olup, altın kısmı daha fazla olduğundan Hanefi mezhebine göre altın sayılır. Nisaba ulaştığı takdirde zekata tabidir ve erkeğin onun yüzüğünü takması caiz değildir.

2.13 ayarlı beyaz altındır. Bunun terkibide şöyledir, 415 g. has altın ile 585 g. paladyum birbiri ile karıştırılarak elde edilir. Bununda yüzde kırkbir buçuğu altın ve yüzde ellisekiz buçuğu paladyumdur. Bunun paladyumu daha fazla olduğu için paladyum sayılır. Ticareti yapılmadığı takdirde zekata tabi değildir.

Ancak Şafii mezhebine göre altın paladyuma nisbetle az da olsa onun miktarı tek başına veya has altın ile nisaba ulaşırsa zekata tabidir. Eğer altın paladyuma nisbetle az da olursa erkeğin onun yüzüğünü takması haramdır.

VERGI VE ZEKAT

SORU 324 -Hükümete verilen vergi zekat sayılır mı?

CEVAP: Zekat mali bir ibadettir. İslami esaslara dayanan İslam devleti, nisaba malik olan Müslümanlardan muayyen bir nisbette mallarının bir kısmını zekat niyetiyle alıp muhtaç kimselere verir. İslam devleti olmadığı takdirde mükellef bizzat onu, verilmesi gereken yerlere verir, İslami esaslara dayanmayan bir devletin, mükelleflerden aldığı şey zekat olarak kabul edilmez. Ayrıca devlet, zekat adıyla değil, vergi olarak almakda ve aldığı vergiyi de zekatın verilmesi gereken ve Kur'an-ı Kerim'de belirtilen sekiz sınıfa vermemektedir.

Hülasa: Devlete verilen vergiyi zekat olarak kabul etmek yanlıştır. Devletin, ihtiyaca binaen adilane bir şekilde zenginlerden aldığı şey yine zekat sayılmaz. Çünkü zekat niyetiyle almıyor.

SORU 325 -Altın ve gümüş para, bugün tedavülden kalkmıştır. Zekat gibi şer'i mükellefiyetler için ölçümüz ne olacaktır. Elimizdeki para mı yoksa altın ve gümüş mü veya bunlardan birisi midir?

CEVAP: Altın ve gümüş, para olarak tedavülden kalkmış ise dahi şari bunları nisab için ölçü olarak tayin ettiği ve her zaman da

piyasada mevcut olduğu için başka bir para nisaba ölçü olamaz. Yani bir kimse ikiyüz dirhem gümüşe veya yirmi miskal altına malik olursa mutlaka zekatı verecektir. Amma havaic-i asliye dışındaki eşya ve ticaret emti'ası, İmam-ı Azam'a göre muhtaç olan kimselerin faydaları mülahaza edilecek altın ve gümüşten hangisiyle değerlendirildiği takdirde nisaba baliğ olacaksa onunla ölçülecektir. Ebu Yusuf ile Muhammed'e göre piyasada altın ve gümüşten galip olan ile ölçülecektir. Demek ki İmam-ı Azam'a göre emti'a, bu zamanda gümüş, İmameyn' e göre de altın ile hesaplanacaktır. Şafii mezhebine göre ticaret eşyası gümüş ve altın ile değil, başka şey ile temellük edilmişse memlekette tedavülü daha fazla olan gümüş veya altın ile ölçülecektir. -İtlaf edilen malonunla ölçüldüğü gibi- şayet bir ülkede altın ve gümüş para kullanılmıyorsa, altın ve gümüş para kullanan en yakın memlekete göre ticaret eşyası takdir edilecektir.

Hülasa: Bu mezhebe göre bugün ticaret eşyasının gümüş ile değil, altın ile ölçülmesi lazım gelir. Çünkü bugün dünya piyasasında altının büyük değeri vardır. Basın hergün değerini yazıp ondan söz ediyor. Gümüşü ise dile getirmiyor.

Afif ud-Din Tabbare de şöyle diyor: Bu zamanda nisabın biricik ölçüsü altındır.

Muhammed Sa'id el-Urfi de şöyle diyor: Banknot altın ile ölçülmelidir.

SORU 326 -Anne ve babaya zekat verilir mi?

CEVAP: Zekat, ancak Kur'an-ı-Kerim'de belirtilmiş olan kimselere verilir. Binaenaleyh anne ile babanın maddi durumları müsait olsa tabiatıyla onlara zekat verilmez.

Maddi durumları müsait olmasa nafakaları zengin evladına aittir. Hanefi mezhebinde ise evlatları zengin iseler onların zekatını alamazlarsa da başkasının zekatını alabilirler. Hülasa: Hiç bir surette ne fürü usülüne, ne de usul fürü'una zekat verebilir. Ancak Şafii mezhebinde sırf borcu kapatmak için usul ve furü birbirine zekat verebilir. Damad kayın babasına, kayın baba damadına zekat verebilir. Bu hususta bir beis yoktur.

SORU 327 -Haşimi ve Muttalibi (yani Peygamberin dedesi ile dedesinin babasından gelen sülale) olan kimselere zekat vermek caiz mi?

CEVAP: Haşimi ve Muttalibi olan kimseye zekat vermek caiz değildir. Peygamber (sav): "Zekat, ne Muhammed'e ne ailene (akrabalarına) mubah değildir" buyurmuştur. Ancak devlet hazinesinden kendilerine tahsis edilmiş Humüsü'l-humüs kesilir ve onlara verilmezse zarürete binaen onlara zekat vermek caizdir.

SORU 328 -Altının nisabı yirmi miskal gümüşün nisabı ise ikiyüz dirhemdir, deniliyor. Yirmi miskal ile ikiyüz dirhem bugünkü ölçülere göre ne kadardır?

CEVAP: Bu hususta çelişkili sözler söylenmektedir, bir kaçını numune olarak zikredip, sonra kanaatımı beyan edeceğim.

Yusufel-Kardavi, Fıkh el-Zekat adlı kitabında diyor ki:

Yirmi miskal altın 85 gram

İkiyüz dirhem gümüş 595 gramdır.

Menhel el-Azb, el-Mevrüd da şöyle diyor:

Yirmi miskal altın 93 gram

İkiyüz dirhem gümüş 624 gramdır.

Teshil el-Meram da şöyle diyor:

Yirmi miskal altın 100 gram

İkiyüz dirhem gümüş 700 gramdır.

Çünkü bir miskal-ı şer'i yüz tane arpa ağırlığındadır, yüz tane arpa da beş gramdır. Böylece 5x20 =100 gram olur.

Şafii, Hanbeli ve Maliki mezheplerine göre ise:

Yirmi miskal altın 72 gram

İkiyÜz dirhem gümüş 504 gramdır.

Hanefi mezhebinde bu ihtilaf var iken, altında yüz ile seksen arasındaki rakam olan doksanı, gümüşte de beşyüz ile yediyüz arasındaki rakam olan altıyüzü kabul etmek daha uygun olur.

SORU 329 -Gayri meşru servet zekata tabi'i midir?

CEVAP: Gasp, çalmak, zina ve kumar gibi gayr-i meşru yollarla elde edilen servet zekata tabi değildir. Çünkü gayr-i meşru malın sahibi belli ise ona iade etmek lazım gelir, yoksa fakir ve müstahak kimselere dağıtmak icab eder. Binaenaleyh meşru olmayan yollarla servet kazanmak haram ve günah olduğu gibi, onu elde tutup sahiplerine iadesini veya muhtaçlara dağıtımını ertelemek de haramdır. Ancak ölüm sebebiyle varislere intikal etmiş olan gayr-i meşru servet, sahibi bilinmediği takdirde, bazı Hanefi ulemasına göre onlar için mubah sayılır.

SORU 330 -Memleketimizde üzüm olgunlaştıktan sonra vatandaşlar zekatını (öşrünü) vermeden bağdan üzüm getirip yiyorlar, dinen bunun sakıncası var mıdır?

CEVAP: Ma'lüm olduğu gibi toprak mahsullerinin onda birini zekat olarak vermek gerekir. Binaenaleyh ne kadar getirdiğini hesap edip zekatını vermeden bağdan üzüm getirip onu yemek caiz değildir. Ancak belli bir ölçek ile dokuz defa kendi evine getirip aile efradına yedirir, onuncu defa muhtaç kimselere zekat olarak verirse mesüliyetten kurtulur. Ve yahut Hanbeli mezhebi taklid edilir, İbn'i Hacer şöyle diyor: "Şafii mezhebine göre hareket etmek zor olduğu takdirde, ne kadar getirdiğini hesap etmeden onlardan yemesini caiz gören Hanbeli mezhebini bu hususta taklid etmekte beis yoktur".

SORU 331 -Zekata tabi mallar nasıl değerlendirilecek, bugünkü raic değeriyle mi, yoksa alış fiyatıyla mı?

CEVAP: Zekata tabi malların değerinin düşüp kalkması her zaman muhtemeldir. Onun için ne yıl başında ne de ortasındaki değer nazar-ı itibare alınmaz. Yıl sonunda bilirkişiler tarafından değerlendirilip o günkü raice göre her şeyin fiatı yerinde tesbit edilecektir. Yani fabrika malı, fabrika fiatına göre, piyasa malı ise piyasaya göre

hesaplanacaktır.

SORU 332 -Bir miktar altın nisaba baliğ olmadığı halde eski eser olduğundan değeri nisaba baliğ olursa zekatı verilecek midir?

CEVAP: Bir miktar altın nisaba baliğ olmadığı halde, eski eser olduğundan, değeri yüksek olup nisaba baliğ olursa zekata tabi değildir.

SORU 333 -Toprak mahsullerinin zekatı nasıldır?

CEVAP: Toprak mahsullerinin zekatı mahsul yetiştiren araziyi sulayan suya göre değişir. Yani arazi yağmur, kar, nehir, çay veya kanal suyu ile sulanıyorsa mahsulün onda biri hayvan, motor veya satın alınan su ile sulanıyorsa mahsulün yirmide biri zekat veya öşür olarak verilir.

Peygamber (sav) bu hususta şöyle demektedir: "Yağmur, pınar veya akarsu ile sulanan mahsulde onda bir, hayvan gücüyle sulanan mahsulde ise yirmide bir zekat vardır."

Hem yağmur hem motor gibi şeylerle sulanıyorsa Şafii ile Hanefi mezhebIeri arasında bu hususta ihtilaf vardır.

Hanefi mezhebine göre ekin motor veya satın alınan su ile yıl boyunca veya yılın çoğu sulanıyorsa yirmide bir öşür -zekat- olarak verilir. Yılın yarısından aşağı adı geçen şeylerle sulanıyorsa onda bir zekat çıkarılır.

Şafii mezhebine göre ise ekin hem yağmur, hem motor veya satın alınan su ile sulanıyorsa mahsulün neşvünemasına göre hesaplanıp zekatı verilir.

Mesela dört defa sulanmaya muhtaç olan ekin iki defa yağmur iki defa motor veya satın alınan su ile sulanıyorsa onbeşte bir, üç defa yağmur bir defa motorla veya satın alınan suyla sulanıyorsa onikibuçukta bir zekat çıkarılır.

SORU 334 -Toprak mahsullerinin zekatı işçilik, ekme, döğme ve nakliyat masrafı düşürülmeden mi verilir, yoksa masraflar düşülerek mi verilir?

CEVAP: Toprak mahsullerinin zekatı işçilik, ekme, dövme ve nakliyat masrafı düşürülmeden çıkarılır.

Asr-ı saadette ve Ashab devrinde uygulama böyleydi. Yani toprak mahsullerinin zekatı ekin ve tarla için yapılan masraf düşürülmeden çıkarılırdı.

Es-Seyyid el-Bekr-ed-Dimyati şöyle diyor: "Biçme, döyme, meyva toplama ve kurutma ücreti çiftçinin kesesinden gider, düşürülmeden zekatı verilir. Durum böyle olmakla birlikte bazı kimseler tatbikatta bunları düşürür ve kalanın zekatını verir. Oysa yanlış bir harekettir, İbni Abidin de şöyle diyor: İşçi, çift süren öküz, kanal temizleme ve bekçinin ücreti gibi masraflar düşürülmeden mahsulün zekatı verilir.

SORU 335 -Zamanımızda paranın değer kaybı söz konusu olduğundan birçok kimse ticaret yapmak için değil de elindeki paranın bugünkü değerini muhafaza etmek maksadı ile bir arsa veya tarla satın alıp muhafaza eder, belki de iyi bir müşteri bulursa da satabilir. Arsa veya tarla üzerinden bir yıl geçince zekatının verilmesi gerekir mi?

CEVAP: Bir kimse ticaret yapmak maksadı ile değil de elindeki paranın bugünkü değerini muhafaza etmek için bir arsa veya bir tarla satın alır ve üzerinden bir yıl geçerse zekatının verilmesi gerekmez. Çünkü gayesi ticaretle meşgul olup daimi alış-veriş yapmak değildir.

Ama emlakcı olan kimsenin arsa alıp sattığı ve bu işin ticaretini yaptığı için zekat vermesi lazımdır.

ORUÇ

SORU 336 -Ramazan-ı şerif ne ile sabit olur?

CEVAP: Ramazan-ı şerif, iki şeyden birisiyle sabit olur:

l- Çıplak bir gözle Ramazan ayı hilalini görmek.

2- Şaban ayının otuz gününün tamamlanmasıyla Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Onu (hilali) gördüğünüzde oruç tutunuz. Gördüğünüzde de orucunuzu açınız. Ortalık bulutlu olursa Şaban ayının sayısını otuz güne tamamlayınız" (Buhari).

Hilalin görülmesi, Şafii mezhebinde adil bir tek şahidin şehadetiyle sabit olur. Ortalık bulutlu olsun, açık olsun arasında fark yoktur. Hanefi mezhebine göre ise ortalık açık olduğu takdirde yalan söylemek hususunda ittifakı mümkün olmayacak kadar sayısı kabarık bir cemaat tarafından görülmesi lazımdır. Bu sayının miktarı elli mi, altmış mı, o hakimin takdirine bağlıdır. Şayet ortalık bulutlu veya sisli olursa bir tek adil tarafından görülse kafidir.

SORU 337 -Hilali görmeden rasathanelerin hesabına göre oruç tutmak veya bayram yapmak caiz midir?

CEVAP: Hanefi,Maliki ve Hanbeli mezhebine göre hesaba dayanarak Ramazan orucunu tutmak ve bayram yapmak caiz değildir. Ancak Şafii ulemasından İbn'i Sureyc el-Kaffal, el-Kazi Ebu et-Tayyib, Muhammed bin Mükatil ve Muhammed Remli gibi zevat, hesabın doğruluğunu kabul eden kimsenin hilal rü'yeti olmadan da rasathanenin hesabına göre oruç tutması veya bayram yapması vaciptir, diyorlar.

SORU 338 -Bir ülkede hilalin rü'yeti sabit olursa bütün İslam aleminde bulunan Müslümanlara oruç tutmak vacib olur mu?

CEVAP: Hanefi, Maliki ve Hanbeli mezhebine göre dünyanın herhangi bir ülkesinde rü'yet-i hilal sabit olursa, bütün Müslümanlara oruç tutmak ve bayram yapmak vacib olur. Şafii mezhebine göre ise bir ülkede rü'yet-i hilal sabit olursa her yandan yüzkırkdört kilometreden az olan yerlere hükmü caridir. Fakat yüzkırkdört kilometre yani Şafiilere göre seferi namaz kılınabilecek kadar veya daha fazla uzak olan yerlerde ise, ne oruç tutmak ne de bayram yapmak hususunda o ülkeye tabi olunmaz. Mesela: Libya'da ve

Tunus'ta hilal görülse, Türkiye'de mevcut bulunan Müslümanlar onlara tabi olamazlar. Ancak bir ülkede rü'yet-i hilal sabit olduğundan oranın hakimi oruç tutmak veya bayram yapmak için hüküm verirse hakimiyeti altında bulunan herkes -Şafiiler dahil- hakimin hükmüne uymaya mecburdur. Fakat hakimiyeti altında olmayan Şafiiler arada 144 km. veya daha fazla olursa hükmünü uygulayamazlar. Mesela: Suudi Arabistan'da rü'yet-i hilal sabit olursa ihtilaf-ı metali

olduğu ve burada Şafiiler oranın hükmü altında yaşamadıklarına göre oruç ve bayram hususunda oraya tabi olamazlar. Şu mühim hususu belirtmek isterim. İctihadi meseleler için Müslümanların birbirine girip münakaşa yapmaları doğru değildir. Bir mezhebde bir husus caiz olmazsa diğer mezhebde caiz olabilir. Her dört mezheb hak olduğuna göre ta'assup göstermek yanlıştır. Mesela Hanefi mezhebine uygun düşmeyen bir husus, Şafi'i mezhebine uygun düşebilir. Binaenaleyh rüyet-i hilal ve bayram meseleleri için birbirimize düşüp tekfir etmenin manası yoktur.

SORU 339 -Hilal meselesinin sık sık gündeme gelmesinin sebepleri nelerdir?

CEVAP: Hak ile batıl, İmanla küfür savaşı tarih boyunca ara vermeden devam edip gelmiş ve hala da devam etmektedir. Bazan hak batıla, bazan da batıl hakka galebe çalmıştır. Ancak 19. ve 20. asırlarda denge tamamen İmanın aleyhine bozulup Müslümanlar esaret boyunduruğu altına girmişlerdir. Bütün İslam toprakları elden çıkıp istilaya uğramıştır.

Zamanla düşman İslam topraklarını istilaya devam etmenin kolay olmayacağına ve pahalıya malolacağına kanaat getirince taktik değiştirmek zorunda kalmıştır. Toprak işgali yerine kültür emperyalizmini tercih etmiş ve sonuç istediği gibi olmuştur. Yani düşman Müslümanların akıl ve ruhlarını istila etmek suretiyle gerçek hakimiyetini sürdürmüş ve sürdürmektedir. Bugün İslam aleminin her ülkesinde düşmanın gözü ile bakan onun aklıyla düşünen insanlar türemiştir. Mesela Kızıl Rusya, milyonlarca kilometre karelik Türkİslam diyarının üzerine kabus gibi çöküp yedi ve hazmetti. Ama doymadı. Bu sefer bir başka İslam ülkesi olan Afganistan'ı yemeğe başladı. Pençesinde çırpınan zavallı Afgan halkının ahu figanından ızdırap duymak icap ederken Suriye ve Libya gibi bazı İslam ülkelerinin idarecileri rahatça Kızıl Rusya'nın yaptıklarını destekliyor ve "Rus'un gayesi Afgan halkını kurtarmaktır" diyor.

İçinde yaşadığımız bu çetin zamanda iç ve dış düşmanlar birleşerek inanan kesime cephe alıp onları bertaraf etmek için çeşitli silahlar kullanmaktadır. Bir kısmı şunlardır:

1- Yayın Silahı: Basın, video, tiyatro ve sinema gibi yayın vasıtalarıyla Müslümanların akılları uyuşturulmak istenmektedir.

2- Şehvet Silahı: Neslin şehvet duygusunu kamçılamak ve sanattan, basın

hürriyetinden söz etmek suretiyle müstehcenliği yaymak, gazete ve dergi sahifelerinde çıplak fahişelerin hergün boy boy resimlerini yayınlayarak neslin iffetini yok etmek.

3- İrtica Yaygarası Silahı: Bunlar, İslam'a hizmet veren bazı kimselerin hizmetlerini sık sık dile getirerek velvele koparıyor. İrtica var, şeriat geliyor deyip duruyor. Sanki İslam'a hizmet vermek, Müslümanları ıslah etmek için çalışmak, İmam-Hatip Lisesinde Kur'an Kursu'nda okumak ve okutmak, Müslümanların bilgilerini artırmak suçtur. Bu tip yaygara ile idarecileri tahrik edip şaşırtmaya çalışıyor.

4- Müslümanları Bölme Silahı: Yine düşman, Müslümanların gücünü zayıflatıp yok etmek için çeşitli kıyafetlere bürünerek onların aralarına girmekte ve fitne ateşini alevlendirmek suretiyle Müslümanları birbirine vurdurmaktadır. İran, Irak, Filistin ve Lübnan gibi ülkelerde çatışan Müslümanlar bunun en bariz misalidir. Bu tablo ne kadar hazindir, değil mi? İslam'dan ve İslami gayretten söz eden dengesiz bazı Müslümanların küçük ve ictihadi meseleler için birbirleriyle uğraşmaları da en az bu kadar hazin değil midir? Bunların

durumu bana tarihi bir hadiseyi hatırlattı. Hülagu ordusu birçok İslam ülkelerini istila edip, köy, kasaba ve şehirlerini ateşe vererek o zaman Müslümanların başşehri olan Bağdat Kapısı'na dayandığı halde devrin alimleri cihad yerine gereksiz münakaşalarda bulunuyorlardı. Kur'an-ı Kerim mahluk mu değil mi münakaşa mevzuu idi. Bizler de bu gün İslam Alemi'nin hazin tablosuna bakınız özellikle yurt dışında nelerin münakaşasını yapıyoruz. Cuma namazı farz mı, değil mi; din görevlisi mürted mi, değil mi; Suudi Arabistan'da hilal görülse oruç tutmak ve bayram yapmak gerekir mi, gerekmez mi. Bu ne kadar acıdır.

Aziz kardeşim bilmemiz gereken bir husus vardır, o da şudur: Düşmanımızın en büyük gayelerinden biri bizim için önemli olan ana meselelerimizi bir tarafa itip böyle içtihadi meselelerle uğraşıp münakaşaya girmemizi sağlamaktır. Bu gibi şeyler için münakaşa etmemiz anlamsızdır. Mesela Hanefi mezhebine göre kıyamda me'münun Fatihayı Şerife'yi okumaması, Şafii'ye göre okuması gerekir. Bayram namazı ile Vitir namazı İmam-ı Azam'a göre vacip, İmam-ı Şafii'ye göre sünnettir. Bu gibi meseleler için münakaşa etmek -ki Allah'a şükür edilmiyor- doğru olmadığı gibi, hilal meselesi için münakaşa etmek de doğru değildir. O da aynı şekilde ictihadi bir meseledir. Zira Hanefi, Maliki ve Hanbeli mezheplerine göre dünyanın herhangi bir yerinde rü'yet-i hilal sabit olursa bütün dünyada oruç tutmak ve bayram yapmak icap eder; yalnız Hanbeli mezhebine göre bu hususta Hakim'in hüküm verebilmesi için bir şahit, Maliki mezhebine göre iki şahit yeterlidir. Yani, Müslüman bir hakim bu şehadete istinaden oruç tutmak veya bayram yapmak için hüküm verirse onun hükmüne uymak gerekir. Yalnız Hanefi mezhebinin bu hususta değişik bir durumu vardır. Ona göre hava açık olursa ru'yetin muteber olabilmesi için cemmi ğafirin yani büyük cemaatın hilali müşahede etmesi gerekir. Beş, altı, on kişilik bir cemaatın müşahedesi yeterli değildir. Ancak, gayrizahir elrivayeye göre iki şahit kafidir. Şafii mezhebine gelince, alimlerin çoğuna göre yine rüyet-i hilal esastır. Ancak ihtilaf-ı matali hükmü vardır. Bir misal verelim: Bilecik şehrinde hilal görülürse orada ve onun çevresinde bulunan kimseye oruç tutmak ve bayram yapmak icap eder. Ama güneyinde, kuzeyinde ve doğusunda yüz kırk, yüz elli kilometre uzak olan yerlerde hilal görülmediği

takdirde oranın sakinleri ne oruç tutabilir, ne de bayram yapabilirler. Yani, namaz vakitleri değişik olabildiği gibi, oruç tutmak ve bayram yapmak için biraz vakit değişikliği olabilir.

Yalnız bu mezhebe göre bir ülkede hilal görülse ve oranın hakimi bu husus için hüküm verirse bu hüküm hakimiyeti altında yaşayan herkes için muteberdir. Ve onun hükmü ihtilaf-ı metali hükmünü kaldırır. Ama Mısır ve Suud gibi bir ülkede hilal görüldüğünden oranın hakiminin bu husus için verdiği hüküm geçerli değildir. Onun hükmü yalnız hakimiyeti altında yaşayan kimseler için muteberdir.

İmam-ı Süpki, Şehabettin Erremli, İbn-i Cüreyc ve El- Tablavi El-Kebir gibi Şafii alimlerinin bazılarına göre de beş vakit namazımızı, oruç açmamızı ve sahur vaktimizi hesab ile tesbit ettiğimiz gibi, oruç ve bayramımızı da aynı şekilde hesab ile tesbit etmemiz caizdir.

Netice temennimiz, Müslümanların bu gibi şeyler için münakaşa etmemeleri ve Ramazan-ı Şerifi dedikoduya ve fitneye vesile kılmamalarıdır. Esasen bugün İslam ülkeleri bir tek devlet halinde olsaydı bu ihtilaf olmayacaktı. Devlet Başkanı şu veya bu görüşe göre emir verip işi bitirecekti. Ama İslam alemi çeşitli ülkelere bölündüğü için bu ihtilaf ortaya çıkıyor.

SORU 340 -İftarda ne demek icab eder?

CEVAP: Peygamber (s.a.v.) orucunu açarken (iftarda) şöyle buyururdu:

"Allah 'ım senin için oruç tuttum, rızkınla orucumu açtım, yarın oruç tutmaya niyet ettim."

Bizim de Peygamber efendimize uyarak bunu söylememiz sünnettir.

Oruca niyet etmek istediğimizde biliyorsak Arapçasını yoksa Türkçesini söyleriz.

SORU 341 -Kendi memleketinden iki üç saat önce akşam olan Pakistan gibi doğu bir ülkeye uçak ile giden kimse orucunu nasıl tamamlayacak, yani Pakistan'da güneş battığı zaman onlarla birlikte mi orucunu açacak yoksa içinde oruca başladığı Türkiye halkıyla birlikte mi orucunu açacaktır?

CEVAP: Oruca niyet edip kendi memleketinden birkaç saat önce akşam olan doğu ülkelerinden birisine uçak ile giden kimse her ne kadar gününden birkaç saat kısalırsa da gittiği memlekete göre orucunu (iftarını) açacaktır. Yani orada güneş battığı zaman orucunu açacaktır. Oranın halkı gibi aynı şekilde namazını da kılacaktır. Yine batı ülkelerinden birisine giderse, gittiği memlekete göre orucunu tutacak gün uzasa da namazını kılacaktır. Hatta Şafii mezhebine göre hilal görülmediğinden bayram yapan başka bir memlekete

giden bir kimse orucunu bozup onlarla birlikte bayram yapacaktır.

SORU 342 -Oruca ne zaman niyet edilir?

CEVAP: Şafii mezhebine göre niyetin vakti oruç farz olursa gecedir. Gündüze bırakılmaz. Gece niyet getirilmediği takdirde bayramdan sonra gününe gün kaza etmek lazımdır.

Hanefi mezhebine göre ise kazaya kalmış Ramazan, nafile ve muayyen nezir oruçları için niyet gece vakti getirilebildiği gibi gündüz öğleden önce de getirilebilir. Bunun için İbn-i Hacer diyor ki:

Şafii olan kimse Ramazan'da niyetini unutup gece vaktinde getirmeyen kimse Hanefi mezhebini takliden gündüz öğleden evvel niyet getirsin. Maliki mezhebine göre Ramazan-ı Şerifin başında bir niyet getirilirse kafidir. Her gece niyet getirmek gerekmez. Bunun için Şafii veya Hanefi olan kimse Ramazan-ı Şerifte "ben şu Ramazan-ı Şerif ayında oruç tutmağa niyet ettim" dese iyi olur. Çünkü bir günün niyetini unutacak olursa da Maliki mezhebine göre orucu sahih olur.

SORU 343 -Bir kimse Ramazan-ı Şerifte gece vaktinde oruca niyet eder ve şafaktan sonra uzun bir yola çıkarsa orucunu bozabilir mi?

CEVAP: Malum olduğu gibi uzun bir yola çıkan kimseye namazı kısaltmak, üç mezhebe göre cem', takdim ve tehir etmek ve oruç tutmamak gibi birtakım kolaylıklar tanınmıştır. Ancak bunlardan faydalanabilmek için birtakım şartlar vardır. Fıkıh kitaplarında beyan edildikleri için burada onları izah etmek gerekmez. Yalnız sorumuzla ilgili şartı beyan etmek lazımdır. O da misafir olan kimsenin orucunu terkedebilmesi için şafaktan önce bilfiil seferde olması veya niyet etmemiş olmasıdır. Binaenaleyh bir kimse Ramazan-ı Şerifte gece vaktinde oruca niyet eder ve şafaktan sonra uzun bir yola çıkarsa orucunu bozamaz.

SORU 344 -Oruçlu olan kimsenin kulağına ilaç veya su akıtılsa orucu bozulur mu?

CEVAP: Oruçlu olan kimsenin kulağına ilaç veya su akıtılsa orucunun bozulup bozulmayacağı hususunda ihtilaf vardır. Şafii mezhebinde kuvvetli olan kavle göre ilaç ile su arasında fark olmaksızın her ikisi de kasden kulağa akıtılsa orucu bozulur. Yalnız kulağın dış tarafını yıkamak isterken içine

girerse oruç bozulmaz.

İmam-ı Azam'a göre kulağa konulan ilaç orucu bozar. Su ise bozmaz. Müfta bih olan bu görüştür. İmameyn'e göre ise kulağa ne akıtılırsa akıtılsın orucu bozmaz.

SORU 345 -Ramazan-ı Şerifte yıkanmak caiz midir?

CEVAP: Her zamanda yıkanıp temizlenmek caiz olduğu gibi Ramazan'da da yıkanıp temizlenmek caizdir. Hz. Aişe (ra) buyurmuştur ki: "Zaman zaman Peygamber (sav) cünüb olarak sabahlardı." Yani Peygamber (sav) bazen sabah olduktan sonra yıkanırdı. Şayet oruçlu olarak yıkanmak caiz olmasaydı elbette Peygamber (sav) bunu yapmazdı.

SORU 346 -Oruçlu iken göze merhem sürmek veya damla damlatmak caiz midir?

CEVAP: Oruçlu olan kimse gözüne merhem sürebildiği gibi damla da damlatabilir. Bunun için hiç bir mani yoktur. Fakat buruna damla damlatmak, hiç şüphe yok ki orucu bozar.

SORU 347 -Oruçlu olan bir pilot oksijen teneffüs edebilir mi?

CEVAP: Yükseklerde uçan pilot veya denizlere dalan bir dalgıç oruçlu olduğu halde oksijen teneffüs edebilir, orucuna bir halel gelmez. Çünkü oksijen ne yenir ne de içilir. Hatta duman gibi hacmi olmayan bir şey boğaza girerse yine oruç bozulmaz.

SORU 348 -Şafii fıkıh kitapları doğuda hilal görülürse batıda olan kimselere orucun farz olduğunu kaydediyorlar. Buna göre Suudi Arabistan'da hilal görüldüğü takdirde Türkiye'de mevcut olan Şafi'ilere de oruç farz olur mu?

CEVAP: Hanef'i, Maliki ve Hanbeli mezheblerine göre hilal dünyanın herhangi bir yerinde görülürse Ramazan hilali ise oruç tutmak, Şevval hilali ile bayram yapmak lazım gelir. Görüldüğü yer uzak olsun, yakın olsun; doğu olsun, batı

olsun arasında hiç bir fark yoktur. Şafii mezhebine göre ise hilal bir yerde görülürse matla'ı değişmeyen çevredeki Müslümanlara oruç tutmak veya bayram yapmak vacip olur. Ancak hilal doğuda görüldüğü takdirde batıda aynı enlem üzerinde yaşayan Müslümanlara oruç tutmak veya bayram yapmak lazım gelir. Binaenaleyh Suudi Arabistan toprağı yaklaşık olarak 16 ile 33 enlem arasında, Türkiye 36 ile 42 enlem arasında bulunduğuna göre Şafii mezhebinde Suudi Arabistan'da hilal görüldüğü takdirde Türkiye'de yaşayanlara oruç tutmak lazım gelmediği gibi bayram yapmak da lazım gelmez.

SORU 349 -Ramazan-ı Şerifte lokanta ve meşrubat yerlerini açıp çalıştırmak caiz midir?

CEVAP: Ramazan-ı Şerif Müslümanların en mukaddes ayıdır.Bu ay, her mü'minin hürmet etmesi icab eden bir aydır. Hatta bir kimse yolculuk veya kadın aybaşı gibi bir halde olursa halkın gözü önünde yemek yememesi icab eder. Ramazan-ı Şerifte lokanta açıldığı takdirde yolcu, aybaşı ve lohusa halinde olan kimseler yiyebilecekleri gibi mazereti olmayan kimseler de yiyebilirler ve bu sebeple mazereti olmayan kimselere yemek yedirmek suretiyle lokanta sahibi ile orada çalışan işçiler günaha girmiş olurlar. Ancak çocuklara yemek satmak veya iftar yemeğini hazırlamak ve oruç tutmakla mükellef olmayanlar için lokanta açıp çalıştırmanın bir mahzuru yoktur.

SORU 350 -Oruçlunun kolonya kullanması, dişlerini fırça ve macun ile yıkaması orucunu bozar mı?

CEVAP: Kolonya az da olsa içinde alkol bulunduğu için Şafii mezhebine göre kullanılması haramdır ve necistir. Kullanılmasına asla cevaz verilmemiştir. Hanefi mezhebinde ise üzümden imal edilmiş şarap kesin

olarak haramdır. Hakkında ihtilaf varid olmamıştır. Necaseti galize ile müteneccistir. Üzümden başka şeylerden işlenen alkollü madde hakkında üç çeşit görüş vardır.

1- Necaset-i muğallazadır.

2- Necaset-i muhaffefedir.

3- Tahirdir.

Racih görüş, necaseti muğallaza olması görüşüdür. Kolonya ister muhaffefe olsun ister muğallaza olsun şayet necis olarak onu kabul edersek Ramazan-ı Şerifin içinde ve dışında kullanılması caiz değildir, haramdır. Tahirdir desek her zaman kullanılmasında beis yoktur.

Dişleri macun ile fırçalamak meselesine gelince fırça misvak gibidir. Hatta fıkha göre misvak sayılır. Hanefi mezhebinde oruçlu olan kimse kuru olsun,

yaş olsun, öğleden evvel olsun, öğleden sonra olsun her zaman kullanılabilir. Ancak bazı rivayetlere göre Ebu Yusuf oruçlu olan kimsenin yaş misvakı kullanmasının mekruh olduğunu söylüyor. Şafii mezhebine göre öğleden evvel kullanılmasında beis yoktur. Öğleden sonra mekruhtur. Hülasa Hanefi mezhebinde müftabih olan kavle göre her zaman fırçanın kullanılması caizdir. Şafii mezhebinde öğleden evvel olursa beis yoktur. Öğleden sonra mekruhtur.

SORU 351 -Bir kimse vaktin gece olduğunu zan edip sahur yemeğini yer, bilahere fecirden sonra yemek yediğinin farkına varırsa orucuna bir halel gelir mi?

CEVAP: Vaktin gece olduğunu zannedip sahur yemeğini yer bilahare fecirden sonra yemek yediğinin farkına varırsa orucu bozulur. Ancak yaptığı işte kasıt olmadığı için günahkar sayılmaz. Orucunu gününe gün kaza eder.

SORU 352 -Oruçlu olan kimsenin, abdesi esnasında ağzına su verirken boğazına su kaçarsa orucu bozulur mu?

CEVAP: Oruçlu olan kimsenin abdest esnasında ağzına su verirken boğazına su kaçsa; oruçlu olduğunu hatırlamadan ağzına su almışsa ittifakla orucu bozulmaz. Oruçlu olduğunu hatırladığı takdirde ağzına su verirse Hanefi mezhebine göre orucu bozulur. Bilahare bir gün kaza etmek zorundadır.

Şafii mezhebine göre ise oruçlu olduğunu bildiği halde mübalağa yapmadan ağzına su almış ve boğazına kaçmışsa orucu bozulmaz. Amma mübalağa etmiş ise orucu bozulur. Yalnız abdest ve gusül gibi mecburi olan şeylerden başka bir maksat için ağzına su verirse mutlaka orucu bozulur.

SORU 353 -Ramazan-ı Şerifte oruçlu olan kimse cinsi münasebette bulunur, sonra kendisi hasta olur, zevcesi de adet halini görürse keffaret gerekir mi?

CEVAP: Ramazan-ı Şerifte oruçlu olan kimse eşiyle münasebette bulunur. sonra kendisi hastalanır, zevcesi de adet halini görürse Hanefi mezhebine göre keffaret sakit olur. Şafii mezhebine göre ise keffaret sakit olmaz.

SORU 354 -Bir kimse hasta veya misafir olduğundan orucunu tutamadan ve

kazaya imkan görmeden vefat ederse ne lazım gelir?

CEVAP: Bir kimse hasta veya misafir olduğundan oruç tutamaz, kaza etmeye de fırsat görmeden vefat ederse günahkar olmadığı gibi fidyesini de vermesi icab etmez.

Fakat seferden döndüğü veya hastalıktan iyileştiği halde kaza etmeden vefat ederse günahkar olur. Fidyesinin verilmesi için vasiyet etmesi lazımdır.

SORU 355 -İstanbul-Diyarbakır arasında sürekli yolculuk yapan bir şoför, zamanında oruç tutamadığı gibi, devamlı seferi olması dolayısıyla kaza da edememektedir. Ne yapması gerekir?

CEVAP: İslam dini hasta ve yolcuları mazeretten dolayı oruç tutmakla mükellef kılmamıştır. Mazeret ne kadar devam ederse şer'i ruhsat da o kadar devam eder. Bu gibi kimseler bir sene veya on sene sonra mazeretleri zail olunca oruç tutamadıkları günleri tesbit edip kaza ederler. Cenab-ı Hak buyuruyor ki: "Sizden bir kimse hasta veya yolcu olursa oruç tutamadığı günler sayısınca kaza edecektir" (Bakara süresi: 194).

SORU 356 -İğnenin orucu bozup bozmayacağı hakkında çeşitli sözler söylenmektedir. Bunun mahiyeti nedir?

CEVAP: İmam-ı Azam'a göre ağız gibi fıtrı bir menfezden mideye bir şey almak orucu bozduğu gibi vücudun herhangi bir yerini delmek ve yırtmak suretiyle fıtrı olmayan bir menfezden ona bir şey sokmak veya zerk etmek de orucu bozar. Fakat Ebu Yusuf. Muhammed ve İmam-ı Şafiı mezhebine göre fıtrı bir menfez olmayan bir yol ile vücudun içine bir şey sokulur veya zerk edilirse orucu bozmaz. Nevevi, "Bir kimse baldırına bir bıçak sokar veya içine ilaç zerk ederse orucu bozulmaz" diyor. Binaenaleyh hasta olan kimse imkanı varsa gündüz değil gece vaktinde iğnesini yaptırmaya gayret sarfetsin, fazla rahatsız olur veya gece vaktinde yaptıracak kimsesi olmazsa Hanefi olan kimse imameyne göre orucunu bozmadan iğnesini yaptırır. Bilahere ihtiyaten gününe gün kaza ederse iyi olur. Ama "karnına bir hançer sokarsa" Şafii mezhebine göre orucu bozulur. İmameyne göre bozulmaz.

SORU 357 -Ramazan-ı Şerif, Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarına rast geldiği zaman, Adana, Urfa, Mardin, Diyarbakır gibi sıcak bölgelerde

işçilerin oruç tutmaları çok zor veya imkansızdır. Misafir veya hasta gibi kimseler için ruhsat olduğu gibi bunlar için de herhangi bir ruhsat var mıdır?

CEVAP: Ramazan-ı Şerifte sıcak bir ülkede veya harareti yüksek bir maden ocağında çalışan kimse işini Ramazan'dan sonraya bırakması mümkün ise "yani geçim hususunda sıkıntı çekmeyecek ve malı telef olmayacaksa" muvakkaten işine son vermek mecburiyetindedir. Yoksa çalışmadığı takdirde kendisi veya çocukları sefalete maruz kalacak veya ekin gibi malı telef olacaksa her gece oruç tutmak için niyyet getirir. çalışamayacak hale gelirse orucunu bozar. Remli, Cami'ül-fetava'dan naklederek şöyle demektedir: Geçimini sağlamak için çalışıp oruç tutamazsa orucunu bozar.

Ancak çalıştığı iş kendisine ait olmaz, muhtaç olmayacak kadar mali durumu iyi ise oruç tutması mümkün olmadığı takdirde çalışıp orucunu bozması caiz değildir.

Mısır'ın bazı uleması, fabrikalarda çalışan işçiler mecburiyet altında kaldıkları takdirde misafir gibi oruçlarını başka bir zamanda kaza eder diyorlar.

SORU 358 -Oruç keffareti ne zaman gerekir?

CEVAP: Ramazan-ı şerifte oruç niyetini getirip özürsüz olarak kasden orucu bozmakla keffaret lazım gelir. Yani -varsa- bir köleyi hürriyete kavuşturmak, imkan yoksa ara vermeden iki ay oruç tutmak, buna da gücü yetmezse altmış fakire yemek yedirmektir. Ama niyet getirmeden orucu yemek kazadan başka bir şey gerektirmez.

Şafii mezhebinde Ramazan-ı Şerifte oruçlu olan kimse cinsi münasebette bulunduğu takdirde kendisine keffaret lazım gelir. Yemek yemek ve su içmekle keffaret söz konusu değildir. Sadece gününe gün kaza etmek lazım gelir.

SORU 359 -Gece ve gündüzü yirmidört saattan fazla olan ülkelerde "yani 66 enlem derecesinden itibaren doksan enlem derecesine kadar bulunan Müslümanlar" nasıl oruç tutacaklar? İftar vaktiyle imsak vaktini nasıl tayin edecekler?

CEVAP: Gece ve gündüzü yirmidört saatten fazla olan yerlerde vakit teşekkül etmediği halde namaz için mutedil veya en yakın memleketin vakti ölçü olarak alındığı gibi oruç için de ölçü olarak alınacaktır.

SORU 360 -Kur'an-ı Kerim, hasta ve yolcu olan kimselere oruç tutmama ruhsatını vermiştir. Fakat oruç tutmamayı mubah kılan hastalığın ölçüsü nedir?

CEVAP: Oruç tutmamayı mubah kılan hastalığın ölçüsünü fakihlerimiz şu şekilde beyan etmişlerdir:

1- Oruç tutmakla hasta olan kimsenin çok sıkıntı çekmesi,

2- Oruçtan dolayı ölüm tehlikesinin bulunması,

3- Oruçtan dolayı hastalığın artması veya şifanın gecikmesi. Bugün güvenilir doktorların beyanlarına göre oruç tutmamayı mubah kılan hastalıkların bazıları şunlardır:

1- Son safhada bulunan kalp hastalığı,

2- Verem ve ciğer iltihabı hastalığı,

3- Kanser hastalığı,

4- Şiddetli böbrek iltihabı,

5- İdrar yollarında iltihapla birlikte taşın bulunması,

6- İleri safhada damar sertliği,

7- Mide veya bağırsaklarda ülserin bulunması,

8- İleri safhada şeker hastalığı .

SORU 361 -Savaşa katılan kimsenin oruç tutması zor olduğundan orucunu bozabilir mi?

CEVAP: Savaş sahası 90 km. kadar (Şafii mezhebine göre 144 km. kadar) uzak olduğu takdirde tabiatıyla savaşçı misafir olduğundan oruç tutmak zorunda değildir. Cenab-ı Hak misafir olan kimselere oruç tutmama ruhsatını tanımıştır. Ama savaş sahası yakın olursa Şafii'ye göre oruç tutmak zorundadır. Hanefi mezhebine göre ise savaş sahası yakın da olsa oruç tutmaktan endişe eden kimse savaş edebilmek için oruç tutmayabilir.

HAC VE KURBAN

HAC

SORU 362 -İhram ne demektir?

CEVAP: İhram, hac veya umre niyetini getirip menasike girmektir. İhram, avam tabakasının zannettiği gibi malüm olan havlulara bürünmekten ibaret değildir. Hatta bir kimse hac veya umre niyetini getirip dikili elbisesini soymadan menasikini eda ederse haccı veya umresi sahihtir. Ancak dikili elbise ile onu eda ettiği için günahkar olur. Ve ceza olarak bir davar kesmesi gerekir.

SORU 363 -Birisi hacca gitmek istiyor. Ancak mikatın dahilinde olan Cidde'de bir müddet kalıp alış-veriş yapmak veya çalışmak istiyor. Mikatı ihramsız geçirmesi caiz midir?

CEVAP: Alış-veriş yapmak, çalışmak veya akrabalarını ziyaret etmek maksadıyla Mekke'den evvel Cidde'de kalmak istiyorsa, mikatta ihrama girmesi ıcab etmez. Serbest olarak Cidde'ye gidebilir. Cidde' de işini tamamladıktan sonra Hanefi mezhebine göre Harem hududuna varmadan herhangi bir yerde ihrama girer. Şafii mezhebinde ise ikamet yerinde ihrama girer.

SORU 364 -Haccü'l-Kıran, Haccü'l-ıfrad ve Haccü'l temettü ne demektir?

CEVAP: Haccın üç çeşidi vardır.

1- Haccü'l-Kıran, hac ve umre niyetini getirerek her ikisini birlikte eda etmektir.

2- Haccü'l-ıfrad, hac niyetini getirip önce onun menasikini ifa eder. Bayram günlerinden sonra da umre menasikini yerine getirir.

3- Temettü ise, önce umre niyetini getirip menasikini eda etmek. Bilahare Arafata çıkılacağı gün Mekke'de hacca niyet edip menasikini eda etmektir. Afaki yani mikat haricinden gelen kimse bunlardan istediğine niyet edebilir. Üçü de caizdir. Haccü'l-ıfrad için kurban kesilmez. Temettü ve Kıran için kurban kesmek icab eder.

SORU 365 -Mikatın içinde bulunan Cidde halkı, ihrama girmeden Mekke'ye giriyorlar. İhramsız Mekke'ye girmek caiz midir?

CEVAP: Mikatın dahilinde bulunan Cidde halkının ihrama girmeden Mekke'ye gidip gelmeleri caizdir. Çünkü normal olarak Mekke'ye gidip gelmeleri her zaman vaki olması muhtemeldir. Her defasında ihrama girmeleri gerekli kılınsaydı onlara ağır gelirdi.

Ancak onlardan hac veya umre niyetiyle Mekke'ye gitmek isteyen kimse Şafii'ye göre ikamet ettiği yerde, Hanefi'ye göre de Hıll'ın herhangi bir yerinde ihrama girer. Yani isterse ikamet ettiği yerde isterse Harem hududuna yakın bir yerde ihrama girer. Ayrıca Cidde halkı ihramsız Mekke 'ye gidebildiği gibi afaki -mikatın haricin- den gelen işi için Cidde'ye gider kalırsa hac veya umre menasikini yapmak istemediği takdirde Cidde halkı gibi ihramsız Mekke'ye gidip gelebilir.

SORU 366 -Velisi olmayan bir kadın hacca gidebilir mi?

CEVAP: Şafii mezhebine göre haccın kadına vacip olabilmesi için, kocası veya mahremi veya güvenilir bir kaç kadının bulunması gerekir. Yani kadının kocası veya mahremi varsa onunla birlikte hacca gider, yoksa bir kaç kadın bulunduğu takdirde onların refakatiyle hacca gidebilir. Şayet bunlar da bulunmazsa emniyet olduğu halde hacca gitmeye mecbur değildir. Amma isterse gidebilir? Yalnız kadın hac farizasını eda etmiş, nafile olarak hacca gitmek isterse, ancak kocası veya mahremiyle birlikte gidebilir. Kadınlarla birlikte gitmesi caiz değildir.

Hanefi mezhebine gelince kadın, kocası veya mahremi olmazsa hiç bir surette hacca gidemez. Mutlaka gitmek isterse nafile haccı olmamak şartıyla yolculuk hususunda Şafii mezhebini takliden gidebilir.

SORU 367 -Hac farizasını ifa etmeyen kimse başkasının yerine hacca gidebilir mi?

CEVAP: Hac farizasını ifa etmeyen kimsenin başkasının yerine hacca gitmesi doğru değildir. Bununla beraber Hanefi mezhebinde böyle bir hac yapılırsa sahihtir, batıl değildir. Ancak tahrimen mekruh sayılır. Şafii mezhebine göre ise hacca gitmeyen kimsenin başkasının yerine hacca gitmesi sahih değildir.

SORU 368 -Bir kimse Cemretü'l- Akaba denilen büyük çukura taş atmadan önce tıraş olursa ne lazım gelir?

CEVAP: Cemretü'l- Akaba denilen büyük çukura taş atmadan veya kesilmesi gereken kurbanı kesmeden önce tıraş olursa İmam-ı Azam'a göre ceza olarak bir davar kesmesi lazımdır, İmameyne göre ise tertip vacip olmadığı için bir şey icab etmez.

SORU 369 -İhramsız olarak Safa ile Merve arasında sa'y etmek caiz midir?

CEVAP: Safa ile Merve arasında sa'y edebilmenin iki şartı vardır. Birincisi, tavaftan sonra olması, ikincisi, ondan önce ihramın bulunmasıdır. Tavaftan sonra ve ihramdan evvel yapılan sa'y caiz değildir. Hac için Safa ile Merve arasında yapılan sa'y, Arafat vakfesinden önce olursa ihramın bulunması şarttır. Yoksa Arafat'tan sonra olursa şart değildir.

Mutemetti olan kimse Arafat vakfesinden önce hac için sa'y etmek isterse Arafat'a çıkmadan evvel ihrama girer ve bir nafile tavafını yapar. Sonra hac için sa'y eder. Hanefi de caiz olduğu gibi Şafii mezhebinin Beğevi gibi bazı alimlerine göre de caizdir.

SORU 370 -Mukim olan kimse Arafat'ta seferi namaz kılabilir mi?

CEVAP: Mukim olan kimse Hanefi mezhebine göre imamla birlikte öğle ile ikindi namazını cem-i takdim olarak kılar. Fakat seferi kılamaz. Şafii mezhebine göre misafir olmayan kimse ne cem-i takdim ne de seferi namaz kılamaz.

SORU 371 -Mina'da her sene yüzbinlerce hayvan kesilip atılıyor ve sonra toprağa gömülüyor. İslam dini israfı sevmediği halde nasıl buna meydan veriliyor?

CEVAP: Asr-ı saadetten bindokuzyüzkırklara kadar hac mevsiminde büyük izdiham meydana gelmiyordu. Her sene hacca gidenlerin sayısı yüzbin ile ikiyüzbin arasında idi. Kesilen kurbanlar fazla sayılmıyor ancak mevcut fakirlerin ihtiyacını karşılıyordu. Fakat kırklardan sonra hayat şartları değişti.

Hava, kara ve deniz vasıtaları çoğaldığı gibi insanlar da çoğalıp imkanları bollaştı. Ve hacıların sayısı kabardı. Yani bu israfın takriben kırk senelik bir mazisi vardır. Yeni olmakla beraber üzülmemek mümkün değildir. Bugün Asya ve Afrika'da nice ülkeler vardır ki açlıkla başbaşa bırakılmış, şurada burada çadır hayatını yaşayan milyonlarca mülteci Müslüman unutulmuştur. Bunlar böyle bir sefalet içerisinde kıvranırken biz de bu büyük serveti burada heder ediyoruz. Hacerü'l- Esvedi öpmek sünnet olduğu halde başkasına eziyet vermek söz konusu olunca öpülmesini yasaklayan bir din elbette bu israfı da yasaklar ve bunu önlemek için tedbir almak icab eder.

Devletçe şimdiye kadar herhangi bir tedbir alınmamış ise biz Müslümanların tedbir alması gerekir. Bizim yapabileceğimiz şey de Haccı İfrad niyetini getireceğiz, getirmek için hacıları teşvik edeceğiz. Hac el-Kıran Hanefi mezhebinde daha iyi ise de milyonlarca para değerinde kurban heder edileceği için artık iyiliği söz konusu olamaz. Ayrıca Haccu'l-İfrad Şafii mezhebine göre daha efdaldir. Bilindiği gibi haccı ifrad yapan kimsenin kurban kesmesi vacip değildir.

SORU 372 -Hacerü'I-Esved, bir taş olduğu halde neden kendisine bu kadar saygı gösteriliyor? Her zaman onu öpmek sünnet midir?

CEVAP: İbrahim (a.s) Kabe'yi inşa etmek için Mekke'de bulunduğu sırada Ebu Kubeys adındaki dağa gidince orada Hacerü'l- Esvedi gördü, çok hoşuna gittiği için onu alıp Kabe'nin duvarına yerleştirdi. Ve bu sebeple İbrahim al-Halil'den kalan en büyük yadigarlardan biri oldu. Bunun için İslamiyet de ona büyük bir kudsiyet verdi, Allah'ın sağ eli olarak kabul edildi. Peygamber, (sav) Hacerü'l- Esved, Allah'ın sağ elidir," buyurdu. Yani bir kimse Allah'a biat etmek isterse elini Hacerü'l-Esvede dokunmak suretiyle biat eder. Peygamber (sav) onu öptüğü için biz de onu öpüyoruz. Yoksa 'onun hiç bir tesiri yoktur. Hz. Ömer (r.a) buyuruyor ki: "Allah'a yemin ederim ki, ey taş senin hiç bir fayda ve zarar vermiyeceğini biliyorum. Resulüllah'ın seni öptüğünü görmeseydim seni öpmezdim." Tavaf ederken bir şavtın başında izdiham olmadığı zaman onu öpmek sünnettir. Fakat izdiham olursa eziyete vesile olduğundan onu öpmek haramdır. Peygamber (sav) Ömer'e (r.a) hitaben: "Hacerü'l-Esvedi öpmek için kalabalığa girme. Çünkü sen kuvvetlisin, zayıfa eziyet verebilirsin" buyurur.

SORU 373 -Arafat'ta cem-i takdim olarak namaz kıldıktan sonra sünnet kılmak caiz midir?

CEVAP: Arafat'ta cem-i takdim olarak namaz kıldıktan sonra vakfe zamanı girdiği için sünnet kılmak caiz değildir, mekruhtur.

SORU 374 -Hac ve umre menasikini bitirdikten sonra ihramda olan kimse, kendi kendini veya başkasını tıraş edebilir mi?

CEVAP: Hac veya umre menasikini ifa etmiş olan kimse henüz ihram elbisesini çıkarmadığı halde kendi kendini tıraş edebildiği gibi başkasını da tıraş edebilir.

SORU 375 -Temettü haccı yapan kimse Arafat'a çıkmadan önce boş zamanını değerlendirmek için arasıra umre yapabilir mi?

CEVAP: Mutemetti olan kimse Arafata çıkmadan evvel haremin dışına çıkmak suretiyle umre niyetiyle ihrama girebilir. Çünkü arefe, bayram ve teşrik günleri hariç her zaman umre getirmek caizdir. Ancak Haccü'l-ifrad veya Haccü'l-Kıran niyetini getirmiş olan kimse ihramda olduğundan dolayı umre yapamaz.

SORU 376 -Safa ile Merve arasında her zaman sa'y etmek caiz midir?

CEVAP: Her zaman Kabe'yi tavaf etmek caiz ve ibadet olduğu gibi, Safa ile Merve arasında her zaman sa'yetmek caiz değildir. Ancak hac veya umre için sa'y yapılır, tekrar ı caiz değildir.

SORU 377 -Cemrelere taş atmanın vacip olduğu malumdur. Mina'da gecelemek de vacip midir?

CEVAP: Şafii mezhebinde cemrelere taş atmak vacip olduğu gibi Mina'da gecelemek de vaciptir. Fakat Hanefi mezhebinde gecelemek vacib değil, sünnettir.

SORU 378 -Fakir bir kimse başkasının yardımıyla umreye giderse

kendisine hac farz olur mu?

CEVAP: Fakir bir kimse başkasının yardımıyla umreye giderse Mekke-i Mükerreme'ye vardığı zaman hac mevsimi yani eşhürü'l-hac olan Şevval, Zilkade ve Zilhicce'nin ilk on günü girmiş ise şüphesiz kendisine hac farz olur. Çünkü haccın vacib olmasının şartlarından biri vakittir, yani hac aylarıdır. Hac mevsimi girmemiş ise bazı ulemaya göre Mekke-i Mükerreme'ye varmakla hac farz olur. Ama racih kavle göre farz olmaz. Çünkü yukarıda beyan edildiği gibi haccın farz olmasının şartlarından biri hac mevsimini idrak etmektir.

Yalnız zamanımızda hac mevsiminden evvel umreye giden bir fakire kesinlikle hac farz değildir. Çünkü hapis ve orada kalma yasağı gibi maniler vardır. Bunun için haccın farziyeti sakit olur. Malum, olduğu gibi Suudi Arabistan hükümeti umreye giden kimseye bir aydan fazla orada kalmasına müsaade etmez.

SORU 379 -Afaki -uzaktan gelen- bir kimse Mekke-i Mükerreme'ye gidip bir kaç gün kaldıktan sonra Arafat'a çıkarsa orada namazını seferi olarak mı kılacaktır?

CEVAP: Hanefi olan kimse onbeş günden az Mekke'de kalmış ise henüz mukim sayılmadığı için, Mekke'de seferi namazı -mukim imama uymadığı takdirde- kılacağı gibi, Arafat'ta da kılacaktır. Onbeş gün ve daha fazla Mekke'de kalmış ise Mekke'de iken mukim sayılır. Arafat'a çıktığı zaman -Hac menasikini ifa ettikten sonra memleketine dönmek niyetinde olduğu takdirde- Arafat'a çıkmak üzere Mekke'yi terk ettiği gibi seferi namazını kılacaktır.

Şafii olan kimse, Mekke'de dört günden az kalmış ise henüz seferi bitmediğinden Mekke'de seferi namazını kılabildiği gibi Arafat'a çıktığı zaman da aynı şekilde devam edecektir. Dört gün ve daha fazla Mekke'de kalmış ise mukim sayılır, Arafat'a çıktığı zaman hacdan sonra Mekke'de kalmamak şartıyla sefere başlamış sayılır ve namazını seferi olarak kılabilir.

SORU 380 -Peygamber'i ziyaret etmek haccın farz veya vaciplerinden midir?

CEVAP: Peygamber'i ziyaret etmek haccın farz veya vaciplerinden biri değildir. Hac menasiki ile ilgisi yoktur. Hatta Peygamber'i ziyarete gitmeden haccın gereği yerine getirilirse hac sahih sayılır. Ancak Peygamber'i ziyaret etmek Cumhur-u ulemaya göre müstakil bir sünnet-i müekkededir. Peygamber (sav) ziyaretiyle ilgili şöyle buyuruyor: "Vefatımdan sonra beni ziyaret eden,

hayatımda beni ziyaret eden kimse gibidir". Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor: "Kabrimi ziyaret eden kimse şefaatıma hak kazanmıştır". Her ne kadar bu hadislerin senedinde inkita var ise de bu babda benzeri hadisler çok olduğundan birbirini kuvvetlendiriyorlar. Ayrıca Peygamber (sav) ve sahabe birinci derecede dahil olmak üzere ölüleri ziyaret etmek sünnettir. Peygamber (sav); "Öıüleri ziyaret ediniz. O size ahireti hatırlatır" buyurur, İbn'i Ömer (r.a), herhangi bir yolculuktan sonra Medine'ye döndüğünde, önce Mescid-i Nebevıye gider, sonra Ravza-ı Mutahhara'ya varıp Peygamber'e, Ebu Bekir ve Ömer'e selam verirdi.

EI-Hafız İbn-i Hacer şöyle der: "Peygamberi ziyaret etmek en faziletli ve ümit verici vesilelerden biridir. Başka bir şekilde inanmak İslam halkasının boyundan çıkmasına sebep olduğu gibi Allah, Resulüllah ve büyük ulemaya ters düşmektedir." Yalnız şunu unutmamak lazımdır ki Peygamber (sav) en şerefli ve en büyük mahluk olmakla beraber Allah Teala'dan istenilmesi gereken şeyleri ondan istemek ve onu uluhiyet derecesine yükseltmek büyük bir hatadır. Küfre götüren bir tavırdır. Ayrıca Peyamber'in kabri etrafında dolaşmak, tavaf etmek, Ravzayı Mutahhara duvarına yapışmak, demirlerine el sürmek ve öpmek caiz değildir.

SORU 381 -Peygamber'i ziyaret için Medine-i Münevvere'de sekiz gün kalmak icab eder mi?

CEVAP: Peygamber'i ziyaret için Medine-i Münevvere'de sekiz gün kalmak icab etmez. Ziyaret bir defa Ravzayı Mutahhara'ya gidip Peygambere selam vermekle hasıl olur. Ancak Mescid-i Nebevi (Peygamberin Mescidi)nin fazileti hakkında bir çok hadis varid olmuştur. Ez cümle Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Mescidü'l- Haram (Mekke-i Mükerreme'deki mescid) müstesna, şu mescidimde kılınan bir namaz başka bir mescidde kılman bin namazdan daha hayırlıdır".

Bir başka hadiste de şöyle buyuruyor: "Ara vermeden şu mescidimde kırk namaz kılan kimse için ateşten ve azabdan beraet yazısı yazılır. Ve nifaktan da kurtulmuş olur". Demek ki kırk namaz (ki sekiz günün namazıdır)ın fazileti meselesi Peygamber'in ziyaretine değil, Mescid-i Nebevi'nin ehemmiyetine matuftur.

SORU 382 -Hacca giden kimse bedel olarak, yani başkasının yerine hacca gidebilir mi?

CEVAP: Başkasının yerine Hacca gitmek caizdir, İbn'i Abbas'tan rivayet edilmiştir: "Haccetü'l-veda senesinde Has'am kabilesinden bir kadın gelip:

-Ya Resulallah! Allah'ın kullarına farz olan hac ihtiyarlık

devresinde babama yetişti. Kendisini deve üzerinde tutacak bir takati yoktur. Onun yerine hacca gidebilir miyim? diye sordu:

Allah Resulü kendisine "evet" dedi (Buhari). Bedel gönderebilmek için, hac vacip olduğu halde görevini yerine getirememiş olması. Ayrıca hacca gitmesini alıkoyacak ihtiyarlık ve müzmin hastalık gibi bir engel olursa hayatta iken yerine birisini hacca göndermesi icap eder.

Yalnız Şafii mezhebine göre: Haccetmeden vefat eden bir zengin, vasiyet etsin etmesin yerine birisinin gönderilmesi gerekir. Zimmetinde bulunan borçların ödenmesi için vasiyet etmese de ödenmesi lazım geldiği gibi.

Bedel olarak yapılacak haccın bir takım şartları vardır. Bunları bilmek ve yerine getirmek lazımdır, aksi takdirde hac sahih olmayacaktır.

1- Asilin hayatta olduğu takdirde müsaade etmesi. Onun müsaadesi olmadan yerine hacca gitmek caiz değildir. Hayatta olmadığı takdirde, yerine hacca gitmek için birisini tayin etmiş ise, ondan başkasının yerine gitmesi caiz değildir. Tayin etmemiş ve vasiyet etmemiş ise varisin veya varisin izniyle birisinin gitmesi gerekir.

2- Asilin hayatta olduğu takdirde ölüme kadar aczin, yani hacca gidememesinin devam etmesidir. Şayet bir ara hacca gitmekten aciz olmuş ve bu sebeple birisini yerine hacca göndermiş ve bilahare aczi zail olmuşsa, yerine eda edilmiş olan hac sahih sayılmaz.

3- Masrafın hepsi veya ekserisinin gönderenin malından olması. Yalnız meyyit vasiyet etmemiş ise herhangi bir kimse onun yerine hacca gidebilir. Vasiyeti varsa mutlaka meyyitin terekesinden olması icap eder. Malın üçte biri yeterse kendi memleketinden, yetmezse yettiği yerden birini göndermek gerekir. Şafii mezhebine göre hac farz olduğundan vasiyet etmezse de sülüse yani üçte birine bağlı değildir. Bütün tereke ancak hacca kafi gelse de mutlaka birisini hacca göndermek lazımdır.

4- Gönderilmesi tasarlanan ve onunla akit yapılan kimsenin bizzat gitmesi lazımdır. Şayet hasta olur veya hapse düşerse, veyahut

ölürse asil veya gönderenin izni olmadan başkasının haccetmesi caiz

değildir.

5- Bedel olarak gidenin mikat'ta ihrama girerken, kimin yerine gitmiş ise onun için niyet etmesi lazımdır.

6- Gönderenin veya asilin emrettiği şekilde hareket etmek. Şayet Hac-ı ifradı kendisine emretmiş ise, Hac-ı Temettü yapması caiz değildir. Hac-ı İfrad yerine Hac-ı Kıran yaparsa Ebu Yusuf ile Muhammed'e göre caizdir. İmam-ı Azam'a göre caiz değildir.

7- Bedel olarak gidenin ehil, yani mükellef yani akıl baliğ olması. Akıl ve baliğ olmayan kimse başkasının yerine hacca gidemez. Hacca gitmeyen kimse ehil olduğundan başkasının yerine hacca giderse, haccı sahihtir, ancak tahrimen mekruhtur. Şafii mezhebine göre ise caiz değildir.

Yukarıda saydığımız şartlar, bedel olarak eda edilen haccın, ölüye veya aciz olduğundan dolayı hacca gidemeyen ve hayatta olan kimseye farz olan haccın yerine kaim olması için şart koşulmuştur.

SORU 383 -Bir kimse görevli olarak hacca giderse, herhangi bir kimsenin yerine hac yapabilir mi?

CEVAP: Yukarıda zikredilen şartlara riayet etmek suretiyle herhangi bir kimsenin yerine hac ederse caizdir. Ancak durumu müsait olan kimse hacca gitmemiş ve yerine birisini göndermek için vasiyet etmiş ise, yerine gidecek olanın harcırahı mirasından verilmesi gerektiğinden, görevli olarak gidenin harcırahı Diyanet İşleri Başkanlığına ait olacağına göre caiz değildir. Yani bir görevlinin harcırahı Diyanet İşleri Başkanlığına ait olduğundan ve hac da taat olup onun karşılığında ücret almak caiz olmayacağı için, hiçbir surette söz konusu olan görevlinin para karşılığında ibadet yapması caiz değildir.

Şafii mezhebine göre hac karşılığında ücret almak caizdir. Dolayısıyla görevli olarak hacca giden kimse ücret karşılığında başkasına nıyabeten hac edebilir. Yalnız vasiyet etmeden ölen veya hacca gidemeyecek yaşlı veya sakat olan kimsenin yerine ücretsiz olarak hac ibadetini yapabilir.

SORU 384 -Bilindiği gibi Suudı Arabistan'da İslam Bankası kurban kesmek üzere makbuz mukabilinde hacılardan para alıyor ama, kurbanın ne zaman kesileceği belirtilmiyor. İhramdan çıkmadan önce kesilebileceği gibi sonra da kesilebilir. Ancak, hacılardan kahir ekseriyeti büyük şeytan denilen cemreyi taşladıktan sonra -nasıl olsa kurbanım ya kesilmiştir veya kesilecektir, diyerek- hemen ihramdan çıkıyor. Hacının, kurbanın kesilip kesilmediğini bilmediği halde kesildiğini tahmin ederek ihramdan çıkması caiz midir?

CEVAP: İmam-ı Azam'a göre tertibe riayet etmek gerekir. Tertib, önce şeytanı taşlamak, sonra kurban kesmek, sonra da traş olmaktır. Bu tertibe riayet etmeyen kimselerin günaha girmekle beraber, bir kurban daha kesmeleri lazımdır.

Şafii mezhebine ve İmameyn'e göre ise tertibe riayet sünnettir. Maliki mezhebinde ise tertibe riayet etmek vaciptir. Yani önce taşlayacak, sonra kurban kesecek, sonra traş olacak, bilahare de Tavafü'l-İfada yapacaktır. Ancak, taşlamadan evvel kurban kesse veya kurban kesmeden evvel traş olsa bir şey gerekmez. Netice; İslam bankasının yaptığı şey İmam-ı Azam'a göre caiz değildir. Ama İmam-ı Şafii ve İmameyn'e göre caizdir. Çünkü onlara göre tertibe riayet etmek sünnettir. Ayrıca Şafii mezhebine göre kurbanın, kurban günlerinde kesilmesi de vacip olmadığı gibi ihramda iken Arafat'a çıkmadan önce de ve kurban günlerinden sonra kesilse de olur. İmameyne göre tehir etmek caiz değilse de tehir edildiği takdirde bir ceza terettüp etmez.

SORU 385 -Kur'an-ı Kerim'de adı geçen ve halk arasında çokça sözü edilen Hacc-ı Ekber ne demektir?

CEVAP: Hacc-ı Ekber hakkında çeşitli görüşler vardır. Kesin olarak onu teşhis etmek mümkün değildir. Bir görüşe göre Hac-ı Ekber, Haccül kıran'dır. Yani ihrama girerken hem hac, hem umre niyetini getirip her iki menasiki birlikte yürütmektir.

Diğer bir görüşe göre Hacc-ı Ekber hac mevsiminde eda edilen menasikdir. Haccı asğar da umredir. Üçüncü görüş ise cuma günü ile arefe gününün birleştikleri yılda eda edilen hacca Hac-ı Ekber denilir.

SORU 386 -Birçok kimse Hacc-ı Ekber'den ve onun faziletinden söz ediyor, Hacc-ı Ekber ne demektir? Halk arasında söylendiği gibi Hacc-ı Ekber'in böyle bir sevabı var mıdır?

CEVAP: Arefe günü Cuma gününe denk gelirse buna Hacc-ı Ekber denilir. Peygamber (sav) şöyle buyurur: "Arefe günü Cuma gününe denk geldiğinde en şerefli gündür, Yetmiş hacdan daha efdaldir, "

Tecrıed es-Sahih bu hadisi nakletmekte ve Zeyla'i de aynı şeyi söylemektedir.

SORU 387 -Bir çok kimse ölmüş baba ve annesi için hac yaptırmak gayesiyle hicaza Türk parası gönderiyor. Halbuki Türk parası orada geçmediği için bankada veya sarrafda riyale çevirmek gerekiyor. İzin almadan bu çevirme işini yapmak caiz midir?

CEVAP: Bedel yaptırmak gayesiyle emaneten başkasına ait Türk parasını götüren kimsenin durumu bildirip riyale çevirmek için emanet sahibinden izin alması lazımdır. İzin almamış ise durumu bildiği takdirde memnun olacağını zannediyor ise bu işi yapmasında ve Hac-ı Bedel yapmak için birisini isticar etmesinde sakınca yoktur.

SORU 388 -Genellikle bazı hacılar hacdan memleketine dönerken zemzem suyu ve hurma getirmektedirler. Bir kısmı da teberrüken kutsal beldeden toprak veya çakıl taşlan getirmektedirler. Dinen hacıların yaptıklan bu iş doğru mudur?

CEVAP: Zemzem suyu ve hurma gibi şeylerin teberrüken getirilmesinde dinen bir sakınca yoktur. Zaten zemzem suyu ve hurma gibi şeyler, yerinden alınınca yerine yenisi gelir. Ama toprak ve taş gibi şeylerin getirilmesi caiz değildir.

SORU 389 -Umreye gitmek isteyen biri vakfe zamanı olmasa bile mukaddes Arafat'a gidip Allah'a ibadet edip dua etse faydası var mıdır?

CEVAP: İslam dininde Arafat denilen yer en mukaddes yerlerden biridir. Orada zamanında yani arefe günü yapılan ibadet dua ve duruşun büyük değeri vardır. Allahu Teala Arafatta vakfe yapanlarla iftihar eder. Peygamberimiz (sav) bir hadislerinde şöyle buyurur: "Arefe günü Cenabı Allah, Arafattaki kullarıyla meleklerin yanında iftihar edip şöyle der: Kullanma bakınız, uzak yollardan kirli ve tozlu olarak kızgın güneşin altında bana geldiler, sizi şahid kılıyorum ki, ben günahlarını bağışladım" (Beyhaki).

Ama zaman, arefe günü olmazsa Arafat mevkiinde yapılan ibadet ve duanın fazilet yönünden hiç bir özelliği yoktur. Bunun için bu maksatla Arafat'a gitmenin de anlamı yoktur. Umreye gittiğinde Arafat'a gidip gitmemekde bir mahzur yoktur. İbadet ve dua için gidilmez.

SORU 390 -Hacılarımız hacdan dönünce beraberinde zemzem suyunu getirip, ziyaretçilerine ikram ederler. Ziyaretçiler de zemzem suyunu içmek için hemen ayağa kalkıp içerler, bununla ilgili herhangi birşey sabit olmuş mudur?

CEVAP: Zemzem suyu ile abdest suyunun artığını ister ayakta, ister oturarak içmek sünnettir. İçen kimse ikisinin arasında muhayyerdir. Bunlardan başkasında ayakta içmek, tenzihen mekruhtur. Yani sünnet olan, o suyun içilmesidir. Hangi keyfiyet üzerine olması ise mühim değildir.

SORU 391 -İhramda olan kimsenin hamam v.s. yerlerde sabun ile yıkanması caiz midir?

CEVAP: İhramda olan kimsenin hamam v.s. de sabun ile yıkanması Şafiı mezhebine göre caizdir. Ebu Eyyüb'den rivayet edildiğine göre Peygamber (sav) de "İhramda iken yıkanırdl".

Hanefi mezhebine göre ise sabunsuz veya kokusu olmayan sabun ile yıkanmakta bir sakınca yoktur. Fakat kokulu sabun ile yıkanmak haramdır.

SORU 392 -Adet halinde olan bir kadın Arafat vakfesini yapabilir mi?

CEVAP: Adet halinde olan bir kadın Arafat vakfesini yapabilir, Müzdelifede durup dua edebilir ve Mina'da Cemrelere taşlarını atabilir. Bu husus için hiç bir sakınca yoktur. Yalnız Mescidü'l-Haram ve başka camilere giremez. Dolayısıyla Kabe'yi de tavaf etmesi haramdır. Şafii mezhebinde o halde yapılan tavaf sahih değildir. Hanefi mezhebine göre de sahih ise de tahrimen mekruhtur. Ceza olarak bir deve kesmek de icab eder. Eskiden Safa ile Merve, Mescidü'l-Haram'ın dışında oldukları için adet halinde olan kadın sa'y edebilirdi. Şimdi ise Safa ile Merve, Mescidü'l-Haram'ın müştemilatından oldukları için sa'y etmesi de haramdır.

SORU 393 -Tavaf esnasında kamet getirilecek olursa ne yapmak icab eder, Namaza mı durulacak yoksa tavafa mı devam edilecektir?

CEVAP: Tavaf esnasında kamet getirilecek olursa mutlaka tavafı bırakıp namaza durmak icab eder. Namaz bittikten sonra kaç şavt yapmış ise onları hesaplayacak ve üzerine bina edecektir. Yani namaz araya girse de tavafa zarar vermeyecektir, İbn'i Abbas (r.a) tavaf esnasında cenaze namazına çıktı, döndükten sonra gelip daha önce eda ettiği şavtlar üzerine bina etti.

SORU 394 -Tavafta büyük izdiham olduğu için Mescidü'l- Haram'ın içinde fakat Kabe'den uzak eyvanlann yanında tavaf edilse caiz midir?

CEVAP: İzdiham olsun olmasın bir kimsenin, Mescidü'l-Haram'ın içinde Kabe ile kendisi arasında bir duvar olmamak şartıyla Kabe'den uzak bir dairede Kabe'yi tavaf etmesinde hiç bir sakınca yoktur.

SORU 395 -Bir afaki -Mikat haricinden gelen kimse- ihrama girmeden mikatı aşar sonra ihrama girip menasiki ifa ederse caiz midir?

CEVAP: Bir afaki ihrama girmeden mikatı aşdıktan sonra Mekke'de veya başka bir yerde ihrama girip menasiki ifa ederse haccı sahih sayılır. Yalnız günahkar

olur. Ayrıca kurban kesmek zorundadır. Kurban kesmekle günahtan kurtulmaz. Böyle olsaydı o zaman herkes bunu yapardı. Şayet mikatı geçip Mekke'ye varır ve ihrama girmeden tekrar mikata dönüp ihrama girerse kurban sakit olur. İhrama girdikten sonra mikata dönerse kurban sakit olmaz.

SORU 396 -Bir kimse Mina'da Cemre taşlamasını son güne bırakırsa ne lazım gelir?

CEVAP: Bir kimse Mina'da Cemre taşlamasını son güne bırakırsa son günde bütün geçen günlerin taşlamasını telafi etmesi icab eder, imameyn'e göre geciktirmeden dolayı bir şey lazım gelmez. İmam-ı Azam' a göre bir kurban kesmek icab eder. Ama birinci günü taşlamaz, ikinci günü telafi ederse bir şey lazım gelmez.

Şafii mezhebine göre de durum böyle olmakla beraber yine kurban kesmek de icab eder. Ayrıca bu telafi zevalden önce olabildiği gibi zevalden sonra da olabilir.

SORU 397 -Kalabalıktan dolayı Cemreler'e taş atmak zor olursa kadın, yerine taş atmak maksadıyla bir vekil tayin edip Cemreler'e taş attırsa caiz midir?

CEVAP: Kalabalıktan dolayı Cemreler'i taşlamak zor da olsa yerine taş atmak maksadıyla bir vekil tayin edemez. Böyle bir ruhsat ile ilgili bir şey varid olmamıştır. Erkek ile kadın arasında fark yoktur.

SORU 398 -Bir kimse Mekke'de gecesini geçirip gündüz Mina'ya gidip Cemreler'i zamanında taşlarsa ne lazım gelir?

CEVAP: Bir kimse Mekke'de gecesini geçirip gündüz de Mina'ya giderek Cemreler'i taşlarsa Hanefi mezhebine göre bir şey lazım gelmez. Ancak Peygamber (sav)'in sünneti olan Mina'da gecelemeyi terkettiği için iyi yapmamış olur. Abbas (r.a) hacılara su vermek için Mekke'de gecelemek hususunda Peygamber (sav)'den izin istedi. Peygamber (sav) de izin verdi.

Şafii mezhebine göre Mina'da gecelemek vacib olduğu için onu terkeden kimse günahkar olur. Ayrıca kurban kesmek de icab eder.

SORU 399 -Büyük şeytanı taşlayıp tıraş olduktan sonra hastalanıp ziyaret tavafını yapmadan memleketine dönen kimsenin haccı sahih midir, değil midir? Değilse ne yapması gerekir?

CEVAP: Büyük şeytanı taşlayıp tıraş olduktan sonra hastalanıp tavaf ziyaretini yapmadan memleketine dönen kimsenin haccı bitmiş sayılmaz. Çünkü ziyaret tavafı haccın bir rüknüdür. Bu rüknü, eda etmeden hac farizası eda edilmiş sayılmaz. Ancak büyük şeytan taşlandığı ve tıraş olunduğu için birinci tahallül hasıl olur ve bununla kadın müstesna her şey mubah sayılır. Onu tamamlamak için Mekke'ye dönüp ziyaret tavafını yapması lazımdır. Bu tavaf, yapılmadan kadınla ilişki kurmak kesinlikle yasaktır. Her münasebet için bir kurban icab eder.

Ancak ihramı terketmek niyetiyle münasebette bulunan böyle bir kimse ihramı baki kalmakla beraber sadece birinci münasebet için kurban lazım gelir. Diğer münasebetler için gerekmez.

SORU 400 -İhramda olan kimse hasta olursa ihramdan çıkabilir mi?

CEVAP: İhramda olan kimse hastalanır, menasike devam edemezse Hanefi mezhebine göre ihramdan çıkmak niyetiyle harem mıntıkasında bir kurban kestirir ve akabinde ihramdan çıkar. Şafii mezhebine göre ise hastalıktan dolayı ihramdan çıkamaz, sabreder. Ancak ihrama girerken şart koşmuşsa yani ihrama niyet ettiği zaman: "Ben hastalandığım takdirde ihramdan çıkarım" demiş ise o zaman ihramdan çıkması caizdir.

Hz. Aişe (r.a) rivayet edip şöyle diyor: Peygamber (sav) hasta olan Zübeyir'in kızı Duba'a'nın halini sormak için yanıma girdi ve buyurdu ki:

-Sen hacca niyet etmek istiyor musun?

Duba'a:

-Kendimi hasta hissediyorum.

-Hacca niyet et ve: Allah 'ım beni nerede hapsedersen benim yerim

-ihramdan çıkacağım yer- orasıdır, şeklinde şart koş.

SORU 401 -Bir kadın ziyaret tavafını yapmadan evvel adet kanını görüp, kesilinceye kadar bekleyecek olursa arkadaşları memlekete döneceklerdir. Böyle bir durum karşısında ne yapmalıdır?

CEVAP: Ziyaret tavafını yapmadan adet halini gören bir kadının arkadaşları kendisini beklerse zaten adetten temizleninceye kadar beklemek zorundadır. Sonra normal olarak tavafı yapacaktır. Arkadaşları kendisini beklemezlerse

Şafii mezhebine göre arkadaşlarıyla birlikte geri dönerse tavafı zimmetinde kalacaktır. Mekke'ye dönemeyecek bir mesafeye varıncaya kadar kocasıyla birleşmesi caiz değildir. Böyle bir mesafeye gittikten sonra ihramdan çıkmak niyetiyle bir kurban kestirir. Bu kurbanı olduğu yerde kestirebileceği gibi bir vekil tayin etmek suretiyle haremde de kestirebilir. Saçını kısaltmamış ise saçını kısaltıp ihramdan çıkar ve böylece kocasıyla birleşmesi için bir sakınca kalmaz. Ziyaret tavafını yapmayan bir kadın imkan bulduğu zaman tekrar Mekke'ye dönüp zimmetinde kalmış olan ziyaret tavafını yapacaktır. Hanefi mezhebine göre ise böyle bir kadın ya adet kanından temizleninceye kadar bekler veyahut tahrimen mekruh da olsa adette iken ziyaret tavafını yapar ve ceza olarak bir deve keser.

SORU 402 -Adet kanının erken kesilmesi veya tavafini zamanında eda edebilmesi için adeti geciktirecek hap veya başka bir ilaç kullanmak caiz midir?

CEVAP: Tavafını eda edebilmek için adet kanının erken kesilmesi veya adetinin gecikmesi için hap veya başka bir ilaç kullanmakta beis yoktur.

Yalnız tıbben böyle bir ilacın zararı sabit olursa hac menasikine halel gelmemekle beraber buna teşebbüs eden bir kadın vebale girer.

SORU 403 -Bir kimse elde ettiği gayr-i meşru bir servet ile hacca giderse durumu nasıldır?

CEVAP: Gayr-ı meşru olarak elde edilen servet ile hacca giden kimsenin farzı sakıt olur. Ancak eda ettiği hac sevabından istifade etmez. Cenabı Allah, hacca giden kimsenin kul hakkı hariç bütün günahlarını bağışlar. Ancak islam'ın kabul etmediği bir yoldan kazanılan mal ile hacca giden kimse bu ihsan-ı ilahiden mahrum olur. Bunun için, hacca gitmek isteyen kimseye önce zimmetindeki kul haklarını iade edip tevbe etmeli, sonra mubah bir para ile Allah'a yönelmelidir.

SORU 404 -İhramda olan kimsenin isteği ve gücü dışında saç ve sakalından kıl düşerse bir şey lazım gelir mi?

CEVAP: İhramda olan kimsenin isteği dışında saç ve sakalından kıl düşerse bir şey icab etmez. Yalnız kılların düşmemesi için saç ve sakalını kaşımaktan çekinmelidir. Şayet saç veya sakalını kaşır da üç veya daha fazla kıl düşerse

bir kurban lazım gelir. Hanefi'ye göre başın dörtte birinden az olursa sadaka lazım gelir.

SORU 405 -İhramda olan kimse ihramda olmayanı tıraş edebilir mi?

CEVAP: İhramda olan kimsenin her ne kadar tıraş olması ve tırnak kesmesi caiz değilse de ihramda olmayan kimseleri tıraş edip tırnaklarını kesmesinde beis yoktur. Çünkü bunun faydası kendisine değil başkasına aittir.

Hanefi mezhebine göre ihramda olan kimse hac menasikini bitirmiş ise ihramda olmayanı veya ihramda olup da menasikini tamamlamış olan kimseyi tıraş edebilir. İhramda olan ve henüz menasikini bitirmeyen kimsenin başkasının tırnağını kesmesi ve tıraş etmesi caiz değildir. Bunu yapan kimse günahkar olduğu gibi bir sadaka vermesi de lazımdır.

SORU 406 -Bir kimsenin Cemre'ye attığı taş içeri düşmez, yanına düşerse sayılır mı?

CEVAP: Bir kimse uzaktan taşlarını atıp, attığı bu taşlar Cemre çukurunun içine düşmez yanına düşerse sayılıp sayılmayacağı hususunda ihtilaf vardır, Şafii mezhebine göre içine düşmedikten sonra muteber değildir. Hanefi mezhebine göre ise şayet taşlar cemreye yakın bir yere düşerse sayılır. Yoksa Cemre'den uzak bir yere düşerse sayılmaz.

SORU 407 -Cemre'ye atacak taşı kalmayan kimse Cemre'nin yanında bulunan taşlardan alıp atarsa caiz midir?

CEVAP: Atacak taşı kalmayan kimse için en isabetli yol Cemre'den uzaklaşıp taş toplayarak atmaktır. Şayet Cemreler'in yanında bulunan taşlardan atarsa mekruh olmakla beraber caizdir.

SORU 408 -İhramda olan kimsenin Mekke haremindeki ağaç ve bitkileri kesmesi haram olduğu gibi Medine hareminde de bulunan ağaç ve bitkileri de kesmesi haram mıdır?

CEVAP: İhramda olan kimsenin Mekke haremindeki bitki ve ağaçları kesmesi

ve avını avlaması haram olduğu gibi Medine haremindeki bitki ve ağaçları kesmek ve avını avlamak da haramdır, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: İbrahim'in haremi Mekke'dir.İbrahim, Mekke'yi yasak bölge olarak ilan ettiği gibi ben de Medine'yi yasak bölge olarak ilan ediyorum, Ne avı ürkütülür, ne ağacı kesilir, ne otu yolunur.

SORU 409 -Peygamber (sav) mi yoksa Kabe mi efdaldir?

CEVAP: Peygamber (sav) Kabe, Arş, Kürsü ve Cennet dahil her mahluktan üstündür. Yalnız Peygamber (sav) Allah'a ibadet etmek için Kabe'ye yüzünü çevirir ve Kabe'yi tavaf ederdi. Ancak, Ravza-i Mütahhara'dan daha efdaldir.

SORU 410 -Kabe-i Mükerreme'yi bir kimsenin sadece görmesiyle kendisine hac farz olur mu? Mesela Umre, devletlerarası münasebetler, ticari görüşmeler veya sportif faaliyetler için gidip Kabe'yi görenlere sırf bu görmelerinden dolayı hac farz olur mu?

CEVAP: Maddi durumu müsait olan bir kişiye hac ibadeti farzdır. Hangi maksatla olursa olsun onun Mekke'ye gidişi durumu değiştirmez. Memleketine dönse de hac farizasını eda etmekle mükelleftir. Fakat maddi durumu müsait olmayan kişi herhangi bir görevle gitmişse, şayet hac mevsimine rastgelir ve hac farizasını eda etmek imkanına da sahip olursa onu eda etmekle mükelleftir. Hac mevsimi; (Hac ayları olan Şevval, Zilka'de ve Zilhicce'nin ilk on günü) değilse Hanefi mezhebinde ihtilaf vardır. Bazılarına göre orada kalmak mümkün ise beklemek zorundadır. Diğer bazılarına göre de orada hac mevsimine kadar beklemek zor olduğu ve birçok işleri aksayacağı için beklemek mecburiyetinde değildir. Ancak, bu zamanda hac mevsiminden evvel umreye giden bir fakire kesinlikle hac farz değildir. Çünkü hapis ve orada kalma yasağı gibi maniler vardır. Zira Suudi Arabistan hükümeti resmi vazifesi olmayan kişilerin bir aydan fazla kalmasına müsaade etmemektedir. Bundan dolayı fakir bir kimse herhangi bir vesile ile Kabe'yi görse hac mevsimine kadar orada kalma ve zengin olmadığı için bir daha hacca gitme imkanına sahip olmadığı için kendisine hac farz olmaz.

SORU 411 -Zamanımızda Suudı Arabistan, Suriye ve Ürdün hükümetleri ile Türkiye Diyanet vakfı çeşitli isimler altında hacılardan külliyetli para almaktadır. Bu, hac farizasının sukütuna vesile olduğundan bazı kimseler Müslümanların hacca gitmemeleri için teşvik etmektedir. Bu hususta kanaatiniz (Şer'i hüküm) nedir?

CEVAP: Zamanımızda Suudi Arabistan, Suriye ve Ürdün hükümetleri çeşitli isimler altında her hacıdan bir miktar para aldığı gibi Türkiye Diyanet Vakfı yol ücretinden başka, hacılar istemese de Mekke ve Medine ev kirasını, Arafat ve Mina çadır parasını ve bu yolda onlara yardımı dokunan doktor, grup ve kafile başkanlarının ücretlerini de almaktadır. Hacılara yardım etmek ve sıkıntıya düşmemeleri için bu düzen getirilmiştir. Hacıların arzusu hilafına alınan bu para hac farziyetinin sakit olup olmayacağı hakkında fukehanın ihtilafı vardır. Şafii ulemasına göre hacılardan bir şey -hatta pasaport parası- alındığı takdirde hac farz değildir. Böyle olmakla beraber gitmek daha iyi, hatta sünnettir.

Hanefi mezhebinde racih kavle göre ise hacılardan zulmen bir şey alınsa da hac farziyeti sakit olmaz.

SORU 412 -Annem, babamla birlikte daha önce hacca gitmişti. Bu defa birkaç kadınla birlikte umreye gitmek istiyor. Babam veya herhangi bir mahremi yanında olmadığı halde gitmesi caiz midir?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre yanında mahremi veya kocası bulunmayan bir kadının doksan kilometre kadar uzak olan bir yere gitmesi caiz değildir. Bu hususta hac, umre ve başka yolculuk arasında fark yoktur. Ancak mahrem veya kocanın bulunması hacc'ın eda şartlarından biridir.

Şafii mezhebinde ise kadının mahremi veya kocası bulunmadığı halde ilk hac için yani farz olan hac için birkaç kadınla birlikte hacca gidebildiği gibi emniyet olursa tek başına da gidebilir. Binaenaleyh Hanefi olan bir kadın mahremi veya kocası yanında bulunmazsa hacca gidemez. Ancak ilk hac olursa sadece yolculuk hususunda Şafii mezhebini taklid edebilir. Amma mahremi veya kocası olmazsa Şafii mezhebinde de birkaçkadın bulunsa da ne hacca, ne umreye gidemez .

KURBAN

SORU 413 -Kurbanlık için sığır alındığında, Kurban Bayram'ı kurbanıyla akike, nezir kurbanları birleştirilebilir mi?

CEVAP: Kurban Bayramı'nda kurban, akike, adak ve av cezası (Hacda) gibi çeşitli sebepler için yedi kişi birleşip bir sığır kesebilir, bunda bir sakınca

yoktur. Bunların ciheti ayrı ayrı da olsa hepsinde Allah'a yaklaşmak gayesinde birleşirler.

SORU 414 -Kurban Bayramı'nda kurban kesen kimse kestiği kurbandan yiyebilir mi?

CEVAP: Şafii mezhebine göre kurban nezir edilmezse sünnet olduğu için kesilen kurbandan yiyebilir. Yememesi söz konusu değildir. Hanefi mezhebinde ise racih kavle göre kurban zengine vacib de olsa ondan yiyebilir. Fakire de zengine de ikram etmesinde bir beis yoktur. Fakat kurban, fakir olan kimseye vacib olmazsa da kurban için bir davar satın aldığı takdirde kendisine de vacib olur. Ondan yiyip yememesi hususunda ihtilaf vardır. El-Kazi Bedi'ed-Din'e göre yemesinde beis yoktur. ElKazi Bürhaneddin'e göre ondan yemesi caiz değildir. Yalnız kurban nezr edilmişse nazırın fakir olsun, zengin olsun ondan yemesi caiz olmadığı gibi usul fürü'u ve eşi de ondan yemesi haramdır. Ve sadece fakir kimselere verilmesi gerekir. Nisaba malik olan kimselere verilemez.

Ancak nezir ederken kendisi ve aile fertleri ondan yemek şartını koşmuşsa ondan yiyebilirler. Zengin olan kimse kurban günlerinde bir kurban nezreder. Fakat gayesi zengin olduğu için zimmetinde vacib olan kurban ise hakiki nezir sayılmaz. Ondan yiyebildiği için, zenginlere de yedirebilir.

SORU 415 -Hanefi mezhebinde bir kadının malı kocasının malının içinde olmazsa kocasının malından dolayı kurban kesmesi gerekir mi?

CEVAP: Hanefi mezhebinde kurban. Müslüman. hür, akıllı, mukim, buluğ çağına girmiş nisab miktarı bir mala sahip olanlara vacibdir. Kurban bayramının ilk üç gününde kesilir. Buna göre kadının, nisab miktarı malı yoksa üzerine kurban kesmek vacib olmaz. Kocanın karısı için kesmesi de gerekmez.

ADAK

SORU 416 -Bir kimse şu işim olursa Allah için bir deve kesip fakirlere tasadduk edeceğim dese, sonra da o işi olup deve bulamazsa ne yapması gerekir?

CEVAP: Bir kimse şu işim olursa Allah için bir deve kesip tasadduk edeceğim dese ve sonra o işi olursa Hanefi mezhebine göre deve bulabilsin veya bulamasın yerine yedi koyun veya keçi kesip fakirlere tasadduk edebilir. Çünkü yedi koyun ve keçi kurbanda bir deve yerine kaim olurlar. Bir kimse yedi koyun adak ederse onun yerine bir deve veya sığır keserse caiz olması da gerekir. Çünkü aynı illet onda da mevcuttur. Yalnız Hanefi fukahası gördüğüm kadarıyla bundan söz etmemişlerdir. Şafii mezhebine göre ise; bir deve kesip tasadduk etmek için nezrederse onu kesmek zorundadır. Şayet bulamazsa yerine bir sığır kesecektir. Bunu da bulamazsa o zaman yedi koyun veya keçi kesip tasadduk edebilir. Yani tertibe riayet etmek lazımdır.

SORU 417 -Bir kimse "Mekke fakirlerine şu kadar para adak ettim" dese, bunu başka fakirlere tasadduk edebilir mi?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre adakta yer ile menzuru leh tayin edilse de bu tayin muteber değildir. Mesela bir kimse şu kadar para Mekke fakirleri için adak ettik veya şu elimdeki parayı fakirlere adak ettim dese: Birinci meselede; Medine ve İstanbul fakirlerine tasadduk edebileceği gibi, ikinci meselede de o muayyen parayı vermek zorunda değildir. Başka bir para onun yerine verebilir. Şafii mezhebine göre: Muayyen bir yerde bir şey tasadduk edeceğim diye adak etse o yer muayyen olur. Mutlaka orada tasadduk etmek zorundadır.

HAYVAN KESİMİ VE AV

SORU 418 -Ehli Kitabın kestiği hayvanların eti mubah mıdır?

CEVAP: "Bir Müslümanın kestiği hayvanın eti helal olduğu gibi; bir kitabi (Hıristiyan veya Yahudi)nin de kestiği hayvanın eti helaldir". Bu husus kitap, sünnet ve icma-ı ümmet ile sabittir. Buna ilave edilecek pek bir şey yoktur. Yalnız, şu hususlara değinmek istiyorum:

1- Kesim işinin dört rüknünden biri olan "kesen" kimse için üç şart gereklidir:

a- Müslüman veya kitabi (Yahudi veya Hıristiyan) olması,

b- Kesilen hayvan av ise, kesenin ihramda olmaması,

c- Kesenin akıllı olması.

Buna göre, makina ile yapılacak kesimin durumu helal midir, haram mıdır? Üzerinde durulması gerekir. Ahmed el-Şerabasi, 'Yes'elüneke Ani'd Dini ve'l Hayati' adlı eserinde, "makina ile yapılan kesimin helal olduğunu" söylüyorsa da, fıkhi dayanağı yoktur, yalnız şahsi görüşüdür. Böyle önemli meseleler için şahsi görüş bir çözüm getirmez.

İslam'ı yaşayan ve bilen İslam ülkelerinin temsilcileri, bu gibi konularda bir araya gelip meselelere çözüm getirmek gayesiyle Kur'an, sünnet ve İslam'ın koyduğu kaidelerin ışığı altında fikir teatisinde bulunup (görüş alış-verişi yaparak) işi bir karara bağlamaları gerekir. Her dört hak mezhebin de fıkıh kitapları bu konuda, "kesenin Müslüman veya kitabi olmasının gerektiğini" beyan ediyorlar. Böyle olmadığı takdirde, kesilen hayvanın eti haramdır.

Bu hükme göre, kesilecek hayvanı kesime götüren ceryan şeridi ve kesim ameliyyesini icra eden de ceryanlı makina olursa, "kesenin Müslüman veya kitabi olması" şartı nerede kalır?

2- Şafii mezhebine göre, "kitabi olan kimsenin beni İsrail'den olmadığı takdirde uzak dedelerinin İncil'in nesih ve tahrifinden evvel mensup oldukları dine intisab etmiş bulunmalarının bilinmesi şarttır". demektedir. Aksi takdirde, onun tarafından (böyle olmayan bir kitabinin) kesimi haramdır.

Bu durumda, Avrupa hıristiyanlarının dinlerine intisab tarihi belli olmadığı için, Şafii mezhebine göre kestikleri haramdır ve Şafii olan kimsenin onların kestiklerini yemesi caiz değildir. İsrailli olduğu takdirde onun uzak dedeleri, Tevrat'ın tahrifinden sonra o dine girdiğinin bilinmemesi yeterlidir.

3- Aslen hıristiyan olup sonra komünistleşerek semavi dinleri inkar eden Bulgaristan gibi ülkelerde vaki olan hayvan kesiminin helal olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü kesimi yaptıran, hiçbir dine inanmayan bir idaredir. Bu itibarla, komünist ülkelerde yapılan hayvan kesimi ayrı, hür olarak yaşanılan (demokrasi idareli) başka bir kitabi ülkede yapılan hayvan kesimi farklıdır.

Ancak bu tür ülkelerde, "İslami kurallara uygun bir şekilde, Müslümanlar veya kitabiler tarafından kesim icra edilirse veya icra edildiğine dair dinsiz bir kimse de olsa haber verirse o takdirde helal

olur."

Netice olarak: Ehli kitabın kestikleri hayvanın eti helaldir; fakat yine de, durum böyle olmakla beraber, "Müslüman olan kimse, besmele ile ve Müslüman bir el ile kesilen hayvanın etini yemeli ve şüpheli yiyeceklerden kaçınmalıdır."

SORU 419 -Eti helal olan hayvanlar nasıl boğazlanır ve ne yapmak icab eder?

CEVAP: Boğazlamanın dört rüknü vardır:

1- Boğazlayan,

2- Boğazlanan hayvan,

3- Boğazlama aleti,

4- Boğazlamaktır.

Şimdi bunları teker teker kısaca izah edelim: Boğazlayan kimsede üç şart aranır:

1- Müslüman veya kitabi -Yahudi ve Hıristiyan- olması, erkek ile kadın, dilli, dilsiz baliğ ile baliğ olmayan arasında fark yoktur.

2- Avda ihramda olmaması. İhramda olan kimse boğazlayamaz. Boğazladığı hayvanın eti haramdır.

3- Akıllı olması.

Boğazlanan hayvanın da üç şartı vardır:

1- Eti yenen hayvan olması,

2- Kesilmeden ölüsü mubah olmayan hayvan olması. Balık ve

çekirge için boğazlama yoktur.

3- Hayat-ı müstekirre sahibi olması. Yani bir müddet yaşayabilecek bir hayata sahip olması. Yalnız hasta olan hayvan için böyle bir şart yoktur.

Boğazlama aleti. Bunun bir şartı vardır. O da kesici olmasıdır. Şafii mezhebine göre diş ve tırnak ile kesim yapmak caiz olmazsa da Hanefi mezhebine göre caizdir.

Boğazlamanın muteber olabilmesi için aşağıdaki şartların bulunması lazımdır.

1- Boğazlamayı kasd etmek. Bir hayvan kendisi gelip bir bıçağa çarparak kesilirse boğazlama sayılmaz.

2- Kesmek. Kuşun başını koparmak caiz değildir.

3- Nefes ve yemek borularını şah damarlarıyla kesmek. Şafii

mezhebine göre şah damarlarını kesmek vacib değildir.

4- Yardımcısı olmamak. Birisi nefes ve yemek borularını keserken, öbürü de karnını yararsa caiz değildir.

5- Nükaye, Mevahib ve Islah adlı kitaplar ile Şafii mezhebine göre boğazdaki düğümün hepsi veya çoğunun başta kalması. Yalnız Hanefi ulemasının çoğu düğümün başta kalması şart değildir, der.

SORU 420 -Eti helal olan evcil bir hayvan kaçar ve yakalanması zorlaşırsa silahla avlanması caiz midir? Bu hayvanın eti mubah mıdır?

CEVAP: Eti helal olan bir hayvan kaçar, onu tutmak zor olursa bir köpek veya ateşli olmayan bir silah ile onu öldürmek boğazlama sayılır.

SORU 421 -Herhangi bir liderin bir yere gelişi münasebetiyle şerefi için veya salih kimselerin kabri için adak olarak kesilen hayvanın eti helal midir?

CEVAP: Herhangi bir liderin bir yere gelişi münasebetiyle şerefi için veya veli ve salih bir kimsenin kabri için nezr edilmiş bir hayvan kesilirse eti haramdır, yenilmez. Çünkü hayvan Allah namına kesilmemiştir. O gelen zat veya veliye tazim için kesilmiştir.

SORU 422 -Elektrikle yapılan kesim dinen caiz sayılır mı?

CEVAP: Ceryan makinesiyle yapılan kesim dört mezhebe göre caiz değildir. Çünkü hayvanı kesen insanın Müslüman veya kitabi olması gerekir. İnsan da olsa Müslüman ve kitabi olmadıktan sonra yaptığı kesim muteber değildir. Mesela bir meclisi veya dinsiz bir kimse bir hayvanı keserse o hayvanın etini yemek haramdır. Hatta fıkıh kitaplarının yazdığına göre bir Müslüman eline bıçak alıp hayvanın boğazı üstüne kor ve bir gayri müslim onun elini tutarak hareket ettirmek suretiyle hayvanı keserse yine haram sayılır. Bununla beraber cereyan makinesiyle yapılan kesimin caiz olup olmayacağı hususunu fıkıh konseyine götürmek daha uygun olur.

SORU 423-Avın helal olması için ne gibi şartlar vardır?

CEVAP: Avın helal olması için şu şartların bulunması lazımdır:

1- Avcının bulunması. Bir köpek kendiliğinden bir avı yakalayıp öldürürse helal değildir.

2- Avcının Müslüman veya kitabı olması.

3- İhramda olmaması.

4- Yaralayıcı bir alet almak veyahut avcı olan hayvanı göndermek.

5- Köpek veya doğan gibi bir hayvan ile yapılırsa öğretilmiş olması, yani avcı "git" dediği zaman gider. "Gitme" dediğinde gitmez. Avı yakaladığı zaman ne onu yer, ne bırakır.

SORU 424 -Tüfek ve çifte ile avlanmak caiz midir?

CEVAP: Tüfek ve çifte ile yapılan avcılık hususunda ihtilaf vardır. Şafii mezhebine göre av küçük olsun büyük olsun ateşli aletlerle avcılık yapmak kesinlikle haramdır. Ancak iyi nişancı olduğu takdirde avın ayağına veya kanadına isabet edeceğini biliyorsa onunla av yapmakta beis yoktur. Ve yakaladığı zaman normal olarak onu kesecektir.

Hanefi ulemasının bir kısmı; ateşli aletlerle avcılık yapmak caiz değildir. Çünkü mermi kesici değil, ateş gücünden avı öldürür. Bazıları da kesici alet ve ok gibi vücudu delip kan akıttığı için onunla avcılık helaldir der.

MUAMELAT

ALIŞ VERİŞ

SORU 425 -İslam dininde alışveriş ile ticaretin yeri ve değeri nedir?

CEVAP: İslam dini, insanın hem maddi, hem de manevi yönüne itina gösterip, ikisinin arasında sağlam bir denge kurmaktadır. İnsanın manevi yanı için gıda mesabesinde olan ibadetleri emrettiği gibi maddi yönü için temel teşkil eden ticaret, sanat, tarım ve benzeri şeyleri de emretmektedir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de ticaret ve alışveriş hakkında şöyle buyurmaktadır: "Allah satışı mubah ribayı haram kılmıştır".

Başka bir ayette de şöyle buyurmaktadır: "Ey mü'minler, cuma günü namaza çağrıldığınız zaman hemen Allah'ı anmaya (namaza) koşunuz ve alışverişi bırakınız. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılındıktan sonra yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan (nasibinizi) arayın. Allah'ı çok anın ki kurtuluşa eresiniz".

Peygamber (sav) de ticaretle ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: "Günahların öyleleri var ki, geçimi sağlamak için sarfedilen gayretten başka bir şey onları silemez"

Bir başka hadiste de şöyle buyrulmaktadır: "Doğru tüccar kıyamet günü sıddık ve şehitlerle birlikte haşrolunacaktır" (Tirmizi).

Görüldüğü gibi ticaret geçim kaynağı olduğu kadar büyük ve anlamlı bir ibadet biçimi olarak da Müslümanın hayatına girmektedir. Burada şunu ifade etmeden geçemeyeceğim: Namaz ve oruç gibi ibadetlerin şart, farz, sünnet ve yasakları olduğu gibi alışveriş ile ticaretin de sari adap ve yasakları vardır. Nasıl ki namazın şart, farz, sünnet ve yasaklarını öğrenmeden namaz kılmaya kalkışmak anlamsız ve günahsa, alışveriş ile ticaretin de farz, şart, adap ve yasaklarını öğrenmeden böyle bir işe kalkışmak da aynen böyle günah ve haramdır. Bunun için Hz. Ömer (r.a) halife iken çarşı ortasında bir çok kimseyi cezalandırıp? şöyle demiştir:" Alışveriş usulünü bilmeyen kimse çarşı ve pazarlarımızda alışveriş yapmasın. Çünkü farkında olmadan faize girebilir."

Hiç şüphesiz bu uygulama bize ticaret ile alışverişin şart farz ve adabını öğrenmemiz gerektiğini ortaya koyuyor. Şimdi sırasıyla ticaret ve alışverişin şart, farz, adap ve yasaklarını açıklamaya çalışalım.

ALIŞVERIŞIN RUKUN VE ŞARTLARI

Alışverişin rükünleri altıdır.

1- Satıcı.

2- Alıcı,

3- Satılacak şey,

4- Semen -Bedel-

5- Satıcının icabı,

6- Alıcının kabulü,

İcab ve kabulün şartları vardır.

a- İcab ve kabulün birbirine arka arkaya olması, yani aralarında uzun bir fasılanın bulunmaması gerekir.

b- İcab ve kabulde tatabuk olmasıdır. Yani birisi bu malı beş bin liraya sattım derken, müşteri de bunu dört bin liraya senden aldım demesi halinde satış akdi geçersizdir, yani akit sahih değildir.

c- İcab ve kabulün inşayı ifade eden mazi -geçmiş- veya hal sığası ile olması gerekmektedir.

ç- Şartlı olmamasıdır,

d- Muvakkat olması,

e- İcab ve kabul arasında yabancı bir sözün geçmemesi.

İcab ve kabul söz ile olabileceği gibi yazı ile ve dilsizin işareti ile de olabilir. Ancak Hanefi mezhebinde sahih kavle ve Şafii mezhebinde de bazılarının görüşüne göre muatat ile de alışveriş münakit olur. Yani bir söz söylemeden müşteriye satılık şey, satıcıya da bedelinin verilmesi halinde satış tahakkuk etmiş olur. Böylesi bir akit caiz olmuş olur.

Satıcı ile alıcıda aranan şartlar ise beş kısma ayrılır:

1- Akıl sahibi olmak,

2- Baliğ olmak.

Binaenaleyh akil ve baliğ olmayan kimsenin alışverişi sahih

değildir.

Yalnız Hanefi mezhebinde mümeyyiz olan bir çocuğun yaptığı alışveriş velisinin izni halinde caizdir, izin verilmemişse alışverişin caiz olabilmesi velisinin kabulüne bağlı kılınmıştır. Eğer veli bu alışverişi kabul ederse caiz, etmezse caiz değildir.

3- Reşit olması. Şayet alıcı veya satıcı reşit değillerse alışveriş velinin kabulüne bağlıdır.

4- Malına haciz konulmamış olması. Malına haciz konulmuş birisinin malını satması veya onunla bir şey satın alması sahih değildir.

5- İstekle olmalı. Malını satmak istemediği halde, zor kullanılarak ve baskıyla malının satılması caiz değildir .Ve böylesi bir satış sahih değildir. Ancak

Hanefi mezhebine göre baskıyla ve zor kullanılarak yapılan satışlar da caiz ve sahihtir. Yani höylesi bir satış batıl değildir.Ne var ki istenirse geri çevirmek hakkına sahiptir.

Bir kimsenin imkanı olduğu halde zimmetindeki borcunu vermezse hakim zorla malını satabilir, bu takdirde geri çevirme imkanına da sahip değildir. Yalnız Gabn-ı fahiş ile yapılan satış fasittir.

Üzerinde akit yapılan şeyde de beş şart aranır:

a- Tahir olması. Yani necis olmaması gerekir. Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır: "Allah içki, leş, domuz ve putların satışını yasakladı." Ancak Hanefi mezhebinin uleması tezek ve bazı faydaları bulunan necis yağların satışına cevaz vermişlerdir.

b- Kendisinden istifade edilebilir bir şey olması. Dolayısıyla faydası olmayan haşarat ve yırtıcı hayvanların satışı caiz değildir.

c- Selem müstesna satıcı ile alıcının aynını, miktarını ve vasfını bilmesi gerekir. Ancak Hanefi mezhebi aynının bilinmesini şart koşmamak tadır.

ç- Akdin mülkiyetinde bulunması veya tasarruf için kendisine izin verilmiş olması. Bunun için vakıf gibi veya başkasına ait olan malı izinsiz satmak caiz değildir.

d- Kolaylıkla teslim edilmesinin mümkün olması. Binaenaleyh denizdeki balıkları ve havadaki kuşları satmak caiz değildir.

AKDIN ICAP VE KABULLERI:

İcap ve kabulün beş şartı vardır:

1- Aralarında uzun bir fasılanın bulunmaması,

2- Yabancı bir sözün araya girmemesi,

3- Her iki sözün, yani alım ve satım için aynı meblağ üzerinde mutabakata varılması,

4- İçinde talik -şart- bulunmaması,

5-Muvakkat olmaması.

ALIŞVERİŞİN ŞARTLARI:

Alışverişin sıhhat şartları on kısma ayrılır:

1- Satılık şey ile bedelinin bilinmesi,

2- Tesliminin mümkün olması,

3- Aldanmaya yol açacak bir şartın öne sürülmemiş olması. Mesela akid anında bile gebeliğin tesbit edilmesinin imkansız olduğu bir devenin gebeliğini şart koşmak gibi.

4- Akdin gerektirmediği bir şartı koşmamak. Mesela dikmek şartıyla tüccarından kumaş almak caiz değildir.

5- Tarafeynin rızasıyla,olması.

6- Vadeli ise vade zamanının bilinmesi. Vade zamanı belli olmayan bir alışveriş caiz değildir. Bedelin miktarının bilinmesi. Bedeli bilinmeyen bir şeyin satışı sahih değildir. Mesela şu kitabı, şu kalemi sattım demek, bedeli tayin edilmeyinceye kadar caiz değildir.

8- Rebeviyatta aynı cinsten birbiriyle satılan iki şeyin eşitliğinin kesin olarak bilinmesi.

9- Her ikisinin kabzedilmesi.

10- Murabaha, tevliye ve vadiada bedelin yani para miktarının

bilinmesi.

TİCARET VE ALIŞVERİŞİN ADABI:

1- Rifaa'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (sav) ile birlikte camiye gittik, alışveriş yapan bazı kimseleri görünce onlara hitaben şöyle seslendi: "Ey tüccarlar!" Tüccarlar başlarını çevirip bakışlarını kendisine yöneltince buyurdu ki; "Allah'a itaat ediniz, iyilik eden ve doğru söyleyen kimse müstesna bütün tüccarlar kıyamet günü facir ve günahkar olarak diriltileceklerdir" (Tirmizi)

2- Alıcı ve satıcı birbirlerinden ayrılmadıkça akdi bozmak hususunda serbesttirler. Alıcı ile satıcı -alışverişlerinde- doğrusunu söyleyip, durumu olduğu gibi açıklasalar alışverişieri bereketli olur. Yalan söyleyip satılık şey ile bedelinin durumunu gizleseler alışverişin bereketi gider." (Buhari-Müslim)

3- Satarken ve satın alırken ve haklarını isterken müsamahakar olarak davranan kimseye Allah rahmet edip ihsan etsin." (Buhari- Tirmizi)

4- Allah Teala durumu sıkışık olan kimse için süre tanıyan veya alacağından vazgeçen kimseyi kıyamet günü gölgesinden başka gölge bulunmayan Arş'ın gölgesinde bulundurur." (Tirmizi)

5- Bir kimse, bir Müslümanın bozulmasını istediği akdi bozup onu affederse Allah da onu affeder."

Yukarıda zikrettiğimiz hadislerden sırası ile şu dersleri çıkarmamız mümkündür.

1- Ticaret, İslam' a uygun olarak icra edildiğinde ibadet sayıldığından, ticaret yaparken Allah rızası göz önünde bulundurulmalıdır .Ticaret insan hayatının vazgeçilmez bir parçasıdır. Herkes doktor veya mühendis olmak zorunda değildir. Buna rağmen herkesin alış-veriş yapmak zorunda olduğu

muhakkaktır. Çiftçi ürününü, sanatkar eserini, doktor kabiliyet ve hünerini, eczacı ilaçlarını satmağa mecburdur. Aynı şekilde her insan evine yiyecek içecek ve giyecek gibi şeyleri almak ve zaruri ihtiyaçlarını karşılamak üzere alışveriş yapmak zorundadır. İşte bütün bu ihtiyaçların giderilmesinde tüccar büyük bir hizmeti ifa etmektedir. Güvenilir tüccarın kıyamet günü şehit ve sıddıklarla birlikte haşrolunmasındaki sır burada yatmaktadır.

2- Tüccarın doğru olanı söylemesi, haktan ayrılmaması ve yalanı bir kenara bırakması lazımdır. Satılık şeyin kalitesi düşük olduğu halde kalitesi yüksektir, demek ya da satışa arzedilen mal yerliyken onu ithal malı diye takdim etmek, yalan ve gerçek dışı beyanlarla malın gerçek mahiyetini saklamak ağır bir suç ve büyük bir günahtır. Böylesi bir davranış ağır bir cezayı gerektirmektedir. Bu ve benzeri yalan beyanlar Resülüllah'ın fasık ve facir olarak haşrolunacaklarını belirttiği tüccarlardan sudur edebilir. Ancak Allah'a itaat edip, ihsan eden ve doğru söyleyen kimseler bunun dışındadır.

3- Tüccarların hoşgörülü ve müsamahakâr olmaları gerekir. Tüccar olan kimse kendisiyle alışveriş yapan kimseye karşı yumuşak olmalı ve kaba davranışlardan sakınmalıdır. Bir şey satarken, bir şey satın alırken veya hakkını isterken haşin davranmamalıdır. Doğruluk, dürüstlük. ahde vefa ancak güzel ahlak, güzel muamele ve hoşgörüyle süslenebilir.

4- Tüccar olan kimse alışveriş yaparken bir şeyler kazanmaya dikkat etmelidir. Zaten ticaretten maksat, insanların ihtiyaçlarını karşılamanın yanında bir de kazanç sağlamaktır. Ancak bu kazanç hiç bir tüccara müşterisini yıkmak ve kandırmak hakkını vermez. Bu konuda hassasiyet göstermelidir. Çünkü bir kimse kendi nefsine arzu ettiği bir şeyi mü'min kardeşine arzu etmedikçe tam manasıyla iman etmiş olamaz.

5- Müşteri yapılan akidden dolayı pişmansa, tüccar söz konusu akdi bozup müşterisinin sıkıntısını gidermelidir.

6- Verecekli olan kimsenin durumu müsait değilse borcunu silmek veya bir kısmını bağışlamak ya da söz konusu borcu ertelemek suretiyle ona yardımcı olmalıdır. Çünkü sıkıntılı bir insana yardım edip sıkıntısının giderilmesi hususunda yardımcı olan birisine de Allah yardım ederek kıyamet gününde sıkıntısını giderecektir.

7- Bir şeyi vadeli olarak satın alan kimse tam zamanında borcunu ödeyip sözünü yerine getirmelidir. Borcunu zamanında ödemeyen kimse zalim sayılır ve ağır cezaya müstahak olur.

TİCARET VE ALIŞVERİŞİN YASAKLARI:

Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurmaktadır:

1- "Temin metaın satışını sağlar, fakat bereketini giderir"

(Buhari-Müslim).

2- "Alışverişte çok yemin etmekten sakınınız" (Müslim).

3- İbn'i Ömer'den rivayet edilmiştir: "Adamın biri Resulüllah'a alışverişte çok aldatıltığını söyledi. Bunun üzerine Peygamber (sav) kendisine buyurdu ki: "Alışverişte bulunduğun zaman "aldatma olmasın" diyerek karşı tarafa bildir."

4- Peygamber efendimiz (sav) buğday satan bir adama vardı ve kendisine "bunu nasıl satıyorsun", diye sordu. O da fiatını söyledi. O sırada kendisine elini buğdayın içine sokması için vahiy geldi. Peygamber (sav) elini içine sokunca yaş olduğunu gördü. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Bizi aldatan bizden değildir" (Müslim-Ebfi Davud).

5- Peygamber efendimiz (sav), köpek, zina parasından ve kahinin ücretinden nehy etmiştir (Buhari-Müslim-Ebfi Davud).

6- Cabir diyor ki: Mekke fethinde Peygamber'in şöyle söylediğini duydum: "Allah ile Resulü içkinin, leşin, domuzun ve putların satışını yasaklamıştir" (Buhari-Müslim).

7- Peygamber (sav) Cenab-ı Hak'dan şunu nakletmiştir: "Kıyamet günü üç kişinin hasmıyım. Benim namıma söz verip de sözünü yerine getirmeyen, hür bir kimseyi satıp da parasını yiyen ve işçi çalıştırıp da ücretini vermeyendir" (Buhari).

8- "Hiç bir kimse mü'min kardeşinin satış üzerine satış yapmasın ve mü'min kardeşinin nişanlandığı kadınla nişanlanmasın" (Buhari-Müslim).

9- Öyle bir zaman gelecek ki, insanlar ellerine geçenin helal mi haram mı olduğunu düşünmeyeceklerdir" (Buhari-Nesai).

10- Cabir'den rivayet edilmiştir: "Allah'ın Resulü riba yiyene, yedirene, katibine ve şahitlerine lanet etmiştir."

11- "Fiatının artmasını bekleyerek kırk gün bir yiyeceği ihtikar edip alıkoyan bir kimse Allah'dan beri olmuş, Allah da ondan beri olmuştur."

12- "İhtikarda bulunan kul ne aşağılık bir kuldur. Allah ucuzluk getirirse üzülür, pahalılık getirip fiyatları yükseltirse sevinir" (Beyhaki).

13- "Bir kimse Müslümanların yiyeceği şeyleri ihtikar edip hapsederse, Allah cüzzam ve iflas ile onu cezalandıracaktır."

14- Ebu Katade'den rivayet edilmiştir: "Birisi dedi ki: Ey Allah'ın Resulü, bana söyler misin, sabredip mükafatımı sırf Allah'dan istediğim ve kaçmadığım halde Allah yolunda öldürülürsem günahlarım bağışlanacak mı? Peygamber (sav) cevaben:

"Evet" dedi. O adam gidince Peygamber (sav): "Evet günahları bağışlanacaktır, ama borçları müstesna, Cebrail böyle söyledi, dedi." (Müslim)

15- Borçlu olan kimse borcuna karşı rehindir. Kıyamet günü yalnızlığından dolayı Allah'a şikayet edip yalvaracaktır."

16- "Bir kimse kibir, hıyanet ve borçtan arınmış olarak ölürse cennete girecektir" (Tirmizi-İbn' i Mace).

17- "Peygamber (sav) ölçü ve tartı sahiplerine dedi ki: Sizden önceki ümmetlerin helakine sebep olan iki şey sizlere verilmiştir. "

18- "İyne alışverişini yaparak sığırın kuyruğuna yapışırsanız ve ekine rıza gösterip cihadı terkederseniz Allah sizi zillete duçar kılar ve dininize dönmedikçe onu üzerinizden kaldırmaz" (Ebu Davud).

Yukarıda zikrettiğimiz hadisler alışverişte yasak olan şeyleri dile getirmektedirler. Bu hadislerin altında ticaret ve alışverişte yasak ve haram olan şeyleri şöyle sıralayabiliriz:

1- Alışverişte yalan olsun doğru olsun gereksiz yere sırf satış

işini gerçekleştirmek için yapılmış olan yemindir. Yemin ticaretin oluşmasına ve kazancın artmasına sebep de olsa bereketin kalkmasına yol açar. Allah ismini gelişi güzel ve basit bir takım amaçlarımız için kullanmak doğru değildir. Yüce Allah'ın esma ve sıfatlarını ticari bir meta şeklinde kullanmak bir Müslümana yakışmayan hal ve hareketlerdir. Hele yemin yalan olursa cehennemde sürünmeye sebebdir.

2- Alışverişte başkasını aldatmaktır. Aldatma işi insana, hele Müslümana yakışmayan bir davranıştır. Bunun için Peygamber (sav) pazarı gezerken ve bir bakıma kontrol ederken buğdayını ıslatan satıcıyı gördüğünde; "Bizi aldatan bizden değildir", diyerek hile ve aldatma yoluna tevessül eden kişinin İslam dairesinden uzak olduğuna işaret etmiştir.

3- Serveti meşru olmayan kimselerle alışveriş yapmaktır. Mesela bir kimse içki, kumar ve zina gibi dinen yasak olan bir şey aracılığıyla servet biriktirmişse onu boykot edip onunla alışveriş yapmamak gerekir. Çünkü elindeki servet haramdır ve kendisine ait değildir, ammenin hakkıdır. Yani İslam kurallarına göre sahibi belli olmayan mal kamulaştırılır. Peygamber (sav) buna işarette bulunarak zani ile kahinin parasını yasaklayıp, ona yaklaşılmamasını emretmiştir.

Peygamber (sav) aynı zamanda içki, leş, domuz ve putların satışını da yasaklamıştır.

4- Alışverişte hiyanet edip verilen sözü yerine getirmemektir. Herhangi bir hususta verilen söz her ne pahasına olursa olsun yerine getirilmeye çalışılmalıdır. Müslüman yerine getirebileceği şeyin sözünü vererek şahsiyetini ortaya koymak mecburiyetindedir. Ahde vefa ticaret ve alışveriş hayatımızda daha büyük bir önem taşımaktadır. Sözünü yerine getiremeyen bir tüccar veya müşteri karşılıklı olarak büyük zararlara uğramakta, böylelikle hem maddi ve hem de büyük ve telafisi mümkün olmayan manevi kayıplarla karşı karşıya gelinmektedir.

Hulfül vaad'de bulunmak yani sözü yerine getirmemek, nifakın alameti olduğu gibi Allah'a düşman olmağa sebeptir.

5- Alışveriş yapan kimse kendi işine itina gösterdiği gibi başkasının işine de itina göstermemektir. Kendi çıkarı için başkasının zararına sebebiyet vermektir. Başkasının zararı üzerine kurulan ve elde edilen kazanç ve karın hiç bir hayrı ve bereketi yoktur.

Mesela, iki veya üç güne kadar muhayyer olduğuna göre, geri çevir sana aynı malı daha ucuza vereyim, ya da satın aldığın şey güzel değildir, geri çevir sana daha güzelini vereyim, diyerek satıcının işini bozmak gibi davranışlar İslam'ın hoş karşılamadığı davranışlardır. Ancak müşteri kendisiyle istişarede bulunup ve gerçekten ortada bir mağduriyet varsa akdi bozmak hususunda

kendisine nasihatta bulunmasında bir sakınca yoktur.

6- Riba muamelesinde bulunmaktır. Ribanın haram oluşu Kur'an-ı Kerim, Sünnet ve İcma-ı Ümmet'le sabit olmuştur.

Riba iki çeşittir:

a- Borçtan doğan ribadır. Bu tip riba cahiliyette Araplar arasında çok yaygındı ve Kur'an-ı Kerim bu tür ribayı kesin olarak yasaklamış bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim bununla muamelede bulunan kimseyi Allah'a ve Resülü'ne karşı savaş ilan etmiş saymaktadır.

Peygamber (sav) Veda Hutbesinde konu üzerinde durarak şöyle buyurmuştur: "Her çeşit riba kaldırılmıştır ve ilk kaldırdığım riba Abdülmuttalip oğlu Abbas'ın ribasıdır."

Bu ribaya, yani cahiliyet döneminde yaygın olan ve borçtan mütevellid ribaya Riba En-Nesle denirdi. Uygulaması da şöyle idi:

Herhangi bir kimse belli bir süre için borç alır, süre bitiminde borcunu ödemezse, alacaklı olan kendisine şu teklifte bulunurdu: Ya borcunu öde veya şu kadar faiz vermek şartıyla borcunu şu tarihe kadar ertelerim."

Herhangi bir kimse menfaat sağlamak için birisine ödünç verirse bu kabil ribanın şumulüne girer. Peygamber efendimiz şöyle buyurmaktadır: "Menfaat celp eden her ödünç ribadır."

b- Alışverişten doğan ribadır. Hanefi mezhebine göre bu tip riba üç kısma ayrılmaktadır:

1- Riba El-Fadl. Bu riba ölçü tartıya tabi tutulan şeylerde meydana gelir. Yani cinsleri bir olup ölçü ve tartıya tabi tutulan iki şeyin biri diğerinden fazla olduğu halde mübadele ederek yapılan akittir.

2- Riba En-Nesie. Cinsleri bir olsun, olmasın ölçüye ve tartıya tabi olan iki şeyden birisini vadeli olmak üzere birbiriyle mübadele ederek akidde bulunmaktır.

3- Fasit muamelede bulunmaktan doğan ribadır. Yani İslam hukukuna göre icra edilmeyen herhangi bir akit ribadır.

Şafii mezhebine göre ise riba Hanefi mezhebinde olduğu gibi Riba El-Fadl, Riba En-Nesie ve Riba El-Yed olmak üzere üç kısma ayrılır. Bu mezhebe göre ödünçten doğan riba hariç, ribanın illeti ölçü ve tartı değil, nakdiyat -altın ve gümüş- ve ta'miyat -yiyecek- cinsinden olmaktır. Altın, gümüş ve yiyeceklerden başka şeylerde riba yoktur.

Riba El-Fadl demek, altın ve gümüş veya buğday ve arpa gibi yiyecek maddelerinden birisini -cinsleri bir olduğu halde- diğerine fazla bir meblağda satmaktır. Mesela, kalitesi iyi olan bir ölçek buğdayı, kalitesi iyi olmayan bir buçuk ölçek buğday ile veya antika bir altını üç reşad altın ile satmak gibi.

Bunun için gümüş, altın ve yiyecek maddelerinin alım ve satımında günaha girmemek için İslam'ın gösterdiği yolu izlemek gerekmektedir. Şöyle ki; altın, gümüş veya yiyeceklerden cinsleri bir olan iki şey birbirleriyle satılırsa, şu üç

şartın gözönünde bulundurulması gerekir:

a- Birbiriyle müsavi olması,

b- Her ikisinin de peşin olması,

c- Her ikisinin de aynı anda kabzedilmesi.

Aynı cinsten olmayan iki şeyin birbirleri karşılığında satılmaları halinde, buğdayın arpayla satılması gibi, şu iki şartın dikkate alınması gerekir.

1- Her ikisinin peşin olması,

2- Her ikisinin de aynı anda kabzedilmesi.

Böylesi bir satış durumunda müsavat -eşitlik- şart koşulmamaktadır. Buğday, arpa, gümüş, altın ile satılır ve biri diğerinden fazla olursa sakınca teşkil etmez.

7- İhtikar etmek,

İhtikar, ihtiyaç olduğu bir zamanda gıda maddelerini satın alıp kıymeti daha da artsın diye hapsetmektir. Böylesi bir davranış ve ticaret haramdır. Bunu ancak İslam terbiyesi almamış ruhu kirli kimseler yapabilirler. Bu kimseler ahirette büyük cezalara çarptırılacakları gibi, dünyada da cezasız bırakılmayacaklardır. Bu kimselerin evlerinde ve ticaretlerinde bereket kalmayacağı gibi iflas da edecek ve neticede cüzzam gibi hastalıklarla karşı karşıya geleceklerdir. Kısacası farkında olsunlar olmasınlar dünyada da bu yaptıklarının karşılığını

görecek, yevmi kıyamette de cezalarının karşılığını göreceklerdir.

8-İyne alışverişi yapmaktır.

İyne demek varlıklı bir kimsenin doğrudan doğruya ribaya girmemek için muhtaç olan bir kimseye vade ile ve yüksek bir fiat,ile bir şey satarak, bilahare peşin fakat bu defa düşük bir fiatla aynı malı geri almasıdır. Peygamber (sav) bu tür alışverişi yasaklamıştır. Resulüllah

bu konuda şöyle buyurmaktadırlar: "İnsanlara öyle bir zaman gelecektir ki, satış adı altında faizi mubah sayacaklardır."

Muhammed bin Hasan Eş-Şeybani, İyne ile ilgili olarak şunları söylemektedir:"Faizcilerin icad ettikleri bu alışveriş, gönlüme dağlar kadar ağır gelmektedir."

Muhammed bin Abdullah, Enes'den şunu rivayet etmektedir:

"Kendisine İyne'nin durumu sorulduğunda şöyle cevap verdi: "Allah aldatılamaz. Allah ve Resulü haram kıldıkları şeylerden beridirler."

9- Boğa, aygır ve koç gibi hayvanların suyunu satmak, yani para karşılığında erkeği dişi hayvana çektirmektir.

Peygamber (sav) böylesi bir muameleyi yasaklamıştır.

10- Neceş muamelesinde bulunmak.

Neceş, alıcı olmayan kimsenin bir başkasını aldatmak gayesiyle satılık şeyin fiatını kasten arttırması hadisesidir; peygamber (sav) bu tür bir davranışı yasaklamıştır,

11-Ölçü ve tartıda başkasını aldatıp eksik vermektir. Kur'an-ı Kerim bu tür bir davranışta bulunan kimseleri ağır bir dille tehdit edip, cezalarının korkunç olacağını söylemektedir. "Mutaffifin" süresi bu konuya ayrılmış bulunmaktadır.

12- İmkan olduğu halde başkasının hakkını zamanında vermeyip, işini aksatmaya çalışmaktır.

Bir kaç kuruş kazanmak gayesiyle zimmetindeki bir parayı sahibine vermeyip borcu kasden ertelemek zulümdür ve haramdır. Allah katında böylesi bir muamelenin karşılığı cehennem ateşiyle cezalandırılmaktır.

Zengin ve imkan sahibi olan birisinin başkasının hakkını alıkoyması zulümdür. Resülüllah (sav) efendimiz şöyle buyurmaktadırlar: "İmkan olduğu halde zamanında borcunu ödemeden ölen bir kimse borcunun esiri olacaktır."

13- Müşteriyi mağdur ederek, kendisine fahiş bir fiatla bir şey satmaktır. Ticaretle uğraşan kimsenin kendisini mağdur edecek ve ticaretine mani olacak ölçüde elindeki malı ne gerektiğinden fazla ucuza, ne de müşterisini mağdur edip kendisine haksız bir kazanç temin edecek biçimde fahiş bir fiatla satmamalıdır. Tüccar, kendi lehine olan kar ile müşterinin aleyhine olan zarardan kaçınmalı, bu ikisinin arasında bir fiat takdir ederek ticaretini yapmalıdır. Bir malı en uygun fiatla satmak, o malın sağladığı karı satıcı ve alıcı arasında paylaşmak anlamındadır. Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır: "Sizden biriniz kendi nefsine arzu ettiği şeyi başkasına da arzu etmedikçe tam manasıyla iman etmiş sayılmaz."

14- Şehir dışında köylü ve yabancıları karşılayıp piyasanın durumunu öğrenmelerine fırsat vermeden mallarını ucuza alarak onları aldatmaktır. Böylesi bir yola tevessül ederek kar ve kazanç teminine çalışmak fırsatçılıkla acemi kimseleri aldatmak dinen caiz değildir. Bu tür bir davranışı ve ticaret tarzını kendilerine yakıştıranların aldatmalarına engel olmak için gerekli tedbirlerin alınması İslam'ın yüklediği bir mesuliyettir.

HiYAR -MUHAYYER- OLMAK;

Hiyar, üç kısma ayrılmaktadır:

a- Hiyar El-Meclis: Yani mecliste devam ettikleri müddetçe, alış veriş akdini bozma hakkına sahip olması.

Alıcı ile satıcının akid yaptıktan sonra bir arada kaldıkları müddetçe yaptıkları alışverişi bozmak hususunda serbesttirler. Bu, Şafiı mezhebine göredir. Hanefi mezhebine göre Hiyar E-Meclis yoktur. Ancak akidde şart koşulursa, yani akid yapılırken; "Bu mecliste kaldığımız sürece, akdi bozmağa yetkimiz vardır" şeklinde bir şart koşulursa Hiyar El-Meclis vardır.

b- Hiyar EI-Şart:

Yani riba ile selem hariç diğer alışverişlerde İmam-ı Şafiı ve İmam-ı Azam'a göre üç günden fazla olmamak şartıyla muayyen bir süre içinde alıcı ile

satıcıdan birisi veya her ikisi için yapılan akdi feshetme yetkisini şart koşmaktır. İmameyn' e göre muayyen olmak şartıyla üç günden fazla, mesela bir ay, iki ay gibi bir süre şart koşulursa caizdir.

c- Hiyar El-Ayb: Aldığı bir şeyin kusurunun ortaya çıkması halinde birisi daha önce aldığı bir şeyi geri iade edebilir. Kusurdan maksat, kusurlu şeyin değerini veya kendisini eksilten bir kusurdur. Ancak bu kusur müşterinin tesliminden sonra meydana gelmiş olmaması halinde geçerlidir.

SORU 426 -Birçok kimse yanında bulunmayan şeyleri satıyor, daha sonra sattığı şeyi bir başka yerden bulup müşteriye veriyor, böyle bir satış ve akit caiz midir?

CEVAP: İslam hukukuna göre kişinin yanında bulunmayan bir şeyi satması caiz değildir. Peygamber (sav) bu tür bir alışverişi yasaklamıştır.

Hakim bin Hizama'dan rivayet edilmiştir: "Ben Peygamber (sav)'e gidip dedim ki: Adam bana gelip bende olmayan bir şeyi istiyor, bunun üzerine çarşıya çıkıp benden istediği şeyi satın alıyorum, sonra da kendisine satıyorum, caiz midir? Peygamber (sav) cevaben şöyle buyurdu: "Sende bulunmayan şeyi satma." (Buhari, Müslim, Ebu Davud. Tirmizi) Çünkü satılık şeyin satıcının mülkünde bulunması gerekir, İslam'a uygun olması için ya müşterinin vekaletini ücret mukabilinde almalı veya satıcı müşteriye: "İstediğin şey bende yoktur, ben önce kendime alacağım, sonra arzu edersen sana satarım" şeklinde bir beyanda bulunması gerekir, ancak bu beyan akit yerine geçmemektedir.

SORU 427 -Bir kimse dış ülkelerden kabz etmeden bir şey satın alarak gelen vesikasını başkasına devretse, böyle bir satış caiz midir?

CEVAP: Dışarıdan satın alınan şey ortada bulunan bir vekil vasıtasıyla satın alınmış ise yapılan satış akdi tamamdır, ancak vesikasının başkasına devredilebilmesinden söz ediliyor, her halde vesaik bir takım vesikalardan ibaret olduğuna göre bizzat satılamaz. Dışarıdan satın alınan ve henüz kabz edilmemiş olan şey satılıyor. O da kabz edilmediğine göre ne Hanefi ne de Şafii mezhebine göre satılamaz. Ancak Maliki mezhebine göre yiyecek olmadığı takdirde kabz etmeden önce ve görmeden, beyana göre devredilmesi caizdir.

SORU 428 -Bu zamanda buzdolabı ve çamaşır makinesi gibi şeyler mesela bir seneye kadar garantili olarak satışı yapılmaktadır. Yani bir seneye

kadar arıza verdiği takdirde onarımı satıcıya ait olmak üzere yapılmaktadır. Böyle bir satış caiz midir?

CEVAP: Akdin gereği olmayan ve faydası tarafeynden birisine ait olan bir şartı alış veriş akdinde koymak, kıyasen akdin fesadını gerektirir. Yalnız bugün bu şart teamill haline geldiği için Hanefi mezhebine göre istihsanen caiz olur. Şafii mezhebinde ise esah olan görüşe göre batıldır.

SORU 429 -Konserve ve benzeri şeylerin içindekiler görünmeden alışverişi dinen caiz midir?

CEVAP: Konserve, tüp içinde bulunan ilaç ve tüpgaz gibi şeylerin Şafii ile Hanbeli mezhebinde alışverişi caiz değildir. Çünkü satılan şeyin görünmesi gerekir. adı geçen şey görünmediğinden ve hile olması ihtimali uzak olmadığından ğarar (aldanma) da mümkündür. Ama Hanefi ile Maliki mezhebine göre caizdir. Hazır olmayan şeyin satışı caiz olduğu gibi. Bu zamanda bu gibi meselelerde Hanefi ve Maliki mezhebine göre amel etmekten başka çare yoktur. Mezhep taassubunu gösterenler acaba bu gibi meselelerde nasıl hareket edeceklerdir?

SORU 430 -Bir kimse, piyasada birşey beğenip satın almak istiyor, ama maddi durumu müsait olmadığından onu satın alamıyor ve durumu bir varlıklıya bildiriyor, bunun üzerine varlıklı görmeden o şeyi satın alıyor ve vadeli olarak isteği ile devrediyor, böyle bir muamele dinen caiz midir?

CEVAP: Birşeyi peşin veya vadeli olarak satın alıp başkasına peşin veya vadeli olarak satıp devretmekte bir sakınca yoktur. Ancak Şafii mezhebine göre görmeden bir şeyi alıp satmak caiz olmadığı gibi teslim almadan başkasına satmak da caiz değildir. Hanefi mezhebine göre ise görmeden alışveriş yapmak caiz olmakla birlikte satılık şey taşınır ise teslim almadan başkasına devredip satmak caiz değildir. Maliki mezhebine göre ise, gıda maddeleri hariç, bir şeyi görmeden ve teslim almadan satın almak ve başkasına devretmek caizdir.

Demek bu muamele gıda maddeleri hariç Maliki mezhebine göre caizdir. Diğer mezheplere göre ise caiz değildir. Bunlara göre de caiz olabilmesi için, satılık şeyi satın almak ve kabzettikten sonra da devretmek veya satın almak isteyen kimseyi vekil tayin ederek, onu vekaleten satın aldıktan sonra kendisine devretmek caizdir.

SORU 431 -Herhangi bir kimsenin elindeki malın haram olduğu bilinse, onunla alışveriş yapmak caiz midir?

CEVAP: Herhangi bir kimsenin malı haram ve gayrimeşru olursa onunla alışveriş yapmak haramdır. Ondan alınan şeyi yemek veya satmak da haramdır. Mesalih-i ammeye ve fakirlere verilmesi ıazımdır.

SORU 432 -Bir kimsenin gayrimeşru yoldan elde ettiği servet eğer nisaba ulaşırsa kendisine zekat vermesi veya gücü yeterse hacca gitmesi farz olur mu?

CEVAP: Bir kimsenin serveti gayrimeşru olursa kendisine hac ve zekat farz olmaz. Çünkü servet gayrimeşru olduğundan, onun serveti sayılmaz. Hepsinin mesalih-i ammeye ve fakirlere verilmesi gerekir.

SORU 433 -Bir kimse tarlasını veya evini normal ve belli bir değer ile satmak üzere birisiyle anlaşıp satış akdini yaptıkları halde, mesela fazla vergi vermemek için tapuda satışın daha az bir değerle icra edildiği gösterilse ve müşteri, bunun üzerine henüz parasını kabz etmeyen satıcıya yalnız tapuda gösterilen miktarı vermeğe kalkışsa bu caiz midir?

CEVAP: Bir kimse tarlasını veya evini soruda belirtilen şekilde satarsa, Maliki mezhebine göre müşteri sözünü yerine getirmediğinden Allah (c.c.) indinde mesuldür. Ama Şafii mezhebine göre, tapuda gösterilen miktardan başka bir şey vermek zorunda değildir.

Hanefi mezhebinde ise ihtilaf vardır. Bir kavle göre aralarında üzerine anlaşma yaptıkları hakiki değerini vermek lazımdır. Ebu Yusuftan gelen bir rivayete göre ise, yalnız tapuda gösterilen miktarı vermek gerekir.

SORU 434 -Satılan şeyin müşterinin zimmetine geçmesi ve müşterinin onda tasarruf edebilmesi için malın teslim edilip kabz edilmesi gerekir. Dinen kabz nasıl meydana gelir?

CEVAP: Satılan şeyler iki bölümdür:

1- Ev, arsa ve tarla gibi gayrimenkul -yani taşınması ve yerinin değiştirilmesi

mümkün olmayan- şeyler.

2- Para, hayvan ve elbise gibi menkul -yani taşınıp nakli mümkün olan şeylerdir-.

Gayrimenkulun kabzı, satılık şey, arsa veya arazi ise ve bunlara yakın olup müşteri olan kimse görürse ve satıcının ruhsat vermesiyle meydana gelir. Ev ise içindeki eşyayı çıkartıp anahtarını müşteriye teslim etmekle olur. Uzak ise oraya varıp içersine girebilecekleri kadar vakit geçmesiyle teslim meydana gelir.

Satılan şey menkul ise, elbise, silah ve kumaş gibi eşyanın teslimi müşterinin eline verilmesiyle veya bırakılması veyahut da meydanda olduğu takdirde müşteriye gösterilip ruhsat verilmesiyle kabz meydana gelir. Ambar, sandık veya dükkan gibi kilitli bir yer içerisinde bulunan bir şey satılırsa, anahtarını müşteriye verip teslim alması için ruhsat verilmesiyle kabz gerçekleşmiş olur. Mesela satılmış olan şey bir depoda bulunsa ve deponun anahtarı müşteriye teslim edilse, satılmış şey teslim alınmış sayılır ve bundan sonra telef olursa müşterinin kesesinden gider. Yalnız Şafii mezhebine göre depo veya dükkan gibi yerlerde bulunan bir şeyin kabzı anahtarın teslim edilmesiyle tahakkuk etmez. Yerinden alıp başka yere nakl etmesi lazımdır.

Menkul olan bir şeyi kabz etmeden önce satmak caiz değildir. Yalnız Maliki mezhebine göre yiyecek eşya hariç, diğer menkulleri kabzetmeden önce satmak caizdir. Hanefi ve Şafii mezhebinin salikleri muhtaç oldukları takdirde bu mezhebi taklit edebilirler.

SORU 435 -Hem para, hem de satılan şey vadeli olmak üzere alışveriş yapmak caiz midir?

CEVAP: Alışveriş akdi dört kısımdır:

1-Hem para hem de satılan şey peşin olmak üzere yapılan akittir.

2- Para peşin, satılan şey ise vadeli olmak üzere yapılan akittir. Buna Selem akdi denilir. Mesela; Hasan Efendi, Halit Efendiye diyor ki: "Şu vasıflarda bulunan on teneke buğdayı falan yerde ve tarihte bana teslim edilmek üzere şu onbin lira karşılığında senden satın aldım." Halit Efendi'nin de onun sözüne uygun olarak: "Ben de sattım" demesinde olduğu gibi.

3- Satılan şey peşin, para ise vadeli olmak üzere yapılan akittir. Birisinin belli bir kitabı vadeli olmak üzere bir başkasına satması gibi.

4- Hem para hem de satılan şey vadeli olmak üzere yapılan akittir.

Akdin ilk üç çeşidi şartları yerinde olduğu takdirde caizdir. Dördüncü kısım ise caiz değildir. Peygamber (sav) böyle bir alışverişi men etmiştir. Yalnız, akit yapmadan iki, üç ay evvel ileride satıcı ve alıcı vasfını kazanacak kimseler, satış akdini yapmak üzere birbirine söz verseler ve zamanı gelince de akit yapsalar caizdir. Çünkü va'd ve akit ayrı ayrı şeylerdir.

SORU 436 -Köylerde bir adet vardır. Köylüler mahsullerini kaldırınca henüz fiyatı belli olmadan, onu mesela tüccarlara satıyor, sonra da avans olarak bir miktar para alıyorlar. Fiyatını belirtmeden herhangi bir şeyi satmak veya satın almak dinen caiz midir?

CEVAP: İslam Hukuku'na göre herhangi bir şeyin fiyatını belirtmeden onu satmak veya satın almak caiz değildir. Bunun için köylerde cari olan bu adet İslam'a uygun bir adet değildir. Böyle bir muamelede bulunmak haramdır.

SORU 437 -Enflasyon karşısında paranın değer kaybını, faiz hadlerini uygulayarak karşılamak caiz midir?

CEVAP: Daha önceden de anlaşıldığı gibi düşük de olsa faizli bir muameleye girmek caiz değildir. Şimdilik muamele faiz sayıldığına ve istikbaldeki durumu meçhul olup her an değişmesi mümkün olduğuna göre hüküm değişmez. Yalnız borcu kapatmak hususunda Ebu Yusuf'a göre durum değişir. Mesela bir kimse bir milyon liralık parayı bir seneliğine faizle birbuçuk milyona verirse faizli olduğundan haramdır. Yalnız bir sene sonra daha önce verilen bir milyon para enflasyon sebebiyle ödeme anında birbuçuk milyona tekabül ederse onu, yani başlangıçta verdiği bir milyon mukabilinde birbuçuk milyon alması caizdir. Çünkü bu para altın ve gümüş olmadığı ve değer itibarı olduğu için kendisine itibar edilen değere göre muamele görür.

SORU 438 -Tezek ve köpek gibi necis şeylerin alışverişi caiz midir?

CEVAP: Tezek ve köpek gibi necis şeylerin alış verişi hakkında ihtilaf vardır.

Hanefi mezhebine göre bunların alışverişi caizdir. Çünkü tezek ormansız yerlerde halkın yakıtı ve gerekli bir ihtiyaç maddesidir. Ondan müstağni olamazlar. Bunun için alım satımı zaruridir. Köpekte ise ev ve eşyasını muhafaza etmek ve avcılık yapmak için ondan fayda mülahaza ediliyor. Bunun da alım satımında bir sakınca yoktur.

Şafii mezhebine göre ise bunlar necis olduğundan mal sayılmazlar. Onun için alım satımı caiz değildir, haramdır. Fıkıh kitaplarında buna mal denilmez, ihtisas denilir. Yalnız şunu ifade etmek isterim: İhtisasın alım-satımı caiz olmasa da ihtisası elinde bulunduran kimse para mukabilinde ihtisasından vazgeçebilir. Bunda bir sakınca yoktur. Bu şöyle olur: Elinde tezek bulunan kimse birisine: "Ben şu kadar para karşılığında şu tezekten vazgeçtim" der.

Yine bunun gibi bir vazifede bulunan kimse birisine: "Ben şu kadar para mukabilinde şu vazifeden vazgeçip sana devrettim" demesi gibi.

SORU 439 -Akit dil ile olduğu gibi yazıyla da olabilir mi?

CEVAP: Satış işleri, icare ve benzeri muameleler söz ile münakit olduğu gibi, yazıyla da münakit olabilir.

Hanefi ve Maliki mezheplerine göre, tarafeyn bir meclisde bulunsunlar veya bulunmasınlar, konuşabilsinler veya dilsiz olsunlar farketmez.

Şafii ve Hanbeli mezheplerine göre, ancak tarafeyn bir mecliste bulunmadıkları takdirde akit yazıyla münakit olabilir. Bu şu şekilde olur: Birisi diğerine bir yazı gönderip der ki: "Taksimi 3 milyon TL sına sana sattım." Müşteri yazıyı aldığında: "Kabul ettim" dediği takdirde akit tamam olur ve alış veriş işi bitmiş olur.

SORU 440 -Ben bir tüccarım, toptancıdan bir mal satın aldım. Götürdükten sonra kusurlu olduğunun farkına vardım. Bunun için geri çevirip yerine kusursuzunu almak istedimse de toptancı: "Fiyat değiştiği için ancak yeni fiyat üzerinden sana verebilirim diye" cevap verdi. Ben de: "Hakkım vardır, malları eski fiyat üzerinden vermen lazımdır" dedimse de kabul etmedi. İslam hukukuna göre durum nasıldır?

CEVAP: İslam hukukuna göre bilmeden ayıplı bir şey satın alan kimse kusuruna muttali olduğunda, o malı kusuruyla beraber kabul etmekte muhayyerdir. İptal halinde alışveriş olmamış gibi olur. Kusursuz bir şey satın almak ise ayrı bir meseledir. Yani yeni bir alışveriş olduğundan yeni bir fiyatta uygulanabilir.

SORU 441 -İslam'a göre karaborsanın hükmü nedir?

CEVAP: İslam hukukuna göre piyasayı serbest bırakıp ona müdahale etmemek gerekir. O, arz ve talebe göre kendi kendini ayarlayacaktır. Bunun için Peygamber (sav)'in zamanında piyasa oynayıp fiyatlar anormal bir şekilde yükselince, Peygamber (sav)'in duruma müdahale etmesi istendi ise de müdahaleyi uygun görmeyerek şöyle buyurdu: "Fiyatları tesbit eden, darlığı ve bolluğu veren ve rızıklandıran Allah'dır". Ancak suni pahalılık yaparak fiyatlarla oynayan olduğu ve amme maslahatı işe müdahale etmeyi gerektirirse, o zaman müdahale etmek narh koymak caizdir. Buna muhalefet

etmek de caiz değildir. Bunun için karaborsa muameleleri ammeye zarar verdiğinden tasvip edilemez.

SORU 442 -Ömer'in Abdullah'dan, mesela dolar alacağı vardır. Ömer bu borcun yerli para ile ödenmesine razıdır. Fakat ortada resmi ve gayri resmi diyebileceğimiz bir fiyat değeri vardır. Borçlu olan Abdullah o günkü resmi kurla ödeme yaparsa daha karlı olacaktır. Şayet kur çeşidiyle ödeyeceğine dair aralarında mevcut bir anlaşma yoksa Abdullah dilediği kurla ödemekte serbest midir? Ayrıca Ömer'in gayrı resmi fiyattan herhangi bir haberi yoksa ve Abdullah da ödemeyi resmi kura göre yaparsa alacaklı olan Ömer dinen aldatılmış sayılabilir mi?

CEVAP: Ömer'in Abdullah'dan dolar alacağı olsa Ömer de mevcut yerli para ile ödemesine rıza gösterirse caizdir. Çünkü İslam hukukuna göre borcu borçluya satmak caizdir. Yani meselemizde doları Türk parasıyla satmakta bir mahzur yoktur. Yalnız bu paraların cinsleri ayrı ayrı olduğundan birbiriyle mübadele etmek isterken mutlaka fiyatlar tesbit edilmesi gerekir. Fiyatları üzerine mutabakat olmaz ve muayyen bir şey üzerine anlaşma yapılmazsa alışveriş sahih değildir. Bu fiyat resmi ve gayri resmi fiyatlara tetabuk edebildiği gibi, etmeyebilir de.

SORU 443 -Durumu müsait olmayan biri bir başkasından bir miktar para alıp havlu dokutmakta ve dokuttuğu her havlu başına yirmi lira vermektedir. Taraflar bu alışverişten memnundurlar, ancak dinen bu caiz midir?

CEVAP: Bu sual mudarebe ile ilgilidir. Mudarebe, birisinden sermaye, ötekisinden de çalışma olmak üzere iki kişi arasında yapılan bir akittir. Mudarebenin sıhhatinin şartlarından biri kazancın muşa olmasıdır. Yani sermayeci ile mudaribin arasında kazancın yarı yarıya veya birisi için üçte iki, ötekisi için üçte biri olarak yüzdelikli olarak bölünmesidir. Şayet birisine muayyen bir miktar (burada olduğu gibi) tahsis edilirse muamele sahih değildir. Kaldı ki sermaye sahibi zarara ortak olmadığından muamele fasittir.

SORU 444 -Bir kimsenin birisinden alacağı bir miktar Mark olursa, onun yerine Türk parası veya başka bir şey alabilir mi?

CEVAP: Bir kimsenin bir başkasından para olsun, başka bir şey olsun alacağı olursa, bu alacağının yerine başka bir şey alabilir. Çünkü borç zimmette olup muayyen olmadığından satılması caiz olmazsa da, borçlu müstesna kılınmıştır. Kendisine satılabilir. Bunda sakınca yoktur.

İslam Hukukçularının bu hususta meşhur bir sözü vardır: "Bey'u'd-deyni liğayri men aleyhi'd-deyni batılun." Yani borcu borçludan başka bir kimseye satmak batıldır. Şafii mezhebine göre başka kimselere de satmak caizdir.

SORU 445 -Bir kimse mesela bir taksi satın almak için para yatırıp sıraya girse, bilahare sırasını başkasına satıp devretse caiz midir?

CEVAP: Taksi ve benzeri şeyler üzerine para yatırıp sıraya girmek selem kabilinden sayılıyor. Müslemünfihi olan taksiyi teslim almadan başka bir kimseye devredip satmak İslam Hukuku'na göre sakıncalıdır. Muhtar aynen şöyle diyor:

"Kabz etmeden önce müslemün fihte tasarruf etmek caiz değildir".

SORU 446 -Bir şahsın arazisinde mülkiyeti kendisine ait olan bir yolu var. Bu kimse yolunun mülkiyeti ve tedviri kendisinde baki kalmak üzere, gelirinin bir kısmını mesela bir seneliğine satabilir mi?

CEVAP: Yol satışının dinen caiz olup olmadığı meselesinde bildiğiniz gibi çok şeyler söylendi. Ama din açısından böyle hir satış caiz değildir. Çünkü bu muamele şu üç haletten birisidir:

1- Ya dedikleri gibi muamele bir satış muamelesidir. Bu takdirde o satış iki yönden caiz değildir.

a) Yolun bizatihi kendisi satılmamaktadır. Satılan şey gelirin bir bölümüdür. O da ne kadardır, belli değil meçhuldür. Meçhulün de satışı batıldır.

b) Satılan gelir için verilen para bir sene sonra aynen iade edilecektir. Para iade edildikten sonra yakından veya uzaktan yolun satışla bir alakası yoktur.

II- Ya da icaredir. Böyle olursa yine caiz değildir. Çünkü dinen isticar edilen şeyin müstecire devredilmesi gerekir. Halbuki meselemizde böyle bir şey yoktur. Çünkü yolun idaresi yine eski sahibinin elindedir. Aynı zamanda kiralayana bir müddet sonra paranın iadesi de icareye manidir. Çünkü icarede paranın iadesi sözkonusu değildir.

III- Veya istikrazdır. Bu mesele buna daha yakındır. O da batıldır. Zira her ne kadar satış ile ilgili yapılan ilanda satıştan söz ediliyorsa da bildiğimiz satış değildir. O, ancak menfaat mukabilinde bir istikrazdır. Mesela, Zeyd üç veya

beş sene sonra geri almak üzere bir milyon lirayı ilgililere veriyor. Buna mukabil de kendisine bir miktar kazanç tahsis ediliyor. Bu da faizin ta kendisidir. Mudarebeye hamledilmesi ise hiç caiz değildir. Çünkü bu meselede alış veriş yoktur. Parayı teslim alan kimse mudarebede olduğu gibi ortak olmak üzere onu çalıştıramaz.

Bazı ulemaya göre yol gibi şeyleri kiracıya devir etmek şartıyla belli bir süreye kadar kiraya vermek caizdir.

SORU 447 -Bir kimse elinde bulunan faiz ve rüşvet gibi haram bir maldan birisine bir miktar vermek istese, o şahsın onu kabul etmesi caiz midir? Eğer kabul ettiyse iade etmesi gerekir mi?

CEVAP: Faiz ve rüşvet gibi meşru olmayan bir maldan birisine bir şey verilirse o malı kabul edip etmeyeceği hususuna bakılır. Kabul etmediği takdirde o malın sahibi belliyse sahibine iadesi, sahibi belli değilse, mesalihi ammeye verileceği zannediliyorsa o malı kabul etmesi caiz değildir. O malı teslim almış olsa bile iade etmesi gerekir. Aksi takdirde kabul etmek zorundadır. Kabul ettikten sonra, şayet sahipleri belli ise kendilerine teslim edecektir. Belli değilse mesalihi ammeye ve fakirlere verecektir.

Mesalihi ammeden maksad yol, çeşme. köprü. cami ve hastahane gibi şeylerdir. İmam-ı Nevevi şöyle diyor:

"Sultanın elinde bulunan haram mallardan bir kısmı birisinin eline geçerse ve o kişi geri verdiği takdirde o malın batıl bir yolda harcanacağını biliyor veya zannediyorsa, sultana iade etmesi caiz değildir. Bu hususta fert ile şirket arasında fark yoktur."

SORU 448 -Bir kimse meyhane ve genelevi gibi meşru olmayan bir işte çalıştıktan sonra tevbe etmek isterse biriktirdiği serveti ne yapacaktır. O servet kendisine helal olur mu? Onu cami gibi bir hayır kurumuna verebilir mi? O para ile cami yapılsa onda namaz kılmak caiz midir?

CEVAP: İmam-ı Nevevi ve Gazali gibi fakih ve bilginlerimiz meyhane, kumarhane ve genelevi gibi bir yeri çalıştırıp para kazandıktan sonra tevbe etmek isteyen kimselerin nasıl bir yol takip edeceğini belirterek şöyle diyorlar:

"Önce samimi olarak nedamet ederek içinde bulunduğu gayrımeşru işi bırakıp ileride tekrar böyle bir günaha dönmeyeceğine dair azmedecektir. Sonra elinde bulunan meşru olmayan malın sahibi belli ise kendisine geri verecektir. Şayet mal sahibi belli değilse Müslüman bir emirin eline vermek suretiyle köprü, yol, kışla ve cami gibi amme maslahatına harcayacak veya fakirlere dağıtacaktır. Şayet güvenilen bir emir bulamazsa içinde bulunduğu yerde

bulunan alim, dindar ve emin bir kimseye verecektir. O da yukarıda belirttiğimiz şekilde harcayacaktır. Emin bir kimse de bulunmazsa bu takdirde bu işi bizzat kendisi yapacaktır. Eğer o maldan başka meşru bir serveti yoksa o da diğer fakirler gibi bir kısmından istifade edebilir. Bu takdirde fakir için haram değil, helaldir. Böyle bir serveti yakmak veya yok etmek caiz değildir.

Hülasa; meşru olmayan bir serveti elde tutmak dinen caiz değildir. Sahibi belli ise sahibine, yoksa cami, yol, köprü ve hastahane gibi amme maslahatına ve fakirlere verilmelidir. Böyle bir para ile yapılan camide namaz kılmak caizdir. Yalnız sözkonusu olan adamın sevabı yoktur. Çünkü para onun değildir.

SORU 449 -İslam dini maddi ve manevi hususiyeti olan bir dindir. İbadete önem verdiği gibi, ticaret ve sanata da önem verir. Yani İslam dininde, inanç ve ibadetin sevabı olduğu gibi ticaret ve sanatın da sevabı var mıdır?

CEVAP: Soruda beyan edildiği gibi İslam dini maddi ve manevı bir dindir. Mana ve ibadete itina gösterdiği gibi maddeye de itina gösterir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Emin ve doğru olan Müslüman bir tüccar, kıyamette şehidlerle beraberdir".

Yine Allah'ın Resulü (sav): "En iyi kazanç hangisidir?" diye sorulduğunda şöyle cevap verdi: "Kişinin eliyle kazandığı şey ile mubah olan alışverişidir".

Peygamber (sav) günahların öyleleri var ki onlara ne namaz ne oruç ve ne de hac ve umre keffaret olur. Ancak geçimi sağlamak için sarf edilen gayret onlara keffaret olur. Binaenaleyh bir kimse geçimini sağlamak ve kendilerine bakmakla mükellef olduğu aile fertlerinin ihtiyacını karşılamak gayesiyle İslam'ın emrettiği gibi çalışır ve ticaretle uğraşırsa bütün çalışma ve alışverişi ibadet sayılır. Ama alışverişte başkasını aldatıp ona zarar verirse tam Müslüman sayılmadığı gibi alışverişinde de bereket olmaz.

VADE FARKI

SORU 450 -Alışverişte vade farkını eklemek caiz midir?

CEVAP: İslam dini ister peşin ister vadeli olsun alışverişi mubah kılmıştır. Cenab-ı Hak buyuruyor ki: "Allah alışverişi mubah kılmış, faizi de yasaklamıştır". Alışveriş peşin olursa normal olarak kar etmek tabii olduğu gibi, vadeli olursa da insaf dairesinde karşı tarafı yıkmadan belirtilen zamanı ölçerek kar etmek de tabiidir. Her tarihte bu tip alışveriş olmuştur. Yani

alışverişte vade farkı alınmıştır.

Alışverişte vade farkını eklemek Cumhur-u ulemaya göre caizdir. Bu hususta ulema arasında ihtilaf olmamıştır. Ancak idraki kıt olan bazı kimseler, Peygamber (sav); "Bir satış için de iki satış yapmaktan men etmiştir" mealindeki hadise dayanarak alışverişte vade farkını eklemek caiz değildir, diyorlar. Halbuki bu hadis, vade farkından hiç söz etmiyor, fukahadan hiç kimse de ona haml etmemiştir. Hadis ya akd içinde bir şartı koşmanın caiz olmadığını, mesela: Zeyd'in Halid'e evini bana yüzbin liraya satarsan ben de şu tarlamı yüz elli bine sana satarım, demesi gibi. Veya semen (bedel) belli olmadığından mesela: şunu peşin olarak bine, vadeli olarak iki bine "sana sattım" şeklinde yapılan akdin muteber olmadığını ifade ediyor. Şayet semen belli olur, kesin bir fiyat üzerinde anlaşılır, mesela: Peşin olarak fiyatı bin lira olan bir meta' için, veresiye iki bine sattım ve müşteri de aldım denilirse vade farkı eklendiği halde, kesin olarak bu alış-veriş caizdir. Hatta bir kimse satılık meta için peşin fiyatı şu kadardır, veresiye fiyatı da bu kadardır dese, yani hem peşin hem va'deli fiyattan söz edip, bilahare bir fiyat üzerine akd yapılsa yine caizdir.

Muhammed el-Hamid, alışverişte vade farkını eklemek hususunda şöyle diyor: "Vade farkını eklemek haram değildir, faizle münasebeti yoktur".

Ancak alışveriş ister peşin ister vadeli olsun insafa göre cereyan etmezse haram ve bereketsiz olur. Bunun için satıcı, kendi durumunu nazar-ı itibare alması gerektiği gibi alıcının durumunu da nazar-ı itibare alması gerekir.

SORU 451 -Alışverişte iki fiyat söylemek caiz midir?

CEVAP: İki fiyat akid esnasında mesela şu kitabı peşin olarak bin liraya, vadeli olarak binbeşyüze sana satarım denilse; önceki sualin cevabında beyan ettiğimiz gibi caiz değildir. Çünkü bedel meçhuldür, bin mi, binbeşyüz mü belli değildir. Amma akitten evvel iki fiyat söylense, sonra belli bir fiyat üzerine anlaşma yapılır ve satış akdi icra edilse beis yoktur.

SORU 452 -Senet, bono ve çek satmak veya satın almak caiz midir?

CEVAP: Senet, bono ve çek satmak veya satın almak caiz değildir. Çünkü bunlar para veya meta değiller. Ancak zimmetteki parayı sağlama bağlamak için birer teminattır.

Malik şöyle rivayet etmiştir: Mervan bin Hakem'in zamanında bir çeşit çek çıkmıştı. Halk, karşılığını almadan birbirine satmaya başladılar. Bunun üzerine Zeyd bin Sabit bazı sahabe ile birlikte Mervan'a gittiler: "Ey Mervan, faiz ile

alış veriş yapmayı mubah mı kılıyorsun?" dediler. Mervan: "Allah'a sığınırım, bu ne demektir?" dedi. Sahabeler: "Halk, karşılığını almadan bu çeklerle alış veriş yapıyor" dediler. Bunun üzerine Mervan, emniyet mensuplarını gönderdi, onlarla alışveriş yapanları takip ederek malları ellerinden alıp sahiplerine iade ettiler.

Ayrıca şimdi olduğu gibi, Osmanlılar zamanında da maaşı beytü'l-maldan veya vakıf gelirinden verilmek üzere memur tayin ediliyordu. Memura, takdir edilen aylığa "Camekiye" denilirdi. Camekiyenin satışıyla ilgili İbni Abidin şu fetvayı nakil ediyor: Musannife camekiyenin satışı soruldu. Yani adamın birinin maliyeden alacağı aylığı vardır. Henüz vakti gelmeden ihtiyacından dolayı, miktarından daha düşük bir para ile satıyor, böyle bir satış caiz midir?

Musannif şöyle cevap verdi: Alacaklı, alacağını verecekliden başka bir kimseye satamaz.

Ancak birisinin başkasına vereceği olduğu gibi, başkasından alacağı da olur. Borcunun vadesi ile elindeki çekin vadesi birbirine tevafuk ederse, bu çeki alacaklıya verebilir. Bu çek satışı değil, borcun havalesi sayılır.

Hülasa sened, bono ve çek satılmaz, alınmaz ve zekat olarak verilmez. Yalnız devletin verdiği çek ve bono -vadeleri geldiği takdirde- ile para arasında fark yoktur. Vadeleri gelmemiş ise satılması caiz değildir.

SORU 453 -Borcunu belirtilen tarihte ödemeyen kimseden fark almak caiz midir?

CEVAP: Borcunu belirtilen tarihte ödemeyen kimseden fark almak caiz değildir, alınırsa faizdir. Bu hususta fakir ile zengin birdir. Fakir olan kimse kusuru olmadığından Allah indinde mesul değildir. Maddi durumu müsaid olup zengin olan kimse ise borcunu ertelediği için zalim olup ağır bir cezaya, müstahakdır.

SORU 454 -Elimizdeki mal fiatlanmış ve birkaç defa üzerine zam gelmişse son fiat durumunu dikkate alıp eski fiatla aldığımız malı yeni fiatla satabilir miyiz?

CEVAP: Elimizdeki malın fiatı yükselip üzerine zam geldiği takdirde son fiat durumunu dikkate alarak mal satılabilir. Çünkü bu gün bütün dünyada özellikle geri kalmış ülkelerde fiat istikrarı olmadığı ve zamlar birbirini kovaladığı için alış fiatına göre ticaret eşyasını satmak malum olduğu gibi kazanç değil, ziyan etmektir.

SORU 455 -Borcunu kasıtlı olarak ödemeyen kimseye dinen verilecek ceza nedir?

CEVAP: Maddi durumu müsaid olmadığından zimmetinde bulunan borcunu ödeyemeyen kimse Allah indinde mesul değildir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Geri vermek maksadıyla başkasının malını alan kimsenin borcunu Allah öder. Onu itlaf edip yemek maksadıyla başkasının malını alan kimseyi de Allah onun malını itlaf eder."

Fakat durumu müsait olduğu halde zimmetindeki borcunu vermeyen kimse de zalim ve haindir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Zenginin vereceğini erteleyip geciktirmesi zulümdür." Şehitlik makamı çok yüksek ve günahların affına vesile olduğu halde kasıtlı olarak borcunu vermeyen kimse şehid düşse de borç vebalinden kurtulamaz. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Şehidin bütün günahları bağışlanır, ancak borç müstesnadır" İslama göre durumu müsaid olduğu halde kasıtlı olarak borcunu ödemeyen kimse bilinen serveti varsa alacaklı olan kimse mahkeme yoluyla alacağını ondan istihsal edecektir. Serveti gizli tutup borcunu erteliyorsa cezası Allah' a aittir.

SORU 456 -Tüccar tarafından satın alınan malın satışı mümkün olmadığından belli bir süre sonra borcunu ödemek maksadıyla satıcının arzusu hilafına onu geri vermek caiz midir?

CEVAP: Bir mal satılıp müşteri tarafından kabz edildikten sonra alışveriş tamam olur. Satılır veya satılmaz, fiatı yükselir veya düşerse bununla satıcının hiç bir ilgisi yoktur. Arzusu hilafına geri çevirilmez. Ancak her iki tarafın rızasıyla yapılan alış verişin feshi caizdir. Ayrıca her iki tarafın ittifakıyla bu kerre müşteri adı geçen malı satıcıya -kazançlı veya kazançsız- satabilir ve bunda beis yoktur.

SORU 457 -İslam dini, kar için bir sınır getirmiş midir?

CEVAP: İslam dini kar için bir sınır getirmemiş, yüzde şu veya bu kadar kar edilecek diye bir kayıt koymamıştır. Arz ve talebe bırakmıştır. Ancak İslam dini, güzel ahlak ve takvayı emretmek ve yasakladığı hile ve fahiş fiatın önüne set çekmekle bunun hududunu göstermiş oluyor. Bununla ilgili Peygamber'in şu sözlerini dinleyelim: "Din nasihattir". "Sizden biriniz, kendi nefsi için arzu ettiği şeyi mü'min kardeşi için de arzu etmedikçe iman etmiş olmaz". "Bizi aldatan bizden değildir".

Fahiş bir fiyatla malı satıp Müslümanları aldatmak lanetin inmesine vesile

olduğu gibi, halkın muhtaç olduğu şeyleri piyasaya sürüp normal bir fiatla satmak da rahmetin nüzulüne sebebdir. Devletin, satılık metaın fiatını, narh koyup tayin etmesi dinen doğru değildir. Fıkıh kitapları bunun mekruh olduğunu kayd ediyorlar. Peygamber (sav) in zamanında bir ara eşyanın fiatı yükseldi, bunun üzerine ashabın bir kısmı: "Ey Allah'ın Resulü! Eşyanın fiatını tesbit buyur," dediler. Peygamber (sav) bunlara cevaben şöyle buyurdu: "Fiatı tesbit eden, rızkı daraltıp genişleten, rızkı veren Allah'tır. Sizden hiç biriniz ne kan ne de mal haksızlığa hususunda benden bir şey istemeden Allah'a kavuşmanı umarım". Ancak piyasa ile oynayıp ticaret düzenini bozan olduğu takdirde zarurete binaen devlet müdahale edip eşyanın fiatını tesbit edip kar için bir hudut çizebilir.

SORU 458 -Peruk satmak ve onu takmak caiz midir?

CEVAP: Peruk denilen takma saç, insanın saçından yapılmış ise kesinlikle haramdır. Onu satmak, satın almak haram olduğu gibi takmak da haramdır. Çünkü insan değerli bir varlıktır. Mübtezel bir hale getirilip onun saçını veya herhangi bir uzvunu "zaruret olmadıkça" satmak ve kullanmak haram olur. Peygamber (sav), Allah saçına saç ekleyen ve eklemek isteyen kadınlara lanet etmiştir, buyuruyor.

Ancak peruk deve tüyünden, naylondan veyahut suni herhangi başka bir şeyden yapılmışsa onu takmakta beis yoktur. Hakkında hiç bir şey varid olmamıştır. Mesela: Adamın başı keldir. Manzarası pek iyi görünmüyor. Çirkinliğini kapatmak için böyle suni bir peruk takmakta ne sakınca vardır. Hadisin lanetlediği şey, kadının saçına insan saçını eklemektir. Ama insan saçı olmazsa beis yoktur. Mesela bir kadının saçı kısadır, saçına deve tüyünden ilave edip örgülerini çoğaltırsa asla günah sayılmaz."

masına sebeb değildir. Tapu meselesinin de akitle ilgisi yoktur. Bu sene tapu verilmezse on sene, yirmi sene sonra verilebilir.

SORU 459 -Birçok zaman radyo ve televizyonlar, hasta için kan vermek istiyen kimsenin filan hastaneye baş vurması rica olunur, diye ilan ediyor. Kan vermek istiyen kimse de hastaneye gidip para mukabilinde kanını satıyor. Böyle bir satış caiz midir? Kan, süt gibi akrabalık bağı oluşturur mu?

CEVAP: Tıbbın beşeriyete getirdiği büyük hizmetlerden biri de sağlıklı bir insanın kanını hasta bir insana nakledip, onun kan ihtiyacını karşılamak yolunu bulmasıdır. Gıda ve suya muhtaç olan kimseye yardım etmek lazımdır ve büyük bir ibadet olduğu gibi kana muhtaç olan kimseye de kan vermek lazım ve büyük bir ibadettir.. Ancak gıda maddeleri ve su, para ile satılabilir. Ama insan, değerli ve mükerrem olduğundan onun cüzü sayılan kanı para ile

satılmaz. Teberru edilir, satılması haramdır. Hasta olan kimse zarurete binaen satın alsa vebala girmez.

Kan, süt gibi akrabalık meydana getirmez. Çünkü Kur'an-ı Kerim neseb akrabalığından başka sadece iki akrabalık kabul ediyor. Birincisi süt akrabalığı, ikincisi evlilikten meydana gelen akrabalıktır. Kendisine kan verilen kimse ile -iki yaşından küçük de olsa- kendisine kan veren kimsenin arasında hiç bir akrabalık bağı meydana gelmez. Zarurete binaen bir hastaya Müslüman bir kimsenin kanını vermek caiz olduğu gibi, bir gayr-i müslimden kan alıp ona vermek de caizdir. Aynı zamanda bir kadın, hasta olan kocasına da kan verebilir ve hiç bir sakıncası yoktur.

SORU 460 -Devlet, memleketimizde hazineye ait araziyi yurttaşlara dağıttı ve yirmibeş yıla kadar satışını yasakladı. Böyle olmakla beraber bazı kimseler gayr-ı resmi olarak arazilerini satmaktadır. Dinen böyle bir satış caiz midir?

CEVAP: Söz konusu olan arazi vatandaşlara temlik edildiği için yapılan satış akdi sahih sayılır. Çünkü alış ve veriş, icap ve kabul ile tamamlanır. Vatandaşların maslahatı için konulan satış yasağına muhalefet etmek güçlüklere sebeb olmakla beraber, akdin bozulmasına sebeb değildir. Tapu meselesinin de akitle ilgisi yoktur. Bu sene tapu verilmezse on sene, yirmi sene sonra verilebilir.

SORU 461 -Kaçakçılık yapmak ve kaçak malı satın almak caiz midir?

CEVAP: Kaçakçılık yapmak yani dış memleketlere kaçak eşya götürüp getirmek, birkaç yönden sakıncalıdır.

1- Kaçakçılıkla uğraşan kimsenin işini yürütebilmesi için ilgililere rüşvet vermeye mecbur kalacağına hiç şüphe yoktur. Rüşvet ise haramdır. Veren de mel'un, alan da mel'undur.

2- Kaçakçılıkla uğraşan kimsenin mal ve canı tehlikededir. 1950'lerden evvel ve sonra doğu ve güneydoğu hudut illerinde onbinlerce vatandaş kaçakçılık uğrunda büyük servetlerini verdikleri gibi, Suriye, Irak ve İran hudutlarında canlarını da verdiler. Nice cenazeler de mayın tarlalarında havaya uçtu. Servetlerin heder olmaması için kumarı yasaklayan din, elbette daha beter olan kaçakçılığı da yasaklayacaktır.

3- Kaçakçılık Müslümanlara büyük zarar veriyor, malını, parasını taşraya sevk ettiriyor. Binaenaleyh, kaçakçılık yapmak caiz olmadığı gibi kaçak malı satın almak da doğru değildir. Ancak satış batıldır da denilemez.

SORU 462 -Masiyete yardım etmek masiyet olduğuna göre şırayı şarap fabrikasına satmak caiz midir?

CEVAP: Şarabı yapan fabrika veya imalathane sahibi Müslüman olduğu takdirde şırayı şarap yapmak üzere ona satmak caiz değildir. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: iyilik ve takva üzere yardımlaşınız. Günah ve haddi aşmak hususunda yardımlaşmayınız.

Ama müşteri Müslüman olmazsa, İmam-ı Azam'a göre ona satmak caizdir. Çünkü masiyet bizzat şıra ile kaim değildir, yani şıra bilfiil müskir değildir. Onun için ona satmakta beis yoktur. Türkiye'de şarap fabrikasının sahibi şahıs değil, dini esaslara dayanmıyan laik devlet olduğu için İmam-ı Azam'a göre devlete satmakla beis yoktur. İmameyn ile diğer mezheplere göre alıcı Müslüman olmasa da ona satmak haramdır. Müftebih İmam-ı Azam'ın görüşü değil, cumhurun görüşüdür. Yine Müslüman bir kimsenin, Müslüman olmayan bir kimse için ücret mukabilinde şarap taşıması veya domuzları otlatması, İmam-ı Azam'a göre caizdir. İmameyne göre caiz değildir.

SORU 463 -Radyo ve televizyon ticareti yapmak caiz midir?

CEVAP: İslam hukukçularının çoğu; tanbur, ud ve kemençe gibi saz aletlerinin yapılmasını yasakladığı gibi çalınmasını ve dinlenmesini de yasaklamıştır. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: "İnsanlardan bazıları Allah yolundan saptırmak için boş sözleri satın alırlar". İbn-i Abbas ve Hasan el-Basri "lehve'l-hadis" kelimesini saz ve oyunlarla tefsir etmişlerdir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: Benim ümmetimde (erkekler için) ipek, içki ve saz aletlerini helal sayacak kimseler olacaktır. İbn-i Hacer, Ebu'l- Abbas, el-Kurtubi, Ebu'l-feth ve Razf gibi zevatın dediklerine göre bu hususta icma-ı ümmet vardır. İbn-i Hazm gibi bazı kimseler bu hususta muhalefet etmiş ise de sözüne güvenilmez. İbn-i Hacer, İbn Hazm için "ehli bidat ve dalalettir" demektedir.

Binaenaleyh saz aletlerini satmak ve satın almak haramdır. İmam-ı Azam'a göre satış batıl değil, diğer ulemaya göre batıldır. Radyo ve televizyon meselesine gelince bunlar farklıdırlar. Şöyleki radyo ve televizyon bizzat saz aleti değiller. Bunlar, şerre alet olabileceği gibi, hayra da alet olabilirler. Yani bunların helali helal, haramı haramdır. Şayet televizyon veya radyo müşterisinin kesin olarak onları haramda ve İslam'ın kabul etmediği şeylerde kullanacağı biliniyorsa ona satmak haramdır. Yoksa Kur'an-ı Kerim'i ve haberleri dinlemekte ve İslam'ın mubah kıldığı şeylerde kullanacağı biliniyorsa ona satmakta beis yoktur. Yalnız şunu ifade etmek gerekir ki, televizyon ve radyo ticaretini yapmak caiz değildir desek işi halletmiş olmayız. Ali onun ticaretini yapmazsa Veli onu yapacaktır. Şuna ve buna televizyon alma demekle bu işin önüne geçemeyiz. Yapmamız gereken başka bir şey vardır. Varlığımızı ve Müslüman olduğumuzu gösterip milletin ahlakını

bozan ve İslam dinine ters düşen, hatta Hıristiyanlık ve kilise propagandası yapan neşriyatın önlenmesi için ilgililerle temas etmek ve bu milleti manen yok etmeye çalışan zihniyeti ortadan kaldırmak için çaba göstermemiz lazımdır.

SORU 464 -İslam dinine aykırı, küfür ve dinsizliği medh eden kitapları alıp satmak caiz midir?

CEVAP: İslam dinine aykırı küfür ve dinsizliği medhedip yayan kitapları alıp satmak haramdır. Bir kimse menfaat için bu işi yapıyorsa günahkar olduğu gibi, kazancı gayr-i meşru bir yol ile elde ettiği için haramdır. Bir gün tevbe etmek isterse de o gayr-i meşru malı fakirlere tasadduk etmeye mecburdur. Yoksa, büyük bir vebal altında kalır. O kitapların muhtevasına inanıp, severek alıp satıyorsa zaten mürted sayılır. Bunun için kitapçı, alıp sattığı kitabın muhtevasını bilecek. İslam'a ters düşüp düşmediğine çok dikkat edecektir. Nevevi: Hadis, fıkıh ve faydalı şeyleri ihtiva eden her kitabı alıp satmak caizdir. Ama küfür kitaplarını satmak caiz değildir, haramdır" diyor.

İHTİKAR VE SELEM

SORU 465 -İhtikar ne demektir?

CEVAP: İhtikar, şiddetli ihtiyaç olduğu bir zamanda gıda maddesini satın alıp kıymeti daha fazla artsın diye onu hapsetmektir. Şer'an haramdır. Allah'ın Resulü onun hakkında şöyle buyuruyor: Kırk gece kadar insanların yiyeceğini hapsedip ihtikar eden kimse Allah'tan (onun rahmetinden) uzaktır. Allah da ondan beridir. Bir mahalle halkı içinde az bir kimse bulunsa Allah'ın zimmeti o mahalleden beri olur (el-Hakim).

Ebu'z-Zenad, Sa'id bin Müseyyeb'e dedi ki: Senin tarafından bana ulaşan habere göre Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

Medine'de ancak, günahkar olan kimse ihtikar eder. Halbuki sen bizzat bu işi yapıyorsun. Bunun üzerine Sa'id dedi ki: Peygamber (sav) bu ihtikarı yasaklamadı. Yasakladığı ihtikar, kişinin satılık malı, fiyatı yüksek olduğu bir zamanda pazara getirip yüksek bir fiatla satmaya kalkışmasıdır. Ama fiat düşük olduğu bir zamanda satılık malını getirir, başkası da onu satın alır, yanında tutar ve halkın muhtaç olduğu bir zamanda piyasaya sürerse ihtikar sayılmaz.

İmam-ı Gazali'ye göre ihtikar, gıda maddesinde cari olduğu gibi, meyvede de caridir. Ebu Yusuf'a göre; yiyecek, giyecek gibi insanın muhtaç olduğu her şeyde caridir. Şiddetli ihtiyaç yok, piyasa bolluğu varsa gıda maddelerini stok etmekte beis yoktur.

SORU 466 -Bir kimse mahsulünü şimdi değil, başka bir zamanda satmak gayesiyle saklarsa muhtekir sayılır mı?

CEVAP: Bir kimse kendi mahsulünü şimdi değil ilerde satmak gayesiyle hapsederse muhtekir sayılmaz. Ancak devlet şiddetli ihtiyaç karşısında müstahsilin muhtaç olduğu miktarı kendisine bırakmak şartıyla kalanı zorla ondan alıp muhtaç olan kimselere para mukabilinde satabilir.

SORU 467 -Bir kimse evini mesela bir milyon liraya satar ve parasını almadan önce yüzde yirmi nisbetinde parada develüasyon olursa bu alışverişin durumu nasıl olur?

CEVAP: Bir ülkede altın ve gümüş değil, kağıt veya tunç para tedavülde bulunursa onunla alışveriş yapmak tabiidir. Fakat soruda zikredilen durum vaki olursa yani birisi mesela evini bir milyon liraya satar ve parasını almadan evvel yüzde yirmi nisbetinde develüasyon olursa, İmam-ı Azam'a göre her ne kadar bedel değer kaybedip, bir milyon, sekizyüzbin hükmüne iniyorsa da alışveriş sahihtir ve satıcı bir milyondan başka bir şey de hak etmez. Şafii mezhebi de böyledir. Ebu Yusuf'a göre ise, alış-veriş vaki olduğu günde bir milyon liranın değeri ne ise evi satan da o kadar hak eder, müftabih bu kavildir. Ama misalimizde para yürürlükten kaldırılırsa İmam-ı Azam'a göre alış-veriş batıl olur. İmameyn"e göre batıl olmaz. Ama Ebu Yusuf'a göre alış-veriş vaki olduğu gündeki kıymeti ne ise onu hak eder. Muhammed'e göre yürürlükten kaldırıldığı günün son anında değeri ne ise onu hak eder.

SORU 468 -Madeni veya kağıt paranın bozdurulup birbiriyle değiştirilmesi caiz midir?

CEVAP: Bazı İslam hukukçularına göre, altın ve gümüş olmayan paranın bozdurulup birbiriyle değiştirilmesi caizdir. Çünkü para, altın ve gümüş olmadığı takdirde emtia hükmündedir. Altın ve gümüş ile onu satmak caiz olduğu gibi kendi cinsinden olan para ile de satılıp değiştirilmesi caizdir. Ancak İmam-ı Muhammed'e göre, altın ve gümüş olmayan para altın ve gümüş yerine kaim olurlarsa altın ve gümüş hükmüne geçiyor ve müftabih de onun

görüşüdür. Para ödünç olarak verilse, yani bir taraf peşin ve diğeri ise vadeli olursa fazla olduğu takdirde mutlaka ribadır. O hususta ihtilaf yoktur. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Menfaat celbeden her ödünç ribadır. "

SORU 469 -Birçok tüccar, satın aldığı malı teslim almadan başkasına satıp devrediyor. Böyle bir satış caiz midir?

CEVAP: Alışveriş akdi -şartları dahilinde- icab ve kabul ile tamamlanır. Yalnız müşterinin, metaı teslim almadan başkasına satması haramdır. Şafii mezhebine göre batıl, Hanefi ulemasından Ebu Yusuf'a göre fasittir. Yani ikinci müşteri teslim aldığında alışveriş sahih olur. Bunun için böyle alışverişi yapmamak lazımdır. Teslim ve tesellümde çok zor olursa Şafii mezhebinde olduğu gibi satın alınan malı teslim almadan satışını caiz gören Maliki mezhebini taklit etmek mümkündür.

SORU 470 -Memleketimizde ve özellikle güneydoğu bölgesinde buğday ve fıstık gibi vadeli bir mal üzerine, fiatı düşük saymak suretiyle peşin para verip alışveriş yapıyorlar. Böyle bir muamele caiz midir değil midir?

CEVAP: Vadeli mal üzerine peşin para vermek suretiyle yapılan muameleye selem denir. Satılan şey madum -yok- olduğu için caiz olmaması gerekirdi. Fakat ihtiyaca binaen İslam dini onu caiz kıldı. (Şafii mezhebine göre satılan şey madum değildir, mavsuf ve zimmette sabit bir şey üzerine muamele cari olmaktadır.) Selem muamelesinin caiz olabilmesi için aşağıda zikredilen şartlara riayet etmek ıazımdır.

1- Semen -verilmesi gereken bedel-'in muayyen olması,

2- Mecliste teslim edilmesi.

3- Semen ile müslemün fihin, altın ve gümüş olmaması, şayet altın veya gümüş üzerine altın ve gümüş verilirse riba olur.

4- Müslem fihin cinsinin malum olması.

5- Müslem fihin nevi -mesela Floransa buğdayı- malum olması,

6- Müslem fihin ölçü veya tartı itibariyle belli olması,

7- Teslim edileceği zaman ve mekanın belli olması,

8- Müslem fihin tesliminin mümkün olması gerekir.

Bu şartlardan birisi mevcut olmazsa selem muamelesi caiz değildir. Yalnız bu zamanda yapılan selem muamelesi her ne kadar bu şartlara göre cari oluyorsa da halkı israra alıştırdığı ve zaruret olmadığı halde birçok şeyleri zaruret olarak telakki ettirdiği için büyük zararlara ehemmiyet vermeyerek peşin para almak gayesiyle mahsulünü çok ucuza satmakta, müşteri de ona acımadan

ucuz olarak satın almaktadır.

İslami adalet, bu zamanda tatbik edilseydi böyle bir muamele aslında mubah da olsa doğurduğu zararlardan dolayı yasaklanacaktı. Çünkü iki üç aylık gibi kısa bir zaman içerisinde mal sahibi ikiyüzbin liralık bir şeyi yüzbine satıyor.

SORU 471 -Güney doğuda köylüler, tarlayı sürüp mahsulünü paylaşmak üzere çiftçilik yapan traktör sahiplerine tarlalarını vermek için bir miktar ödünç para verilmesini şart koşuyorlar. Bu şart caiz midir?

CEVAP: Menfaat sağlamak maksadıyla birisine ödünç olarak para vermek caiz değildir. Veren mesul olduğu gibi, alan da mesuldür. Çünkü bu muamele riba sayılır. Peygamber (sav) buyuruyor ki: "Menfaat için verilen her ödünç ribadır." Şayet tarla sahibi şart koşmadan tarlasını çiftçiye verir, çiftçi de ihtiyaca binaen kendisine ödünç olarak para verirse beis yoktur. Aynı zamanda büyük sevabı vardır.

SORU 472 -Riba ne demektir, riba kelimesi faiz kelimesinin tam anlamını ifade ediyor mu?

CEVAP: Riba, Arapça bir kelimedir. Lügatta esas manası ziyade ve artıştır. Istılahta ise, fıkh ölçülerine göre eşit olmayan veya eşitlikleri bilinmeyen veya bedellerden birisi veya her ikisi hazır olmayan ribevi şeylerin üzerine yapılan akiddir.

Ribanın haram oluşu, hem Kur'an-ı Kerim hem Ehadis-i şerife ile sabittir. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: Allah, alış verişi mubah, ribayı yasak kılmıştır.

Peygamber (sav) de şöyle buyuruyor: Allah riba yiyeni, yedireni, katibini ve şahidini lanetlemiştir.

Binaenaleyh ribanın hürmeti (haram oluşu) hususunda hiç şüphe yoktur. Onu inkar etmek küfürdür. Fakat inkar etmeden riba alan veya veren kimse, Müslüman olmakla beraber günahkar ve büyük bir vebalin altındadır.

Cahiliyette iki çeşit riba vardı. Birincisi şöyle idi: Varlıklı kimse, muhtaç bir kimseye belli bir zamana kadar ödünç para verirdi, vadesi gelince kendisine şöyle derdi: Ya borcunu öde yahut da faiz karşılığında onu şu tarihe ertele. Borçlu kimse bunlardan birisini yapmaya mecbur kalırdı. Buna Rıben'nesie denir.

İkincisi; Altın ve gümüş gibi tartılan veya buğday ve arpa gibi ölçülen bir cinsi, kendi cinsi mukabilinde peşin olarak ziyadesiyle satış akdini yapmaktır. Buna da Rıbelfadl denir.

SORU 473 -İki çeşit mercimekten bir çeşidi iyi pişmekte, diğeri ise iyi pişmemektedir. İyi pişmeyen iki ölçek mercimek ile iyi pişen bir ölçek mercimek almak caiz midir?

CEVAP: İyi pişmeyen iki ölçek mercimek karşılığında iyi pişen bir ölçek mercimek almak caiz değildir, ribadır. Ebu Said el- Hudri'den rivayet edilmiştir: Bilal, Peygamber'e Burni -güzel bir hurma türü- hurmasıyla geldi. Peygamber (sav): "Nereden bu hurma ey Bilal" dedi. Bilal; "Bizde güzel olmayan bir hurma vardı, Resulüllah için iki avucu bir avuçla değiştirdik" dedi. Bunun üzerine Resulüllah: "Bu ribanın ta kendisidir, bunu yapma. Ama iyi hurma satın almak istiyorsan önce hurmanı sat, sonra da parasıyla iyi hurmayı al" (Buhari-Müslim).

SORU 474 -Bir kuruyemişcinin birahane ve meyhanelere mezelik kuruyemiş satması caiz midir?

CEVAP: Kuruyemişcinin sattığı şey mubah olduğundan yapılan satışta bir sakınca yoktur. Onu kafire de fasıka da satabilir. Ancak verilen para birahanenin veya meyhanenin gelirinden ödeniyorsa cebe haram para girmiş oluyor. Dolayısıyla böyle birisi aile efradını haram ile beslemiş oluyor. Ancak verdikleri para diğer helal kazançlardan ise bu satışta hiç bir beis yoktur.

SORU 475 -Bir kimse birisinden ödünç -karz-ı hasen- alır, bilahare borcunu ödemekle beraber bir hediye ikram ederse o hediye riba sayılır mı?

CEVAP: Muhtaç olan bir kimseye yardım elini uzatıp ödünç -karz-ı hasen- vermek sünnet-i müekkededir. Peygamber (sav): "Bir kimse Müslüman bir kimsenin dünya sıkıntılarından birisini giderirse Allah da onun kıyamet sıkıntılarından birisini giderir. Bir kul Müslüman kardeşinin yardımında olduğu müddetçe Allah da onun yardımında olur." Ama ödünç, menfaat karşılığında olursa riba sayılır. Peygamber (sav) menfaati celp eden her karz -ödünç- ribadır buyurmuştur. Yalnız şart koşmadan borçlu olan kimsenin alacaklıya bir hediye ikram etmesinde beis yoktur. Hatta Şafii mezhebine göre sünnettir.

SORU 476 -Darü'l-harb veya darü'l-küfür olan bir ülkede bir Müslümanın gayr-i müslimden veya bankalarından faiz alması caiz midir?

CEVAP: İmam-ı Azam ile İmam-ı Muhammed'e göre Müslüman olmayan bir memlekette bulunan bir Müslümanın, Müslümanları aldatıp mallarını çalması veya gasb etmesi caiz olmadığı gibi gayr-i müslimlerin mallarını da çalması veya gasb etmesi caiz değildir. Çünkü İslam dini müsamaha ve fazilet dini olduğu için hiyaneti, aldatmayı, gayr-i ahlaki ve çirkin şeyleri her yerde yasaklamaktadır. Ancak küfür diyarında yaşayan bir Müslümanın gayr-i müslimden faiz almasında beis yoktur. Çünkü onlara göre faiz almak hiyanet sayılmaz, normaldir.

Diğer mezhebler ile Ebu Yusuf'a göre faiz her yerde yasaktır. Ne İslam diyarında ne de küfür diyarında onu almak caiz değildir. Alışverişte, ölçüde, tartıda Müslümanlara gösterilen muameleyi gayr-i müslimlere de göstermek icab eder.

Hatta bir kimse mesela Avrupa'ya giderse, orada devlete veya şahsa ait bir şey bulursa onu sahibine vermeye mecburdur.

Küfür diyarında gayr-i müslimlerden faiz almak caizdir diyen İmam-ı Azam ile Muhammed'in sözü daha racihdir. Çünkü bir Müslüman parasını, mesela bir Alman bankasına yatırsa (ki yatırması doğru değildir) onlar, parasını çalıştırıp bol bol kazanacaklar, para sahibi faizini almadığı takdirde cebine hiç bir şey girmeyecek, üstelik de gayr-i müslimlerin istihzalarına maruz kalacaktır.

SORU 477 -Teminat mektubunu almak ve ona dayanarak işe girmek caiz midir?

Ancak, cevabınızı almadan "Teminat mektubu"ndan ne anladığımızı açıklamak istiyoruz. "Teminat mektubu" demek herhangi bir banka tarafından müşterilerine - bir bakıma- kefalette bulunmak için verilir. Bir kimseden, bir başkası her hangi bir işin yapılması için "teminat" ister. Taahhüt edilen işin yapılmaması halinde bu "teminata" işi yaptıran el koyar. Taahhütte bulunan, bu teminatı para olarak verebileceği gibi para yerine "teminat mektubu" da verebilir.

Teminat mektubu veren banka, muhataba müteahhit adına teminat vermiş, yani kefalette bulunmuş olur. Müteahhit taahhüdünü yerine getirmezse banka, teminat mektubunda gösterilen parayı müteahhide kefilmiş gibi muhataba öder. "Teminat mektubu" veren banka, müşterisi olan müteahhitden bir komisyon alır. Ayrıca diğer masrafları da alır."

CEVAP: Sorulan sual faiz ile ilgilidir. İslam'da faiz haram

olduğuna göre verilecek cevap her halde malumdur. Çünkü sualde şu ibare geçiyor: 'Teminat mektubu demek herhangi bir banka müşterilerine..." Yani teminat mektubu alan kimsenin faiz alan veya veren bir kimse olduğu

anlaşılıyor. Binaenaleyh teminat mektubunun durumunu soran kimse, daha önce İslam dininde faiz almak caiz mi, caiz değil mi? diye sorsa daha iyi olur. Ayrıca teminat mektubu karşısında komisyon parasını vermek de caiz değildir. Çünkü fıkıh kitapları, kefil olan kimse, müteberridir yani meccanen kefaleti yapar, diye ifade ediyorlar. Buna göre: "Bir ücret verilmek şartıyle birisine kefil olursa caiz değildir. Hatta böyle bir ücretin verilmesi kefalette şart koşulsa, kefalette batıl olur." Teminat mektubu veren banka değil, başka bir şahıs da olsa, ücretle olduktan sonra caiz değildir. Yalnız mubah olan bir işe girebilmek için teminat mektubundan başka çare yoksa durum değişir. Bu zamanda hacca gidenlerin İslam'a ters düşen muamelelere zorlandıkları gibi.

SORU 478 -Devlet, emeklilerin emeklilik ikramiyesinin bir kısmını peşin olarak, kalanını da bir sene vade ile devlet tahvili olarak veriyor. Ancak tahvil olarak verdiğine belirli bir oranda faiz ilave ediyor. Faiz adı ile verilen bu fazlalığı almak caiz midir?

CEVAP: Bir kimse faiz almak gayesiyle parasını devlete veya başkasına verir, sonra ilaveli olarak alırsa malum olduğu gibi faiz sayılır. Fakat devlet, ikramiyeye müstahak olan kimsenin ikramiyesinin bir kısmını peşin, bir kısmını tahvil suretinde vadeli ve ilaveli olarak verirse, ona faiz denilse de dinen faiz değildir. Alınmasında hiç bir sakınca yoktur. Hatta bir kimse, birisine bir miktar -mesela- para ödünç verir, sonra borçlu olan kimse borcunu ödediğinde şartsız olarak bir hediye ikram ederse bunda bir sakınca yoktur. Hatta Şafii mezhebinde sünnettir. Alan da Allah'ın indinde mesul değildir.

SORU 479 -Sigorta, Bağkur ve Emekli Sandığından emeklilik maaşını ihtiyaç olmazsa da almak caiz midir?

CEVAP: Maaş ile emeklilik maaşı arasında fark yoktur. Devlet, memuriyette veya başka bir işte çalıştırdığı kimselere maaş verebildiği gibi, maslahata binaen çalıştırmadığı kimselere de maaş verebilir. Hatibi Şirbini şöyle diyor: Öşür ve vergi gibi şeyler vatandaşlardan zor ile alınıyorsa, bu mallar birbirine karışıp ayrılmaları mümkün olmadığı ve sahipleri tanınmadığı için artık beytülmale ait olur. Hükümdar ve diğer yetkililer istedikleri vatandaşa onu teberru edebilirler. İbn-i Abidin de hükümdarın, gördüğü maslahata binaen devlet malından istediği kimseye verebildiğini ifade ediyor.

Ayrıca Cassas kafir hükümdardan mükteseb hakları olması dolayısıyla Müslümanların maaş alabileceğini misal ve tafsilatıyla açıklamaktadır.

SORU 480 -Şarap fabrikasında çalışmak caiz midir?

CEVAP: Şarap fabrikasında çalışmak caiz değildir. Çünkü bu müessese, İslam'ın kabul etmediği ve kendisiyle amansız bir şekilde mücadele ettiği içkiyi imal eden bir müessesedir. Burada çalışmak Allah'a karşı gelmek anlamını ifade ettiği gibi, insanların ruh, akıl ve bedenini ifsad etmek için çalışmak anlamını da ifade eder. Bunun için Peygamber (sav) içki içeni lanetlediği gibi onu yapanı ve meydana gelmesi için çalışanı da lanetlemiştir. Peygamber (sav) buyuruyor: "Allah içkiyi, onu içeni, sunanı, satın alanı, satanı, sıkanı ve kendisi için sıkılmasını isteyeni, taşıyanı, kendisi için taşınanı lanetlemiştir. "

Şarap fabrikasında çalışmak haram olduğu gibi, İslam'ın yasakladığı her şeyde çalışıp, yardımcı olmak da haramdır.

SORU 481 -Müslüman olmayan bir devletin silah fabrikasında çalışmak caiz midir?

CEVAP: Müslüman ölmayan bir devlete silah satmak ve silahı üretip imaleden fabrikasında çalışmak caiz değildir. Bu hususta ihtilaf yoktur. Çünkü bu silah, Müslümanlara karşı kullanılabilir. Harp meydanında düşmanın safında bulunup Müslümanlarla savaşmak ne ise onlara silah satmak veya silah imal etmek de böyledir.

Binaenaleyh yurt dışında çalışan vasıflı veya vasıfsız işçilerimiz, durumlarını buna göre ayarlayıp silah fabrikasında çalışmamaya gayret etmelidirler. Ancak silah yapmasını öğrenmek gayesiyle orada çalışmakta beis yoktur. Yolkesicilere, anarşistlere silah satıp yardımcı olmak da aynı şekilde haramdır.

SORU 482 -Avrupa ve Amerika gibi Müslüman olmayan bir memlekette çalışmak caiz midir?

CEVAP: Müslüman olmayan bir ülkede veya memlekette bir gayr-i müslimin yanında çalışmak caizdir. Haram olduğuna dair hiç bir şey varid olmamıştır. Hz. Ali (kv) buyuruyor ki: "Bir gün çok acıkmıştım. Medine avali (mıntıka)'sında iş bulmak gayesiyle oraya gittim. Yahudi bir kadına rast geldim. Önünde bir toprak yığını vardı. Onu çamur yapmak istediğini tahmin ettim. Bunun üzerine herbir su kovası için birer hurma ile anlaştık ve on altı kova çektim. Ve bu sebeple ellerimin içi kabarıp su toplamıştı. Sonra kadına gittim onaltı tane hurma verdi bana. Bilahare Peygamber (sav)'e varıp kendisine haber verdim, o da o hurmadan benimle birlikte yedi".

Gayr-i müslimin yanında çalışmak caiz değildir diyen olmuş ise de, sözü senedsiz olduğu için nazar-ı itibara alınmaz.

SORU 483 -Evi, içki içip, haç'a tapan bir gayr-i müslime kiraya vermek caiz midir?

CEVAP: Kur'an, dini kitap ve silahtan başka şeyleri gayr-i müslime satmak caiz olduğu gibi; ev, dükkan ve arsa gibi şeyleri de ona kiraya vermek caizdir. İçinde gayr-i meşru şeylerin yapılması buna mani değildir. Çünkü kiradan maksat oturmaktır. Binayı, meyhane veya muvakkaten de olsa gayr-i müslimler için mabed olarak kullanılmak üzere kiraya vermek caiz değildir.

SORU 484 -Bir kimse meşru olmayan bir servet elde ederek birşey satın alırsa, satın aldığı şey mubah sayılır mı?

CEVAP: Bir kimse meşru olmayan bir servet elde ederek birşey satın alırsa, yapılan bu muamelede 5 ihtimal vardır.

1) Müşteri önce helal olmayan elindeki parayı satıcıya teslim ediyor, bilahare onunla o nesneyi satın alıyor.

2) Müşteri elindeki helal olmayan para mukabilinde bir nesne satın alıyor, bilahare aynı parayı teslim ediyor.

3) Müşteri elindeki helal olmayan para mukabilinde birşey satın alıyor, bilahare başka bir para teslim ediyor.

4) Müşteri parayı tayin etmeden birşey satın alıyor, bilahare helal olmayan para teslim ediyor.

5) Müşteri helal bir para mukabilinde birşey satın alıyor fakat helal olmayan bir para teslim ediyor.

Ebu Nasr ile Ebu el-Leys diyor ki birinci ihtimal müstesna hepsinde satınalınan şey mubahtır. Yemesinde bir sakınca yoktur. Birinci ihtimalde ise satın aldığı şeyi tasadduk etmesi gerekir. Kerhi ise, birinci ve ikinci ihtimallerde helal değildir. Onu tasadduk etmesi gerekir. Kalan ihtimallerde ise helaldir, diyor. Ebubekir de bütün ihtimallerde haramdır, onu tasadduk etmesi gerekir diyor. Ama bunun sözü zayıf kabul ediliyor.

SORU 485 -Beş ay sonra tekabül edeceği Türk parasını almak üzere birisine onbin mark ödünç olarak verirse böyle alış veriş caiz midir?

CEVAP: Beş ay sonra tekabül edeceği Türk parasını almak üzere birisine onbin mark ödünç olarak verirse caiz değildir. Çünkü verilecek Türk parasının

miktarı belli olmadığı için böyle bir alış verişin yapılması caiz değildir. Binaenaleyh bir kimse başkasına ödünç olarak bir miktar mark verip iyilik etmek isterse verdiği para ne ise onu almak şartıyla versin.

SORU 486 - Bizim memleketimizde toprak sahipleri arazilerini ikiyüzbin, üçyüzbin lira gibi külliyetli bir miktar ödünç vermek şartıyla çiftçilik yapan motor sahiplerine ortakçılığa verirler. Bu hususta dini bir sakınca var mıdır?

CEVAP: Menfaat karşılığında bir miktar para veya başka bir şey ödünç olarak vermek ribadır. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Menfaati celb eden her ödünç ribadır." Ancak toprak sahibi ticaret veya yatırım yapmak gibi zaruri olmayan iş için değil de, gerçekten muhtaç olduğu için isterse o takdirde dinen bu ödüncü vermek icab etmemekle beraber verildiği zaman riba sayılmaz. Mülk sahibi arazisini ortakçılığa verip akd yaptığı zaman ödünçten söz etmez, iş bittikten sonra çiftçilik yapan kimseden borç para isterse verilen borç riba sayılmaz.

ENFLASYON VE TİCARET

SORU 487 -Paranın hızla değer yitirdiği enflasyonist ortamda karz-ı hasen suretiyle borç veren kişi satın alma gücündeki parayı geri almak için ne yapmalıdır?

CEVAP: İslam dini malum olduğu üzere karz-ı hasene büyük ehemmiyet vermiştir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Bir kimse Müslüman bir kardeşinin dünya sıkıntılarından bir sıkıntısını giderirse Allah da kıyamet gününde onun sıkıntılarından birisini giderecektir. Bir kul, kardeşinin yardımında olduğu müddetçe Allah Teala onun yardımında olacaktır (Müslim). Diğer bir hadiste şöyle buyuruyor: "Bir kimse iki defa bir dirhem karz-ı hasen olarak verirse onun için bir sadaka ecri vardır" (İbn-i Hiban).

Malesef bu zamanda hayırsever kimseler azaldığından karz-ı hasenin azalmasına vesile olduğu gibi enflasyon daha da azalmasına sebebiyet vermiştir. Karz-ı hasen vermek isteyen kimsenin mağdur olmaması ve bu kapının açık kalması için birkaç çare düşünülebilir.

1- Karz-ı hasen vermek isteyen kimsenin ödünç isteyene altın vermesi ve istirdad zamanında da altın alması,

2- Borç isteyene, piyasadaki normal fiyatla ticari birkaç meta vermesi,

3- Sakıncası yoksa ithalat ve ihracat ile meşgul olan veya dışarda çalışan kimse için döviz vermek ve almak.

4- Ebu Yusuf'un kavline göre hareket etmek. Yani mevcut paraların değerlerinde meydana gelecek değişmeleri borçların ödenmesinde nazar-ı itibara almaktır.

Ancak, İmam-ı Azam ve İmam-ı Muhammed bu görüşü kabul etmedikleri için ihtiyaten bundan sakınmak daha iyidir.

SORU 488 -Herhangi bir işe girebilmek için yöneticiyi görüp rüşvet vermek icab ederse böyle bir mesele için rüşvet vermek caiz midir?

CEVAP: Herhangi bir işe girebilmek için az olsun çok olsun rüşvet vermek haramdır. Peygamber (sav) şöyle buyurmuş: Allah (c.c.) hem rüşvet verene, hem alana lanet etmiştir.

Böyle bir iş için rüşvet vermek caiz değildir. Rızık Allah'a aittir. O, herkesin rızkını tekeffül etmiştir. Şurada iş sahası bulunmazsa burada bulunur. Rüşvet sadece iki yerde verilebilir:

1- Haksız bir yerde hapis ve işkenceye maruz kalındığında,

2- Malın elden gitmeye maruz kalındığı zaman rüşvet vermek çare ise ona başvurabilir. Veren Allah'ın indinde mesul değildir. Fakat alan Allah'ın lanetine müstahaktır.

SORU 489 -Enflasyonist ticari ortamda kasadaki para eksiliyor. Bir kısmı da artıyor. Bu şekilde artan para helal midir? Haram mıdır? Helal değilse ne yapmak gerekir?

CEVAP: Enflasyonist ortamda değer yönünden paranın eksilmesi, tüccarın elinde olmadığı gibi yanındaki paranın veya eşyanın değeri artsa da onun elinde değildir. Binaenaleyh elindeki para veya ticaret emtiası değer kazansa ondan sorumlu olmaz. Ve bu sebeple elde edilen servet gayr-i meşru değildir.

SORU 490 -Kaparo vermek ve almak caiz midir?

CEVAP: Kaparo, yani adamın biri bir şey satın alıp bedelin bir kısmını peşin olarak verir. Şayet akd tamam olursa verilen miktar bedelden mahsup edilecektir (hesaplanacaktır). Akd, tamam olmaz müşteri geri dönerse satıcıya

hibe olarak kalacaktır. İslam hukukçularının çoğuna göre böyle bir alış veriş caiz değildir. Peygamber (sav) bunu yasaklamıştır (İbn-i Mace). Ahmed bin Hanbel'e göre ise böyle bir alışveriş caizdir. Çünkü Nafi bin Abdulharis (r.a) cezaevi olmak üzere Sefvan bin Ümeyye'den dörtbin dirhem mukabilinde bir ev aldı. Hazret-i Ömer (r.a) onu beğenirse akd tamamdır. Yoksa o dörtyüz dirhem safvana kalacaktır, diye şart koşmuştur.

SORU 491 -Emeklilik maaşı üzerine faiz eklendiği için helal mi değil mi?

CEVAP: Devlet, maslahata binaen herhangi bir vatandaşa yardım edebildiği gibi emekli memura da toptan veya aylık halinde yardım edebilir. Bu yardımı maslahata göre azaltır veya çoğaltır. Bu yardım çoğaltılırsa dinen buna faiz veya riba denilmez. Yani İsldm'a göre devlet, memuriyetten ayrılmış olan kimseye emeklilik maaşını vermekle mükellef değildir. Amma isterse az çok verebilir. Başkasına da verebilir.

SORU 492 -Kedi gibi eti yenmeyen fakat faydası olan hayvanların satılması caiz midir?

CEVAP: Kedi gibi eti yenmeyen, fakat insanlara veya hayvanlara faydası dokunan hayvanın alış verişinde beis yoktur. Katır ile merkebin eti yenmediği halde alış verişleri caiz olduğu gibi, böyle hayvanları evinde barındıran kimse onlara bakıp korumakla mükelleftir. Onların karınlarını doyurup su içirerek, onlara eziyet vermeyecektir. Peygamber (sav) şöyle buyurmuş: Bir kadın kedi hapsedip aç bıraktığından cehennem azabına müstahak oldu.

SORU 493 -Erginlik çağına gelmeyen çocuklar dinen alış veriş yapabilirler mi?

CEVAP: Erginlik çağına gelmeyen çocuğun mümeyyiz olduğu takdirde Hanefi mezhebine göre velisinin izniyle yaptığı alış veriş caizdir. Ancak kadın boşaması ve herhangi bir şeyle iltifatı caiz değildir.

Şafii mezhebine göre ise velinin izni olsun olmasın onun alış verişi caiz değildir. Gerçekten, bugün çocuk alış veriş yapmaktadır. Genellikle şehir ve kasabalarda ekmek, tuz, yağ ve benzeri şeyleri mahalle bakkallarıyla alış veriş yapan çocuklardır. Bunun için Şafii mezhebinin salikleri ya çocuklara alış veriş yaptırmayacaklar veyahut Hanefi mezhebini bu hususta taklid edeceklerdir.

SORU 494 -Bülbül ve kanarya gibi kuşlara karşı hevesim vardır. Onlar için kafes alıp besliyorum. Bu hususta dini bir sakınca var mıdır?

CEVAP: Bülbül ve kanarya gibi kuşlarla oynayıp onlarla vakit geçirmek doğru değildir. İnsan Allah'ın halifesi olduğundan kendisine düşen büyük vazifeler vardır. Lüzumsuz şeylerle uğraşmamak lazımdır. Bununla beraber böyle kuşları evde bulundurup kafeste hapsetmek haram değildir. Haram olduğuna dair hiç bir şey varid olmamıştır.

Hayvan için ahır ne ise kuş için kafes öyledir. Yani hayvanları ahırda hapsetmek caiz olduğu gibi kuşları da kafeste hapsetmek caizdir. Peygamber (sav)'imiz hizmetinde bulunan Enes bin Malik'in annesinin evine arasıra giderdi. Küçük çocuğun bir kuşu vardı. Peygamber (sav) kuşun ne yaptı diye latife edip çocuğa sorardı. Şayet kuşu hapsetmek caiz olmasaydı, Peygamber (sav) mutlaka onu yasaklayacaktı.

SORU 495 -Zararından her yerde söz edilen ve yaygın bir hale gelen tütün ticaretini yapmak ve onu ekmek caiz midir?

CEVAP: Tütün ticaretiyle ekilmesinin mubah olup olmaması içilmesinin hükmüne bağlıdır. İçilmesi mubah olduğu takdirde ekilmesiyle ticareti de mubahtır. İçilmesi mubah olmazsa ekilmesi ile ticareti de mubah değildir. Tütün, asr-ı saadette ve selef-i salihin zamanında bulunmadığı için hakkında ayet, hadis ve herhangi bir müctehidin sözü varid olmamıştır.

Bazı tarihçilere göre tütün 1070 (M.) yılında ilk önce Fransa' da yetiştirilmiştir. İslam aleminde de hicretin ikinci bininin başında ortaya çıktığı tahmin edilir. Ulema-ı müteahhirinin tütün hakkında çelişkili sözleri vardır. Haramdır diyen olduğu gibi, mubahtır diyen de olmuştur.

İsmail en-Nablüsi ile Şurünbülali tütün ticareti ile içilmesinin haram olduğunu, Abdul Gani en-Nablusi ve dört mezhebe mensup birçok ulemanın da tütünün içilmesi ve ekilmesinin mubah olduğunu söylüyorlar.

Bununla beraber bugün tıbben zararı sabit olduğundan, cami ile cemaate gitmesine engel olan sarımsak ile soğanın kokusu kadar kerih görüldüğünden onu içmemek daha uygundur.

SORU 496 -Boğa, koç ve benzeri hayvanları para mukabilinde dişi hayvanlara çektirmek caiz midir?

CEVAP: Boğa, koç ve benzeri hayvanları para karşılığında dişi hayvanlara çektirmek caiz değildir. Buhari'de varid olduğu gibi Peygamber (sav) bunu yasaklamıştır. Cümhür-i ulema da bu kanaattadır. Ancak Şafiı ulemasının bir kısmı ile Hasan Basrı, İbn-i Siyrın ve ilim ricalinden gelen bir rivayete göre boğa ve koç gibi bir hayvanın belli bir süre için kiraya verilmesinde sakınca yoktur.

SORU 497 -İftiraya maruz kalan kimse müfteri hakkında şeref davasını açıp ondan tazminat alabilir mi?

CEVAP: İftiraya maruz kalan kimsenin kendini lekeden muhafaza edip temize çıkarmak için müfteriyi mahkemeye verip şeref davasını açar ve neticede masum olduğu ortaya çıktıktan sonra tazminat alması caiz değildir. Yani adam mağdur olsa da kendisine tazminat verilmez. Ancak zina ile lekelenmiş ise, adama İslam'ın emrettiği şekilde dört şahid ile dediğini isbat etmezse kendisine seksen değnek vurulacaktır. Başka bir şey ile lekelenmiş ise hakim uygun gördüğü hapis gibi bir ceza ile lekeleyeni cezalandıracaktır. Hülasa iftiraya maruz kalan kimseye bir şey verilmeyecek ama müfteriye mahkemece uygun bir ceza tatbik edilecektir.

SORU 498 -Tezek gibi necis şeylerin satışı caiz olup olmadığı hakkında çeşitli sözler ileriye sürülmektedir. Doğrusu hangisidir? Satılır mı, satılmaz mı?

CEVAP: Tezek ve hayvan gübresi gibi necis fakat halka faydası olan şeylerin, Hanefi mezhebine göre satışı caiz olup bedeli mubahtır.

Ancak Şafiı mezhebine göre köpek, domuz ve tezek gibi necisül-ayn olan şeylerin satışı caiz değildir. Bunların bedeli haram olup onu almak caiz değildir. Fakat filvaki bugün köylerde tezek ve hayvan gübresine büyük ihtiyaç vardır. Bunun için halk onları satar ve satın alır. Bu husuta Hanefi mezhebi daha uygun olduğu için Şafiıler onu tak1ld edebilirler. Veyahut cealet yoluyla Şafiı olan kimse tezek gibi şeyleri değerlendirip bedelini alır veya verir. Yani bir Şafiı, köylüye diyecek ki, sen şu kadar tezek bana getirirsen ben şu kadar para sana vereceğim.

SORU 499 -Araba almak gayesiyle paranın bir kısmını veya tümünü yatırarak, sıraya giren kimse arabasını teslim almadan satabilir mi?

CEVAP: Araba almak gayesiyle paranın bir kısmını veya tümünü yatırarak

sıraya giren kimsenin arabasını teslim almadan onu başkasına satması caiz değildir. Meydana gelmemiş olan bir şeyin satışı caiz değildir. Özellikle gelecek karanlık olduğu, perde arkasında neler bulunduğu belli değildir.

Fabrika, sabotaj ve yangın gibi afetlere duçar olabileceğinden arabanın hiç de meydana gelmemesi muhtemeldir. Araba meydana gelmiş ise ele geçmeden evvel herhangi bir afet sebebiyle telef olabilir. Ayrıca hem Şafii hem Hanefi mezhebine göre "Satın alınmış olan şey kabz edilmeden önce onu satmak caiz değildir". Ancak fabrikasına araba bağlı olmadan evsafı belli bir araba üzerine selem akdini icra etmek caizdir.

SORU 500 -Ayakkabı ve mest gibi şeylerin yapılması için bir usta ile anlaşıp sipariş vermek caiz midir?

CEVAP: Ayakkabı ve mest gibi bir şeyin yapılması için bir usta ile anlaşıp ona sipariş vermek caizdir. Yalnız bu akd caiz olmakla beraber bağlayıcı değildir. Yani ne alıcı, ne satıcı bu akdin icabını yerine getirmekle mükellefdir. Mesela ayakkabı yapıldıktan sonra usta isterse onu müşteriye verir, isterse de başkasına devreder. Müşteri de isterse onu alır, isterse ondan vazgeçer, Yalnız Ebu Yusuf'a göre bağlayıcıdır, ve bu gün onunla amel edilir; Ancak onda selem caiz olan bir şey için ısmarlarna vaki olursa selemin şartlarına riayet edildiği takdirde adı geçen ısmarlama, akdi selem akdi olduğundan kesinleşip akdin yerine getirilmesi mecburi olur.

SORU 50l -Zamanımızda her şehir ve kasabada müteahhitler binalar yapıp daire daire vatandaşlara satıyorlar. Bazen de henüz bina meydana gelmediği halde, kağıt üzerinde bulunan hayali daireler satılıyor. Böyle bir satış caiz midir?

CEVAP: Henüz kağıt üzerinde bulunan hayali bina ve dairelerin satışı hususunda ihtilaf vardır. Birçok İslam hukukçularına göre satılan daire mevcut olmadığı ve selem şartları da, bulunmadığından dolayı caiz değildir. Ancak Hanefi mezhebine göre mesele istisna ile ilgilidir ve o yönden caizdir. Fakat İmam-ı Azam'a göre istisna akdi bağlayıcı değildir. Yani müşteri isterse söz konusu olan daireye talib olur, isterse de vazgeçer. Bina sahibi de isterse kendisine verir, isterse de başkasına devreder. Ancak Ebu Yusuf, İmam-ı Azam' a muhalefet ederek istisna tarafeyni bağlar demektedir ve bugün Ebu Yusuf'un bu fetvasına göre amel edilmektedir.

SORU 502 -Anadolu'nun bazı illerinde arazi ve bağ gibi gayr-ı menkul şeyler tapu dairesinde işlem yapılmadan satılır. Alış verişin geçici

olduğunu tarafeyn -alan ve satan- bilmektedir. Yani satıcının eline para geçtiği anda malını geri almak için harekete geçeceğini tasarladığı gibi, müşteri de geri vermek için her zaman hazırdır. Böyle bir alışverişin durumu nedir?

CEVAP: Arazi ve bağ gibi gayr-i menkul şeylerin geçici olarak yapılan alış verişine bey'ul vefa, bey'ul emane, bey'ul itaat denmektedir. Hanefi mezhebine göre böyle bir alış veriş hakkında ihtilaf vardır. Bazı ulemaya göre bu satış akdi değil, rehin -ipotek- dir. Esas mal sahibi ne zaman parasını getirirse malını geri alacaktır. Buna göre ondan ne istifade edilmiş ise onun kıymeti mal sahibine verilecektir. Bir kavle göre de bu akid, satış akdidir. Zeyla'i de bu görüştedir. Buna göre bu akd üzerine satışın ahkamı terettüp ettiği için satılan şeyden elde edilen mahsul ve fayda müşterinindir. Ancak onu başkasına satamaz.

Şafii mezhebine göre ise akdi yaparken bir süreden söz edilmemiş ve her iki tarafın maksadı verilen paranın rehin olması ise bu alış veriş caizdir. Ve hakkında rehin ahkamı caridir. Yani mahsul ve menfaat mal sahibine aittir. Yoksa bu akd sahih değildir. Bir an önce bunu sahibine iade etmek icabeder.

SORU 503 -Kız kardeşlerine hisse vermeyip onları mirastan mahrum bırakan veya serveti haram ve helal kazançla karışık olan kimse ile alışveriş yapmak caiz midir?

CEVAP: Kız kardeşlerine hisse vermeyip onları mirastan mahrum bırakan veya serveti haram ve helal kazançla karışık olan kimse ile alış veriş yapmayıp boykot etmek daha uygundur. Çünkü Müslümanlar, onun hakkında böyle bir ceza uygulamaya kalkışırlarsa uyanmasına vesile olur. Fakat, böyle bir ceza vermeğe katılmayıp kendisiyle alış veriş yaparlarsa akd üzerine icra edilen nesne şayet meşru değilse veya mirastan mahrum bırakılan kız kardeşinin onda ortaklığı varsa kesinlikle haramdır. Yoksa üzerine akd icra edilen nesne helal bir yol ile elde edilmiş ise o alış verişte sakınca yoktur.

SORU 504 -Gayr-i meşru olarak kazanılan para ile mesela yiyecek satın alınırsa o yiyeceği yemek mubah olur mu?

CEVAP: Gayri meşru olarak kazanılan para ile bir yiyecek satın alınsa, satış akdi yapılırken meşru olmayan paraya işaret ederek şu para ile bu yiyeceği bana sat denilmiş, yiyecek sahibi de kabullenmiş ise o yiyeceği yemek haramdır. Haram paraya işaret etmeden şu kadar para ile şu yiyeceği bana sat demiş, yiyecek sahibi de kabullenmiş ise, o yiyeceği yemek haram değildir.

Çünkü o yiyeceğin bedeli müşterinin zimmetinde kalmıştır. Haram para onun bedeli sayılmaz.

SORU 505 -Altın, elmas ve pırlanta gibi zinet eşyasının yapımı ve satımı hakkında İslam'ın hükmü nedir?

CEVAP: Erkek ile kadının cinsleri bir olsa da Cenabı Allah onların fıtratlarını ayrı ayrı yaratmıştır. Her kadın fıtratan zinet ve süse meyyaldir. Süslenip gösterişe çok önem verir. Altın, tarih boyunca kadının en değerli zinet eşyası olduğu için onun sembolü olmuştur. Bugün kuyumculara başvurduğun zaman dükkanlarında kadına ait altından çeşit çeşit zinet eşyasının imal edilip teşhir edildiğini görürsün. Bunun için Peygamber (sav) bir altın parçasını bir eline, bir parça ipeği de diğer eline alarak bunların ümmetinin erkekleri için haram, kadınları için helal olduklarını beyan buyurdular. Binaenaleyh kadın için altından yüzük, bilezik ve küpe gibi zinet eşyasını imal etmek ve satmakta beis yoktur. Fakat erkek için altından böyle bir zinet eşyasını imal edip satmak haramdır. Günaha girmesi hususunda yardım yapılmış olur.

Elmas ve pırlanta gibi diğer zinet eşyası ise altın kadar kullanışlı ve kadının sembolü olmadıkları için kadına mubah olduğu gibi erkeğe de mübahdır. İmali ve satışı hususunda hiç bir sakınca yoktur.

SORU 506 -Gümüş veya altından ev eşyasının ticareti ve imali hakkında İslam'ın hükmü nedir?

CEVAP: Gümüş veya altından ev eşyasının ticareti ve imali hakkında ihtilaf vardır. Hanefi mezhebine göre kullanmamak şartıyla altın ve gümüşten kab, kaşık, bıçak ve benzeri şeyleri alıp evde bulundurmakta beis olmadığı gibi ticaretini yapmakta da beis yoktur.

Şafii mezhebine göre kullanmadan altın ve gümüşten imal edilmiş olan kab, kaşık ve benzeri ev eşyasını evde bulundurmak ile ticaretini yapmak hakkında iki görüş vardır. Bir görüşe göre kullanılması caiz olmadığı gibi onu imal edip ticaretini yapmak ve evde bulundurmak da caiz değildir. Diğer görüşe göre imal ve ticaretini yapıp evde bulundurmakta bir sakınca yoktur.

SORU 507 -İhalelerde müteahhitler aralarındaki aşırı rekabeti önlemek için anlaşıyorlar. İşi alacak kişi diğerlerinin mağduriyetini önlemek için onlara bir miktar ödemede bulunuyor. Alınan bu para haram mıdır?

CEVAP: Müteahhitler bir işe talip olduklarında dinen herhangi bir hakları meydana gelmediği için onların mağduriyetleri söz konusu değildir. Bunun için taahhüd işine girecek olan kimse ile rekabet yapmayı bırakıp karşılığında para almak haramdır. Ayrıca bu anlaşma,

işi verenin de mağduriyetine vesiledir.

Ancak, birkaç kişinin bir memuriyete veya işçiliğe talib oldukları takdirde cumhur-ı ulemaya göre taliblerin aralarında anlaşma yaparak para mukabilinde işi veya memuriyeti birisine bırakmaları caiz değilse de bazı ulemaya göre caizdir. Çünkü bu anlaşma ile işi veren kimse mağdur olmaz. Bunlara göre hukuk-ı mücerrede diğer mallar gibi bedel mukabilinde satılabilir.

SORU 508 -Müslüman olmayan kimselerin bayramlık eşyalarının ticaretini Müslümanların yapmaları caiz midir?

CEVAP: Müslüman olmayan kimselerin bayramlık eşyalarının ticaretini Müslümanların yapmaları caiz değildir. Çünkü İslam dini küfrün şiarı olan o günleri tanımadığı için o günlere ait olan bayramlık eşyalarının ticaretini yapmak İslami olmayan şiarın teşhirine vesiledir.

SORU 509 -Bir kimse elinde bulunan haram bir para ile mesela bir koyun gibi bir şey alırsa o da haram sayılır mı?

CEVAP: Bir kimse, elinde bulunan haram bir para ile bir şey alırsa bakılır: Şayet satın alırken: "Şu para ile bu koyunu bana sat" deyip kendisine haram para teslim ederse o da haramdır. Fakat söz konusu olan koyunu satın alırken paraya işaret edilmeden sadece bedelin miktarı belirtilip mesela beşbin Türk lirası ile satın aldım denilmiş ise o koyun haram sayılmaz. Fakat para haram olduğu için onun sahibi Allah'ın indinde mesuldür.

SORU 510 -Bugün teamülde olan kağıt para dinen para sayılır mı sayılmaz mı?

CEVAP: Fıkıh kitaplarının kaydettiklerine göre malın dört çeşidi vardır.

1- Altın ve gümüşden mamul olan dinar ve dirhemdir. Bunlar sadece para olarak kabul edilir. Ne ile tekabül edilirse edilsin durum değişmez. Her zaman semendir.

2- Elbise, hayvan gibi mütekavvim olan şeyler. Bunlar da müsmen

-satılık mal- dır.

3- Bir yönden para, bir yönden de müsmen -mal- dır. Ancak paraya tekabül edilirse mutlaka satılıktır -müsmendir-. Bunlar, buğday ve arpa gibi eczaları birbirine mümasil -denk- olan şeylerdir.

4- Aslında semen olmadığı halde devlet veya halk kendisine değer verdiği için semen olarak kabul edilir. Değeri itibaridir. Fülus ve

kağıt para gibi. Bu hususta Şafii ile Hanbeli mezhebleri arasında fark yoktur. Ancak fülus ve kağıt para revaçta olup semen olarak kabul edilirse tam altın ve gümüş gibi itibar edilecek mi edilmeyecek mi? Bu hususta ihtilaf vardır. Hanefi mezhebinde İmam-ı Muhammed'e göre fülus ve kağıt para revaçta olursa gümüş ve altından farkı yoktur. Onların hakkında cari olan ahkam fülus ve kağıt parada da caridir. Bazı ulemaya göre fülus ve kağıt para altın ve gümüş gibi değildir. Bunun için altını kağıt para ile vade ile satmak caizdir.

Şafii mezhebinde ise cümhur-i ulemaya göre fülus ve kağıt para semen de olsa altın ve gümüş hükmünde değildir. Hükümleri ayrı ayrıdır. Altın ve gümüşte riba cari olduğu halde fülus ve kağıt parada cari değildir. Ancak bugün bütün İslam hukukçuları bugünkü kağıt parayı altın gibi kabul ediyorlar ve İmam-ı Muhammed'in görüşü en makbul görüştür demektedir.

Yalnız, Mahalli İbn-i el-Mukri, fülus ve kağıt paranın altın ve gümüş gibi olduğunu ifade ediyorlar. Hülasa hem Şafii hem Hanefi mezhebine mensup ulemanın birçoklarına göre kağıt para, altın ve gümüş cinsinden olmadığı için altın veya gümüş ile tekabül edilirse peşin olarak onunla alış veriş yapmak caiz olduğu gibi vade ile de alış veriş yapmak caizdir. Ama demin belirtildiği gibi İmam-ı Muhammed'in görüşü ile amel etmek gerekir. Ancak altın ve gümüşü şu kadar faiz karşılığında ödünç olarak vermek dinen haram olduğu gibi kağıt parayı da faiz karşılığında vermek haramdır. Bu hususta fark yoktur.

SORU 511 -Kapalıçarşı borsasında vade ile altın alım satımı yapılmaktadır. Günü gelince o günün borsa fiyatına göre karşılıklı farklar ödenmektedir. Bu hususta İslam'ın hükmü nedir?

CEVAP: Kağıt para semen ve para olmakla beraber altın ve gümüş hükmünde olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır. Ulemanın bir kısmı "Altın ve gümüş hükmünde olduğundan altın, kağıt para ile satılırsa her ikisi peşin olması gerekir. Altın peşin, kağıt para vadeli olursa caiz değildir. Altın ve gümüş birbiriyle satıldığı gibi" diyorlar. Diğer ulemaya göre: Kağıt para, altın ve gümüş hükmünde olmadığından altın, vade ile satılırsa caizdir. Demek altını vade ile satmak caizdir, diyenler olduğu için onlara göre hareket edilebilir. Ancak bizim meselemizde satış zamanında altının fiyatı belli olmadığı için böyle bir alış veriş caiz değildir.

SORU 512 -Tedavülde olmayan altın paranın alım satımı hakkında İslam'ın hükmü nedir?

CEVAP: Tedavülde olmayan altın paranın alım satımı caizdir. Yani altın ister sikkeli ister sikkesiz, ister yeni ister eski -asar-ı atikadan olsun, alım satımı dinen serbesttir. Ancak bir altın asar-ı atikadan olduğu için büyük bir değeri olabilir. Herhangi bir meta veya kağıt para ile satılırsa verilen bedel ne kadar olursa olsun değeriyle satıldıktan sonra hiç bir sakınca yoktur. Ama altın ile satılırsa kaç gram ise o kadar gram ile satılması gerekir. Yani eşit olmaları gerekir, fazlasıyla satılmaz, fazlalık ribadır. Altın altındır, eskiyle yenisi arasında fark yoktur.

SORU 513 -Altın altın ile, gümüş gümüş ile veya altın gümüşle satın alındığı zaman her ikisinin peşin olması lazımdır. Biri peşin diğeri vadeli olursa satılması caiz değildir. Bu zamanda kağıt para altın ve gümüş para yerine geçtiğine göre kağıt para mesela altın ile değiştirilmesi de aynı şekilde midir? Yani biri peşin diğeri vadeli olursa yine böyle mi olacak?

CEVAP: Şafii mezhebine mensup bir çok alime göre biri peşin diğeri vadeli olmak üzere kağıt paranın altın veya gümüş ile satılması caizdir. Hanefi mezhebine göre ise ihtilaflıdır. Bazı ulemaya göre kağıt para, mesela altın ile değiştirilirse her ikisi peşin veya biri peşin diğeri vadeli olursa birbiriyle satılışında beis yoktur. Bazılarına göre kağıt para altın ve gümüş para yerine geçtiği için birbiriyle değiştirildiğinde her ikisinin peşin olması lazımdır. Biri peşin diğeri vadeli olursa caiz değildir. Ama bugün İslam ülkelerinin fıkıhçılarına göre kağıt para itibari de olsa, altın ve gümüş paradan farkı yoktur.

SORU 514 -Satın alınan malı teslim almadan başkasına satıp devretmek Hanefi ve Şafii mezheblerine göre caiz değildir, deniliyor. Teslim ne ile meydana gelir?

CEVAP: Evet satın alınan malı teslim almadan başkasına satıp devretmeden Hanefi ile Şafii mezheblerine göre caiz değildir. Mal, gayr-ı menkul olduğu takdirde onun teslimi tahliye edilmesiyle olur. Yalnız satın alınan gayr-i menkul mal orada hazır olmazsa tahliye etmekle beraber oraya varacak kadar bir zaman geçmesi lazımdır ki teslim ve tesellüm meydana gelsin. Menkul ise Şafii mezhebine göre teslimi, alıp götürmek veya bir yerden alıp başka bir yere koymakla olur. Şayet konduğu yer satıcıya ait olursa biryere koymak için onun iznini almak da lazımdır. Hanefi mezhebine göre ise teslimi, müşteri

engelsiz olarak satılmış olan malı teslim alabilecek şekilde tahliye edilmesiyle olur. Şayet uzak olursa teslim ve tesellüm işi bitmemiş olur. Bir kimse ambarda bulunan buğday ve pamuk gibi menkul bir malı satın alır sonra satıcı ambarın anahtarını kendisine vererek artık alabilirsin dese, teslim ve tesellüm işi bitmiş olur. Hatta anahtarı teslim ettikten sonra zaman geçer ve bu arada satılmış olan mal yanar veya başka bir sebeple telef olursa müşterinin kesesinden gider. Çünkü anahtarı müşteriye teslim edip onu serbest bıraktıktan sonra hükmen teslim sayılır. Satılan şey şayet sığır, koyun gibi bir şey olursa gözle görülse teslim sayılır. Elbise gibi bir şey olup şayet elini ona uzattığı takdirde yetişirse bu teslim sayılır. Bir kimse bir şeyi satın alıp içine koymak için bir kab verip içine konulursa teslim sayılır.

SORU 515 -Eski eser veya antika eşya satın alıp da yüksek fiyatla satanların durumları nedir?

Mesela bir yazma eseri alırken birkaç yüz lira verip alıyorlar. Halbuki müşteri onun fiatının yüz binlerce lira edeceğini biliyor. Efendim gönül rızasıdır deyip geçiştirebilir mi? Bunun vebal derecesi ve kazancının keyfiyeti nedir?

CEVAP: İslam'ın çizdiği hudutlar dahilinde yapılan alış veriş mubah olup hayırlı ve bereketlidir. Peygamber (sav) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurur:

"Alıcı ve satıcı birbirinden ayrılmadıkça yaptıkları alış- veriş hususunda muhayyerdirler. Alış verişte doğrusunu söyleyip sattıkları metaın kusur ve durumunu belirtirlerse alış verişleri bereketli olur. Yalan söyleyip de durum ve kusurunu gizlerlerse bir şeyler kazanabilirler fakat bereketsiz olur".

Alış verişin gayelerinden biri kazanç sağlamak olduğuna göre alıcı olsun satıcı olsun herkes normal olarak kazancını gözetecektir. Ancak karşısındaki adamı da mağdur etmemek lazımdır. Peygamber (sav) buyuruyor ki: "Bizi aldatan bizden değildir" (Müslim). 1000 liralık bir metaı değerini bilmeyen bir kimseden 100 liraya satın almak haramdır. Peygamber (sav) eşyasını satmak üzere şehre gelenleri karşılayıp, aldatmak suretiyle mallarını satın almaktan nehyetmiştir. Yine buyurur ki: "Alış veriş için kervanı karşılamayın".

Gönül rızasıdır deyip ucuz bir fiyata satın almak suretiyle Müslümanları mağdur etmek büyük insafsızlıktır. Allah'a ve ahirete inanan bir kimse bundan sakınmalıdır.

SORU 516 -Matbu kitaplar veya bunlara benzeyen emtia üzerine damga basmak nasıl olur? Yayınevlerinin verdikleri listeye göre ayarlanması icap etmez mi? Yayınevleri fiyat basmıyorlar. Bunun yerine, paranın değer kaybına göre fiyat etiketlerini değiştirmektedirler.

CEVAP: Dinen satılık metaın değeri ne ise o değerle veya ona yakın bir fiyatla

satmak icap eder. Üzerinde yazılı bulunan fiyat bağlayıcı değildir. O çok fahiş olabildiği gibi çok düşük de olabilir. Aslında emtianın fiyatını tespit eden, arz-talep, ihtiyaç ve meydana gelmesi için yapılan masraf gibi amillerdir. Mesela bir kitap basılıp üzerine de fiyat yazılsa, sonra para değer kaybına uğrayıp üzerindeki fiyat düşük olursa buna bir etiket yapıştırmak suretiyle fiyatını değiştirmede bir beis olmadığı gibi üzerinde yazılı olan fiyata dokunulmadan daha yüksek bir fiyatla satmakta hiç bir sakınca yoktur. Özetle, kitabın veya herhangi bir emtianın üzerindeki fiyat muteber değildir.

SORU 517 -Bir kimse birisinden bir şey satın alır. Sonra müşteri kabzetmeden önce satıcı onu başkasına satarsa bu hususta İslami hüküm nedir?

CEVAP: İkinci satış müşterinin izniyle olmuş ise birinci akid münfesih olarak kabul edilir. Yoksa izin vermediği ve istemediği takdirde hemen ona el koyar. Aksi takdirde satıcı parasını teslim alıncaya kadar yanında tutar.

SORU 518 -Gabn-i fahişin muhayyerliği ne demektir?

CEVAP: Gabn-ı fahiş, değer biçenlerin tahmin ettikleri değerden fazla bir fiyatla satılan bir şeyin üzerine icra edilen akdin meydana getirdiği fahiş ziyandır. Mesela bir şeyin değeri dokuz, onbin arasında olursa bunlardan birisi aşılıp mesela onüçbin ile satılırsa gabn-ı fahiş meydana gelir. Bu takdirde böyle bir akid feshedilebilir. Yani müşteri muhayyerdir. İsterse fesheder, isterse de ziyana katlanır.

SORU 519 -Birisi karzı hasen olarak birisinden bir ton buğday aldı. Sonra iyilik eden kimse borçludan hakkını istedi. Borçlu da bende buğday yoktur. Ama istersen buğdayın bedelini sana verelim, dedi. Ve borç kapanmadan ayrıldılar. Ve bu arada buğday fiyatı düştü. Ne yapmak icab eder?

CEVAP: Alacaklının borçludan para istemeye hakkı yoktur. Teslim alınmayan buğdayı satmak da caiz değildir. Bunun için borçlu zimmetinde bulunan buğdayı verecek. Mukriz de -iyilik eden kimse de- onu kabul etmek zorundadır.

SORU 520 -Bir kimse şehre giden birisine satmak üzere bir şey verir, emanetçi de emaneti satıp güvendiği bir kimse ile sahibine gönderir. Fakat para da kayıp olur veya parayı götüren kimse, ben sahibine verdim, der. Sahibi de inkar ederse durum nasıl olacaktır?

CEVAP: Satılık malı götüren kimse ile parayı götüren kimsenin her ikisi de emin oldukları için onların sözü muteberdir. Yani ihmalkarlık olmamak şartıyla para kaybolur veya emanetçi, ben emaneti sahibine verdim derse sorumlu değildir.

SORU 521 -İhracat karşılığı vesaik bankaya geliyor. Bu vesaik, malı ihraç eden şahsa aittir. Ancak bu vesaikin bedeli yabancı ülkeden iki üç ay sonra gelecektir. Bilfarz vesaikin bedeli on milyon lira olsun. Vesaikin sahibi bedeli tahsile üç ay varken bu vesaiki bize dokuz milyona satmak istese ve biz de satın alıp üç ay sonra yabancı ülkeden vesaik bedelini dokuz milyon olarak tahsil etsek durum nedir?

CEVAP: Vesaik kelimesinin kelime manasından da anlaşılacağı üzere satılan şey vesaiktir kendisi değildir. Çünkü o ne mal ne de paradır. O bir senettir. Yabancı ülkeden alınacak para ve borcun senedidir. Borcun da borçludan başka kimseye satılması caiz değildir.

Ayrıca para, para ile mübadele edildiğinde sarf ismini alır. Fıkıh kitapları açıkça ifade etmişlerdir ki sarf, yani paranın para ile satılması eğer cinsleri bir ise, -mesela altının altın ile satılması gibi- üç şartla caizdir. Her ikisinin peşin, eşit ve aynı anda teslim edilmesi gerekir. Birisi altın, diğeri gümüş olmak suretiyle cinsleri bir olmadığı takdirde sarf iki şartla caiz olur. Her ikisi de peşin olacak ve aynı anda teslim edileceklerdir. Türk parasının, Alman markıyla satılması da bu kabildendir. Yani eşit olmaları gerekmez. Ancak her ikisinin de peşin ve aynı anda teslim edilmeleri gerekir. Türk paralarının birbiriyle satılması ise birinci duruma misaldir. Yani her ikisinin peşin, eşit ve aynı anda teslimi gerekir.

Bizim bu meselemizde ise birbirleriyle satılan paralar hem eşit değildir, hem de biri vadelidir. Peşin değildir.

SORU 522 -Telif, tercüme ve telif hakkı ne demektir?

CEVAP: Telif, her hangi bir yazarın kendi görüşlerini yazmak veya başkalarından iktibaslar etmek ve kendinden de bir şeyler eklemek suretiyle bir eser meydana getirmesidir. Burada eserden kastettiğimiz, uzun veya kısa,

geniş ya da dar hacimli bir metin veya ibaredir.

Tercüme ise, herhangi bir eseri bir lisandan başka bir lisana çevirmek, aktarmak manalarına gelmektedir. Tercüme edilen eserde, sadece lafız mütercime mana ise müellifine (yazarına) aittir. Telif edilen eserdeyse, lafız ve mana müellife aittir, ancak müellif eserini meydana getirirken başka kimselerin eserlerinden iktibaslar etmek yoluyla yararlanmış da olabilir.

Ancak ben, diğer sorulara geçmeden önce İslam'da telif hakkı var mıdır, yok mudur; bu konuda İslam hukukçularının görüşleri nelerdir, onu kısaca bir mukaddime şeklinde vermek isterim.

İslam hukukuna göre alışverişin rükünleri beştir:

1) Bayi, yani satıcı,

2) Müşteri, yani alıcı,

3) Müsmen, yani satılık mal,

4) Semen, yani satılan malın bedeli,

5) Siga, yani icab ve kabul.

Bu beş rüknün veya bunlardan birkaçının ya da birinin eksik olması halinde yapılan bir alış veriş, İslam hukukuna göre sahih değildir.

Bu rükünlerden her birinin de kendine has birtakım şartları vardır. Burada bu şartları tek tek açıklamaya kalkışacak olursak söz çok uzar. Bunun için sadece sorunuzu gayet yakından ilgilendiren üçüncü rüknün, yani müsmen dediğimiz satılık malın üzerinde birazcık durmak istiyorum.

Satılık mal demek, Hanefi fıkhına göre elle tutulan, gözle görülen yararlı bir meta demektir. Şayet bir şey elle tutulup gözle görülmüyorsa, faydalı da değilse fıkhen buna mal denilmez.

Ed-Durru'l Munteka. İbnu Abidin ve diğer Hanefi fıkıh kitaplarının tümü bunu böylece ifade etmektedirler.

Şura Hakkı bunlardan birisidir. Mesela birinin bir arsada sizinle ortaklığı veya komşuluğu vardır, sizin kendi hissenizi ya da arsanızı satmaya kalkışmanız halinde o ortağınızın veya komşunuzun müdahale edip sattığınız arsanın bedelini vererek onu satın alma hakkı vardır ki buna Şura Hakkı denir. İslam'a göre Şura hakkı satılamaz. Yani Şura Hakkına sahip olan bir kimse, bu hakkını bir başkasına satamaz. Çünkü hukuku mücerrededendir, elle tutulup gözle görülmeyen bir haktır.

İşte telif hakkı da bu kabil haklardandır. Elle tutulup gözle görülmeyen bir haktır. Bir kitap satılabilir. Ben başkasının yazdığı bir kitabı veya kendi yazdığım bir kitabı, elle yazmak suretiyle kopye etsem, istinsah etsem; o kopyeyi, o nüshayı başkasına satabilirim. Burada satış sözkonusudur. Çünkü orada elle tutulan gözle görülen bir mal vardır. Ama telif hakkı dediğimiz şey, yukarıda tarifi geçen hukuku mücerrededendir ve onun satışı olamaz. Çünkü bu, mal tarifi içine giren birşey değildir.

Buna göre ben, elimde bulunan herhangi bir eserin fotokopisini çektirebilir veya tab ettirebilirim. Çünkü benim elimde bir kitap vardır ve ben o kitabın maliki olduğum için kendi malım olan bu kitabı istediğim usulle çoğaltıp satabilirim. Yalnız zamanın alimleri malın tarifini genişleterek elle tutulmayan

ve gözle görülmeyen şey faydalı olduktan sonra malın şümulüne almışlar, tercüme ve icad gibi şeylerin haklarının satışını caiz görüyorlar. Şafii kitapları da menfaatı mal sayıyorlar.

SORU 523 -Müellifin kitap üzerinde, içindeki bilgiler üzerinde bir hakkı var mıdır?

CEVAP: Açıklamaya çalışayım. Mesela, bir kimsenin evi vardır, ben o evin fotoğrafını çekebilirim ve fotoğraf çekmek için veya çektim diye para ödemek zorunda da değilim. Herhangi bir manzaranın fotoğrafını para vermeksizin çekebilirim, çünkü sözkonusu şeyler, "mal" sayılmamaktadır. Ne satılabilir, ne de satın alınabilir.

Ancak Müteahhirin ulema yani daha sonraki devirlerde gelmiş alimler buna karşı çıkmışlardır. Her ne kadar fıkıh kitaplarımız malı ayrı

(elle tutulup gözle görülen birşey) olarak tarif etmişlerse de, bu tarif o zamana göre yapılmıştır, ama zaman değişmiştir. Değişen

zamanla birlikte mal mefhumu da değişmiştir. O tarif o zamana göre yapılmış içtihadi bir tariftir. O devirde matbaa olmadığı için herhangi bir yazar, kitabının başkaları tarafından istinsah edilmesini, çoğaltılmasını, böylece daha çok insanın eserini okuyup istifade etmesini, yazdıklarının halk arasında yayılmasını zaten arzu ediyordu. Üstelik satmaya kalksa alıcı da bulamazdı.

Matbaa ortaya çıktıktan, kağıt çoğaldıktan sonra, pek çok şahıs kitap bastırmak suretiyle alış verişe başladı ve bu iş ticaret haline geldi. Kitapçılık, yayıncılık, matbaacılık... birer ticari meslek oldu. Bunları gözönüne alan zamanımızdaki pek çok alim, zamanın değişmesiyle mal mefhumunun (kavramının) değiştiğini beyan etmişlerdir. Buna göre birşey, ister bir ayn olsun, ister bir menfaat olsun -mademki fayda veriyor- mücerred hak da olsa maldır. O zaman bu malın alışverişi sözkonusu olur, şeklinde fetva vermişlerdir. Böylece fetva veren şahıslardan bazıları şunlardır: Abdurrahman El-Imadi, El- Lakani... Bunlar ve aynı görüşte olan diğer alimler, -tabii doğrudan teliften söz etmiyorlar- örfün değişmesi sebebiyle örfe göre bu hakların satışı caizdir, görüşündedirler.

Son dönemin meşhur fakihlerinden Mustafa Ahmed Ez-Zerka da, "mütekavvem olan herşeyin ister ayrı olsun, ister hukuk ve menafı olsun alış verişi caizdir" diye fetva veriyor.

Şam Üniversitesi Şeriat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ahmed El-Haci El-Kürdi de "telif ve tercüme, dini bir hizmet olduğu için alışverişi caiz değildir. Bu tür hizmetler sadece Allah rızasını kazanmak için yapılmalıdır. Ayrıca bunlar her alimin en önde gelen görevleri arasındadır. Her alim mutlaka hem lisanıyla hem de kalemiyle İslam'a hizmet etmekle mükelleftir. Öyleyse hiçbir suretle yazılan veya tercüme edilen eseri satmak caiz değildir" diyor.

Prof. Dr. Salahaddin Abdüllatif isimli alim de, zamanımızda örfün değişmesi

sebebiyle, malın tarifi de değişmiştir, malın tarifinin içtihadı bir tarif olduğunu, dolayısıyla mal mefhumunun da değişmiş bulunduğunu söyleyerek Ahmed El-Haci El-Kürdi'ye itiraz ediyor.

Benim de kanatime göre, mademki malın tarifi içtihadidir. Zaman ve örf değişmiştir. Öyleyse telif hakkının varlığından söz edebiliriz. Telif hakkı mal sayılır. Alışverişi de caizdir. Elbette müellif veya mütercimin Allah için yazması ve tercüme etmesi icab eder. Allah ,için yazmazsa, manen yararlanamayacaktır. Ama piyasaya arzetmek için de telif hakkını satabilir kanaatindeyim. Zaten telif veya tercümelerin satışı yeni bir hadisedir. Matbaanın bulunuşundan sonra ortaya çıkmıştır. Değilse Selef-i Salihin devrinde var olan birşey değildir.

SORU 524 -Telif ve tercüme için ücret verilmiyor veya az ücret veriliyor diyerek bu faaliyetlerden vazgeçenlerin durumu ne olur?

CEVAP: Daha önce de dediğimiz gibi, her alim lisanıyla ve kalemiyle İslam'ı tebliğ etmekle, başkalarına ulaştırıp anlatmakla mükelleftir. Bunu yaparken veya yapacakken para meselelerinden dolayı bunlardan vazgeçerse, elbette mesuldür. "Hakkı beyan etmeyen kimse dilsiz şeytandır" diye Peygamber (sav)'in hadisleri vardır. Bunun için para meselelerinden dolayı telif ve tercümeden vazgeçilemez. Ama gerektiğinde eserini, şu şahsa değil de başka bir şahsa verebilir. Para için teliften, tercümeden vazgeçmek cinayettir. Özellikle günümüzde Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar tebliğsiz kalmışlardır. Maalesef İslam'ı onlara gerektiği biçimde tebliğ edemedik. Bir insan, hakkı beyan edebilecek durumdayken bunu yapmazsa ilmi ketmetmiş (gizlemiş) olur. Peygamber (sav) de: "Kim ki hakkı ehline izah etmezse, ketmederse, kıyamet günü ateşten bir gemle gemlenir" buyurmuşlardır.

SORU 525 -Ulema halktan gelecek her soruya cevap vermek, kendisinden istenen her konuda telif ve tercüme yapmak zorunda mıdır?

CEVAP: Bir alim, cevap verebileceği sorulara, -hüsnüniyetle sorulduktan sonra- elbette cevap vermek zorundadır. Çünkü eline İslam'ı öğretme fırsatı geçmiştir. Ama eser yazmak için herkesin teklifini de kabul etmek zorunda değildir. Zamanı müsait olabilir, olmayabilir ya da yapılan teklif yetersiz olabilir. Eser yazmak ve tercüme yapmak için yapılan teklif yerinde ve faydalı ise Müslüman, İslam için bunu yapmak zorundadır. Ama her teklifi de kabul etmek zorunda değildir. İmkanı varsa, durumu müsaitse, faydalı ise yazmalı ve tercüme etmelidir. Para için vazgeçmek doğru değildir.

SORU 526 -Bugün için telif, tercüme ve yayın faaliyetleri ibadet halinden çıkıp ticaret haline dönüşmüş gibi, ne dersiniz?

CEVAP: Peygamber Efendimiz (sav) ebedi aleme göç ettikten sonra Hz. Ebubekir (r.a) halife seçildi. Seçimden sonra da kendisinin ve ailesinin geçimini temin için çarşıya gitmek istedi. Giderken Hz. Ömer (r.a)'a rastladı. Hz. Ömer (r.a):

-Ey Allah'ın Resulü'nün halifesi, nereye gidiyorsun? diye sordu. O da:

-Alış veriş yapmak için çarşıya gitmek zorundayım, dedi. Hz. Ömer (r.a):

-Sen halife seçildin. Hilafetin işleri çoktur ve sen onları yürütmekle mükellefsin. Artık ticaretle uğraşamazsın. Onun için beytülmal (Devlet Hazinesi)'nden maaş almalısın. Onunla geçimini sağlarsın, diye teklif etti ve neticede böyle oldu. Bundan dolayı Hulefa-yı Raşidin geçimlerini sağlamak için beytülmaldan maaş alıyorlardı. Fakat gayeleri maaş almak değil, İslam'a hizmet etmekti. Nitekim tarih boyunca İslam'da kamu kurumlarında çalışanların devletten maaş aldıklarını görüyoruz. Ama gayeleri maaş almak değil, geçimlerini sağlamak olmuştur, olmalıdır.

Şimdi buradan hareket edilerek, kitap ticaretiyle uğraşmanın meşru, yani İslam'a uygun olduğuna hükmedilir. İmam-ı Nevevi (r.a), El- Mecmu adlı kitabında kitap ticareti yapmakta bir sakınca olmadığını kaydeder. Tabii bu işi yapan kişinin gayesi bir cihetten İslam'a hizmet etmek, diğer bir cihetten de geçimini sağlamak olmalıdır. Yalnız bu ticaretin aynı zamanda ibadet sayılabilmesi için İslam'a hizmet gaye edinilmelidir. Bu gayeyi taşımıyorsa ibadet olamaz, sadece ticarettir.

SORU 527 -Müellif veya mütercim, hazırladığı eserin ikinci baskısının yayın hakkının kendisinde kalmasını şart koşabilir mi?

CEVAP: Ulema-yı müteahbirine göre bunu şart koşabilir ve bu ikinci baskının hatta daha sonraki baskılarının yayın hakkını başka bir yayıncıya satabilir.

SORU 528 -Birinci baskının yayın hakkı satıldıktan sonra daha sonraki baskıların yayın hakkı hemen satılabilir mi yoksa birinci baskının satışının bitmesi mi beklenmelidir?

CEVAP: Müellif ile yayıncı arasında birinci baskının kitapları tükenmedikçe ikinci baskının yapılmayacağına dair bir anlaşmaya varılmışsa, ikinci baskının telif hakkının satılması caiz değildir. Özellikle Maliki mezhebine göre verilen vade bağlı kalmak vaciptir. Vadine uymayan kimse de cezaya müstehaktır.

Yalnız günümüzde yayıncının elinde birinci baskıdan kitap kaldığı müddetçe ikinci baskının yapılmaması örf haline gelmiştir. Bu örfe riayet etmek gerekir.

SORU 529 -Bir eserden iktibas eden kişi, eserin yazarından izin almak zorunda mıdır? Ayrıca iktibas için telif ücreti ödemeli midir?

CEVAP: Ulema-yı müteahhirine göre telif, mal mefhumu içine girmektedir. İktibas için müsaade alınmalı, hatta telif ücreti ödenmelidir. Değilse, dinen ceza gerektirmeyen fikri bir suç işlemiş olur.

SORU 530 -Müellif veya mütercim, eserini hazırlamadan yayıncıya gidip kendisini arz ediyor: Şöyle kabiliyetlerim var, şunları yapabilirim diye, yayıncıyla bir eserin hazırlanması üzerine anlaşıyor. Burada telif hakkının durumu nedir?

CEVAP: Dört mezhebe göre, mevcut olmayan birşeyin satışı caiz değildir. Ancak Şafii mezhebine göre cealet yoluyla caizdir. Cealet nedir? Cealet, bir kimsenin mesela şu kadar çimento, şeker v.s. getirirsen, şu kadar para v. b. vereceğim diye anlaşma yapmasıdır. Dolayısıyla yayıncı, yazara ya da mütercime kitap ısmarlasa, bu cealet yoluyla ve Şafii mezhebine göre caizdir. Ama bu bir alış veriş değildir. Yalnız yayıncı da yazar da bitmeden önce işin herhangi bir safhasında bundan vazgeçme hakkına sahiptirler.

SORU 531 -Müellifin yeni baskıları yapan kitabından ücret almaması hususunda görüşünüz nedir?

CEVAP: Bu husus anlaşmaya bağlıdır. Şayet birinci baskının telif hakkı satılmışsa, sonraki baskıların basımı ve satışı için yeniden telif hakkı ödenmelidir. Telif hakkı ödenmeden yeni baskılar yapılması caiz değildir.

SORU 532 -Telif hakkı olarak müellife yüzde üzerinden para veriliyor. Bu İslami midir?

CEVAP: Bu bir alış veriş olduğundan anlaşmaya bağlıdır. Yeter ki gabn-i fahiş (çok yüksek fiyat) meydana gelmesin.

SORU 533 -Bu durumda yayıncı diyor ki, biz bu yüzdeyi kitabın etiketi üzerinden hesaplayarak veriyoruz. Etiket fiyatı da eserin kağıdından cildine kadar kalitesi ile ilgili bir konu. Müellif aynı emeği harcamasına rağmen eserin örneğin ciltli veya ciltsiz oluşuna göre çok farklı ücret alıyor. Halbuki harcamayı biz yapıyoruz. Bunun onunla ilgisi yok, diyorlar.

CEVAP: Arzettiğim şekilde bu madem ki maldır. Öyleyse bayi ile müşterinin mutabakatına bağlı birşeydir. Ucuz veya pahalı nasıl anlaşılırsa. Neticede bir alış veriştir. Tarafların anlaşmasına bağlıdır tamamen.

SORU 534 -Teyp ve video kasetlerinin de telif hakkı var mıdır?

CEVAP: Vardır. Bunlarda eser olduklarına göre eser olmaları bakımından bunlar için de telif hakları vardır. Ancak ticaret kastı olmaksızın tek bir kaset veya video çekimi söz konusuysa, iş değişir. Örfen buna bir şey denmez. Ancak ticaret yapmak maksadıyla külliyetli bir miktarda çoğaltma olmuşsa telif ücreti ödemeye tabi olur.

SORU 535 -İslam'da senet ve çek alıp vermek caiz midir?

CEVAP: İslam'a göre senet, çek; gerçekte para sayılmamaktadır. Para sayılmadığı için de temelde bu tür şeylerle alış veriş yapmak caiz değildir.

Ayrıca verilen senet ve çekler, karşılıksız çıktığından günümüz piyasasında da böyle olaylara sık rastlandığından bu gibi şeylerle alış veriş yapmanın caiz olmayışının sebebi anlaşılmaktadır.

Ancak, senet veya çek veren kimse, bunları alanı "tahsil etmesi için" vekil tayin ederse ve o da bunların karşılığı olan parayı alırsa, caizdir. Dolayısıyla bugün elden ele dolaşan senet ve çekler. "vekalet usulüyle istihsal"e girdiğinden caiz olmaktadır.

SORU 536 -Elde mevcut mala gelen zam, etikete aksettirilerek yeni fiyat üzerinden mi yoksa eski fiyata göre mi satılacaktır?

CEVAP: İslam'a göre eski fiyata göre satmak zorunda değildir. Üstelik burada satıcı kendiliğinden bir zam yapmış da değildir. Ya paranın değer kaybetmesi ya da satılan şeyin piyasada az olup, talebi karşılayamaması sonucu zam gelmektedir. Ve bu ürün, piyasada yeni fiyatı üzerinden satılacaktır. Dolayısıyla bu ürünü zamlı tarife ile yeni fiyat üzerinden satmasında bir sakınca yoktur. Dilerse eski fiyatı üzerinden de satabilir.

SORU 537 -Satılan bir ürün, satıcının rızası olmaksızın geriye iade edilebilir mi?

CEVAP: Bu ürün satılmış ise, yani bir satıcı bir ürünü birisine satmış, alıcı da kabullenmiş ise bu alış veriş tamamlanmış olduğundan satıcının rızası olmaksızın alınan şeyi geri iade edemez. Ancak her iki tarafın, satanın ve alanın rızaları ile satış akdi feshedilebilir, bozulabilir.

SORU 538 -Fakat baştan konuşulmuş olsa, olmazsa iade ederim gibi... O takdirde iade edilebilir mi?

CEVAP: O zaman iade caizdir. Bunda bir sakınca yoktur. Çünkü bu durumda akid kesinleşmemiştir.

SORU 539 -Bir şeyi görmeden almak caiz midir?

CEVAP: Alınacak şeyin sıfatları belirlenmişse, o zaman Hanefiler'e göre caiz, Şafii'lere göre caiz değildir.

SORU 540 -Sipariş almak caiz midir?

CEVAP: Sipariş almak, İslam fıkhında iki şekilde anlaşılabilir:

a) Selem akdi için geçerli olanlar; buğday, arpa... gibi.

b) İstisna akdi: Günümüzde çokça kullanılan bir türdür; cilt, elbise, ayakkabı... siparişi gibi. Sanatında uzman olan bir kişiye örneğin bir ayakkabı ustasına, ciltciye veya kumaşçıya meslekleriyle ilgili olarak yapılan siparişlerdir ve bunlar Hanefi mezhebine göre caizdir.

(a) Şıkkındaki siparişi almaya gelince, selem akdinin şartları gerçekleşirse caizdir. Selem muamelesinin caiz olabilmesi için şu şartları uygulamak gerekir:

1) Semen (verilmesi gereken bedel)in tayin edilmiş olması,

2) Semenin mecliste teslim edilmesi,

3) Semen ile müslem fih'in altın ve gümüş olmaması. Altın ve gümüş ise, faiz olur. Yani bugün ben, altın veya gümüş almak için altın veya gümüş yatırıyorum. Bu durumda birisi hazırdır, diğeri hazır değildir. Halbuki altın ve gümüşün birbiriyle satılması halinde hem semenin hem de müsmenin, her ikisinin de mevcut olması gerekir.

4) Müslem fih'in cinsinin belli olması,

5) Müslem ve müslem fih'in nevinin -örneğin buğday- malum olması,

6) Müslem fih'in ölçü veya tartı itibarıyla belli olması,

7) Teslim edileceği zaman ve mekanın belli olması,

8) Müslem fih'in tesliminin mümkün olması gerekir. İşte selemin şartları bunlardır.

SORU 541 -Kaparo vermek ve almak hususundaki hüküm nedir?

CEVAP: Hanefi, Şafii ve Maliki mezheplerine göre kaparo almak caiz değildir. Hanbeli mezhebine göre caizdir. Örneğin ben bu evi veya kitapları size satarken daha sonra bu alış verişten dönmemek için ve bu işin kesinleşmesi için sizden yirmi bin veya yüz bin lira alıyorum. Siz, bu işten vazgeçtiğinizde bu aldığım para bana kalıyor.İşte kaparo budur. Sadece Hanbeli mezhebine göre caiz olan kaparo için bugün pek çok tacir ve şirket şöyle diyor: Kaparo alarak müşteriyi bağlayamazsak, çok mağdur olacağız. Çünkü bir şey satıyoruz. Müşteri bunu bugün yarın götürmesi gerekirken götürmüyor, beş-altı gün bekletiyor, ondan sonra da vazgeçiyor ve böylece zarar ediyoruz. Bu sebeple almak zorunda kalıyoruz.

SORU 542 -Garantili satış yapmak caiz midir?

CEVAP: Şafii mezhebine göre caiz değildir. Ancak Hanefi mezhebinde adet haline gelmiş ise caizdir. Adet haline gelmemişse caiz değildir. (El-Fıkhu'l-İslami ve Edilletühü adlı kitapta bu hususta geniş malümat vardır.)

SORU 543 -Satın alınan mal, daha teslim alınmadan satılabilir mi?

CEVAP: Hanefi, Şafii ve Hanbeli mezheplerine göre taşınabilir bir eşyanın kabz edilmeden, elde mevcut olmadan satılması caiz değildir. Ama Maliki mezhebinde "gıda maddeleri hariç" olmak üzere diğerlerinin teslim alınmadan satılması caizdir.

SORU 544 -Bir müteahhit, bitirmediği binanın dairelerini satabilir mi?

CEVAP: Bu durum selem veya istisna akdine girmektedir. Selemin şartlarına haiz olursa caizdir, değilse caiz değildir. Bugün malesef binada kullanılacak demirin, çimentonun, kerestenin kalitesi, cinsi, miktarı; temelde, tavanda, duvarda nasıl olacağı; yüksekliği; genişliği... v.s. bilinmediği halde satma ve satın alma işlemi olmaktadır ki bu İslami açıdan geçersizdir, caiz değildir. Nitekim bazı müteahhitlerin malzemeden çaldığı ve hile yaptığı, hatta binaların eksik malzeme sebebiyle çöktüğü bilinen bir husustur. Eğer satılması isteniyorsa selem akdinin şartlarına uyulmalıdır. Aksi halde istisna kabilinden sayılır. İstisna ise İmamı Azam ile İmamı Muhammed'e göre alış veriş değil, karşılıklı bir sözleşme gibi olur. Buna göre söz bağlayıcıdır. Alıcı, gelip beğenmezse, parasını çekebilir. Ayrıca karşılıklı rıza ve pazarlık olmalıdır.

Ebu Yusuf'a göre ise bağlayıcıdır.

SORU 545 -Olmamış ürün tarlada, bağda, bahçede satılıp satın alınabilir mi?

CEVAP: Var olmayan ürün satılamaz. Gelecek senenin ürünü satılamaz. Ama mevcut ise, örneğin üzüm koruk halinde iken, meyva olgun değilken, buğday yeşil iken satılabilir.Sonra da satanın izniyle olgunlaşması için tarlada, bağda, bahçede bırakılabilir, mümkündür.

SORU 546 -Malı haram olan kimse ile alış veriş yapmak caiz midir?

CEVAP: Malının tamamı haram ise veya çoğu (yüzde 50' den fazlası) haram ise onunla alış veriş yapmak haramdır. Ama çoğu (yüzde 50'den fazlası) helal ise onunla alış veriş yapmak tenzihen mekruh da olsa caizdir. Örneğin falan adam, ne kadar malı vardır, hangisi haramdır veya değildir, biliyoruz. Bizce malum olduktan sonra ona göre hareket ederiz. Ancak mahiyetini bilmediğimiz takdirde onunla alış veriş yapmak caizdir.

SORU 547 -Ramazan ayı içinde lokanta, pastane gibi yerlerin oruç yiyenlere satış yapması doğru mudur?

CEVAP: Lokanta ve pastane gibi yerlerin Ramazan ayı içinde hanımlar, yolcular ve hastalar gibi mazeretli kimseler ve gayri müslimlerle alış verişi caizdir. Fakat oruç tutması gerektiği halde kasden oruç yediği bilinen kişiye satış yapmak caiz değildir. Çünkü günaha yardımcı olmak da günahtır.

Terminallerde veya çarşının ortasında lokanta, pastane işletmekte olan bir şahıs, gelen müşterinin misafir veya hasta veya gayrı müslim olduğunu biliyor ise, o zaman satış yapabilir. Yoksa yapamaz.

SORU 548 -Cuma ezanı okunurken alış veriş yapmak caiz midir?

CEVAP: Cuma ezanı okunurken alış veriş yapmak caiz değildir. Burada birinci ezana itibar edilir. Ezan-ı Muhammedi okunurken, cumadan geri kalmamak şartıyla alış veriş Şafiilerce caizdir. Hanefilere göre ilk ezan okunur okunmaz alış verişi bırakıp camiye gitmelidir. Giderken yolda geri kalmamak şartı ile alış veriş yapılabilir ama dükkanda yapılamaz. Ancak akit yapılmışsa o akid batıl değildir, geçerlidir.

SORU 549 -Cuma anında alış veriş yapan yer, bir hanıma ait ise durum ne olur?

CEVAP: Cumaya gitmekle mükellef olmayan bir kişiyle alış veriş yapabilir. Örneğin bir çocukla, bir kadınla, bir yolcu ile alış veriş yapabilir, mümkündür.

SORU 550 -Peşin olarak alınan bir mal, vadeli olarak satılabilir mi?

CEVAP: Satılabilir. İslam'da kendi malını ve dışarıdan aldığı malını vadeli veya peşin olarak da satın alsa, vadeli veya peşin olarak

satabilir.

SORU 551 -Bir takım kurumlardan veya kuruluşlardan patent veya bayiilik almanın hükmü nedir?

CEVAP: Patent bir öğretim olayıdır. Para karşılığında ,ilim öğretmek caizdir. Yani para karşılığında patent almak caizdir. Yeter ki o para belli olsun. Bayiliği almakta ise dini bir sakınca yoktur.

SORU 552 -Patent verirken üretimden elde edilen kazancın, örneğin yüzde 20'sinin patenti veren kuruluşa kaydırılması üzerine anlaşılması caiz midir?

CEVAP: Bu, caiz değildir. Çünkü ne kadar olacağını bilmiyorlar. Ama denilse ki ben bu formülü size 5 milyona vereceğim. Yani semen (ücret) belli olursa, bu patent öğretime geçeceğinden caiz olur.

SORU 553: Özel Finans Kurumları hakkında bilgi verirmisiniz?

CEVAP: Malum olduğu üzere bugün yeryüzünde ticari işlemlerde birçok hukuk sıstemi uygulanmaktadır. Ancak bunların temelini teşkil eden iki sistem vardır.

1- Roma Hukuku

2- İslam Hukuku

1- Roma Hukuku: Akıl, tecrübe ve insan bilgisine dayanan batı sistemidir. Bunun doğrusu olabileceği gibi yanlışı da olabilir.

2- İslam Hukuku ise; vahye ve insanı yaratan Allahü Teala'ya dayanıyor. Bunun yanlışı olmaz. Ancak, Kur'an ve Sünnetde yer almamış içtihadi meselelerin hükmü her ne kadar Kur'an ve Sünnet ışığı altında belirtilmeye çalışılıyor ise de akıl, tecrübe ve örfe de yer verildiği için tartışma konusu olabilir. Binaenaleyh, biz inananlar alış verişimizde, teamüllerimizde mevcut kanunlara ters düşmemek hususunda itina gösterdiğimiz gibi harama girmemek ve Allah (c.c.) indinde sorumlu olmamak ve bu ilahi kanuna da ters düşmemek için hassas olmamız gerekir.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

"Hepiniz çobansınız, hepiniz maiyetinizden sorumlusunuz. Devlet başkanı bir çobandır. Kendi maiyetinden sorumludur. Aile reisi de ailenin çobanıdır ve ondan surumludur. Aile reisi de ailenin çobanıdır ve ondan sorumludur. Hizmetçi de işverenin işinde çobandır ve ondan sorumludur."

Hz. Ömer şöyle buyuruyor: Demek oluyor ki, herkes uhdesinde olan işten sorumludur. O işde herhangi bir kusur olursa ondan sorumlu olur. Ondan hesab verecektir. Fırat'ın kenarında bir oğlak ölürse Allah'ın (c. c.) Ömer'i hesaba çekeceğinden korkuyorum.

Binaenaleyh bir müessesede çalışan herkes uhdesinde bulunan işten sorumludur. Onu ihmal edip geri kalmasına sebebiyet veren kimse büyük vebal altına girmiş olur.

İslam inancına göre ticaret, tarım ve sanat gibi şeylerle meşgul olmak büyük bir ibadet sayılıyor. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisi şerifinde şöyle buyuruyor;

"Günahların öyleleri var ki ne namaz, ne oruç, ne de hac onların affına vesile olmaz. Ancak geçimi sağlamak için sarf edilen himmet onların affına vesile olur." Diğer bir hadisi şerifde şöyle buyuruyor ;

"Emniyetli bir tüccar kıyamet günü şehitlerle beraber haşrolunacaktır. " Ancak namaz, oruç ve hac gibi ibadetlerin bir takım şart, farz, sünnet ve haramları vardır. Öğrenmeden onları ifaya kalkışmak anlamsız ve büyük bir vebal olduğu gibi, ticaret gibi işlerin de şart, farz ve sünnetlerini öğrenmeme faiz ve harama sebebiyet vereceğinden onunla uğraşmak da vebaldir. Bunun için İslam' a göre ticaretin usulünü öğrenmeye ve ticaretimizde onu esas almaya mecburuz.

Finans Kurumlarının Kuruluş Gayesi

İslami Finans Kurumlarının kuruluş gayesi birkaç şeydir.

1- Ticaret yapıp helal kazanç sağlamak.

2- Müslümanların yanında bulunup ölü durumunda olan paralarını piyasaya sürüp canlandırmak. Çünkü, ticaret yapma imkanına sahip olmayan birçok vatandaş bulunduğu için faiz müesseselerine yaklaşmadığından parasını yastık altında tutmak zorunda kalıyordu, ne kendisi ne de başkası ondan faydalanamıyordu. Bu müesseselerin ortaya çıkmasıyla bu kabil Müslümanlar parasını mudaraba ticareti için bu müesseselere yatırma fırsatını yakalıyor, hem kendileri hem de müessese sahipleri istifade ediyorlar.

3- Faize girmeden vatandaşların muhtaç oldukları emtiayı temin etmek. Birçok vatandaş iş yapabilmek için birçok şeylere muhtaç oldukları halde kendi imkanlarıyla onu karşılayamadığı için işsiz kalıp sefil bir hayat içerisinde yaşamını devam ettiriyor veya İslam'ın yasakladığı faize başvurmak zorunda kalıyor. Finans kurumlarının ortaya çıkmasıyla ihtiyacını bunların vasıtasıyla temin edebiliyor, mesela; parası olmayan bir vatandaş bir kamyon almak isterse, bir finans kurumuna gider. Şu evsafa haiz bir kamyon satın almak istiyorum, der. Finans kurumuda o kamyonu peşin bir fiyatla satın alır ve ondan sonra uygun bir fiyatla bu sefer vade ile müşteriye satar ve böylece hem müşterinin ihtiyacı karşılanmış olur, hem de mudaraba için parasını yatıran kimse ile finans kurumu da kazanç sağlamış olur. Bu şekilde vade ile yapılan alış verişde dini bir sakınca yoktur. İmam-ı Şafii bu hususta şöyle buyuruyor ; "Bir kimse birisine, sen bana satmak üzere şu emtiayı satın al,

ben de sana şu kadar kar vereceğim dese caizdir. Yalnız bu söz bağlayıcı değildir. O adam emtiayı satın alırsa müşteri durumunda olan kişi satın alır veya almayabilir. O adam da satmak hususunda serbesttir." Binaenaleyh, bu finans kurumlarının yaptıkları alış veriş usulü İslami çizgi dahilinde yürütüldükten sonra meşru olup hiçbir sakıncası yoktur.

4- Ticaret yapma imkanına sahip olmayan birçok vatandaş bulunduğundan ötürü parasını faiz müesseselerine yatırmaktan uzak kalması nedeniyle, parasını yastık altında tutmak zorunda kalıyor. Ancak İslam'a uygun olarak çalışan bu müesseselerin ortaya çıkmasıyla Müslümanlar nefes alabildiler ve saklı olan paralarını mudaraba ticaretine yatırma imkanı buldular. Bunun için bu müesseler, inanan kimseler için önemlidirler ve bu müesseselerin yöneticileri de İslam' a uygun olarak çalışmak zorundadırlar.

İslam'a uygun olarak çalışabilmeleri için aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi lazımdır;

1- İçki, domuz gibi İslamın yasakladığı şeylerin ticaretini yapmamak, bunlara giden muamelelere tevessül etmemek.

2- Müşteriyi mağdur düşürecek şekilde fahiş kazanç sağlamamak.

3- Faizli muamelelere tevessül etmemek.

4- Satılan şeyin mevcut olması için dikkat etmek. Zira mevcut olmayan bir şeyi satmak haramdır. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Hakim Bin Hizam'e hitaben şöyle buyuruyor ; "Sende mevcut olmayanı satma."

5- Bir şeyi satın alırsa onu başkasına satabilmek için önce onu teslim almak gerekir. Onu teslim almadan başkasına satmak haramdır. Hanefi mezhebine göre; "Bir şeyi teslim almak için onu bir yerden başka bir yere nakletmek şart değildir, satın alınan şey gösterilir ve götürülmesine engel bulunmaz ise teslim edilmiş sayılır."

6- Bir şey vade ile mesela; 10.000 dolara satılmış olsa, fakat müşteri zamanında borcunu vermese, vermedi diye gecikme farkının alınmaması gerekir. Ancak Türk parası ile satış olursa ve borcunu vadesinde ödemiyerek geciktirirse paranın değer kayıp etmesi nedeniyle meydana gelen zararın telafi edilmesinde bir sakınca yoktur.

SORU 554: Borsa hakkında bilgi verir misiniz?

CEVAP: Borsa kelimesi ne Türkçe ne de Arapçadır. Onaltıncı asırda Belçika tüccarları zaman zaman "Van der beurs" isimli büyük bir tüccarın evinde toplanıp ticaret hakkında müzakerede bulunuyorlardı. Bilahare içinde ticari işlem yapılan yer ve pazara da borsa denildi. Yani bu isim, o büyük tüccarın isminden alınmıştır.

Borsa ile diğer ticarethane ve pazar yerleri arasında bir fark yoktur. Borsada satılan şey bir fabrikanın veya şirketin hisseleri veya hazır olmayan altın ya

da pamuk gibi şeylerdir. Yani hazır olan malların çarşısı pazarı olduğu gibi, hazır olmayan fabrika ve şirketlerin de çarşı ve pazarı oluşturuldu.

İki çeşit borsa vardır:

1) Akit Borsası,

2) Hisse Senedi Borsası.

Akit borsası pamuk, yün, altın, buğday gibi her çeşit malın alış verişinin yapıldığı yerdir. İslam aleminde bu ismi ilk kullanan Osmanlı Devleti ile Mısır olmuştur. İskenderiye şehrinde 1860 tarihinde, pamuk gibi hazır olmayan malların satıldığı yere "El-borsa'tül- Mısriyye" ismi verilmiştir. Bu borsa hala devam etmektedir.

Mevcut olmayan, menkul olan böyle bir malın satışı olduğu takdirde selem şartlarına haiz olursa caizdir ve selem kabilindedir. Müslemüfih kabz etmeden önce, onu başkasına devredip satmak caiz değildir. Bu hususta ihtilaf yoktur.

Ayrıca altın borsasında hazır olmayan altını satmak ve satın almak hiçbir surette caiz değildir. Ve bu hususta selem söz konusu da olamaz. Ancak malesef bugün çok yerde ortada altın olmadığı halde altın alış verişi yapılıyor. Haram mı helal mi diye kimse sormuyor. Mevcut olmayan bu gibi şeylerin alış verişini yapmaktan maksat, fiyat farkından faydalanmaktır.

Hisse senedi borsası ise; akit borsasından ayrı bir şeydir ve çok sonra ortaya çıkmıştır. Hisse senedinin anlamı şudur: Fabrika gibi sabit bir akar veya şirket, birçok bölüm ve hisseye ayrılır. Bu hisseler borsada satılan senetler değil, fabrikanın hisseleridir. Verilen senet de bir tapu evrakı mesabesindedir. Fabrika hisselerini temsil eden bu senetleri satmak veya satın almak caizdir.

Ancak çok önemli olan şu hususlara dikkat etmek lazımdır:

1- Satın alınan hissenin fabrikanın tümüne nisbeti yani kaçta kaçından ibaret olduğunu bilmek lazımdır.

2- Mal olması gerekir. Sermayesi olmayan vücuh-kredi şirketi gibi, bir müesesenin hisselerini satın almak caiz değildir.

3- Hisseleri satılan fabrikanın meşru olması ve İslam'a uygun alarak çalışması lazımdır. Binaenaleyh elde mevcut olmayan malı veya şarap fabrikasının hisselerini satın almak caiz değildir. Ancak aslında helal olan fakat İslam'a uygun olarak çalıştırılmayan bir fabrikanın hisse senetlerine sahip olan birisinden alacağını alabilmek için, bu kişinin hisse senetlerini almak caizdir. Şu var ki, bu hisseleri bir an evvel elden çıkarıp satmak gerekir. Ve bu arada hissesine bir kar düşerse onu amme maslahatına veya fakirlere vermesi gerekir.

Malum olduğu üzere hisse senetlerinin satışı meselesi yenidir. Bunun için eski fıkıh kitaplarında bununla ilgili bir şey bulmak mümkün değildir. Zamanın yeni fakihleri de mevcut fıkıh kaidelerine istinaden alış veriş şartlarına haiz olan bir fabrikanın veya bir şirketin hisselerini satın almak caizdir, diye fetva veriyorlar. İsterseniz Dr. Muhammed Mün'im'ül-Cemmal'in "Mevsuat'ül-İktisad el-islami" keza Dr. Ali Abd'ür-Reşül'in "El Mebadi'ül-İktisadiye fi'l-İslam" ve Dr. Vehbe ez'Zuhayli'nin "El-Fıkh'ül İslami ve Edilletehü" yine Dr. Abdülaziz El-Hayyat'ın "Eş-Şerikat'ül İslamiye" ve Dr. Abdülkerim'ül Hatip'in "Es-Siyasetül'Maliye fi'l-İslam" isimli kitaplarına

bakabilirsiniz.

Fıkıh konseyi de borsanın müspet ve menfi yönlerini beyan ettikten sonra, "İşlemin İslam' a uygun olarak yürüyebilmesi için Müslüman hükümetlerin, borsaya müdahale etmeleri gerekir" diye tavsiye etmektedir.

Spekülasyoncuların borsaya müdahale edip, külliyetli miktarda hisse senetlerini piyasaya sürerek, birden bire küçük tüccarların ellerindeki hisse senetlerinin: kıymetini düşürmeleri ve bunun üzerine bu kişilerin daha fazla kıymeti düşecek endişesi ile ellerindeki hisseleri ucuz bir fiyatla elden çıkarmak istemelerinden istifade hissi ile bu hisseleri toplamaları, asla İslamiyetle bağdaşmayan bir davranıştır.

Spekülasyonun manası, daha sonra satmak için malı geniş ölçüde alıp saklamaktır. İhtikardan farkı şudur: Spekülasyon, şiddetli ihtiyaç olduğu bir zamanda bir malın hangi çeşidi olursa olsun geniş ölçüde satın alıp, kıymeti daha fazla artsın diye stok etmek olduğu gibi, şiddetli ihtiyaç olmadığı bir zamanda bu muamelerin olabilmesidir .

İhtikar ise sadece insanların çok muhtaç olduğu bir zamanda geniş ölçüde malı satın alıp, stok etmektir. Cumhur-u ulemaya göre ihtikar sadece gıda maddelerinde caridir. "Gazali" ise ihtikar, gıda maddelerinde cari olduğu gibi, meyvelerde de caridir, der. "Ebu Yusuf'a" göre ise ihtikar, insanların muhtaç olduğu herşeye de caridir. Demek spekülasyon amm, ihtikar ise has' dır.

Hisse senetleri borsada ve açıkça satıldığı için herkes, Müslüman olmayan kimseler de hisse senetleri satın alıp fabrikaya ortak olabilirler. Bunda bir sakınca yoktur. Müslüman olmayan kimselerle ortaklık yapmak caiz değildir, diyen yoktur. Esas mesele, ortak olunan fabrikanın İslam'a uygun bir vasıfta olması ve İslam'a uygun olarak çalışmasıdır. Peygamber (s.a.v.) yahudi olan Hayber halkıyla ortaklık kurmuştur. Hayber arazisini onlara işletmiştir. Ayrıca Peygamber (s.a. v.) bir yahudiden vadeli olarak yiyecek satın almış ve zırhını da borcuna mukabil rehin bırakmıştır.

Yalnız şirket-i müfavezede Hanefi mezhebine göre ortağın müslünan olması şarttır.

SORU 555: Leasing (Finansal Kiralama) muamelesinin dinen hükmü nedir?

CEVAP: Herhangi bir malı, müşteri olacak olan kimseye belli bir süre için kiraya verip, onun bitiminde kiracıya düşük bir fiyatla onu satma vadinde bulunmaktır. Aslında söz konusu olan malı kiraya vermek görüntüsü bulunsada onu taksitle satıp, onun mülkiyetini taksitin bitimine kadar elde tutmak, sonra alışveriş muamelesini gerçekleştirmektedir. Bu tip muamele A.B.D.'de 1953 tarihinde ortaya

çıkmıştır.

İslam hukukuna göre böyle bir muamelede verilen alışveriş vadi, mecburi tutulmayıp sadece kira akdi yapılırsa caizdir, koşulursa caiz değildir. Bir yönden leasing mualemesi bey'ul vefaya benzer. Bey'ul vefanın anlamı şudur;

birisi ihtiyaca binaen ev ve tarla gibi bir malını başkasına belli bir fiyatla satıyor ve (bana verdiğin bedeli sana getirdiğim takdirde, sen benim bu malımı bana geri vereceksin) diyor ve müşteri de aynı şekilde kabul ediyor. İslam hukukçularının çoğuna göre bu tür alışveriş caiz değildir. Zira alışverişin geçici ve koşulu olamaz. Ancak Buhara alimleri, ihtiyaca binaen caiz görmüşlerdir. Caizdir diyenlere göre hareket edilirse, verilen vad bağlayıcı mı, değil mi diye tartışmalıdır.

Görüldüğü gibi, hem leasing muamelesinde hem bey'ul vefada birer alışveriş ve birer vaad bulunmaktadır. Söz konusu olan bu muamelede mal kirada olduğu süre içerisinde mal sahibi kiracının değil, kiralayanındır. Bunun için kiralayıcı olan kimsenin muhtemel mağduriyetini önlemek için sigorta yaptıracak olursa, sigorta parasını kiracıya ödetmek doğru değildir.

Ayrıca bu mal kira süresi içerisinde telef olursa, sigorta şirketinin vereceği tazminatı kiracıya değil kiralayana verecektir ve böylece kiracı iki yönden mağdur olur; hem kira bedeli alışveriş adına istinaden yüksek tutuluyor, hem sigorta parasını yatırdığı halde tazminattan faydalanmaz. Bunun için leasing meselesinde yapılacak olursa sigorta parasının miktarı hesaplanıp kira bedeline eklenmeli ve mal sahibi tarafından yapılmalıdır.

Kira süresi içerisinde telef olursa veya bir ziyan meydana gelirse kiracının kusuru olmadıktan sonra sorumlu değildir. Hem mal telef olursa, kiralayıcı onun benzerini yerine koyup yeniden kiraya vermek zorunda değildir.

Binaenaleyh bu olumsuzluklara bakılırsa bu muamelenin cevazı yönünden fetva verilirse de, onun yerine taksitli alışveriş yapılırsa daha uygun olur.

SORU 556: Bizim A.Ş. birkaç yan şirketten ibarettir.

Bu şirketlerden birisiyle yaptığımız vadeli satış (murabaha) ve kar zarar ortaklığı (mudaraba) işlemlerinde bir takım tereddütler bulunduğundan, uygulamalara esas teşkil etmek üzere hasıl olmuştur. Kurumumuz kendi öz sermayesi ile;

a) Bir ortaktan satın aldığı bir malı vadeli olarak bir başka ortağına satabilir mi? (murabaha)

b) İştiraklerinin dışındaki herhangi bir satıcıdan peşin para ile satın aldığı bir malı, iştiraklerinden birine vadeli olarak satabilir mi?

c) İştiraklerinden biri ile kir ve zarar ortaklığı yapabilir mi? Bu durumda karın tamamı kurumun öz sermayesine kalacaktır.

Kurumumuz, kar ve zarar ortaklığı hesabı açarak parasını yatıranlardan topladığı para ile (katılma hesabı) ile; (a, b, c) maddelerinde belirtilen murabaha ve mudaraba işleri yapılabilir mi?

CEVAP: Kurumunuz %100 hissesine sahip olduğu yan şirketlerle murabaha ve mudaraba namı altında yapılması istenen işlemde gerçekte alıcı ile satıcı aynı

kişiler olduklarından. ona murabaha ve mudaraba denmez. Ancak o, bir şirket ile diğer bir şirket kardeş veya ana şirket ile bir yan şirket arasındaki bir meta ve para mübadelesi, bir malı sağ elden sol ele devretmek gibidir. Ancak mevcut kanun, bu muameleye müsaade ettiğine ve icrasında fayda mülahaza edildiğine göre onda bir mahzur yoktur. Ama kurumun yan şirketlerin % 100 hisselerine değil de, birkaç hissesi bulunsa, onunla, murabaha ve mudaraba alışverişini yapabilir. Kurumunuz kar ve zarar ortaklığı hesabı açarak vatandaş tarafından yatırılan para ile (daha önceki yazımızda belirttiğimiz gibi) yan şirketlerden birisi ile murabaha ve mudaraba işlemini yapabilir.

SORU 557: Kurumumuz % 50 'den fazla hissesine sahip olduğu iştirakleri vardır.

Bu iştiraklerimİzle yaptığımız vadeli satış (murabaha) ve kar zarar ortaklığı (mudaraba) işlemlerinde bir takım tereddütler bulunduğundan, uygulamalara esas teşkil etmek üzere aşağıda belirttiğimiz konularda görüşlerinize ihtiyaç hasıl olmuştur.

Kurumumuz kendi öz sermayesi ile;

a) Bir iştiraklerinden peşin para ile satın aldığı bir malı vadeli olarak bir başka iştirakine satabilir mi ? (murabaha)

b) İştiraklerinin dışındaki herhangi bir satıcıdan peşin para ile satın aldığı bir malı iştiraklerinden birine vadeli olarak satabilir

mi?

c) İştiraklerinden biri ile kar ve zarar ortaklığı yapabilir mi? (mudaraba)

Bu durumda karın tamamı kurumumuz öz sermayesine katılacaktır.

Kurumumuz, kar ve zarar ortaklığı hesabı açarak parasını yatıranlardan topladığı para ile (katılma hesabı) ile; (a,b,c) maddelerinde belirtilen murabaha ve mudaraba işleri yapılabilir mi?

CEVAP: Yüzlerce ve binlerce kişilerin sermayesiyle oluşan zamanın şirketleri şahsi şirket sayılmaz. Hükmi ve müstakil şahsiyetıere sahiptirler diye kabul edilmektedir. Bunun için bir kurumun yüzde elliden fazla hissesine sahip olduğu yan kuruluşlarıyla murabaha ve mudaraba gibi alış veriş yapması hususunda bir sakınca olmadığı gibi, yan kuruluşlarından birbiriyle ticaret ve alış veriş yapmasında bir sakınca görülmemektedir.

SORU 558: Kurumun yaptığı araba satışlarında müşteriden alınan teminatlar arasında;

Satılan arabanın noter kanalıyla mülkiyeti muhafazası kayıdı yapılıyor. Trafikte arabanın ruhsatına işleniyor. Müşteri arabasını serbestçe kullanabiliyor. Ancak borcu devam ettiği sürece bu kayıt silinmediği için arabanın bir başkasına resmen satışını yapamıyor.

Satılan arabanın kasko sigortası yaptırılıyor, poliçe üzerine kurumun dain ve mürtehin olduğuna dair şerh düşülüyor.

Arabanın çalınması, yanması, kaza neticesinde uçurumdan yuvarlanması, artık hiç tamir edilemez hale gelmesi gibi durumlarda ilgili sigorta şirketi verilecek rapora göre bir bedel ödüyor. Kurum dain ve mürtehin olduğu için bu bedeli arabanın sahibine ödemeden önce kurumdan muvafakat istiyor.

Eğer müşterinin vadesi geçen bir borcu yok ise kurum izin veriyor ve bedel arabanın sahibine ödeniyor.

Eğer müşterinin vadesi geçen borcu var ise öncelikle kurum alacağını bu bedelden tahsil ediyor. Artan bir miktar var ise o tutarın müşteriye ödenmesine izin veriyor.

Araba satışlarında, gayrimenkul ipoteği, müşteri çek ve senedi, banka teminat mektubu gibi teminatlar genellikle alınmamaktadır. Bu teminatlar maliyeti yükselteceğinden, müşteriye fazla masraf çıkarmamak için arabanın kasko sigortasının yaptırılması ve kurumun dain ve mürtehin olması şartı getirilmektedir.

1993 yılında araba sattığımız müşterilerimizden biri dövizli borcunu zamanında ödemediğinden, temerrüde düşmüş ve temdit talep etmiştir. Talebi uygun görülmüştür.

Bu yapılan temditten dolayı hiçbir fark alınmamıştır. Hala 28 milyon KDV farkı borcu bulunmaktadır. Borcunu ödeme imkanı olduğu halde ödememekte ısrar etmektedir.

Bu arada verdiği bir dilekçe ile; mülkiyeti muhafaza şartı ile yapılan satışlarda satılan mal, malikin mülkiyetinde kaldığı için müşteriden sigorta bedeli istenmeyeceğini öğrendim, ödemeye mecbur değilim. 1.500 DM sigorta bedelinin tarafıma ödenmesini talep ediyorum, demektedir.

Bu süre içinde eğer araba çalınmış olsa idi veya kaza yapmış olsa idi müşteri bedelini sigortadan tahsil edecek idi.

Kurumumuz bir SİGORTA şirketinin acentası olmuştur. Bundan sonra satılan arabaların sigortaları tarafımızdan yapılmaktadır.

Buna göre; müşterinin borcuna karşılık teminat olmak üzere kendi rızası ile 1993 yılında yaptırılan kasko sigortası için sigorta şirketine ödediği bedelin, müşteriye kurumumuz tarafından ödenip ödenmeyeceği hususlarında görüş bildirmenizi arz ederiz.

CEVAP: Kurum, murabaha usulüyle bir arabayı başkasına satıp mülkiyetini devrederse ve alacağını garanti etmek üzere (arabanın borcu ödenmediği

sürece başkasına satılamaz) diye noterde sözleşme yapılırsa ve bu kayıt, arabanın ruhsatına da işlense bu satış sahihtir. Ve mülkiyeti müşteriye geçmiştir. Bunun için yapılan anlaşmaya istinaden arabanın kasko sigortasının bedeli müşteriye ait olduğu gibi, bir kaza neticesinde sigortadan alınan bir tazminat da müşteriye aittir.

Ancak müşteri, kuruma olan borcunu henüz ödememiş ise, zimmetinde olan vadesi geçen borcu için önce bu sigorta parasından kapatılacak, eğer artar ise kalanı müşteriye verilecektir.

Fakat kurum leasing usulü ile arabayı müşteriye verir ise kasko sigortasının yapılması sözkonusu olduğu takdirde mülkiyeti kuruma ait olduğu için kasko sigortasının yaptırılması kuruma aittir. Bir kaza olması halinde de sigorta bedeli de kurumun hakkıdır.

SORU 559: Kurumumuz müşterileri ile yapılan ticari işlemlerin uygulamalarında aşağıda bahsedilen konularda tereddütler hasıl olduğundan sizin görüşünüze ihtiyaç vardır.

1- Bazı müşteriler, kurumumuzdan has gümüş satın almak istemektedirler. Satıcıdan peşin para ile has gümüş satın alıp vadeli olarak müşterimize satabilir miyiz?

2- Kurumumuzdan kolonya, ruj, oje ve bunun gibi kozmetik maddeleri satın almak isteyen müşteriler için bu malların alım ve satımını yapabilir miyiz?

3- Bazı müşteriler emtia satışı yerine bir başka yerden alacakları emtianın veya bayilik teminatı olarak veya mahkemedeki hukuki bir işin teminatı olarak kurumumuzdan, "Teminat Mektubu" talep etmektedirler.

Verdiğimiz teminat mektupları için kanuni damga vergileri ve masrafları müşteri tarafından ödeniyor. Bunun dışında müşterilerden belirli oranlarda TL-Döviz "bloke" veya "rehin" talep etmektedir.

"Bloke" alındığı zaman müşteriye kar verilmemekte, bu miktar cari hesapta tutulmaktadır. Kurumun bu hesaptan kazandığı kar müşteriye iade edilmemekte ve kuruma kalmaktadır.

"Rehin" alındığı zaman müşterinin alacağı kar veya zarar kendisine ait olmakla, sadece aldığı teminat mektubunu iade edinceye kadar parası bankada hesabında tutulmaktadır.

Bu açıklamalara göre, müşterinin kurumumuzla olan çalışmalarına bağlı olarak teminat mektupları için "bloke" ve "rehin" alabilir miyiz?

Kendisine vadeli mal satışı yaptığımız bazı müşteriler boçlarını zamanında ödemiyerek temerrüde düşmektedirler.

Bu durumda borcunu ödemesi gereken tarih ile ödemek istediği tarih arasında kalan süre içinde mahrum kalınan kurum karı talep edilmekte ancak, bunu kabul eden müşteri için hangi şekilde mahrum kalınan karın hesaplanacağı hususunda tereddütler olmaktadır.

Bu hesapların şekillerine göre;

a) Borçlunun temerrüde düştüğü ve alacağın tahsil edildiği veya edileceği tarihler arasında kar zarara katılma ortaklarımız için ilan ettiğimiz kar payı oranlarının ortalaması esas alınarak mı belirlenmelidir?

b) Bu temerrüt süresi içinde (Dolar-Mark-Sterlin)'in (TL) karşısındaki kur artışlarını ortalanması esas olarak mı belirlenmelidir?

CEVAP: Cinsleri aynı veya ayrı olan altın, altın ile altın, gümüş ile veya bunların yerine geçen kağıt paralar, birbirleriyle satılıp mübadele edilirse caizdir. Ancak cinsleri bir olan iki şey, birbirleriyle mübadele edildiği takdirde her ikisinin eşit olmaları gerekir. Cinsleri ayrı iki şey birbirleriyle satılırsa, altınla gümüş veya gümüş Türk Lirası gibi satılırsa eşit olmaları icap etmez ise de her ikisinin peşin olmaları gerekir. Vade ile alışveriş yapılamaz.

Kolonya ise fakihlerin ihtilafı sebebiyle alınıp satılması uygun görülmemiştir. Yine kolonya imal eden firmalara diğer malzemelerin satışı için de aynı durum sözkonusudur, onlara malzeme satışı da uygun değildir.

Teminat mektubu için kar zarara katılma hesabı rehin edilince, hesap sahibi karını alabiliyorsa rehin yapılması caizdir. Yalnız bloke alındığı zaman müşterinin parası kullanıldığı halde kendisine kur verilmemesi caiz değildir.

Borçlunun temerrüde düştüğü tarih ile borcun tahsil edildiği,

edileceği süre içerisinde meydana gelen zararın tesbiti için altın, dolar, mark, sterlin ve İsviçre frangı TL karşısındaki kur artışlarının ortalaması esas alınmalıdır.

Yine temerrüde düşen müşteriden alınacak mahrum kalınan kurum karı, bu döviz kur farklarını aşmayacak şekilde karşılıklı anlaşma yoluyla hesaplanmalıdır.

Özet olarak sizin kurum herkese teminat mektubunu vermez,ancak kendi müşterilerine verir. Bu da normal birşeydir.

SORU 560: Kurumumuza olan borçlarını ödemediği için temerrüde düşen ve halen kanuni takipte bulunan müşterimiz

AB Boya Kimya San. A.Ş. bir leasing (finansal kiralama) firmasına verilmek üzere kurumumuzdan teminat mektubu talep etmektedir.

Vereceğimiz bu teminat mektubu sayesinde kendisine ait olan makinaları peşin bedel ile kurumumuzun teminat mektubu vermesini istediği leasing firmasına, tekrar aynı makinaları kiralamak gayesi ile satacaktır.

Kendi makinalarını kiralamak gayesi ile satış yapacak müşterilerimizin, bu

işlemi için kurumumuzun teminat mektubu verip vermeyeceği hususunda tereddütler hasıl olmuştur.

CEVAP: Satışı, şartlı olarak ve tekrar geri almak gayesi ile mallarını leasing firmasına sattığı için bu muamele caiz değildir. Zira bir akitte iki tür alış veriş yapılmış oluyor, bu da doğru değildir. Caiz olmayan muameleye de katiplik ve şahitlik yapmak veya kefil olmak veya teminat mektubunu vermek de uygun değildir.

Ama bu alış veriş şartsız olursa, yani mal hiçbir şart koşmadan ve tekrar geri almak şartı olmadan leasing şirketine satılırsa ve bilahare leasing firması da belirtilen usul ve satıcıya kiraya verirse caizdir.

SORU 561: Kurumumuz müşterilerine leasing (kiralama) usulü ile;

bina, makine, techizat, gemi, uçak gibi emtianın kiraya verilmesi, 2 veya 4 yıl sonunda satışını yapma izni mevcuttur. Leasing şirketleri tarafından bu işlemler 2 şekilde yapılmaktadır.

1. Şekil: Satıcı firmadan leasing usulü ile işlem yapmak kaydıyla bedeli ödenerek fatura ile satın alınan emtia, bedelinin belirli bir sürede ödenmesi konusunda anlaşarak senetler ve kontratlar alınarak müşteriye (kiracıya) kiraya verilir. Leasing de süre 2 veya 4 yıldır. Bu süreden önce ödemeler tamamlanmış olsa dahi kanun gereği 2 veya 4 yılın sonunda cüzi miktarda fatura kesmek sureti ile satış yapılır. Bu işlemde satıcı ayrı, müşteri (kiracı) ayrı kişilerdir.

2. Şekil: Burada ise satıcı ve müşteri (kiracı) aynı kişidir. Satıcı emtiasını leasing şirketine satar. Leasing şirketi de satın aldığı bu emtianın bedelini satıcıya nakden öder. Artık kendisine ait olan bu emtiayı olduğu gibi, aynı şekliyle bu defa satıcıya belli bir vadeye bağlı bir ücret mukabilinde kiraya verir. Gerekli kontratlar ve senetler alınır, leasing de belirlenen 2 veya 4 yılın sonunda senetlerin ödenmesi tamamlandıktan sonra fatura ile satış işlemi yapılır.

Bu ikinci şekilde belirtilen, aynı kişiden alınan emtianın aynı kişiye leasing usulüyle kiraya verilmesi, 2 veya 4 yılın sonunda fatura ile satışının yapılıp yapılmaması hususunda tereddütler hasıl olmuştur.

CEVAP: Leasing'in birinci şıkkı, alış veriş şartlarına uygun olarak yürütüldüğü takdirde caizdir, onda bir sakınca yoktur.

Fakat onun ikinci şıkkı, şartlı olduğu için yani satıcı açıkladığınız usul ile tekrar geri almak şartı ile bina ve makine gibi mallarını leasing firmasına sattığı için caiz değildir. Zira bir akitte iki tür alış veriş yapılmış oluyor. Bu da doğru değildir. Ama bu alış veriş şartsız olursa yani makine ve bina sahibi hiçbir şart koşmadan peşin olarak leasing firmasına satarsa, bilahare leasing

firması da belirttiğimiz usul ve satıcıya verirse caizdir.

SORU 562: Kurumumuzda TL ve Döviz (USD, DM) olarak kar,

zarara katılma hesabı açılmakta ve bu havuzlarda toplanan mevduat kendi birimine göre değerlendirilmektedir. TL satış işlemleri TL havuzundan yapılmakta, kar ve zararı da TL havuzuna verilmektedir. Dövize endeksli olarak yapılan satış işlemlerinde USD veya DM havuzundan yapılmakta ve karı veya zararı da bu havuzlara intikal etmektedir.

TL havuzunda, mevcut TL bulunmadığı zamanlarda döviz havuzundan döviz alınıp TL olarak kullandırmak istiyoruz. Bu mal satışını yaparken;

-Müşteri TL olarak borçlanacaktır ve borcunu vadesinde TL olarak ödeyecektir.

-Paranın kaynağı TL havuzu olduğu için bu satış işleminde doğacak karın %20'sini kuruma ve %80'inde DM havuzuna ait olacaktır.

-Eğer bu satış işleminde zarar olur ise, aynı şekilde zararın da %20 'si kuruma, %80'i DM havuzuna ait olacaktır.

-TL havuzuna kar veya zarar verilmeyecektir.

-Satış işlemi başında DM'in o tarihteki kar haddi istatistiki olarak gözönünde bulundurulacaktır. Bu kar oranı yıllık %10 olduğu takdirde, bu karın %20'sini kurum alacak ve %80'ini de DM havuzuna kar olarak haftalık dağıtımı yapılacaktır.

-Senedin vadesinde müşteri borcunu ödediği zaman DM havuzundan alınan DM tutarı, dağıtılan kar düşüldükten sonra yerine DM olarak konulacaktır.

-Bu dövizi yerine koyduktan sonra eğer kardan bir şey artar ise bu da ayrıca DM olarak aynı oran ile %20'si kuruma verilecek ve %80'i de DM havuzuna dağıtılacaktır.

Bilgilerinize ve yukarıda belirtilen şekilde murabaha yapıp yapamayacağımız konusunda görüşlerinizi bildirmenizi rica ederiz.

CEVAP: Döviz havuzunda mevcut olan mevduatı, her zaman dövize endeksli olarak kullandırmak şart olmadığı gibi. TL havuzunda mevcut olan mevduatı da TL 'ye endeksli olarak kullandırmak şart değildir. Alış verişi meşru bir çerçeve içerisinde yürütüldükten sonra, kar için hangisi gerekli ise onu yapmakta bir sakınca yoktur.

SORU 563: TL olarak borçlanmış müşteri, borcunu ödeyemediği takdirde,

görüşünüze uygun olarak, vadesinde USD kuruna bölerek TL borcunu dövize (USD) çevirmek suretiyle temdidi yapılmaktadır.

Ancak; müşterinin borcu döviz ise temerrüde düşmesi halinde temdidin nasıl yapılacağı konusunda görüşünüze ihtiyac vardır.

CEVAP: Mudaraba ile murabaha ticaretini yapan kurumunuz gibi müesseseler, vatandaşların kendilerine yatırdıkları parayı korumak ve nemalandırabilmek için kefalet ve rehin gibi tedbirlere başvurmak zorundadır. Bunu yaptıktan sonra herhangi bir müşteri zimmetinde bulunan döviz borcunu zamanında vermeyip temerrüde düşerse alınan tedbirin gereği ne ise yapılacaktır. Temerrüd süresi bir zaman alırsa borç, döviz olduğundan enflasyon söz konusu olmadığına göre mahkeme masrafı ile avukatlık masrafı hariç müşteriden bir şey alınmayacaktır. Yalnız Dar-Al-Mal İslami'nin değerlendirme kurulunun verdiği karara göre temerrüt süresince söz konusu olan borcun ait olduğu havuz kar etmiş ve onda muattal para kalmamış ise mahrum kalınan karı müşteriden almak gerekir. Ancak elde edilen bilgiye göre, havuzda her zaman muattal para bulunmaktadır. Herhangi bir ticari iş yapılmak istense onu karşılayacak kadar para bulunur. Buna göre temerrüde düşen kimse, mahkeme masrafı ile avukatlık masrafı zimmetinde bulunan döviz borcundan başka bir şey kendisinden alınmayacaktır. Şayet alınacak olan para TL temerrüt sebebiyle meydana gelen zarar var ise tesbit edilecek ve mütemerrid olan kimse tarafindan telafi edilmesi gerekir.

SORU 564: Ankara Sincan'daki arsalarımızı 1992 yılında Yapı Kooperatifine vadeli olarak satmış idik.

Fakat kooperatif ödemelerini zamanında yapmadı ve büyük oranda gecikti.

Taraflar kendi rızaları ile yeni bir ek sözleşme planı yaptılar. Bu iki sözleşmeyi inceliyerek kanaatınızın tarafımıza bildirilmesini arz ederim.

CEVAP: Her iki sözleşme gözden geçirildi ve yapılan işlemde dini bir mahzurun olmadığı anlaşıldı. Ancak bir husus üzerinde durmak gerekir. Şöyle ki, ikinci sözleşmeden anlaşıldığına göre vadesi geldiği halde ödenmeyen borcun miktarı 5.840.000.000 TL 'dır. Bu borcun gecikmesi sebebiyle Türk Lirası enflasyon ve özellikle beş nisan kararları ile büyük çapta değer kaybetmiştir. Bunun için haklı olarak Emlak İnşaat ve Ticaret A.Ş'nin itibarı para olan Türk Lirası bizzat devlet tarafından değeri düşürülmesi neticesinde meydana gelen 3.000.000.000 TL 'lık zararın telafisini istemeye hakkı doğmuştur. Ancak meydana gelen zarar 3.000.000.000 TL olabileceği gibi daha az veya daha fazla da olabilir. Daha fazla veya tam 3 milyar olursa yapılan anlaşma meşrudur. Ama, zarar daha az olursa fazlasını almak doğru olmayacaktır. Binaenaleyh hakiki zararı tesbit etmek ve ona göre telafisini istemek gereklidir.

SORU 565: Teminat mektubu komisyonu girdiğimiz risk için değil,

fakat aşağıdaki nedenlerden alınmaktadır:

1- Eleman hizmeti,

2- Telefon, telex haberleşme masrafları,

3- Bilgisayar, kağıt v.s. masraflar,

4- Teknik hizmet.

Risk için ipotek, müşteri çek senedi ve belli bir yüzde dövizli rehin blokajı yapılmaktadır. Şifahi görüşmelerimiz sonrası rehin dövizin işlem karı, rehin sahibine verilmektedir.

Uygunluğunu tespitlerinize arz ederim.

CEVAP: Dar-Al-Mal İslami'nin (DMİ) Değerlendirme ve Denetleme Kurulu 26.05.1995 tarihinde toplandı. Bir kurumun müşterilerine verdiği teminat mektubu konusundaki soruları inceledi ve şu kanaata varıldı:

Bir kişi veya kuruluş, herhangi bir kimseye teminat mektubu verirse onun karşılığında ücret alamaz. Zira teminat mektubu vermek kefil olmak demektir. Kefalet ise bir yardımlaşma, bir teberru akdidir. Kefalet için ücret almak caiz değildir. Ancak, teminat mektubu verirken telefon, telex, haberleşme masrafları, bilgisayar, kağıt, eleman hizmeti ve teknik hizmetler karşılığında uygun bir ücret alınabilir.

SORU 566: Kurumumuz kullandıracağı fona teminat teşkil ettirmek üzere

müşteride bulunan devlet iç borçlanma tahvilini teminat olarak alacaktır.

Devletin borcuna karşılık vermiş olduğu tahvilin faizli olması hasebiyle teminat olarak almamızın mahzurlu olup olmadığı hususunda görüşünüzü bildirmenizi arz ederiz.

CEVAP: 22.09.1995 tarih ve 837 sayılı yazıyla ilgili: Devlet tahvili faizli bir muamele neticesinde kişiye verilen bir teminattan ibarettir. Zamanı gelince onu ibraz etmek suretiyle devlete verilen borcun miktarıyla beraber belirli faizi de alınır. Bunun için kurum, ancak kullandırılan fona teminat olarak faizini tasadduk etmek şartıyla müşteriden tahvil alınabilir.

SORU 567: Kurumumuzda hesap açtıran özel cari hesap müşterilerimizin,

cari hesaplarına yatırmış oldukları paralarıda, mevzuat gereği herhangi bir kar tahakkuku yapılmamaktadır. Cari hesap bakiyeleri sürekli yüksek meblağlarda seyreden bazı müşterilerimiz, hesaplarına kar tahakkuku yapılamadığı için, iş yerlerinde kullanılmak üzere bilgisayar ve büro malzemesi gibi bazı araç ve gereçler ya da büro ve iş yerlerinin tadilatı ve tefrişatı için nakit yardım talebinde bulunmaktadırlar.

Müşterilerimizin bu tür taleplerinin kurumumuzca karşılanmasıoda İslami açıdan herhangi bir sakınca olup olmadığının bildirilmesini rica ederim.

CEVAP: Özel cari hesabında yatırılan para, ödünç (Karzi hasen) olarak kabul edilmektedir. Mustakriz durumunda olan kurum tarafından pazarlıksız ve kendiliğinden para sahibine bilgisayar ve bazı araç ve gereçler hibe edilirse bir sakınca yoktur. Fakat pazarlık ve istek olursa bunun neticesinde bir şey kendisine ikram edilirse faiz şumulüne girmektedir. Ayrıca kurum böyle bir ikramı adet haline getirirse müşteri de bu maksatla parasını cari hesaba yatırırsa kendisi için faiz kabul edilir.

SORU 568: Bir firma kurumumuz aracılığıyla gemi almak istemektedir.

Ancak, çoğunluk hissesi yabancı uyruklulara ait bir kuruluş olmamız hasebiyle Türk Ticaret Kanununun 823. maddesine göre normal şartlarda gemi alım satımı yapmaktayız.

Gemiyi resmi belgelerle kurum mülkiyetine almadan alım satım yapıp yapamacağımız hususunda değerlendirme kurulunuzun görüşünü bildirmesini rica ederim.

CEVAP: İslam hukukuna göre, menkul olsun gayrimenkul olsun herhangi birşeyi satın almak için, belli bir semen üzerine anlaşma yapılıp, alıcı ile satıcının arasında akit (icap ve kabul) vaki olursa muamele sahih olur. Resmi belgelerin düzenlenmesi meselesi ise idari bir iştir. Yani söz konusu akit kanun muvacehesinde geçerli olmazsa da dinen geçerlidir. Yeter ki söz konusu olan geminin alış verişi tahakkuk etmiş olsun. Yani gemi sahibi "bu gemiyi şu kadar para mukabilinde size sattım". siz de "şu kadar para mukabilinde satın aldık" tarzında karşılıklı ifadeleriniz meydana gelmiş ve ondan sonra da müşteri olacak olan kimse ile usulüne göre aranızda mübayaa akdi yapılmış olsun. Yalnız bu tip muamelenin kanuni bir sakıncası varsa, kurumunuzun böyle bir muameleye teşebbüs etmesi doğru olmayacaktır.

SORU 569: Kurumumuz satıcı firmalardan peşin bedelle satın aldığı emtiayı, vadeli olarak müşterisine satmaktadır.

Satıcı firma, kurumumuza sattığı mal ile ilgili olarak kurumumuz adına, fatura ve irsaliye veya irsaliyeli fatura düzenlenmektedir.

Sözü edilen bu belgelerde sattığı malın cinsi, evsafı, türü, birim miktarı ve toplam satış tutarı gibi malın adı, özellikleri ve maddi değeri belirtilmektedir.

Cinsi, evsafi, özellikleri ve değeri bu belgelerle bilinen bir malı, görmeden satıcıdan alıp müşteriye, satıcının işyerinde, depoda teslim etmenin uygun olup olmadığı, cinsi, özellikleri, değeri, fatura ve irsaliyelerden bilinen emtiayı yurt dışındaki bir satıcıdan satın alıp, Türkiye'ye getirmeden bir başka ülkede müşterimize satmamızın uygun olup olmadığı konularında görüş bildirmenizi arz ederiz.

CEVAP: Cinsi, evsafı, türü ve miktarı belli menkul bir malı belli bir bedel mukabilinde satın aldıktan sonra, İslam hukukçularının çoğuna göre, onu başkasına satabilmek için önce onun teslim alınması gerekir.

Şayet bu mal açıkta ise, müşterinin onu müşahade etmesiyle teslim almış oluyor. Açıkça değil kapalı bir yerde ise, onun anahtarını almakla teslim meydana gelir. Fakat Maliki mezhebine göre yiyecek maddeleri hariç, satın alınan şeyi teslim almadan da onu başkasına satmak caizdir. Ancak alimlerin çoğuna göre, alış veriş muamelelerini yürütmek daha uygundur.

SORU 570: Müşterilerimize vadeli mal satılmakta ve belirlenen vadelere göre senet alınmaktadır.

Satışlar TL, USD ve DM havuzlarından yapılmaktadır. Müşteri bu para cinslerine göre borçlandırılmaktadır. Müşterilerimizden zaman zaman borcunu vadesinden önce ödeme talebi gelmektedir. Müşteri bu erken ödcmesine karşılık kurumumuzun tenzilat yapmasını istemektedir. Belirtilen konuda kurumumuzca tenzilat yapılıp yapılmayacağı hususunda tereddüte düşülmüştür.

CEVAP: Vadesi gelmeden önce bir miktar indirim yapmak üzere borcu peşin olarak ödeme konusunda anlaşma yapmak. İslam hukukçularının çoğuna göre caiz değildir. Ancak, kıymeti daha düşük ve borcun cinsinden olmayan başka bir şey ve para üzerinde anlaşma yaparak, onu peşin olarak ödemek caizdir. Mesela borç 10.000 USD olursa kıymeti ondan daha düşük olan 14.000 DM üzere anlaşma yapılırsa ve aynı zamanda ödenirse bunda bir beis yoktur.

SORU 571: Kurumumuz personelinin sağlık hizmetleri doktor, hastane, ilaç ödemelerinin SİGORTA şirketine önceden yıllık pirim ödenmesi şartıyla özel sigorta şirketine "Sağlık Sigortası" yaptırılıp yaptırılmayacağı konusunda görüşünüzün bildirilmesini arz ederiz.

CEVAP: Malum olduğu gibi başta İbn-i Abidin olmak üzere İslam hukukçularının kahir ekseriyeti, sigorta işlerine cevaz vermiyor. Çünkü neticesi belli olmadığından sonu da meçhuldür. Mesela söz konusu kurum personelleri; hasta olacaklar mı, olmayacaklar mı hasta olunca gider ne kadar olacak bilinmemekdir. Kanaatime göre de bu tür muamele caiz değildir.

SORU 572: Sizlere gönderdiğimiz ilgi (a) yazımız ile peşin satın alınacak altının,

vadeli satışının yapılması konusunda görüş sorulmuştur.

Cevaben alınan ilgi (b) yazınızda; peşin satın alınacak altının, vadeli satışının caiz olmadığı hakkında görüş bildirilmiştir.

Kurumumuza müracaat eden bir müşteri, vadeli altın satışı ile ilgili olarak bir İslam hukukçusunun olumlu görüşünü bildiren yazılarını getirerek bir özel finans kurumunun vadeli olarak altın satın aldığını, kurumumuzun da kendisine vadeli altın satmasını talep etmektedir.

Bilginizi ve konunun değerlendirilerek uygulamaya esas olmak üzere peşin satın alınan altın üzerine kar koyarak, vadeli satışı konusunda görüş bildirmenizi arz ederiz.

CEVAP: İslam'ın birinci asrında iki çeşit para birimi vardı. Birincisi Dinar, ikincisi Dirhem di. Dinar; altın, Dirhem ise gümüş cinsindendi. Bunlar piyasayı canlı tuttukları ve hayatın can damarlarından birisini oluşturdukları için, zekata tabi olan malın beş çeşidinden bir çeşidi kabul edilmiştir. Pırlanta ve inci gibi madeni eşyalar böyle bir rol oynamadıkları için kıymetleri ne kadar olursa olsun ticaret malı olmadıktan sonra zekata tabi tutulmamıştır. Adı geçen paranın en küçük birimi Dirhem'di. Daha küçük bir para birimi yoktu. Durum öyle olmakla beraber piyasada çok eşya vardı ki, değeri dirhemin değerinden çok düşüktü. Bu sebeple alış-verişte sıkıntı çekiliyordu. Bunun için İslam'ın ikinci asrında tunç ve bakır gibi madeni şeylerden fels namında küçük bir para birimi icat edildi. Değeri dirhemin altıda

biriydi. Fels hakiki para olmadığı yani, yan ve destek para olduğundan söz konusu olan bu asırda ve sonraki asırlarda yaşayan İslam hukukçularının çoğu "fels hem zekata hem de faize tabii değildir" dediler.

Yalnız İmam-ı Muhammed, İmam-ı Malik ve Şafii f'akihlerinden el Mahalli Velmükri ve Hanbeli alimlerinden Abdulhattab gibi bazı muhakkıklara göre, fels revaç bulup, altın ve gümüş gibi kullanılırsa onların hükmüne geçer. Yani hem zekata, hem de ribaya tabii olur. Buna göre altın altınla, gümüş gümüşle veya altın gümüşle mubadele edilecek olursa her iki bedelin peşin olmaları gerektiği gibi altın felsle veya gümüş fels ile mübadele edilirse her ikisinin peşin olmaları gerekir. Her ikisi veya birisi vadeli olursa caiz değildir. Hanbeli mezhebinin meşhur alimlerinden İbn-i Teymiyye'nin el- Feteva kitabının yirmi dokuz/c. Dört yüz yetmiş/s. (Riyat Matbaası) şöyle diyor; "Felsin vade ile satılmasının cevazı hususunda meşhur bir ihtilaf vardır. Ebu Hanife ile Ahmet bin Hanbel ve Maliki'den gelen bir rivayete göre, caiz değildir. İmam-ı Şafii ile İmam-ı Ebu Hanife'den gelen diğer bir rivayete göre, caizdir. En kuvvetli görüş fels de paradır ve vade ile satılması caiz değildir. Çünkü para, eşya almak için vasıtadır, ondan faydalanmak amaç değildir. Peşin olması ve teslim alınması da buna matuftur. Fels de para olduktan sonra vade ile satılmaz."

Yukarıda yapılan açıklamada belirtildiği gibi fakihlerin ihtilafı fels hakkındadır ve bu ihtilaf yeni değil, çok eskilere dayanır. Bugünkü kağıt parada fels gibidir. O para da hakiki para değil, itibaridir. Yani onun hakkında cari olan ihtilaf, kağıt parada da caridir. Yalnız zaman eski zaman değildir. Çünkü altın ve gümüş kullanılmadığına ve kağıt para onun yerine geçtiğine yani, artık yan para sayılmadığına göre bu zamanda kağıt para hakkında böyle ihtilafın cari olmaması gerekir.Kağıt para altın ve gümüş gibi değildir" demek büyük bir hatadır. Faiz kapısının açılmasına ve zekatın ortadan kalkmasına vesiledir. Çünkü buna göre bir kimsenin elinde, mesela 1 milyar dolar gibi killiyetli bir miktar bulunursa ticaret için olmadıktan sonra zekatını vermeye mecbur olmadığı gibi ölçülen tartılan ve madudatı mutakaribe (büyüklük, küçüklük itibarı ile birbirine yakın sayı ile alınıp satılan yumurta gibi) kabilinden olmadığına göre faize tabi değildir ki, böyle bir şey söylemek büyük bir vebaldir.

Ayrıca asrımızda El Mecmeü el Fıkhı el İslami ve büyük alimler kurulu gibi ilmi heyetlerin "kağır para ile altın ve gümüş para arasında fark yoktur. Her yönleri birdir. Onda hem zekat, hem de faiz ahkamı caridir" diye karar vermişlerdir. Şunu da ilave etmek isterim: Kur'an ve Sünnet'te hükmü açıklanmamış bir mesele hakkında verilen hüküm içtihadi olup kesin değildir. İctihad sahibi, meseleyi tekrar gözden geçirmek suretiyle ictihadından dönebileceği gibi, zaman veya mekan sebebiyle o hükmün değişmesi de mümkün olabilir. Usulün meşhur bir kuralı vardır. "Zamanın değişmesi ile hükümler de değişir." Tabi bu hükümler nassa dayanmayan hükümlerdir. Zira nassa dayanan hükümler asla değişmezler.

İmamı Şafii Bağdat'ta iken çok içtihadlarda bulunmuştur. Mısır'a döndükten sonra tekrar onları gözden geçirdi ve birçok içtihadlardan geri dönüp ayrı bir içtihada varmışlar. Irak'taki ictihadına "Kavli Kadim" Mısır'daki içtihadına "Kavli Cedid" denilir. İmam-ı Azam'ın birçok mesele hakkında ayrı ayrı içtihadları olmuştur. Hem de çok zaman fakihler müctehidin verdiği içtihada ters fetva vermişlerdir. Mesela İmam-ı Azam ücret mukabilinde Kur'an-ı Kerim

okutmak yani talim ücretini almak caiz değildir, demiştir. Fakat müteahhirin fukaha kendisine muhalefet ederek cevazına fetva vermiştir. Yine Hanefi mezhebine göre insanın vücudundan hiçbir surette istifade edilemez. Oysa ki bu zamanda Hanefi fakihleri organ nakli, kan nakli caizdir, diye fetva verirler. Yine Şafii mezhebine göre birşeyi satın alabilmek için onu görmek şarttır. Buna göre tüpgaz, konserve ve ambalajlı eşyayı satın almak (içindeki gizli şeyi görmeden) caiz olmaması gerekir. Oysa ki bu zamanda Şafii'ler bu gibi şeyleri satın almaktadırlar.

Sonuç: İslam'ın ikinci asrı ile sonraki asırların fakihlerinin bir

çoğuna göre, altın ve gümüş olmayan fulus ve kağıt para hakiki para olmayıp itibari olduğuna göre zekata hem de faize tabi değildir. Fakat muhakkak ulemaya göre altın ve gümüş gibi revaçta olursa onların hükmündedir. Hem zekata hem faize tabidir. Özellikle asrımızda altın ve gümüş para olarak tedavülden kalktığı ve yerine kağıt para geçtiği için, altın ve gümüşün hükmü ne ise onların hükmü de odur. Yani altın ve gümüş gibi zekatları verilmesi lazımdır. Hem de faizin ahkamı onda caridir. Kağıt para birbiriyle satılırsa cinsleri bir ise her ikisinin eşit ve peşin olması lazımdır. Cinsleri ayrı ise mesela; Türk parası dolar ile satılırsa, eşit olması icap etmez fakat her ikisinin peşin olması gerekir. Yine altın ve kağıt para ile satılırsa eşit olmaları icap etmez. Fakat her ikisinin peşin olmaları gerekir. Tıpkı altın ve gümüş gibi.

Kısaca altın ve gümüşün peşin olarak alınıp satılması caizdir, ama vadeli olarak alınıp satılması caiz değildir.

SORU 573: Kurumumuz 65 milyar TL öz sermayesi ve mevduat sahiplerinin

özel cari hesaba ve kar zarara katılma hesabına yatırdıkları tasarruflarıyla fatura ile peşin mal satın alıp, fatura ile vadeli satış yapmaktadır.

Alım ve satımı İslam hükümlerine göre haram olan (alkollü içkiler, domuz gibi) emtianın alım ve satımını yapmamaktadır. Ancak, altın ticareti konusunda tereddütler hasıl olduğundan sizin görüşünüze ihtiyaç vardır.

Kurumumuz satıcı olan bir kuyumcudan peşinpara ile külçe, has, işlenmiş veya hurda altını satın alıp, hiçbir değişikliğe uğramadan üzerine belirli bir kar koymak suretiyle bir kuyumcu müşterimize vadeli olarak satışının caiz olup olmadığı konusunda görüş bildirmenizi arz ederiz.

CEVAP: Kurumunuz ticari bir şirkettir. Mevcut kanunlara uygun olarak çalışmakla yükümlü olduğu gibi; konumu itibariyle faizli muamelelere girmemekle de yükümlüdür. Bunun için İslamda alış veriş mübah olan emtiayı alıp satar. Bu alış veriş peşin olabildiği gibi, vadeli de olabilir. Ancak altın, dolar ve mark gibi şeylerin ticaretini yaparsa; birbirleriyle satılan iki şeyin cinsleri bir olursa (Mesela altın, altınla; dolar, dolarla) hem eşit, hem de peşin olmaları gerekir. Ama cinsleri ayrı olursa, mesela; dolar altın ile mübadele edilirse, eşitlik meselesi söz konusu değilse de ikisinin de peşin olmaları gerekir. Bunun için peşin para ile altın satın alıp, belirli bir kar koymak

suretiyle vadeli olarak satmak caiz değildir.

SORU 574: Leasing işlemlerinde (Finansal Kiralama);

1- Malın sigortası müşteri tarafından yapılabilir mi? Herhangi bir hasar halinde kurum tazminat alabilir mi ?

2- Mal telef olsa müşteriye ne satılabilir ? Yukarıdaki suallere açıklık olmak üzere ;

1- a) Mevzuatımızda malların sigortası, kiralayan olarak kurumumuzca yapılmaktadır. İlgili pirim v.s. kiracı tarafından kurumumuza ödenmelidir.

b) Şayet sigorta, kiracı (müşteri) tarafından yapılmış olması halinde DAİN ve MÜRTEHİN sıfatı ile kurumumuza (kiralayan) devir ve ciro edilmektedir.

Uygulamada (b) şıkkı daha kolay gelmektedir. Yani sigorta şirketi tarafından yapılmakta, kurumumuza dain ve mürtehin kaydı ile devir edilmiş olmaktadır.

2- Sözleşme süresinde hasar ve ziyandan kiracı sorumludur. Kira müddeti bitmeden ikamesi mümkün olmayan mallardan kıymetli bir malın zayi veya telef olması halinde ödenen sigorta miktarının karşılanmayan kısmı ile sınırlı olarak bu farkı kiracı finansal kiralama bedelleri ile ödemek zorundadır. Kurumumuzda, müşteriye herhangi bir satış yapmayacaktır.

Bu mevzuat ve uygulamalara göre nasıl bir yol takip etmemizin uygun olacağının bildirilmesini arz ederim.

CEVAP: Herhangi bir malı müşteri olacak olan kimseye belli bir süre için kiraya verip onun bitiminde kiracıya düşük bir fiyatla onu satma vaadinde bulunmaktadır. Aslında söz konusu olan malı kiraya vermek görüntüsü bulunsa da onu taksitle satıp, onun mülkiyetini taksidin bitimine kadar elde tutmak, sonra alış veriş muamelesini gerçekleştirmektedir. Bu tip muamele A.B.D. de 1953 tarihinde ortaya çıkmıştır. 1966 tarihinde Fransa' da kanunlaşmıştır.

İslam hukukuna göre böyle bir muamelede verilen alış veriş vaadi mecburi tutulmayıp sadece kira akdi yapılırsa caizdir. Şart koşulursa caiz değeldir. Bir yönden leasing muamelesi bey'ul vefa'ya benzer. Bey'ul vefa'nın anlamı şudur; birisi ihtiyaça binaen ev ve tarla gibi bir malını başkasına belli bir fiyatla satıyor ve (bana verdiğin bedeli sana getirdiğim takdirde sen benim bu malımı bana geri vereceksin) diyor ve müşteri de kabulleniyor. Halbuki alış verişin geçici ve koşulu olamaz. Ancak, Buhara alimleri ihtiyaca binaen caiz görmüşler. Caizdir diyenlere göre hareket edilirse verilen vaad bağlayıcı mı, değil mi diye tartışmalıdır. Söz konusu olan bu muamelede mal kirada olduğu süre içerisinde mal sahibi kiracı değil, kiralayandır. Bunun için kiralayıcı olan kimsenin muhtemel mağduriyetini önlemek için sigorta parasını kiracıya ödetmek doğru değildir.

Görüldüğü gibi hem leasing muamelesinde hem bey'ul vefada birer alış veriş ve birer vaad bulunmaktadır.

Ayrıca, bu mal kira süresi içerisinde telef olursa sigorta şirketinin vereceği tazminatı kiracıya değil kiralayana verilecektir ve böylece kiracı iki yönden mağdur olur. Hem kira bedeli alış veriş adına istinaden yüksek tutuluyor. Hem sigorta parasını yatırdığı halde tazminattan faydalanmıyor. Bunun için leasing meselesinde yapılacak olursa sigorta parasının miktarı hesaplanıp kira bedeline eklenmeli ve mal sahibi tarafından yapılmalıdır.

Kira süresi içerisinde mal telef olursa veya ziyan, meydana gelirse kiracının kusuru olmadıktan sonra sorumlu değildir. Ancak kullanırken böyle bir şey olursa sorumlu olur. Hem de mal telef olursa kiralayıcı onun benzerini yerine koyup yeniden kiraya vermek zorunda değildir.

Binaenaleyh bu olumsuzluklara bakılırsa bu muamelenin cevazı yönünde fetva verilse de onun yerine taksitle alış veriş yapılırsa daha uygun olur.

SORU 575: Bizden mal talep eden bir faktoring firmasına vadeli olarak mal satıp satamıyacağımız konusunda tereddüt hasıl olduğundan görüşünüz gerekmektedir.

CEVAP: Yazınızda söz edilen faktoring firmasının serveti faiz ve meşru olmayan bir yol ile elde ediliyor. Ve yalnız çek ve senet kırmak suretiyle kazanç sağlıyor ise diğer faiz müesseseleri gibi onunla alış veriş yapmak caiz değildir.

Yoksa meşru olan başka ticaret ve iş ile de uğraşıyor ise, karışık (helal, haram) ta olsa onunla alış veriş yapmakta dinen bir sakınca yoktur.

SORU 576: Yazımız ekinde yer alan konular hakkında değerlendirmenize ihtiyaç duyulmuştur. Kurumumuzun söz konusu işleri yaptığı takdirde sistemimiz açısından mümkün olup olmadığı hakkındaki görüşlerinizi müdürlüğümüze yazılı olarak bildirmenizi saygılarımla arz ederim.

CEVAP: 1- Sermaye Piyasası İşlemleri:

İslam hukukuna göre menkul olsun veya gayrimenkul olsun herhangi bir şeyin tamamını satmak veya satın olmak caiz olduğu gibi, az olsun, çok olsun bir kısmını da (1 milyondan 1 hisse gibi) satın almak veya satmak da caizdir.

Aslında borsada satılan şey senet değil senedin temsil ettiği hisse olduğuna göre yapılan işlem İslam'ın kabul ettiği bir çizgi içerisinde yürütülür ise, caizdir. Aksi takdirde, mesela; şarap fabrikasının veya faiz müessesesinin hisse senetlerinin satışı gibi olur ise caiz değildir.

Ve bunun üzerine terettüp eden muameleler de tam onun gibidir. Mesela;

hisse senedini satın almak isteyenlere aracılık yapmak ve komisyonculuk yapmak ve hisse senetleri saklama hizmetini yapmak ve kasalara vermek ve hisse senetlerini alıp satmak ve bu yolla ticaret sağlamak gibi işlemler.

Ama yukarıda belirttiğimiz gibi İslam'ın getirdiği kuralları göz önünde bulundurmak gerekir.

2- Finansal Kiralama İşlemleri (Leasing):

Bu konuda daha önce Ticaret ve Finansman Müdürlüğünce sorular 21.08.1996 tarihli suale 06.09.1996 tarihinde cevap verilmiştir. Bu sual ve cevaplar yazımız ekindedir.

SORU 577: Arabaya ihtiyacı olup,

parası olmadığı için satın alamayan şahısa tüketim finansmanını kolaylaştırmak ve araba sahibi olmasını sağlamak gayesiyle peşin satın alacağımız altını bu şahsa vadeli satmak istiyoruz.

Ekte bu satışın nasıl olacağı işlem sırasıyla anlatılmıştır. Buna göre, şahıs peşin olarak araba satın alabilmesi için biz kendisine vadeli olarak altın satabilir miyiz?

CEVAP: Maksat ne olursa olsun altın, gümüş ve başka paranın vade ile satılması ve bu yolla kazanç sağlanması caiz değildir.

Zira bu hususta Peygamber (s.a.v.)'in sahih hadisi vardır ve 4 mezhep de bu hususta ittifak etmişlerdir.

SORU 578: Kurumumuzun sahip olduğu nakit paraya karşılık,

Merkez Bankasında belirli oranda blokajda nakit para tutma mecburiyeti vardır, tutulan bu para ticarette kullanılmadığı için karı da olmamaktadır.

Diğer bankalar bu blokaj için Merkez Bankasına "Gelir Ortaklığı Senedi" veya "Devlet İç Borçlanma Tahvili" vermektedirler. Kurumumuz da ekte izah edildiği şekilde, bu senet ve tahviii vadesinden önce ucuza satın alıp, Merkez Bankasına blokaja vermek, orada tutmak zorunda kaldığı nakit parayı da ticarette kullanıp kar elde etmek istiyor.

Bu konuda görüş bildirmenizi arz ederim.

CEVAP: Faizli muamelelerin şumulüne giren Devlet Talivili ve gelir ortaklığı

senetlerini alıp satmak caiz değildir.

Ancak, sorulan soruda bir husus vardır. Onun üzerinde durmak gerekir. Şöyle ki; Merkez Bankası cebri olarak iki şeyden birini tercih etmenizi istiyor. Ya belirli bir oranda, külliyetli bir miktar nakit parayı blokajda tutacaksınIz, ya da ona tekabül eden Devlet Tahvili veya gelir ortaklığı senedini düşük bir fiyatla satın alacaksınız. Yani bunlardan birini yapmak zorundasınız.

Nakit parayı blokajda tuttuğunuz takdirde zamanla paranız enflasyon sebebiyle eriyip gidecektir. Ve dolayısıyle hem kurum hem de mudiler zarar edecektir. Bunun için ikinci şıkkı yapmak zorunda kalırsınız. Mecburiyet tahtında kalınca, onu yaptığınızdan dini bir sakınca görmüyorum. Ancak senedin veya tahvilin vadesi gelince normal değeri ile sadece Merkez Bankasına satıldığında ana paranız da enflasyon sebebi ile meydana gelen zararı telafi eden miktar, kuruma bırakılacak, artanı faiz olduğu için fakirlere veya hayır müesseselerine verilecektir.

SORU 579: Bilindiği üzere müşterilerimiz tarafindan vadeli açılan Türk Lirası,

ve yabancı para kar-zarar (K/Z) hesaplarının, ancak vade sonuna kadar kalması halinde karı verilmekte, aksi halde Hazine Müsteşarlığı tebliği gereği vadesinden önce çekilen fon payı (V.Ö.Ç.P.) hesabına alınmaktadır.

Ayrıca K/Z hesabı sahiplerine kar dağıtımı önceden yapıldığından (Tahakkuk esasına göre) muhtelif zararlar ve karışıklıklar olarak dağıtılan karın bir bölümü provizyon hesaplarına alınmaktadır.

Bu çerçevede gerek V.Ö.Ç.P. gerekse provizyon hesaplarından bir havuzun, biriken fonu diğer havuzlar için kullanılabilir mi?

Bu konuda mütalaanızın verilmesi için bilgilerinizi ve gereğini arz ederiz.

CEVAP: Vadesinden önce çekilen paranın karı, paranın çekilmesine müsaade edildiğine göre mudi ile kurum arasında normal olarak yapılan anlaşmaya göre paylaşılması gerekir.

İlgili yazınızdan anlaşıldığına göre kanun buna müsaade etmez ise, havuzlar arasında dağıtımın uygulanması kurumun tasarrufuna kalmıştır .

Kar ve zarar hesabı tahukkuk ettikten sonra ileride oluşacak muhtemel zararı telafi etmek için karın bir kısmını provizyon hesabına almak caiz değildir. Ama kanuni bir zorlama var ise o provizyon hesabına alınmış olan para, ne şu havuzun, ne bu havuzun hakkı olmadığına göre havuzlar arasındaki değişiklik önemli değildir. İmkanı varsa her iki havuzda toplanan fon esas sahiplerine iade edilmesi gereği, tesbiti mümkün değilse fakirlere dağıtılması lazımdır.

SORU 580: Fatura temin edilmeyen, 2. el araba, mesleki cihaz,

malzeme ve ev eşyalarına ihtiyacı olan dar gelirli tüketiciler, mali imkanları yeterli olmadığı için satın alamamaktadırlar.

Kurumumuz bu şahısların ihtiyaçları olan bu tür eşyalara sahip olmalarını sağlamayı ve tüketim finansmanını kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

Bu gaye ile peşin olarak satın alacağımız altın, tüketici şahıs tarafından yine peşin olarak satışının yapılması için Kurumumuz kendisine vekalet verecektir. Kurumumuz sözlü olarak verdiği vekaletle tüketici şahısa; "Kurumumuz adına bu altını al, peşin olarak sat ve o para ile bu eşyayı kurumumuza olan borcunu vadeli olarak ödeyeceksin" diyecektir.

Buna göre, tüketici şahıs, ihtiyacı olanı peşin olarak satın alabilmesi için kurumumuz vekaletle verdiği altını namımıza peşin olarak satacaktır. Elde edeceği bu parayı satın almak istediği eşyanın satıcısına ödeyecektir.

Sonuç olarak kurumumuz yürürlükteki kuruluş ana faaliyet mevzuatının 4. Md. 2.10 ile kıymetli madenierin alım satımında bulunma iznine sahiptir.

Ayrıca hazine müsteşarlığı kurumumuza altın satım yetkisini vermiş bulunmaktadır. Bu yetkiler gereği kurumumuz müşteriyi altın üzerinden borçlandıracaktır.

Uygulama da haliyle bir müşteri ihtiyacı olan eşya, araç ya da cihaza sahip olmak için vadeli olarak almış olduğu altını peşin satarak ihtiyacı olan kaynağa kavuşacaktır.

belirtilen konularda görüşlerinizi bildirmenizi arz ederiz.

CEVAP: Sorunuzda yaptığımız açıklamaya göre ikinci el araba, cihaz ve ev eşyasına ihtiyacı olan dar gelirlilerin ihtiyacını karşılamak amacıyla önce altın peşin satın alınacak sonra müşteri olacak kimseye o altını peşin satmakta ve parası ile muhtaç olduğu cihaz ve metaı satın alması için vekalet verilecektir.

Kurum bu metaı mülkiyetine geçirdikten sonra, yeniden bir araya gelerek murabaha usulü ile kendisine satacaktır.

Durum böyle olunca, bu muamelede pek sakınca görulmüyor. Yalnız bu işlemde menfi sonuçlar doğmaktadır.

Şöyle ki ;

1- Yapılan bu murabaha teamülünden sonra ortaya altın kalmadığı, peşin olarak satışı yapıldığı halde bu müşteriyi altın ile borçlandırmanız söz konusudur. Bu da pek uygun bir işlem değildir. Özellikle yüzlerce müşteri ile böyle esası olmayan işlemi yapmak, bilhassa kurumun çalışma sistemine uygun düşmeyecektir. Böylece kurumun lekelenmesine vesile olacaktır.

2- Müşteri olacak kimse söz konusu altını teslim aldıktan sonra gerçekten onu peşin satacak mı ? Ve onun parası ile kuruma vekaleten, belirlenen cihazı satın alır mı ? Bu hususlarda tereddütler vardır. Hatta birçok kimse nakit para almak için böyle bir muamele ye başvurabilir. Ayrıca yüzlerce müşteri olur ise bunların kontrolü mümkün değildir.

3- Bu işlemler sebebiyle, insanlar "sizin kurumunuz altını vade ile satıyor" diyebilecektir. Çünkü satış faturası üzerinde altının müşteriye vadeli satışı gözükecektir. Ayrıca bazı kurumlar altını vade ile satıyordu, bilahare onların yetkilileri bu hususta bizim mütalaamızı istediler. Biz de altının vadeli satışının caiz olmayacağını ifade ettik. Onlar da bize inandıkları için vadeli altın satışını terk ettiler. Şimdi buna rağmen kurumunuzun vadeli altın satışı yapmaya başlaması uygun olmayacaktır.

SORU 581: Şubemiz müşterisi 1 yıl vadeli mal satışı yapmış ve buna karşılık senet almıştır.

Satış işleminden itibaren 3 ay geçmiştir. Şimdi müşteri vade sonuna beklemeden 9 ay önceden borcunu ödemek istiyor.

Bu erken ödemeye karşılık ise; 3 aylık karın alınmasını teklif etmektedir.

Buna göre;

Vadeli satılan maldan doğan borcun, vadesi gelmeden, müşterinin ödemek istemesi halinde; anaparayı tam aldıktan sonra, sadece geçen süreyi takabül eden karın alınıp, kalan süreye bağlı karın müşteriden alınmaması konusunda görüşünüze ihtiyaç vardır.

Bu hususta görüşlerinizi bildirmenizi arz ederiz.

CEVAP: İlgi (a) yazınızda belirttiğiniz müşterinin borcunu erken ödemesi halinde tenzilat yapılıp yapılmayacağı konusundaki benzer ilgi (b) yazınıza ilgi (c) yazımız ife cevap verilmiştir.

Ancak ilgi <e> yazımızda verdiğimiz görüşü biraz açıklamayı ve murababa ile ilgili olan özel bir fetvayı nakletmek istiyorum.

Şöyle ki borç, murabaha ile değil, başka bir yöntem ile meydana gelmiş ise iki şıktır:

1- Borçlu olan kimse bir şey söylemeden, pazarlık yapmadan borcunu ödemeye kalkışırsa alacaklı kişi yada kurum tenzilat yapabilir. Bunda bir beis yoktur, hiçbir taraf mesul değildir.

2- Murabaha dışındaki muamelelerle, alacaklı ile borçlu olan kimse borcunu vadesinden önce kapatmak ve borçtan indirim yapmak hususunda anlaşma yaparlar ise İbn-i Teymiye ve İbn-i-i Kayyım El Cevziye gibi zevatlara göre caiz de olsa alimlerin çoğuna göre caiz değildir.

Şayet Murabaha yoluyla borç tahakkuk etmişse, yapılan akitte alış veriş vadeli olduğundan fiyatta meydana gelen fark zamandan kaynaklandığından zaman dilimlerine göre ayarlanmış oluyor.

Vadesinden önce kapanması istenen borç, geçen zaman ve gelecek zaman dilimlerine bölünmelidir. Bu zaman dilimlerine tekabül eden kar miktarı hesaplanmalıdır. Geçen zaman dilimine düşen kar payı alınmalı ve gelecek

zamana ait olan kar ise tenzilat yapılmalıdır.

Mesela; kurum bir malı peşin fiyat ile 10'a satın alsa ve 10 ay vade ile 20'ye murabaha usulüyle birisine satsa, 5 ay geçtikten sonra borçlu olan şahıs, borcunu kapatmak isterse vermek üzere anlaşma yapmak caizdir.

SORU 582: Kurumumuz tarafından verilen teminat mektuplarından alınmakta olan masraf karşılıklarının,

personel giderlerindeki artış, telefon ve faks giderleri ve matbaaanın basım giderlerindeki artış dolayısıyla arttırılması düşünülmektedir.

Ancak müşterilerimizin mektubun meblağı oranında bundan fayda sağladığı ve mektubun tazmin olması (nakte çevrilmesi) durumunda kurumumuzun katlanmak zorunda kaldığı maliyet alınarak tespit edilmesi daha adil olacaktır. Bu çerçevede alınması teklif edilen masraf karşılıkları aşağıdadır. Günün şartlarına göre tarifenin yeniden belirlenmesi Ticaret ve Finansman Müdürlüğünün yetkisinde olacaktır.

Konunun incelenmesi hususunu bilgilerinize arz ederim.

CEVAP: Kefaleti içeren teminat mektubunu vermek, İslam hukukuna göre caizdir ve aynı zamanda büyük bir hizmettir. Ancak kefalet bir iyilik, bir teberru akdi olduğundan onun mukabilinde ücret almak caiz değildir. Daha önce bu husus için mütalaamızı bildirmiştik. Yalnız teminat mektubu için yapılan telefon ve fax gibi şeylerin masraflarını ve yazılan yazının ücretini almak caizdir.

Yani kefalet için ücret almak caiz değildir; kefalet için yapılan masraf ve verilen hizmetin ücretini almanın caiz olduğu bilgilerinize

sunulur.

SORU 583: Murabaha hakkında bilgi verir misiniz?

CEVAP: Malum olduğu üzere birçok batı ülkesinde olduğu gibi bazı İslam ülkelerinde de Özel Finans Kurumları kurulmuştur. Bunda hem devletin hem de inanan kesimin çok faydası vardır.

1- Faiz gibi İslam'ın kabul etmediği muamelelerin dışında her çeşit bankacılık işlerini yürütüp inanan kesimin inançları istikametinde hizmet vermek,

2- Faize bulaşmadan vatandaşın kullanmadığı evde tuttuğu paralarını piyasaya çekip onları değerlendirerek nema sağlamak ve bu yol ile hem para sahiplerine, hem bu kurumlara hem de vatana faide temin etmek,

3- Vatandaşların, muhtaç oldukları emtia ve eşyayı bu yolla temin etmektir.

Aslında bu özel finans kurumları bankacılık işlerini yürütmekle beraber müdarebe, muşareke, tarım, leasing ve murabaha gibi çeşitli ticaret işlemlerini yürütebiliyorlar. Fakat murabaha işleri yürütülürken malesef birçok zaman murabaha kurallarına riayet edilmediği için vebale giriliyor ve menfi propagandaya sebebiyet veriyor. Vatandaş faize ve gayri meşru işe girmemek için bu kurumlara başvurup onları tercih ediyor. Binaenaleyh murabaha kurallarına riayet etmek için aşağıdaki hususlara dikkat etmek gerekir.

Birincisi; müşteri olacak kimsenin vaki olan talebine müsbet bakılırsa onunla kurum arasında sözleşme yapıp, gerekli olan evrak tanzim etmek.

İkincisi; müşterinin istekli olduğu meta'ı kurum tarafından satın alınması ve kabzedilmesidir. Şayet bu meta uzak bir yerde olup kabzedilmesi çok zor ise müşteri olacak kimseye yazılı bir vekalet vermek suretiyle müşterinin önce bu meta'ı kurum için alması ve

kabzetmesidir.

Üçüncüsü; bundan sonra da kurum ile müşteri arasında murabaha alış verişini yapıp yazılı murabaha akdini her iki tarafın imzalaması, yani kurum sözkonusu olan meta'ı satın alıp asalet ve vekalet yoluyla kabzetmeden ve bilahare kurum ile müşteri murabaha akdini yapmadan sadece sözleşme ile geçiştirmek doğru değildir ve büyük bir vebaldir.

Dördüncüsü; meşru olmayan muamelelerden sakınmaktır. Namaz ve hac gibi ibadetlerin sıhhat ve fesat şartlarını, farz ve yasaklarını bilmek gerekli olduğu gibi alış veriş şartlarının sıhhat ve fesat şartlarını da bilmek gerekir.

Yukarıda yazılan bu hususları ihmal etmemek bizim görevimizdir. Mudarebe ve murabaha gibi yapılan ticari işlemler için alıcı ile satıcıdan herhangi birisinin zarara uğramaması amacıyla meşru bazı tedbirler alınabilir.

Hicretin ikinci asrında İslam hukukçuları altın ve gümüş olmayan ve fulüs adını taşıyan para biriminin enflasyon sebebiyle meydana gelen zararın telafisi için münakaşa yapmışlardır. Ebu Yusuf gibi ünlü bir müctehid altını esas olarak kabul edip meydana gelen zararın telafisi gerekir diye hükmetmiştir. Müftabih de onun sözüdür. Bizim kanaatimize göre bu zamanda toptan eşya fiyatları endeksindeki artışın esas alınması çok uygundur. Meydana gelen zararın telafisi için sözünü ettiğimiz cezai şartın sözleşmeye konulmasında sakınca görmekteyiz.

SORU 584: Kurumumuzun eski çalışanlarından birisinin temettü için hak talep etme iddiası ile ilgili muracaat ediyor,

"Temettü" esasen muktesep hak olmayıp, yetkililerce ve tasvip edildiği taktirde kurumun mevcut çalışanlarına teşvik olarak verebileceği bir ikramiyedir. Yani kurumun her sene ve herkese mutlaka temettü verme mecburiyeti söz konusu olmayıp, yönetim kurulunun atıfetidir.

Bu hususta, değerli mütalaalarınızı rica ile, bilvesile işlerinizde

muvaffakiyetler temenni ederiz.

CEVAP: Bir kurum yetkilisi, çalıştırmak üzere kuruma aldığı elemanla sözlü veya yazılı olarak, sana "ayda şu kadar, yılda şu kadar temettü ikramiyesi vereceğiz" şeklinde bir akit yapmışsa, söz konusu olan eleman hem aylığı, hem temettü ikramiyesini hak eder.

Durum öyle değil de, yetkili, "yönetim kurulu uygun gördüğü takdirde temettü ikramiyesini de verebiliriz" şeklinde konuşmuş ise, o zaman temettü, hiç kimse için mükteseb hak olamaz ve iş yönetim kurulunun atıfetine kalır.

SORU 585: Kurumumuz alım ve satımı İslam'i hükümlerine göre haram olan

(alkollü içkiler, domuz gibi) emtianın alım ve satımını yapmamaktadır. Ancak, altın ticareti konusunda tereddütler hasıl olduğundan görüşünüze ihtiyaç vardır.

Kurumumuz bir kuyumcudan peşin para ile külçe, has, işlenmiş veya hurda altını satın alıp, aynı cins ve miktar bu altını olduğu gibi hiçbir değişikliğe uğramadan üzerine belirli bir kar koymak suretiyle bir kuyumcu müşterimize vadeli olarak satışının caiz olup olmadığı konusunda görüş bildirmenizi arz ederim.

CEVAP: Kurumunuz mevcut kanunlara uygun olarak çalışmakla yükümlü olduğu gibi, konumu itibariyle faizli muamelelere girmemekle de yükümlüdür. Bunun için İslam'da alış verişi mübah olan emtiayı alıp satar. Bu alış veriş peşin olabildiği gibi, vadeli de olabilir. Ancak altın, dolar ve mark gibi şeylerin ticaretini yaparsa; birbirleriyle satılan iki şeyin cinsleri bir olursa (mesela altın, altınla; dolar, dolarla) hem eşit, hem de peşin olmaları gerekir. Ama cinsleri ayrı olursa mesela; dolar altın ile mübadele edilirse, eşitlik meselesi söz konusu değilse de her ikisinin de peşin olmaları gerekir. Bunun için altını peşin para ile satın alıp, belirli bir kar koymak suretiyle vadeli olarak satmak caiz değildir.

SORU 586: Faiz, ekonominin esaslı bir rüknü müdür? Faizsiz ekonomi mümkün müdür? Faizsiz bir ekonomik yapı teşkili için, sistem bazında hangi şartlar gereklidir?

CEVAP: Ekonomi kelimesi aslında Fransızca olup, sonradan Türkçe'ye alınmış bir kelimedir. Servetin oluşmasını, birikimini, dağılımını konu alan bir ilimdir. Bundan anlaşılıyor ki: Ekonomi, hayatın önemli bir parçasıdır. Ekonomi

olmazsa sosyal hayat da olamaz. Bir ailenin veya bir toplumun ekonomik durumu bozuk olursa, onun refah ve mutluluğundan söz edilemez.

Ekonominin dört ana kaynağı vardır. Bunlar; tarım, ticaret, sanat ve mülkiyettir. Her zamanda bunlar, fert ve cemiyetlerin yaşaması için, ana unsur olarak devam edegelmiştir. Bunlar olmazsa yaşam da olmaz.

Ekonomiyi bir arabaya benzetirsek, finans onun yakıtı olacaktır. Ekonominin yürümesi ancak finansla mümkündür.

Tarım işini yürütebilmek için tarla, traktör, biçerdöver, tohum ve gübre gibi şeyler lazımdır. Bunların temini ise, finansa dayanır. Ticaret ve sanat için mal, araç-gereç, alet-edevat gereklidir. O da finansa bağlıdır. Demek oluyor ki: Hayat için gerekli olan çok şeyin zemini finans ve sermayedir. O halde finans nasıl elde edilecektir?

Finans temini için çeşitli yollar vardır. Ezcümle: Mudaraba, murabaha, müşareke (ortaklık), faiz, zekat, karz-ı hasen (faizsiz ödünç) ve hibe gibi yollardır.

Faiz, cahiliyet devrinde yaygın olduğu gibi, asrımızda da yaygındır. Ancak İslam dini bu yolu kapatıp, gayr-ı meşru sayıyor. Faiz, hayat için gerekli olup ekonominin rüknü olsaydı, tarih boyunca faize dayanmayan ve hatta ona hiç yer vermeyen devlet ve milletlerin ayakta durmasının, müreffeh bir hayat geçirmesinin mümkün olmaması gerekirdi. Oysa ki durum öyle olmamıştır. Faizden uzak, refah içinde, mutluluklar görmüş ve altın asırlar yaşamış nice millet ve devletler olmuştur. Öte yandan, insanı yaratan Allah-ü Teala onun maslahat ve faydasının nerede olduğunu daha iyi bilir. Faizde fayda ve maslahat olsaydı onu yasaklamaz, bilakis emrederdi.

Faizsiz ekonomik yapının oluşabilmesi için bir tek şart vardır. O da faiz sisteminin değişmesidir. Bunun esası da Peygamber (s.a. v.)'in yaptığı gibi, sermayenin sahiplerine faizsiz olarak geri verilmesidir.

SORU 587: Faizsiz bir toplum yapısında sermaye birikimi ve kredi alma-verme hadisesi nasıl gerçekleşir?

CEVAP: Yüce İslam dini sermaye birikimi ve finansın temini için birkaç yol açmıştır.

1- KARZ-I HASEN: Karşılıksız ödünçtür. İslamın ruhu, bir cemiyete hakim olduğu takdirde, o cemiyet mensubunun muhtaç olduğu finansı, karz-ı hasen yolu ile bir fertten temin etmesi mümkün olduğu gibi, devletten de temin etmesi mümkündür. İslam dini, karz-ı hasen müessesesi üzerinde çok durmuş, böyle bir amelin mükafatının çok büyük olacağını vadetmiş, hatta şiddetli ihtiyaç olursa onu gerekli kılmıştır. Cenabı Allah şöyle buyuruyor:

"Kim Allah'a karz-ı hasen verir" Peygamber (s.a.v.) de şöyle buyuruyor: "Bir kimse, Müslüman kardeşinin sıkıntısını giderirse, Allah da ona mukabil kıyamet gününün kederlerinden birini giderir."

2- MUDARABA: Yani sermaye birinden, emek diğerinden olmak üzere ortaklaşarak yapılan ticarettir. Mudaraba, faizli muameleden farklıdır. Zira faiz mukabilinde para alan kimse, yaptığı işte muvaffak olsun olmasın, kazansın kazanmasın mutlaka aldığı paranın faizini vermek zorundadır. Mudarabada ise durum öyle değildir. Onda mudarıb olan kimse aldığı sermayeyi kullanıp ticaret yapacaktır. Kazanç sağlanırsa bölüşeçektir, ama kazanç elde edilmezse sermayeden başka bir şey sermayeciye verilmeyecektir.

3- MURABAHA: Yani satılık metaın maliyetiyle masrafını beyan etmekle beraber, kazancı da ekleyip o yekün üzerinden onu satmaktır. Tüccarın veya sanayicinin muhtaç olduğu emtia, alet ve edevatı murabaha yoluyla temin etmesi mümkündür. Son zamanlarda Türkiye'de ve birçok ülkede faizsiz kar ve zarar ortaklığına dayalı kurulmuş olan finans kurumları böylesi murabaha alış verişini yapmaktadır. Sermayesi yeterli olmayan kimse için böylelikle faizsiz bir imkan doğmuştur. Mesela, bir kimse bir otobüs satın almak istese, bu kurumlardan birisine başvurmak suretiyle usulüne göre vadeli olarak istediği otobüsü satın alabilir. İstediği otobüs tipi ülkemizde yoksa bile dışarıdan kendisi için satın alınıp, bilahare murabaha suretiyle vadeli bir şekilde kendisine devredilebilmektedir.

Görüldüğü gibi insaf dairesinde murabaha yolu ile faiz muamelesine girmeden ticaret hayatına atılmak, ya da kurulu işi genişletmek mümkündür. Osmanlılar zamanında "muamele" namı altında murabaha alışverişi yaygın ve revaçta idi.

4- ŞİRKET: Ortaklık kurmaktır. Malum olduğu üzere insan gücü sınırlıdır. Her şeyi tek başına yapamaz. Yeteneklidir fakat maddi durumu müsait değildir. Elinde sermayesi yoktur veya sermayesi vardır ama onu çalıştıracak niteliğe sahip değildir veya muhtaçtır. Bu sebeple başka kimselerle ortaklık yapmaya mecbur kalır. Bir fabrikanın kurulması söz konusu olduğunda birkaç kişi biraraya gelir, anlaşmaya göre herkes bir miktar para yatırır. Meydana gelen sermaye ile arzu ettikleri gibi bir fabrika kurup çalıştırabilirler. Ortak, fert olabileceği gibi devlet de olabilir. Bilindiği gibi şirketlerin hür dünyada büyük rolleri vardır.

5- ZEKAT: Durumu müsait olmayan kimseler için çok önemli bir kaynaktır. Özellikle vergiye benzer surette devlet eli gibi, bir el ile toplanıp, adalet le muhtaç olan kimselere dağıtılırsa kısa bir zaman içinde hemen hemen fakir ve muhtaç kimse kalmaz. Özellikle Şafii mezhebine göre durum çok değişiktir. Bu mezhebe göre fakir ve miskin olan kimsenin zekattan alacağı hisse az değildir. Mesela saatçi, marangoz ve demirci gibi kimseler sanat mesleklerini yürütebilmeleri için ne kadar sermaye ihtiyaçları varsa, o kadar zekat alabilirler. Onun için zekat, muhtaç durumda olan kişilerin finansı için büyük bir kaynak teşkil etmektedir. Zekat az değil, büyük bir yekündür. Toprak mahsullerinin zekatı, onda birdir. Ticaret malı, altın, gümüş ve kağıt para zekatı, kırkta birdir. Ayrıca deve, sığır ve davarların da zekatı vardır .

İster devlet, isterse kurum ve fertlerin muamelelerine girmesi neticesinde omuzlarina yüklenen ağır yük, gayet açık ve bellidir. Bugün nice devlet var ki, aldığı faizli borcun altında çöküp inlemekte, onun faizinin faizi mantar gibi gelişmekte ve geleceklerini ödemektedirler. Bugün dünya üzerinde birçok ülke buna bariz birer misaldir. Bu ülkelerde çekilen sıkıntı ve ızdırabın en büyük faktörlerinin başında bu faiz borcu gelmektedir.

SORU 588: Mütemerrid ne demektir?

CEVAP: İmkanı olduğu halde zimmetinde bulunan borcu vermekten imtina eden kimsedir. Fıkıh ıstılahında buna mumatıl, yaptığı işe de mumatele denir. Mumatele hakkında birçok hadis varid olmuştur. Ezcümle;

-Varlıklı olan kimsenin matlı, (yani imkanı olduğu halde zamanında borcunu vermeyip tehir etmesi) zulümdür. (Buhari MÜslim)

-Varlıklı olan kimsenin zimmetindeki borcu erteleyip, temerrüd etmesi, zulümdür. Irzını (haysiyet ve şerefini) ve cezalandırılmasını mübah kılar. (Buhari-Müslim-Ebu Davud-Nesai-İbn-i Mace)

-Temerrüd edip zimmetindeki borcu vermemek büyük günahlardandır. Bunu yapan kimse fasıktır, başkasının malını gaspetmek gibidir.

Kurtubi diyor ki: "Irzını mübah kılmaktan maksad, o kişiyi kınamaktır. Cezalandırmaktan maksat da onu hapsetmektir."

Sanani, "Sübül'üs-Selam" isimli kitabında: Irz ve cezasını mübah kılmaktan maksat; malına haciz konması ve hakimin, borçlunun malını satıp borcunu kapatmasıdır, diyor.

İbn-i Mübarek diyor ki: Irzını mübah kılmaktan maksat; ona karşı sert davranmak, cezalandırmaktan maksat; onu hapsetmektir.

Diğer bazı alimlere göre ise: lrzını mübah kılmaktan maksat, onun aleyhinde bulunmak ve onu teşhir etmektir.

Bilindiği gibi katı, riddet, zina, kazf, içki içmek, hırsızlık yapmak, gibi idam veya hapis gerektiren suçların belli cezaları vardır. Bu hususta hiç kimse tasarruf etme ve başka ceza belirleme yetkisine sahip değildir. İslam hukukuna göre cezası ne ise, onu uygulamak lazımdır. Ama diğer suçların cezasını ise, İslam dini devlet başkanına veya şura meclisine ve hakimlerine bırakmıştır.

Bu ceza hapis olabileceği gibi sürgün de, kamçılamak da olabilir. Ama mali ceza uygulaması hakkında ihtilaf vardır. Cumhura göre, mali ceza yoktur. Bir kavle göre de vardır. Ebu Yusuf'tan gelen bir rivayete göre de ceza olarak suçlunun malını almak caizdir. Bu rivayeti nakledenler diyorlar ki: Malını almaktan maksat, tevbe etmesi için malını bir süre hapsetmek, tevbe ettiğinde kendisine iade etmek, tevbe etmezse mesalihi ammeye harcamaktır. (İbn-i Abidin c.s.)

İbn-i Kayyum 'ül-Cevziye "EtTuruk'ili-Hakime" isimli kitabının 266. sayfasında şöyle diyor: Malik, Ahmet ve Şafii'nin bir görüşüne göre, mali cezanın bazı yerlerde verilmesi caizdir.

Yukarıdan anlaşıldığına göre kadim fakihlerimiz temerrüd sebebiyle mağdur olan alacaklının zararını telafi etmek hususunda müspet veya menfi bir mütalaa serdetmedikleri gibi, mali cezasının verilmesinin cevazına dair birçok hadisler mevcut olduğu halde pek taraflar olmamışlardır. Bu çekingenliğinin

sebebinin bu hususta sınırın aşılması endişesinden kaynaklandığını zannediyorum.

Mali cezanın verilmesinin cevazını beyan eden birkaç hadisi burada zikretmek istiyorum:

-Mescid-i Dirar'ın yıktırılması (Zad'ül-Mesad, 2/17)

-Ganimete hıyanet eden kimsenin malının yaktırılması (Zad'ül Mead, 2/17)

-Nisaba baliğ olmayan meyvayı çalan kimseden çaldığı şeyin iki katının alınması (Nesai)

Bütün bu hadisler, mali cezanın İslam'da mevcut olduğunu ifade ediyorlar. Mali ceza olduktan sonra, alınan malın zarar görmüş alacaklıya verilmesi gerekir ve bu faiz değildir, belki zarar gören kimsenin zararını telafi etmektir.

SORU 589: Permi, plaka, hava parası, icat, telif ücreti hakkında bilgi verir misiniz?

CEVAP: Birçok kimse telefon, permi ve plaka hakkı gibi maddi olmayan şeylerin haklarını bir bedel mukabilinde başkasına satmanın veya kiraya vermenin caiz olup olmadığını soruyor. Bunun için bu meselenin mahiyetini açıklamak istiyorum:

Malum olduğu üzere alışverişin hayatta önemli bir yeri vardır. Tarih boyunca insanoğlu bununla meşgul olmuştur. Alışveriş yapmayan normal bir insan tasavvur edilemez. Bunun için hem ilahi, hem de beşeri kanunlar hiçbir zaman onu ihmal etmemiş, bu muamele nasıl uygulanacak, neleri caizdir veya değildir, hangisi faideli, hangisi zararlıdır diye üzerinde durup, açıklamışlardır.

Şüphesiz ilahi kanun, bütün mahlukat ile beraber, beşeri de yaratan Allah'tan gelmiştir. Bu zamanda devlet resmen onu uygulamazsa da, her Müslüman kendi yaşantısında, evinde, ticaretinde, çarşı pazarında uygulayabilir ve uygulamak zorundadır. Bunun için Müslüman olan kimse alışverişin usul ve kurallarını, şart ve rükünlerini öğrenmekle mükelleftir. Çok uzun olacağı için şimdilik bunların izahına girmeyeceğiz.

Yalnız konumuzla ilgili olarak mebiin (satılan şeyin) şartlarını kısaca beyan etmek istiyorum:

1 -Mal olmalı, malın çeşitli tarifleri vardır:

-Maddi bir değere sahip olan şeydir.

-Arzu edildiği takdirde saklanması mümkün olan maddedir.

-Yaratılış itibariyle kendisine meyledip arzulanan ve saklanması faydalı olan şeydir.

Buna göre leş, kendisine meyledilen şey olmadığından bu tarife girmediği gibi, madde olmayan mefaat ve haklar da bu kavramın şumülüne girmez.

2- Dinen değer sahibi olmalı. Buna göre domuz ve şarap gibi mübah olmayan

şeylerin satışı sahih değildir.

3- Mülk olup, herhangi bir kimsenin tasarrufu altında bulunmalı. Buna göre dağdaki odunu veya denizdeki balığı satmak veya satın almak caiz değildir.

4- Akid yapıldığı zaman mevcut olmalı. Henüz çiçek halinde bulunan bir bahçenin mahsulünü satmak veya satın almak da caiz değildir. Ancak selem ve icare bundan istisna edilmiştir. Yani selemde satılık malın mevcut olmadığı ve icarede satılan mal değil, menfaat olduğu halde alışverişIeri caiz görülmüştür. Şiddetli ihtiyaca binaen buna "zaruret yerine kaim olur" kaideside parmak basmaktadır.

5- Teslimi mümkün olmalı. Binaenaleyh teslimi mümkün olmayan, havadaki kuşu satmak veya satın almak sahih değildir.

6- Müşahade edilmeli veya evsafının bildirilmesiyle ne ve nasıl

olduğu bilinmeli. Yalnız Şafii ile Hanbeli mezheplerine göre evsafının bilinmesi ile de iş bitmez. Mutlaka müşahedesi lazımdır.

7- Cumhur ulemaya göre, tahir olmalı. Binaenaleyh tezek ve köpek gibi şeylerin satışı sahih değildir. Hanefi mezhebine göre ise faydalı olan her şeyin necis bile olsa satışı sahihdir.

Yukarıda beyan edilen şartlardan anlaşıldığına göre permi, araba plakası, telefon, icad ve telif hakkı gibi maddi olmayan şeylerin satışı sahih değildir. Ancak Şafii mezhebine göre, geçici olarak değil, temelli bir şekilde, herhangi bir şeyin menfaatini -dam üzerine bir kat inşa etmek hakkı ve yoldan geçme hakkı gibi - hakları para mukabilinde satmak caizdir. (Bacuri, 340/1)

Ayrıca Hanefi ile Maliki mezheblerinin bazı alimleri, maddi olmayan hukuku mücerredeyi satmanın değil ama, bir bedel mukabilinde başkası için feragat etmenin caiz olduğunu beyan ediyorlar. (Redd'ül Muhtar, 140/4)

Özet olarak; şafii mezhebine göre maddi olan şeyi satmak caiz olduğu gibi menfaat ve hakları satmak da caizdir. Binaenaleyh permi, telefon ve icat hakkını bedel mukabilinde başkasına devri yapıldığına ve bu bir ticari mesele, olduğuna göre başka çaresi yoktur.

Kısaca bu durumu beyan ettikten sonra hava parası meselesini de açıklamakta fayda görüyoruz.

Hava parasından maksat; bir kiracının, içinde oturduğu dükkan veya evi bir bedel mukabilinde başkasına devretmesidir. Bunun caiz olanı olduğu gibi olmayanı da vardır. Şöyle ki: Şayet kiracı, içinde oturduğu binada mal sahibinin izniyle bir tadilat yapıp masrafta bulunmuş ise; bu durumda kiracıya düşen vazife mal sahibine, üzerinde anlaştıkları ücreti muntazaman vermektir. Mal sahibine düşen vazife ise, kiracının yaptığı masrafları kendisine vermedikçe onu dükkandan veya binadan çıkarmamaktır. Buna göre kiracı bu yeri bir bedel mukabilinde başkasına devretme hakkına sahiptir. Tabi yeni kiracı, üzerinde anlaşılmış olan ücreti, yani kira bedelini mal sahibine muntazaman verecektir. (Redd'ül Muhtar, 16/4)

Ancak kiracı, içinde oturdukları dükkan veya ev için öyle bir masraf yapmamış ama iki üç sene gibi muayyen bir zaman için kira akdi icra etmiş ise tayin edilen zamanı aşmamak şartıyla, söz konusu olan dükkan veya evi istediği bir bedel mukabilinde başkasına devredebilir. Yalnız Hanefi

mezhebine göre, verdiği kira bedelinin cinsi ile başkasına kiraya vermek istiyorsa, verdiği ücretten fazla bir ücret ile başkasına devredemez.

Ama kira akdinde belli bir zamandan söz edilmemiş ise, söz konusu dükkan veya ev hiçbir suretle başkasına bir bedel mukabilinde devredilemez ve devretmek de haramdır. (Redd'ül Muhtar, 16/4)

Maalesef bugün nice kimse var ki, içinde oturduğu dükkanı milyonlarca lira mukabilinde haksız yere başkasına devrediyor ve harama giriyor ve hakikaten kiracı, havadan hava parası alıyor.

SORU 590: İslam'da altının gramı önemli, mevcut sistemde ise milyem ve santim önemlidir. Bugün teknoloji, gramı yüze, hatta iki yüze bölüyor. Bir gram; yüz santim yapıyor, bir santim parası ile de bir ekmek alınabiliyor. Yine İslam'da altının gramı ilk planda olduğuna göre 24 ayar külçe altın ile 22 ayar altın ve keza 18 ayar altın arasında değer farkı vardır. Gramı aynı ancak, ayarları muhtelif olan altının Türk Lirası üzerinden değeri nasıl belirlenecektir?

CEVAP: Asr-ı Saadet'de altın ve gümüşün nisabını tesbit etmek için dirhem ve miskalden söz edilmiştir. Gram, santim ve milyem gibi terimlerden söz edilmemiştir. Çünkü o zamanda bunlar yoktu. Ancak adalet ve eşitliği sağlamak için altını altın ile veya gümüşü gümüşle mubadele edilir, satıldığı zaman eşitlik şartı konulmuştu. Fark az da olsa faiz sayılır. Şafii, Maliki ve Hanbeli mezheplerine göre; altın altınla satılırsa, hem ağırlık hem de ayar göz önünde bulundurulup her ikisinde de eşitlik gerekir. Mesela, bir yanda 18 ayarlı 10 gram altın, diğer yandan 24 ayarlı 10 gram altın olursa ağırlıkları eşit olduğu halde, ayarları bir olmadığı için birbirleriyle mübadelesi caiz değildir, faizdir. Yalnız Hanefi mezhebine göre; ayar farkına bakılmadan ağırlıkları denk olduktan sonra, böyle bir satış muamelesi caiz görülmüştür.

Zekat hususunda da durum öyledir. Mesela birisinde 18 ayarlı 20 miskal altın bulunsa: Hanefi mezhebine göre altın nisbeti fazla olduğu için altın olarak kabul edilir ve zekata tabidir, diğer mezheplere göre ise; 20 miskal ağırlığındaki düşük ayarlı altınlarda halis altın miktarı 20 miskalden az olacağından nisabın altında olup zekata tabi değildir.

SORU 591: Kapitalist sermayedarlar bugün devamlı güçleniyor. Sermayesi az olanlar genellikle Müslümanlardır. Gayri müslimler umumiyetle piyasaya hakimler. Müslümanlar piyasadan çekilse gayri müslümlerin ekmeğine yağ sürerler. Bugün Müslüman tüccarlar öyle alışmıştırlar ki: İki kardeşin birisi mağazacı öteki atölyeci olsa, atölyeci mağazaya peşin çalışalım dese, bir daha kardeşinin dükkanına uğramaz. Bu durumun düzelmesi ve Müslümanların dayanışması nasıl olmalıdır?

CEVAP: Müslümanlara düşen en önemli görev İslami kurallara uygun olarak çalışmak ve İslami bir yaşam sürmektir. Ve bu uğurda İslam'dan uzak olan kimselerle uyum sağlamak zor da olsa, sabretmektir. Bunun için Kur'an-ı Kerim önce İmanı, sonra amel-i salihi, sonra da bu uğurda sabretmeyi emir buyurmaktadır. Her zamanda Müslüman ve salih kimseler yapıcı oldukları ve yapıcı olarak yaşamaya devam ettikleri için sıkıntı çekmişlerdir. Ve herkesten ziyade musibetlere, eziyetlere maruz kalmışlardır. Müslümanlar İslam'a uygun olarak yaşadıklarından ötürü müşterilerini kaçırsalar bile yine de İslam'ı terketmezler.

SORU 592: Bir ayar 41.66 milyemdir. 14 ayar 583.24 milyem, 18 ayar 749.88 milyem, 22 ayar 916.52 milyem, külçe altın ise 1000 milyemdir. Bu ölçüler bugün müşteriye altın satarken birim olarak uygulanıyor. Burada damga ve patent meselesi var. Bir atölyeci işlediği altının ayarını düzgün mü düşük mü yapıyor anlaşılsın diye patent vurmak zorundadır. Hanefi mezhebi ağırlığı nazarı itibare alıp ayarı esas almadığı için, bazı kimseler ayar noktasında hilelere başvurabiliyor. Böyle bir kişinin durumu nasıldır?

CEVAP: Altının altınla satılabilmesi için, daha önce belirttiğimiz gibi eşit olmaları gerekir. Aksi taktirde faiz olur. Ancak Hanefi mezhebine göre altın başka bir madde ile karışık olup, altın nisbeti fazla olduğundan altın kabul edilir, bunun için mesela l6 ayarlık 10 gram altın, 24 ayarlı 10 gram altın ile mübadele edilirse caizdir. Yani ayar ve fiyatları farklı da olsa ağırlıkları bir olduktan sonra, birbiri ile mübadelesinde sakınca yoktur.

Diğer mezheplere göre ise hem ayarı hem de ağırlıkları eşit olmalıdır. Ancak l8 ayarlı bir altını bu meseleyi bilmeyen birine 22 ayarlı diye satmak, Hanefi mezhebi de dahil bütün mezheplere göre haramdır.

SORU 593: Altın, gümüş ve döviz veresiye satılabilir mi ? Mesela mağazacı atölyeye 500 gr bilezik siparişi veriyor. Fakat 250 gr altın peşin olarak veriyor. Atölyeci de kendi altınından tamamlayarak müşterinin 500 gr'lık siparişini yapıyor, işçiliğini ayrıca alıyor. Bu caiz midir?

CEVAP: Altın, gümüş ve döviz eğer cinsleri bir olursa, mesela altın altınla, dolar dolarla satılmak istense, hem eşit hem de peşin olmaları gerekir. Ama cinsleri ayrı olursa, mesela; dolar ve TL altın ile mübadele edilirse, eşitlik meselesi söz konusu değilse de her ikisinin de peşin olmaları gerekir. Bunun için peşin para ile altın alıp belirli bir kar koymak suretiyle vadeli olarak satmak caiz değildir.

Şimdi; bir kimse atölyeciye 500 gr altın bilezik sipariş edip ve peşin olarak 250

gr altın verse, atölyeci de buna 250 gr ekleyerek işlerse, caizdir. Ancak sipariş veren kimse atölyeciye işçilik ücretini vereceği gibi, atölyecinin ekleyip yanından verdiği 250 gr'lık bilezikleri de satın alacağı için, bakiye kalan 250 gr altın borcunu da bilezikleri teslim alacağı zaman vermek zorundadır, aksi takdirde faiz olur. Bu faiz, zaman farkından dolayıdır.

SORU 594: Bugün ticari uygulamada çantacı tabir edilen bazı kişilere konsinye olarak atölye tarafından altın verilmekte, çantacı ise bir hafta gibi bir sürede satamadığı altın ile sattığı altının bedelini geri getirmektedir. Fakat tamamen güvene dayalı olan bu uygulama da atölye ile aralarında senet veya başka bir güvence yoktur. Bu caiz midir?

CEVAP: Böyle bir muamele, İslam'a uygun olarak zikredeceğimiz iki şeyden birini uygulamak suretiyle caiz olabilir:

1 -Atölyeci çantacıya teslim ettiği altının karşılığını tamamen alır. çantacı artık kendi malı olan bu altını dilediği kişiye dilediği bedelle satabilir. Bu altınlardan satamayıp geri getireceği miktarı. atölyeci ondan belli bir fiyatla geri alabileceğini vaad edebilir, ama bu vaad bağlayıcı olmayacaktır.

2- Atölyeci çantacıya esasen kendi malı olan bu altını satması için vekalet verir. Sattığı her gıram mukabilinde belli bir ücret tayin eder. Buna göre yapılan satış, atölyeci adınadır. Çantacı, sadece vekildir.

SORU 595: Türkiye'de sürekli enflasyon vardır. Mağazacının altını işledikten sonra işçilik parasını o günkü değerle altına çeviriyoruz. Çünkü işçilik ücreti hemen ödenmiyor. Enflasyon sebebiyle açıkça haksızlığa uğramıyor. Bunun çaresi nasıl olacaktır?

CEVAP: Herhangi bir kimse için peşin ücret mukabilinde bir şey yapacak olursanız, işi yaptıran kimse; zaman geçmeden hakkınızı vermek zorundadır. Şayet zamanında vermez ve enflasyon sebebiyle paranızın değeri düşerse bazı Hanefi alimlerine göre; borçlu olan kimse, meydana gelen zararı telafi etmekle mükelleftir. Zararın ölçüsü de altındır. Yani Türk parası altına nisbetle ne kadar değer kaybetmişse, o nisbette zararın telafisi gerekir. Fakat hiç ihtilafa düşmemek için ücret, işin başında altın üzerinden ayarlanabilir.

SORU 596: Müşteri 500 gr 24 ayar külçe altın veriyor. Biz bunun ayarını 22 ayara düşürdüğümüzde 545.85 grama 18 ayara düşürdüğümüzde 666.66 grama yükseliyor. Yani gramlar farklılaşıyor, ancak Türk Lirası olarak değeri aynı kalıyor. 24 ayar 500 gr altının böyle fazlalaşması faiz midir?

CEVAP: 4. ve 6. suallerin cevabında bu sualin cevabı verilmiştir.

SORU 597: Taşradan alışveriş yapan müşterilerimiz banka havalesi ile paramızı gönderiyor ve aynı anda bu para hesabımıza geçiyor. Altın almak için gönderdiği bu para karşılığı altını, aracı olarak gönderdiği filan adama teslimini istiyor. Böyle bir muamele caiz midir?

CEVAP: Müşterinin banka havalesi ile gönderdiği para, aynı anda satıcının hesabına geçtiği için, satıcı parayı peşinen teslim almış oluyor. Halbuki altın, daha sonra aracı adama teslim edilecektir. Buna göre her ikisi peşin olmayıp, zaman farkı ile vadeli olduğundan, faizli bir muamele sayılıp caiz değildir. Çaresi; telefonla bu siparişi verirken falan gün filan adam size hem parayı getirecek hem altını teslim alacak siz de o anda paranızı alıp altını teslim edersiniz, demek lazımdır.

Veyahut satıcının dışında ikinci bir kişiye havale yapıp, bu kişiyi para ile altının, aynı anda teslim ve tesellümü için vekil tayin edebilirler. Aracı adam da bilahare gelip, bu kişiden altını alabilir.

SORU 598: Döviz alım satımı bugün Tahtakale'de olduğu gibi çok yerde yapılmaktadır. Böyle bir alış veriş caiz midir?

CEVAP: Döviz alım satımı, altın ve gümüş alışverişi gibidir. Altın ve gümüşün satışı caiz olduğu gibi bu da caizdir. Ancak iki tarafın peşin olması gerekir.

SORU 599: Yüzük, küpe vesaire ziynet dökümü esnasında müşterinin malı fire verir. Bu fire kime aittir?

CEVAP: Dökümcünün bu hususta kusuru olmadığı takdirde yanmak, buharlaşmak ve ufalanmakla hasıl olan fireyi toplayıp müşteriye vermek lazımdır. Aksi takdirde, müşteri bu fire olayını bildiğine göre ona rıza gösteriyor demektir ve dökümcü de mesul değildir.

SORU 600: İslam'da bir kimsenin 85 gr altını veya 560 gr gümüşü olunca zekata tabi oluyor. Tabii ki üzerinden bir yıl geçmek şartıyla. Ancak bugün için 560 gr gümüş 7 gram altın değerindedir. Zekatta hangi nisabı ölçü

almak lazımdır? Ve bunun hikmeti nedir?

CEVAP: Peygamber (s.a. v.) zamanında altının nisabı 20 miskal olup Hanefi'ye göre yaklaşık 82 gram, Şafii'ye göre ise 70 gram civarındadır. Gümüşün nisabı ise 200 dirhemdir. 200 dirhem gümüş ile 20 miskal altının değeri birdi. Ancak sonraları zamanla gümüşün kıymeti düştü. Altın ise değerini korudu. Bunun için bir kimsenin elinde 200 dirhem gümüş ve 20 miskal altın bulunsa, mutlaka zekatını verecektir, ama altın ve gümüş olmayıp, başka para birimi varsa nisab, altın ile takdir edilirse daha iyidir. Aksi takdirde gümüşü ölçü olarak kabul edersek bu fakirin aleyhinedir. Çünkü Türk parası gümüş ile ölçülürse 560 gram gümüş değerine sahip olan kimse hem zekat verecek, hem zekat alamıyacak, hem de kurban kesmek durumunda kalacaktır. Bu ise fakirin aleyhinedir.

Diyeceksiniz ki: 20 miskal altının ne kıymeti vardır? Üç dört daireye sahip olan kimsenin elinde, nisap miktarı altın, gümüş veya para olmadığı zaman, zekat vermekle mükellef değildir. Bir dairenin dörtte birinin değerini bile karşılamayan 20 miskal altına malik olan kimse, neden zekat vermekle mükellef olsun? Sebebi nedir? Bunun sebebi, 20 miskal yani 82 gram altın, piyasada canlı ve iş görebilen şeydir. Aynı anda birçok ihtiyacı birden karşılayabilir. Daire ise ölü bir yatırımdır. Hemen ihtiyacı karşılayabilecek bir şey değildir.

SORU 601: Müşteri, atölyeye muhtelif ayarlarda mesela 100 gr altını eritilmek üzere veriyor. Eritilen ve içinden bakırı ayrılan altının gramı mesela 80 grama düşüyor. Burada durum nedir?

CEVAP: Bu muamelede dini bir mahzur yoktur. Atölyeci, belli bir ücrete müstahak olur. Eritme neticesinde meydana gelen altın ile bakırı müşteriye teslim etmelidir. Ve bundan sonra bu altın nisap olmadığından zekata tabi değildir.

SORU 602: Mümine bir kadının, ziynet olarak taşıdığı altın veya gümüşün üzerindeki değerli taş ve ziynetin, zekatı nasıl verilecektir. Mesela 5O gram altın değerinde de değerli taş var. Zekatını nasıl verecektir?

CEVAP: Milyonlar değerindeki ziynet eşyası altın ve gümüş olmadıktan sonra zekata tabi değildir. Altın ve gümüş olup nisaba baliğ ise yani 20 miskal altın 200 dirhem gümüş olursa zekata tabidir. Hatta 10 miskal altın ziyneti bulunsa ayrıca 10 gr altın da evinde özel mülkü varsa birbirine eklenip zekatı verilecektir. Hatta bir kısmı altın bir kısmı gümüş olsa, toplandığında nisaba baliğ olursa zekatı verilecektir. Şafii mezhebine göre ise kadının ziynet eşyası zekata tabi

değildir.

SORU 603: Bir vatandaş elindeki 100 gr'lık hurda bileziği kuyumcuya götürerek, bunu değeri mukabilinde yeni bilezikle değiştirmek istiyor. Kuyumcunun hurda bileziği alışı ile yeni bileziği satışı esnasında 100 gr'lık hurda altın, aynı ayarda, mesela 90 gram yeni bilezik alabiliyor. Bu muamele caiz midir?

CEVAP: Dinen böyle bir muamele caiz değildir. Çünkü getirilen altın 100 gram altın olup, mukabilinde alınan 90 gramdır. Bunun için bu muamele faizli bir muameledir.

Çaresi: 100 gram hurda altın sahibi, önce bu altını satacak ve teslim aldığı parayla, 90 gramlık yeni bileziği alacaktır.

SORU 604: Bugün devlet, kamu ortaklığı adı altında çeşitli kuruluşların hisse senetlerini satmaktadır. Bu senetler bazen zarar, bazen kar etmektedirler. Boğaz Köprüsü, Keban Barajı gibi bazılarında ise kar garantisi verilmektedir. Keza borsada diğer bazı özel şirketlerin hisse senetleri alınıp satılmaktadır. Bu hisse senetlerini alıp satmak caiz midir?

CEVAP: Öncelikle köprü ve baraj gibi şeylerin hisselerinin bugünkü şekliyle satışı dinen caiz değildir. Çünkü esasen orada satış yoktur. Ancak bu bir çeşit istikrazdır. Yani iç borçlanmadır. Mesela, 10 milyon TL yatıran bir vatandaşa belli dönem sonunda parası iade edilecektir. Ancak bu arada kar adı altında kendisine faiz ödenecektir. Faizin ölçüsü ise köprüden elde edilen gelir nisbetindedir. Ama esasen köprünün mülkiyeti devletin elindedir.

Borsadaki hisse senetlerine gelince, hisseye fabrika gibi sabit bir akar birçok bölüm ve hisseye ayrılmakta ve bu hisseler borsada satılıp mukabilinde, hisse senedi verilmektedir. Yani satılan şey hisse senedi değil, senedin temsil ettiği fabrikanın bölümüdür. Aslında bu hisselerin satışı caizdir. Zira bir fabrikanın tamamını satmak veya satın almak da bir milyonda bir hisse bile olsa, caizdir. Yalnız şu hususlara dikkat etmek lazımdır:

1- Henüz hazır olmayan bir şey ise işin evsafını her hangi bir cihetten bilmek lazımdır.

2- Mal olması gerekir. Şayet vücuh şirketi gibi sermayesiz bir şirketin hisseleri satılırsa caiz değildir.

3- Hisseleri satılan müessesenin meşru olması ve İslam'a uygun olarak çalışması lazımdır. Binaenaleyh, şarap fabrikasının hisselerini satın almak caiz olmadığı gibi, faiz ile teamül eden bir müessesenin hisselerini satın almak da uygun değildir. Yani onun idarecileri ortaklar namına faiz ile para kullanıyor veya faiz almak üzere para yatırıyor ise bu hisselerin alınıp satılması caiz

değildir.

ULUSLARARASI İSLAM TİCARET HUKUKUNUN GÜNÜMÜZDEKİ MESELELERİ KONGRESİ'nde yaptığım konuşmanın metnidir.

1- Devlet tarafından verilen enflasyona göre düşük veya yüksek faizli ile faizsiz kredi kullanımı caiz midir?

Bütün semavi dinler, faizi yasakladığı gibi İslam dini de onu yasaklamıştır. Faizin azı da çoğu da yasak olup, haramdır. Bu hususda ihtilaf yoktur. Bu meselenin vuzuha kavuşabilmesi için onu biraz açmak lazımdır.

Faiz iki türlüdür:

1. Ribel Kard: Yani ödünç mukabilinde alınan fazlalık ve ziyadedir. Mesela; bir kimse birine ödünç olarak 10 gr altın verir ve bilahare buna mukabil 11 gr altın alacak olursa faiz muamelesine girmiş olur. Bu tip faiz İslam'dan önce cahiliyet döneminde yaygındı. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim onu dile getirip faiz muamelesine girenlere karşı büyük bir savaş ilan etmektedir.

2. Ribel Bey: Alışverişten kaynaklanan faizdir. Bu tip faizin yasak oluşu ayetle değil hadisle sabittir. Bu da iki kısımdır:

a) Ribel Fadl: Fazlalık faizdir. Mesela altın veya buğday gibi ribevi mallar cinsleri ile mubadele edildiklerinde bir tarafta fazlalık olursa -100 gr altın 105 gr altın ile mubadelesi gibi- faizdir.

b) Ribel Neise: Vadeli faizdir. Cinsleri bir olan ribevi mallardan birisi peşin diğeri vadeli olmak üzere alışverişi ribe'nnesidir. Binaenaleyh devlet vatandaşa faizsiz geri almak şartıyla kredi açarsa onu almakta bir sakınca yoktur ve faiz de sayılmaz. Zaten devletin görevlerinden biri de muhtaç olan kimselere karşılıksız yardım etmek veya faizsiz kredi açmaktır. Ama faizli muamele düşük de olsa haramdır.

2) Teminat mektubu İslam'a uygun mudur?

Teminat mektubu herhangi bir kimsenin müteahhitlik gibi bir işe girebilmesi için işverenin isteği üzere banka ve finans kurumu gibi güvenilir bir müesseseden aldığı kefalet mektubudur. Kefil olan banka veya finans kurumu, kefil olunan kimsenin sözkonusu olan İşi zamanında bitirmediği takdirde,

tazminat vereceğine dair bu mektupta taahhüd ediyor ve buna mukabil kefil olunan kimse, akar veya hisse senedi gibi birşeyi kefile rehin ediyor. Ayrıca ondan belli bir komisyon alıyor.

Görüldüğü gibi teminat mektubu 4 şeye dayanmaktadır:

1- Kefil

2- Kefil olunan kimse

3- İşveren

4- Tazminat İslam hukukuna göre herhangi bir kimseye veya kuruma kefil olmak gayet güzel ve insani bir görevdir. Hz. Peygamber (s.a. v.) şöyle buyurur: "Mümin kardeşine yardım eden kimseye Allah yardımcı olacaktır" ancak, kefalet bir teberrü akdidir. Çalışmadan ve emek harcamadan iflası mümkündür. Bu sebeple cumhuru fukahaya göre, onun karşılığında ücret almak caiz değildir. Mal, menfaat ve emek gibi bir şey vermeden ücret almak haksız bir kazançtır. Bunun için vekalet mukabilinde ücret almak caizdir. Çünkü vekil olan kimse, emek verip müvekkilin işini yürütüp çalışıyor, sağa sola gidiyor.

Ancak, meccanen kefil bulunamazsa ihtiyacına binaen kişi kefile ücret verebilir ve mesul de olmaz, ama ücret alan kefil Allah'ın indinde mesul olacaktır. Nasıl ki bir kimsenin hakkında dava açılırsa, hakime rüşvet vermediği takdirde hakkını başkasına vereceğini bildiğinden hakime rüşvet verirse bir mesuliyeti yoktur, ancak hakim mesuldür.

Yalnız teminat mektubu veren müessese telefon, teleks, faks ve bilgisayar gibi şeylerin hizmet ve masraflarını karşılamak için uygun bir ücret alabilir ve aldığı ücret kefaletin değil, verdiği hizmet ve masrafın karşılığıdır.

3) İhracat işlemlerinde bankaya ödenen "Akredetif Komisyon Bedeli" İslami çerçeve içerisinde midir?

İslam'ın çizdiği çizgi içerisinden yürütülen ithalat ve ihracat işlemlerinde banka tarafından yapılması gereken hizmet, faks, teleks ve telefon gibi şeylerin karşılığını vermek, meşru olup dini bir sakınca yoktur. Bunun için bu hususta sözü uzatmak icapetmez.

4-) Kredi kartı:

İnsanlık tarihinde çeşit çeşit para icat edildi, kah demir para, kah tunç para, kah altın ve gümüş para, kah kağıt para icat edilmiştir. Asrımızda da alışverişin kolaylaştırılması için senet, çek ve kredi kartı para yerinde kullanılmaktadır.

Kredi Kartı ile Teamül Şöyle Cereyan Ediyor:

Finans kurumu ve banka gibi müesseleler kar sağlamak ve müşteriyi celb etmek amacı ile bazı ticarethaneler ve işyerleri ile havalenin kabulü hususunda anlaşma yapıyor. Sonra güvendiği müşteriye kredi kartını veriyor. Bu kart sahibi para taşımadan peşin para vermeden elindeki kart ile anlaşmalı olan işyerinden ve ticarethaneden muhtaç olduğu eşya ve emtiayı satın alıyor ve onları bankaya havale edip, işini görüyor.

Böylece kredi kartı şu üç tarafı ilgilendiriyor:

1- Kartı veren müessese,

2- Anlaşmalı ticarethane ve işyerleri,

3- Kart sahibi.

Her üç taraf da bu muameleden faydalanıyor. Kart sahibine faydası şudur:

a) % 5-30 arasında ticarethanede ve işyerinde yapılan indirimden faydalanmak.

b) Para taşıma külfetinden kurtulmak ve onu çaldırıp, kaybetme korkusundan emin olmak.

c) Kolaylıkla alışverişi yürütmektir, öyle ki kart sahibi muhtaç olduğu şeyi temin etmek için ticarethaneye ve işyerine kredi kartını ibraz edip alışveriş muamelesini yaptıktan sonra faturayı imzalarsa işini bitirmiş oluyor. Bilahare ticarethane ve işyeri imzalanan faturayı bankaya götürüp parasını alıyor.

Kredi Kartını Veren Bankaya Faydası Şudur:

1- Kart vermek ile verdiği hizmetin ücretini almak.

2- %4-6 fatura parasını ticarethane veya işyerinden almaktır. Ticarethanenin Faydası Şudur:

Malını satıp kar etmek ve işini geliştirmektir.

Kredi Kartının Çeşitleri:

1- Debit Kart: Bu kredi kartını almak isteyen kimse bankada hesap açıyor ve kredi kartını almak için gerekli olan meblağı hesabına yatırıp kredi kartını alıyor. Sonra herhangi bir şey satın almak istediğinde banka ile anlaşmalı olan ticarethaneye ve işyerine gidip muhtaç olduğu emtiayı satın alıyor ve muamele faturasını bankaya gönderiyor. Banka da kart sahibine ait olan banka hesabından borcunu ödüyor.

2- Kredi Kartı (Normal Kredi Kartı): Bu tip kredi sahibinin bankada hesabı yoktur. Fakat birşeyi satın aldığı zaman faturasını imzalar. Ticarethane ve işyeri bu faturayı bankaya gönderir. Banka da kart sahibinin borcunu öder. Kart sahibi de 30 gün zarfında bankaya olan borcucunu kapatmak zorundadır. Aksi takdirde kredi kartı iptal edilecek veya hakkında kanuni muamele yapılacaktır.

3- Chargi Kart: Bu tipin öncekinden farkı şudur: Kart sahibi bankaya vereceği parayı 30 gün zarfında kapatmak zorunda değildir. Ancak her ayda bankaya aylık faiz terettüp eder.

Kredi Kartının Meşhurları:

1) Visa

2) Master Kart

İslam hukukuna göre charge kart faize dayandığı için caiz olmadığı gibi ciredit kart 30 gün geçip faizin gerçekleşmesine neden olacaksa yine caiz değildir.

FİNANS

Finans sanayi ve ticaret hayatının can damarı mesabesindedir. Ayrıca, ferdin maddi ve manevi ihtiyacını karşılamak için büyük önem arzetmektedir. Ferdin zaruri ihtiyacı için gerekli olduğu kadar toplumu ayakta tutan sanayi sahası için de gereklidir. Aynı zamanda mana hayatı için de önemlidir. Cami, Kur'an Kursu yapımı, din ve mukaddesat savunması ve ibadetlerin ifası için finans yine şarttır. Yani hem dünya, hem ahiret işleri için ondan vazgeçilmeyen bir unsurdur.

FİNANS KAYNAKLARI

Ticaret alanında yer alıp İslami kalkınmanın sağlanması için mutlak surette finansa ihtiyaç vardır. Zira insanın tek başına şahsi gücüyle ticaret hayatında istenilen seviyeye ulaşması çok güçtür. Bunun için herhangi bir kaynaktan temin edilmesi gerekir. Kaynakların çeşitleri vardır.

a) Müşarake'nin anlamı ortaklık yapmaktır. Bu da 2 çeşittir.

1- Mülk şirketi

2- Akid şirketi

Mülk Şirketi: Veraset, hibe gibi bir yol ile iki kişi veya daha fazla kimselerin bir şeye malik olmalarıdır. Bu şirkette ortak olanlardan hiçbirisi, ortağın izni olmadan müşterek malda tasarruf edemez.

Akid Şirketi: Akit şirketi de 4 kısma ayrılır.

1) Şirketü'l-a'mal veya şirket'ül-ebdan, yani iş şirketidir. Mesela; terzi, marangoz, simsar ve hamal gibi bedenen çalışan kimseler bir araya gelerek yapacakları çalışma neticesinde elde ettikleri mahsulde ortak olmak için akid yaparlar. Bu şirket uzun bir zaman için olabileceği gibi kısa bir zaman için de olabilir. Bunun sermayesi beden ve çalışmadır.

2) Şirket-i müfavezedir. Bu şirket, sermaye, kar ve tasarrufta müsavi olmak üzere ortakların yaptıkları akittir. Bu ortaklıkta ortaklardan birisi üzerine gasb ve kefalet gibi bir sebeple bir şey terettüp ederse diğer ortaklara da terettüp

eder. Çünkü bu şirket hem kefalet, hem de vekalet akitlerini içine alır, bunun sermayesi maldır.

3) Şirket'ül vücuhtur. Birden fazla kimselerin sermayeleri olmadığı halde itibar ve şerefe dayanarak veresiye mal alıp satmak ve karı bölüşmek üzere yaptıkları akittir. Bu şirkette sermaye, kredi ve itibardır.

4) Şirket-i inandır. Bu şirket, ticaret yapmak gayesiyle birkaç kişinin biraraya gelip müşterek bir sermaye meydana getirerek üzerine akit yapmalarıdır. Bu şirkette, ortakların koydukları hisselerin ve ortaklar için şart koşulan kazanç nisbeti, eşit olabileceği gibi farklı da

olabilir.

Ortaklardan birisi yönetici veya muhasebeci olarak tayin edilirse Hanefi'ye göre kendisine maaş bağlanmaz. Ancak kazançtan hissesi daha yüksek tutulabilir. Mesela; beş kişi biraraya gelerek, her birisi birer milyon lira getirip şirket kurar ve aralarında birisini yönetici olarak tayin ederlerse belli bir nisbette kendisine maaş bağlanmaz. Ancak yönetici için kazancın (%40) yüzde kırkı, diğer ortaklardan her birisi için de (%15) yüzde on beşi olmak üzere anlaşma yaparlarsa caizdir. Şafii mezhebine göre ise ortak yöneticiye maaş bağlamak caizdir.

Şafii mezhebine göre bu dört çeşit şirketten yalnız, inan şirketi caizdir. Ayrıca bir ortak diğer ortakların izni olmadan ne veresiye verebilir, ne de müşterek malı bir yere götürebilir.

Piyasada mevcut olan limited, kollektif ve komandit şirketlerine gelince; bunlar İslami olmayan bir çevrede doğup büyüdüğü için her yönüyle İslam' a uygundur diyemeyiz. Onlardan istifade edebilmek için onları gözden geçirip ayıklamak gerekir.

b- Mudarebe :

Yani bir taraftan sermaye, diğer taraftan emek olmak üzere iki kişinin ya da daha fazlasının şirket akdini yapmasıdır. Mudarebe teamülü İslam'dan önce vardı. Hatta el-Muhalla gibi bazı kaynaklara göre Hz. Peygamber (s.a.v.) Hz. Hatice ile evlenmeden evvel, kendisi ile mudarebe şirketini kurmuştur. Hz. Hatice'den sermaye, kendisinden de emek olmak üzere mudarebe ticaretini yapmışlardır. İslam dini geldikten sonra da bu mudarebe teamülü benimsendi ve devam etti.

Her zamanda olduğu gibi bu zamanda da mudarebe ortaklığı geçerli olup, yararlı bir ticaret vesilesidir. Nice kimse var ki sermaye sahibi olup imkanı vardır ama ticaret işinden anlayamıyor veyahut da memuriyet ve ihtiyarlık gibi şeyler ticaret yapmasına engel oluyor. Hem nice kimse var ki ticaret işinden anlıyor fakat sermayesi olmadığından eli kolu bağlı kalıyor. Bu nedenle sermaye sahibi ile ticarete aşina olanlar bir araya gelip mudarebe ortaklığını kurarlarsa her ikisi faydalanacaklardır ve bu gün özel finans kurumları aynı şeyi yapıyorlar. Yani mudarebe teamülünü yürütüyorlar. Zira vatandaşlar mevduat namıyla sermaye takdim ediyor, özel finans kurumu da emek vererek ticaret yapıyor ve her iki taraf da kazanç sağlıyor.

Mudarebe ortaklığının bir takım şartları vardır. onları açıklamak çok zaman

alacağından ona girmeyeceğiz.

c) Devlet:

Kalkınma ve refahın yaygınlaşması için hayvancılık, tarım ve sanayi gibi şeyleri, teşvik etmek yolunda faizsiz kredi vermek devletin önemli işlerinden biridir.

d) Banka:

Herkesin bildiği gibi bugün bankalar finans için en büyük kaynaklarından birini teşkil etmektedir. Banka iş açmak, iş sahasını genişletmek ve ticaret hayatında yer alabilmek için önemli bir merci sayılmaktadır. Devletler bile bankaların finansmanlarına muhtaçtırlar. Dünya bankasından ve İslam bankasından kredi almak için büyük çaba göstermektedirler. Ancak banka faize dayandığı ve temeli faiz olduğu için İslam'ı yaşayan kesim ona sıcak bakmıyor. Ve imkan dahilinde kendini ondan uzak tutmaya gayret ediyor.

e) Finansman Şirketi:

Finansman şirketi, tüccarların vadeleri gelmemiş alacaklarını satın alır ve tüketicilere kredi açar. Bu şirket tüketicilerin finanse edilmelerinde ve onlara küçük miktarda kredi açmada rol oynar. Faizi düşük ve az miktarda kredi söz konusu olduğu için bankalar bu işe girmiyor.

f) Özel İslami Finans Kurumları:

Malum olduğu üzere son zamanlarda birçok İslam ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de özel İslami finans kurumları kurulmuş ve bu sayede de büyük bir Müslüman kitle nefes alabilmiştir. Çünkü faizli muamelelere İslam'ı yaşayan kesimin yaklaşmak istemiyor ve bunların ellerindeki para küçümsenmeyecek kadar büyük bir meblağdır ve bu sebeple paralarını değerlendirip ticaret hayatına sokamıyor ve büyük zarara uğruyorlardı. Bir yandan zekat onları eritiyor, diğer yandan da değer kaybediyordu. Bu finans kurumları ortaya çıkınca onlar için büyük bir imkan doğdu.

Özel Finans Kurumlarının Çalışma Tarzı:

Özel finans kurumlarının çalışma tarzı şöyledir: Mudarebe ve murabaha başta olmak üzere (faiz muameleleri hariç) her türlü bankacılığın işlerini yürütmektedirler.

Mudarebe ve murabaha üzerinde bir nebze durmak istiyorum. Daha önce belirttiğim gibi mudarebe ; bir taraftan sermaye bir taraftan da emek olmak üzere oluşturulan bir ticari sistemdir. Birçok kimse imkana sahip olup elinde sermaye vardır. Onu çalıştırmak istiyor, ama imkan bulamıyor, ya ticaret işinden anlamıyor veya ihtiyarlık, hastalık ve memuriyet gibi ticarete mani durumları vardır. Bu sebeple ticaretten anlayan fakat maddi imkana sahip olmayan veya işi geniş tutmak isteyen bir kimse ile mudarebe yapabiliyor. Mudarebe iki kişi arasında olabileceği gibi birçok kimse arasında da olabiliyor. Mudarebe sistemiyle ticaret yapan finans kurumları gibi kurumlar, binlerce vatandaş tarafından oluşturulan ve bir havuzda toplanan sermayeyi çalıştırıp ticaret yapıyorlar. Masraf çıkarıldıktan sonra elde edilen kar ve zararı bölüşüyorlar. Kurum kar ettiği gibi sermaye sahipleri de kar ediyor.

İslami finans kurumu mudarebe havuzunda toplanan parayı tarımda, ithalat ve ihracatta ve müsavemede çalıştırabildiği gibi murabaha muamelesini yürütüyor.

Murabaha Ne Demektir?

İslam hukukuna göre dört çeşit alışveriş vardır.

1- Musaveme: Yani satılık emtianın sermayesini ve kaça mal olduğunu belirtmeden pazarlık etmek suratiyle alışveriş icra etmektir. Bu tür muamele her zaman olagelmiştir.

2- Tevliye: Satılık meta kaça mal olmuş ise kar ve zarar etmeden olduğu gibi müşteriye devretmektir.

3- Vazia: Satılık meta zararına müşteriye devretmektir.

4- Murabaha: Murabaha satılık meta kaça satın alınmış ise bunu belirterek ona bir miktar kar da ekleyerek, müşteriye satmaktır. Son üç alışveriş türünde doğrusu ne ise söylemek lazımdır. Aksi takdirde müşteri dilerse akdi bozabilir.

Neden İslami Finans Kurumları Murabaha Muamelesini Yapıyorlar?

Çok Müslüman var ki, herhangi bir şey satın almak istiyor. Ama maddi bir imkana da sahip değildir. Bankadan faizle para çekmek istemiyor. Faiz günahına girmeden muhtaç olduğu şeyi temin etmek istiyor. İslami finas kurumları bu ihtiyacı karşılamak için ortaya çıkmışlardır. Yani faiz müesseselerinin alternatifi olarak ortaya çıkmışlardır. Bu muamelenin tahakkuku şöyle oluyor. Finans kurumu parası olmayan ve müşteri olacak kimse satın almak istediği şeyi uygun bir yerden önce kendine peşin bir fiyatla satın alıyor. Daha sonra verdiği peşin paraya karı da ilave ederek müşteri olarak gelen kimseye vade ile satıyor. Bu tür alışveriş yeni ortaya

atılmış bir teamül değildir. Hicretin 2. yılında İslam hukukçuları münakaşasını yapmışlar ve cevazi yönünde hüküm vermişlerdir. Bu hususta İmam-ı Şafii şöyle diyor:

Bir kimse birisine bir metaı göstererek şunu benim için kendine satın al ve bana sat. Ben de sana şu kadar kar vereceğim dese adam da satın alırsa yapılan alışveriş caizdir. Sana şu kadar vereceğim diyen de muhayyerdir. İsterse ondan satın alır, isterse de terkeder. Yine benim için şu niteliklere sahip bir metaı satın al. Veyahut istediğim herhangi bir metaı benim için satın al, ben de sana şu kadar kar vereceğim dese yine caizdir ve muhayyerlik hakkına sahiptir.

g) Selem:

Selem misli olup, vadeli olmak üzere peşin para vermek suretiyle satın alınması için yapılan akittir. Aslında satılan şeyin mevcut olması gerekir. Selem muamelesinde ise satılık mal, mevcut olmadığı halde ihtiyaca binaen tecviz edilmiştir. Hükmü, Kur'an ve Sünnet'le sabittir.

Selemin Faydası:

Hem sipariş veren, hem mal satmak isteyen kimse için selemin faydası vardır. Özellikle bu zamanda birçok işveren kimse işini geliştirmek ve işçilerin maaşını zamanında verebilmek için selem muamelesine ihtiyacı vardır. Selem yoluyla ihtiyacını karşılayabiliyor. Mesela; buğday, arpa, taksi ve buzdolabı gibi ölçüye ve tartıya tabi olan veya birbirine benzeyen fabrikasyon mamullerini selem yoluyla satmak suretiyle muhtaç olduğu nakit parasını temin ediyor ve istediği şeyi yapabiliyor.

Selem'in Şartları:

1- Bedelin muayyen olması,

2- Akid meclisinde teslim edilmesi, yalnız Maliki ailmlerine göre üç gün zarfında teslimi yeterlidir.

3- Bedel ile müslemü fihin altın, gümüş ve itabari para olmaması,

4- Müslemü fihin cinsi ve nevinin malum olması,

5- Müslemü fihin misli olması yani ölçüye veya tartıya tabi olması veya fabrikasyon mamulü olması,

6- Teslim edileceği zaman ve mekanın belli olması,

7- Müslemü fihinin teslimi mümkün olması.

Bu şartlardan birisi olmadığı takdirde selem muamelesi caiz değildir.

h) İstinsa :

İstisna ayakkabı, tencere, tepsi, koltuk ve taksi gibi mamulleri eliyle veya fabrika vasıtasıyla icat eden sanatkar ile alışveriş akdini yapmaktır. İstisna akdi mevcut olmayan bir şey üzerine vaki olduğundan bir yönden seleme benziyor. Ancak ondan ayrı yönü, bedelin peşin olarak teslim edilmesinin ve misliyattan olmasının şart olmamasıdır. Şafii, Maliki ve Hanbeli mezheplerine göre istisna, selem şartlarına haiz olursa caizdir, yoksa caiz değildir. Hanefi mezhebine göre ise selem şartlarına haiz olsun, olmasın caizdir. Bu mezhebin en kuvvetli görüşü istisna bir vaat değil kesin bir bey olmasıdır. Hem sipariş veren, hem alan kimse istisna yolu ile ihtiyacını karşılayabiliyor. Yalnız Ebu Yusuf'a göre kesin ve bağlayıcıdır ve bu görüş müftebihtir.

1) LEASİNG (FİNANSAL KİRALAMA) Herhangi bir malı müşteri olacak kimseye belli bir süre için kiraya verip onun bitiminde kiracıya, düşük bir fiyatla onu satma vaadinde bulunmaktır. Aslında söz konusu olan malı kiraya vermek görüntüsü bulunsa da onu taksitle satıp mülkiyetini taksidin bitimine kadar elde tutmaktır, sonra alışveriş muamelesini vermektir. Bu tür alışveriş A.B.D'inde 1953 tarihinde ortaya çıkmıştır. 1966 tarihinde Fransada kanunlaşmıştır.

İslam hukukuna göre böyle bir muamelede verilen alışveriş vaadi mecburi tutulmayıp sadece kira akdi yapılırsa caizdir, diye şart koşulursa caiz değildir. Bir yönden leasing muamelesi bey'ulvefaya benzer. Bey'ulvefanın anlamı şudur; birisi ihtiyaca binaen ev ve tarla gibi bir malını başkasına belli bir fiyatla satıyor ve (bana verdiğin bedeli sana getirdiğim takdirde sen benim bu malımı bana geri vereceksin) diyor ve müşteri de aynı şekilde kabul ediyor. İslam hukukçularının çoğuna göre bu tür alışveriş caiz değildir. Zira alışverişin geçiciliği ve koşulu olmaz. Ancak Buhara alimleri ihtiyaca binaen caiz görmüşler. Caizdir diyenlere göre hareket edilirse verilen vaad bağlayıcı mı, değilmi diye tartışılmalıdır.

Görüldüğü gibi hem leasing muamelesinde hem de bey'ulvefada birer alışveriş ve birer vaad bulunmaktadır. Söz konusu olan bu muamelede mal kirada olduğu süre içerisinde mal sahibinin değil kiralayanındır. Bunun için kiralayıcı olan kimsenin muhtemel zararı önlemek için sigorta yaptıracak olursa sigorta parasını kiracıya ödetmek doğru değildir.

Ayrıca bu mal, kira süresi içerisinde telef olursa sigorta şirketinin vereceği tazminat kiracıya değil kiralayana verilecektir ve böylece kiracı iki yönden mağdur olur; hem kira bedeli alışveriş adına istinaden yüksek tutuluyor hem de sigorta parasını yatırdığı halde tazminattan faydalanınıyor. Bunun için leasing meselesinde sigorta yapılacak olursa, onun parasının miktarı hesaplanıp kira bedeline eklenmeli ve mal sahibi tarafından yapılmalıdır.

Kira süresi içerisinde mal telef olursa veya ziyan meydana gelirse, kiracının kusuru olmadıktan sonra sorumlu değildir. Ancak kullanırken böyle bir şey olursa sorumlu olur. Hem mal telef olursa kiracı onun benzerini yerine koyup yeniden kiraya vermek zorunda değildir.

Binaenaleyh bu olumsuzluklara bakılırsa, bu muamelenin cevazı yönünde fetva verilirse de onun yerine taksitle alışveriş yapılırsa daha uygun olur.

BORSA

Borsa, hazine bonosu, devlet tahvilleri ve hisse senetlerinin alışverişinin yapıldığı yerdir.

İki çeşit piyasa vardır.

1- Herkesin bildiği piyasadır ki bu piyasada emtia ve mevcut mallar satılmaktadır. Günlük ve mevsimlik ihtiyacının karşılanması için bu tip piyasaya başvurulmaktadır. Bu tip piyasa çok eskilere dayanıyor.

2- Hisse senetleri hazine bonosu ve devlet veya şirket tahvillerinin içinde satıldığı piyasadır ki buna borsa denir. Bu tip piyasa da borsa çok eski bir maziye sahip değildir. 16. asırda Belçika'nın Broges şehrinde ortaya çıkmıştır. Bu ismi taşımasının sebebi hakkında iki görüş serdedilmektedir.

a) 16. asırda bu kabil ticaretle uğraşan Belçika tüccarlarının

içinde toplanıp alışveriş yaptıkları bir otelin isminden alınmadır.

b) Bu isim, bu tip ticaretle uğraşan tüccarların evinde toplandıkları bir tüccarın isminden alınmadır.

Türkiye'de başlangıç tarihi l866'da "Dersaadet Tahvilat Borsası" ismiyle açılmıştır. Borsanın doğup büyüdüğü yer, Avrupa'nın ortası olan Belçika olduğu için her iki yönüyle İslam'a uygundur demek mümkün değildir. Ancak İslam hukuku, şirket konusu ile hisselerin satışını uzun uzadıya dile getirdiği için İslam hukukçularına yabancı bir konu sayılmıyor.

İslam hukukunun sözkonusu ettiği birçok misallerden birisini verelim: Ortak olan kimse şirketteki hissesini, ortağına satabildiği gibi başkasına da satabilir, Ancak başkasına satacak olursa ortağı şüfa hakkına sahiptir, isterse müşterinin parasını verir ve satın aldığı hisseyi geri alır. Görüldüğü gibi şirketteki hisse satışını dile getiriyor ve İslam hukuku daha borsa meselesi ortaya çıkılmadan önce hisse alışverişini dile getirmiştir.

Borsanın Faydaları: Borsanın çok faydaları vardır. Söz konusu faydalar, ezcümle şunlardır:

1- Bir fabrika veya şirket alacak kadar gücü yetmeyen bir kimse, gücü nisbetinde ondan birkaç hisse alıp elindeki parasını değerlendirme imkanına kavuşmaktadır. Şayet satın aldığı hisseleriyle ticaret yaparsa yani hisse alıp satıyor ve ticaretiyle uğraşıyorsa bunda beis yoktur. Emtia ticaretini yapmak caiz olduğu gibi hisse ticareti yapmaktada beis yoktur. Yoksa satın aldığı hisseleri satmayıp elinde tutuyorsa fabrikanın veya şirketin elde edeceği kazancı ne ise kendisine düşeni alıp geçimini bu yolla sağlıyorsa yine caiz ve güzel bir şeydir.

2- Fabrika veya şirket sahibi birkaç hissesini satışa çıkarıp repo ve faizin ağır yükünün altına girmeden ihtiyacını karşılamak ve muhtaç olduğu finansı temin etmektedir.

3- Piyasayı canlı tutmaktır. Yalnız biraz önce söylediğimiz gibi bu piyasa Müslüman olmayan bir çevrede doğup büyüdüğü için her yönüyle İslami usullere göre cereyan etmiyor. İslam'a uyan tarafı varsa uymayan tarafı da vardır. Onu devre dışı bırakıp terketmek de mümkün değildir. Zira buna ihtiyaç vardır. Öyleyse onu analize edip İslam'a uymayan tarafı bertaraf edilerek kalanını İslamlaştırmak lazımdır. Hz. Ömer (r.a.) zamanında Suriye ile Irak fethedildikten sonra oradaki mali işlem mevzuatında yapıldığı gibi. İslam'dan önce Suriye'de Bizans Devleti, Irak 'ta ise Fars Devleti vardı. Bunlar İslam toprağına katıldıktan sonra oradaki mali işlem mevzuları gözden geçirildi ve İslam' a muhalif olan şeyler atıldı.

Borsada 3 Tip Senet Satılmaktadır:

1- Devlet veya şirket tahvilleri: Bunun anlamı şudur; devlet bazı acil ihtiyacını karşılamak için iç borçlanmaya gitmek zorunda kalabiliyor. Bunun için devlet tahvillerini çıkarıp piyasaya arzediyor. Bunları isteyen vatandaşlardan ödünç para alıyor. Devlet ileriki senelerde aldığı ödüncü, iade etmekle beraber tahvilde gösterilen ve kendisine ait olan bir kaynaktan elde edilen mahsülün bir kısmını bu tahvil sahiplerine yereceğine dair taahhüd ediyor.

2- Hazine bonosudur: Hazine bonosu demek devlet, vatandaşlardan ödünç alıyor, buna mukabil belli bir faiz vereceğini taahhüd ediyor ve bonoyu, ödünç veren vatandaşa veriyor. Mesela; devlet bir seneliğine ödünç olarak aldığı 100 milyon lira mukabilinde 200 milyonluk bir bono senedini veriyor. Bu her iki tip senet de faizli oldukları için alışverişIeri ve teamülleri caiz değildir.

3- Hisse senedidir: Hisse senedi eşit bölümlere bölünmüş bir fabrikanın veya şirketin satılmış olan her hissesine mukabil verilen seneddir. Bu senet sahibi hissesinin nisbetine göre şirkete veya fabrikaya ortaktır.

Hisse Senedinin Özellikleri: Hisse senedinin bir takım özellikleri vardır. En önemlileri şunlardır:

a) Alınıp satılabilmesi,

b) Her hissedarın hisseninin değerine göre sorumlu olması,

c) Bölünmesi,

d) Hissedarın denetleme hakkına sahip olması,

e) Genel kurul seçiminde oy hakkına sahip olması,

f) Şirketin veya fabrikanın satılmış hisselerinin eşit olması, elde edilen karın hissedarlara eşit olarak bölünmesidir. Buna göre hissedar olan kimse idarecilerin yanlışlıkları sebebiyle onlara dava açabilir.

g) Şirket tasfiye edilecek olursa, şirketin mevcut malları hissedarlara eşit olarak bölünmeli.

Hisse Senedinin Çeşitleri:

a) Nama yazılı hisse senedi,

b) Hamiline yazılı hisse senedi.

Bu tip hisse senedinin çalışması, kaybolması, gasbedilmesi söz konusu olabileceğinden ve dolayısıyla fabrikaya veya şirkete ortak olan kimse

bilinmediğinden birçok ülkeler onun teamülünü yasaklamışlardır.

c) İmtiyazi hisse senedi,

Bunun özelliği sahibine bazı haklar tanınır, mesela; karın % 15' i kendisine verilir, kalanı da diğer hisse sahiplerine eşit olarak taksim edilir. Yine şirket tasfiye edilecek olursa önce imtiyazlı senet sahibine değeri ne ise verilir. Kalanı da diğer hisse sahiplerine eşit olarak taksim edilir. İslam hukukunda imtiyazlı hisse diye bir şey kabul edilmez. Bu hususta Fethul Kadir şöyle diyor: "Ortaklardan birisine imtiyazı tanınıp bir miktar para şart koşulursa caiz değildir."

d) Normal hisse senedi, Ayrı bir yönden de hisse senedi iki türlüdür: 1- Faiz müessesesi, şarap fabrikası ve uyuşturucu madde imalathanesi gibi İslam'ın yasakladığı müesseselerin hisse senedidir. Bu tip hisse senedini satmak, satın almak ve şirketini kurmak caiz değildir.

2- Bunun dışındaki hisse senetleridir. Onlar da iki kısımdır;

a) Sermayesi helal ve meşru bir çizgi içerisinde çalışan müesseselerin hisse senetleridir. Bunlar alışveriş şartlarına haiz olduktan sonra hem alınabilir, hem satılabilir.

b) Sermayesi helal olan müesseselerin hisse senetleridir. Durum öyle olmakla beraber yapılan alışverişin İslami usule göre yapılıp yapılmadığına dikkat edilmez. Paraları faizli müesselere yatırırlar. İhtiyaç olduğu zamanda faizli kredi almaktan çekinmezler. Bu tip hisse senetlerini alıp satma hususunda ihtilaf vardır.

Bir görüşe göre caiz değildir. Çünkü böyle bir hisse alan kimsenin şirkete veya fabrikaya ortak olması hasebiyle onun namına şirketin veya fabrikanın parası faiz müessesesine yatırılıyor, faizli kredi alınıyor, durum "böyle olunca elbette ortaklar da mesul olacaktır.

Diğer bir görüşe göre caizdir. Ebu Zehra, Ali El Hafif ve Abdülaziz El Hayyat gibi asrımızın güzide alimleri şu görüşdedirle;r: Bunlara göre haram ve helal ile karışık bir malın çoğu helal ise onu alıp satmakta bir sakınca yoktur. Bu hususta Kasani şöyle diyor: Herhangi bir malın çoğu helal ise onu alıp satmakta bir beis yoktur. Yalnız şirketin veya fabrikanın parasını faiz müessesesine yatıran ve ondan faizli kredi alan kimse kesin olarak mesuldür. Şunu da ilave etmek isterim. Fıkıh kitaplarının kaydettiklerine göre haram ve helale riayet etmeyen gayri müslimlerle alışveriş yapmak hususunda bir sakınca yoktur.

Hisse senedinin değeri: Hisse senedi değer yönünden 4 çeşittir.

1- Nominal değer: Hisse senedinde yazılan değerdir.

2- Piyasa değeri: Bu değer arz ve talebe göre değişir.

3- İhraç değeri: Bazen fabrika veya şirket bazı hisse senetlerini hisse senedinde yazılı olan değerden daha düşük değerle satışa çıkarıyor. Bunu yapmaktan maksat sermayeyi artırmaktır.

4- Hakiki değer: Hisse senedinin, menkul ve gayri menkul şirketin mallarında hak ettiği paydır. Bu değer hisse senedinde yazılı olan değerden düşük olabileceği gibi yüksek te olabilir ki bu durum şirketin başarısına gölge oluyor.

Borsa işlemi: Peşin ve vadeli olmak üzere borsa işlemi 2 türlüdür.

1- Peşin işlem şöyledir. Hisse senedini veya tahvil senedini almak isteyen kimse borsa simsarını araya sokar ve kendisine şu kadar fiyat verebileceğini veya o gün en düşük fiyat neyse onunla alabileceğini bildirir. Şayet sipariş gerçekleşirse, satılan şey müşterinin hesabına geçirilir. Müşteri de en kısa zamanda bedelini teslim edecektir. Satıcı da hisse senedini, aynı süre içinde takdim edecektir. Müşteri de hesap kesme günü gelmeden hisse senedini başkasına satabilir.

2- Vadeli işlem: Bu da iki çeşittir:

a) Kredili Satış İşlemi: Kredili satış işleminde mal hemen teslim edilir, bedel ise ileriki tarihte teslim edilecektir. İslam hukukuna göre böyle bir alış veriş caizdir. Onda hiçbir sakınca yoktur.

b) Vadeli Satış İşlemi: Vadeli satış işlemi hem mal, hemde bedel ileri bir tarihte teslim edilecektir. Bu ise caiz değildir.

SONUÇ:

Borsada cereyan eden teamülerin tümü haramdır veya helaldir demek doğru değildir. Bunun helali olduğu gibi haramı da vardır. Bunun için bunları birbirinden ayırıp bilmek lazımdır. Helalini bilip onunla teamül etmek ve haramdan uzak durmak gerekir.

İslam hukukuna göre devlet tahvilleri, hazine bonosu, imtiyazlı hisse senetleri ve vadeli satış işleriyle teamül etmek caiz değildir. Bunların dışındaki hisse senetlerine gelince, İslam'ın çizdiği çizgi dahilinde yürütülecek olursa caizdir. Bunun için borsada çalışanların dikkatli olmaları gerekir.

SORU 605 -İslam dinine göre İslam'ı ve Müslümanları savunmak, devleti ayakta tutan ordu ve memurları geçindirmek için devletin geliri yetmediği takdirde ölçülü ve adaletli bir şekilde vatandaşlardan vergi almak caiz midir?

CEVAP: İslam dinine göre devletin malı ve özel imkanları yetmediği takdirde devleti ayakta tutan orduyu beslemek ve muhtaç olduğu araç ve gereci temin ederek Müslümanları ve İslam'ı korumak için vatandaşlardan vergi almakta bir sakınca yoktur. Zekatın farz olması yanında bir mani teşkil etmez.

SORU 606 -İslam'da ihtiyaca binaen devlet, vatandaşın malını istimlak edebilir mi?

CEVAP: İslam'a göre amme menfaati için devlet, ferdin özel mülkiyetine de müdahale edebilir. Peygamber (sav) ve Huleta-i Raşidin, özellikle Hz. Ömer (r.a) zamanlarında bu gibi şeyler vuku bulmuştur. Bir misal verelim: Zeynul Abidin (r.a)'den rivayet edilmiştir: Cündüp bin Semure"nin Ensardan bir zatın hurmalığında bir tek hurma ağacı vardı. Bunun için kendisi ve çocukları o hurmalığa girerek Ensariye zarar veriyorlardı. Bunun üzerine Peygamber (sav)'e şikayet etti. Peygamber (sav) de Semure'ye o hurma ağacını sat dedi. Fakat Cündüp, muvafakat etmedi. Peygamber (sav): "Öyleyse Cennet'te misli kadar sana verilmek üzere onu hibe et dedi. Ama Cündüp yine muvafakat etmedi. Bu sebeple Peygamber (sav) kendisine dönerek: "Sen zararlısın" dedi. Sonra Ensariye dönerek: "Git onun ağacını kes" dedi.

Ayrıca Mescid'ül Haram Müslümanlara dar gelip kafi gelmeyince Ashab-ı Kiram mescidin yanında bulunan arsa sahiplerine başvurarak para mukabilinde oraları Mescid-i Haram'a vermelerini teklif ettiler. Fakat, arsa sahipleri kabul etmediler. Bunun üzerine Halife arsayı zorla satın alarak camiye kattılar.

SORU 607 -İslam'a göre her hangi bir kimsenin kazancı gayri meşru ise ona karşı devletin yapması gereken şey nedir; bu kazanç kendisine bırakılabilir mi?

CEVAP: İslam'a göre içki, kumar, riba ve fuhuş gibi gayri meşru yollarla kazanç sağlanmışsa devletin yapması gereken şey gayri meşru kazancı müsadere edip elinden almaktır. Ancak hak sahibi bilmiyorsa o hakkı kendisine geri verilir. Hak sahibi bilinmiyorsa ya beytül male devir edilecek veya fakir ve muhtaç kimselere aktarılacaktır.

Hz. Ömer bir dilencinin, ihtiyacından fazla dilenip yiyecek stok ettiğini öğrenince onu müsadere etti.

SORU 608- Bir kimsenin elinde meşru olmayan bir mal bulunsa ne yapması icap eder?

CEVAP: Bir kimsenin elinde meşru olmayan bir mal bulunsa bakılır. Mal sahibi biliniyorsa mutlaka onu sahibine iade etmesi gerekir. Mal sahibi bilinmiyorsa veya ölmüş ve varisi kalmamış ise, onu vebalden kurtulmak gayesiyle tasadduk edecektir. Ancak eldeki helal olmayan mal, miras olarak intikal etmiş ise ve sahibi bilinmiyorsa varis için mubah olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Varis için mubahtır diyen olduğu gibi haramdır, diyen de olmuştur. İhtiyaten onu tasadduk etmek daha evladır.

SORU 609 -Düşmanların istilasına maruz kalmış Müslüman bir beldenin sakinleri mükellef kılındıkları vergiyi ödememeleri halinde cezaya çarptırılıp, kendilerinden kat kat vergi alınacağını bilmektedirler, bu durumda vergi ödemeleri caiz midir?

CEVAP: Müslümanlar vergi vermek suretiyle hürriyet içerisinde dinin icaplarını yerine getirip şeairi İslamiyeyi ilan edebilirlerse kendi memleketlerinde kalmaları caiz olduğu gibi kafirlere verdikleri vergiden dolayı da mesul değillerdir. Hatta vermedikleri takdirde ceza ve zarar söz konusu olacaksa vermeleri vaciptir. Yalnız bu vergiyi verecek olan kimse Müslümanlara zarar getirmemek şartıyla herhangi bir yoldan verdiği malın miktarını alabilirse alsın. Ve bu yönden mesul olmayacaktır.

ŞiRKET

FONLARDAN ELDE EDİLEN GELİR

SORU 560 -Birkaç kişi ticari bir şirket kurduk. Şirketimiz herkese açıktır, herkes girebilir. Bu şirketin, üç aylık, altı aylık, bir yıllık ve hudutsuz olmak üzere dört çeşit fonu vardır. Şirketin elde ettiği kazancı da zaman ve sermaye nispetine göre dağıtıyoruz. Mesela; üç ve altı aylık fonda toplanan para ile birşeyler satın alınır. Sonra da satın alınan şeylerden bir kısmı peşin, bir kısmı da diyelim ki, üç veya altı aylık gibi muhtelif zamanlarda ölçülen vade ile satılır. Üç ay dolunca üç aylık fona parasını yatırmış olan kimsenin ana parasıyla, zaman nispetine göre ayarlanan kazancı kendisine verilir. Yani, altı aylık kazancı, üç aylık ile altı aylık para yatırılmış olan sermayelere zaman nispetine göre dağıtıyoruz. Acaba bu muamele İslam Hukuku'na göre caiz midir?

CEVAP: Şirket için satın alınan ve satılan şeyin bedeli şirketin malıdır. Parasını üç aylık fona yatırmış olan kimse üç ay geçtikten sonra İslam Hukuku'na göre ortaklıktan çıkmış sayılır. Çünkü, o parasıyla ticaret yapmak için şirkete üç aya kadar izin vermiştir. Diğer bir ifade ile üç aya kadar şirketi vekil olarak tayin etmiştir. Üç ay geçince vekalet sona ermiş bulunuyor. Bunun için üç ay sonra, peşin olarak satılmış olan malların kazancı hesaplanıp hak sahiplerine verilecektir.

Altı aylık vade ile satılmış olan şeylerin kazancı da vade ve zamandan dolayı nispeti yükseldiğinden, zaman nispetine göre dağıtılabilecektir.

Haskefi ile İbni Abidin, Ebu's-Suud'un vermiş olduğu fetvanın ışığında şöyle bir açıklamada bulunuyor: Bir kimse peşin olarak bir şey satın alır. sonra 10 ay vade ile yirmiye satarsa, müşteri de beş ay sonra borcunu ödediği taktirde sadece onbeşe müstehak olur. Görülüyor ki bu işte zaman ve vadenin rolü vardır. Bunun için bir miktar para sözkonusu şirkete üç aylığına, diğer bir miktar da altı aylığına bırakılır ve her ikisiyle bir şey satın alınırsa ve bir kısmı veya hepsi altı ay vade ile satılırsa elde edilen kazancın zaman nisbetine göre dağıtılmasında dini bir sakınca olmayacağı kanaatindeyiz.

Taksitle yapılan satış da böyledir. Mesela bir kimse yüz bin lira değerindeki bir şeyi, taksit ile yüzelli bin liraya beş aya kadar vade ile satın alırsa, yani her ay için on bin vade farkı eklenirse ve bir ay geçtikten sonra imkan bulup hepsini ödemek isterse sadece yüzonbin lira vermekle mükelleftir.

Şafii mezhebinde böyle bir şey yoktur. Bedel tahakkuk ettikten sonra zamanından evvel verilse de ondan bir indirimin yapılması söz konusu olamaz.

İSLAMA GÖRE ŞİRKET ÇEŞİTLERİ

SORU 561 -Bugün piyasada bulunan şirketler ile İslam'ın kabul ettiği şirketler arasında bir uyumsuzluk var mıdır?

CEVAP: Piyasada bulunan şirketler ile İslam'ın kabul ettiği şirketler arasında uyumsuzluk bulunup bulunmadığını anlamak için her ikisini gözden geçirmek gerekir. O zaman birbirine uyumlu mu, uyumlu değil mi ortaya çıkar.

İslam' da şirket iki kısma ayrılır.

1- Mülk şirketi,

2- Akid şirketi.

Mülk şirketi; veraset ve hibe gibi bir yol ile iki kişi veya daha fazla kimsenin bir şeye malik olmalarıdır. Bu şirkette ortak olanlardan hiç birisi ortağın izni olmadan müşterek malda tasarruf edemez.

Akid şirketi de beş kısma ayrılır:

1- Şirketülnamal veya şiketülebdan, yani iş şirketidir. Mesela terzi, marangoz, simsar ve hamal gibi bedenen çalışan kimseler bir araya gelerek yapacakları çalışma neticesinde elde ettikleri mahsulde ortak olmak için akid yaparlar. Bu şirket uzun bir zaman için olabileceği gibi kısa bir zaman için de olabilir. Bunun sermayesi para veya başka bir çeşit mal değildir. Sermaye, beden ve çalışmadır.

2- Şirketi müfavezedir. Bir şirket, sermaye, kar ve tasarruf ta müsavi olmak üzere ortakların yaptıkları akitdir. Bu ortaklıkta ortaklardan birisi üzerine gasb ve kefalet gibi bir sebeble bir şey terettüp ederse diğer ortaklara da terettüp eder. Çünkü bu şirket hem kefalet, hem de vekalet akitlerini içine alır, bunun sermayesi maldır.

3- Şirketülvücühtur. Birden fazla kimsenin sermayeleri olmadığı halde itibar ve şerefe dayanarak veresiye mal alıp satmak ve karı bölüşmek üzere yaptıkları akittir. Bu şirkette sermaye; kredi ve itibardır.

4- Şirketi İnandır. Bu şirket ticaret yapmak gayesiyle birkaç kişinin bir araya gelip müşterek bir sermaye meydana getirerek üzerine akit yapmalarıdır. Bu şirkette ortakların koydukları hisselerin ve ortaklar için şart koşulan kazanç nisbeti eşit olabileceği gibi farklı da

olabilir.

Hangi çeşit şirket olursa olsun, Hanefi mezhebine göre ortaklardan birisi yönetici veya muhasebeci olarak tayin edilirse kendisine maaş bağlanmaz. Ancak Hanefi mezhebinde kazançtan hissesi daha yüksek tutulabilir. Mesela, beş kişi bir araya gelerek her birisi birer milyon lira getirip şirket kurar ve aralarından birisini yönetici olarak tayin ederlerse belli bir nisbette kendisine maaş bağlanamaz. Ancak yönetici için kazancın yüzde kırkı, diğer ortakların

her birisi için de yüzde onbeşi olmak üzere anlaşma yaparlarsa caizdir. Şafii mezhebine göre ise şirkette çalışan bir ortak için maaş bağlanabilir.

Şafii mezhebine göre bu dört çeşit şirketten yalnız İnan şirketi caizdir. Ayrıca bir ortak diğer ortakların izni olmadan ne veresiye verebilir, ne de müşterek malı bir yere götürebilir.

5- Mudarabe şirketidir. Bir taraftan sermaye diğer taraftan çalışma olmak üzere iki kişi veya daha fazla kimseler arasında kurulan bir çeşit ortaklıktır. Mudarabe ortaklığı İslam'dan önce halk arasında yaygın bir halde idi. Peygamber (sav) geldikten sonra bu tip muamele devam etti. Ve buna engel olmadı. Ayrıca bu hususta icma-ı ümmet de vaki oldu. Bu şirket, icab ve kabul ile münakid olur. Mesela, sermaye sahibi birisine: kazancı aramızda yarı yarıya bölmek üzere şu sermayeyi al, çalıştır dese o adam da "kabul ettim" dediği takdirde bu şirket münakid olmuş olur. Para sahibi çalışan kimseye "falan vakitte şu malı al, sat veya falan memlekette alışveriş yap" gibi bir şart koşarsa şarta riayet etmek icap eder. Şayet alış-verişte ziyan olursa kazançtan düşürülür. Kazanç yok ise ziyan sermayeye yüklenir.

Bu kısa açıklamayı yaptıktan sonra günümüzdeki diğer şirketleri gözden geçirelim.

Şirket. mevcut kanunlara göre iki çeşittir.

1- Şahıs şirketi,

2- Mal şirketidir.

Mal şirketi sadece sermayeye dayanıp ortakların kendisinde rolü olmayan şirkettir. Bu şirket Anonim şirketidir. Bu şirket bir ünvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mevcut mala göre sorumlu olan bir şirkettir. Ortakların mesuliyeti, taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur. Yani infisah etmiş olsa dahi şirket borcundan dolayı şirketlerin şahsen dava ve takip edilmelerine kanunen imkan yoktur.

Hususi kanunlarda aksine hüküm olmadıkça esas sermaye miktarı beşyüzbin Türk lirasından aşağı olamaz, kurulması için, şirkette pay sahibi enaz beş kurucunun bulunması şarttır. Bu şirket, şahıs şirketi olmadığı ve iflas halinde ortaklar şirket borcundan sorumlu sayılmadıkları için İslam'a uygun sayılan bir şirket değildir. Şirket, iflas veya infisah halinde ortaklar, hisseleri nisbetinde şirket borcundan sorumludur şeklinde ufak bir tadilat yapılırsa İslami şekle dönüşebilir.

Şahsi şirket ise üç kısımdır.

1- Komandit şirketi: Ticari bir işletmeyi bir ticaret ünvanı altında işletmek maksadıyla kurulan ve şirket alacaklarına karşı ortaklardan bir veya birkaçının mesuliyeti tahdit edilmemiş ve diğer ortak veya ortakların mesuliyeti muayyen bir sermaye ile tahdit edilmiş olan şirket komandit şirkettir.

Mesuliyeti mahdut olmayan ortaklara komandite mesuliyeti mahdut olanlara komanditer denir.

Bir komandit şirketin iflası halinde şirket alacaklıları, alacaklarını almadıkça ortaklar şahsi alacaklar için şirket mallarına müracaat edemezler. Bu şirket, bu haliyle yani başka şartlarla rayından çıkarılmazsa İslam'a muhalif sayılmaz.

Ancak sorumluluk hususunda konamdite ile komanditer arasında fark yoktur. Yani dinen komandite hissesi nisbetinde sorumlu olduğu gibi komanditer de hissesi nisbetinde sorumludur.

2- Limited şirketi: İki veya fazla hakiki veya hükmi şahıs tarafindan bir ticaret ünvanı altında kurulup ortaklarının mesuliyeti, koymasını taahhüt ettikleri sermaye ile mahdut ve esas sermayesi muayyen olan şirkete limited şirketi denir.

Ortakların sayısı ikiden az ve elliden çok olamaz.

Limited şirketinde, sermayenin enaz onbin Türk lirası olması şarttır. Bu şirkette ortak olanların mesuliyeti, koydukları sermaye ile mahdut olduğu ve iflas halinde kendi özel mallarına sirayet etmediği için İslam'ın kabul ettiği şirket anlayışına ters düşer. Bununla beraber ufak bir tadilatla muhalefet ortadan kalkar.

3- Kollektif şirketi: Ticari bir işletmeyi bir ticaret ünvanı altında işletmek maksadıyla hakiki şahıslar arasında kurulan ve ortaklarından hiç birisinin mesuliyeti şirket alacaklılarına karşı tahdit edilmemiş olan şirkettir.

Ortaklar, şirkette borç ve taahhütlerinden dolayı müteselsilen ve bütün mallarıyla mesuldurlar. Bu şirket, şirketü'l-i'nana yakındır. Hülasa kollektif şirketi İslam'a muhalif olan şartlarla rayından çıkarılmazsa dinen onda hiçbir sakınca yoktur. Komandit şirketde komandit ile komanditer koyduğu hissesi nisbetinde sorumlu olursa onda da sıkınca yoktur. Fakat Anonim ve Limited şirketlerde sorumluluk müşterek sermayeye bölündüğü için İslam'a muhalif olur.

SORU 562 -Hanefi mezhebine göre şirketi müfavaza ile şirketi inanın ortak özellikleri nelerdir?

CEVAP: Şirketi müfavaza ile şirketü'l-inanın ortak özellikleri şunlardır.

1- Sermayenin cinsi ve vasfi ayrı ayrı olsa da caizdir.

2- Ortakların koydukları sermaye birbirine karışmadığı halde sahihtir. 3- Sermaye teslim edilmezse de şirket akdi tamam olur.

4- Her ortak alış-veriş gibi şeylerde bir vekil tayin edebilir.

5- Her ortak, şirket için çalışacak kimseyi tutabilir.

6- Her ortak, gerekirse şirket malını başkasına emanet bırakabilir.

7- Her ortak, başkasına sermaye vererek çalıştırabilir.

8- Şirket malından, izin olmadığı halde teberru etmek caiz değildir.

9- Şirket malından bir şey satılmış ise feshini gerektiren bir husus varsa her ortak feshe yetkilidir.

10- Her ortak, veresiye satmak hususunda yetkilidir.

11- Hiçbir ortak, şirket malını kendi özel malına karıştıramaz.

SORU 563 -Şirketi müfavaza'nın özellikleri nelerdir?

CEVAP: Şirket-i müfavaza'nın özellikleri şunlardır:

1- Herhangi bir ortak havaic-i asliyye hariç ne alırsa şirket malı sayılır.

2- Bütün ortaklar bir ortaklığın ticaret ve benzeri şeylerden olan borcundan sorumludurlar.

3- Ortaklardan birisinin yapılan akdin hukukuna sahip çıkması, kusur sebebiyle "satın alınmış olan şeyi" geri çevirmesi gibi.

4- Ortağın tasarrufu hem kendisi, hem ortakları için muteberdir.

5- Müfavaza şirketinde ortaklardan birisi İnan ortaklağıyla ortaklık akdini yapabilir.

6- Her ortak babası, dedesi ve oğlu gibi kendisi için şahitliği muteber olmayan kimseye şirket malını satabilir.

SORU 564 -Şirketi İnan'ın özellikleri nelerdir?

CEVAP: Şirketi 'İnan'ın özellikleri şunlardır:

1- Ortaklardan birisi bir şey alırsa şirketin malı sayılmaz.

2- Ortaklar ortağın borcundan sorumlu değildir.

3- Her ortak, yapılan akdin hukukuna sahip çıkmaz.

4- Ortağın tasarrufu sadece şirkete hasdır.

5- Babası ve oğlu gibi kendisi için şahitliği muteber olmayan kimseye satış yaptığı takdirde bu satış ortağın hissesinde muteber değildir.

6- Ortakların izni olmadan hiçbir ortak yeni bir ortağı şirkete alamaz.

SORU 565 -Bir kimse birisine bir miktar para verir. "Şu para ile alış-veriş yap, ne kadar kazanırsan senin olsun. Yalnız her ayda şu kadar para bana vereceksin, ziyan ettiğin zaman da beni ilgilendirmez" dese, o adam da kabul etse böyle bir muamele caiz midir?

CEVAP: Bu şart ile yapılan mudarebe akdi fasit olup, alınan para haramdır, dinen bütün kazanç sermaye sahibine ait olup, çalışana da ücretü'l-misl

verilecektir.

SORU 566 -Şirket fasit olursa ne lazım gelir?

CEVAP: Şirket fasit olursa aşağıda zikredilen hükümler terettüp eder:

1- Şirkette sermaye olmazsa kazanç, çalışana aittir.

2- Bir taraftan sermaye diğer taraftan çalışma olursa kazanç, sermaye sahibine ait olup çalışana da ücretü'l misl verilecektir.

3- Sermaye müşterek ise sermayedeki paylara göredir.

İSLAMA GORE SİGORTA ŞİRKETİ KURMAK

SORU 567 -Bir sigorta şirketi kurmak arzusunda bulunan Müslümanlar hangi şartlara riayet edeceklerdir?

CEVAP: Sigorta meselesi aslında Türkiye'yi aşan bir meseledir. İslam aleminin her ülkesinde sigorta hakkında çeşitli mütalaalar yürütülmektedir. Helaldır diyenler olduğu gibi haramdır diyenler de olmuştur. Bunun için burada konu üzerine serdedilen mütalaaların bir kısmını naklettikten sonra kanaatimi beyan edeceğim.

Sigorta takriben iki asır önce İslam aleminde ismi duyulmuş, ondan söz edilmiştir. O zaman merkezi Avrupa'da bulunan sigorta şirketlerinin temsilcileri, deniz kenarındaki bazı İslami şehirlerde bulunup Avrupa'ya giden gemilerle taşınan malların sigortasını yapmaya başlamış ve İslam aleminde bazı ortaklar temin etmek süretiyle orada da yerleşmişlerdi.

Suriye ulemasından Dr. Mustafa al Zerka ile Mısır ulemasından Muhammed Abduh, Şeldut, Dr. Muhammed el Behiy gibi kimseler sigorta şirketinin bir yardımlaşma şirketi olduğuna ve dolayısıyla de meşruluğuna hükmetmişlerdir. Dr. Muhammed el-Behiyy bu hususta özet olarak şöyle bir mütalaa yürütmüştür:Sigorta akdi bir satış akdi değil, mağdur olan kimselerin musibetlerini hafifletip onlara yardım elini uzatmak için yapılan bir yardımlaşma ve dayanışma akdidir. İster mal ister hayat sigortası olsun, dayanışma ve yardımlaşmadan başka bir şey değildir. Mesela köylü davarlarını, tüccar ticaret eşyasını, ev sahibi evini, araba sahibi arabasını sigorta ettiriyor.Çünkü zarara girmenin zor olduğunu, tek başına musibet

yükünü kaldıramayacağını, ancak başkasının yardımıyla yükün hafifleyeceğini biliyor. Hayatını sigorta ettiren kimse de hayatını korumak için sigortaya baş vuruyor. Ecelin Allah'ın elinde olduğunu, zamanı gelince onu kimsenin erteleyemeyeceğini biliyor. Sigortaya başvurmaktaki gayesi, erken öldüğü taktirde aile efradına bir yardım kaynağı temin etmektir" diyor.

İmam Nevevi'nin el Mecmu adlı kitabının tetimmesini yazan büyük fakih Muhammed Necib el Muti de şöyle diyor: " Sigorta kurumu tarafından üyelere verilen tazminatın mübah olması hususunda ihtilaf yoktur. Çünkü daha önce dediğimiz gibi bir kimse birisine " Malını at ben öderim " dese mal sahibi malını attığı takdirde ödemeyi taahhüd eden kimse onu ödemeye mecburdur.

Mısır ulemasından Mustafa al-Hammami ile İbn Abidin ve Rabitatü'l Alemi İslamiye'nin fıkıh heyeti Heye'tü Kibar'ül Ulema da sigortanın haram olduğunu belirtiyorlar. Mustafa al-Hammami, kitabında şöyle diyor: Sigortanın bütün çeşitleri haramdır. Aynen piyangonun bir nevidir. Çünkü sigorta şirketi evini sigorta etmek isteyen kimseye "Her yıl bana şu kadar prim ödeyeceksin. Eğer evin yanarsa ben değerini ödeyeceğim, yanmazsada sen taksidini ödemeye devam edeceksin" der. Demekki ev yanarsa sigorta değerini ödeyecek, yanmazsa ödenen taksitler beyhude gitmiş olacaktır. Bu aynen piyangoya benziyor. Çünkü bir çok kimse her yıl bir veya bir kaç defa piyango bileti alır ama bir defa olsun kendisine bir şey çıkmaz. Bazıları da vardır ki yalnız bir defa bilet alır vekendine para çıkar. Yalnız hayat sigortası bundan biraz farklıdır. Çünkü belitilen zamana kadar sigortalı ölmezse ödediği taksitler faiziyle beraber kendisine geri verilir.

İbn Abidin de İslam diyarında sigortanın caiz olmadığını, küfür diyarında gayri müslimlerin sigorta şirketine sigorta edilmiş bulunan malın telef olması halinde bedelini almakta bir beis olmadığını beyan edip özetle şöyle diyor: Tüccarlar arasında cari olan adete göre herhangi bir ecnebiden kiralanan gemiye, kira anında mallarının teminatına matufen ecnebi diyarındaki gayri müslime bir miktar para verilen veriliyorki buna sigorta denmektedir. Şayet gemi yanar, batar veya yağma yağma edilirse darü'l harpte bulunan sigorta şirketi malların değerini ödeyecektir.Evet Müslüman bir tüccarın darü'l harpte harbi bir ortağı bulunur, müşterek mallarını orada sigorta eder, mal telef olursa Müslüman tüccar şirket tarafından verilen tazminatı alabilir. Çünkü akit iki harbi arasında cari olmuş ve tazminat harbi olan şahsın rızasıyla kendisine gönderilmiştir.

Mekke'i Mükerreme'de 4.4.1397 tarihinde Abdullah b. Humeyd'in başkanlığında Muhammed Ali al Harekan, Abdülaziz b. Baz, Muhammed b. Abdullah al Sübeyyil, Salih b. Asimeyn, Muhammed Reşit Kabani, Mustafa al Zerka, Muhammed Reşidi, Abdul kuddüs al Haşimi'n Nedevi ve Ebubekir Gumi'den müteşekkil fıkıh heyeti toplanarak sigorta meselesini ele alıp inceden inceye tetkik ettikten sonra Mustafa al Zerka hariç, ittifakla sigortanın bütün çeşitlerinin haram olduğuna dair kanaatlerini beyan etmişlerdir.

Verilen kararın özeti aşağıya alınmıştır.

1- Sigorta akdi, gararı (aldanma) tazammun eder. Çünkü sigortalı ne kadar vereceğini, ne kadar alacağını bilmiyor. Belki bir iki taksit ödedikten sonra bir afet gelir çatar,

bunun üzerine sigortalı malın bütün bedelini sigorta şirketinden alır. Belki de bütün taksitleri yatırdığı halde malı afetten mahfuz kaldığı için bir şey almaz.

2- Sigorta kumarın bir çeşididir. Çünkü sigorta şirketinin, meydana gelen felakette hiçbir rolü yoktur, ama malı helak olsa bedelini vermektedir. Yahut devamlı musibetten masun kaldığı için bedelsiz olarak taksitleri almış olmaktadır.

3- Sigorta ribel fadı ve riben Nesie'yi tazammun eder. Çünkü sigorta iştirakçiye verdiğinden fazlasını verirse ribel fadı ve bir müddet sonra olduğu için de ribe'n-nesıe olur.

4- Sigorta muamelesinde bedelsiz olarak haşkasının malının alınması vardır. Bu da "Ey iman edenler mallarınızı aranızda haksız yere yemeyiniz" ayetindeki yasağın şümulüne girer.

Sigortanın mübah olduğuna dair serdedilen delillere cevabımız

şudur:

a- Sigortanın mübah olması için maslahat ile istidlal etmek doğru değildir. Zira maslahat şeriatta üç kısımdır. Birincisi, şeriat onu kabul ettiği için helaldir. İkincisi, şeriat onu açıklamadığı, tavzihi müctehidlere kaldığı için ictihadi bir meseledir. Üçüncüsü, şeriat onu reddettiği için haramdır. Sigorta da bu kabildendir. Çünkü onda, garar, kumar ve riba vardır.

b- "Eşya aslında helaldir" şeklindeki kaide sigortanın helal olması için bir belge teşkil etmez. Çünkü bu Kur'an ve sünnete ters düşüyor.

c- "Zaruret yasak olan şeyi mübah kılar" kaidesi bunun için bir delil olamaz. Çünkü burada helali mübah kılacak kadar zorlayıcı bir şey yoktur.

d- Burada örf ile istidlal etmek de doğru değildir. Çünkü örf manası tam açık olmayan nassı anlamak ve halkın sözünü şeriata göre değerlendirmek için bir delil sayılır. Teşri için belge değildir.

e- "Sigorta akdi, mudarabe kabilinden bir akittir" demek de doğru değildir. Çünkü müdarebede sermaye; sahibinin mülkünden çıkmaz, gene onun mülkü sayılır. İstediği zaman onu geri alabilir. Fakat sigortada durum böyle değildir. Mal, sahibinin elinden çıkar ve bir daha da geri alınmaz.

f- "Sigorta akdi, bir şeyi başkasına vermek için yapılan taahhüde kıyasen caizdir" demek de doğru değildir. Çünkü taahhüd meselesi bir teberru ve ahlaki bir meseledir. Ticaretle bir ilgisi yoktur. Sigorta ise sadece ticari bir kar amacı güden bir muameledir.

g- Sigorta akdini emeklilik meselesine kıyas etmek de yanlıştır. Çünkü emeklilik meselesinde ülü'l-emr vatandaşın velisi olarak tekaüd zamanı gelince kendisine maaş bağlanıyor.

"Muhammed Abduh, Şeltüt, Muhammed el-Behiyy gibi zevatın" Sigorta, muhtemel musibetlerin zararını etkisiz bir hale getirmek için kurulmuş bir yardımlaşma müessesesi olup istisnasız bir şekilde mübah olduğuna dair kanaatleri doğru değildir. Çünkü bunu yardımlaşma ile vasıflandıracak olursak riba ve piyangoyu da aynı vasıflarla vasıflandıracak olursak riba ve piyangoyu da aynı vasıftarla vasıflan- dırmak mümkün olacaktır. Durum Muhammed Necip ül-Muti"nin dediği gibi de değildir. Çünkü sigorta bir faiz

müessesi ve gayri meşru olarak toplanan paranın merkezidir. Buna helal diyemeyiz. Ancak Mustafa el-Hamami ile adı geçen fıkıh kurulunun dedikleri gibi sigorta ameliyesi, piyango gibi bir kumar ameliyesidir. İştirakçi her yıl belli bir miktar sigorta şirketine öder. Malı bir afet neticesinde telef olursa bedelini şirketten alır. Böylece piyango kumarını oynayan kimse gibi kazanmış olur. Aksi takdirde şirkete ödediği taksitler beyhude gitmiş olur. Veyahut riba ameliyedir. Çünkü muhtemelen de olsa daha fazla para alma gayesiyle sigorta şirketine taksit yatırılır. Sigorta için para yatırma; hibe, hediye, alış-veriş gibi İslam'ın kabul ettiği kazanç yollarından birisi de değildir. Yalnız İbn Abidin"in beyan buyurduğu gibi küfür diyarında kurulmuş bir sigorta şirketinden tazminat almakta bir beis yoktur. Aynı zamanda İmam Muhammed'e göre; içerisinde İslam ahkamı tatbik edilmeyen bir ülkede gayri müslimlerin veya ehli irtidadın kurduğu bir şirketten böyle bir tazminat almak caizdir."

SORU 568 -Acaba karşılıklı yardımlaşma esasına dayalı olarak böyle bir müessese kurulamaz mı?

CEVAP: Eğer kurulacak şirket, ticari olmayıp sadece yardımlaşma esasına dayanıyorsa bu caizdir. Zaten Mekke-i Mükerreme'deki adı geçen fıkıh kurulu da buna cevaz veriyor. Ama bugünkü sigortaların esas gayesi yalnız kar elde etmektir. Sırf üyelerine yardım sağlamak amacıyla ve karşılıklı yardımlaşma esasına dayalı olarak kurulacak olan bir sigortadan istifade etmek caizdir.

SORU 569 -Birisinde yetim, cami ve dernek gibi bir müesseseye ait bir miktar para vardır. Şimdilik o paraya ihtiyaç yoktur. Onu bir kimseye karzı hasen vermesi caiz midir?

CEVAP: Yetimin velisi veya mütevellisi yangın, hırsızlık ve gasp gibi bir tehlike sözkonusu olursa yetimin parasını birisine karzı hasen veya emanet olarak verebilir. Çünkü bu tasarruf yetimin aleyhinde değil, lehindedir. Böyle bir tehlike olmasa hiçbir surette o parada tasarruf etmek caiz değildir. Cami sorumlusu ile dernek başkanı ve üyeleri de böyledirler. Yani caminin veya derneğin parasını korumak zor olursa onu karzı hasen veya emanet olarak vermesinde beis yoktur, aksi halde caiz değildir.

KİŞİ, ORTAĞI BULUNDUĞU MÜESSESEDEN ÜCRET ALABİLİR Mİ?

SORU 570 -Onbeş kişilik bir şirkette ortaklardan bir kısmı çalışıyor, diğerleri çalışmıyor. Çalışanlar emeklerinin karşılığını ne şekilde alacaklar?

CEVAP: Şirket kuranlardan herhangi bir kimsenin kamyon, taksi ve ev gibi kendisine ait eşyayı şirkete kiraya vermesi caiz olmadığı gibi, kendisinin de ücret karşılığında şirkette çalışması caiz değildir. Hanefi mezhebine göre de, illetine gelince; söz konusu olan ortak şirketin sahiplerinden biri olduğundan kendisine ait bir şeyi kiraya verecek olursa, kendi malını kendine kiraya vermiş olur. Yine şirkette çalıştığı için ücret alacak olursa, kendi kendini, kendi malında ücret mukabilinde çalıştırmış olur. Şafii mezhebine göre ise caizdir.

Bu problem şu şekilde halledilebilir. Hanefi mezhebine göre çalışan ortakların hisseleri, şirketin elde ettiği gelirden çalışmayanlara nisbetle, daha yüksek tutulabilir. Mesela: Dört kişi bir şirket kurup herbiri birer milyon para koysa, içlerinden birinin de şirkette müdür olarak çalıştırılması istense, o kişinin vereceği emeğin karşılığını alabilmesi için kendisine kazançtan yüzde kırk verilmesi şart koşulur ve diğer ortaklarının herbirinin hisseleri kazancın yüzde yirmi oranında tahsis edilir. Böylece problem halledilmiş olur. Eski fakihlerin çoğu bu kanaattedirler. Abdülazziz el Hayyat gibi bazı yeni fakihlere göre ise, yönetici ve uzman gibi şirkette çalışan bir ortağın maaş almasına engel olacak bir nas yoktur. Bunun için yönetici veya uzman olarak maaş alması caizdir.

SORU 571 -Bir kimse ziyana karışmamak ve kazançta ortak olmak şartıyla birisine bir miktar para verir ve mudarebe akdini yaparlarsa bu akid caiz midir?

CEVAP: Bir kimse ziyana karışmamak şartıyla birisine bir miktar para verir ve kendisiyle şirketi mudarebe akdini yaparsa, koşulan şart fasit bir şart olup nazarı itibara alınmaz, ama şirket sahihtir. Zaten kazancın miktarını tecavüz ettiği takdirde, yani kar edilmediği gibi, zarar edilse ziyan sermayeye dönük olacaktır. Şafiı mezhebine göre böyle bir şart akdi bozar. Kazanç, ziyan ve varsa sermaye sahibine aittir. Sermayeyi çalıştıran mudarebe ücret elmisil verilecektir.

SORU 572 -Bir kimse her ay kendisine belli miktar para verilmek şartıyla

birisine bir sermaye vererek şirket akdini yaparlarsa caiz midir?

CEVAP: Bir kimse her ay muayyen bir miktar para verilmek üzere birisine bir sermaye verip mudarebe şirketinin akdini yaparlarsa caiz değildir. Çünkü Şirketi Mudarebenin sıhhat şartlarından biri, kazancın ortak olmasıdır: Şayet sennaye sahibine her ay muayyen bir şey verilse kazanç bundan başkası olmayabilir ye dolayısıyla, kazanç ortaklığı ortadan kaldırmış olacaktır. Bunun için bu tip şirket fasit sayılır ve bu sebeple kazanç ziyan, ne varsa mal sahibine aittir. Ticaret yapan mudaribe de ücret el misil verilecektir. Şafiı mezhebinde yine şirket fasittir.

SORU 573 -Parası bulunup da ithal yetkisine sahip olmayan bir kimse, ithalatçı birisiyle mudarebe akdini yapması, daha sonra da mudaribin ithal yapması caiz midir?

CEVAP: Malum olduğu gibi mudarebe; birisinden sermaye, diğerinden emek olmak üzere iki kişi arasında cari olan bir akitten ibarettir. İslam hukukunda sermaye veren kimse Rabbulmal, emek sahibine de mudarip denir. Verilen izne göre emekçi, emeğini ister yurt içinde ister yurt dışında harcasın, yani mudarebe akdi yapılınca yurt içinde ticaret akdi yapmak caiz olduğu gibi, yurt dışında da caizdir.

SORU 574 -Bir şirket Avrupa'dan ithalat yapmak istiyor, ama ekonomik durumu müsait olmadığından bir finansman kurumuna baş vuruyor. Bunun üzerine bu kurum da Avrupa'da bir şirketle temas kurarak ondan sermaye sağlıyor. Böylece bu şirket mudarebe kabilinden finans kurumu adına ithal edilecek malın bedelini yatırıp o malı gönderiyor. Bunun neticesinde elde edilecek kar da üç şirket yani finans kurumu, ithalatçı şirket ve Avrupa'da sermaye sahibi olan şirket arasında bölünecektir. Bu tür muamele caiz midir?

CEVAP: Sağlanan sermaye şayet bir finans kurumunun temsilcisi vasıtasiyle veya yazıyla sermayenin teslimi ve tesellümü oluyor ise mesele tamamdır. Çünkü sermaye sahibi, o Avrupa şirketidir. Kurumu ile ithalatçı şirket te müştereken mudariptirler.

SORU 575 -Kurumumuz (A) şirketinin yurt dışındaki mümessili bulunduğu firmadan bir mal satın almak istemektedir. Ancak bu mal için alım vesikalarının (A) şirketi adına düzenlenmesi gerekmektedir. Zira bu malı

yurt dışındaki firma (A) şirketinden bir başka şirkete satmak istememektedir. (Aralarındaki mümessillik anlaşması gereği) Kurum bu malın bedelini ödeyerek ithal ediyor, bedeleni ödeyerek ithal ettiği bu malı mesela (A) şirketine veya bir başka şirkete veresiye olarak satmak istemektedir. Biraz önce de ifade edildiği üzere malın fatura ve diğer belgeleri (A) şirketi adına gelmiştir. Bu tutumu düzeltmek için (A) şirketi faturalar karşılığında malı kurumumuza vesika üzerinde teslim etmiş olsa ve böylece kurumun fiilen sahip olduğu malın faturasının devrini de şeklen düzelttikten sonra malı tekrar (A) şirketine veresiye olarak satabilir mi? Böyle bir satış caiz olur mu?

CEVAP: (A) şirketiyle yurt dışındaki firma arasında süalde zikrolunan anlaşma yapılmış ise de adı geçen şirket herhangi bir kimse için vekalet veya bidaet (ısmarlama) usulüne istinaden herhangi bir şeyi o mahut firmadan satın alabilir. Bunda hiçbir sakınca yoktur. Sonra mal sahibi, peşin olsun, vadeli olsun (aracı şirket dahil) istediği kimseye veya şirkete devredebilir.

SORU 576 -(A) şirketi yurt dışından mümessilliğini aldığı bir şirketin malını kurumumuzia birlikte ithal edip satmak ve doğan karı paylaşmak istemektedir. Söz konusu mal (A) şirketi adına gelecektir. Malın tanıtımı için 10 milyon TL. Türkiye'ye girişi sırasında gümrüğü kurum tarafından ödenecek. Bilahare tanıtımı için verilen para verilen gümrük parası ve yurt dışı borcu, mal satıldıktan sonra satış bedeli içinden ödenecektir. Doğan kar, kurumla (A) şirketi arasında anlaşılan oran üzerinden paylaşılacaktır. Yapılan böyle bir kar ortaklığı anlaşması caiz midir?

CEVAP: Birkaç kişi veya birkaç şirket, ortaklaşarak peşin veya vadeli, yurt içinden veya yurt dışından herhangi bir malı satın alabilirler. Bunda bir mahzur yoktur. Bu tip ortaklığın adı mülk ortaklığıdır. Satın alınan mal, ister ortaklar namına, ister birisinin namına gelsin durum değişmez. Bu muamele de sahihtir.

SORU 577 -Birkaç kişi bir araya gelip ortaklaşa birkaç katlı bir bina aldık. Sonra ben bir katında oturup çalışmaya başladım. Ortaklarıma da benim gibi birer katta oturup çalışmaları veya kiraya vermelerini teklif ettim, ama yapmadılar. Bu sebeple de bina senelerdir boş duruyor. Üstelik de benden, içinde çalıştığım katın kirasını istiyorlar. İslam hukukuna göre buna hakları var mıdır?

CEVAP: İslam hukukuna göre bir binada ortak olan kimseler mümkünse hepsi o binada oturabilirler. Biri diğerine mani olamaz. Hatta biri diğerinden izin almadan müstakil mülkünde oturduğu gibi oturabilir. Diğer ortakların

ücretlerini de vermek zorunda değildir. Bu binanın taksimi mümkün ise, ortaklardan biri, taksime talip olduğu takdirde talebi yerine getirilmesi gereklidir.

ORTAĞIN ŞİRKETTE TASARRUFU

SORU 578 -Ortaklardan biri ortağından izin almadan ortak maldan ödünç verebilir mi?

CEVAP: Bir ortak, diğer ortağın izni olmadan ortak malda tasarruf etme yetkisine sahib değildir.

Ondan tasadduk etmesi caiz olmadığı gibi ödünç vermesi de caiz değildir.

SORU 579 -Beş kişi bir araya gelerek meydana getirdikleri sermaye, ortaklar tarafından zarar ve kar kendilerine ait olmak üzere sırayla kullanılmaktadır, böyle bir muamele caiz midir?

CEVAP: Bu tip bir muamele üç yönden caiz değildir. Birincisi, İslam'ın kabul ettiği şirket çeşitlerinden değildir. Çünkü İslam'ın kabul ettiği şirket çeşitlerinin tümünde kar ve zarar, ortakların tümüne aittir. Fakat sorudan anlaşıldığına göre kar ve zarar, ortadaki sermayeyi sırayla kullanan beş kişiden birine aittir.

İkincisi, para gibi şeyler "muhayee" dediğimiz sıra usulüyle kullanılamaz, böyle bir kullanım caiz değildir. Çünkü muhayeenin kullanımla telef olmaması gerekir.

Ev, dükkan ve değirmen gibi... Dolayısıyla para gibi kullanmakla telef olup elden çıkan şeylerle muhayee caiz değildir.

Üçüncüsü, bu şekilde ortaklık yapan kimseler birbirlerine menfaat karşılığında ödünç para -karz- vermektedirler. Çünkü beş kişiden her biri sırası gelince, sermayenin tümü kendisine verilen için kendi parasını diğer ortaklarına karzen vermektedir. Ancak bu karz, gerektiği şekilde değil, bir menfaat karşılığında verilmektedir. Oysa karzın menfaat karşısında verilmesi caiz değildir. Yukarıda saydığımız bu sebeplerden dolayı bu tür bir muamele caiz değildir.

SORU 580 -Çok ortaklı bir şirketin zekatı nasıl çıkarılacaktır? Yöneticiler ortakların izni olmadan zekat çıkarabilirler mi, yoksa herkes kendi hissesinin zekatını ayrı mı çıkaracaktır?

CEVAP: Çok ortaklı bir şirketin zekatı, ortaklar tarafından ayrı ayrı çıkarılabileceği gibi bir ortak tarafından da çıkartılabilir. Ancak Hanefi mezhebine göre diğer ortakların izin vermeleri şarttır. İzin verilmeden müşterek malın zekatı çıkarılamaz. Şafii mezhebine göre ise bir ortak, diğer ortaklardan izin almadan da müşterek malın zekatını çıkartabilir.

SORU 581 -Bir şirket hastahane veya fabrika gibi birşey kurduktan sonra kazancı bölüşmek üzere işletilmesini bir doktor veya mühendise vermektedir, böyle bir muamele sahih midir?

CEVAP: Sorudan anlaşıldığı gibi hastahane veya fabrikayı meydana getiren şirkettir. Yani şirket, mal sahibidir. Ancak kazancı paylaşılmak üzere işletilmesini ehline veriyor, hastahaneyi doktora, fabrikayı ise mühendise veriyor. Hanefi mezhebine göre istihsanen bu tip muamele caizdir.

SORU 582 -Herhangi bir kimse bir şey satın almak ister, ama maddi durumu müsait olmadığından varlıklı bir tüccara veya şirkete başvurup durumu kendilerine bildirmesi üzerine varlıklı tüccar veya şirket, o nesneyi peşin fiyatla satın alarak onu isteyen kimseye vadeli ve uygun bir fiyatla devretmektedir. Bu alış veriş caiz midir?

CEVAP: Bu kabil alışverişin yapılmasında dinen bir sakınca yoktur. Yalnız varlıklı tüccar veya şirket o isteklinin ihtiyacını istismar edip de fahiş bir fiyatla satmak suretiyle kişiyi mağdur etmemelidir.

MUDAREBE

SORU 583 -Sermayedarın mudarebe malından bir şey satın alması caiz midir?

CEVAP: Şafii ve Hanbeli mezheplerine göre sermaye sahibinin mudarebe malından bir şey satın alması sahih değildir. Hanefi ile Maliki mezhebine göre ise caizdir, Mudaribin de mudarebe malından bir şey satın alması da böyledir. Yalnız Hanbeli mezhebine göre kazanç elde edilmemişse, mudaribin mudarebe malından bir şey satın alması caiz olur. Yani bu noktada Hanbeli mezhebi, Hanefi mezhebiyle aynı görüşü paylaşmaktadır.

SORU 584 -Alacaklı verecekliye, sendeki paramı mudarebe olarak çalıştır, elde edeceğin kazancın yarısı senin, diğer yarısı benim, derse caiz midir?

CEVAP: Soruda geçen mudarebe muamelesi sahih değildir. Bir defa mudarebenin sahih olabilmesi için birkaç şart vardır. Bu şartlardan birisi de sermayenin teslim edilen bir "ayn" olması gerektiğidir. Sermaye borç olursa sahih değildir. Dolayısıyla böylesi bir alışverişte kazanç mudaribindir. Tabiatıyla ziyanı da o çekecektir ve alacaklıya vermesi gereken borç, zimmetindedir. Bu görüş, İmam Azam'a göredir. İmameyn'e göre ise iş tam tersidir. Yani kazanç da zarar da sermayedarındır.

SORU 585 -Kazanç ve zarar eşitliği olmak şartıyla iki kişi mudarebe usulüyle akid yapabilirler mi, böylesi bir akid caiz midir?

CEVAP: Ziyan, mudarip ile sermayedar arasında olmak şartıyla mudarebe akdi yapılırsa, mudarebe sahih, şart fasittir. Ziyan olduğu takdirde sermayedara aittir.

SORU 586 -Mudarip, sermayedarın izni olmadan mudarebe malı namına borç alabilir mi?

CEVAP: Mudarip, sermayedarın izni olmadan mudarebe malı namına borçlanamaz. Alınan borç mudaribe aittir. Ziyan da kazanç da kendisine aittir. Mesela sermaye bir milyon, alınan şey iki milyon lira değerinde ise yarısı mudarebe şirketi, diğer yarısı da mudarıba aittir. Ziyan da kazanç da kendisinindir.

SORU 587 -Mudarebe kazancı ne zaman taksim edilebilir?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre kazanç ancak bölüşülme halinde ortaya çıkar. Bölüşmek ise sermayenin sahibine iadesiyle mümkün olabilir. Hatta sermaye, geri verilmeden önce kazanç bölüşülür ve sermaye mudaribin elinde kalırsa, yapılan taksim sahih olmaz. Öyle ki, kalan mal mudaribin elinde helak olursa mudarib ile sermayedarın teslim aldıkları şeyin sermayeden sayılması için geri verilmesi gerekir. Peygamber (sav) buna işareten şöyle buyurmaktadır: "Müminin hali tüccarın hali gibidir. Sermaye, sahibine sağ salim kalmadıkça kazancı da kendisine salim kalmaz. Müminin de farzları sağ salim kalmadıkça nafileleri salim kalmaz."

Şafiı mezhebine göre kazanç ortaya çıktığı gibi sermayedar ile müdaribin payları da ortaya çıkar. Yalnız bölüşme olmadan önce taraflardan birisinin hissesini alması caiz değildir.

SORU 588 -İslam'm kabul etmediği davranışlarda bulunan birisiyle ortak olmak caiz midir?

CEVAP: İslam'ın kabul etmediği bir usul ile mal elde etmiş olan bir kimse ile ortak olmak caiz değildir. Çünkü servetin tamamı veya bir kısmı meşru olmayan birisiyle yapılan ortaklık, haram ve helal olan malların birbirine karışmasına ve ortaklığın habis bir mal üzerine teessüs etmesine yol açmaktadır.

İCARE

SORU 589 -Kiracı, kiraladığı binada bir fırın yapıp çalıştırır ve bu sebeple yangın çıkıp komşu evlerin yanmasına sebep olursa mesul müdür?

CEVAP: Kiracı, kiraladığı binada fırın yapıp çalıştırır ve bu sebeple yangın çıkıp komşu evlerinin yanmasına sebebiyet verirse, şayet normal olarak fırını çalıştırdığı halde elde olmayan bir sebeple ateş etrafa sıçrar ve çevreyi yakarsa mesul değildir. Ama kusuru varsa, mesela baca delik, bozuk ve ortalıkta fırtına olduğu halde yakar veya yangına sebebiyet veiirse mesuldür.

SORU 590 -Ücret mukabilinde halkın hizmetinde bulunan bir memur, hasta olmadığı halde kendi kendini hasta olarak gösterip rapor almasının dinen mesuliyeti var mıdır?

CEVAP: Hasta olmayan, ücret mukabilinde, halkın hizmetinde bulunan bir memur, hasta olmadığı halde kendini hasta gösterip rapor alırsa, üç yönden büyük bir vebalin altına girmiş olur.

1- Kendini hasta olarak göstermekle yalan söylemek,

2- Amme hizmetini bırakıp onların işlerini aksatmak,

3- Hizmet vermeden haram bir ücret almaktır.

Mesela bir sağlık ocağında görev yapan bir doktor veya sağlık memuru, hasta olmadığı halde sırf keyfi olarak rapor alıp vazifesini bırakırsa, Müslüman halka ne kadar zarar verdiği malumdur. Yine irşad vazifesinde görevli bir din görevlisinin, haksız yere rapor alıp kutsal vazifesini terk ederse ne büyük bir hiyanet işlediği herkesin malumudur.

SORU 591 -Bir taksi sahibi şöföre: Şu taksiyi çalıştır. Her gün bana ikibin lira getir, fazlası senin olsun, deyip şöför de bunu kabul ederse böyle bir akid caiz midir?

CEVAP: Bir taksi sahibi şöföre, şu taksiyi çalıştırıp her gün bana şu kadar para getir, fazlası senin olsun deyip şötor de kabullenirse, caizdir. Çünkü bu meselede şöför, taksiyi her gün için ikibin lira ile kiralamış olur. Merginani şöyle diyor: Bir kimse belli bir mesafe kadar ve malum bir miktar yüklemek veya binmek üzere bir binek kiralarsa caizdir.

SORU 592 -Bir kadın ücret mukabili yabancı bir erkeğin yanında çalışabilir mi?

CEVAP: Bir kadının yabancı bir erkeğin evinde veya iş yerinde çalışması İslam'ın emrettiği şekilde olursa, yani birkaç kadın ile birlikte veya açık bir yerde çalışırsa beis yoktur. Ama, kapalı bir yerde yalnız yabancı bir kimse ile birlikte kalacak olursa halvet olduğundan haramdır.

SORU 593 -Avrupa'da işçilerimiz kafirlerin emri altında çalışmaktadırlar. Dinen böyle bir çalışmanın sakıncası var mıdır?

CEVAP: Bir Müslüman bir kafirin hizmetinde bulunsa, yani bizzat kendi şahsına hizmet ederse, mutemede göre tenzihen mekruhtur. Fakat şahsına değil, tarla, fabrika, ziraat ve ticaret gibi işlerinde çalışırsa mekruh sayılmaz.

SORU 594 -Kapıcılık yapıp binayı gelen giden yabancılardan korumak için görevlendirilen veya çarşıda bulunan ticarethaneleri hırsızlardan korumak için nöbet tutan kimse çalınan eşyadan sorumlu mudur?

CEVAP: Kapıcılık yapıp binayı gelip giden yabancılardan korumak için görevlendirilen veya çarşıda bekçilik yapan bir kimse, ihmali olmazsa vaki olan hırsızlıktan sorumlu değildir. Çünkü insanın çeşitli halleri vardır. Gaflette olduğu bir sırada veya kazayı hacette iken böyle bir olayın vukuu muhtemeldir.

İŞÇİNİN ÜCRETİ NASIL TESBİT EDİLİR?

SORU 595 -İslam dinine göre işçinin ücreti hükümdar veya vekili tarafından tesbit edilebilir mi?

CEVAP: Bunu anlayabilmek için şu açıklamaya ihtiyaç vardır. Alışverişin üç

rüknü vardır.

1- Alıcı ile satıcı,

1- Siğa,

3- Üzerine akit yapılan maldır.

Birinci rüknün de altı şartı vardır:

A- Akil olması,

B- Baliğ olması,

C- Malına hacz konulmamış olması,

ç -İsteği ile alış-veriş yapmış olması.

D- Malik veya veli veya vekll olması.

E- Satılan mal Kur'an veya sünnet ise müşterinin Müslüman olmasıdır.

Yukarıda sayılan rükun ile şartlar aynen icarenin de rüknü ile şartlarıdırlar. Aslında icare, alış verişin bir çeşididir, yalnız alış verişte satılan şey tamamen elden gider ve geri dönmemek üzere verilir, icarede ise satılan şey, geçici olarak menfaattir. İşçilik de icarenin bir çeşididir. Mesela, bir kimse bir miktar para mukabilinde birisinin yanında belli bir zaman için çalışsa yine icar sayılır. Yalnız birinci misalde icareye verilen evdir, ikinci misalde icareye verilen şey ise insandır.Yani işçi bir günlük veya bir aylık bir zaman için kendini işverene veriyor. Yukarıda yapılan açıklama konumuzun aydınlanması için kafi geleceğinden bununla yetinelim ve sözü uzatmadan söz konusu olan işçinin durumunu açıklayacağız.

İslamdan önce ve sonra her asırda iş vermek ve iş almak adeti yaygındı. İş vermenin ve iş almanın sahih olması için üç rüknü vardır.

Birincisi: İş veren ve alandır.

İkincisi: Siğa

Üçüncüsü: Çalışmaktır.

Birinci rüknün beş şartı vardır:

1- Baliğ olması.

2- Akil olması.

3- İsteğiyle olması.

4- Herhangi bir sebeple hapse müstehak olmaması.

5- Kur'an ve Sünneti yazmak için kendini kiraya vermek isteyen kimsenin Müslüman olması.

Alışverişte satılık eşyanın fiatı alıcı ile satıcı tarafından tesbit edildiği gibi işci ücreti de zaman ve zemine göre işveren ile işçi arasında tesbit edilip tayin edilecektir. Zaruret olmadığı takdirde idarenin narh koyması yasak olduğu gibi işçi ücretine de müdahale sürdüğünde istikrarı sağlamak için idarenin müdahalesi nasıl caiz oluyorsa, işveren ile işçinin ihtilaf için haksızlığı kaldırıp düzeni sağlamak için de müdahalesi caizdir.

İslami kurallara göre bir ev sahibi evini kiraya verdiği zaman kısa olsun, uzun olsun, mutlaka süresini belirtmesi gerekir. Süre bitmeden önce bir kiracının

evden çıkması söz konusu olamaz, süre bitince kiracı ile ev sahibi arzu ettikleri takdirde kiracının evden çıkması gerekir. Yine işveren ile işçi arasında çalışmak için beş on sene gibi bir süre tayin edilip anlaşma yapılmış ise bitmeden işçinin çıkması veya çıkartılması mümkün değildir. Süre bittikten sonra her iki taraf çalışma mukavelesini tanzim edebilirler. İslam hukukuna göre işçinin ücreti ve çalışma süresi belirtildiği ve yapılan anlaşmanın hilafına hareket etmek caiz olmadığı için ne işçinin grevi ne iş veren lokavtı söz konusudur. Üzerine anlaşma yapılan süre bitmeden evvel ne işçi işinden ayrılabilir ne işveren işçiyi ayırabilir. Buna göre işçinin ayrılması sebebiyle tazminat da söz konusu değildir. Ancak süre bitmeden evvel işveren işçiye "Sen mukaveleyi fesh etmek için benimle muvafakat edersen şu kadar para vereceğim" dese ve işçi de muvafakat ederse taahhüdünü yerine getirmek zorundadır. Çalışma esnasında işçi bir kazaya uğrasa işverenin ihmali olmadığı zaman sorumlu tutulmaz. Ancak işçi işe girerken işveren, çalışma esnasında herhangi bir kaza olursa "ben kefilim" demiş ise veya dile getirmeden tazminat adet haline gelmiş ise işveren kaza tazminatını verecektir. Aksi takdirde vermek zorunluğu yoktur. İşçilerin ücretleri arasında büyük dengesizlik olursa, işveren ile işçi belli bir ücret üzerine anlaşma yaptıkları takdirde zaten iş bitmiştir. Ama alışverişte olduğu gibi işçi fahiş bir şekilde mağdur olmuş ise, müracaat üzere devlet müdahale edip durumu düzeltebilir.

SORU 596 -Bir kaptan ücret mukabilinde gemisini yükleyip denize açıldı. Bilahare dalga veya fırtına gibi elde olmayan bir sebeple yüklenen eşya telef olursa kaptan mesul olur mu?

CEVAP: İslam hukukuna göre bir kaptan, ücret mukabilinde gemisini yükleyip denize açıldıktan sonra dalga veya fırtına gibi elde olmayan bir sebeple yüklenen eşya telef olursa, İmamı Azam'a göre kaptan sorumlu değildir. Fakat dikkatsizliği veya acemiliği sebebiyle gemideki eşya telef olursa mesul olup zamin olur.

SORU 597 - Köyün çobanı normal olarak sürüsünü otlatırken sürüden bir tanesi suya düşüp boğulsa ve çoban kurtaramazsa veya kurt onu parçalasa sorumlu tutulur mu?

CEVAP: Çobanın kusuru olmadığı halde sürüden herhangi bir şey telef olursa sorumlu tutulmaz.

Ama kurtarma imkanı olduğu halde kurtaramazsa veya sürüyü bırakıp uyusa veya eve dönüp bıraktığı sürü sahipsizlikten bir şey telef olursa zamin olur.

SORU 598 -Çoban sürüsünü güderken uyku kendisine galebe çaldı ve uykuya dalması sebebiyle bir veya birkaç davar kaybolursa mesul olur mu?

CEVAP: Çoban sürüsünü güderken uyku kendisine galebe çalıp uykuya daldıktan sonra bir veya birkaç davar kaybolursa bakılır. Eğer uzanarak uyursa kaybolan davardan mesul olup zamin olur. Yoksa oturduğu yerde uyumuş ise ve bu sebeple sürüden bir şey kaybolmuş ise mesul değildir.

Şafii mezhebine göre ister uzanarak ister oturarak uyusun her iki halde de mesuldür.

SORU 599 -Varlıklı bir kimse yavru, yağ ve yün gibi mahsulü yarı yarıya olmak üzere davar ve ineklerini hayvancılıkla uğraşan kimseye verirse caiz midir?

CEVAP: Mahsul yarı yarıya olmak üzere davar ve ineklerini hayvancılıkla uğraşan kimseye vermek, İslam hukukuna göre batıldır. Böyle olmakla beraber birçok yerlerde bu muamele adet haline gelmiştir. Fıkıh ahkamına göre böyle bir muamele olduğu zaman elde edilen mahsul mal sahibine aittir. Hayvancılıkla meşgul olan kimseye ücretü'l misl vermek lazım gelir.

SORU 600 - Sürüden bir davar kaçsa çoban da onu yakalamak için onu kovaladığı takdirde sürünün kayıp olmasından veya çalınmasından endişe ediyorsa kaçanın kayıp olmasından mesul müdür?

CEVAP: Çoban, sürüden kaçan davarı yakalamak için kovaladığı takdirde sürünün durumundan endişe ediyorsa sürüden uzaklaşmaması icab eder. Çünkü külli zararı defetmek için cüzi zararı irtikap etmek akıl ve mantığa daha uygundur. Kaçan davar kayıp olursa mesul değildir.

SORU 601 -Bir davar birisinin ekin gibi bir malını itlaf ederse davar sahibi mesul olur mu?

CEVAP: Bir davar birisinin malını itlaf ederse, şayet mal sahibi kendisiyle beraber olursa, Şafii ile Maliki mezheblerine göre zamin olur. İtlaf ettiği malın bedelini vermeğe mecburdur. Ama sahibi kendisiyle beraber olmazsa şayet gündüz itlaf etmiş ise mesul değildir. Çünkü normal olarak herkes hayvanını gündüz salıverdiği için ekin sahibi onu hayvanlardan korumakla mükelleftir. Ama gece itlaf etmiş ise hayvan sahibi mesuldür. Çünkü halk gece vakti

hayvanları ahıra alıp dışarıya bırakmıyor. Hanefi mezhebine göre ise gece olsun gündüz olsun hayvan sahibi hayvan ile beraber olmazsa mesul değildir. Beraber olursa mesuldür.

SORU 602 -Bir kimse oturma müddetini belirtmeden sadece her ay şu kadar para vermek üzere bir ev kiralarsa bunun islam hukukuna göre izahı nasıl olur?

CEVAP: Oturma süresi belirtilmeden bir ev kiralanırsa, Şafii mezhebine göre batıldır. Yeniden süreyi beyan edip akdi tazelemek gerekir. Tazelenmediği takdirde mal sahibi istediği zaman kiracıyı çıkartabilir. Hanefi mezhebine göre ise akit batıl değildir, fakat bir ay geçtikten sonra mal sahibi isterse kiracıyı çıkartabilir. İkinci aydan bir gün geçtiği takdirde tekrar kira tazelenir. Mal sahibi de ay başına kadar çıkartamaz. Bu durum senelerce devam edebilir.

SORU 603 -Bir kimse bir senelik zaman için ev kiralarsa müddet bitince her iki taraf susar sonra kiracı bir aylık icar parasını verirse durum nasıl olur?

CEVAP: Bir kimse, bir senelik ev kiralarsa bu müddet geçtikten sonra her iki taraf sükut eder. Kiracı bir yıllık icarını teslim eder ve ev sahibi de bu parayı alırsa örfe istinaden Hanefi mezhebine göre yeniden bir seneye kadar otomatikman ev kiralanmış olur.

SORU 604 -Bazı meslek sahiplerinin mesela sıvacı ve diğer inşaatçılar, kışın iş bulamıyoruz diye yevmiyelerini normal fiyatın üzerinde talep etmeleri caiz midir?

CEVAP: Bugün Türkiye'de nüfus artışı ve çalışma talebi fazlasıyla vardır. Hatta bugün milyonlarca insan iş bulamamaktadır. Binaenaleyh kış mevsiminde veya şartları müsait olmadığı ve herkes de çalışmak istemediği için fazla çalışan bulunmamaktadır. Bu sebepten kış mevsiminde işçilerin zamlı yevmiye istemeleri normaldir. Birçok şeyin fiyatı böyledir ve mevsimlere göre değişmektedir. Mesela buğday ve mercimek gibi hububatın fiyatı yaz mevsiminde ayrı, kış mevsiminde ayrıdır. Hicaz'da hac mevsimindeki yiyecek ve içecek fiyatları da başka zamanlara göre farklılık arzetmektedir.

KUYUMCU, ERKEK İÇİN ZİNET EŞYASI İMAL EDEBİLİR Mİ?

SORU 605 -Bir kuyumcu, malum olduğu gibi zinet eşyası imal edip satmaktadır. Bu zinet eşyaları arasında kadınlara ait altın yüzüklerin yanısıra erkekler için de imal edilmiş yüzükler bulunmaktadır, bu yaptığımız iş caiz midir?

CEVAP: Bilindiği gibi altın, kadınlar için mübah, erkekler içinse haramdır. Bundan dolayı erkekler için altın yüzük imal etmek ve satmak da haramdır. Erkeklerin günaha girmelerine bir vesiledir.

SORU 606 -Bir müessese, ücret karşılığında tüccarların ticaret eşyasını emanete alıp ambarlarda korumaktadır. Bu tip muamele caiz midir?

CEVAP: Tüccarların ticaret eşyasını ücret mukabilinde ev, dükkan ve ambar gibi yerlerde ücret karşılığında muhafaza etmeleri için anlaşma yapmaları caizdir.

SORU 607 -Bir dükkan sahibi, mesela bir terziyle anlaşarak kazancın muayyen bir nisbeti mukabilinde dükkanda oturtup çalıştırırsa caiz olur mu?

CEVAP: Bir dükkan sahibi, herhangi bir sanatkar ile kazancın muayyen bir nisbeti mukabilinde anlaşarak dükkanında oturtursa, Hanefi mezhebine göre istihsanen caizdir. Şafii mezhebine göre caiz değildir. Çünkü, dükkan mevcudiyeti meçhul olan ve miktarı bilinmeyen bir şeyle icareye vermek sahih değildir. Verildiği takdirde dükkanın ücret

el-misli verilecektir.

SORU 608 -Ammeye ait bir akarı düzmece bir ilanla düşük bir fiyatla satmak ve satın almak caiz midir?

CEVAP: Ammeye ait bir akarın, yetkili kişiyle müşteri arasında düşük bir fiyat ve gerçek satış ilanı yapılmadan düzmece bir ilanla ve kanuna uydurularak

anlaşmalı bir şekilde satışı yapılamaz. Böyle bir alış veriş haramdır ve bu yolla yapılan satış da sahih değildir. Görevli de müşteri de mesuldür. Aynı şekilde icar mukavelesini yapmak da caiz değildir.

SORU 609 -Müslüman bir devletin, mevcut geliri kendisine yetmez, memur maaşıyla askeri harcamaları gibi karşılayacak bir kaynağı da yoksa ne yapmalıdır?

CEVAP: İslam hukukuna göre, İslam devletinin mevcut kaynakları yetmiyorsa, Müslümanların başında bulunan zat veya iktidar, devlet maslahatının gerektirdiği kadar vatandaşlardan düzenli ve adilane bir şekilde vergi alma yetkisine sahiptir. Devletin ayakta kalabilmesi için her vatandaş, mevcut imkanlarıyla devletin yanında yer almalıdır. Ancak bu vergi belli bir sistem getirip vatandaşın imkanlarına göre ayarlanacaktır. İbn Humam bu konuda şöyle diyor: "Beytül malda gelir bulunmazsa, Müslümanların başındaki emirin vatandaşlardan adalet çerçevesi dahilinde vergi alması mekruh değildir.

SORU 610 -Bazı yerlerde üzüm bağı mahsul oluşmadan önce icareye veriliyor. Böyle hir muamele caiz midir?

CEVAP: Koruk ve üzüm oluşmadan önce bağı ve benzeri şeyleri icareye vermek caiz değildir. Çünkü üzümün oluşup oluşmayacağı belli değildir. Yine koyun ve keçiyi sütü ve yünü için icareye vermek batıldır. Yalnız üzüm oluşmuş ise bağda olduğu halde onu satmak caizdir. Onda bir mahzur yoktur.

SİGORTALI OLMAK CAİZ MİDİR?

SORU 611 -Sosyal Sigortalar Kanununa göre çalışan her işçinin ücretinden % 19, işverenden de bu ücretin % 20'si nispetinde kesinti yapılmaktadır ve bu durum 25 seneye kadar devam eder. Bunun sonunda emekliye sevkedilip maaş bağlanır. Bu durum karşısında herhangi bir kimsenin sigortalı olarak çalışması ve sonunda SSK'dan maaş alması caiz olur mu?

CEVAP: Malum olduğu gibi memur, esnaf ve işçilerle ilgili devletin üç

teşekkülü vardır: Sigorta, Bağkur ve Emekli Sandığı, Sigorta, işçinin Bağ-Kur Emekli Sandığı da memur kesiminin teşekkülüdür. Devlet bu kurumların kanununu çıkarıp adı geçen kesimlerin görüşlerini almadan hakettikleri ücret veya maaş ya da elde ettikleri kazancın bir kısmını alıp biriktirmekte ve onunla tasarruf etmektedir. Her teşekkül kanunun gösterdiği istikamette kendisine mensup olanlara yardım etmektedir. İslam'a bağlı kalmak şartıyla memuriyet hayatına girip çalışmak ve maaş almak normal olduğu gibi, ammeye veya özel kişilere ait alanlarda çalışıp ücret almak ve sonunda da emekli olup maaş almak da normaldir.

İşçinin veya memurun ücretinden veya maaşından muayyen bir nisbetle bir şey kesmeye gelince, malum olduğu gibi devletin bütçesi vatandaşlardan alınan vergiyle oluşuyor. Tasarrufta haksızlık da olsa, toplanan mal birbirine karıştıktan ve asıl mal sahibi bilinmeyecek bir hale geldikten sonra bu mal amme hakkı olur. O takdirde maslahata binaen devlet, bu malın bir kısmını istediği kimseye ve yere verebilir. Kabullenmesinde bir sakınca yoktur. Eskiden de devletin malı karışık olduğu gibi bu zamanda da böyledir.

SORU 612 -İşçi çalıştıran müesseselerin, SSK mevzuatı hilafına istenenden daha aşağı sayıda işçi çalıştırıp mecbur tutulduğu işçi sayısı oranında kesinti ödemesi, ödediği fazla prim için tanıdığı birini 25 sene sonra emekli yapmak istemesi ile ilgili hüküm nedir?

CEVAP: İslam dinine göre işverene şu iş için bu kadar işçi çalıştırman ve bu kadar prim ödemen gerekir, demek yoktur. Yani İslam Hukukuna göre böyle bir muamele yoktur. Aynı zamanda çalışmayan bir kimsenin yalandan çalıştığını göstermek ve böylece emekli yapmak da caiz değildir. İslam dininde yalan söylemek ve yalandan çalışıyor gibi görünmek haramdır. İşçi sayısını tahdid etmek, İslami olmadığı gibi böyle bir muameleye başvurup emekli olmak veya ettirmek de gayri İslami'dir.

SORU 613 -Almanya'da çalışan bir Müslüman, çocuğu olmayan yaşlı bir Alman tarafından çok seviliyor. Alman mal ve mülkünü o Müslümana miras olarak bırakmak istiyor. Dinen varis olmak caiz midir?

CEVAP: İslam hukukuna göre hıristiyan, mason ve komünist gibi bir gayri müslim, Müslümana varis olamayacağı gibi, bir Müslüman da bir gayri müslime varis olamaz. Şafii mezhebine göre gayri müslimin malını alabilmek için çare, hibe etmesi veya vasiyette bulunmasıdır. Yani gayri müslimin henüz hayatta iken malını bırakmak istediği kimseye hibe veya vasiyet etmesidir. Hanefi mezhebine göre hibe etmek çare olduğu gibi tahsis etmek de çaredir. Yani bu mezhebe göre her ne kadar Müslüman kafire varis olmasa da malını Müslümana devretmesi için resmi muamele yaparak kendisine tahsis etmesi de

yeterlidir. Çünkü hıyanet yoluyla olmamak şartıyla, herhangi bir yolla darulharpdeki gayri müslimin malını almak helaldir.

SORU 614 -İslam'ın kabul etmediği bir yerde çalışıp maaş alan bir kimse yaşlı ve muhtaç olan babasına yardım etmek isterse babası yardımını kabul edebilir mi?

CEVAP: İslam'ın kabul etmediği bir müessesede çalışan bir kimsenin babası muhtaç olup başka da geliri yoksa meşru olmazsa da onun kazancından yiyebilir. Eşinin de böyle gayrı meşru bir yerde çalışması halinde de hüküm aynıdır. Meşru olmayan bir müessesede çalıştığı için baba mesuldür. Fakat oğlunun çaldığı veya gasp ettiği şeyi yiyip tasadduk etmesi caiz değildir.

SORU 615 -Müslüman olmayan bir kimse, bir Müslümanın evini kiralayıp içinde oturarak içki içmek gibi gayrimeşru şeyleri yapsa ev sahibi mesul olur mu?

CEVAP: Bir kimse evini içki içip, haça tapan bir gayrimüslime kiraya verirse, dinen mesul değildir. Çünkü onu kiraya vermekten gaye meşru olmayan şeylerin işlenmesi değildir. Gaye içinde oturmaktır. Yine evini günahkar ve münkeri işleyen bir Müslümana da verse durum değişmez.

İÇKİ SATILAN YERDE ÇALIŞMAK

SORU 616 -İçinde içki satılan bir otelde çalışmak veya ona malzeme satmak caiz midir?

CEVAP: Meyhane ve genelevi gibi her yönden günah sayılan bir binada çalışmak ve ona malzeme satmak dinen haramdır. Çünkü bunun biricik gayesi meşru olmayan işlerin işlenmesidir. Soruda geçen otel meselesi ise bundan farklıdır. Çünkü otel işletmekteki gaye içki satmak değil, para mukabilinde turist ve misafirleri yerleştirip barındırmaktadır. Başka bir deyimle, otelde çalışmak günah değil, içki içirmek günahtır.

El-Fetava'i Hindiyye bu gibi şeylere işareten şöyle diyor: "Bir kimse ücret mukabilinde arapça veya farsça olarak şarkı yazarsa aldığı ücret haram değil,

helaldir. Çünkü vebal onun yazılmasında delil, meşru olmayan bir şekilde okutulmasındadır."

SORU 617 -Bir kimse bir şeyi gasbedip kullansa, kullandığı sürenin karşılığını verecek mi?

CEVAP: Bir kimse gasbettiği şeyi kullansa, yani ev ise içinde oturmuş, tarla ise onu ekmiş, binek hayvanı ise ona binmiş, elbise ise onu giymişse yaptığı şeyin ücretini verip vermeyeceği hususunda

ihtilaf vardır.

Hanefi mezhebine göre, kullandığı şeyin ücretini vermeyecektir. Ancak vakıf veya yetim malı olursa veya faydalanmak için hazır bir durumda olursa -kiralık ev ve taksi gibi- o takdirde ücretini verecektir.

Şafii mezhehine göre ise, gasp edilen şey kimin malı olursa olsun gasbeden kimse onu kullansın veya kullanmasın ücretini verecektir. Çünkü malın değeri olduğu gibi menfaatin de değeri vardır. Ayrıca malı biriktirmekten gaye onun menfaatini elde etmektedir. Malın menfaati elden çıktıktan sonra ücretini verecektir.

SORU 618 -İslam hukukuna göre bir sünnetçi bir çocuğu sünnet etse bu sebepten çocuk helak olur veya organı telef olursa mesul olur mu?

CEVAP: İslam hukukuna göre ehil ve yetkili bir sünnetçi bir çocuğu sünnet ederse sonunda yara, kangren olup çocuğun tümünü veya organının telef olmasına sebep olursa sünnetçinin kusuru olmadıkça sorumlu değildir.

SORU 619 -Bir kimse başkasına ait bir malın telef olmasına sebep olursa zamin olur mu?

CEVAP: Bir kimse başkasına ait bir malın telef olmasına sebebiyet verirse zamin olur. Mesela, bir kimse birisinin dükkanını açıp bırakırsa ve bu sebeple dükkanında bulunan maldan bir şey çalınsa veya bir hayvanın bağını çözer ve hayvan kaçarsa veyahut rüzgarlı bir günde ateş yakar, yangına sebebiyet verirse yaptığı bu işlerden dolayı sorumludur. Telef olan malın misli var ise mislini yoksa kıymetini

vermek zorundadır.

SORU 620 -İslam hukukuna göre kefil olan kimse kefaleti karşılığında ücret isteyebilir mi?

CEVAP: Kefalet bir teberru ve iyilik akdidir. Onun mukabilinde ücret almak ve vermek caiz değildir. Ancak mekfuluanh olan kimse, kendiliğinden kefile herhangi bir hediye takdim ederse kefilin bunu almasında bir sakınca olmayıp, mesul olmaz. Yalnız kendisine kefil olunacak kimse ücret vermediği takdirde kefil bulamayacak ve bu sebeple işi aksayacaksa, parayla kefil tutmaktan dolayı mesul değildir, ancak kefil günahkar olur. Nasıl ki haklı bir kimse rüşvet vermediği takdirde hakkı elinden alınacaksa rüşvet vermesinden mesul olmayıp, alan kimse mesul olduğu gibi.

SORU 621 -Bir gayri müslime kamyon, kamyonet gibi vasıta ile içki taşımak caiz midir?

CEVAP: Bir gayri müslime kamyon ve kamyonet gibi bir vasıta ile içki taşımak İmamı Şafiı ile İmameyne göre haramdır. Çünkü içki sebebiyle Hz. Peygamber'in lanetlediği on kişiden birisi de içki taşıyandır. Bu, aynı zamanda Allah'ın yasakladığı bir şeyin işlenmesi için yardım sayılır, ancak, İmam Azam'a göre caizdir. Alınan ücret de haram sayılmaz.

Bu ihtilaf, İslam dininde yasak olan her şeyde caridir. Yani bir şey İslam dininde yasak olduğu halde Müslüman bir kimsenin bir gayri müslim için onu taşıması, koruması İmamı Azam'a göre caiz, diğer imamlara göre caiz değildir. Müftabih olan da budur.

SORU 622 -Müslüman olmayan bir kimse hamama girerse ona hizmet etmek caiz midir?

CEVAP: Hamam sahibi veya orada çalışan kimsenin müşteri celb etmek veya İslam'a ısındırmak gibi bir gaye için gayri müslime hizmet edip ikram etmesinde beis yoktur. Fakat böyle bir gaye yoksa, onlara hizmet etmek caiz değildir. Yine Müslümanların terbiye ve güzel ahlakını gösterip İslam'ın yüceliğini anlatmak gayesi ile ülkemize gelen turistlere karşı iyi davranmak, onlara ikram etmekte caizdir. Aynı zamanda büyük bir vazifedir. Bazı tarihçilere göre Semerkand'ın İslam'a girmesinin en büyük sebebi çevredeki Müslümanların güzel terbiye ve yaşayışlarıydı. Gayri müslim de olsa, onları iyi karşılamak lazımdır. Peygamber (sav) Medine'de gayri müslim komşusuna ikramı tavsiye eder, kendisine hediye gönderirdi.

KİRA AKDİ

SORU 623 -Kira akdi nasıl meydana gelir?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre kira akdi iki yoldan birisiyle

meydana gelir.

1- Sigadır. Mesela ev sahibi kiracıya: "Ben evimi bir sene müddetle şu kadar para karşılığında sana kiraya verdim" der. Kiracı da: "Evini bir sene müddetle şu kadar para karşılığında kiraladım" der.

2- Muatatdır. Yani bir söz söylemeden gemi, tren gibi ücreti belli olan şeylerin bedelini resen vermek.

Muatat ile evi kiraya vermek de caizdir. Mesela birisi belli bir ücret mukabilinde belli bir zaman için evini birisine kiraya verir, müddet bitince kiracı ses çıkarmadan evde oturmaya devam eder ve böylelikle kira yeniden munakid olmuş olur. Fakat her sene ücret ayarlanacaktır.

Şafii mezhebine göre birinci sene bitince kiracı evden çıkmaya mecburdur. Ancak yeni bir akit ile evde oturmaya devam edebilir.

SORU 624 -Birisi hisseli bir mağazada kirada duruyor. Hissedarların bir kısmı kiracıyı çıkarıp yerine kendileri girmek isterken bir kısmı da kiracının yerinde kalmasını istiyor. Bu durumda kiracı nasıl hareket etmelidir. Mağazaya talib olan hissedarlar, ortakları istemedikleri halde onda durabilirler mi?

CEVAP: Kira muamelesinin sahih olabilmesi için, kira müddetinin -kaç ay veya kaç yıl olduğu- belirtilmelidir. Belirtilen müddet bitmemiş ise hiçbir surette mal sahibi kiracıyı çıkartıp dışarı alamaz. Müddet bitmiş veya müddetten söz edilmemiş ise mal sahibi isterse hemen kiracıyı çıkartabilir. Sualde belirtildiği gibi mal sahibi bir değil, birkaç kişi olur ve onlardan bazısı müddet bittikten sonra Kiracıyı çıkartıp yerine oturmak isterse, hissedarlar ittifak etseler zaten mesele tamamdır. Yoksa diğer ortakları istemezlerse oturamaz. Bu mesele İmamı Azam'a göredir. Hanefi mezhebinde müftabih olan da budur. Hissedarlardan birisi hissesini ne ortaklarından birisine ne de yabancıya vermez. Bu durumda sırayla oturmadan başka çare kalmaz. Yani her bir hissedar muayycn bir müddet sıra ile mağazayı elinde tutar. Müddetin kaç ay veya yıl olduğu onların takdirine kalmıştır. Her biri nöbeti sırasında mağazayı istediği kimseye kiraya verebilir. İmam Malik, İmamı Şafii ile İmameyne göre

her hissedar kendi hissesini istediği kimseye kiraya verebilir.

İSLAM'A GÖRE DEVİR CAİZ MİDİR?

SORU 625 -Bir kimse bir dükkan kiralar, sonra kiraladığı dükkanı başkasına devretmek ister. Böyle bir muamele caiz midir?

CEVAP: Belli bir süre için bir dükkanın kiralanıp, sonra da başkasına devredilmesi iki şart ile caizdir:

Birinci şart: Yeni kiracı ilk kiraya veren adam olmayacak. Mesela Hasan Efendi dükkanını Ali efendiye kiraya verdi. Ali Efendi kiraladığı dükkanı kiraya vermek isterse Hasan Efendiden başka hir adama vermesi gerekir.

İkinci Şart: Kiraladığı dükkan için verdiği ücretten fazla bir ücretle kiraya vermeyecek. Yalnız altın ile kiraladığı dükkanı başkasına gümüş ile devreder, gümüşün değeri daha fazla tutarsa da caizdir. Çünkü verdiği paranın cinsi ile alacağı paranın cinsi ayrı ayrıdır. Ev, tarla ve bahçe de dükkan gibidir. Yalnız elbise, hayvan ve çadır gibi kullanışı şahıslara göre değişen eşya kiraya verilirse kiracı onu başkasına kiraya veremez. Mesela Hasan Efendi atını Ali Efendiye kiraya verirse, Ali Efendi onu başkasına kiraya veremez. Çünkü ikinci kiracı daha ağır olabilir.

Şafii mezhebine göre ise kiracı, kiraladığı şeyi sahibine kiraya verebildiği gibi başkasına da kiraya verebilir. Fakat kiralanan sey at ve benzeri bir şey olursa, yeni kiracı daha ağır olmayacak, dükkan olursa, onun düzenini bozmayacak, tahrip etmeyecek bir şey için kiralanacaktır.

SORU 626 -Bir operatör doktor, ameliyatı gereken bir hastayı ameliyat eder ve sonunda hasta ölürse dinen sorumlu olur mu?

CEVAP: Operatör doktor mahir ve ameliyat için ehil olur, ameliyata itina gösterirse ameliyat edilen adam vefat etse de sorumlu değildir. Çünkü doktor ehil olmakla beraber cinayet işlememiş ve itina

göstermiştir. Kendisi için beyan edilen ücrete de müstehak olur.

Ama mahir olmadığı halde ameliyata kalkışırsa mesul olur, diyet de vermeye mecburdur.

SORU 627 -Ücretle tutulan çoban, yaydığı sürüden biri veya birkaç tanesi helak olursa sorumlu sayılır mı?

CEVAP: Çoban, yaydığı sürüye itina gösterdiği halde biri veya birkaç tanesi helak olursa, mesela kurt hücum edip bir davar parçalarsa sorumlu sayılmaz. Çünkü çoban emin kabul edilir. Ama itina göstermez, sürüyü kendi başına bırakıp sağa sola gider veya uykuya dalar ve bunun sonucunda kurt bir davar öldürürse zamin olur.

SORU 628 -Bir dükkanda hissesi olan kimse kendi payını istediği kimseye kiraya verebilir mi?

CEVAP: Bir dükkanda veya evde hissesi olan kimse İmamı Şafii ile İmameyne göre istediği kimseye kiraya verebilir. İmamı Azam'a göre ise kiraya vermek isterse ya ortaklarla anlaşarak birlikte birisine kiraya verecekler veya ortaklardan birisine kiraya vereceklerdir.

SORU 629 -Şirkette ortaklardan birisinin kendi evini veya arabasını şirkete kiraya vermesi caiz midir?

CEVAP: Bir şirkette ortak olan bir kimse kendi evini veya arabasını şirkete kiraya veremez. Çünkü şirkete de ortak olduğu için ona kiraya verirse kendi malını kendine kiralamış olur. Böyle olduğu

takdirde Hanefi mezhebine göre verdiği ev veya arabanın kirasını

alamaz. Durum böyle olmakla beraber bugün ortaklar bunu nazar-ı itibare almadan alışverişlerini sürdürüyorlar. Şafii mezhebine göre ise evini veya arabasını ortak olduğu şirkete kiraya verebilir.

SORU 630 -Birkaç kişi bir araya gelerek bir şirket kurup ortaklardan birisi iyi bir idareci ve işi çevirmesini bilen bir kimse olduğu için kendisine şirketten maaş bağlanırsa dinen böyle bir muamele caiz midir?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre ortaklardan birisi iyi idareci veya daha fazla mesai sarf ettiği için kendisine ücret verilmez. Çünkü şirkette ortak olduğu

için kendi malında çalışıyor. Ancak Hanefi mezhebinde kazancın yüzdesinden kendisine fazla verilebilir. Mesela altı kişi bir şirket kurdular. Birisi iyi bir idareci olduğu için kendisine kazancın yüzde yirmibeş, diğerlerinin her birisi için yüzde onbeşini şart koşsalar caizdir. Fakat Şafii mezhebine göre bu da caiz değildir.

AVUKAT TUTMAK

SORU 631 -Bir mazlum, hakkını müdafaa edip durumu açıklamak için avukat tutabilir mi?

CEVAP: Bir kimse bilgisi az, müdafaa etmekten aciz olursa mağdur olmaması için bir avukat tutmasında dinen bir sakıncası yoktur. Kendisi mesul olmadığı gibi avukatın ücret alması da haram değildir. Ancak açtığı davada haksız ise böyle bir dava açmak haram olduğu gibi avukat tutmak da haramdır. Avukat da durumu biliyorsa müdafaa yapması haramdır. Ücret alması da caiz değildir, büyük bir vebaldir. Çünkü hakkı batılın, batılı hakkın yerine koymaya çalışmış olur.

SORU 632 -Bir kimse bir oda veya dükkanda mal sahibinin gönlü olmadan düşük bir ücretle oturuyor. Mesela dükkanın aylığı normal olarak onbeş bin lira olması icab ederken kiracı sadece yedibin veya onbin lira gibi düşük bir ücret veriyor, malsahibi de ses çıkaramıyor. Bu durum dinen nasıldır?

CEVAP: Bey'de (alış-verişte) gabn-i fahiş haram olduğu gibi kirada da gabn-i fahiş haramdır. Ne fazla alınmalı, ne eksik verilmelidir. Hak ne ise onu vermek icap eder. Böyle bir haksızlık olursa da mahalle halkıyla hükümetin müdahale etmesi ve haksızlığı önlemesi gerekir. Hatta geçmiş ay veya senelerin hakkı da alınacaktır.

Ancak mal sahibi kiracıya iyilik yapmak gayesiyle az ücret alırsa kiracı mesul değildir. Mal sahibi da tasadduk ve ihsan ettiği için sevaba nail olmuş olur.

SORU 633 -Şehir içinde veya dışında çalışan bir otobüs trafik kazası

geçirip ölüme sebebiyet verirse şoför sorumlu sayılır mı?

CEVAP: Şehir içinde veya dışında çalışıp müşteri taşıyan otobüs, trafik kazası yaptığı takdirde şoför ya suçludur veya suçsuzdur. Şayet suçsuz ise, mesela şoförün ihmali olmadan araba freni patlar ve bu sebep ile araba devrilir veya durduğu yerde arkadan bir araba gelip ona çarparsa ve ölüme sebebiyet verirse, ne araba sahibi ne de şofür sorumlu değildir. Ancak arkadan gelip çarpan arabanın şoförü sorumludur. Fakat şoförün suçu varsa, mesela uykusuz veya sarhoş olduğu halde araba kullanır ve meydana gelen kaza ile ölüme sebebiyet verirse sorumludur. Diyet vermesi icap eder.

İŞVEREN İŞ KAZASINDAN SORUMLU MUDUR?

SORU 634 -Fabrikada çalışan bir işçi iş kazasına uğrarsa, fabrika sahibi sorumlu olur mu?

CEVAP: Fabrikada çalışan bir işçi, iş kazasına uğrarsa fabrika sahibi kaza yapmamış ve ona sebebiyet de vermemiş ise sorumlu tutulmaz. Fabrika ile tarla arasında fark yoktur. Birisinin tarlasında çalışan kimse kazaya uğradığı takdirde, tarla sahibi onun kazasından mesul olmadığı gibi fabrika sahibi de işçinin kazasından mesul değildir. Ancak fabrika sahibi kazaya uğrayan işçiye işe girerken, uğrayabileceği her türlü kazaya karşı zararı tazmin cdeceğine dair teminat vermişse zararı ödemeye mecburdur.

SORU 635 -Bazı yörelerde öteden beri devam eden bir adet vardır. Cenaze defn edildikten sonra ücret mukabilinde üç gün Kuran-ı Kerim okutulur. Bunun hakkında bir şey varid olmuş mudur?

CEVAP: Hanefi mezhebinde mezarlıkta olsun evde olsun ücret mukabilinde Kuran-ı Kerim okunması caiz değildir. Çünkü namaz, oruç ve Kuran-ı Kerim tilaveti gibi şahsi ibadetin, ücret mukabilinde eda edilmesi caiz değildir.

Şafii mezhebine göre ise, mezarlıkta veya cenazenin yanında ücret mukabilinde Kuran-ı Kerim'i okutmak caizdir. Çünkü Kuran-ı Kerim'in sevabı okuyucuya ait olsa da okunan yere de Allah'ın rahmeti indiğinden kabir sahibi faydalanır.

SORU 636 -İslam'ın yasakladığı bir yerde çalışan ve başka da bir geliri olmayan herhangi bir kimsenin yemeği yenebilir mi?

CEVAP: Bir kimse bir yiyecek gasbetmiş veya çalmış, veyahut da rüşvet olarak almış ise ondan yemek yemek kesinlikle haramdır. Ama gasp ve çalma gibi şeyleri yapmaz, fakat İslam'ın yasakladığı bir yerde çalışıp maaş alan ve bundan başka da geliri olmayan kimsenin parasını yemekten sonra verdiği takdirdc yemeğinden yemek caizdir. Çünkü, mesela: Ekmek ve pirinç gibi yiyecekleri satın aldığında normal olarak, şu kadar pirinç, şu kadar ekmek ve yağ, ver der. Satıcı da verir ve onun bedeli resen zimmetine gcçer. Bunun için o mallara haram para tekabül etmez. Dolayısiyle o yemek haram değil, helaldir. Ancak bakkala haram para verdiğinden henüz borcunu kapatmış sayılmaz, Ona borçlu kalır, Bakkal durumu bildiği halde kendisine yiyecek satıyor ise her halukarda yiyecek helaldir.

SORU 637 -Bir bakkalın kanun ve nizamlara muhalefeti dolasıyla malının tümü veya bir kısmı müsadere edilse, İslam hukukuna göre onu yemek ve satın almak caiz midir?

CEVAP: Bir kimse herhangi bir suç işlediğinden dolayı malı müsadere edilse, İslam hukukuna göre onun malını yemek veya satın almak caiz değildir. Çünkü adı geçen hukuka göre her ne kadar bu şahıs cezaya müstehak ise de malın müsaderesi caiz değildir. Yalnız müsadere edilmiş olan mallara karışır ve onu ayırmak mümkün olmazsa o zaman karışık malı satın almak ve yemekte bir sakınca yoktur. İhtiyaten şüphesiz mal almak ve yemek elbette ki daha iyidir.

SORU 638 -Ben ayakkabı fabrikasında çalışan bir işçiyim. Patronumuzun bu fabrikadan başka bir meyhanesi de vardır. Şarap ve rakı gibi müskiratı satıp, içiriyor. Böyle bir adamın maiyetinde çalışmak caiz midir?

CEVAP: Şüphesiz söz konusu olan patron günahkar ve asidir. Meyhanesinde içki içenlerin her birisinin vebali kadar onun da vebali

vardır. Meyhanesinde çalışan kimseler de Allah'ın indinde mesul olup, kazançları haramdır. Ancak diğer müessesesinde, yani ayakkabı fabrikasında çalışmakta bir beis yoktur. Yani ayakkabı fabrikası ayrı, meyhane ayrı düşünülür. Herhangi bir kimsenin meşru olmayan bir işi, meşru olan işinin mahiyetini değiştirmez.

SORU 639 -Bir kimse, imkanı olduğu halde zimmetindeki borcu alacaklıya ödemezse veya inkara kalkışırsa, alacaklı da istihsal etmek için avukat ücreti gibi bir takım masraflara girerse dinen yapılan bu masraf haksız olan borçludan alınabilir mi?

CEVAP: Borçlu olan kimse imkanı olduğu halde zimmetindeki borcu vermezse veya inkara kalkışırsa avukat ile mahkemeye verilen ücret ve masraf hepsi borçluya aittir. Çünkü bu masrafın yapılmasına sebebiyet veren kendisidir. İbni Abidin şöyle diyor: Haksızı mahkemeye celp etmek için giden polisin masrafı devlete aittir diyen olduğu gibi haksıza aittir diyen de olmuştur. Binaenaleyh devlet bu gibi masrafları vermediğine göre haksız olan kimsenin vermesi lazımdır. En doğrusu da budur.

VAKIF

VAKFIN SIHHAT ŞARTLARI

SORU 640 -Vakfın sahih olabilmesi için vakfedilen malın vakfeden kimsenin malı olması şart olduğuna göre, Türkiye arazisinin çoğu araziyi miriye olduğu için vakfedilmiş arazinin vakfının sahih olmaması icabeder. Bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: Araziyi mıriye şahıs malı değil, ammenin malıdır. Normal vatandaş tarafından yapılan araziyi miriye vakfı sahih değildir. Ancak parasıyla satın aldığı böyle bir araziyi vakıf edecek olursa sahihdir. Yalnız sultan veya onun vekili tarafından araziyi miriye vakfedildiği takdirde yapılan vakfın sahih olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır. Eş-Şeyh Kasım gibi ulemaya göre böyle bir vakıf amme maslahatı için olduğu takdirde sahihtir. Bazı ulemaya göre arazi, sultanın mülkü olmadığı için vakfi da sahih değildir .

Ebu Suud gibi zevat da sultan ve paşalar tarafından yapılan vakfın şartlarına riayet etmek gerekmez. Çünkü arazi Beytül Malındır. Hakiki vakıf değildir, diye fetva vermişlerdir.

SORU 641 -Caminin bir tarafı yıkılmış, imkan olmadığı için onarılması da mümkün değildir. Şayet olduğu gibi bırakılırsa kalanı da yıkılacaktır. Cami vakfının bir kısmını satıp onu onarmak caiz midir?

CEVAP: Caminin bir tarafı yıkılır parası olmadığı gibi yardım edecek kimse de olmaz ve böyle bırakıldığı takdirde kalan tarafı da yıkılacaksa, zarurete binaen tamiri için vakfının tamamını veya bir kısmını satmaktan başka çare olmadığına göre onu satmakta beis yoktur. Çünkü iki zararla karşı karşıya kalınırsa ehveni hangisi ise onu yapmak icab eder.

SORU 642 -İslam hukukuna göre vakıf olan şeyi herhangi bir suretle satmak veya satın almak caiz midir?

CEVAP: İslam hukukuna göre herhangi bir yöne vakfedilmiş olan bir şeyi

satmak ve satın almak caiz değildir. Sünnet, bunu yasakladığı gibi icma'-ı ümmet de bunu yasaklamıştır. Bu hususta ihtilaf yoktur. İbn Ömer (ra) şöyle diyor: Ömer (ra) (Ravinin babası) Hayber arazisinden kendisine bir tarla isabet etti. Bunun üzerine Hazreti Peygamber'e (sav) gidip tarla için kendisiyle istişarede bulunup dedi ki: Ey Allah'ın Resulü, Hayber arazisinden bana bir tarla düştü. Şimdiye kadar ondan daha değerli bir şey elime geçmemiştir. Hakkında ne buyurursunuz? Hz. Peygamber (sav) buyurdu ki, istersen onu haps -vakıf- edip tasadduk edersin. Bunun üzerine Hz. Ömer (ra) satılmaması, hibe edilmemesi ve miras olarak kalmaması üzerine tasadduk etti. Fakirlere, hürriyete kavuşmak maksadıyla efendileriyle mükatebe akdini yapmış kölelere, mücahidlere, yolda kalmış olan kimselere, misafirlere verilmek üzere vakıf etti. Ona bakan kimsenin normal olarak ondan yemesinde beis yoktur. Yalnız ondan mülk edinemez (Tirmizi).

Vakıf edilen malın satılması ve satın alınmasının caiz olmadığında ittifak vardır. Ancak vakıf edilen maldan istifade edilemeyecek bir duruma gelirse -bir tarlanın şehrin ortasında kalması gibi- Hanefi ile Hanbeli mezheblerine göre daha iyisiyle değiştirilmesi caizdir. Çünkü vakfın gayesi vakıf edilen yöne yardım sağlamaktır. Faydası olmadığı halde onu tutup haps etmenin manası yoktur.

Hülasa, Hanefi ile Hanbeli mezheplerinin ileriye sürdükleri mesele hariç vakıf edilen mal ne satılır, ne alınır. Şayet herhangi bir sebebden dolayı birisinin elinde vakıf malı bulunsa mümkün ise onu esas sahibine iade etsin. Mümkün değilse kirası ne kadar tutarsa vakıf edilmiş yöne versin veya harcasın.

SORU 643 -Birisi vefat edip çocuklarına servet bıraktı. Bunlar da beraber çalışıp ticaret ve ziraat gibi işlerde bulundular. Bir kısmı hacca gitti ve bir kısmı evlendi. Bilahare mallarını bölüp ayrılmak istediler. Hacca gitmeyen ve evlenmeyen kimse hac ve evlenmek için yapılan masraftan kendilerine düşen hisseyi isteyebilir mi?

CEVAP: Varisler, akil, baliğ olup izin veya rızalarını ifade eden belli emareler bulunurken hacca gidilmiş veya evlilik olmuş ise bir hak talebinde bulunamazlar. Fakat izin veya rızalarını ifade eden emare bulunmaz veya hacca giderken ve evlenirken akil ve baliğ değillerse haklarını talep edebilirler.

SORU 644 -Vakfın meşruiyetine dair herhangi bir ayet ve hadis var mıdır?

CEVAP: Vakfın meşruiyetine dair Kuran-ı Kerim'in açık bir nassı yoktur. Ama onunla ilgili çok hadis varid olmuştur. Ezcümle Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Adem oğlu ölürse üç şey hariç ameli kesilir (sonu gelir); devam eden sadaka, kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine dua eden salih

evlatdır".

Cumhur-ı ulema, devam eden sadakadan maksadın vakıf olduğunu söylüyorlar. Hz. Ömer'e (ra) Hayber arazisinden bir tarla verilmişti. Bunun üzerine Peygamber'e (sav), ya Resulullah! Bu tarlaya ne yapayım, dedi. Peygamber (sav) buyurdu ki: istersen onu vakfetmek suretiyle sadaka olarak ver. Bunun üzerine Hz. Ömer, ne satılacak ne hibe edilecek, ne miras olacak şekilde onu tasadduk etti, ve İslam'da ilk vakfedilen şey bu oldu.

SORU 645 -Bu zamanda çeşitli isimler altında çok vakıf kurulmuştur. Bu vakıflara bina, arsa, tarla verildiği gibi para da veriliyor. Bu tip vakıflar islami midir, onlara yardım etmek doğru mudur?

CEVAP: Bu zamanda kurulan vakfın İslami olup olmadığını anlamak için İslami vakfın tarifini yapıp ne olduğunu anlatıp sonra kurulan vakfın durumunu anlayabiliriz.

İslami vakfın tarifi şöyledir: Kendisinden istifade edilebilen ve devam eden menkul veya gayri menkul bir mülkü, bir hayır cihetine tahsis etmektir. Bu tarifin göze çarpan üç kaydı vardır:

1- Vakfedilen nesnenin akar, bağ, bahçe ve hayvan gibi devam eden bir şey olmasıdır. Para, sabun, gıda maddeleri gibi, kullanmakla tükenen şeylerin vakfı sahih değildir. Vakfedildiği takdirde teberru ve sadaka sayılır.

2- Vaktın muvakkat değil, ebedi olarak tahsis edilmesidir. Bir tarla veya bir bina beş veya on seneliğine vakfedilirse vakıf sahih sayılmaz.

3- Vakfedilen cihet, cami, medrese ve köprü gibi İslam ve vatana hizmet eden bir hayır müessesesi olmalıdır. Binaenaleyh, İslamiyete ve vatana zarar veren, Müslümanların inancını sarsan müesseselere bir şey vakfetmek haramdır. Mesela, sefahet ve ahlaksızlığı neşreden bazı yayın organları, vakıf kurmuşlar. Kurucuların gayesi, hayra hizmet değil, işret ve aşırı menfaat sağlamaktır. Gayelerine erişebilmek için her türlü sefahet ve ahlaksızlığı basamak olarak kullanmaktadırlar. Böyle bir müesseseye yardım etmenin ne kadar vebal olduğunu izah etmek icap etmez. Bir vakfın İslami olup olmadığını anlayabilmek için onu İslami ölçülerle ölçmek gerekir. İslam'a hizmeti varsa, dine ve vatana zarar vermiyor ise İslami' dir, yoksa, İslami değildir. Ona yardım etmek de haramdır. Ayrıca bir vakıf müessesesine verilen para ile tarla ve bina gibi bir şey satın alınırsa, o vakıf sayılmaz, maslahata binaen satılabilir.

ŞAHIS ÜZERİNE VAKIF CAİZ MİDİR

SORU 646 -Fukara veya cami gibi devam eden bir kuruluşa değil de, geçici olan bir şeye, mesela herhangi bir şahsın; (Zeyd) üzerine vakfetmek sahih midir?

CEVAP: Fukara, cami, medrese gibi devam eden bir şey üzerine değil de Zeyd gibi sonu gelen bir cihete yapılan vakıf sahihtir. Zeyd vefat ettikten sonra Şafii mezhebine göre vakıf, miras gibi Zeyd'in varislerine vakıf olarak intikal eder, ne satılır ne hibe edilir. Hanefi mezhebinde ise racih kavle göre vakıf vakıfın varislerine intikal eder.

SORU 647 -Birisi evladı olmadığı için mülkünü bir hayr cihetine vakf etmek istiyor, ancak başkasına el açmamak için, hayatta olduğu müddetçe mülkünü vakfederken tasarrufu altında bırakmak şartını koşuyor. Dinen bu şartla yapılan vakf sahih sayılır mı?

CEVAP: İmam Azam. İmam Şafii ve İmam Muhammed'e göre böyle bir şartla yapılan vakf sahih değildir. Abu Yusuf'a göre sahihtir. Hanefi mezhebinde müftabih Ebu Yusuf'un kavlidir. Yalnız başkasına ne kiraya, ne de kendisine vakfedilenden başka bir kimseye ücretsiz verilebilir.

VAKIF CAMİNİN YIKILMASI VE MÜLKİYETİ

SORU 648 -Birisi bir cami yaptırıp vakfeder, sonra yıkılıp harab olursa caminin mülkiyet durumu nasıl olur?

CEVAP: Yıkılan caminin sahibi -yaptırıp vakfeden- belli ise hayatta olduğu takdirde kendisine, yoksa varislerine intikal eder.

Şafii mezhebine göre ise cami yıkılırsa da kıyamete kadar cami olarak kalacaktır. Ve onda hiçbir surette tasarruf yapılamaz. Çünkü cami yıkılsa da arsasında namaz kılmak mümkündür, ayrıca ileride yeniden caminin tamiri mümkündür.

SORU 649 -Camiye bir sergi veya bir ağaç vakfedilir, bilahare sergi eskir veya caminin üstüne beton döküldüğü için ağaca ihtiyaç kalmazsa o sergi veya ağacı satmak caiz midir?

CEVAP: Sergiden veya ağaçtan istifade edilmediği takdirde racih kavle göre çürümektense caminin bazı ihtiyaçlarını karşılamak gayesiyle onu satmak daha doğrudur.

SORU 650 -Müslüman bir hükümdar beytül-male -hazineye- ait bir araziyi vakfederse sahih sayılır mı?

CEVAP: Müslüman bir hükümdar, hazineye ait bir arazi vakfederse, bakılır; eğer hükümdarın tasarrufu maslahata göre cari oluyorsa yani o araziyi vakf etmek İslam'ın ve Müslüman halkın lehinde ise tasarrufu sahihdir. Yoksa sahih değildir. Ancak Ebu's-Suud'un dediğine göre hükümdarların böyle bir vakfı sahih değildir.

SORU 651 -Mevküfün aleyh -kendisine vakf edilmiş olan vakfın mahsulü zekata tabi olan şeylerden ise zekatını vermekle mükellef midir?

CEVAP: Mevkufün aleyh, camii, medrese, köprü gibi mükellef olmayan bir şey veya fukara ve ulema gibi muayyen bir şahıs değil, bir cihet ise vakfın mahsulü zekata tabi olan şeylerden olsa da muhatap olmadığı için zekatı verilmiyecektir. Fakat mevkufun aleyh, muayyen bir kimse olursa vakfın mahsulü zekata tabi olan şeylerden olduğu takdirde zekatı verilecektir.

SORU 652 -Bir kimse bir söz söylemeden tarlasında bir camii veya medrese inşa eder veya tarlasında ölülerin defnine müsaade ve izin verirse vakıf sayılır mı?

CEVAP: Bir kimse şunu camii veya medrese olarak vakf ettim demeden. bir camii veya medrese inşa ederse o camii veya medrese vakıf sayılmaz. Yaptıranın mülküdür. Ancak "Şunu camii veya medrese olarak vakf ettim" dediği takdirde mülkünden çıkıp vakıf olmuş olur. Çünkü vakıf için siğa rükündür.

SORU 653 -Bir kimse tarlasını, ziyaretçileri çok bulunan bir yatar için vakfetse bu vakıf sahih midir?

CEVAP: Ölüleri ziyaret etmek sünnettir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Ölüleri ziyaret ediniz, çünkü onlar size ahireti hatırlatırlar." Ancak ölü ne kadar salih olursa olsun ona bir şey vakf etmek sahih değildir. Ziyaretçilerin çok olması durumu değiştirmez.

VAKIF MALINDA DÜŞÜK KİRA İLE OTURMAK

SORU 654 -Birisi vakfa ait bir dükkanda ucuz bir fiatla oturuyor. Vakfın mütevellisi de mevzuat yönünden duruma müdahale edemediği için kirayı bu şekilde kabul etmeye mecbur kalıyor. Kiracı bu durumda mesul sayılır mı?

CEVAP: Yüce dinimize göre dükkan ve ev gibi yerlerin normal olarak aylık ücreti ne ise kiraya verileceğinde o ücretle verilmesi gerekir. Şahıs malı ile vakıf malı arasında fark yoktur. Mesela; kiralık şeyin normal olarak fiatı beş bin ise, mütevellinin yedi bine vermesi o veya kiracının üç bine zorla oturması günahtır. Vakıf malı oldugu için fırsat telakki edip ucuz bir fiatla onu işgal etmek haramdır. Böyle bir durum olur. Hükümet müdahale ederse ne ala, yoksa mahalle halkı meşru olmayan bu durumu değiştirmek için müdahale etmek zorundadır. Hatta kiracı, geçmiş yılların ücretini de telafi edecektir. Ama normal olarak birisi bir vakıf dükkanı, beş seneye kadar kiraladı, sonra dükkan rağbet kazandı, şimdi kiraya verilecek olsa daha fazla getirse de mütevelli hiçbir talebde bulunamaz. Çünkü kiralandığı zaman kira ücreti normal idi.

SORU 655 -Şehrin içinde veya kenarında bir vakıf tarlası vardır. Hayvan ve insanların ayakları altında kaldığından ondan istifade edilmez bir hale gelmiştir. Onu daha iyi bir tarla ile değiştirmek caiz midir?

CEVAP: Gerçekten vakıf olan tarla şehrin içinde veya kenarında kalmış ve ondan istifade edilmez bir hale gelmiş ise, daha iyi bir tarla ile değiştirmek, Hanefi mezhebine göre caizdir. Çünkü vaktın gayesi vakfedilen cihete yardım sağlamakdır. Hiç faydası olmayan vakıf tarlasını olduğu gibi tutmak manasızdır. Fakat Şafii mezhebine göre vakfın değiştirilmesi hiçbir surette caiz değildir.

SORU 656 -Vakıf malını satmak caiz midir?

CEVAP: İslam hukukuna göre hayırlı bir yöne vakfedilmiş olan bir şeyi satmak veya satın almak, diğer kitaplarımızda da açıkladığımız gibi, caiz değildir. Yalnız vakıf mütevellisi, artan vakıf geliriyle ev veya tarla gibi bir şey satın alırsa, alınan bu şeyler vakıf sayılmadığından, onları geri satmak da caizdir. Yine vakıf yararına ticarette bulunmak ve alışveriş yapmak da caizdir.

Zamanımızda, Türkiye'nin birçok yerinde bir kısım hayırsever biraraya gelerek vakıf müesseseleri oluşturmakta ve Müslüman halktan para toplayarak bu vakıf müessesesi için bir takım gayri menkul eşya satın alıp müessese namına tescil ettirmektedirler. Bu tip gayrimenkuller de yukarıda beyan ettiğimiz hükme girerler. Yani vakıf sayılmadığı için maslahata binaen satılmasında bir sakınca olmadığı gibi, onu satın almakta da bir sakınca yoktur.

SORU 657 -Bir şehirde veya bir köyde birkaç cami bulunup, bunlardan birisinin geliri fazla olursa, geliri olmayan ve ihtiyaçları olan diğer camiler, bu caminin gelirinden istifade edebilirler mi?

CEVAP: Bir caminin geliri fazla olduğu takdirde ihtiyacı karşılandıktan sonra kalanının diğer camilere verilmesinde bir sakınca yoktur.

SORU 658 -Birkaç sene önce bir tarla satın aldık. Bilahare birisinin yanında bir vesikaya rastlandı. Vesikaya göre tarla meşhur bir sülalenin vakfıdır. Buna karşı ne yapmak icap eder?

CEVAP: Bir kimsenin yanında bir tarla veya köyün vakıf olduğunu ifade eden bir vesika bulunsa o tek başına yetmez. Ancak devletin resmi dosyasında, falan tarla veya köy falan sülalenin vakfıdır, diye tescil edilmişse o zaman onunla amel edilir. İbn Abidin şöyle diyor: "Devletin resmi dosyalarında bir yerin falan medresenin vakfiyesi olduğu belirtilmişse, bu kayda şahit olmasa da itibar edilir.

SORU 659 -Birisi mülkiyeti kendisine ait bir binanın herhangi bir dairesini mescid olarak vakfedebilir mi?

CEVAP: Bir kimse inşa ettiği bir binanın bir dairesini duvar, tavan ve taban müşterek olduğundan cami olamayacağı için vakfedemez. Vakfetse de sahih olmadığından istediği zaman bu dairesini satabilir, ölmesi halinde varislerine intikal eder. Ancak mescid olarak kullanıldığı ve Müslümanlar ondan yararlandıkları sürece hayır sahibi sevaba nail olur.

VAKFEDİLEN ŞEY GERİ ALINABİLİR Mİ

SORU 660 -Bir kimse cami yapılmak üzere vakfettiği arsasını geri isteyebilir veya alabilir mi?

CEVAP: Bir kimse, cami inşa edilmek üzere vakfettiği arsasını geri almak gayesiyle rucu edemez. Bu vakıf malını satamaz ve miras olarak varislerine intikal edemez. Vakıf tamamıyle ondan çıkmış olur. Ancak belli bir süre için, beş, on, yirmi sene gibi bir süre için tahsis etmişse o cami sayılamaz.

SORU 661 -Fakir veya ilim talebeleri için vakfedilen bir tarlanın gelirinden, ya da onlar için toplanan yiyeceklerden misafir de olsa başkası yiyebilir mi?

CEVAP: İlim talebeleri, ya da fakir kimseler için vakfedilmiş arazinin gelirinden, ya da onlar için toplanmış yiyeceklerden başkasının yemesi caiz değildir. Maalesef bazı kuruluşlar ve mesela Kur'an Kursu cemiyetleri, yardım toplamak gayesiyle talebeler için alınmış yiyecekleri kullanarak bazı ziyafetler tertip etmektedirler. Halbuki bu caiz değildir. Ancak yardım eden kimselere yapılan yemeğin ve verilen bu ziyafetin nereden ve nasıl yapıldığını söyler, yani verilen ziyafet, talebe ve vakfın malı değil mübah bir yerden temin edilmiştir diye durumu beyan ederlerse sakınca teşkil eden hususlar bertaraf edilmiş olacaktır.

SORU 662 -Bugün kurulu bulunan birçok vakıf müesseselerine gayrı menkul mallar bağışlandığı gibi para gibi menkul şeyler de bağışlanmaktadır. İslam hukukuna göre bu vakıf sahih midir?

CEVAP: İslam hukukuna göre vakfın sahih olabilmesi için birkaç şart

bulunmaktadır. Konumuzla ilgisi bakımından iki şartı zikredelim:

1- Mevkufu aleyh -kendisine vakfedilen cihetin- hayır olması lazımdır. İslam'a ters düşen ve İslam'ın aleyhine olan bir cihete vakıfda bulunmak caiz değildir. Zaten böylesi bir vakıftan sevap ve hayır ummak da saflıktır.

2- Vakfedilen şeyin gayrı menkul olması gerekir. Yalnız İmam Şafii ve İmam Muhammed'e göre kullanmakla tükenmeyen kitap, keser, balta ve el değirmeni gibi şeylerin de vakfedilmesi mümkün ve caizdir. Binaenaleyh paranın vakfı sahih değildir. Yalnız para hayır cihetine bağışlanabilir. Bağışlanması ise sadaka sayılır. Bağışlanan para vakıf sayılamayacağına göre onunla veya vakıfta elde edilen para ile bir gayrı menkul alınırsa vakıf olmaz ve onu satmakta herhangi bir sakınca yoktur. Ancak vakfı sahih olan hiçbir şeyin ne suretle olursa olsun satılması caiz değildir. Ancak Hanefi mezhebine göre bir vakıf tarlası, istifade edilemeyecek duruma gelirse satılarak yerine daha iyisini almak caizdir.

SORU 663 -Birkaç kişi bir araya gelerek halktan topladıkları paralarla kendi yakınlarıyla fakirlerin ücretsiz, başkasının ise ücretle tedavi olacakları bir hastane inşa ettirip vakfetmeleri caiz midir?

CEVAP: Birkaç kişi bir araya gelerek kendi yakınlarıyla fakirlerin ücretsiz, başkalarının ise ücretle tedavi görecekleri bir hastaneyi inşa ettirip sonra da vakfetmeleri dinen caizdir. Fakir olmayan kimselerden tedavi ve hastane giderlerini karşılayacak belli bir ücretin kesilmesinde dinen herhangi bir sakınca yoktur. Hastane gibi doktor, hastabakıcı ve benzeri giderleri olan bir müessesenin harcamaları bir başka şekilde nasıl karşılanacaktır? Dolayısıyla Hanefi ve Şafii bilginlerine göre hem sülaleye, hem de fakirlere olmak üzere vakıf yapılabilir.

SORU 664 -Bir kimse birisine bir hediye gönderip yerine varmadan önce nedamet getirerek telefon veya telgrafla verilmemesini haber verip geri alırsa caiz midir?

CEVAP: Bir kimse birisine hediye gönderir yerine varmadan önce geri alırsa dinen bir sakınca yoktur. Çünkü kendisine hediye gönderilen adam onu kabz etmedikçe onun malı sayılmaz. Hala gönderenin malıdır.

SORU 665 -Elimizde yirmi dönümlük arazi sülale vakfı olarak bulunmaktadır. Hem onu sulayan pınar kurumuş, hem de şehrin ortasında kaldığından ondan istifade etmemiz mümkün değildir. Vakıflar genel

müdürlüğünün müsaadesiyle onu parselleyerek arsa olarak satın almak veya bize düşecek hisse, vakıf kalmak şartı ile üzerine bina yapmak için ortaklaşa bir müetahhide vermek caiz midir?

CEVAP: Tarla ve bina gibi akar herhangi bir hayır cihetine vakıf edilmişse hiçbir suretle onu satmak veya değiştirmek caiz değildir. Satan, Allah'ın indinde sorumlu olduğu gibi satın alan da sorumludur. Satın aldığı şey yine vakıfdır onun malı değildir. Onu aslına iade etmedikçe zalim ve gasıbtır. Manevi hayatını zehirlediği gibi efradı ailesinin manevi hayatını da zehirlemiş olur.

Ancak mevkuf olan akardan tam istifade edilemeycek bir hale gelirse Hanefi ile Hanbeli mezheplerine göre satılıp yerine başka bir şey vakıf olmak üzere satın alınır veya bir kısmını tamir etmek için diğer bir kısmını satmak caizdir. Satın alan da mesul değildir.

Buna göre gerçekten arazinizden istifade edilemeyecek veya masrafını çıkaramayacak bir hale gelmişse onu değiştirmek veya müteahhide devir etmeniz caizdir.

SORU 666 -Kiliseye ait bir vakıf arazisi vardı. Mütevelli onu satmak istiyor. Onu satın almamızda bir mahzur var mıdır?

CEVAP: İslama göre hıristiyan ve yahudiler ehli kitap olduklarından ehli kitap olmayan gayrı müslimlere nisbetle bize daha yakındırlar. Bununla beraber dinleri tahrif edilen ve son din olan İslamiyetle nesh edildiği, yani yürürlükten kaldırıldığı için kilise hayır ciheti sayılmaz. Bunun için ona yapılan vakıf da muteber değildir.

Batıldır.

Ancak dinde zorlama olmadığından hiçbir kimseye baskı ile İslamiyeti kabul ettirmek caiz olmadığı gibi onların mabed ve vakıflarına dokunmak da caiz değildir. Yalnız kilise mütevellisi veya mütevelli heyeti kiliselerini ve vakıflarını bedelli veya bedelsiz bize devir etseler caizdir. Bunun için kilise vakfının mütevelli heyeti bunu bize satsalar onu satın almamızda bir sakınca yoktur.

SORU 667 -Ölü arazi ne demektir?

CEVAP: Ölü arazi, kimsenin mülkü veya bir köyün harimi olmayan arazidir. Köyün harimi, köyün muhtaç olduğu yerdir. Mesela, sohbet etmek için halkın oturduğu yer, davar, sığır ve devenin yatağı, çöplük ve mera gibi yerlerdir.

HAREM MINTIKASINDA TEMELLÜK

SORU 668 -Harem mıntıkasında bir şey temellük edilir mi?

CEVAP: Arafat, Müzdelif'e ve Mina müstesna, haremin her tarafı mülk edinilebilir. Binaenaleyh haremden temellük edilmiş olan arsa ile mevcut binaların alınıp satılmasında beis yoktur.

SORU 669 -Petrol, zift, altın ve gümüş gibi madenler özel mülk olabilir mi?

CEVAP: Aslında devlet, içinde petrol, zift, altın ve gümüş gibi madenler bulunan ölü araziyi ihya etmek üzere kimseye veremez. Çünkü herkes bunlara muhtaçtır, birisine tahsis edilecek olursa ammenin hakkına tecavüz edilmiş olur. Ama birisinin tarlasında böyle bir maden çıkarsa tarla sahibinin hakkı ve mülküdür, ondan alınmaz.

SORU 670 -Arazi ne ile ihya edilir?

CEVAP: İhya, tarlanın çevresine duvar çekip içindeki taşları atmak ve sürmek gibi şeylerle olur.

SORU 671 -Nehir ve deniz kenarını işgal edip temellük etmek caiz midir?

CEVAP: Yol, sokak, köy merası, deniz ve nehir kenarı gibi ammenin hakkı olan yerleri işgal edip ekmek, bina veya park yapmak caiz değildir.

SORU 672 -Bir köy harabe olur, sahibi kim olduğu bilinmezse devlet istediği kimseye verebilir mi?

CEVAP: Bir köy harabe olur, tarla, bağ ve bahçe sahiplerinin kim olduğu kesin olarak bilinmezse devlet onları istediği kimseye verebilir. Alan da Allah indinde mesul değildir. İmam Subki şöyle

diyor: "Herhangi bir şeyin sahibi bilinmez ve ilerde de onu tanımak mümkün olmazsa o beytülmale (hazineye) aittir. Devlet, maslahata binaen istediği kimseye verebilir".

SORU 673 -Şehrin ortasında veya caddede seyyar satıcılık yapmak caiz midir?

CEVAP: Şehrin ortasında veya geniş bir caddede -gidip gelenlere zarar vermemek şartıyla- seyyar satıcılık yapmakta beis yoktur. Dinen böyle kimselerden yol veya işgal edilen yerin ücretini almak da caiz değildir. Ama seyyar satıcılar çoğalıp yolculara zarar verecek hale gelirlerse devlet duruma müdahale edip onları men etmek mecburiyetindedir.

SORU 674 -Müslümanların başında bulunan kimse, kendinden sonra islam ve vatana hizmet edebilecek bir kimsenin başa geçmesi için vasiyet edebilir mi?

CEVAP: Müslümanların başında bulunan iyi hükümdar, İslam ve vatana hizmet edebilecek bir kimsenin kendinden sonra başa geçmesi için vasiyet edebilir, dinen bunda beis yoktur. Çünkü Hazreti Ebubekir (ra), vefatından sonra Hz. Ömer'in halifeliğe getirilmesini vasiyet etti. Sahabeler de bunu kabul ettiler. Caiz olmasaydı Hz. Ebubekir (ra) buna tevessül etmediği gibi sahabeler de vasiyetine itiraz edeceklerdi. Mamafih biat ve şura gereklidir.

SORU 675 -Varlıklı bir kimse malının bir kısmını fakir ve cami gibi hayır müesseselerine vasiyet edebilir mi?

CEVAP: Varlıklı bir kimse, malının bir kısmını fakir ve cami gibi hayır müesseselerine vasiyet edebilir. Sad bin Ebi Vakkas'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Ağır bir hastalığa yakalandım, bunun üzerine Peygamber (sav) beni ziyaret etti, Ve bu münasebetle: Ey Allah'ın Resulü! Benim malım çoktur, Bir kızımdan başka da varisim yoktur. Bütün malımı sadaka olarak vereyim mi? dedim. Peygamber (sav):

-Hayır.

-Üçte ikisini mi tasadduk edeyim?

-Hayır.

-Yarısını mı tasadduk edeyim?

-Hayır.

-Üçte birini mi tasadduk edeyim?

-Evet üçte biri, üçte biri de çoktur. Varislerini varlıklı olarak bırakman insanlara el açacak kadar muhtaç bırakmandan daha hayırlıdır" buyurdu.

Peygamber (sav), görüldüğü gibi varlıklı olan kimsenin malının üçte birini vasiyet etmesi için müsaade etmiştir. Fazlasını vasiyet etmek caiz değildir.

KİŞİ MALININ TÜMÜNÜ TEBERRU EDEBİLİR Mİ

SORU 676 -Adamın biri çoluk çocuğu olmadığı için bütün servetini bir camiye veya başka bir hayır müessesesine vermek istiyor. Bütün malını teberru edebilir mi?

CEVAP: Bütün servetini bir fakire veya bir hayır müessesesine vermek isteyen kimseye şayet sıhhati yerinde olursa bu işi yapmasında hiçbir sakınca yoktur. Fakat ölüm döşeğinde böyle bir teberruda bulunsa Şafii mezhebine göre teberru, ancak malın üçte birisinde muteberdir.

Hanefi mezhebinde ise ölüm döşeğinde de olsa mal sahibi hür olup istediği şekilde tasarruf edebilir. Ancak malının bir kısmını yani

üçte biri kadar teberru edebilir. Yeter ki vefat etmeden evvel teslim ve tesellüm bitmiş olsun.

SORU 677 -Bir oğlu babasının evinde olup tarla veya fabrika gibi bir işte birlikte çalıştılar ve bir miktar servet kazandılar. Elde ettikleri kazanç babanın mı yoksa müşterek midir?

CEVAP: Oğul, babasının evinde ve maiyetinde olup birlikte aynı işte çalıştıkları takdirde servet babanındır. Çünkü örf ve adete göre oğul babasına yardımcı olarak çalışır. Oğulun küçük veya büyük olması durumu değiştirmez.

Fakat ayrı ayrı çalışırlarsa herkesin kazancı ayrı olduğu gibi ortak çalışacaklarına dair şart koşmuşlarsa şartlarına göre hareket edeceklerdir.

SORU 678 -Başkasına ait dirhem, dinar ve buğday gibi bir şey birisinin malına karışırsa ne yapması icab eder?

CEVAP: Bir kimsenin başkasına ait dirhem, dinar ve buğday gibi misliyattan olan bir şey malına karışırsa başkasına ait olan şeyin miktarını ayırıp -varsa- sahibine veya varisine iade edecektir. Yoksa borcunu ödemek gayesiyle fakirlere veya bir hayır müessesesine verecek, Ondan sonra kalan malda istediği şekilde tasarruf edecektir.

MAHSULÜ BÖLÜŞMEK ŞARTIYLA ARAZİNİN İŞÇİYE VERİLMESİ

SORU 679 -Mahsulü bölüşmek üzere arazi, bağ, elmalık gibi bahçeleri sulayıp ekmek için bir işçiye vermek caiz midir?

CEVAP: Mahsulü bölüşmek üzere arazi, bağ, elmalık gibi bahçeleri sulayıp ekmek için bir işçiye vermek hususunda ihtilaf vardır. İmamı Azam'a göre arazide caiz olmadığı gibi bağ ve bahçelerde de caiz değildir. İmam Şafiı'ye göre ise arazide caiz olmazsa da bağ ve bahçelerde caizdir. Peygamber (sav) Hayber arazilerini devletleştirdikten sonra hurmalıklarını işletmek için yerli halka vermişti. Fıkıhta buna müsakat denilir. Müsakat muamelesine şiddetli ihtiyaç vardır. Zira bağ veya bahçe sahibi mülkünü işletmekten aciz olduğu gibi işletme imkanı olan kimsenin de bazen mülkü olmayabilir. Fakat İmam Malik, Ahmed bin Hanbel ile İmameyne göre bağ ve bahçede böyle bir muamele caiz olmakla beraber arazide de caizdir.

Şafii mezhebinde tohum, toprak sahibine ait olmak üzere arazi işletmek için bir işçiye verilirse böyle bir muamelenin adı muhaberedir. Tohum işçiye ait olmak üzere arazi bir işçiye verilirse buna müzaraa denilir. Hanefi mezhebinde ise her iki muameleye müzaraa denildiği gibi muharebe de denilir. Yani müzaraa ile muharebe eskiden beri halk arasında yaygın olduğu için Hanefi uleması imameynin kavline göre fetva verilmiştir. Yani caiz olduğunu kabul etmişlerdir. Yalnız cevazı için birtakım şartlar vardır. Bu şartlara riayet edilmezse batıl olur. Şartlar şunlardır:

1- Tarlanın ekine elverişli olması.

2- Tarla sahibi ile işçinin ehli akitden olmaları. Yani akil ve baliğ olmaları,

3- Müddetin beyan edilmesi,

4- Tohumun kime ait olduğunun belirtilmesi.

5- Tohum vermeyen kimsenin tarla mahsulünde payı ne kadar olduğunu belirtilmesi,

6- Tarla sahibinin tarlasını işçiye teslim etmesi,

7- Tarla sahibi ile işçinin tarladan elde edilen mahsulde ortak olmaları,

8- Tohumun cinsinin beyan edilmesi.

İmameyne göre muzaraa altı çeşittir:

1 -Tarla ile tohum birisine çift süren hayvan veya motor ile işçilik de diğerine ait olmak,

2- Tarla birisine, tohum, çift süren hayvan veya motor ve işçilik de diğerine ait olmak.

3- İşçilik birisine, kalan eşya da diğerine ait olmak.

Her üç meselede müzaraa caizdir.

4- Tarla ile çift süren hayvan veya motor birisine, tohum ve işçilik de diğerine ait olmak,

5- Tohum birisine, kalan eşya da diğerine ait olmak.

6- Tohum ile çift süren hayvan veya motor birisine, tarla ve işçilik de diğerine ait olmak.

Bu üç mesele de müzaraa olup, caiz değildir.

Hülasa, İmam Azam'a göre müsakat caiz olmadığı gibi müzaraa da caiz değildir. İmam Şafii'ye göre müsakat caizdir. Fakat müzaraa ile muhabere caiz değildir. Maliki, Hanbeli mezhepleriyle İmameyn'e göre ise hepsi caizdir. Her zamanda bu tip muameleler yaygın ve buna şiddetli ihtiyaç da bulunduğu için cevazına kail olanları taklit etmekte beis yoktur. Hanefi mezhebinde bu meselede imameynin fetvası muteberdir.

SORU 680 -Birisinin avlusunda ırmak veya kanal gibi bir şey geçer ve onunla mutazarrır olursa dinen geçmesine engel olabilir mi?

CEVAP: Şayet avlu sahibi veyahut babası meccanen kanalın geçmesine müsaade etmiş ise, istediği zaman müdahale edip engel olabilir. Ama eskiden beri oradan geçiyor ve geçiş durumunun nasıl olduğu bilinmiyorsa, avlu sahibi müdahale edemez. Olduğu gibi kalacaktır.

SORU 681 -Bir evin suyu umumi bir sokağa veya caddeye dökülüyor. Gelen giden ondan zarar gördüğü gibi komşular da ondan zarar görüyorlar. Komşular veya gelen-giden bu suya engel olabilir mi?

CEVAP: Sokak veya caddeye dökülen su, gelen giden veya komşuya zarar veriyorsa buna engel olmak onların hakkıdır.

SORU 682 -Asırlardan beri bir nehir akıp gider. Nehrin sağ ve solundaki arazi ile nehrin geçtiği yerler onunla sulanır. Ve köyler ondan istifade ederler. Nehrin menbama yakın köylüler suyu hapsedip arazilerini sulayarak uzak köylüleri mahrum bırakabilirler mi?

CEVAP: Fıkıh alimlerinin izah ettiklerine göre nehrin membaına yakın köylüler suyu hapsedip uzak köyleri mahrum bırakamazlar. Şayet alt ve üst köylülere kafi gelmezse nöbeti arazilerini sulayıp ondan istifade edeceklerdir.

SORU 683 -Büyük şehirlerde bulunan paralar özellikle ahlakın bozulduğu günümüzde kayıp edenin gıyabında muhtaç bir kimseye verilebilir mi? Zira nida edilse muhtemeldir ki birkaç kimse aynı anda benimdir diye seslenecektir.

CEVAP: Para olsun, başka bir meta olsun, herhangi bir yerde birşey bulunup sahibinin kim olduğu bilinmiyor ve kendi kendini muhafaza edemiyor ise ona "lukta" denir. Lukta olan malı bulan kimse kendine güvenemiyor ise, yani hıyanet edebileceğini zannediyorsa onu alması haramdır. Aksi takdirde kendine güveniyorsa onu alması gerekir mi yoksa gerekmez mi? Bu hususta ihtilaf vardır. Mutemede göre almak mecburi değil, efdaldir. Buna binaen para veya bir başka şeyi bulan bir kimse onu almak mecburiyetinde değildir. Aldığı takdirde İslam'a uygun bir şekilde onu ilan etmeden muhtaç bir kimseye vermesi caiz olmaz. Çünkü başkasının hakkını birine devretmek doğru değildir. Malını kaybetmiş olan kimseye yardım etmek için İslam dini onu bulana ilan etmesini emretmektedir. Şehirler her ne kadar büyükseler de ilan işi gazete, hoparlör gibi vasıtalarla yapıldığından, kolaylaşmıştır. Eskisi gibi zor değildir. Çarşı ve sokak gezmek gerekmez. Yukarıda da değindiğimiz gibi gazete ve benzeri vasıtalarla ve radyo ile ilan edebilir. Mal ister bozulsun, isterse bozulmasın sahibi olmayan bir kimse ona sahip çıkamaz. Çünkü malın bütün özellikleri ilan edilmez. İlanda malın cinsi belirtilir. Yani altın mı gümüş mü, altınsa Reşat altını mı yoksa Hamidi altını mı vb. açıklanır. Zarfı da ilan edilir. Ama miktarı ve diğer vasıfları ilan edilmez. Herhangi bir kimse, ilan edilen mala sahip çıkar ise o zaman onun miktarı ile diğer özellikleri kendisine sorulacaktır. Tevafuk ederse kendisine verilecektir. Şafii mezhebinde lukata değerli bir mal ise ilk günlerde sık sık ilan edilir. Bir müddet geçtikten sonra haftada bir ve daha sonra ayda bir ilan edilir. Üzerinden bir sene geçtikten sonra sahibi çıkmazsa onu bulan kimse mülküne geçirdiği gibi muhtaç birisine de verebilir. Hanefi mezhebinde ise değer iki yüz dirhem (600 gram gümüş)

veya daha yüksek bir değerde bulunduğunda bir seneye kadar, daha aşağı olduğunda bir aya kadar bekletilir. Şayet on dirhem ve daha aşağı bir değerde olursa ve uygun bir şekilde ilan edildiği halde sahibi çıkmazsa, ayrıca kendisinin de ihtiyacı varsa sahiplenebilir. Muhtaç değilse başkasına tasadduk eder.

DOKTOR HASTASINDAN HEDİYE ALABİLİR Mİ

SORU 684 -Hastanede çalışan bir doktorun veya hastabakıcının hastadan hediye alması caiz midir?

CEVAP: Rüşvet, verilmesi için üzerine anlaşma yapılır ve şart koşulmuş olan şeydir. Hediye ise, ne şart koşulmuş ne de anlaşma yapılmış olan şeydir. Elinde selahiyet bulunan kimsenin her ikisini de alması haramdır. Elinde selahiyet bulunan kimse ister vali, ister kaymakam, ister hakim ister vatandaşın kendisine işi düşen diğer devlet

memurları olsun aralarında fark yoktur. Binaenaleyh gümrüğe işi düşen bir vatandaştan gümrük memurunun hediye alması haram olduğu gibi hastaneye işi düşen bir vatandaştan da bir doktorun hediye alması haramdır. Belediye vakıf memurları ve Müslümanların işine bakan tüm görevlilerin de aynı durumda hediye almaları haramdır. Hediye alan mesul olduğu gibi veren de mesuldür. Ancak hediye vermeden işine bakılmayacağını biliyorsa verdiği takdirde günahkar olmayacaktır, ama alan kimse kesinlikle günahkardır.

DOKTORLARIN DANIŞIKLI HASTA MUAYENE ETMESİ

SORU 685 -Hastanın haberi olmadan iki hekimin birbirleriyle anlaşarak hasta göndermeleri ve komisyon almaları caiz midir?

CEVAP: Soruda iki şey göze çarpıyor. Birincisi; bir doktorun bir hastayı diğer bir doktora gönderip havale etmesi, ikincisi; gönderenin komisyon alması.

Bir doktorun bir hastayı ihtiyaç olmadığı halde başka bir doktora gönderip muayene ettirmesi veya film çektirmesi, haram ve büyük bir vebaldir. Mesela;

Birisi herhangi bir yerinden şikayetçi olduğundan doktora gidiyor, doktor da hastalığı teşhis ettiği halde sırf meslektaşına para kazandırmak veya birkaç kuruş komisyon almak için kendisiyle anlaştığı bir doktora gönderiyor. Böyle bir davranış

kesinlikle haramdır. Her iki doktor da Allah'ın indinde mesuldürler, yaptıkları iş bir çeşit hırsızlıktır. Ama birinci doktorun hastalığı teşhis edememesi veya branşıyla ilgili olmadığından hastayı başkasına göndermesinde bir sakınca yoktur.

Komisyon almanın caiz olup olmadığına gelince de durum şöyledir:

Komisyon alan doktorun ihtiyaca binaen bizzat hastayı meslektaşına götürüp muayene ettirmek üzere aralarında anlaşma yapılmış ve komisyon nisbeti belirtilmiş ise caizdir. Çünkü burada emek vardır. Tabii hastanın ikinci doktora gitmesi gerekiyorsa durum böyledir. Ama falan doktora git, muayene ol veya filmini çek demekle herhangi bir ücrete müstehak olmaz. Yalnız Şafii mezhebine göre bir doktor kendi meslektaşına tavsiye edip gönderdiği her hasta için şu kadar vereceğim derse icare olarak değil ceale olarak kabul edilir ve cealete müstahak olur.

SORU 686 -Sahipsiz arazi ve mulke el koyup, onu işletmekle dinen mülk sayılır mı?

CEVAP: İslam hukukuna göre cahiliyette ve İslamiyette ihya edilip işlenmemiş bir arazi, etrafına bir duvar çekip işletilmekle temelluk edilmiş olur.

Yine bunun gibi Rum, Semud, Ad gibi kavimlerden kalan arazi ihya ile temelluk edilebilir. Ancak İslam Devleti müdahale etme hakkına sahiptir. İsterse temelluke mani olabilir.

İslam döneminde ve İslam hakimiyeti altındaki arazi temellük edildikten sonra sahibi bilinmezse;

a) Hanefi ve Maliki mezhep)erine göre yine ihya ile temellük edilebilir.

b) Şafii mezhebine göre beytulmale aittir.

c) Hanbeli mezhebine göre ise; Kamu menfaatına uygun bir şekilde dağıtımı yapılacaktır.

SORU 687 -Bir kimse, başkasına ait yitik bir mal görür, sahibini bulmak için masraf yaparsa yapılan bu masraf kime aittir?

CEVAP: Yitik bir malın sahibini bulabilmek için, bulan tarafından, gazete gibi bir şeye ilan verilerek yapılan masraf Hanefi ve Hanbeli mezheblerine göre multakite (bulana) aittir. Çünkü onu Allah için alıp muhafaza etmiştir, böylece

sevabı da külfeti de kendisine aittir.

Maliki mezhebine göre o masraf sahibine aittir. Şafii mezhebine göre ise; ya beytülmale aittir, yahut mal sahibine aittir.

AHVALİ SAHSİYYE

NİKAH VE BOŞANMA

SORU 688 -Her yerde adet olduğu gibi zevc ile zevce nikah akdinin yapılış usulünü bilmedikleri için onu bilen bir kimsenin öğretme ve aracılığı ile mezkur akdi icra ederler, Bu aracı nikah için gerekli olan iki şahitten birisi olabilir mi?

CEVAP: Nikah akdini icra etmek için aracılık yapıp telkin eden kimse şahitlerden birisi olabilir. Çünkü; nikah akdi iki şahit huzurunda zevc ile zevcenin de -Şafii mezhebinde zevc ile velinin de- icap ve kabulleri ile meydana gelir. Aracılık edip nikahlanacaklara telkinde bulunan kimse ise nikahının rüknü değildir. Şayet nikahı akdeden zevc ile zevce veya zevc ile veli bilirse aracılık eden kimsenin de bulunmasında hiçbir fayda yoktur ve sünnet de değildir.

SORU 689 -Mihirden söz edilmezse, nikah caiz olur mu?

CEVAP: Mihir kadının hakkıdır. Akidde ondan söz edilsin veya edilmesin nikah sahih olup mihrin kadına verilmesi gerekir. Çünkü Allah Teala, Kuran-ı Kerim'de açıkça kadına sıdak verilmesini (mihir verilmesini) emretmektedir. Ancak akitte muayyen bir şey üzerinde anlaşma yapılıp zikredilmiş ise onu vermek gerekir. Zikredilmemiş ise mihri misil verilmesi icap eder. Yani kız kardeşi, halası ve amca kızı gibi soyları bir olanların mehri ne kadar ise o kadar vermek lazımdır.

SORU 690 -Esas dini hıristiyan, yalnız Hıristiyanlık dinine inanmayan bir kadınla evlendim, Şimdi bu kadın Müslüman olmak istiyor, Müslüman olduğu takdirde nikahımızı tazelemek icab eder mi?

CEVAP: İslam dininde Müslüman bir kimse ancak Müslüman veya kitabı Yahudi ve Hıristiyan bir kadınla evlenebilir. Dini olmayan veya mecusi ve putperest gibi bir kadınla evlenmesi caiz değildir. Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "İman etmedikçe müşrik kadınlarla evlenmeyiniz. Hür olmayan Müslüman bir kadın müşrik kadından daha hayırlıdır". Binaenaleyh kendisiyle

evlendiğin kadın aslen hıristiyan da olsa hıristiyanlığa inanmadıktan sonra kitabiye satılmaz, dolayısıyle kendisiyle evlenmeniz de dinen sahih değildir. Hayatınız gayrı meşrudur. Şayet Müslüman olursa hemen yeni bir nikah ile nikahınızı tazelemeniz lazımdır. Müslüman olmazsa İslam'a göre yaşamak istiyorum dersen onu bırakman lazımdır.

İSLAM'A KAZANDIRMAK AMACIYLA EVLENMEK CAİZ MIDIR

SORU 691 -Üç yıl kadar hem yaşayış hem kıyafet yönünden İslam dışı bir iş içinde bulunmak mecburiyetinde bulunan bir kızla evlenip Allah nzası için onu İslam'a kazandırmak istiyorum. Durumun ne olacağını ve dediğimi kabul edip etmeyeceğini bilmediğim böyle bir kadınla evlenmem caiz midir?

CEVAP: Yüce dinimizde hıristiyan ve yahudi bir kadınla evlenmek caiz olduğuna göre elbette Müslüman olup da fasike bir kadınla evlenmek de caizdir. Yani nikah batıl değildir. Hayat-ı zevciye meşrudur. Zina sayılmaz. Ancak mümin olan kimsenin arkadaşı mümin ve takva sahibi olması gerekir. İslam'ı tebliğ edip anlatmak için kafir olsun, fasık olsun herkesle oturup kalkmak caizdir. Bunda beis yoktur. Fakat bunun dışında kafir ve fasıklarla oturup kalkmak doğru değildir. Çünkü bulaşıcı hastalıklar başkasına sirayet ettiği gibi kötü ahlak da başkasına sirayet eder. Peygamber (sav) şöyle buyurmuş: "Kişi sevdiği adamın dini üzerinedir. Bunun için her biriniz kimi sevdiğine baksın". Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor: "Kişi sevdiğiyle beraberdir" (Buhari, Müslim). Diğer bir hadiste şöyle buyurmuş: "Takva sahibinden başka bir kimse senin yemeğini yemesin."

Yolculuk geçici olmakla beraber herkes ile yolculuk yapılmalıdır. Yol arkadaşının dahi mütedeyyin ve ahlaklı olması için ehemmiyet vermek lazımdır. Binaenaleyh kısa bir zaman için değil, uzun hatta sonsuz hayat için kurulan hayat-ı zevciyyeye daha fazla ehemmiyet vermek lazım gelir. Şayet zevce mütedeyyine ve takva sahibi olmazsa onun fıskı ve İslam dışı davranışı kocasına aksedebildiği gibi müstakbel çocuklarına da aksedebilir. Henüz dünyaya gelmeden önce böyle bir kadınla evlendiği için onların hakkına tecavüz etmiş olur. Bir gün adamın biri kendisine itaat etmeyen oğlunu şikayet etmek üzere Halife olan Hz. Ömer' e (ra) gitti. Ve şikayet üzerine Hz. Ömer adamın oğlunu huzuruna celbettirdi. Ve ifadesini almadan onu azarlamağa başladı. Bunun üzerine oğlan:

-Ey müminlerin emiri, babanın hakkı vardır. Evladın hiç hakları yok mudur?

Hz. Ömer (ra):

-Evladın da hakkı vardır.

-Nedir?

-Evladın babasına karşı hakkı şudur: Annesini seçecek, kendisine güzel bir isim verecek ve okuma yazmayı öğeretecektir.

-Allah'a yemin ederim babam bunlardan hiç birisini yapmamıştır. Çünkü annem bir mecusinin cariyesiydi. İslam terbiyesinin ne olduğunu bilmez. İsmi de "Ci'al" -böcek- manasını ifade eden bir kelimedir. Sonra bana bir tek harf öğretmedi.

Bunun üzerine Hz. Ömer (ra) babasına dönüp dedi ki:

-Evladın senin hakkına tecavüz etmeden önce sen onun hakkına tecavüz etmişsin.

Peygamber (sav) bir hadisi şerifinde de şöyle buyurur: "Serveti, güzelliği, soyu ve dini olmak üzere dört haslet için kadınla evlenebilinir" (Buhari, Müslim. Ebu Davud, Nesai ve İbn Mace).

Sözün kısası bir kadınla ancak onda hayır alametleri görülürse evlenmek uygun düşer. Yoksa ilerde belki yola gelebilir diye onunla evlenmeye karar verirsen dinen her ne kadar vaki olacak nikah batıldır denilmezse de iyisini yapmamış olursun.

SORU 692 -Kadının babası veya kardeşi onun mihrinde tasarruf edebilirler mi?

CEVAP: Kadının babası ve kardeşi ancak kadının gönül rızasıyla, izni olursa onun mihrinden tasarruf edebilirler. Bu rıza utanmak ve korku sebebiyle olmayacak ve bu gibi şeylerin rızaya hiçbir tesiri de olmayacak. Haya sebebiyle alınan mal haramdır. Korku yüzünden verilen malın haram olduğu apaçıktır. Yüce Allah. bu hususta şöyle buyurmuştur:

"Kadınlara mihirlerini gönül rızası ile verin; eğer gönül hoşluğu ile o mihrin bir kısmını size bağışlarıarsa onu da afiyetle yiyin" .

SORU 693 -Rıda nasıl sabit olur? Mürted olan bir kimse Müslüman bir kadınla evlenebilir mi?

CEVAP: Rıda şahidlerle sabit olduğu gibi zevcin ikrarı ile de sabit olur. Ancak zevc ısrar ettiği takdirde biribirinden tetrik edilmesi gerekir. İkrardan dönse mutaber değildir. Israr etmezse yani bir defa ikrar edip sonra ikramdan dönerse tefrik edilmezler. Şafii mezhebine göre ısrar olmadan sadece ikrar ile karı koca birbirinden tefrik edilebilir.

Bir kadın zevc ile zevceden her birine süt vermiş olduğuna şehadet etse bununlanda sabit olmaz. Ancak ihtiyaten ayrılmak daha iyi olur.

Mürted olan kadınların nikahları da hiçbir kimse için caiz değildir.

Mürted olan kimse Müslüman bir kadınla evlenemez.

SORU 694 -Evliliklerde akraba ve dostlar hediye gönderilir. Bilahare boşanma vaki olursa, hediyelik eşyanın durumu ne olacaktır? Her ikisinin mi? Yoksa ev sahibi erkek olduğuna göre kocanın mı?

CEVAP: Evlendikten sonra dost ve akrabalar tarafından gönderilen hediye kadın işi ise gelin için, erkek işi veya evde kullanılan eşyanın cinsinden ise damat için hediye sayılır. Gelinin babası tarafından damadın şahsı için bir hediye verilirse onun şahıs malı sayıldığı gibi, boşanma vuku olursa buna göre hareket edilecektir.

SORU 695 -Bir kimse bir kızla nişanlanıp, kendisine bir miktar altın gönderirse; veya evlilik vaki olduktan sonra koca altını mihirden mahsup olmak üzere gönderdiğini iddia ederse iddiası geçerli midir?

CEVAP: Bir kimse mihirden olmak üzere altın ve benzeri bir şey gönderir, bilahare nişan bozulursa, gönderilen şey mevcut ise aynısı, değilse kıymeti geri verilecektir. Ama hediye olarak gönderilmiş olan şey aynısı mevcut ise yine geri verilecektir. Helak olmuş veya ihlak edilmişse Hanefi mezhebine göre geriye bir şey vermek icap etmez . Şafii mezhebine göre nişan bozulduğu takdirde teberru niyetiyle verilmemiş olan her şey helak bile olsa geri verilecektir.

BOŞANMIŞ ÇİFTLERiN ÇOCUKLARI KİMDE KALIR

SORU 696 -Bir kimse hanımmı boşarsa küçük çocuklara kime bırakılacaktır?

CEVAP: Boşanmak suretiyle birbirinden ayrılmış olan çiftin küçük çocukları aşağıda zikredilecek şartları haiz anneye bırakılır.

1- Mürted olmaması.

2- Fuhuş veya hırsızlık gibi büyük günahları işleyen bir kadın olmaması.

3- Emin olması.

4- Mahrem olmayan kimse ile evli olmaması.

Yukarıda kaydettiğimiz manilerden biri varsa, isterse anneanneye bırakılır. O da olmazsa babaanneye, sonra ana-baba bir kızkardeşe, yoksa anne bir kızkardeşe, sonra teyzeye, sonra da halaya bırakılır. Tabii bunlar arzu ettikleri takdirde böyledir. Erkek çocuk yedi yaşına girinceye kadar bu durum devam eder. Kız çocuk ise kendisine bakan anne veya nine olursa aybaşı kendisine gelinceye kadar bu durum devam eder. Ama anne veya nine olmazsa dokuz yaşına gelinceye kadar bu durum devam eder. Bu açıklama Hanefi mezhebine göredir.

Şafii mezhebine göre ise; aşağıda zikredilen şartlar dahilinde erkek olsun, kız olsun çocuk anneye bırakılır:

1- Annenin Müslüman olması. Hıristiyan, Yahudi veya mürted olursa kendisine bırakılmaz.

2- Akıllı olması.

3- Emin olması. Fasıka olduğu takdirde kendisine bırakılmaz.

4- Mahrem olmayan kimse ile evli olmaması.

5- Çocuğun mümeyyiz olmaması. Aksi takdirde çocuk muhayyer bırakılır.

AKRABA EVLİLİĞİ CAİZ MİDİR

SORU 697 -Akraba ile evlenmenin dinen herhangi bir sakıncası var mıdır?

CEVAP: Dinen mahrem olup kendileriyle evlenmek haram olanlar üç nevidir:

1- Nesep sebebiyle haram olanlar: Bunlar da yedi sınıftır. Anneler, Kızlar, Kızkardeşler, Halalar, Teyzeler, Erkek kardeşin kızı ve Kızkardeşidir.

2- Süt sebebiyle haram olanlar: Nesep sebebiyle haram olanlar, süt sebebiyle de haramdırlar yani onlar da yedi sınıftır.

3- Sıhriyet sebebiyle haram olanlar: Kur'an-ı Kerim'de bunlardan dört sınıf dile getiriliyor.

A- Babanın eşi: Üveyanne,

B- Oğlun eşi: Gelin,

C- Eşin annesi: Kayınvalide,

D- Eşin kızı: Kocanın üvey kızı.

Yukarıda zikrettiğimiz kimseler ebedi olarak haramdırlar. Ayrıca geçici olarak haram olanlar da vardır. Kur'an-ı Kerim bunlardan üç sınıf dile getirmiştir:

1- İki kız kardeş ile aynı anda evlenmek,

2- Zevce ile halası veya teyzesi ile aynı anda evlenmek yani ikisini bir arada bulundurmak,

3- Evli olan kadın.

Bunlardan maada akraba olsun, yabancı olsun onunla evlenmek caizdir. Peygamberimiz halasının kızı olan Hz. Zeynep ile evlenmiştir. Aynı zamanda Hz. Ali amcaoğlu Hz. Peygamber'in kızı olan Fatıma ile evlenmiştir. Demek yakın olsun, uzak olsun akraba ile evlenmek caizdir. Ama yabancı ile evlenmek daha iyidir. Hatta Şafii fıkıh kitapları yakın akraba ile evlenmek tenzihen mekruhtur, diye kaydediyorlar.

BAŞLIK PARASI ALMAK CAİZ MİDİR

SORU 698 -Bazı yerlerde evlendirilecek bir kızın babasına bir miktar para verilmedikçe kızı vermezler, verilen para kızın babasına helal olur mu?

CEVAP: Damat veya damadın babası istek ve arzuyla kızın babasına bir hediye verseler dinen bir sakınca yoktur. Hatta sünnettir. Ama kızın babası paranın veya başka bir şeyin verilmesini şart koşuyorsa verilmediği takdirde kızı vermiyecekse alınan mal haramdır. Yani damad ve onun babası verdikleri şeyden ötürü mesul olmayacaklar, ama kızın babası günahkar olur. Hatta Şafii mezhebine göre velinin adil olması gerektiğinden artık velilikten çıkar ve kızını evlendiremez. Evlendirme işi ondan sonraki veliye intikal eder.

SORU 699 -İslam'da mihrin hükmü nedir, kocanın eşine mutlaka mihir vermesi gerekir mi, ayrıca velinin mihirden tasarruf etmesi caiz midir?

CEVAP: İslam dininde mihrin hükmü herhangi bir müçtehidin ictihadı neticesinde ortaya çıkmış değildir. Nassa dayanması bakımından kesinlik arzeder. Kur'an-ı Kerim mihirle ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: "Aldığınız kadınlara mihirlerini cömertçe veriniz".

Resulüllah (sav) şöyle buyurmaktadır: "Bir kimse mihrini vermek niyetinde olmadığı bir kadınla evlenip, sonra da hakkını vermeden kadın ölse, kıyamet günü zani olarak Allah'a mülaki olacaktır".

Ayet ve hadislerden de anlaşıldığı gibi evlenen kimse zevcesine mihrini mutlaka vermek zorundadır. Ayrıca kocanın verdiği ve kadına ait olan bu mihirden kadının babası, kardeşi, ya da velisi olan bir başka akrabası tasarrufta bulunamaz.

Kadına mihir vermek farz olmasına rağmen maalesef günümüzde buna riayet edilmemektedir. Evlenen kişi, yani koca ya bu konuda herhangi bir bilgi sahibi olmadığı için mihir vermemekte, yada verilen mihir baba veya kardeş tarafından başlık namına tasarruf edilmektedir. Kısacası veli, içi sızlamadan evlenen kadının mihrini alıp yemekte ve velisi bulunduğu korunmasız kadını bu hakkından mahrum bırakmaktadır.

NİŞANLI ÇİFT BİRLİKTE GEZEBİLİR Mİ

SORU 700 -Bir kimse nişanlandığı kızla oturup kalkabilir mi? Nişan nikah yerine geçer mi?

CEVAP: Nişan birbiriyle evlenmeye namzet olan kimseler için vaad, bir sözden ibarettir. Nikah değildir. Nikahlılar için mübah olan şey asla nişanlılar için mübah olamaz. Nişanlılar nikah olmayınca yabancıdırlar. Peygamber (sav) şöyle buyurur: "Bir erkekle bir kadın yalnız olarak bir araya gelirlerse mutlaka onların üçüncüsü şeytandır." Böylece yalnız olarak bir araya gelmeleri haram olmuş oluyor. Nice nişanlılar nişanları bozularak ayrı ayrı kimselere varmışlardır. Bunun için nişanlıların ciddi davranmaları ve İslam'ın yasakladığı hududu aşmamaları gerekir.

SORU 701 -Bir çiftin nikahı kıyılmış, yalnız zifaf vaki olmadan evvel herhangi bir sebeple bir talak ile boşanmaları halinde durumları nasıldır?

CEVAP: Zifaf vaki olmadan evvel bir talak ile boşanan çiftin arasında dinen beynunet vaki olur. Ricatın yapılması da mümkün değildir. Yani zifaftan önce olduğundan iddet söz konusu değildir ve artık yabancı bir kadındır. Ancak üç talak ile boşanma vuku bulmadığından her iki taraf arzu ederlerse yeni bir nikah ile birbiriyle biraraya gelebilirler. Bu durumda sadece iki talakları olacaktır.

SORU 702 -Boşanma dil ile olabileceği gibi yazı ile de olabilir mi?

CEVAP: İslam hukukuna göre boşanma dil ile vaki olduğu gibi yazı ile de vaki olabilir. Aralarında fark yoktur. Hatta dilsiz olan için işaretle de talak vaki

olur.

CİN İLE EVLENMEK

SORU 703 -Cin ile evlenmek caiz midir?

CEVAP: Cin insan gibi akıl ve şuur sahibi bir çeşit mahlüktur.

Yalnız nasıl olduğunu bilemeyiz, varlığında şüphe yoktur. Çünkü

Kur'an-ı Kerim, tevili mümkün olmayan bir ifade ile onların varlığından, küfür ve imanlarından söz ediyor. Bu bir gerçektir, varlıklarını inkar etmek küfürdür.

Onlarla evlenme meselesine gelince, mümkün mü değil mi pek bilinmez. Onlarla evlenmekten söz eden, daha çok avamdır. Şimdiye kadar herhangi bir insanın cinlerle evlendiği sabit olmamıştır. Sorulduğu için bu mesele dile getirildi, yoksa üzerinde durmaya değmez ve onlarla evlenmek uzak bir ihtimal de olsa, fıkıh kitaplarımız onu ihmal etmemişler, dile getirmişlerdir; şöyle ki:

Bir insanın bir hayvan ile, cins ayrılığı olduğu için evlenmesi caiz olmadığı gibi cinni ile de evlenmesi caiz değildir.

SORU 704 -Birkaç sene evvel bir kadınla evlendim. Ondan memnunum. Ancak annem ve babam ondan memnum değiller ve onu boşamamı istiyorlar. Dediklerini yerine getirmediğim takdirde Allah indinde mesul müyüm?

CEVAP: Boşanma kapısı ihtiyara binaen açılmıştır. Gerek olmadan boşamaya başvurmak mekruhtur. Peygamber (sav): "Allah indinde helal olan şeylerin en sevimsizi boşamadır", başka hir hadiste: "Gerek olmadan kocasından boşanma talebinde bulunan kadına Cennet kokusu haramdır" buyurmuşlardır (Buhari-Müslim).

Alimlerin kaydettiklerine göre boşanmayı gerektiren hallerden

biri de anneye-babaya itaat etmektir. İbn Ömer (ra) şöyle diyor: "Sev- diğim bir eşim vardı, yalnız babam ondan hoşlanmazdı. Ve onu boşamamı istedi. Onun isteğini yerine getirmediğim için Peygamber (sav)'e durumu anlattı, bunun üzerine Peygamber (sav): ""Ey Abdullah karını boşa" dedi.

Yalnız anne ve babanın boşama talepleri bir sebebe dayalı olmalıdır. Hatta Hanbeli mezhebine göre, adil de olsa kadını boşamak hususunda anne ve

babaya itaat etmek gerekmez.

SORU 705 -Bir kimse birisiyle nişanlanırsa kendisiyle birlikte gezip olaşabilir mi, yalnız kalabilirler mi?

CEVAP: Hepimizin bildiği gibi bir kızla nişanlanmak evlenmek manasında değildir. Bunun için kişinin nişanlısıyla gezip dolaşması ve onunla yalnız kalması kesinlikle haram ve büyük bir vebaldir. Peygamber (sav): "Herhangi bir kimse, bir kadınla yalnız kaldığı takdirde mutlaka onların üçüncüsü şeytandır" buyurmuşlardır. Bir çok nişanlılar, tenha yerde yalnız kaldıklarında istenmeyen ve meşru olmayan bir takım menfi neticeler meydana gelmekte ve sonunda herhangi bir nedenle nişan da bozulmaktadır. Geride kalan şey vebal ve iffetsizliktir. Bunun için dinini, dünyasını ve şerefini düşünen bir aile reisine düşen vazife, meşru olmayan bu gibi şeylere engel olmasıdır.

SORU 706 -İslam dininin yasakladığı bir müessesede çalışan veya hırsızlık ve kumar gibi meşru olmayan bir yoldan kazanç sağlayan kimsenin eşi ne yapmalıdır? Kurtuluş çaresini bulamazsa nasıl hareket etmelidir?

CEVAP: Meşru olmayan bir yoldan kazanç sağlayan kimsenin hanımı ne yapmaladır, diyorsunuz. Önce kocasına nasihat edip onu kötülükten kurtarmak için çalışmalıdır. Yola gelmezse hanımın özel ve meşru malı varsa ondan istifade etmeye gayret etmelidir. Bu da mümkün olmazsa kocasının kazandığı maldan istifade edip yiyebilir. Vebali de kocasına aittir. İnşaallah Allah'ın nezdinde mesul olmayacaktır.

HABER ALINAMAYAN KOCANIN KARISI NE YAPMALIDIR

SORU 707 -Savaşa veya Avrupa'ya gidip dönmeyen ve ölümü ile hayatta olduğu hakkında hiç bilgi edinilemeyen kimsenin eşi ne yapacaktır? Evlenebilir mi, yoksa bekleyecek mi? Bekleyecekse ne zamana kadar bekleyecektir?

CEVAP: Hanefi ile Şafii mezheplerine göre, bu durumda olan bir mefkudun eşi ancak metkud (kaybolan kişi) un ölümü sabit olunca veya Şafii mezhebine

göre ömrü gelip geçtikten sonra hakimin hükmü ile, Hanefi mezhebine göre ise en kuvvetli görüşe göre onun yaşındakilerin çoğunun ölümü ile diğer bir görüşe göre de mefkud 120 yaşını doldurunca hayatla ilişkisi kesilir. Binaenaleyh yukarda belirttiğimiz gibi iki durumdan biri tahakkuk etmedikçe eşi evlenemez. Maliki ve Hanbeli mezheplerine göre ise mefkudun ölümü sabit olursa veya aradan dört sene geçtikten sonra hakim metkud ile eşini birbirinden ayırmak için hüküm verirse eşi evlenebilir.

SORU 708 -Bazı kimseler Avrupa'ya yerleşmekte ve eşlerini perişan bir halde bırakmaktadırlar. Boşamaya yanaşılmadığı gibi nafaka da göndermemektedirler. Bu durum karşısında kadın ne yapabilir?

CEVAP: Hanefi ve Şafii mezheplerine göre herhangi bir yolla getirilmesi mümkün ise onu yapar, yapacak başka bir şey yoktur. Maliki mezhebine göre ise; bir sene veya daha fazla kaldığında, eşi isterse mahkemeye başvurup zor durumda kaldığından boşanma davasını açar. Bunun üzerine memleketini terkeden kocanın yeri belli olmadığı takdirde hakim onları derhal birbirinden ayırır ve kadın iddet bitiminde evlenebilir. Yeri belli ise evine dönmesi veya eşini boşaması veya nafakasını göndermesi için emir çıkartır. Bu iş için kendisine bir süre tanınır. Koca bunlardan birisini yapmadığı takdirde hakim onları birbirinden ayırır.

SORU 709 -Henüz baliğ olmamış bir çocuk, velisi tarafından birisiyle evlendirilirse, bilahare iki tarafın arası bozulduğunda çocuğun velisi akdettiği nikahı feshedip çocuğun eşini boşayabilir mi?

CEVAP: Hanefi, Şafii, Maliki mezheplerine göre baliğ olmayan kimsenin nikahı velisi tarafından akdedilebilir. Fakat bundan sonra ne çocuk karısını boşayabilir ve ne de velisi onu boşayabilir. Hanbeli mezhebine göre ise çocuk mümeyyiz olduğu takdirde boşama selahiyetine haizdir.

KİTAP EHLİ İLE MASON VEYA KOMÜNİSTLER ARASINDAKİ FARK

SORU 710 -İslam dinine göre hıristiyan, yahudi gibi kitap ehli ile mason ve komünist gibi müşrikler arasında dinen herhangi bir fark var mıdır?

CEVAP: İslam dinine göre, İslam dininin tümünü veya kesin bir tek hükmünü kabul etmeyip reddeden kimse Müslüman değildir. Kur'an-ı Kerim. müşrikleri küfur ile vasıflandırırken, kitap ehlini de bu vasfın kapsamına almış, yani onlar için de kafir demiştir. Her iki grup da İslam hududunun dışında olduklarından ebedi cezaya müstehaktırlar. Durum böyle olmakla birlikte kafirler arasında da bir fark vardır. Mesela katil, cani, gaddar ve amansız bir din düşmanı olan firavn ile küfürden başka bir suçu bulunmayan ve haddini de aşmayan bir kafirin durumları arasında mutlaka fark vardır. Ebu Talip ile Ebu Leheb'in durumları bir olabilir mi? Elbette bir olamaz. Ebu Leheb Resulüllah'ın tebliğini ve risaletini baltalamak için her türlü çareye başvurur ve Resulullah'a eziyet etmeye çalışırken Ebu Talip, Resulullah'a yardımcı olmuş, onu Kureyş'e ve diğer müşriklere karşı himaye etmiştir. Dolayısıyla hiçbir şeye inanmayan hayatında dinı bir inanca yer vermeyen bir insanla kitap ehli arasında da fark vardır. Bir çok bakımdan kitap ehli Müslümanlara daha yakındırlar. Buna birkaç

misal verelim:

1- Asrı Saadet'te müşrik olan Farisi devleti ile hiristiyan olan Rum Devleti arasında savaş patlak verdi. Bu sebeple Müslümanlar, hıristiyan olan Rumların savaştan galip çıkmalarını arzu ediyorlardı. Mekke müşrikleri ise müşrik olan Farisilerin galip gelmesini arzu ediyorlardı. Fars müşrikleri savaşı kazanınca Müslümanlar üzülmüş, öte yandan Mekke müşrikleri de sevinmişlerdi. Bunun üzerine Rum suresinin ilk ayetleri nazil oldu. Bu ayetlerde şimdi kitap ehli her ne kadar yenilmişlerse de ilerde galip geleceği belirtilerek Müslümanların sevineceği müjdelenmektedir.

2- İslam dininde Müslümanların hıristiyan ve yahudi kadınlarla evlenmeleri caiz görülmüştür. Ancak müşrike kadınlarla evlenmek haram olmuştur.

3- Yine müşriklerin kestiklerinden yemek caiz olmadığı halde kitap ehlinin kestikleri Müslümanlarca yenilebilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in şu ayeti buna delil olarak gösterilebilir: "Bugün size temiz ve iyi şeyler helal kılınmıştır. Kendilerine kitap verilen kimselerin yiyeceği size helaldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helaldir ve inananlardan, namuslu hür kadınlar ve sizden önce kendilerine Kitap verilenlerden namuslu kadınlar -zina etmeksizin- gizli dost tutmaksızın namuslu bir biçimde mihirlerini verdiğiniz takdirde size helaldir, Kim inanmayı kabul etmezse, onun ameli boşa çıkmıştır ve o, ahirette kaybedenlerdendir".

Demek kitap ehli, müşriklere nisbetle Müslümanlara daha yakındır. Ancak unutulmamalıdır ki her iki taraf da kafir ve İslam düşmanıdırlar. İki taraf da İslamı ve Müslümanları yok etmek hususunda yarış içindedirler. Buna rağmen yukarda ifade etmeye çalıştığımız gibi kitap ehli olan yahudi ve hırıstiyanlar İslam'ı ve Müslümanları ortadan kaldırmak için bütün güçlerini harcamalarına rağmen, Allah'a ve dine inanmayan müşriklere itibarla Müslümanlara daha yakındırlar. Çünkü Kitap ehli Müslümanlara düşman bile olsalar Allah inancına sahiptirler, oysa kominist ve mason gibi kimselerin bu inançtan mahrum oldukları malumdur. Kominizm, dinin bir afyon olduğunu savunurken, masonlar da dinin ortadan kaldırılması gerektiğini savunmaktadırlar. Allah'a, dine ve dinin her türlü tezahürüne karşı çıktıklarını söyleyen masonlar bunu

çeşitli kongre, bülten ve benzeri çalışmalarıyla ortaya koymuşlardır. 1913'teki Meşrik'i Azam bülteninde: "Biz Allah'ı artık hayat gayesi olarak tanımayacağız, Biz bir gaye yarattık, o gaye de Allah değil, beşeriyettir" denilmektedir. Yine 1900 yılında icra edilen mason kongresinde: "Asıl maksadımız dini kökten kazımaktır" denilmektedir. İslam dinine göre komünist veya mason birisiyle evlenmek caiz değildir. Böyle bir evlilik varsa da mülgadır ve böylesi bir izdivaç hayatı meşru değildir.

SORU 711 -İslamda evlenmenin hükmü nedir?

CEVAP: İslamda evlenmenin hükmü üç kısımdır: Vacip, sünnet ve mübahtır.

1- Bir kimsenin şehveti galebe çalıp günaha girmekten endişe ederse evlenmesi vaciptir.

2- Bir kimse şehvet hissine sahip olur, fakat iradesi kuvvetli olduğundan günaha girmesi söz konusu olmazsa maddi durumu müsaid olduğu takdirde evlenmesi sünnettir.

Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Ey gençler cemaat: Sizden evlenmeye gücü yeten evlensin, Çünkü evlenmek gözü haramdan en çok çevirici ve ırzı en ziyade koruyucudur, Evlenmeye gücü yetmeyen oruç tutsun. Çünkü oruç onun için şehvet kırıcıdır".

İmamı Şafii (ra) şöyle diyor: "İradesi kuvvetli olduğundan harama girmekten endişesi olmayan kimsenin evlenmeyip ibadetle meşgul

olması daha iyidir. Çünkü Cenab-ı Allah Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yahya'yı "Hasur" -kadınlara karışmayan- kelimesiyle meth ve sena ediyor. "

3- Bir kimse yaşlı veya cinsi iktidarı zayıf olursa evlenmesi mübah ise de evlenmemesi daha iyidir. Çünkü evlenme gereği olmadığı halde ağır bir yük altına girmiş olur.

SORU 712 -Bir kimse evlenmek isterse önce ne yapmalıdır?

CEVAP: Bir kimse evlenmek isterse İslam terbiyesini almış Kur'an ve Sünnet'e bağlı bir kadınla evlenmek için çaba göstermelidir. Peygamber (s.a.v) şöyle buyuruyor. Kadın dört şey için nikahlanır, malı, güzelliği,soyu ve dini için. Ama sen dindarı tercih et.

SORU 713 -Bir kimse evlenmek istediği kadına bakabilir mi?

CEVAP: Bir kimse bir kadınla evlenmek isterse ona bakması caiz olduğu gibi, aynı zamanda da sünnettir. Muğire bin Şu'be bir kadına talib olur. Bunun üzerine Peygamber (sav) kendisine: "Ona bak. Çünkü aranızda sevginin devamına vesile olur" buyurur.

Kendisiyle evlenilecek kadına bakmak sünnet olduğu gibi kadının da evleneceği erkeğe bakması sünnettir. Hazreti Ömer (ra): "Kızlarınızı çehresi güzel olmayan kimselerle evlendirmeyiniz" buyuruyor. Birbiriyle evlenmeye namzet olanların, birbirini görmeden evlenmeleri doğru değildir. Çünkü her insanın ayrı bir huyu, bir fıtratı vardır. Simalar bir olmadığı gibi, huylar da bir değildir. Birisi bir şeyi sevdiği halde başkası onu sevmeyebilir. Birbirini görmeden bir araya gelip evlenenler, kısa bir zamanda birbirlerinin hoşuna gitmeyebilecekleri için ayrılabilirler.

SORU 714 -Evlilik çağına gelen kız babasının baba olarak ne yapması gerekir?

CEVAP: Evlilik çağına gelen kızın babasının baba olarak yapması gereken şey, kızı için Kur'an ve sünnete bağlı bir koca arayıp bulmasıdır. Kur'an-ı Kerim'de beyan buyurulduğu gibi: Allah'ın Peygamberi Hazreti Şuayb (c.), kızını evlendirmek için Hz. Musa'ya teklif edip buyurdu ki: Benim yanımda sekiz yıl çalışmak üzere iki kızımdan birisini seninle evlendirmek istiyorum. Hz. Musa (s) da bu teklifi uygun bulup kabul etti. Yine Hazreti Ömer (ra) kızı olan Hz. Hafsa için iyi bir koca bulmak gayesiyle önce Hz. Osman' a, sonra Hz. Ebubekir'e (ra) teklif etti. Büyük bir hikmet için Allah'ın kaderi bunları susturdu. Yapılan teklif için "evet" demediler. Sonra Hz. Peygamber'e (sav) teklif vaki oldu. Peygamber (sav) de kabul etti. Şayet Kur'an ve Sünnet'e bağlı olmayan fasık bir kimse kıza istekli olursa, ne kadar zengin veya makamı ne kadar yüksek olursa olsun mutlaka menfi cevap vermek gerekir. Yoksa Allah'ın indinde sorumlu olup emanete hıyanet etmiş olur.

Tabiin'in büyüklerinden Said bin Müseyyeb'in "Rebab" isminde saliha ve bilgin bir kızı vardı, zamanın hükümdarı AbdulMelik, oğlu Velid için bu kıza istekli oldu. Fakat Said bin Müseyyeb, o saliha kızını böyle bir zalime uygun görmedi ve talebini reddetti.

SORU 715 -Bir kadın evlenmek istiyor. Ama adam karaktersiz olduğu için kendisiyle evlenmeye cesaret edemiyor. Evlenirken kadına boşanma yetkisini vermek mümkün müdür?

CEVAP: Bir kadın birisiyle evlenmek istiyor. Ama karektersiz olduğundan kendisiyle evlenmeye cesaret edemediği için ihtiyaten boşanma yetkisine sahip olmak isterse Hanefi olan kimse şöyle yapsın: Akit esnasında koca olacak kimseye; boşama yetkisi elimde olmak şartıyla kendimi seninle evlendiririm, desin. Adam da aynı minval üzere kabul etsin. Yani boşama yetkisi senin elinde olmak şartıyla seninle evlendim, desin. Akit böyle icra edildiği takdirde yetki

kadına verilmiş olur. Ve istediği zaman da boşanabilir.

ALEVİ BİRİ İLE EVLENMEK

SORU 716 -Sünni bir hanım alevi bir kimse ile evlenebilir mi?

CEVAP: Müslüman bir hanım ancak Müslüman bir kimse ile evlenebileceğinden önce Müslümanı tanıtmamız lazımdır. Müslüman, İslam dininin bütün kesin hükümlerini kabul edip hiç birisini reddetmeyen kimsedir. Yani namaz, oruç, zekat, hac, abdest, gusül ve benzeri emirleriyle, katl, zina, içki, faiz ve benzeri nehiyleri kabul edip onlara inanan kimsedir. Ama zikredilen şeylerin tümünü veya bir kısmını kabul etmeyen kimse Müslüman sayılmadığı gibi onunla evlenmek de caiz değildir. Evlenme vaki olduğu takdirde evlilik hayatı gayri meşrudur. Bunun adı ister sünni olsun, ister alevi olsun. Demek ki evlenmenin ölçüsü İs1am'dır. Maalesef bugün yurt içinde veya dışında birçok Müslüman hanım, durumu sormadan ve İslam'ın hükmünü öğrenmeden Müslüman olmayan kimse ile evlenir ve kendini kıyamete kadar Allah'ın lanetine müstahak eder.

SORU 717 -Müslüman bir kimse, Müslüman olmayan bir kadınla evlenebilir mi?

CEVAP: Müslüman olmayanlar iki kısımdır.

1- Ehli kitab -Hıristiyan ve Yahudi-

2- Ehfi kitab olmayan -mecusi, putperest, mason ve komünist gibi- bir kadın ile hiçbir surette evlenmek caiz değildir. Bu hususta ihtilaf yoktur. Kuran-ı Kerim şöyle buyuruyor: "İman etmedikçe müşrike kadınlarla evlenmeyiniz."

Ehli kitab -hıristiyan veya yahudi- olan bir kadınla evlenmek hususunda ise ihtilafvardır. İbn Ömer (ra) gibi bazı zevat ehli kitab ile müşrikler arasında fark yoktur. Hiç birisiyle evlenmenin caiz olmadığını söylüyorsa da Cumhur-ı

ulema ehli kitab bir kadın ile evlenmek caizdir, diyor. Çünkü bir çok sahabe ehli kitab olan kadınla evlenmişlerdir. Hz. Osman ve Huzeyfe gibi, Hz. Osman (ra) Naile isminde Hıristiyan bir kadınla evlenmişti. Bu hanım bilahare İslamiyete girdi. Yine Huzeyfe (ra) (Medain) şehrinden yahudi bir kadınla evlenmişti

ve bu kadın yahudi olarak yaşadı. Caiz olmasaydı elbette böyle zevatlar onlarla evlenmeyeceklerdi.

Yalnız Şafii mezhebine göre yahudi ve hıristiyan kadınla evlenebilmek için kadın yahudi ise onun uzak babalarının, mensup olduğu dini nesh eden Hz. İsa'nın dininden evvel o dine mensup olduğunun bilinmesi veya durumlarının belli olmaması, hıristiyan ise, uzak babalarının mensup olduğu dini nesh eden Hz. Muhammed'in dininden evvel o dine intisabı kati olarak bilinmesi gerekir. Görüldüğü gibi bu mezhebe göre Avrupa ve Amerika ve Türkiye'deki hıristiyan kadınlarla evlenmek caiz değildir. Çünkü bunların durumu belli değildir. Hanefi mezhebine göre mutlak surette hıristiyan ve yahudi kadınlarla evlenmek caizdir. Cumhuru ulemaya göre, ehli kitab olan kadınla evlenmek caiz ise de tenzihen mekruhtur.

SORU 718 -Bir Müslüman, hıristiyan bir kadınla gayri müslimlerin şehadeti ile evlenirse caiz olur mu?

CEVAP: Müslümanlar birbiriyle evlenmek isterlerse şahitlerin Müslüman olmaları şarttır. Hıristiyan, mürted, komünist, mason ve İslam'ı kabul etmeyen kimselerin şehadetiyle yapılan nikah akdi sahih değildir. Fakat bir Müslüman mesela Avrupa ve Amerika gibi bir yerde bulunur, hıristiyan bir kadınla hıristiyan iki şahidin şehadetiyle nikahı kıyılırsa İmamı Azam ile Ebu Yusuf'a göre sahihtir. İmamı Şafii, İmam Muhammed ve Züfer'e göre ise sahih değildir.

SORU 719 -Kelimei şehadeti getirmesini bilmeyen kimse ile evlenmek caiz midir?

CEVAP: Kelime-i şehadeti getirmesini bilmeyen kimse şayet öğrenmek için çalıştığı halde öğrenememiş fakat Allah, Peygamber ve bütün İslam hükümlerine inanıyorsa Müslümandır. Onunla evlenmekte beis yoktur. Ama öğrenmek için çalışmazsa Müslüman sayılmadığından onunla evlenmek caiz değildir. Vaki olduğu takdirde evlilik hayatı gayri meşrudur.

BAŞLIK PARASI ALMAK CAİZ Mİ

SORU 720 -Memleketimizde başlık denilen para karşılığında kız kocaya veriliyor. Başlık parasını almak caiz olur mu?

CEVAP: İslam dini, evlenen kadına ikram gayesiyle, mihir ve sıdak denilen ve değer taşıyan bir şey üzerine nikahın akd edilmesini emretmiştir. Fakat kadına talib olan kimseyi borç ve ağır masraflar altına sokacak kadar çok olmasını istememektedir. Peygamber (sav): "Nikahın en bereketlisi masrafı az olanıdır" buyuruyor. Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor: "Kadının uğurlusu mihri az, nikahı kolay, ahlakı güzel olanıdır." Uğursuzu da mihri çok, nikahı güç ve ahlaksız olanıdır. Fakat maalesef şimdilik Müslümanlar cahiliyette olduğu gibi mihir ve masrafın ağır olması için yarışıyorlar. Veli, kızını, meta gibi para mukabilinde satıp parayı harcıyor. Şayet bu para üzerine nikah kıyılmış ise zaten mihirdir onu kıza vermek gerekir. Aksi halde onu veren koca veya kocanın babasına geri vermek lazımdır. Çünkü bu ne sadaka ne de hediyedir. Hanefi mezhebine göre mihrin azı on dirhem -otuz gram gümüş- çoğu için hudut yoktur. Yalnız kocayı sıkıntıya sokacak kadar çok olması doğru değildir. Hazreti Ömer (ra) dörtyüz dirhemden -bir kilo ikiyüz gram gümüş- fazla olmasını istemiyordu.

MUT'A NİKAHI

SORU 721 -Mut'a nikahı ne demektir. İslam dininde yeri nedir?

CEVAP: Mut'a nikahı, ücret mukabilinde belli bir süre için kadınla evlenmektir. Cahiliyette mübah olduğu gibi İslam'ın ilk günlerinde de mübahtı. Sonra nesh edilip yürürlükten kaldırıldı. Tirmizı şöyle diyor: "Mut'a nikahı İslam'ın ilk günlerinde idi. Adam bir şehre gittiğinde kimse ile tanışmadığından orada kalacağı süre kadar bir kadınla evlenebilir. O da eşyasına bakar, muhafaza eder, işini düzene kordu." Mut'a nikahının haram olduğuna dair ittifak vardır. Rafiziler ile Şiıler hariç bütün ulema haram olduğunu kabul ediyor.

İbni Abbas, mut'a nikahının uzun zaman nesh edilmediğini söylüyordu. Bilahare mensuh olduğunu kabul ederek ilan etti.

Bir gün İbn al-Zubeyr ile İbn Abbas arasında mut'a nikahı hususunda ihtilaf oldu. İbni Zübeyr, İbn Abbas'a tarizen: "Ne oldu, bazı kimselerin gözü kör olduğu gibi basireti de kapandı. Mut'a nikahının Resulullah'ın mut'a nikahına cevaz verdiğini gördüm" dedi. Bundan anlaşılıyor ki İbn Abbas neshden

habersizdi, nesh durumunu öğrenince görüşünden döndü. Said bin Cübeyr'den şöyle rivayet edilmiştir: "İbn Abbas bir gün bir hutbe okudu, dedi ki: Mut'a nikahı leş, kan ve domuz eti gibidir".

SORU 722 -Bir kimse nişanladığı kızın evine hediye gönderir, sonra evlenme işi tahakkuk etmezse hediyenin durumu ne olacak?

CEVAP: Bir kimse nişanlandığı kızın evine hediye gönderir bilahare evlenme işi tahakkuk etmezse gönderdiği hediye, sebze ve meyve gibi kısa zamanda bozulacak yiyeceklerden olursa geriye bir şey verilmeyecektir. Para, elbise gibi bir şey ise sahibine iade edilmesi gerekir. Telef olmuş ise misli olduğu takdirde misli, yoksa değeri

takdir edilip verilecektir.

Hamid al-Fergani şöyle diyor: "Birisi oğlunun nişanlısına hediye gönderir ve evlenmeden önce oğul vefat ederse mevcut olan şey geri verilecek, ama mevcut olmayan şeyin bedeli verilmeyecektir.

SORU 723 -Memlekette bir adet vardır. Kızlarını karşılıklı olarak birbirine verip evlendirilir. Mesela Ali kızkardeşini Veli'ye Veli de kızkardeşini Ali'ye verir, bu cahiliyette yaygın ve haram olan nikah al-şiğar değil midir?

CEVAP: Memlekette cari olan bu adet nikah al-şiğar değildir. Çünkü bu minval üzere karşılıklı olarak birbirlerine kız vermek isteyen kimseler yaptıkları anlaşmayı nikah akdi olmadan önce yaparlar. Nikah akdi esnasında normal olarak mehri zikrediyorlar. Cahiliyette yaygın olan nikah al-şiğar ise, akid esnasında karşılıklı olarak verilen her kız, diğeri için mehir olarak kabul edilerek kıyılan nikahdır. Nikah

al-şiğar üç mezhebe göre batıl, Hanefiye göre sahihdir. Bu şekilde nikahı kıyılan kız için mihrül-misl lazımdır.

BELEDİYE NİKAHI

SORU 724 -Belediye memuru tarafından kıyılan nikah dinen mu'teber midir?

CEVAP: Uç mezhebe göre nikahın sahih olabilmesi için akitte kadının velisi bulunması gerekir. Yani icab'ın veli veya vekili tarafından olması lazımdır.

Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Veli ve iki şahidi bulunan nikahtan başka nikah yoktur." (Yani muteber değildir). Belediye nikahında ise veliye yer verilmiyor. Çünkü belediye memuru önce geline, sonra damada hitaben der ki: Filan adamı veya hanımı eş olarak kabul ediyor musun? Onların da "evet" şeklindeki cevaplarını aldıktan sonra nikahı ilan ediyor. Görüldüğü gibi Belediye nikahında velinin hiç rolü yoktur. Bunun için üç mezhebe göre Belediye tarafından nikahı kıyıldıktan sonra İslam'a uygun bir şekilde yeni bir nikah kıydırması tavsiye edilir. Yoksa dinen nikahı vardır, denilemez. Hanefi mezhebine gelince nikahın sahih olabilmesi için velinin bulunması şart değildir. Fakat akit, siğanın her iki tarafı -icab ve kabul- maziyi (geçmişi) ifade etmesi gerekir. Yani nikah memuru; sen falan adamı veya hanımı eş olarak kabul ediyor musun şeklinde değil; sen falan adamı veya hanımı eş olarak kabul ettin mi? dediği, onların da cevabı "evet" olduğu takdirde nikah sahih olur, yoksa sahih değildir. Ancak bugünün bazı İslam hukukçuları "Kabul ediyorum" şeklindeki ifade "Kabul ettim" gibidir, diyor. Dinen nikahın kıyılması hususunda ne imamın, ne Belediye memurunun rolü yoktur. Hanefi mezhebine göre kadın iki şahid huzurunda koca olacak kimseye: ben seninle evlendim. Koca da: ben de seninle evlenmeyi kabul ettim deseler nikah kıyılmış olur. Şafii mezhebinde ise zevce yerine veli, nikahı kıyacaktır. Yalnız her önemli işin başında besmele, hamdele ve salvele getirmek sünnettir. Yoksa o iş bereketsiz olur.

DÜĞÜN SALONU KİRALAMAK CAİZ MİDİR

SORU 725 -Nikah merasimini tertip etmek maksadıyle düğün salonu kiralayarak dost ve akrabaları toplayıp şenlik yapmak caiz midir?

CEVAP: Nikah merasimi tertip etmek maksadıyla bir araya gelip şenlik etmekte beis yoktur. Hatta nikahı şenlik ile ilan etmek sünnettir. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Nikahı ilan edip def çalınız". Ancak erkek ile kadınların ayrı ayrı yerlerde olmaları gerekir. Bir yerde toplanıp şenlik etmek büyük bir vebaldir. Bu işe meydan veren kimse de büyük günaha girmiş olur.

SORU 726 -Belediye nikahı olmadan dini kurallara uygun olarak kıyılan nikah batıl olup, evlilik hayatı gayri meşru sayılır mı?

CEVAP: Resmi nikah olmadan sadece dini kurallara uygun olarak yapılan nikah batıl sayılmaz. Çünkü Hanefi mezhebine göre nikahın dört rüknü vardır.

1- Akit,

2- Koca,

3- Eş (zevce),

4- İki şahitdir.

Şafii mezhebine göre ise yukarıda zikredilen rükünlerle beraber beşinci bir rükün daha vardır. O da zevcenin velisidir. Yani nikahın zevcenin velisi tarafından kıyılması gerekir. Bu rükunler tahakkuk ettikten sonra nikah sahih sayılır. Hayat, gayri meşrudur denilmez. Ancak resmi nikah yapmadan sadece dini kurallara göre yapılan nikaha dayanarak yaşamak çok sakıncalıdır. Her şeyden önce doğan çocuklar kanun nazarında gayri meşru sayıldığı için babanın ölümü vaki olduğu takdirde mirasdan mahrum kalacakları gibi zevce de mirasdan mahrum kalacaktır. Ve daha nice sosyal hakların kayıp olması söz konusudur. Al Fetava, al Kamiliye şöyle diyor: Akile, baliğ olan kızın evlenmesi için "Kadı"nın izni şart değildir. Baliğa olmayan kızın durumu da böyledir.

SORU 727 -Bir kimse şehvet ile kayın validesinin elini tutarsa eşi ona ebediyen haram olur diye söyleniyor. Bunun aslı var mıdır?

CEVAP: Bir kimse kayın validesinin elini tutar veya sıkarsa ve bu sebeple ikisinin veya birisinin şehvet hissi doğarsa Hanefi mezhebine göre zevcesi kendisine ebediyen haram olup, nikahı gider. Şafii mezhebine göre ise büyük bir vebal terettüp etmekle beraber nikaha bir halel gelmez.

SORU 728 -Bir kimse bir kadının sütünü emmiş ise bu kadın kendisi için haram olur mu?

CEVAP: Bir kimse henüz iki yaşını tamamlamadan önce bir kadının sütünü emerse kadın kendisi için anne olduğu gibi kocası da baba olur. Hakiki çocuklarının durumu ne ise, onun durumu da aynıdır.

Yani çocukları kendisine kardeş, annenin erkek kardeşi dayısı, kızkardeşi teyzesi, annesi de ninesi olur. Babanın da erkek kardeşi amcası, kızkardeşi halası olur. Ancak Şafiı mezhebine göre beş defa emildiği takdirde ridanın -emmenin- hükmü tahakkuk eder. Hanefi mezhebine göre ise az da olsa bir defa ile sabit olur. Emme, bir kişinin sözü ile sabit olmaz. Şafiı mezhebinde en

az iki adil erkek veya dört hanırnın şehadetiyle, Hanefi mezhebinde de iki erkeğin şehadetiyle veya bir erkek ile iki hanımın şehadetiyle sabit olur.

Şayet bir kadın, falan efendi ile, falan hanıma süt verdim dese

onun sözü muteber olmadığıdan söz konusu efendi ile hanım birbiriyle evlenebilirler. Ancak ihtiyaten evlenmemeleri daha iyi olur.

DOĞUM KONTROLÜ CAİZ Mİ

SORU 729 -Bazı kimseler fazla çocuk yapmamak için tedbir alıp birtakım çarelere baş vuruyorlar. Fazla çocuk yapmamak için tedbir alıp doğum kontrolü yapmak caiz midir?

CEVAP: Doğum kontrolü meselesi ülkemizi ve İslam alemini aşan bir meseledir. Her yerde ondan söz edilmektedir. İslam aleminde münakaşası yapıldığı gibi, hıristiyanlık aleminde de münakaşası yapılmaktadır. Asrımızda Mevdüdi, Seyyid Kutub, Ahmed al-Şarbasi ve Said al-Buti gibi zevat bu konuyu ele alarak durumu açıklamışlardır. (Allah onlardan razı olsun). Bunların bir kısmı Türkçeye tercüme edilmiştir. Bunun için bu konuda fazla bir şey söylemek icab etmez. Yalnız bazı kimseler bu hususta kanaatimi sordukları için kısa da olsa bir şeyler söylemeye mecbur kaldım. Evlenmek, Peygamber (sav)'in sünnelerinden biridir. Onunla ilgili çok hadis varid olmuştur. Ez cümle şöyle buyuruyor: "Nikah benim sünnetimdir". Evlenmenin birçok hikmetleri vardır.

1- Fıtratın ihtiyacını karşılamaktır. Kur' an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Huzur bulasınız diye cinsinizden sizin için eşler yaratması, Allah'ın büyük ayetlerinden biridir".

2- Neslin devamı ve beşeriyetin çoğalmasıdır. Peygamber şöyle buyurur: "Evleniniz. Çünkü ben sizin çoğalmanıza iftihar ediyorum.

3- Şerefi muhafaza edip ahlaksızlığa düşmekten korumaktır. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Ey gençler evlenmeye gücü yeten evlensin. Çünkü o, gözü -harama bakmaktan- korur, zinadan da muhafaza eder.

Durum böyle olmakla beraber iradesi kuvvetli olup gayri meşru hayata yaklaşmayacağını bilen kimsenin evlenmeyebileceği gibi, evlenen kimse de azı gibi bir yol ile çocuk yapmamak için tedbir alabilir. Cabir bin Abdullah (ra) dan şöyle rivayet edilmiştir. "Kur'an-ı Kerim nazil olurken biz azl ederdik. Bu durum Peygambere (sav) ulaştığı halde bizi men etmedi" .

Azl'ın manası: meniyi dışarıya akıtmaktır. Azı ile ilgili çok hadis vardır. Bir

kısmı onu hoş görmemiş ise de, kesin olarak yasaklayan bir hüküm de getirmemiştir. Bunun için Cumhuru ulemaya göre, kadının rızasıyla azı mübah kabul edilmiştir. Hatta Şafii ulemasının birçokları kadının rızasını almak söz konusu değildir, diyorlar. Fakat tamamıyla tenasül cihazının görevine son vermek için ilaç kullanmak veya ameliyata başvurmak kesinlikle haramdır. Bu husus için asla cevaz olmamıştır.

Sa'd bin Ebi Vakkas'tan rivayet edilmiştir: "Peygamber (sav), Allah'a kulluk etmek maksadıyla daimi surette evlenmeyi terketmek isteyen Osman bin Ma'zun'un dileğini reddetti. İzin verseydi biz de kendimizi iğdiş edecektik."

Meni rahimde yerleştikten sonra nutfe ve alaka -kan pıhtısı- halinde iken herhangi bir ilaç ile onu düşürmenin caiz olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır.

Hanefi ulemasından meşayih-i Maveraünnehir, Cevahir al-Ahlati ve

al-Nehr ile Şafii ulemasından Abu İshak el-Merzedi ve Remli'nin sözünden anlaşıldığına göre mazeret olmasa da caizdir. Gazali, İbn Hacer, al Bahr ve Hanefi mezhebinde racih kavle göre mazeret olmazsa caiz değildir.

Ama meşru bir mazerete binaen onu aldırtmak veya ilaç ile onu düşürmekte beis yoktur. Meşru mazerete birkaç misal:

1- Hamile kadının hastalığını artıracak veya helakine vesile olacak hastalığın bulunması,

2- Çevrenin çok bozuk olup, fitne ve fesadın yaygın halde olması, yani doğacak çocuğun ahlakını bozacak mahiyette olması,

3- Fakr ve zaruretin hüküm sürmesi, İbn Vehban şöyle diyor: Hamile kadının hamli alınmadığı takdirde, emzikli çocuğunun sütü bozulup babasının da fakir oluşu yüzünden kendisine süt verecek bir

kadın bulamamış olması bir mazerettir.

HANGİ KADINLARLA EVLENİLMEZ

SORU 730 -İslam dininde kendileriyle evlenmek caiz olmayan kadınlar hangileridir?

CEVAP: Kendileriyle evlenmek caiz olmayan kadınlar iki Kısımdır:

1- Daimi surette haram olanlar,

2- Muvakkat olarak haram olanlar,

Daimi surette haram olanlar da üç kısımdır:

1- Neseb yoluyla,

2- Rida -süt emme- yoluyla,

3- Sıhriyet -evlilik- yoluyla.

Neseb yoluyla haram olan kadınlar şunlardır:

Anne, nine, kız, torun, kızkardeş, kardeşin kızı, hala, teyze. Rida -süt emme- yoluyla haram olanlar da neseb yoluyla haram olanlar gibidir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Neseble haram olanlar, süt ile de haramdırlar."

Yalnız süt anne, süt verdiği çocuğun babası ile kardeşlerine haram değildir.

Sıhriyet yoluyla haram olanlar da şunlardır: Kayın valide - zevcenin annesi ve ninesi- üvey kızı, üveyanne ve gelindir.

Muvakkat olarak haram olanlar da şunlardır:

1- Başkasının nikahı ve iddeti altında olan kadın,

2- Üç talak ile boşandığı kadın. Çünkü böyle bir kadın ancak başka bir kocaya varır, o da vefat eder veya anlaşmazlık neticesinde birbirinden aynlırlarsa iddet bittikten sonra eski kocasıyla evlenebilir.

3- Dört kadınla evli olan için dörtten fazla olan kadın.

4- Zevcenin neseb veya rida cihetiyle kız kardeşi, yani baldızı -kızı da onun gibidir-, halası ve teyzesidir. Fıkh'ın verdiği kural şudur: Evlenmek istediği bir kadını erkek olarak düşünürsek, zevcesiyle evlenmesi caiz olmuyorsa zevcesi yanında bulunduğu müddetçe onunla da evlenemez.

5- Müslüman, hıristiyan ve yahudi dininden başka bir dine mensup olan veya dini olmayan kadındır.

KÜFRÜ GEREKTİREN SÖZLERİN NİKAHA TESİRİ

SORU 731 -Bir kimse küfrü gerektiren bir söz söyler veya bir harekette bulunursa nikahına bir zarar gelir mi?

CEVAP: Bir kimse küfrü gerektiren bir söz söyler veya bir harekette bulunsa, Hanefi mezhebine göre nikahı bozulur, zevcesiyle arasındaki bağ kopar, tevbe edip İslam'a döndüğü takdirde her iki taraf, isterse yeni bir nikah ile birbiriyle evlenebilirler. Yoksa birbirinden ayrılmak mecburiyetindedirler.

Şafii mezhebine göre ise küfrü gerektiren söz veya hareket, henüz duhul (zevc ile zevcenin münasebeti) olmadan evvel olmuş ise Hanefi mezhebinde olduğu gibi nikah fesh edilir. Yoksa iddetin bitimine kadar beklenir, bu müddet içerisinde tekrar İslam'a dönerse nikah devam eder, yoksa nikah, riddet edildiği andan itibaren kalkmış olur.

SORU 732 -Anadolu'nun birçok yerlerinde Cuma geceleri yatsı namazına müteakib camide nikah tazeleme adeti vardır. Bunun İslim'da yeri var mıdır?

CEVAP: Anadolu'nun birçok yerinde yapılan nikah tazeleme meraseminde getirilen tevbe ve istiğfar iyi bir şey sayılır. Fakat nikah tazeleme meselesi iki yönden şer'an uygun düşmez:

1- Nikah tazeleme bir nikah kıyılması olduğuna göre kocanın bizzat veya vekil ile nikah kıyılmasında bulunması gerektiği gibi hanımın da bulunması gerekir. Koca hanımın vekaletini alırsa yine kafi gelir. Halbuki nikah tazelenmesinde bulunan cemaatın kahir ekseriyeti,hanımın vekaletini almadan nikah tazelemesini yapıyor.

2- Nikahın kıyılmasında akd siğasını işitecek iki şahidin bulunması gerektiği halde camide yapılan nikah tazelemesinde herkes imamı takip edip sözünü söylemekle meşgul olduğundan hiç kimse başkasının sözünü işitmez ve böylece şer'i nikah yapılmamış olur.

SORU 733 -Müslüman olmayan bir karı-koca Müslüman olurlarsa onlar için yeni bir nikah gerekir mi?

CEVAP: Müslüman olmayan bır karı-koca Müslüman olurlarsa birbirine mahrem olmamak şartıyla eski nikah ile hayatlarını sürdürürler ve bu hususta hiçbir şeyle mükellef değildirler. Yalnız koca Müslüman olur kadın da küfründe devam ederse bakılır: Kitabiye yani hıristiyan veya yahudi ise yine eski nikahları devam eder. Aksi takdirde nikahları fesh edilir. Ancak Şafii mezhebinde iddet beklenir. Bu müddet zarfında İslam'a girmek suretiyle kocasına tabi olmazsa nikahları fesh olunur.

SORU 734 -Mason ve komünist gibi İslam'ın tamamını veya bir kısmını inkar eden karı kocadan biri tevbe edip İslam'a dönüş yapar, diğeri olduğu gibi kalırsa nikah durumu nasıl olur?

CEVAP: Mason ve komünist gibi, İslam'ın tamamını veya bir kısmını inkar eden kimse Müslüman ve kitabi olmadığı için onunla evlenmek ve evliliği devam ettirmek caiz değildir. Evlilik hayatı da gayri meşrudur.

BOŞANMA

SORU 735 -Hul ne demektir?

CEVAP: Hul kocaya verilmek üzere bedel mukabilinde koca ile karı arasındaki evlilik hayatına son vermektir. Hanefi mezhebinde hul, bedel mukabilinde kişinin karısını boşamasıdır, Şafii mezhebinde ise konu ihtilaflıdır. Bu bir boşamadır diyen olduğu gibi, boşama değil, nikahı fesh edip bozmaktır diyen de vardır. Fesh olduğu takdirde talakın sayısına tesir etmez. Buna göre hul edilen kadın ile ikinci defa evlenmek caizdir, hatta kaç defa tekrar ederse yine evlenmeye engel olmaz. Bir kimse üç talakını bir şeye talik eder, mesela: babanın evine gidersen üç talak ile benden boşsun dese, boşanmamanın çaresi hul feshdir diyen bazı Şafii ulemasının kavline göre zevcesini bir şey mukabilinde hul eder, sonra kadın bu esnada babasının evine gider ve akabinde iddet beklemeden yeni bir nikah ile onunla evlenirse talikden kurtulmuş olur. Çünkü eski nikah bozulmuş gitmiştir.

SORU 736 -Bir kimse karısını üç talak ile boşadıktan sonra pişman olup tekrar onu almak ister, fakat üç talak ile boşadığı için başka bir kocaya varmadan onunla evlenmek caiz olmadığından hulle -kısa bir zamanda boşamak şartıyla bir diğeriyle evlenme- usulüne baş vurur, böyle bir şeyin İslam'da yeri var mıdır?

CEVAP: Hulle denilen usulün İslam dininde yeri yoktur. Bu usulü tatbik eden de ettiren de melundur. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Allah helal kılıcı -muvakkat koca- ve kendisi için hulle yapılan -eski koca- kimselere lanet etmiştir".

Peygamber (sav) ile sahabe arasında şöyle bir muhavere cereyan etti:

Peygamber (sav): -Emanet tekeyi size haber vereyim mi?

Sahabeler: -Evet.

Peygamber: -Helal kılıcı kimsedir. Allah hem helal kılıcı, hem kendisi için helal kılınan kimselere lanet etmiştir.

İbn Mesud'dan da şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber (sav) helal kılıcı ve kendisi için helal kılınan kimselere lanet etmiştir.

İslam dini hulle meselesini lanetlediği halde bazı din düşmanları İslam'ı lekelemek için ona mal etmek isterler. Yüce dinimize göre bir kimse zevcesini üç talak ile boşarsa tekrar onunla evlenemez.

Ancak boşanan kadın normal olarak başka bir kimse ile evlenir. İkinci kocası da ya vefat eder veya anlaşmazlık neticesinde birbirinden normal usule göre ayrılırlarsa eski kocasıyla anlaşma sağladıkları takdirde birbiriyle yeniden

evlenebilirler. Fakat Allah'ın ve Resulullah'ın lanetlediği hulle usulünde olduğu gibi pazarlık yoluyla bu işi yapmak caiz değildir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Üç talak ile boşanmış ise başka bir koca ile evlenmeden kendisi için helal olmaz".

SORU 737 -İslam dini boşanmaya neden müsaade etti?

CEVAP: İslam dininde nikahın kıyılmasındaki gaye her iki eşin hayatları boyunca saadet ve mutluluklarını temin etmek için onları manevi bir bağ ile bağlamaktır. Bu bağ, kutsal sayılıp İslam'da büyük bir yeri vardır. Bunun için karı koca arasına girip onları birbirine düşürmek için çalışan kimse Allah'ın gazabına uğrar. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Bir kadını kocasına karşı ifsad eden kimse bizden değildir"

Ancak çeşitli sebeplerden dolayı anlaşmaları güç veya mümkün olmayan karı kocanın hayatları boyunca bir arada yaşamaları ve birbirlerine karşı düşmanca davranıp hayat sürdürmeleri faydadan ziyade zarar verdiğinden yüce İslam dini talakı -boşanmayı- sevmediği halde onun kapısını açık bırakmıştır.

SORU 738 -Karısının gayri meşru olarak yaşadığını bilen kimse ne yapmalıdır, onu boşamak mı yoksa öldürmek mi icab eder?

CEVAP: Kesin olarak karısının gayri meşru olarak yaşadığını bilen kimsenin onu öldürmek veya öldürtmek için teşebbüse geçmesi caiz değildir. Çünkü evli olan kadının zina ile hiyanet ettiği zaman dinen cezası recm yoluyla idam edilmek ise de birkaç cihetten bunu tatbik etmek mümkün değildir.

1- Her şeyden evvel dört Müslümanın, göz ile, zanilerin tenasül organlarının birbirine girift olduklarını görmeleri şarttır, Bu da mümkün değildir.

2- Cezayı tatbik eden fert veya fertler değil, hükümettir. Herkes uygun gördüğü cezayı infaza kalkışacak olursa düzen bozulur, anarşi doğar.

3- Günümüzde, bir kimse zina eden karısını öldürtmek için teşebbüse geçecek olursa davasını isbat etmek mümkün olmadığı için Allah'ın indinde mesul olacağı gibi, kanunen de mesul olup yıllarca haps sefaletini çekecektir. Böyle bir olay karşısında boşamadan başka çare yoktur.

BOŞANMA ÇEŞİTLERİ

SORU 739 -Kaç çeşit boşanma vardır?

CEVAP: İslam dininde boşama dört çeşittir.

1- Vacib,

2- Sünnet,

3- Haram,

4- Mekruh.

Vacib olan boşama şöyledir: Karı-kocanın anlaşmazlıkları neticesinde durum hakemlere intikal eder, hakemler de boşamayı uygun gördüklerinde koca, karısını boşamaya mecburdur,

Sünnet olan boşama da: Koca kadının hakkına tecavüz edip zulm ederse veya kadın kocasının namusuna hiyanet ederse onu boşamak sünnettir,

Birisi Peygambere (sav) gidip dedi ki: Benim karım isteyen kimsenin elini çevirmez" bunun üzerine Peygamber (sav) buyurdu ki: "Onu boşa".

Haram olan boşama; aybaşında veya tuhr halinde münasebette bulunduktan sonraki boşamadır.

Mekruh olan boşama da, yukarıda zikredilen hallerden hiç birisi olmadığı halde vaki olan boşamadır.

BOŞANMAYI GEÇERLİ KILAN KELİMELER

SORU 740 -Boşamada kullanılan kelimeler kaç çeşittir?

CEVAP: Boşamada kullanılan kelimeler iki çeşittir.

1- Sarih -açık- yani boşama manasından başka bir manada kullanılmayan kelimedir. Hanefi mezhebinde sarih, açık olarak boşamanın manasını ifade eden sözdür.

Şafii mezhebinde ise sarih lafızlar üç kelime ve bunların tercümeleridir. Bunlar da talak, fırak ve serah'dır. Sarih talakın vukuu için niyete hacet yoktur. Yani bir kimse bu kelimelerden birisini söylerse, hanımın boşanmasını istemedim dese de boşanır. Çünkü bu kelimeler bu manadan başka bir manada kullanılmazlar.

2- Kinayedir: Kinaye kelimeleri boşamada açık değildir. Yani boşama için

kullanıldığı gibi, başka bir manaya da kullanılır. Bunu söyleyen kimse boşama manasını değil, ikinci manasını kasd ettim dese sözü tasdik edilir. Mesela bir kimse zevcesine "sen serbestsin" dese, maksadı "boş olduğun için serbestsin" olursa bir talak ile boşanır, yoksa "serbestsin" demekle "nasıl istersen yapabilirsin. Çünkü sana güvenim var." kasdederse talak diye bir şey icab etmez. Hulasa kendi zevcesi hakkında kinaye kelimesini söyleyen kimsenin maksadı onu boşamak ise boşanır, yoksa o kelimenin manasını murad ederse boşanmaz.

SORU 741 -Bir kimse korkutmak veya latife şeklinde hanımına "sen boşsun" dese boşanır mı?

CEVAP: Bir kimse korkutmak ve latife şeklinde hanımına "sen boşsun" dese boşanır. Çünkü boşamanın şakası yoktur. Allah'ın Resülü (sav) buyuruyor ki: Üç şeyin ciddisi de ciddi, şakası da ciddi sayılır. Talak, nikah ve ricattır" Ricat kadını bir veya iki talak ile boşadıktan sonra tekrar nikah altına geri almaktır.

SORU 742 -Bir kimse başkasının tesiri altında kalarak karısını boşarsa, boşanır mı?

CEVAP: Bir kimse başkasının tesiri altında kalır yani karısının hakkında dedikodu yapılır veya boşanması için ısrar edilir, o da boşarsa boşanır. Bu hususta hiç ihtilaf yoktur. Ama silah tehdidi altında hanımını boşarsa Şafii mezhebinde boşanmaz. Peygamber (sav) "Ümmetimden yanılmak, unutkanlık ve yapılması için zorlandıkları şeyin hükmü kalkmıştır" buyurmuştur. Hanefi mezhebinde ise boşanır.

SARHOŞUN BOŞANMASI GEÇERLİ MİDİR

SORU 743 -Bir kimse içki içip sarhoş olur ve bunun neticesinde zevcesini boşarsa boşanır mı?

CEVAP: Bir kimse hasta olur, sarhoşluk veren ilaçtan başka bir ilaç bulamadığı için onu içer veya zorla kendisine içki içirilir ve bunun

neticesinde sarhoş olup karısını boşarsa dinen karısı boşanmış sayılmaz.

Ama mazereti olmadan içki içip sarhoş olursa karısını boşadığı

takdirde Hanefi ve Şafii mezheplerinin Cumhuru ulemasına göre zevcesi boşanmış sayılır.

SORU 744-"Kuveyt'te" yayınlanan "al-Müslim alMu'asır" isminde bir derginin 78. sayısıın 49. sayfasında "erkek karısını boşayabildiği gibi kadın da kocasını boşayabilir" denmektedir. Bu hususta görüşünüz nedir?

CEVAP: Bir imanın gereği olarak her şeyden önce Kur'an ve sünnete bağlyız. Kuran ve sünnet ne buyururlarsa onu kabul etmek mecburiyetindeyiz. Sadece mide ve şehvetini düşünenlerin hatırı için dinden fedakarlık etmek şahsiyetsizlik ve sapıklıktır. İslam' a inanmayan kimseleri memnun etmek için hiçbir surette ihtimali olmayan ayet ve hadisleri zorlayıp tevil etmek için uğraşmak gazabı ilahinin inmesine vesile olduğu gibi, tamamıyla İslam'dan vazgeçip ayrılmadıkça onları -inanmayanları- memnun etmek de mümkün değildir. Kadın cahiliyet devrinde zulme uğramış, hakkı ketm edilmişti. Hatta onu insan saymak istemeyen de olmuştu. İlahi rahmet olarak gelen İslam dini o mazlumun elinden tutup kaldırdı. Beşeriyetin yarısı olduğunu beyan etti. Cenabı Hakk buyuruyor: "Ben erkek olsun, kadın olsun sizden hiçbir amel sahibinin amelini zayi etmem" .

Şimdiki zamanda kadın hakkından söz edip onu savunur gib görünen kötü ruhlu insan başka bir yönden kadına zulm ediyor. Onu şehvet metaı haline getirip şerefiyle oynuyor. Üstelik ,de kadın her hususta erkek gibi olsun? Her hususta kadın erkek gibi olmalıdır, diyen kimse samimi ise kadını erkek gibi güçlü kılsın, gebelik ve onu takip eden hallerden kurtarsın. Erkeğin sahip olduğu cesareti kendisine verip onu erkeğin himayesine sığınmaya muhtaç kılmasın. Ama bunu yapması mümkün değildir. Zira kadının fıtratı ayrı, erkeğin fıtratı ayrıdır. Kadın bazı hususlarda erkeğe eşittir. Erkek gibi mal sahibi olur, alış-veriş yapar, görüşünü söyler. Bazı hususlarda da eşit değildir. Cuma namazı, cihad gibi şeyler erkeğe farz, kadına farz değildir. İhtiyaç olduğu zaman erkek ikinci bir kadınla evlenebilir. Ama kadın evlenemez. Erkek uzak mesafelere gidebelir, kadın ise gidemez.

Şimdi esas meselemize gelelim. İslam dini hiç sevmediği fakat zarurete binaen kapısını açık bıraktığı boşama görevini kesin olarak sadece erkeğe vermiştir. Bu husus Kur'anı Kerim, sünnet-i seniye ve icma-ı ümmetle sabit olmuştur. Manası açık olan ayet ve hadisleri, ihtimali olmayan manalar ile tevil etmek tahrifiir. Kur'an-ı Kerim Peygamber (sav)'e hitaben şöyle buyuruyor: "Ey Nebi, kadınları boşadığınız zaman..." (2). Başka bir ayette de zevcesini üç talak ile boşayan kimsenin hakkında şöyle buyuruyor: "Üç talak ile onu boşamışsa artık kendisi için helal olmaz.

Kütüb-i sitte-i sahihanın talak bölümünde zikredilen hadisler açık veya kapalı olarak boşamanın erkeğin hakkı olduğunu ifade ediyor. Erkeğe talak görevinin devredilmesinin iki önemli sebebi vardır:

1- Kadın, hissi ve heyecanlıdır. Boşama görevi kendisine verilseydi ufak bir mesele için hemen boşanmaya başvurabilirdi.

2- Evlilik yuvasını korumak için çalışıp büyük masraflara katlanan erkektir. Bunun için kadından sıkıntısı da olsa kolay kolay boşamayı düşünmez. Güçlüklerle kurduğu yuvayı dağıtmak istemez.

ŞARTLI BOŞANMA

SORU 745 -Ahmed al Şerbası "Yeselunek Aniddini ve EI- Hayati" ismindeki kitabında C.1, s.271 diyor ki: Bir kimse karısına: "Haberim olmadan babanın evine gidersen benden boşsun" dese sonra karısı kendisine haber vermeden giderse, gayesi karısını boşamak değil de, sözünün ciddiyetini ifade etmek ise boşanmaz. Bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: Bir kimse karısının talakını -boşanmasını- herhangi bir şeye talik ederse mesela "sen çarşıya gidersen benden boşsun" sözünde, boşanma çarşıya gitmeye talik edilmiş, yani bağlanmıştır, çarşıya gidişi hasıl olduğu an mutlaka bir talak gider, Gayesi ister tehdit olsun, ister tekid olsun, ister boşanma olsun, durum değişmez. Binaenaleyh adı geçen zatın sözü İslami bir belgeye dayanan bir söz değil, şahsına aittir. Ancak unutarak giderse Şafii mezhebine göre

boşanmaz.

SORU 746 -Bir kimse karısına "sen bu işi yaparsan boşsun" dese ne lazım gelir?

CEVAP: Bir kimse karısına "sen bu işi yaparsan boşsun" dese o işi yapmazsa zaten bir şey icab etmez. Fakat yaparsa bir talakı gider. İki talakı kalır. Tekrar karısıyla yaşamak isterse ricat etmesi gerekir. Ricat Hanefi mezhebinde söz ile olduğu gibi fiil ile de olur. Yani karısına "seni nikahımın altına geri aldım." demek ile ricat olduğu gibi münasebette bulunmakla da olur. Şafii mezhebinde ise ricat ancak söz ile olur. Fakat karısına "şu işi yaparsan üç talak ile boşsun" dese yaptığı takdirde üç talakı da gider.

SORU 747 -Bir kimse karısına "sen babanın evine gidersen üç talak ile

boşsun" dese babasının evine gitmesi için çare var mıdır?

CEVAP: Bir kimse karısına "sen babanın evine gidersen üç talak ile boşsun" dese, kadın gitmezse bir şey icab etmez. Ama babasının evine gidebilmek için Hanefi mezhebinde bir talak ile boşar, iddet bittikten sonra babasının evine gider sonra yeniden birbiriyle evlenir ve böylece o şarttan kurtulmuş olur. Yani artık babasının evine gidebilir. Yalnız bu sefer iki talak kalmış olur. Şafii mezhebine göre ise çare ya bir talak ile boşayarak iddet bittikten sonra babasının evine gider. Sonra yeniden birbiriyle evlenirler veya hul yoluyla olur,yani bir şey mukabilinde zevcenin nikahını fesh eder. Ondan sonra o kadın babasının evine gider. Bilahare iddet beklemeden ikinci defa yeniden evlenir ve nikahı akdederler. Bu nikah önceki nikahtan başka bir nikah sayıldığından kadının babasının evine gitmesinde hiçbir sakınca yoktur.

SORU 748-Bir kimse karısına "ben falan şeyi yapsam üç talakla boşsun" dese sonra unutarak veya zorlanarak o işi yaparsa ne lazım gelir?

CEVAP: Bir kimse herhangi bir işine veya yakından kendisiyle ilgilenen kimsenin işine zevcesinin boşamasını talik eder, yani bağlar, sonra unutarak veya zorlanarak o işi yaparsa Hanefi mezhebine göre zevcesi boşanır. Fakat Şafii mezhebine göre bir şey lazım gelmez. Ama hatırladığı halde yaparsa her iki mezhebe göre de zevcesi boşanır.

SORU 749 -Bir kimse "falan adamın bu işi yapmasına müsaade edersem eşim üç talak ile boş olsun" diye yemin eder, sonra haberi olmadan o adam o işi yapar veya ona gücü yetmezse bir şey lazım gelir mi?

CEVAP: Bir kimse "falan adamın bu işi yapmasına müsaade edersem eşim üç talak ile boş olsun" diye yemin eder. O adam gücü yettiği takdirde bilgisi dahilinde o işi yapar ve engel olmazsa eşi boşanır. Fakat gücü ona yetmez veya haberi olmadan o işi yaparsa bir şey lazım gelmez.

SORU 750 -Bir kimse eşine "herhangi bir erkekle konuşursan boşsun" dese sonra mesela babasıyla konuşsa bir şey lazım gelir mi?

CEVAP: Bir kimse eşine "herhangi bir erkekle konuşursan boşsun" dese sonra mesela babasıyla konuşsa durum şöyledir: Şayet gayesi yabancı bir erkekle konuşmayı menetmek ise bir şey lazım gelmez. Bu takdirde babasıyla

konuşabildiği gibi kardeşi, amcası ve dayısı gibi mahremleriyle de konuşabilir. Yoksa gayesi umumi olup bütün erkeklerle konuşmayı menetmek ise babasıyla da konuştuğunda boşanır.

SORU 751 -Bir kimse eşine "seni öldürmezsem boşsun" dese ne yapmak icab eder?

CEVAP: Bir kimse eşine "seni öldürmezsem boşsun" dese hayatından ümit kesilinceye kadar karı-koca olarak yaşarlar. Çünkü "seni öldürmezsem" sözünde şimdiki zaman değil, geniş zaman anlaşılır. Hayattan ümit kesilince boşanır.

SORU 752 -Bir kimse mesela "kardeşimi bu evden çıkarmazsam eşim benden boş olsun" dese eşinin boşanmaması ve kardeşinin evde kalması için ne yapmak icap eder?

CEVAP: Bir kimse mesela "kardeşimi bu evden çıkarmazsam eşim benden boş olsun" dese zevcesinin boşanmaması ve kardeşiyle birlikte yaşayabilmesi için çare kardeşini evden çıkartmaktadır. Bir iki gün sonra arzu ederlerse tekrar onu evine alabilir. Çünkü evden Çıkartma işi tahakkuk etmiş sayılır.

SORU 753 -Bir kimse karısına sadece "sen boşsun" der de üç talaktan bahsetmez ve "sen boşsun" sözünü tekrarlamazsa ne lazım gelir?

CEVAP: Bir kimse karısına sadece "sen boşsun" der ve başka bir şey ilave etmezse, iddet bitmeden önce karısına ricat ederse zaten normal olarak karı-koca hayatı devam edecektir. Yalnız şu var ki artık üç talak değil iki talaka sahiptir, iddet biterse boşanan kadın yabancı bir kadın olur, isterse başkasıyla evlenebilir, isterse de eski kocasıyla anlaşma yapıp yeni bir nikah ile kendisine varır. Zevc-i ahire varmak da söz konusu değildir. Çünkü üç talakla değil tek talak ile boşanmıştı.İddetin manası: Hamile ise doğum yapıncaya kadar beklemek, değilse şayet aybaşından (adet) kesilmiş ise üç ay, yoksa üç defa adet görmek için beklemektir. Şafii mezhebine göre üç tuhur görünceye kadar beklemektir. Yani boşandıktan sonra üç defa temizlik görmesidir.

RİC'İ VE BAİN TALAK

SORU 754 -Talak sarih -açık- ve kinaye -boşamada açık değil, boşamadan başka bir manaya muhtemel olan- olmak üzere iki çeşittir, dedik. Bunlardan hangisi ric'i talak, hangisi baindir?

CEVAP: Şafii mezhebinde boşanmada kullanılan kelime sarih olsun, kinaye olsun bir defa söylediği takdirde talak ricidir. Kadın istesin, istemesin erkek arzu ettiği takdirde ricat edebilir. Ancak "boşsun" veya "sen boşsun" dediği zaman üç talakı niyet ederse bir defa söylediği halde üç talaktır . Ve beynuniyet vaki olur. Ama bir defa söyler ve üç talak niyetini getirmeyip ricat etmediği takdirde iddetin bitiminde kadın ondan ayrılır, yabancı olur. Ama her iki taraf arzu ederlerse yeni bir nikah ile bir araya gelebilirler. Ve sadece iki talak sahibi sayılır.

Hanefi mezhebinde ise mutlak sarih, yani bir vasıf ile vasıflanmayan talak ile kinayeden "iteddi-istebri'i rahmeki ve enti vahidetün" kelimeleriyle manasını ifade eden kelimeler ric'idir.

Kinayenin kalan kelimeleri ile boşanma murad edilirse baindir. Bir defa söylense de kadın tamamiyle gider. Ricat da edemez. Ancak her iki taraf arzu ettikleri takdirde yeniden birbiriyle iki talak ile evlenebilirler.

Ayrıca talak kelimesiyle arapçadan başka dillerde manasını ifade eden tercümesi şiddet ve ziyade gibi şeylerle vasfedilirse -sen şiddetli bir talak ile boşsun gibi- yine baine sayılır.

İDDET NE DEMEKTİR

SORU 755 -İddet ne demektir?

CEVAP: İddet cinsi münasebetten kalacak eserin ortadan kalkması için beklenmesi gereken zamandır. İddet iki kısımdır:

1- Birincisi hayatta olan bir kimsenin karısını boşaması veya herhangi bir sebepten nikahı feshetmesinden ötürü kadının beklemesi gereken zamandır. Bu müddet zarfında kadın evlenemez. Rahmi boş da olsa, yani gebe olmasa da bu müddeti beklemek mecburiyetindedir.

Boşanan veya nikahı fesh edilen kadın hamile ise doğum yapmakla iddeti

biter. Zaman kısa olsun, uzun olsun arasında fark yoktur.

Hamile olmazsa adet sahibi yani adet görüyorsa iddeti üç kur'dur. Yine Hanefi mezhebine göre üç defa adet görecektir. Şafii mezhebine göre ise üç defa temizlik görecektir. Adet sahibi değilse, yani adetten düşmüş veya küçük ise iddeti üç aydır.

2- Kocasının vefatından dolayı kadının beklemesi gereken zamandır. Bu durumda kadın hamile olursa doğum yapmakla iddeti sona ermiş bulunur. Hamile olmazsa iddeti dört ay on gündür.

SORU 756 -Hanefi bir kadın, adet halinde iken boşansa adet süresi iddet sayılır mı?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre bir kadın adet halinde iken boşansa içinde bulunduğu adet sayılmaz. Şafii mezhebine göre ise temiz iken boşansa, şayet onda cinsi münasebet olmamış ise o temizliği sayılır. Yoksa onda cinsi münasebet olmuş ise sayılmaz.

SORU 757 -Bir kimse evlendiği kadın ile halvette bulunsa, yani münasebette bulunmak için hiçbir engel kalmadan bir araya gelirse ve bu arada boşanma vaki olursa iddet lazım gelir mi?

CEVAP: Şafii mezhebine göre iddet icab etmez. Fakat Hanefi mezhebinde iddet beklemek lazımdır.

SORU 758 -İddette bulunan kadına ne lazım gelir?

CEVAP: Mukaddes olan evlilik bağının çözülüşünden dolayı üzüntüyü ifade etmek maksadıyla iddet bekleyen kadının süslenmek, güzel koku sürmek ve gözlerine sürme çekmekten sakınması gerektiği gibi gerek olmadan evinden de çıkması caiz değildir. Çünkü iddet esnasında nafakası kocasına aittir. Ancak Hanefi mezhebine göre kocası vefat etmiş olan kadının nafakası kendisine ait olduğu için nafakasını kazanmak İçin gündüz çıkabilir.

Ayrıca iddette bulunan kadını istemek, seninle evlenmek istiyorum gibi söz söylemek caiz değildir. Çünkü çözülmüş, evliliğin eseri hala mevcut olduğundan böyle bir teklif ona hakaret sayılır. Yalnız manası kapalı bir söz ile onu ifade etmekte beis yoktur.

İSLAMI YAŞAMAYAN BİR KADINI BOŞAMAK

SORU 759 -Eşim İslam'a inanıyor. Fakat İslam'ı yaşamıyor. Namaz kılmadığı gibi tesettüre de riayet etmiyor. Bunun için ızdırap içerisindeyim. Birçok defa onu boşamak istiyorum. Sonra masum yavrularımızı hatırlayıp vazgeçiyorum. Eşim, İslam'ı yaşamadığı için onu boşamam gerekir mi?

CEVAP: Madem İslamı seven ve İslam'ı yaşayan bir kimsesin, hayatı zevciyyeye atlamak istediğin zaman Müslüman ve saliha bir kadın arayıp onunla evlenmek için gayret etmen lazımdır. Bunu zamanında yapmadığın için Allah'ın indinde mesul olabilirsin. Şimdi senin görevin İslam'ın güzel prensip ve yüce gayesini münasip bir dille Müslüman fakat asi eşine anlatıp nasihat etmen ve ehli tarafından yazılmış kitapları kendisine okuman, okutman ve iyi hatibleri dinletmendir. Bunu yaptığın halde bir türlü yola gelmezse, ebedi hayatını kurtarmak gayesiyle kendisine karşı biraz sert davranmak, bununla da yola gelmezse geçici olarak ondan uzak kalmaktır. Bununla da yola gelmezse vazifen sona ermiş olur. Artık vebal kendisine aittir. Böyle bir kadını boşaman icab etmez. Özellikle yuva kurup çocuk sahibi olduktan sonra boşamaya baş vurmak çok acıdır. İslam dininde iyi olmazsa da hıristiyan ve yahudi bir kadınla evlenmek caiz olduğuna göre fasike bir Müslüman hanım ile evlenmek elbette caiz olacaktır. Fasıke bir kadın yahudi ve hıristiyan bir kadından çok üstündür.

ÜÇ TALAK MESELESİ

SORU 760 -Bir kimse karısına hitaben: "Üç talak ile seni boşadım" dese üç talak mı gider yoksa bir mi? Bazı hocalar defaten söylenen üç talak bir olarak kabul ediliyor deyip fetva veriyor. İslam fıkhına göre bunun mahiyeti nedir?

CEVAP: Ashabı kiram ve tabi'nin cumhuru ile hak olan dört mezhebe göre bir anda defaten bir kadın üç talak ile boşansa üç talak ile boşanır. Müftabih de

budur. Maliki ulemasından Ekberu'l-Mesalik sahibi, Hanefi ulemasından Hayreddin el Remli, İbn Hacer ve Hatib Şirbini gibi zevat bunun aksini ileriye sürüp fetva vermek sapıklık ve delalettir, diyorlar. Her meselede olduğu gibi bu meselede de selef ve halefin yolunu süluk edip onları izlemek zorundayız. Buna muhalefet eden varsa zaif olduğu için muhalefeti nazar-ı itibara alınmaz. Ayrıca mesaili fıkhiyenin birçoklarında ihtilaf vardır. Ama her ihtilaf dile getirilmez. El-Hüccetül Damiğe ve mukarenetü'l Mezahib fil Fıkıh isimli kitaplarda kaydedildiğine göre Cumhuru Ulema defaten verilen üç talakı üç talak sayıyor ve bu hususta, Kur'an'a, sünnet ve icma'a dayanıyor. Çünkü Kur'an-ı Kerim talak (boşanma) sayısı hususunda mutlak olarak gelmiş, bir ile üç arasında ayırım yapmamıştır.

Yani bir kimse hanımına hitaben: Bir talak ile sen boşsun dese,bir talak vaki olacağı gibi üç talak ile boşsun dediğinde de üç talakın

vaki olacağını ifade eder. Sünnet de böyle bir söz ile üç talakın gideceğini beyan eder. Bu hususta bununla ilgili çok hadis vardır. Birkaç misal vermek istiyorum.

1 Ubade bin es Samit diyor ki: Benim dedem bir karısını bin talak ile boşadı. Bunun üzerine Peygamber (sav) gidip durumu anlattım. Peygamber (sav): Senin deden Allah'tan korkmadı mı? Üç talak kendisinin, dokuzyüzdoksanyedi talak ise haddi aşmak ve zulümdür. Allah Teala dilerse onu cezalandırır, dilerse de onu bağışlar.

2- Fatıma bint Keys diyor ki: Benim kocam üç talak ile beni boşadı. Allah'ın Resulü de bu sebeple bana mesken vermedi ve nafaka da bağlamadı.

Cumhuru ulema diyor ki: "Talakın üçü vaki olmasaydı mesken ve nafakadan mahrum edilmiyecekti."

3- Muaviye bin Yahya'dan şöyle rivayet edilmiştir: Adamın biri Osman bin Affan'a ra) geldi; Ben karımı bin talak ile boşadım, dedi. Osman (ra): "Senin karın üç talak ile senden boşandı" diye cevap verdi.

İcma'a gelince, ashab ve tabi'inin ezici çoğunluğu üç talak defaten söylense üç talak vaki olur, diye hüküm vermişler. Ve bu hususta muhalefet de olmamıştır. Ayrıca Hz. Ömer (ra) üç talak defaten söylense üçü de vaki olur, diye hüküm vermiştir. Halbuki halk arasında Peygamberin (sav) zamanındaki mevzuatı bilen ashabı kiram yaşıyorlardı. Şayet Hz. Ömer'in verdiği hüküm Peygamberin (sav) hükmüne muhalif olsaydı haksızlığı kabul etmeyen ashabı kiram elbette bu işe müdahale edip itiraz edeceklerdi. İtiraz olmadığına göre Peygamberin (sav) de hükmü böyle ortaya çıktığı gibi ashabın icma'ı da ortaya çıkıyor. Aynı zamanda o asırdan bu asra kadar tüm Müslümanların bu yolu süluk edip devam etmeleri büyük bir hüccettir. Bunun hilafıyla amel etmek yanlıştır. Hanefi ve Şafii ve Maliki ulemasının birçokları diğer görüş ile amel etmek sapıklıktır, diyor.

Defaten üç talak söylense bir talak vaki olur diyen ehli sünnet vel cemaatın dışında olan bazı Şiiler ile Zahirilerdir. Sonra İbn-i Teymiye ve İbn Kayyim el Cevzi'ye de aynı görüşe katıldılar. Gereği yok iken Cumhuru ashab ve ulemaya muhalefet etmek olduğu gibi selef ve halefe muhalefet etmek de olur. Muhalefetin dayanağı Müslimin İbn Abbas'tan rivayet ettiği şu hadistir:

Hazreti Peygamber (sav) ile Hazreti Ebu Bekir (ra) devri boyunca ve Hazreti

Ömer'in (ra) hilafetinden iki sene geçinceye kadar üç talak bir idi. Sonra Hazreti Ömer (ra) dedi ki: Daha önce aceleye getirilmeyen şeyi halk aceleye getirmeye başladı. Biz de onu kabul etsek ve kabul etti.

Gerçekte bu hadis onlar için dayanak olmaz. O, Peygamber (sav), Ebu Bekir ve Ömer'in (ra) devrinin ilk iki yılında defaten söylenen üç talakın bir olarak kabul edildiği Hazreti ömer (ra)'in de onu üç olarak kabul ettiğini ifade etmiyor. Bilakis hadis açıkça ifade ediyor ki: Halk daha önce talik işini aceleye getirmiyor ve üç talak ile değil, bir talak ile zevceyi boşayıp gerekirse evlilik hayatına bir kapı açık bırakıyor. Yani talakı rici ile boşuyorlardı. Fakat Hazreti Ömer'in zamanında halk talak işini aceleye bindirip bir tek talak ile değil, üç talak ile zevceyi boşamaya başladı. Hazreti Ömer (ra) de onu üç olarak kabul etti.

Görüldüğü bu hadis bu manaya hamledilirse muhalefet için bir delil teşkil etmez. Şayet ona dayansa ve izah ettiği gibi izah etse de onda sarih olmadığı için kati bir hüccet sayılan icma'a muarız olamaz. Aynı zamanda Tahavi, İbnü'l Humam ve İbn Hacer gibi zevat da bu hadisin mensuh olduğunu söylüyor.

Ayrıca bu hadisin ravilerinden biri de Tavus'dur. Tavus da salih olmakla beraber birçok münker şeyleri rivayet ediyordu.

KADININ BOŞAMA YETKiSi VAR MI

SORU 761 -Koca karısına boşanma yetkisi verebilir mi? Yetkiyi geri alabilir mi? Bu yetkiyle kadın kocasını boşayabilir mi?

CEVAP: İslam dininde boşama yetkisi kocanın hakkıdır. Yalnız ona selahiyet verilmiştir. Fakat koca bu yetkiyi kısa veya uzun süreli karısına verebilir. Mesela karısına: Bir sene veya on seneye kadar boşama yetkisine sahipsin, der. Bu yetkiyi kendisine verdikten sonra kadın o süre içerisinde isterse kendini boşar, isterse de boşanmaz.

Koca, boşama yetkisini karısına verdikten sonra geri alıp alamayacağı hususunda ihtilaf vardır. Racih kavle göre geri alamaz.

SORU 762 -Araya vekil koymadan mektupla boşamak caiz midir?

CEVAP: Bir kimse yanında hazır olmayan karısını boşadığına

dair bir mektup yazıp adresine göndermekle beraber imzasını atar

veya mührünü basarsa Hanefi mezhebine göre boşama niyetini getirsin getirmesin boşanır. Şafii mezhebine göre bir kimse karısına boşamada sarih sayılan bir söz yazıp boşama niyetini getirirse boşanır. Yoksa boşanmaz. Yani boşamada sarih olan bir söz yazıldığında kinaye sayılır. Şayet boşama niyeti getirilirse boşanır. Yoksa boşanmaz. Yazmak bilmeyen kimse hanımını boşamak için başkasına yazdırırsa yine boşanmış sayılır.

SORU 763 -Kadın boşanma talebinde bulunsa koca mihir iadesini isteyebilir mi?

CEVAP: Bir kimse bir kadınla evlenirse yani nikah akdi yapılırsa Hanefi mezhebine göre şayet münasebet ve halvet olmadan evvel boşanma vaki olursa kadın mihrin yarısına müstahak olur. Münasebet veya halvet olmuş veya olmadan evvel bunlardan birisi vefat ederse mihrin tamamına müstahak olur.

Şafii mezhebine göre ise kadın mihrin tamamına, ancak münasebet ile müstahak olur. Halvet ve ölüm ile müstahak olmaz. Kadın, mihre müstahak olduktan sonra boşanma vaki olursa hiçbir surette mihri geri verilmez. Ancak koca karısına: "Sana verdiğim mihri bana geri verirsen ben seni boşarım." dese o da getirir ve bunun üzerine o da ona mukabil onu boşarsa, boşanır ve koca o mihre müstahak olur.

SORU 764 -Bir kimse hanımına hitaben; seni boşadım, seni boşadım, seni boşadım deyip cümleyi üç defa söylerse sonra birinci cümle ile bir talak, ikinci ve üçüncüsünü söylemekle birincisi tekid etmek istedim dese, durum nasıldır?

CEVAP: Bir kimse hanımına hitaben üç defa: "seni boşadım" deyip ikinci ve üçüncü defa ile birincisi tekid etmeyi kasdettim dese, gerçekten öyle kasdetmişse, tekrar hanımı ile birlikte yaşadığı takdirde Allah'ın indinde mesul değildir. Çünkü iddia ettiğine göre üç talaktan bir tek talak vaki olmuştur.

SORU 765 -Bir kimse sarfettiği bir sözden dolayı hanımının boşandığını zanneder. Ve bu zanna istinaden eşimi boşadım deyip defalarca tekrar eder. Bilahare bilen bir kimseye giderek durumu anlatır ve hanımının boşanmadığı ortaya çıkarsa acaba sonradan "Eşimi boşadım" demesi bir zarar verir mi?

CEVAP: Bir kimse sarfettiği bir sözden dolayı hanımın boşandığını zannederse "eşimi boşadım" deyip defalarca söyler, bilahare sarfedilen ilk sözle hanımının boşanmadığı ortaya çıkarsa zanna binaen "eşimi boşadım" demesi nikaha hiçbir halel vermez.

SORU 766 -Bir kimse hanımına hitaben şu işi yaparsam sen boşsun, sen boşsun, sen boşsun dese, sonra unutarak o işi yapsa durum nasıldır?

CEVAP: Bir kimse hanımına hitaben "şu işi yaparsam sen boşsun" der ve bu sözü üç defa söylerse bilahare zühulen o işi yapsa Şafiı mezhebine göre boşanmaz.

SORU 767 -İslam dini ikram etmek için kadına mihir verilmesini emrediyor. Kadının babası veya kardeşi bu mihirde izni olmadan tasarruf edebilir mi?

CEVAP: Kadın, erkek gibi müstakil bir insandır. Erkek mülkiyet hakkına sahip olduğu gibi kadın da mülkiyet hakkına sahiptir. İstediği gibi mal ve mülkünde tasarruf eder. Babası özel hakkına müdahale edemediği gibi kocası da müdahale edemez. İzni olmadan onda hiç kimse tasarruf edemez ve etmek de haramdır. Hatta haya ve korkunun etkisi altında kalarak babasına veya kocasına tasarruf için izin verirse yine haramdır.

BOŞANMIŞ ÇİFTLERİN ÇOCUKLAR DOLAYISIYLA BİRLİKTE KALMALARI

SORU 768 -Eşimle aramız bozuldu, Hem mahkemece, hem dinen boşandık. Yalnız küçük çocuklarımız, ana ve babasız bırakmamak için eskiden olduğu gibi karı koca hayatını yaşamadan aynı evde birlikte kalmak istiyoruz. Dinen sakıncası var mıdır?

CEVAP: Bir kimse eşini mahkemece boşadığı gibi dinen de üç talak ile boşamış ise hayatı zevciye (evlilik hayatı) bağı koptuğundan birbirine

yabancı olmuşlardır. Yabancı bir kadınla yalnız kalmak caiz olmadığı gibi boşanan hanımla birlikte yalnız kalmak da caiz değildir. Çünkü gayri meşru hayata vesile olabilir. Ancak kendine hakim olduğu takdirde evinde güvenebilir annesi veya kayın validesi gibi başka bir hanım da bulunsa aynı evde yaşamalarında beis yoktur.

SORU 769 -Eşimle aramız bozuldu. Ve anlaşmazlık uzun süre devam etti. Neticede mahkemeye başvurarak boşandık. Çocuklarımızın boynu bükük ve ıztırab içerisinde oldukları için her ikimiz de pişman olduk. Şimdi tekrar bir araya gelmeyi arzu ediyoruz. Kanunen bir sakınca yoktur. Bugün dünyadır. Yarın ahirettir. Allah'ın indinde de mesul olmamak için bu hususta dinin hükmünü öğrenmek ve ona göre davranmak istiyoruz. Acaba dinen bir araya gelmemizde bir sakınca var mıdır?

CEVAP: İslam dinine göre koca, daha temkinli, ileriyi gören ve hissine daha az kapılan olduğundan boşanma yetkisi ona verilmiştir. Kuran-ı Kerim açıkça bunu ifade etmektedir. Mahkemeye baş vurmadan önce veya sonra üç defa hanımını boşayan kimsenin dinen hanımıyla bir araya gelmesi mümkün değildir. Mahkemeden önce veya sonra hanımını boşamamış ise boşanmak için mahkemeye müracaat ettiği zaman boşanma yetkisini hakime verdiği için yani onu vekil olarak tayin ettiği için, hakim onu boşadığında bir talak gider.

Ama daha iki talak hakkı vardır. Buna göre hanımıyla bir araya gelmelerinde kanunen bir sakınca olmadığı gibi dinen de bir sakınca yoktur. Yalnız mahkemece vaki olan boşama şeklini -yani talak bain mi ric'i mi- bilmediğimiz için biraraya gelmek azmedildiği takdirde tecdidi nikah yapmak lazımdır.

SORU 770 -Eşim İslam'ı yaşamıyor. Namaz kılmaz, oruç tutmaz, içki içer, tesettüre riayet etmez. Onunla birlikte hayat sürdürmem caiz midir?

CEVAP: Eşin inanmadığından İslam'ı yaşamıyorsa mürteddir. Yani İslam' dan dönmüştür. Mürted ile evlenmek caiz olmadığı gibi onunla birlikte hayatı zeciyeyi sürdürmek caiz değildir. Ve onunla birlikte geçen hayatı gayrı meşrudur. Fakat İslam'a inandığı halde, kendini günah şeylerden muhafaza etmiyorsa Müslümandır. Yalnız günahkardır. O takdirde onunla beraber yaşamak caizdir.

İyi insanlarla teşriki mesai eder ve güzel dini kitaplar okursa nefsini ıslah edebilir. Böyle devam etse de onu boşamak icab etmez. Yalnız, çocukların ahlakını bozup İslam terbiyesinden uzaklaştırıyorsa onların manevi hayatını kurtarmak için ondan uzaklaşmak daha evladir.

SORU 771 -Bir kimsenin talikı rici hakkı bir kereye mi mahsustur, yoksa birkaç defa ayrı zamanlarda seni bir kere boşadım deyip tekrar avfedebilir mi?

CEVAP: Talak (boşama) iki çeşittir. Birincisi ric'i talak, ikincisi bain talak. Ric'i talak kullanmayla kopmuş olan nikah bağının tekrar bitiştirilmesi mümkün olan talaktır. Memleketimizde yürürlükte olan Hanefi ile Şafii mezhepleri ric'i talakı ayrı ayrı tarif etmektedirler.

Şafii mezhebine göre talakı rici bir veya iki defa vaki olan boşamadır. Sarih ile kinaye arasında bir fark yoktur. Yani bir veya iki defa sarih ya da kinaye lafızlarının birini söylemek suretiyle iddet bitmeden önce onu (zevceyi) geri alıp ricat edebilir. Fakat üç defa söylediği takdirde tamamiyle nikah bağı kopar. Artık bir araya gelmeleri mümkün değildir. Meğer ki boşanan kadın başkasıyla evlenir sonra evlendiği koca da vefat eder veya onu boşarsa, ikinci defa bir araya gelmeleri mümkündür.

Hanefi mezhebine göre ise sarih talak ile kinaye kısmından da "Say, Rahmini temizle, sen birsin" kelimeleriyle vaki olan talak ric'idir. Yani bir veya iki defa söylemek suretiyle hanımını boşayan kimse isterse geri dönebilir. Yani bir defa söylense de kadın boş olur, ricat kalmaz. Ancak her iki taraf arzu ederse yeniden evlenmeleri mümkündür. Yalnız artık kocanın elinde iki talak kalmıştır.

SORU 772 -Bir kimse karısına hitaben "Bu ev bana haram olsun, sen de bana haramsın" dese ve bu söz ile karısının üç talakla boş olduğunu zannedip buna binaen sen üç talakla boşsun diye haber verirse hanımı boşanır mı?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre "sen de bana haramsın" demesiyle talakı bain meydana gelir, bir defa boşanma tahakkuk eder. Arzu ettikleri takdirde birbirleri ile yeni bir nikah yapıp evlenebilirler.

Şafii mezhebinde ise bir talakı ric'i ile boş olmuş olur, isterse ona ricat edebilir. "Sen üç talak ile boşsun" demesi de bir şey ifade etmez. Çünkü bir haberdir ve onun zannının bir değeri yoktur.

SORU 773 -Bir kimse "Bu memlekette oturursam karım üç talakla boştur" dese, sonra o memleketten çıkar, bilahare bir iş için oraya gelse bir şey gerekir mi?

CEVAP: Bir kimse "bu memlekette oturursam karım üç talak ile boştur" der

sonra o memleketi terkedip başka bir yere yerleşir sonra misafir olarak yeminli memlekete gelirse bir şey gerekmez.

SORU 774 -Bir kadın beni kocam üç talak ile boşadı veya mürted oldu diye iddia etse, onun sözüne itimad edilir mi, başkası onunla evlenebilir mi?

CEVAP: Bir kadın, beni kocam üç talak ile boşadı veya mürted oldu, diye iddia etse, Hanefi mezhebine göre bu kadının sözüne güveniliyorsa kendisiyle evlenmekte bir sakınca yoktur. Çünkü vukuu muhtemel olan bir olayı naklediyor. Yalnız ileriye sürdüğü iddia riddet iddiası ise ve kadın da sağlam bir dini bilgiye sahip değilse, nasıl mürted oldu diye soruşturulur. Çünkü gerçekte irtidat etmemiş (yani küfre girmemiş) olabilir. Şafii mezhebine göre ise böyle bir iddia şahitsiz olduğu takdirde nazarı itibara alınmaz.

SORU 775 -Birisi oğlunu döğmeye kalkıştı, yanındakiler de oğlunu kurtarmak isteyince: "Kim onu kurtarırsa karım boş olsun" dedi. Şimdi güçlü bir kimse veya emniyet kuvveti onu kurtarırsa ne olur?

CEVAP: Böyle bir durum olsa karısı bir talak ile boşanır. Çünkü karısının talakını oğlunu kurtarmaya bağlamıştır.

SORU 776 -Bir kimse üç yerde birer defa karısına hitaben sen boşsun dese sonra iki defa söyleyişimden maksadım haber vermekti yani ilk defa karım için boşadım demeyi bildirip nakletmekti diye iddia etse durum ne olur?

CEVAP: Böyle bir şeyi iddia ederse dinen makbuldür, ancak gerçekte böyle olmazsa Allah indinde mesuldür.

SORU 777 -Müslüman olan bir kimse bir suç işlerse aleyhinde şahitlik yapıp ortaya çıkarmak mı iyi, yoksa göz yumup örtmek mi iyi?

CEVAP: İşlenen suç iki çeşittir:

1- Allah hakkı,

2- Kul hakkı.

Müslüman, kul hakkına tecavüz edildiği zaman, Müslüman olsun olmasın mütecavizin suçunu ortaya çıkarıp şahitlik yapmak mecburiyetindedir. Onu örtmek vebaldir. Fakat içki içmek, namaz kılmamak, oruç tutmamak gibi Allah hakkı ise kendisini ikaz edip nasihat etmek şartıyla onu örtmek daha iyidir."

SORU 778 -Bu zamanda fısk ve fücur yaygınlaşmıştır. Adil şahidleri bulmak çok güçtür. Normal olarak iyi görünen kimse adil de olmazsa şehadeti muteber sayılmaz mı?

CEVAP: Şafii mezhebine göre şahid ne kadar iyi görünse de adil olmadıktan sonra ne nikahta, ne başka bir meselede şehadeti muteber değildir. Kadı onun şehadetine göre hüküm veremez. Hanefi mezhebine göre ise şahid fasık da olsa şehadeti muteberdir. Yani hakim onun şehadetine istinaden hüküm verebilir.

EVLAT EDİNME

SORU 779 -Çocuğu olmayan kimse bir akraba veya bir dostun çocuğunu yanına alıp, namına tescil ettirmek suretiyle onu evlad ediniyor, dinen böyle bir şey caiz olur mu?

CEVAP: İslam güneşi doğduğu asırda bütün insanlık cehalet ve hurafa dalgaları içerisinde çalkalanıp gidiyordu. Aleme rahmet olarak gelen bu ilahi din kendini yitirmiş bu zavallı insanları kurtarmak için çağrıda bulunup doğru yola dönmesi için büyük çaba harcadı. Gece gündüz iman ve irfan telkin etti. Helakine vesile olacak kötü şeylerin ne olduğunu beyan etti. Onlardan biri de cahiliyette yaygın halde bulunan evlat edinme adeti idi. Şöyle ki: birisi başkasının evladını yanına alıyor. Sen benim oğlumsun. Ben sana varisim, sen bana varissin diyordu. Ve böylece oğlu oluyordu. Oğulluğun gereği ne ise icra ediliyor, karşılıklı miras usulü tahakkuk ediyordu. Bu babanın hanımı onun annesi, babası da onun dedesi, oğlanın zevcesi de gelini olurdu. Onunla evlenmek mümkün değildi. Hazreti Peygamber (sav) nübüvvetten evvel cari olan adet üzere Zeyd bin Harise'yi evlad edinmişti. Onu evlad edinme olayı şöyle oldu: Harise oğlu Zeyd, annesiyle birlikte Beni Tayy kabilesine mensup dayılarının yanında iken bir arap kabilesi onlara baskın yaparak mal ile çocuklarını alıp yağma etti. Zeyd de onlarla birlikte esir düştü. Sonra satılmak üzere Mekke'ye götürüldü. Zeyd'i Hz. Hatice satın aldı. Zeka ve tedbiri

yerinde olduğundan dolayı Resülüllah'ın çok hoşuna gitmişti. Bunun üzerine Hazreti Hatice onu kendisine hediye olarak takdim etti. Aşırı olarak Zeyd'i seven babası Harise gece gündüz ağlar, hakkında şiirler söylerdi. Nihayet günün birinde Harise, oğlu Zeyd'in Mekke'de Hz. Muhammed'in yanında olduğunu haber aldı. Bunun üzerine kardeşi ile birlikte Mekke'ye gitti ve Peygamber (sav)'in yanına varıp dedi ki: "Ey Muhammed! Siz Allah evinin komşusunuz, esiri serbest bırakıp, ona yemek yediren kimselersiniz. Oğlum sendedir, onu bağışlamak suretiyle bize iyilik et. Çünkü sen bu kavmin efendisinin oğlusun. Onu bağışlamak için ne kadar istersen sana veririz." Bunun üzerine Peygamber (sav) buyurdu ki: "Size daha iyisini veririm, huzurunuzda onu muhayyer bırakırım, arzu ederse bir şey almadan size veririm" Zeyd'in babası: "Çok iyilik etmiş olursun. Allah sana büyük mükafatlar versin" dedi. Sonra Peygamber (sav) onu çağırdı:

-Ey Zeyd bunları tanır mısın? dedi.

-Evet şu babam, bu da amcamdır.

-Şu baban, bu da amcandır, beni de tanırsın, kimi arzu ediyorsan onu seç.

Bu sözü duyan Zeyd'in gözleri yaşardı ve:

-Asla senden başka bir kimse istemem, sen hem babam, hem de amcam mesabesindesin, dedi.

Babası: Sana yazıklar olsun. Nasıl köleliği hürriyetten üstün tutuyorsun, dedi. Zeyd de: Ben bu adamdan öyle iyilik gördüm ki onu terk etmem mümkün değildir. Onu ve ondan başka bir kimseyi istemem, dedi.

Bunun üzerine Peygamber (sav) cemaat huzurunda: Şahid olunuz Zeyd benim oğlumdur, ben onun varisiyim, o da benim varisimdir, buyurdu. Babasıyla amcası da bu sözden rahatladılar.

Bir zaman sonra bir ayet nazil oldu ve evlad edinme usulünü kaldırdı. "Muhammed sizin erkeklerinizden kimsenin babası değildir. Babalarına nisbet ederek onları çağırınız. Allah'ın indinde daha doğru ve adil olur."

Hz. Peygamber (sav) evlad edinme hususunda şöyle buyuruyor: "Babasından başka bir kimseye mensup olduğunu söyleyen kimse için -babası olmadığını bildiği halde- Cennet haramdır.

Ve böylece İslamiyet evlad edinme adetini kaldırmış oldu.

Kaldırdı ama maalesef İslam'a inanan birçok kimse hala bunu uyguluyor. Oğlu yoktur diye bir akrabasının veya bir dostunun oğlunu yanına alıyor ve resmen namına tescil ettiriyor. Oysa bu büyük bir vebaldir. Varis olmayan kimse varis, varis olan da mirastan mahrum oluyor. Ve bu sebeple hak gidip yerine batıl geliyor. Bunu yapan kimse günahkar olduğu gibi evlat edinilen de meşru olmayan mirası yemekle harama boğulur. Evet bir akrabanın; bir dostun çocuğuna veya bir yetime bakıp onu beslemek ve sevindirrnek büyük bir fazilettir. Fakat namına tescil ettirmek büyük bir vebaldir: Bu durum çocuğun asıl ana ve babasının unutulmasına da sebep olmaktadır. Bu yönden de açık bir haksızlıktır.

SORU 780 -Evlat edinmek caiz midir? İzah eder misiniz?

CEVAP: İslamiyet gelmeden önce evlat edinmek yaygın bir adetti. Hatta Peygamber (sav) nübüvvetinden evvel cari olan adet üzere, Zeyd b. Harise'yi evlat edinmişti. Ama İslamiyet geldikten sonra onu yasakladı.

Kuran-ı Kerim şöyle buyurur: "Muhammed sizin erkeklerinizden kimsenin babası değildir".

Peygamber (sav) şöyle buyurur: "Babasından başka bir kimseye mensup olduğunu söyleyen kimseye babası olmadığını bildiği halde cennet haramdır. Ve böylece İslamiyet evlat edinmeyi yasaklamış oldu. Evlat edinmek çok çirkin bir iştir. Varis olmayan varis olduğu gibi, varis olan da mahrum bırakılır.

TÜPBEBEK

SORU 781 -Suni aşılama hususunda İslam'ın görüşü nedir?

CEVAP: Fıkıh kitapları suni aşılamadan açıkça söz etmemekle beraber mesele yine fıkıh kitaplarının beyanlarından anlaşılmaktadır. Şöyle ki: Suni aşılama iki çeşittir.

1- Birisi meşru bir şekilde menisini herhangi bir yol ile karısının rahminde yerleştirip tohumlama yapmaktır. Bu tip tohumlamanın dinen sakıncası yoktur. Böye bir yol ile meydana gelen çocuk da meşrudur. Kazi'l Kudat Şeyh Zekeriya al Ensari, iddet ile ilgili şöyle diyor: "Meninin ferce duhulü ile münasebet arasında fark yoktur" Kocanın menisi zevcenin fercine girdikten veya münasebette bulunduktan sonra ayrılma vaki olsa kendisine iddet lazım gelir. Hatta meninin duhulü münasebetten daha kuvvetlidir. Envar al Ebrar, al Dur al Muntaka da buna yakın bir ifade vermektedirler.

2- Kocasından başka bir kimsenin menisiyle kadının yumurtasını aşılamaktır. Namus duygusundan yoksun bazı kimseler, çocuk yapma istidadından mahrum olduklarından bir çocuğa sahip olmak için başkasının menisiyle karısını aşılamaktadır. Bu hareket insanlık için bir leke ve yüz karası olduğundan İslam dini bunu yasaklamaktadır.

Hayvanın neslini ıslah etmek için yapılan suni tohumlama hakkında bir şey varid olmamıştır. Ama yasaklamasını gerektiren bir durum olmadığına göre caizdir. Çünkü eşyada asıl olan mübahlıktır.

SORU 782 -Yumurtalığı tamamiyle işlemez halde olan bir kadının bu organının ameliyatla alınarak yerine bir başka kadının yumurtalığının nakledilmesinin caiz olup olmadığını açıklar mısınız? Rahimi tamamiyle fonksiyonlarını yitirmiş bir halde olan bir kadının bu organının ameliyatla alınarak yerine bir başka kadının rahiminin nakledilmesinin caiz olup olmadığını açıklar mısınız? Yine testisleri çocuk sahibi olmak için elverişsiz olan bir kimsenin bu organının ameliyatla alınarak yerine bir başka erkeğin testislerinin nakledilmesinin caiz olup olmadığını izah eder misiniz?

CEVAP: Bu konular Tıp tarafından tam olarak kesinleştirilmediği için şimdilik bu konulara menfi veya müsbet bir fetva vermek, istemiyorum. İleride tahakkuk ettiği takdirde Kur'an ve Sünnetin ışığı altında cevap vermek mümkün olacaktır. Ancak şu anda bu yollara başvurmak caiz değildir.

SORU 783 -Çocuk sahibi olmak bir zaruret midir? Tüp bebek uygulaması ile hamile olacak olan bir kadının mahrem yerlerini bu işi yapacak olan doktora göstermesi caiz midir?

CEVAP: Zaruretin çeşitleri, tarifleri vardır. Bir kısmını naklediyorum.

a) Can veya organ helakinden endişe etmek;

b) Ölüm veya şiddetli hastalık veya onun artmasından veya uzamasından veya arkadaşlardan geri kalmaktan endişe etmek, zarurettir. Bu gibi hallerde kendini kurtarmak için, haram olan şey helal olur. Buna göre çocuk sahibi olmak zarurettir. Çünkü hayatta çok önem taşıyan tenasül organı malül olursa ve onu tedavi etmek suretiyle çocuk sahibi olmak mümkün ise, ölümden sonra ikinci sırada bu zaruret gelir.

SORU 784 -Normal şekilde çocuk sahibi olmayan karı-kocanın kendileri arasında tüp bebek uygulaması caiz midir?

CEVAP: Çocuk sahibi olmayan karı-kocanın kendi menilerini ilmi bir metod ile meczettirip tüp bebek usulünü uygulamak hususu yeni bir mesele olduğundan, hiçbir Fıkıh kitabı onu dile getirmemiştir. Ama Fıkıh kitaplarından hükmü anlaşılıyor. Mesela: Hatib Şirbini şöyle diyor: "Bir kadın ihtilam olmuş kocasının menisini alıp tenasül organı na yerleştirmek suretiyle hamile olursa, doğan çocuk kendilerine aittir ve kadın yaptığı işte günahkar değildir.

SORU 785 -Bir kadının daha önce ölmüş olan kocasının spermi ile hamile olması caiz midir?

CEVAP: Bir kadının daha önce ölmüş kocasının spermini kullanmasının mübah olup olmayacağı ve bundan hamile olduğu takdirde meydana gelen çocuğun babasının sperm sahibi olup olmayacağı hususunda ihtilaf vardır. Maverdi'nin naklettiğine göre, bu meni inzal halinde muhterem ise de, idhal halinde muhterem değildir. Çünkü idhal halinde meni sahibi öldüğünden kocası sayılınıyor ve ondan boşanmıştır. Bunun için meydana gelen çocuk da onun değildir ve varis olamaz. Hatibi Şirbi'nin beyanına göre ise bu sperm zina mahsulü olmadığına göre ondan gelen çocuk, onun sahibine aittir. Aynı zamanda varistir.

SORU 786 -Tüp bebek uygulamasının karı-koca olmayan kimseler arasında yapılmasının caiz olup olmadığını izah eder misiniz?

CEVAP: Daha önceki cevaptan da anlaşıldığı gibi, tüp bebek uygulamasının karı-koca olmayan kimseler arasında yapılması caiz değildir ve bir çeşit zinadır. Ancak namus duygusundan mahrum olan kimse onu uygulayabilir.

SORU 787 -Tüp bebek uygulamasında başkalarına ait sperm veya yumurta hücrelerini rahminde taşıyıp,

onlar için çocuk dünyaya getiren anlaşmalı kadına vekil ana denilmektedir.

a) Bu olayda anne, hamile olup çocuk doğuran mı, yoksa yumurta hücresi veren kadın mıdır?

b) Bu olayda yumurta hücresi, vekil anne dışında üçüncü bir kadına da ait olabilmektedir. Burada anne kimdir? Diğer kadınların doğacak olan çocukla akrabalık bağı nedir?

CEVAP: Kur'anı Kerim açıkça ifade buyuruyor ki, çocuğu doğuran kadın çocuğun anasıdır. Ayrıca yumurta hücresini veren kadın da anadır. Bu çocuk bu hücreden meydana geldiği kesin olduğu takdirde (mesela onu uygulayan kadın bakire veya kocasız bir dul kadın olması gibi) her ikisi için de analık hükümleri terettüp eder. Fakat taşıyan kadın kocalı bir kadın olursa, böyle bir kadın kendi kocası ile birleşmesi sonucu hamile olması muhtemel olduğu için, ona yumurta veren kadın kesin olarak ana sayılmaz. Ama kesinlikle bu

uygulama haram olup bir çeşit zinadır. Buna göre çocuğun iki anası vardır. Onu doğuran kadın ile hücreyi verendir.

SORU 788 -Tüp bebek uygulamasında zerk edilecek olan cenin umumiyetle rahme tutunamamakta ve hamilelik gerçekleşememektedir. Doktorlar bu ihtimali göz önünde bulundurarak, laboratuarda bir defada birden fazla üreme hücresi döllemekte, hamileliğin başarısız olması halinde bu hazır ceninlerden birini daha zerketmektedirler. Birinci veya ikinci defada hamileliğin gerçekleştirilmesi durumunda geriye kalan ceninler satılabilir veya alınabilir mi? Bir başkası için kullanılabilir mi? Tıbbi inceleme ve araştırma amacıyla laboratuarda kullanılabilir mi? Bu ceninlerin atılıp yok edilmesi caiz midir?

CEVAP: Bu uygulama karı-koca arasında olursa, yukarda belirttiğimiz şıkkı caizdir. Ama yabancı bir kadının uygulaması haram ve bir çeşit zina olduğu gibi onu satmak da haramdır ve bu üreme hücrelerini yok etmekte hiçbir sakınca yoktur.

MAHREM OLMAYAN KADINA BAKMAK

SORU 789 -Mahrem olmayan kadınlara bakmak dinen nasıldır?

CEVAP: İslam dini mahrem olmayan kadınlara bakmayı yasakladı. Zevcesi ve mahremi olmayan kadınlara bakmak caiz değildir. Çünkü göz kalbin elçisidir. Sevgi, halvet ve gayri meşru şeylerin kapısını açangözdür. Bunun için Kur'anı Kerim buyuruyor ki:

"Mü'minlere deki gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar." Yalnız dolaşırken bir kadın göze ilişse tekrar bakmamak şartıyla günah sayılmaz. Çünkü bu iradenin dışında olur. Cenab-ı Hakk, yolda yürürken gözümüzü bağlamamızı veya kapatmamızı emir etmemiştir. Peygamber (sav) Hazreti Ali'ye: Ey Ali! Bir kadın gözüne ilişti mi ikinci defa bakma. Birincisi için sana vebal yoktur. Fakat ikincisinin vebali vardır. Peygamber (sav): "Bilerek namahreme bakmak gözün zinasıdır" buyurmuştur Hanefi mezhebine göre şehvetle bakmamak şartıyle mahrem olmayan kadına bakmakta bir sakınca yoktur.

SORU 790 -Gazete ve dergilerde bulunan kadın resmiyle televizyondaki görüntüsüne bakmak haram mıdır?

CEVAP: Bugünkü neslin aksi istikamette doğru yönelip istenmeyen yola saplanmasının birçok sebebi vardır. Şüphesiz ki bunların en önemlilerinden birisi gençliğe müsbet ve yararlı şeyleri telkin etmek yerine menfi şeyleri telkin edip zararlı şeylerle kafalarını doldurarak beyinlerini yıkamak ve gazete ile dergilerde müstehcen resimleri yaymak ve bu yolla gençliği avlayıp ruh ve manalarını katletmek için gösterilen çabadır. Televizyon da dergi ve gazetelerden geri değildir.

Basın ve televizyon, beşeriyete hizmet etmek hususunda en büyük rol oynamaları gerekirken bilakis daha fazla zararlı bir hale getirilmiştir. Bununla beraber, gazete ve dergilerdeki müstehcen resimler ile televizyondaki açık görüntüler gerçek değil resim ve hayal olduğu için onlara bakmak hakiki kadının vücuduna bakmak gibi haram sayılmaz. Ancak şehvet ile bakan bir kimse için haram olur. İbn Hacer Heytemi ile Şirvani şöyle diyorlar: Aynada veya suda görünen kadın görüntüsüne bakmak haram değildir. Ancak fitneye vesile olduğu takdirde haram olur.

SORU 791 -Bir kadın, diploma, nüfus cüzdanı veya pasaport gibi bir şey almak için baş açık bir fotoğrafın getirilmesi şart koşulsa onu vermekte beis var mıdır?

CEVAP: Bir kadın, diploma veya pasaport gibi bir şey için baş açık bir fotoğrafın getirilmesi şart koşulduğu takdirde İslamın terbiye ve edebine aykırı da olsa baş açık bir fotoğraf verebilir.

Çünkü fotoğraf ta baş açık da olsa avret sayılmaz, o hakiki değildir. Yalnız kendisinde baş açık bir fotoğraf olmazsa erkeğe değil bir kadına veya kardeşi gibi bir mahreme fotoğraf çektirmek zorundadır.

SORU 792 -Baş açık olarak gezmek caiz midir?

CEVAP: Kadının evinde oturup mahrem olmayan kimse bulunmazsa başını açmasında beis yoktur. Çünkü kadının avreti yabancı olmayan kimselerin huzurunda diz ile göbek arasıdır. Evde yabancı varsa veya evde değil dışarda ise başı avret olduğu için onu açması caiz değil, haramdır.

Erkeğin başı ise avret değildir. Kendi evinde, bağ ve tarlada başının açık olarak kalmasında beis yoktur. Fakat sokak ve çarşıda baş açık olarak gezmesi memleketin örf ve adetine göre değişir. Bulunduğu yerde baş açık olarak gezmek ayıp sayılırsa baş açık olarak gezmemek lazımdır. Ayıp sayılmıyorsa bu şekilde gezmekte beis yoktur.

AVRET NEDİR

SORU 793 -Avret nedir? Kaç çeşit avret vardır?

CEVAP: Kadın ve erkekte örtünmesi gereken yerlere avret denir. Dört çeşit avret vardır:

1- Erkeğin erkeğe nisbetle avreti,

2- Kadının kadına nisbetle avreti,

3- Erkeğin kadına nisbetle avreti,

4- Kadının erkeğe nisbetle avreti,

Erkeğin erkeğe nisbetle avreti: Diz ile göbeğin arasıdır. Diz ile göbeğin arasındaki yerlere bakmak haramdır. Cumhuru ulemaya göre böyledir. Malikilerin bazılarına göre baldır avret değildir.

Kadının kadına nisbetle avreti, yine diz ile göbeğin arasıdır. Ne hamamda ne başka yerde diz ile göbeğin arasındaki kısma bakmak caiz değildir.

Erkeğin kadına nisbetle avreti ise, mahremi olduğu takdirde

yine diz ile göbeğin arasıdır. Na mahrem, yani yabancı ise kimi diz ile göbeğin arası, kimi bütün vücudu avrettir, diyor. Şafii mezhebi bu görüştedir. Yani nasıl erkeğin kadına bakması haram ise kadının da erkeğe bakması haramdır. Kadının erkeğe nisbetle avreti ise Şafii ve Hanbeli'ye göre "yüz ve el dahil bütün vücut avrettir." Hanefi ve Maliki mezheblerine göre ise yüz ve el müstesna bütün vücut avrettir. Avret olan yerlere bakmak haram olduğu gibi mes etmek yani dokunmak da haramdır. Doğum ve tedavi gibi bir zaruret varsa ihtiyaç nisbetinde müsamaha edilir.

SORU 794 -Mahrem olmayan, yani kendisiyle evlenmesi caiz olan bir kadın ile yalnız kalmak veya birlikte yolculuk yapmak caiz midir?

CEVAP: Mahrem olmayan bir kadınla yalnız kalmak veya yolculuk yapmak caiz değildir. Peygamber (sav): "Bir erkek bir kadınla yalnız kalırsa mutlaka şeytan onların üçüncüsüdür" buyuruyor.

Başka bir hadiste şöyle buyuruyor: "Bir erkek, beraberinde mahremi olmayan bir kadınla yalnız kalmasın".

Ahlaksız olmamak şartıyla bir erkeğin hala ve teyzesi gibi mahremi olan kadınlarla yalnız kalmasında ve yolculuk yapmasında beis yoktur.

SORU 795 -Bir kimse baldızıyla veya kardeşinin hanımıyla yolculuk yapar veya yalnız kalabilir mi?

CEVAP: Mahremi olmayan bir kadınla baldızı veya kardeşinin hanımı veya kayın biraderin hanımıyla yalnız kalmaları veya yolculuk yapmaları caiz değildir. Peygamber (sav) buyuruyor ki: "Kadınların yanlarına -yalnız iken- girmekten sakınınız. Bunun üzerine birisi: Kadının kayın biraderi de böyle midir? dedi. Peygamber (sav) o, ölümdür (yani onunla bir arada bulunmak daha tehlikelidir)" buyurdu.

KADIN SEKRETER ÇALIŞTIRMAK

SORU 796 -İş yerlerinde ve imalathanede kadın işçi, müstahdem ve sekreter olarak çalıştırmak caiz midir?

CEVAP: İslam dini, çalışmak veya çalıştırmak hususunda erkek ile kadın arasında fark gözetmemektedir. Yani bir erkek çalışabildiği gibi bir kadın da çalışabilir. Bir erkek iş veya imalathane sahibi olabildiği gibi kadın da olabilir. Bunun için bir fabrikaya sahip olan bir kadın, ihtiyaç ve maslahatına göre hem erkek hem kadın işçi çalıştırabilir. Hele dul ve yetim sahibi bir kadın, işe alıp çalıştırmak ve bu yol ile ihtiyacını karşılamak büyük bir sevaptır.

Bir erkek de sahibi olduğu fabrikasında ve imalathanesinde hem erkek hem kadın çalıştırabilir. Fabrikada veya imalathanede çalışan işçilerin hepsi kadın veya hepsi erkek iseler ortada herhangi bir mesele yoktur. Bir kısmı kadın bir kısmı da erkek ise ve çalışma yerleri ayrıysa yine herhangi bir sakınca yoktur. Fakat halvet ve birbirine yabancı olan erkekle kadınların karışık olarak birarada çalışmaları ve gayrı meşru yaşamaya vesile olacak şekilde birarada bulunmaları özellikle de kadınların İslami tesettüre riayet etmemeleri kesinlikle haramdır.

Kadın sekreter tutmak meselesine gelince, onu tutan kimsenin durumuna göre değişir. Yani kadın sekreter bir kadın tarafından tutulmuşsa ortada herhangi bir problem yoktur. Mesela bir kadın doktor bir sekreter tutmak isterse mutlaka kadın olması icab eder. Yabancı bir erkek tutması halvete ve yalnız başlarına kalmalarına vesile olacağı için caiz değildir. Sekreter tutmak isteyen kimse, erkek ise bir kadını yanında sekreter olarak çalıştırıp yalnız kalmaları, haramdır.

Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Bir erkek yalnız olarak bir kadınla kaldı mı mutlaka onların üçüncüleri şeytandır".

SORU 797 -Bir kadının tek başına Hicaz'a veya mesela Ankara'dan İstanbul'a gibi uzak bir yere gitmesi caiz midir?

CEVAP: Bir kadının Hicaz'a veya mesela Ankara'dan İstanbul'a gibi uzak bir yere tek başına gitmesi caiz olmadığı gibi, kocası veya mahremi olmadan birkaç kadınla birlikte olsa da gitmesi caiz değildir. Şafii mezhebine göre emniyette olursa ilk hac ile mecburi iş için bir kadının kocası ve mahremi olmadan iki veya daha fazla kadın ile birlikte gitmesinde beis yoktur.

KADINLA TOKALAŞMAK

SORU 798 -Kadınla tokalaşmak caiz midir?

CEVAP: Mahrem olmayan kadına bakmak haram olduğuna göre, onlara dokunmak veya tokalaşmak mutlaka haramdır. Peygamber'e (sav) biat eden kadınlar dediler ki: Ey Allah'ın Resulü, biat ederken elimizi tutmadınız. Peygamber (sav) kadınların elini tutup tokalaşmam, buyurdu. Hazreti Aişe (ra) biat ile ilgili şöyle buyuruyor: Allah'a yemin ederim ki Resulüllah'ın eli bir kadının eline dokunmadı. Sadece sözle onlardan biat aldı". Peygamber (sav) bir hadisi şerifinde şöyle buyuruyor: "Sizden biriniz, başına iğne ile dürtülmesi kendisi için helal olmayan bir kadına dokunmaktan daha hayırlıdır." İslam dini, kadınla tokalaşmayı yasaklamakla kadını tezyif etmiyor. Bilakis şerefini kurtarıyor. Kötü niyetli kimselerin şehvetle el uzatmasına engel oluyor.

SORU 799 -Birçok amire ve memure kadın vardır. Erkeklerle teşriki mesai edip onlarla dolaşıyor, bu hususta dinin hükmü nedir?

CEVAP: Dinen erkek amir ve memur olabileceği gibi, kadın da amire ve memure olabilir. Ve buna büyük ihtiyaç vardır, hatta farz-ı kirayedir. Ancak bu iki önemli şarta bağlıdır. Onlara riayet etmek

lazımdır.

1- Erkek ile kadın, çalıştıkları müessesede yalnız olmayacaktır. İffet ve namusun İslam dininde büyük bir yeri vardır. Yalnız olurlarsa meşru olmayan haller zuhur edebilir. Bu iki cins bir arada oturup kaldıkları, birlikte yaşadıkları takdirde birbiriyle sohbet edip arkadaşlık yapmaları kaçınılmaz olur. Şehvet ve nefsi emmarenin ne kadar dessas olduğu ve ne gibi menfi neticeler doğurabileceği malumdur.

2- Her iki cinsin çalışma sahaları ayrı olacaktır. Yani erkek erkeklerin, kadın da kadınların müessesesinde görev alacaktır. Mesela kadın, kız okulunda veya kadın hastanesinde, erkek de erkek okulunda görev alacaktır. Zaruret olmadıkça aksi kesinlikle caiz değildir. Erkek ile kadının tokalaşmaları ise asla caiz değildir. Ümeyme bint Rakika şöyle diyor: "Birkaç kadınla birlikte biat etmek üzere Peygamber (sav)'e gittik" Kur'an-ı Kerim'de zikredilen şekilde: "Allah'a şirk koşmamak.." üzere bize biat etti. Ve dedi ki: "Gücünüzün dahilinde" biz de dedik ki: "Kendimize karşı olan şefkatımızdan ziyade Allah bize karşı şefkatlidir." Ve dedik ki: Ey Allah'ın Resulü, sen bizimle tokalaşıp elimizi tutmaz mısın? Peygamber (sav) cevaben buyurdu ki: "Ben kadınlarla tokalaşmam. Yüz kadına söylediğim söz, bir kadına söylediğim söz gibidir".

Hz. Aişe (ra) biat ile ilgili şöyle diyor: "Allah'a yemin olsun Peygamberin eli

asla bir kadının eline değmedi. Ancak söz ile onlara biat etti".

KADININ ERKEĞİ, ERKEĞİN KADINI MUAYENE ETMESİ

SORU 800 -Hasta bir kadının erkek doktor veya hasta erkeğin kadın doktora muayene olması caiz midir?

CEVAP: Hasta bir kadın, muayene, tedavi ve ameliyat gibi şeylere muhtaç olabilir. Ancak kadın, hasta olduğunda ehliyetli bir kadın doktor varsa ona gidip muayene olabilir. Yoksa erkek bir doktora gider tedavisini ona yaptırır. Aksi takdirde erkeğe gitmesi günah ve vebaldir. Kezalik bir erkek hasta olursa, ehliyetli erkek bir doktor varsa ona gitmeye mecburdur. Yoksa bir kadın doktora gidebilir.

İSLAMİ KIYAFET

SORU 801 -İslami bir elbise şekli teklif edilebilir mi? Ya da bunun için alternatif ne olabilir? Belli yerleri şu vasıf veya şekilde örtse setr basıl olmuştur, ne ile örttüğün, kaç parça ile kapattığın önemli değildir, denilebilir mi?

CEVAP: İslamı bir elbise şekli teklif edilemez. Çünkü Resulüllah (sav) belli bir elbise modeli üzerinde durmamıştır. Peygamberimiz ve Hulefai Raşidin devrinde İslam ülkesinin sınırları genişlemiş ve yeni İslama giren toplumlar olmuştur. Fakat bunlardan kıyafetlerini değiştirmeleri ve özel bir kıyafete bürünmeleri istenmemiştir. Elbisenin kumaşı ve modeli önemli değildir. Ancak bazı elbiselerin giyilmesi o elbisedeki özellikler dolayısıyla Peygamberimiz (sav) tarafından yasaklanmıştır. Bu özellikler:

1- Kafirlerin özel elbiseleri: Müslim ve Nesai'nin, İbn Amr'dan rivayet ettiğine göre: Bir gün Peygamber İbn Amr'ın üzerinde usfur ile boyalı iki elbise görmüş ve bu elbisenin kafirlerin elbisesi olduğunu bildirerek giyilmemesini, hatta yakılmasını emretmiştir. Buradaki nehyin tahrim olduğunu söyleyenler olduğu gibi tenzih içindir diyenler de olmuştur.

2- Kibir için giyilen elbise: Peygamberimiz (sav) kibir elbisesinin giyilmesini de yasaklamıştır.

3- Erkek için ipek elbise: Bir çok hadisde ipek elbisenin erkekler için haram olduğu ifade edilmiştir.

4- Erkeklerin kadın elbisesi, kadınların da erkek elbisesi giymesi caiz değildir.

Hülasa, İslami kıyafet diye belli bir kıyafet teklif edilemez.Ancak İslamı açıdan yasak olan kıyafetler vardır. Bunlar da şöyle

sıralanabilir:

a) Kibir ve şöhret elbisesi,

b) İpek elbise (Erkekler için),

c) Erkeklerin kadın, kadınların erkek elbisesi giymesi.

d) Kafirler için şiar olan elbise.

KIYAFETTE TEŞEBBÜH NE DEMEKTiR

SORU 802 -Teşebbühte zamana ve mekana göre değişme olabilir mi? Mesela şapka dün teşebbüh alameti iken bugün böyle olmaktan çıkmış mıdır?

CEVAP: Teşebbüh, yani kafir ve fasıklara benzemek yasaktır. Ehli küfre has ve küfür alameti sayılan bir elbiseyi giymek küfür, ehli fıska has bir elbiseyi veya bir cinsin diğer cinse has elbisesini giymek ise fısktır. Yani İslam'ın üzerinde durduğu teşebbüh sırf gayrimüslimleri taklit etme veya erkeklerin kadınlara, kadınların da erkeklere veya ehli fıska benzeme özentisiyle birbirlerinin şekil ve kıyafetlerini taklid etmeleridir. Nitekim Peygamberimiz (sav) kadınlara benzemeye çalışan erkeklere ve erkeklere benzemeye çalışan kadınlara lanet etmiştir. Yine Resulüllah (sav) kadın elbisesi giyen erkeğe ve erkek elbisesi giyen kadına da lanet etmiştir.

İmamı Rabbani, Ahmed el Faruk Serhendi Mektubat isimli eserinde der ki: Doğru olan şu ki, erkekler kadınlara benzemekten nehy edildiklerine göre hüküm kadınların adetlerini bilmeye tevakkuf eder. Bir beldede kadınlar önden düğmeli gömlek giyiyorlarsa oradaki erkeklerin kadınlara benzememek için bunu girmeyi terketmeleri ve yandan düğmeli gömlek veya elbise giymeleri gerekir. Başka bir beldede kadınlar yandan düğmeli elbise giyiyorlarsa erkeklerin önden düğmeli olan elbiseyi tercih etmeleri lazımdır".

Muğnil Muhtaç isimli eserde de, bir memlekette bir fakihin mutad olmayan kaftan ve takke giyinmesi kişiliği zedeler ve şehadetin reddine vesile olur,

denilmektedir.

Şapka, Osmanlı döneminde sırf gayrimüslimleri taklid gayesiyle giyilmesi bakımından teşebbüh alameti sayılırdı. Fakat bugün şapka giyinmede gaye gayri müslimleri taklid etmek değildir. Belki adet böyle olduğu için giyilmektedir. Bu itibarla niyette gayrimüslimlere benzeme sözkonusu olmayınca şapka giymek teşebbüh alameti sayılmaz. Yukarıda İmamı Rabbani'den de naklettiğimiz gibi, hüküm örfe göre değişmektedir.

SORU 803 -Elbisenin vücudu vasfetrneme şartının sınırı nedir? Vasfetmekten murat nedir? Mesela bugün rüzgarlı bir günde çarşaf vücuda yapışıyor ve uzuvları belli ediyor. O halde vücut çizgilerini rüzgar ve benzeri durumlarda belli eden giysiler bu bakımdan farklı mıdır?

CEVAP: Elbisenin vücudu vasfetmesini iki türlü düşünebiliriz:

1- Giyilen kumaşın ince ve şeffaf olmasından dolayı vücudu göstermesi: Böyle ince ve şeffaf elbise tam vücudu örtmüş sayılmaz. İslam böyle bir kumaşla insanın tam manasıyla giyinmiş olduğunu kabul etmemektedir. Nitekim Ebu Davud'un tahric ettiği bir hadiste Hz. Aişe (ra) bizlere şu olayı nakl ve rivayet etmektedir:

Esma binti Ebi Bekr bir gün Resulüllah (sav)'in huzuruna girdi. Üzerinde ince ve şeffaf bir elbise vardı. Resulüllah (sav) ondan yüzünü çevirdi ve:

-Ey Esma! Bir kadın buluğ çağına erdi mi -yüzünü ve iki elini göstererek- bunlardan başka bir şeyin görünmesi helal olmaz" dedi.

Bu hadis bizlere açıkça, ince ve şeffaf elbise giymenin caiz olmadığını ifade etmektedir.

2- Elbisenin dar olması: Giyilen elbisenin dar olması sebebiyle vücud çizgilerinin belli olması, dışarıdan bakana organlar hakkında fikir verecek mahiyette olması. Bu hususta el-Mühezzeb müellifi şöyle demektedir:

"Bir kadının organlarını göstermemesi için cilbabını kalınlaştırması müstahaptır".

Cilbab hakkında şunlar söylenmiştir: Başörtüsü ve izar olarak tarif edilmiştir. Metali yazarı başörtüden daha kısadır demiştir. Diğerleri ise elbise üzerine giyilen geniş bir dış elbisedir, demişlerdir.

SORU 804 -Cariyenin açılmasına dört mezhepte de müsaade ediliyor. Bu bir nassa mı dayandırılıyor? Yoksa Sahabi sözü müdür? Bir zarurete dayandırılıyorsa aynı zaruret bugün geçerli midir?

CEVAP: Hür olan kadının ayretinin, bütün bedeni olduğunu daha önce söylemiştik. Cariyenin avreti hususunda ise ulema ihtilaf etmiştir. Bu hususta

dört görüş vardır:

1-Cariyenin avreti hür kadının avreti gibidir. Delilleri:

a) Hz. Aişe der ki: Hz. Peygamber (sav): "Allah hiçbir kadının başını örtmeksizin namazını kabul etmez" dedi.

Hadis-i şerif de geçen kadın kelimesi umum ifade ettiğinden hem hür kadına hem de cariyeye şamildir. Zahiriler de bu görüştedir.

b) Ahzab suresinin 59. ayetindeki "inananların kadınları" kavli şerifi, hem hür kadınlara hem de cariyelere şamildir. Hür kadınların aksine cariyelerin tasarrufları (alışverişleri) daha fazla olduğu için fitne cariyelerde daha fazladır.

2- Cariyenin avreti başı hariç, bütün bedenidir. Delilleri:

a) Yunus b. Yezid der ki: Zühri'ye "Bekar olsun, evli olsun her cariyenin başını örtmesi gerekli midir?" diye sorduğumuzda "Evli ise başını örtmesi gerekir. Ama cilbab giymekten men edilir. Çünkü evli cariyeler hariç, diğer cariyelerin hür kadınlara benzemesi mekruhtur deyip: "Ey Peygamber, eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına söyle: (Bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) örtülerini üstlerine alsınlar, (vücutlarını örtsünler); onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir" mealindeki ayeti okudu.

b) İmamı Malik, cariyenin başı hariç ayretinin hür kadının avreti gibi olduğu, yani saçının avret olmadığı görüşündedir ki; Neylü'l- Evtar müellifi Şevkanı'nin İbn Abdil Berr'in "İstizkar" adlı kitabından naklettiğine göre onun bu görüşü, Hicaz ehlinin ameline dayanmaktadır. Yani Hicaz'da cariyeler başlarını örtmezlerdi. Ancak şu var ki, İmamı Malik'ten nakledilen meşhur kavli bu değil, cariyenin avretinin erkeğin avreti gibi olduğudur.

4- Cariyenin avreti baş, göğüs ve kolları hariç bütün bedenidir. Delilleri:

a) Hz. Ömer'in başını örten bir cariyeye vurup: "Defari. O baş örtüsünü çıkar. Yoksa hür kadınlara mı benzemek istiyorsun?" deyip cariyeyi başı nı örtmekten men etmesi.

b) Zaruret. Efendisinin ihtiyaçlarını görmekte olan cariyenin ikide bir iş elbisesini çıkarıp dışarıya çıkmak için veyahut da efendisinin misafirlerine hizmet etmek için başka bir elbise giymesi, yani sık sık elbise değiştirmesinin zor ve meşakkatli oluşu.

4- Cariyenin avreti erkeğin avreti gibidir. Yani dizle göbek arasıdır. İmamı Ebu Hanıfe, İmamı Şafiı, İmamı Malik ve cumhur bu görüştedir. Delilleri:

a) "Hz. Peygamber (sav): Cariyenin avreti, göbeğinden dizlerine kadar olan yerdir," buyurmuştur. Beyhaki bu hadisi İbn Abbas'ın rivayet ettiğini ve isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.

b) Hz. Peygamber (sav): "Biriniz cariyesini köle veya işçisiyle evlendirdiğinde göbekten aşağı ve dizden yukarı olan yere bakmasın! buyurmuştur".

c) Ebu Musa el-Eşari (ra) minberde şöyle demiştir: "Bir cariye satın almak isteyip de dizden yukarı, göbekten aşağı olan yere bakan kimsenin olduğunu duymayayım. (Eğer böyle biri varsa) sakın böyle bir şey yapmasın, yoksa onu cezalandırırım".

KİBİR KIYAFETİ

SORU 805 -Kibir için giyilen kıyafetin ölçüsü var mıdır? Bir zaman ve bölgede kibir alameti sayılan bir giysi, başka yer ve zamanda böyle sayılmıyorsa hüküm ne olacaktır?

CEVAP: Resulullah (sav):

-"Kalbinde zerre miktarı kibir olan kimse Cennet' e giremez" buyurmuştur. Bir zat:

-"İnsan elbisesinin güzel olmasını istiyor" demiş, bu kibir sayılır mı?

Resulüllah (sav):

-"Şüphesiz ki Allah güzeldir. Güzelliği sever. Kibir; hakkı inkar ve insanları tahkir etmektir," buyurmuştur.

Bir başka hadisi şerifte de:

"Kim şöhret elbisesini giyerse, Allah da Kıyamet gününde ona da benzeri bir elbise giydirir, sonra o elbise ateşle tutuşturulur" buyurulmaktadır. Şöhret elbisesi iki yönden mütalaa edilebilir:

1- Renk yönünden: Genelde insanların giydiği elbiselerin renklerine uymayan elbiseler, yani rengiyle dikkatleri üzerine çeken elbiseler.

2- Biçim yönünden: Zahid olduğu bilinsin diye birinin elbisesine yama vurması. Bir fakihin mutad olmayan bir yerde takke ve kaftan giymesi kişiliğini zedeler ve şehadetinin kabul olunmamasına vesile olur.

Netice olarak diyebiliriz ki, dar ve vücud çizgilerini gösterecek kadar şeffaf olmadığı takdirde insanlar arasında genelde giyilip de renk ve biçimiyle dikkati üzerine çekmeyen elbiselerin giyilmesinde beis yoktur. Bir zaman ve bölgede ki bir alameti sayılan bir giysi, başka yer ve zamanda böyle sayılmayabilir.

SAKAL VE BIYIK ÖRF MÜDÜR

SORU 806 -Sarık, sakal ve bıyık birer örf müdür, yoksa İslami şiar mıdır?

CEVAP: Malum olduğu gibi sakalı uzatmak ve bıyığı kısaltmak ya da kesmek dört mezhebin emrettikleri şeylerdir. Sakalı kesmek ise Hanefi, Maliki ve Hanbeli mezheplerinde haram görülmektedir. Nevevi, Rafii, Gazali ve Şafii alimlerinin çoğuna göre sakalı kesmek tenzihen mekruhtur.

Üç mezhep ulemasını bu görüşe sevk eden deliller Hz. Peygamber (sav)'den gelen hadislerdir. Bu hadislerden bir kısmında sakalı uzatmak ve bıyığı kısaltmanın fıtratan olduğu belirtilmişken, bir kısmında da açıkça sakalı uzatıp bıyığı kısaltmak emredilmiştir.

Ebu Davud, Şarihi Hattabi, Hz. Aişe vasıtasıyla rivayet edilen ve içerisinde sakalı uzatıp, bıyığı kısaltmanın da bulunduğu on şey fıtrattan olduğu bildirilen hadisin şerhinde alimlerin çoğunun burada fıtratı sünnet manasında anladıklarını kaydeder. Hattabi devamla: "Bunun manası şudur. Şüphesiz bu hasletler bizim kendilerine uymakla emrolunduğumuz Peygamberlerin sünnetlerindendir. Çünkü Cenabı Hak "Sen onların yollarına tabi ol" buyurmuştur der.

Şu hadislerde Hz. Peygamber (sav) açıkça sakalı uzatmayı ve bıyığı kısaltmayı emretmiştir: "Bıyığı kısaltınız (veya kazıyınız), sakalı uzatınız".

"Hz. Peygamber bize bıyıkları kısaltıp sakalları uzatmamızı emretti".

"Bıyıkları kırpınız, sakalları uzatınız. Mecusilere muhalefet ediniz" .

(MÜSLİM)

"Bıyıkları kesiniz, sakalları uzatınız". "Müşriklere muhalefet ediniz. Sakalları çoğaltınız, bıyıkları kesiniz"(BUHARİ)

"Bıyığından almayan bizden değildir" (Nesai, Tirmizi). Peygamber (sav)'in bu emirleri sakalın İslam'ın bir şiari olduğunu ortaya koymaktadır. Zaten öyle olmasaydı müctehid imamlar sakalın kesilmesine haram demezlerdi ve Peygamber onu emretmez, sadece kendi uzatmakla iktifa ederdi. Oysa görüyoruz ki Resulullah (sav) sakalı uzatıp bıyığı kısaltmayı birçok hadisle emretmiştir.

Bunun için sakal vacip veya sünnettir. İslam'ın şiarıdır. Resulüllah (sav) sakalı günün modasına uymak için emretmiştir, diyemeyız.

Sarık konusunda da hadis kitaplarında birçok haber gelmiştir. Bunların ekserisinde Hz. Peygamber (sav)'in başına sarık sardığı ve bunun değişik renklerde olduğu belirtilir. Bazılarında da bu hadisler pek kuvvetli değildir.

Rükane (ra) Peygamber (sav) ile görüşmüştür. Rükane der ki:

"Resulüllah (sav)'in şüphesiz bizimle müşrikler arasındaki

fark, takkeler üzerindeki sarıklardı, buyurduğunu işittim". Tirmizi bu hadisin hasen ve garip olduğunu, isnadının kuvvetli olmadığını söyler.

İbn abbas (ra) Resulüllah (sav)'in şöyle buyurduğunu ifade eder: "Sarık sarınız, vakarınız artar". Taberanı bu hadisin ravilerinden olan Ubeydullah b. Ahmed'in metruk olduğunu söyler. İbn Ömer'den Resulüllah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Sarık sarmaya devam ediniz. Çünkü o meleklerin

simasıdır. Onları sırtınıza sarkıtınız" (Taberani). Darekutnı bu hadisin ravilerinden olan İsa b. Yunus'un meçhul olduğunu söylemiştir.

Resulüllah (sav): "Şüphesiz sarık İslam'ın simasıdır. Müslümanlar ile müşrikler arasındaki engeldir" buyurur. İbn Teymiye bu son hadis için şöyle der: "Şüphesiz Müslümanlarla müşrikler arasında itikatte ve amelde, sarık olmadan farkın hasıl olmadığını gösterir." Ebu Bekir b. Arabi de: "Şüphesiz sarık peygamberlerin sünnetindendir" demiştir. Eski Mısır müftülerinden Mahlüf, sarık sarmanın sünnet olduğuna fetva vermiştir.

Ahmet el-Faruki, sarığın Müslümanlara has bir kıyafet olduğu için şunları söyler: "Zimmi, sarık ve rida gibi ilim ve din ehline mahsus olan kıyafetleri giyemez".

AVRET AÇILARAK OKULA GiTMEK

SORU 807 -İslam'a hizmet etmek gayesiyle okuduğu nu söyleyen bir bayan aksine müsaade edilmiyorsa, avretini açarak okuyabilir mi? "Evet" denirse okuyabileceği okullar sınırlı mıdır?

CEVAP: Bilindiği gibi Nur suresi'nin 31. ve Ahzab suresi'nin 33, 35 ve 59'uncu ayetlerinde kadınların örtünmeleri, vücutlarının zinet yerlerini yabancılara göstermemeleri emredilmektedir. Bu konuda birçok hadis de vardır. Ama bu hadisleri burada nakletmeye lüzum görmüyoruz.

Kadının bütün vücudunun avret olup olmadığı hususu da mezhepler arasında ihtilaflıdır. Şafii ve Hanbeli mezheplerine göre kadının istisnasız tüm vücudu avret kabul edildiği halde Hanefi ve Maliki mezheplerinde eller ve yüzün fitne korkusu olmadığı takdirde avret olmadığı belirtilmiştir.

Tedavi gibi bazı zaruret hallerinde yabancı birisi bir kadının avret kabul edilen bir uzvuna zaruret miktarınca ve tedavinin gerekdiği mahalli geçmemek şartıyla bakabilir. Allah, Kur'an-ı Kerim' de kadınların vücutlarını örtmelerini emredip başkaları na göstermelerini yasakladığına göre onların avret mahallerini yabancıların görebileceği şekilde açmaları haramdır. Zaruret olmadıkça avret sayılan bir uzvun tamamını ya da bir kısmını açamazlar.

Zaruret, yasak bir şeyi yapmadığı takdirde helaki veya helake yaklaşmayı gerekli kılan şeydir. Ali Haydar Mecelle Şerhi'nde zarureti aynen şu şekilde tarif etmiştir: "Zaruret; memnu tenavül etmediği takdirde heliki müstelzim olan haldir".

Buna göre İslam'a hizmet etmek gayesiyle de olsa İslam'a taban tabana zıt düşen, kadının namahrem yerlerini ve avretini açmaya zorlayan okullarda okumanın zaruret kabul edilmesi mümkün değildir. Ayrıca kadınların mutlaka

bilmesi gereken şeyleri, avretlerini açmayı gerektirmeyen okul ve kurslardan öğrenmeleri pekala mümkündür. İslam hizmeti böyle bir yol ile ifa edilemez. Ayrıca İslam tarihi hiçbir resmi tahsili olmadığı halde kendisini özel olarak yetiştirip İslam'a ve ilme hizmet eden kadınlarla doludur. Şüphesiz kadınların avret açma ve ihtilat gibi İslam'ın yasakladığı şeyler olmazsa okutulmaları gerekli ve okumaları zaruridir, bunda büyük faydalar da vardır. Ama bu haramı işlemeyi tecviz edemez. Bilindiği gibi "Zararları gidermek, maslahatları celb etmekten evladır." diye meşhur bir fıkıh kaidesi vardır. İslam'ın yasaklara gösterdiği itina, emirlere gösterdiği itinadan daha büyüktür. Hz. Peygamber bir hadisinde:

"Ben size bir şey emrettiğim zaman ondan gücünüzün yettiği kadarını yapınız. Bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan kaçınınız" buyurur.

Bundan dolayı meşakkati defetmek için vacibi terk etmek caizdir, ama günahları, özellikle büyük günahları işlemekte müsamaha yoktur. Bezzazi'nin ifadesine göre avret yerini örtecek bir şey bulamayan kimse, nehir kenarında da olsa istincayı terk eder. Çünkü yasak, emre tercih edilir. Kadına gusül gerekse ve erkeklerden gizlenecek bir yer bulamazsa guslü terkeder.

Demek oluyor ki, bir haramı işlememek için farz bile terkedilir. O halde sadece umulan bir maslahat için nassların haram kıldığı bir şeyin işlenmesi tecviz edilemez. Bize göre bu her okul için aynıdır. Müslümanların, kadınların başlarını açabilmeleri için İslam'ın hükümlerini zorlayacakları yerde, kadınların İslami kıyafetler içerisinde okuyabilmelerinin çarelerini araştırıp bu yolda gayret sarfetmeleri gerekir.

SORU 808 -Bir anne, mümeyyiz veya mümeyyize olan çocuğunu avreti açık olarak yıkayabilir mi?

CEVAP: Bir anne, mümeyyiz olmayan bir çocuğunun (avret yeri dahil) her tarafını yıkayabilir. Bunda bir sakınca yoktur. Zaten mümeyyiz olmayan çocuk yıkanmazsa, her çeşit hastalığa maruz kalacaktır. Yalnız gerek olmadan avret yerine bakmamaya dikkat etmek gerekir.

Çocuk mümeyyiz ise, annesi onu yıkamak istediği takdirde önce avret mahalli olan göbek ile diz kapağı arasını örter, sonra yıkar. Avretini örttürmeden onu yıkayıp avretine bakması veya avret yerini ellemesi haramdır.

SORU 809 -İslam dini, kadına aile ve toplum içinde nasıl bir yer tayin etmiştir? Erkeğin yanında yeri nedir? Kur'an ve Hadisler ışığında bize genel bir değerlendirme yapabilir misiniz?

CEVAP: İslam Dini, aile ve toplum içinde kadına iyi yer veriyor. İnsanlık yönünden erkek ile kadın arasında fark gözetmiyor, erkeğe verdiği önemi

kadına da veriyor. Bu hususta Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Ey insanlar, sizleri bir tek nefisten yaratan Rabbinizden sakınınız".

Diğer bir ayette de şöyle buyuruyor: "Şüphesiz ben içinizden gerek erkek, gerek kadın, bir hayır işlediğini boşa çıkarmam de onu hep birbirinizdensiniz".

Peygamber (as) de şöyle buyuruyor: Kadınlar erkeklerin denkleridir.

Kız çocuğuna eş ve analık özellikleri açısından büyük bir değer verip ikramda bulunuyor. Peygamber (sav) kız çocuğu olarak kadının gördüğü ikramla ilgili şöyle buyuruyor: "Herhangi bir kimsenin bir kız çocuğu olsa, o da onu güzelce öğretip eğitse kendisi için cehenneme karşı siper olacaktır".

Cenabı Allah, eş olarak kadına yapılan ikramlarla ilgili şöyle buyuruyor: Yine onun ayetlerindendir ki sizin için kendileriyle huzur bulasınız diye cinsinizden eşler yaratmıştır.

Peygamber (as) de şöyle buyuruyor: "Dünyada faydalanılan şeylerin en iyisi, saliha bir eştir. Kendisine baktığında onu sevindirir, gıyabında da mal ve namusunu korur".

Cenabı Allah, ana olarak kadına yapılan ikramla ilgili olarak şöyle buyuruyor: "Biz insana ana ve babasına iyilik etmesini tavsiye ettik; anası onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu".

Bununla ilgili olarak Hadiste de şu varid olmuştur: Bir gün birisi Peygamber (sav)'e gelip dedi ki:

-Herkesten ziyade kim benim sohbetimi hak eder.

Peygamber (as):

-Anan.

-Sonra kim?

-Anan.

-Sonra kim?

-Anan.

-Sonra kim?

-Baban, dedi.

Görüldüğü gibi Peygamber, babayı bir defa söylerken anayı üç defa söz konusu ediyor.

KADININ ASLI GÖREVLERİ

SORU 810 -İslam, kadına hangi asli görevleri yüklüyor. Bunların fert ve toplum açısından önemini nasıl açıklayabilirsiniz?

CEVAP: İslam, kadına asli görevi ibadetten sonra, Allah'a kulluk yapacak, toplum ve cemiyete yararlı olacak insanları yetiştirmek ve insan neslini koruma görevlerini veriyor. İnsan yetiştirmekten daha şerefli bir görev de olamaz. Allah kadının fıtratını buna uygun olarak yaratmıştır. Yani çocuk doğurma işini kendisine yüklediği gibi insanı yetiştirme işini de kendisine yüklemiştir. Kadın, bunu yaparken hiçbir sıkıntısı da olmayacaktır. Çünkü Allah, elbise, yiyecek, içecek ve mesken gibi kadının muhtaç olduğu her şeyi kocasına yüklemiş ve istikbalini garanti altına almıştır.

Kadın, ana okulu olan evin muallimesidir. Söz ve davranışlarıyla çocuğa iyi veya kötü ahlak telkin eden annedir. İyi yetişen insan, anasıyla öğünmeli ve kendisine dua etmelidir.

Hz. Ömer'in hilafeti zamanında birisi, oğlunu şikayet etmek için kendisine gidip oğlunun taşkınlık ve isyanını anlatıyor. Bunun üzerine Halife, onu huzuruna çağırtıyor ve ifadesini almadan onu azarlıyor. Bu sebeple oğul:

-Ey mü'minlerin emiri, Babanın da evlada karşı hiçbir sorumluluğu yok mudur?

-Vardır.

-Nedir?

-Annesini seçecek, kendisine güzel bir isim verecek ve Kur'an-ı Kerim'i öğretecektir.

-Babam bunlardan hiç birisini yapmadı, çünkü anam bir mecusinin zenci bir cariyesi idi. Adımda Cuala (Böcek) anlamında ve Kur'an-ı Kerim'den bana bir tek harf de öğretmedi. Bunu duyan Hz. Ömer, babaya dönüp dedi ki: Sen oğlunun taşkınlık ve isyanını bana şikayet ediyorsun, ama sen ondan önce kendisine isyan ettin. O, sana kötülük etmeden evvel, sen kendisine kötülük ettin, dedi.

Bundan da anlaşıldığı gibi, çocukları yetiştirmek hususunda ananın büyük rolü vardır. O, evin direği ve neslin yetişmesi için en faal unsurdur.

Ama bütün bunların yanında kadın, başka görevlerde de bulunabilir.

SORU 811 -İslam'ın kadına tanıdığı haklar ve bunların sürekliliği her asrı ve ülkeyi kapsamına alıcı nitelikte midir? Bize birkaç örnekle açıklar mısınız?

CEVAP: Birkaç husus müstesna, İslam'ın erkeğe tanıdığı bütün hakları kadına da tanımıştır. Mesela öğrenim, öğretim, "görevalma, çalışma, ticaret yapma, miras, seçme ve seçilme haklari gibi hakları erkeğe verdiği gibi kadına da vermiştir. Ama bütün bunların şartları

vardır. Bu şartlar dahilinde bunları yapabilir. Mesela hacca gitmek, büyük bir ibadettir. Kadın zengin olursa bu ibadeti yapmak zorundadır; Yalnız koca veya velisinin beraberinde olması gerekir. Bunlardan

birisi olmazsa emniyet meselesi için hacca gitmesi haramdır. Ancak Şafiı mezhebine göre yol emniyeti olduğu takdirde birkaç kadının refakatıyla hacca bir defaya mahsus gidebilir. Bunun gibi görev alırken, ticaret yaparken ve çalışırken İslam'ın kabul etmediği halvetin olmaması gerekir. Kadının yabancı bir erkekle başbaşa kalması veya veli, yada kocası olmadan uzak bir yere gitmesi caiz değildir. Çünkü kadının, emniyet ve şerefi çok önemlidir; görev, ticaret ve benzeri şeylerden çok üstündür. Görüldüğü gibi böyle şartların koşulması yine kadının maslahatı içindir.

İslam'ın verdiği bu haklar, her yer ve zamanda geçerlidir. Yalnız kadın, zayıf olduğundan her asırda mağdur edilmiştir. Bu zamanda da hürriyet ve sanat perdesi altında daha fazla mağdur edilip aldatılmış ve yuvasından çıkarılmıştır. Özellikle ahlak dışı ticaret yapanların ve menfi basının sermayesi durumuna düşürülmüştür.

SORU 812 -Evlenme ve boşanma gibi konularda İslam, kadına ne gibi haklar tanıyor?

CEVAP: Evlenme ve boşanma konusunda İslam'ın kadına verdiği hakların özeti şöyledir: Bir kadın baliğe ve akile olunca, Hanefi mezhebine göre evlenmek hususunda hürdür; evlenir, evlenmez, kendisi bilir. Evlenmek isterse de istediği kimse ile evlenebilir. Ancak kendisine denk olamayan serseri bir kimse ile evlenmeye kalkışırsa velisi, onun maslahatına binaen işine müdahale edip engel olabilir.

Baliğe ve akile olmazsa, kendisini seven ve ona şefkat eden velisi, maslahatının gereği ne ise onu yapmak zorundadır. Yalnız İslam dinine göre boşanma hakkı kadına değil, erkeğe verilmiştir. Bunun sebebi yuva kurup mesken tutan, ev ile evlilik masrafını yapan ve mihir yükünün altına giren kadın değil, erkektir. Bunun için erkeğin aklı varsa ve çok mecbur olmazsa kolay kolay boşama cihetine gidemez, kurduğu yuvayı dağıtamaz.

Bununla beraber, Hanefi mezhebinde kadın evleneceği kimseden endişe ediyorsa, akit esnasında boşanma yetkisini alabilir. Yani nikahını kıyarken: Boşanma yetkisinin bende de olması şartıyla seninle evlendim dese ve koca olacak kimse aynı minval üzere kabul ederse nikah sahih olur ve boşanma yetkisi erkeğin elinde olduğu gibi kadının elinde de olur.

İSLAM'DA KADININ EĞİTİMİ

SORU 813 -İslam, kadının eğitim ve öğretimi konularında nasıl bir

yaklaşım içindedir?

CEVAP: İslam dini, öğretim ve öğrenim hakkını erkeğe verdiği gibi kadına da vermiştir. İlim öğrenmek ve öğretmek her Müslümana farzdır. Peygamber (as), Şifa ismindeki sahabi hir kadına huyurdu ki: "Ey Şifa, sen Hafsa'ya okuma yazmayı öğrettiğin gibi rukyet ennemli de öğret."

Demek Hz. Hafza ve Hz. Şifa okur ve yazar idiler. İslam tarihinde Alaeddin el-Semerkandi'nin kızı ve meşhur Bedayıussanayi kitabının sahibinin zevcesi, fakiha olan Fatıma ve hem hadisci ve tarihçi olan Fahrünnisa Şehde gibi nice alimeler yetişmiştir ve alime olan kadınların başında şüphesiz Hz. Aişe geliyor.

Bunun için kadının ilim ve irfan ile bezenmesi neslin özellikle hem cinsinin yetişmesine ve kurtulmasına vesile olacaktır.

SORU 814 -Kadın, erkeğin çalıştığı her alanda, her işte çalışabilir mi, İslam bu konuda bir sınır çiziyor mu?

CEVAP: İslam'a göre kadın, devlet başkanlığı gibi hir çok nazik görevlerin dışında her alanda çalışabilir. İslam dini bunun için sınır getirmemiştir. Yalnız İslam 'ın getirdiği bir takım prensip ve ahlak kavramları vardır, bunları bilip göz önünde bulundurmak ve onun ışığı altında bu işi değerlendirmek gerekir. Zaman elverişli olmadığı için onlardan söz etmeyeceğiz.

Ama islam'a göre devlet başkanlığı gibi çok nazik görevleri yüklenemez. Peygamber (sav) bununla ilgili şöyle buyurur: Başına bir kadını emir olarak tayin eden topluluk, felah bulamaz.

Bunun için fıkıh kitaplarımız, hilafetin şartlarından biri olarak halifenin erkek olmasıdır diye kaydediyorlar.

SORU 815 -Kadının, sadece harp anlamında değil, daha genel olarak İslam cihadında yeri nedir?

CEVAP: Yukardaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi bu hususda erkek ile kadın arasında fark yoktur. Cihadın her çeşidini yapabilir. Peygamber (as)'in kafir ve müşriklere, malınızla, canınızla ve dilinizle mücahade ediniz diye verdiği emir, sadece erkeklere dönük değildir. Ancak harpte, geri hizmetler kadın için daha uygundur. Ama gerekirse silaha sarılıp ön saflarda da bulunması icap eder. Asrı saadette vaki olan çok örneklerden birisini kaydetmek isterim.

Nesibe bint Ka'b el Ensariye isminde sahabı bir kadın, Uhud savaşına katıldı. Önce İslam askerleri için su taşıyıp yaralıları tedavi etmek için görev almış

idi. Bilahare Müslümanlar mağlup olup Peygamber'i yalnız bırakınca, kılıcını alıp Peygamber (as)'i savunmaya başladı ve bu hususta büyük katkıda bulundu ve kanlar içerisinde düşüp yıkılıncaya kadar devam etti. Bu vefakar kadın, kan ve yaralar içerisinde iken, kendini değil, Peygamber'i düşünüyor ve Peygamber (sav) nasıldır bana söyleyiniz, diyordu.

Yanındakiler:

-Peygamber'in durumu iyidir, dediler.

-Bana yardım ediniz, kendisine gidip onu göreceğim,

-Peki ama kocan Zeyd ile iki oğlun Habib ve Abdullah'ı sormuyorsun?

-Ben Peygamber'in durumunu öğrenmek istiyorum, dedi. Ve Peygamber (as)'e gitti. Peygamber (as) de kendisine şifa için dua edip cihadını tebrik etti.

İSLAM'DA KADIN ERKEK EŞİTLİĞİ

SORU 816 -Bugün çok kullanılan bir terim var. Kadın erkek eşitliği. Bu konuyu İslami bakış açısından nasıl değerlendirebilirsiniz?

CEVAP: İslam dini, erkek ile kadını eşit tutuyor ve fıtratan zayıf olduğundan, erkekten ziyade ona eğiliyor. Peygamber (s.a. v.) Haccetelveda hutbesinde: İki zayıf olan yetim ve kadın için, Allah'dan korkunuz, diyor. Ancak bir takım hikmetlere istinaden birkaç husus istisna ediliyor.

1-Şahitliktir: Bu babta iki kadın, bir erkek mukabilinde kabul ediliyor. Hikmeti de, genellikle kadınlar ev işi ile ve çocuk bakımıyla daha fazla uğraştıklarından başka şeylerle pek alakadar olmuyor ve bu sebeple meseleleri unutabiliyor.

2. Mirastır. Bu hususta da baba ve kardeş gibi mirasçılardan kalan mirasta erkeğe iki, kadına da bir hisse veriliyor. Hikmeti de normal olarak her kadın evleniyor. Hayatta muhtaç olduğu her şeyi kendisine değil, kocasına yükleniyor. Böylece kendisi için geçim sıkıntısı söz konusu olmuyor. Demek, bir cihetten kendisi için kısıntı yapılmış ise de başka bir cihetten telafi edilmiştir.

3. Devlet Başkanlığı

SORU 817 -Bir çok ülkede kadınlar, erkekler karşısında haklarını almanın mücadelesini veriyor. İslam'ın tanıdığı haklar açısından böyle bir şeye ihtiyaç var mı?

CEVAP: İslam dini, kadının hakkını belirtmiştir. Kendisine tanınmış olan hakları alabilmek için mücadele vermekte dini bir sakınca yoktur.

SORU 818 -Tabiri caiz ise kadının günümüz toplumundaki kontrolsüz durumu, kadın hakları ve hürriyeti olarak değerlendiriyor. Siz bu konuda neler söylemek istersiniz?

CEVAP: İslam dininde de kadın hürdür. Ama bu hürriyet hudutsuz değildir. Fıtraten zayıf ve kendini savunma yeteneği olmayan kadının her tarafa girip çıkması ve gözü aç ve hain kimseler için yem olmamasına dikkat etmesi gerekir. Bu tip yaşamda olan kadınların durumu, İslami ölçülerle ölçülmesi mümkün değildir.

İSLAM'DA SİNEMA VE TİYATRO

SORU 819 -İslam'da tiyatronun, müstehcen olmamak şartıyla sinema ve televizyonun yeri nedir?

CEVAP: "Tiyatro" kelimesi, Türkiye'nin bazı bölgelerinde "bar" kelimesinin anlamında olduğu için hakkında müsbet bir mütalaa serdedilirse yanlış anlaşılacağından dolayı önce sorudaki bu kelimeden kasdedilen mana nedir, onu belirtmek lazımdır. "Tiyatro" kelimesi piyesin temsil edildiği yere denildiği gibi, sahneye konulan oyuna da denir. Soruda adı geçen kelimeden bu mana kasdedilir. "Tiyatro", bu manada hakka, doğruya hizmet ederse caizdir. Çünkü o, hakiki veya hayali bir olayı canlandırmaktan, şöyle böyle oldu demekten ibarettir. Fakat hakka, doğruya değil, batıla ve şehvete hizmet edip dinleyicilerin ahlak ve geleneklerini ifsad ediyorsa dinen caiz değildir. Sinema ve televizyon hem iyiye, hem kötüye kullanılabilir. Yani hükmü kullanılışına göre değişir.

SORU 820 -Söylentilere göre Avrupa'da çalışan birçok işçi vatandaşlarımız çocuk yardımını alabilmek için akrabalarını kendi namına tescil ettirip çocuk yardımını alıyorlar, Böyle bir yardım almak caiz midir?

CEVAP: Akrabası da olsa, başkasına ait bir çocuğu namına tescil ettirmek caiz değildir. Haramdır. Cahiliyette bir kimse birisinin akıl, zeka ve cesareti hoşuna gittiği zaman onu evlad edinip çocuklarından sayar ve evine alırdı. Halk da onu kendisine nisbet ederdi. Yani falan falanın oğludur, derdi. Ve böylece başkasına ait olan çocuk gerçek dışı olarak kendisine nisbet edildiği gibi varis olmayan varis kılınır. Varis olan da mahrum bırakılır veya hakkı eksiltilirdi. Bunun için Kur'an-ı Kerim bunu yasakladı.

Soruda geçen işçi meselesinde üç yönden vebal vardır:

1- Yalandan başkasının çocuğunu kendisine nisbet etmek,

2- Varis olmayanı varis kılmak ve varis olanı tamamen veya kısmen mahrum bırakmak,

3- Anlaşma yoluyla yabancı bir devlete gidip çalışarak hile ile onun malını almaktır.

Fıkıh kitaplarında kaydedildiğine göre kafir de olsa yabancı bir devletin malını çalmak veya hile ile almak haramdır.

SPİRAL TAKMAK

SORU 821 -Kadının tenasül uzvunda devamlı kalmak suretiyle tıbbi bir parça yerleştirilerek hamile kalmasının önlenmesi caiz midir? Bu takdirde kadının guslü sahih midir, orucu sahih olur mu?

CEVAP: İslam dini, evliliğe iki yönden büyük ehemmiyet vermektedir.

1- İnsan neslinin çoğalması. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Evleniniz ki çoğalasınız. Ben kıyamette sizinle iftihar edeceğim." (İmam Şafiı rivayet etmiştir).

2- İffet ve namusu korumak. Peygamber (sav) buyuruyor: "Ey gençler topluluğu evlenme gücüne sahip olan kimse evlensin. Çünkü o (evlenme) göz ve namusu korur. Gücü yetmeyen kimse oruç tutmaya gayret etsin. Çünkü oruç onu frenler" (Buharı, Müslim).

Bir gün Ukkaf bin Vedda'e Peygamber (sav)'e vardı. Peygamber (sav):

-Ey Ukkaf eşin var mıdır?

-Hayır.

-Cariyen de yok mudur?

-Hayır.

-Sıhhat ile maddi durumun iyi midir?

-Evet, Allah'a şükür.

-Öyle ise şeytanların arkadaşlarındansın. Hıristiyanların rahiblerinden isen git onlara yetiş. Bizden isen yaptığımızı yap. Evlenmek bizim sünnetimizdendir. En şerirleriniz (kötüleriniz) bekarlarınızdır. Ölülerinizin en alçakları bekir olarak ölenlerdir. (Ahmed bin Hanbel rivayet etmiştir.)

Evlenmenin en büyük gayelerinden biri neslin çoğalması olduğuna göre hastalık, çevrenin dinsizliği ve şiddetli fakirlik gibi bir engel olmazsa kadının hamile olmasına engel olmak doğru değildir.

Ama meşru bir mazeret varsa gebeliğin önlenmesi için ilaç kullanmak veya tenasül uzvuna spiral takılmasında beis olmadığı gibi gusül ile oruca da mani değildir. Çünkü bu parça yıkanması gerekmeyen uzvun iç tarafına yerleştirilir. Ancak oruçlu iken bu parçanın tenasül uzvuna yerleştirilmesi caiz değildir. Orucun bozulmasına sebeb olur.

SORU 822 -Kadının emin bir yerde veya açık havada mayo ile güneşlenmesi caiz midir? Tıbbi olarak doktor tavsiyesine göre sırtını güneşlendirebilir mi?

CEVAP: Malum olduğu gibi erkeğin avreti diz ile göbek arası, kadının avreti de el ve yüzü müstesna bütün vücududur. Kadın ayaklarının avret olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır. Şafii mezhebinde avrettir. Namaz dışında yabancıların yanında onları örtmeye mecbur olduğu gibi namazda da örtmeye mecburdur. Çorap gibi bir şeyi giymesi gerekir. Hanefi mezhebinde ise ayak avret değildir. Durum böyle olmakla beraber namazın dışında kadın yalnız veya mahremlerin yanında olduğu sırada bütün vücudunu örtmekle mükellef değildir. Ancak diz ile göbeğin arasını örtmeye mecburdur.

Ameliyat ve tedavi gibi şeyler için erkek olsun kadın olsun herhangi bir kimsenin avretine bakmak gerekirse bakmak veya baktırmakta beis yoktur. Ayrıca halvette ve emin yerde soyunup yıkanabilir ve güneşlenebilir.

DÜĞÜNLERDE OYNAMAK

SORU 823 -Düğünlerde erkeklerin ve kadınlann ayrı ayrı kendi aralarında şarkılı ve türkülü olarak oynamaları caiz midir?

CEVAP: İslam dininde düğün gibi şenlikler için erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı olmak şartıyla kendi aralarında İslam'ın yasaklamadığı şarkı türkü ve şiir söyleyip oynamalarında bir sakınca yoktur. Hazreti Aişe (ra) şöyle anlatıyor:

"Benim yanımda iki cariye şarkı söylerken Ebu Bekir (ra) eve girdi. "Resulüllah'ın evinde şeytan çalgısı olur mu?" diyerek kızdı. Bunun üzerine Allah'ın Resulü buyurdu ki: "Onları bırak, bu günler bayramdır."

Peygamber (sav) bir hadiste de şöyle buyurur: "Nikahı ilan edip onun için def çalınız." Başka bir hadiste şöyle buyuruyor:

"Şiir normal söz gibidir, iyisi iyi, çirkini çirkindir.". Şarkı, tanbur ve ud gibi çalgılarla beraber veya fahiş ve gayri ahlaki olursa haramdır.

SORU 824 -Kadın, kadınların yanında veya oğul ve baba gibi mahremin huzurunda başını açabilir mi?

CEVAP: Kadının yüzü ve elleri müstesna bütün vücudu yabancılara nisbetle avret de olsa, kadın ile mahrem olan kimselerin huzurunda namaz dışında açabilir. Çünkü baş ve kol gibi organlar bunlara nisbetle avret sayılmaz. Ancak halvette veya kocası yanında olmazsa edebini muhafaza edip başını örtmek suretiyle iyi bir örnek olursa daha iyidir.

SORU 825 -Birçok kimse kadınla tokalaşmanın caiz olduğunu ve haram olduğuna dair bir şey varid olmadığını söylüyor. Bu hususu açıklar mısınız?

CEVAP: Yabancı kadınla tokalaşmak caiz değildir. Bu hususta ihtilaf da yoktur. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Kendisi için yol olmadığı halde bir kadının elini elleyen (tokalaşan) kimsenin eline kıyamet günü bir kor konulacaktır. Bu durum mahlukat arasındaki hüküm bitinceye kadar devam edecek."

Ancak Hanefi mezhebinde arzu edilmeyecek kadar yaşlı olan kadınla tokalaşmakta beis yoktur. Zira Hz. Ebu Bekir (ra) halife olduğu sırada sütannesinin mensub olduğu kabilelere gider ve yaşlı kadınlarla tokalaşırdı. Hz. Zübeyr (ra) de Mekke'de hastalanınca kendisine yardım edip işini görmek için yaşlı bir kadın hizmetçi tutmuştu. O yaşlı kadın ayaklarını ovalar, saçı bitlenmesin diye onu kontrol edip ayıklardı.

Kadın yaşlı olmadığı takdirde onu hizmetçi veya sekreter olarak çalıştırıp onunla yalnız kalmak caiz değildir, haramdır. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Bir erkek kendisiyle mahremiyeti olmayan bir kadınla beraber kalmasın, Çünkü onların üçüncüsü mutlaka şeytandır".

SORU 826 -Erkek bir doktor hasta bir kadını veya kadın bir doktor hasta bir erkeği muayene edip tedavi edebilir mi?

CEVAP: Hasta olan kimsenin doktora gitmesi ve tedavi olması normaldir. Dinimize göre sünnettir. Peygamber (sav) bir hadisi şerifte şöyle buyurur: "Cenabı Allah, ihtiyarlık müstesna mutlaka her hastalık için bir ilaç yaratmıştır".

Ancak imkan varsa erkekler erkekleri, kadınlar da kadınları muayene edip tedavi etmelidir. İmkan olduğu halde aksini yapmak caiz değildir. Fakat imkan olmazsa yani hasta kadın olduğu halde kadın doktor veya hasta erkek olduğu halde erkek doktor olmazsa veya ehli bulunmazsa imkanda olanı yapmakta beis yoktur. Muavviz kızı Rübeyyi'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Peygamber (sav) ile birlikte savaşa giderdik, askere su taşır, hizmet eder, ölü ve yaralıları Medine'ye getirirdik".

El Hafız diyor ki, zaruret halinde yabancı doktorun kadını tedavi etmesinde beis yoktur. İbn Mütlih "el-Adab el-Şer'iye" adlı kitabında şöyle diyor:

"Bir kadın hastalanır ve erkekten başka onu tedavi edecek kimse olmazsa ihtiyaç nisbetine göre kadını muayene edip gerekirse avreti galizesine dahi bakabilir."

İbn Hamdan da şöyle diyor: "Bir erkek hastalanır, kadından başka onu tedavi edebilecek kimse bulunmazsa o kadın onu tedavi edebilir. Gerekirse avreti galizesine dahi bakabilir". Hatta doktor Müslüman da olmazsa onda tedavi görmekte beis yoktur.

HALİFE VE HiLAFET

SORU 842 -Hilafet ne demektir?

CEVAP: Allah'ın emirlerini uygulayıp, yasaklarından menetmek, zulm ve anarşinin doğuşuna meydan vermemek hak ve adaleti ayakta tutmak için bir lider lazımdır. İslam dininde buna Halife veya imam denilir. Hilafet de onun vasfıdır. İslam dininde hilafetin büyük bir yeri vardır. Bunun için Peygamber (sav) vefat ettiğinde defn edilmeden evvel ashabı kiram bir halife tayin etmek için çalışmaya başladı. Ancak Hz. Ebu Bekir'i halife seçtikten sonra defn işine döndüler.İslamda halife olmanın şartları şunlardır:

1- Müslüman olmak. Yahudi, hıristiyan, putperest ve mürted gibi kimseler halife olamaz.

2- Mükellef olmak. Akil ve baliğ olmayan kimse halife olamaz. Saltanat ve krallık ile idare edilen memleketlerde Sultan veya kral vefat ederse "veliyyülahd çocuk da olsa yerine geçer. İslam dini böyle bir şeye yer vermemiştir.

3- Erkek olmak. Kadın, zayıf olup, hamilelik, doğum, hayz ve nifas gibi hallere maruz kaldığından vazifesinin gereğini yapamayacağından Halife olarak tayin edilemez. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Başına bir kadın getiren bir toplum felah bulamaz,"

4- Müctehid olmak. Çünkü Peygamber (sav) irtihalinden sonra vahiy gelmeyeceğine göre müçtehid olmazsa Kuran ve sünnette yer almayan yeni olayların cevabını bulamaz.

5- Cesur olmak.

6- İleri görüşlü olmak. Yani Müslümanların işini tedvir edebilecek kadar yeterli olmak.

7- Azaları sağlam olmak. Yani, a'ma. dilsiz ve sağır olmamak. Çünkü böyle olduğu takdirde tam anlamlyla görevini yapamaz.

8- Adil olmak. Yani Allah'ın emirlerine imtisal edip nehiylerinden sakınmak.

SORU 843 -Halife nasıl seçilir?

CEVAP: İslam'da halifenin seçilişi üç yoldan birisiyle meydana gelir.

1- Müslüman, mükellef, adil-yani büyük günahlardan sakınıp, küçük günahlarda ısrar etmeyen- ve kendisini şüphelerden koruyan ve şahsi menfaatını ön planda tutmayan, bilgili, şahsiyetli ve Müslüman halkın ileri gelenlerinden birini Müslümanların tayin etmesi. Hazreti Ebubekir al-Sıddık'ın halife olarak seçilişi bu yolla olmuştur.

2- Adil halifenin henüz vefat etmeden önce adil ve bu işe layık olan bir kimseyi tayin etmesi. Hz. Ebubekir al-Sıddık Hz. Ömer'i (ra) bu yolla tayin etmiştir. Hz. Ebubekir vefat etmeden evvel şöyle buyurdu: Ben Ömer bin Hattab'ı size amir olarak tayin ettim, iyilik eder ve adalete bağlı kalırsa zaten benim bilgim ve görüşüm de hakkında budur. Zulüm eder ve durumu değiştirirse ben gaybi bilmem. Ben istedim. Herkes ne kazanırsa kendisine aittir. Durum öyle olmakla beraber ehli hal ve akdin muvafakatı da şarttır. Bunların muvafakatı olmazsa o hilafet hilafet değildir.

3- Hilafetin şartlarına haiz bir kimsenin zor kullanmak suretiyle kendini seçtirmesi.

SORU 844 -Halife günahtan masun olabilir mi?

CEVAP: Halife, bir insan olup vahyi ilahi ile korunmadığına göre herkes gibi günah işleyebilir. Hazreti Ebubekir al-Sıddık (ra) halife olarak seçildikten sonra minbere çıkıp şöyle dedi: Ey insanlar sizden iyi olmadığım halde sizin başınıza getirilmiş bulunuyorum. İyi davranırsam bana yardım ediniz. Ayrı yürürsem beni doğrultunuz.

Halife, katı ve zina gibi bir cinayet işlese, üç mezhebe göre, islam namına kadı, halifeyi muhakeme edip gereken ceza ne ise hakkında onu uygulayacaktır. İmamı Azam'a göre ise halifenin işlediği suç, hukuki ibad faslından olduğu takdirde herkes gibi muhakeme edilip cezası verilecektir. İşlediği suç hukuki ibad kabilinden değil, içki içmek ve namazı terk etmek gibi Allah'ın hakkı ise günahkar olmakla beraber dünyada dokunulmazlığı vardır. Mesul tutulamayacaktır.

SORU 845 -Bir zamanda iki halife ve daha fazlası tayin edilebilir mi?

CEVAP: Halife tayin etmenin büyük hikmetlerinden biri de Müslümanları bir araya getirip birleştirmek olduğundan, bir zamanda iki halifenin tayin edilmesi caiz değildir. Peygamber (sav) bu hususta şöyle buyuruyor: İki halifeye beyat edilirse ikincisini öldürünüz. Yani ehil bir halife tayin edildiği halde başka bir cemaat bir araya gelerek başka bir halife tayin ederse ikinci halife Müslümanların bölünmelerine meydan verdiği için hilafeti muteber olmadığı gibi idama da mahkûm edilir.

BİDAT

SORU 846 -Bidat ne demektir, ehli bidat kafir midir, Müslüman mıdır?

CEVAP: Bidat bir şüpheye istinaden Peygamber (sav)'den varit olan sünnetin hilafına inanmak veya onu yapmaktır. Şafii mezhebine göre Bidat Kuran, sünnet, icma ve esere muhalif olan şeydir. İmam Şafii (R.h.) bidat ile ilgili şöyle buyuruyor: Kuran, sünnet, icma ve esere ters düşen şey kötü bidat, bunların hiçbirisine ters düşmeyen

iyi görülen şey, güzel bidattir. Mesela Şiilerin yıkamak yerine

ayaklarını mesh etmeleri bidattır. Çünkü namaz farz olduktan sonra Hz. Peygamber'in (sav) her aldığı abdestinde mesti olmazsa mutlaka ayaklarını yıkadığı ve yıkanmasını emreden çok hadisleri vardır. Ancak Şiiler, bir şüpheye istinaden ayakları yıkamayarak meshediyorlar. Bu şüphelerinin durumu beyan etmek için abdest ayetinde yer alan "ercüleküm" kelimesinin hem mensup hem mecrur olarak okunmasını ileri sürüyorlar. Mansup okunursa vücüheküm kelimesi üzerine matuf olacaktır ve ayetin manası şöyle olacaktır: "Yüzünüzü, dirseklerle beraber ellerinizi yıkayınız. Başınızı meshediniz ve ayaklarınızı da" (yıkayınız). Mecrur okunursa iki ihtimali vardır, birincisi Ercüliküm, yine vücüheküm kelimesi üzerine matuf olmalıdır. Ancak cerri civar ile yani komşusu olan Ruüsiküm cerri ile mecrurdur. Ehli sünnet de bunu kabul etmektedir, ikinci ihtimal Ercüliküm kelimesi, Ruüsiküm kelimesi üzerine matuftur. Buna göre ayetin manası şu olur: "Yüzünüzü, dirseklerle beraber ellerinizi yıkayınız, başınızı meshediniz. ayaklarınızı da" (meshediniz). Görüldüğü gibi Şiiler de bunu kabul ediyor. Zayıf da olsa Şiiler için bir hüccet teşkil etmektedir.

SORU 847 -Birçok kimse şu, bu bidattır, onu yapmak caiz değildir, diyor. Bidat nedir?

CEVAP: Bidat lugatta nümunesiz ve benzeri olmayan ve sonradan uydurulan şeydir. Şeriatta ise Kuran ve sünnette yer almamış ve sonradan icat edilmiş nesnedir. Bu da hasane ve seyyi'e olmak üzere iki kısımdır.

Bidatı hasene, Kuran ve sünnette yer almadığı halde İslam'ın genel prensiplerine uyarak beşeriyete faydası dokunan şeydir.

Bidatı seyyi'e ise, İslam'ın genel prensiplerine ters düşüp beşeriyete faydası

dokunmayan, bilakis zarar veren şeydir. Başka bir yönden de bidat beş kısımdır:

1- Din ve dünya için gerekli bir şey olup vacibin hududu dahilinde olan bir şeydir. Mesela İslam dini Kuran ve sünnete dayanır. Bunları iyice anlamak için nahiv, sarf, me'ani, bedi, beyan ve lugat gibi bilgileri bilmek lazımdır. Bunları yazmak ve öğrenmek farz-ı kifayedir. Kuran-ı Kerim'i bir araya getirip cem etmek de bu kabildendir. Peygamber (sav) hayatta iken Kuran-ı Kerim, süre ve parçalar halinde olup bir arada değildi. Bölümler halinde ashab-ı kir'amın yanında bulunurdu. Yalnız Kuran-ı Kerim'i ezberleyip hıfz eden çoktur. Ebu Bekir'in (ra) hilafeti sırasında Yemame savaşı patlak verdi. Ve bu savaşta hafızlardan yetmiş kişi şehid oldu. Bunun üzerine Hz. Ömer endişe etti. Zamanla hafızların vefat ve şehadetiyle Kur'an-ı Kerim'in kaybolmasından korktu ve halife olan Ebu Bekr'e (ra) giderek Kuran-ı Kerim'in bir araya getirilmesini teklif etti. Fakat Ebu Bekir, bu iş bidat olup Peygamber'in yapmadığı bir şeydir diyerek teklifi reddetti. Fakat Hz. Ömer (ra) durumu açıkladı ve Hz. Ebu Bekir'in kalbi de münşerih olup iyi olacağına kanaat getirdi. Ve bunun için Zeyd bin Sabit'i başkanlığında bir heyet görevlendirdi.

2- Küfrü gerektirmezse de Ehli Sünnet ve'l Cemaat'a muhalefet eden görüş ve amel bidattır. Bu bidat da haramdır. Mesela birçok kimse tarikat namı altında erkek kadın bir araya gelerek ayin yapar ve İslam'ın kabul etmediği birçok gayrı İslami hallerin ortaya çıkmasına vesile olur. Bu gibi hallerin tarikatla hiç ilgisi yoktur. Bidattır. Herhangi bir ibadet ve zikir için hudud çizilmiş ise onu aşmak da bidattır. Mesela teravih namazı yirmi değil fazla kılmak ve namazdan sonra tesbih, tahmid ve tekbirleri otuzüç defa değil daha fazla veya daha çok yapmak da bidattır.

3- İslam'a ve Müslümanlara hizmet etmek maksadıyla cemiyet kurmak ve Kuran kursu binasını yapmak da bidattır. Peygamber (sav)'in zamanında böyle bir şey yoktu. Ancak İslam ve Müslümanlara faydalı ve ameli salih kabilinden olduğu için sünnettir.

4- Camiye, minber ve mihrab gibi şeyleri yapmak gereklidir. Fakat aşırı olarak onları süslemek ve israfa kaçmak doğru değildir.

Peygamber (sav)'in zamanında olmadığından mekruh ve bidattır.

5- Tesbih denilen şeyle yapılan zikirleri saymakta bidat olmakla beraber mübahtır. İmam Şafii (ra) şöyle diyor: Kuran, sünnet, icma ve ashab yoluna aykırı icat edilen şey bidatı seyyiedir. Hayırlı bir şey icat edilse bidatı hasenedir.

SORU 848 -Bir meselenin hükmü Kuranı Kerim'de açıkça beyan edilmediği ve hakkında vahiy gelmediği zaman Peygamber (sav) ne yapardı?

CEVAP: Bir meselenin hükmü Kuranı Kerim'de açıkça beyan edilmediği, hakkında da vahiy gelmediği zaman Ashabın görüşüne başvurduğu gibi içtihad da ederdi. Amir'den rivayet edilmiştir: "Peygamber (sav) bazan

herhangi bir mesele hakkında hükmünü verirdi. Sonra O'nun verdiği hükme ters düşen ayet nazil olurdu."

Bundan anlaşılıyor ki bir şey hakkında vahiy gelmediği zaman Peygamber (sav) içtihat ederek hüküm verirdi. Ancak hüküm verdiği hususta işi aceleye getirmezdi. Vahyin gelişinden ümidini kesinceye kadar beklerdi. Vahyin gelmediğini görünce içtihad ederdi. Şayet inen ayetler Peygamberin içtihadı gibi olmazsa onun mensuh olduğu kabul edilirdi.

Buna bir örnek verelim: Bedir Savaşında Peygamber (sav) esir düşen kafirler hakkında Ashabın görüşlerine başvurdu. Ebu Bekir (ra) ileride İslam'a girmelerinin mümkün olduğunu düşünerek, o sırada Müslümanların içerisinde bulundukları maddi sıkıntıları da göz önüne alarak fidye mukabilinde serbest bırakılmalarını teklif etti. Ömer (ra) ise bunlar küfrün başı oldukları için öldürülmelerini istedi. Peygamber (sav) Hazreti Ebu Bekir'in düşündüğü gibi düşünerek kanaatini beyan etti. Sonra esirler fidye mukabilinde serbest bırakıldılar. Fakat akabinde Hazreti Peygamberi itap eder bir şekilde ayet indi: "Yeryüzünde savaşırken düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz. Geçici dünya malını istiyorsunuz, oysa Allah ahireti kazanmanızı ister. Allah Güçlüdür, Hakimdir. Daha önce Allah'dan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap erişirdi".

Evet, Peygamber (sav) içtihad ederdi, yalnız diğer müçtehidler gibi değildir. Şayet içtihadı uygun düşmezse mutlaka ayeti Kerime nazil olup içtihadı tashih ederdi.

GAYRİ MÜSLİMLERLE İLGİLİ HÜKÜMLER

SORU 849 -Zimmi ne demektir?

CEVAP: Zimmi, gayri müslimler içindeki İslam hakimiyeti

altında yaşamayı kabul eden kimsedir. Bu da, bir anlaşma ile olur. Şöyle ki: Müslümanların başkanı veya vekili gayri müslimlerin ileri gelenlerini bir araya getirerek: "İslam devletinin hükümlerine itaat etmek ve devlete cizye vermek şartıyla bu diyarda kalmanıza müsaade ediyoruz" demeleriyle zimmet akdi yapılmış olur. Ondan sonra islam devletine itaat etmekle mükelleftirler.

Zimmilerin, İslam ahkamına itaat etmekle mükellef oldukları şeyler, insan haklarıyla ilgili muamelat, cinayet, zina ve hırsızlık gibi kendilerinde yasak olan esaslardır. Fakat kendi dinlerinde mübah olan içki v.s. gibi şeylere devlet müdahale etmez.

Zimmet akdi yapıldıktan sonra devlet, onların haklarını müdafaa etmekle yükümlüdür. Eskiden yaptıkları mabedlerine dokunulmaz. Fakat yeni mabed

yapmalarına müsaade edilmez. Zimminin: İslam dini, Kuranı Kerim ve Peygamber (sav)'in aleyhinde alenen propaganda yapmalarına ve küfr etmelerine imkan verilmez.

SORU 850 -Zimmi'yi biraz daha açıklar mısınız?

CEVAP: Zimmi, İslam hakimiyeti altında yaşamak için kendisiyle anlaşma yapılmış olan gayri müslimdir. Böyle bir kimsenin hayatı,namusu, malı ve kendisine ait olan her şeyin korunması İslam devletine aittir. Zimmilerle yapılan anlaşma devlet başkanı veya vekili tarafından yürütülür. Bu anlaşma iki şart üzerinde yapılır:

1- Müslüman olmayan kimseler; muamelat hususunda İslam devletine itaat etmek için taahhütte bulunacaklar.

2- İbadet sayılan zekat, Müslümanlardan alındığı gibi, gayri müslimlerin de cizye diye isimlendirilen vergiyi ödemeyi kabullenmeleridir.

Buhari'den sabit olduğu gibi el Muğire bin Şu'be, Nihavend savaşında Müslüman olmayanlara şöyle dedi: "Yalnız Allah'a ibadet edinceye veya cizye verinceye kadar sizinle savaş etmekle emrolunduk."

Anlaşma yapıldığı takdirde hiçbir suretle kendilerine dokunulmaz.

Hz. Ali buyuruyor ki: "Gayri müslimlerin cizye vermelerinden gaye, can ve mallarının bizim can ve malımız gibi masum olmasıdır."

Müslümanlara tatbik edilen kanun ve nizam, iki yönden gayri müslimlere de tatbik edilecektir.

1- Ekonomi ve mali işlerde Müslümanlara tatbik edilen kanun, gayri müslimlere de tatbik edilir. Mesela: Riba, Müslümanlar için yasak olduğu gibi gayri müslimler için de yasaktır.

2- Müslümanlara uygulanan ceza; gayri müslimlere de uygulanır. Fakat inanç, ibadet, evlenme ve boşanma gibi hallerde tamamıyle serbesttir.

SORU 851 -Müslüman olmayan bir yabancı, turist veya görevli olarak Müslüman bir devlete girebilir mi?

CEVAP: Müslüman olmayan yabancının, geçici olarak pasaport veya anlaşmaya dayanarak nüfus cüzdanıyla Müslüman bir ülkeye girmesinde dinen bir sakınca yoktur. İslam'ın yüceliğini anlaması için kendisine karşı iyi davranmak ve yardımcı olmak gerekir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Müşriklerden biri aman dileyerek sana gelirse, ona aman ver ki Allah'ın sözünü dinleyebilsin".

İslam toprağına girdikten sonra canı, malı ve her şeyi korunacaktır. Ancak

mevcut kanunların hududunu aşarsa o zaman gereği ne ise yapılacaktır. İbn Kudame şöyle diyor: "Müslüman olmayan bir yabancı, İslam ülkesinde malını bir Müslüman veya bir zimmiye bırakırsa, malını kendisine geri vermek icabeder. Hatta memleketine dönse de bu mal, kendisine herhangi bir vesile ile ulaştırılacaktır".

SORU 852 -İslam dininin savaşa ve gayri müslimleri yok etmeye önem veren bir din olduğu söyleniyor. Bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: İslam dini, gerçekten savaşa ehemmiyet verip, ona katılmanın farz ve bu yolda can veren kimsenin şehid olup makamının çok yüksek olduğunu beyan ediyor. Cenabı Hak şöyle buyuruyor:

"Allah yolunda savaşın, bilin ki Allah herhalde her şeyi işitir ve bilir".

Diğer bir ayette de şöyle buyuruyor:

"Allah (yolunda O'nun) için nasıl gerekiyorsa öylece cihad edin".

Müslümanların durumu zayıf olur veya Müslüman bir şehir veya bir ülke düşmanın saldırısına maruz kalırsa, orada mevcut olan tüm Müslümanlara cihad farzı ayn olur. Yoksa, farzı kifayedir. Allah yolunda şehid düşen kimsenin durumu başkasına benzemez, ölmüş ise de alemi berzahda yüksek bir hayatı vardır.

Ehli küfre karşı verilen savaştan kaçmak helak edici yedi günahdan biridir. Durum böyle olmakla beraber gayri müslimleri imha etmek için hiçbir emir olmadığı gibi böyle bir emare de yoktur. Kur'an ve Peygamber'in hadisi meydandadır. Bunun en büyük şahidi; tarih boyunca hürriyet içerisinde Filistin, Şam, Mısır, Irak ve Anadolu gibi İslam vatanında zimmi ve gayri müslimlerin yaşamasıdır. İslam dini yıkım sayılan savaşı sevmez. Zaruret olmazsa ona başvurmak istemez. Peygamber (sav): "Düşmanla savaşmayı temenni etmeyiniz, Allah'ın ihsanını dileyiniz. Ama onunla (düşmanla) karşılaşırsanız sabrediniz" buyurmuştur.

Barış İslam'da bir kaide, savaş bir istisnadır. Ancak şu iki halden birisi mevcut olduğu zaman savaş ilan edilir:

1- Can, namus, mal ve vatanı müdafaa etmek, yani bunlar düşmanın hücumuna maruz kaldıkları zaman onları savunmak için savaş ilan edilir. Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor:

"Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşınız. Fakat haddi aşmayınız. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez".

2- İslamı müdafaa etmek, ani düşman, İslam davetine engel olursa onunla savaş ilan edilir.

Peygamber (sav) hiçbir zaman kafirlere karşı İslamı tebliğ ve davet etmeden savaşmamıştır. Bunun için Kayser, Kisra, Mükavkis, Necaşi ve doğu ve batıdaki Arap krallarına mektuplar yazarak onları İslam'a davet etti. Bunlardan İslam'ı kabul eden olduğu gibi etmeyen de olmuştu.

SORU 853 -Pasaport veya mektup ile bir gayri müslimin İslam diyarına girmesinde beis var mıdır?

CEVAP: Müslüman olmayan bir ülkeden bir gayri müslimin İslam diyarına izinle girmesinde beis yoktur. Bu yolda İslam diyarına giren gayri müslimler, fıkıh kitaplarında "Müste'men diye zikr edilir. Müste'men olan kimsenin malı, canı ve her şeyi korunmalıdır. Yerli vatandaşlara gösterilen muamele ne ise ona da gösterilecektir. Yabancı bir ülkeden gelen elçi de müste'men gibidir. Nizamı bozmadığı müddetçe müste'men gibi dokunulmazlığı vardır. Peygamber (sav) Müseyleme tarafından gelen elçilere: "Elçilerin öldürülmemesi meselesi olmasaydı sizin boynunuzu vuracaktım" buyurmuştur (Ebü Dayud).

SORU 854 -Bir gayrı müslime borçlu olan kimse, zamanında borcunu ödeyemez, bilahare onu vermek isteyip de alacaklı ölmüş ise borçlu ne yapmalıdır?

CEVAP: Alacaklı gayri müslim de olsa öldüğü takdirde mirası varislerine intikal ettiğinden, borçlu borcunu onlara verdiği takdirde mesuliyetten kurtulmuş olur. Şayet varisi yoksa veya yer değıştirdikieri için nerede olduklarını bilmezse; borcunu eda etmek maksadıyla onun namına borç miktarını fakirlere tasadduk eder.

SORU 855 -Hıristiyan ve yahudilerin yemeklerini yemek caiz mi?

CEVAP: Hıristiyan ve yahudilerin pişirdikleri yemeğin, kesin olarak pis olduğu biliniyorsa onu yemek caiz değildir. Durumu bilinmiyorsa yenmesinde beis yoktur. Kur'an-ı Kerim bu hususta şöyle buyuruyor: "Kendilerine kitap verilmiş olanların yemekleri sizin için helaldir". Fakat ehli kitap olmayan kafirlerin yemekleri haram olmamakla beraber onu yemek mekruhtur.

SORU 856 -Gayri müslimi misafir etmek caiz midir?

CEVAP: Gayri müslimi misafir edip iltifat etmekte beis olmadığı gibi, evinde misafir kalmakta da beis yoktur. Hatta İslam'ı anlatabilmek için gerekiyorsa

gayri müslimlerde misafir kalmak vacib olur.

SORU 857 -Müslüman olmayan bir hastanın ziyaretine gidip halini sormak caiz midir?

CEVAP: Müslüman olmayan bir hastanın ziyaretine gitmek caizdir, onda bir sakınca yoktur. Enes'den rivayet edildiğine göre Peygambere hizmet eden Yahudi bir genç vardı. Hastalandı, Peygamber (sav) onun halini sormaya gitti ve İslam'a davet etti: O da, Peygamberin davetine icabet ederek Müslüman oldu. Said bin Müseyyeb'den rivayet edilmiştir. Peygamber (sav) ölüm döşeğine düşen Müslüman olmayan amcası Ebu Talib'e gitti ve halini sordu. Yolculuktan dönen bir gayri müslime gidip "hoş geldin" demekte de beis yoktur.

CİZYE

SORU 858 -Cizye ne demektir?

CEVAP: İslam'ın hakimiyeti altında yaşayan gayri müslimlerin mal, namus ve canlarını korumak karşılığında devlete verdikleri bir çeşit vergidir. Cizyenin meşru'iyeti, Kur'an-ı Kerim, sünnet ve icmaı ümmet ile sabit olmuştur. Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "Kendilerine kitab verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dinini din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın".

Hazreti Peygamber (sav) de "Hecer" ahalisinden cizye aldı. Hazreti Ömer (ra) İran halkından cizye aldı.

İslam dini Müslümanlardan zekat alınmasını emrettiği gibi Müslüman olmayanlardan da cizye alınmasını emretti. Çünkü her iki cemaat da İslam bayrağı altında yaşıyor, İslam devleti, Müslümanları himaye ettiği gibi zimmileri de himaye ediyor.

SORU 859 -Cizyeyi biraz daha açıklar mısınız?

CEVAP: İslam dini, muhtaç olan kimselerin ihtiyaçlarını karşılamak ve maddi durumu iyi olan Müslümanları mallarından belirli bir nisbette zekat vermekle mükellef kıldığı gibi, İslam hakimiyeti altında yaşamayı kabullenen gayri müslimleri de cizye denen bir miktar vergi vermekle mükellef kılmıştır. Bu, senede bir defa verilir. Cizye verme hususunda bütün zimmi'ler müsavidir (eşittir). Yalnız fakir olan kimse oniki, orta halli olan kimse yirmidört ve zengin olan kimse kırksekiz dirhem verecektir. Kırksekiz dirhem yaklaşık olarak yüzelli gram gümüştür. Aslında zaman ve mekana göre bu nisbet değişebilir. Daha az alınabileceği gibi, daha fazla da alınabilir. Yalnız kadın, çocuk ve sadakaya muhtaç olan kimselerden cizye alınmaz.

İslam devleti, Müslüman olmayanlardan cizye aldığı takdirde onların can, namus ve mallarını korumakla mükelleftir. Hatta onları koruyacak güçte olmadığı takdirde onlardan cizye almayacaktır. Bunun için Şam cephesi emiri Ebu Ubeyde, gayri müslimlerden cizye aldıktan sonra Rumların büyük bir orduyla Müslümanlara karşı taarruza geçeceklerinin haberini aldı. Gayri müslimleri düşmandan koruyamayacağını sezince, Suriye'nin muhtelif şehirlerinde bulunan valilere, zimmilerden aldıkları cizyeyi geri vermelerini ve geri vermenin sebebini beyan etmeleri için tamim yazdırdı. Bunun üzerine gayri müslimler, Allah sizleri başımıza geri getirsin, sizi muzaffer kılsın

SORU 860 -Bazı müşteşrikler, İslam dini zimmilere -İslam devletinin hüküm sürdüğü yerde yaşayan gayri müslimlere- zulüm edip ezdiğini iddia ediyorlar. Bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: Bu iddia, birkaç yönden asılsızdır.

1-İslam dini, bütün insanların aslının bir olduğunu, bir anne ile bir babadan türeyip kardeş olduklarını beyan ediyor. Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "Ey insanlar biz sizleri bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi taife ve kabilelere ayırdık". Bu ifade, insanların birbirine karşı şefkatli ve merhametli olmalarını emreder. din ve dilleri bir olmasa da Ademoğullarına haksızlık edilmemesini ihsas ettirir.

2- İslam dini, inanmak hususunda herkesi hür bırakır, hiçbir surette kimsenin inancına müdahale etmez. Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "Dinde zorlama yoktur". Zaten zorlamanın faydası da yoktur. Zira Müslüman olmayanların Müslüman olmaları için zor kullanılsaydı nifak çoğalacaktı. Birçok kimse kalbden Müslüman görünürdü. Yalnız bir kimse Müslüman olursa İslam'ın icabı ne ise onu yapmaya mecburdur. Ve bunu yerine getirmek için çeşitli müeyyideler de getirmiştir.

İslam dini, aleme rahmet olduğu için Müslümanlar, Müslüman olmayanlara İslam dinini tebliğ edip ne olduğunu anlatmakla mükelleftirler.Kabul ederlerse ne ala, yoksa -Güçleri yeterse- Müslümanların zekat ve öşrü verdikleri gibi gayri müslimlerin de devlete cizye diye adlandırılan bir çeşit vergi vermeleri ve devlet nizamına bağlı kalarak düzenle oynamamaları istenilir. Bunu yaptıkları takdirde devletin himayesine girerler, Müslümanlar gibi mal, can ve

namuslarına asla dokunulmaz. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor:

"Bir kimse, bir zimmiye zulüm eder veya gücünden fazla kendisine cizye yüklerse ben onun hasmıyım." .

Cizye: Çocuk, kadın, papaz, haham, fakir, sakat ve akli müvazenesi yerinde olmayan kimselerden alınmaz.

3- Bin yıldan fazla İslam devletinin hüküm sürdüğü yerlerde bulunan gayri müslimler, hür ve serbest olarak yaşadılar. Kimse onlara dokunmadı. İslam devleti dileseydi, bir tek gayrimüslim bırakmazdı.

Ama İslam devleti, İslam dininin emrine uyarak mal ve canlarına dokunmadığı gibi, din ve mabedlerine de dokunmadı ve Müslümanlardan farksız olarak yaşamalarına müsaade etti. Kudüs, Şam, Kahire ve İstanbul gibi Müslüman şehirlerde yaşayan gayri müslimler ile mabedleri söylediklerimizin bariz belgeleridir.

SORU 861 -Avrupa veya ülke dışında bir yerden haksız yere alınan ve pişmanlık sonucu iadesi düşünülür de adresin bilinmemesi dolayısıyla yerine verilme imkanı olmayan paraya ne yapılmalı?

CEVAP: Küfür diyarında bulunan bir Müslümanın, Müslümanlardan bir şey gasb etmesi veya çalması haram olduğu gibi, Müslüman olmayanlardan da gasb etmesi veya çalması haramdır. Gaflet ve cehalet etkisi altında kalarak bu işi yapan kimsenin mutlaka onu gayri müslimlere iade etmesi icab eder. Sahibi belli değil veya ölmüş ve varisi kalmamış ise onun vebalinden kurtulmak için fakirlere veya ammeye hizmet eden bir müesseseye vermesi gerekir. Çünkü gayri meşru bir yoldan kazanılan malın sahibi belli olmadıktan sonra onun vebalinden kurtulmak için tasadduk edilmesi gerekir.

SORU 862 -Müslüman olan kimse, gayri müslim bir kimse için ayağa kalkıp ikram edebilir mi?

CEVAP: Müslüman olan kimse, gayri müslim olan kimseye iltifat edip ikram edebilir. Halini sorabilir, kendisiyle sohbet edebilir. Zaten İslamiyet'i gayri müslimlere tebliğ etmek için onlarla teşriki mesai etmek icabeder. Hatta kendisine İslamiyeti sevdirmek için ziyafet verip, ikram edip, yanına geldiği zaman ayağa kalkmakta beis yoktur. Fakat Müslüman olmayacağı kesinlikle biliniyorsa kendisine saygı göstererek ayağa kalkmak doğru değildir.

SORU 863 -Müslüman olmayan kimse ile tokalaşmak caiz midir?

CEVAP: Müslüman olmayan kimse ile alış-veriş yapıp, onlarla teşriki mesai etmek caizdir. Çünkü daha önce açıkladığımız gibi her Müslüman İslam'ı tebliğ etmekle mükelleftir. İslam'ı, Müslüman olmayan kimseye tebliğ edebilmek için kendisine yaklaşmak, kendisiyle güzel güzel sohbet etmek gerekir. Bunu yapabilmek için de adabı muaşerete riayet etmek icabeder. Merhaba deyip tokalaşmak, adabı muaşeretten olduğuna göre, onu yapmak zorunluluğu vardır. Binaenaleyh gayri müslim kimse ile tokalaşmakta sakınca yoktur.

DARU'L İSLAM VE DARU'L HARB

SORU 864 -Darü'l İslam ve Darü'l Harb ne demektir?

CEVAP: Yüce İslam dinine göre yer küresi ikiye ayrılır:

1- Darü'l İslam,

2- Darü'l harb veya Darü'l küfr.

Darü'l İslam: Müslümanların feth ettikleri veya ahalisi kendi

isteğiyle Müslüman olmuş olan yerdir. Darü'l harb ise İslam

hakimiyyeti altına girmeyen yerdir. Darü'l İslam'ın darü'l harba dönüp dönmeyeceği hususunda ihtilaf vardır. Şafii mezhebine göre İslam hakimiyeti altına bir defa giren bir ülke artık hiçbir surette darü'l harb olamaz. Ebedi olarak İslam diyarı kalır. Buna göre daha önce Endülüs, Filistin, Rusya 'nın bir kısmı ve Çin gibi Müslümanların eline geçmiş ve bugün istilaya uğramış olan Müslüman toprakları İslam toprağı sayılır. Müslümanlar bunları geri almak için çalışmadıklarından dolayı Allah'ın indinde sorumludurlar.

Hanefi mezhebine göre ise darü'l İslam, darü'l harbe dönüşebilir. Şöyle ki: Ebu Yusuf ile Muhammed'e göre, bir İslam ülkesi içinde İslam ahkamı tatbik edilmezse daru'l harbe döner. İmamı Azam'a göre ise bir İslam ülkesinin darü'l harbe dönüşebilmesi için üç şartın bir arada bulunması gerekir. Bu şartlar şunlardır:

1- Darü'l harb ile bitişik olması,

2- İçinde İslam ahkamının tatbik edilmemesi,

3- Ahalisinin emniyet ve güvenliklerinin kalmamasıdır. Daha önce darü'l İslam olan bir ülke şayet darü'l harb ile bitişik olmazsa veya orada İslam ahkamı tatbik edilirse ya da ahalinin emniyyeti varsa darü'l İslam olarak devam eder.

SORU 865 -Darü'l İslam ile darü'l harb arasında ne fark vardır. Bu konudaki hükümler nelerdir?

CEVAP: Darü'l harbde zina eden, hırsızlık yapan, içki içen ve kasden birisini öldüren kimse günahkar olur ve İslam diyarına gelse de hakkında had ve kısas cezaları uygulanmaz. Ayrıca İmam Ebu Hanife ile Muhammed'e göre bir Müslüman, darü'l harbde gayri müslimlerden faiz alsa ve galib geleceğini bilmek şartıyla kumar oynasa da günahkar olmaz. Fakat Ebu Yusuf'a göre faiz ve kumar her yerde haramdır.

Şafii mezhebine göre de faiz ve kumar her yerde haramdır. Bu hususta darü'l İslam ile darü'l küfür arasında fark yoktur. Bir memleketin darü'l harb olması, Cuma ve Bayram namazına mani değildir.

SORU 866 -İmamı Azam ile İmam Muhammed'e göre darü'l harbde gayri müslimlerden faiz almak caiz olduğuna göre; onlardan bir şey çalmak veya onlara ait bir şey görürlerse onu gizlemek caiz midir?

CEVAP: Pasaport almak suretiyle veya başka bir yol ile darü'l harbde bulunan bir Müslümanın, gayri müslimlerden bir şey çalması veya onlara hiyanet etmesi caiz değildir. Onlardan miz almanın caiz olmasının sebebi; onlara göre bunun normal oluşudur. Hülasa İslam'ı ve Müslümanları lekeleyecek hırsızlık ve aldatmak gibi şeyleri yapmak haramdır.

SORU 867 -Bugün Batı Avrupa'da milyonlarca Müslümanın yaşadığı göz önüne alınarak ve birçok ülkede de Müslümanların din hürriyetine sahip olduklarını da unutmadan Hollanda, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerin "Darü'l Harp" veya "Darü'l Küfür" tarifine girdikleri söylenebilir mi?

CEVAP: Batı Ayrupa'da milyonlarca Müslüman bulunsa da yine Darü'l İslam değil, Darü'l Harp'dir. Darü'l Harp demek, ahalisinin çoğu Müslüman olmayıp İslam nizamı i1e idare edilmeyen ülkedir. Batı Avrupa Müslüman ülkelerle barış halinde yaşayıp dostluk eliyli uzatsa ve içinde bir çok Müslüman yaşasa da İslam hakimiyeti altında olmadığına göre oraya darü'l İslam denilemez.

AVRUPA BANKALARINA PARA YATIRMAK

SORU 868 -Batı Avrupa bankaları Müslümanlardan topladıkları paraları da gayri müslimlerin parasına katmakta ve bu paralar faizle borç verildiğinde Müslümanlara da verilmektedir. Diğer bir ifade ile bu çeşit faiz müesseseleri yalnız gayri müslimlere çalışmamaktır. Bu sebeple Avrupa bankalarında para tutmak (faiz alınsın alınmasın) caiz midir?

CEVAP: Avrupadaki bankalarda toplanan para, kimin parası olursa olsun, birbirine karıştırıldıktan sonra banka sahibinin zimmetine geçer ve onun malı olur. Bunun için Müslümanların paraları gayri müslimlere verildiği gibi Müslümanlara faizle verilir, denilemez. Bununla beraber biz Müslümanlara paralarını Avrupa bankalarına yatırsınlar diye tavsiye etmeyiz. Zira İmam Azam ile İmam Muhammed'e göre yatıranlar faizini alabilirlerse de Ebu Yusuf ile diğer imamlara göre alamazlar.

SORU 869 -Avrupa'da yaşayan bir Müslüman için Müslümanların bir bankası veya bir finans müessesesi mevcut iken gayri müslimlerin bankalarını tasarruf için kullanmak, İslam'a uygun mudur?

CEVAP: Avrupa'da Müslümanların bir bankası, veya bir finans müessesi varsa Müslümanların paralarını ona yatırmalarını tavsiye ediyoruz. En azından Müslüman olmayan kimselerin bankalarına yatırılmış paraların faizini almaktan doğan şüphe ve ihtilaftan kurtulmuş olurlar.

SORU 870 -Darü'l Harb, darü'l İslam'a ve darü'l İslam, darü'l Harb'e nasıl dönüşür?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre, darü'l İslam, darü'l Harb'e dönüşebilir. Yalnız Hanefi alimleri dönüş şartlarında ihtilaf etmişlerdir:

İmameyne göre bir İslam ülkesine küfür düzeni hakim olduğu takdirde darü'l harbe döner. İmamı Azam'a göre, bir İslam ülkesinin darü'l harbe dönüşmesi için üç şart vardır; üçü bir arada bulunduklarında (Allah korusun) o vasıf ile vasıflanır (darü'l Harbe dönüşür). Bu şartlar şunlardır:

1- Darü'l Harb ile bitişik olması,

2- İçinde İslam ahkamının tatbik edilmemesi,

3- Ahalisinin emniyet ve güvenliklerinin kalmaması. Cuma ve Bayram namazlarının hükmü, hiçbir mezhebe göre değişmez. Yani, mesela: Cuma namazının bir takım şartları vardır, o şartlar oluştuktan sonra, onun farziyeti terettüp eder. Yer ister darü'l İslam olsun, ister darü'l Harb olsun, hiç fark etmez. Şafii mezhebinde Cuma böyle olduğu gibi, her şey böyledir. Yani hiçbir hüküm değişmez. Ama Hanefi mezhebine göre bazı hükümler değişir; bunlar şunlardır:

1- Darü'l Harpte içki, zina, hırsızlık gibi haddi gerektiren bir günah veya kısası gerektiren bir katil cinayeti işleyen bir kimse, darü'l İslam'a döndüğünde, Şafii'ye göre ceza ne ise uygulanacaktır, Hanefi mezhebinde ise uygulanmayacaktır,

2- Bir kimse, darü'l harpte ribevi (faizli) bir akitte bulunsa, İmamı Ebu Hanefiy Muhammed'e göre caizdir, İmamı Şafii ile Ebu Yusuf'a göre caiz değildir.

3- Bir kimse Müslüman olup darü'l Harpten çıkarak İslam diyarına hicret ederse, zevcesi orada kaldığı takdirde, Hanefi'ye göre boşanır; Şafii'ye göre ise boşanmaz,

4- Bir kimse darü'l Harpte Müslüman olur, mal ve servetini bırakarak İslam diyarına hicret eder; bilahare, Müslümanlar darü'l Harp olan o ülkeyi istila ederek malını alsalar, Hanefi'ye göre malı ganimet olur. Şafii'ye göre ise malı ma'sundur; kendisine iade etmeleri gerekir.

5- Bir kimse, darü'l Harpte Müslüman olur ve orada kalırsa, bir müslim bir zimmi tarafından amden öldürülürse, Şafii'ye göre kısas gerekir. Hanefi mezhebinde ise günahkar da olsa kısas gerekmez.

6- Kafirler Müslümanlara karşı harp ilan edip mallarını ganimet olarak alsalar; sonra Müslümanlar güçlenip o ganimeti tekrar geri elde etseler, Hanefi mezhebine göre ganimet olarak dağıtılacaktır. Şafii'ye göre sahiplerine iade edilecektir.

SORU 871 -Faiz ve İslam'ın kabul etmediği kazanç ile İslami çocuk kreşi ve özel okullar gibi hayır müesseseleri açmak ve burs vermek caiz midir?

CEVAP: Faiz ve İslam'ın kabul etmediği kazancı yemek veya aile efradına yedirmek haramdır. İbn Abbas (ra) diyor ki: "Ey insanlar! Yeryüzünde bulunan gıdaların helal ve hoş olanlarından yiyiniz". mealindeki ayet-i kerimeyi okudum. Bunun üzerine Sa'd bin Ebi Vakkas ayağa kalktı ve "Ey Allah'ın Resulü! Duamın kabulü için dua et..." dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav): "Yiyeceğini helal kıl, duan kabul olunacaktır." "Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir kul haram bir lokma midesine indirirse kırk güne kadar (Allah duasını) kabul etmez."

İslam'ın faiz meselesine nasıl baktığı malumdur. Faiz ile ve İslam'ın kabul etmediği yollarla elde edilen kazanç haramdır. Ancak bilerek veya bilmeyerek zamanında meşru olmayan bir yolla elde edilen kazancı kimden elde edildiği

belli ise, bu kazancın esas sahibine iadesi gerekmektedir. Belli değil ve İslamı bir idare varsa o kazancı idarenin meşru tasarrufuna tevdi etmek, kreş gibi bir hayır müessesesine verilerek mesuliyetten kurtulmak gerekmektedir.

İSLAM'IN GAYRİ MÜSLİMLERE KARŞI TAVRI

SORU 872 -Gayri müslimlere karşı İslam dininin tutumu nedir?

CEVAP: Yüce İslam dini insana büyük değer vermektedir. İnanan ve inanmayan herkes için şefkat kanadını açmış, mü'min ile kafir arasında ayırım yapmadan bütün insanların aziz ve yeryüzünde halife olduğunu ve hepsinin Hz. Adem (s) ile Havva'dan türediklerini, tanışıp aralarındaki bağları kuvvetlendirmek için onları bölük bölük olarak yarattığını beyan etmektedir. Mü'min olsun olmasın herkese, hatta her canlı mahluka iyilik yapmak için teşvik etmektedir. Peygamber (sav) buyuruyor:

"Her canlı yaratığa iyilik etmekte sevab vardır." Ayeti Kerime de şöyle buyuruyor:

"Din için sizinle savaş etmeyen ve yurtlarınızdan sizleri çıkarmayan kimselere iyilik ve ihsan etmenizden, onlara adaletli davranmanızdan Allah (c.c) sizleri menetmez. Şüphesiz Allah adil davrananları sever."

Peygamber (sav) buyuruyor ki, üç çeşit komşu vardır: Bir hakkı olan komşu (hakkı en az olan komşu budur), iki hakkı olan komşu ve üç hakkı olan komşu. Bir hakkı olan komşu Müslüman olmayan komşudur. İki hakkı olan komşu, Müslüman olan komşudur. Bir hak İslam'ın, diğer hak da komşuluğundur. Üç hakkı olan komşu ise; komşu, Müslüman ve akraba olan kimsedir. Bir hak İslam'ın, bir hak komşuluğun, diğer bir hak ise akrabalığın hakkıdır (Bezzar ve Ebu Na'im).

Görüldüğü gibi insan, Müslüman olmasa da muhteremdir. Hakkına tecavüz etmek şöyle dursun kendisine yardım edip iyilik etmek ve kalblerini rencide edecek söz ve davranışlardan son derece uzak kalmak lazımdır.

İslam dini, hakimiyeti altında yaşayan gayri müslimlere büyük bir hak ve geniş bir hürriyet tanıyor. Şöyle ki:

1- İnanç ve ibadetlerinde hürdürler. Diledikleri gibi ibadet edebilirler. Haç ve mabedlerine dokunulmaz. Peygamber (sav) "Onları ibadetleriyle başbaşa bırakınız" buyuruyor. Hatta Müslüman bir kimsenin karısı gayri müslim olursa kiliseye ve havraya gidebilir. Kocası onu menedemez. Gerekirse onu korumak için kiliseye kadar kendisiyle birlikte gidebilir.

2- Dinimizce, domuz gibi, haram olan şey, onlar için helal olduğu takdirde onlara dokunmamız caiz değildir.

3- Evlenmek, boşanmak ve nafaka gibi, ahval-i şahsiye meselelerinde serbesttirler.

4- İslam dini, akıl ve mantık çerçevesi dahilinde onlara münazara hakkını veriyor. Onlarla münazara yaparken onları rencide edecek söz ve davranışlardan sakınmak lazımdır. Cenabı Allah şöyle buyuruyor: "Ehli kitapla ancak en güzel yoldan mücadele edin".

5- Hıristiyan ve yahudilerin yemeklerini yemeyi ve kadınlarıyla evlenmeyi mübah kılmış. Yüce Allah bu hususta şöyle buyuruyor:

"Bugün size temiz ve iyi şeyler helal kılınmıştır. Kendilerine kitap verilen (yahudi, hıristiyan v.b. nin) yiyeceği size helaldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helaldir. Mü'min kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlar da namuslu olmak, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere mihirlerini vermeniz şartıyla size helaldir".

6- Onların ziyaretlerine gitmek ve hastalarının halini sormak mübahtır.

7- Müslümanlarla alış-veriş mübah olduğu gibi, gayri müslimlerle

alış-veriş de mübahtır.

8- Kurban kesilirse komşulara ikram etmek sünnet olduğundan, gayri müslim komşulara da ikram edilebilir.

9- Müslüman olmayan kimseye hediye vermek ve ondan hediye almak da caizdir. Çünkü Mekkei Mükerreme fethedilmeden önce Mekke"de büyük bir kıtlık başgösterdi. Bunun üzerine Peygamber (sav) Mekke fakirlerine dağıtılmak üzere beşyüz altın gönderdi.

SORU 873 -Müslüman bir hükümet, Müslüman olmayan kimseleri vatandaş olarak kabul edip onlarla anlaşma akdini yaparsa, onlara karşı hükümetin görevi nedir?

CEVAP: Müslüman bir hükümetin Müslüman olmayan kimseleri vatandaş olarak kabul edip onlarla anlaşma akdini yapsa, onlara karşı hükümetin birinci görevi; can, namus ve mallarını, olabilecek tecavüzlerden korumaktır. Hazreti Ali (k.v.) buyuruyor: "Cizye - İslam vergisi- vermelerinden en büyük gaye; mal ve kanlarının bizim mal ve kanımız gibi olmasıdır."

Hz. Ömer (ra), ölüm hastalığında iken, ondan sonra Halife olacak kimseye şöyle vasiyet etti: "Müslümanların himayesi altında bulunan gayri müslimlere verilen ahdi yerine getirip onları korumalıdır".

SORU 874 -Müslüman bir devlet diğer Müslüman bir devlete karşı İslam hukukuna göre savaş ilan edebilir mi?

CEVAP: Bir Müslümanın diger bir Müslümana karşı silah kullanması caiz olmadığı gibi, bir İslam devleti de diğer bir İslam devletine karşı silah kullanamaz. Böyle bir savaşta öldüren ve öldürülen kimseler cehennemliktir. Ancak bir ülke, İslam devletine karşı gelip isyan ederse onu tekrar Allah'ın emrine döndürmek için onunla savaşmakta beis yoktur.

İslam devletinin safında savaşan kimse sorumlu değildir. Ama isyan çıkaranlar, Allah'ın nezdinde mesuldürler.

SORU 875 -Hollanda'da gayri müslimle evli ve çocuklu hıristiyan bir kadın, koca ve çocuklarıyla beraber yaşamasını sürdürmek şartıyla Müslüman olmak istiyor. Gayri müslim kocasını terketmeden böyle bir kadının Müslüman olması caiz midir?

CEVAP: Bir kimse, islamın bütün ahkamını kabul edip, kelimei tevhidi getirirse Müslüman olmuş olur. Ancak erkek olduğu takdirde eşi yahudi veya hıristiyan ise Müslüman olmazsa da onunla beraber hayatını sürdürebilecektir. Mecusi veya Putperest ise, Müslüman olmadığı takdirde onu bırakmak zorundadır. Aksi takdirde Müslümanlığı kabul edilmekle beraber zani sayılır. Hayatı boyunca zani olarak yaşayan kimsenin vebalinin ne kadar büyük olduğu malumdur.

Kadın ise, gayri müslim bir kimse ile evli olduğu takdirde, erkeğin dini ne olursa olsun mutlak surette onu bırakmak zorundadır. Hiçbir surette onunla yaşaması caiz değildir. Bu husus için hiçbir fetva yoktur. Bununla beraber, böyle bir kadın, "Müslüman olmayan kocamla birlikte yaşamak suretiyle Müslüman olabilirim, ben çocuklarımı ve evimi bırakamam. Fetva varsa Müslüman olurum, yoksa olmam" dese hayatı boyunca zaniye de olsa, küfürden kurtulması için Müslüman olmasını tavsiye etmek lazımdır.

SORU 876 -Müslüman olmayan memleketlerde gayri müslim bir devletin himayesi altında yaşamak caiz midir?

CEVAP: Müslüman olmayan memleketlerde gayri müslim hakimin hükmü altında yaşamakta beis yoktur. Ancak şe'airi İslamiyeye ve ibadetlerimize engel olunduğu takdirde islam ülkesine göç etmek icabeder. İmam Remli'ye: "İspanya'nın Erğun ilinde hıristiyan hükümdarının hakimiyeti altında yaşayıp Müslüman olmayan hükümete vergi veren Müslümanların hicret etmeleri lazım gelir mi?" diye sorulduğunda şöyle cevap verdi: "İbadet ve taatlerini serbestçe yapabildikleri takdirde hicret etmeleri caiz değildir. Çünkü orada kaldıkları takdirde başkasının islam dinine girmelerine vesile olabilirler".

ÇEŞİTLİ MESELELER

CiNSEL MESELELER

SORU 877 -İslam dininde zinanın durumu nasıldır?

CEVAP: İslam dininde zina büyük günahlardan biridir. Ahirette büyük cezası olduğu gibi, dünyada ağır müeyyidesı vardır. Zina eden bekar ise ceza olarak yüz değnek vurulur. Evlenmiş ise recm suretiyle idam edilir. Bunun için Kur'an-ı Kerim, "zinaya yaklaşmayınız. Çünkü o çok çirkin bir şey ve kötü bir yoldur". buyurur.

Cahiliyet döneminde iki çeşit zina vardı:

1- Evlenme suretinde zina,

2- Evlenme olmadan vaki olan zinadır.

Birincisi, bir kadın bir anda nafaka ve ihtiyacını karşılamak

üzere birkaç erkekle anlaşma yapardı. Ve hepsinin karısı sayılırdı. Hamile kalıp doğum yaparsa kocalarına haber gönderir ve yanında toplanırlardı. Sonra onlara siz durumu biliyorsunuz, bu çocuk falanın yavrusudur, der ve çocuğu ona nisbet ederdi.

İkincisi ise, daha fazla cariyeler bu tip zina yaparlardı. Bu da

iki çeşitti:

1- Bazı efendiler, yanlarında bulunan cariyelerinden her ay için külliyetli miktar mal istiyorlardı. Bunlar da ancak zina yoluyla bu malı kazanmak mümkün olur diyerek zinada bulunurlardı.

2- Bazı efendiler, cariyelerini belli evlerde oturtur ve fuhşa işaret olmak için bayraklar astırırlardı. Ve bu yol ile para kazanırlardı. Bunu yapmayan cariye de işkenceye maruz kalırdı. Münafıkların lideri Abdullah bin Übey bu yolda altı cariye kullanırdı. Allah şöyle buyuruyor: "Kaçınmak istedikleri halde cariyelerinizi zinaya zorlamayınız". Yirminci asrın cahiliyyeti ilk cahiliyyete ne kadar benziyor! Hatta bugün dünyanın her yerinde kanunların himayesi

altında zina daha yaygın bir haldedir.

SORU 878 -Erkek'in erkekle cinsi ilişki kurması zina sayılır mı?

CEVAP: Erkeğin erkekle cinsi ilişki kurması büyük günahlardan biridir. Ahlak ve fıtrata ters düşen bir davranıştır. Bu feci cinayeti ilk işleyen Lut (s)'un kavmidir. Bir ülkede bu cinayet yaygın bir hale gelirse mutlaka orası Cenab-ı Hakk'ın gazabına uğrar. Çeşitli müsibet ve belalara maruz kalır. Peygamber (s) buyuruyor: "Bu cinsi sapıklığı yapanlar çoğalırlarsa, Allah Teala halkın üzerinden himayesini kaldırır, nerede helak olursa olsunlar mühimsemez". Buna zina denilmez. Livata denilir. Zinadan büyük olmazsa aşağı değildir. Peygamber (sav) "Lut kavminin yaptığını yapan kimse mel'undur" buyurdu ve bunu üç defa tekrar etti. Livata'nın cezası hakkında ihtilaf vardır. Kimi cezası idam, kimi zina cezası, kimi de tazirdir diyor.

SORU 879 -Bir kimse zevcesinin dübüründen münasebette bulunsa ne lazım gelir?

CEVAP: Zevceye arkasından yaklaşmak büyük günahlardandır. Peygamber (sav): "Allah bir kadının dübüründen münasebette bulunana rahmet nazarıyla bakmaz" buyuruyor.

SORU 880 -İstimna -insanın kendini el ile tatmin etmesi caiz midir?

CEVAP: İstimna, ahlak ve terbiyeye aykırıdır. Hanefi, Şafii ve Maliki mezheblerine göre haramdır. Hanbeli mezhebinde ise zina korkusu olmazsa istimna etmek haramdır. Zina korkusu varsa ona düşmemek için mübahtır. Şafii ve Maliki mezhebinde zevcenin eliyle istimna etmesinde beis yoktur.

SORU 881 -Bir hayvan ile birleşmek dinen nasıldır?

CEVAP: Hayvan ile birleşmek kesin olarak haramdır. Bu hususta icma vardır. Ancak cezası hususunda ihtilaf vardır: Şafii, Hanefi ve Maliki mezhebinde racih kavle göre cezası tazirdir. Yani hakim hangi cezayı uygun görüyorsa onu uyguluyacaktır. Yalnız bu ceza zina cezası kadar olmayacaktır. İmam Şafii'nin bir kavline göre cezası idamdır.

YİYECEKLERLE İLGİLİ MESELELER

SORU 882 -Helal ve haram olan hayvanların bazılarını açıklar mısınız?

CEVAP: Haram olan hayvanları üç kısıma ayırmak mümkündür.

1- Başkasına saldırıp azı dişleriyle parçalayarak kendisini müdafaa eden domuz, kaplan, aslan, ayı, kurt, fil, pars, kedi, maymun ve köpek gibi dört ayaklı hayvanlar.

2- Tırnaklarıyla kendini müdafaa edip zayıf olan hayvanları avlayan kartal, akbaba, atmaca, karga ve şahin gibi hayvanlarla leş yiyen kuşlar.

3- Tiksindirip nefret veren ve kötü olarak bilinen yılan, akrep, böcek, fare gibi yer haşereleridir. Bunlardan başka hayvanlar mübah sayılırlar. Ancak bazılarının hakkında ihtilaf vardır. Mesela Hanefi mezhebine göre, sırtlan, keler, tilki, at, kirpi gibi hayvanlar tahrimen mekruh ise de, Şafii mezhebine göre helaldir. Kırlangıç, tavus, hüdhüd, papağan ve baykuş gibi hayvanlar da Şafii'ye göre haram, Hanefi'ye göre helaldir.

SORU 883 -Su hayvanlarının hangisi helal hangisi haramdır?

CEVAP: Balık suretinde olmak şartıyla daima suda yaşayıp karada yaşaması mümkün olmayan hayvanların hepsi mübahtır. Diğerleri mübah değildir. Binaenaleyh, su aygırı ve deniz aslanı gibi hayvanlar balık suretinde olmadıkları için haramdır. Midye, istiridye, istakoz ve salyangoz da haramdır. Maalesef birçok kimse aldırış etmeden haram mı, helal mı sormadan yerler. Şafii mezhebine göre yalnız suda yaşayıp karada yaşaması mümkün olmayan deniz hayvanı balık suretinde olmasa da helaldir.

SORU 884 -Birçok ülkelerde bazı kimseler, mesela hükümeti protoste etmek için açlık grevini yapıp, ölünceye kadar yemek yemezler. İslam dininde açlık grevinin yeri var mıdır?

CEVAP: Hükümeti veya düzenini protesto etmek için açlık grevini yapıp ölüme sebebiyet vermek, intiharın bir çeşidi olup büyük bir vebaldir. Hatta domuz ve leş gibi haram şeyi zaruret halinde yemeyip ölüme sebebiyet vermek dahi günahtır.

SORU 885 -Gayri meşru servete sahip olan kimse bir ziyafet tertip ederse ziyafetine gitmek caiz midir?

CEVAP: Gayri meşru servete sahip olan kimse bir ziyafet tertip ederse bütün serveti gayri meşru olduğu takdirde ziyafetine gitmek kesin olarak haramdır. Fakat bir kısmı meşru bir kısmı gayrı meşru ise ziyafetine gitmek, haram olmasa da mekruhtur. Bazı ulemaya göre servetin çoğu haram olursa yine gitmek haramdır.

SORU 886 -Birisinde misafir olan kimse gelen misafirlere ev sahibinin yemeğinden ikram edebilir mi?

CEVAP: Birisinde misafir olan kimsenin gelen başka misafirlere ev sahibinin kesesinden yemek yedirmesi caiz değildir. Ancak onun dostluğuna güvenir ve yaptığı hareketin hoşuna gideceğini biliyorsa böyle bir şey yapmasında beis yoktur.

SORU 887 -Düğün yemeği için vaki olan davete icabet eden kimse, içki içmek gibi gayrı meşru şeylerin yapıldığını görürse ne yapması gerekir?

CEVAP: Düğün yemeği için vaki olan davete icabet eden kimse, içki içmek gibi günah işlendiğini görürse, şayet oturduğu sofrada içilirse veya alim ve salih kimse olduğundan dolayı Müslüman halk için örnek olursa orada kalması günahtır. Sofrasında olmazsa ve Müslümanlar için örnek sayılmıyorsa orada kalmasında beis yoktur. Şafii mezhebinde orada gayrı meşru hareket olursa mutlak surette herkes için haram olup orada kalmak caiz değildir. Düğün yemeğinde gayrı meşru hareket olmazsa davete icabet etmek Hanefi mezhebine göre sünnet, Şafii'ye göre mazeret olmazsa vaciptir.

SORU 888 -Bugün medeni denilen alemin her ülkesinde içki içmek bir adet ve ikram vesilesidir. Neden islam dini onu yasaklamıştir?

CEVAP: Bugün dünyanın dizginini elinde tutan medeni denilen alemin her ülkesinde içki içmenin adet ve ikram vesilesi olması, onun iyi ve faydalı olduğuna delalet etmez. Bilakis tıbben sabit olduğu gibi içki, insanın hayatına kasdeden, ruh ve bünyesini yıkan en büyük düşmandır. Bunun için Kur'an-ı Kerim ile hadisi nebeviyye, şiddetle onu yasaklayıp onu içen ile yapılışı için çalışan kimseleri lanetlemiştir. Onu içmek en büyük gaflettir.

İçki, insanı sarhoş edip akli dengesini bozan şeydir. Üzümden olduğu gibi, hurma, arpa, buğday, bal ve başka şeylerden de olabilir. Sekr, yani sarhoşluk veren şeyin çoğu haram olduğu gibi azı da haramdır. Bazı kimseler birayı hafif görerek mühimsemiyor ve içiyor. Halbuki bira ile şarap arasında fark yoktur.İmamı Azam'ın bu hususta değişik görüşü vardır. Fakat Cumhura göre ters düşmüştür. Her ikiside Allah'ın lanetine vesiledir. İçki üzerinde daha fazla durmak istemiyorum. Çünkü herkes içkinin zararları ve insanın sağlığına olan olumsuz etkilerini bilmektedir. Onu içen kimse ne dünya ve ne de ahirette kendini düşünmeyen gafil insandır.

SORU 889 -Bazı kimseler Hanefi mezhebinde nebiz'in mübah olduğunu yazıyorlar. Nebiz ne demektir?

CEVAP: Biraz kaynatılmış hurma suyudur. Tatlı olursa sekr vermediği için içilmesinde beis yoktur. Sekr veriyor ise haramdır.

SORU 890 -İçki satıp ticaretini yapmak caiz midir?

CEVAP: İçki içmek haram olduğu gibi, onu satıp ticaretini yapmak da haramdır. Bu hususta ihtilaf yoktur. Enes'den şöyle rivayet edilmiştir: Allah'ın Resulü, içki sebebiyle on kişiyi lanetlemiştir: Onu yapan, yaptıran, içen, taşıyan, kendisi için taşıtan,akilik yapan, satan, parasını yiyen, satan ve kendisi için satın alınan kimseler".

SORU 891 -Şarap fabrikasında çalışmak caiz midir?

CEVAP: İslam dini faiz, kumar ve fuhuş müesseselerinde çalışmayı yasakladığı gibi şarap fabrikasında çalışmayı da yasaklamıştır. Bu itibarla günaha girmek istemeyen kimse mutlaka böyle bir müessesede çalışmaktan sakınmalıdır.

SiGARA HARAM MIDIR

SORU 892 -Dünyanın her ülkesinde sigara veya tütün denilen şey içilmektedir. Helaldir diyen olduğu gibi haramdır diyen de vardır. Bu hususta siz ne dersiniz?

CEVAP: Sigara veya tütün denilen şey, asrı saadette ve müctehidler asrında olmadığı için hakkında ne ayet, ne hadis ve ne de müctehidlerin sözü vardır. Çünkü tütün 1070 miladi yılında ilk önce bir Fransız tarafından yetiştirilip ortaya çıkmıştır. Böyle olmakla beraber mutlaka cihan-şümül olan İslam dininde hükmü vardır. Onu Kur'an ve sünnetin ışığı altında beyan etmek için çaba göstermek lazımdır. Asrı saadette afyon denilen uyuşturucu madde de yoktu ve tanınmıyordu. Hakkında ne ayet ve ne de hadis vardır. Ama aklı izale edip sarhoş eden şarabı yasaklayan İslam dini mutlaka aklı izale etmekle beraber vücudu da uyuşturan afyonu da yasaklayacaktır. Bunun için ulema, afyonu yasaklayarak haram olduğunu beyan etmişlerdir. Sigara da çıktığı ve halk arasında yayıldığı zaman fukaha onun hükmünü ortaya çıkarmak için araştırmaya başladılar. Bu hususta birlik sağlanmadı ise de çoğu: Hakkında nass varid olmadığı için mübahtır demişlerdir. Hatta Şafii ulemasının bir kısmı: Zevce, sigara tiryakisi ise nafakası kocasına vacib olduğu gibi sigara parası da ona vaciptir, dediler. Meşhur ve Müceddid olarak bilinen Mevlana Halit zu'l Cenaheyn de sigara içiyordu. Haram olsaydı böyle salih bir kimse içmesine devam etmezdi. Ancak bir kimse için kesin olarak zararlı ise veya onu içen kimse fakir olup çocuklarını ve aile efradını fakr ve zaruret içerisinde bırakırsa, onların nafakalarını tütün ve sigaraya verirse haram olmasında şüphe yoktur.

SORU 893 -İstanbul'un bazı semtlerinde boza denilen bir çeşit meşrubat vardır, tehammür ettiği için haram olduğu söyleniyor. Bu hususta fıkhın hükmü nedir?

CEVAP: Boza, darı veya arpa hamurundan yapılan ekşimiş bir şuruptur. Sekr vermediği için haram sayılmaz. Şeyh Zekeriya al- Ensari, necis ve haramdır diyenlerin sözüne bakılmaz diyor.

İSLAM'DA CEZA KANUNLARI

SORU 894 -Hırsızlık çirkin bir şeydir. Fakat İslam dininin hırsızlık için getirdiği müeyyide çok ağır değil mi?

CEVAP: Hırsızlık, başkasının ter dökmek suretiyle kazandığı malını çalıp, kalbini yaralayan büyük bir hıyanet, vicdana sığmayan bir cinayettir. Bu cinayet, her asırda ve her yerde bulunmuş ve bulunmaktadır. Bunun için; yüce İslam dini, verilen ceza, yapılan işe uygun olsun diye bu insafsızlığı yapan kimse için ağır bir müeyyide getirip elinin kesilmesini emretmiştir. Bu müeyyide, uygulansaydı hırsızlık olayları en az düzeye inerdi.

SORU 895 -Bu cezanın uygulanma şartları nelerdir?

CEVAP: Bu cezanın uygulanabilmesi için şu şartlar bulunmalıdır:

1- Çalınan şeyin İslam'a göre mal olması. İçki, domuz ve çalgı aletleri gibi şeyler için el kesilmez.

2- Çalınan şeyin değerli olması, yani Hanefi mezhebine göre bir dinar veya on dirhem, Şafii mezhebine göre bir dinarın dörtte biri değerinde olması.

3- Çalınan malın başkasının malı olması. Binaenaleyh başkasında bulunan kendi gasbedilmiş malını çalan kimse için ceza uygulanmaz.

4- Çalınan malın şüpheden hali olması. Babasının, dedesinin, oğlunun malını çalan kimseye böyle bir ceza tatbik edilmez.

5- Malın, muhafaza edilmesi gereken yerde olması. Bostandan, bağdan ve dışarda bulunan şeylerden çalan kimse hu cezaya tabi değildir.

6- Hırsızlık yapan kimsenin mükellef olması.

7- Kıtlık senesinde olmaması.

SORU 896 -Bugün İslam aleminin birçok ülkelerinde çeşitli ceza kanunları uygulanmaktadır. İslam'a göre bu cezalar nasıl değerlendirilir. Yani İslam'a göre makbul sayılabilir mi?

CEVAP: İslam aleminin bir çok ülkelerinde uygulanan ceza kanunları yasalaştırılırken her ülkenin millet meclisinde tabii ki İslami usul ve kurallara başvurulmaz ve İslam hukuku da onlar için ölçü değildir. Daha ziyade onlar güçlü ülkelerde uygulanan kanunları ölçü alıyor. Bununla beraber, katı, zina, hırsızlık ve masum bir kimseye zina suçunu isnat etmek suretiyle iftira ve içki içmek gibi İslamda müeyyideleri belirtilmiş olan suçlar ile dinen suç olmayan fakat kanunen suç sayılan şeyler hariç diğer suçlar için verilen ceza ile söz konusu olan İslam devletlerinde ve diğer Müslüman olmayan devletlerde verilen ceza arasında tezat yoktur, Yani birbirine tevafuk edebilir. Çünkü İslam'da müeyyideleri belirtilmemiş suçlar için verilecek cezanın cins ve miktarının takdiri, zamanın alim ve müctehidlerine bırakılmıştır. Bu cezalar

hapis olabilir. Zira İslam 'da müeyyideleri belirtilmemiş suçların cezası tazirdir. Tazirin de çeşitleri vardır, ağırı vardır, hafifi vardır.

Yalnız İslam dininin suç olarak kabul ettiği birçok şey var ki dünyanın bir çok ülkesinde bugünki kanunlara göre suç değildir. Meyhane ve genelevi açmak ve çalıştırmak gibi. Bugün bir çok ülkede hükmü geçerli olan kanunların suç olarak kabul ettiği birçok şey, İslam'a göre suç değildir.

İSLAM'DA RECM

SORU 897 -İslam'da recm'in hükmü nedir?

CEVAP: Girişim dergisinin Aralık 1986 sayısında bir zat, İslam'da recm cezasının bulunmadığını ve sonradan düzenlendiğini belirtmektedir, uzun konuşmasıyla İslami bilgilere sahip olmadığı ve hadisleri mutlak olarak kabul etmediği gibi hiçbir delile dayanmadan indi bir şekilde konuştuğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca sözleri arasında gayet açık çelişkiler bulunmaktadır. Başından sonuna kadar bu konuşmalarını tahlil süzgecinden geçirerek işin gereğini ortaya koymak çok uzayacaktır, Bunun için birkaç cümlesini aynen naklederek İslam'da recm'in durumunu kısaca belirtmekle yetineceğim, İşte bazı sözleri:

"Kur'anı Kerim'de düzenlenen idam cezalarının, icrası bakımından en ağır şekli, taşlanarak öldürme diye telakki edilen "recm", Eğer Kur'anı Kerim'de düzenlenmiş olsa idi söylenecek bir şey yoktu, Halbuki Kur'anı Kerim'e bakıyoruz, "recm" cezası diye bir şey mevcut değil. Şu halde nereden çıkıyor, zina için (eğer taraflar evli ise) recm cezası, taşlanarak öldürme cezası tertip edilmesi."

"Uygulama olarak, rivayet edilen hadislere bakılırsa ölümle sonuçlanan recm cezasını kabul etmemiz gerekiyor. Ama ben bunu kabul edemiyorum. Bu hususun sünnetle düzenlenecek bir husus olduğunu sanmıyorum."

"Benim kanaatim ki, bütün Müslümanların da kanaati bu olmalıdır, "hadis" de vahiydir. Hz, Peygamber kendiliğinden bir şey söylemez, ne söylerse vahiydendir, Vahiyde de çelişki olmaz:." Sözleri arasındaki çelişkiye bakınız. O bir yandan diyor ki: Bu meselenin sünnetle düzenlenecek bir husus olduğunu sanmıyorum, diğer hir yönden de diyor ki: Hadis de vahiydir. Peki hadis de vahiy ise neden recim cezası onunla sabit olmasın, neden namaz ve zekat gibi ibadetlerin keyfiyet ve tafsilatı onunla sabit olsun da, recm onunla sabit olmasın.

Yukarıda belirttiğim gibi şimdi de İslam'da recm'in varlığı üzerinde duralım. İslam dini, Hz. Muhammed (sav)'in semadan getirdiği ilahi bir nizamdır. Bu nizam geldiği gibi ebediyen kalacaktır. Cenabı Hak

Kur'anı Kerim'de bunu vadetmiştir. Onda tasarruf etmek, bir kelimesini bile değiştirmek için hiçbir kimseye yetki verilmemiştir. Kişinin keyfine göre izahı yapılamaz. Şayet yapılacak olursa İslam sayılmaz.

Bu nizama iman eden kimseye Müslüman, etmeyen kimseye de gayri müslim denir. Kişinin Müslüman olabilmesi için onun tümüne iman etmesi gerekir. Bir kısmını kabullenip diğer bir kısmını reddetmesi muteber değildir. Cenabı Hakk şöyle buyuruyor:

"Kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkar mı ediyorsunuz? Aranızda böyle yapanın cezası ancak dünya hayatında rezil olmaktır."

Bu ilahi nizamın, vahyi metluv ile vahyi gayri metluv olmak üzere iki ana kaynağı vardır. Vahyi metluv tilavet edilen yani okunan demektir. Bu da elimizde bulunan Kur'anı Kerim'dir. Vahyi gayri metluv ise vahye dayanan peygamberin söz ve fiilleridir. Hz. Peygamber'in hadisi de buna işaret etmektedir. Peygamber (sav) efendimiz Muaz bin Cebel'i Yemen e kadı olarak göndermek istediğinde ona hitaben buyurdular ki:

-Ey Muaz! Hüküm vermen için sana gelindiğinde nasıl davranacaksın?

-Allah'ın kitabı ile hükmederim.

-Bulamazsan?

-Resulüllah (sav)'in sünneti ile hükmederim.

-Bulamazsan?

-İctihad ederim, elimden gelen gayreti hiç esirgemem.

Demek ki, Kur'anı Kerim'de veya sünneti seniyye'de yer almamış olan bir hükmün mahiyetini anlamak için ictihada baş vurulacaktır. Ve o hükmü ictihadla çözümlemek mümkündür. Yalnız ictihad ile ortaya çıkan hüküm, kesin olarak İslam'ın hükmüdür, diyemeyiz. O, doğru olabileceği gibi yanlış da olabilir. Peygamber (sav) bu konuda şöyle buyurur: "Müctehid, isabet ederse iki ecri, hata ederse bir ecri vardır." Bunun için müctehidin ictihadını kabul etmek mecburiyetinde değiliz. Mesela Şafii mezhebine göre bir erkeğin vücudu, namahrem bir kadının vücuduna dokunursa abdesti bozulur. Hanefi'ye göre ise bozulmaz. Hanefi olan bir kimse Şafii'nin bu ictihadını kabul etmediği için ne günahkar olur, ne de inancına bir halel gelir. Yine Hanefi mezhebine göre bir kimsenin vücudundan kan çıkarsa abdesti bozulur. Şafii'ye göre ise bozulmaz. Şafii olan bir kimse bunu kabul etmediğinde günahkar olmaz. İnancı da zedelenmez. İctihadi meseleler sayılamayacak kadar çoktur. Demek ictihaddan kaynaklanan ihtilaflı meseleleri inkar etmek imana zarar vermez. Tabiatıyla her müctehid ve onun mukallitleri ihtilaflı meselelerde diğer müctehidlerin ictihadlarını kabul etmemektedirler. Ama Kur'anı Kerim'in veya mütevatir bir sünneti seniyyenin kesin olarak açıklandığı bir hükmü inkar etmek, İslam hududunun dışına çıkmak demektir. Mesela, namaz, oruç, zekat ve hac gibi ibadetlerin farziyeti, öldürme, içki, zina ve gıybet gibi şeylerin yasak oluşu Kur'anı Kerim'in nassı ile sabit olduğundan onları inkar etmek küfur ve dalalettir. Bunun gibi de farz olan namazın rekat sayıları, her rekatta rüku ve secdelerin adedi, Kur'anı Kerim ile değil, mütevatir olan vahyi gayri metluv ile sabit olmuştur. Bunu da inkar etmek küfürdür.

"İslam'ın bütün hükümlerinin Kur'anı Kerim'de yer alması gerekir. Kur'anı

Kerim'de yer almamış bir hüküm İslami değildir." demek küfürdür. Çünkü bazı cahillerin dediği gibi durum böyle olsaydı İslam nasıl yaşanacaktı; nasıl namaz kılınacak, nasıl zekat verilecek, nasıl hac ibadeti eda edilecek, nasıl oruç tutulacaktı? Zira Kur'anı Kerim bunları emretmiş ama tafsilatına girmemiştir. Her namaz kaç rekattır, her rekatta kaç rüku ve sücud vardır? Zekata tabi olan şeyler çeşit çeşittir. Her çeşidin zekat miktarı nedir? Nasıl tavaf

edilecektir? Her tavaf kaç şavttır? Nasıl ve nereden ihrama girilecektir? Bütün bunları açıklayan Kur'anı Kerim değil. Peygamber (sav)'dir. Onun hadisidir. Durum böyle olsaydı o zaman bütün bu ibadetleri terketmek icabederdi.

Her akıl baliğ ve evlenmiş olan kimseye zina etmesi sebebiyle dinen kendisine uygulanması gereken recm cezası da bu kabildendir. Yani vahyi metluv ile değil, vahyi gayri metluv olan Allah'ın kelamı ve Peygamberin (hadisi) ile sabit olmuştur.

Buhari, Müslim ve diğer sahih hadis kitaplarında sabit olduğu üzere Hz. Ömer (ra) şöyle buyurmuştur. "Recm cezası, vahyi gayri metluv olan şu ilahi sözlerle sabit olmuştur: "Yaşlı olan erkek ile yaşlı olan kadın zina ederlerse Allah tarafından bir ceza olarak onları recmediniz. Allah Azizdir, Hakimdir."

Hz. Peygamber (sav) bizzat yukarıda zikredilmiş sıfatlarla muttasıf iki yahudi ile Maiz el Eslemi ve Gamidiye hakkında recm cezasını uygulamıştır. Hulefai Raşidin de aynı minval üzere devam etmişlerdir. Selef ve halef alimleri bu hususta ittifak halindedirler. Yani recm mütevatir sünnet le sabit olduğu gibı icmai ümmetle de sabittir. Hariciler müstesna hiç kimse muhalefet etmemiştir. Hariciler Hz. Ali. Hz. Muaviye ve taraftarlarını, Hz. Aişe ve taraftarlarını tekfir eden sapık bir fırkadır.

Binaenaleyh recm gibi meseleleri ortaya atmak suretiyle Müslümanların kalbine vesvese verip inançlarını zedelemeye çalışan kimselere karşı çok uyanık olmak gerekir. Düşman elbette durmaz. Bir gün Müslümanları irtica ile damgalamaya çalışacak, başka bir gün İslam'ın emri olan kadın örtüsünü inkara kalkışacak, diğer bir gün de recm'i dile getirecek.

Fukaha bu ağır cezayı tatbik etme hikmetini şöyle açıklıyorlar: Hür, akıl baliğ olduğu ve sahih bir nikahla evlendiği halde Allah'ın şiddetle yasaklamış olduğu bu büyük cinayeti, aldırış etmeden işleyerek kadının babasını, anasını, kardeşlerini ve çocuklarını lekeleyerek hayatları boyunca başlarını aşağıya eğmelerine sebep olan kimse böyle bir cezaya müstehaktır. Aynı zamanda bu tür cezanın uygulanması, başkasının da böyle bir işe teşebbüs etmesine engel olacaktır.

SORU 898 -Birçok İslam ülkelerinde yeni bir ceryan türemiştir, Bu ceryana mensup olan kimselere göre İslam ahkamı uygulanmayan bir yerde müftülük ve imamet gibi dini görev dahil herhangi bir resmi göreve girmek cemaat ve Cuma namazına gitmek caiz değil, küfürdür. Bu cemaatın durumu nasıldır?

CEVAP: Aslında bu zihniyete mensup olanlar, İslam'a karşı samimi vc fedakar kimselerdir, bunda şüphe yoktur. Yalnız ifrat ediyorlar. Onları bu ifrata sevkeden bir çok İslam ülkelerinde Müslümanlara karşı uygulanan zulüm, istibdat ve İslam'ı ortadan kaldırmak için oynanan oyunlardır. Yani bunların haklı tarafları vardır ama birkaç yönden ifrat ediyorlar.

1- İslam'a göre samimi olarak kelimei şehadet getirip İslam'ın bütün ahkamını kabul eden Müslümandır. Resmi görev alması, Müslüman olmasına mani değildir. Hatta onu tayin eden, Müslüman olmasa da yapılan tayin muteberdir.

Müslüman olmayan bir hakim, ehil bir Müslümanı imamete veya müftülüğe veya hakimliğe veya diyanet işleri başkanlığına tayin ederse, oradaki Müslümanların çoğu rıza gösterdikten sonra yapılan tayin mutebirdir. Bunun için bunları tekfir etmek caiz değildir.

2- Şüphe yok ki İslam aleminde irtidat kapısının her iki kanadı açılmıştır. Yüz milyonlarca insan Müslüman görünümünde olup biz de Müslümanız deseler de İslam'ın birçok hükümlerini kabul etmedikleri için Allah'ın indinde Müslüman değildir. Öte yandan da yüz milyonlarca Müslüman var ki mahkum olup bütün imkanlardan tecrit edilmiştir. Bu masumları Müslüman saymayıp küfür damgası ile damgalamak ve İslam hududu dışına atmak doğru değildir. Zaten islam'a göre hiçbir kimse hiçbir kimseyi islam hududu dışına atamaz. Ve böyle bir selahiyet de kimseye verilmemiştir.

3- Müslümanların birliğini sağlayıp onlara dirlik veren faktörlerden biri cami ve cemaattir. Bunun için cami ve cemaat, islam'ın şiarı sayılıyor. Bu şiarı terkedip boykot etmek ve Müslümanları ondan uzaklaştımıak için çaba göstermek büyük vebaldir. Bir yönden düşmanın safına geçmek anlamını taşır. Düşmanın istediği de budur. O, bunun için çalışır ve bunu arzu eder. Maazallah, cemaat ve imam Müslüman olmazsa caminin suçu nedir? Asırlarca mabet olarak kullanılmış, içinde ALLAH ALLAH sedaları yükselmiştir. Şimdi ise mescid el dirar olmuştur demek doğru değildir. Camii ve cemaat hakkında böyle suizan beslemek günahtır ve affedilmeyen bir suçtur. Bu zihniyette olanlar iki üç asırdan beri Müslümanların hem içten hem dıştan nasıl vurulduklarını ve İslam devletinin nasıl dilim dilim edildiğini biliyorlar. Yapılan bu tahribat yetmiyormuş gibi bu sefer Müslüman oldukları için her çeşit zulüm ve hakarete maruz kalmış kimseleri Müslüman olarak saymamak doğrusu insafsızlıktır. Temennimiz, İslam'ı samimi olarak seven bu cemaatin eza ve zulümden vazgeçip itidal dairesine geri dönmeleri ve Müslümanların vahdetini sağlamak için tekrar Müslüman kardeşleri ile kucaklaşmalarıdır.

SORU 899 -Bir kimse küfrü gerektiren bir söz söyler veya bir davranışta bulunsa üzerine ne gibi şeyler terettüp eder?

CEVAP: Tevili mümkün olmayıp (Allah'ı, Resulüllah'ı sebbetmek gibi) küfrü gerektiren bir söz söyleyen veya davranışta bulunan kimse, iman halkasını boynundan çıkarıp attığından mürted olur. Hanefi mezhebine göre bütün salih amelleri yok olduğu gibi eşi de kendisindeü baine olur. İrtidada devam ettiği takdirde, hiçbir Müslümana varis olamıyacağı gibi hiçbir Müslüman da kendisine varis olamıyacaktır. Yalnız imam-ı Azam'a göre mürted olmadan evvel elde ettiği servet, Müslüman varislerine intikal eder. Mal, serveti ne varsa beytülmale intikal edecektir. Ama tekrar kelilme-i tevhidi getirip İslam'a dönerse, hacca gitmiş ise yeniden hacca gitmesi lazım olduğu gibi kendisinden baine olan eşi muvafakat ederse, nikahı tazelemesi de

lazımdır. Şafii mezhebine göre ise, irtidada vesile olan mürtedin söz ve davranışından sonra zevcesinin iddeti esnasında İslam'a döndüğü takdirde nikahına bir halel gelmez, ama iddet bittikten sonra İslam'a dönüş yaparsa zevcesi kendisinden baine olur. Ama tevili mümkün olan bir söz söyleyen veya davranışta bulunan kimsenin küfrü kesin olmadığından eşi kendinden baine olmaz. Fakat nedamet getirip tevbe

etmesi ve Hanefi mezhebine göre de ihtiyaten nikahını tazelemesi

lazımdır.

ZAMANIMIZIN MÜCEDDİDİ KİMDİR

SORU 900 -Peygamber (sav)'den bir hadis rivayet ediliyor, Hadisin meali şöyledir: Şüphesiz Allahü Teala her yüz sene başında bu ümmetin dinini tazeleyen bir müceddid gönderir. Bu hadisin sıhhat derecesi nedir? Sahih ise zamanımız müceddidi kimdir?

CEVAP: Meali nakil edilen hadis sahihdir. Ebu Davud, Hakim ve Tabarani onu rivayet etmişlerdir. Bir çok İslam alimi diyor ki hadiste yer alan (men yüceddidü) sözünden maksat bir zatdır. Ve Allah'u Teala her yüz sene başında salih ve alim bir kimseyi Müslümanların dinini tazelemek için gönderir. İlk yüz senenin müceddidi, Ömer İbni Abdulaziz, ikinci yüz seneninki İmamı Şafii üçüncü yüz seneninki Ebul Hasen el Eşari, dördüncü yüz seneninki Ebu Hamid el-İsfiraini, beşinci yüz senenin ki İmamı Gazali'dir.

Bazı alimlere göre de hadiste geçen (men yüceddidü) sözünden maksat bir zat değil, bir cemaat bir kadrodur. Zira (men) kelimesi mevsuledir. Müfret için geldiği gibi tesniye vc cemi için de gelir. Buna göre hadisin manası şöyle olur. Şüphesiz Allah'u Teala her yüz sene başında bu ümmetin dinini tazeleyen alim ve yetiştirici bir kadro bir cemaat gönderir.

İkinci izah akla ve mantığa daha yatkındır. Buna göre her zamanda İslam aleminin çeşitli ülkelerinde bulunan alim ve Müslüman yazarların yazdıkları

eser ve gösterdikleri müsbet hareketleri ile tecdid hareketlerinde payları vardır. Ve her birisi tecdid hareketinin birer üyesi ve her birisinin onda birer hissesi vardır. Demek bu zamanın müceddidi İslam aleminde fikir ve eserleri ile İslam'a hizmet verip topluma iman nuru zerk etmiş ve eden salih ve alimlerin heyeti mecmuasıdır. Bizim kanaatimiz de bu minvaldedir. Birinci açıklamaya göre ise müceddidi tayin etmek zor olduğu gibi adeta bir çok kişinin mücahedelerini hiçe sayarak hakkını alıp birisine devir etmek gibi oluyor. Bu zamanda çeşitli islamı cemaatlerle görüşüp teatii efkarda bulunduk. Her bir cemaat bizim hocamız İslam'a daha fazla insan yetiştirmiştir. Bunun için zamanımızın müceddidi ve mehdisi varsa bizim hocamızdır başka kimse olamaz diyor ve böylece çeşitli fikirler ve birbirine zıt iddialar ortaya çıkarak tefrika meydana geliyor.

Tarihte İslam'a hizmet edenler şüphesiz çok olmuştur ve olmaktadır. Ama onları tecdid ve mehdilik makamına getirme yetkisi Allah'ındır. Cemiyet ve cemaatın yetkisi dışındadır.

SORU 901 -Bir kimsenin evi gaspedilir ve bir müddet gasibin elinde kalırsa, ev sahibi gasp müddetinin kirasına müstehak mıdır, değil midir?

CEVAP: Gasp edilen evin gasp müddeti için kiraya müstehak olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır. Hanefi mezhebine göre gasp edilen ev, gasp müddeti için kiraya müstahak değildir. Yalnız bu, yetimin veya vakıf malı ise veya kira için hazırlanmış ise o zaman kirasının alınması gerekir. Ancak devlet, gasıbı uygun gördüğü ceza ile cezalandırır.

Şafii mezhebine göre, gasb edilen ev, gasb müddeti için kiraya müstahaktır. O müddetin kirası normal olarak ne kadar ise o kadar ev sahibine verilecektir.

SORU 902 -Bir kimse bir şeyi gasb edip onunla ticaret yaparak kazanç elde ederse, kazanç kimin hakkıdır?

CEVAP: Bir kimse para gibi bir şeyi gasb edip onunla ticeret yaparak kazanç elde ederse; Hanefi mezhebine göre yapılan alış-veriş

sahihdir. Fakat gasib elde ettiği kazancı tasadduk etmek mecburiyetindedir.

Şafii mezhebine göre ise; gasib, alış-veriş yaparken gasb edilen paraya işaret ederek "şu para ile şunu satın aldım" demiş ise zatın

alış-verişi batıldır. Kazanç da söz konusu değildir. Ama mevcut paraya işaret etmemiş ise, mesela şu davarı bin liraya satın aldım der, sonra gasb edilen parayı onun karşılığında teslim etmiş ise, alış-veriş sahih olmakla beraber kazanç da gasıb'ın hakkıdır.

APARTMANLARIN DİNİ HÜKMÜ

SORU 903 -Yüksek binaların yapılması caiz midir?

Enes bin Malik'den şöyle rivayet olunmuştur: Peygamber (sav) dışarı çıktı, gözü iki katlı bir binaya ilişti.

-Bu nedir? Sahabeler, Ensardan falan zatın evidir, dediler. Malik diyor ki: Daha sonra Peygamber (sav) sustu. Ama müteessir oldu. Biraz sonra ev sahibi gelip ashab cemaatiyle birlikte oturan Peygamber (sav)'e selam verdi. Peygamber (sav) onun selamını almadan yüzünü çevirdi ve bu hal birkaç defa tekerrür etti. Adam, Peygamber'in öfkelenip ondan yüz çevirdiğini öğrenince arkadaşlarına derdini anlattı: "Bana karşı Peygamberi (sav) eskisi gibi görmüyorum," dedi. Eshab, Peygamber (sav) dışarı çıktı, senin yüksek evini gördü. Herhalde onun için öfkelenmiş olacak, dediler. Bunun üzerine adam, evine dönüp inşa ettirdiği yüksek binayı yıkıp yerle bir etti. Sonra Peygamber (sav) bir gün yine çıktı, ama bu defa o yüksek binayı görmedi. Peygamber (sav):

-Yüksek binaya ne oldu? Eshab:

-Bina sahibi bize, ondan yüz çevirdiğinizi nakledip derdini anlattı. Biz de kendisine durumu izah ettik. O da bu sebeple yüksek binayı yıktı. Bunun üzerine Peygamber (sav) buyurdu ki: Her bina sahibine vebaldir. Ancak mecburi bir şey olursa..." (Ebu Davud).

Bundan anlaşılıyor ki, yüksek binaların yapılması caiz değildir. Bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: İhtiyaca binaen ev yapılırsa yüksek de olsa beis yoktur. Hatta ibadet sayılır. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor:

Başkasına zulüm edip hakkına tecavüz etmeden bir bina yapan veya başkasına zulüm edip hakkına tecavüz etmeden fidan diken kimse için sonu gelmeyen bir sevab vardır. Münezzeh ve Yüce olan Rahman'ın mahlukatından istifde eden kimse bulunduğu müddetçe.

Ba husus bu zamanda nüfus çoğalmış, hava ve yükseklikten istifade edilmezse çok arazi binalar altında kalıp ondan istifade edilmeyecektir. Mesela: Bugün İstanbul'un binaları birer kattan ibaret olsaydı şimdiki kapladığı arazinin on katını kaplamış olacaktı ve ekilecek arazi, çok daralacaktı. İbn Hacer, yukarda zikr edilen hadisi nakil ettikten sonra şöyle der: Kibir ve gururlanma maksadıyla bina yükseltilirse haramdır. Bunun mefhumu muhalifi şudur: Gurur için değil, ihtiyaç için yükseltilirse haram değildir.

SORU 904 -Birçok yerde ekin biçildikten sonra tarla ateşe veriliyor. Sapı yakmak caiz midir?

CEVAP: Birçok yerde köylüler, tarlanın kuvvetlenip yabani otlardan temizlenmesi için tarlalarını ateşe vermektedirler. Gerçekten bunda fayda varsa, yakmalarında bir sakınca yoktur. Hatta rüzgar şiddetli olmadığı takdirde başkasına ait bir şeyin yanmasına vesile olursa da mesul değildir. Ama rüzgar şiddetli olduğu halde birisi tarla sapını yakar ve komşulara ait bir şeye sıçrarsa mesuldür.

SORU 905 -Kadının Okuması Caiz midir?

Birçok kitap, kadının okuma yazmayı öğrenmesinin caiz olmadığını kaydedip Hz. Aişe'den rivayet edilen şu hadisi: "Onları

-kadınları- yüksek apartmanlarda oturtmayın ve yazmayı onlara öğretmeyiniz" rivayet ediyorlar. Bu hususta görüşünüz nedir?

CEVAP: İslam dini, ilim öğrenmeyi erkeğe emrettiği gibi kadına da emretmiştir. İlim öğrenmenin yolu ise okuma ve yazmadır. Okuma ve yazma olmazsa ilim elde edilmez. Tarihte bir çok alim yetiştiği gibi, Aişe al Kurtubiye (vefat: 400), Aişe bint Ali (v. 339), Ümmü'l Mesakin (v. 846) ve Sara al Halebiye (v. 700) gihi nice alimeler de yetişmiştir. Dolayısıyla, bu hususta nakledilen sözler bir esasa dayanmıyor ve Hz. Aişe (ra)'ye isnad edilen hadis de zayıftır. Çünkü rivayet silsilesinde, Muhammed bin İbrahim al Şami bulunmaktadır. Bu da yalancı bir ravı'dir. Ayrıca Peygamber (sav)'in zevcesi Hazreti Hafsa (ra) okuma yazmayı öğrenmişti. Okuma-yazma kadın için caiz olmasaydı Peygamber (sav) buna engel olacaktı.

Şifa bint Abdullah (ra) şöyle diyor: Hafse'nin yanında iken Peygamber (sav) içeri girdi ve dedi ki: Şuna -Hafse'ye- okuma yazmayı öğrettiğin gibi "Nemi" rukyesini (cahiliyette söylenen birtakım sözlerdir) de öğret" (Ebu Davud).

SORU 906 -Bizim vilayetimizde meşhur ve maharetli yahudi bir doktor vardır, halk Müslüman olduğu halde hastasını kendisine götürür. Müslüman doktorlar var iken bu yahudi doktora gitmek caiz midir?

CEVAP: Gayri müslim olan kimse ile alış veriş yapmak caiz olduğu gibi gayri müslim olan doktora gitmek de caizdir. Dini bir

sakıncası yoktur. Hele her şeyden üstün ve aziz olan insanı tedavi

etmek için tıbda dini ne olursa olsun ehil ve mahir olan kimseye muayene ettirip onun görüşünü almakta hiçbir mahzur yoktur. Peygamber (sav) Müslüman olmadığı halde el Haris bin Kelde'nin doktorluk yapmasını emretmiştir.

Peygamber (sav) Mekkei Mükerreme'den Medinei Münevvere'ye hicret ettiği zaman Medine yolunu iyi bilen müşrik bir rehber kiraladı. Kezalik Müslüman olanı ve Müslüman olmayan bütün Huza'a kabilesi Peygamber(sav)'in sırdaşı idiler.

SORU 907 -Korku gibi şeylerden korunmak için dua etmek veya ayet ve hadis gibi şeyleri yazdırıp taşımak dinen caiz midir?

CEVAP: Korku gibi şeylerden korunmak için dua etmek ve ayet ile hadis gibi ayetleri yazıp taşımak dinen caizdir. Ahdullah bin Ömer, Peygamberden (sav) şöyle rivayet etmiştir: "Sizden biriniz uykuda korkarsa şöyle desin: Allah'ın gazab ve azabından ve kullarının şerrinden, şeytanların vesvesesinden ve yanıma gelmelerinden eksikliği olmayan Allah'ın sözlerine sığınırım" O zaman, hiçhir şey ona zarar vermez.

Abdullah bin Amr onları temyiz çağına gelen çocuklarına öğretir. temyiz çağına gelmeyen çocukları için yazıp onların boynuna asardı.

Ancak bunları istismar edip sanat haline getiren ve saf kadınlarla teşriki mesai edip onlarla haşr ve neşir olmak kesinlikle haramdır.

SORU 908 -Nazar boncuğunu takmak caiz midir?

CEVAP: Nazar boncuğunu takmak kesinlikle haramdır. Cahiliye döneminden devam eden anlamsız bir adettir. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Allah, nazar boncuğunu takan kimsenin işini tamamlamasın".

SORU 909 -Hasta olan kimse için dua etmek ve onu okumak caiz midir?

CEVAP: Hasta olan kimse için dua etmek ve ona okumak caiz olduğu gibi salih kimselere bunu yaptırmak da caizdir. Hz. Aişe (ra) diyor ki: Peygamber (sav) hasta akrabaları üzerine okuyarak sağ eliyle onları sıvar ve şöyle derdi: Ey Allah 'ım, ey insanların Rabbi, şu hastalığı götür, şifa ver, şifa veren sensin. Senin vereceğin şifadan başka şifa yoktur. Hastalığı ortadan

kaldıracak bir şifa ver.

Sa'd bin Ebi Vakkas'dan rivayet edilmiştir: Hastalığında Peygamber (sav) onun ziyaretine gidip şöyle dua etmiştir. "Allah'ım Sa'd'a şifa ver." (Bunu üç defa tekrar etti.)

Yalnız okunan duanın manasını bilinmesi lazımdır. Manası bilinmeyen sözlerle dua etmek caiz olmadığı gibi ettirmek de caiz değildir. Avf bin Malik şöyle diyor: "Cahiliyette Efsunlardık. Ey Allah'ın Resulü bu hususu nasıl görüyorsun? dedik. Bunun üzerine Peygamber (sav): "Okuduğunuzu okuyunuz. Bakayım onda şirki ifade eden bir şey olmazsa zarar vermez" buyurdu. (Müslim rivayet etmiştir.) Yalnız hasta olan kimseyi Cenabı Allah'ın yarattığı ilaçla tedavi etmek için doktora baş vurmadan sadece dua ile iktifa etmek doğru değildir. Çünkü Cenabı Allah bazı hastalıklar için belli ilaçlar yaratmıştır. Onları bırakıp başka ilaç kullanmak doğru değildir. Hatta bir kafır bir hasta üzerine okuyup dua etse yine beis yoktur. Yeter ki içinde küfrü içeren bir şey bulunmasın. Sahabeler cahiliyette hasta üzerine okudukları şeyin durumunu Peygamber'e (sav) sordular. Peygamber (sav) de okudukları şeyi kendisine okumalarını istedi. Ve okuduklarında İslam'a aykırı bir şey görmeyince onu okuyabilirsiniz, dedi. İçinde ya Süryanice veya manası anlaşılmayan bir şey varsa, hem okunması hem yazılması haramdır.

SORU 910 -Taksilerde şoför ile birlikte yalnız bir kadın bulunarak şehir içinde veya dışında uzak ya da yakın mesafede dolaşmak caiz midir?

CEVAP: Birbirine yabancı olan bir erkekle bir kadının yalnız olarak bulunmaları dinen haramdır. Peygmaberimiz (sav) bir hadisi şerifinde şöyle buyurmaktadır: "Bir erkekle bir kadın yalnız başlarına kalırsa mutlaka üçüncüleri şeytandır" (Buhari-Müslim). Yani şeytan onların kalbine vesvese verip, şehvetlerini tahrik etmek isteyecektir. Dolayısıyla bir kadının şehir içinde kalabalık olduğu bir sırada bildiği bir yerden yine bildiği bir yere tehlike olmadığını anladığı takdirde, taksiye binip gitmesinde beis yoktur. Fakat şehir dışı ya da

gece vakti olursa veya kocasının izni olmadan yalnız olarak şoförle birlikte taksiye binmesi haramdır. Hatta bu zamanda büyük şehirlerde birbirine yabancı erkek ve kadınların büyük bir izdihamla otobüse binerek vücutlarının sürtünmesi dinen caiz olmayıp büyük bir vebaldir.

SORU 911 -Ayakkabı giyerken sol ayaktan, çıkartırken de sağ ayaktan başlanması, pantolonu giyerken önce sol paçadan giyilmesi gibi tatbikatlar hakkında hüküm nedir?

CEVAP: İster sağ olsun, ister sol olsun bütün azalar Allah'ın mahluku olup

mükerrem (hürmete layık) bulunan insanın bir parçasıdır. Bu nedenle değerlidir. Ancak İslam, dini kuvvete değer verip Müslümanların kuvvetli olmalarını istediğinden sol uzuvlardan daha kuvvetli sağ uzuvlara fazla ihtimam göstermiştir. Bunun için abdest alırken, guslederken, yiyip içerken, saçı tararken, elbise giyerken ve bunlara benzeyen iyi veya adi sayılmayan şeylerde sağı kullanmayı, sağdan başlamayı emretmiştir. Hazreti Aişe (ra) şöyle demiştir: "Peygamber (sav) temizlenirken, ayakkabısını giyerken, saçını tararken, bütün her işinde sağdan başlamayı severdi".

Yalnız adi ve şerefli sayılmayan işlerde soldan başlamak müstehaptır. Bu nedenle ayakkabı olsun, pantolon olsun giyerken önce sağ taraftan başlamak efdaldir.

SORU 912 -Yaz aylarında park ve bahçelerde tüfek ve benzeri şeylerle atış yaparak ve vurduğu takdirde kazanç sağlamak caiz midir?

CEVAP: Tüfek ve benzeri aletlerle atış yapıp hedefe isabet ettirmek için öğrenim görmek farzı kifayedir. Bir zamanlar ok, mızrak ve mancınık gibi aletlerle savaşabilmek için onların eğtimine önem verilirdi. İslam dini de bunları emretmektedir. Peygamberimiz (sav) bir hadisi şerifinde şöyle buyurur: "Atışa önem veriniz, o en iyi oyununuzdur".

Artık günümüzde okun, mızrağın vc mancınığın modası geçmiş, onların yerini ateşli silahlar almıştır.

Bugün bütün dünya devletleri ateşli silahların eğitimini görevli vatandaşlarına yaptırmaktadır. Yalnız park ve bahçelerde mezkur atışı yaptıranlar eğer silahın kirasını alırlarsa bunda bir sakınca yoktur. Onunla elde edilen mahsül de haram değil mübahtır. Fakat isabet ettirene para veya başka bir şey verilir. İsabet ettiremeyenden belli bir miktar para alınırsa kumar sayılır, dinen haramdır. Şampiyon olanın devletin veya başka bir şahsın ödül vermesiyle elde ettiği para mübahtır. Bir örnekle bunu açıklayalım: Herhangi bir şahıs veya devlet bu yarışmada birinci gelene şu kadar para vereceğiz dese ve verse onu almakta bir sakınca yoktur. Ayrıca iki yarışmacıdan biri diğerine eğer beni geçersen sana şu kadar para vereceğim, şayet ben seni geçersem bir şey almayacağım, yani bana hiçbir şey vermezsin dese koşulan bu şart haram değildir. Bu teklifi yapan kaybederse galip için verilmesi vaad edilen para da mübahtır.

SORU 913 -Müslüman bir doktor için hastasının muayenesi esnasında özellikle kadın hastalar için vücudunun ekseriyetini açtırmak var mıdır? Yoksa sadece hasta olan kısmı mı soydurmak lazımdır. Yahut ani durumla karşısında gözü kayarsa vebal altına girer mi?

CEVAP: Hastalık, tabiı şeylerden biridir. Yani insan yorgunluk, açlık ve hastalık gibi şeylere maruz kalır. Bunlardan sakınmak ve karşı tedbir almak da onun gereğidir. Peygamberimiz, erkek olsun kadın olsun herkese tedavi olmayı emretmektedir. Nasıl ki erkek hir hastanın tedavi olması normaldir, aynı şekilde kadın bir hastanın tedavi olması normaldir, Ancak erkek mümkün olduğu takdirde erkek bir doktora kadın da bir kadın doktora gitmesi lazımdır. Muayene ve ameliyat esnasında sadece ihtiyaç nisbetinde avret açılabilir. Fazlasını açmak haramdır. İcap etmediği halde kadının avretini veya ihtiyaç fazlasını açan melundur. Peygamber (sav): "Avrete bakan da baktıran da melundur" demiştir. Ebu İshak Eş-Şirazi şöyle demektedir: "Zarurete binaen doktor tenasül aletine ve yerine bakabilir. Sünnet olurken tenasül aletine bakmak caiz olduğu gibi ihtiyaç olmadan yabancı bir erkeğin bir kadına veya yabancı bir kadının bir erkeğe bakması caiz değildir". Maalesef bu zamanda ihtiyaç olmadığı halde kadın soydurulup açtırılarak muayene edilmekte ve ufak bir ameliyat için vücudu açtırılmaktadır. Bu hareketler dinen yasaktır, caiz değildir.

SORU 914 -Kız çocuklarının kulaklarını delmek, dinen caiz midir?

CEVAP: Cahiliyette olduğu gibi bugün de kız çocuklarının kulakları deliniyor. Dinen caiz olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Şafii uleması olan İmam Gazali ve İbn Hacer gibi zevata göre çocuğun kulağını delmek haramdır. Çünkü gereği olmadan çocuğa eziyet veriliyor. Fakat Şafii ulemasında, Remli, Zerkeşi ile Hanefi ulemasına göre caizdir. Çünkü Peygamber (sav)'in zamanında yapıldığı halde yasaklanmadı.

SORU 915 -Bir kadının kocası kumar ve hırsızlık gibi gayri meşru yollarla mal kazanıp çocuk ve zevcesinin geçimini sağlıyor. Kadın için böyle meşru olmayan bir kazançtan nafaka almak ve elbise giymek caiz midir?

CEVAP: Meşru olmayan bir yol ile kazanılan mal haram olup kazanan kimsenin büyük bir vebali vardır. Onun için zevcesi helal bir mal varsa geçimini kendi malından sağlaması icap eder. Bu takdirde haram malı yemesi, kabullenmesi caiz değildir. Fakat helal bir malı yoksa çaresiz kaldığı için haram olan maldan yemesinde beis yoktur. Yalnız kocası tarafından kendisine verilen nafaka ve elbisenin aynısı haram olursa yani bizzat çalınmış veya gasbedilmiş ise o kadının yemesi hiçbir suretle caiz değildir.

SORU 916 -Bir kimse birisinden bir miktar borç alır, evini de kendisine rehin -ipotek- edip evinde oturma müsaadesini verirse caiz midir?

CEVAP: Bir kimse birisinden bir miktar -mesela yüzbin lira- borç alır ve evini kendisine ipotek edip oturma müsaadesini verirse caiz değildir. Çünkü bu muamele riba olduğu için izin vermek caiz olmadığı gibi isti'zan etmek de caiz değildir.

SORU 917 -Yusuf suresinin yüzaltıncı ayetini tefsir ederken merhum Seyyid Kutup "Fizilali'l Kur'an" isimli tefsirinde: Dini bayramların dışındaki bayramları kutlayan ve törenlerine katılan kimse müşrikdir, diyor. Bugün İslam aleminin her ülkesinin milli günleri vardır. İçinde kafirlere karşı zafer elde edildiği için sayılı ve değerli bir gün kabul edilir. Bu günler dini bayram olmadıklarına göre onları kutlamak ve törenlerine katılmak küfür müdür?

CEVAP: Yusuf süresinin yüzaltıncı ayetine dair merhum Seyyid Kutub'un Arapça tefsirini okudum. Dini bayramların dışındaki bayramları kutlayan ve törenlerine katılan kimse müşrikdir şeklinde bir ibareye rastlamadım. Bununla beraber İmam Rabbani naklettiğimiz görüşe benzer bir görüş beyan ederek şöyle diyor: "Hindularca mukaddes sayılan günleri yaşayıp takdis etmek ve yahudilerin dini günlerinde yaptıklarını yapmak şirk ve mürted olmayı gerektirir. Nasıl ki cahiller, bahusus kadınlar ehli küfrün yaptıklarını yapıp dini bayramlarında kız ve arkadaşlarına hediye gönderirler ve kaplarını kalaylatıp kırmızı pilavla dolrurarak gönderirler".

Yukarıda naklettiğim ibareden anlaşılıyor ki, İslam'ın kabul

ettiği dini bayramların dışındaki bayramları kutlamak ve merasimine katılmak şirk ve irtidaddır. Ancak şunu bilmemiz lazımdır ki, milli günler Hıristiyan, Yahudi ve benzeri kafirlerin dini bir bayramı da değildir. Belki içinde Müslüman halkın kafirlere karşı zafer kazandığı günlerdir. Ve Bugün için yapılan merasim de o zaferi anmaktan ibarettir. Küfür ve irtidad sayılmaz. Ama böyle günlerde içki içen ve İslam 'ın kabul etmediği bir hareket yapan kimse mesuldür.

SORU 918 -Bulunduğumuz yerde yağ, peynir, çökelek, fırın ekmeği vesaire bazı gıda maddeleri alevi diye adlandırılan bazı kimseler tarafından yapılıp satılmaktadır. Biz bunlan alıp yiyoruz ve yine kestikleri hayvan etleri yenir mi?

CEVAP: Şafii, Hanefi, Alevi, Sünni gibi mezheb ve fırkaları ele alıp ihtilafa vesile olacak şeyleri söylememek daha uygundur. Bu zamanda memleket sükun ve huzura çok muhtaçtır. Bunun için şu veya bu fırkadan söz etmeden

Müslüman ile Müslüman olmayanı, kısaca beyan edip üzerine terettüp eden hükmü izah edeceğim. Şöyle ki: Müslüman başta emir ve nehiyleri olmak üzere İslam'ın tümünü kabul edip inanan kimsedir. Yani namaz, oruç, zekat, hac, abdest, gusül ve benzeri emirleri katı, zina, içki, riba ve benzeri nehiyleri kabullenip tasdik edendir. Bunlara inanmayan da Müslüman değildir. Bunlara inandığı halde görevini yerine getirmeyen kimse günahkar olmakla beraber yine Müslümandır. Müslüman olmayan kimse kitabi -yahudi veya hıristiyan- olduğu takdirde istisnasız bütün yemeklerini yememizde sakınca yoktur. Yalnız Şafii mezhebine göre bazı şartları vardır. Hıristiyan ve yahudi olsa o şartları tahakkuk etmedikçe kitabı tarafından kesilen hayvanın eti yenilmez. Ama yağ, peynir, çökelek ve ekmek gibi yemekleri mübahtır. Asrı saadette Şam 'dan, Medinei Münevvere'ye peynir götürülürdü. Peynir mayasını küçük olarak kesilen kuzunun midesinden edindikleri gibi, domuzun midesinden de edindikleri halde Peygamber (s.a.v) onun durumunu sormadan yedi. Yalnız gayri müslimlerin yemeğini yememek daha iyidir.

SORU 919 -Oturup, faiz, içki ve kumar gibi haram şeyler hakkında cemaatla konuştuğumuzda hemen cemaat tarafından, "Hocam! Siz bu haramları anlatıyorsunuz, size soruyorum, maaşmız faiz, içki, kumar vesaire kesbi habis maddelerinin birleşmesinden veriliyor. Sonra bankalardan geçiyor, bu da haram değil midir?" sorusuna muhatap kalıyor ve susuyoruz.

CEVAP: Zamanımızda helal ve haram birbirine o kadar karışmıştır ki İslam'ın emrettiği şekilde helal lokma ve hırka bulmak artık mümkün değildir. Hiçbir kimse benim elimdeki mal şüpheden halidir, helaldir, diyemez. Bazı kimseler devletin elindeki mal haram olduğu ve maaş bankadan verildiği için devlet memuru olmak caiz değildir, diyor. Acaha memur olsun olmasın devletin malını yemeyen kimse bu zamanda var mıdır? çay, kahve ve şeker gibi şeyler devlete ait olan Tekel dairesinden gelmiyor mu? Bu zamanda bunları içmeyen kimse tasavvur edilir mi? Halkın elinde sigara, tuz, para ve benzeri şeyler hepsi devletin malı değil midir? Binaenaleyh bu zamanda, şüpheden kurtulmak mümkün değildir.

İbn Hacer, Zerkeşi'den naklen şöyle diyor: "Haram, bir ülkede umumileşir ve helal nadiren bulunursa, ihtiyaç nisbetine göre ondan istifade etmek caizdir.

Yalnız böyle bir zamanda bize düşen vazife, bilfiil harama

girmemektir.

SORU 920 -Necatü'l-Mü'minin adlı eserde içinde oyun oynanan kahvenin çayını içmek haramdır, deniliyor, Bunun dayanaklı izahı nedir?

CEVAP: İçinde oyun oynanan kahveye girmek, çay. kahve gibi meşrubat içmek için değil, İslam'ı tanıtıp emri bi'l ma'ruf nehy ani'l münker farizasını ifa etmek için olursa gitmek caiz, hatta lazımdır. Böyle bir görev olmazsa çay içilsin içilmesin oraya girip oturmak haramdır. Peygamber (sav) şöyle buyurur:

"Yollar üzerinde oturmaymız. Bazı sahabeler:

-Ey Allah'ın Resulü bunda mecburuz. Orda oturup konuştuğumuz yerdir.

-Mutlaka onu yapacaksanız yol hakkını veriniz.

-Yolun hakkı nedir?

-Yolun hakkı, gözü harama bakmaktan sakınmak, kimseye eziyet vermemek, selam almak, emri bi'l maruf nehyi ani'l münker yapmaktır, dedi." Görüldüğü gibi bir yerde islam'ın yasakladığı bir şey bulunsa, imkan varsa onu ortadan kaldırmak için müdahale etmek lazımdır. İmkan yoksa orayı boykot edip gitmemek lazımdır. Hatta düğün ziyafeti için davet vaki olursa içki gibi islam'ın yasakladığı bir şey varsa davete icabet etmek Şafii mezhebinde vacib, Hanefi mezhebinde sünnet olduğu halde gitmemek lazımdır.İmam Gazali: "Bir yerde münker bulunsa onu izale etmek mümkün olmadığı takdirde oraya gitmek haramdır. Orada hazır bulunana Allah'ın laneti nazil olur".

SORU 921 -Bir vaiz efendi şöyle diyor:

a- Tesettürlü bir kadının tesettüre riayet etmeyen bir kadınla oturması ve gezmesi zinadır.

b- Kadının oturduğu yerden kalkması halinde henüz orası soğumadan oturan erkek, o kadınla zina etmiş gibi olur.

c- Üzerinde meşru olmayan bir müessese reklamı bulunan bir bank veya reklam aletini almak, kullanmak, o alete oturmak, o faiz müessesesi ile irtibattan faiz ile iştigal hükmünü taşır.

CEVAP: Vaiz efendinin söylediği sözler daha fazla tergib veya terhib kabilinden olup fikhi bir mesnedi (dayanağı) yoktur. Zira tesettürlü bir kadının tesettüre riayet etmeyen bir kadınla oturup gezmesi İslamı anlatıp onu irşad etmek için ise ümidini kesinceye kadar zaman zaman kendisiyle oturup kalkabilir. Ve oturup kalkması da lazımdır. Yoksa caiz değildir. Yalnız bu hüküm tesettüre riayet etmeyen kadına mahsus değildir. Namaz kılmayan, oruç tutmayan ve içki içen kadın da onun gibidir. Bununla beraber böyle bir kadınla oturup kalkmak zina değil, günahtır. İyi bir arkadaş değil, iyi olmayan arkadaştan uzak kalmak lazımdır.

Kadının oturduğu yere -soğumadan- erkeğin oturması zina değildir. Ancak istirahat için değil, sırf şehvet ve lezzet kasdıyla yerine oturan kimse sui niyetinden dolayı mesuldür. İslami olmayan müessesenin reklam aletini kullanmak meselesine gelince: Şayet o müessesenin bütün serveti haram ile

dinen haram olan servet, Müslüman lidere teslim edilecek. O da fakir ve hayır müesseselerine verecektir.

O müessesenin bütün malı haram değilse, kendi malından bir bank veya reklam olarak bir oturak bir yolun kenarında veya parkta koydurmuş ise orada oturmak haramdır, denilmez. Hülasa servet onun ise servetin bir kısmı -hüsnü niyeti olmazsa da- halka tahsis ettiğine göre haramdır denilmez. Servet onun değilse, haramdan toplanmış ise haramdan toplanmış olan servet dinen fakir ve ammenin hizmetine verilmesi gerekir. Bu cihetten de haram sayılmaz.

SORU 922 -Bazı fıkıh kitaplarında şarap yapana üzüm şarabı satmak caizdir. Fetvayı okudum, üzüm satmak haram iken neden bu caiz olsun?

CEVAP: Hanefi mezhebinde İslam'ın şiarı zahir olduğu yerde üzüm şarabını şarap imal eden kimseye Müslüman olsun olmasın ittifakla satmak caiz değildir. Ama İslam şiarı zahir olmazsa İmamı azam'a göre orada gayri müslime satmak caiz, İmameyn'e göre caiz değildir. Üzümün satışı hususunda ise Hanefi mezhebinde ihtilaf yoktur. Bilittifak caizdir.

Şafii mezhebine göre ise üzüm ile şıra arasında fark yoktur. Her ikisinin şarap imal eden kimseye satılması caiz değildir.

SORU 923 -Devlet malını çalmak veya herhangi bir yol ile onu ele geçirmek caiz midir?

CEVAP: Şahıs malı değil, bütün Müslüman halkın malı sayılan ve halkın menfaati için harcanması gereken devlet malını çalmak veya herhangi bir vesile ile gayri meşru olarak onu ele geçirmek büyük bir vebaldir.

Özür dilemek ve yalvarmak suretiyle şahıs malının vebalinden kurtulmak mümkündür. Fakat Müslüman halkın menfaatı için ondan toplanan ve devletin elinde bulunan mala hiyanetin vebalinden kurtulmak mümkün değildir. İslam'a inanmayan kimse amme hakkına tecavüz edip çalar veyahut da meşru olmayan herhangi bir yol ile onu ele geçirip zimmetine geçirirse inanmadığı için hiyanet yapması normal karşılanabilir. Yalnız kıyamet günü küfrün hesabını vereceği gibi, gayri meşru olarak zimmetine geçirdiği amme hakkının da hesabını verecektir. Müslüman olan kimsenin iyilik ve faziletin timsali olması gerektiğinden hiyanet yapması anormaldir.

SORU 924 -Memur olan kimse gereği gibi görevine devam etmezse mesul müdür?

CEVAP: Büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye gibi bir ülkede memuriyet yapan kimse, ücret karşılığında Müslümanlara hizmet veren kimsedir. Hizmet yapmadan ücret almak haram olduğu gibi, vatandaşın işini aksatmak da büyük vebaldir. Mesela, bir doktor veya hastabakıcının hastaları ıztırab içerisinde bırakıp tedavilerini yapmadan raporlu veya raporsuz, sağda solda gezmesi büyük zulüm olduğu gibi, müftü, vaiz ve imam gibi din görevlisinin de mazeretsiz cami cemaatını bırakıp istirahata çekilmeleri veya özel işine bakması da büyük bir hiyanettir.

SORU 925 -Memur olan kimsenin amme hizmeti için tahsis edilmiş telefon gibi aletleri şahsi işlerinde kullanması caiz midir?

CEVAP: Memur olan kimsenin amme hizmeti için tahsis edilmiş telefon v.s. gibi aletleri şahsı işlerinde kullanması caiz değildir. Böyle alet ve vasıtaların memurun elinde emanet olup, gayesi dışında kullanılmasının hiyanet olduğunu bilmek lazımdır.

SORU 926 -Bugünkü tıbbın ifade ettiğine göre cenin,

henüz dört, beş ve altıncı haftalarında iken peyderpey şekillendirilir. "Hücreden İnsan" isimli kitabın 28, 29, 31. sahifelerinde şöyle denmektedir: Cenin dördüncü hafta sonunda beş milimetrelik bir boya ulaşır, göz ve kulaklar tezahür eder. Baş ve boyun kısmı vücud uzunluğunun yarısını teşkil etmektedir. Kalbin iptida hali teessüs etmiş, sindirim kanalına ait yemek borusu, miğde ve bağırsaklar ibtidai halleriyle tezahür etmeye başlar. Ve vücud azalalarının ibditai payları ortaya çıkmaya başlar. Beşinci haftada ceninin boyu bir santimi bulmuştur. Başı aşağı doğru eğilerek kalbin üzerini kapamıştır. Kol ve bacaklar henüz gelişmemiştir.

Yukarıda nakledilen ibareden ve kitapta gösterilen resimden açıkça anlaşılıyor ki, telkih vaki olduktan sonra dört, beş ve altıncı haftalarda insanın vücudu şekillendiriliyor. Halbuki Peygamber (sav)'in sahih hadisi tam aksini ifade ediyor: Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Şüphesiz her biriniz anne rahminde nutfe olarak kırk gün toplanır, sonra yine öyle -kırk gün- kan pıhtısı olur. Sonra yine o kadar müddetle -kırk gün- et parçası olur. Ondan sonra melek gönderilir ona ruh üflenir. Yani "Hücreden İnsan" kitabından anlaşılıyor ki kırk gün zarfında cenin vücudu şekillendiriliyor. Peygamber (sav)'in hadisinden anlaşıldığına göre ise seksen günden sonra et parçası haline gelir. Ve bu arada şekillendiriliyor. Yüzyirmi gün sonra ona ruh üflenir. Hadisi nebevi ile tıbbın görüşü arasındaki tenakuza ne denilecektir?

CEVAP: Bugünkü tıb ile Peygamber (sav)'in hadisi arasında tenakuz

-zıtlaşma- yoktur, Çünkü hadisi nebevi ifade ediyor ki: Cenin et parçası haline geldikten sonra, vücud ve azaları gözle görülür şekilde şekillendirilir. Ve bu şekillendirme açıktır. Herkes onu görür.

"Hücreden insana" isimli kitap ise, ceninin nutfe halinde iken gizli ve açık olmayan şekillenmesinden söz eder. Peygamber'in hadisi tıbbın söz ettiği şekillenmeyi inkar etmiyor. Aynı zamanda doğruluyor. Hatta İbn Hacer, ceninin nutf'e halindeki şekillenmesinden sarahaten söz edip diyor ki: "Cenabı Allah, kırk günün akabinde bir melek gönderir. Kan pıhtısına dönmüş olan cenini kapalı bir şekilde şekillendirir. Et parçası halinde iken de Cenabı Allah, ikinci defa onu -yani meleği- görevlendirir ve onu açık bir şekilde şekillendirir".

Miladi onüçüncü asrın ulemasından Ahdurrahman bin Şihab el Hanbeli el Bağdadi de şöyle diyor: "Erkek ceninin teşekkülü için en az müddet 32 gündür. Ortalama olarak 35 gün, bazen 45 gündür. Ama dişi için kırk gündür.

ÇİZGİ ROMANLAR

SORU 927 -Gazetemizde çocuklar için İslami muhtevaya sahip roman ve hikayeleri, çizgi roman ve fotoroman haline getirmek istiyoruz. Bu konuda her iki husus için İslam'ın hükmü nedir?

CEVAP: Roman ve hikayeleri çizgi roman ve fotoroman haline getirmenin dinen caiz olup olmadığını soruyorsunuz. Roman ve hikaye gerçeğe değil, hayale dayandığı ve bazı kimseler ona şüphe ile baktıkları için önce İslami yönden onun durumunu, sonra onu çizgi roman ve fotoromana çevirmenin caiz olup olmadığını beyan etmek istiyorum. Şöyle ki:

Roman ve hikaye gerçeğe değil, hayale dayansa da yapıcı olup İslami değerleri tasvir edip hakka hizmet ederse caizdir. Kur'anı Kerim ve Ehadisi Nebeviyye birçok hakikatlere ışık tutup gerçeği muhatapların kafasına nakşetmek için çok mesel zikretmiştir. Hem de İslam'ın hakim olduğu zamanlarda hayale dayanan Makamatı Harir. Kelile ve Dimne gibi kitapların yazılıp terceme edilmesi ve itina ile okunması da bunu ifade ediyor.

Fakat beyazı siyah, siyahı beyaz gösterecek kadar gerçekleri değiştirip şehvet hislerini kamçılayan hikaye ve romanları yazmak ve telif etmek haramdır.

Roman ve hikayeleri çizgi ve fotoroman haline getirme meselesine gelince durum şöyledir:

Bilindiği gibi cahiliyet devrinde cahiller ecdat ve salih kimseleri yadetmek

için resim ve suretlerini gölgeli veya gölgesiz olarak yaparlardı. Zamanla bu resimlere kudsiyet izafe ederek onları uluhiyet derecesine kadar çıkarttılar. Tevhid bayrağını dalgalandırıp şirki yok etmeyi hedef edinen İslam dini, onun kökünü kurutmak maksadıyla

insan olsun hayvan olsun bütün canlı varlıkların resim ve suretlerini yasakladı. Numune olarak resmi yasaklayan hadislerden üç tanesini aşağıya alıyorum:

1- "Melekler; içinde resim, köpek ve cünüp bulunan bir eve girmezler" (Buhari).

2- "Şu resimleri yapanlar kıyamette kendilerine, yaptığınızı canlandırınız, denilerek cezalandırılacaklardır" (Buhari).

3- "Hz. Aişe (r.anha) üzerinde resim bulunan bir yastık satın almıştı. Peygamber (sav) onu görünce kapının önünde durup içeri girmedi. Hz. Aişe (ra), yüzündeki memnuniyetsizliği sezdi ve dedi ki:

-Allah'a, ve Resulüllah'a tevbe ediyorum, ne günah, işledim?

Peygamber (sav):

-Bu ne biçim yastıktır?

-Üstüne oturup ona yaslanman için satın aldım.

-Bu resimleri yapanlar cezalandıralacaklar ve kendilerine yaptığınızı canlandırınız denilecektir. Melekler, içinde resim bulunan bir eve girmezler" (Buharı ve Müslım).

Resim ve suretle ilgili çok şeyler söylenmiştir, İmam Nevevi, İbn Hacer, Remli, Şirbini ve İbn Abidin gibi Fakihler uzun uzadıya durumu izah etmişlerdir. Ben bunlardan Nevevi ile İbn Hacer'in sözlerini özet olarak nakletmekle yetineceğim.

"Canlı varlıkların resmini yapmak büyük günahlardan biridir. Çünkü hakkında büyük tehditler vaki olmuştur. Yapılan resim, ister kendisine ehemmiyet verilen şeyler için olsun, ister ehemmiyet verilmeyen şeyler için olsun. Çünkü bu Allah'ın yaratıcılık işinin bir taklididir.

Canlı varlıkların resmini bulundurmak ise iki çeşittir. Şayet resim duvara asılı veya elbise ve sarık gibi giyilen şeyler üzerinde olursa haramdır. Yoksa ayak altına serilen sergi veya yaslanılan yastık üzerine olursa haram değildir. Yalnız meleklerin girmesine engel olur mu, olmaz mı? Durum kesin olmamakla beraber, zahire göre haram olmazsa da bulundukları eve melekler girmez. Çünkü Peygamber (sav)'in resimle ilgili hadisi geneldir.

Kadı İyad diyor ki: "Bununla beraber küçük kızların oynadıkları bebekler için ruhsat vardır. Gölgeli, gölgesiz suretler arasında fark yoktur. Yalnız ağaç gibi cansız varlıkların resmini yapmakta bir sakınca yoktur. Ashab, Tabiin ve onları izleyen İmam Azam, İmam Şafii, Maliki ve Sevri gibi zevatın mezhebi böyledir".

İbn Hacer şöyle diyor: "Resim tam olmazsa, yani başın veya göbekten itibaren yukarı kısmın veya vücudun orta kısmını yapmadan sadece baş ve ayakların resmini yapmak caizdir. Çünkü insanın sadece baş ile veya yukarıdan göbeğe kadar olan taraf ile yaşaması mümkün değildir".

Yukarıda İmam Nevevi ile İbn Hacer'in özetlediğim sözlerinden anlaşılıyor ki, dinen, suret ve resmin putperestliğin temeli olduğundan onları yapmak ve bulundurmak caiz değildir. Ancak ayak altında veya ehemmiyetsiz bir yerde olursa, bulundurması caiz olduğu gibi tapu, nüfus cüzdanı ve pasaport gibi zaruri iş ve muameleler için gerekli ve bunlara yapıştırılan resim noksan olduğundan onu çekmek ve çektirmek de caizdir. Ayrıca yalnız insan ve hayvanın başını veya göbekten itibaren yukarı kısmını veya ortasını yapmadan baş ve ayakları çizgi ve işaretlerle tasvir etmekte de beis yoktur. Binaenaleyh, İslam'a göre roman ve hikayeleri İslami muhtevaya sahip olduğu takdirde çizgi roman ve fotoroman haline getirebilmek için yapılan resim ve suret tamam olmamalı. Yani yalnız başı olmalı veya göbeğe kadar olması, yahut orta kısmının olmaması lazımdır. Aksi takdirde dinen caizdir denilemez.

SORU 928 -Okuyucularımıza kupon + para veya doğrudan kupon karşılığı kitaplar ve armağanlar dağıtmak istiyoruz. Böylece gazetemizin satışını artırmak, hizmetimizi yaygınlaştırmak, bazı menfaatçi çevrelerin kalplerini ısındırmak, başka batıl gruplara karşı rekabet gücünü artırmak maksadıyla bu uygulamaya cevaz var mıdır?

CEVAP: Herhangi bir emtianın satışını çoğaltmak maksadıyla kitap, elbise ve benzeri şeyleri müşterilere armağan etmenin dini bir sakıncası olmadığı gibi alınan armağan da haram değildir. Hatta gazetenizi satın almayıp sağdan soldan kupon toplayarak ikramiyeyi hakedecek kadar kupon getiren kimse, karşılığında ikramiye alabilir. Çünkü siz "Şu kadar gazete kuponu getiren kimseye şu armağanı vereceğiz diye ilan ediyorsuzun. O da istediğiniz kuponu getiriyor. Böyle bir muamele, ne faiz, ne kumar ve ne de İslam'ın yasakladğı başka bir şeydir. Ortada normal bir alış veriş vardır. Gazete üzerine yazılan fiyatla alınıp satılıyor. Yanında satışının çoğalması için hediye vardır. Bu alış veriş meşru olduğu gibi menfaat için olsa dahi hediye dağıtımı, yapmak da meşrudur. Meselede ne aldanan ne aldatan, ne de kumar oynayan vardır. Hatta akrep ve yılan gibi alış verişi caiz olmayan şeyler için bir kimse: "Şu kadar akrep veya yılan getiren kimseye şu kadar para vereceğim" dese, adı geçen, getiren kimseye vadedilen şeyi verirse haram sayılmaz.

SAKAL BIRAKMAK

SORU 929 -Erkeklerin sakal bırakması ve kestirmelerinin hükmü nedir?

CEVAP: Sakal, Peygamber (sav)'in sünneti, yani yolu olduğu gibi, bütün peygamberlerin de sünnetidir. Cenabı Allah tarafından gönderilen bütün nebi ve resuller sakallı idiler. Bu yüzden sakalın büyük bir önemi vardır. İslam'da sakalın hükmüne gelince: Hanefi, Maliki ve Hanbeli mezheplerine göre erkeklerin sakal bırakmaları vaciptir. Peygamber (sav) şöyle buyurur:

"On haslet fıtrattandır; Bıyığı kısaltmak, sakal bırakmak, misvak kullanmak..." Başka bir hadiste de şöyle buyurmuştur: "Bıyıkları kısaltınız, sakalları da bırakınız,"

Yukarıda adı geçen mezhep kurucu ve salikleri, hadisteki emir vücup içindir, diyerek sakal kesmenin haram olduğuna hükmetmişlerdir.

Şafii alimlere göre ise sakal bırakmak vacip değil, sünnettir, kesmek tenzihen mekruhtur. Gazali, Şeyh Zekeriyya el Ensari, İbni Hacer, Remli, Hatib Şirbini, İmam Nevevi ve Rafii de bu görüştedirler.

Görüldüğü gibi sakal meselesi ulema arasında ihtilaflı bir meseledir. Şayet bir Müslüman sakal bırakırsa, Peygamberin sünnetine imtisal ettiği için büyük sevaba nail olur. Bırakmazsa, üç mezhebe göre günahkar olsa da Şafii mezhebine göre günahkar değildir. Sakal bırakmayan kimse bu meselede Şafii mezhebini taklid ederse beis yoktur. Acizane, Müslüman kardeşlerimize tavsiyem; bu mesele için ihtilafa girmemeleri ve sakal bırakmayan kimseyi fısk ile itham etmemeleridir. Bu gibi ihtilaflar bize hiçbir fayda sağlamaz.

SAKAL TIRAŞINA BESMELE İLE BAŞLAMAK

SORU 930 -Erkeklerin sakal tıraşına başlarken besmele çekmeleri sünnet mi değil mi? Sakal bırakmak sünnet olduğu için tıraşa başlarken bu sünnetin ihlali ile besmele çekilmez diyenler vardır, Bu hususta fukahanın görüşü nedir?

CEVAP: Soruda iki şık vardır.

1- Sakal meselesi: İslam'da sakalın büyük bir yeri vardır. Hiçbır kimse onu inkar edemez. Bütün Peygamberler sakallı oldukları gibi Kainatın Efendisi de sakallı idi. Birçok hadisi şeriflerde sakal bırakılmasını emretmişlerdir. Yalnız sakalın vacip olup olmadığı meselesinde ihtilaf vardır. Hanefi, Maliki ve Hanbeli alimleri sakal kesmenin haram olduğunu beyan etmişler. Rafi, Nevevi, Gazali gibi Şafii uleması, sakal kesmenin haram değil, tenzihen mekruh olduğunu beyan etmişlerdir.

2- Tıraş olurken besmele çekmek küfür mü değil mi meselesine gelince. Hanefi uleması bu hususta şöyle derler: Zina ve içki gibi kesin olarak haram olan şeyleri işlerken besmele çekmek istihza manasını taşıdığı için küfürdür. Fakat

sakal tıraşı gibi ihtilaflı şeyleri işlerken besmele çekmek doğru olmasa da küfür değildir. Mecmeul Enhur. c.i.s. 701'de şöyle denmektedir: Zina ederken veya ittifakla haram olan bir şeyi yaparken besmele çekmek küfürdür.

SORU 931 -Kadınların saç kestirmeleri, kaşlarını çekmeleri, döğme yaptırmaları, dişlerini törpületmeleri ve peruk takmalarının hükümleri nelerdir?

CEVAP: Kadının döğme yaptırması, dişlerini törpületmesi ve insan saçından yapılmış peruk takması, kaşlarını çekmesi caiz değildir, haramdır. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Saçlarına insan saçını ekleyen ve eklemek isteyen, döğme yapan ve yaptıran kadınlara Allah lanet etmiştir".

Başka bir hadiste de şöyle buyrulur: "Allah Teala, dövme yapan ve yaptıran, kaşlarını incelten ve güzellik için dişlerini törpüleyip Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lanet etmiştir".

Kuvvetli görülmeyen kavle göre kocanın izni ile kadının dişlerini törpületmesi haram değildir.

Kadının; naylon, bitki veya hayvan tüy ve kılından saçlarına bir şey eklemesi yahut da bunlardan yapılmış peruk takması haram değildir.

Kadının saçını kesmesi veya kestirmesine gelince: Şayet saçını

tamamıyle kökünden keserse veya erkek saçına benzeyecek şekilde kısaltırsa haramdır. Allah Teala kendisini erkeklere benzetmeye çalışan kadınlara lanet etmiştir. Ancak kadın saçını erkeğe benzemeyecek şekilde kısaltsa ve bu, memleketinde adet olduğu için arkadaşlarının ayıplamasına sebep olmazsa bunda bir beis yoktur.

GAYRİ MÜSLİMİN CAMİYE YARDIMI

SORU 932 -Mahallemizde bir cami yaptırmak maksadıyla bir dernek kuruldu. Dernek üyeleri bu maksatla para topladılar. Gayri müslim bir vatandaş da camiye yardım etmek istedi ve dernek mensupları da yardımını kabul ettiler. Dinen bunda sakınca var mıdır?

CEVAP: Cami inşa etmek veya tamir etmek maksadıyla kurulan dernek, Müslümanların yardımını kabul edebildiği gibi gayri müslimlerin yardımını da

kabul edebilir. Bunun gibi İslam'ın emrine uygun olarak alınan cizye, haraç ve savaşsız olarak elde edilen mal ile yol ve köprü yapılabilir. Alim, öğretmen ve sair devlet memurlarına da ondan maaş verilip cami, medrese, kışla ve umuma tahsis edilen müessese onunla inşa edilebilir. Fakat zulmen ondan bir şey alınırsa muayyen bir kimseye vermek caiz olmadığı gibi amme hizmetinde de harcamak caiz değildir.

KADINLARIN MİRAS HUKUKU

SORU 933 -Memleketimizde köylülerimiz kızlarını mirastan mahrum bıraktıkları için bazı babalar kızlarına tamamiyle mahrum kalmamaları için bir tarla veya bağ gibi bir akar vasiyet eder, bu vasiyet caiz midir?

CEVAP: Yüce dinimiz çok Kerim olan insanı hurafe ve vahşetten kurtarmak için gelmiştir. İnsan yeryüzünde Allah'ın halifesi ve en yüksek varlık olduğu halde cahiliyet devrinde kendini yitirmiş, aşağı derekelere yuvarlanmıştı. Kendisi için yaratılmış olan taş, ağaç ve benzeri şeylerden yaptığı putlara tapıp Allah'ı unutmuştu. Kadın, erkeğin dengi olduğu halde erkek onun zayıflığını fırsat bilerek birçok haklarından mahrum bıraktı. Bunlardan biri de miras hakkı idi. Cahiliyette miras ancak erkek ve güçlü olan kimseye hastı. İslam dini yaratılış itibariyle zayıf olan kadını himayesine alarak onu erkek seviyesine çıkardı. Erkek varis olduğu gibi kadının da varis olduğunu beyan etti. Bunun için kadını mirastan mahrum bırakmak büyük bir vebal ve gaflettir. Allah'tan korkan kimse bunu yapamaz. Kız, varis olduğu için, yapılan vasiyet muteber değildir. Hakkı ne ise onu vermek gerekir. Peygamber (sav) varis için vasiyet yoktur" buyurmuştur.

SORU 934 -Bazı yörelerin ahalisi, kızları mirastan mahrum bırakarak, kızların başlığını da yiyorlar. Bu tip insanların davetlerine icabet etmek ve onlarla teşriki mesai etmek caiz midir?

CEVAP: Bu tip insanların ellerinde bulunan servetin bir kısmı helal olduğu takdirde, ellerindeki malın tümü haramdır denilemez. Dolayısıyla davetlerine icabet edilebilir. Yalnız onlardan tarla ve bu gibi içinde kızların hisseleri bulunan bir şey satın almak kesinlikle haramdır.

SORU 935 -İslam dini, kadını himayesine alarak zulümden kurtarıp erkek seviyesine çıkardı. Yalnız kız ve kız kardeşin erkek karşısında mirasta yarı hisse alması kadın ile erkeğin eşitlik dengesini bozmaz mı?

CEVAP: Kız kardeşin mirasda erkek kardeşin alacağının yarısını alması görünüşte eşitsizlik sanılsa da vaki'de böyle değildir, Çünkü mesela, birisi vefat edip oğlu ile kızına üç milyonluk bir servet bıraksa, dinen oğlan iki milyon, kız bir milyon alacaktır. Yani görünüşe göre kıza verilmesi uygun olan beşyüzhin, fazladan olarak erkek kardeşine verilmiş oluyor. Ama İslam dini, bu beşyüz bin yerine kıza daha büyük bir ikramda bulunuyor. Hayatı boyunca yiyeceği, giyeceği, barınacağı yerin teminini ve bütün ihtiyacını kocasına yüklüyor. Erkek kardeşi ise ağır bir yük altına giriyor. karısının nafakasıyla çocuklarının nafakaları kendisine devrediliyor. Bu takdirde kadın erkekden daha karlı olmaktadır.

SORU 936 -Bir çocuğun annesi ve babası olmadığı gibi ona bakacak bir mütevelli de yoksa böyle bir durumda nasıl hareket edilecektir?

CEVAP: Annesi-babası ve mütevellisi olmayan bir çocuğa, Müslüman cemaatın bir mütevelli tayin etmesi gerekir. Bunu yapmadıkları takdirde Allah indinde hepsi sorumludurlar.

SORU 937 -Bir çocuk Kur'anı Kerim hatmettiği zaman babası, onun hocasıyla talebe arkadaşlarına ziyafet tertip ediyor. Bu hususun İslam'da yeri var mıdır? Çocuk yetim olsa onun malından böyle bir ziyafet verilir mi?

CEVAP: Kur'anı Kerim, hatmedildiği veya bazı sureleri ezberlendiği zaman böyle bir ziyafet vermek müstehabdır. Çünkü Hz. Ömer (ra) Bakara süresini ezberlediğinde bir deve kesip Müslümanlara ziyafet verdi, fakat yetim çocuğun malından böyle bir ziyafet vermek caiz değildir.

İSLAM'DA YETİM HAKKI

SORU 938 -Bir kimse vefat edip, iki evlad bırakır, onlardan biri yetim olup

baliğ değildir. Baliğ olan ağabeyi müşterek maldan misafirlere ziyafet verip ikram edebilir mi?

CEVAP: Baliğ olan kimse, yetimin ortak malından hiçbir surette teberru yapamaz. Ne bir misafire ikram, ne de bir fakire tasadduk edebilir. Böyle bir şey yapmak istese müşterek maldan bir miktar getirir, yetimin hissesini ondan ayırır, sonra kendisine kalan hisseden tasadduk etmek ve misafirlerini ağırlamak hususunda serbest kalır.

Hanefi mezhebine göre, dışardan gelen misafir için varislerden biri

yetim de olursa müşterek maldan kendisine (misafire) ikram edilebilir.

SORU 939 -Borçlu olan kimse alacaklının izni olmadan yola çıkabilir mi?

CEVAP: Borçlu olan kimse borcun vadesi gelmiş ve mali durumu müsait ise borcunu kapatmadan yola çıkması caiz değildir. Ama vadesi gelmiş, durumu müsait değil veya durumu müsait, borcun vadesi gelmemiş ise bu durumda hem Hanefi hem Şafii'ye göre yola çıkmasında beis yoktur.

SORU 940 -Bir yetimin emtia ve eşyası vardır. Satılmazsa çürüyüp gidecektir, satışa çıkarılsa değerine satılmayacaktır. Acaba ne yapmak icab eder?

CEVAP: Yetimin malı satılmadığı takdirde çürümeye maruz kalacağına göre düşük bir fiatla da olsa onu satmak daha iyidir. Ve bu hususta hiçbir mesuliyet terettüp etmez.

SORU 941 -Bir yetim bakıma muhtaçtır. Velisi onun işine baktığı takdirde kendi işinde geri kalacak, bakmazsa yetimin işi bozulacak, bu durumda nasıl hareket edecek?

CEVAP: Veli, yetimin malına bakmakla meşgul olduğundan kendi işine bakamıyor ve muhtaç kalıyorsa nafakasıyla yetimin malını korumakla müstahak olduğu ücretten azı hangisi ise onu alabilir.

Cenabı Hak buyuruyor:

"Bir kimse varlıklı ise yetimin malından sakınsın, fakir ise normal olarak

yesin" (Nisa: 6).

SELAM YERİNE "GÜNAYDIN" DEMEK

SORU 942 -Bazı kimseler birbirine rast geldikleri zaman selam yerine "günaydın" veya "merhaba" diyorlar. Dinen hükmü nedir?

CEVAP: Cahiliyet döneminde yaşayan kimseler birbirine rast geldikleri zaman çeşitli sözlerle birbirine iltifat ederek sevgi ve saygılarını gösterirlerdi. Cahiliyetin inanç, ibadet ve hukuk sahasına değişiklik getiren İslam dini, sosyal alanda da değişiklikler getirdi. Ve birbirine rast gelenlere, iltifat etmek için kullandıkları kelime ve cümleleri yasaklayarak "es-selamü aleyküm" demeyi emretti.

Peygamber (sav) buyuruyor: "İman etmedikçe Cennet'e giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Size bir şey delalet edeyim mi ki, onu yaptığınız takdirde birbirinizi sevmiş olacaksınız. Selamı aranızda yaygınlaştırınız".

İmran bin Hüseyin diyor ki: "Biz cahiliyette "Allah senin gözünü sevindirsin" veya "Sabahleyin senin yaşaman iyi olsun" derdik. İslam dini gelince bundan nehy edildik."

Peygamber (sav) de şöyle buyuruyor: "Bizden başkasına kendini benzeten kimse bizden değildir. Yahudi ve hıristiyanıara kendinizi benzetmeyiniz. Yahudilerin selamı parmaklarla işaret etmek, hıristiyanların selamı da el ile işaret etmektir".

Yukarıda zikredilen hadislerden anlaşıldığı gibi Müslümanlar birbirine rast geldiklerinde (es-Selamü aleyküm) sözünü söylemekle söze başlayacaklar. Baş, parmak ve el işaretiyle selam vermeleri caiz olmadığı gibi "günaydın" gibi sözlerle de caiz değildir. Ancak "Esselamü aleyküm" demekle beraber el ile de işaret edilse veya selamdan sonra, günaydın veya merhaba dense beis yoktur.

SORU 943 -Müslüman olmayan kimselere selam vermek caiz midir?

CEVAP: Selam; sevgi ve muhabbeti ifade edip, manevı bağları kuvvetlendirmek için teşri' edilmiştir. Müslümanlarla Müslüman olmayan

kimseler arasındaki bağ, küfürle kopuk olduğundan Müslüman olmayanlara selam vermek anlamsızdır. Peygamber (sav) buyuruyor ki: "Yahudi ve hıristiyanlara selam vermeyiniz". Ancak, mecburiyet karşısında kalındığı zaman onlara selam vermekte beis yoktur. İmam Nevevi, Müslimin şehrinde diyor ki: Şafii ulemasının bazıları, onlara (gayri müslimlere) selam vermek haram değil, mekruhtur, demişlerdir.

Al Kazi 'İyaz da bir cemaattan naklen şöyle diyor: Zarurete binaen onlara selam vermek caizdir.

SORU 944 -İslam dini, muayyen bir kıyafet emretmiş midir?

CEVAP: Elbise Cenabı Hakk'ın Adem oğluna ihsan ettiği büyük nimetlerinden birisidir. Cenabı Hak, bu büyük nimeti hatırlatarak şöyle buyuruyor: "Avretinizi örtecek elbise ile süs verecek şeyi size

indirdik".

Bu nimetin üç büyük faydası vardır:

1- Kış mevsiminde insanı soğuktan, yazın da sıcaktan muhafaza eder.

2- Görünmesi çirkin ve fitneye vesile olan yerleri örter.

3- İnsanı süsleyip, güzelliğine güzellik katar.

Elbisenin biçimi ve kıyafetin durumu zaman ve mekana göre değişir. Sıcak yerlerde beyaz ve geniş elbiseler iyi gelirse, soğuk yerlerde biraz daha ve koyu renkli elbiseler iyi gelir. Ayrıca adet an'anenin kıyafet hususunda büyük etkisi vardır. Bir memlekette yerleşen kıyafetin değişmesi pek kolay olmaz. Bunun için islam dini, muayyen bir kıyafet emretmemiştir. Her muhittin usul ve adeti vardır. Oranın halkı usul ve adetine bağlı kalmak hususunda serbesttir. Ancak papazların hususi kıyafetleri gibi küfre şi'ar olan elbiseler giymek caiz değildir. Bir papaz Müslüman olursa mutlaka kıyafetini değiştirmek mecburiyetindedir.

ZİYARETLEŞME ADABI

SORU 945 -Başkasının evine girmek için İslam'ın emri nedir?

CEVAP: Başkasının evine girmek için mutlaka izin almak lazımdır. İzin almadan herhangi bir kimsenin evine girmek haram olup evin masuniyetini ihlal

etmektir. Asrı saadette bir kadın Peygambere (sav) gidip dedi ki: Ben evimde annem ve babama dahi görünmek istemediğim bir durumda iken izin almadan birisi gelip eve giriyor. Böyle bir vaziyette iken ne yapayım? Bu münasebetle şu ayeti Kerime nazil oldu:

"Ey müminler, evinizden başka evlere, ev sahiplerinin iznini ve rızasını alıp ev halkına selam vermeden girmeyiniz".

Ayeti Kerime'den anlaşılıyor ki, ev sahibinin eve girmek için rızası olmazsa şeklen izin verse de girmemek lazımdır.

Hatta bir kimse annesinin veya kızının evine veya odasına girmek istese de izin almadan girmesi, hoşuna gitmeyen bir durumda olabilir. Bir gün birisi Peygamber'e (sav) dedi ki annemin evine girmek için izin almam gerekir mi? Peygamber (sav):

-Evet.

-Benden başka kendisine hizmet eden yok. Her gittiğimde izin alacak mıyım?

-Çıplak olarak onu görmek istiyor musun?

-Hayır.

-Öyle ise izin alıp gireceksin, buyurdu.

İzin almak isteyen kimse de kapının karşısında durmasın. Sağ veya solunda dursun. Çünkü kapı açıldığında evin içerisi görülebilir.

Said bin Ubade (ra) diyor ki: Peygamber'e (sav) gittim ve kapının karşısında durup izin aldım. Peygamber (sav) işaretle kapıdan uzak bir yerde durmamı istedi ve buyurdu ki "izin almanın gayesi içeriye bakmamaktır." Zamanımızda kapının zilini çalmak izin istemek sayılır.

SORU 946 -Tavukçuluk yapanlar tavuklarını suni yemle beslemektedirler. Bu suni yemin içerisine necis sayılan kan katılmaktadır. Kan necis olduğuna göre tavuk eti müteneccis olmaz mı?

CEVAP: İlgililerden edindiğim bilgiye göre bir ton yem içerisine on kilo kan, on kilo mermer tozu, on kilo balık tozu ve on kilo kemik tozu katılmaktadır. Bu duruma göre yeme katılan kan nisbeti çok düşüktür. Bir ton yeme on kilo kan katılsa, tavuk etinin kokusunu değiştirmez. Aynı zamanda değiştirecek bir durumda değildir. İbni Abidin bununla ilgili şöyle diyor: Tavuk pislikle karışık şeyler yese ve etinin kokusu değişmezse eti helaldir. Domuz, sütünü emen oğlağın eti kokmadığı takdirde böyle olduğu gibi.

SORU 947 -Avrupa ve Amerika'nın birçok salonda olduğu gibi tıp alanında da ilerlemiş olması, insan vücudu üzerinde yaptıkları incelemelerle

yakından ilgilidir. Dinen insan vücudu üzerinde inceleme yapmak caiz midir?

CEVAP: İnsan ve hayvan vücudunu konu edinip onu inceleyen bilim teşrih ve anatomi bilimidir. Bu bilim çok eski bir bilim olmasına rağmen müctehit ve fakihlerimiz ondan pek söz etmemişlerdir. Haram olduğu söylenmemekle beraber helal olduğu da ifade edilmemiştir. Bu bilim çok eskidir dedik. Çünkü o, Milattan dört asır evvel okunmakta idi. O zamanlar Hiropils isminde bir alim bu sahada çok araştırma yaparak ün kazanmıştır. Aynı şekilde M.S. 2. asırda Carinos da bu sahada çok çalışmıştır.

Evet fakihlerimiz müsbet olsun veya menfi olsun dile getirmemişlerdir. Yalnız zamanın bazı alimleri bundan söz ederek katilin ortaya çıkarılması veya ölüm sebebini öğrenmek, yahut insan vücudu üzerine araştırma yapıp bilgi elde etmek için otopsi yapılmasında bir sakınca olmayacağını beyan ediyorlar. Vehbez- Zuhayli "El Fıkhu'l-İslami ve Edilletuhu" isimli kitabında bu durumu açıklıyor. Yalnız ölünün sahipleri izin vermeden bu işi yapmak fitneye sebebiyet vereceğinden caiz değildir, izin verirlerse caizdir.

Farzı kifaye olan tıp ilmini daha iyi kavrayabilmek için hayvan üzerinde inceleme yapıp otopsi yapmakta bir beis yoktur.

MUCİZEYİ KİM GÖSTERİR

SORU 948 -Bazı kimseler yolcuların çoğunun öldüğü bir trafik kazasından kurtulan kimsenin durumunu mucizeyle açıklamakta ve bu olaya mucize demektedirler. Bu tür olaylar için mucize ifadesini kullanmak caiz midir?

CEVAP: Mucize, Peygamberlik iddiasında bulunan kişinin Allah'ın izniyle yaptığı harikulade bir şeydir. Peygamber efendimizin parmak işaretiyle ayın bölünmesi ile, yine parmak aralarından su fışkırması ile Musa (as)'ın asasının büyük bir yılana dönüşmesi, bu kabildendir.

Resulüllah (sav) Peygamberlerin sonuncusu ve mucize de ancak Peygamberler tarafından Allah'ın izniyle gösterilebileceğine göre, Resulüllah'dan sonra mucize olmayacaktır. Ancak Resulüllah'dan sonra veliler ve onların kerametleri olacaktır. Keramet ise Allah'ın veli kullarının yine Allah'ın izniyle gösterdikleri harikulade şeylerdir.

İSLAM'A GÖRE HERKES EŞİT Mİ

SORU 949 -Bugün yeni kanunlara göre herkes eşittir. İslam dinine göre insanlar arasında herhangi bir ayırım var mıdır?

CEVAP: İslam hukukuna göre müslim, gayrimüslim, zengin, fakir herkes eşittir. Herhangi bir sınıfın veya zümrenin imtiyazı yoktur. Hiçbir kimsenin dokunulmazlığı söz konusu değildir.

Peygamber (as)'in zamanında belli bir aileye mensup bir kadın hırsızlık suçunu işledi, bunun üzerine kadının akrabaları gerekli cezanın uygulanmaması için harekete geçerek Peygamber (as)'in çok sevdiği Üsame'yi vasıta yaptılar. Bu sebeple Peygamber (as) buyurdu ki: "Sizden öncekileri helak eden şey, şerefli bir kimse hırsızllk yaptığında onu bırakıp hakkında ceza uygulamazlardı, zayıf olan kimse ise hırsızlık yaptığında had cezasını tatbik ederlerdi. Muhammed'in ruhu elinde bulunan Allah'a yemin ederim, Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsa elini keserim".

Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor: Kendisiyle müşahede yapılmış bir harbiye zulüm eden veya hakkını eksilten veya gücünün yetmeyeceği bir yükü kendisine yükleyen veya rızası olmadan kendisinden bir şey alan kimsenin hasmıyım.

Daha başka bir hadiste de şöyle buyuruyor:

Bir zimmiye -islam hakimiyeti altında yaşayan gayrımüslim- eziyet eden kimsenin hasmıyım. Bir kimsenin hasmı olursam da kıyamet günü onu yenerim. Hz. Ebubekir de şöyle buyuruyor:

İçinizde zayıf olan kimse, hakkını alıncaya kadar bence güçlüdür. İçinizde güçlü olan kimse de zimmetindeki hakkı Allah'ın izniyle alıncaya kadar bence zayıftır.

SORU 950 -Mevlid hakkında çok şey söyleniyor. Okumak ve okutmak caizdir diyen olduğu gibi, caiz değildir diyenler de vardır. Bu hususta fakihlerin görüşü nedir?

CEVAP: Başka yazılarımda beyan ettiğim gibi Mevlid bir Bid'addır. Peygamberlerden birkaç asır sonra icat edilmiştir. İmam Suyutı, el Havi isimli kitabında bunu açıklamaktadır. Ama Bidatı hasene midir, seyyie mi olduğu hususunda ihtilaf vardır. Maliki alimlerinden

Tacüddin el-Lahmi ile Ehli tasavvufun pirlerinden İmam Rabbani Bid'at-i seyyiedir; Hz. Peygamber (sav)'in rüyada görülüp, okutulan mevlidden memnun olmuştur, demek bir delil teşkil etmez, demektir. Mektubat isimli eserinin 273. mektubunda bunu ifade etmektedir. Bunun yanında bir çok alim

mevlid okumak ve okutmak Bid'atı hasenedir diyor. Biz mevlid okumak ve okutmak Bid'atı Hasenedir, zikrin bir çeşididir desek daha iyi olur. Buna Bid'at denilse, Ehli tarikin muayyen zaman ve muayyen nisbetle yaptıkları zikrin de Bid'at olması gerekir. Halbuki, böyle değildir.

Hanefi alimleri para için okunan Kur'anı Kerim'in sevabı yoktur. Okuyan da okutan da günahkar olur diyorlar. Herhangi bir kimsenin yaptığı amelden gayesi, zikri ve fikri para ve menfaat olursa, Allah onu ibadet olarak kabul eder mi? Okutan kimse zannediyor ki bir mevlid okunsa her şey halledilmiş olur. Halbuki durum böyle değildir. Mevlid, nihayet bir bid'atı hasene sayılır. Onu okutan kimse namaz kılmaz, içki içer, zevcesi ve kızı açık gezer ve İslamı yaşamazsa, mevlid kendisine nasıl bir fayda sağlar? Yalnız mevlid okumayı sanat haline getiren birkaç kuruş kazanır, kar eder. Bundan başka bir şey yoktur. Özet olarak şunu söylemek istiyorum: Bir kimse Allah için mevlid okutmak istiyorsa, Allah için peygamberin natini ve ilahileri okutmalıdır. Başkasını okutmamalıdır.

ÇOCUKLARA İSİM VERMEK

SORU 951 -Firavn, Nemrud, Ebu Cehil ve Hülagu gibi İslami olmayan isimlerle çocukları isimlendirme dinen caiz midir?

CEVAP: Allah'ın Kur'anı Kerim'inde, Resulüllah'ın (sav) hadislerinde salih kimseler için kullanmadıkları ve Müslümanların da itibar etmedikleri bir isimle çocukları isimlendirmek doğru değildir. Resulüllah, Saadet asrında çirkin isimleri güzel isimlerle değiştiriyordu. "Asram" adında birisi birgün Resulüllah'ın yanına geldi. Biçilmiş veya kırpılmış, ekin manasına gelen bu ismi, tohum veya ekilen yer manası na gelen "Züra" ile değiştirdi. Aynı şekilde yana yatan anlamına gelen "Müdtaci" ismindeki birisinin adını "Münbeis"e çevirdi. Yine Hz. Ömer (ra) Asiye (günahkar) ismindeki kızının ismini "cemile" (güzel) adıyla değiştirdi,

Görüldüğü gibi Müslümanların kendi çocuklarına iyi ve güzel bir isim vermeleri gerekmektedir. Zamanında şu veya bu sebeble çocuklarına iyi bir isim verememiş kimselerin çocuklarına güzel bir isim verip deşitirmek için gayret etmeleri arzu edilir.

İsimlerin en güzelleri Abdullah, Abdurrahman, Muhammed, Mahmud, Hatice, Aişe, Fatıma gibi isimlerdir, Teberrüken bu isimlerden herhangi biriyle çocuklarımızı isimlendirmek sünnettir, Firavun ve Hülagu gibi isimleri takmak hiç doğru değildir.

CİNLERDEN YARDIM İSTEMEK CAİZ Mİ

SORU 952 -Çalınan şeyleri ortaya çıkarmak ve hırsızı tanımak için cinlere başvurmak caiz midir?

CEVAP: Allah'dan başka gaybı bilen yoktur. İnsanın gaybi bilgisine sahip olmadıkları gibi aynı şekilde cinler de bu tür bilgiye

sahip değildirler. Kur'anı Kerim şöyle buyurmaktadır: "De ki göklerde ve yerde olanlar gaybı bilmezler. Ancak Allah bilir".

Ancak bir istisna olmak bakımından Yüce Allah'ın Peygamberlere zaman zaman gaybı bildirdiğini unutmamak gerekir. Kur'anı Kerim bu hususta şöyle buyurmaktadır: "O bütün gaybı bilir, fakat gaybını hiç kimseye açmaz. Seçtiği resul başka".

Cinler insan gibi mahluklar olup, yine insanlar gibi gayb bilgisine sahip değildirler, yani gaybı bilmezler. Hatta bilgilerinin insan bilgisine itibarla daha az olduğu belirtilmektedir. İnsanın yeryüzüne halife olarak seçilmesi ve aralarından peygamberler tayin edilmesi bundandır. Dolayısıyla gaybı bilmesine imkan olmayan cinlerin bir başkasına gaybı bildirmesi nasıl mümkün olabilir?

Fetava el Bezzaniye'de şöyle denilmektedir: Bir kimse çalınmış şeylerin yerlerini bilirim veya cinler bana yerlerini bildiriyor derse kafir olur.

Binaenaleyh çalınmış bir şeyin yerinin ortaya çıkarılması veya

çalanın kim olduğunun öğrenilmesi için cinlerin bilgilerine müracaat etmek anlamsız, hem de haramdır. Sözlerinin doğru olduğuna inanmak da haramdır. Kaldı ki böylesi bir yolla hükümde bulunmak İslam'a aykırıdır. Çünkü İslam'a göre çalınmış şeyin isbatı ancak üç yolla mümkün olmaktadır. Birincisi hırsızın itirafı, ikincisi şahidin şehadeti, üçüncüsü ise, şahit bulunmaması halinde müddeaaleyhin kendisine teklif edilen yeminden istinkaf etmesi sebebiyle müddeiye

düşen yemini eda etmesiyle olur. İslam için hiçbir önemi haiz olmayan cincinin sözünün dinlenmesi ve ona itibar edilmesi büyük bir vebaldir. Hayret veren husus, bu tür iddialarda bulunan kimselerin cahil olmasına rağmen halk tarafından sözlerinin dinlenilmesi ve kendilerine inanılmasıdır.

KÜFÜR BELDESİNİN ÖZELLİKLERİ

SORU 953 -Müslüman bir memleket, kafirlerin eline düşüp, namaz gibi İslami şiarı eda edebilseler de ehli küfrün nizamı ile idare ediliyorlar. Riba muameleleri piyasaya hakim olup gayri ahlaki adet ve ananeler, yaygın bir hale gelmiştir. Böyle bir memleketi terk ederek hicret etmek lazım mıdır, değil midir?

CEVAP: İslam hukukçuları, küfür beldelerini dört bölüme ayırmışlardır:

1- İslami şiarın icrası mümkün olmayan belde: Böyle bir yerde Müslümanların kalarak yerleşmeleri caiz değildir. Hicret edebilmeleri için ne lazımsa yapmaları gerekir.

2- İçinde Müslümanca yaşayıp ehli küfüre mukavemetin mümkün olduğu belde: Böyle bir beldede yerleşip kalmak ve İslamı kuvvetlendirmek farzdır. Buradan hicret, eden kimse de Allah indinde mesuldür. Zira bile bile ve isteyerek İslam'ın bir parçasını kafirlere devretmek büyük bir hıyanettir.

3- İçinde 1slami şiarın icrası mümkün ise de islam'ın yayılması mümkün olmayan ve orada kalmakla İslam için fayda bulunmayan belde: Böyle bir yerde kalmak caiz olsa da hicret etmek daha iyidir.

4- İçinde İslami şiarın icrası mümkün olmakla beraber dinin yayılması ve Müslüman olmayan kimselerin islam'a girmesi umulan belde: Bu takdirde böyle bir yerde kalmak gereklidir.

Buna göre sorduğunuz sualin cevabı şöyledir: Şayet o memlekette kalmanın Müslümanlara ve İslam'a faydası varsa orada ikamete devam edip fırsatı gözetlemek lazımdır. Aksi takdirde Müslümanlar ekalliyete düşmüş ve gittikçe çark İslam'ın aleyhine dönüyor ise, o memleketi mümkün ise, terk etmek daha iyidir.

İSLAM'DA HAPİS CEZASI VAR MI

SORU 954 -İslam dinine göre hapis cezası var mıdır?

CEVAP: İslam Hukukuna göre işlenen suçlar iki çeşittir:

1- Ayet veya sünnet ile cezası belirtilmiş, katı, zina ve içki içmek gibi suçlar. Mesela: Bir kimse bilerek, isteyerek bir Müslümanı öldürürse cezası kısastır. Yani idamdır. Kısas cezası, ayet ile sabit olduğu gibi, sünnet ile de sabit olmuştur. Kezalik zinanın cezası hem ayet, hem de hadis ile sabit olmuştur.

2- Kumar oynamak, içki satmak ve yalan şahitlik yapmak gibi Kur'an ve sünnet ile cezası belirtilmemiş olan suçlar. İslam dini bunların ceza takdirini zamana bırakmıştır. Yani zamanın müctehidi, maslahata göre cezasını takdir edip verecektir. Veya halife tarafından bir kanun ile de belirtilebilir. Bu tip cezalar hapis olabileceği gibi, kamçılamak da olabilir. Hülasa cezası belirtilmemiş olan her suç için hapis cezası uygulanabilir. Bunların miktarı da belli değildir. Hakim maslahata göre karar verecektir.

SORU 955 -İslam hukukuna göre İslam Devleti bünyesinde bir gayri müslim görev alabilir mi, mesela bir gayri müslim vali, hakim veya bakan olabilir mi?

CEVAP: İslam hukukuna göre, devletin mevcut kanunlarını infaza yetkili olan bir makam, bir gayrimüslimi tayin edebilir. Çünkü hakim İslam dır. O da onun hizmetini görüyor. Binaenaleyh bir gayri müslim vali veya bakan olabilir. Ama bir gayri müslim, devlet başkanı hakim veya yüksek mahkeme kurulu başkanı veya üyesi gibi doğrudan doğruya karar verme hakkına sahip bir mevki'ye getirilemez.

Çünkü Kur'anı Kerim ve Sünneti seniyyede bir mesele hakkında hüküm bulunmadığı takdirde o hüküm ictihad ile ortaya çıkacaktır. Bu da devlet başkanı ile hakimler ve yüksek mahkeme kurulunun işidir. Bir gayri müslimin ictihadı muteber olmadığına göre böyle makamları işgal etmesi de caiz değildir.

SORU 956 -Zina neticesinde meydana gelen sekiz aylık bir cenini aldırtıp kendisini ve gayrı meşru olarak yaşamış olan annesini hayat boyunca lekeden kurtarmak dinen caiz midir?

CEVAP: Malum olduğu gibi ceninin üzerinden dört ay geçince vücudu tamamlanıp insan şeklini alır, otomobilin motoru mesafesinde bulunan kalbi de çalışmaya başlar ve nihayet canlı mahlukların safına girer. Bu duruma giren cenini aldırıp katletmek, hiçbir surette caiz değildir. Aslında zina cinayetini işleyen dünya rezaletine ve ahiret azabına müstehak olan anne ve babasıdır. Ceininin kabahati nedir ki o katledilsin. Cenin masumdur, doğsa hiçbir mesuliyeti yoktur. Kur'an-ı Kerim: "Hiçbir kimse hiçbir kimsenin günahını yüklenmez" buyuruyorken, nasıl bu masum cenin katledilsin ve buna fetva verilsin. Böyle birşey olduğu takdirde cinayet üzerine bir cinayet işlenmiş olur, yani hem zina cinayeti hem de katı cinayeti irtikap edilmiş olur.

SORU 957 -Babamızdan kalan mirası bölüşmeden kardeşim vefat etti ve

küçük bir oğul bıraktı, ortaklığımız hala devam ediyor. Gelen gidenlerimiz var. Evimizde yiyip içiyorlar. Yetimin ortak olduğu maldan yiyip içmeleri caiz midir?

CEVAP: Yetimin malı ifraz edildiği takdirde mağdur olacağı biliniyor ise, ifraz edip ayırmamak daha iyidir ve bu takdirde ,elinin normal olarak gelen giden misafirlere yemek yedirmesinde Hanefi alimlerinin bazılarına göre bir sakınca yoktur.

Şafii mezhebine göre ise yetimin hakkı kadar kendisine bırakılırsa, misafirlere yemek yedirmekte ve misafirin yemesinde bir sakınca yoktur.

GAYRI MÜSLİMİN MALINI ÇALMAK

SORU 958 -Bir Müslüman, bir hıristiyanın malını çalsa, hıristiyan kıyamet gününde hakkını isteyebilir mi? Müslümanın bunu geri vermesi gerekir mi?

CEVAP: Hırsızlık, dinimizde haramdır. Hanefi mezhebine göre hırsıza dinimizin tayin ettiği ceza tatbik edildikten sonra, çaldığı mal eğer elinde mevcut ise, o malı sahibine geri verir. Mevcut değilse tazmin etmez. Bu hususta Müslüman ile hıristiyan arasında ve hırsızlığın Daru'l İslam'da veya Daru'l Harp'de yapılması arasında fark yoktur.

Eğer hırsız dünyada ceza görmemiş ve malı da sahibine iade etmemiş ıse kıyamet gününde sorumlu olur. Çünkü bu kul hakkıdır. Helalleşemediği veya sahibi affetmediği takdirde kıyamet günü sorumluluk devam eder. Buna göre malı çalınan hıristiyan, çalan Müslümandan hakkını ister ve alır.

SORU 959 -Gayri müslimlerin işinde çalışan bir Müslüman Ramazanda doktordan istirahat alıp oruç tutsa caiz midir?

CEVAP: Müslüman olan kimse, yaptığı anlaşmalara bağlı ve sadık kalır. Gayri müslimlerin işinde çalışan bir Müslüman, onlarla iş anlaşması yaptığına göre ona bağlı kalması lazımdır. Hasta olmadığı halde hastayım diyerek istirahat alıp oruç tutan kişi, farz orucu eda etmiş ise de üç büyük vebal işlemiş olur.

1 -Hasta olmadığı halde hastayım diyerek yalan söylemiştir.

2- Yaptığı bu hareketle gayri müslimlerin İslam'ın ve Müslümanların aleyhine

olmasına sebebiyet veriyor.

3- Hasta olmadığı halde istirahatli olduğu için aldığı ücret kendisine haram olur.

Bu durumda Müslümanın, Ramazan ayında izin alarak orucunu tutması: mümkün olmadığı takdirde Allah'a karşı mükellef olduğu orucu tutmak için sabretmesi ve orucunu tutması lazımdır.

Durum böyle olduğu halde istirahat alarak oruç tuttuğu zaman, istirahatlı olduğu günlerde aldığı ücretleri iade etmesi gerekir.

İSLAM'DA RÜYA

SORU 960 -İslam'da rüyanın yeri nedir? Görülen gerçek olabilir mi ve her tabir doğru mudur?

CEVAP: İslam'a göre rüya üç çeşittir.

1- Salih rüya,

2- Şeytani rüya,

3- İnsanın içinde yaşadığı olaylardan doğan rüya.

Salih rüya vaki olacak olan şeyleri vukuundan evvel fıtrı istidad ile idrak etmekten ibarettir. Peygamber (sav) bununla ilgili şöyle buyurur: Müminlerin rüyası nübüvvetin kırk altı bölümünden bir bölümdür.

Şeytanı rüya insanı korkutup üzüntüden üzüntüye sevk etmek için uyku halinde insanın kalbine verdiği vesveseden ibarettir.

Peygamber (sav) şöyle buyurur: Sizden biriniz sevdiği bir rüya görürse o Allah'tandır. Bunun için Allah'a hamd edip rüyasını söylesin. Hoşuna gitmediği bir rüya görürse o şeytandandır. Şerrinden Allah'a sığınsın ve onu kimseye de açmasın. Yoksa kendisine zarar verecektir.

İnsanın içinde yaşadığı olaylardan doğan rüya ise, insan bir şeyle meşgul olup onunla fazlasıyla ilgilendiği için hakkında rüya görür. Peygamber (sav) bir hadiste şöyle buyurur: Rüya üçdür. Allah tarafından olup müjde veren salih rüya, üzüntü verip şeytandan gelen rüya ve insanın kendi kendine bir şeyler söyleyip tasavvur ettiğinden meydana gelen rüya.

Yusuf süresinde zikredilen Hz. Yusuf un rüyasıyla ilgili ayet ile yukarda zikredilen hadisler bunu ifade ediyorlar. Rüyaların içinde hak rüyalar vardır. Ancak her rüya haktır ve her tabir de doğrudur denilmez. Rüyaya göre hareket ve rüyaya istinad etmek doğru değildir. Hatta fıkıh kitapları beyan

ediyorlar: Şeytan her ne kadar Peygamberin suretine giremezse de Şaban'ın yirmidokuzunda Peygamber (sav) herhangi bir kimsenin rüyasında yarın Ramazan'ın birinci günüdür oruç tutunuz diye emretse de bu rüya ile amel edilmez. Çünkü rüya ilim olmadığı gibi zabt da edilmez.

SORU 961 -Aba ve ecdadın selahı, fasık ve zalim çocuk ve torunlarına fayda verir mi?

CEVAP: İman, küfür, taat ve isyan, tokluk ve açlık gibi haller olup birisinden diğerine sirayet etmez. Yani tok olan kimsenin tokluğu kendisinde kalıp baba ve çocuklarına sirayet etmediği gibi iman, küfür, taat, ve isyan gibi şeyler de babadan evlada veya evlattan babaya sirayet etmez. Mümin ve müttaki olan kimsenin oğlu münkir ve fasık olduğu takdirde iman ve takvası, oğul ve torununa fayda vermeyecektir. Hz. Peygamberin amcası olan Ebu Talib. küçüklüğünde onu barındırdığı ve Peygamberliği sırasında da kendisini himaye ettiği halde iman etmediği için kıyamet günü cezaya çarpılacaktır.

Yine Nuh (as)'in şefaatına rağmen oğlu tevhid akidesini red ettiği için helaka uğradı. Peygamber (sav) bu gerçeği ifade etmek için Hz. Fatıma'ya hitaben şöyle buyurdular: "Ey Fatıma ben Allah'ın azabına karşı sana faydalı olamam." Kur'anı Kerim "zerre miktarı iyilik yapan kimse karşılığını görecek, zerre miktarı da kötülük yapan kimse de karşılığını görecektir" demektedir.

NUH (AS) TUFANI BÜTÜN DÜNYAYI KAPSAMIŞ MIYDI

SORU 962 -Hazreti Nuh (as)'in zamanında vaki olan tufan olayı bütün dünyayı kapsamış mıydı? Yoksa belli bir bölge için miydi, belli bir bölge için ise o hangi bölgedir?

CEVAP: Kur'anı Kerim tufan olayından söz ederken özet olarak şöyle ifade ediyor: Cenabı Allah'a karşı isyan bayrağını açarak inkar ve şirk akidesine saplanıp kalan Nuh (s), kavmini helak etmek için Cenabı Hak yer kaynaklarını açıp fışkırttığı gibi sema kapılarını da açarak sular boşalttı ve nihayet Nuh (s) ile kavminin bulundukları memleketi sular içerisinde bırakıp onları boğdu. Ancak Nuh (s), zürriyeti ve kendisine inanan kimseler Allah'ın emriyle inşa edilen gemiye binerek hayatlarını kurtardılar.

Fakat bu tufan umumi miydi? Yoksa o zamanda çok az olan sadece Hz. Nuh'un (s) kavminden ibaret bulunanların yerleştikleri memlekette mi olmuştur? Bu hususta kesin bilgi olmadığı gibi buna dair elde bir vesika da yoktur. Ancak yaygın kanaat, tufan olayının umumi olmasıdır. Çünkü umumi olmasaydı gemi yapma sıkıntısı çekmektense Hz. Nuh (s) ile kendisine inanan kimselerin hayatlarını kurtarmak için o memleketi terk edip uzak bir memlekete hicret etmeleri kafi olurdu. Hz. Lut (s) ile zürriyetinin yaptıkları gibi. Bu hususda senedsiz olarak yazılmış hikayelere güvenilmez. Nazarı itibara almak doğru değildir. Tufan belli bir bölge için olduğu takdirde o bölge hangisidir? Kesin olarak bilinmez. Ancak birçok müfessirlerin kaydettiklerine göre Suriye, Irak ve Türkiye'yi birleştiren çevrededir. Çünkü Kur'anı Kerim, tufan olayını anlatırken, Nuh (s)'un gemisi dile getirilip Cudi dağı üzerinde oturduğunu beyan ediyor. Cudi dağı da Cizre'nin yanında bulunan yüksek bir dağdır. Meşhur söz budur. Cudi dağı başka yerde de olabilir

İSLAM'DA HEYKEL VE RESİM

SORU 963 - İslam dininde heykel ve resim yapmak ve edinmek caiz midir?

CEVAP: İslam dini semavi bir din olup insanın dünya ve ahiretini imar etmek için nazil olmuştur. Getirdiği hükümlerin herkesin akıl ve zevkine uyması da mümkün değildir. Çünkü simalar birbirine uymadığı gibi akıl ve huylar da birbirine uymazlar. Akıl ve mantıkı veren Allah Teala, insan için hangi hüküm daha uygun, hangi nizam daha güzel ise onu biliyor ve onu indiriyor. Bunun için emir, nehiy, haram ve helal ile ilgili olan ilahi kanun ve nizamların bazılarına aklımız ermezse de tümüne inanıp hikmetini araştırmamız gerekir. Araştırma yapmadan inkar etmek küfre götürür. Bunun için şu veya bu niye haram olsun? Aklıma yatmıyor, demek büyük bir vebaldir. Birçok kimse heykel ve resim haram oluşundan söz edildiği zaman hoşlanmıyor, "heykel bir sanattır. Neden haram olsun?" deyip İslam'ın hükmünü tereddütsüz reddediyor. Müzelerde bulunan heykeller üzerine araştırma yapıldığı zaman cahiliyet devrinde, bu husus Roma ve Bizans devletlerinin hüküm sürdükleri zamanlarda insanların birçokları heykel ve resimlere büyük itina göstererek tapındıkları putperestlik girdabına girdikleri görülecektir. İnsanı yeryüzüne Halife olarak tayin eden Allah Teala, taştan ve ağaçtan kendi eliyle yaptığı heykel ve resimlere yaptığı ibadetten onu kurtarıp layık olduğu makama çıkarmak için canlı mahlukların her türlü heykel ve resimlerini yasakladı. Bu hususta Peygamber (sav)'in birçok sahih hadisleri vardır. Ez cümle:

1- Kıyamet günü bu suretleri yapanlara; yaptığınızı canlandırınız denilecektir.

2- Kıyamet günü Allah'ın en şiddetli azabına maruz olanlar Allah'ın yarattıklarını taklid edenlerdir.

3- Hazreti Aişe bir gün resimli bir yastık satın aldı. Peygamber

(sav) dışardan yastığı görünce içeri girmedi. Kapının önünde ayakta kaldı. Hazreti Aişe (ra) da onun yüzündeki memnuniyetsizliği anladı ve şöyle dedi: Ya Resulüllah! Allah ve O'nun Resulüne tevbe ediyorum günahım nedir? Peygamber (sav) ona cevaben buyurdu ki: "Yastıktır." Hazreti Aişe üzerine oturup yaslanasın diye senin için satın aldım, dedi. Peygamber (sav) buyurdu ki: "Resim yapanlara azab verilecek, yaptığınızı canlandırınız denilecektir. Sonra şunu ilave edip buyurdu: İçinde resim bulunan eve melekler girmez".

Nevevi, müslim'in şerhinde resimle ilgili görüşünü özetle şöyle ifade ediyor: Bizim mezheb ulemasıyla diğer mezheb uleması diyorlar ki: Canlı varlıkların resmini yapmak şiddetle yasaklanmıştır. Resim yapmanın üzerine büyük vebal terettüp eder. Hakkında büyük tehdidler varid olmuştur. Zira resim yapmak, Allah'ın yaratıcılık işini taklid etmek anlamını ifade eder. Resim, ister elbise, halı, para, kab ve duvar gibi şeyler üzerinde, ister başka bir şey üzerinde yapılsın haramdır. Yalnız ağaç, deve semeri ve cansız mahlukların resmini yapmak haram değildir. Gölgeli -heykel- ile gölgesiz suretler arasında fark yoktur. Canlılara ait olduktan sonra haramdır. İbn Hacer, canlı mahlukların suretlerini yapmak haram olduğunu bulundurulmasının da caiz olmadığını belirttikten sonra şöyle der: Cansız mahlukların resimlerini yapmak ve yaptırmakta beis olmadığı gibi yerde ve ayak altında bulunan sergilerde hakarete maruz kalmaları halinde dahi, yerde ve ayak altında bulunmalarında herhangi bir beis yoktur. Ama ayak altında kalması için dahi olsa canlı mahlukun resmini yapmak caiz değildir. Gölgeli, gölgesiz resimler sahabi, tabi'in, cumhuru ulema ile Hanefi, Şafii ve Savri gibi müctehidlerce de haram karşılanmıştır. Ancak haram olmayan resimler de vardır. Şöyle ki:

1- Küçük kızların oynamaları için oyuncak resimler.

2- Baş veya göbekten itibaren yukarı tarafın resmi. Böyle bir resim tam olmadığınöan bulunmasında yine beis yoktur. Çünkü böyle bir mahlukun hayat sahibi olup yaşaması mümkün değildir. Bundan anlaşılıyor ki; tapu, nüfus cüzdanı, pasaport ve diğer muameleler için lüzumlu olan vesikalık fotoğraf ile dış ve iç organların filimlerinin çekilmesinde hiçbir beis yoktur.

3- Yukarda beyan ettiğimiz gibi yerde ve ayak altında bulunan sergideki resimlerdir. Bu tür resimlerin bulunmasında beis yoktur.

4- İmam Nevevi'nin dediği gibi dağ, deniz, ağaç ve bütün cansız mahlukların resmini yapmak ve yaptırmak.

Yalnız fotoğraf da bu resme dahil mi, değil mi ihtilaflıdır. Birçok bilgine göre dahil değildir. O, aynada görünen resim gibidir. O, haram olmadığı gibi bu da haram değildir. Yani o bir görüntü tesbit

edilmiştir.

SORU 964 -Bir kimsenin meşru bir hakkı vardır. Rüşvet vermedikçe meşru olan hakkını elde etmesi mümkün olmazsa ne yapması icap eder? Hakkını kurtarmak için rüşvet vermek dinen caiz midir?

CEVAP: Bilindiği gibi rüşvet vermek ve almak büyük bir vebaldir. Dinen rüşvet veren de mel'un, alan da mel'undur. Bununla beraber maalesef her asırda ve her yerde bu beşeri hastalık devam etmiş ve etmektedir. Allah korkusundan başka ilacı da yoktur. Zira her yerde her dairede ve her odada devlet kontrol memurunun bulunması mümkün değildir. İslam'da rüşvetin dört çeşidi vardır. Üç çeşidi haram, bir çeşidi helaldir.

1- Hem alan için hem veren için haramdır. Herhangi bir memuriyete girebilmek için rüşvet vermek ve almak gibi.

2- Hakim vali gibi salahiyetli olan kimselerin rüşvet almaları. Bu da haramdır.

3- Mahkemede veya başka bir dairede işi olan kimsenin işini görmek üzere vatandaş ile mahkeme arasında vasıta olan kimsenin rüşvet alması da haramdır.

4- Hayatını ve malını korumak için salahiyetli bir kimseye rüşvet veren kimse için helaldir. Ama alan için helal değildir.

İslam dininde yalan söylemek de rüşvet gibi haramdır. Ancak

hakkını alabilmek veya kendini zulümden kurtarmak için yalan söyleyen kimse mesul değildir.

İSLAM'DA IRKÇILIK

SORU 965 - İslam dininde ırkçılık, bölgecilik ve renk gibi mefhumların yeri var mıdır?

CEVAP: İslam dini ırkçılık, bölgecilik ve renk gibi mefhumlara yer vermemiştir. Sadece iman ve güzel amele ehemmiyet vermiştir. Bir kimsenin itikadı sağlam ve ameli iyi olursa Allah'ın nezdinde büyük değeri vardır. İmanı ve iyi ameli olmazsa: ırk ve rengi ne olursa olsun, kıyafeti ne kadar düzgün olursa olsun değersizdir. Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "Allah'ın nezdinde en değerliniz Allah'tan en fazla korkanınızdır". Peygamber (sav) de şöyle buyuruyor: "Allah şekillerinize bakmaz, Ama kalb ve amellerinize bakar."

İslam dini ırka, renge bakmaz. Çünkü bütün insanların aslı bir olup Hz. Adem (as)'den türemiştir. Ve esas itibariyle topraktan neş'et edip tekrar ona döneceklerdir. Bunun için İslam dini ırk ve renk gibi mefhumları değer terazisine koyup tartmaz ve nazarı itibare almaz. Geçmişte nice insan: ırk ve renkleriyle böbürlenip gurur duydukları halde bugün kimse onları nazarı itibare almaz, unutulup gitmişlerdir. Çünkü iman ve irfan gibi meziyetleri yoktu. Nice insan da vardır ki, ırk ve rengine bakılmadan beynelmilel olabilmiş ve dillerden düşmemiş ve düşmemektedir. Çünkü kendilerini

yükselten iman ve irfanlarıdır.

Bu bakımdan ırk, renk ve bölgeden söz etmek cehalettir. İnsanın hüviyetini bilmemekten ileri gelmektedir. Renkleri veren, insanları çeşitli ırklara ayıran Allah Teala'dır. İnsanın bu hususta hiçbir rolü yoktur. Bunun için hiçbir kimse -mesela Türk veya Arap veya rengi beyaz olduğu için- üstünlük iddiasında bulunamaz. Bulunsa da manasızdır. Irk ve rengini çalışmakla elde etmemiştir. Bunları çalışmak neticesinde elde etmiş olsaydı belki bir yönden üstünlük iddiasında bulunması yerinde olurdu. Fakat iradesi dışında zatı ve sıfatları yaratıldığına göre onlardan söz etmemesi lazımdır.

Peygamber (sav) bir hadiste şöyle buyuruyor: "Hepiniz Adem'den, Adem de topraktandır. Arabın Arap olmayana, beyazın siyaha üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir." Bir gün Abuzer al-Gifari (ra) Bilal'e (ra) "Ey siyahın oğlu" deyip ayıpladı. Bunu duyan Peygamber (sav): "Ölçek olup taştı (yani iş haddini aştı). Beyazın oğlunun siyahın oğlundan üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir" buyurdu. İslam dini bu menfi mefhumları yok etmek için beşeriyete çok seslendi ve çok şeyler söyledi. Biz burada bunlardan dört tanesini nakletmek istiyoruz:

1- "Ey insanlar sizi bir tek insandan yaratan Rabbinizden korkunuz".

2- "Ey insanlar ben hepinize gönderilmiş Allah'ın Resulüyüm".

3- "İnsanın çalıştığından başka bir şeyi yoktur".

4- "Allah'ın nezdinde en değerliniz en fazla sakınanınızdır".

Bütün bu ayetler insanların aslının bir olduğunu, aralarında fark olmadığını, ırk, renk, dil ve bölgenin insanın hüviyetini değiştirmediğini ifade ediyorlar. Çünkü birinci ayet bütün insanların aslı bir olup bir tek babadan geldiklerini, ikinci ayet bütün insanların bir ümmet olduğunu ve İslam dininin hepsi için gönderildiğini, üçüncü ayet, mükafat ve cezaların ölçüsünün ırk, renk ve bölge değil amel olduğunu; dördüncü ayet, şeref ve faziletin biricik ölçüsünün güzel amel olduğunu ifade ediyorlar. İnsan, kendi akraba, aşiret ve milletini sevebilir ve sevmelidir. Ancak haksızlık hususunda onlara yardım edemez.

Bir gün adamın biri Peygamber (sav)'e: "Kişinin kavmini sevmesi ırkçılık sayılır mı?" diye sorunca Peygamber (sav): "Kişinin kavmini sevmesi ırkçılık sayılmaz. Zulüm ve haksızlık hususunda kavmine yardım etmesi ırkçılıktır," buyurdu.

İSLAM KILIÇ ZORUYLA MI YAYILDI

SORU 966-Bazı müsteşrikler; İslam'ın yayılması, kılıç sayesinde olmuştur, deyip yüce dinimizin aleyhinde propaganda yapıyorlar. Hakikaten

İslam dini cebir kullanılmasına müsaade etmiş midir, Müslümanlar da zora baş vurmuşlar mıdır?

CEVAP: Avrupa ve Amerika'da İslam'ın önüne set çekip yayılmasına engel olan şeylerin başında iki amil vardır.

1- Müslümanların tebliğ görevini terk etmeleridir. Müslümanlar namaz ve oruç gibi farzları öğrenip tatbik ettikleri gibi tebliğ farizasını ve metodunu öğrenip tatbik etseydiler, bugün Avrupa ve Amerika'nın durumu böyle olmayacaktı. Bu iki kıt'anın da çoğu Müslüman olacaktı.

2- İslam'a karşı müsteşriklerin açtıkları yalan ve iftira kampanyasıdır. İslam'ı çirkin göstermek için ne lazımsa onu yaptılar. Her yönden hücuma geçtiler. İslam'ın aleyhinde kitap yazıp konferans verdiler, piyes oynattılar ve her yerde yalanlar uydurdular. İşte uydurdukları yalanlardan biri de; İslam dininin kılıç ile yayıldığını, girdiği ycrin ahalisine karşı zor kullandığını, onları zorla Müslümanlaştırdığını söylemeleridir. Halbuki bu sözün gerçekle hiçbir münasebeti yoktur. Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "Mümin olmaları için sen mi zor kullanıyorsun".

Görüldüğü gibi ayeti kerime, halkın İslam'a girmesi için Peygamberin onlara karşı zor kullanmasını men ediyor. Başka bir ayeti Kerime de şöyle buyuruyor: "Dinde zorlama yoktur". Bu ayetin nüzül sebebi şöyledir: Ensar'dan beni Salim bin Avf kabilesine mensup Hüseyin'in hıristiyan iki oğlu vardı. İslam'a girmeleri için onlara karşı zor kullanmak istedi. Durum Peygamber'e (sav) götürüldü. Bunun üzerine Peygamber (sav) de onu zor kullanmaktan menetti. Adam da "Nasıl benim parçam gözümün önünde Cehennem'e girsin?" dedi. Bunun üzerine ayet nazil oldu. İslam'a girmek için zor kullanmayı yasaklayan çok ayet ve hadis vardır. Onları sıralayıp uzatmak icab etmez. Gerçekten de Müslümanlar zora baş vurmadılar. Bin yıldan fazla İslam dini Mısır'da, Suriye, Filistin ve Türkiye'de hüküm sürdü. Müslümanlar isteseydi, bir tek yahudi ve hıristiyan bırakmazlardı. Ama ne onlara, ne dinlerine ve ne de mabedlerine dokunmadılar. Hürriyet içerisinde yaşadılar. Çünkü Peygamber (sav) onları himayesine aldı. Peygamber (sav): "Bir kimse, bir gayri müslime eziyet verirse ben onun hasmıyım" buyurdu.

ATOM BOMBASI

SORU 967 -İslam dinine göre insan, hayvan ve her canlıyı insafsızca yok eden atom silahını imal etmek ve onu kullanmak caiz midir?

CEVAP: Aslında atom silahını imal edip kullanmak, istenmeyen bir şeydir. Çünkü o cehennemı bir ateştir. İnsan veya hayvanı zaruret olmazsa ateş ile

yakmak haramdır. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Falan ve falanı ateşle yakmanızı emretmiştim. Fakat Allah'tan başkası, ateşle cezalandıramayacağına göre onları ele geçirirseniz öldürünüz" (Buharı). Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor: "Ateşi yaratandan başkasının ateşle azab etmesi uygun düşmez".

Ancak düşman onu imal edip kullandığı zaman Müslümanlar da imal edip kullanacaklardır. Çünkü düşman bizi yok etmek için onu kullanıyor ve üstünlüğünü onunla sağlamaya çalışıyor. Dinimizce kafirlerin çocuk ve kadınlarını öldürmek caiz değildir, haramdır. Ancak kafirler çocuk ve kadınlarını siper olarak kullandıkları takdirde onları öldürmekte beis yoktur. Hatta kafirler, esir olarak aldıkları Müslümanların arkasında saklanıp onları siper olarak kullanırlarsa onları da öldürmek caizdir.

Müslümanlar, mecburiyet altında kaldıkları için top gibi ateşli silahları imal edip kullanmışlardır. Hülasa ateşli silahları kullanmak, merhametsizliğin ifadesi olduğu halde zarurete binaen Müslümanlar

onları imal edip kullanmak zorundadırlar. Hazreti Ali (ra) zamanın topu sayılan mancınık silahını Taif halkına karşı kullandı. Halbuki Taif'de çocuk, yaşlı ve kadınlar da vardı.

TATiL KÖYÜ KURMAK

SORU 968 -Müslümanların faydalanmaları için bir tatil köyü kurmak istiyoruz. Ne dersiniz?

CEVAP: Müslümanların faydalanmaları için tatil köyü kurmanız hususundaki teşebbüsünüz gayet makul ve güzel bir şeydir. İnşaallah muvaffak olursunuz. İslam'a uygun böyle bir müessese meydana getirdiğiniz takdirde numune olup benzerinin meydana gelmesine vesile olacağından büyük bir hizmet etmiş olacaksınız.

Güneş, deniz ve kum gibi Cenabı Allah'ın bu dünyada yarattığı nimetlerden faydalanmak Müslümanların da hakkıdır. Zaten Allahu Teala bu gibi nimetleri insan için yaratmıştır.

Cenabı Allah şöyle buyurur: "Helal ve temiz şeylerden yiyin ve güzel ameller yapın".

Yalnız İslam'ın çizdiği hududun dahilinde bu nimetlerden faydalanmak gerekir. Onlardan faydalanırken çizilen hududu aşmak büyük bir vebaldir. Hem Allah'ın nimetlerinden istifade edilecek hem de kendisine isyan edilecektir. Doğrusu bu insaf dışı bir davranıştır. Tatil köyü kurmanızla ilgili dikkat etmeniz gereken hususlar şunlardır:

1. Müessesenin sahibi olmanız hasebiyle elbette orada gayri meşru bir iş, bir davranış olursa mümkün olduğu halde müdahale etmezseniz, mesulsünüz. Zaten emribil-maruf nehyi anilmünker her müminin görevidir. Bir kimsenin lokantası veya çayhanesi olursa onda içki içildiği veya kumar oynandığı halde müdahale etmezse mesul olduğu gibi, bir kimsenin hamam veya plajda erkek kadın karışık olarak suya girerler veya karışık değil de fakat avretlerini açarlarsa ve müdahale etmeden işe devam ederse elbette mesuldür. Bilindiği gibi erkeğin avreti diz ile göbek arasıdır. Kadının avreti de kadının yanında yine böyledir. Ama yabancı bir erkeğe nisbetle el ve yüzü müstesna bütün vücudu avrettir. Müslüman bir kadının avreti Müslüman olmayan bir kadına nisbetle Hanefi ile Şafii mezheplerine göre el ve yüzü müstesna bütün vücududur. Maliki ile Hanbeli mezheplerine göre ise diz ile göbek arasıdır.

Bundan dolayı İslam'ı yaşamak isteyen kimse bir plaj müessesesini kurmak isterse, erkek ve kadınların yerlerini ayrı, ayrı tesis etmesi gerekir.

Hem soyunurken hem yüzerken birbirini görmeyecek şekilde kurması icap eder, aksi takdirde vebal olur. Ayrıca hem erkek hem kadınlar için göbekden dize kadar bütün vücudu örtecek kadar bir plaj elbisesi hazırlatmak lazımdır. Turizm mevzuatı buna müsaade eder mi bilmem.

2. Kadın tarafı için yüksekçe bir duvar çekilmeli ve dışardan görülmeyecek şekilde onlara belli bir saha tahsis edilmelidir ki herhangi bir yerden görülmesinler.

3. Maliki ve Hanbeli mezheplerine göre Müslüman olan kadınların gayrı müslim kadınlarla birlikte (diz ile göbek arasını örtmek şartıyla) yüzmelerinde bir sakınca yoktur. Ve onları taklit etmek de

caizdir.

SORU 969 -Borcu ertelemek caiz midir?

CEVAP: Borçlu olan kimse imkanı olduğu halde zamanında borcunu ödemezse Allah'ın indinde mesul olup, ahiret azabına müstehakdır. Peygamber (sav) bu hususta şöyle buyurur: "Varlıklı olan kimsenin borcunu ertelemesi zulümdür" Zamanında borcunu ödememesi sebebiyle enflasyondan doğan zarar da büyük hukukçu olan İmamı Ebu Yusuf'a göre

-ki müftabih de bu görüşdür, kanaatimiz bu minval üzeredir- telafi edilmesi gerekir.

Bir kimse, yüzbin lira alacağı olursa zamanında ödenmediğinden elli bin lira değer kaybetmişse, yüzbin lira değil, yüzelli bin lira istemeye hakkı vardır. Ve onu almasında bir sakınca yoktur. Zaten alacaklı olan kimse onu alsa da hakkından fazla bir şey cebine girmez.

SORU 970 -Masraf ve harçlar kime aittir?

CEVAP: Masraf ve harçların borçluya ait olup olmayacağı hususuda İslam hukukçuları arasında ihtilaf konusudur. Bazılarına göre bunlar beytülmale (Hazineye) aittir. Bazılarına göre de mütemerrid olan borçluya aittir. Bu zamanda beytülmal onları karşılamadığına göre mütemerrid olan borçluya ait olması kesinleşir. Bunların bu borçludan herhangi bir yol ile tahsili mümkün olmaz ise faiz namı altında da olsa onu tahsil etmekte bir sakınca yoktur.

Yalnız borçlu olan kimse, imkanı olmadığından borcunu ödememiş ise masraf ve harçlardan mesul değildir. İslam'a göre böyle bir durumda borcun ertelenmesi lazımdır.

TIP

SORU 971 -İslam açısından Tıp hakkında bilgi verir misiniz?

CEVAP: İslam dini, sonsuz alemde insanın mutlu olarak yaşayabilmesi için oraya uzanan yolu gösterip belirttiği gibi, şu dünya hayatında mutluluğu ve sağlıklı yaşamı sürdürebilmek için, koruyucu tedbirler belirterek beşerin önüne sermektir. İnsanlık, tarih boyunca bundan faydalanmıştır. Bu koruyucu tedbirleri ifade eden ayet ve hadisler pek çoktur. Ama hepsini serdetmemiz mümkün değildir. Bunun için biz örnek olarak birkaç tanesini zikretmekle yetineceğiz.

1. "Ve yiyiniz içiniz, ama israf etmeyiniz." (Araf -31)

Herkesin bildiği gibi yemek ve içmek hususunda israf edip, aşırıya kaçmanın çok hastalıklara vesile olduğu gibi, az yiyip perhize riayet etmek de şifaya vesiledir. İsraf ve aşırıya gitmek sadece yemek ve içmekle değil, her şeyde hatta ibadette dahi dinen sakıncalıdır.

2. "Allah pis ve zararlı şeyleri onlar için yasaklar" (Araf-157)

Cenabı Hak bu ve benzeri ayetlerle fert ve toplum için zararlı

olan her şeyin altında ya menfaat ya da zarar yatar, zararlı olursa haram, faydalı olursa helaldir.

3. "Ey iman edenler, şüphesiz içki, kumar, dikili putlar ve fal okları şeytanın işinden birer pisliktir. Ondan kaçınınız ki felah bulasınız." (Maide -90)

Görüldüğü gibi bu ayeti Kerime saadete erişebilmek için beşerin madde ve manasını tahrip eden bu afetlerden uzaklaşmanın gerekli olduğunu beyan ediyor. Özellikle sekir verici ve uyuşturucu maddeler vücudu yıpratıp çeşitli hastalıklara sebebiyet veriyor. Yeşilay gibi cemiyet ve kurumlar bunlara karşı mücadele etse de ruha hitap etmediği için pek etkili olamıyor.

4. "Kolera hastalığının bir yerde olduğunu duyarsanız oraya girmeyiniz. bulunduğunuz yerde olursa oradan çıkıp başka yere gitmeyiniz" (Buhari -Müslim) Bu hadisi şerif bulaşıcı hastalıklardan korunup gerekli tedbiri almayı vc karantina usulünü göstermektedir.

5. "Misvak" ağızı temizler, Allah'ın rızasını kazandırır" (İbn. Hibban ve İbn. Huzeyme)

Bilindiği gibi ağzın iç mikropların üremesine ve yaşamasına uygun bir mekandır. Bunun için İslam dini Abdest alırken, ağzımızı yıkamamızı ve misvaklayıp fırçalamamızı emretmiştir. Ağız ile dişleri temizleyen herşey misvaktır. O sadece Hicaz'da bulunan ağacın ismi değildir. İslam dini tıbbın esaslarını teşkil eden bu düsturları tesis etmek suretiyle tıbbın ehemmiyetine ve evrenin en değerli meyvesi olan insana hizmet verdiğinden büyük bir değere haiz olduğuna işaret ediyor.

Tabib olan kimse, birçok insanın hayatını kurtardığı için çok onurlu ve şereflidir. İmanlı ve samimi olduğu takdirde insanlar nezdinde olduğu gibi

Allah nezdinde de büyük bir değere sahiptir. Kur'anı Kerim, mealen şöyle buyuruyor: "Kim bir insanın hayatını kurtarırsa, bütün insanların hayatını kurtarmış olur." (Maide -32)

Peygamber (S.A. V) bir hadisi şerifinde şöyle buyuruyor: "İnsanların en iyisi insanlara en çok faydası dokunandır." İmamı Şafii şöyle buyuruyor: "ilim iki dala ayrılır, birincisi din ilmi, ikincisi beden ilmi." (Keşful Hefa: 11, 68)

Yani ilmin çeşitli dalları vardır. En önemlisi iki daldır. Birincisi insanın ebedi hayatını konu eden, saadeti için kendisine yön veren ilimdir. İkincisi ise, insan hayatıyla alakalı olup, vücudunuzu konu eden ve tedavisi ile uğraşan acı ve ızdıraplarını dindiren tıp ilmidir.

Ancak tabib olan kimsenin kendisine tahsis edilen yüce makama

varabilmesi için bir takım sorumlulukları vardır. Onları öğrenip gereğini yapması gerekir. Bunların bir kısmına işaret etmek istiyorum.

1) Tabibin tababet alanında tecrübe ve melekeye sahip olması gerekir. Gelişi güzel, tahmine dayanarak hastaları tedaviye kalkışamaz. Resulüllah (S.A. V) şöyle buyurmaktadır: "Tıp ilmini öğrenmeden tedaviye kalkışan kişi sorumludur." (F:h. Da,'ut)

2) Para kazanmaktan ziyade hastanın tedavi edilmesi gaye edinilmelidir. Tabib olan kimsenin amacı sadece para kazanmak ise, söz konusu olan şeref ve değerden mahrumdur.

3) Hastanın ameliyatı ile müspet bir sonuç umuluyorsa, yapılmalı ve o alanda uzman kişilerin görüşlerine dc müracaat edilmelidir. Çünkü söz konusu olan insan hayatıdır.

4) Tabibin samimi ve iffetli olması, özellikle bayanların tedavisi konusunda çok titiz olması gerekir. Avret yerinin açılması gerekiyorsa elbette açılacaktır. Ama ihtiyaca göre açılmalıdır. Türkiyede uygulanan Tıp eğitiminde islam'a yer verilmediği için istenmeyen birçok hareket ve davranışlar meydana geliyor. Bazen hasta olan kimse ameliyathaneye alınıp, uyuşturulduktan sonra soyulup, uryan bir halde açıkta bırakılıyor. Bunu yapmak büyük bir vebaldir.

5) Hastalık tabibin branşının dışında ise hemen hastayı ilgili uzmana havale etmelidir.

6) Hastaya karşı, şefkatli ve merhametli olunmalıdır. Hastanın gönlünü rencide edici söz ve davranışlardan kaçınılmaladır. Maalesef, bazı tabib ve hasta bakıcılar hastayı suçlu gibi telakki ediyor. Azarlamak ve gönlünü rencide etmekten geri kalmıyor.

Halbuki hasta olan kimse teselliye ve moral takviyesine muhtaçtır. Bunun için hasta ziyareti sünnet olarak kabul edilmiştir.

7) Hasta olan kimse bayan ise, muayehaneye alınırken eşi ile veya velisi ile birlikte alınmalıdır. Yalnız onu alıp, muayene etmek doğru değildir.

8) Müslüman tabibin Bismillah diyerek muayene ve tedaviye başlaması gerekir. Çünkü şifayı veren ne ilaç ne de tabibdir. Allah-u Tealadır.

SORU 972 -İslam dini; ilim ve özellikle İslam ilimlere önem vermektedir. Tıp ilmine karşı tutumu nasıldır?

CEVAP: Kur'anı Kerim'in muhkem kurallarıyla hayat ve sağlık için gösterdiği koruyucu tedbirlere göre insanoğlu yaşayabilirse, bu sağlam ve sıhhatli bir yaşantı olacaktır.

Bu kuralları ifade eden ayetlerin bir kısmı şunlardır:

1- "Yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz..!" (Araf -31)

Herkesin bildiği gibi yemekte ve içmekte israf edip, aşırı gitmenin çok hastalıklara vesile olduğu gibi, az yiyip perhiz etmenin de birçok hastalıktan şifaya sebeb olduğu da bir vakıadır. Israr ve aşırı gitmek sadece yemekte ve içmekte değil, her şeyde hatta ibadette dahi doğru değildir.

2- "Allah pis ve zararlı şeyleri onlar için yasaklamıştır." (Araf-157)

Bu ayet ile benzeri ayetler insan hayatı için zararlı olan her şeyi yasaklamaktadır. Yani İslam dini, tıbben zararı kesin olarak sabit olan herşeyi yasak olarak kabul eder. Helal ve haram olan her şeyin altında menfaat veya zarar yatar. Yani bir şey faideli ise helal, zararlı ise haramdır.

3- "Ey iman edenler şüphesiz içki, kumar, dikili putlar ve fal okları şeytanın işinden birer pisliktir." (Maide -90)

Görüldüğü gibi bu ayet-i kerime saadet ve mutluluğa erişebilmek için sekr verip bedeni uyuşturan, tahrip eden, şarap ve afyon gibi şeylerden uzaklaşmanın gerekli olduğunu beyan ediyor.

Son zamanlarda dünyanın birçok yerinde müskirat ve uyuşturucu maddelere karşı mücadele vermek için Yeşilay ve benzeri cemiyetler kurulmuş ise de yeterli olmuyor. Çünkü bunlar ruhsuzdur. Ama ruha hitap eden yüce İslam dini ondört asırdır bunların zararını görüyor ve buna karşı amansız mücadele veriyor. Bu sayede yüzmilyonlarca Müslüman bu afetlerden uzak kalabilmiştir.

4- "Şüphesiz Allah, tevbe edenleri ve temizlenenleri sever." (Bakara -222)

Temizlikten maksat hem elbise, hem ev, hem beden, hem çevre temizliğidir. Temizliğin sıhhate, sağlığa ne kadar yardımcı olduğu malumdur. Özellikle beden temizliği, Bunun için İslam dini günde beş defa, ayrı ayrı vakitlerde eda edilen namaz için abdest alınmasını, toz toprağa daha ziyade maruz kalan el, yüz ve ayakların yıkanmasını, ağza ve burna üç defa su vererek, ağzın misvaklanmasını emrediyor. Ağzı temizleyen herşey, misvak sayılır. Bu günkü fırçada bir nevi misvaktır.

Ayrıca en az haftada bir defa bedenin yıkanmasını emrediyor. Kur'anı Kerim'in hakiki müfessiri Peygamberimiz (A.S.M) Tıb ile ilgili birçok hadisi vardır. Hatta, Buhari gibi sahih hadis kitapları, bu konu için bölümler oluşturarak onunla ilgili Peygamber'in hadislerini cem etmiştir. Bir çok İslam alimi de Tıbbı Nebevi, yani Peygamber'in tıbla ilgili sözleri hakkında kitap yazmışlardır. Bunlardan biri, İmamı Suyutı'nin yazdığı (Ettıbbün -Nebevi) isimli kitabıdır.

İslamın yetiştirdiği büyük alim ve müctehidlerden biri olan İmamı Şafiı şöyle

diyor: "İlmin çeşitleri çoktur. Ama gerçek ilim din ilmi ile beden ilmidir, yani tıp ilmidir."

Şüphesiz din ilmi, tıp ilminden üstündür. Zira din ilmi, insanı Allah'a bağlar. Allah ile kul arasında irtibatı sağlar. Sahibini ebedi saadetlere götürür. Ama tıp ilminin de kıymeti az değildir. Zira onun konusu insandır. İlmin şerefi, konusunun şerefine göredir. Tıb ilmi yeryüzüne halife olarak yaratılmış insan hayatının devamına ve sağlığına ve böylelikle Allah'ın kullarına hizmet ettiği için mümtaz bir mevkiye sahiptir. İslamı ilimlerden sonra beşeriyete en büyük hizmet veren, şüphesiz tıp ilmidir. Bir insanın kurtuluşuna vesile olmak, dünya kadar büyük bir hizmettir. Kur'an-ı Kerim. bütün insanları bir tek insan, bir tek vücut olarak kabul ediyor. Bu sebeple bir insanın hayatını kurtarmak, bütün insanların hayatını kurtarmak gibidir.

Tıp nice kederli, sıkıntılı, muzdarip insanları sıkıntıdan kurtarıp, tedavi ederek şifaya, huzura kavuşturuyor. Bu ne büyük bir hizmet, ne büyük ibadettir. Peygamber Efendimiz (A.S.M) şöyle buyuruyor.

"Bir kimse, Müslüman kardeşinin sıkıntısını giderirse, Allah da ona mukabil kıyamet gününün kederlerinden birini giderir." Bir sadaka verip, muhtaç olan kimseye yardım elini uzatmak, Mevla'nın rızasına vesile olduğu gibi, ızdırap içerisinde kıvranan rahatsız bir insanı tedavi edip, ızdırabını dindirmek de elbette Mevla'nın rızasına vesiledir.

Demek oluyor ki: dini ilimlerden sonra en kıymetli, en değerli ilim tıp olduğu gibi, en şerefli insan da alim, salih kimselerden sonra tabib ve hekimlerdir. Tabii bunun için iman ve samimiyet şarttır.

Türkiyede uygulanan tıp eğitiminde İslam'a yer verilmediği

için, İslam' a ters düşen çok hareket ve davranışlar mevcuttur. Ve bunlar adet haline geldiği için göze de çarpmıyor. Bunun için Müslüman tabiblerin tababet ve tedavi işini İslam'a uygun olarak yürütmeleri gerekiyor. Şöyle ki;

1. Muayene ve ameliyat için avret yerlerinden açılması gereken yerler varsa elbette açılacaktır. Ama ihtiyaç nispetine göre açılması

gerekir. Avretin her tarafını açmak haramdır. Caiz değildir. Peygamber Efendimiz (A.S.M) şöyle buyurdu:

"Gerek olmadan avret mahalline bakanın ve bakdıranın üzerine Allah laneti vardır."

İslam'a göre erkeğin avreti göbek ile diz arasıdır. Kadının avreti ise el ve yüzü müstesna bütün vücududur.

Bazen hasta olan kimse ameliyathaneye alınıyor. Uyuşturulduğunda gelen gidenin gözü önünde çırılçıplak soyulup, açıkta bırakılıyor. Kesinlikle bu iş caiz değildir, haramdır. İslami olmayan bu adet bize dışardan gelmiştir.

2. Çoğu zaman muayeneye gelen rahatsız kadın, yalnız olarak muayeneye alınıyor, gereği olmadan kocası veya mahremi dışarıda bırakılıyor. Bu hareket de doğru değildir, haramdır.

3. İmkan varsa hasta olan kimseyi bayan ise bayan doktora, erkek ise erkek doktora muayene ve tedavi ettirmek lazımdır. Ama imkan yoksa veya mevcut olan ehil değilse tersini yapmak caizdir. Yani bayanı erkek doktora, erkeği

bayan doktora muayene ettirmekte sakınca yoktur.

4. Tabibin gayesi para kazanmaktan ziyade, hastanın şifaya kavuşması olmamalıdır. Bunun için bu hususta samimiyet çok önemlidir.

5. Hastaya şefkat ve merhamet edip, teselli etmek lazımdır. Çünkü hastaya şefkat edip, teselli vermek, onun moralini yükseltmek bir nevi tedavi sayılır. Hasta olan kimse teselliye çok muhtaçtır. Bunun için yüce dinimiz teselli verip, moralini takviye etmek için hastanın ziyaretine gitmeyi sünnet hatta, vacip kılmıştır.

6. Hastalığı teşhis edebilmek, tedavi veya ameliyat yapmak için çok dikkatli olmak icap eder. Çünkü ortada bir insan hayatı vardır. Bu hususta tabibin meslektaşlarının görüşünden, teşhise yardımcı olan röntgen ve tahlillerden istifade etmeyi ihmal etmemesi gerekir. Zira yanlış teşhis ve tedavi insanın hayatına mal olmaktadır. İslam Hukukuna göre mahir olmayan bir tabib, ameliyat etmeye kalkışıp hastanın ölümüne sebebiyet verse, Allah'ın indinde mesuldür. Aynı zamanda ölenin diyetini vermekle mükelleftir.

7. Müslüman tabibin Allah namına, Bismillah diyerek hastayı tedavi edip, şifayı Allah'tan dilemesi icap eder. Çünkü şifayı veren ne tabib ne de ilaçtır. Ancak Allah-u Tealadır. Kur'anı Kerim Hz. İbrahim'e atfen şöyle buyuruyor: "Hastalandığımda o bana şifa veriyor."

(Şuara: 80)

8. Hasta vefat ederse ki, vefat herkes için haktır, hayatta olduğu gibi vefatından sonra da kendisine hürmet etmek icap eder. Bedeni üzerinde herhangi bir inceleme icap ederse ölüye saygılı davranmak gerekir.

Tıp ile ilgili şu hususu da dile getirmek istiyorum: İslam'da hasta olan kimseyi tedavi etmek makbul ve matlup olduğu gibi, hasta için dua etmek, üzerine şifa ayetlerini okumak da sui istimal etmemek şartıyla makbuldür. Peygamber Efendimiz (A.S.M) yatarken Felak ve Nas sürelerini okurdu.

SORU 973 -Hasta kadını muayene eden doğum uzmanının abdest durumu nedir?

CEVAP: Hasta kadını muayene eden doktor, erkek olsun kadın olsun hanefi mezhebine göre abdesti bozulmaz. Şafii mezhebine göre ise doktor erkek olduğu takdirde kadının çıplak vücudunun herhangi bir yerine dokunursa abdesti bozulur. Kadın ise, elinin içi, muayene olunan kadının tenasül organı na dokunursa abdesti bozulur.

SORU 974 -Muayene olan hanımın gusül abdesti gerekir mi?

CEVAP: Hanefi olan bir hanımın muayene sonunda abdesti bozulmadığı gibi

gusülde gerekmez. Çünkü gusül, meninin çıkması, ilişki sebebiyle veya adet ve lohusadan temizlenmesi ile farz olur.

SORU 975 -Vaginal ve rektal ilaçlar kullandıktan sonra abdest durumu nedir?

CEVAP: Vaginal ve rektal ilaç kullanmak abdesti bozmaz. Ancak, iğne gibi bir şey vücuda zerk edilirse İmamı Azam'a göre oruc bozuluyor. İmameyne ve Şafii mezhebine göre orucu bozmaz. Fakat mide, makat ve benzeri yerlere ilaç dokunursa orucu bozar.

SORU 976 -Ramazanda vaginal muayene yapılır mı?

CEVAP: İmkan varsa vaginal muayenesi gece vakti yaptırmaya gayret etmelidir. İmkan yoksa gündüz de yapılabilir. Hanefi mezhebine göre bir zararı yoktur. Yalnız muayene için kullanılan eldivene ilaç sürülürse o zaman orucu bozar. Hanefi mezhebine göre bir şey mide, makat veya tenasül organına girerse baş ucu dışarıda olduğu takdirde oruc bozulmaz. Şafi mezhebine göre ise oruç bozulur.

SORU 977 -Bir çok hanım ramazanda oruca niyetli iken nisaiye uzmanına gidiyor ve oruca devam edeceğim diyor, bu hanımın orucu olur mu?

CEVAP: Bir hanım, ramazanda oruçlu iken, nisaiye uzmanına gidip muayene olursa, muayene esnasında içeriye nüfus edecek şekilde ilaç kullanmazsa hanefiye göre orucu bozulmaz. Şafii mezhebine göre ise bozulur.

SORU 978 -Muayene, doğum ve ameliyat olacak hanımlarda mahremiyet sınırı nedir?

CEVAP: Zaruret olmadan avret yerini açmak haramdır. Ama doğum, ameliyat ve sünnet gibi bir zaruret varsa durum değişir. O zaman ihtiyaç nispetine göre avret yerini açabilir. Şayet avretten bir karış kadar açılması kifayet ediyorsa, fazlasının açılması haramdır. Yani belli bir noktanın açılması yeterli ise, kalan kısmını açmak ve bakmak haramdır.

SORU 979 -Bir hanım muayene olurken beraberinde gelen hanım muayene odasına girebilir mi, mahremiyet durumu nedir?

CEVAP: Bir hanım, muayene olurken beraberinde olan hanım muayene odasına girebilir. Ama hanımın avret mahalline bakamaz. Kadının avreti kadına nisbetle, diz ile göbeğin arasıdır. Hanım hastayı muayene eden doktor, erkek olduğu takdirde mutlaka hasta hanımın kocası veya mahreminin yanında olması gerekir.

SORU 980 -Ehil olmayan kişilerin hastaya bakmaları uygun mudur?

CEVAP: Ehil olmayan kimsenin hastanın avret yerine bakması haramdır.

SORU 981 -Endikasyon olmadan tetkik yapılması uygun mudur?

CEVAP: İhtiyaç ve gerek olmadan tetkip edip, avret mahallini açmak caiz değildir. Ama hastalık emareleri mevcut ise o zaman caizdir.

SORU 982 -Endikasyon olmadan keyfi ameliyat yapılabilir mi?

CEVAP: Endikasyon olmadan keyfi ameliyat ve vücudun herhangi bir yerine müdahale etmek caiz değildir.

SORU 983 -Tam teşekküllü hastanelerin bulunduğu yerlerde evde ebe refakatinde doğum yapmak caiz midir?

CEVAP: Tam teşekküllü hastane olduğu halde durum normal ise, ebe refakatinde evde doğum yapmak caizdir. Ama tehlikeli bir durum varsa ve ebe de bu işin ehli değilse bu işi ona bırakmak caiz değildir.

SORU 984 -Belirli bir laboratuarla anlaşıp, yüzde alarak hasta gönderilebilir mi?

CEVAP: İslama göre mübah bir iş için çaba göstererek emek sarf edilirse, buna mukabil ücret almak caizdir. Aksi takdirde hiç emek harcamadan, çalışılmadan ücret almak caiz değildir. Ancak emek harcanmadığı halde bir tavsiye mukabilinde laboratuar sahibi kendiliğinden bir ikramda bulunursa bir sakıncası yoktur.

SORU 985 -Kürtaj için ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Ceninin oluşmaması için anaya zarar vermeden herhangi bir metoda baş vurmak caizdir. Yeter ki kökten döllenmeye son verecek bir metoda başvurulmasın. Cenin oluşmuş ise durum değişir. Gazali ve bir çok Maliki alimlerine göre ciddi bir mazeret olmadan ceninin ilk günlerinde de olsa kürtaj yapmak haramdır. Bazı İslam hukukçularına göre de cenin üzerine 42 gün geçmeden evvel kürtaj yapılabilir. 42 gün diyoruz; çünkü Müslim'in rivayetine göre nutf'e üzerine 42 gün geçtikten sonra Cenabı Allah bir melek gönderir, ona biçim verir, kulak ve gözünü yapmaya başlar. Yani cenin üzerine 42 gün geçerse o artık şekillenme sürecine girdiği için müdahale etmek caiz değildir.

SORU 986 -Ana hayatını tehdit eden hastalıklar (Kalp, kanser, ciddi enfeksiyonlar ve tüberkiloz gibi) kürtajı gerektirir mi?

CEVAP: Ciddi olarak ana hayatını tehdit eden bir hastalık varsa, ceninin oluşmaması için bir tedbir alınabilir. Ama tedbir alındığı halde cenin oluşmuş ise; ciddi bir hastalık olduğu takdirde 42 gün geçmeden evvel kürtaj etmeye gayret edilmelidir. Bu süre geçmiş olsa da hayat tehlikesi söz konusu olduğu için kürtaj yapılabilir.

SORU 987 -Yüksek tansiyon gibi anne hayatını tehdit eden, çoğu kere bebek ölümüyle neticelenen durumlar da kürtajı gerektirir mi?

CEVAP: Daha önce açıklandığı gibi, ciddi olarak anne hayatını tehdit eden bir durum söz konusu ise kürtaja başvurulabilir.

SORU 988 -Şiddetli ailevi geçimsizlik, ayrılmak üzere olan veya ayrılan ailelerden kürtaj yapılabilir mi?

CEVAP: Şiddetli ailevi geçimsizlik nedeni ile ceninin üzerine 42 gün geçmiş ise kürtaj yapmak kesinlikle caiz değildir. Geçmemiş ise ihtilaflı bir konudur. İhtiyaten kürtaja başvurulması uygundur.

SORU 989 -Gayri meşru çocuklar kürtaj sebebi olabilir mi?

CEVAP: Meşru olmayan bir cenin şekillenmeden evvel kürtaj yapılabilir.

SORU 990 - Bosna gibi toplumsal tecavüzler kürtaj sebebi olabilir mi?

CEVAP :Yukarıda belirtildiği gibi cenin şekillenmemişse kürtaj yapılabilir.

SORU 991 -Çok çocuk sahibi olmak kürtajı mübah kılar mı?

CEVAP: Daha önce açıklandığı üzere çocuk yapmamak için gereken tedbiri almakta bir sakınca yoktur. Ancak cenin oluştuktan sonra şayet 42 gün üzerinden geçmiş ise kürtaj yapmak caiz değildir. Geçmemiş ise Gazali gibi zevatlarca yine caiz değildir. Bazı İslam hukukçularına göre caiz ise de buna tevessül etmemek daha uygundur.

SORU 992 -Ailevi genetik hastalık varsa kürtajı gerektirir mi?

CEVAP: Ailevi genetik hastalığı varsa yine hüküm yukarıda beyan edildiği gibidir. Ancak tıbben sakatlık kesin ise, canlanmadan evvel organ teşekkül etmiş olsa da kürtaj yapılabilir. O da ehliyetli bir heyetin raporunu gerektirir.

SORU 993 -Ceninde Anumali tespit edilirse durum nedir?

CEVAP: Daha önce belirlendiği üzere zihinsel veya bedensel bir özür söz konusu olursa; organlar oluşmadan önce kürtaj yapılabilir.

SORU 994 -Gebelik esnasında bilmeden içilen ilaçlar zararlı ise cenin alınabilir mi?

CEVAP: Gebelik esnasında alınan ilaçlar gerçekten cenine zarar veriyorsa ve sakat kalmasına vesile ise kürtaj yapılabilir. Ancak cenin canlanmış ise, sakat da olsa kesinlikle müdahale edilemez. (Filiminde zararı varsa hükmü böyledir.)

SORU 995 -Doğum kontrolü hakkında genel görüşünüz nedir?

CEVAP: İslam dini; mütedeyyin, memlekete faydalı çocukların çoğalmasını istiyor. Hatta Peygamber (S.A. V) böyle bir nesille kıyamette iftihar edecektir. Ama salih bir neslin yetişmesi zor olursa veya hastalık varsa (Anne hastalığı) çocuk olmaması veya az çocuk olması için tedbir alınabilir. Peygamber (S.A. V) zamanında bazı sahabe, çocuk olmaması için azl ediyordu, yani meniyi dışarı akıtıyordu. Buna rağmen Peygamberimiz bu olaya mani olmadı.

Çocuk olmaması için birçok yöntemler vardır. Anaya zarar veren yöntemlerden sakınmak lazım. Mesela bazı haplar kansere sebebiyet veriyor.

SORU 996 -Spiral için ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Bilindiği gibi spiralin hem faydası hem de zararı vardır. Tıbben faydası daha fazla ise bir bayan doktora taktırmakta bir sakınca yoktur. Zararları daha fazla ise buna tevessül etmemek lazımdır.

SORU 997 -Gerekli olan endikasyonlu hastalara spiral takıllr mı?

CEVAP: Daha önce açıklandığı üzere faydası zararından fazla ise ve hastanın lehine ise takılabilir.

SORU 998 -Sık aralıklarla doğum yapan, veya sezeryan ile doğum yapan çok çocuklu hastalar ve genetik bozukluğu olan aileler için spiral takılmasının hükmü nedir?

CEVAP: Yukarıda izah edildiği gibi spiral takılması hastanın lehine ise caizdir.

SORU 999 -Tüpligasyon (Tüp Bağlanması) hakkında ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Hanefi ve İbni Abidin gibi İslam hukukçularına göre ana hayatını tehdit eden bir hastalık varsa, tüp bağlanmasında bir sakınca yoktur.

SORU 1000 -Tıbbi endikasyon olmadan tüp bağlanmasına ne diyorsunuz?

CEVAP: Endikasyon olmadan keyfi olarak tüpün bağlanması haram olmasa da sonra açılma şansı zayıf olduğuna göre tavsiye edilmez.

SORU 1001 -Keyfi sezeryan ve arkasından tüp bağlanma işine ne diyorsunuz?

CEVAP: Keyfi sezeryan zarar vermiyorsa, normal doğumdan kolay ise bunda bir sakınca yoktur. Fakat tüp bağlanması meselesi haram olmazsa da, tavsiye edilmez.

SORU 1002 -Sezeryandan sonra ana hayatını tehdit eden durumlarda hastanın onayı alınarak tüp bağlanabilir mi?

CEVAP: Ana hayatını tehdit eden bir hastalık varsa hastanın onayı alınarak tüp bağlanabilir.

SORU 1003 -Sorumlu hastahane sahiplerine, başhekimlere ait olan hastanelerde çalışan doktorlar veya uzmanlığı yapan doktorlar tüpligasyonu yapabilir mi?

CEVAP: Mazeret varsa, doktorlar ehliyetli ise ona tüp bağlatmak caizdir. Ancak bayan doktor veya erkek doktora yaptırmak caiz değildir.

SORU 1004 -Biz ultrasyoğrafi ile 3 haftalık gebeliğin testini yapabiliyoruz, Bu gebeliğin bozulması halinde hüküm adet hali hükmüne mi giriyor yoksa lohusa hali hükmüne mi giriyor?

CEVAP: Hanefi mezhebine göre düşük olursa, şayet organları belirlenmiş ise lohusa sayılır. Kan geldiği müddetçe namaz kılınmaz, oruç tutulmaz. Ama organları teşekkül etmemiş ise ne adet, ne lohusadır. Namazını kılacak, orucunu tutacaktır, o bir özür sayılır.

SORU 1005 -Anembiryonik gebeliklerde cenini göremiyoruz, bazen 3 ay bekliyor. Hastaları kürtajla neticelendiriyoruz, bunun durumu nedir?

CEVAP: Yukarıda belirlendiği gibi ceninin organları teşekkül etmiş ise lohusa sayılır. Yoksa ne lohusa ne adettir. Namaz kılınacak, oruç tutulacaktır.

SORU 1006 -Düşük ceninin çöpe atılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz, kaç ay sonunda gömülmelidir, ceninin ismi konulur mu, ne zaman konulmalı, düşüklerin namazı kılınır mı?

CEVAP: Düşük cenin et parçası haline geldikten sonra bir parça beze konulup yere gömülmelidir. Çöpe atmak caiz değildir. Şayet dünyaya canlı gelip ondan sonra vefat ederse; hem kefenlenecek, hem namazı kılınacak, hem de isim verilecektir. Ama cansız olarak dünyaya gelmiş ise; o zaman bir bez parçasına sarılıp bir yere defnedilmelidir. Çöpe atmak kesinlikle caiz değildir.

SORU 1007 -Düşüklerden sonra cinsel yaklaşım hakkında düşünceniz nedir?

CEVAP: Şayet düşüğün organları belirlenmiş ise, anne lohusa sayıldığından kanı kesilmedikçe cinsi ilişkide bulunmak caiz değildir. Ama organlar teşekkül etmemiş ise cinsel ilişki yasak değildir. Ancak kan devam ettiği takdirde

cinsel yaklaşım sağlıklı değildir.

SORU 1008 -Çok düşük yapan, anomalik doğum yapma ihtimali olan veya sadece tarama amaçlı hastaların isteğine bağlı, tıbben bilinen metod ile tetkik edilmesinde bir sakınca var mıdır?

CEVAP: Çok düşük yapan veya anomalik doğum yapan kadın için tıbhen bilinen test tahlil metodu ile durumu tespit etmekte fayda mülahaza edilirse bunda bir sakınca yoktur.

SORU 1009 -Muayenehane şartlarında aşılama yapılmaktadır. Babadan mastürbasyonla alınan spermler ya direk veya belirli kimsayal yıkamalardan geçtikten sonra yumurtalama döneminde annenin rahmi için, konmaktadır. Aşılama metodu ile gebelik meydana getirme hakkında ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Aşılama ile meydana gelen gebelikte, usulüne göre yapılırsa dini bir sakınca yoktur. (Zarurete binaen olursa). Ancak erkekten alınan spermlerin başka kimselerin spermlerine karışmaması çok önemlidir, aksi halde doğacak çocuk gayri meşru olur.

SORU 1010 -Mastürbasyonla sperm alınır mı?

CEVAP: Mastürbasyonla sperm, ana olacak zevcenin yardımıyla olursa caizdir.

SORU 1011 -Aşılama yaptıktan sonra gusül gerekir mi?

CEVAP: Aşılama yapıldıktan sonra kadına gusül gerekmez. Çünkü cinsi temas olmadığı gibi kadının menisi de inmemiştir.

SORU 1012 -Tüp bebek için ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Sperm kocadan, yumurta karısından alındığına göre, yani döllenmesi karı koca arasında olursa dini bir sakınca yoktur.

SORU 1013 -Sperm bankaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Sperm bankalarının çalışma tarzı kesinlikle İslam inancına terstir ve gayri meşru bir işleme vesiledir. Çünkü bankadan alınan spermler kocadan alınıp zevcesine verilmediği için gayri meşrudur.

SORU 1014 -Kiralık anne hakkında ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Sperm babadan alınıp zevcesinin yumurtalığına yerleştirildiği için çocuk meşru sayılır. Ancak yabancı bir kadının rahmine konulduğunda, kesin olarak haramdır ve büyük bir vebaldir.

SORU 1015 -Saklanan yumurta hücreleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Saklanan yumurta hücreler, başka bir kadının rahmine yerleştirilirse kesinlikle haramdır. Ama işlem karı koca arasında munhasır kalırsa meşrudur.

SORU 1016 -Tüp bebek seçiminde cinsiyet seçimi uygun mudur?

CEVAP: Tüp bebek olayında cinsiyet seçiminin yapılmasında bir sakınca yoktur.

SORU 1017 -Tüp bebek olayında en iyi sperm veya yumurta hücresi seçilmesi uygun mudur?

CEVAP: İşlem karı koca arasında münhasır kalırsa seçiminde bir beis yoktur.

SORU 1018 -Ana rahmine yerleştirilmiş döllenmiş yumurtaların 10 haftalık cenin haline geldikten sonra bir kısmını öldürmek uygun mudur?

CEVAP: Daha önce belirlendiği gibi organ şekillenmiş ise kesinlikle haramdır. Şekillenmemiş ise ihtilaflı bir konudur. Bir çok İslam hukukçularına göre caiz değildir.

SORU 1019 -Tüp bebek operasyonundan sonra gusül abdesti gerekir mi?

CEVAP: Tüp bebek operasyonundan sonra gusül abdesti gerekmez.

SORU 1020 -Hastanelerde zaman zaman görüyoruz. Göğüsleri aşırı dolu, çeşitli nedenlerle bebeğini emziremeyen anne, sütünü başka bebeğe emziriyor. Bu durum hakkında düşünceleriniz nedir?

CEVAP: Emziren hanımın AIDS gibi hastalığı olmazsa, süt emen çocuğun da ihtiyacı varsa ona süt emzirmekte dini bir sakınca yoktur.

SORU 1021 -Bazen yanlışlıkla başka bebeği emzirebiliyor. Bu konuda nasıl bir tedbir alınabilir?

CEVAP: Yanlışlıkla başka bir bebeğe süt emzirilirse bir kasıt olmadıktan sonra sorumluluğu yoktur. Yalnız çocuğun kim olduğu bilinirse süt veren anne o çocuğun annesi olduğu için onun çocuğu ile evlenmesi mümkün olmadığını bilmesi gerekir.

SORU 1022 - Organ nakli hakkında ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Organ nakli meselesi yeni değil, çok eskilere dayanıyor. Ancak İslam'a göre bir kimse organ nakline muhtaç olursa, önce eti yenen hayvan organından istifade edilmesi mümkün değilse, eti yenmeyen hayvan organından istifade edilebilir. O da mümkün değilse, ölmüş bir insanın

veyahut hayatta olan bir insanın organından istifade edilebilir. (Böbrek nakli gibi). Bunda bir sakınca yoktur. Yeter ki canlı insanın organından istifade söz konusu olursa, onun hayatı tehlikeye düşmemesi gerekir. Ancak para karşılığında insan organı satılamaz.

SORU 1023 -Anensefal (Beyinsiz çocuk) gibi kesinlikle yaşamıyacak bebekler organ nakli için kullanılabilir mi?

CEVAP: İslam Hukuku'na göre canlı bebek, ileride yaşaması mümkün olmasa da onu öldürüp organlarından istifade etmek kesinlikle haramdır.

SORU 1024 -Düşük doğum veya değişik nedenle hayatına son verilen bebeklerin pilaserterlerinden kozmetik sanayide faydalanılıyor (krem vs.,) bu konuda düşünceleriniz nedir?

CEVAP: Cenin veya bebek, insanın temeli ve esasını teşkil ettiği için bebek de insan veya onun temeli olduğu için kesinlikle onu kozmetik sanayide kullanmak haramdır. Ve büyük bir vebaldir.

SORU 1025 -Beylerinde veya kendilerinde ruhsal saplantı olan, ikna edilemeyen hanımlarda göğüs, karın veya genital organlarda düzeltme ameliyatları yapılabilir mi?

CEVAP: Bir organda normal olmayan bir durum varsa ve ayıp veya çirkin sayılacak bir biçimde ise, ameliyat veya lazer ile düzeltilmesi mümkün olursa onu düzeltmekte bir sakınca yoktur. Ama organ normal olup, çirkin göstermiyor ise ameliyat edilmesi caiz değildir.

Zaruret sayılmadığı için haramdır. Mesela: birinin burnu eğri ve çirkin bir durumda olursa ameliyat olmasında bir sakınca yoktur. Normal ise daha güzel olması için ameliyat edilmesi caiz değildir.

SORU 1026 - Bu tip ameliyatlar keyfi yapılabilir mi?

CEVAP: Keyfi olarak ameliyat yapılamaz.

SORU 1027 -Tecavüze uğrayan veya çeşitli nedenlerle (düşme v.s.) kızlık zarı bozulan hanımlarda kızlık zarı tamir yapılabilir mi?

CEVAP: Tecavüze uğrayan veya düşme gibi bir sebeple masum ve günahsız olduğuna göre ayıbını örtmek ve ifşa etmemek amacıyla onun tamirinde bir sakınca yoktur. Ama keyfi olarak bunu tamir etmek zaruret olmadığı için caiz değildir. Ve avretinin açılması haramdır.

SORU 1028 -Adet süreleri hakkında düşünceleriniz?

CEVAP: Hanefi Mezhebi'ne göre adet süresinin azı 3 gündür. Şayet kanama bir veya 2 gün gelir, kesilirse adet değildir. O günlerde terk edilen namaz kaza edilecektir. Adetin çoğu da 10 gündür. Kanama 10 günden fazla devam ederse, 10 günden sonra gelen kanama adet sayılmıyor. Ve bunun için 10 gün biter bitmez yıkanıp namazını ve ibadetini yapacaktır. Şafii Mezhebi'ne göre ise azı 1 gündür. Çoğu 15 gündür. Yani Şafii Mezhebi'ne göre adet 15 gün devam edebilir. Ve bu süre içerisinde kanama devam ederse namaz ve oruç ibadeti yapamaz.

SORU 1029 -Ara kanamalara bakış açısı ne olmalı?

CEVAP: Bu mesele karışık ve açıklanması çok uzun sürer. Ancak kısaca şunu ifade edebilirim. Adet kanı kesildikten sonra kanama olursa ve 15 gün geçmemiş ise temiz sayılır. Çünkü temizlik günü sayısı en az 15 gündür. 15 gün dolmadan kan gelirse adet değildir. Ama 15 gün dolmuş ise adet sayılır.

SORU 1030 -Evlenmemiş veya evlenmiş hanımlarda adet kanaması farklı mıdır?

CEVAP: Evli olsun veya evli olmasın adet arasında fark yoktur.

SORU 1031 -Rahim ağzındaki yarayı yaktıktan sonra bazı hanımlarda kanama oluyor. Bazı düzensiz adet gören hanımlar bu kanamayı adet kanı ile karıştırıyor?

CEVAP: Daha evvel açıklandığı gibi kanama 3 gün devam etmez veya adet kanı kesildikten sonra üzerine 15 gün geçmeden gelen kan adet kanı değildir. Ayrıca yara yakıldığı için yakılan yara akıyor ise adet kanı sayılmaz.

SORU 1032 -Adet görmeyen yakın zamanda (3-4) gün evvel yapılan tetkik için rahimden parça alınıyor. (P-C) kanama hafif devam ediyor, sonradan kanama oluyor. Bu hastalık ibadet açısından nasıl değerlendirilmeli?

CEVAP: Şayet hafif hafif gelen kanama parça alınmasıyla başlarsa o adet değildir. Eski adet günü geldiğinde ve kanama devam ederse o gün adet başlıyor. Yani eski adet kendisi için ölçüdür.

SORU 1033 -Akıntılarda abdesti muhafaza için perde kullanılıyor, kullanılıp kullanılmaması için bilgi ricasıyla?

CEVAP: Perde denilen şey özüvrün içinde yerleştirilirse ıslansa da abdest bozulmaz. Fakat dış tarafında yerleştirilirse ıslandığı zaman abdest bozulur. Ve perdenin kullanılmasında bir sakınca yoktur.

SORU l034 -Genç kızlara veya erkeklere cinsel eğitim kaç yaşında verilmeli?

CEVAP: Genç kızlar dokuz yaşına bastığı zaman, erkekler de oniki yaşına girince cinsel eğitimin verilmesi gerekir. Çünkü bu yaş olgunlaşma süresinin başlangıcı olabilir. Yani bu yaşta kıza, erkeğe de ihtilam meselesi gelebilir.

SPERM VE YUMURTA TİCARETİ

Cenabı Hak, Kur'an-ı Kerim'de açıkladığı gibi insan, en kıymetli varlık olduğundan hilafet makamına seçilmiştir. Bunun için kainatta ne varsa onun

hizmetindedir. Bir ağaç dal ve kökleriyle, yapraklarıyla, meyvesine hizmet verdiği gibi bu kainat ağacı da, güneş, ay, yıldız, deniz, dağ ve her çeşit canlı yaratıklarıyla da insan meyvesine hizmet vermektedir.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Görmüyormusun Allah gök ve yerde ne varsa size musahhar kılmış, görülen ve görülmeyen nimetlerini tam olarak size vermiştir." Lokman suresi/20. Fakat insanın değeri marifet, şefkat, merhamet, adalet iffet ve haya gibi insani meziyet ve duygulara bağlıdır.

Bir insan bu meziyet ve duyguları yitirirse insanlıktan soyunur ve hayvandan daha aşağı bir mahluk haline gelir. Bu duygu ve meziyetlerde ancak, yüce İslam dininin emrettiği yolda birbirine bağlanan ve birbirini tamamlayan karı ve kocanın kurdukları müşterek hayatın gölgesinde gelişebilir. Başka bir yol ile olamaz.

Bunun için İslam dini nesillerin birbirine karışmaması ve sıcak bir yuvada yetişmesi için evlilik hayatına çok önem vermektedir. Bu nedenle zina ile halvet, kötü niyetle bir kadına bakmak ve avret yerini açmak gibi meşru olmayan yola sürükleyen zinanın öncülüğünü yapan şeyleri de yasaklamıştır. Yani insanların şerefi, ancak meşru evlilik neticesinde çocuk yapmalarına bağlıdır. Bu da iki çeşittir:

Birincisi, tıbba müdahalesi olmadan tabii müdahaledir. İkincisi, tıbbın müdahalesi neticesinde olan üremedir. Tıbbın müdahalesi ile meydana gelen üremenin çeşitleri vardır:

a) Kocanın spermi ile eşinin yumurtası alınıp usulüne göre aşılandırıldıktan sonra eşinin rahmine bırakılır. Ancak bu durum rahmin normal olarak aşılanmaya müsait olmaması halinde yapılır.

b) Kocanın spermi ile eşinin yumurtası alınıp usulüne göre aşılandıktan sonra bir başka eşinin rahmine bırakılır.

Bu her iki çeşit döllenmede zarurete binaen yapıldığından dini bir sakınca görülmemektedir.

c) Kocanın spermi ile eşinin yumurtası alınıp usulüne göre aşılandıktan sonra bir başka hanımın rahmine bırakılır.

d) Bir erkeğin spermi ile yabancı bir kadının yumurtası alınır ve usulüne göre aşılandıktan sonra bu aynı erkeğin hanımının rahmine yerleştirilir.

e) Yabancı bir erkeğin spermi ile yabancı bir kadının yumurtası alınır ve usulüne göre aşılandıktan sonra yine bir başka yabancı hanımın rahmine yerleştirilir.

f) Bir erkeğin spermi alınır ve usulüne göre dondurulur. Bu sperm sahibi öldükten sonra akabinde eşinin rahmine yerleştirilir. Bu usul Amerika'da henüz çocuğu olmamış ve Vietnam savaşında ölmüş askerlerin eşlerine uygulanmıştır.

Bu yukarıda açıklanan döllenme usüllerinden (a) ve (b)'nin dışında kalan döllenme usulleri kesinlikle dinen yasaktır ve meydana gelen çocuk da meşru değildir.

Bugün dünyanın bazı kesiminde, Amerika gibi ülkelerde sperm ve yumurta için bankalar kurulmuş ve bunların ticareti yapılmaktadır. Bu gayri ahlaki bir

davranıştır ve fıtrata terstir. Ancak insanlıktan ve insani meziyetten yoksun insanlar bu işlere tevessül ederler.

SORU 1035 -Organ naklinin İslama göre hükmü nedir?

CEVAP: Organ nakli meselesi içtihadi bir mesele olup onunla ilgili bir nas bulunmamaktadır. Yani hakkında ne Kur'an-ı Kerim'in ne de hadis-i şerifin açık bir ifadesi yoktur. Ayrıca İmamı Azam ve İmamı Şafii büyük İslam hukukçuları da -zamanlarında vaki hatta mutasavvar olmadığından -açıkça onu dile getirmemişlerdir. Ancak onun hükmünü ihsas eden ayet ve hadisler olduğu gibi birçok müctehidlerin ictihadı da ona işaret etmektedir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: Sizlere ancak leş, kan, domuz eti ve Allah 'tan başkası için boğazlanmış olanı haram kıldım, Bir kimse bunları yemeye mecbur kalırsa, zulmetmeden ve haddi aşmadan onları yiyebilir. Allah bağışlaycı ve merhametlidir. (Nahl suresi 15. ayet) Peygamber (S.A.S) de şöyle buyuruyor; Kolaylaştırınız zorlaştırmayınız. (Buhari ve Müslim). El İzz bin Abdisselam, İmamı Nevevi, Hatibi Şirbini, İbnul Arabi ve İbnul Kudame gibi birçok büyük İslam hukukçuları: "Başka yiyecek bulamayan ve açlık ölümü ile başbaşa kalan kimse hayatını kurtaracak kadar İnsan ölüsünden yiyebilir." diye beyan etmişlerdir. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, başka çare olmadığı takdirde ölmüş bir kimsenin organını, kurtuluşuna vesile olacak bir hastaya nakil etmekte dini bir sakınca yoktur. Zira leş, kan ve domuz eti gibi haram olan bir şeyi zaruret halinde helal olduğuna ve buna binaen de hayatı kurtaracak kadar, ölmüş bir kimsenin etini yemekte caiz olduğuna göre, elbette ölmüş bir kimsenin organını muhtaç bir kimseye nakil etmekte caiz olacaktır. Kuran-ı Kerim şöyle buyuruyor: iyilik ve takva yolunda yardımlaşınız. (Maide: 2) Bir kimse organlarını bağışlayıp öldükten sonra muhtaç kimselere verilmesini vasiyet ederse, ölümünden sonra varislere engel olmazlarsa vasiyeti göz önünde bulundurabilir. Bir kimse hayatta olduğu halde böbrek gibi çift organlarından birisinin her iki böbreği çalışamaz halde bulunan bir kimseye nakledilmesinde yine dini bir sakınca yoktur.

SORU 1036 -Son günlerde sıkça ötanazı, yani insanın kendi hayatına son vermesi, İslam dinine göre nasıl yorum luyorsunuz? diye soruluyor.

CEVAP: İnsan denilen varlık evrenin biricik meyvesi ve Allah'ın en değerli yapısıdır. Bu değerli yapıyı yok edip yıkmak, şirkten sonra en büyük cinayet ve en büyük cezaya vesiledir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: Teammüden bir mümini öldüren bir kimsenin, cezası sonsuz (denilecek kadar) cehennem azabıdır. (Nisa: 93). Peygamber (S.A.V)'de şöyle buyuruyor: Öldürücü yedi günahtan sakının. Bunlar nelerdir diye sorulduğunda, (Cenabı Peygamber (S.A.V) buyurdu ki; Allah'a şirk koşmak, büyü yapmak, Cenabı Allah'ın

öldürülmesini yasakladığı bir kimseyi katl etmek, faiz yemek, yetim malını yemek, savaşa sırt çevirip kaçmak ve iffetli bir şeyden haberi olmayan imanlı kadınlara iftira etmektir. (Buhari-Müslim.)

Başkasının hayatına son vermek böyle ağır cezayı gerektirdiği gibi, insanın kendi kendini öldürüp yok etmesi veya ettirmesi aynı cezayı gerektiriyor. Zira insan Allah'ın yapısı olduğundan kendi kendine malik değildir, istediği gibi kendinde tasarruf etmeye hakkı yoktur. İnsan çeşitli afet ve eziyetlere maruz kalıp zor şartlar altında bulunabilir, buna karşı görevi, sabr edip, tahammül etmek ve Mevla'nın şefkat ve merhametini dilemektir. Mal sahibi ve mülk sahibi O'dur, istediği gibi tasarruf edebilir, dilediği gibi eviripçevirebilir. Bunun için insan çok sıkıntılı bir hayatta da olsa, en ağır şartlar altında da bulunsa sabırsızlık etmemelidir. Hele intihara teşebbüs edip hayatına son vermesi en büyük isyandır. Kuran-ı Kerim bu hususta şöyle buyuruyor: "Kendi kendinizi öldürmeyiniz. Allah size karşı merhametlidir." (Nisa: 29) Peygamber (S.A.V) de şöyle buyuruyor: "Bir kimse kendini bir dağın zirvesinden atıp öldürürse ebediyen cehennemde yuvarlanıp duracaktır. Bir kimse de bir zehir alıp kendini öldürürse, ebediyyen cehennem de zehir alıp yudumlayacaktır. Bir kimse de bir demir ile kendini öldürürse, ebediyyen cehennemde demir ile kendi kendini dövecektir.

SORU 1037 -Kendi hayatına son vermenin geçerli bir sebebi olabilir mi?

CEVAP: Buhari ve Müslim'in rivayetlerine göre, Müslümanlar müşriklerle savaş ettiler, bilahare İslam ordusu ile müşrik ordusu geri çekildiler. Peygamber (S.A.V)'in sahabilerinden birisi düşman ordusundan herhangi bir kimseye rast geldiğinde, takip edip kılıcıyla vurdu. Ashab, bugün bu adamın yaptığı şeyi bizden hiç kimse yapmadı dediler. Bunun üzerine Peygamber (S.A. V) buyurdu ki; "Ama bu adam cehennemliktir." dedi. Bunun üzerine birisi, ben asla ondan ayrılmayacağım dedi ve onu takip etti, durduğu zaman bu adam da durdu, yürüdüğü zaman yürüdü ve nedicede takip ettiği adam ağır bir yara aldı ve bunun neticesine dayanamayarak ölmek istedi ve kılıcını yere koyarak, kılıcın ucunu da göğsüne dayayarak kendini öldürdü. Bunun üzerine onu takip eden adam Peygambere (S.A.V) gitti ve dedi ki; "Gerçekten senin Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik ederim." Peygamber (S.A. V) "nasıl?" dedi. Adam dedi ki, "Hani filan adam cehennemliktir dediğinde, halkın tuhafına gitti, ben de bunun üzerine, ağır yara alıncaya kadar adamı takip ettim ve dayanamayarak o yarasından dolayı, ölmek istedi ve kılıcını yere koydu, ucunu göğsüne dayandırarak kendini öldürdü." Bunun üzerine Peygamber (S.A. V) buyurdu ki: "Bazı kimseler var ki, ehli cennetin amelini yapar, halbuki kendisi cehennemliktir."

Bütün bu ayet ve hadisler açıkça gösteriyor ki, şartlar ne olursa

olsun, bir insan, Allah'ın öldürülmesini mübah kıldığı kimse hariç, hiçbir insanın hayatına son vermeye yetkili olmadığı gibi kendi kendini de yok etmeye ve ettirmeye yetkili değildir.

SORU 1038 -İslam dini Tenasuhu (Reankarnasyon) kabul eder mi, bu hususta ne diyorsunuz?

CEVAP: Bazı kimseler meşhur olmak için avamın kafasını karıştırarak gereksiz şeyleri ortaya atıp onları uğraştırıyor ve gerçekleri perdelemek amacıyla afaki şeyleri tartışmaya açıyor. Sanki vatandaşın başka derdi veya problemi veya öğrenilmesi gereken başka, bir şey yokmuş gibi.

Mesela; bir süredir bazıları, tenasüh (reankarnasyon) meselesini ele alıyor ve televizyon ekranına aksettirip defterini açıyor. Ve İslamdan haberi olmayanlara bu sapık düşünceyi enjekte etmeye çalışıyor.

Tenasühün anlamı; bir ruhun bedenden ayrılıp başka bir bedene geçmesi ve yeni bir hayata başlamasıdır.

Bu inanç yeni değil, çok eskilere dayanır. Eski Hint, Yunan ve Mısırlıların bir inancıdır. Özellikle Mısır firavunlarında bu inanç ciddi bir yer işgal etmekteydi. Tekrar hayata kavuşmak ümidiyle ölüleri mumyalattırıp meşhur piramit ve muhkem yerlerde muhafaza etmeye çalışıyorlardı. Ve bu nedenle onların birçoklarının bedenleri çürümeden bugüne kadar gelebilmiştir.

Ama bu inancın gerçekle hiçbir ilgisi yoktur. Bunu dile getirmek de anlamsızdır. Zira ne dini, ne aklı, ne de ilmi bir dayanağı yoktur. Buna inanan firavunun etrafındaki insanlara "Ben en yüce rabbinizim." demesi hurafe olduğu gibi bu tenasüh inancı da bir hurafedir. Aklen, ilmen ve dinen bir dayanağı yoktur. Çünkü bu inanç, deney ve duyuların alanına girmediği gibi biyoloji ve jeoloji gibi bilimler de buna ihtimal vermiyorlar. Hem de mantık biliminin kıyas yoluyla da, hakkında müspet bir neticeye varmak mümkün değildir. Dinen de dayanağı yoktur. Çünkü hiçbir ayet ve hadiste böyle bir şeyin olacağına dair hiçbir emare yoktur. Bilakis ayet ve hadisler bunun aksini ispat ediyorlar.

Birçok ayet ve hadis açıkça ifade ediyor ki, insanı yoktan var eden Allah-u Teala, öldükten sonra tekrar onu diriltecek ve ruhunu aynı bedenine yerleştirecektir. Zaten, "Elba'sü badel mevtü Hakkun yani öldükten sonra canlanmak haktır sözü, İslam inancının en büyük esaslarından biridir.

Yüce İslam dinine göre öldükten sonra kıyamet kopmadan evvel kabir aleminde kişinin ameline göre ceza ve mükafat meselesi olacağı gibi kıyamet koptuktan sonra da hesap verme, cennet veya cehennemde yerleştirilmesi meselesi de kesindir.

Müslümanım diyen herkesin bu inanca talip olması gerekir. Bineanaleyh bir insanın; "Kişi elbisesini değiştirdiği gibi ruh da bedenini değiştiriyor." demesi cehaletin ifadesidir. Bu konuda birkaç ayet serdetmek isterim.

1-" Azabın en kötüsü firavun ailesini kuşattı. Sabah ve akşam ateşe verilirler ve kıyamet koptuğu günde de firavunun ailesini en şiddetli azaba sokarız." (Gafır suresi: 46. Ayet)

Bu ayeti kerime, açıkça ifade ediyor ki suçlu ve günahkar firavun ailesi "her

suçlu gibi" kıyamet kopmadan önce sabah ve akşam azaba maruz kalacakları gibi, kıyamet koptuktan sonra da en şiddetli azaba maruz kalacaklardır.

2- "Herkes ne yapmışsa ona bağlı olup onun rehinidir." (El Müdessir Suresi 38. Ayet)

Bu ayeti kerime de ifade ediyor ki, her insan öldükten sonra yaptığı ameline rehindir. Yaptığı her işin hesabını verecektir, iyilik etmiş ise iyilik, kötülük etmiş ise kötülük görecektir. Yani öldükten sonra onun ruhu serbest olup hiçbir şey yapmamış gibi beden değiştirmesi söz konusu değildir.

3- "İnsan, kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmüyor mu? Durum böyle olduğu halde açıkça cedelleşiyor ve kendi yaradılışını unutarak bize bir misal verip diyor ki: Bu kemikleri çürüdüğü halde kim canlandırabilecektir? Sen de ki; İlk defa onu yaratan kim ise O onu canlandıracaktır. O yarattığı her şeyi iyi bilendir." (Yasin Suresi 77-78-79. Ayetleri)

Numune olarak bu konuda iki Hadisi Şerif vermekle yetineceğim. "Sizden biriniz, vefat ettiğinde sabah akşam kıyamet günündeki yeri kendisine gösterilir. Cennetlik ise cennet ehlinin, cehennemlik ise cehennem ehlinin durumu gözleri önüne getirilir. Burası kıyamet gününde Allah'ın seni dirilteceği güne kadar kalacağın yerdir." denir.

2- İbn-i Abbas'tan rivayet edilmiştir: "Peygamber (S.A.V) iki kabrin yanından geçerken şöyle buyurdu: Bu ikisi azap görmektedirler. Fakat onlar büyük günahlardan azap çekmiyorlar. Sonra buyurdu ki: Onlardan biri koğuculuk yapardı, diğeri ise idrardan kendisini muhafaza etmezdi."

Numune olarak getirdiğimiz bu iki Hadisi Şerif de ifade ediyorlar ki: insan öldükten sonra yaptığı ile başbaşa kalacak ve onun hesabını verecektir. Ruhun bir başka bedene geçmesi söz konusu değildir.

Durum böyle açık olduğu halde gerçeği yansıtmadan, ilmi ve dini bir dayanaktan mahrum bu teoriyi dile getirmek ve kamu oyunu onunla meşgul etmek büyük bir gaf1ettir.

İ R Ş A D

İRŞAD HAKKINDA

Hidayet ve saadete erişebilmek için irşadın büyük rolü vardır. Tarih boyunca peygamberlerle büyük mürşitler, gözledikleri hedefe ulaşabilmeleri için onu uygulamışlardır. İrşad'ın esas temeli Kuran ve sünnettir. Yani mürşit olan kimse görevini yaparken Kur'an ve sünneti esas alarak hareket edip irşat hizmetini yürütmelidir.

İrşadın başlıca dört aracı vardır: Birincisi, sözdür. Her zaman peygamberler ile onları temsil eden mürşitler, fert ve toplumu irşat etmek için sözleriyle hak ve hidayet yolunu gösterip beyan etmişlerdir. Bu araç, her zaman her yerde herkes için geçerlidir. Sözün en güzeli ve en hayırlısı Kelamullah olan Kur'an ile onun tefsirinden ibaret olan Peygamber"in (S.A.V) sünnetidir. Bunun için mürşit olan kimse bir elinde Kur'an diğer elinde de sünnet olacak şekilde çizilen hidayet yoluna doğru yürümeli ve onları gösterip açıklamalıdır. Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor:

"Ey Resul! Rabbin tarafından sana indirileni tebliğ et! Yapmadığın taktirde onun risaletini tebliğ etmemiş olursun!" (Maide: 68)

İkinci araç ise, yazıdır. Yazıyla yapılan irşat çok önemlidir. Yazı, Kur'anı, sünneti ve büyük insanların söz ve görüşlerini bize aktardığı gibi, asrımızda mevcut olup da hazır olmayan büyük alim ve mütefekkirlerin değerli fikir ve nasihatlarını da bize aktarıyor.

irşat için inen Kur'anı Kerim, vahiy edildiğinde Peygamber (S.A.V) onu vahiy katiplerine yazdırdı. Yani Kur'anı okumak suretiyle hazır olanlara ve gelecek nesillere de tebliğ etmek için onu yazdırarak irşad görevini yapmıştır.

Kur'anı Kerim ile sünneti seniyyenin ışığı altında yüzbinlerce dini eser yazılmış ve yazanlar bu eserleriyle irşad hizmetlerini yapmışlardır. Yazı olmasa idi o büyük müctehit ve yazarların yazdıkları kitaplar ile tarih içindeki kültür birikimiyle oluşan medeniyet de olmayacaktı.

Yazı sayesinde adeta biz tayyi zaman ederek Peygamber (S.A.V) ile büyük insanların sohbetlerine katılabiliriz. Veya onlar yazı vasıtasıyla bizim toplantılarımıza katılarak, bize hitapta bulunup bizi irşad ederler, şereflendirirler. Hele matbaa icad edildikten sonra yazı ile yapılan irşad ve eğitim daha fazla önem kazanmıştır. Ve bütün İslam mücahitleriyle din düşmanları arasında cereyan eden savaş, ağırlık ve süreklilik noktasında silahla değil, yazıyladır.

Maalesef bugün düşman, teknolojisiyle bizden üstün olduğu gibi yazı silahını kullanmakta da üstündür. Kitabıyla, ansiklopedisiyle, gazetesiyle dünya piyasasına hakimdir. İstediği şekilde toplumu

yönlendiriyor. Bunun için bizim alim ve yazarlarımız çok çalışmalıdır. Ve söz vasıtaslyla çalışıp hakkı, beyan edip, halkı irşad etmekle mükellef oldukları gibi yazıyla da irşad sorumluluğu ile de mükelleftir.

Eimmei erbaa, Gazali, Nevevi, Serahsi ve benzeri müctehid ve alimlerimizin yazdıkları eserleriyle hala irşada devam ediyorlar ve kıyamete kadar da inşaallah devam edecekler. Bununla beraber, islama hizmet etmeyi gaye edinen kişi ve kuruluşlar, asrımıza uygun çeşitli konularda yeni eserler yazdırıp, Müslümanları irşad etmek için faaliyet göstermelidir.

Üçüncüsü ise, mürşidin fiil ve davranışlarıdır. Mürşid olan kimse söz ve yazısıyla irşad ettiği gibi, fiil ve davranışlarıyla da irşad edebilir. Yani hem söz ve yazısıyle, hem de Kur'an ve sünnete uygun olan hal ve görüntüsüyle de irşad etmelidir. Mürşid olan kimsenin Söz ve yazısı ayrı, fiil ve davranışı ayrı olursa tezada düşer ve kimse ona inanmaz. Ve böyle bir kimseye de mürşid demek mümkün değildir. Zira o, kendi kendini yalanlıyor. Ve böyle bir yaşantı, samimiyetsizliğin belirtisi ve başarısızlığın nedenidir. Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor:

"Yapmadığınız şeyi niçin söylersiniz?" Saff/2

Diğer bir ayette de şöyle buyuruyor:

"Allah'ın Resulü sizler için güzel bir örnektir." Ahzab/21

Dördüncüsü de görsel cihazlardır. Bu sanat, göz ve kulağa hitap ettiği ve yaygın olduğu için zamanımızın en güçlü silahlarından biridir, Çünkü bu, tekniğin yeni buluşu sayılı fertlere veya belli bir topluma hitap etmez, belki herkese hitap etmektedir. Bunun için gerek

fert, gerekse müessese olarak İslam'a gönül veren herkes bu görevi

yürütebilmek ve bu geniş dairede hizmet edebilmek için mutlak surette

bu görsel cihazlara ve özellikle televizyon ve radyoya sahip olmak ve İslamı, hikaye ve hurafelerden uzak bir şekilde tanıtmak zorundadır. Yoksa bu iş hakkıyla başarılmayacak ve milletimizin manevi hayatı tehlikeye girecektir.

İrşad görevini yürüten mürşidin bir takım niteliklere sahip olması lazımdır. En önemlisi şunlardır:

1- İslamı gereği gibi bilmektir.

2- İslamı yaşamak, yani hem sözü hem fiiliyle İslamı belirlemek ve tebliğ etmektir.

3- İrşad ettiği çevrenin dil ve adetlerini bilmektir.

4- Keza mezheplerini iyi bilip onu açıklamaktır.

Doğuda ve güneydoğuda vazife alan bir çok müftü ve vaiz kardeşimiz Şafii mezhebine göre verildiği için memleketimizde saliki bulunan her iki mezhebin görüşünü beyan etmekte faide vardır.

5- Çevresinin ihtiyaç ve sosyal hayatını bilmeli ve ona göre ilaç vermeli.

6- İrşadında samimi olmalı. Yani mal ve makam için değil de Allah için irşad vazifesini yürütmeli.

7- Nezaket kurallarına riayet edip, söz ve hareketleriyle kimseyi incitmemeli. Cenabı Hak, Hz. Musa ve Harun (A.S)'a hitaben şöyle buyuruyor:

"Fir'avuna gidiniz! O, haddini aşmıştır.Kendisine yumuşak söz söyleyip irşad ediniz!" Taha/24.

Kısaca bunları serdettikten sonra doğu ve güneydoğuda yaşayan Müslüman kardeşlerimiz ile ilgili birkaç söz söylemek istiyorum:

Bildiğiniz gibi bu ülkede yaşayan Müslümanları birbirine bağlayan iki güçlü bağ vardır.

1. İnsanlık bağıdır. Yani burada yaşayan insanlar bir kökten filizlendiği gibi kardeştirler. Babaları da bir anaları da birdir. Babaları Hz. Adem anaları da Hz. Havva'dır. Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor:

"Sizleri bir erkek ve dişiden yarattım." Hucurat/13

2. Müslümanlık bağıdır. Aramızda mevcut olan bu İslam kardeşliği en güçlü ve en kuvvetli bağdır. Hatta ebeveynden gelen kardeşlikten daha üstündür. Cenabı Allah, Hz. Nuh Peygambere hitaben şöyle buyuruyor:

"0 -oğlun- senin ailenden değildir, Çünkü onun ameli ve yaptığı şey çirkindir." Hud/47

Peygamber (S.A.V)'de şöyle buyuruyor: "Ey Allah'ın kulları kardeş olunuz."

Bunun için dil, renk ve ırk ne olursa olsun bütün Müslümanlar eşit ve kardeştirler. Aralarında fark gözetilmez. Üstünlük ancak ve ancak iman ve takva iledir. Arap, Türk ve Kürt gibi çeşitli kavimlere mensup olan Müslümanlar tarih boyunca beraber yaşamışlar, yanyana hayat sürdürmüşlerdir. Hiçbir zaman kavmiyet meselesi söz konusu olmamıştır. Ama maalesef 19. asırda İslam düşmanları Müslümanları güçsüz bir hale getirmek için aralarına nifak ve tefrika tohumlarını sokdular. Sen Arapsın, sen Türksün, sen Kürtsün, sen Arnavutsun diyerek Müslümanları ve İslamı savunan Osmanlı imparatorluğunu parçalayıp ortadan kaldırdılar. Bununla beraber, Türkiye'de yaşayan Müslümanlar birlik ve kardeşliklerini muhafaza edebildiler. Hatta cumhuriyet geldikten sonra da 35 sene öncesine kadar doğu ile güneydoğuda mevcut olan İslami medreseler sayesinde bu kardeşlik devam etti. Ancak İmam-Hatip okulları ve ilahiyat fakültelerinin ortaya çıkmasıyla bu medrese mezunlarına yer verilmediğinden fazla zaman geçmeden kapandılar. Yetersiz olduğu için kapanabilirdi, ama alternatifin getirilmesi gerekirdi. Bu yapılmadığından İslami hizmet ve eğitim tamamıyla durdu. Öyle ki, bugün hiçbir köyde, hiçbir nahiyede Kur'an kursu olmadığı gibi ilçelerde de ya yoktur veya vardır ama talebsizdir. Çünkü bunlara bir hak tanınmıyor. Bir vazifeye giremiyorlar. Aynı zamanda imam-Hatip okullarının açılmasına da müsaade edilmiyor. Ve böylece İslamı bilmeyen ve islam kardeşliğinin ne demek olduğunu idrak etmeyen, yeni bir nesil ortaya çıktı ve anarşi hakim oldu. Yani anarşiyi meydana getiren, esasen bu yanlış uygulamalar ve tutarsız siyasetdir.

Bunun için doğu ile güneydoğuya ciddi olarak eğilmeli ve heryerde Kur'an kursları, her ilçede İmam-Hatip okulları açılmalı ve vatandaşa İslami şuur verilmelidir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı, görsel sanatlara el atmalı, özellikle televizyon ve radyoya sahip olmalıdır. Devlet bu işe yardımcı olmazsa, Diyanet Vakfı ve benzeri vakıf ve müesseselerimiz, keza ehlihimmet kişiler bu işe sahip çıkmalı ve bu meseleyi halletmelidirler.

Her köye, her nahiyeye ve her ilçeye islamı bilen ve İslami güzelce telkin edebilen vaiz ve mürşitler göndermek mümkün olmazsa da televizyon ve radyo vasıtasıyla herkese hitap edip İslamı anlatmak mümkündür.

Ülkemizi bu badireden kurtaracak bir şey varsa o da İslam'dır. Ancak İslam, bu ülkenin bütünlüğünü sağlayabilir. Fakat maalesef toplumumuzun hastalığı teşhis edilemedi. Ve bazı kimseler hiç çekinmeden İmam-Hatip okullarını ve Kur'an kurslarını kapatacağız diye ilan ediyorlar.

Yukarıda işaret ettiğimiz birşeyi tekrar etmek istiyorum. Doğu ile güneydoğuda tayin edilecek müftü ve vaizlerin mutlaka Şafii mezhebini bilmeleri gerekir. Yoksa irşad hizmetleri eksik olur ve saygınlıklarını yitirirler. Geçen sene güneydoğuda bir ilçeye uğradım. Baktım da, cemaat müftü efendi hakkında çok dedikodu yapıyor. Sebebi ise müftü efendi cemaate teravih namazını kıldırırken iki rekatte değil, dört rekatte bir selam vermesidir. Bu ise, Şafii Mezhebi'nde teravihin fesadına vesiledir. Müftü efendi bilseydi asla buna meydan vermezdi.

Bir husus daha arzetmek istiyorum. Altmış yetmiş senedir hutbe ve vaazlarımızda sadece i'tikad, ahlak ve ibadet konularını işliyoruz. Halbuki bunlar İslamın tümünü değil, bir bölümünü teşkil ediyor. Kalan bölümlerini ihmal etmek doğru değildir.

Malum olduğu üzere ticaretin helali var, haramı vardır. Nesi helal, nesi haramdır? Faiz nedir? Hangi muamele faizlidir? Hangisi değildir? Hangi alış veriş sahihtir? Hangisi sahih değildir? Nikah nasıl kıyılır? Şartları ve rükünleri nelerdir?. Bütün bunları bilmemiz lazımdır.

Bugünkü kanunlara göre süt kardeşi ile evlenmek mümkündür. Fakat İslam'a göre kesinlikle haramdır. Yine kanuna göre bir gayri- müslim nikah şahidi olabilir. Ama dinen olamaz.

Hülasa, İslam'ın her yönünü bilmemiz ve bildirmemiz lazımdır. Devlet uygulamasa da Müslüman vatandaş kendi öz hayatlarında bu esasları uygulayacaklardır.

İki şey üzerinde durmak istiyorum:

A- İslamın özellikleri.

B- İslamın ana hatları.

İslam diyoruz. Bu kelimenin manası nedir? Bu kelime, sözlükte barış manasını ifade eden silem kökünden geliyor.

İstılahi manası ise: dünya ve ahiret işlerini tanzim edip, insanlığın mutluluğunu gerçekleştirmek için indirilmiş ilahi bir nizamdır.

Bu ilahi nizam, barış nizamı olduğundan onun ismi bu kelimeden alınmıştır. Hz. Muhammed (S.A.V) en son ve en üstün peygamber olduğu gibi kendisine inen bu din de en son ve en üstün dindir. Bunun için Hz. Peygamber (S.A. V) hatemül enbiya ve İslam dini de hatemül edyan lakaplarıyla vasıflanmıştır.

A) İslamın Özellikleri: İslamın bir çok özelliklerinden iki tanesini dile getirmek istiyorum.

1- İslam dini, yalnız ruh ve ahirete yönelik bir din değildir. Başka bir ifade ile İslam dini sadece itikat, ibadet, ve ahlaktan ibaret değildir. Ve böyle bir inanç sakat ve tehlikelidir. Çünkü Kur'anı Kerim ve onun tefsirinden ibaret olan sünneti seniye itikat, ibadet ve ahlakla ilgili meseleleri beyan etmekle beraber borçlar hukuku, ceza hukuku ve medeni hukuk gibi önemli konuları da

açıklamıştır. Bunları gizlemek mümkün değildir. O, hem maddi hem manevidir. Ahirete baktığı kadar dünyaya da bakar. Madde ile manadan terkip edilmiş olan insana geldiği için onun insaniyeti ile orantılı olarak nazil olmuştur. Yalnız ruha bakan Hıristiyanlık dinine benzemediği gibi, sırf maddeye dayanan materyalist felsefeye de benzemez. Hıristiyanlık dininin parolası şu sözdür:

Hükümdarın işini hükümdara, Allah'ın işini Allah'a bırak. Materyalist felsefe ise maddenin ötesini inkar ediyor. Ve Allah'a iman etmediği gibi ebediyet alemini de reddedip her şeyi kör tesadüfe havale ediyor. Bu ilahi nizam insanın manevi gıdası olan ibadet, zikir ve fikri emrettiği gibi, maddi hayatı için temel teşkil eden sanat, ticaret ve tarım gibi şeyleri de emretmektedir. Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor:

"Ey müminler, cuma günü namaza nida edildiğinde Allah'ın zikrine koşunuz. Namaz bitince yeryüzüne dağılınız ve Allah'ın lütfundan isteyiniz." El-Cuma/lO

Başka bir Ayeti Kerime'de de şöyle buyuruyor;

"Allah alışverişi helal, faizi yasak kılmıştır." Bakara/275

Görüldüğü gibi birinci ayet cuma namazı ibadetini ifa ettikten sonra, helal rızkı elde etmek için çalışmayı emrediyor. Peygamber (S.A.V) de şöyle buyuruyor ;

Günahların öyleleri var ki, ne namaz, ne oruç ve ne de hac onların affına vesile olmaz. Ancak geçimi sağlamak için sarf edilen gayret onların afvına vesile olur. Demek ticaretle uğraşmak, tarlada fabrikada çalışmak ve kazanç sağlamak maksadı ile çaba harcamak büyük bir ibadettir. Ama maalesef yarım asrı aşan bir zamandan beri İslam'ın sadece itikat, ibadet ve ahlaktan ibaret olduğu Müslümanlara tanıtılıyor. Ve bu hususta hutbeler okutuluyor. Ve İslam'ın diğer bölümleri açıklanmıyor. Yalnız son senelerde memnuniyet verici bir durum vardır. O da şudur: Bizim ilahiyat fakültelerimizde İslam'ın birçok dalları üzerine durulup, İslamda alış-veriş, akit, ortaklık, haciz, kefalet, müsakat, müzaraa, evlilik, boşanma ve nafaka gibi konular işlenmekte ve doktora tezi olarak verilmektedir. Ve böylece uzun zamandan beri işlenen bir hata düzeltilmiş oluyor.

2- Özellik; İslamdan önceki dinler belli birer kavme, birer millete hitap ediyordu. Mesela; Musa A.S. Allah'ın peygamberi ve resulü idi. Ama onun risaleti sadece beni İsrail'e yönelik idi. Onları irşad etmek için gelmişti. Ve kezalik Hz. İsa, Nuh, Şuayb peygamberler böyle idiler. Hz. Muhammed'in (S.A.V) risaleti ise yalnız Kureyş kabilesine ve Arap milletine hitap etmiyor, bütün insanlara hitap ediyor. Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor;

"Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." Sebe/28

Diğer bir ayette de şöyle buyuruyor ; "Deki ey insanlar ben hepinize Allah'ın resulüyüm." Araf/l58

Demek Peygamber'in risaleti umumidir. O geldikten sonra, önceki dinler yürürlükten kaldırılmıştır. İslamdan başka bir din ile amel etmek mümkün değildir. Ve kabul de olunmaz. Bunun için "Hıristiyan ve yahudiler Peygamberin risaletini inkar etmemek şartıyla kendi dinlerinde kalsalar da ehli

necat sayılıyor." diyen kimselerin sözü geçersizdir. Kur'ana ve sünnete ters düştüğü gibi İslam alimlerinin bu husustaki menfi ittifaklarına da muhaliftir.

B- İslamın Ana Hatları: İslam dini üç ana bölüme ayrılır:

1- İtikat.

2- Ahlak.

3- Fıkıh'tır.

1- İtikat Bölümü; Cenabı Allah'ı, onun sıfatlarını, meleklerini, peygamberlerini, haşir, Cennet ve Cehennem gibi ahiret aleminin kapsadığı şeyleri konu ediyor. Onunla ilgili mekasit, mevakıf: Nesefi, Cevhere ve şerhleri gibi çok kitaplar yazılmıştır. İslamın ilk muhatapları müşrik (Allah'a şirk koşan) kimseler olduğu için Mekke devrinde nazil olan ayetlerin çoğu, itikadi akidesini yerleştirmek için izahlarda bulunmuştur.

2- Ahlak Bölümü; Ahlak bölümü, tevbe, ihlas, zikir, züht, iffet,tevazu, merhamet ve kanaat gibi şeyleri konu ediyor. Tevbenin manası şudur; Bilindiği gibi Cenabı Hak insana akıl, gadap, öfke ve şehvet gibi duygular vermiştir. Yani Allahu Teala iyiyi kötüden ayırmak ve gereğini yapmak için akıl; dinini, namusunu ve canını korumak için gadap ve beşeriyetin devamı için şehvet duygusunu insana vermiştir. Fakat insan, zaman zaman esas vazifesini unutuyor. Ve kendisine, verilmiş olan bu gibi nimet ve duyguları uygun olmayan yerlerde ve Cenabı Hakk'ın çizdiği hudut dışında kalıyor. Durum böyle olmakla beraber, Allah-ü Teala onu bütün rahmetinden dışarıya atmıyor ve kendisine tevbe kapısını açıyor. Ve rızasından uzaklara düşmüş olan kullarını, doğruyu bulmaya ve mucibince amel etmeye çağırıyor. "Ey iman edenler, samimi olarak Allah'a tevbe ediniz," Tahrim/18

Haddini aşan kimseyi dönüş yapıp tevbe ettiği takdirde affedip himayesine alıyor. Allah'a dönüş yapmak güzel bir meziyet ve ahlaktır. İhlasın manası kişinin söz, fiil ve davranışlarında samimi olması, gösteriş için bir söz söylememesi ve iş yapmamasıdır.

Bu gün, bu memleketin başına gelen musibetin ve geri kalışının temelinde; samimiyetsizlik ve mefaat düşkünlüğü yatıyor. Şahsi menfaat ön planda olmasaydı, bu memleketin hali böyle olmayacaktı.

Zikrin manası, Allahu Teala'nın büyüklüğünü ve birliğini hatırlayıp dile getirmek ve Allah ile beraber kalbi ona bağlamaktır.

Merhametin manası, Allah'ın bütün canlı yaratıklarına karşı şefkatli davranmak ve onlara acımaktır.

Tevazunun manası, alçak gönüllü olmak ve hiç kimseden kendini üstün görmemektir. İslamın getirdiği bu yüce ahlakın kısaca manası budur. Ahlakla ilgili çok kitap yazılmıştır. Bunların başında: İhyai Ulumiddin ve Kutul Kulub gibi kitaplar gelmektedir.

3- Fıkıh Bölümü:

Fıkıh, efali mükellefinin halini konu ediyor ki, Türkçede buna ilmi hal denir. Bu da ikiye ayrılır:

a- İbadet

b- Muamelattır.

İbadetten maksat: Namaz, oruç, hac ve zekat gibi kulluğun temelini teşkil eden şeylerdir. Muamelat da şu bölümlere ayrılıyor:

a- Borçlar Hukuku

b- Medeni Hukuk

c- Ceza Hukuku

d- Usulü Muhakemattır.

Asrımızda inananların çoğu itikat, ibadet ve ahlak hakkındaki bilgileri kısıtlı olduğu gibi, alış-verişin, ticaretin nesi helal, nesi haramdır onuda pek bilmezler ve öğrenmeye de pek heves etmezler. Halbuki İslam bir bütündür. Bir kısmı ile amel etmek, bir kısmını ihmal etmek doğru değildir. Devlet laik olup muamelata yer vermezse de, her Müslüman vatandaşın alış verişte, ticarette, evlilikte v.b. şeylerde İslamı yaşamaya hakkı vardır ve bu konuda hürdür. Mevcut kanun ve mevzuata ters düşmemek ve cezaya çarpılmamak için gayret sarf etmemiz gerektiği gibi, ilahi kanunlara da ters düşmemek ve Allah'ın gadabına uğramamak için de, gayret sarf etmemiz gerekir. Daha önce açıkladığımız gibi, alış veriş yapmak ve helal rızkı kazanmak için ticaret gibi şeylerle uğraşmak büyük bir ibadettir. Ancak namaz ibadetinin şart, farz, sünnet ve yasakları olduğu gibi, ticaret ibadetinin de şart, rükun, sünnet ve yasakları vardır. Bunları öğrenmeden ticaret hayatına girmek büyük bir vebaldir. Hz. Ömer (R.A.) halife iken, İslama uygun olarak ticaret yapmayan kimseleri çarşı ortasında cezalandırıp şöyle diyordu: "Alış-veriş usülünü bilmeyen kimse çarşı ve pazarlarımlZda alış-veriş yapmasın. Çünkü farkında olmadan faize girebilir."

Muamelat ve İslam hukuku ile ilgili çok kitap yazılmıştır. Bunların başında İmamı Şafii'nin El Ümm isimli kitabı, Muhammed İbni Hasanüş-Şeybani'nin Kütübü Sittesi, İmamı Malik'in Müdevvenesi, İbni Kudamenin Muğnisi, Mecmu, Kifayetül Müntehi ve Serahsi gibi kitaplar gelmektedir. Bu kitaplarla ne kadar övünsek azdır. Dünyada meşhur üç hukuk sistemi vardır. Bunlar İslam hukuku, Roma hukuku ve İngiliz hukukudur. Bunların arasında ciddi mukayese yapılırsa, İslam hukukunun ne kadar güzel, ne kadar nezih olduğu anlaşılacaktır.

Allah'ın nizamı ezelden geldiği gibi, ebede devam edecektir. Kural ve kaideleri daima canlıdır. Ve fıtrata uygundur. Ortaya çıkabilecek her mesele ve her olayın hükmü, mutlaka Kur'an ya da sünnete açıkça veya kapalı olarak mevcuttur. İslam'ın ilk asırlarında eimmei erbaa gibi büyük İslam hukukçuları, Kur'an ve sünnette açıkça hükmü belirtilmemiş olan meselelerin hükmünü içtihat ile beyan etmişlerdir. İçinde yaşadıkları zamanın ve sonraki asırların bir çok ihtiyacını karşılamışlardır. Fakat maalesef son asırlarda ciddi bir çalışma yapılmadı. Ve içtihat edebilecek kimse kalmadığı için, içtihat kapısı kapanacak hale geldi. Ama kapatılmadı. Ve hiç kimse onu kapatamaz. Çünkü onu açan Allahu Teala'dır. Ehil olan kimse olursa, yine o kapıdan girebilir. Son asırlarda, içtihat edip Müslümanların problemlerini çözecek kimse kalmadığı için, İslam aleminde sorunlar çoğalıp huzursuzluk arttı. Bunun için Müslümanlara İslami cemiyette iki önemli vazife düşüyor:

1- İslam hukukunu öğrenip, ferdi de olsa ona uygun bir hayat tarzını yaşamak.

2- İslam hukuku sahasında fıkıh melekesine sahip olacak kimseleri yetiştirmek için çaba göstermektir. Bildiğiniz gibi bugün ticaret sahasında çeşitli uygulamalar ve çeşitli usül ve kurallar çıkmıştır. Ve ekonomik alanda büyük bir bilgi birikimi oluşmuştur. Bunun için bunları analiz edip ve İslama ters düşen şeylerden ayıklayıp, Müslümanların hizmetine vermek en önemli vazifelerimizdendir. Hz. Ömer zamanında yapılan futuhat neticesinde çeşitli milletlere mensup büyük bir toplum meydana gelmişti. Ve bunu idare etmekte güçlük çekmişti. Bunun için Hz. Ömer, idari ve mali işlerde tecrübe sahibi olan ve İslam devletinin himayesine giren kimseleri, Pars devletinin kanun ve nizamını gözden geçirmekle vazifelendirerek Kur'an ve sünnete ters düşen şeylerden ayıklandıktan sonra ondan istifade etti.

ŞERİAT

SORU 1039 -Şeriat nedir, hakkında bilgi verir misiniz?

CEVAP: Bilerek veya bilmeyerek bir çok kimse şeriatın aleyhinde bulunuyor. Hakkında küçültücü sözler sarf ediyor. Bilerek aleyhinde bulunan kimseye diyecek sözümüz yoktur. Onu kabul etmedikten sonra, aleyhinde konuşması tabiidir. Böylelerine diyebileceğimiz şeyler de bahsimizden hariçtir.

Ama haberi olmadan, şeriatın ne olduğunu bilmediği halde aleyhinde bulunan kimseye yazık olur. Gaflet ve cehaletinden dolayı, sevdiği ve inandığı davayı farkında olmadan yar alıyor. Bunun için şeriatın ne olduğunu bilmemiz ve açıklamamız lazımdır.

Şeriatın tarifi şudur: Akıllı kimseleri mutluluğa sevk eden ilahi bir nizamdır.

İstanbul Üniversitesi tarafından ilk baskısı yapılan Ömer Nasuhi Bilmenin Istılahatı Fıkhıye Kamusu'nun 1. Cildinin 14. sahifesinde şeriat şöyle tarif ediliyor:

"Cenabı Hakk'ın kulları için vaz etmiş olduğu, dini ve dünyevi ahkamın heyeti mecmuasıdır. Bu itibarla şeriat, din ile müteradif olup, hem ahkamı asliye denilen itikat, hem de ahkamı feriyyei ameliye denilen ibadet, ahlak ve muamelatı ihtiva eder."

Yani şeriat, din ve İslam kelimeleri eş anlamlı sözlerdir. Bunun için bir kimsenin şeriatın aleyhindeki tutum, davranış ve sözleri küfre vesile olur. Şeriat demek, Kur'an demektir. Şeriat demek, ilahi vahiy demektir. Hatta İmamı Azam gibi müçtehitlerin içtihatları, şeriat olmadığı gibi, Hz. Peygamber (S.A. V)'in vahye dayanmayan söz ve fiilleri de şeriat değildir. Müçtehitlerin içtihadı isabet edebileceği gibi isabet etmeye de bilir. Peygamber (A.S.) şöyle buyuruyor:

Müçtehid içtihadında isabet ederse iki, yanılırsa bir mükafat vardır. Bunun için, her hangi bir müçtehidin sözünü red etmek ve kabul etmemek küfre vesile olmadığı gibi, vebal de değildir. Tabiatıyla, Şafii olan kimseler Hanefi'nin, Hanefiler de Şafii'nin içtihatlarını kabul etmiyor. Mesela; Hanefi mezhebinde cenabetten dolayı ağıza ve buruna su vermek farzdır, denildiği halde, Şafiiler farz değil, sünnettir diyorlar. Kezalık Şafii mezhebinde, imamın arkasında Fatiha okumak farzdır, denildiği halde, Hanefiler farz değildir diyorlar.

Peygamber (S.A.V)'in söz ve fiilleri iki türdür:

1- Vahye dayanmayan. İnsan olarak söylediği söz veya yaptığı fiildir. Bunlar din ve şeriat sayılmıyor. Mesela; "Ey Nebi! Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niye haram kılıyorsun?" Tahrim/1

2- Vahye dayanan söz ve fiiler. Misal verelim; Kur'anı Kerim "Namaz kılınız, zekat veriniz diye namazı ve zekatı emrediyor. Ama, namaz kaç vakit, her vaktin kaç rekatı vardır. Her rekatta kaç rüku, kaç secde vardır, diye bunları beyan etmiyor. Bunları açıklayan Hz. Peygamber'dir. Ama bu açıklama şahsi fikir ve görüş değildir, vahye dayanmaktadır. Hatta miraç gecesinde dünyaya döndüğünde, henüz namazın nasıl kılınacağını bilmiyordu. Ve bunun için ilk günün sabah namazını kılamamıştı ve ilk kıldığı namaz öğle namazı olmuştur. Kezalik Kur'anı Kerim zekatın durumunu tafsil etmiyor. Kaç çeşit zekat vardır, yani nelerin zekatı var ve kaçta kaç zekat verilecektir, diye açıklama getirmedi. Ancak Peygamber (S.A.V) vahye dayanarak bunları beyan etti. Bunun için Peygamberin bu kabilden söz ve fiilleri şeriattır ve dindir. Demek ki, şeriat ilahi bir nizamdır. Bir insan işi değildir. Yani şunu demek istiyorum, bir kimse Müslüman ise ve İslamın dışına çıkmak istemiyor ise onunla amel etmezse de şeriatın aleyhinde bulunmasın.

Kur'anı Kerim ile Hadisi Nebevi elimizde iken, neden içtihada gidildi? Neden İmamı Azam ve İmamı Şafii gibi zevat içtihat etmişlerdir diye sorsanız, cevaben deriz ki: İslamın kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in ayetleri ile Peygamber'in hadisleri mahduttur. Yani sınırlıdır. Farz edelim, ikiyüz-üçyüzbin ayet ve hadis olsun, ama dünyanın hadise ve olayları ise namütenahidir, sınırsızdır. Bunun için ayet ve hadis, her hadisenin hükmünü açıkça ifade etmiyor. Yani ayet ve hadisler, bazı hükümleri açıkça ifade etmiştir. Bir kısmı da açıklamamış, ictihade bırakmıştır. Hz. Peygamber (S.A.V) Muaz Bin Cebel'i Yemene vali olarak gönderdiğinde kendisine buyurdu: Ya Muaz! Bir mesele sana intikal ederse nasıl hareket edeceksin? Muaz dedi ki; önce Kuran'a baş vururum, orada hüküm varsa mesele tamamdır. Yoksa hadise baş vururum, orada da yoksa içtihat ederim. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V) şöyle dedi:

"Resulullah'ın elçisini muvaffak kılan Allah'a hamd olsun."

Hz. Peygamber'in, peygamberliğini isbat eden binlerce mucize vardır. Ama, numüne olarak dört mucize gösterelim:

1 -Kur' anı Kerim

2- Peygamber'in sünneti, yani hadisi

3- Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer. Hz. Osman ve Hz. Ali gibi efendilerimiz önceden tahsili olmayan insanlar oldukları halde, onun medresesinde yetişip en üstün fikirleri ortaya atmaları, İslam devletini en güzel ve adil bir şekilde idare

etmeleridir. Hz. Ömer'in adaleti darbı mesel haline gelmiştir.

4- İmamı azam, İmamı Malik, İmamı Şafiı ve İmamı Ahmet Bin Hanbel gibi büyük müçtehit ve mütefekkirlerin Kur'an-ı Kerim ile sünneti seniyyenin ışığı altında, benzeri olmayan bir şekilde istinbat ettikleri İslam hukukudur. Bu gün dünyada İslam hukukunun büyük bir yeri vardır. Peygamber (S.A.V) olmasa idi, ne İmamı Azam, ne İmamı Şafiı, ne İmamı Gazali olurdu. Onları bu dereceye yükselten sünnettir. Demek bu müçtehitlerin içtihatları ve tedvin ettikleri hukuk, Peygamber'in nübüvvetini isbat ediyor. İçtihat derecesine varmış kimseler çoktur. Bunların bir kısmının mezhepleri yazılıp tedvin edilmiştir. Ve tabileri vardır. Bir kısmının mezhepleri yazılmamış ve kaybolmuştur. İmamı Azam'ın, mezhebi yazılıp tedvin edilmiş ve tabileri bulunan büyük bir müçtehittir. İmamı Azam'ın zamanında İmamı Ebu Yusuf, İmamı Muhammed ve İmamı Züfer gibi imamlar vardı. İmamı Azam, bunların en büyüğü olduğu için en büyük imam manasına gelen İmamı Azam lakabını almıştır. Künyesi Ebu Hanife'dir. Hanife divit manasına geliyor. Mürekkep ve yazı ile meşgul olduğu için Ebu Hanife denildi. Yani mürekkep sahibi demektir. Hz. Ömer veya Hz. Osman'ın zamanında Kabil fethedilince dedesi olan Zuta esir düşüp ve Irak'a götürülmüştü, bilahare serbest bırakıldı ve Müslüman oldu. Hem kendisi, hem oğlu Sabit, hem torunu Numan (Ebu Hanife) tabiinden idiler. İmamı Azam Ebu Hanife Küfe şehrinde dünyaya geldi, küçük yaşta Kur'anı Kerim'i hıfz etti. Kumaş ticaretini yapan babası ile birlikte ticaretle uğraştığı gibi, ilim medresesine de devam ediyordu. On altı yaşında iken babası ile birlikte hacca gitti. Abdullah Bin Haris ve Enes Bin Malik gibi bazı ashab-ı kiram ile görüşüp sohbetlerinde bulundu. Tabiinin büyüklerinden Hammad Bin Ebi Süleyman'ın ilim halkasına katılıp onsekiz sene devam etti. Çevresinin en büyük alimi olan Hammad'ın ilmini adeta devraldı. Her hangi bir engel olmadığı zaman her sen hacca giderdi. Mekke ve Medine'de birkaç sene mücavir olarak kaldı. Ve derslere devam etti. İmamı Azam, İslam'a karşı çok samimi olduğu için asla İslam'dan taviz vermedi. Tam İslam'ı uygulamada: hem Emeviler, hem Abbasiler zamanında kendisine kadılık makamı teklif edilip, ısrar edildiği halde kabul etmedi. Hatta bu makamı kabul etmediği için beni Ümeyyenin son halifesi Mervan Bin Muhammed'in valisi kendisine çok işkence yapmıştır. Ve Abbasi Halifesi Ebu Caferül Mansur da onu hapse attı ve hapiste vefat etti. İmamı Azam'ın fıkhı yedi esasa dayanıyor:

1- Kitap

2- Onu açıklayan sünnet

3- İslamı yayıp, Kur'anın nüzulünü müşahede eden sahabenin sözleri

4- Kıyas

5- İstihsan

6- İcma

7- Nassa ters düşmeyen örf.

Imamı Azam'ın zamanında uydurma ve çok kuvvetlı olmayan hadisler dillerde dolaştığı için hadis hususunda çok dikkat ederdi. Her hadisi kabul etmezdi. Ve çok titiz davranıyordu. Ancak, bir cemaatten bir cemaate aktarılan veya ilim merkezi sayılan şehir alimlerinin kabul edip uyguladıkları hadisleri kabul ederdi. Veyahut ashabtan birisi bir hadisi sahabe cemaatine rivayet eder ve

muhalefet eden olmazsa, yine onu kabul ederdi ve bu hususta şöyle diyordu:

Peygamber (S.A.V)'den Kur'ana aykırı bir hadis rivayet eden bir kimseyi

reddetmem, ne Peygamberi ret ne deonu yalanlamak manasına gelmez.Benim bu rivayeti reddetmem: ancak batıl ile Peygamber'den rivayet eden kimseyi reddetmekten ibarettir. Meydana gelen itham daPeygamber'e karşı değildir. Peygamber ne söylerse baş ve göz üzerinedir. Biz ona inanıyor ve ona şahitlik ediyoruz.

Fakihlerin meşhur bir sözleri vardır, ne kadar güzel bir sözdür: o da şudur.

" Abdullah b. Mesud fıkıh ilmini ekti. Alkame suladı. İbrahim en Nehas biçti, Hammad onu dövdü. Ebu Hanife ise öğüttü. Ebu Yusuf yoğurdu, Muhammed ise pişirdi. Diğer insanlar da onun ekmeğinden yiyorlar."

"Meseleyi Allah'ın kitabında görürsem ondan alırım. Onda bulamazsam Allah Resulünün sünnetinden ve güvenilir kimselerin ellerinde bulunan sahih eserlerden alırım. Onda da bulamazsam, sahabelerinden istediğim kimsenin sözünü alır, istediğim kimsenin sözünü bırakırım. Sonra bunların sözü dışına çıkmam. İş, İbrahim, Şabi, Hasen, Said bin Museyyeb'e varınca, onların içtihad ettikleri gibi ben de içtihad ederim."

İmamı Azam, kıyas ve akla çok önem verdiği için Kur'an ve sünnette yer almayan meseleleri, sağlam kafasıyla İslam'a uygun olarak çözerdi. Birkaç misal vermek istiyorum.

1- Ameş ismindeki zat hanımına hitaben; "Unun bittiğini bana haber verir veya yazarsan veyahut birisini bunun için gönderirsen ya da herhangi bir kimsenin yanında bunu dile getirir veya işaret edersen, sen benden boşsun" diyerek talaka yemin etti. Bunun üzerine hanımı İmamı Azam'a durumunu sordu. İmam kendisine cevaben, "Un bittiğinde un torbasını kocan uykuda iken eteğine bağla, sabahlayınca durumu bilecektir" diye fetva verdi.

2- Birisi, Ramazanı Şerifde oruçlu iken gündüz vakti hanımı ile münasebette bulunacağına dair yemin ediyor. İmamı Azam bu meseleye de "Hanımıyla birlikte gündüz sefere çıkması ve o zaman kendisiyle münasebette bulunabileceği" şeklinde fetva veriyor.

3- Başka birisi de hanımı merdivende iken, kendisine "Yukarıya çıkarsan da, inersen de üç talakla boşsun." dediğini beyanla durumunu sordu. İmamı Azam bu durumdan kurtulması için şöyle fetva verdi: Kadın olduğu yerde kalacak sonra birkaç kişi merdiveni yere indirecekler ve onu yere koyacaklar.

ÇOCUKLARIN BAKIM VE TERBİYESİ

Cenabı Hak insan denilen bu şerefli yaratığın devam ve bekasını bir sebebe bağlamıştır, o da evliliktir. Evlilik, fitri bir ihtiyaçtır, erkek olsun, kadın olsun

her insan evlenmeye muhtaç olup bir eş ile beraber yaşamak arzusundadır. Bu hususta Kur'anı Kerim şöyle buyurmaktadır; "O'nun (Allah'ın) birliğine delalet eden belgelerden biri şudur: huzur bulasınız diye sizin cinsinizden sizler için eş yaratmasıdır." Rum/21

Peygamber (S.A. V) de şöyle buyurmaktadır; Bir kimse evlenmeye gücü yettiği halde evlenmezse benden değildir. (Bayhaki Tabarani) Ancak evlilikten en büyük amaç, neslin bekası olduğuna göre rastgele bir kimse ile evlenmek doğru değildir. Erkek olsun kadın olsun evliliğe namzet olan bir kimse bilgili, kültürlü, iyi İslam terbiyesini almış birisi ile evlenmeye çaba göstermek zorundadır. Yoksa huzurun sağlanması mümkün olmayacağı gibi evliliğin semeresi olan neslinde iyi yetişmesi de zor olacaktır. Ve bu sebep ile ilahi ve kevni nizama ters düşecek bir duruma girecektir. Peygamber (S.A.V) buna işaret ederek şöyle buyuruyor:

Dört hasletten birisi için kadınla evlenilir ya serveti veya soyu ya güzelliği veya dindarlığı için, ama sen dindar olanı elde etmeye bak. (Buhari, Müslim). Başka bir hadiste de şöyle buyurulmaktadır; din ve ahlakından dolayı kendisinden memnun olduğunuz bir kimse gelip kızınıza talip olursa, onu evlendiriniz yoksa büyük bir fitne ve fesada vesile olur. (Tirmizi)

Hz. Ömer R.A da "evladın babasına olan hakkı nedir' diye sorulan suali şöyle cevapladı; Evladın babasına hakkı şudur. Kendisine iyi bir anne seçmesi, güzel bir isim vermesi ve Kur'an'ı Kerim öğretmesidir. İslamın tavsiye ettiği yönde iki eş bir araya gelip evlenirlerse kendilerine önemli bir görev düşüyor; müşterek evlilik hayatının semeresi olan evladın hem fiziki hem de ruhi yönden gelişmesi için gereken zeminin hazırlamak ve onu gelecekte gereği gibi Allah'a kulluk edip topluma iyi hizmet vermesi için İslami ve müsbet bilgilerle donatmak yönünde çaba göstermektir. Yani çocuğun yetişmesi için hem anne hem de baba sorumludur. Anneye düşen vazife çocuğa fitri gıdası olan sütünü vermesi, şefkat ve merhametin tezahürü olan hadanatı (bakımı) ihmal etmemesidir. Kur'anı Kerim, bu hususta şöyle buyurmaktadır; "Anneler tam iki yıl çocuklarına süt verecekler." (Bakara: 233)

Tıbben de sabit olduğuna göre çocuk için en uygun gıda Anne sütüdür. Bu fıtri gıdayı ihmal edip suni gıdalara yönelmek, çocuğun sağlığı için iyi bir yol değildir. Yani Allah'ın tavsiyesi, annenin bizzat çocuğuna bakıp kendi fitri gıdasını çocuğuna vermesi şefkat ve merhamet duygularıyla onu doyurmasıdır. Yalnız fıkıh kitaplarının kaydettiklerine göre çocuğa süt verip bakmak anne için zorunlu bir emir değil bir tavsiyedir, çocuğa bakacak başka bir kimse var ise anne, çocuğa süt verip bakmak istemediği takdirde, baba, çocuğu için bir süt anne bulmak zorundadır, masraf da kendisine aittir. Ama süt verip bakacak kimse bulunmazsa (bu zamanda olduğu gibi) anne çocuğuna süt verip bakmak zorundadır ve bu hususta ihtilaf da yoktur. Anne çocuğa süt verip bakmak zorunda değildir, şeklindeki fukahanın açıklaması, İslamın kadına verdiği hürriyetin en bariz bir ifadesidir. Hatta bu meyanda daha dikkat çekici bir husus vardır, hanımın, beyinin

annesine, babasına bakmaya mecbur olmadığı gibi beyinin elbisesini

yıkamaya ve yemeğini pişirmeye dahi mecbur değildir .Ancak Müslüman kadınlar, İslamdan aldıkları terbiye sayesinde dışarda çalışan eşine yardımını esirgemeyip evin ve beyinin bütün ihtiyacını karşılar ve yükünü hafiftetmeye

çalışır. Bu da amel defterinde bir iyilik, bir ihsan yazılır.

Anne çocuğunu sütten kestikten ve temyiz çağına geldikten sonra artık anne ilk öğretim vazifesini yapar ve çocuğuna bir yönden İslam terbiyesini verir, bir yönden de yaşına uygun bilgi ve kültür telkin eder. Yani anne çocuğun ilk öğretmeni ve hayata hazırlayanıdır.

SORU 1040 -İslam'da sinema ve tiyatronun hükmü nedir?

CEVAP: Bilindiği gibi İslam dininin temel kaynakları vardır. Bunlar da Kur'an sünnet, İcma ve kıyası fakaha'dır. Yani içtihattır.

Kur'an ile sünnet saadet asrında kıyamete kadar olmuş ve olacak her şeyden açıkça söz etmez. Ancak bazen açıkça, bazen remzen işaret eder. Yani açıkça herşeyin hükmünü bildirmemiş, fer'i hükümlerin çıkarılmasını müctehidlere bırakmıştır. Zira Kur'anı Kerim ile sünnetin söz ve cümleleri mahdut ve sayılıdır. Dünyanın hadise ve olayları ile sayısız ve hudutsuzdur. Bunun için herşeyin hükmünü sarahaten Kur'an ve sünnette aramak, yani bunlarda herşeyin hükmünü açıkça görmek için çaba göstermek yanlıştır.

İcma ise müctehitlerin söz birliği yapmalarıdır. Kur'an ve sünnette yer almamış meseleler hakkında, İslam Hukuku alanında, o zaman da mevcut olan kimselerin yaptıkları içtihatlar, vaki olan ittifak icma olup, sayısı mahduddur. Bunun için, vücuda gelmiş ve gelecek mesele ve olayların hükmünü bildirmek için en geniş ve kapsamlı kaynak içtihattır ve İslamın getirdiği en büyük sıfatlardan biridir. İçtihat kıyamete kadar beşeriyetin ihtiyacını karşılayacak İslami bir araçtır. Ama içtihat da keyfi değildir. Yani herkes içtihat edemeyeceği gibi içtihat edebilen kimse de kendi kafasına göre mütalaa serd edip hüküm veremez.

İçtihadın ölçüsü vardır, o da Kur'an ve sünnettir. Kur'an ve sünnetin ışığı altında içtihad yapılır. İçtihat kapısı açıktır. Kapanmamıştır ve kapanmayacaktır. Çünkü onu açan Allah'tır.

İçtihattan murat herkesin Ebu Hanife ve Şafii gibi geniş bir şekilde herşeyi yeniden ele alıp hakkında içtihat etmesi değildir. Zaten buna hacet de yoktur. Ancak Kur'an ve sünnette hükmü bildirilmemiş ve büyük müctehidler tarafından vuzüha kavuşturulmamış yeni çıkan hadiselerin hükmünü bildirmek için içtihat melekesine sahip olan kimselerin içtihatlarını kastediyoruz. Mesela söz konusu piyes, sinema ve çizgi film gibi meselelerin hükmü nedir? Caiz mi değil mi? Gerekli mi değil mi? İçtihat ile bunların hükmünü bildirmek gerekir. Piyes tarihi çok eskilere dayanır. Yapılan kazılarda ortaya çıkan piyes salon ve sahneleri bunu gösteriyor. Ancak İslam alimleri nedense ondan söz etmemişler. Menfi, müspet hakkında bir görüş bildirmemişler. Sinemanın ise mütevazi de olsa Osmanlı Devletinin ilk günlerinde mevcut olduğu anlaşılıyor.

El-mevsuatü'l arabiye -müyessere- isimli ansiklopedi sahife 1372'de İbni İyase aften diyor ki: Yavuz Selim Karagöz ile Hacivat gösterilerinden çok

hoşlanırdı. Karagözün zamanın sineması olduğunda şüphe yoktur. Hicri 1258'de te'lif edilen El'bacuri isimli Şafii fakihi de şöyle diyor: "Malum beyaz perdeye aks edilen gölgeyi seyretmek caizdir."

İnsanların eğitimi ve olgunlaştırılması için kullanılan çeşitli vasıta ve araçlar vardır. Cami, okul, kitap, roman, sinema, televizyon, video ve çizgi film gibi, Asrı Saadet'ten bu yana müminler için kullanılan, kutsal olarak kabul edilen vasıta camidir. Müminler camide toplanıp Allah'a kulluk etmekte ve gerekli eğitimi orada görmektedir. Bizzat Peygamber (AS) bunu kullanmıştır. Sonra medrese yani okul ve kitap gelir. Bunlar asırların ötesinde yetişmiş büyük insanların bilgi ve tecrübelerini aktarıyor. Tarih boyunca müminler bu üç vasıtadan yararlanmışlar ve yararlanmaya da devam ediyor. Asrımızda ise başka vasıtalar da kendini göstermiştir. Bunları da islama uygun olarak kullanmamız lazımdır. Aksi takdirde başkası onları aleyhimizde kullanacaktır ve kullanmaktadır. Bu vasıta ve araçlar basın, piyes, video, televizyon, internet gibi araçlardır.

Bunlar da bu zamanda pek büyük rol oynamakta ve en etkin silah sayılmaktadır. Cahiliyet döneminde kabile ve geniş kitleleri birbirine karşı getirip savaşa sokan veya savaşın ateşini söndüren, edip ve şairlerin fasih söz ve şiirleri idi. Yani o zamanda en etkin silah, şiir ve beliğ söz idi. Zamanımızda ise yukarıda söz ettiğimiz şeyler en etkin silah haline gelmiştir. Bunu inkar etmemiz mümkün değildir. Durum böyle olmakla beraber Müslümanlar zamanında bunları kullanmamışlar ve bu şebeple bugün bunlar istemediğimiz bir surette, vatana ve Müslüman halkımıza hizmet vermekten ziyade şehvet ve fuhuş propagandası yapmakta iffetten uzak, namus duygusundan soyulmuş uryan kadınlar, teşhir etmekte sanat namına akıl hayale gelmeyen herşeyi yapmaktadır. Bunlar göz ve kulağa hitap ettiği için gençlerimizi tahrip edip ruhlarını katletmektedir.

Eskiden tiyatro ve sinema dört duvar arasında bulunan kişilere hitap ediyordu. Bugün ise durum değişti. O duvarları yıkarak televizyon ve videolar vasıtasıyla dünyanın en ücra köşelerinde bulunan kişilere dahi hitap ediyoruz. Bazı kimseler diyor ki; sinema ve tiyatro, milletin ruhuna hitap etmeyen filimlerle milletin karşısına çıktığı ve ona ters düştüğü için bugün ölmüştür. Ama bence öyle değildir. Bilakis bu menfi sinema güçlenmiştir. Dört duvarın arasından çıkıp televizyon vasıtası ile her eve girmiş ve halen toplumun ruhunu büyük çapta tahrip etmektedir.

Hülasa bu milletin ve inanan insanların maslahatı için video, piyes, sinema, radyo ve televizyon gibi araçları ele almak zorundayız. Bunları İslami kurallara uygun olarak çalıştırıp ahlak, fazilet ve terbiye konularını vatandaşlara aktarmak lazımdır. Başkasının starı varsa neden Müslümanların olmasın? Evet bunların İslamın kabul ettiği bir çizgi içerisinde kullanılması gerekir. Aksi taktirde hizmet değil tahrip olacaktır. Mesela sapık bir kadının nasıl hidayete geldiğini göstermek için önce mazisini ve kirli hayatını, sonra da dönüş yaptığını gösteremezsiniz. Batılı böyle tasvir edemezsiniz. Aksi takdirde bu işin olması için başa İslam namına çok fahişe kadın, kumarbaz, sarhoş gibi kimseleri yetiştirmek icap edecektir. Batılı ve kötüyü canlı olarak tasvir etmek asla caiz olamaz. Bu alanda çalışan Müslüman sanatçılar maalesef İslam'dan fedakarlık bekliyor. Bunun için onlardan biri şöyle diyor: sanatçı, kötü kadınların hayatlarını sergileyerek onların yaşantılarından doğacak kötü

sonuçları göstermek için zaman zaman kadınlarla tokalaşmadan da öte öpüşmek gibi şeyleri de yapmak zorundadır. Yani şunu demek istiyor: İslam dini her ne kadar birçok şeyleri yasaklamış ise de ama sanatın yürümesi için ve sanatın gereği olarak yasak olan şeylerin bazılarının mübah olması gerekir. Ve bu sebeple bazı arkadaşlar da tiyatro ve sinema için sanat icabı olarak sanatçı kadını öpmek onunla beraber yatmak gibi şeyleri mübah olarak göstermeye çalışıyor. Acaba hangi Müslüman eşinin, kızının ve kız kardeşinin veya Müslüman bir hanımın bu işe girmesini arzu eder? Böyle bir kimse varsa makbul bir Müslüman değildir. Bu iş ifettesizliğin ta kendisidir. İslam dini ilahidir. Onu Allahu Teala vaaz etmiştir. Onda tasarruf etmeye hakkımız yoktur ve bu hususta bize yetki tanınmamıştır. Bunun için Allahu Teala'nın haram olarak kabul ettiği şey için helaldir, demek mümkün değildir. İslamın helal olarak kabul ettiği şey için İslami çizgi içerisinde hizmet etmek mümkündür. Hakkıyla onu yapabilirsek muvaffak olmamaya sebep yoktur.

SORU 1041 -Peygamber ile Kur'anı Kerim hakkında bilgi verir misiniz?

CEVAP: Bilindiği gibi Peygamber, Allah ile kullar arasında elçilik yapan kimsedir. Allahu Teala'dan vahiy alabilecek bir istidada sahip olduğu gibi tebliğ görevini yapabilecek bir istidada sahiptir.

Bütün Peygamberlerin müşterek vasıfları vardır. Bu müşterek vasıflar şunlardır; doğruluk, emanet, ismet ve zekadır. Peygamber olan kimse mutlaka doğrudur. Yalan söylemez, emindir, kimseye hiyanet etmez, günahlardan masumdur. Allah'a isyan etmez, ne Allah'ın ne de başkasının hakkına tecavüz etmez, küfür ve büyük günahlardan masum olduğuna dair icmai ümmet vardır. Küçük günah hususunda ihtilaf bulunsa da, Ehli Sünnet vel Cemaat'in inancına göre hem bisetten önce, hem sonra küçük de olsa günah işlemez. Zekidir, yani ölçülü, mantıklı ve ileri görüşlüdür. Zaten öyle olmayan kimse Peygamberlik gibi yüce bir makama ehil olmaz. Ancak İsmet müstesna, bu sıfatlar Peygamber'e has değildir. Başka insanlar da doğru, emin ve zeki olabilirler. Bu sebeple Peygamber için has bir alamet lazımdır ki; sahte olarak Peygamberlik iddiasında bulunan kimseden farklı olsun. Bu has alamete "mucize" denir. Bunun manası Peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin doğruluğunu ve Peygamberliğini ispat etmesi için gösterdiği harikulade şeydir.

Mucizeler çeşit çeşittir. Zaman ve zemine göre değişir. Mesela, Allah'u Teala Musa Aleyhisselam'a bir asa vermişti, ama bu asa başka asalara benzemez. Taşa vurulduğunda dört yandan su fışkırır, denize vurulduğunda onda geniş caddeler açılır, yere atıldığında da büyük bir yılana dönüşürdü. İsa Aleyhisselam'a da ihya mucizesini vermişti. Hz. İsa'nın zamanında tıp ve tedavi usulü büyük bir mesafe katetmiştir. Allah'u Teala İsa'nın nübüvvetini tastik etmek için bu ihya mucizesini vermiştir. Bu mucize tababet işine benzer, ama onun hududunu aşardı. Değil hasta kimseleri, gözü, kulağı rahatsız

olanları tedavi ederek, Allah'ın izniyle ölmüşleri ihya edip canlandırırdı. Anadan doğma kör ve sağırları iyileştiriyordu. Bu mucizeden söz edilince, maddenin ötesini inanmayan kimse, onu uzak görür. Ama görmemesi lazımdır. Çünkü bu iş, insanı ve kainatı yoktan var eden Allah'u Teala'ya havale ediyor. Yani onu yapan Allah'u Teala'dır. Ancak İsa Peygamberin elinde görünüyor. Allah'da hergün nice insan ve canlı varlık yaratıp can veriyor, göz kulak ve diğer organlarını halk ediyor. Zaten mucizesinin manası, hiçbir insanın yapamayacağı şeyleri göstermek demektir. Allah'u Teala son Peygamber olan Hz. Muhammed (s.a. v.)'e de çeşit çeşit mucize vermiştir. Parmakların arasından suyun fışkırması, az yemeğin çoğalması gibi. Ama şüphe yok ki, Allah'u Teala'nın Hz. Peygamber'e verdiği en büyük mucize, Kur'anı Kerim'dir. Bütün mucizeler tarihe karıştığı halde, Kur'anı Kerim mucizesi bakidir ve kıyamete kadar da baki kalacaktır. Kur'anı Kerim'in fesahat ve Belağati, fesahat ve belağatin en son hududunu aşıp, hiçbir insanın varamayacağı bir zirvede bulunuyor. Onun ilk muhatabı Araplardır. Arapların o zaman kahir ekseriyeti ümmi olduğu için güzel meziyetlerini ya şiire dökmek veya fesih ve beliğ bir nesre aktarmak suretiyle birbirine devrediyorlardı. Ve bu sebeple fesahat ve belağat alanında çok ilerlemişlerdi ve daha ileriye gitmek için sık sık müsabaka tertip ediliyor, iyi puan alan kimseler ödüllendiriliyorlardı. Bunun için şair ve edip olan kimsenin büyük bir itibarı vardı. Bir şairin, bir sözü için savaş açılır veya savaşa son verilirdi. İşte böyle bir zamanda Allahu Teala Hz. Muhammed'i gönderiyor ve kendisine Kur'anı Kerim mucizesini veriyor. Kur'anı Kerim ise Arapça bir sözdür. Ama yazılmış ve söylenmiş sözlere benzemez ve kıyas da edilemez.

Belağat ve fesahatiyle böbürlenip, O'nu kabul etmeyenlere def'atle benzerini getirmek için meydan okuduğu halde tarih boyunca benzerini getiren olmadı. Kur'anı Kerim hem lafzan, hem manen mucizedir. Dost onu çok sevdiği için taklidini yapmak ister, düşmanda onun davasını iptal etmek için benzerini getirmeye çalışıyor ama hiçbir dost veya düşman benzerini getiremedi. Arapça'da mevcut olan en güzel sözler, en cazip kelimeler, kulağa en fazla güzel gelen ibareler, onda toplanmıştır. Cahiliyette zaman zaman tertip edilen şiir ve nesir müsabakasında en yüksek puan alan Muallekatı Seba olmuştur. Onların lafız ve ibareleri çok güzel ve çok akıcı bir usluba sahiptir. Bunun için altın ile yazılarak arap aleminde cahiliyette de en mukaddes sayılan Kabe duvarına asılmıştır. Fakat hem lafzı güzel, hem manası güzel, hidayet ve nurla dolu olan Kur'anı Kerim nazil olunca bu muallakatın durumu değişiyor, yıldızları sönüyor. Sözlerin lafızları çok güzel, tantanalı da olsa içi boştur, gayesizdir. Kur'anı Kerim ise en güzel sözleri, en yüce manaları, en ulvi gayeleri ihtiva etmektedir. Bunun için Gafir Suresinin ilk ayetleri nazil olunca Hz. Peygamber Mescid el Haram'da onları okumaya başladı. İslamın en büyük düşmanlarından biri olan Velid B. Muğire oraya yakın yerde bulunduğundan kulak misafiri olup bu ayeti dinliyordu. Peygamber farkına varınca ayeti tekrar etti. Bilahare Velid mensup olduğu Beni Mahzum cemaatine dedi ki: "Allah'a yemin ederim. Muhammed'den öyle bir söz işittim ki. ne insanların sözü, ne de cinlerin sözüdür. Çok tatlı ve çok güzeldi. Tavanı meyveli, tabanı verimlidir. O galiptir, mağlup olmaz." Sonra evine döndü. Bu sebeple Kureyşin ileri gelenleri onun hakkında şüphelendiler, Velid sapıttı dediler. Ve bunun üzerine kendisine gidip münakaşa yaptılar. Münakaşada söyledikleri sözlerden biri şu oldu:

-Muhammed'in deli olduğunu söylüyorsunuz. Deliler gibi sıkışıp boğulacak bir hale düştüğünü gördünüz mü?

-Hayır,

-Kahindir diyorsun, kehanet işleri ile uğraştığını gördünüz mü?

-Hayır,

-Yalancıdır diyorsunuz, herhangi bir konuda yalanını gördünüz mü?

-Hayır, ama nedir?

Bu sefer Velid, derin düşünmeye başladı. İçindekini ölçüp biçti. Sonra düşündü, sonra yüzünü asıp ekşitti. Sonra kibirlendi ve dediki:

"Bu insan sözünden başka bir şey değildir." (Müdessir Suresi: 18-25)

Dost düşman herkes Kur'anı Kerim'in fesahat ve belağatını kabullenip bunun aksine söylemediler. Velid gibi inatçı bir kimse dahi bunu inkar edemiyor, çok tatlı, çok güzeldir diyor.

Ama İslama girmemek için mazeret uydurup sihirdir deyip, onu lekelemeye çalışıyor. Malum olduğu üzere Muallakatı Seb'a'dan birisinin sahibi Lebib'dir. Bunun kızı Kur'anı Kerim'i dinleyince Kabe duvarında asılı duran babasının muallakasını bizzat indirip, "Artık senin modan geçmiştir." dedi.

Kur'anı Kerim'in Allah'ın kelamı olduğuna delalet eden çok delil vardır. Onlardan birisi şudur: Arapçanın bir tek kelimesini dahi bilmeyen yedi sekiz yaşındaki çocuk, kısa bir zaman içerisinde Kur'anı Kerim'i baştan sona kadar ezberler, bir Arap gibi telaffuz eder. Türkiye'de Türk çocukları için birçok Kur'an Kursu vardır. Onlardan onbinlerce hafız yetişiyor. Çocuklar Arapça konuşanlar gibi Kur'an-ı Kerim okuyor. Hatta birçokları açılan Kur'anı Kerim müsabakalarında birincilik kazanıyor. Bu mucize olmazsa ne olabilir? Acaba İngilizce bilmeyen bir kimse İngilizce olarak yazılmış bir kitabın kaç sahifesini ezberleyebilir? Hele İngilizlerin telaffuz ettiği gibi telaffuz etmesi mümkün müdür?

Kur'anı Kerim'in terkibi ve dirayeti o kadar mucizedir ki, beliğ ve fasih insanları dahi şaşkına çeviriliyor. İbare ve cümlelerinde yer almış olan kelimeler, maksudu ifade etmek hususunda tesanüt halinde

birbirinin yardımına koşar gibidirler. Böyle bir tesanüt ve yardımlaşmanın başka bir kelamda bulunması mümkün değildir. Buna bir misal verelim. Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor: "Ve lein messethüm nefhatün min azabi rebbike".

Bu Ayeti Kerime asi olan kimseleri tehdit edip az bir azapla onlara dokunuşun dahi çok acıklı olduğunu beyan ediyor, ona dikkat ederseniz bu cümlede mevcut olan kelimelerin her birisinin bu azlığı ifade ettiğini göreceksiniz. Şöyle ki, "in" kelimesi şek ve azlığı ifade ediyor. "Mes" kelimesi de azıcık dokunmak manasındadır. "Nefhatun" kelimesi masdar li'l merre olduğu için sigasıyla azlığı ifade ettiği gibi, manası da azlığı ifade ediyor. Manası az kokudur. "min" tebiz içindir, yine azlı ğı ifade ediyor.

"Azap" kelimesi "İkap" kelimesine nispetle daha az ve hafiftir. "Rabbike" kelimesi de şefkat ve merhameti ifade ediyor. Sözler/286

Kur'anı Kerim manen de mucizedir. Bu manevi icaz üç nevidir. Fikir yönünden mucizedir. Şöyle ki, Hz. Muhammed (S.A. V) Arap yarımadasının Mekke

Şehrinde dünyaya gelmiştir. Mekke ve çevresinde okur yazar nispeti çok düşüktür. İktisat, sosyal, ekonomi ve idari bilimleri bilen yoktu. Okul ve medrese gibi ilmi müesseseler söz konusu değildi. Bu muhitte bulunan insanlar genellikle bedevi bir hayat yaşıyordu. Bütün medeni imkanlardan mahrumdu.

Böyle bir ortamda dünyaya gelen Hz. Muhammed (S.A. V) onlardan biriydi. O da onlar gibi ümmi idi. Okur yazar değildi. Durum öyle olmakla beraber bu zat, ilahi risalet sayesinde o karanlık çevre ve zamanda ilim ve irfan kapısını açtı. Kısa bir zaman içerisinde o bedevi insanları ilim ve irfanla mücehhez kıldı. Ve onlar da beşeriyete hocalık yapmaya başladılar. İslam devletini en güzel şekilde idare eden Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali gibi zevatı kiram onun açtığı medresede yetiştiler. Ebu Hanife, Şafiı, Malik ve Ahmet Bin Hanbel gibi müctehidler, Gazali, Farabi ve İbni Sina gibi mütefekkirler ve dünyaya ün salan sayılamayacak kadar alimler: getirdiği Kur'anı Kerim ve bıraktığı Hadisi Şerif olmasaydı asla tanınmayacaktı.

Bedevi muhitte nazil olan Kur'anı Kerim dünya ve ahiret ile ilgili bütün konuları içine almıştır. Ama bir kısmını açıkça ifade etmiştir. Bir kısmını da getirdiği genel kaideleriyle göstermiştir. O Allah, Melek, Kitap, Peygamberlik, Ahiret, kaza kader gibi itikadi, ihlas, doğruluk, emanet, ahde vefa, tevazu, kanaat ve iffet gibi ahlaki; namaz

oruç, zekat, hac gibi ibadet konularını beyan ettiği gibi, alış veriş rehin, icare, mudarebe ve şirket gibi muameletın bütün nevilerini de beyan etmiştir. Bir yazar yazdığı bir makalede şöyle diyor: Kur'anı Kerim ahvali şahsiye hakkında yetmiş, ceza hakkında otuz, muhakemat hakkında on üç, devletler hukuku hakkında yirmibeş, ekonomi hakkında on, fert ve devlet ilişkileri hakkında yüz ayet zikretmiştir.

Peygamber (S.A.V)'in hadisleri ise bu konularda çoktur. İsterseniz, başta Buhari ve Müslim olmak üzere Kütübi Sitte ve diğer hadis kitaplarına bakınız, durumu görünüz. Bunun için din ayrı, dünya ayrı demek doğru değildir. O hristiyanlık için geçerlidir. Ama İslam dini hem dünya, hem ahiret dinidir. Acaba Mekke'de o zaman dünyaya gelen Hz. Peygamber Allah'ın Peygamberi olmazsa, böyle bir şey getirebilirmiydi. Beşerin getirdiği nizam, beşer gibi çürümeye mahkumdur. Hz. Muhammed'in (S.A.V) getirdiği nizam ise ilahidir. Ebedi ve ezeli olan Allah'a dayanır. Daima dinç ve gençtir.

Gayb yönünden mucizedir. Kur'anı Kerim Hz. Adem, Hz. İdris, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. İsa ve Hz. Yahya gibi Peygamberlerin davet ve nübüvvetle ilgili hayat ve siretlerini ve birçok tarihi olayları izah etmiştir. Halbuki ne Hz. Peygamber, ne de onun milleti bu gibi zevatların hayat ve yaşayışlarından haberdar değildir.

Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor: "Ne sen, ne senin kavmin bundan evvel bunları bilmezdiniz." Öyle ise ilahi olmasında şüphe yoktur. Tevrat ve İncil bunlardan söz etmişler ise de muharref oldukları için verdikleri bilginin çoğu gerçek dışıdır. Bir kısmı nübüvvetle hiç bağdaşmaz. Lut Aleyhisselam'ın kızları ile ilgili olan menfur kıssası gibi: Bu hikayenin kutsal denilen kitaplarında tüyler ürpertici bir üslup ile açıklanması insandan kimsenin havsalasına sığmaz.

Ayrıca Tevrat ve İncil Arap aleminde pek bulunmadıkları gibi, lisanları

İbranice olduğundan Hz. Muhammed'in (S.A. V) çevresinde bulunan Araplar muhtevasına vakıf değildirler. Bunun için Tevrat ve İncil'den Peygamberlerin hayatlarını anlamak da mümkün değildir. Kur'anı Kerim Peygamberlerin hayatı hakkında geçmişe ait gaibten haber verdiği gibi geleceğin gaybından da haber vermiştir. Mesela: Rum Suresinin başında Rum ile Fars arasında vaki olan savaşa, Rumların birkaç sene zarfında muzaffer olacaklarını ve ehli kitap oldukları için müminlerin de sevineceklerini beyan ediyor ve öyle oldu. Söz uzamasın diye bu misal ile yetiniyorum.

İlmi yönünden Kur'anı Kerim mucizedir. Şöyledir: Kur'anı Kerim kainatın sırrını ve mahiyetini bilen Allah'ın kelamı olduğundan ilerde ilim ve fen yolu ile çözülecek meselelere ezel gözü ile bakıp gördüğünden onlardan haber verir. İlim onu tasdik ediyor. Bunun için birkaç misal verelim. Cenab-ı Allah şöyle buyurur:

1-" Allah duman halinde bulunan göğe yöneldi."

İlim de bu hususta şöyle diyor: Kainat ilk önce uzayda bir gaz halinde idi. Sonra kalınlaştırılarak bulut haline dünüştürüldü.

2- "Kimi de saptırmak isterse göğe doğru çıkıyormuş gibi kalbini içiçe daraltır." Enam/125

Yani uzayda oksijen az olduğu veya bulunmadığı için oraya doğru giden kimsenin kalbi sıkışıp kalacaktır. Bu ayette atmosferin yüksek tabakasında oksijenin az olduğuna veya olmadığına latif bir

işaret.

3- Cenabı Allah şöyle buyuruyor: "Her şeyden de çift çift yarattık ki öğüt alasınız." Zariyet/49

İlim de diyor ki, her yaratık çifttir. Bitki, hayvan ve insan aleminde çiftler erkek ve dişi şeklindedir. Atom, elektrik ve bulut gibi şeylerde negatif ve pozitif -müspet ve menfi- görünümündedir. Bu gerçek eskiden bilinmediği halde Kur'an-ı Kerim gönderildiği bin dörtyüz sene evvel bunu açıkça ifade etmiştir.

SORU 1042 - İslama göre sigaranın hükmü nedir?

CEVAP: Konuya girmeden önce iki hususa değinmek istiyorum. Birinci husus; İslam dini beşeri değil, ilahi ve bağımsız bir nizamdır. Hiçbir kimsenin tekelinde değildir. Hatta Peygamber (S.A. V)'in dahi onda tasarruf etme yetkisine sahip değildir. Bunun için o, Allah'ın yarattığı insanların kanunlarına uydu olamaz. İslami hükümleri beşeri kanunlara uydurmaya çalışmak, yanlıştır. İslam ne ise onu olduğu gibi açıklamamız lazımdır. İnsanlar memnun olsun veya olmasın o bizim görevimiz dışındadır. Aksi takdirde onu tahrif etmiş oluruz.

Hepimizin bildiği gibi bugünkü nizam laik olup dine dayalı değildir ve onu hesaba da katmaz. Yani, laik meclis kanun çıkarırken "acaba bu kanun tasarısı

İslama uygun mu değil mi?" diye endişe etmez ve onu ölçü de almaz. Durum böyle iken Müslüman görünen ve İslama hizmet etmekten söz eden bazı kimseler, İslamın bir çok hükmünü mevcut nizama uydu haline getirmeye çalışıyor.

"Dinimiz de laik sistem istiyor. O sadece itikad, ibadet ve ahlaktan ibarettir. Dünya işlerine karışmaz, onları devlete bırakıyor." diyor. Peki miras, faiz, zina, kazıf, iftira, katil, hırsızlık, içki, kumar ve benzeri meselelerle ilgili ayet ve sahih hadisleri ne yapacak, onları nerde saklayacaktır. Onları saklamak mümkün değildir. Başka bir misal vermek istiyorum; Zekat ve fitre, Kur'anı Kerim' de zikredilen sekiz gruba verilmesi gerekir. Başka kimselere, hatta camii ve medrese gibi yerlere dahi verilmez. Durum böyle olduğu halde samimi olmayan bu tip insanlar fitre ve zekatın, Türk Hava Kurumuna verilmesi için fetva çıkardılar. Ben "Türk Hava Kurumuna yardım edilmesin" demem. Yardım edilsin. Ama fitre ve zekat, ona verilmez.

İkinci husus; demin dediğimiz gibi İslam dini, beşeri değil semavidir. Hikmet ve hükümlerini belirtirken onu ortaya atılan şu veya bu teorinin tekeline bağlamak henüz o teorinin durumu vuzuha kavuşmadan "İslamda böyledir. İslam da onu emrediyor." diyerek Kur' anı Kerim'in veya Hadisi Şeririn nas ve ibarelerini zorlamak doğru değildir. Zamanla bu teori gerçeğe ters düşebilir. O zaman tevil ve zorlama sebebiyle İslamın lekelenmesine vesile olur. Buna iki misal vermek istiyorum: Milattan önce Yunan filozofları güneş sabit yer küresininde onun etrafında dönüp dolaştığını söylüyorlardı. Bu görüş uzun zaman hüküm sürdü. Ama birkaç asır sonra başka filozoflar ayrı bir teoriyi ortaya atarak; yerin sabit, güneşin onun etrafında dönüp dolaştığına hüküm verdiler ve bu teoriye asırlarca inanıldı. Hatta birçok tefsir ve fıkıh kitaplarında ona yer verildi. Hikmet ve felsefe kitaplarında okutuldu. Sanki dinimizin görüşü böyledir. Son zamanlarda ise ilim, bu teoriyi reddederek hem güneşin kendi yörüngesinde hem de yerin onun etrafında gezdiğini ispat etti. Halbuki Kur'anı Kerim açıkça güneşin kendi yörüngesinde dolaştığını ifade ediyor.

Margarina yağları Türkiye'de imal edilip yenmeğe başladığı zaman birçok tabib, "Hayvani yağları zararlı ve damar sertliği yapar. Margarina yağı ise hafif, zararsız va sıhhidir. Onu yemeklerde kullanmak lazımdır." diye açıklamalarda bulundular. Son zamanlarda ise tabiplerimiz, fikirlerini değiştirerek, "Margarin yağı zararlıdır, damar sertliği yapar ve sıhhi değildir." diyorlar. İşte bundan hareket ederek Kur'anı Kerim ile Sünneti Seniye'de hükmü belirtilmemiş meselelerin İslami hükmünü teorilere bağlamak doğru değildir. Yani şunu demek istiyorum: İslam dini bağımsız ve ilahi bir nizamdır. Onu beşeri nizama uydu yapmak doğru olmadığı gibi, tıbbın teorilerine de uydu yapmak doğru değildir.

Şimdi sigaranın İslam'a göre hükmünün ne olduğunu kısaca belirtmeye çalışacağım: Sigara saadet asrında ve müçtehidler denilen büyük İslam hukukçularının zamanında yoktu. Müspet veya menfii olarak ondan söz etmemişlerdi. Sigaranın da ana memleketi Fransa' dır. 1070 Miladi tarihinde bir Fransız tarafından yetiştirilip kullanılmış, sonra Fransa dışına ihraç edilmiştir. Durum böyle olmakla beraber, cihan şumül olan İslam dininin kaynağı olan Kur'anı Kerim ile sünnetin ışığı altında hükmünün ne olduğunu anlamak mümkündür. Her zamanda bulunmaları gereken müçtehidler, onun hükmünü

Kur'an ve sünnetten istinbat edebilirler. Saadet asrında ve ona yakın zamanda Afyon denilen uyuşturucu madde yoktu ve İslam aleminde bilinmezdi. Ancak Hülagü, İslam alemini istila ettiği zaman askerleri onu İslam diyarına sokmuşlardı. Çok zararlı ve yuva yıkıcı olduğundan zamanın müçtehid ve alimleri, hükmünü ortaya koymak için münakaşasını yaptılar ve neticede haram olduğuna dair karar verdiler. Zira insanı diğer hayvanlardan üstün kılan birkaç meziyet vardır. Bunların başında akıl meziyeti gelir. Şarap, akıl terazisini zedelediği için Allahü Teala onu yasakladığına göre elbette, Afyonu ve benzeri şeyleri de yasaklayacaktır. Şarap ile Afyon arasında müşterek bir illet vardır. O da sekir ve aklı izale etmektir. Aynı zamanda bu illet Afyonda daha kuvvetli ve asıldır. O, hem aklı, hem vücudu uyuşturur. Bünyeyi tahrip edip yıkar. Yalnız sigaranın haram olduğuna dair kesin bir delil yoktur. Bunun için İslam hukukçuları ihtilaf etmişlerdir. "Helaldir" diyenlerin başında Abdul Gani Ennablüsi, Ali El Echuri Hafni ve Halid Bağdadi gelir. Bu zat aynı zamanda İbnü Abidin'in hocasıdır. Bu zat sigara içiyordu. Irak'tan Şam'a gidip yerleşince Şam alimleri kendisini ziyarette bulundular. Alim ve amil olduğu için onların muhabbet ve takdirlerini kazanmıştı. Ancak sigara içtiği için tenkide maruz kalmıştı ve bu sebeple birgün onları sohbete davet etti. Bir araya geldiklerinde sigaranın durumunu ele aldılar ve yapılan

münakaşadan sonra, sigaranın helal olduğuna dair karar verdiler. Sonra da Halidi Bağdadi onların hatırı için sigarayı terketti. Hatta Hafni ve Halebi gibi zevatlar daha ileriye giderek, "Zevcenin sigara tiryakisi olduğu takdirde, onun kocası nafakasını vermekle mükellef olduğu gibi sigara parasını da vermekle mükelleftir" diyorlar.

Şafii alimlerinden imam Bacuri sigara hakkında üç hüküm vardır:

1- Fakir ve hasta olan kimse için haramdır.

2- Bir kimse onu terkettiği taktirde hastalanıp zarar görecekse kendisi için vaciptir.

3- Böyle olmadığı takdirde tenzihen mekruhtur, diyor. "Sigara içmek haramdır" diyenlerin başına ŞurunBulali, Şabravi ve Kalyubi gibi zevatlar gelir. Bunların delili: sigara vücuda büyük zarar verdiği gibi büyük israfa da vesiledir. Aynı zamanda nefret veren bir koku etrafa yayar. Peygamber (S.A. V) şöyle buyurmuştur: Soğan, sarımsak yiyen kimse camimize yaklaşmasın. Çünkü, insanlar ondan rahatsız oldukları gibi melekler de ondan rahatsız olurlar (Buhari). Peygamber (S.A.V)'in bu hadisine bakılırsa sigara içen kimsenin, hiçbir zaman camiye gitmemesi lazımdır. Çünkü; sigara kokusu adı geçen şeylerden daha kerih ve nahoştur.

Hülasa: Sigara hakkında eskiden de şimdi de çok şey söylenmiş ve söylenmektedir. "Haramdır" diyen olduğu gibi "Helal" dir diyende olmuştur. Kesin bir neticeye varılamamıştır. Ancak biz kati olarak şunu diyebiliriz: Sigaranın zararı kesin ve umumi olarak tıbben sabit ise dinen de haramdır, içilmesi caiz değildir. Aksi taktirde, "Haramdır" diyemeyiz. Çünkü; bu gibi şeylerde açık hüküm varid olmadığı takdirde menfaat varsa veya zararsız ise helaldir. Zararlı ise haramdır.

SORU 1043 -Cemaat ve grubu lügat ve istilah yönüyle tanımlayarak İslami cemaatin vasıflarını açıklayınız.

CEVAP: Cemaat kelimesi lügatta toplu bir halde olan insanlar anlamını ifade eder. Örfde ise İslamı yaşayan topluluktur. Peygamber (S.A.V) buna işareten şöyle buyuruyor:

"Bir kimse bir karış kadar da olsa cemaatden ayrılırsa,Allah Teala yedi kat yeri onun boynundan geçirecektir." Müslümanların sık sık kullandıkları Ehli Sünnet Vel Cemaat sözü de buna matuftur. Çünkü Ehli Sünnet ve Ehli Cemaat dediğimiz zaman, şunu kasdediyoruz: İfrat ve tefritten uzak kalıp, itidali koruyan ve birlik halinde yaşayan Müslüman toplumu yani, mesela ne Hz. Ali'yi küfür ile itham eden hariciler gibi, ne de peygamberlerden üstün tutup üç halife ve Ashabı Kirama sebb edip, onları küfür ile vasıflandıran şiiler gibi bir toplumdur.

Bunların en bariz vasfı; Kur'an ve Sünnet'e temessük ederek Peygamberin çizdiği yolu takip edip, birlik halinde ve samimiyet ile ubudiyet yolunda devam etmeleridir.

SORU 1044 -Cemaatin varlığının fıkhi hükmü nedir ve İslami cemaatin hedefleri neler olmalıdır?

CEVAP: Müslümanların tek cemaat halinde yaşamaları farz olup, tefrikaya düşmeleri haramdır. Kur'anı Kerim bu hususta şöyle buyuruyor:

"Hepiniz Allah'ın ipine sımsıkı sarılınız, tefrikaya düşmeyiniz.

"Al-i İmran/lO3

Peygamber (S.A.V) ise şöyle buyuruyor:

"Beş şeyi sizi tavsiye ederim; Cemaatleşmeyi, Müslüman amiri dinlemeyi, emre itaat etmeyi, gerekirse hicreti ve Allah'ın yolunda cihadı."

Cemaat halinde yaşamak çok önemli olduğu içindir ki, İslam dini,mahalli ve genel olmak üzere iki çeşit toplantı emrediyor. Mahalli toplantı, günde beş vakit namaz, haftada bir Cuma namazı, yılda iki defa bayram namazı için yapılan toplantıdır. Kabe etrafında ve Arafat dağında yapılan toplantı ise genel toplantıdır. Cemaatın hedefi; İla-yı Kelimetüllah ve Allah'ın nizamını yeryüzüne yerleştirmektir.

SORU 1045 -Günümüzde cemaatların çekişmelerinin sebebi nedir,

önlenmesi için neler yapılmalıdır?

CEVAP: Günümüzde tek cemaat olunamayışının sebepleri çoktur. Bir kısmını aşağıya alıyoruz.

1- Müslümanların samimiyet ve ihlaslarının zedelenmesidir. Günümüzde Müslümanlar gerçekten İslama karşı samimi olsaydılar, elbette İslami gücü güçlendirmek için tekvücut olarak hareket edecekler ve tefrikaya yer vermeyeceklerdi.

2- Liderlerin makam ve itibarlarını kaybetme korkusudur. Bildiğimiz gibi çeşitli İslami cemaatler mevcuttur ve her cemaatin başındaki liderler bir araya gelebilseler, Müslümanların bir tek cemaat haline gelmesi daha kolaydır.

Ama maalesef bazı liderler, makam ve itibarlarını geniş bir ittifakda kaybetme endişesi ile diğer cemaatlerle birleşmeye pek rıza göstermiyor. Buna misal isterseniz; Afganistan'daki cemaatlerin vaziyeti ortadadır. Çünkü cemaatler birleşecek olursa bazı liderlerin liderlikleri gidecektir.

3- Birçok Müslümanın İslamdan ziyade kendi meşreb ve mezheplerine sarılmalarıdır. Şuursuzluk ve gaflet hakim olduğunda İslamın güçlenmesinden ziyade, bir çok Müslüman, meşreb ve mezhebinin güçlenmesi için çalışıyor. Peygamberlerden ziyade, Hocasını ve mürşidini dile getiriyor ve onun için her türlü fedakarlığı yapıyor. Meşrebinin davasını kendi davası kabul ediyor. Yani İslamı görmüyor, mürşidi görüyor ve böylece İslam'dan uzak kalıyor.

4- Ülkede medreseler ve dini müesseselerin kapatılmasıyla büyük bir boşluk meydana geldi. Alimlerimizin çoğu ebediyat alemine intikal ettiği gibi yetişen de pek olmadı. Böylece İslami faaliyetler yeteneksiz ve cahil kimeselere bırakıldı. Bunun için bugün ciddi olarak, ihlasla İslamı düşünen kişilerin sayısı çok azdır. Evet, bugün Türkiye safhında yüzbine yakın din görevlisi vardır. Resmi olmayan kimseler de az değildir. Ama İslamı düşünen alimlerimiz pek yoktur. Yetişme tarzımız da İslami değildir. Çok büyük bir ekseriyet kendi geçimini sağlamak için çalışıyor ve makamını düşünüyor. Bunun için bu tip insanlar bir araya gelseler bile, birbirlerine ne diyecekler? Zaman zaman il ve ilçe müftülükleri bir araya getirilip seminerler tertip ediliyor, fakat seminerlerin konusu mevzuat ve idari meseleler oluyor. İslamın güçlenmesi için bir iş ve fikir ve güç birliği söz konusu değildir. İslama hizmet etmek için bir teklif de gündeme getirilmiyor. Bu gün dini hizmetler; mevlüt okutmak ve okumak ve manasını anlamadan sesi güzel hafızlardan Kur'an dinlemek ve güzel sesle okunan mevlitleri dinlemekten ibarettir. Ama ciddi, ihlaslı ve şuurlu insanlar yetiştirilmiyor. Hatta bugün selatin camilerine tayin edilen imamların, sadece sesine bakılıyor. İlmine önem verilmiyor.

Hülasa, Müslümanlar arasındaki çekişmenin sebebi cehalet, şuursuzluk, samimiyetsizlik, kıskançlık, makam ve menfaat sevgisidir.

SORU 1046 -"Ümmetimin ihtilafı rahmettir" hadisinden murad nedir?

CEVAP: İslami hükümler üç çeşittir.

1- Allah'a ve ahirete iman etmek gibi, bedihi ve tevatür yoluyla sabit olan hükümlerdir. Böyle hükümleri inkar edip, reddini ifade eden münakaşalar yapmak küfür ve dalalettir.

2- Kur'an-ı Kerim ile Sünneti Seniyyenin sarahaten beyan etmedikleri, fakat cumhur ulemanın bu iki kaynağın ışığı altında ifade ettikleri hükümlerdir. Bu hükümleri kabul edip gereği ile amel etmek lazımdır. Bunlara inanmayıp aksine hareket etmek ve davranmak küfür değilse de bid'atdır. Mesela; Eş'arilerin yedi. Maturidilerin sekiz olarak kabul ettikleri, Allah'ın sıfatlarını inkar etmek gibi. Bu meselede mütezile, cumhura muhalefet ederek bunları inkar ettikleri için ehli Bid'at sayılmıştır.

3- Kur'an ve Sünnetin sarahaten ifade etmedikleri, iki veya daha fazla ihtimali bulunan hükümlerdir. Bunların hakikatının ortaya çıkması için alimler o hususta münazara edip kanaatlarını bildirirler. Gerçeği arama hususunda alimler arasında meydana gelen ihtilaf, rahmettir. Peygamberin hadisi buna işaret ediyor. Münazara, hakkın anlaşılması için yapılan bir tartışmadır. Bu ise bir ibadet olup, hatta farzı kifayedir. Bunun alameti, hakikat anlaşıldığı zaman münazara eden kimse haksız çıkıp mağlub da olsa, hoşuna gitmesidir. Çünkü gaye hakkın anlaşılması olmalıdır. Münakaşa edenin gayesi, hasmını mağlub etmek ise buna mücadele denir. Mücadele ise haramdır.

SORU 1047 -Cemaat ve cemaatleşme hizipleşme midir?

CEVAP: Cemaat ile hizip kelimeleri aslında Arapçadır. Sonradan Türkçe'ye geçmişlerdir. Manaları birbirine yakındır. Cemaatın manası fertlerden meydana gelen bir toplumdur. Hizip de fırka ve cemaat anlamındadır. Kur'anı Kerim şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz Allah'ın cemaatı mutlaka galip olacaktır."

(Maide/56)

Ancak hizipleşme kelimesi, Türkçe'de tefrika ve bölücülük yapmak manası na da gelmektedir ve bu anlamda cemaat ve hizipleşme ayrı manalar taşır. Cemaatleşmenin manası imana, Kur'an'a, vatan ve Müslümanlara hizmet etmek gayesiyle, birkaç kişinin bir araya gelip kenetlenmesidir. Böyle bir işi yapmak büyük bir ibadettir. Bugün Türkiye'de nice cemiyetler ve cemaatler var ki büyük hizmetler vermektedirler. Bu cemaatleri meydana getiren, cemaat ruhuna sahip fertlerdir. İslam tarihinde ilk cemiyetleşen fertler, Peygamber ve etrafındaki ashabıdır.

Bunların hareketlerine hizipleşme demek mümkün olmadığı gibi, mukaddes bir gaye için bir araya gelip hizmet veren ehli himmet başka cemaatlerin hareketlerine de hizipleşme demek mümkün değildir.

SORU 1048 -İhtilafa sebebiyet veren faktörler nelerdir?

CEVAP: İhtilafa sebebiyet veren faktörleri iki ana maddede toplayabiliriz:

1- İlmi hakikatlerin anlaşılması için meydana gelen fikirlerin çarpışmasıdır. Mezhepler arasındaki ihtilaf bu kabiledendir. Bu fikir çarpışması, daha önce de belirttiğimiz gibi büyük bir ibadettir ve rahmettir. Çünkü bu ihtilaf gerçeklerin anlaşılmasına vesiledir.

2- Makam ve menfaatdir. Hubbu cah, şan ve şereftir. İşte Müslümanları birbirlerine düşüren ve güçsüz bir hale getiren budur. Bunun toplumdaki tahribatı, bir davar sürüsüne musallat olan kurdun tahribatından daha büyüktür.

Çaresi: Gafletten uyanmaktır. Dünyanın fani, mefaat ve makamın da geçici olduğunu düşünüp Allah'ın gösterdiği yöne yönelmek ve sımsıkı Allah'ın ipine sarılmaktır. Tefrika halinde yaşayan bir milletin felahı ve kurtuluşu mümkün değildir.

Bediüzzaman (R.h.) ihlas ve uhuvvet risalelerindeki mesajı, ihlas her şeyin özellikle ibadetlerin başı ve ruhudur. İhlası olmayan bir ibadet cansızdır, ölüdür. Hiçbir anlamı yoktur. Bu yüzden her onbeş günde bir defa ihlas risalesinin okunmasını tavsiye ediyor.

SORU 1049 -Günümüz şartlarından bir Müslümanın avukat, savcı veya hakim olmasının hükmü nedir?

CEVAP: İslamın kabul ettiği çerçevede bir kişinin hem kendi hukukunu, hem de başkasının hukukunu savunması, mağduriyetini önlemek için avukatlık yapması elbette çok önemlidir. Mesela: birisinin mülküne veya bir Müslüman İslami bir harkeketinden dolayı zatına haksız bir dava açılması halinde bu haksızlığı önlemek için elbette çalışmak icabeder. Bu da ancak güçlü ve imanlı bir avukatın muvaffakiyeti ile mümkün olabilir. Ama bu meslek, mutlaka hakkın gösterdiği yönde icra edilmelidir. Zalim ve haksız kimsenin avukatlığını yapıp, hakkı ortadan kaldırmak ve batıla hizmet vermek büyük bir cinayettir.

Bunun için avukatlık, bir yönden farzı kifayedir. Savcı ve hakim gibi, bir kimsenin bu mesleklerde bulunması meselesine gelince, durum değişiktir. Bugün nice kanun varki, fıtrata ve insan haklarına aykırıdır, antidemokratiktir. Devlet erkanı ve siyasiler dahi böyle kanun maddelerine itiraz etmektedir. Böylesi kanun maddelerini uygulamak dinen çok zordur. Mesela: ben hatırlıyorum. nice masum kimse vardır ki, sırf Ezanı Muhammedi okudukları için veya dini okullar kapalı olduğundan gizlice din dersi okuduğu veya okuttuğu için acımasızca mahkemelere sürüklenmiş, savcılar onları mahkeme etmek için dava açmış, hakimler de kanuni, suçlarını sabit görerek onları mahkum etmişlerdir. Yakın zamanlara kadar nice masum insan 163. Madde sebebiyle haksız yere senelerce cezaevlerinde ceza ve cefa çekmişlerdir. Hala

da benzeri haksızlıklar süre gelmektedir.

Komünist Rusya çeşitli vesilelerle en az yirmi milyon insanı katletmiş, hakimiyeti altında yaşayan insanların tabii haklarını çiğnemiş, ayak altına almıştır. Böyle olmakla beraber onlar da hak ve adaletten söz ediyorlardı. Mazlum Filistin halkını hunharca katleden İsrail de hürriyet ve insanlıktan söz ediyor. İlim aşığı kızlarımız kimsenin hakkına tecavüz etmedikleri ve hadlerini aşmadıkları halde, sırf dinimizin icabı olduğu için başlarını örtünce kıyamet kopuyor. Birçok ilim adamı denilen kimse, dine karşı olan kinlerini saklamayarak, cübbelerini giyip sokaklara dökülüyor. Bunlar da insan haklarından ve

adaletten söz ediyorlar. Avrupa ile Amerika'da ilim adamları yeni keşif ve icadlarla uğraşırken bizimkiler başörtüsü ile uğraşıyor. Acaba başörtüsü insanı geriye götürür mü? Veya başın açık olması insanı ilerletir mi? Esasında bu işle uğraşmak, gereksizdir. İslam dini, hayatın bütün dallarını kapsamaktadır. Ondan hiçkimseye zarar gelmez. Kur'anı Kerim ile hadisi şerifleri ciddi olarak okuyup, tetkik ederseniz veya en azından işledikleri konuların fihristine göz atarsanız, gerçeği müşahede etmiş olursunuz. İslam dininin geniş olarak işlediği konulardan biri de İslam hukukudur. Her Müslümanın onu öğrenmesi ve en azından işinde, ticaretinde ve özel muamelelerinde yaşaması gerekir.

SORU 1050 -Günümüzde hadis denilince Peygamber Efendimizin sözleri, sünnet denilince de fiilleri anlaşılıyor, bu anlayış doğru mudur? izah eder misiniz?

CEVAP: Cumhur ulemaya göre hadis kelimesinden Peygamber Efendimizin sözleri, sünnet kelimesinden de söz, fiil ve takriri anlaşılır. Takririn manası; Peygamberin huzurunda yapılan fiil veya söylenen söze karşı, sükut etmesidir.

SORU 1051 -Bizler Kütübü Sitte dediğimiz altı sahih eserdeki hadislerden bazılarının tenkid edildiğini görüyoruz. Bu hususta ne dersiniz?

CEVAP: Hz. Peygamberin sünneti 4 kısma ayrılır.

A) Hem sübütu, hem delaleti kat'idir. Buna mütevatir, sünnet denir.

B) Sübütu kat'i, delaleti zanindir. Yani tevatür yoluyla sabit olmuş ise de manaya delaleti kat'i değildir.

C) Sübütu zanni, delaleti kat'idir.

D) Hem sübütu, hem delaleti zannidir.

Birincisi kat'i olduğundan onun inkarı, küfrü gerektirir. Mesela, sabah namazının farzı iki, öğle namazının dört, ikindinin dört, akşamın üç, yatsı namazınında dört rekat olduğu, her rekatta birer rükü; ikişer secde bulunduğu tevatür yoluyla sabit olmuştur. Bunu inkar etmek küfürdür. Kalan üç kısım ise zannidir. Bunları inkar etmek küfrü gerektirmez, bu dört kısım arasında tezat meydana gelirse, birincisi ikincisine, o da üçüncüsüne, üçüncüsü de dördüncüsüne tercih edilir. Zanni hadislerin tenkidi olabilir. Ama bu iş, herkesin işi değildir, bunun kıstası vardı. Bu kıstasa sahib olmayan kimsenin bu hususta söz söylemesi asla doğru değildir.

SORU 1052 -Efendimiz sahih hadisleri sadece bu altı kitapta mı toplamıştır? Varsa diğerleri hakkında bilgi verir misiniz?

CEVAP: Peygamberimizin (A.S.M) sahih hadisleri, sadece bu altı kitapta toplanmamıştır. Sahih hadisler, başka hadis kitaplarında da vardır. İmamı Malik'in, Muvatta'ı Ahmet b. Hanbel'in 'Müsnedi, Deylemi, Daremi, Müstedrek, Dar'a Kutni, Beyhaki, İbni Huzeym'nin sahihi gibi binlerce sahih hadisi ihtiva eden hadis kitapları vardır. Hatta bir çok alim İbni Huzeyme ve İbni Hibban ve müstedrek isimli hadis kitaplarını, İbni Mace'den aşağı görmüyor.

SORU 1053 -Son zamanlarda Müslüman geçinen bazı kimseler tarafından hadisler hususunda şüphe uyandırıldığına şahit oluyoruz. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

CEVAP: Sadece bu zamanda değil, her zamanda bu tip insanlar bulunmuştur. İslami yaralamak amacıyla birçok cebheden hücuma geçenler olmuştur. Ama sonunda hiçbir zaman muvaffak olamadılar. İftira ve bühtanlarıyla gittiler, İslam ise dimdik ayakta kaldı. Yalnız asrımızda düşman daha çok, daha bilgin, silahıda daha güçlüdür. Bunun için bugün İslam alemi büyük bir imtihan içindedir. Bu zamanda, kimi akılcılık perdesine bürünerek ahiret, cennet, cehennem, şeytan, cin, ruh, gibi gaybi şeyleri inkar ediyor, yani gözle görmediği, kulağıyla işitmediği dini hakikatleri reddediyor. Kimi de İslam, sadece inanç, ibadet ve ahlaktan ibarettir deyip, İslamın dünyaya yönelik cephesini inkar ediyor. Kimisi de İslam dini, diğer dinler gibi bir dindir. Önceki dinleri neshetmemiştir. Hıristiyanlık Yahudilik gibi dinler hala geçerliliğini muhafaza ediyor, diyor. Kur'anı Kerim'de, "Yahudiler ve Hıristiyanları dost edinmeyiniz. Onları dost edinen onlardandır." buyurduğu halde, onları örnek telakki ediyor. Kimisi de, Peygamberin hadislerini inkar etmeye kalkışıyor. Maalesef bu zihniyete sahib olanların bir kısmı İslami kurumlarda yer almış ve İslam namına konuşuyor. Ama inanın ki bu dinin sahibi Allah'tır. Yine o galip gelecektir ve bu zihniyet nereden gelmişse oraya

dönecektir.

SORU 1054 -Müslüman sadece Kur'anı Kerim ile amel edebilir mi?Hadislerin sıhhatini bahane veya hadislerin, vukubulduğu zamana ait olduğunu iddia ederek yalnız kendi anladığı şekilde Kur'an'la amel edenler hakkında ne düşünüyorsunuz?

CEVAP: Şüphesiz hadis İslam'ın ikinci kaynağıdır. Bu kaynak olmazsa İslam da olamaz. Zira Kur'anı Kerim, cüziyat ve teferruattan ziyade genel kaideleri ihtiva etmektedir. Hadis ise o kaideleri açıklar, tafsir eder. Mesela; Kur'anı Kerim, namaz kılmayı emreder ama kılınacak namaz aylık mı, haftalık mı? Günlük müdür, günlük ise günde kaç vakit namaz vardır, her namaz kaç rekattır, her rekatta kaç rük'u, kaç secde vardır, kıyamda rük'uda secdede, ka'dede neler okunacaktır bunları beyan etmez. Yine Kur'anı Kerim, zekat vermemizi emreder. Ama zekata tabi olan mallar nelerdir, bunların her çeşidine kaç da kaçı zekattır. Bütün bunları Kur'anı Kerim açıklamaz, bu teferruatları Peygamberin hadislerinden öğreniyoruz.

Acaba hadisi reddedip onunla amel etmeyen Müslüman, Allah'a nasıl kulluk edecek, nasıl namaz, oruç, zekat, hac gibi ibadetleri eda edecektir? Yalnız bunu ifade etmek isterim; hadis ister kavli olsun, ister fiili olsun, mütevatir olmazsa, yani zanni olursa onu inkar etmek bidattır. Zanni oluşu Peygambere yönelik değildir. Yani mütevatir, değil, ahad yoluyla geldiği için zanni sayılmıştır. Zanni hadis, Kur'an'a veya mütevatir sünnete veya kesin olarak gerçeğe ters düşerse, hadis ölçüleriyle bu işin ehline bırakılmalıdır.

KAYNAKLAR

Alusi, Ruhul Meani, Ebu Fadi Şihabuddin Mahmud, Beyrut

Buceyremi, Süleyman bin Ömer, Mısır

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed bin İsmail, Bulak, 1312

Buğyetu'l-Müsterşidin, Eş'Şerif-El-Hadremi, Mısır 1325

Cevhere, Ebu Bekir bin Ali El-Haddadi, İstanbul 1978

ed-Durru'l-Muhtar, Haskifi, Mısır, 1272

Ebu Davud" Süleyman bin el-Eşhas (Sünen) Muhammed Muhiddin bin Ahmed Tahkiki

el-Envar, Yusufel-Erdebil

el-Fetava'l-Hayriyye, İbrahim bin Süleyman, Beyrut 1974

el-Fetava'l-Hindiyye, Bulak 1310

el-Fetava'l-Kübra. Ahmed bin Hacer, Mısır 1357

Fetava'r-Remli, Şems'ud-Din Muhammed bin Şihabuddin (Mısır, 1357, H.)

Fethu'l-Cevvad, Ahmed bin Hacer, Mısır 1971

Fethu'l-Kadir, Kemalüddin bin Humam, Mısır 1156

Fethu'l-Mübinli Şerhi'l-Erbain, İbnu Hacer el-Haytemi, Mısır

Fethu'r-Rahmani, Hamid Mirza el-Fergani; Kahire

el-Fıkh ala Mezahib'l-Erbaa, Abdurrahman el-Ceziri, Kahire

Fıkhı's-Sünne, Seyyid Sabık, Beyrut

Gayetu'l-Me'mun Mansur Ali Nasıf, Mısır 1381

el-Havi: es-Suyuti; Beyrut 1975

el-Hidaye, Burhanu'd-Din Ebu'l-Hasen Ali el-Merğinani, Beyrut

el-Hindiyyetu'l-Alaiyye, Alau'd-Din Abidin, Dımaşk 1385

el-Huccetu'd-Damiğe, Muhammed Emin, Dımaşk

İbnu Mace (Sünen), Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid, Mısır 1372

İanetu't- Talibin, Ebu Bekr el-Bekri ed-Diyati, Mısır 1356

İhyau Ulumi'd-Din. Muhammed el-Gazali, Mısır 1387 .

İrşadu's-Sari, Hüseyn b. Muhammed Said Abdu'l-Gani, Daru'l-fikr

Kitabu'l-Harac, Ebu Yusuf

Kurtubi, (El-Camiu li Ahkam el-Kur'an) Ebu Abdullah Muhammed bin Ahmed, Kahire 1967

Mebsut, Şemsüleimme Es-Serahsi, Beyrut 1333

Mecmau'l-Enhur. Abdurrahman bin Muhammed Şehzade, İstanbul 1309
Mecmu' Nevevi, Mısır
Mektubat, Ahmed Faruk Es-Serhadi, İstanbul
el-Menhu'l-Azbi'l-Mevrud, Mahmud Es-Subki, Beyrut
Medani, Abdülğani el-Meydani, İstanbul 1978
Minhacu'l- Talibin, Nevevi, Mısır 1372
el-Mühezzeb, Ebu İshak İbrahim el-Firazabadi, Mısır
Muğni'l-Muhtac, Hatib Eş-Şerbini, Mısır 1933
el-Muğni, İbnü Kudame, Beyrut 1972
Mukarenetu'l-Mezahib fi'l-Fıkh
Müslim, Müslim bin Haccac el-Kuseyri, Mısır
Nesai, (Sünen) Ebu Abdurrahman bin Şuayb, Mısır 1964
Reddu'l-Muhtar, Muhammed Emin İbn Abidin, Beyrut
Resailü İbni Abidin, Beyrut
Riyazu's-Salihin, Nevevi, Mısır
Rududun ala Ebatil, Muhammed El-Hamid, Suriye, Dimaşk
Şebramilmisi, Ebu'd-Diya Nureddin, Beyrut 1358
Şerhu'l-Akaid, Mesud et-Teftazani, İstanbul
Şihab, Şihabüddin el-Hafaci, İstanbul 1267
Tac, Mansur Ali Nasır, Mısır 1961
Tenviru'l-Kulub, Muhammed Emin, Mısır
Terbiyetu'l-Evlad, Abdullah Nasıh Ulvan, Haleb 1981
Tirmizi, (Camius-Sahih) Ebu İsa Muhammed bin İsa, Beyrut
Tuhfetu'l-Muhtac, Ahmed bin Hacer el-Heytemi, Mısır

Yes'elfineke Ahmed eş-Şerebasi, Beyrut, 1980
ez-Zevacir, İbnu Hacer el-Heytemi, Mısır 1974

ÖNSÖZ

Allah'ın indinde en yüce makam sahibi ve insanlık için çıkarılan en hayırlı ümmet Muhammed S.A.V.'in ümmetidir. Kur'an-ı Kerim bu gerçeği serahaten beyan ettiği gibi, daha önce inzal buyrulmuş semavi kitaplarda bu hususa yer vermiştir.

Bu ümmet, Kur'an-ı Kerim ile Sünneti Resulüllahın ışığı altında doğruluk, fazilet ve ilim kapısını açarak, cehalet ve gaflet uykusuna dalmış insanlığı uyandırmış, adeta beşeriyete can vermiştir. İnsana yeryüzünde hilafete layık biricik varlık olduğunu göstermiştir.

Bu ümmet İslama, İslamın ebedi hakikatlerine sarıldığı sürece ruh ve ahlak yönünden ilerlediği ve bu konuda hayranlık uyandıran örnekler verdiği gibi, insan hayatını dengeleyen maddi sahada da ilerlemiş ve bu hususta beşeriyete göz kamaştırıcı ışıklar saçmıştır.

Bu ışığın aydınlığında mesafe kateden batı alemi bugün hepimizin müşahede ettiği gibi ilim ve fende terakki göstermiştir. Beyan ettiğimiz gibi bu ilerlemede İslam alimlerinin ve aleminin büyük bir payı bulunmaktadır. Bir çok Avrupalı ilim adamı En-dülüs medreselerinde müslüman alimlerden ders okuyarak içinde bulundukları karanlıklardan kurtulabildiler.

Düne bakarak bugün İslam aleminin içine düştüğü içler acısı durum karşısında sarsılmamak, maddi, manevi sahalar-daki esef verici bu duruma bakarak derin bir hüzne kapılmamak mümkün değildir. Asırlardan beri sömürgeci ve emperya-listlerin boyunduruğu altında hiçbir canlılık belirtisi göstereme-yen müslümanların günümüzde yer yer bu esaret zincirini kır-dıkları intibaını veren çırpınışları oluyorsa da hakikatte durum bu şekilde değildir. Henüz müşrik dünyasının kafasıyla düşünüyor, onların bakış açılarıyla bakıyoruz hayata. Ekonomik bağımsızlığın işlendiği günümüzde müslümanların en büyük bağımsızlık mücadelesinin ruh ve akıl gibi hayati öneme haiz sahalarda cereyan edeceği belli bir telakkinin sınırlarını aşar ciddiyettedir.

İslam aleminde büyük tahribatlar meydana gelmiştir. Ruhi ve ahlaki değerlerini kaybeden müslümanların batıdan ve batı medeniyetinden neş'et eden ilhad dalgası karşısında kayda değer bir mukavemet göstermeleri oldukça zordur. Ancak bu mücadele sona ermiş değildir. Hak ile batıl arasındaki savaş, hakikati savunan ve batıla sahip çıkan insanlar varoldukça sürecektir. Bu menfi duruma ve ümit kırıcı gidişe rağmen günümüzde Allah'ın dinine sarılan, onun doğru dediğini doğru belleyen, yanlış dediğine de sırt çeviren insanlar bulunmaktadır. Az da olsa muvahhit insanların safları giderek çoğalmaktadır.

Söz konusu etmeye çalıştığımız çabaların içinde hususi bir önemi bulunan Kitap faaliyetlerinin günümüzde giderek sevindirici bir noktaya geldiği söylenebilir. Daha bundan kısa bir süre önce ülkemizde müslümanlar, dini hayatlarının icaplarını yerine getirebilmek için başvuracakları kitaplara sahip değillerdi. Bugün birçok temel kitap tercüme edildiği gibi sevindirici te'lifat çalışmaları da dikkat çekmektedir. Henüz emekleme devresindeki bu faaliyetlerin gelecekte daha da gelişip büyüyeceği ümidindeyiz.

Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Tasavvuf alanlarında yazılmış çeşitli temel eserler

hemen hemen her evin kitaplığını süslemektedir. Ülkemizde toplumun kitap okuma alışkanlığı arzu edilir bir seviyede olmamakla birlikte, birçok insan karşılaştığı meselelerle ilgili olarak kitaplara başvurulması gerektiğini idrak etmiş bulunmaktadır.

İşte bütün bu gelişmeler dolayısıyladır ki, geleceğin müslümanların lehine olduğunu söyleyebiliyoruz. Müslümanlar, İslama dört elle sarıldıkça sahip bulundukları şeylerin önemini kavrayacaklardır. Bu kavrayış onlara maddi ve manevi sahalarda terakki fırsatını verecektir. Resulüllah bir hadisi şeriflerinde; □Bu ümmetin sonu ancak ilk müslümanların düzeldikleri şeyle düzelebilir." buyurmuşlardır. Yani ancak İslama sarılmak ve onun icaplarını yerine getirmekle bu millet islah olacaktır.

Bilindiği gibi □Büyük Şafii İlmihali" isimli kitabımız, müslümanlar tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmış ve neticede bir çok defa basılmıştır. Şafii mezhebi mensuplarının dini hayatlarını ilgilendiren bir çok konuyu havi bu eser, aynı zamanda bir kıyas ve muhakeme imkanı tanıması bakımından da gerektiği yerde Hanefi mezhebinin görüşünü de beyan etmiş bulunmaktadır.

Kitabın elinizdeki baskısında ise yüz sayfayı aşkın bir ilavede bulunarak, bazı meseleler daha teferruatlı bir şekilde beyan edilmiş bulunmaktadır. Kitaba alınmamış bazı mevzular da bu ilavenin içinde yerini almıştır. Kısacası yeniden gözden geçirdiğim bu kitabın daha önce müşahade ettiğim bazı teknik hatalardan arındırıldığını ümid ediyorum.

Müslümanların istifadesine sunduğumuz bu kitabın bir fıkıh kitabı olması dolayısı ile bir hususa dikkat çekmek istiyorum. Bilindiği gibi hak mezheplerin kaynakları birdir, ancak mevzubahis kaynaklardan hüküm istinbadı yapılan ictihadlar dolayısıyla farklı farklıdır. İctihad sahasına giren mevzulardaki bu farklılık bir ihtilaf konusu olarak ele alınmamalı, aksine İslam hukukunun ictihadi meselelerdeki zenginliği olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bu farklı görüşler temel kabul edilerek ortaya çıkarılan ihtilaflara da fazla itibar edilmemesi gerektiği inancındayız. Mezhepler herhangi bir hususla ilgili olarak bir davranış şekli önerirler. Bu öneriler konusunda lüzumsuz tartışmalara girmenin hiç kimseye fayda sağlıyacağı kanaatinde değiliz.

Allah bizi bu tür fayda sağlamayan meşgalelerden korusun.

Çalışmak bizden muvaffakiyet Allahtandır.

Halil Günenç

DİN

Din, insana yaratılışdaki gayeye ulaşabilmesi için, takip etmesi gereken yolu gösteren ilâhi bir nizâmdır. İnsanlar tarafından teşrî edilen kanun ve nizamlar din olmadığı gibi, tahrif'e uğramış ilâhî dinler de din olmaktan çıkar. Binaenâleyh mutlak olarak "din" kelimesi söylendiği zaman, ondan murat, hak dindir. Bâtıl ve muharref din, ancak mukayyed olarak zikredilir.

Allah Teâla tarafından gelen bütün dinlerin menşei bir olup hepsi de insanları Allah'a iman etmeye ve O'na kulluk yapmaya davet etmişlerdir. Bu hususta zaman, mekân ve âdetlerin tesiri olmamış ve olmaması da lâzımdır. Bütün ilâhî dâvetçiler bunda ittifak halindedirler. Fakat zaman, mekân ve âdetler, ibâdet ve muâmelâtta tesirli olduğundan her ümmetin ayrı ayrı ibâdet ve muâmelâtı olmuştur.

İSLÂM

İslâm, semavî olan bütün dinlerin adı olup, "din" kelimesinin manâsını ifade eder. Zannedildiği gibi, yalnız Hz. Muhammed (S.A.V.) e gelen dinin has ismi değildir. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim' de, Nuh Aleyhisselâm'ın dilinden şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Müslümanlardan olmakla emrolundum."

(Yunus : 72).

İbrahim ile İsmail (A.S.)'e atfen de şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Ey Rabbimiz, bizi sana teslim olmakta sabit kıl."

(Bakara : 128)

İslâm, Allah'a teslim olmaktan ibarettir; dışını Allah'a teslim eden kimseye müslüman denir. Peygamberler, herkesten ziyade Allah'a teslim olduklarından ilk ve gerçek müslümanlar da onlardır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

[illegible]

De ki: "Şüphesiz benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir."

(En'âm : 162).

İslâm, sadece namaz, oruç, hac, zekât ve kelime-i şehadetten ibaret değildir. Bunlar İslâmın en mühim cüz'leridir. Hz. Ömer (R.A.)'in rivayet ettiği meşhur hâdis de, bir bütün olan İslâmı ehemmiyetine binaen cüz ile tarif etmiştir.

İMAN

İmân, Allahu Teâlâ'nın gönderdiği semavi hükümleri kâlp ile kat'î sûrette tasdik etmektir.

İmânın altı rüknü vardır:

1- Allah'ı,

2- Meleklerini,

3- Kitaplarını,

4- Peygamberlerini,

5- Ahiret gününü,

6- Kader'i bilip onlara kalben inanmaktır.

A - ALLAH'A İMÂN

Allah'a imân, Allah'ı bilip ona inanmak, varlığını, birliğini, bütün kemâl sıfatlarıyla muttasıf ve eksik sıfatlardan münezzeh olduğunu kabul etmektir.

ALLAH'I BİLMEK EN BÜYÜK SAÂDETTİR

Allah'ın varlığına ve birliğine inanan, iyilik edeni mükâfatsız, kötülük yapanı da cezasız bırakmıyacağını ve adâletini icra etmek için ahiret alemini yarattığını kabul eden kişi saadet ve huzur içindedir. Bunun için, ebedi âleme açılan Kabir kapısından da korkmaz. Belki o, kendisi için bir sevinç kaynağıdır. Fakat, Allah'ı tanımayan insan, servet, konfor, makam ve evlât gibi refah ve saadet vesileleri telakki edilen bütün esbaba sahib de olsa mes'ud değildir. Kabir ve ölüm düşüncesi her an kalbini kurcalayıp kendisine ızdırap ve azap vermektedir.

ALLAH'I BİLMEK İÇİN EN GÜZEL VASITA AKILDIR

Her uzvun vazifesi vardır. Gözün vazifesi görmek ise aklın da vazifesi düşünmek ve anlamaya çalışmaktır. Beşerin aklı düşünmezse hayat felce uğrar. Bunun için Cenab-ı Hak, insanı düşünmeye davet edip buyuruyor ki:

"De ki: Bakın göklerde ve yerde neler var."

(Yunus: 101)

Düşünen insan, kendisini ihata eden varlığa bakar. Nereden geldiğini, kimin tarafından yaratıldığını, hakiki sahibinin kim olduğunu araştırır ve onu bulmaya çalışır. Bir binanın kendi kendine var olması mümkün olmadığı gibi,

varlık binasının da kendi kendine var olması mümkün değildir. Mutlaka bir hâlık'ı vardır. Bir bedeviye Allah'ın vardığını ne ile isbat edebilirsin diye sorduklarında şöyle demiştir:

Þaذ ¥ضوaë ğaرa Þaذ ¥àسlÏa ټîسàÜa óÜÇ ¢ÝÍ âaدóÜa gqaë ټîÈjÜa óÜÇ ¢Ým ¢رÈjÜa

ټîjخÜa ÑîÀÜa óÜÇ æüÝm ü ¤ç ğbvï

"Dışkı deve'ye, ayak izleri yürüyüşe delâlet eder de burçlarla süslenmiş gökyüzü ve etraflı yeryüzü, Lâtif ve Habir olan Allah'a delâlet etmez mi?" Evet yeryüzü ve onun insanı, hayvanı, bitkisi, câmidi, semâ ve onun güneşi, ayı, yıldızları ve bütün bunların ince ve ölçülü nizâmları Allah'ın varlığına, birliğine ve bütün kemâl

sıfatlarına açıkça delâlet ederler.

ALLAH'IN SIFATLARI

Allah'ın üç çeşit sıfatı vardır:

a)Sıfat-ı Selbiyye,

b)Sıfat-ı Sübûtiyye,

c)Sıfat-ı Esmâ.

SIFAT-I SELBİYYE

Sıfat-ı Selbiyye, Cenabı Allah'a yakışmayan ve eksikliği ifade eden hallerden Allah'ı tenzih eden sıfatlardır. Bunlar da altıdır:

1- VAHDANİYYET: Cenab-ı Allah'ın zât, sıfat ve ef'alinde bir olmasıdır.

Zâtında bir olması demek, zatı parçalardan mürekkep olmayıp, mülkünde ortağı bulunmamasıdır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

دya ÜÜa ìç ¢Ý

"De ki: Allah birdir." (İhlâs: 1)

Sıfatında bir olmak demek; hiçbir kimsenin sıfatının, Allah'ın sıfatına benzememesidir.

Efalinde bir olmak demek; Cenab-ı Allah her şeyin hâlik-ı olduğundan dünyada cârî olan bütün fiiller onundur. Hiçbir kimsenin fiili yoktur, insanların ancak kesbi vardır.

Hristiyanlık akidesi her ne kadar aslında semavî isede, tahrife uğradığından, insanlar tarafından vaz'edilen inançlar halini almış ve İslâm'ın kabul ettiği vahdaniyyeti ortadan kaldırmıştır.

Onların akidesine göre Allah, Baba-Oğul ve Ruhul-Kudüsten ibarettir. Her biri ayrı ayrı ve diğerinden müstakil olmakla beraber, Allah her üçünden mürekkeptir.

Hristiyanlardan biri şöyle diyor:

"O, İlâhdır, İlâh'ın oğludur ve Ruh'dur. Üçü de bir olup bölünmez."

Üçlü akidesi (teslis) Hristiyanlıkta bulunduğu gibi, Brahma dininde de bulunur. Onlara göre, kâinat'ı yaratan zat, önce Brahman sonra Vişno, sonra da Sîvo ile birleşmiş ve üçünün birleşmesiyle asıl ilâh meydana gelmiştir.

Budistler, Vişno'nun alemi günahlardan kurtarmak için bazı cisimlerle birleştiğini ve Dokuzuncu defada Buda'ya hülul ettiğini iddia ederler.

2 - KIDEM: Cenab-ı Allah'ın varlığının başlangıcı olmaması, yani ezelî olması demektir. Bunun zıddı, sonradan olmaktır. Cenab-ı Allah, Kıdem sıfatı ile muttasıf olduğundan, varlığı için bir başlangıç olamaz. Geçmiş zamanın en münteha noktasına kadar uzansak yine de mevcut olmadığı bir zamanı tasavvur edemeyiz.

3- BEKÂ: Varlığı için sonu olmamasıdır. Bunun zıddı yok olmaktır. Cenab-ı Allah ezeli olduğu gibi, ebedidir de. Varlığı için nihayet yoktur. Gelecekte mevcut omayacağı bir zaman tasavvur edilemez.

"Evvel de O, ahir de O'dur." (El-Hadid: 3)

4 - MÜHALEFETÜL HAVADİS: Sonradan varedilmiş olan şeylere muhalif olması, yaratıkların hiç birine benzememesidir. Yaratıklar birbirine benzeyebilirler ve başka başka şekillerde de olabilirler. Fakat Cenab-ı Allah, yarattıklarından hiç birisine benzemez. O, insanın hatırına gelen her şekil ve suretin dışındadır. Şekil ve suretten münezzehtir. Kur'an-ı Kerim buyuruyor ki:

"Onun misli gibi hiçbir şey yoktur." (Şura: 11)

Alim, Kerîm ve Rahîm gibi Cenab-ı Allah'ın bazı vasıfları insanlar için kullanılırsa da, kullanışı sûridir. Yani Cenab-ı Allah ile insanlar hakkında kullanıldığı zaman manâsı ayrı ayrıdır. Meselâ Alim, Allah'ın vasfı olarak kullanıldığında her şeyi, cüz'i, külli, ezelde bilen zat kastedilir. Bir insan için kullanıldığında da, bazı mahdut şeylerin bilgisini sonradan elde eden manâsına gelir.

5- KIYÂM BİNEFSİHİ : Cenab-ı Allah'ın kendi kendine kâim olması, tam istiklâl sahibi olup zaman ve mekân gibi hiçbir şeye muhtaç olmamasıdır. Çünkü ezelî ve ebedî olan Allah'ın sonradan yarattığı şekillere muhtaç olması tasavvur edilemez.

6- VÜCUT : Var olmaktır.

SIFAT-I SÜBÜTİYYE VEYA SIFAT-I MAÂNİ

Sıfat-ı Sübütiyye yedidir. (Mâturidi'ye, göre sekizdir).

a - Hayat: Diri olması. Kâinatta insan, hayvan ve bitki gibi canlı mahlukları dirilten Allahu Azîmüşşan olduğuna göre, onun diri olmasında şüphe yoktur. Çünkü diri olmayan, başkasına dirilik veremez.

b - İlim: Bilgili olması. Cenab-ı Allah, geçmişte, gelecekte ve şimdiki halde küçük, büyük, cüz'î, küllî her şeyi bilir. Onun bilgisi dışında hiçbir şey olamaz. Kâinatın nizamı ve hikmetli düzeni bunun en büyük şâhididir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

[illegible]

"Gayb'ın anahtarları, Allah'ın katındadır. Onları ancak Allah bilir. Karada ve denizde ne varsa hepsini O bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez. Yerin karanlıkları içindeki tek bir tane, yaş ve kuru her şey Allah'ın ilmindedir." (El-En'am: 59)

c - İrade: Cenab-ı Allah'ın yaratacağı şeyleri kendi hikmetine uygun bir tarzda birer veche tahsis etmesidir. Cenab-ı Hak İrade sıfatıyla herhangi bir şeyi, uzun veya kısa, güzel veya çirkin, âlim veya câhil şurada veya burada halk eder. Cenab-ı Hak buyurur:

[illegible]

"Rabbın dilediğini yaratır ve seçer. İrade serbestlik onların değil, Allah, münezzehtir ve onların ortak koştukları şeylerden yücedir." (El-Kasas: 68)

d- Kudret: Güçlü olması. Cenab-ı Allah'ın ezelî bir sıfatı olup, mümkinat'a taallûk eder. Bu sıfat ile mümkinatta tasarruf eder, mevcudu yok edebildiği gibi mümkin ve mâdum olan herşeyi de var edebilir.

e - Semî: İşitmesi. Cenab-ı Hakk'ın ezelî bir sıfat'ı olup, duyulması mümkün olan şeylere taalluk eder. Bu sıfat ile en gizli sesleri bile işitir, duyar.

f- Basar: Görmesi. Cenab-ı Hakk'ın ezelî bir sıfatı olup, görülmesi mümkün olan şeylere taalluk eder.

g - Kelâm: Söz söylemesi. Cenab-ı Allah emir verip nehyettiği için konuşur. Fakat onun konuşması bizimki gibi değil, ezelidir. Nasıl ki "ateş yakıcı bir maddedir" denildiği zaman, yakıcı madde, kâğıt üzerine yazılan veya ağızla söylenen, ateş olmayıp hariçteki medlülü olduğu gibi, kâğıt üzerine yazılan veya ağızla okunan Kur'an-ı Kerim de ezelî olmayıp ezelî olan ancak onun medlülüdür.

Maturidî'ye göre, sıfat'ı sübutiyye'nin sekizincisi, sıfatı ef'alın menşe'i olan TEKVİN sıfatıdır. Cenabı Hak, bu sıfat ile istediği her hangi bir şeyi var eder, veya variken yokeder.

Şunu bilmemiz gerekir ki, Cenab-ı Allah'ın zâtı hiçbir keyfiyet ile mütekeyyif olmadığı ve idrâk edilmediği gibi, Allah'ın sıfatlarının da keyfiyetini

bilemeyiz. Bizim aklımız bunu idrâk etmekten âcizdir. Semî ve Basar gibi sıfatları, bizim bildiğimiz aletlere, ışık, hava, uzaklık, yakınlık gibi şartlara bağlı değildirler.

SİFATÜL-ESMÂ: Cenab-ı Hakk'ın zât ve sıfatına delâlet eden sıfatlardır. Bunlar da Sıfat'ı Sübutiyye'den müştak olan sıfatlardır ki şunlardır:

HAY : Daima diri olan,

ÂLİM : Her şeyi bilen,

MÜRİD : Dileyen,

KADİR : Her şeye gücü yeten,

SEMİ: Her sesi işiten,

BASİR : Her şeyi gören,

MÜTEKELLİM : Konuşan'dır.

B - MELEKLERE İMAN

Melekler, duyularımızla idrâk edilemiyen nurânî mahlûklardır. Hayvanî şehvet ve nefsanî arzulardan münezzehtirler. Yemezler, içmezler, yatmazlar ve evlenmezler. Erkeklik, dişilik gibi vasıfları yoktur. Allah'ın izniyle çeşitli şekillere girebilirler. Cenab-ı Allah şöyle buyuruyor:

"Kur'andaki Meryem kıssasını oku. Hani O, ailesinden ayrılıp doğu tarafında bir yere çekilmişti. Sonra ailesinin önlerinde bir perde kurmuştu. Nihayet ona Ruhumuzu "Cebrail'i" gönderdik de kendisine bir düzgün insan şeklinde göründü." (Meryem: 16-17)

Emri İlâhi ne ise mutlaka yerine getirirler ve Allah'a karşı gelmezler. Kur'an-ı Kerim buyuruyor:

"Allah kendilerine ne emr etti ise, ona isyan etmezler ve emredildikleri şeyi yaparlar." (Tahrim: 6)

Melekler, âlemi gaybden olup, gözle görülmeyen, kulakla işitilmeyen, el ile tutulmayan mahluklardır. Kur'an-ı Kerim ve ondan önceki semavî kitaplar onlardan kesin olarak haber verdikleri için inkâr etmek küfürdür.

Beşer, cinsi itibariyle melekten efdâldır. Onun için nebi ve resuller insanlardan gönderilmiş ve insan, yer yüzünde Allah'ın halifesi olmuştur. Ancak Cebrail, Mikâil, İsrafil ve Azrâil gibi meleklerin havassı, insanların avamından efdaldırlar.

MELEKLERİN GÖREVLERİ

Melekler'in çeşitli görevleri vardır. Bir kısmı şunlardır:

1- Allah'a hamdü sena ve tesbih etmek. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Gerçekten Rabbinin katında olanlar rahmetine yakın melekler, Allah'a kulluk etmekten asla kibirlenmezler. Onu tenzih eder, yüceltirler ve yalnız ona ibadet için secde ederler." (El-Araf: 206)

2- Arş'ın işlerini tedvir etmek. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Arş'ı yüklenen melekler ve onun etrafındakiler Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler." (Mü'min: 7)

3- Cennet işlerini düzene sokup hizmet etmek.

4- Cehennem işlerini düzenleyip hizmet etmek.

5- İnsanlarla bulunup, onların hasenât - iyilik - ve seyyiat -günahlarını- yazıp onlar için dosya tutmak.

Meleklerin en büyükleri, Cebrail, Mikâil, İsrâfil ve Azrâil'dir.

Cebrail, Peygamberlere vahiy getirip semavi sahife ve kitapları inzal ediyordu. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Ey Resûlüm söyle; Her kim Cibril'e düşman ise (kininden helâk olsun.) Gerçekten Cibril, daha önce indirilen kitapları tasdik etmekte olan Kur'an'ı, Allah'ın izniyle senin kalbine indirdi." (Bakara: 97)

Mikâil, rüzgâr, bulut, yağmur ve bitki gibi şeylerle görevli bulunan meleklerin başındadır.

İsrâfil, kıyamet gününün vücuda gelmesi ve ölülerin dirilmeleri için görevlendirilmiş olan meleklerin başıdır.

Azrâil ve Melekülmevt, canlı mahlûkların ruhlarını almakla görevli meleklerin başıdır. Ruhları kabzeden yalnız Azrâil olmayıp onun maiyetinde sayılarını bilmediğimiz bir çok melek vardır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Sonunda, sizden birinize ölüm geldiği vakit, gönderdiğimiz melekler onun ruhunu alırlar. Görevlerinde noksanlık etmezler." (El-En'am: 61)

C - KİTAPLARA İMAN

Cenab-ı Allah yer yüzünde halife olarak seçtiği ve mükellef olarak addettiği insanı, başı boş bırakmamış, dünya ve ahirette mes'ud olabilmesi için nasıl hareket edeceğini, nasıl davranacağını göstermiş, emir ve nehiylerini Cebrail vasıtasiyle insanların en ileri gelenleri olan peygamberlere tebliğ etmiştir.

Bu emir ve nehiyleri bazen sahifeler halinde göndermiştir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Yoksa Musa'nın sahifelerinde olan kendisine bildirilmedi mi? Ve İbrahim için de aynı şey ifa edilmedi mi? Musa'ya olsun, İbrahim'e olsun verilen haber şuydu ki: Hiçbir günahkâr diğerlerinin günah yükünü çekemez. İnsan için kendi çalıştığından başka bir şeyle karşılık görmek yoktur. Çalıştığı -insanın elde ettiği semereler -ileride- kıyamet gününde -görülecektir. Sonra buna en kâmil mükâfat verilecektir. Şüphesiz en son dönüş ancak Rabbinedir." (Necm: 36-42).

Bazı rivayetlere göre, 10 sahife Hz. Adem'e 50 sahife Hz. Adem'in oğlu Şit (A.S.)'e 30 sahife Hz. İdris (A.S.)'e 10 sahife de Hz. İbrahim (A.S.)'e verilmiştir.

Bazen emir ve nehiyleri de kitaplar halinde inzal etmiştir. Kitaplar şunlardır:

Tevrat, Zebûr, İncil ve Kur'an. Bugün Yahudilerin elinde bulunan Tevrat tahrife uğradığından değerini kaybettiği gibi, ondan sonra gelen İncil'de Tevrat'ı yürürlükten kaldırmış; daha sonra İncil dahi tamamen ortadan kaybolmuş ve Hıristiyanların elinde bulunan dört İncil, Hz. İsa'dan çok sonra malûm şahıslar tarafından yazılmıştır.

En son kitap olan Kur'an-ı Kerim'e gelince, Cenab-ı Hak onu yirmi üç sene zarfında âyet âyet, sûre sûre, son peygamber Hz. Muhammed (S.A.V.)'e inzal buyurdu. Tahrife uğramaması ve kayb olmaması için, Allah'ın Resulü onu ezberlediği gibi, müminlerin de ezberlemelerini emretti. Bunun için her asırda yüz binlerce hâfız bulunmuş ve bulunmaktadır. Bu sayede Asr-ı Saadette okunan Kur'an-ı Kerim ile bu asırda okunan Kur'an-ı Kerim arasında hiçbir fark yoktur. Olduğu gibi muhafaza edilmiş ve böylece şu vad'i İlâhî tahakkuk etmiş oluyor:

æìÅÏbzÛ ©Û bäg ë ‹ØÛa bäÛŒã å®ã bäg

"Hiç şüphe yok ki, Kur'an-ı biz indirdik ve muhakkak ki onu, tahrif ile tebdilden- biz koruyacağız." (Hicr: 9)

Hz. Ebubekir (R.A.)'ın zamanına kadar Kur'an-ı Kerim dağınık olup bir araya getirilmemiş, sûre ve ayetler halinde sahabelerin yanında bulunuyordu. Yemâme muharebesinde yetmiş kadar hâfız şehid olunca, Kur'ân-ı Kerim'in kaybolmasından endişe eden Hz. Ömer'in teklifi üzerine Ebûbekir'in emriyle Zeyd İbni Sabit'in başkanlığı altında bir hey'et tarafından bir araya getirildi. Hz. Osman zamanında da çoğaltıldı.

Kur'an-ı Kerim'in bir çok meziyetleri olup bazıları şunlardır:

1- Kur'an-ı Kerim bütün semavî kitapların tâlim ve irşadlarının hulasasını içine alır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Ey Resûlüm, sana da bu hak kitabı (Kur'an'ı), kendinden önceki kitapları hem tasdikçi, hem onlar üzerine bir şahid olarak indirdik." (El-Maide: 48).

2- Kur'an-ı Kerim beşerin hidayeti için Allah'ın son sözüdür. Tahrif ve el sürmekten masun kalacağından ve her asrın ihtiyacını karşılayabilecek bir durumda olduğundan, başka semavî kitaba ihtiyaç bırakmamıştır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Muhakkak ki o, çok şerefli bir kitapdır. Ona ne önünden ne ardından bâtıl yaklaşamaz. O, Hakîm ve Hamid olan Allah'dan indirilmedir." (Fussilet: 41-42).

3- İlim ve teknik ne kadar ilerlerse ilerlesin, asla Kur'an-ı Kerim'in hiçbir hükmüne ters düşmez. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"İleride biz onlara hem yer yüzü etrafında, hem bizzat nefislerinde âyetlerimizi öyle göstereceğiz ki, nihayet peygamberin söylediği şeyin haiz olduğu kendilerine zâhir olacaktır." Rabbinin her şeye şahit olması kafi değil midir? (Fussilet: 53).

4- Cenab-ı Allah Kur'an-ı Kerim'in ezberlenmesini, Arap olsun, olmasın herkes için kolaylaştırmıştır. Sıkıntı çekmeden herkes onu ezberliyebilir. Ama başka sözler böyle değildir. Meselâ İngilizce bilmeyen bir kimse İngilizce olarak yazılmış bir kitabı veya kitabın birkaç sayfasını ezberlemeye kalkışırsa çok zahmet çeker; hem de gereği gibi ne telaffuz edebilir, ne de meharic-i hurufun hakkını verebilir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"And olsun ki, biz Kur'an'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Fakat düşünen mi var?" (Kamer: 17)

D- PEYGAMBERLERE İMAN

Âlemlerin Rabbi olan Allah, hayvanların yaşayışı için gereken ne ise onu karşılamak için onlara istidat verdiği gibi, insanların bekası ve fıtrî vazifelerini yapabilmek için de lider ve mürşidleri olan peygamberlere vahiy inzal etmiştir. Bu peygamberler de kendilerine gelen vahyi, insanlara tebliğ edip Allah ile kullar arasında elçilik yapmışlardır. Bunun için bütün peygamberlere imân etmemiz farzdır. Bir kısmına inanmak bir kısmını inkâr

etmek küfürdür. Kur'an-ı Kerim buyuruyor:

[illegible]

"Peygamberlerinden hiç birinin arasını ayırd etmeyiz." (Bakara: 285)

Peygamberlerin ilki Hz. Adem (A.S.), sonuncusu Hz. Muhammed (S.A.V)'dır. Aralarında, sayıları kesin olarak bilinmeyen bir çok peygamberler vardır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"- Gönderdiğimiz öyle peygamberler vardır ki, onları bundan önce sana beyan ettik. Öyle peygamberler de vardır ki, sana onların kıssalarını bildirmedik." (En-Nisa: 164).

Çok yaşlı olan bu dünyada, yaşayan her millet için, mutlaka birer peygamber gönderilmiştir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Hiçbir ümmet yoktur ki, içlerinden Cehennem ile korkutucu bir peygamber geçmiş olmasın." (Fatır: 24). Başka bir âyette:

"Her ümmet için bir peygamber vardır." buyuruyor. (Yunus: 47).

Kur'an-ı Kerim'de adları geçen peygamberlerin sayıları yirmibeştir: Adem, İdris, Nuh, Salih, İbrahim, Lût, İsmail, İshak, Yakub, Yusuf, Eyyüb, Şuayb, Musa, Harun, Davud, Süleyman, İlyas, Elyesa, Yunus, Zülkifl, Zekeriyya, Yahya, İsa, Muhammed "Aleyhisselam".

Kur'anda adı geçen, Üzeyr, Lokman ve Zülkarneyn hazretleri peygamber olmayıp Allah'ın salih kullarıdırlar.

Peygamberler herkes gibi, yer, içer, evlenir, hastalanır ve vefat ederler. Kendilerine bildirilmezse, gaybi bilmezler. Kur'an-ı Kerim buyuruyor:

"De ki: Ben, ancak sizin gibi bir insanım." (Kehf: 110). Başka bir âyette:

"O, bütün gaybi bilendir. Gaybe dair ilmini ise, hiç kimseye açmaz. Ancak bir peygamber olarak seçtiği müstesnadır." (El-Cin: 26-27). denilmektedir.

Peygamber mutlaka erkektir. Kadınlardan peygamber gelmemiştir. Cenab-ı Allah buyuruyor:

"Biz, senden önce de, ancak kendilerine vahy ettiğimiz bir takım erkek peygamberler gönderdik."

(El-Enbiya: 7).

Peygamberler, bütün güzel hasletlerle muttasıf olmakla beraber, en bariz sıfatları beştir:

1- Doğruluk,

2- Emanet,

3- Fetanet,

4- İsmet,

5- Tebliğdir.

Peygamberlere isnad edilen ve masiyet gibi görüNen şeyler, günah olmadıklarından, onların ismetini ihlâl etmezler. Meselâ, Hz. Adem (A.S.) her ne kadar yasak olan ağaçtan yemiş ise de, unutkanlık neticesinde onu

işlediğinden günahkâr sayılmamıştır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Doğrusu bundan önce Adem'e - bu ağaçtan yeme diye- emr ettik de unuttu. Biz onda, bir sabır ve sebat bulmadık." (Tâhâ: 115)

Cenab-ı Hak gönderdiği peygamberlerin, nübüvvet davasını tasdik etmek için mûcize ile tabir edilen harikülâde -adet üstü- bazı şeylerle onları te'yid edip doğruluklarını tasdik etmiştir. Meselâ, İbrahim (A.S.) ateşe atıldığında, Cenab-ı Allah ateş'in yakıcılık hassasını gidererek onu muhafaza etmiş ve getirdiği dinin, hak olduğunu göstermiştir. Musa (A.S.)'ya, âsâ vererek onunla sihirbazların sihrini ibtal etmiş, İsa (A.S.)'ya âmâ'nın gözünü iyileştirecek ve ölüyü diriltecek kadar kendisine selahiyet vermiş ve Hz. Muhammed (S.A.V.)'e Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere yüzlerce mûcize vermiştir.

Kerâmet de mûcize gibi harikulâdedir, ancak, peygamberlik davasında bulunmayan salih zatlara verilir.

Peygamberlerin görev ve gayeleri, toplumu iyiye sevk edip, kötülükten kurtarmak, küfür ve ilhad karanlığından çıkarıp, imanın nuruna kavuşturmaktır. Her birinin görevi, kendilerinden önceki peygamberlerin tamirine çalıştığı insanlık binasına bir taş koyup, o binayı daha yükseltmek idi. Nihayet en şerefli ve en son peygamber olan Hz. Muhammed (S.A.V.) gelip, o binayı tamamladı. Artık başka bir peygamber'in gelmesine ihtiyaç bırakmadı. Şayet başka peygamberler gelseydi yeni bir şey ilave etmiyecekti. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Bu gün sizin için dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki ni'metimi tamamladım ve size din olarak İslâm'ı seçtim." (El-Maide: 3).

Başka bir âyette de şöyle buyuruyor:

"Muhammed, erkeklerinizden hiç birinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur." (Ahzap: 40).

Peygamber Aleyhisselamın gerçekleştirdiği en büyük işler şunlardır:

1- Putperestliği kökünden kazıyıp yerine, Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyi yerleştirdi.

2- Cahiliyye adet ve rezaletini ortadan kaldırıp, yerine, fazilet, edep ve terbiye koydu.

3- Büyük bir inkılâp yaparak toplumun akıl, ruh ve karakterini değiştirdi.

4- Arap milleti ile arap olmayan müslüman milletleri birleştirerek, Kur'an-ı Kerim'in sancağı altında onları bir araya getirip, kardeşlik bağı ile birbirine bağladı.

E - AHİRET GÜNÜNE İMAN

İmân silsilesinin beşinci halkası ahiret gününe imân etmektir.

Kur'an-ı Kerim, Allah'a imândan sonra, Ahiret'e imân etmeye çok ehemmiyet vermiştir. Çünkü, Allah'a imân, varlığın çıkış kaynağını gösteriyorsa, ahiret gününe imân etmek de, varlığın sonucunu gösteriyor. İnsan ancak bunun ışığı altında hedef ve gayesini çizebilir. Ahiret'e imân olmazsa insan gayesiz kalır, yüce meziyetlerden mahrum olur.

ALLAH İNSAN'I BOŞUNA YARATMAMIŞTIR

Cenab-ı Allah Kur'ân-ı Kerim'in birçok yerlerinde, bütün mahlukattan üstün tuttuğu, yerde ve gökte ne varsa ona musahhar kıldığı ve kendine halife olarak seçtiği insanı, boşuna yaratmadığını, bu fâni âlemden sonra bâki bir âlemin mevcud olduğunu ve bütün insanların oraya dönüp, müstahak oldukları ceza ve mükâfatı göreceklerini katî bir sûrette beyan ediyor. Kur'an-ı Kerim buyuruyor ki:

"Sizi ancak boşuna yarattığımızı ve gerçekten bize döndürülmiyeceğinizi mi zannettiniz?" (El-Mü'minûn: 115).

Bu hususda bütün Enbiya ve Semavî kitaplar ittifak halindedirler.

KIYAMET ALAMETLERİ

Kıyamet'in ne zaman kopacağı her ne kadar belli değilse de, küçük büyük bir takım alâmetleri vardır. Küçük alâmetlerin en önemlileri şunlardır:

1- Resûlüllah'ın Risaleti ve nübüvvet'in son halkasının gelmesi. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

åî¤bè× ÒÇb£Ûaë bãa ÒFÈ2c

"Ben, kıyamete nisbetle bunlar (Orta ve Şehadet parmakları) gibi gönderildim."

Yani Peygamberimiz (S.A.V.) ile kıyamet yanyana olup, aralarında başka bir peygamber olmayacak demektir.

2- Depremlerin çoğalması,

3- Çok uzak mesafelerin, kısa bir zamanda kat' edilmesi,

4- Yüksek binaların yapılması hususunda yarış edilmesi.

Büyük işaretler ise şunlardır:

1- Güneş'in batıdan doğuşu, kıyamet kopmadan önce Allah'ın izniyle kâinatın nizamı değişip, güneş batıdan doğacaktır.

bè2ÈPß åß ÷àÛa ÉÜÀm óny ÒÇb£Ûa âìÔm ü "Güneş batıdan doğmadıkça kıyamet

kopmayacaktır."

2- Dabbetülard'ın çıkıp insanlarla konuşması. Dabbetülard'ın nasıl bir hayvan olduğu ve ne gibi konuşmalar yapacağı, kesin olarak bilinmemektedir. Gaybi olduğundan münakaşasını yapmak, doğru değildir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Kıyametin kopacağına dair-" o sözün, üzerine vukuu yaklaştığı zaman, yerden bir "Dabbe çıkarırız da, insanların âyetlerimize yakînen iman etmemiş olduklarını kendilerine söyler." (En-Neml: 82)

3- Mehdi ile Deccal'ın zuhurları. Kıyamete yakın bir zamanda Mehdi diye anılan müslüman bir kumandan çıkacak ve müslümanların imanlarını tazeleyip, yeryüzünde yaygın bir halde bulunan zulüm ve tecavüzleri kaldırıp, yerine hak ve adâleti yerleştirecektir.

Bir çok hadis ve akide kitaplarında açıkça ifade edildiği gibi, Mehdi'nin çıkışını müteakib, Deccal diye anılan, yahudi bir kumandan çıkar, kumandası altında yetmiş bin muharib ile İslâmî faaliyeti durdurmak için harekete geçer ve bunun neticesinde müslümanlarla çarpışır, önce her ne kadar galip gelirse de, neticede mağlup olacaktır.

Hazreti Mehdi ile Deccal hakkında varid olan hadiseler, birbiriyle çelişmiş gibi görünüyorlarsa da bir çok Mehdi ve Deccallar bulunup, bu hadisler o ayrı ayrı şahıslar hakkında varid olduğundan, aralarında çelişme yoktur.

4- Hz. İsa'nın gökten nüzûlü: Şu anda Gökte melekler gibi yaşayan Hz. İsa (A.S.) Allah'ın emriyle göğe çıktığı gibi, kıyamete yakın bir zamanda yine Allah'ın emriyle yer yüzüne inecek ve İslâm adâletini tatbik edecektir. İmanı zaif olan kimse bunu mümkün görmeyebilir. Fakat Allah'ın kudretine isnad ettikten sonra gayet kolaydır.

KABİR SUAL'İ

İnsan, ruh ile cesetten mürekkeb bir mahlûktur. Yürüyen, oturup kalkan cesed ise, düşünen, bilen, seven ve buğz eden de ruhdur. Bunun için ölüm neticesinde cesedden ayrılan ruhun, şuuru ve idrâki yerindedir. Hz. Aişe (R.A.) Hz. Ömer'in defninden sonra, Resûlüllah'ın ve Ebubekir'in mezarları yanında iken başını örttü ve dedi ki:

"Burada medfun olanlar babam ile kocamdı. Ömer ise yabancıdır." İşte buna binaen Ehli Sünnet İttifak etmişler ki: Her insan öldükten sonra mutlaka kendisine kabir suali sorulacak. Salih olan kabrin saadetini, fasık de azabını görecektir.

KIYAMETTE HESAB

Cenab-ı Allah kemâl sıfatları ile muttasıf ve âdil-i mutlak olduğundan, asla hiçbir kimseye zulm etmez, kafir ile mümini muti ile âsiyi, zâlim ile mazlumu bir tutmaz. Cenab-ı Hak buyurur: "Biz, o gök ile yeri ve aralarındakini boşuna yaratmadık. O, kâfirlerin zannıdır. Bu yüzden kâfirlere ateşten şiddetli bir azab

vardır. Yoksa, biz, iman edip de salih ameller işliyenleri, o yer yüzündeki müfsidler gibi yapar mıyız? Yoksa Allah'dan korkan takva sahiblerini kâfirler gibi yapar mıyız?" (Saad: 27-28).

Yukarda zikri geçenleri bir tutmamak için, onları hesaba çekecek, zerre miktarı iyilik edene sevab, kötülük yapana da azab verecektir.

Hesab gününün şahidleri, peygamberler, iyilik ve kötülükleri kayd eden melekler, ve günah işliyen âzâlar olacaktır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Halbuki üzerinde gözetleyici melekler var. Kerim olan kâtip melekler var. Her ne yaparsanız bilirler." (el-İnfitar: 10-11-12) Başka ayette de şöyle buyuruyor:

"Kıyamet gününde aleyhlerinde dilleri, elleri ve ayakları bütün yaptıklarına şahidlik edecektir." (En-Nur: 24) buyuruyor.

HAVUZ

Mahşerde Cennet'e girmeden evvel, her peygamber'in birer havuzu olduğu gibi, Peygamberimizin de havuzu vardır. Ondan bir yudum su içen kimse, artık hiç susamaz. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

a!2a fia í ü l ش åßë l ش ǿÜÇ ... åß ض zfia óÜÇ áfl ر ï bäa

"Havuz üzerinde ben sizin öncünüzüm. Bana uğrayan ondan içer. Ondan içen de asla susamaz."

SIRAT, CENNET VE CEHENNEM

Hesap işleri görüldükten sonra, Cennet ve Cehenneme gitmek üzere, Cehennemin üzerine kurulan, "Sırat" denilen köprü üzerinden geçiş olacaktır.

Cennet ve Cehennem'in halen mevcud olduklarına dair delâlet eden bir çok âyet ve hadis vardır.

Salih olan kimseler Cennet'te ebediyyen kalacakları gibi, ehl-i küfür de Cehennem'de ebediyyen kalacaklardır. Âsi mü'minler ise gereği kadar cezalarını gördükten sonra Cehennemden çıkacaklardır.

ŞEFÂAT

Şefâat günah işleyip hududu tecavüz eden kimsenin affedilmesi için Allah'a yalvarıp istirham etmektir. Şefâat, bir çok âyet ve hadislerle sabit olduğundan onu inkâr etmek küfürdür. Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

[illegible] aз åß

"Onun izni olmadıkça katında kim şefâat edebilir?" (Bakara: 255)

Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Her bir peygamber'in müstecap birer duası var. O duayı yapmıştır ben ise duamı saklamak istiyorum, ahirette ümmetime şefâat etmek için."

Resûlüllah'ın üç çeşit şefâatı vardır:

1- Dünyada iken şefâatı Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Eğer onlar, nefislerine zulmettikleri zaman sana gelseler de günahlarına Allah'dan mağrifet dileseler, Peygamber de kendileri için afv isteseydi; elbette Allah'ı tevbeleri ziyade kabul edici, çok esirgeyici bulacaklardı." (Nisa: 64)

Sahabeler herhangi bir günah işledikleri zaman Allah'ın Resûlüne gidip derlerdi ki: "Şunu, bunu yaptım. Benim için istiğfar buyur ey Allah'ın Resûlü."

2- Berzahda iken şefâat: İbni Mez'undan rivayet olunmuştur:

"Ümmetimin selâmını bana ileten Allah'ın seyyah melekleri vardır." Başka bir hadisde de şöyle buyuruyor:

"Hayatta olmam da, vefatım da sizin için hayırlıdır. Amelleriniz bana gösterilir. Hayırlı olan için Allah'a hamdeder, gördüğüm kötülük içinse istiğfar ederim."

3- Kıyamet günündeki şefâatı. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor: "Şefâatım büyük günah işliyenler içindir."

Peygamberler âsiler için şefâat edecekleri gibi, salih kimseler de şefâat edeceklerdir.

F - KADER'E İMAN

Kader'e İman, iman silsilesinin son halkası olduğundan her mü'minin kader'e iman etmesi lazımdır. Kâinatı ve kâinatta cereyan eden bütün hâdiseleri yaratan Allahu Azimüşşan'dır. Onun kudret ve iradesi dışında hiçbir hadise olamaz: Yaratılmış olan her şey ölçüsüz olmayıp bir "KADER" programına

dayanır. İmam Nevevî Kader'i şöyle tarif ediyor:

"- Olacak şeyleri, muayyen zaman ve mekânlarda vücud bulacağı vasıflar üzerine takdir etmesidir. Kaza ise, takdir edilen eşyayı, zaman, mekân ve vasıflar üzerine icad etmesidir. Binaenaleyh, kader, ilim sıfatının şubesi olduğu gibi kaza da, kudret sıfatının şubesidir."

Cenab-ı Hak'ın, insanların ne yapacaklarını bilip takdir etmesi, onların ihtiyarlarını selb etmez. Çünkü bir insan, bir şeyi yapmak isterse, ihtiyarını o işe sarfeder. Allah Teâlâ da onu dilerse halk eder. Yani o insan, ihtiyarını o işe verdiği için kâsib, Allah Teâlâ da onu halk ettiği için Halık olur. Bunun için, şu günahı işledim, ne yapayım, kader böyle imiş deyip, iş ve davranışında kendisini mecbur imiş gibi göstermek doğru değildir. İhtiyarını o işe sarf etmeseydi Allah da onu halk etmezdi.

İKİNCİ BÖLÜM - İ B A D E T VE ÖNCÜLERİ

TAHARET

Taharet, lugatta maddi "necaset gibi" ve manevi "ayıp gibi" şeylerden temizlenmektir. İstilahda ise, namaz ve tavaf gibi ibadetlere mani olan hades veya necisi izale etmektir.

Temizliğin vasıtaları dört olduğu gibi maksatları da dörtdür. Vasıtaları, su, toprak, istinca âleti ve dabağattır. Maksatları da; abdest, gusul, teyemmüm ve necaseti izale etmektir.

HADES ÜÇ ÇEŞİTTİR

1-Abdesti icabettiren hades-i asgar (küçük hades).

2-Guslü icabettiren hades-i mûtavassıt (orta hades).

3-Hayız ve nifastan hasıl olan hades-i ekber (En büyük hades).

Necaset de lûgatta, tiksindiren şey demektir. Şeriatta ise, namazın sıhhatına manî olan tiksindirici şeydir.

Hades ve necasetin izalesi ancak su ile olur. Su da yedi çeşittir:

1-Yağmur suyu,

2-Kar suyu,

3-Dolu suyu,

4-Pınar suyu,

5-Kuyu suyu,

6-Çay ve nehir suyu,

7-Deniz suyudur.

SU İKİ KISIMDIR

Su, şer'an iki kısımdır:

1- Mutlak sudur ki, yaratıldığı vasıf üzre olup herhangi bir şey ile karışmayandır.

2- Mukayyed sudur ki, buğday, mercimek gibi temiz bir şey içine karışıp renk, koku ve tadından birisini veya ikisini veya üçünü kayb etmiş olan sudur.

Mukayyed su, temiz olmakla beraber temizleyici değildir. Şayet suya böyle bir madde karışır, fakat vasıflarından biri değişmemiş ise, suyun hüviyeti değişmiş sayılmaz.

Mutlak su, yosun tutar veya bulunduğu yerde bulunan toprak veya kireç gibi bir madde ile veya dura dura, vasıflarından birini kayb ederse yine mutlak su sayılır ve temizleyicidir. Zira, ister istemez su, bu gibi şeylere maruzdur. Fakat za'feran veya ağaç suyu gibi suyun muhtaç olmadığı bir madde ile karışıp vasfı değişir ve mutlak su ismini kayb ederse, temizleyici vasfını da kayb eder.

SUYUN NEVİLERİ

Su, dört nevidir:

1- Hem temiz hem temizleyici olup kullanılması mekrûh olmayandır. Bu da, gök tarafından inen veya yer altından çıkan, rengi, tadı ve kokusu değişmeyen sudur.

2- Hem temiz hem temizleyici olup vücutta kullanılması mekrûh olan sudur. Bu, güneşte ısınmış olan sudur.

İmam Şafii (R.A.), Hz. Ömer (R.A.)'den rivayet etmiştir ki: Güneşli su ile yıkanmak mekrûhdur. İmam Şafii'nin beyan ettiği üzere, güneşde kızışmış suyu kullanmak alaca hastalığının peyda olmasına sebeb olur.

Güneşte ısıtılmış suyu kullanmak üç şartla mekruh olur:

a) Sıcak bir memlekette bulunması,

b) Altın ve gümüş, toprak ve cam gibi bir şeyden yapılmış bir kabdan maâda, madeni kabda bulunması,

c) Sıcak iken vücutta kullanılması.

Binaenaleyh, havası soğuk veya mutedil bir memlekette güneşe bırakılan veya topraktan yapılmış bir kabta güneşte ısıtılan, yahut vücuttan başka bir yerde kullanılan su, söz konusu olan mekruh sudan sayılmaz.

Çok sıcak ve çok soğuk su ile abdest almak ve gusül etmek mekruhdur. Ancak başkası bulunmazsa veya bulunur da onu getirinceye kadar vakit çıkacaksa, kullanmak mekruh değildir. Zarar vereceğine kanaat getiriyorsa haramdır.

3- Temizdir, fakat temizleyici değildir. Bu da üç nevidir:

a) Gül gibi temiz bir şey ile karışan temizleyici sudur. Karıştıktan sonra temizleyici vasfını kaybeder. Ne abdestde, ne gusülde ve ne de necaseti izale etmede kullanılması caiz değildir.

b) Kulleteyn'den az ve müstâ'mel olan sudur. Kulleteyn'in miktarı hacim bakımından; eni, boyu ve derinliği altmışar santimetre olan bir havuz, veya çapı 48, derinliği 96 santimetre olan bir küp veya bir silindirdir. Bu miktardan az olan su, az sayılır.

Müstamel olan su ise, abdestin veya gûslün farzında veya necasetin izalesinde kullanılmış olan sudur. Binaenaleyh, mazmaza, istinşak veya azaların ikinci ve üçüncü defasında, nafile olan gûsüllerde müstamel olan su, hem temiz hem de temizleyicidir. Müsta'mel olan su bir araya gelip Kulleteyn olursa hem temiz hem de temizleyici olur.

c) Bitki, ağaç, karpuz ve kavun gibi şeylerden akan sudur.

4- Müteneccis sudur ki; içine necaset düşen sudur. Bu da iki nev'idir:

a- Kulleteyn olup rengi veya tadı veyahutda kokusu necasetle değişen sudur.

b- Kulleteyn'den az olup içine necaset düşen sudur. Mezkûr vasıflarından birisi değişsin veya değişmesin farkı yoktur. Müteneccis olan su, ne abdest, ne gusül, ne de necaseti izale etmekte kullanılamaz. Yalnız onu ekin ve ağaçları sulamakta ve hayvanlara içirmekte beis yoktur.

Sinek, bit, pire, arı ve akrep gibi asaleten akıcı kan'ı olmayan hayvanlardan biri bir suya veya başka bir mayiye düşüp ölürse içine düştüğü şey müteneccis olmaz. Eğer başkası tarafından kasten içine atılırsa muteneccis olur.

Kulleteyne baliğ olan suya bir necaset düşer de vasfı bozulmazsa müteneccis değildir. Yoksa müteneccis olur. Yine adı geçen sinek ve benzeri şeyler ölü iken, az olan suya düşerse suyu murdar eder.

Bir adam Kulleteyn'den az bir suya veya herhangi bir mâyie düşüp ölürse, içine düştüğü şey murdar olmaz. Çünkü mutemede göre insan, mükerrem olduğundan hayatta olduğu gibi ölümünde de tâhirdir. Ancak vücudunda veya elbisesinde necaset bulunduğu takdirde durum değişir, yani necasetten dolayı o su veya mâyi murdar olur.

Kulleteyn'den az olan su, herhangi bir necasetle murdar olursa, temizlenebilmesi için evsafı normal bir hale dönmek şartiyle beraber kulleteyn olacak kadar kendisine su ilave edilmelidir. Kulleteynden fazla olur ve necaset ile evsafı değişmişse, ona su ilave etmek veya onu kulleteyn'den aşağı düşürmemek şartıyle azaltmakla evsafı normal hale gelirse temizlenir.

Müteneccis su ile dolu olan bir testi, kulleteyn'e daldırıldığında, şayet ağzı genişse, içerisindeki murdar suyun kulleteyn suyuna mülaki olmasıyla tahir olur. Fakat ağzı dar ise, mutemede göre içerisindeki su yine murdar kalır.

Kulleteyne baliğ olmayan suyun içinde, müteneccis olan bir şeyi yıkamak veya içinde abdest almak veya gusül etmek caiz değildir. Mutlaka suyu yıkanması istenen şeyin üzerine dökmek lazımdır. Yalnız abdest ve gusül için temiz bir el ile iğtiraf (avuç ile su almak) niyetiyle almak caizdir. Akan su, durgun su gibidir. Her dalgası kulleteyne bâliğ ise ve içine necaset düşer ve vasfı değişmezse, su hem temiz hem temizleyicidir. Vasfı değişir veya her dalgası kulleteyn'den az olursa vasfı değişsin değişmesin müteneccis olur. Her dalgası kulleteyne bâliğ olmayan akan suya bir necaset düşer ve düştüğü yerde kalırsa, necasetin bulunduğu yerin yukarısı temiz ve temizleyicidir. Aşağısı ise müteneccistir. Ancak bir yerde birikir ve kulleteyn olursa oradan itibaren yine temiz ve temizleyici olur. İmam-ı Şafiî'nin kadim kavline göre akan su, vasfı değişmedikçe, az da olsa müteneccis olmaz.

Kulleteyn miktarı olan suyun içine bir necaset düştüğü takdirde rengi, tadı veya kokusu değişirse müteneccis olur. Kendiliğinden veya ona su eklemek suretiyle vasfı düzelirse yine temizlik ve temizleyicilik vasfını kazanır. Fakat ilaçlamak suretiyle eski haline dönerse, ne temiz ve ne de temizleyici olur.

Ayrı ayrı kablarda bulunan temiz su ile müteneccis su, biribirinden seçilmezlerse birisini kullanabilmek için ictihad etmek lazımdır. Yani zannı

galibe göre temizi bulabilmek için araştırma yapılacak, elde edilen kanaata göre amel edilecektir.

Köle, kadın, fâsık, deli ve çocuk gibi rivayeti makbul olmayan bir kimse bir suyun veya bir mayiin müteneccis olduğunu haber verir ve sebebini beyan ederse, kendisine güvenip sözünü kabul etmek lâzımdır.

KUYU BAHSİ

Kuyu suyu kulleteyn'den az olup, içine necaset düşerse müteneccis olur. Ancak "ma'fu anhü" (bağışlanmış) olan necaset kendi kendisine veya rüzgâr vasıtasıyla içine düşerse zarar vermez.

Kuyu suyu kulleteyn ve daha fazla olup içine bir necaset düşerse müteneccis olmaz. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Su Hecer (bir köyün adı) tuluklarına göre iki tuluk olursa hiçbir şey onu pis edemez."

Yalnız suyun üç vasfından (rengi, tadı, kokusu) birisi değişirse müteneccis olur.

Fare ve kuş gibi tüylü bir hayvan sarnıç veya kuyuya düşer ve tüyü dökülür de suyun vasıflarından hiç biri değişmezse, su temiz sayılır. Ancak kullanılması mümkün değildir. Çünkü ondan çekilen her kovada tüy bulunabilir. Bunun için, sarnıç olursa bütün suyu, kaynak kuyu olursa içinde bulunan su miktarını çekmek gerekir.

Bir sarnıca fare düşer ve tüyleri dökülürse temizlenmesi için şöyle bir çare vardır: Yanındaki sarnıcın ağzına bir kilim veya bez gerilir ve içine fare düşmüş olan kuyunun suyu o kilim veya bezden geçilir. Böylece tüyler kilim veya beze takılır ve ikinci sarnıca toplanan su temizlenmiş olur.

Suyu az olan bir kuyu müteneccis olursa, bütün suyu çekilse de temizlenemez. Çünkü dibi de müteneccistir. Temizlenebilmesi için suyun, kulleteyn olacak kadar çoğaltılması gerekir.

HELÂ VE İSTİNCA

Helâ, med ile, lügatte manâsı boş olan yere denir. Örfte ise, önce abdest bozma yeri manâsında, daha sonra, bu iş için tahsis edilmiş olan bina manâsında kullanılmıştır.

Def'i hacetin vacip, sünnet, mekruh ve haramları vardır.

HELÂNIN VACİPLERİ

Vacibi: İdrar ve dışkıdan istibra etmek. Yani idrar ve dışkıdan temizlenmek için çalışmaktır. Temizlenmek için yürümek, hareket etmek ve öksürmek gibi bir şey gerikiyorsa onu yapmak gerekir. Kamışında idrar bulunup az sonra akıntı olacağını zan ettiği halde abdest alırsa, abdesti sahih değildir. Avam tabaka bunu bilmez ve istibra yapmadan taharetini yıkar ve abdest alır. Halbuki istibra yapmadan abdest almak caiz değildir.

HELÂNIN SÜNNETLERİ

1- Çölde, kırda olursa, halktan uzak bir yere gitmek.

2- Başında ve ayağında bir şey bulundurmak. Yani helaya girerken başı açık ve ayağı çıplak olmayacaktır.

3- Camiye girerken yapılanın tersini yapmak, yani önce sol, sonra sağ ayağını atmak.

4- Helaya ilk ayağını attığında şöyle demek:

[illegible]

"Allah'ın adıyla, Allah'ım: Ben, erkek ve dişi şeytanlardan sana sığınırım."

5- Çıkarken, üç defa;

[illegible]

"Bağışlamanı dilerim." dedikten sonra,

[illegible]

"Eza vereni benden giderip bana afiyet veren Allah'a hamd olsun." demek.

6- Oturuncaya kadar avretini açmamak.

7- Ağırlığını, sol ayağın üzerine vermek.

8- Çukur olmazsa yumuşak bir yer aramak.

9- Zaruret olmazsa konuşmamak.

10- Önden ve arkadan çıkan şeylere, tenasül âletine ve göğe bakmamak.

11- Eliyle hiçbir şey ile oynamamak.

HELÂNIN MEKRUHLARI

1- İçinde Allah ve onun Resûlünün ismi yazılı bulunan her hangi bir şeyi üzerinde bulundurmak. Ezreî diyor ki: "Kur'an-ı Kerim, Hadis ve dinî kitapları helâya götürmek haramdır. Allah'ın Resûlü helaya girdiği zaman üzerinde [illegible] ibaresi yazılı bulunan yüzüğünü parmağından çıkarırdı.

2- Yolun üzerinde, halkın oturduğu yerde, çay ve nehrin kenarında derede, ve

ağaçların altında def'-i hâcet yapmak.

3- Bina içinde kıbleye doğru yüz veya sırt çevirmek. Çölde Beytü'l Makdis'e doğru çevirmek, Güneşe ve Aya doğru oturmak.

4- Dil ile Allah'ı zikr etmek (Kalben yapmak ise sünnettir.)

5- Müezzinin dediğini demek.

6- Selâm almak.

7- Delikte, durgun suda, rüzgâr cihetinde ve mezarlıkta idrar yapmak.

8- Helâ müstesna, def'i hacet yaptığı yerde istinca etmek.

9- Çok oturup fazla kalmak.

10- Ayakta idrar yapmaktır.

HELÂNIN HARAMLARI

1- Kırda, çölde, otuz santim yüksekliğinde duvar gibi bir şeyin yanında oturmadan kıbleye doğru yüz çevirmek veya sırtını dönmek.

2- Camide def'i hâcet yapmak.

3- Kabr'in üzerine oturup def'i hâcet yapmaktır. Rüzgâr kıblenin hem sağından hem solundan eserse, kıbleden başka bir ahirete yüzünü çevirdiği taktirde, idrarın kendisine sıçra-yacağını bilirse zarurete binaen yüzünü kıbleye çevirebilir.

4- Suyun içinde defi hâcet yapmak, yalnız deniz, Nil ve Dicle gibi çok olursa beis yoktur.

İSTİNCA

İstinca, lugatta, kestim mânasını ifade eden [illegible] kelimesinden gelmedir. İstilahta ise ön veya arkadan çıkan bulaşıcı pislikleri su, taş ve benzeri şeylerle temizlemektir.

İstinca, müstakil bir taharet'tir. Abdestten evvel olması şart değildir. Ondan sonra da istinca yapılabilir. Yalnız o zaman elin içi kubül veya dübüre dokunmaması için eline bir naylon veya bir bez geçirip istinca etmelidir. Şayet ishale tutulduğundan necaset ilyeleri tecavüz ederse o zaman mutlaka su ile istinca etmelidir. Fakat teyemmümde istincanın daha önce olması gerekir. Aksi taktirde alınan teyemmüm sahih değildir.

İstincada su esas ise de, taş ve benzeri ile istinca yapmak da caizdir. Fakat necasetin hem aynını hem eserini izale etmek için önce taş, sonra suyu kullanmak daha iyidir.

Taş ve onun hükmünde olan şeylerle istinca yapabilmek için dokuz şart vardır:

1- Necaset yerinin kurumamış olması.

2- Necasetin, bulunduğu yeri değiştirip başka bir mahalle bulaşmaması,

3- Necasetin, ilyeler (dübürün etrafı) ile haşefeyi (sünnet yerini) aşmaması. Meselâ, istinca etmeden kalkar ve ilyeleri birbirine gelmek sûretiyle necaset ilyeleri tecavüz ederse o zaman mutlaka su ile istinca etmek lâzımdır.

4- Başka bir necasetin istinca mahalline değmemesi,

5- Üç taş veya bir taşın üç tarafiyle istinca etmesi. Şayet üç taş ile temizlenmezse fazlasını kullanmak lâzım gelir,

6- Temiz olması. Binaenaleyh tezek ve müteneccis taş ile istinca etmek caiz değildir.

7- Kurutucu olması. Binaenaleyh, gül suyu ve sirke gibi mayilerle istinca etmek caiz değildir.

8- Necaseti kaldırıcı olması. Binaenaleyh, cam gibi kaygan şeylerle istinca etmek caiz değildir,

9- Muhterem olmaması. Öyle ise ekmek, kemik, ve üzerinde ayet hadis ve fıkıh gibi muhterem bir ilim yazılı olan kâğıt ile istinca etmek yeterli olmadığı gibi haramdır. Yalnız ceviz ve badem gibi kabuklu bir şey ile istinca etmek kafi ise de mekruhtur. İçi çıkarılır ve kabukla istinca edilse hiçbir sakınca yoktur.

Bir kimse gördüğü bir taşın daha önce istincada kullanılıp kullanılmadığı hususunda şüphede kalırsa, onu kullanmasında bir mahzur yoktur. Çünkü onda asıl olan, tahir olmasıdır. Kurumuş ağaç yaprağı, necaset kaldırmaya elverişli ise istincada kullanılabilir. Bir kimse bir bez ile istinca ederse caiz olup sakıncası yoktur.

Sol el ile istinca etmek ve önden başlamak ve istincadan sonra elini toprağa sürtmek ve sabunlamak sünnettir. İdrardan da iyice kurulanmak lazımdır. Kurulanmak için ayakta gezmek veya öksürmek iyidir.

Bir kimse idrar yaptıktan sonra idrarın kesilmesi hayli zaman alıp namazın vaktinden çıkmasına sebeb olursa sahibül-özür sayılır. Hemen abdestini alır ve namazını kılar.

TEMİZLEME VASITALARI

Temizleme vasıtaları dörttür:

1- Su,

2- Toprak,

3- Taş,

4- Dabağattır.

Yaratılış itibariyle vasfı ne olursa olsun, gök tarafından inen veya yer yüzünde akan veya yerin altından çıkan su, hem temiz, hem temizleyicidir.

Hanefi mezhebinde temizlik yolları onbire kadar çıkar.

1- Su,

2- Kaynatmak,

3- Ateş'e sokmak,

4- Silmek,

5- Kazımak ve ovalamak,

6- Kurumak,

7- Suyun akması,

8- Bir halden başka bir hale dönmesi,

9- Bazı tasarruflarda bulunmak,

10- Boğazlama ve Dabağat,

11- İstincâ'dır.

ABDEST

Abdestin şart, farz sünnet ve mekrûhları vardır.

ABDESTİN ŞARTLARI

Abdest'in şartları Muğnil-Muhtaçda zikredildiği gibi ondörttür:

1- Müslüman olmak,

2- İyi ile kötüyü birbirinden ayıracak kadar mümeyyiz olmak,

3-Mutlak su ile abdest almak,

4- Mutlak su ile abdest aldığını bilmek,

5- Suyun vücudun üzerinden akmasına mani olacak her hangi bir şey bulunmamak,

6- Suyun uzvun üzerinden akması,

7- Hayız ve nifas gibi abdeste münafi olan bir durumun bulunmaması,

8- Abdest niyetinin, sonuna kadar devam etmesi,

9- Nasıl abdest alacağını bilmek,

10- Önce uzvun üzerinde bulunan necaseti gidermek,

11- Yıkanması gereken uzuv ile beraber, ona bitişik uzvun bir kısmını yıkamak,

12- Abdestsiz olduğunu bilmek. Binaenaleyh abdestli olup olmadığından şüphe eden kimse, abdest alıpda, sonra kesin olarak abdestsiz olduğu belli olsa, abdesti sahih değildir.

13- Yıkanan uzuv ile beraber, uzuv olmasında şüphe olanı da yıkamak, meselâ;

birisinin yan yana iki eli veya iki yüzü veya iki ayağı bulunsa, hangisi esas el veya yüz veya ayak olduğu kesin olarak bilinmezse her ikisini de yıkaması gerekir.

14- Sahibül-özür olan kimse için, namaz vaktinin girmesi.

ABDESTİN FARZLARI

Abdest'in farzları altıdır:

1- Niyet. (Hanefi mezhebine göre gusül ile abdestte niyet farz değildir.)

Niyet, her hangi bir şeyi yapmaya azm etmektir. Bu da kalb ile olur. Kalb ile beraber dil ile de söylemek sünnettir. Yalnız dil ile söylemek kâfi gelmez. Abdest'in niyeti;

"Küçük hades'in hükmünü kaldırmaya niyet ettim." Veyahut "Farz olan abdest'i eda etmeye niyet ettim." diye getirilir veyahut namaz ve tavaf gibi abdeste muhtaç olan her hangi bir şeyin mübah kılınması için niyet getirilecektir. Ancak idrarını tutamayan veya müstehaze (her zaman kanı akan kadın) olan kimse: "Namazı mübah kılmaya niyet ettim" demesi lâzımdır. "Küçük hades'in hükmünü kaldırmaya niyet ettim" dese, caiz değildir: Çünkü akıntı devam ettiği için hades bâkîdir, gitmiyor. Bir kimse abdest niyetini getirmekle beraber serinlemeyi de kast ederse sahih kavle göre caizdir.

Niyetin sahih olabilmesi için, altı şart vardır:

a) Müslüman olmak,

b) Akıllı olmak, Deli ve sarhoş olan kimsenin niyeti caiz değildir. Binaenaleyh abdest aldıktan sonra deliren kimsenin abdesti gider.

c) Abdest niyetinin yerine, başka bir niyet getirirse, meselâ; temizlik için azalarını yıkayacağını kast ederse abdesti sahih olmaz.

d) Kalb ile olması. Yalnız ağzıyle niyet getirirse sahih olmaz.

e) Niyetin abdestin sonuna kadar devam etmesi.

f) Yüzü yıkamaya başladığı anda niyeti getirmesi. (Ondan evvel veya sonra olursa abdest sahih değildir.)

Niyeti azalara dağıtırsa, meselâ; yüzünü yıkarken "yüzümün küçük hadesinin hükmünü kaldırmaya niyet ettim," ellerini yıkarken, "ellerimin küçük hadeslerinin hükmünü kaldırmaya niyet ettim," diye abdestin sonuna kadar her uzuv için ayrı ayrı niyet getirirse caizdir.

Kendisi için abdest almak sünnet olan (camiye girmek gibi) bir şey için, abdest niyeti getirilirse abdest sahih olmakla beraber onunla namaz kılınmaz.

2- Yüzü yıkamak,

Yüz, uzunlamasına normal olarak saçın bittiği yerden, iki çene kemiğinin altına kadardır. Enlemesine de iki kulağın arasıdır. Binaenaleyh, bıyık, kaş, kirpik, alt dudağın altındaki kılların ne kadar kalın da olsalar, hem içini hem dışını yıkamak lazımdır. Sakalın hafifi de öyledir. Fakat sakal gür olursa yalnız görünen kısmı yıkamak kâfidir. Gür sakal, bakıldığında kılların dibi

görünmeyen, hafif sakal ise kılların dibi görünenidir. Gözünün içini yıkamak sünnet değildir. Ancak içinde necaset varsa onu yıkamak gerekir. Göz pınarı yüzden sayıldığı için onu yıkamak da farzdır.

3- Elleri dirseklerle beraber yıkamak,

Ebû Hureyre (R.A.) diyor ki: "Allah'ın Resûlü, abdest alıp yüzünü yıkadı ve tamamladı. Sonra sağ elini pazusunun bir kısmı ile beraber yıkadı. Sonra sol elini pazusunun bir kısmı ile beraber yıkadı."

El ve ayaktaki delik, çatlak ve tırnakların altını yıkamak icabeder. Şayet tırnağın altında suyun akmasına engel olacak kir gibi bir şey varsa, önce onu izale etmek gerekir. Yoksa ne abdest sahih sayılır, ne de gusül tam olur. Yüzün veya elin derisi soyulup ters dönerek yapışırsa altını yıkamak gerekmez.

Şayet elinin bir kısmı kesilmiş ise, kalanını yıkamak icab eder. Dirseğinden kesilmiş ise, pazunun başını yıkamak gerekir. Kadi Beydavî gibi güvenilir tefsirciler ayet-i Celilenin tefsirinde, ayetteki "İLÂ", "MEA" mânasını ifade eder diye izah ediyorlar.

4- Yüzün hududu haricinde az da olsa başın herhangi bir cüz'ünü mesh etmek veya yıkamak. (Hanefi mezhebinde başın dörtte birini mesh etmek icab eder.) Bütün başını mesh etmezse dörtte birini mesh etmek efdaldır. Başın üzerindeki örtü üzerine, suyu damlatmakla başa rutubet değse kâfidir. Bir kimse baş örtüsü üzerine su döker veya damlatır ve rutubet saça değerse mesih yerine geçer.

5- Aşık kemikleriyle beraber, iki ayağı yıkamak. Abdest âyetinde yer alan [illegible] kelimesi, kıraât-ı seb'ada hem mansub hem mecrur olarak okunmuştur. Mansub olursa [illegible] kelimesi üzerine mâtuf olup, yüzün yıkanmasını icab ettirdiği gibi, ayakların da yıkanması icab ettiriyor. Mecrur olursa yine Ehli Sünnet ve cemâat ülemasına göre

[illegible]

kelimesi üzerine matufdur. Fakat mecrur olan

[illegible]

kelimesine komşu olduğundan, cerr'i civar "komşuluk" ile mecrur olmuştur. Caferiye göre;

[illegible]

üzerine cerri asli ile mecrur olduğundan başın meshi lazım gediği gibi ayakların da meshi lazım gelir.

Parmakların arasını ve et ile yapışık olmayan tırnak altını yıkamak ve kirleri izale etmek de gerekir. El ve ayak çatlaklarının içinde suyun nüfuzunu engelleyecek olan merhem ve hamur gibi bir şey bulunsa, izale edilmesi

lâzımdır. Ayaklarını yıkamadan önce, her hangi bir uzvu yıkayıp yıkamadığından şüphe ederse, onu ve sonraki azalarını yeniden yıkaması gerekir. Ayaklarını yıkadıktan sonra, şüphe ederse bir şey icabetmez. Yıkanması farz olan azaları yıkarken onlara bitişik olanın bir kısmını da yıkamak gerekir ki kesin olarak farz olan yerine gelmiş olsun. Abdest azalarından bir iğne ucu kadar kuru bir yer kalırsa abdest sahih sayılmaz.

6- Tertibe riayet etmek, yani ilk önce niyet ile yüzü yıkamak, sonra elleri dirsekleriyle beraber yıkamak, sonra başı meshetmek, sonra aşık kemikleriyle beraber ayakları yıkamak.

Mezhebi Hanefi olan kimse, niyet getirmeden bir su ile abdest alacak olursa, Şafii mezhebinde niyet farz olduğundan böyle bir abdest sahih olmadığı için o su müsta'mel sayılmaz; Şafii olan kimse aynı su ile tekrar abdest alabilir.

Bir kimse öğle vakti için abdest alıp namaz kılar, sonra ikindi için vaki olan hadesten dolayı yine abdest alıp namaz kılar; bilahare aldığı iki abdestten birisinde başını meshetmediğine kanaat getirir ama hangisinde olduğunu bilmezse, yeniden başını meshedip ayaklarını yıkamalı ve her iki namazı iade etmelidir.

Abdest alan kimsenin tırnağı altında bulunan kir, az olup altına suyun girmesine bir mani teşkil etmediği takdirde alınan abdest sahihtir. Yoksa altına suyun girmesine mani olacak kadar çoksa, mutemede göre abdest sahih değildir. İmam-ı Gazalî "İhtiyaü'l-Ulûm" adlı kitabında kaydettiğine göre tırnakların uzadıklarında kesilmeleri gerekli olmakla beraber, kirden dolayı altlarına su nüfuz edemezse de abdest ve gusül sahihtir. Fakat suyun nüfuzuna mani olacak mum, hamur ve kına gibi şeyler, azaların üzerinde bulunsa, alınan abdest kesinlikle sahih değildir. Kınanın aza üzerinde bulunan izi, abdest veya gusüle mani teşkil etmez. Oje'nin izi değil, kendisi bizzat kalın tabaka teşkil ettiği için tırnak onunla boyansa abdest ve gusülde onu izale etmek gerekir.

Abdest alan kimse elini yıkarken veya ağız ve burnuna su verirken niyet getirip yüzünü yıkadığında bu niyeti ihmal ederse, mutemede göre abdest sahih sayılmaz. Yalnız Ebu Hafs b. Vekil'e göre bu niyet kafi olup abdest sahihtir.

Biri müteneccis olan iki kab üzerinde temizini bulmak için hiçbir ictihad yapmadan birisiyle abdest alınırsa, gerçekten kullanılan su tahir de olsa abdest sahih değildir.

Tertibe riayet etmeden abdest alan kimsenin abdesti sahih değildir. Hanefi mezhebinde tertibe riayet etmek sünnettir. Yalnız, abdest niyetini getirip suya bir defa dalıp çıkan kimsenin abdesti sahihdir.

Bir kimse abdest alıp namaz kılar, sonra abdest alıp namaz kıldığını unuttuğundan tekrar abdest alır, namaz kılar, sonra ilk abdest ve namazını hatırlar da, fakat aldığı abdestlerden birisinde bir uzvu yıkamadığını ve kıldığı namazlardan birisinde bir secde yapmadığını tezekkür ederse, abdesti tamam sayılır. Fakat üçüncü sefer namaz kılması gerekir. Çünkü unutulan uzvun ilk abdestte, unutulan secdenin de ikinci namazda olması mümkündür.

Abdest alıp ayaklarını sonraya bırakan bilahare bir kulleteyne giren kimse, o anda şayet abdest niyetini hatırlarsa abdesti tamamdır. Fakat abdest niyetini

hatırlamazsa, tekrar ayakların yıkanması hususunda ihtilaf vardır. Mutemede göre icabetmez.

Ön veya arka tarafından devamlı surette akıntı veya yel devam eden kimse özür sahibidir.

ÖZÜRLÜNÜN NAMAZI EDA ETMESİNİN ŞARTLARI

1- Abdestten önce istinca etmek.

2- Akıntının veya yelin çıktığı yerin üzerine pamuk gibi bir şey koyup bağlamak.

3- İstinca ile bağlanmanın ve bağlamak ile abdestin arasına ara vermemek.

4- Abdest alırken ara vermeden abdest almak.

5- Abdestin akabinde namaz kılmak. Yani abdest aldıktan sonra namaza durmaktır. Namaz ile ilgisi olmayan başka bir şeyle meşgul olmamak lazımdır. Böyle bir kimse vakit girdikten sonra abdest alır, camiye gider ve camide cemâatı beklerse bir zarar gelmez.

6- Vaktin duhulundan sonra istinca ve abdest almaktır.

Özür sahibi, bir abdest ile dilediği kadar nafile namazı ile bir farz namazını kılabilir, fakat iki farz kılamaz.

Özür sahibi abdest almak için niyet getirirken:

"Farz namazın mübah kılınmasına niyet ettim" demelidir.

"Küçük hadesin kaldırılmasına niyet ettim" dese caiz değildir. Çünkü akıntı devam ettiği için hades kaldırılmaz.

Bir kimse yüzünü yıkadıktan sonra avucunu musluk altına tutup iğtiraf (su alma) niyetini getirmeden su alırsa, avucunun abdesti alındığından, avucun içindeki su ile kol ve dirsekleri yıkayamaz. Çünkü her elin içindeki su, diğer elin kol ve dirseğine nisbetle müstamel sayılır.

Bir kimsenin parmağı veya eli kesilir, altından veya başka bir madenden sunî bir parmak veya el yapılırsa abdest ve gusülde onu çıkarmak zor olmadığı takdirde çıkarılarak yerini yıkamak icab eder. Yoksa eğer et ve deri içine yerleştiğinden onu çıkarmak zor olursa, yerleştiği yeri yıkamak icab etmediği gibi sunî parmak ve eli yıkamak da icab etmez.

Bir kimse eli kesik veya felçli olduğundan abdest alamazsa, parası olduğu takdirde de birisine ücret vermek suretiyle abdestini aldırmaya mecburdur. İmkanı olmazsa teyemmüm edip namazını kılar. Şayet onu da yapmazasa vaktin hurmeti için abdestsiz ve teyemmümsüz namazını kılar. Bilahare gücü yettiğinde iade edecektir. (Envar haşiyesi Hacı İbrahim c.1. sah.23).

Abdestli olduğu halde abdestini tazelemek isteyen kimse; "Farz olan abdesti eda etmeye niyet ettim" şeklinde niyet getirmeyip "Abdest tazelemeyi niyet ettim" demelidir.

Abdesti olmayan bir kimsenin Kur'an-ı Kerim'den bir ayet ve daha fazlasını taşıması caiz değildir. Yalnız naylon veya mumlanmış bir bez içinde

taşımasında beis yoktur.

ABDESTİN SÜNNETLERİ

1- Misvâk kullanmak. Misvâk, şer'an dişleri temizlemek için ağaç ve benzeri şeylerden yapılan temizlik âletidir.

Hicaz bölgesinde bulunan "Erâk" isimli ağaçtan olması şart değildir. Ancak "erâk" ağacının faydalı maddeleri ihtiva ettiği ve Allah'ın Resûlü, bahusus onu kullandığından, onu kullanmak daha efdaldir. Binaenaleyh diş fırçası da şeriatta misvâk sayılır. Sünnet-i seniyye'yi icra etmek gayesiyle, diş fırçası ile ağzını fırçalayan kimse, sevaba nail olur.

Ağzını misvaklamak isteyen bir kimse misvâk'ı sağ eli ile tutup, "bismillah" der, ağzın sağ yanını, sonra sol yanını misvaklar. Misvâk'ı ağza koymadan önce yıkamak sünnet olduğu gibi, misvâk'ı her zaman kullanmak da sünnettir. Yalnız oruçlu olan kimsenin zevaldan sonra kullanması mekrûhdur.

Bir kimse namaz kılmak, abdest almak, Kur'an-ı Kerim okumak ister veya uykudan kalkar veya ağzının kokusu değişirse onun için misvâk kullanmak Sünnet-i Müekkededir.

Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmaktadır: Ümmetime sıkıntı verme korkusu olmasaydı, her namaz için misvâkı kullanmaları için onlara emir verecektim.

Sahiheynde varid olmuştur ki: Peygamber efendimiz (S.A.V.) uykudan kalktığı zaman ağzını misvâklardı. Ulema, misvâk kullandığında şu duanın okunmasını müstahab görmüştür:

"Allah'ım, dişlerimi onunla beyaz et. Dişlerimin etini kuvvetlendir. Küçük dilimi sabit kıl ve onu benim için bereketli kıl, ey Erhamerrahimin."

İmam Nevevi "Bu dua, her ne kadar hadisce sabit olmamış ise de güzel bir duadır." diyor.

Misvâkı ağzına bir defa koyup kullanan kimse, bir daha ağzına koymak istediğinde onu önce yıkamalı, sonra ağzını misvaklamalıdır. Birçok kimse misvâk sünnetine büyük itina gösterdiği halde yıkama sünnetini ihmal etmektedir.

2- Abdeste besmele ile başlamak.

Şayet başında onu unutursa, abdest esnasında: "Bismillahi evvelehû ve ahirehu" demek sûretiyle telafi edilir. Besmelenin en azı, [illegible] tamamı da [illegible] dir. Ondan sonra :

[illegible]

"İslâm ve onun nimeti için Allah'a hamd olsun. Suyu temizleyici kılan Allah'a

hamd olsun." denir.

İmam Gazali Bidayetül-Hidaye isimli kitapda şunu da ilâve etmiştir:

"Şeytanların vesveselerinden sana sığınırım. Benim yanımda bulunmayanlarından da sana sığınırım, ey rab-bim!"

Besmeleyi, ehemmiyeti haiz her şeyin başında söylemek sünnettir. Haram ve mekruh olan bir fiilin başında veya esnasında söylemek câiz değildir. El-Mühibbi Taberi bazı Ulemadan naklettiğine göre, besmeleden önce istiaze etmek matlubdur.

3- Elleri, temiz olsalar ve ibrik ile abdest alınsa da bileklere kadar yıkamak. Ellerin temiz olup olmadığı bilinmezse yıkamadan evvel her hangi bir kaba sokması mekrûhtur. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

"Sizden biriniz uykudan uyanırsa, elini üç sefer yıkamadıkça her hangi bir kaba sokmasın."

Kişi ellerinin temiz olmadığını biliyorsa herhangi bir kaba sokması haramdır.

4- Ağzına ve burununa su vermek. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Sizden biriniz abdest suyunu alıp yaklaştırır, sonra ağzına ve burnuna su verir ve burnunun içindekini temizlerse, mutlaka ağız ve burnu ile işlenen günah bu su ile beraber akar, gider."

Mazmaza ile istinşakı birlikte yapmak, yani suyu hem ağzına hem burnuna defaten vermek ayrı ayrı vermekten daha hayırlıdır. Hanefi mezhebinde ayrı ayrı vermek daha iyidir.

Mazmaza ile istinşâkda mubalağa yapmak sünnettir. Yani mazmazada, suyu boğaza, istinşakda da burnun katı yerine kadar yetiştirmek sünnettir.

Ağzına su verirken; "Allah'ım, zikir ve şükrün ve ibadetin iyisini eda etmek için bana yardım et."

Burnuna su verirken: "Allah'ım, Cennet kokusunu bana ver." dualarını okumak güzeldir.

5- Yıkanması farz veya sünnet olan azaları, üçer kere yıkamak, baş ve kulak gibi meshi farz veya sünnet olan azaları da üçer kere mesh etmek, ibtidasında besmele ve sonunda Kelime-i şehadet ile, meşhur dua gibi söylenmesi sünnet olan sözü üçer kere söylemek sünnettir. Ancak o anda veya ilerde kendisi veya arkadaşları veya masum bir hayvanın suya muhtaç olduğunu ve olacağını bilirse veya zaman dar olup "üçer kere yapmak" ile meşgul olduğu takdirde vakit çıkacaksa üçe tamamlamak sünnet değildir. Üç kereden fazla yapmak veya söylemek mekrûhdur. Ancak serinlemek için elini yüzünü ve ayağını fazla yıkamakta bir beis yoktur.

Bir kimse azalarını sırasıyla bir defa yıkayarak abdest alır ve sonra ikinci ve üçüncü defa baştan alıp aynı şekilde yıkarsa, üçleme sünneti yerine gelmiş sayılmaz.

Bir kimse Farz olsun, sünnet olsun her hangi bir şeyin sayısında şüphe

ederse azını kabul eder. Meselâ, yüzünü iki kere mi üç kere mi yıkadığında şüphe ederse, iki kere olarak kabul eder ve üçüncü defa da yıkar.

6- Bütün başı mesh etmek. Başın en iyi mesh şekli şöyledir: İki elin baş parmakları ıslatılarak şakaklar üzerine konulur, iki şehadet parmağının uçları birbirine değdirilerek başın ön tarafı arkaya doğru mesh edilir. Götürülüp getirilir. Bu, bir defadır. Üç defa böyle tamamlanır. Şayet sarık veya baş örtüsü her hangi bir sebebden dolayı kaldırılmak istenmiyorsa, farz olan mesh yapıldıktan sonra, sargı veya örtü mesh edilmek suretiyle telâfi edilir.

7- Kulakların hem içlerini hem dışlarını yeni bir su ile meshetmek. Ensenin meshine dair hiçbir şey varid olmamıştır. İmam Nevevî "boynu meshetmek bid'attır, meshi hakkında varid olan hadiseler mevzû olup esasları yoktur" diyor.

8- Sık olan sakalı, parmaklarla altdan hilâllemek. Tirmizi rivayet etmiştir, "Peygamber (S.A.V.) sakallarını hilâllerdi."

9- El ve ayakların parmaklarını hilâllemek. Ellerin, parmaklarını birbirine geçirmekle olur. Ayakların parmaklarını hilâllemek ise, sol elin küçük parmağıyla, sağ ayağın küçük parmağından başlanarak sol ayağın küçük parmağına kadar devam eder.

10- Önce sağ el ve ayağı, sonra solu yıkamak. Peygamber (S.A.V.) bütün işlerinde sağı tercih edip severdi. Yalnız değersiz ve mümtehen olan şeylerde solu tercih ederdi. Şayet sol sağdan evvel yıkanırsa abdest sahihtir.

11- Yüz, el ve ayakların hududunu aşarak yıkamak. Yani yüzden yıkanması gereken tarafları yıkamakla beraber, başdan ve boyundan, ona yakın yerleri ve elden dirseğin, ayaktan da aşık kemiklerinin yukarısını yıkamaktır. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

"Benim ümmetim, kıyamet günü abdestin izinden yüz, el ve ayaklarının beyazlığı ile haşredilecektir. Beyazlığını uzatmaya gücü yeten kimse yapsın."

12- Azaları birbiri ardınca hava ve abdest alanın mizacı normal olduğu takdirde kurumadan evvel yıkamak. Yalnız, vakit dar olursa vacibdir.

13- Mazeret olmadan abdest almak için başkasından yardım istememek ve yardımı kabul etmemektir. Çünkü başkasından yardım istemek kulluğa münafidir. Azalarını yıkatmak ise mekrûhdur. Yalnız, su istemekte beis yoktur. Hastalık gibi bir mazeret olursa, yardımı kabul etmek veya istemek de caizdir. Hatta yardım olmadığı takdirde, abdest alamıyacaksa, yardımı kabul etmek vacib olur.

14- Abdest aldıktan sonra ellerini silkelememek. Çünkü ibadetten uzak kalmak manasını ifade eder. Yalnız İmam Nevevî, Ziyadetül Ravza, El-Mecmû ve Nüketül-Tenbih adlı kitaplarda, mübah olduğunu kabul etmiştir.

15- Kurulanmamak. Çünkü abdest almak bir ibadet olduğundan, eserini bırakmak daha efdâldir. Peygamber (S.A.V.) cenâbetten yıkandıktan sonra Ümmülmü'minin "Meymûne" (R.A.) kurulanmak için kendisine bir havlu getirdi. Fakat Allah'ın Resûlü onu çevirdi. Ancak, hava soğuk olursa veyahut abdest aldıktan sonra teyemmüm alacaksa, kurulanmakta beis yoktur.

16- Abdest almak isteyen kimse, ibrik gibi bir şeyle abdest alacaksa sol tarafına, yok eğer geniş bir kabdan eliyle su almak sûretiyle abdest alacaksa,

sağ tarafına koymak.

17- Yüzünden evvelki abdest sünnetlerine kalb ile niyet etmek,

18- Kıbleye karşı oturup abdest almak,

19- Abdest azalarını, yıkarken ovalamak. Bahusus kış mevsiminde topuklara çok dikkat etmek lazımdır.

20- Yüzünü yıkarken en üstten başlamak,

21- Suda iktisat edip israf yapmamak,

22- Abdest esnasında dünyevi bir söz söylememek,

23- Suyu yüzüne çarpmamak,

24- Ellerini yıkarken yüzüğünü oynatmak. Ancak oynatılmadığı takdirde altına su girmeyeceğini bilirse, o zaman oynatmak veya çıkarmak lazımdır.

25- Abdest aldıktan sonra yüzünü kıbleye doğru çevirip şu duayı okumak:

[illegible]

26- İki rek'at abdest namazını kılmak,

Abdestten sonra Kadir suresini okumak sünnet değildir. Ancak Selefin bazısı onu okumuştur.()

Her zaman abdestli olmak sünnettir. Bilhassa Kur'an-ı Kerim ile Hadis-Şerif okumak ve dinlemek, Hadis rivayet etmek, tefsir kitabı taşımak, ezan okumak, camide oturmak, Arafe'de vakfede bulunmak ve Peygamberi ziyaret etmek gibi hallerde abdestli olmak sünnet-i müekkededir. Bir kimsenin sünnet dahi olsa bir namaz kılmış ise abdestini tazelemesi sünnettir.

Abdesti olmayan kimse için namaz kılmak, Tavaf etmek ve Kur'an-ı Kerim'i taşımak ve ellemek haramdır. Fakat eşya ile beraber abdestsiz taşımakta beis yoktur.

ABDESTİN MEKRUHLARI

Abdestin mekruhları, abdestin sünnetlerini terk etmektir.

MEST ÜZERİNE MESH ETMEK

Mest üzerihe meshetmek, Hadis ile sâbit olmuştur. İbnûl-Münzir, Hasan El-Basrî'den rivayet eder. Demiş ki: "Yetmiş sahabe, Allah'ın Resûlü'nün mestin üzerine mesh ettiğini bana nakl etmiştir."

Bazı müfessirler, abdest âyetinde cerr ile okunan, mest üzerine mesh içindir demişlerdir.

Her ne kadar Allah'ın Resûlü, mest üzerine mesh etmiş ise de ruhsat meshi olduğundan ne vacib ne de sünnettir. Yalnız bir kimse meshden hoşlanmayıp sünnetten yüz çevirir veya ayağını yıkayacak olduğu takdirde Arafak vakfesine yetişmiyecek diye endişe ederse kendisine mesh vacib olduğu gibi, cemaatın fevtinden korktuğu takdirde de mesh etmek sünnettir.

MESHİN ŞARTLARI

Meshin şartları üçtür:

1- Abdest veya guslü tamamladıktan sonra mestin giyilmesi. Binaenaleyh, bir kimse bir ayağını yıkar ve mestin bir tanesini ona geçirir, sonra diğer ayağını yıkar ve mestini ona geçirirse, mestin üzerine mesh etmek caiz değildir.

2- Mestin, meshe elverişli olmasıdır.

Bunun dört şartı vardır:

a) Aşık kemiklerine kadar ayakları örtmesi,

b) Temiz olması,

c) Misafirin ihtiyacını karşılamak için sağa sola gitmeye müsait olması "İbnül-İmâd" diyor ki: "Mestin, mukim için bir gün bir gecelik, misafir için üç gün üç gecelik işlerini görecek kadar dayanıklı olması lazımdır." Mestin üzerinde suyun nüfuzuna mâni olacak hamur gibi bir hailin bulunmaması.

3- Mestin suyu içine geçirmeyecek bir tarzda olması.

Ancak Potin gibi önü veya yanı açık olup bağ ile bağlanan veya su almasına mani olmasada fermuar ile kapanan mestin üzerine meshetmek caizdir.

Hanefi mezhebinde çorap üzerine meshetmek caiz olmadığı gibi Şafii mezhebinde de caiz değildir.

Bir kimse, abdest alıp mestini giyer, fakar her iki ayağı veya biri henüz yerine varmadan abdesti bozulursa mest üzerine meshetmek caiz değildir.

Bir kimse, ayağına bir deri sarar ve onu mest yerine kullanırsa bu mest sayılmadığından üzerine mesh etmek caiz değildir.

Ayağında yara bulunan kimse, üzerine bir şey sarıp ayağını yıkadığı taktirde rahatsız olacaksa, sargı üzerine su ile mesheder, sonra teyemmüm edip namazını kılar. Bu halde mest giyecek olursa, üzerine meshetmek caiz değildir. Mestin bir tekinin deri, diğerinin de keçe olmasında sakınca yoktur. Yine, ayak görünecek kadar mestin üst tarafı geniş olursa sakıncası yoktur.

Mestin üst kısmı zayıflayıp rutubeti önleyemecek bir hale gelse veyahut mest geniş olduğundan, üstten ayak görülse, beis yoktur. Bir deri ayağa bağlanır ve onunla gezilebilirse mesh etmek caizdir.

Gasp edilmiş veya çalınmış mestin üzerine mesh etmek caizdir.

MESHİN FARZI

Meshin farzı birdir. Mestin üstünden bir kısmını (abdest-de başın meshinde olduğu gibi az da olsa) meshetmektir. Yalnız alt ile kenarını mesh etmek kâfi gelmez. Fakat üstü ile beraber altını da mesh etmek sünnettir.

Meshin en iyi şekli şöyledir: Her iki eli ıslattıktan sonra parmakları açık tutarak sağ eli, üstten ayak parmaklarının üzerine koyup ayak bileğine doğru ve onunla birlikte de sol eli alttan topuk üzerine koyarak parmaklara doğru çekip mesh etmektir. Sonra, sol ayağı da böyle yapmaktır. Meshi tekrar etmek mekruh olduğu gibi mesti yıkamakta mekruhtur.

MESHİN MÜDDETİ

Meshin müddeti, mukîm için bir gün bir gecedir. Misafir için, (Seferi mazeret almazsa) üç gün üç gecedir. Mukimden maksat, hazarda olan veya on altı fersahlık mesafeden yoluculuğu az olan kimsedir. Misafir ise, en az on altı fersahlık bir mesafeyi katetmek için yola çıkan kimsedir. On altı fersah takriben yüz kırkdört kilometredir.

Müddetin başlangıcı, mest giyildikten sonra abdesti bozulduğu andan itibaren başlar. Şayet mukim iken mestini mesh eder sonra sefere çıkar veya seferde iken mesheder sonra mukim olursa yalnız bir gün bir gece meshedebilir. Misafir, meşru olmayan (hırsızlık gibi) bir şey için yola çıkarsa yine bir gün bir gece mesh eder.

Deri, keçe ve katlanmış bezin arasında fark yoktur. Hepsi de mest için elverişlidirler. Ancak içine suyun girmesine mani olmayan çorap ve sağa sola gitmeye dayanamayan ince deri üzerine mesh olamaz.

İmamı Nevevî, "Mecmu" adlı kitabında şöyle diyor: Sahih kavle göre çorap sık olup alt tarafı deri olur ve onunla yürümek mümkün olacak kadar dayanıklıysa, üzerine meshetmek caizdir. Yoksa caiz değildir. Sinânü'l-Münzir, çorap üzerine mesheteme-nin caiz olduğunu dokuz sahabeden nakletmiştir. Bu sahabeler şunlardır: Hz. Ali, İbni Mesud, İbni Ömer, Enes, Ammâr, Bilâl, Barâ', Ebu Emame ve Sehl.()

Üst üste iki mest giyen kimsenin birisini çıkarmadan meshetmesi caiz olmadığı gibi mest üzerine giyilen çorap üzerine de mesh etmekde caiz değildir. Ancak çorap, üzerine su akıtılır ve su meste kadar nufuz ederse caizdir.

MESHİ BOZAN ŞEYLER

Abdesti bozan şeyler, meshi de bozar. Sonra, müddeti bitmemiş ise, alacağı abdestte ayağını yıkamadan meshetmekle iktifa eder.

Meshi bozup mestin ayaktan çıkarılmasını gerektiren şeyler dörttür:

1- Mesh müddetinin tamam olması,

2- Mestin birinin veya ikisinin aynı anda ayaktan çıkması,

3- Guslü gerektiren hallerden birinin zuhur etmesi,

4- Ayakta yıkanması gereken bir şeyin görünmesidir.

Bir kimse müddetin bitip bitmediğinden şüphe ederse meshedemez.

ABDESTİ BOZAN ŞEYLER

Abdesti bozan şeyler dörttür:

1- Ön veya arkadan bir şeyin çıkması. Yalnız bağdaş kurup oturarak ihtilâm olan veya şehveti galip olduğundan, bir kadına bakmakla menisi çıkan kimsenin abdesti bozulmaz, fakat cenabetten yıkanması lâzımdır. Şayet abdest niyetini getirmeden yıkanırsa kâfi olup onunla kılacağı namaz sahihtir. Fakat abdestsiz olup abdest niyetini getirmeden cenabetten yıkanan kimsenin abdesti yerine gelip gelmediğine dair ihtilaf vardır. Mutemede göre gusül abdestin yerini tutar.

Bir kimsenin idrar yolu kapanır, mide altında bir delik açılır, idrar ve meni gibi bir şey çıkarsa abdesti bozulur. Fakat mide hizasında veya yukarısında bir delik açılır ve esas idrar yolu kapalı, veya idrar yolu açık olduğu halde mide altında açık bulanan delikten bir şey çıkarsa abdesti bozmaz. Çünkü birinci ve ikinci sûrette çıkan şey, kay (kusurtu) hükmündedir. Üçüncü sûrette ise esas idrar yolu açık olduğundan başkası nazarı itabara alınmaz. Mil gibi bir şeyi tenasül aletine sokar ve çıkarırsa abdesti bozulmaz.

2- Uyku, baygınlık, delilik ve sarhoşluk gibi aklı izale eden bir şeyin bulunması. Ancak oturup makadı yere iyice dayayarak bağdaş kuran kimsenin abdesti bozulmaz.

Bir kimse, bir arabaya biner ve uykuya dalarsa, makadı yere dayandığından abdesti bozulmaz. Hatta bir şeye dayanıp uykuya dalsa da abdesti gitmez. Ancak yolun bozukluğuyla araba sarsıntısından makadı minderden kesilecek olursa abdesti bozulur.

İmam Rafiî diyor ki: "Zayıf olan kimsenin makadı iyice yere dayanmadığından bağdaş kursa da aklı izale eden her hangi bir şey olursa abdesti bozulur."

Nuas halinde olan, yani yapılan konuşmaları, manalarını anlamadan duyan veya "gördüğüm şey rüya mı yoksa hayal mi?" diye şüphe eden kimsenin abdesti bozulmaz.

3- Bir erkeğin vücudunun mahrem olmayan bir kadının vücuduna hailsiz değmesidir. Hem dokunanın, hem dokunulanın abdesti bozulur. Yalnız saç, tırnak, kemik ve diş abdesti bozmadıkları gibi yedi yaşına gelmeyen çocuktan da abdest bozulmaz. Fakat bu sebeblerden dolayı abdest almak sünnettir. Tenasül aleti müstesna, vûcutdan kesilmiş her hangi bir uzuv abdesti bozmaz. Vefat eden erkek veya kadına dokunmakla abdesti bozulmaz.

Mahremden maksat, kız, anne, büyük anne, kız kardeş, hala, teyze, kayınvalide gib neseb, süt veya musaheret sebebiyle hiçbir zaman onunla evlenmenin caiz olmadığıdır. Zevcenin kız kardeşi, teyzesi ve halası gibi

kadınlarla evlenmek her ne kadar haram ise, muvakkat olduğu için mahrem sayılmaz. Bunun için zevce hayatta da olsa bunlar abdesti bozarlar.

Bir kadın yaşlı veya çirkin olduğundan gayrı müşteha olsa da, abdesti bozar.

Birisi, elinin bir kadına değdiğini bilir, fakat değenin tırnak veya başka bir şey olduğunu kesinlikle ayırdedemezse, abdesti yerinde olup bozulmamıştır. Çünkü asıl olan, abdestin devamıdır. Kezalik karanlıkta elinin deydiği kadının mahrem olup olmadığını kesinlikle bilmezse, yine abdesti bozulmaz.

Kalabalıkta elinin değdiği kimsenin kadın veya erkek olduğunu kesinlikle ayırdedemezse, yine abdesti bozulmaz.

4- Elin içiyle kendisinin veya -küçük de olsa- başkasının tenasül aletine veya dübürüne dokunmaktır. Husye, dübürün civarı ve parmak uç ve araları ile meydana gelen dokunma abdesti bozmazlar. Yalnız tenasül aletine veya dübürüne dokunan kimsenin abdesti bozulur. Dokunulanın abdesti bozulmaz. Kesilen fercin yeri ile, felç olan tenasül aleti her ne kadar vazifesini yapamıyor ise de abdesti bozar. Bir kimse, katî olarak abdest aldığını hatırlar da, fakat abdesti bozulup bozulmadığı hususunda tereddüd ederse abdesti sayılır. Bir kimse katî olarak abdesti bozulduğunu hatırlarda, abdest alıp almadığında tereddüt ederse abdestsiz sayılır.

Abdesti olmayan kemseye, her çeşit namaz, secde ve her türlü tavaf fasid ve haram olduğu gibi, Kur'an-ı Kerim'i taşımak ve bir muhafazanın içinde olsa da, dokunmak haramdır.

Muska diye adlanıdrılan kağıda, paraya ve elbiseye Kur'an-ı Kerim âyetleri yazılırsa ona dokunmak haram değildir. Çünkü Allah'ın Resûlü (S.A.V.)'in Hırakl'a gönderdiği mektupta bir Âyet-i Kerime vardı; Allah'ın Resûlü, bunu götürene devamlı sürette abdestli kalmaya dikkat et diye emir buyurmadı. Öyle ise abdestsiz olarak onu ve benzeri şeyleri taşımak câizdir. Muska ve benzeri şeylerle beraber helâya gidildiği için onları mumlu bir beze veya naylona sarmak lazımdır.

Abdestsiz olarak Kur'an-ı Kerim'i başka bir metâ ile birlikte taşımakta beis olmadığı gibi, tefsir içerisinde bulunan Kur'an-ı Kerim'i taşımakta da beis yoktur. Ancak Kur'an-ı Kerim huruf bakımından tefsire müsavi veya daha fazla olursa veya ne taşınması ne de dokunulması caizdir. Üzerine ayet yazılmış bulunan elbise ve para gibi şeylere abdestsiz olarak dokunmakta beis yoktur.

Abdesti olmayan mümeyyiz çocuk, Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek için, hem taşıyabilir hem de ona dokunabilir. Fakat Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek için olmazsa veya çocuk mümeyyiz değilse, dokunması veya taşınması caiz değildir. Bir çok kimse, abdesti olmadığı için Kur'an-ı Kerim'i bir yere koymak gayesiyle bir çocuk çağırıp kendisine aldırtıyor, halbuki abdesti olmayan çocuk sadece Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek için onu taşıyabilir, başka bir şey için taşıyamaz. Bunun için böyle bir hareketten sakınmak lazımdır. Kur'an-ı Kerim'in yapraklarını bir değnekle (yaprak değneğin üzerine yüklenmemek şartıyla) çevirmek caizdir.

Kur'an-ı Kerim'in, üzerinde yazılı olduğu bir levhayı ellemek ve taşımak haramdır. Kur'an-ı Kerim'i temiz bir mürekkeb ile yazmak gerekir. Müteneccis bir mürekkeb ile onu yazmak büyük bir vebaldir. Hadis ve İslâmî ilimler de

böyledir. Buna çok dikkat etmek lâzımdır. Bunu bilmeyen bir çok kimse temiz olmayan yere düşen kalemini temizlemeden onunla ayet, hadis ve İslâmî kitaplar yazar, üzerinde taşıyarak onunla namaz kılar.

Yeri gelmiş iken şu hususları açıklamak isterim.

a- Kur'an-ı Kerim'i her hangi bir duvara, elbiseye, yemeğe yazmak veya yazdırmak mekrûh olmakla beraber, üzerine Kur'an-ı Kerim yazılmış olan elbiseyi giymek ve yemeği yemek caizdir.

b- Üzerine Kur'an-ı Kerim yazılmış olan tahtayı yakmak caiz değildir. Ancak, ayak altına düşmesin diye yakmak c3aiz olur.

c- Kur'an-ı Kerim'i müteneccis bir şey üzerine veya müteneccis bir mürekkep ile yazmak caiz değildir.

d- Kur'an-ı Kerim'i küfür diyarına götürmek câizdir. Ancak kâfirlerin eline düşmek korkusu veya götürülmesi caiz değildir.

e- Müteneccis bir ağız ile Kur'an-ı Kerim'i okumak.

f- Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumak ezbere okumaktan daha efdaldır.

g- Bilgisi olmayan kimsenin Kur'an-ı Kerim'i tefsir etmesi haramdır.

h- Kur'an-ı Kerim'in hepsini veya bir kısmını unutmak büyük bir günahdır. Kur'an-ı Kerim ile dini kitaplara yaslanmak caiz değildir. Ancak çalınmasından korkuluyorsa ona yaslanmakta ve yastık gibi kullanmakta beis yoktur.

GUSÜL

Gusül, lugatta (ğa) nın fethiyle masdar olup yıkamak demektir. Meksur olursa temizlik için su ile beraber kullanılan sabun gibi şeylerin adıdır. Zam ile okunsa yıkanışın manâsını ifade ettiği gibi suyun manâsını da ifade eder. İstilahta ise, niyet ile beraber suyu vücudun her tarafına akıtmaktır.

Guslün farzıyeti, Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Nebevî ile açıkça sabit olduğundan onu inkâr etmek küfürdür.

Guslu gerektiren haller altıdır. Bunları üç tanesinde kadın ile erkek müşterek olup her ikisininde gusl etmesi gerekir. Diğer üç tanesi ise kadınlara hastır.

GÜSLÜ GEREKTİREN MÜŞTEREK HALLER

1- Meni gelmese de, cinsî münasebette bulunup haşefenin, yani sünnet yerinin veya heşefesi olmayan kimsenin haşefe miktarının ferce duhul etmesidir. Dübür ile kubul arasında fark olmadığı gibi, ferc sahibinin de insan, hayvan, ölü veya diri olmasında fark yoktur. Hepsi de guslü icap ettirir. Cinsî münasebette bulunan faailin yıkanması gerektiği gibi, mef'ûlun da yıkanması gerekir. Ancak mefûlübih yıkanmış bir ölü olursa tekrar onu yıkamak lâzım gelmez. Fail ve mefûlubih çocuk veya deli olursa yine cünüb olur. Fakat

çocuğun baliğ olduktan, delinin de aklı başına geldikten sonra yıkanmaları lazım gelir. Tenasül âleti üzerine bir bez sarıp bir ferce idhal ederse yine gusül icab eder.

Hayatta olan bir kadınla münasebet guslü icabet ettirdiği gibi ölü bir kadınla olan münasebet de aynı şekilde guslü icabettirir.

Erkek olsun kadın olsun bir kimse, ihtilam olup ondan meni çıkarsa kendisine gusül vacip olur. Ümmü Seleme'den şöyle rivayet olunmuştur: Ümmü Selim, Peygamber (S.A.V.)'e gelip dedi ki: Allah (C.C.), hakkı söylemekten haya etmez; kadın, ihtilam olursa gusül kendisine gerekir mi? Peygamber (S.A.V.) cevaben şöyle buyurdu: "Meni çıkarsa gerekir."

2- Meninin cinsî münasebet olmadan, az ve lezzetsiz de olsa normal yolundan çıkmasıdır. Binaenaleyh bir kimsenin beli delinip ondan meni çıkarsa gusletmesi lâzım gelmez.

Bulûğ çağına gelen kimsenin dört çeşit suyu vardır:

a) İdrar,

b) Meni,

c) Mezi,

d) Vedi.

Bunlardan guslü gerektiren yalnız menidir.

Meninin üç ayırıcı özelliği vardır:

1- Sıçrayarak çıkması,

2- Lezzet hâsıl olması,

3- Yaş iken hamur kokusunu, kuru iken yumurtanın beyaz kısmının kokusunu andırmasıdır. Bu alâmetlerden hiç biri bulunmazsa, meni olmadığından gusül icab etmez. Çıkan su, hem meni, hem mezi veya vedi olması muhtemel ise muhayyerdir. İsterse meni olduğuna hükmedip yıkanır. İsterse de mezi veya vedi olduğuna hüküm edip gusül yerine abdest alır ve değdiği yeri yıkar. Meni olduğuna hükmetse, kat'î olmadığından, cünübe haram olan şeyler kendisine haram değildir.

Bir kimse kendisine ait olan yatakta meni bulursa ve başkasının menisi olması da muhtemel değilse, kendisine gusül icab ettiği gibi, meniden sonra kıldığı namazları da kaza etmesi icab eder. Meselâ, birisi içinde yattığı yatağı kaldırıp bir odaya koyup, kilitler, üç gün sonra odayı açıp yatakta meni görürse, yıkanması lazım olduğu gibi üç günlük namazı kaza etmesi de lâzımdır.

3- Şehid olmayan müslümanın ölmesi. Binaenaleyh ölen kâfir ise yıkamak icab etmez. Yalnız canlılık alameti olmayan fakat azaları tamam olan bir düşük, ölüm ile vasıflanmadığı halde sahih kavle göre guslü vacibdir.

Kadınlara has haller:

1) Hayız (âdet) kanının kesilmesi,

2) Nifas kanının kesilmesi,

3) Çocuk doğurmak veya düşük getirmek hatta düşük et parçası veya kan pıhtısı da olsa yine guslü gerektirir.

GUSLÜN FARZLARI

Guslün farzları üçdür.

1- Niyet. Niyet şöyle getirilir:

نرj¤ü¤¡t ﺪz¤ ÉÏ¤ ① ﾐ ã

"Büyük hadesi kaldırmaya niyet ettim." veya:

ﻖ2bäv¤ Éﺏ ① ﾐ ã

"Cünübluğü kaldırmaya niyet ettim." veya:

ﻖ5ﺸÛa ﺍﻮﺿﻮ ò y b j ﻖﺴﻘ ① ﾐ ã

"Farz namazı helal kılmaya niyet ettim". Ayrıca hayızlı kadın şöyle de diyebilir:

ﺾﻴîz¤ ÉÏ¤ ① ﾐ ã

"Hayzın hükmünü kaldırmaya niyet ettim". Nifaslı kadın da şöyle diyebilir:

ﺲb1ﻔÛa ÉÏ¤ ① ﾐ ã

"Nifasın hükmünü kaldırmaya niyet ettim".

Sadece temizlenme veya taharetlenme niyetini getirmekle kâfi gelmez. Fakat namaz için temizlenmeye niyet ettim dese kâfidir. Bir kimse yanılarak cenabeti kaldırmaya niyet ettim diyeceğine, meselâ, hayzın hükmünü kaldırmaya niyet ettim diye söylerse niyeti sahihdir.

Niyet, gusle başlandığında getirilir. Vücudun bir kısmı yıkandıktan sonra getirilirse, getirildiği andan itibaren sayılır. Ondan evvel yıkanan kısmı iade etmek lazımdır.

2- Vücudu üzerinde necaset varsa onu izale etmektir. Binaenaleyh hadesi ekber ile necaset için bir seferde vücudu yıkamak kâfi gelmez. Ancak İmam Nevevî: Necaset, necaseti hükmiye -gözle görülmeyen- olursa her ikisi için bir tek sefer yıkamak kâfi gelir, demiş. Ma aleyhil fetva budur.

3- Vücudun her tarafını ten ve kıllarını yıkayıp suyu üzerinden akıtmaktır. Ağız ve burnun içi dıştan sayılmadıkları için onları yıkamak lâzım gelmez. Örgülerin içine su nüfuz etmezse onları çözmek lâzımdır. Yine saç ve kıllar birbirine düğümlenip suyun içine girmesine mani olurlarsa gusle zarar vermez. Tırnakları oje ile boyanmış cünüb veya hayızlı bir kadın, onu kazımadıkça guslü tamamlanmış sayılmaz. Bir kimsenin vücudu kirlenip suyun tenine yetişmesine engel oluyorsa şayet o kir vücuttan meydane gelmişse gusle zarar vermez, dışardan olmuşsa izale edilmedikçe guslü sahih sayılmaz.

Gözün iç kapağında, burnun içinde biten kılları necasetten dolayı her ne kadar yıkamak gerekiyorsa da bunların hades-i ekberden yıkanması icab

etmez. Ağız ile burnu yıkamak farz değildir.

Kadın, def'i hacet için oturduğunda fercinden görünen yeri, ve sünnet olmamış olan kimsenin kesilmesi lazım gelen kulfesinin içini yıkaması lazımdır. Sünnet olmamış olan kimsenin sünnette kesilen derinin içerisini yıkaması gerekir.

Bir kimse parmak veya burnu kesildiğinden altın, gümüş ve benzeri şeylerden parmak ve burun yaptırırsa onları yıkamak icab eder. Çünkü bunlar asıl uzuvlar hükmündedir. Küpe deliği tamamiyle kapanmış ise yapılacak bir şey yoktur. Yoksa içini de yıkamak gerekir.

Bir kimse cünüb olurda sonra vefat ederse bir tek gusül kâfi gelir.

Vücudun bazı yerlerinin yıkanıp yıkanmadığında şüphesi olanın henüz gusül bitmeden evvel bu şüphe meydana gelirse onu yıkaması gerekir yoksa gerekmez.

GUSLÜN SÜNNETLERİ

Guslün sünnetleri çoktur. Bir kısmını aşağıya alıyoruz:

a- Besmele çekmek,

b- Sümük, (tahir olsun müteneccis olsun) meni, mezi ve vedi gibi şeyleri izale etmek,

c- Gusülden evvel tam abdest almak,

d- Gusülden evvel alınan abdestde, yapılan mazmaza ve istinşâktan başka gusül için ayrı mazmaza ve istinşak yapmak.

e- Göbek, karın ve kulak gibi girintili çıkıntılı yerleri itina ile yıkamak,

f- Sonra baş üzerine su dökülüp baş ve sakalı hilâllemek,

g- Sonra sağ taraf üzerine su dökmek,

h- Sonra sol taraf üzerine su dökmek,

ı- Vücudu ovalamak,

j- Azaları ardı ardınca yıkamak,

k- Üçlemek. Yani başı, sağ ve sol taraflarını üçer defa yıkamak,

l- Kıbleye dönüp yıkanmak,

m- Yalnız da olsa avretini örtmek, yalnız olmadığı zaman avretini örtmek mecburiyetindedir.

n- Mecbur olmadıkça konuşmamak.

Abdesti tazelemek sünnet olduğu gibi, guslü tazelemek sünnet değildir.

Cünüb, hayız ve nifaslı kadının, gusül etmezden evvel tırnaklarını ve saçını kesmesi câiz değildir.

Bir kimse hades-i ekber ile Cuma veya bayram için gusül niyetini getirirse her ikisi de hasıl olur. Onlardan birisinin niyetini getirirse yalnız o hasıl olur.

Abdesti olmayan bir cünüp, yıkanırsa hem abdesti yerine gelmiş olur hem de cenabeti kalkar.

Hamamda avretini açan kimselerin bulunuşu muhakkak olursa da hamama girmek caizdir. Ancak mümkün ise onu yapan kimseyi ikaz etmek, yoksa kalben nefret edip avretine bakmamak gerekir.

Ancak Maliki mezhebine göre, avret yeri yalnız kubul ve dübür olduğundan kubul ve dübürünü açmayan kimseyi ikaz etmek icab etmez. Zira kubul ve dübürden madesini açan kimsenin Maliki olabileceği gibi başka bir mezhebin saliki olup Maliki mezhebini taklit etmiş olabilir. (Fetave el-Kübra Cilt:1 Sayfa:62)

Bir kimsenin kamışına meni iner dışarıya çıkmaması için kamışını tutar ve meninin çıkmasına mani olursa gusül icab etmez.

Cünüb veya haiz olan kimse ne su ne de toprak bulumazsa vaktin hürmeti için namazını kılar, fakat kıyamda fatihadan başka bir şey, yani zammı sure okuyamaz. Bilahare de namazını kaza eder.

CÜNÜB İKEN HARAM OLAN ŞEYLER

Cünüb olan kimse için namaz kılmak, Kâbe'yi tavaf etmek, Kur'an-ı Kerim'i ellemek, okumak, onu taşımak ve câmide oturmak haramdır. Yalnız cünüb olan kimsenin, durmadan camiden geçmesinde beis yoktur. Hayız ve nifaslı olan kadın da, camiyi kirletmesinden korkusu olmazsa caminin içinden geçebilir. Cünüp olan kimsenin münasebette bulunmak veya yemek yemek veya su içmek isterse o sırada yıkanmazsa abdest alması sünnettir. Erkek ve kadının abdest ve gusül kaplarının bir olmasında beis yoktur. Otobüs ve takşi gibi bir şeye binerse

[illegible]

veya ölüm haberi gelince [illegible] veya yemek için [illegible]

[illegible] dese Kur'an-ı Kerim okumak gâyesiyle olmazsa beis yoktur. Yine cünüp olan kimse başkasıyla münazara ederse Ayet-i Kerimeyi okuyup delil olarak ileri sürse beis yoktur. Ağzı müteneccis olan kimsenin Kur'an okuması haram değil mekruhtur.

NAFİLE GUSÜL

Nafile olan gusüller çokturlar. Bir kısmını aşağıya alıyoruz:

1- Erkek olsun kadın olsun cuma namazına gidecek olan kimse için cuma günü yıkamk. Bu guslün zamanı, ferci sadıktan başlar cuma namazının vaktine kadar devam eder,

2- Bayram için yıkanmak. Zamanı, bayram gecesinin yarısından başlar, güneş

batıncaya kadar devam eder,

3- Yağmur namazı için yıkanmak,

4- Husûf namazı (ay tutulması namazı) için yıkanmak,

5- Küsuf namazı (güneş tutulması namazı) için yıkanmak,

6- Cenazeyi yıkadığı için yıkanmak. Zamanı, meyyitin guslü bittiği andan itibaren başlar, ondan vaz geçeceği zamana kadar devam eder.

7- Hidayete -İslâm dinine- gelen kimsenin, hidayete erdiği için yıkanması,

8- Deli olan kimsenin, aklı başına geldiği için yıkanması,

9- Baygın olan kimsenin kendine geldiği zaman yıkanması,

10- İhram için yıkanmak. Zamanı; ihrama girmek için kastettiği zaman başlar. İhram için yıkanmakda çocuk ile baliğ, deli ile akıllı, tahir ile hayız arasında fark yoktur. Hepsi için sünnettir.

11- Mekke-i Mükerreme'ye girmek için yıkanmak,

12- Arafat'ta vakfe yapmak için yıkanmak,

13- Müzdelife'de gecelemek için yıkanmak,

14- Cemreleri taşlamak için yıkanmak,

15- Kabe-i muazzameyi tavaf için yıkanmak,

16- Medine-i münevvereye girmek için yıkanmak.

TEYEMMÜM

Teyemmüm, lûgatta, her hangi bir şeyi kat etmektir. Şeriatte ise abdest, gusül veya yıkanması lazım gelen bir uzvun yerine, toprağı, el ve yüze sürmektir.

Teyemmüm bu ümmete mahsusdur. Ulemanın çoğuna göre, hicretin altıncı senesinde farz kılınmıştır. Teyemmümün yüz ile ellere mahsus olduğunda ittifak vardır.

Bir kimse cenabetten dolayı teyemmüm ettikten sonra abdesti bozulursa, sadece abdest için teyemmüm eder, cenabet için aldığı teyemmüm bâkidir, tazelemesi gerekmez.

TEYEMMÜMÜN ŞARTLARI

Teyemmümün şart, farz, sünnet ve onu bozan sebepleri vardır. Teyemmümün şartalır beştir:

1- Hastalık veya suyun bulunmayışı gibi bir mazeretin bulunmasıdır. Bir kimse, abdest aldığı veya yıkandığı takdirde hastalanacağını veya hastalığının ziyadeleşeceğini veya iyileşmesinin geç kalacağını bizzat veya

âdil bir doktorun bildirmesiyle bilirse abdest veya gusül yerine teyemmüm edebilir. Bir yolcu suyun bulunmadığını kat'î olarak bilirse, aramaya veya bir kimseye sormaya lüzum olmadan teyemmüm edebilir. Suyun bulunmadığını tahmin ederse arkadaşlarına suyun bulunup bulunmadığını sorar, düzlük yerlerde etrafına bakar, göz gezdirir. İnişli yokuşlu yerlerde de gözünün kestiği yere kadar gider, gezer. Bulamadığı takdirde teyemmüm edip namazını kılar. İkinci vakte kadar orda kalırsa, tekrar aramaya mecburdur.

Yolcunun odun ve ot ihtiyaçlarını karşılamak için gittiği yerlerde suyun bulunduğunu bilirse abdest almak için oraya gitmesi lâzımdır. (Nefsi ve malı için endişesi olmazsa) Şayet su daha uzak bir yerde ise teyemmüm eder.

Bir kimse, vaktin sonuna doğru suyun bulunacağını biliyorsa bekleyip su ile abdest alarak namaz kılması daha efdaldır, ama beklemek zorunda da değildir.

Abdest veya gusle kâfi gelemeyecek kadar su bulursa, bitinceye kadar suyu kullanır. Sonra geri kalan azalar için teyemmüm eder.

Yanında su veya toprak bulunmayan kimse, gücü yetiyorsa semenül-misl -değeri- ile suyu veya toprağı satın alması lâzımdır. Semenül-misilden ziyade olursa imkân bulduktan sonra satın almak sünnettir. Eğer bütün malını kapsayacak kadar borcu varsa veyahut yol masrafı için elindeki paraya muhtaç ise, suyu semenül-misliyle de olsa alması lâzım değildir.

Kendisine su hibe edilir veya kuyudan su çekmek için emanet olarak kova verilirse kabûl etmesi lâzımdır. Çünkü bu, zillet sayılmaz. Fakat su satın almak için kendisine para verilirse, zillet sayıldığından kabul etmesi lâzım gelmez. Yanında su bulunan bir kimse, yanındaki suyun, halihazırda veya ileride masum ve canlı bir mahlûk için lâzım olacağı kanaatinde ise, o zaman su ile abdest almayarak teyemmüm eder. Ama suyun, kendileri için saklanan hayvanlar masul değillerse (domuz, kudurmuş köpek v.s.) bu su abdest için kullanılabilir.

Bir kimse suyu kullandığı takdirde göz, kulak, burun gibi her hangi bir uzvun menfaatı için veya rahatsız bir uzvun iyileşmesinin gecikmesi veya görünen azalardan birisinde fahiş bir aybın zuhuru için korkarsa, abdest yerine teyemmüm edebilir.

Hava çok soğuk olduğundan abdest aldığı veya gusül ettiği takdirde rahatsız olması kuvvetle muhtemel ise teyemmüm eder. Amr bin As, hava çok soğuk olduğundan gusul yerine teyemmüm aldı ve Allah'ın Resûlü buna karşı sukût ettiler.

Bir kimse bir köye veya çoğunlukla suyun bulunduğu bir yere giderek, namaz kılmak için su bulmasa teyemmüm edip, namaz kılar, sonra da orada çoğunlukla su bulunduğu an namazını iade etmesi gerekir.

Bir uzuv iin suyun kullanılması mahzurlu olursa, üzerinde sargı olmadığı takdirde, sağlam olan tarafı yıkamak lâzım geldiği gibi teyemmüm temek de lâzım gelir. Sargı olursa sağlam olan yerleri yıkamakla beraber, sargıyı su ile meshetmek de icab eder.

Cünüb olan kimse için, teyemmüm ile sağlam olan tarafı yıkamak arasında tertib yoktur. ama abdestsiz olursa yaralı olan uzvun, yıkandığı zaman teyemmüm etmesi gerekir. Çünkü abdestte tertibe riayet etmek farzdır.

Abdesti olmayan bir kimsenin iki uzvu yaralı olursa iki teyemmüm etmesi lâzımdır. Fakat cünüb olan kimsenin kaç yarası bulunursa bulunsun sağlam olan yerleri yıkamakla beraber, bir teyemmüm kâfidir.

Yara, yüz veya elde, yani teyemmüm azalarından birisinde olursa, sağ tarafı yıkamak ve teyemmüm etmekle beraber namazını kılar. Yarası iyileştikten sonra namazını kaza etmeye mecburdur. Çünkü hem guslü veya abdesti, hem de onun bedeli olan teyemmümü de noksandır.

2- Vaktin girdiğini bilmesi. Binaenaleyh vakitten evvel teyemmüm etmek sahih olmadığı gibi, vaktin girdiğini bilmeden teyemmüm etmek de sahih değildir.

3- Vaktin duhûlünden sonra suyu aramak.

4- Tozu bulunan temiz bir toprak ile olması. Tozu olmayan kum veya mesela un ile karışmış olan topraklar ile teyemmüm etmek caiz değildir. Yalnız Ravza ile fetava kitapları buna cevaz vermişlerdir. Temiz olmayan veya müstamel olan bir toprak ile teyemmüm etmek câiz değildir. Bu bakımdan teyemmüm etmek için evinde toprak bulunduran kimse teyemmüm ederken elinden veya yüzünden düşen toprak tanelerinin teyemmüm ettiği toprağın üzerine düşmemesi için dikkat etmesi lâzımdır.

5- Su bulup da hastalık gibi bir mazeretten dolayı, teyemmüm eden kimsenin teyemmümden evvel mevcut olan necaseti gidermesidir.

Abdest almak veya teyemmüm etmek için ne su ve ne de toprak bulamayan kimse, normal olarak namazını kılar. Bilahare iade eder. Cünüp de olursa yine aynı şekilde yapacaktır. Burada zarurete binaen fatiha okumakta beis yoktur.

TEYEMMÜMÜN FARZLARI

Teyemmümün farzları beştir:

1- Niyet etmek. Bu da iki kısımdır.

a- Farz namaz, tavaf ve cuma hutbesi gibi farz olan her hangi bir şeyin mübah kılınması için niyet getirmektir. Meselâ:

ĵ5£ طÛa ضوٓ òybjسق ◐ ớì ã

"Farz namazı mübah kılmak için niyet ettim."

Bir farzı mübah kılmak için niyet getiren kimse o teyemmümle farzı eda edebildiği gibi, nafile namazını da eda edebilir.

b- Nafile namaz veya nafile tavaf gibi her hangi bir nafile ibadeti mübah kılmak için niyet getirmek. Bir kimse mutlak niyetini veya nafile namaz niyetini getirirse, sadece nafile namazını kılabilir.

Bir kimse Kur'an-ı Kerim'i taşımak veya cenaze namazını kılmak veya secde-i tilavet, secde-i şükür yapmak için niyet getirirse, bunları yapmakla beraber nafile namazını da kılabilir. Teyemmmüm niyeti "Farz namazı mübah kılmaya niyet ettim" gibi olacak. Hadesi kaldırmaya niyet ettim şeklinde bir niyet kafi gelmez.

2- Toprağı, meshedilecek uzva nakletmek. Binaenaleyh, bir kimse rüzgâra karşı durur, yüz ve ellerine gelen toprağı bulaştırırsa kâfi gelmez. Ama oluk veya yağmur altında durup abdest veya gusül niyetini getirirse su vücuduna aktığı takdirde abdest ve guslü sahihtir. Fakat avuçlarıyla rüzgârın savurduğu toprağı alır, yüzüne nakledip meshederse kâfidir. Elinde bulunan toprağı yüzüne ve yüzünde bulanan toprağı ellerine naklederse caizdir. Bir kimse başka bir kimseyi iznini almadan teyemmüm ettirirse caiz değildir. İzin vermiş ise caizdir. Niyetin nakl ile beraber olması ve yüzün bir kısmını mesh edinceye kadar devam etmesi şarttır. Bu niyet teyemmümü alınan kimse tarafından getirilecektir.

3- Bütün yüzünü mesh etmek. Sakalı varsa sakalın dışına toprağın yetişmesi lazımdır.

4- Ellerini dirsekleriyle beraber meshetmek. Yüzünde ve ellerinde bulunan kılların bittiği yere değmesi lâzım gelmez.

5- Tertibe riayet etmek. Yani önce yüzü, sonra elleri mesh etmek. Yalnız, yüz ile eller için toprağın taşınmasında tertip farz değildir. Meselâ; bir kimse iki elini birlikte toprağa vurur, birisiyle yüzünü, diğeriyle elini mesh ederse câizdir.

Cumhur-u ulemaya göre tozlu toprak ile teyemmüm etmek caizdir. Çünkü Medine toprağı tozlu olduğu halde Peygamber (S.A.V.) onunla teyemmüm etmiştir.

Bir hayvanın sırtında bulunan temiz toprak veya temiz bir yastığın tozu ile teyemmüm etmek caizdir.

Bir yolcunun yanında su bulunursa ama bir insanın veya bir hayvanın o suya ihtiyacı varsa, bedava veya bedel mukabilinde onu kendisine vermeli ve teyemmüm almalıdır.

Hac ve umreden dönen kimsede teberrük için getirdiği zemzem suyu varken başka su bulamadığından teyemmüm etmesi caiz değildir, mutlaka yanında bulunan zemzem suyunu kullanmaya mecburdur.

Bir kuyudan su çekmek için kalabalık bir topluluk kuyruğa girmiş ve sıra ancak vaktin sonuna doğru gelecekse o takdirde teyemmüm etmek caizdir. Fakat bir cemaat dar bir yerde bulunur. Ayakta namaz kılabilmek için sıra ancak vaktin sonuna doğru gelebilirse ayakta namaz kılabilmek için sıra beklemek icap eder.

İçmek için tahsis edilmiş sudan başka su bulamayan kimse, sebil suyu ile abdest alması caiz olmadığından teyemmüm etmek mecburiyetindedir. Şayet onunla abdest alıp namaz kılarsa farz sakit olmakla beraber günahkâr olur.

Bir kimse, su değil kar bulur, fakat onu eritecek bir şey bulamazsa o kar yok gibidir. Teyemmüm alıp namazını kılar.

Bir kimse, hapse girer ve orada abdest almak için su bmulamadığı gibi teyemmüm almak için toprak da bulamazsa, mütemede göre yine namaz kılmakla mükelleftir. Ve abdestsiz olduğu halde namazını kılar, fakat bilahare onu iade eder.

TEYEMMÜMÜN SÜNNETLERİ

Teyemmümün sünnetleri şunlardır:

1- Abdest ve gusülde olduğu gibi, teyemmümün başlangıcında besmele çekmek. Yalnız cünüb, hayız ve nifaslı olan kimse besmele çekerken Kur'an-ı Kerim'den bir âyet olarak değil de zikir niyetiyle besmele çekmelidir.

2- Önce sağı, sonra solu mesh etmek,

3- Yüzün üst tarafından ve ellerin parmaklarından başlamak,

4- Yüzünü kıbleye çevirmek,

5- Ellerinde çok toz veya toprak varsa onu üflemek veya iki avucunu birbirine vurmak sûretiyle onu azaltmak. İmam Şafiî, El-um adlı kitabında serahaten ifade etmiştir ki: "Teyemmüm ettikten sonra yüzünde ve ellerinde tozu, namazı kılıncaya kadar olduğu gibi bırakmak daha efdaldır."

6- Ara vermeden azalarını meshetmek.

7- Birinci vuruşta, varsa yüzüğünü parmağından çıkarmak. (İkinci vuruşta yüzüğü çıkarmak vâcibdir).

8- Her vuruşta parmaklarını birbirinden ayırmak,

9- Ondan önce ağzını misvâklamak,

10- Abdest akabinde okunan zikir ve duyı teyemmüm'ün akabinde de okumak,

11- İki rek'at teyemmüm namazını kılmak.()

Cünüb olan kimse teyemmüm ederse, kendisi için namaz kılmak Kur'an-ı kerim'e el sürmek, onu taşımak, Kur'an-ı Kerim'i okumak ve camide oturmak mübah olur. Teyemmümü bozan bir hal olunca namaz kılmak, Kur'an-ı Kerim'e el sürmek, onu taşımak haram olur. Fakat Kur'an-ı Kerim'i ezbere okumak ve camide oturmak caizdir. Tekrar cünüb olur veya su bulursa Kur'an-ı Kerim'i okumak ve camide oturmak da kendisine haram olur.

Hayızlı kadın teyemmüm ederse cünüb olan kimse gibi, adı geçenler kendisine helal olmakla beraber cinsi mukarenet de mübah olur. Bir teyemmümle birçok cinsî mukarenet mübah olur.

Bir teyemmümle bir farz ve birkaç cenaze namazı kılınabileceği gibi, istinelidiği kadar nafile namaz da kılınabilir. Fakat iki farz namazı kılınmaz. Nezir namazı, farz gibidir. Bir teyemmümle ancak bir nezir namazı kılınabilir.

Bir kimse, beş vakit namazdan birisini unutup hangisi olduğunu bilemezse her beş namazını da kaza edecek, fakat maksat bir tek namaz kaza etmek olduğundan onlar için bir tek teyemmüm kâfidir. Farz veya nafile namazını vakti duhûl etmeden önce onun için teyemmüm etmek câiz değildir.

Hava soğuk olup abdest aldığı takdirde rahatsız olacağını bilen veya zanneden kimse, teyemmüm edip namazını kılar, fakat bilâhere kaza eder. Çünkü ekseriyetle soğuktan korunmak mümkündür. Amma hastalığından dolayı teyemmüm ederse kaza etmez. Ancak vücudundan devamlı kan akıp yıkaması zarar verdiğinden teyemmüm ederse, vaktin hürmeti için teyemmüm alıp namaz kılar, fakat bilâhare kaza eder.

Bir uzvunda yara bulunup, abdestli iken sarmış ise teyemmüm eder. Namazını kaza etmemek üzere kılar. Ancak yukarda da denildiği gibi yara teyemmüm azalarından birisinin üzerinde olursa kaza etmesi lâzımdır. Çünkü hem abdest hem de bedeli olan teyemmüm noksandır.

Abdestsiz iken sargı sarmış ise onu çözmek gerekir. Mümkün değilse bırakır, abdestle beraber teyemmüm eder namazını kılar, sonra kaza eder.

TEYEMMÜMÜN KEYFİYETİ

Teyemmüm'ün keyfiyeti şöyledir: Kıbleye doğru oturulur, abdestte olduğu gibi besmele çekilir, sonra abdest veya gusle muhtaç olan ibadetin mübah kılınması için niyet getirilir. Bu niyetin, toprağın yüze değdirilmesi ile beraber olması şarttır. Sonra, iki el parmakları açık olduğu halde temiz bir toprağa vurulup yüzün üst tarafından başlanılarak çenenin altına kadar meshedilir. Eller tekrar, evvelce vurulduğu yere veya başka temiz bir toprağa vurulup sol elin parmakları (baş parmağı ayırmak şartıyla) iç taraflarıyla, sağ elin dış tarafları parmakların uçlarından dirseğe (dirsek dahil olmak üzere) kadar mesh edilip çekilir ve baş parmağın içiyle de, sağ elin baş parmağının dışı mesh edilir. Sonra sağ elin iç taraflarıyla (baş parmağı ayırmak şartıyla) sol elin dış tarafları, parmakların uçlarından dirseğe (dirsek dahil olmak üzere) kadar mesh edilip çekilir ve beş parmağın içiyle sol elin beş parmağının dışı mesh edilerek çekilir.

TEYEMMÜMÜ BOZAN ŞEYLER

1- Abdesti bozan şeyler ne ise teyemmümü de bozar. Binaenaleyh, bir mazeretten dolayı teyemmüm eden kimseden abdesti bozan şeylerden birisi hâsıl olursa teyemmüm bozulur. Fakat cünüb veya hayız olduğundan teyemmüm etmiş ise abdesti bozan şeyler ile teyemmüm bozulmaz. Ancak, guslü icab ettiren hallerden birisiyle bozulur.

2- Namaza girmeden önce ihtiyaçtan fazla su veya suyu satın alabilecek miktarda para bulamadığından teyemmüm etmiş ise, suyu bulabileceğini zan veya tevehhüm etmek.

3- Namaza başlamadan önce engelin ortadan kalkması. Meselâ birisinin elinde bir yara bulunduğundan teyemmüm eder, namaz kılmadan evvel yaranın iyileştiğini hissederse teyemmümü bozulur. Veyahut su olmadığından teyemmüm eder, sonra henüz namaz kılmamış iken su bulunsa yine teyemmümü bozulur. Fakat hasta olduğu için teyemmüm etmiş ise su bulsa da teyemmüme bir halel gelmez.

Bir kimse, ekseriyetle su bulunan bir yerde su bulamadığından teyemmüm ederse (namazını kaza edeceğinden) namaza başladığı halde su bulunursa teyemmümü bozulur.

4- Ridde etmek. Yani İslâmdan dönmek, küfrü icab ettiren bir söz söylemek

veya bir halde bulunmak.

SARGININ HÜKMÜ

Bir uzuv kırılır veya yaralanırsa bağlanıp sarılması tabiidir. Ancak sağlam olsaydı gusülde veya abdestte yıkanması gereken bu uzuv için şunlar yapılır:

Birincisi : Sağlam yerleri yıkamak.

İkincisi : Sargı üzerine mesh etmek.

Üçüncüsü : Kırık veya yaralı olan tarafın üzerinde sargı bulunduğundan, yerine teyemmüm etmek. Abdestte, bu teyemmüm, sargılı uzvun yıkanacağı sırada yıkanmadan evvel veya yıkandıktan sonra diğer uzva başlamadan önce olacaktır. Yani tertibe riayet edilecektir. Cünübde tertib mevzu bahis değildir.

Dördüncüsü : Sargı abdest azalarında olursa abdestli olması; başka bir yerde olursa cünüp olmaması icap eder.

Beşinci : Sargının, kırık ve yaralı olan yerden başka bir yer kapsamaması gerekir. Ancak sargının bağlanabilmesi için muhtaç olduğu yerin sargının altında kalmasında beis yoktur. Fakat cenabet için bir teyemmüm kafi gelir.

İki uzuv üzerinde sargı olursa abdest için iki teyemmüm alınacak.

Sargılı uzuv teyemmüm azalarından birisi olursa, abdest almak ve teyemmüm etmekle beraber iyileştikten sonra o halde kılınan namazın iade edilmesi gerekir. Zira abdest eksik olduğu gibi teyemmüm de eksiktir. Yine sargılı uzuv teyemmüm azalarından biri olmaz, fakat abdestsiz iken sargı bağlanmış ise namazın iade edilmesi gerekir.

Şayet yaralı veya kırık uzvun üzerinde sargı olmazsa iki şey icab eder. Birincisi teyemmüm etmek. İkincisi, sağlam tarafı yıkamaktır.

Uzuv iyileştiğinden sargı çözülürse, abdestli olduğu takdirde onu ve ondan sonraki uzuvları yıkamak lazım gelir.

NECASET VE İZALESİ

NECASET VE İZALESİ

Necaset lügatta: Tiksindirici olan şeydir. İstilahta ise, namaz ve tavaf gibi ibadetin sıhhatine mani olan iğrenç şeye denir.

Necasetin belli başlı olanlarını aşağıya alıyoruz:

1- Mayi halinde olan (az olsun çok olsun) sekir veren şey.

Kur'an-ı Kerim'de:

"Ey müminler, şüphesiz içki, kumar, dikili putlar, fal okları şeytanın amelinden birer pisliktirler. Ondan sakınınız ki, felaha kavuşasınız." Mâide Sûresi, Ayet: 90

Ayette geçen "rics" kelimesi necis manasında olduğundan, cumhuru ulemaya göre içkinin içilmesi haram olduğu gibi, bizatihi içki necis olup bir yere döküldüğünde o yerin yıkanması lazımdır.

Kolonyada da alkol bulunduğundan necis olup kullanılması, alınıp satılması caiz değildir.

2- Köpek:

Allah'ın Resûlü buyuruyor:

"Köpek, sizden birinizin kabını yalasa, bir defa toprakla olması şartiyle yedi kere yıkasın."

3- Domuz:

Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Yahut domuz eti. Çünkü o necistir." En'âm: 145

4- İnsan, çekirge ve balıktan maade herşeyin ölüsü.

Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Leş size haram kılınmıştır." Mâide : 3

"Meyte" (leş) Şer'an kesilmemiş olup ölen hayvandır. İnsan mükerrem olduğundan hem hayatta, hem ölü iken tahirdir. Yıkanmasa da necis sayılmaz.

Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Adem oğullarını mükerrem kıldık." İsrâ : 70

Balık ve çekirge ise ölseler de müteneccis olmazlar. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Bizim için iki ölü, iki kan mübah kılınmıştır. Balık ile çekirge ve ciğer ile dalak."

5- Kan.

Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Size, ölü ve kan haram kılınmıştır." Yalnız et ve kan bundan müstesnadır. Mâide : 3

Halkı müslüman veya Kitabî olan bir memlekette bir kapta et bulunursa tahir sayılır. Şayet halk Mecusi ise necis kabul edilir karışık olup halkın çoğu müslüman ise yine tahir sayılır.

6- Yaradan çıkan su ve irin. Çünkü bunlar da bozulmuş kandırlar.

7- Mideden çıkan kusuntu ve balgam. Fakat mideye varmadan geriye dönen yemek, baştan veya boğazdan gelen balgam müteneccis değildir.

Uyuyanın ağzından çıkan su, mideden geliyorsa necistir. Bunun alâmeti sarı renkli olmasıdır. Fakat su, mideden değil ağızdan geliyorsa veya şüpheli ise necis değildir.

8- Hayvan dışkısı.

9- Tenasül âletinden çıkan idrar, mezi ve vedidir. Meni ise tahirdir. Mezi beyaz ve ince sudur. Şehvetin kaynaştığı bir zamanda çıkar. Kadınla oynaşma esnasında daha fazla görünür. Vedi beyaz ve kalın bir sudur. İdrardan sonra veya ağır bir şey kaldırdığında çıkar. Muğnil-Muhtaç gibi muteber kitapların kaydettiklerine göre, bir kimse, idrar yaptıktan sonra tenasül âletini yıkamazsa ondan çıkan meni de müteneccistir.

Köpek ve domuzdan başka her hayvanın tenasül aleti idrardan yıkanmadığı halde menisi tahirdir.

10- İnsandan başka eti yenmeyen hayvanların sütü. Fakat insanın erkek olsun kadın olsun sütü tahirdir. Saymerî "Erkek ve kadınların sütlerinin taharet ve satışları hakkında ihtilaf vardır." diyor.

Canlı mahlûktan kesilen bir parça, ölüsü hükmündedir. Yani insan, balık ve çekirgenin ölüsü temiz olduğundan bunlardan kesilen parçalar da temizdir. Diğer hayvanlardan kesilen parça ise necistir. Yalnız, eti yenen hayvanların kıl ve yünleri temizdir. Alaka (kan pıhtısı) müdğa (et parçası) ve içerden gelmeyen ferc'in rutubeti necis değildir. Fakat içerden akıp dışarıya çıkarsa

necistir. Nereye değerse muhakkak onu yıkamak lâzımdır.

Necis olan şeyin dumanı, ateş vasıtasıyla çıkarsa necistir. Az olsa ma'fuvu anhudur, bağışlanmıştır. Yoksa ateş vasıtasıyla çıkamazsa (helâ ve dübürden çıkan duman gibi) tahirdir.

Necaset üzerinde biten ekin, pancar ve soğan gibi şeyler temizdir. Yıkansa daha efdaldır.

Necaset üç çeşittir:

a- Necaseti muğallaza (büyük necaset): Köpek, domuz ve bunlardan birisinin başka tahir bir hayvanla birleşmesi neticesinde meydana gelen hayvandır. Bu necaset ile müteneccis olan şey, temiz bir toprakla beraber yedi kere su ile yıkanmalıdır. Racih Kavle göre, sabun ve benzeri toprağın yerini tutmazlar. Temiz olmayan veya başka bir şey ile karışık olan toprak kafi gelmez.

b- Necaset-i muhaffefe (hafif necaset): Henüz sütten kesilmemiş, iki yaşını doldurmamış ve sütten başka bir şey yemeyen erkek çocuğun idrarıdır. Bununla müteneccis olan şeyin temizlenmesi için üzerine su serpilir. Eğer idrara galebe çalıp ondan fazla olursa temizlenir. Fakat iki yaşını aşmış veya sütten başka bir şey yiyen erkek çocuğu ile kız çocuğunun idrarı hafif necaset cinsinden değildir.

c- Necaset-i mutavassıta (Orta necaset): Necaseti muğa-llaza ile necaset-i muhaffefe dışında kalan necasettir. Bu da iki kısımdır:

1- Necaset-i ayniyye: Elle tutulabilen veya rengi veya kokusu veya tadı bulunan necasettir. Temizlenmesi için maddesini izale etmek gerektiği gibi, rengi, kokusu ve tadını da izale etmek gerekir. Sayı mevzu bahis değildir. Bunları izale etmek için yıkamakla beraber sıkılmalıdır. Sıktıktan sonra kokusu veya rengi kalırsa da temizlenmiş sayılır. Fakat tad ve koku ile beraber renk kalırsa, sabun ve deterjan gibi bir madde kullanmak mecburiyeti hasıl olur. Bununla da çıkmazsa ma'fuanh olur.

Dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Müteneccis bir elbise ve kap yıkanmak istenildiğinde önce necaseti izale etmek, sonra üzerine su döküp temizlemek gerekir.

2- Necaset-i hükmiye: Maddesi, yani cüssesi, kokusu, tadı ve rengi olmayan necasettir. Bir sefer yıkanmakla temizlenir.

Ayran, yağ, pekmez ve benzeri mayîler müteneccis olsalar onları temizlemek mümkün değildir.

Necaseti izale etmek için niyet getirmek şart değildir. Bunun için necaseti galiza ile teneccüs olmayan bir müteneccis üzerine yağmur yağar veya bir kulleteyne düşerse temizlenir.

Ağzı müteneccis olan kimsenin, onu yıkamadan önce bir şey yemesi veya içmesi câiz değildir.

Birşeyi necaset-i kelbiyyeden yıkarken birinci seferde diğer bir şeye isabet eder veya suyu sıçrayıp bir şeye değerse onun da yıkanması gerekir. Ancak bunu yedi sefer değil de, altı sefer yıkamak kâfi gelir. İkinci seferde isabet etmiş ise beş sefer yıkamak lâzımdır...

Bir necaset, katı pekmez veya yağ gibi bir şeye düşerse, düştüğü yer ile etrafı

alınır, geri kalanı tahirdir. Alım satımı câizdir.

Eşya, aslında tahir olduğundan, müteneccis olmuş diye zannedilse katiyet kesbetmeyince müteneccis sayılmaz. Bunun için necasetten sakınamayan içkici, deli, kasap ve çocuk gibi kimselerin elbiselerini giyerek namaz kılmak câizdir.

İbn-i Hacer "Fetave El-Kübra" isimli kitabında diyor ki: "Avrupadan gelen yağ, peynir ve et, her ne kadar onlar temizliğe riayet etmiyor ve hayvanları kesmeyip boğuyorlar diye söyleniyorsa da, müteneccis olduğunu veya hayvanın boğulduğunu gözümüzle görmedikten sonra tahir sayılır. Yenmelerinde bir beis yoktur."

Zehirli hayvanların zehiri necistir. Gözle görünse onu yıkamak lâzımdır.

Müteneccis olan bir şeyin temizlenmesi istenildiğinde şayet su çok ise deniz, nehir ve havzı kebir gibi bir yerde yıkanmasında sakınca yoktur. Yoksa su az ise onu müteneccis olan şeyin üzerine döküp yıkamak lâzımdır.

NECİS OLAN BİR ŞEYLE TEDAVİ

Hastalığa karşı tedbir almak ve tedavi olmak sünnettir. Ancak kullanılacak ilâcın temiz olmasına dikkat etmek lâzımdır. Tahir bir ilâç bulunduğu halde necis veya müteneccis bir ilâcı kullanmak haramdır. Fakat tahir bir ilâç bulunmazsa gerektiği takdirde necis veya müteneccisi kullanmakta beis yoktur. Tedavi için yapılan ilaca (maslahata binaen müteneccis bir şey katmakta beis yoktur. Binaenaleyh, çeşitli hastalıklara yarayan ve içinde alkol bulunan şurubu (başka bir ilacın bulunmaması şartıyla) içmekte beis yoktur.

Bir kimse köpek etini yer, sonra yediği şey mutad yoldan çıkarsa, ağzını, birisi toprakla beraber olmak üzere yedi kere su ile yıkamalıdır. Fakat dübür ve kubûlünü normal olarak yıkamak veya taş ile istinca etmek kâfidir. Çünkü yediği şey hazm edilip değişmiştir.

ÖLMÜŞ HAYVANIN YÜNÜ VE KILI

Kur'an-ı Kerim'in nassıyla sabit olmuştur ki: "Leşin eti haramdır." Fakat yünü, kılı ve tüyü hakkında ihtilaf vardır. Şafiî mezhebine göre haramdır. Ömer bin Abdül Aziz, Hasan El-Basri, İmam Malik, Ahmet bin Hanbel, İshak, İbnül-Münzir ve Hanefi ulemasının bazılarına göre tahirdirler. Haram olduğuna göre satılması caiz değilse de onlardan yatak yapmak veya keçe olarak kullanmakta beis yoktur.

Rüzgâr esip necis şeylerle karışık olan toprağı kaldırır, tozu mayilere karıştırırsa, gözle görünürse de mafuvvu anhüdür, bağışlanmış, mahzuru yoktur.

Abdest alan kimsenin uzvu necaseti hükmiyye (rengi, tadı ve kokusu

olmayan) ile müteneccis ise, hem abdest için hem necaseti izâle etmek için bir sefer yıkarsa mutemede göre kâfi gelir. Fakat necaseti ayniyye (rengi, tadı kokusu olan) ile müteneccis olmuş ise, bir defa yıkamak her ikisi için kâfi gelmez. Önce necaseti izale etmek için yıkar, sonra abdest alır.

Bir kimsenin yağlı vücudu veya saçı müteneccis olursa onu temizlemek için sabun veya deterjan gibi bir şey kullanması gerekir ki, o gitsin ve temizlenmesi mümkün olsun.

FARE İLE İLGİLİ BAZI KONULAR

"Fare pislikleri" çoğalıp bulgur gibi bir şeye karışır ve ondan sakınmak mümkün olmazsa, afva tâbidir.

Az bir suya veya mayia fare düşer ve ölmeden evvel çıkarılırsa, farenin menfezi müteneccis olsa da ma'fu anhdir.

Koyun gibi bir hayvan necaseti kelbiyye ile müteneccis bir şeyi içer veya yer ve akabinde kesilirse, ağzından başka bir şeyini yedi sefer yıkamak gerekmez. Yalnız ağzı yedi sefer yıkanır.

Bir kimsenin vücudu müteneccis olur ve onu yıkayacak su bulamazsa, teyemmüm edip namazını kılar ve sonra kaza eder.

Müteneccis bir suda kaynatılan et veya buğdayı temizlemek için, üzerine su dökmek kâfidir.

Bir kimse namazını kıldıktan sonra elbisesinde ölmüp bit veya pire bulursa namazı sahih olmayıp iade etmesi gerekir.

İnsanlarla çok ihtilatı bulanan kedi ve koyun gibi hayvanların ağzı necaseti kelbiye ile müteneccis olup gözden kaybolduktan sonra toprakla buşakı kulleteyn miktarına varmış bir suya gidip ondan içmesi muhtemel olursa ağzı temizlenmiş sayılır. Necaset-i kelbiye olmazsa kulleteyne varmış bir suya gidip içmesi muhtemel ise temizlenmiş sayılır.

Kur'an-ı Kerim veya bir kitaba, bir necaset isabet ederse harflerin silinmesine vesile olsa da yıkamak lâzımdır.

Bir kimse idrarını yapsa kimsenin tenasül uzvu müteneccis olur. Bunun için onu yıkamadan cinsi münasebette bulunması câiz değildir.

Müteneccis bir elbise veya sergi yıkandıktan sonra yaş iken bir tarafına necaset değerse, yalnız necasetin değdiği yeri yıkamak kâfidir.

Köpek ve domuz hariç eti yenilsin yenilmesin bütün hayvanların artığı tahirdir. Elverirki ağızları bir necis ile müteneccis olmamış olsun. Meselâ, bir merkeb ağzı müteneccis olmadan onu bir kaba korsa, şer'an o kab tahir sayılır. Fakat temiz olmayan bir suyu içtikten sonra böyle bir kaba korsa o kab müteneccis olur.

Bir hayvan ağzını bir kaba kor, bunu gören bir kimse kabın müteneccis olduğunu haber verirse, necasetin sebebini beyan etmedikçe sözü nazar-ı itibara alınmaz. Bir köpek ağzını bir kaba koyduğunda o kabın içerisinde bulunan şeyi yalayıp yalamadığı bilinmezse bakılır; ağzı kuru ve kabın içinde

bulunan şeyden ağzında izi görülmezse hem kab ve hem de içerisindeki şey temizdir. Fakat ağzında o şeyin izi görülür veya ağzı yaş ise kab ve içerisindeki şey müteneccis sayılır.

İbnü's-Salâh'a; "Gayrımüslimlerin kumaş imalinde domuz yağını kullandıkları şayiası vardır. Bu husus için ne yapmak icabeder" diye sorulduğunda o, şöyle dedi: "Elde olan kumaşta necaset tahakkuk etmedikçe müteneccis sayılmaz."() Yine Avrupadan gelen elbiselerin durumu belli olmadığı ve gözümüzle müteneccis olduğunu görmediğimiz takdirde giyip, onlarla namaz kılmakta sakınca yoktur.

Bir kimse gördüğü kılın temiz olup olmamasında şüpheye düşürse bakılır; eti yenen bir hayvanın kılı olduğu biliniyorsa tahirdir. Yoksa eti yenmeyen bir hayvanın kılı olduğu bilinirse necistir. Neyin kılı olduğu bilinmezse, yine tahir olarak kabul edilir. Çünkü eşyada esas olan taharettir.

Eti yenen hayvanların yumurtaları da kesinlikle tahirdir. Ama eti yenmeyen hayvanların yumurtaları hakkında ulema ihtilaf etmişlerdir. Şafiî mezhebinde mutemede göre eti yenilmese de yumurtası tahir sayılır.

Et ve benzeri şeyler müteneccis bir suda kaynatılırsa temizlenebilmesi için dışını yıkamak icab ettiği gibi, içinin temizlenmesi için temiz bir su ile kaynatmak icab eder.

Süt dört kısımdır:

1- Deve, inek ve davar gibi eti yenen hayvanların sütü, kesinlikle tahir olup içilmesi mübah kılınmıştır.

2- Domuz ve köpeğin sütü bilittifak haramdır. Hiçbir surette içilemez.

3- İnsan sütüdür. Şafii mezhebine göre tahirdir. Yalnız sütten kesildikten sonra onu içmek mekruhtur. Bazı ulemaya göre sütten kesildikten sonra içilmesi caiz olmayıp necistir.

4- Diğer hayvanların sütüdür. Tahir olup olmadığı hakkında ihtilaf vardır. İmamı Nevevî, "Macmu'" adlı eserinde kaydettiğine göre bu süt necistir.

AFVEDİLEN NECASETLER:

Afvedilen necasetin bazılarını aşağıya alıyoruz:

1- Normal bir gözle görünmeyecek kadar az olan necaset. Meselâ bir sinek, yaş bir pisliğin üzerine konup, ayağına gözle görünmeyecek kadar az bir pislik bulaşır, sonra bir insanın vücuduna veya elbisesine veya başka bir şeyin üzerine konarsa, üzerine konduğu şeyi yıkamak lâzım gelmez.

2- Ateş vasıtasıyla çıkan necasetin az olan dumanı.

3- Taş ile yapılan istinca yeri. Yalnız müstenciye nisbeten afv vardır. Fakat başkasına nisbeten af yoktur. Meselâ taş ile istinca eden bir kimse kulleteyn olmayan az bir suya girer, istinca yeri suya değerse, su müteneccis olur.

4- Müteneccis yolun çamuru. Bunun affı dört şarta bağlıdır.

a- Necaset maddesinin görülmemesi.

b- Oradan geçen kimsenin dikkat edip necasetten sakınması.

c- Yürürken veya binek üzerinde iken kendisine isabet etmesi. Şayet düşer veya başkasından sıçrayarak kendisine isabet ederse af yoktur.

d- Necasetin elbise veya vücuda isabet etmesi. Başka bir şeye isabet ederse af yoktur. İbn-i Hacer "Fetava El-Kübra" isimli kitabında "Yolda tezek ve insan pisliği gibi bir şey bulunur, ondan sakınmak çok zor olursa yine af vardır." diyor.

e- Mevsimin kış olması, şayet mevsim yaz veya sonbahar ise ve sokak çamuru necis olursa affa tabi değildir.

5- Müteneccis bir külde kızartılan veya gömülen ekmek ve patates,

6- Ölse de meyve ve sebze kurdu.

7- Müteneccis çamur ile inşa edilen duvar üzerine serilen elbise. Çünkü köylerde, bahusus ovalarda bundan sakınmak mümkün değildir.

8- Çok da olsa sinek pisliği.

9- Camilerde hasır ve sergilerin üzerindeki kuş ve serçe pisliği. Bunun da iki şartı vardır.

a- Bilerek ve kasıtlı olarak ona basmamak.

b- İki tarafdan biri yaş olmamak.

10- Et ve kemik üzerinde kalan kan. Binaenaleyh et yıkanmadan tencereye konulduğunda, suyun rengi değişse de af vardır. Fakat et yıkanırsa ondan sızan su, duru olmayınca tahir olmaz.

11- Köpek ve domuzun kılı müstesna, necis olan kıl. İnsanın elbisesine yapışırsa onunla namaz kılmakta beis yoktur.

12- Uykuda olan kimsenin midesinden çıkması muhakkak olan salya. Mideden çıktığına alâmet sarı olması ve fena koku vermesidir. Bu salya her ne kadar necis ise de onunla mübtela olan kimse için af vardır.

13- Harmanı döven hayvanların pislikleri.

14- Deveci, çoban ve hayvanlara yem veren kimse için hayvan gevişleri.

15- İnek, keçi ve koyun sağılırken süte düşen, mayi olmayan pislikleri. Süte düşen mayi veya harici bir necaset olursa onda af yoktur. Yalnız şuna dikkat etmek lazımdır ki: Sağılan hayvanın mayi olmayan pisliği süte düşünce, zaman kaybetmeden onu çıkarmak ve onu çıkaran (el gibi) bir şeyi tekrar batırmadan evvel yıkamak lâzımdır.

16- Köpek ve domuzun kanı müstesna, az olan kan. Yalnız pirenin kanı çok da olsa üç şart ile af vardır.

a- Kendisi veya başkası tarafından çoğaltılmamış olmak.

b- Yabancı bir şey ile karışmamış olmak.

c- Muhtaç olduğu elbiseyi isabet etmiş olmak.

17- Tahir olmayan çamurdan yapılmış arı kovanlarında bala temaz eden taraf. Yani ondan da af vardır.

18- Müteneccis olmuş olan çocuğun ağzı. Çünkü onu necasetlerden korumak

çok zordur.

19- Akan kanı olmayıp bir mayide ölen haşerat.

MADDESİ NECİS OLAN ÜÇ ŞEY TAHİR OLUR

1- Üzümden yapılan içki. Kendi kendine, içine her hangi bir şey atılmadan sirkeye inkilâb eden içki, küpü ile beraber tahir olur. Çünkü necis olmanın illeti, haram olması ve sekr vermesidir. Sirkeye inkilâb ettikten sonra her ikisi de zail oluyor. Fakat içine bir şey atılır da sirkeye inkilâb ederse tahir olmaz.

İçkinin içine bir şey atılır sirkeye inkilab etmeden evvel çıkarılırsa, bakılır; içine atılan şey necis ise sirkeye inkilâb etse de necistir. Yoksa tahirdir.

Müskir olmadan evvel şıraya, bal, şeker, gül suyu ve benzeri bir şey katılırsa müskir olduktan sonra sirkeye inkilâb ettiği takdirde tahir olur.

Arpa ve hurmadan yapılan içki, sirkeye inkilâb etse hakkında ihtilaf vardır. Kadı Ebû Tayyib gibi zatlar, sirkeye inkilâb etse de tahir olmaz, çünkü içine katılmış olan su, onu murdar eder derler. Bağavî ve Sibki de, tahirdir diyorlar. Ma aleyhil fetva budur.

2- Köpek, domuz ve her birisinin başka bir hayvanla birleşmesi neticesinde hasıl olan hayvanın derileri müstesna, eti yensin, yenmesin şer'î bir kesme olmadan ölen her hayvanın derisi, dabağat ile tahir olur. Ancak dabağlandıktan sonra su ile yıkamak lazımdır. Eti yenmeyen hayvanın kılı ve tüyü ile, eti yenipte şer'î bir kesim ile kesilmeden ölen hayvanın kılı ve tüyü dabağat ile tahir olmaz.

3- Kan pıhtısı, et parçası ve yumurtanın kanı canlı bir mahlûka dönüşmekle tahir olur.

HAYIZ, İSTİHAZE VE NİFAS

Hayız, lügatta akmak demektir. İstilahda ise, belli zamanlarda kadının bülûğ çağına erdikten sonra hastalık veya çocuk doğurmak sebebiyle olmayıp da, rahminden gelen tabii kandır ki, türkçede buna âdet hali veya ay başı denir.

Kadını en az dokuz yaşını tamamlaması gerekir ki âdet görebilsin. Ekseriyetle kadın altmış yaşına geldiği zaman âdeti kesilir. Dokuz yaşından evvel gelen kan, tabiî olmayıp hastalık neticesinden gelir ki, buna istihaze kanı denilir. İstihaze kanı rahimden değil bir damardan gelir. Müstehaza olan kadın tahir sayılır. Ne namaza, ne oruca, ne de başka bir ibadete mâni değildir.

Müstehaza kadın, fercini yıkayıp bir bezle bağlar ve namaz vakti abdest alıp ara vermeden namaz kılar. Ancak cemaatle namaz kılmak için bekleyişinde beis yoktur. Ve her vakit için abdest alması lâzımdır.

Hayzın en azı, bir gün bir gecedir. Çoğu on beş gündür. Bu iki müddet

arasında görülen kan, âdet kanıdır. Bu müddet zarfında kanın devamlı surette gelmesi gerekmez. Bir gün veya daha fazla ara verebilir. Kadınların çoğunun âdetleri altı veya yedi gündür.

İki hayız arasında geçecek temizlik müddeti, en az on beş gündür. Fakat çoğu için mahdut bir zaman yoktur. Kan kesilirse yıkanmadan evvel, yalnız oruç ile boşanma mübah olur.

Bir kimse, hayız halinde bulunan karısını boşarsa boşanması sahihdir, fakat boşanması yasak olan bir zamanda vâki olduğundan günâhkar olur.

Hayız halinde bulunan veya hayız kanı kesilip henüz yıkanmayan zevce ile cinsi münasebette bulunmak caiz değildir. Bunu yapan kimsenin tevbe etmek ile beraber bir sadaka vermesi sünnettir.

Dokuz yaşını tamamlamış bir kadın, bir gün bir geceden aşağı, onbeş günden fazla olmaksızın rengi ne olursa olsun kan görürse hayızdır.

Onbeş günden fazla devam eden kan ise, dört halden hâli değildir:

1- Âdet, görmeye yeni başlayıp kuvvetli ve zayıf kanı gören kadının halidir. Siyah kan kuvvetli, kırmızı kan zaiftir. Kuvvetli kan, bir gün bir geceden az olmamak ve onbeş günü geçmemek, zayıf kan ise onbeş günden az olmamak şartıyla görülen kandır. Kuvvetli kan hayız, zayıf kan ise istihaza alametidir. Bu durumdaki kadına mümeyyize denilir.

2- Âdet görmeye yeni başlayıp kuvvetli ve zayıf kanı gömeyen kadının halidir. Yani ya daima kuvvetli veya zayıf görür veya gördüğü kuvvetli kan bir günden az veya on beş günden fazladır. Veya gördüğü zayıf kan, onbeş günden azdır. Racih kavle göre adeti bir gün bir gecedir, tuhruda yirmi dokuz gündür.

3- Âdet görüp kuvvetli ve zayıf kanı gören kadının halidir. Böyle bir kadın için âdeti değil, temyizi esas kabul edilir. Meselâ, bir kadın her ayın başında beş günü hayız mütebakisini tuhr olarak âdet etmişti. Sonra istihaze hastalığına mübtela olsa, her ayda on gün kuvvetli, meselâ siyah kan, yirmi gün de zayıf, meselâ kırmızı kan görürse, gördüğü siyah kan hayız, kırmızı kan istihaza kanıdır ve tahir sayılır. Allah'ın Resûlü buyuruyor: "Hayız kanı siyah olur, bilinir."

4- Âdet görüp âdetinin vakit veya miktarını unutan kuvvetli ve zayıf kanı görmeyen kadının halidir. Bu kadına mütehayyire (şaşırmış) denilir. Mütehayyire kadın, ihtiyatlı davranmak zorundadır. Temiz kadın gibi namaz, oruç vesair ibadetlerini eda eder. Hayızlı kadın gibi de cinsi münasebette bulunmaz. Ayrıca her farz namaz için vakit girdikten sonra yıkanır. Yalnız İmam Nevevî, "Tahkik" de ifade ettiğine göre: "Âdetinin hangi vakitte, meselâ sabahleyin kesildiğini hatırlarsa yalnız her gün sabahları yıkanır" diyor.

Mütehayyire kadının kanı kesik geliyorsa temiz olduğu zamanlarda gusül etmesi icab etmez. Cumhuru Ulemaya göre, mütehayyire olup geceleri kanı kesilmeyen kadın, Ramazan ayında Ramazan-ı şerif orucunu tutar, sonra da tam bir ay tutar, her birisinden kesinlikle en az ondört gün elde edilir. Toplam yirmi sekiz gün olur. Sonra kalan iki gün için, onsekizden ilk ve son üç günleri tutar. Mütehayyire kadın, her ayda hayzı beş gün devam ettiği ve gece vakti devam etmeye başladığını hatırlıyorsa, oruç tuttuğu bir aydan

kendisi için yirmi dört gün sayılır.

NİFAS

Nifas, lügatta doğumdur. İstilahta ise, bir et parçası da olsa doğum yapıldıktan sonra rahimden gelen kandır. Doğum yaparken çocuktan önce veya onunla beraber gelen kan, nifas kanı değil bozuk bir kandır.

Nifasın en azı için had yoktur. Bir lahza da olabilir. Çoğu altmış gündür. Kadınların çoğu kırk gün nifas görür. Altmış günü geçerse, hayız ve istihaza olabileceğinden hayızda beyan edildiği gibi temyiz ve âdetlere baş vurulur. Cünüb için hangi şeyler mahzurlu ise, hayız ve nifasda olan kadın için de aynı şeyler mahzurludur. Yani hayızlı ve nifaslı kadın içinde namaz kılmak, oruç tutmak, tavaf etmek ve Kur'an-ı Kerim'i okumak, taşımak ve ellemek haramdır.

Mecmu'da kayd edildiğine göre hayızlı olduğu bilinen günler hariç istihaze halinde olan kadın ile münasebette bulunmak kocası için caizdir. Ayrıca caminin kirlenmesinden korkarsa camiden geçmek, oruç tutmak, kocasıyla diz ile göbek arasında mûlâabe eylemek (oynamak) de mahzurlu olup haramdır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

æçèÂí óÊy âçìç,ûë

"Temizlenmedikçeye kadar onlara yaklaşmayın." Bakara : 222

Namaz günde birkaç sefer tekerrür ettiğinden kazası zordur. Kaza edilmez. Fakat oruç yılda bir ay olduğu için kaza edilir.

Nifasda olan kadınların kanları kesildikten sonra, yıkanmadan önce cinsi mukarenet yapmaları haramdır. Her kadın hayız, istihaza ve nifasın ahkâmını öğrenmekle mükellefdir. Şayet kocası biliyorsa ondan öğrenir. Yoksa başkasından öğrenmek için kendisine izin verir. Kocasının izni olmadan zikir yapmak, vaaz dinlemek gibi şeyler için dışarı çıkması câiz değildir.

Hayız ve nifaslı olan bir kadın, gusül için su bulmazsa teyemmüm eder; gusül ile mübah olan her şey, teyemmüm ile de mübah olur.

NAMAZ

NAMAZ

Daha önce ele alıp izahına çalıştığımız konular, namazın öncü ve vesileleridir. Şimdi ise esas maksat olan namaza başlayıp, izahına çalışacağız.

Namaz, fıkıh kitaplarında beyan edildiği gibi, muayyen şartlar dahilinde tekbirle başlanıp selâm ile sona eren hususi söz ve fiillerden ibarettir.

Namaz, Kelime-i Tevhid'den sonra İslâmın en mühim esasıdır. Cenab-ı Allah buyuruyor:

[illegible]

"Şüphesiz namaz, mü'minlere muayyen vakitlerde farz kılınmıştır." Nisa: 103

Allah'ın Resûlü buyuruyor:

[illegible]

"Allah beş vakit namazı kullara farz kılmıştır. Onları eda edip haklarını küçümsemek gayesiyle onlardan bir şey kaybetmeyen kimse için haktır ki, Allah onu cennete götürsün." Resûlullah (S.A.V.) namazı terk eden kimsenin hakkında şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Namazı olmayan kimsenin İslâmda payı yoktur."

Şunu bilmemiz lazımdır ki, Namaz kılmaktan maksat kalbin, Allah'ın azamet ve yüceliğini bilip, onu her zaman hatırlamak. Ve dolayısıyla verdiği emir ve nehiylerin yanında durmaktır. Kur'an-ı Kerim buna işaret edip buyuruyor:

[illegible] "Şüphesiz namaz, fuhuş ve münkeri önler." Ankebut: 45

Gaflet ile kılınan namaz, sahibine fayda vermediği gibi Allah'ü Azimüşşan da onu kabul etmez.

Namazla mükellef olmayan kimse namaz kılmakla emir olunmaz. Ancak çocuk yedi yaşına gelince, namaza emr olunacak, on yaşına gelince devam etmezse hafifçe dövülecektir.

Namaz başlıca iki çeşittir:

A- Cenaze namazı gibi rükû ve sûcudu olmayan namaz.

B- Rükû, sûcud ve kıraatı olan namazdır. Farz ve nafile namazlar bunun şümûlüne girerler.

NAMAZIN ŞART, RÜKÜN, SÜNNET, MEKRÛH VE HARAMLARI VARDIR.

Şart, Vücub ve sıhhat şartları olmak üzere iki kısımdır.

Vücubun şartları altıdır:

a- Peygamber (S.A.V.)'in davetini duymuş olmak,

b- İslâm olmak,

c- Baliğ olmak,

d- Akıllı olmak,

e- Hayız ve nifastan pak olmak,

f- Azaları selâmette olmak.

Sıhhatın şartları ise beştir:

a- Hades (cenabet, hayız, nifas ve abdestsizlik) ten pâk olmak,

b- Vücut, elbise ve namaz kılınan yerin temiz olması,

c- Avret yeri örtülü olmak,

d- Kıbleye yönelmek,

e- Vaktin girdiğini bilmek. Bu da üç şekilde bilinir:

1- Bizzat veya güvenilir bir şahsın haberiyle,

2- İctihad etmekle,

3- Bir müctehidi taklit etmekle.

Beş vakit namaz Mekke'de hicretten bir sene önce "İsra" gecesinde farz kılınmıştır.

Bir çok kimse (Kur'an-ı Kerimle sabit olan sadece namazın farziyyetidir. Namazın beş vakit olduğu ifade edilmemiştir.) diye sık sık soruyorlar. Hele Aleviler, namaz kılmamak ve avam tabakasını iğfal etmek için münasebet bulduklarında bunu tekrarlayıp duruyorlar. Halbuki Kur'an-ı Kerim:

[illegible]

Rum : 18

Ayeti Celilesiyle beş vakit namaza işaret ettiği gibi:

[illegible]

"Resûl size ne vermiş ise onu alınız. Sizi men ettiği şeyden de sakınınız" (Haşr: 7) Ayeti Kerimesi ile Resûlullah'-ın emrettiği şeylerin tatbik edilmesini emrediyor. Binaenaleyh Resûlullah (S.A.V.) ne getirmiş ise onu Kur'an-ı Kerim de getirmiş sayılır. Namazın beş vakit olduğunu beyan eden bir çok hadisler vardır. Onlardan biri şu Hadisi Şerif'dir:

[illegible]

"Sizden biriniz kapısı önünden bir çay (veya nehir) geçer de, günde beş defa içinde yıkanırsa kirinden bir şey kalır mı? Sahabe; (Hayır bir şey kalmaz dediler) Allah'ın Resûlü buyurdular ki; İşte bu, beş vakit namazın hali gibidir. Allah onlarla günahları bağışlar."

Resûlullah (S.A.V.) namazın tatbitakını bizzat yaparak göstermiş ve buyurmuş ki:

"Namaz kıldığım gibi namaz kılınız."

NAMAZ VAKİTLERİ

Güneş doğduktan sonra gölgenin kısaldığı süre zeval öncesidir. Durup ne eksilir ne artarsa istiva zamanıdır. Uzamaya başladığında zeval vaktidir.

Öğle namazının ilk vakti, güneşin zevalından itibaren başlar. Yani doğuş, yeri ile batış yerinin arasındaki noktayı geçerek her gölge sahibinin, gölgesi uzanmaya başladığı andan itibaren başlar.

Vaktin sonu, istiva gölgesinden başka herşeyin gölgesi kendisinin misline baliğ olduğu vakittir.

Zevalin vaktini öğrenmek için şöyle yapılır; Düz bir yerde, bir şey dikilir, gölgesi kısalmaya devam ettiği müddet zevalden öncedir, duraklarsa istiva zamanıdır, gölge uzamaya başladığında ise zeval vakti başlamış demektir.

Ulemanın çoğu demişler ki; öğlenin üç vakti vardır.

1- Fazilet vakti: İlk vakittir.

2- İhtiyar vakti: Sonuna kadar uzanır.

3- Mazeret vakti: Seferde veya yağmurda öğle namazını ikindi namazına bırakıp "cem'i tehir" olarak kılan kimse içindir ki; bu da ikindi namazının vaktidir.

Beş vakit namaz mirac gecesinde farz kılındı. İlk kılınan namaz da öğle namazıdır. Çünkü Peygamber (S.A.V.) her ne kadar gece vaktinde dönmüş ise de sabah namazını kılmadı, nasıl kılacağını bilmediği için. Sonra Cebrail geldi ve Kabe kapısının yanında Peygambere öğretti.

İkindi namazının ilk vakti, öğle namazının son noktasından başlar. Yani istiva gölgesinden başka her şeyin gölgesi bir misli olunca başlar, güneş batıncaya kadar devam eder. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

"Bir kimse güneş doğmadan evvel sabah namazının ilk rek'atına yetişirse sabah namazına yetişmiş sayılır. Bir kimse güneş batmadan evvel de ikindi namazının bir rek'atına yetişirse ikindi namazına yetişmiş olur."

İkindi namazının vakitleri hakkında ihtilaf vardır, meşhurları üçtür. Fazilet vakti ilk vakittir. İhtiyar vakti, istiva gölgesinden başka her şeyin, gölgesinin iki mislini aşmadığı vakittir. Mazeret vakti sefer gibi hallerde öğle vaktidir. Cem'an kılınır.

Akşam namazının vakti, güneşin batışı tahakkuk ettiği andan başlar, kırmızı

şafakın batışına kadar devam eder. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

Õ1£åÛa kÌí áÛ bß ¡I ¹Pàa‹a Ðóë

"Akşam namazının vakti, şafakın batmadığı zamandır." Sarı veya beyaz şafakın zamanı akşam namazının zamanından sayılmaz. Bir kimse namaz vaktinde namaza başlar, vakit çıkıncaya kadar devam ederse namazı sahih olup, eda etmiş sayılır.

Akşam namazının da üç vakti vardır.

Fazilet vakti: İlk vakittir.

İhtiyar vakdi de ilk vakittir.

Mazeret vakti: Sefer gibi hallerde yatsı vaktidir.

Yatsı namazının vakti, kırmızı şafak'ın batmasıyla başlar, fecr-i sadıka kadar devam eder.

İmam-ı Nevevî, "Mecmu" adlı kitabında, Tetimme kitabından naklen şöyle demektedir: Doğu memleketlerinin bazı yerlerinde şafak hiç batmaz. Onlar için yatsının ilk vakti, şafağın battığı en yakın memlekete göre kıyas edilir. Yani, o komşu memlekette güneşin batışıyla şafağın batışı arasında geçen zaman ölçü alınır; şafağın batmadığı memlekette güneş battıktan sonra o zaman kadar geçtiğinde bunlar için yatsı namazının vakti girmiş olur.

Sabah namazının dört vakti vardır:

a- Fazilet vakti: Tam fecir doğduğu zamandır.

b- İhtiyar vakti: Ortalık aydınlanıncaya kadar olan zamandır.

c- Cevaz vakti: Kırmızılık doğduğu zamandır.

d- Tahrim vakti: Namazın, içine sığmayacak kadar az olan zamandır.

Yatsı namazından evvel uyumak, yatsı namazından sonra dinî olmayan sohbet yapmak ve fuzuli konuşmak mekrûhdur. Çünkü teheccüd ve sabah namazının geçmesine sebeb olur.

Namazın vakti girer girmez, vakit geçirmeden namaz kılmak sünnettir. Yalnız sıcak memleketlerde uzaktan gelen bir cami cemaatinin camiye zorluk çekmeden gelebilmesi için gölgelerin uzanacağı bir zamana kadar öğle namazını tehir etmek sünnettir.

Namazın bir kısmı, bir rek'atı veya daha fazlası kendi vakti içinde kılınırsa edadır. Yoksa bir rek'attan az vaktinin içinde kılınırsa kazadır. Bunun sebebi, bir rek'at namaz, namaz içinde okunan ve yapılan söz ve fiillerin çoğunu ihtiva ettiğinden, mütebaki rek'atlar tekrardan ibarettirler.

Bir kimse namazın vaktini bilmezse, namaz için herhangi bir alâmet ile vakti bulmak için ictihad eder, araştırır ve namazını kılar. İçtihad ile kıldığı namazı, vakitten evvel kıldığını öğrenir ve henüz vakit çıkmamış olursa tekrar eda eder. Vakit çıkmış ise kaza eder.

Uykuya dalarak veya namazını hatırlamayarak kazaya bırakırsa bir an evvel kaza etmesi sünnettir.

Bilerek bir çok namazını kazaya bırakan kimse, yemek, içmek, ticaret işi ve

uyku gibi insan için zaruri olan şeylerin zamanı müstesna, kazaya kalmış namazları kaza edebilmek için bütün zamanlarını kazaya tahsis etmekle mükellefdir. Hatta nafile namazını kılması haramdır. Nafile namazı yerine kaza kılacaktır. Binaenaleyh zimmetinde kaza bulunan kimsenin teravih, vitir ve bayram namazını kılması haramdır. Bunların yerine imamla birlikte kazasını kılar.

Namaz vakti girince uykuda olan kimseyi uyandırmak sünnettir. Ebu Davud, şöyle rivayet ediyor: "Bir gün Peygamber (S.A.V.) namaza çıktı. Uykuda olanlardan kime rastladıysa onu uyandırdı." Yine namaz kılmakta olan kimsenin önünde uyuyan ile saf'ta veya mihrab'ta veya açık damda veya güneşte veya yatsı namazından önce veya fecirden sonra ve güneşten evvel ve Arafat'ta Vakfe zamanında uyumakta olan kimseleri uyandırmak da sünnettir. Namazın vakti girince farziyet terettüp eder. Peygamber (S.A.V.)'e hangi amel daha iyidir,diye sorulduğunda namazı ilk vaktinde kılmaktır, şeklinde cevap verdi. Yalnız namazı vaktin sonuna doğru tehir etmek de caizdir. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurur: Namazı ilk vaktinde kılmak Allahın rızasını, sonunda kılmak da Allahın affını gerektirir. Namaz bir kimseye farz olursa terk ettiği takdirde sorumludur. Yalnız, uykuda kalır veya unutur veya namaz kılmamak için zorlanır ve kılmaya imkan bulamazsa o zaman mesul sayılmaz.

Bir kimse namazını kılar sonra kıldığı namazın vakitten evvel olduğunun farkına varırsa tekrar kılması gerekir.

EZAN

Ezan, lügatta haber vermektir. İstilahda ise farz namazın vaktini bildirmek için okunan muayyen sözlerdir.

Ezan, hicretin birinci senesinde teşrî edilmiştir. Kur'an-ı Kerim ve Hadisi Nebevî ile sabit olmuştur. Cenab-ı Hak buyuruyor:

[illegible]

"Namaza çağırdığınız zaman." Mâide : 58

Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Namaz vakti olduğunda biriniz ezan okusun, sonra en büyüğünüz size imamlık etsin." (Buhari-Müslim.)

Abdullah bin Zeyd bin Abdû Rabbihi El-Ensari diyor ki; Halkı namaza davet etmek için çan'ın yapılması emredildikten sonra, rüyada elinde çan bulunan birisi bana geldi. Ben ey Allah'ın kulu bu çan'ı satar mısın? dedim. Çan sahibi, ne yapacaksın dedi.

-Onunla halkı namaza davet edeceğiz.

-Bundan daha iyi bir şey sana göstereyim mi?

-Göster dediğinde, O da:

Biraz uzaklaştıktan sonra bana dedi ki, namaza başlamak istediğin zaman da şöyle diyeceksin:

Sabahladıktan sonra Peygamber (S.A.V.)'e gittim. Gördüğüm rüyayı kendisine söyledim. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.) bu, hak bir rüyadır. Git gördüğünü Bilal'e söyle onu okusun. Onun sesi senin sesinden daha yüksektir. Bilal'e gittim. Bilal'in yanında durup kendisine söyledim. O da okumaya başladı. Ömer bin Hattab (R.A.) evinde iken bunu duyunca abasını süründürerek dışarı çıktı ve şöyle dedi: "Hak ile seni gönderene yemin ederim ey Allah'ın Resûlü, gördüğün gibi ben de gördüm." Bunun üzerine Resûlüllah (S.A.V.) Allah'a hamd olsun dedi.

Ulema ezan hakkında ihtilaf etmişlerdir. Kimi sünnet, kimi de farz-ı kifayedir diyor. Sünnet olması daha kuvvetlidir.

Ezan, sadece vakitli farz namazlar için sünnettir. Adak, cenaze ve nafile namazları için sünnet değildir. Cumhuru Ulemaya göre, cemaat için sünnet olduğu gibi ferd için de sünnettir. İçinde cemaat halinde namaz kılınmış bir cami ve benzeri yerler hariç, her yerde ezan yüksek sesle okunur. Geçmiş namaz kaza edilecekse onun için de ezan okunur, yalnız birkaç kaza namazı kılınacaksa, ilk namaz için ezan okunur, diğerleri için okunmaz. Kadın cemaatı için ezan okumak câiz değildir. Yalnız kadın kendi nefsi için veya kadın cemaatı için sessizce bir ezan okusa beis yoktur. En az zikr sayılır. (Fethülcevad c.1. s.1.2.)

MÜEZZİN OLABİLMENİN ŞARTLARI:

Müezzin olabilmenin şartları beştir:

1- Müslüman olmak. Müslüman olmayan kimsenin ezanı sahih değildir. Çünkü ne ezana ne de namaza iman etmediği için, ezan okuyuşu alay sayılır.

2- Mümeyyiz olmak. Mümeyyiz olmayan çocuğun ibadeti muteber olmadığı için ezanı da muteber değildir.

3- Erkek olmak. Kadın ve hünsanın ezanları erkekler için sahih değildir.

4- Bazı alâmetlerle vakti bilmek. Vaktin girip girmediğini bilmeden ezan okumak câiz değildir.

5- Akıllı olmak. Deli ile, sarhoşun ezanı sahih değildir.

Abdestsiz veya cünüb olan kimselerin ezanları her ne kadar sahih ise de mekruhdur. Müezzin olan kimsenin sesinin yüksek ve güzel olması ve yüksek bir yerde ezan okuması sünnettir. Kadın cemaatı için kamet getirmek sünnettir, fakat yüksek sesle ezan okumak mekruhtur.

EZANIN ŞARTLARI

Ezanın şartları beştir.

1- Başkasının ezanına bina etmemek.

2- Tertibe riayet etmek.

3- Muvalata (uzun fasıla vermemek) riayet etmek.

4- Ezan cemaat için okunuyorsa, yüksek ses ile okumak.

5- Vaktin girdiğini bilmek.

Ancak sabah ezanı, sabah olmadan evvel, gece yarısından sonra da okunabilir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Bilâl gece ezan okuyor, yiyiniz içiniz İbnü ümmi mektumun ezanını işitinceye kadar." (Müslim, Buhari)

EZANIN SÜNNETLERİ

Ezanın sünnetleri şunlardır:

1- Küçük ve büyük hadesten temiz olmak. Abdesti olmayan veya cünüp olan kimsenin ezan okuması mekruhtur.

2- Tertil. Yani yavaş yavaş okumak.

3- Tercî etmek. Yani, Kelime-i şehadeti yüksek sesle söylemeden evvel, kendi kendine önce gizli söylemek, sonra yüksek sesle okumak.

4- Tesvib etmek. Yani sabah ezanında, "Hayye alassa-lâh" kelimesini söyledikten sonra, "Essalâtü hayrün minen-nevm" kelimesini iki sefer söylemek.

5- Ayakta okumak.

6- Kıbleye dönmek. Yalnız ihtiyaç olduğu zaman, memleketin ortasında bulunan minarenin etrafında dolaşmak daha iyidir.

7- "Hayye alassalah" derken sağa, "Hayye alel felâh" derken sol tarafa başıyla dönmek. Vücut ile dönmek mekruhtur.

8- Müezzinin âdil olması. Binaenaleyh fasıkın ezanı mekruhtur.

9- Gür sesli olması.

10- Yüksek bir yerde ezan okuması.

Buhari ile Müslim şöyle rivayette bulunmuşlardır:

Peygamber (S.A.V.)'in iki müezzini vardı; biri Bilâl-i Habeşî, diğeri ise İbnü Ümmi Mektûm idi. İki müezzinin ezanları arasında fazla zaman yoktu. Birisi iner, diğeri akabinde çıkıp ezan okurdu. Ezanın yüksek yerde okunması sünnettir, ancak kâmet böyle değildir. Yalnız cami çok büyük olur da cemaat çoksa, cemaatın işitmesi için yüksek yerde okunması sünnet olur.

Cemâatın toplanıp ilk sünnetlerini ifa edebilmesi için ezan okuduktan sonra bir ara vermeli, bilahere kamet getirmelidir.

Ücret almadan sırf Allah için ezan okumak sünnettir. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyuruyor. "Sırf Allah için yedi sene ezan okuyan kimseye berâat yazılır."

Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor: "Allah'a imân edip mükafatını ondan umarak beş vakit namaz için ezan okuyan kimsenin tüm geçmiş günahları affolunur."

Ücretsiz ezan okuyacak kimse bulunmazsa, ücret mukabilinde bir müezzinin tayin edilmesi gerekir. Bu ücreti müslümanlar ödeyebildikleri gibi Beytül-Mal da ödeyebilir.

Bir köyde veya bir şehirde birkaç cami bulunsa, birbirine yakın da olsalar her cami içni ayrı ayrı ezan okumak sünnettir. Ezan okunduktan sonra namaz kılmadan mazeretsiz camiden çıkmak mekruhtur.

Ezan da bir ibadettir. Peygamber (S.A.V.)'in emrettiği şekilde eda edilmesi gerekir. Binaenaleyh Arapça'dan başka bir dil ile okunması caiz değildir. Yalnız Arapça olarak okuyabilecek bir kimse bulunmazsa, öğreninceye kadar bilinen bir dil ile okunması sahihtir. Ezan ile kâmet arasında dua etmek sünnettir. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "Ezan ile kâmet arasında yapılan dua reddolunmaz. Dua ediniz." Bir köyde veya bir şehirde ezan okunmazsa, ikaz edildikleri halde aynı durum devam ederse onlara karşı savaş açılır.

11- Sesi güzel olması.

12- Şehadet parmaklarını kulaklarının deliklerine sokması.

Fasıkın, çocuğun, yalnız olarak bulunan â'manın, abdesti olmayan ve cünüb olan kimselerin ezan okumaları mekrûhdur.

Her cami için iki müezzinin bulunması sünnettir. Onlardan biri fecirden evvel, diğeri de fecirden sonra ezan okur.

Birbirine yakın olan her cami için ayrı birer ezan okumak müstehab olup etrafa ses gitse de bir ezan ile iktifa edilmemelidir.

Ezanı duyan kimsenin, müezzinin dediğini tekrar etmesi sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Müezzin sesini duyduğunuz zaman onun dediğini tekrar ediniz, sonra da bana salavat getiriniz."

Yalnız [illegible] ile [illegible] kelimesi söylendiği zaman, [illegible] demek ve [illegible] dendiği zaman da [illegible]

[illegible] demek sünnettir.

Bir caminin birkaç müezzini bulunsa hepsi de ezan okuyacaklardır, ancak bir ağızla değil, birbirini takip edeceklerdir.

Bir çok yerlerde ezandan sonra müezzin yüksek bir sesle salâvatı şerife getirir. Bu hususta bir çok münakaşalar vaki olduğundan bu konuyu açıklığa kavuşturmak gerekir. Şöyle ki; Ezani Muhammedî'den sonra yukarda durumu beyan ettiğimiz gibi salâvatı şerife getirmek sünnettir. Yalnız ne Asrı Saadette ne de Hulefai Rarişîn zamanında yüksek sesle ezan okunduktan sonra salâvat okunduğu vaki olmamıştır. Ancak Mısır'ın Alevî bir hükümdarı öldürüldükten sonra, hemşiresi, müezzinlere ezandan sonra maktulun oğluna selâm getirilmesini emretmiş, müezzinler de bunu tatbik etmişlerdir. Salahaddin Eyyubi başa geçince, bu bid'atı kaldırıp yerine salâvatı şerifenin okunmasını emretmiştir. Demek oluyor ki, bu güzel âdeti icad eden Salâhaddin Eyyubî olmuştur. Fakat minarede beyit veya gazel söylemek doğru değildir.

Daha önce açıkladığımız gibi cemaatle imam, kametin bitiminde ayağa kalkmalıdır. Daha evvel kalkmak mekruhtur. Yalnız, yaşlı veya hasta olan kimse "kad kâmet es-salâ" denildiğinde tekbiretü'l-ihram'ın faziletine nail olabilmek gayesiyle ayağa kalkmaya teşebbüs etmelidir.

0Müezzin kamet'e başladıktan sonra camiye giren kimse tehiyyetü'l-mescid namazını kılmadan cemaatle namazını eda etmek için ayakta beklemelidir. Bir camide ezan okunup namaz kılındıktan sonra bir adam veya bir cemaat gelirse tekrar ezanın okunması sünnettir, ancak sessizce olması lâzımdır.

KAMET

Kamet, her hususta ezan gibi olup, sünnettir. Ancak aşağıdaki hususlarda birbirinden ayrılırlar:

1- Kametin kelimeleri, başındaki (ALLAHÜ-EKBER) lâfzı müstesna, birer defa okunur.

2- Kamette (HAYYE-ALEL-FELÂH) dendikten sonra (KAD KAMETÜSSELÂT-Ü) demek sünnettir. Fakat ezanda sünnet değildir.

3- Kamet, kadın cemaatı için de sünnettir. Fakat ezan sünnet değildir.

4- Kameti süratle, ezanı ise yavaş yavaş okumak sünnettir.

5- Tercî, seslice iki şehadeti söylemeden evvel, gizlice söylemek ezanda sünnettir, fakat kamette sünnet değildir.

6- Fecirden evvel ezan okunur, fakat kamet yapılmaz. Hem ezanın hem kametin akabinde salât getirdikten sonra;

[illegible]

duasını okumak sünnettir. Şafii mezhebinin salikleri bu gün her namaz için sünnet olduğu gibi cuma namazı için de okunması sünnet olan bu duayı okumuyorlar ve mesnedsiz olarak bu sünneti terkediyorlar. Zan edersem bu adet Hanefilerden gelmiştir.

Cemaatle kılınan bayram, hüsûf, küsûf gibi nafile namazlar için kamet sünnet değildir. Kamet yerine (ESSELAT CAMİA) denilir. Kameti ayakta getirmek sünnettir. Cemaat, kamet bittikten sonra ayağa kalkmalıdır. Kamete başladıktan sonra nafileye başlamak mekruhtur. Nafilede iken kamete başlanırsa ve cemaatın kaçırılmasından korkulmazsa nafile tamamlanmalıdır.

Hareket halinde bulunan taksi ve otobüs gibi vasıtalar içinde veya at üzerinde ezan okumakta beis yoktur. Yerini bulmuş sayılır. Yalnız misafir olmayan bir kimsenin böyle bir ezan okuması, ciddiyet dışı olduğundan caiz değildir.

Müezzinle kamet getiren kimsenin bir olması sünnettir. Çünkü Resulüllah'ın zamanında böyle uygulanıyordu. Hz. Bilal-i Habeşi, hem ezan okur hem de kamet getirirdi.

Daha önce beyan ettiğimiz gibi ezanı duyan kimsenin müezzinin dediğini tekrar edip onu takip etmesi sünnettir.

Ama sağırlık veya uzaklık sebebiyle müezzinin sesini duymayan kimsenin onu takip etmesi sünnet değildir.

Maverdi diyor ki: Bir kimse ezanı (mesela) Farsça okursa bakılır: Cemaat için ezan okuyor ise, arapça bilsin bilmesin okunan ezan muteber değildir. Ama kendi nefsi için ezan okuyor ve arapça bilmiyor ise caizdir. Arapça bilmesi halinde kendi nefsi için okuması caiz değildir.

Vakit gece olup hava yağmurlu, çok karanlık veya şiddetli rüzgar bulunsa, müezzinin ezanın akabinde "Elâ sallû fi rihâliküm", yani evlerinizde namaz kılınız, demesi sünnettir.

Ezan vakti gelince imamdan izin almadan müezzin ezan okuyabilir, fakat imamın izni olmadan kamet getirmek mekruhtur. Ezan ile kamet arasındaki süre, halkın camiye gelip farzdan önceki sünnetleri eda edecek kadardır.

Namaz için uykuda olan kimseyi uyandırmak sünnet olduğu gibi namaz kılan cemaatın önünde veya birinci safta yatan kimse ile mihrapta ve yüz üstü yatan kimseleri uyandırmak da sünnettir. Cenab-ı Allah'ın sevmediği şeylerden biri yüz üstü yatmaktır.

KERAHAT VAKİTLERİ

Herhangi bir sebeb olmadıkça aşağıda zikredilen vakitlerde namaz kılmak tahrimen mekruhtur:

1- İstiva anında, zeval vaktine kadar.

2- Sabah namazını kıldıktan sonra güneş bir mızrak boyu yükselinceye kadar.

3- Sabah namazını kılmayan için güneş doğduktan sonra bir mızrak yükselinceye kadar.

4- İkindi namazını kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar.

5- İkindi namazını kılmayan için, güneş sarardığı andan batıncaya kadar.

Müslim, Ukbe bin Amirden rivayet ederek demiş ki:

[illegible]

"Resûlüllah (S.A.V.) üç vakitte namaz kılmamızı ve ölülerimizi toprağa vermemizi nehy etti. Güneş doğup yükselinceye kadar, sıcaktan deve ayağa kalktığı zamandan zevale kadar, güneş batmaya yüz tuttuğu zaman."

Ancak namazı gerektiren bir hal olursa bu beş vakitte namaz kılmak caizdir. Binaenaleyh geçmiş namazları kaza etmek, adak namazını cenaze, hüsûf, küsûf tavaf, abdest, tahiyyetü'l-mescid ve istihare namazlarını bu vakitlerde kılmakta beis yoktur.

Yalnız Mekke-i Mükerreme'de her çeşit namazı, her zamanda kılmakta beis olmadığı gibi, cuma günü istiva vaktinde de her yerde namaz kılmakta beis yoktur. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Ey benî Abdi Menaf, gece olsun gündüz olsun, her hangi bir saatta, bu beyti tavaf edip namaz kılan kimseyi men etmeyiniz."

Cuma günü hatip hutbe okurken camiye giren kimse, hafifçe iki rek'at cuma namazının ön sünnetiyle tahiyyetü'l-mescid sünnetinin müşterek niyetini getirerek namaz kılar ve oturup hutbeyi dinler.

Çöplükte, mezarlıkta, yol üzerinde ve hamamda namaz kılmak mekrûhdur.

NAMAZIN VÜCUB ŞARTLARI:

Namazın vûcub şartları altıdır:

1- Müslüman olmak. Müslüman olmayan kimseye namaz farz değildir. Çünkü namaz, imana dayanan bir farizedir. Bunun için bir kâfir müslüman olursa küfür hayatında kılmadığı namazları kaza etmekle mükellef değildir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

[illegible]

"Sen kâfirlere de ki: Onlar küfürden vaz geçseler, geçmiş günahları afv olunacaktır." Enfal:38

Yalnız mürted olan kimseye namaz farz olduğu gibi, İslâm'a döndükten sonra, riddet zamanında kılmadığı namazları kaza etmesi lâzımdır. Bir kimse mürted olduktan sonra delirirse kendine geldiği takdirde delilik müddetinde geçen namazları kaza edecektir.

2- Bâliğ olmak. Çocuk olup, haddi bûluğa varmamış olan kimseye namaz farz değildir.

Büluğ, ya onbeş seneyi tamamlamak veya ihtilam olmak veya âdet görmekle olur. Ancak yedi yaşını tamamlayıp temyiz çağına eren erkek ve kız çocukları, alışmaları için namaz kılmakla emredilirler. On yaşına geldikten sonra namaza devam etmezlerse hafifçe dövmek sûretiyle ikaz edilirler. Oruç ve İslâm'ın sair âdapları namaz gibidirler. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Yedi yaşına gelen çocuğa namaz kılmayı emrediniz. On yaşını tamamlayınca (namaz kılmazsa) onu döğünüz."

3- Akıllı olmak. Baygın, deli ve cebren kendisine içki içirilip sarhoş olmuş kimseye namaz farz değildir.

4- Tâhir olmak. Ay başında veya nifasta bulunan kadına namaz farz değildir. Bir kadın ilaç kullanmakla hayızlı olur veya doğum zamanı gelmeden evvel çocuğunu aldırırsa hayız ve nifas müddetinde geçen namazları kaza etmez. Yine bir ilaç ile hayzını erteletirse normal olarak namaz ve tavafını eda edecektir.

5- Göz, kulak ve dil gibi uzuvların sâlim olması. Bir kimse âma, sağır ve dilsiz olarak halk edilirse, namaz gibi ibadetlerle mükellef değildir.

6- İslam davetini duymuş olmak. İslamdan haberi olmayan kimseye namaz farz değildir.

Namaz, vaktinin çıkışına bir an kalmış ve yukarıda zikrettiğimiz maniler de zail olmuşlarsa namaz vacib olur. Ayrıca öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı namazlarını "cem'i takdim ve te'hir" olarak kılmak caiz olduğundan, ikindi vakti öğle için, yatsı vakti akşam için vakit sayıldığından, ikindi veya yatsı namazının vaktinin çıkışına bir an kalmış ve o maniler zail olmuşsa, ikindi ile beraber öğle, yatsı ile beraber akşam namazları vacib olur.

Namazda iken veya namazı kıldıktan hemen sonra baliğ olan kimse namazını iade etmeden tamamlar. Vakit girdikten sonra, namaz kılacak kadar zaman bulduğu halde namaz kılmadan deliren kimse veya kendisine âdet gelen kadın, mâni zail olunca o namazı kaza etmeye mecburdur.

NAMAZIN SIHHAT ŞARTLARI

Namazın sıhhat şartları şunlardır:

A- Vaktin girdiğini kesin olarak veya tahminen bilmek. Vaktin girip girmediğini bilmeden namaz kılan kimsenin namazı (vaktinde de olsa) sahih değildir. Fakat vakit girmeden evvel vakit girdi diye namaz kılan kimse için, kazası varsa kaza, yoksa nafile sayılır (Vakti gelince tekrar kılması gerekir). Binaenaleyh bir kimse, meselâ sabah namazını uzun müddet ictihad ile kılar, sonra kıldığı namazın vakitten evvel vakî olduğunu anlarsa, yalnız son günün sabahı namazını kaza etmekle mükelleftir. Çünkü her gün kıldığı sabah namazı, ondan önceki günün namazının kazası sayılır. Kaza için kaza niyetiyle eda niyeti arasında fark yoktur.

Bir kimse, namaz vaktinin girip girmediğini kesinlikle bilmediği için ictihadta

bulunup namazını kılar; sonra birisi, kıldığı namazın vaktinden önce vakti olduğunu haber verirse bakılır: Verilen haber bilgi ve müşahedeye dayanıyorsa, namazın iadesi gerekir. Yoksa o da ictihada dayanıyorsa iade edilmesi icabetmez.

Gözlü olsun olmasın herkes, açık ve kapalı havalarda namaz kılmak hususunda güvenilir müezzine itimad edebildiği gibi saat ve zamanında öten horoza da itimat edebilir.

B- Göğsü ile kıbleye yönelmek. Resûlüllah (S.A.V.) önce Kâbeye yönelerek namaz kılardı. Sonra Beytül Makdis'e yönelmek için emir geldi. Bunun için Resûlullah (S.A.V.) namaz kılarken Kâbeyi, kendisiyle Beytül Makdis'in arasına alırdı. Yani hem Kâbeye hem Beytül Mukaddes'e doğru namaz kılardı. Hicret edince ister istemez sırtı Kâbeye düştü. Bu durum kendisine çok zor geldiğinden Kâbeye yönelmek için Cenabı Hakk'a çok yalvardı. Bunun üzerine şu Ayet nazil oldu:

[illegible]

"Ey Resûlüm, vahyin gelmesi için yüzünün göğe doğru arayıp durduğunu görüyoruz. Bunun için, seni razı olacağın bir kıbleye çevireceğiz. Şimdi, artık yüzünü Mescidi Haram tarafına çevir. Ey mü'minler, siz de her nerede olursanız yüzünüzü namazda o Mescid-i Haram tarafına çevirin." (El Bakara: 144)

Mekke veya yakınında bulunan kimse, mutlaka Kâbenin ya zatına veya ona tekâbül eden boşluğa yönelmesi gerekir. Kâbe'den daha yüksek bir binanın veya bir dağın üzerinde bulunan kimse, Kâbe'nin zatına yönelmesi mümkün olmadığından onun boşluğuna doğru yönelmesi kâfidir. Her hangi bir sebeble bu mümkün olmazsa bilen kimseye sorar o da mümkün olmazsa ictihad eder. Kâbe'nin zatına değil, yönüne yönelmek kâfi gelmez. Bir eve girer ve kıblenin nerde olduğunu bilmezse ev sahibine sorar.

Bir kimse ictihad neticesinde bir yöne yüzünü çevirir, namazını tamamladıktan sonra kesinlikle yanıldığını anlarsa, namazını iade etmesi gerekir. Yanıldığını tahmin ederse bir şey lazım gelmez.

Bir cemâat, dar bir yerde bulunur, ayakta namaz kılabilmek için sıraya girmek icabeder ve bu namaz geç veya kazaya kalacaksa oturarak namaz kılmalıdırlar.

Kıbleye dönmekten aciz olan bir hasta, kendisini kıbleye çevirecek kimse bulunmazsa, yüzü dönük olduğu cihete doğru namazını kılar ve iade de etmez.

Düşmana karşı mevzide bulunan kimse, zarurete binaen namazını oturarak kılar. Namazını ayakta kılmaya mecbur değildir.

Medine-i Münevvere'de bulunan bir kimsenin Resûlullah'-ın mihrabına bizzat dönmesi lâzım olup, ictihad etmek sûretiyle sağa veya sola dönmesi câiz değildir.

Mekke haricinde olan bir kimse, Kâbe'nin yönünü kati olarak tayin edemiyorsa, tahminen Kâbe'nin zatına yönelmelidir.

Hıcr'ı İsmail ile Şadırvan Kâbe'den sayılmadıklarından, onlara yönelmek caiz

değildir.

Kıbleyi tayin için dört yol vardır:

a) Bizzat kıbleyi bulmak. Kıbleyi bulmak imkânına sahib olan kimse, bizzat bulmaya mecburdur. Başkasına soramaz. Meselâ camide bulunan bir âma, duvarı yoklayarak kıbleyi bulabileceğinden, başkasına sormakla iktifa etmesi câiz değildir.

b) Kıbleyi bizzat bulmak mümkün olmadığı takdirde, kıbleyi bilen, güvenilir bir kimseye sormak, pusula ve benzeri âletler, kutup yıldızı, güneş, ay, eski olsun yeni olsun bir çok kimselerin yöneldiği mihraplar da, kıbleyi bilen güvenilir kimsenin hükmündedirler.

c) İctihad, Kıbleyi bilen bir kimse veya onun yerine geçen bir âlet bulunmazsa, kıbleyi bulmak için ictihad edilir. İctihad neticesinde bir yöne yüzünü çevirerek namaz kılar, bilahare yanlış olduğuna kanaat getirirse de kıldığı namazı iade etmesi gerekmez. Hatta namazın bir reatını kıldıktan sonra kanaatı değişirse ikinci rekatta kanaat getirdiği yöne yüzünü çevirecektir; Öyle ki dört rekatlı bir namazın her bir rekatını ayrı bir yöne kılarsa da namazı sahihtir. Ancak namaz kılmak için ictihad eder, bilahare namaz kıldığı yönün kıble yönü olmadığını kesin olarak anlarsa kıldığı namazı iaede etmesi gerekir.

d) Müctehidi taklit etmek. Yani kıbleyi bulmak mümkün olmaz ve ictihad ile bir şey elde edilemez ise kıbleyi bulmak için ictihadda bulunmuş olan kimse taklit edilecektir.

Kutup yıldızı, görünüşte sabit olup, güney istikametine baktığından, onunla kıbleyi bulmak mümkündür. El-Cezire, Bitlis, Muş, Siirt, Urfa, Diyarbakır, Mardin, El-Haeke ve Rakka gibi yerlerde bulunan bir kimse tam sırtını; Medine'i Münevvere, Kudüs, Gazze, Ba'lebek, Tarsus ve çevrelerinde bulunan bir kimse sol omuzunu; Tunus ve civarında olan kimse sol kulağını; Maveraünnehirde olan kimse de sağ kulağını Kutup yıldızına doğru çevirirse kıbleye yönelmiş olur.

Otobüs, gemi, uçak ve tren gibi her hangi bir nakil vasıtasında bulunan bir kimse, farz olsun nafile olsun namaz kılmak isterse, gücü yettiği takdirde kıbleye yönelmesi gerekir. Başka bir yöne yönelse câiz değildir. Hatta bindiği vasıta dönerse onunla beraber dönmesi icab eder. Kıbleye yönelmek mümkün olmuyor ve "tekbiretü'l-ihram" için yönelmek mümkün ise onu yapmakla beraber, altı şartla başka istikamete yönelmek caizdir:

1- Yolculuğun mübah olması.

2- Yolculuk öyle bir yere olmalıdır ki şayet ezan okunsa sesin oraya yetişmemesi.

3- "Tekbiretül ihram" için Kıbleye yönelmek mümkün ise yönelmek.

4- Kılmasına başladığı namazın bitimine kadar seferin devam etmesi. Namaz esnasında bulunduğu yerde kalmak isterse kıbleye doğru namaz kılması gerekir.

5- Yürüyüşün devam etmesi. İstirahat etmek için bir yerde kalacak olursa kıbleye dönmesi lazımdır.

6- Zaruret olmazsa çok sayılacak hareketleri yapmamak.

Geminin kaptanı tek olup yardımcısı yoksa, geminin gittiği istikamete doğru namazını kılar. Çünkü kıbleye doğru namazını kılmakla mükellef kılınsa gemiyi yürütemez. Ama yolcular gemiyi sürmekle meşgul olmadıklarından kıbleye doğru namaz kılmak mümkün olduğu takdirde ona yönelmekle mükelleftirler. Ama tren, istasyonlarda durduğu gibi diğer kara yolu vasıtalarını da durdurmak mümkün olduğu için kıbleye doğru namaz kılmak gerekir.

Bütün bunlar vakit dar olup namazı tehir etmek mümkün olmazsa yapılır. Fakat vakit geniş olup, vakit dahilinde vasıta bir yere uğrayıp namaz vakti kadar kalacağını bilirse namazını tehir etmesi lâzımdır.

Şiddetli bir korku olursa kıbleye dönmek icab etmez. Nasıl mümkün ise öyle kılar. Bütün bu meselelerde rükû ve sücud için işaret etmek kâfidir. Yalnız sücudun işareti için daha fazla eğilecektir.

Namazda olan bir kimse, başkası tarafından isteği dışında kıbleden çevrilirse, kısa bir zamanda eski vaziyetini alabildiği takdirde namazına bir halel gelmez. Yoksa namazı fesada gider.

Yolcu olan bir kimse, yolculuğu kısa da olsa, hem binerek, hem yürüyerek nafile namazını kılabilir. Yalnız yürüyerek namazını kılmak isterse, Tekbiretü'l-İhrâm'da, rükû ve secdede kıbleye dönmesi gerekir. Başkasında ise, kıbleye doğru değil, istikametine doğru yönelip onları eda eder. Aynı zamanda rükû ile sücudunu normal olarak ifa edecektir. At, katır ve benzeri bir bineğe binmiş ise, bütün namazında kıbleye dönmesi, rükû ile sücudunu normal olarak eda etmesi kolay ise, hem kıbleye dönmesi hem de rükû ve sücudunu tamamlaması gerekir. Kıbleye yöneliş mümkün olur, fakat rüku ile sücud kolay değilse, o zaman kıbleye döner; rükû ile sücudunu işaret ile eda eder. Kıbleye dönüş zor ise, sadece Tekbiretü'l-İhrâm alırken kıbleye döner, diğer işlerde ise kendi istikametine doğru namaz kılar. Haberi olmadan istikametini değiştiren bineği, şayet kıbleye dönerse bir beis yoktur. Yoksa fazla zaman geçmeden tekrar istikametine doğru dönerse yine namaza bir halel gelmez. Fazla zaman geçmişse, namaz fesada uğramış olur.

Kıbleyi bulmakiçin hiçbir belge olmazsa her hangi bir yöne dönüp namaz kılar, fakat bilahare iade eder. İctihad ile bir yöne doğru namaz kılan kimse bilahare yanlış olduğunu anlarsa iade etmesi gerekir.

C- Rengini göstermiyecek bir şeyle avretini örtmek. Örtünmek mümkün olduğu halde, avretini açık olarak namaz kılmak veya çok ince bir elbise ile namaz kılan kimsenin namazı sahih değildir. Binaenaleyh vücudun siyah ve beyazlığını gösteren ince naylon çorap veya böyle bir baş örtüsü ile namaz kılmak veya sokağa çıkmak câiz değildir. Bunun için çoğunlukla saç ile vücudun rengini gösteren bu günkü tülbend ile kadınların namaz kılmaları caiz değildir.

Bir kimsenin avret yerinden kıl kadar bir şey görülse namazı sahih değildir. Bunun için zamanımızda dini bilgileri kıt sayılan kadın namaz kılarken saçını iyice örtmeli, ayağından hiçbir şey dışarı bırakmamalıdır. Yani çorap giymek suretiyle ayaklarını kapatmalıdır.

Namazda erkek ile cariyenin avreti diz ile göbek arasıdır. Göbek ile diz her ne kadar avret değillerse de, avreti tamamıyla örtmek için onların bir kısmını örtmek icab eder.

Hürre olan kadının avreti ise, el ile yüzü müstesna bütün vücududur. Hatta saçından veya vücudunun her hangi bir tarafından kıl kadar bir yer görünse namazı fasiddir.

Namaz haricinde cariye olsun, hürre olsun, kadının bütün vücudu, (el ve yüz dahil) avret sayılır. Ona bakmak haramdır. Bununla beraber yüzünü örtmeye mecbur olmadığı gibi muayene için doktora, gerektiği zaman ifadesini ve onu dinlemek için hakime, alış veriş yapmak için müşteriye veya satıcıya görünmekte de beis yoktur.

Avret yerini üstten örtmek lâzımdır. Fakat aşağıdan örtmek icab etmez. Bunun için avreti yakasından görünen musallinin namazı fasittir. Fakat alttan bakılıp avreti görünse de beis yoktur. Bir kimse avretini örtecek bir şey bulamazsa iade etmemek üzere namazını öylece kılacaktır.

Bir kimse, sadece ön veya arka tarafını örtecek kadar bir parça bez veya kumaş parçası bulursa, ön tarafını örtmesi daha uygun düşer. Bir erkek ile bir kadından sadece birisinin avretini örtecek kadar bir kumaş varsa, kadının avreti onunla örtülmelidir. Avretini örtecek bir şey bulamadığından çıplak olarak namazını iade etmeye mecburdur. Namaz esnasında elbise bulursa namazı fesada gider. Kadının namazda yüzünü örtmesi mekruhtur. Çünkü yüz, kadın için avret değildir. Bu hususta erkek gibidir. Bir erkek ipekli elbise ile veya ipekli seccade üzerinde namaz kılarsa günâhkar olur, fakat namazı sahihtir. (Muhezzeb, c.1, s.66)

D- Büyük ve küçük abdestten temiz olmak.

E- Vücud, elbise ve namaz yerinin necasetten temiz olmak. Vücudunda veya elbisesinde veya kaldırdığı veya yüklendiği bir şeyde veya namaz kıldığı yerde necaset bulunursa namazı sahih değildir. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: "Elbiseni temizle" (Müddessir suresi ayet: 4)

Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible] "Ay başı (adet) gelirse namazı bırak. Gidince kanı yıka ve namazı kıl."

Vûcut veya elbise veya namaz kılınan yerin bir kısmı müteneccis olur, fakat hangi taraf olduğu bilinmezse, hepsini yıkamak lâzımdır.

Namaz kılınan yerde kuş pisliği çok bulunur ve ondan sakınmak mümkün olmazsa ma'fü anhdır. Yeterki kasden orada namazıkılınmasın.

Bir kimsenin elbisesi affa tabi olmayan bir necaset ile müteneccis olur ve onu temizleyecek su bulunmaz ve avretini örtecek kadar temiz tarafı kalmışsa başka elbise olmadıktan sonra o elbisenin müteneccis tarafını kesip temiz kalan tarafla örtünüp namaz kılması gerekir. Temiz bir elbise ile müteneccis bir elbise birbirine karışsa, ictihad edilir. İctihad neticesinde tahir olduğuna kanaat edilen elbise giyilir, ve onunla namaz kılınır.

Bir kimsenin vücudunda necaset mevcut olup onu yıkayacak su bulamazsa namazını kılar, sonra iade eder. ama elbisesinde necaset bulunup başka elbisesi olmazsa çıplak olarak namazını kılar; iade etmeye mecbur değildir. Bir kimsenin iki elbisesi bulunur ve onlardan biri müteneccis olur ve hangisi olduğunu bilmezse onları yıkayacak su bulamadığı takdirde ictihad edip

hangisinin temiz olduğuna kanaat getirirse onunla namaz kılar. İkinci namaz vakti gelince kanaat değişirse ikinci ictihad ile amel eder, kıblede olduğu gibi.

Bir kimse namaz kıldıktan sonra vücudunda veya elbisesinde veya namaz kıldığı yerde bir necaset görürse, namazdan sonra meydana geldiği ihtimali varsa, namazını iade etmeye mecbur değildir. Yoksa iade edecektir.

Bir müteneccisin önce yarısı sonra kalan kısmı yıkanır ve kalan kısım ile beraber bitişiği de yıkanırsa, hepsi tahir olur. Aksi takdirde ortasını teşkil eden hat henüz müteneccis olup yıkanması gerekir.

Bir kimse namaz kılarken elbisesi necasete değse veya üzerinde necaset bulunan bir şeyi eline alsa namazı sahih değildir. Fakat rükûda veya secdede, göğsünün hizasında bir necaset bulunsa beis yoktur.

Bir ayakkabının altı müteneccis olursa onunla cenaze namazı kılamaz, yalnız üst tarafı temiz olursa üzerine basıp namaz kılarsa caizdir.

Müteneccis bir yerde hapsedilen kimse, tahir bir sergi bulamadığı takdirde yine namaz kılmakla mükelleftir. Fakat sücud için başını yere koymadan eğilmekle iktifa eder. Hanefi mezhebine göre böyle bir yerde namaz kılmak gerekmez. Bilahare namazı kaza eder.

Bir kimsenin elinin veya vücudunun her hangi bir tarafında bir kemik kırılır, kırılan yere tahir bir kemik bulunamayıp necis bir kemik eklenirse namaza halel gelmez. Ama temiz bir kemik bulunduğu halde necis bir kemik eklenirse, mutlaka bunu izâle etmek lâzımdır (kendisine zarar vermediği takdirde).

Taş ile istinca edilse, istinca yeri her ne kadar müteneccis ise de ma'fu anhdır.

Necaseti katî olarak bilinen sokak ve caddelerin çamurundan ictinab etmek mümkün olmadığından, af vardır. Yalnız zaman ve vücut itibariyle durum değişir. Kış ve bahar mevsimlerinde çamurdan af olduğu halde yazın yer kuru olduğu zamanlarda af yoktur. Yalnız kış ve baharda sadece insanın ayağına ve eteğine isabet eden çamurdan af vardır. Vücudun üst kısmına isabet eden çamurdan af yoktur.

Necaseti katî olmayıp, müteneccis olduğu zan olunan çamur (sokak çamurunda olduğu gibi) tahir sayılır.

Müteneccis olduğu sanılan oluk suyu da, necaset durumu kesin olarak bilinmediğinden tahir sayılır.

Pire, bit ve sinek gibi hayvanların kanları, az olsun çok olsun affa tabidir.

Haberi olmadan üzerinde necaset olduğu halde namaz kılan kimsenin namazı sahih değildir. Vakit çıkmamışsa iade etmesi, çıkmışsa kaza etmesi lâzım gelir.

Bir kimse, elbisesi müteneccis olan bir kimsenin yanında durup elbisesine değdiği halde namaz kılarsa namazı bâtıl olur. Yalnız onun tahir bir yerine değse beis yoktur.

Bir kimsenin vücuduna veya elbisesine yabancı bir kan değse az olduğu takdirde af vardır. Çok olursa af yoktur. Fakat kendi kanı olursa azı içinde af olduğu gibi, çıban ve yara gibi bir şeyden çıkarsa çoğundan da af vardır.

Necaseti kat'î olarak bilinmeyen duvar, sandalye ve benzeri gibi şeylerin

üzerine yaş olan her hangi bir şey sermek câizdir.

Bir kimse, namaz kıldıktan sonra vücudunda veya elbisesinde bir necaset görürse ,şayet namazdan sonra isabet ettiğine ihtimal verirse namazını iade etmeye mecbur değildir, yoksa iade etmeye mecburdur.

Yer var iken kilise, havra ve benzeri İslâmi olmayan mabetlerde, çöplükte, hamamda, sel yatağında, mağsup tarlada ve oyun sahasında namaz kılmak mekruhtur. Fakat yağmur, soğuk gibi hallerde böyle bir yerde namaz kılmakta beis yoktur; hatta başka bir imkân olmazsa orada namazı kılmak vaciptir.

F- Namazın nasıl kılınacağını bilmek. Namazın nasıl kılınacağını bilmeyip farz ve sünnetleri birbirinden seçemeyen kimsenin namazı fasittir. Yalnız bir âmi, namazın içindekilerin hepsine farz olarak inanıyorsa veya birbirinden seçmeden, farzı nafile olarak kabul etmemek şartıyla yalnız bazılarının farz olduğuna itikad ederse namazına bir halel gelmez.

G- Konuşmayı, bilerek terk etmek. Bir mana ifade etsin etmesin, ağlamak ve inlemek gibi hallerde de olsa iki harf söylemek namazı ifsad eder. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor ki:

[illegible]

"Şüphesiz bu namaz halkın sözüne uyğun gelmez." Yalnız namazda Kur'an-ı Kerim okumak, zikir yapmak, dua etmek zarar vermez.

Bir kimse namazda olduğunu unutur veya namaz esnasında konuşmanın haram olduğunu bilmez veya yeni müslüman olmuş ise altı kelime veya daha az konuşursa namazı bozulmaz. Tenahnuh, zaruret olmadan namazı bozar. Fakat okuyamayacak bir hale gelirse zarar vermez. Ardı ardınca üç adım atmak ve çok iş yapmak namazı ifsad eder.

H- Rükû ve sücud gibi fiilî bir rüknü bilerek fazla yapmamak. Fakat sehven fazla yaparsa namaz bozulmaz, sadece Secde-i sehv lâzım gelir. "Resûlüllah (S.A.V.) öğle mazını beş rek'at olarak sehven kıldı ve secde-i sehv'i yaptı, sonra onu iade etmedi." (Buhari-Müslim)

I- Az olsun çok olsun yemek yememek ve su içmemek.

Namaz kılan kimsenin duvar, direk ve ağaç gibi bir şeye doğru namaz kılması sünnettir. Kendisine doğru namaz kıldığı şey ile kendisi arasından geçmek câiz değildir. Geçeni itmekde sünnettir.

Namazda olan kimsenin, sağına soluna veya yukarıya bakması, ihtiyaç olmadan elini ağzının üzerine koyması mekrûhtur.

NAMAZIN RÜKÜNLERİ

Namazın rükünleri on yedidir.

I- Niyet etmek. Niyetin manası, Allah'a yaklaşmak için ibadete başlarken, ibadet yapmaya azm etmektir. Niyetin mahalli kalbdir. Niyet de tekbir ve rükû bir rükün olduğundan namazın bir cüz'üdür. Tekbir ile beraber getirilir. Ayrıca tekbirden önce getirmekde sünnettir. Tekbirin baş harfi olan (hemze)

harfinden, son harfi olan (ra) harfine kadar, niyetin devamının şart olduğunu "Nevevî" (R.A.) gibi zatlar şart koşmuşlar ise de, niyetin bu şekilde getirilmesi çok güç olduğundan, Gazali ve İbn El-Rıfat ve Nevevi de "Şerhül-Mühezzeb" ve "Şerhü'l Vasit" ta örfi mukarenet ile iktifa edilebileceği görüşünü savunmuşlardır. Yani namaza hazır olunacak kadar bir durumda olmayı kâfi görmüşlerdir. Bu görüşe göre niyet, rükün değil, şart olup namazın dışındadır. Çünkü niyet namaz kılmak için bir azimdir. Buna göre niyet kolay olduğu gibi niyetten sonra ve tekbirden önce namaza münafi bir şey olursa beis yoktur.

Farz namazını kılmak isteyen kimsenin; hem namaz kılmaya azmetmesi, hem farz olduğunu söylemesi, hem hangi farzın olduğunu tayin etmesi icab eder.

"Maverdi" diyor ki: İbadet üç çeşittir:

1- Farz ve tayinden söz etmeden sadece kasta muhtaç olandır. Hac, umre ve abdest gibi. Meselâ abdest alındığı zaman, namaz için veya tavaf için veya Kur'an-ı Kerim'i ellemek için abdest alıyorum, şeklinde alınan abdesti tayin etmek icabetmez.

2- Tayin etmeden niyet getirirken kast ve farzı söylemeye muhtaç olan ibadettir. Zekat ve keffaret gibi ibadetlerdir.

3- Niyet getirirken tayin, kasd ve farz olduğu söylenmesi gerekli olan ibadetlerdir. Namaz ve oruç gibi.

İbadetten çıkma niyeti birkaç çeşittir:

1- Namazda çıkma niyeti veya tereddüt göstermek, namazın fesadına vesile olur. Ama vesveseden doğan tereddüdün hiçbir etkisi yoktur. Namazın fesadına sebebiyet vermez.

2- Hac ve umre'den çıkmak için azmetmek, onların fesadına vesile olmaz. Hatta cima, yanı cinsi ilişki gibi bir şeyle ifsad edilseler de onları tamamlamak ve kaza etmek icabeder.

3- Oruç ve itikaf. Mutemede göre bunlardan çıkmak için azmetmek onları bozmaz.

4- Abdest. Esahha göre abdest esnasında ondan çıkmaya niyet etmek, yıkanmış azaların abdestini bozmaz. Fakat yıkanmamış azalar için yeni bir niyet getirmek gerekir.

Bir kimse, namaz niyetinin akabinde içinde "inşallah" dese bakılır: Gayesi teberrük ise namaza bir halel gelmez. Yoksa getirilen niyet muteber değildir.

Öğle ile ikindi namazlarını kıldıktan sonra, kıldığı namazlardan birisinin niyetini getirmediğini hatırlarsa, her ikisini iade etmeye mecburdur. Bir kimse namaz kılmayan kimseye "namaz kılarsan sana şu kadar para vereceğim" derse bunun üzerine o da namaz kılarsa namazı sahih olmakla beraber kendisine vadedilen paraya müstehak değildir.

Vakitli sünnet ile tahiyyetü'l-mescid veya abdest gibi bir sebebe istinad eden sünnetin, farz gibi kılınmasına azmetmek ve tayin etmek de lâzımdır. Vakit veya sebebe dayanmayan nafile namazı için, sadece kılmaya azmetmek kâfidir. Kazayı kılan da kaza olduğunu söylemek ve Allah'a izafe etmek, rek'atların sayılarını söylemek sünnettir.

Bir kimse niyetin tamamını getirip getirmediğine veya öğle niyetini mi, yoksa ikindi niyetini mi getirdim, diye şüphe ederse, şayet uzun bir zaman geçtikten veya kıraat gibi bir rüknü eda ettikten sonra hatırlarsa, namazı fesada gider.

Niyet ve kıraat gibi şeylerde vesvese hastalığına mübtela olan kimse için en güzel çare, kalben mütereddid olsa da gelen vesveseye kulak vermemektir. Tereddüdü terk ederse vesveseden kurtulur. Yoksa gittikçe vesvese kuvvet bulur. Onunla mübtela olan kimseyi delilik derecesine kadar götürebilir.

Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

"Vesveseye mübtela olan kimse Allah'a itikat etsin ve vesveseye son versin."

Namaz için getirilen niyetin şartı sekizdir:

1- Namaza niyet etmek,

2- Hangi namazın olduğunu belirtmek,

3- Namazın farziyetinden söz etmek,

4- Eda ile kazayı biri birinden ayırmak,

5- Namazın fiilini kasd etmek,

6- Niyeti kalb ile getirmek,

7- Niyet ile tekbiri beraber getirmek,

8- Niyetten sonra niyete ters düşen şeylerden kaçınmak.

II- Tekbiretü'l-İhram'ı almak. "El-Fıkıh Ale'l-Mezahibi'l-Erbaâ" adlı kitabda kayd edildiğine göre Şafiî mezhebinde, "tekbiretül ihram"ın on beş şartı vardır. Onlardan biri olmazsa namaz münakid olmaz.

Şartları şunlardır:

1- Gücü yeterse arapça olması. Şayet arapça olarak getiremez ve öğrenemezse bildiği lisan ile getirebilir.

2- Ayağa kalkabilirse, farz namazında tekbiri ayakta alması. Nafile namazında tekbiri oturarak da almak câizdir.

3- Lafza'i Celâl "ALLAH" ve "EKBER" kelimelerini söylemek. Lafza'i Celâl yerine meselâ: "RAHMAN" ve "EKBER" yerine "AZAM" kelimelerini zikretmek câiz değildir.

4- Allah lâfzının baş harfi olan hemzeyi uzatmamak. Çünkü hemze uzatılırsa istifham manasını ifade eder.

5- "Ba" harfini uzatmamak. Çünkü (ba) harfi uzatılırsa, davul manasına gelen "Kebir"in cem'i olur.

6- "Ba" harfini şeddeli olarak okumamak.

7- Lafza'i Celal ile "ekber" kelimesi arasında vav harfini getirmemek,

8- "EKBER" kelimesinin başına "vav" harfini ilâve etmemek.

9- Lafza'i Celâl ile Ekber kelimesi arasında durmamak.

10- "Tekbiretül ihram"ı getirirken, kendi kendine duyuracak kadar sesini yükseltmek. Duymayacak kadar gizlice getirirse câiz değildir

11- Vakitli namaz için vaktin girmesi.

12- Yüz Kıbleye dönük iken tekbiri getirmek.

13- İmama uymuş olanın (me'mûn) tekbiri imamın tekbirinden sonra olmak.

14- Kıraatın sahih olduğu yerde tekbir alması.

15- Tekbirde bulunan harflerin hepsini eksiksiz getirmek.

Elin kaldırışıyla tekbire başlayışın ve elin indirilişiyle tekbirin bitişinin birlikte olması sünnettir. Şayet tekbire başlamadan önce ellerini kaldırmış ise tekbirin bitimiyle beraber onları indirir.

"İftitah tekbiri" ne başladığında ellerin kaldırılıp, avuçların omuz hizasına kadar yükseltilmesi sünnettir. İmam olan kimse yüksek bir sesle tekbir almalıdır. Sesi kâfi gelmediği takdirde, cemaata duyurmak için mübelliğ de sesini yükseltir. Resûlüllah (S.A.V.) hasta halde cemaate namaz kıldırırken, sesi cemaata kâfi gelmediğinden Ebubekir (R.A.) cemaate duyurmak için yüksek sesle ikinci tekbir almıştır.

III- Kıyam. Yani ayakta durmak. Kıyamda bir şeye dayanarak ayakta durmak namaza zarar vermez. Ancak gerek yok iken onu yapmak doğru değildir, namazın adabına ters düşer. Farz namazı kılan kimsenin gücü yeterse ayakta durması farzdır. Ayakta durmaktan aciz ise yapabildiği keyfiyet üzere namazını kılar. Kayık, gemi ve otobüs gibi bir vasıtaya binen bir kimse, ayakta kıldığı takdirde boğulma tehlikesi olur veya kendini tutamaz veya başı dönerse, bilahare iade etmemek üzere oturarak namazını kılar. "Selisülbevl" (İdrarını tutamayan kimse) ayakta namazı kıldığı takdirde idrarının akacağını, otursa duracağını bilirse oturarak namaz kılar.

Gözünden ameliyat olmuş veya gözünde bir hastalık bulunan bir kimse tedavisi ancak sırt üstü yatmak suretiyle mümkün ise, ayakta namaz kılmayı terk eder.

Düşman gözetleyen veya muharib olan kimse ayakta namaz kıldığında düşman tarafından görülecek ve bundan zarar doğacaksa oturarak namaz kılar. Fakat "Muğnil Muhtaç"ın kaydettiğine göre bu halet çok nadir olduğundan namazı iade etmesi icap eder.

Hasta olan kimse münferiden kıldığından namazı uzatmayacağından, ayakta namazı eda edebileceğini, cemaat halinde kılarsa dayanamayıp bir kısmını oturarak kılmaya mecbur kalacağını bilirse, münferiden namaz kılması daha efdaldır.

Kıyamın şartı belini doğrultmaktır. Ayakta sayılmayacak şekilde öne veya arkaya doğru eksik durursa namazı sahih değildir. Yalnız başı eğmekte bir beis yoktur.

Şayet beli rüku'ya varmışçasına bükülmüş ise, olduğu gibi duracak, yalnız, gücü yeterse rükû için daha fazla eğilecektir.

Bir kimse ayakta durabilir, fakat rükû ve secde yapamazsa gücü yettiği kadar yapar. Şayet ayakta namaz kılamazsa oturarak namazını kılar. İftiraş, -yani namazda normal olarak oturuş keyfiyeti- bağdaş kurmaktan daha efdaldır. Oturarak namaz kılan kimse, rûkû için en az, alnı dizlerinin önü hizasına gelecek kadar eğilmesi gerekir. Fakat en faziletlisi secde yerinin hizasına gelecek kadar eğilmesidir. Şayet oturarak namaz kılamazsa yüzü ve vücudunun ön kısmının kıbleye doğru olması şartıyla sağ tarafına dayanarak

namaz kılar. Öyle de namaz kılamazsa sırt üstü yatar ve namaz kılar. Bir kimse bir tek ayak üzerinde durup namaz kılarsa bu namaz sahihtir. Ancak mazeret olmadan böyle bir namaz kılmak mekruhtur. Namazda ciddi olmak gerekir, başı sağa veya sola eğmek ve bir ayağa dayanarak ayakta durmak mekruhtur. Kıyamda ayakları birbirine yapıştırmakda mekruhtur. İki ayak arasındaki mesafe dört parmak kadar olmalıdır.

IV- Fatiha-i Şerifeyi okumaktır. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor ki:

¡l bnøØa ǫzmb1ą ÷Ôñ áû åàþ ñ5ﺻ ü

"Fatiha-i Şerifeyi okumayan kimsenin namazı yoktur." Başka bir hadiste buyuruyor:

¡l bnøØa ǫzmb1ą bèîï ÷Ôñ ü ¥5ﺻ ß÷ãm ü

"İçinde Fatiha-i Şerife okunmayan namaz yeterli değildir."

Fatihanın okunması herkes için farzdır. İster imam, ister mamum ister münferid olsun, Hanefi mezhebinde ise mamumun okuması caiz değildir.

Fatihadan sonra Zammı sure okumak sünnettir. Zammı sürenin tam bir sure olması birkaç ayetin olmasından daha efdaldır. Mamum -imama tabi olan kimse- yalnız sırri (gizli) namazlarda veya imamın sesini işitmediği cehri namazlarda Zammı sure okur.

Cehri namazlar: Sabah, cuma, akşam, yatsı namazı, her iki bayram, yağmur namazı ve ay tutulması namazıdır, diğer namazlar sırridir. Gündüz nafileleri sırridir, gece nafilesi ise sırri ile cehri namazlar arasındadır. Namazın dışında ve içinde åîØbzĤa áØy bą ÷ë ﺲ ÷à ayetini okuyan kimsenin; "Bela ve ene ala zalike mineşşahidine", æìÿ÷ ﻊ ﺒ§ íØy ß bįï okuyan kimsenin: "Amentü billah" ÷îØÜ ÷àą áØîØ åàï okuyan kimsenin de: "Allahu rabbulalemin" demesi sünnettir.

"Muğnil Muhtaç"ta kaydedildiğine göre, Eş-Şeyh EbûZeyd, yirmi küsur sahabeden: Kıyamda, Fatiha'nın okunması gerektiğini naklediyor.

Mesbuk (Sonradan gelip zamanında imama yetişmeyen) müstesna namaza duran herkes, her rek'atta Fatiha-i Şerifeyi okumakla mükellefdir.

Fatiha'nın sahih olabilmesi için bazı şartlar vardır ki; şunlardır;

1- Namaz kılanın fatihayı kendi işiteceği kadar açıktan okuması.

2- Bütün harflerini okuması. Bir harfini veya Fatiha'nın on dört şeddelerinden birisini bırakırsa kıraatı fesade gider. Hatta Savi diyor ki: "İyyake" deki şeddeyi bilerek mânasını anladığı halde terkeden kimse kâfir olur. Çünkü şeddesiz olursa güneş ışığının ismidir. O zaman mânası şöyle olur. Yalnız senin güneş ışığına ibadet ederiz. Ama unutarak veya bilmeyerek okursa söylenmesi gereken ne ise onu söylemek lâzım olduğu gibi secde-i sehiv yapmak da lâzımdır.

3- Bir harfi başka bir harf ile değiştirmemesi. Meselâ bir kimse "dad" harfini "za" harfine çevirerek okursa kıraatı sahih değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in hem nazmını, hem manasını değiştirmiş olur; "dâllin" kelimesi, delâlete

sapanlar mânasını ifade ediyorsa "zâllîn" kelimesi devam edenler mânasını ifade ediyor. Fakat "ka" ile "ke" arasında bir üslûp ile okursa (Arapların nutkettikleri gibi) Fatiha'ya halel vermez.

4- Mânayı değiştirecek bir hareke hatası yapmamak. Meselâ (En'amte) deki "ta" harfini zamme veya kesre ile bilerek okuyan kimse kâfir olur. Bilmeyerek veya unutarak okursa doğrusunu okuması gerektiği gibi, secde-i sehiv de yapılacaktır. Fakat mânasını değiştirmeyecek bir hareke hatâsını yaparsa meselâ "Na'budu" deki (Ba) harfini fetha veya kesre ile okursa, kıraat fesade gitmez. Fakat bu şekilde okumak haramdır.

5- Arapça olarak okumak.

6- Kıraatta tertibe riayet etmek. Yani Fatiha-i Şerife'yi malum olan nazm-ı celile riayet ederek okumak. Bir kimse Fatiha-i Şerife'nin yarısından başlar, sonuna kadar okur, sonra başa döner yarısına kadar okursa, kıraatı sahih değildir.

7- Muvalat etmek. Yani kelimeleri ardı ardınca okuyup aralarında teneffüs miktarından maada fasıla vermemek. Namaz ile ilgili olmayan zikir kelimeleri Fatiha'nın arasına girerse muvalatını kat' eder. Binaenaleyh, Fatiha-i Şerife'yi okumakta olan bir musallî aksırdığında "Elhamdülillah" dese veya müezzin'e icabet etse Fatiha-i Şerife'yi yeniden okuması gerekir. Fakat namaz ile ilgili bir zikir olursa, meselâ imamın kıraatı için, "âmin" dese zarar vermez. Fatiha-i Şerife'yi okurken uzun fasıla verir veya kıraatı bırakmak gayesiyle kısa fasıla yaparsa yeniden Fatiha-i Şerife'yi okuması gerekir.

8- Her rek'atta besmele ile birlikte Fatiha'yı şerife okumak.

9- Ayakta okumak. Hasta olmayan kimse Fatihanın tümünü veya bir kısmını ayakta değil, rükuda veya rükua varırken okursa namaz batıldır.

Fatihadan sonra ve Zammı sureden önce imamın şu duayı okuması sünnettir:

bàx ¡l ì£a åß óä¦ë ¡l ¸Pàë Ö¸àa åä p ãÇb2 bàx ôbíbÀ åäë óäâ ãÇb2 ãàa
óäâ ãàa ¢îüPc ãàa åß ãàa

Evet; her rek'atta herkesin Fatiha'i Şerife'yi okuması lâzımdır. Ancak imama yetişmeyen mesbuk denilen kimse, yetişmediği rek'atın fatihasından muaf tutulduğu gibi, hızlı okuyan imama uyan orta okuyuşlu bir kimsenin tamamlayamadığı Fatiha'nın kalanından da muaf tutulur.

Musalli Fatiha-i Şerife'yi bilmezse, yerine Kur'an-ı Kerim'in her hangi bir yerinden yedi ayet okur. Onu da bilmezse yerine Allah'ı zikir eder. Ebu Davud rivayet etmiş ki: Birisi gelip ey Allah'ın Resûlü: Kur'andan bir şey öğrenemedim. Bana kâfi gelecek bir şey öğret, dedi. Allah'ın Resûlü buyurdu ki:

éb2 ü ñ£Ç üë 4y üë ç×a ãaë ãa ü éÛa üë é ãazë éa æbzj de.

Yalnız Fatiha'nın yerine okunacak şey. Fatiha'dan eksik olmamalıdır. Zikir de bilmezse Fatihayı Şerife okunacak kadar durmalıdır.

Fatiha-i Şerife'nin meâlını (meselâ Türkçe) okumak caiz değildir.

Fatiha-i Şerife'nin yarısını okuduktan sonra, besmeleyi getirip getirmediğine

şüphe ederse tekrar baştan alması gerekir. Şayet şüphe devam ettiği halde fatihayı tamamlar, ondan sonra besmeleyi getirdiğini hatırlarsa, şüpheye düştükten sonra okuduğu ayetleri iade etmesi lâzımdır.

Kıyamda iftitah tekbirini aldıktan sonra, gizlice iftitah duasını okumak, sonra eûzu çekmek sünnettir. İftitâh duası şudur:

[illegible]

Fatiha'dan sonra "âmin" demek de sünnettir. Sabah namazının her iki rek'atında, diğer namazların ilk iki rek'atında Fatiha'ı Şerife'den sonra zamm-ı sûre okumak da sünnettir. Şayet zammı sûre fatihadan evvel okunursa fatiha sayılmakla beraber zammı sûre muteber değildir, tekrar okunması gerekir. Sabah namazının ve akşam ile yatsı namazlarının ilk iki rek'atında kıraatı cehren okumak sünnettir. Yalnız imama tabi olan kimse (memûm), imamın sesini işitirse zammı sûre okunmamalıdır.

V- Rükû'a varmak. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

[illegible]

Bakara 43

"Rükû'a varanlarla beraber rükû'a varınız."

Sabah, akşam ve yatsı gibi, seslice okunması sünnet olan namazlarda kıraatın sessizce veya öğle ile ikindi gibi sessizce okunması sünnet olan namazlarda kıraatın seslice okunması, namaza bir halel vermez. Ancak bu şekilde davranmak tenzihen mekruhtur.

Rükû'un asgarisi, ellerin içleri dizlere varacak kadar eğilmekdir. Rükû için ondan başka bir şeyi kast etmemek lâzımdır. Meselâ, bir kimse, kıyamda iken her hangi bir şeyin kendisine değmemesi için eğilir, sonra onu rükû olarak kabul ederse câiz değildir.

Rükû'un en güzel ve sünnete uygun şekli, sırt ile boynu bir tek parça gibi bir hizaya getirip ayaklarını dikmek, el parmaklarını kıbleye doğru tutmak ve dizlerini avuçları içine almaktır. Eğilmeye başladığında, ellerini omuzlarının hizasına kadar kaldırır ve tekbir alır.

Rükû haddine vardıktan sonra üç sefer [illegible] der. Şayet cemaatın rızası varsa onbir kereye kadar söyleyebilir. Münferiden namaz kılarsa şunu da ilâve etmesi sünnettir:

[illegible]

Ayakta namaz kılamayan kimse, oturarak alnı secde yerinin hizasına gelecek şekilde belini bükerek rükû'a varmalıdır. Erkek olan kimsenin dirseklerini yanlarından uzak tutması sünnettir.

VI- Tuma'nînettir. Yani eğilmesini kalkmasından ayıran azaların hareketsizliğidir. Bazı ulema tuma'nîneti, (iki hareket arasındaki sükûndur) diye târif etmişlerdir.

VII- İtidaldır. Yani rükûdan kalkıp rükûa varmadan evvelki hale gelmektir. İtidalın muteber olabilmesi için sadece onu kast etmek gerekir. Bir kimse her hangi bir şeyden ürküp, rükûdan kalkar ve itidal niyetini getirirse kâfi gelmez.

İtidale kalkarken her iki elini omuzlarının hizasına kadar kaldırır ve " [illegible] " der ellerini omuzunun hizasına kaldırması vacip değil, sünnettir. Şayet yapılmazsa namaza halel gelmez ve beli doğrulduktan sonra da;

[illegible]

demelidir. "Semiallahu Limen hamide" cümlesini seslice, sonrasını da gizlice söylemek sünnettir. Münferid olursa şunu da ilâve etmek sünnettir.

[illegible]

Sabah namazının ikinci rek'atının itidalinde kunut duâsını okumak sünnet-i müekkededir. Kunut duası şudur:

[illegible]

Kunut ve tesbih namazı hariç itidalın uzatılmaması gerekir.

Kunut duasını okurken elleri yukarı doğru kaldırıp açmak da sünnettir. İmam, kunut okurken me'müm (imama uyan kişi) dua için âmin der, fakat imam, medh ve senayi okuduğu zaman me'mum da okur. Medh ve senâ "feinneke takdî" den başlar sonuna kadar devam eder. Me'müm imamın sesini duymazsa, dua da dahil olmak üzere kunutun tamamını okur. Memleket musibetlere maruz kalırsa her farzda kunutu okumak sünnettir.

Kunutu okumayan Hanefiyyülmezheb bir imama uyan kimsenin, İmam selam verdikten sonra secde-i sehiv yapması sünnettir. Hatta bir kimse, kunut okumayan bir imama iktida edip kunut okursa da imam okumadığından yine secde-i sehve gider. Kunut duasında el kaldırmak sünnettir. İmam, kunutu okurken cemaat namına dua ettiğinden mütekellim vahdehü değil, mütekellim maalğayr olarak telaffuz edecektir. Mesela, "ehdini', âfini ve tevellenî" değil, "ehdinâ, âfina ve tevellena" şeklinde okuyacaktır. Kunutta olduğu gibi her duada Allah'tan her şey istenildiği zaman ellerin içi göğe doğru açılır, bir şeyin şerrinden Allah'a sığınıldığı zaman ellerin sırtı göğe doğru döndürülür.

Bunun için [illegible] dediği zamanda ellerinin sırtını yukarıya doğru kaldırmak, kunut duasını bilmeyen kimse dua veya medhu sena içeren bir ayet okursa kafidir. Hatta kunutu bildiği halde böyle bir şey okursa yeterli olur.

Meselâ İhlâs suresi gibi.

VIII- İtidalda tuma'nînet yapmaktır.

IX- Her rek'atta iki kere secde etmek. Secde için, eller kaldırılmaz. Secdede üç sefer [illegible] denir. Münferid olursa: Yani tek olarak namaz kılarsa şunu da ilave eder:

[illegible]

ve ellerini omuzlarının karşısına koyup parmaklarını kıbleye doğru açar. Dizlerini birbirinden ayırır.

Secdenin asgarisi namaz kılan kimsenin alnını yere koymasıdır. Secdenin sünnete uygun şekli ve alâsı da secdeye kapanması için ellerini kaldırmadan önce dizlerini, sonra ellerini, sonra alın ve burnunu yere koyması ve ellerini omuzlarının hizasına getirip parmaklarını kıbleye doğru açması, dizlerini birbirinden ayırması, karnını oyluklarından, dirseklerini de yanlarından uzak tutmasıdır.

Secdenin sahih olabilmesi için birkaç şartı vardır:

a- Onunla, başka bir şeyi kasdetmemesidir. Şayet itidalden yüz üstü düşerse tekrar itidal'e avdet edip, yeniden secdeye varması lâzımdır.

b- Yedi âza üzerine secde etmesi. Yedi âza şunlardır: Alın, iki diz, iki avuç ve iki ayak parmaklarıdır. Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

"Yedi kemik üzerine secde yapmakla emr olundum. Alın, iki el, iki diz ve iki ayak uçları."

c- Alnın açık olması. Alnı üzerinde bulunan sarık veya tülbent gibi bir şey üzerine veya oturup kalkarken hareket etmesiyle hareket eden bir şey üstüne secde ederse veya birinci secde getirirken alnına yaprak gibi bir şey yapışırsa, bunu izale etmeden ikinci secdeyi yaparsa caiz değildir. Fakat oturup kalktığında oturup kalkışıyla kımıldamayan uzun bir elbisenin bir tarafı üzerine secde ederse câizdir.

Alnındaki yarayı bağlayıp izalesinden korkarsa üzerine secde eder, sonra iade de etmez. Alnı üzerinde kıl biterse bu ten hükmünde olduğundan üzerinde secde yapmakta beis yoktur. Fakat baş hududunda biten saç uzanır, alnı kaplar ve üzerine secde yapılırsa câiz değildir.

Yukarıda beyan edildiği gibi secdede alnın açık olması gerekir. Külah veya sarık, alın üzerine indiği halde bilerek secde edilirse namaz fesada gider. Fakat bilmiyerek külah veya sarığın üzerinde secde edilirse namaz fesada gitmez, fakat secde muteber olmadığından iadesi gerekir.

Bir kimse, hastalanır ve secde için başını yere koyamazsa, İmam-ı Harameyn ve Gazzali'ye göre yastık ve masa gibi yüksekçe bir şeyin üzerinde secde yapar. İmam-ı Râfii ve başka ulemaya göre ise, imkânı nisbetinde başını eğerek secdesini eda eder. Otobüs gibi vasıtalarda namaz kılma mecburiyeti hasıl olduğunda aynı ihtilaf caridir.

d- Arka tarafı ön tarafından yüksek olması. Binaenaleyh bir gemide veya bir

otobüsde namaz kılmak icab eder, ancak arka tarafı ön taraftan yüksek tutmak mümkün olmazsa, imkana göre namaz kılınır. Muğnil-Muhtaca göre bu durum nadir olduğundan sonradan iade edilir. Fakat zamanımızda bu olay çok vaki olduğundan, gemi ve otobüsle çok yolculuk olduğu ve sıkıntı çekildiğinden iade edilmemesi icab eder. Hasta olan kimsenin yüksek bir yere secde etmesi gerekiyorsa iade etmeden namaz kılar.

e- Başının ağırlığı secde yerine varması. Öyle ki, alnı altında pamuk veya ot gibi yumuşak bir şey bulunur ve altında bir el olursa ağırlığı hissedecek tarzda ağırlığını koyacaktır. Secdenin en uygun şekli elleri kaldırmadan tekbir almak sonra da önce dizlerini sonra avuçlarını açarak yere koymak, sonra alnını ve burnunu koyup yukarda dediğimiz gibi Subhane rabbiyelazim demektir, bunu yapmakla beraber dizlerini biribirinden uzak tutacağı gibi dirsekler yanlardan ve karın oyluklardan da uzak tutulacaktır. Ellerde açık olarak omuzların hizasında yere konulacak ve ayaklarda biribirinden uzak olacaklardır.

X- Secdede tuma'nînet yapmak.

XI- İki secde arasında oturmak. Bu oturuşun muteber olabilmesi için onunla başka bir şey kasd etmemek lâzımdır. Bir şeyden ürkerek başını secdeden kaldırır ve bunu iki secde arasındaki oturuş kabul ederse kâfi gelmez. Tekrar secdeye dönüp sonra oturması gerekir. İki secde arasındaki oturuş ile itidal, kısa rükünler oldukları ve maksud olmayıp fasıla olmak için teşrî edildiklerinden uzatılmaması lâzımdır. İtidalı Kasden; Fatiha miktarı ve iki secde arasındaki oturuşda teşehhüd miktarı uzatan kimsenin namazı fesada girer.

Oturuşun en uygun şekli, tekbir alarak başını kaldırmak ve müfterişen oturup ellerini açık olarak oyluklar üzerine dizlere yakın bir yere koyup şöyle demektir:

[illegible]

XII- İki secde arasındaki oturuşda tuma'nînet yapmak.

İkinci secdesini getirdikten sonra ikinci veya dördüncü rek'at getirmek üzere kalkacaksa ikinci secdeden kalktığında önce hafif bir oturuşta bulunur, sonra aciz olan kimse gibi ellerine dayanarak kalkar.

XIII- Selâmdan önceki oturuş. Oturuş nasıl olursa olsun câizdir. Ancak birinci oturuşta iftiraş etmek yani sol ayağı üzerine oturmak ve sağ ayağını dikmek, son oturuşta da teverrük etmek, (yani, sol ayağı sağ ayağın altından çıkarmak ve sağ ayağını dikmek) sünnettir.

Bir kimse dört rek'atlı bir namazda oturup hangi kadede olduğunu bilmeden teşehhüdünü okur, ayağa kalktıktan sonra hangisinin olduğunu hatırlarsa gereğini yapmakla beraber secde-i sehiv'e gitmesi icabeder. Yani birinci kadede olduğu takdirde kalan iki rek'atını da normal olarak kılıp sonunda secde-i sehiv yapar. Yoksa son kade ise hemen oturup şüphe ile okuduğu teşehhüdü iaede ederek secde-i sehiv yapar ve selamını verir.

XIV- Son teşehhüdü okumak. İbn-i Mes'ud (R.A.) diyor ki: "Teşehhüd bize farz olmazdan önce şöyle diyorduk; Kullardan önce Allah'a selâm, Cebraile, Mikaile selâm olsun. Falana selâm olsun. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.)

Allah'a selâm olsun demeyiniz, çünkü Allah Selâmdır. Şöyle deyiniz:

[illegible]

Teşehhüdün azı

[illegible]

Sabah namazı hariç, bütün farz namazların ilk iki rekatından sonra teşehhüd okumak sünnettir. Bilerek veya sehven terkedilirse namaza bir halel gelmez. Selam vermeden önce secde-i sehiv getirmek sünnettir.

Teşehhüdün Şartları:

1- Teşehhüdün ekallında yani azında bulunan kelime, harf, şedde, ve harekelere riayet etmek.

2- Arapça olarak okunması öğrenilmesi mümkün olduğu halde onu başka bir lisan ile tercümesini okumak caiz değildir.

3- Normal olarak fasılasız okumak.

4- Kendi işiteceği kadar açıktan okumak.

5- Oturarak okumak.

XV- Son teşehhüdün sonunda Peygamber (S.A.V.)'e salavat getirmek. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de Peygamber (S.A.V.)'e salavatın getirilmesini emr edip buyuruyor:

[illegible]

Ahzâb 56

"Ey mü'minler ona (Peygambere) salavat getiriniz."

Ülema namazdan maada hiçbir yerde salavat getirmek vâcib değildir, diye icmâ etmişlerdir. Öyle ise vücub için olan, Âyetteki salavat ile emrin, namazda olması daha uygundur. Bunun için, en münasib yer teşehhüd'ün sonudur. Salavat'ın azı şudur:

[illegible]

En ekmeli şudur:

[illegible]

Salavatta Salat kelimesiyle Peygamberin ismini veya sıfatını zikr etmek şarttır. Salat yerine selam denilse caiz değildir.

Birinci teşehhüdte Peygamber (S.A.V.)'in adını söylemek sünnettir.

Teşehhüd ve salavatın akabinde dua etmek sünnettir. Resûlüllah'ın okuduğunu okumak daha efdaldır. Resûlüllah'ın Salavattan sonra okuduğu dualardan bazıları şunlardır:

[illegible]

Birinci teşehhüdte şu veya benzeri duayı okumak mekruhtur, bununla beraber okunsa namaz fesade gitmez.

XVI- Birinci selâmı vermek. En azı [illegible] en ekmeli: [illegible] dür.

Önce sağa sonra da sola selam vermek sünnettir.

Tenvin ile selam verip, "Selamün aleyküm" demek kâfi gelmez. Selam veren kimse sağ ve solundaki melek ve mü'min olan ins ve cinsleri niyet eder. Ayrıca imam ise kendisine uyanları da niyet eder. Me'müm ise, imamın selamını almaya da niyet eder.

Sağ tarafa selâm verirken sağ yanağı, sol tarafa selam verirken de sol yanağı arkadan görünecek kadar başını döndürecektir.

XVII- Rükünlerin tertibine riayet etmek. Yani yukarda sayılan rükünleri sıra ile yapmak.

Bir kimse bilerek tertibi terk ederse, muselâ fiili bir rükün olan rükû'a varmadan önce secdeye giderse veya kıraattan önce rükû'a varırsa namazı fesada gider. Ama selâmdan başka, teşehhüd gibi kavlî bir rüknü (secde gibi) fiili bir rükünden evvel, veyahut salavat gibi kavlî bir rüknü, teşehhüd gibi kavlî bir rükünden önce getirirse, namazı fesade gitmez. Fakat önceden yaptığı şeyi de sayılmaz.

Bir kimse sehven tertibi terk ederse, meselâ, rükûdan evvel secde getirir, sonraki rükûa varmadan evvel hatırlarsa, hemen ara vermeden terk ettiği rükûu getirir ve sonunda getirdiği şeyleri de iade eder. Şayet rükûa vardıktan sonra onu hatırlarsa o, onun yerine geçer ve düzene uymayan işler nazari itibare alınmaz. Şayet selamden sonra terk ettiği şeyi hatırlarsa fazla zaman geçirmemiş ise selam vermemiş gibi eksikleri tamamlayacak. Ama fazla zaman geçmiş sayılıyor ise yeniden namazını iade edecektir. Rükûda olan kimse, Fatiha-i Şerife'yi okuyup okumadığını hatırlamazsa, zaman geçirmeden kalkar, fatihasını okur. Hatırlayabilmek için durup düşünürse, namazı fesade girer. Fakat kıyamda olan kimse, Fatiha-i Şerife'yi okuyup okumadığını hatırlamak için düşünürse, namaza halel gelmez.

Uzun fasıla geçmeden bir rüknü terkettiğini hatırlarsa, selâm vermemiş gibi terk ettiği şeyi yapar ve mabadini iade eder. Fakat uzun fasıla geçmiş ise, namazını iade etmesi lâzımdır.

Namazda iken her hangi bir rüknü tamamlayıp tamamlamadığında şüphe ederse, onu ve mabadini yapar. Fakat selamdan sonra böyle bir şüphesi olursa, zarar vermez.

Namazın sonunda son rek'attan bir secde terk ettiğini hatırlarsa, onu yerine getirir ve teşehhüdü iade eder. Fakat son rek'attan değil, ondan önceki rek'attan bir secde terk ettiğini hatırlarsa, veyahut bir secde terk ettiğini hatırlar, fakat hangi rek'attan olduğunu bilemezse bir rek'at daha kılmak lazım gelir. Beş vakit namazdan biri terkedilip hangisinin olduğu bilinmezse bir günlük namazın kaza edilmesi gerekir.

İkinci rek'atın kıyamında iken bir secde terk ettiğini hatırlarsa bakılır; secdeden sonra oturmuş ise, oturmadan hemen secdeye gider. Aksi taktirde önce oturur, sonra secdeye gider.

İmam-ı Nevevi'nin, Mecmu' adlı kitabında kaydettiğine göre, bir namazın selamını verip o namazı ifsad edecek bir şey yapmadan ikinci bir namaza hemen başlar, sonra birinci namazın bir secdesini terkettiğini hatırlarsa, ikinci namaz mün'akid sayılmaz. Çünkü ikinci namaz için niyet getirdiğinde henüz ilk namazdan çıkmamıştı. Fazla zaman geçmediği takdirde oturup eksik kalan secdesini de getirdikten sonra tahiyyatı yeniden okur ve secde-i sehiv'e müteakiben selamını verir.

Namazın sünnetleri iki çeşittir:

I- Sünnet-i Ba'ziyye (Namazın cüz'ü gibi sayılan sünnetler). Bu çeşit sünnet, bilerek veya bilmiyerek terkedilirse secde-i sehiv ile telafi edilir. Râfiî ve Nevevî'nin dediklerine göre bu sünnetler altıdır:

1- Kunut,

2- Kunut için ayakta durmak,

3- Üç ve dört rekatlı namazların ilk iki rekatından sonra teşehhüd okumak,

4- Teşehhüd için oturmak,

5- Teşehhüdten sonra Peygamber'e salavat getirmek,

6- Son teşehhüdten sonra Peygamber'in âline de salavât getirmektir.

II- Secde-i sehiv ile telafi edilemeyen ve birinci çeşit sünnetten ehemmiyeti bir derece aşağı olan ve "hey'et" denilen sünnetlerdir. Bunlar çoktur. Bunların bir kısmını aşağıya alıyoruz:

1- Tekbiretü'l-İhrâm alırken, rükua giderken, rükudan ve ilk teşehhüdten kalkarken elleri açık olarak ve baş parmağı kulak yumuşağının hizasına gelecek şekilde kaldırmak.

2- İftitah duasını okumak.

3- Her rekatta Euzü çekmek.

4- İftitah, euzü ve besmele arasında "sübhanellah" diyecek kadar durmak.

5- Fatihadan sonra "âmin" demek.

6- İmamın cehri namazlarda fatihayı müteakib "âmin" dedikten sonra fatiha okunacak kadar ara vermesi.

7- İmam ile me'mumun "âmin" demeleri ve aynı anda birlikte söylemeleri.

8- Cehri namazlarda İmam fatihayı okurken me'mumun sükut etmesi ve kıraatı dinlemesi.

9- Fatihadan sonra zammı sure okumak. Ancak me'mumun cehri namazlarda fatiha okuduktan sonra zammi sure okumayıp sükut etmesi ve imamı dinlemesi sünnettir.

10- Akşam, yatsı, sabah, cuma ve bayram namazlarında imamın veya münferiden namazını kılan kimsenin fatiha ile zammi sureyi cehren okuması.

11- Birinci rekatın zammi suresinin ikinci rekatın zammi suresinden uzun olması.

12- Bir fiilden başka bir fiile intikal ederken tekbir getirmek. Yalnız rükudan kalkarken "Semiallahü limen hamidehü" sonra da; "Rabbena lekel hamd" demek sünnettir.

13- Birinci ile üçüncü rekatlarda ikinci secdeden sonra biraz oturmak, sonra kalkmak. Buna "celsetü'l-İstiraha (İstirahat Oturuşu)" denir.

14- Rükuda üç defa "Sübhâne Rabbiye'l-Azîm" demek.

15- Secdelerde "Sübhâne Rabbiye'l-A'lâ" demek.

16- Rükûda ellerini diz üzerine koymak ve parmaklarını kıbleye doğru açmak; bel ile boynunu düz bir hale getirmek.

17- Secdelerde iki dizin arasını bir karış kadar açık bırakmak.

18- Secdeden önce dizlerini, sonra ellerini, sonra alnını ve sonra da burnunu yere koymak.

19- Secdede erkeğin dirseklerini yanlarından uzak tutması, kadının da tersine dirseklerini yanlarına yapıştırması.

20- Akabinde selam olmayan her oturuşta iftiraş etmek. Yani sol ayağı yere yatırıp üstüne oturmak ve sağ ayağı parmakları üzerinde dik tutmak.

21- Akabinde selam bulunan oturuşta ise, teverrük etmek. Yani sol ayağı sağ ayağın altından çıkarmak ve yanını yere dayayıp sağ ayağını parmakları üzerine dikmektir.

22- Teşehhüdte elleri dizlerin ucuna yakın koymak ve şehâdet parmağı hariç sağ elin parmaklarını bükmek; "illallah" denildiği zaman şehâdet parmağını kaldırmak ve selama kadar böyle bırakmak ve sol elin parmaklarını açık tutmak.

23- Teşehhüdten sonra daha önce zikr ettiğimiz mezkûr duayı okumak.

24- Namazda bulunan kimsenin, Allah (C.C.)'ın huzurunda olduğundan O'nun azâmetini hatırlayıp dünyevi ve lüzumsuz şeylerle kalbini meşgul etmemesi; fikrini toplayabilmek için sağ ve sola bakmaktan kendini menetmesi ve namazın en şerefli cüz'ü olan secde yerine bakması. Yalnız Mescidü'l-Haram'da namaz kılan kimsenin Ka'beye, cenaze namazında cenazeye ve teşehhüdte şehadet parmağını kaldırdığında şehadet parmağına bakması sünnettir.

25- Huşû ile namaz kılmak. Namazda olan kimse, Hâkimlerin Hâkimi huzurunda olduğunu ve O'nunla münâcât halinde bulunduğunu; namazının kendisinden kabul edilmeyebileceğini düşünmeli ve sakınmalıdır. Cenab-ı Hak şöyle

buyuruyor: "Şüphe yok ki namazlarında huşu eden mü'minler felah bulmuşlardır." (Müminûn: 1 - 2)

Müminûn: 1 - 2

26- Okuduğu Fatiha, tahiyyat ve ezkârın manasını düşünmek. Rahmet Âyetini okuduğu zaman, rahmet istemek, azab ayetini okuduğu zaman Allah'a sığınmak ve tesbih ayetini tilâvet ettiği zaman da tesbih etmek dediği zaman demek dediğinde de demektir.

27- Sevinç ve içtenlikle namaza başlamak. Cenab-ı Hak, istemiyerek namaz kılanları zemmederek:

"Namaza kalkmak istedikleri zaman tenbel olarak namaza kalkarlar" (Nisa: 142) buyuruyor.

28- Dünyadan ve dünyevi işlerden alâkayı kesmek.

29- Sücutta dua etmek. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

"Sücuda gelince onda duayı çoğaltınız. Sücut içinde yapılan dua sizin için kabule şayandır."

30- Sûcud ve oturuştan kalkmak istediği zaman, ellerini dayanarak kalkmak.

31- Namazın sonunda, malum olan zikir ve duaları yapmak. Sevban'dan rivayet edilmiştir ki:

"Her vakit namazın akabinde Âyetü'l-Kürsi okuyan kimsenin, Cennet'e girmesi için hiçbir engel yoktur. Ancak ölüm vardır."

Peygamber (S.A.V.) buyuruyor:

"Her namazın akabinde otuz üç sefer otuz üç sefer otuz üç sefer deyip

demek suretiyle yüzü tamamlayan kimsenin günahları deniz köpüğü kadar olsa da af olunacaktır."

Ondan sonra dua edilecektir. Allah'ın Resûlüne;

"Hangi dua kabul'e daha şayandır?" diye sorulduğunda, buyurdu ki: "Gece yarısında ve farz namazların akabinde yapılan duadır."

Selamdan sonra imamın kıble tarafından yüz çevirip dönmesi sünnettir. Burada ister cephesini, ister sağını, isterse solunu cemaata versin. Bu hususta muhayyerdir. Yalnız İmam-ı Bağevî, imamın sağ tarafını cemaata çevirmesi daha efdaldir, diyor.

32- Nafile namazını kılmak için farz namazının yerini değiştirmek. Nafile namazını evinde kılması daha faziletlidir.

Şafii ulemasının birçoğu, farz namazlardan sonra olan sünnetlerin evde kılınması daha efdaldır, diyorlar. Çünkü hadis-i şeriften de anlaşıldığı gibi içinde namaz kılınmayan bir ev, kabir mesabesindedir.

Öğle ile ikindiden önce ve öğleden sonraki sünnetleri dörder rek'at olarak kılmak isteyen kimse, iki rek'atte bir selam verebildiği gibi dört rek'atte bir selam verebilir. Fakat iki rek'atte bir selam vermek daha efdaldir.

33- Camide, erkeklerin safları arkasında kadınlar varsa, onların camiden çıkışlarını beklemek.

34- Hangi tarafda işi varsa, camiden çıkarken o tarafa doğru, işi yoksa sağ tarafına doğru gitmek.

35- Namaz kılmak isteyen kimsenin bir duvara veya bir direğe doğru namaz kılması veya bir namazlık sermesi veya önünden bir çizgi çekmesi sünnettir. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

"Sizden biriniz namaz kılmak isterse, önünde bir şey bıraksın, bulamazsa bir değnek diksin, onu da bulumazsa bir çizgi çeksin, artık önünden bir şey geçerse kendisine zarar vermez."

Aksi taktirde namaz kılanın önünden geçmek haramdır. Geçeni men' etmek sünnettir.

PARMAKLARLA VE TESBİH İLE ZİKİR

Parmak mafsalları ile ve tesbih ile Allah'ı zikr edip miktarını tesbit etmek sünnettir. İbni Ömer (R.A.)'den rivayet edilmiş, demiş ki: Peygamberin (S.A.V.) parmak mafsallarıyla tesbih yaptığını gördüm. Bazı Sahabelerin çakıl taşları, hurma çekirdekleri ve düğümlü ipliklerle zikir yaptıkları sabit olmuştur. Deylemi de şu hadisi rivayet etmiştir: "Tesbih en iyi bir hatırlatıcıdır."

Zikir ve duaları gizli olarak yapmak sünnettir. Ancak yüksek sesle okumakta fayda mulahaza edilirse aksini yapmak daha iyidir. Mesela namaz akabinde yapılan zikir ve duaları cemaatın bir kısmı bilmezse, öğreninceye kadar mübelliğ yüksek sesle okur. Herkes öğrendikten sonra tekrar sesi yükseltmeden kendi kendine yapar.

SARIK

Sarık, aslında mübah olan şeylerden sayılır. Herkes onu sarmak ve sarmamak hususunda serbettir. Zira İslâm dini, girdiği ülkelere, ahalisine sarık sarma emrini vermemiştir. Yeterki, küfre şiar olarak kabul edilen serpuş başa konulmasın (papazlara has olan serpuş gibi). Ancak namazda sarık bağlamak sünnettir. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

"Sarıkla kılınan namaz, sarıksız kılınan namazdan yetmiş defa daha hayırlıdır." Bu itibarla namazda onu ihmal etmek hiçbir müslümana yakışmayan bir harekettir. Sarığın kaç metre olması icab edeceği hakkında bir şey sabit olmamıştır. Örfe bağlıdır. Külâh sarığın yerini tutmaz. (Fetava El-Kübra C.1, Sh. 169)

Bazı ulemaya göre külâh ve takke sarığın yerini tutar.

NAMAZIN KEYFİYETİ

Bir kimse meselâ sabah namazını kılmak isterse, daha önce açıkladığımız gibi farz ve sünnetlerine uygun bir tarzda abdest alır, sonra iki rek'at abdest namazının sünnetini kılar. Sonra ezan okur ve iki rek'at sabah namazının sünnetini edâ eder. Sonra kamet getirir. Ve: "Allâhümme rabbe hâzihi'd-da'vetit-tamme ves salâtil kâime âti muhammeden el vesîlete vel fadîle veb'ashu makâmen mahmûden ellezi ve'adtehu." duasını okur. Bilahare yüzünü tam kıbleye dönüdürür. "Allah rızası için sabah namazının farzını kılmaya niyet ettim." şeklinde niyet getirip "Allahu Ekber" diyerek ellerini omuzlarının hizasına kadar kaldırır ve tekbirin bitmesiyle beraber ellerini göbeğin üstüne indirerek sağ eliyle sol elinin bileğini tutar. Ve iftitâh duâsını okur. Yâni:

Veccehtü vechiye lillezi fatara's-semâvâti ve'l-erde hanîfen müslimen vemâ ene mine'l-müşrikin. İnne salâtî ve nüsükî ve mehyeye ve memâtî lillâhî Rabbi'l-Âlemine, lâ şerîke lehu ve bizâlike ümirtü ve ene minel müslimin." Sonra E'ûzü billâhi mineşeytânirrecîm deyip besmele çeker ve fâtihâyı şerifi, akabinde de zammı sureyi okur. Sonra Allâhu Ekber diyerek her iki elini kaldırır ve rükû'a varır. Rükû'da üç defâ Sübhâne Rabbiyel Azîm der. Sonra yine her iki elini kaldırarak kalkar ve onunla beraber "Semi'allahü limen hamideh" "Rabbenâ lekel-hamd." der. Zamanı müsâit olursa şunu da ilâve etmesi sünnettir.

Mil'es-Semâvâti ve mil'el ardi ve mil'e mâ şi'te min şey'in ba'dü. Sonra secdeye kapanır, üç defa "Sübhâne Rabbiyel A'lâ" der. Sonra oturur ve

oturuşunda;

"Allâhümmeğfir lî verhamnî ve ecbirnî ve'rzüknî vehdinî ve □âfinî" dûasını okur. Sonra tekrar secdeye varır ve üç defa "Sübhâne Rabbiyel a'lâ" der. Sonra başını kaldırıp az bir şey oturur ve ayağa kalkar. E'ûzü-Besmele çeker fâtiha ve zammı sure okur. Sonra birinci rek'atta olduğu gibi rükû'a gider ve i'tidâla kalkar. Bu sefer i'tidâlda kunût duâsını okur. Yani;

"Allâhümmehdinî fîmen hedeyte ve □âfini fîmen âfeyte ve tevellenî fîmen tevelleyte ve bârik lî fimâ a'tayte vekini şerre mâ kadeyte, feinneke takdi velâ yükdâ □aleyke innehu lâ yezillü men vâleyte velâ ye'izzü men □âdeyte tebârekte rabbenâ ve te'âleyte, feleke'l-hamdü □alâ mâ kadeyte, estağfirüke Allâhümme ve etûbü ileyke ve sallellâhu □alâ seyyidinâ Muhammedin ve □alâ âlihi ve sahbihi ve sellem.

Kunutu bitirdikten sonra normal olarak birinci rek'atta olduğu gibi iki defa secde eder, sonra da oturur. Ellerini dizleri üzerine kor ve şehâdet parmağı hariç sağ elinin parmaklarını kapatır, sol elin parmaklarını ise salıverir. Ve teşehhüdü yani Et-Tahiyyatü'yü okur. Yâni

"Et-Tehiyyâtü, elmübârekâtü, essalavâtü, ettayyibâtü lillahi. Esselamü □aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetüllâhi ve berekâtühü. Esselâmü □aleynâ ve 'alâ □ibâdillahi's-Sâli-hîne' eşhedü en lâilâhe illallah ve eşhedü enne Muhamme-den Resûlüllâh. Allahümme salli 'ala Muhammedin ve 'ala âli Muhammedin kema salleyte 'ala İbrahime ve 'ala âli İbrahime ve barik 'ala Muhammedin ve 'ala âli Muhammedin kema barekte 'ala İbrahime ve 'ala âli İbrahime inneke hamidun mecid."

Teşehhüdde "İllellâh" dediği zaman şehâdet parmağını kaldırır ve selâm verinceye veyâ ilk teşehhüdde ayağa kalkıncaya kadar öyle bırakacaktır. Salâvattan sonra şu duâ'yı okur:

"Allâhümme'ğfir lî mâ kaddemtü vemâ ehhartü vemâ esrartü vemâ a'lentü vemâ esraftü vemâ ente a'lemü bihi minnî entel mukaddimü ve entel muehhirü lâ ilâhe illa ente. Allâhümme innî e'ûzü bike min'azâbi Cehennem ve min □azâbil kabr ve min fitnetil mahyâ velmemât ve min fitnetil Mesîhid-Deccâl. Allâhümme innî zalemtü nefsî zülmen ke-sîran velâ yağfirüzzünûbe illâ ente feğfir lî mağfiraten min indike verhamnî entel ğafûrürrahîm."

Sonra sağa ve sola "es-Selâmü □aleyküm ve rahmetül-lahi." der.

Diğer namazların sabah namazından farkları yoktur. Yalnız onlarda kunût duası yoktur. Ayrıca onlarda ikinci rek'atta sücûddan sonra teşehhüd okunup □Allâhümme sallî □alâ Muhammedin... dedikten sonra kalkılır öğle, ikindi ve yatsı namazları dört rekat, akşam namazı da üç rek'at kılınıp son teşehhüd okunacaktır.

NAMAZI BOZAN ŞEYLER

Namazı bozan şeyler:

1- Küçük olsun büyük olsun hades'in arız olması.

2- Namaz kılan kimsenin vücuduna, elbisesine veya namaz kıldığı yere necasetin değmesi. Yalnız, bir kimsenin elbisesine kuru necaset değer ve ayni anda temizlenirse hâlel vermez.

Bir kimsenin elbisesinin veya vücudunun bir kısmı müteneccis olur, fakat hangi tarafın olduğunu bilmezse, hepsini yıkaması gerekir. Ayağı terli olduğu halde müteneccis bir ayakkabı giyen kimse, ayağını yıkamadan namaz kılar da o necaset ma'fû anh olursa o namaz sahihtir, yoksa sahih değildir. Ayağını yıkayıp yeniden namazını kılması gerekir.

Bir kimsenin, rükû ve sücuda giderken göğsünün hizasında yerde bulunan necasete değmediği takdirde namazına bir halel gelmez.

3- Kasden, bir anlık dahi olsa avret yerinin açılması. Yalnız unutularak avret yeri açılır ve aynı zamanda örtülürse namaza hâlel gelmez. Bir çocuk veya bir hayvan, namaz kılanın avret yerini açarsa, aynı anda örtse dahi namazı fesade gider.

4- Bir mana ifade etsin etmesin iki harf veya bir mana ifade eden bir harfi söylemek. Zeyd bin Erkam'dan rivayet edilmiş ki:

"İbadet ederek Allah'ın huzurunda durunuz." meâlindeki ayeti kerime nazil oluncaya kadar, namaz esnasında konuşurduk. Bunun üzerine susmakla emrolunup konuşmadan men' edildik."

Fatiha ve zammi sureyi Kur'an'a bakarak okumak, namaza halel vermez. Fakat diğer üç mezhebe göre namaz fesada gider.

Namazda olan kimse, kendisine verilen selamı, ne namazın içinde ne de sonra almaya mecbur değildir. Bununla beraber namazda iken "aleyhis-Selam" şeklinde zamir-i ğaib ile cevaplındırırsa namaza bir halel gelmez.Fakat zamir-i muhâtab ile "aleykümüs-Selam" şeklinde cevaplandırırsa namazı fesada gider.

Namaz esnasında gülmek, Allah korkusundan da olsa ağlamak, inlemek, üfürmek, tenahnuh-ihih etmek, aksırmak ve öksürmek ile iki harf çıkarsa namaz fesada girer. Ancak kendine hakim olamayıp da iki harf çıkarsa bu, örften fazla sayılmadığından namaza bir zarar vermez.

Bir kimse, Fatiha gibi bir rükn-i kavliyi tenahnuh etmeden okuyamıyacak bir hal alırsa, tenahnuh etmesinde beis yoktur. Fakat kıraatı cehren veya zammi sûre okumak için tenahnuh etmek caiz değildir.

Amî olan, tenahnuhun namazda haram olduğunu bilmezse mazûr sayılır. Üzülerek söyliyeyim ki bir çok kimse bu gibi mühim meseleleri bilmediği ve haberi olmadığı halde vicdan azabını duymadan cemaatın önüne geçerek onlara namazını kıldırıyor.

İmam, namazı ifsad eden tenahnuh gibi bir işte bulunsa, mazerete binaen tenahnuhu muhtemel olduğundan me'mum'un ondan ayrılması gerekmez. Fakat manayı değiştirecek şekilde fatiha veya zammı surede yanlış bir kıraatta bulunsa cemaatın ayrılması gerekir.

Bir kimse, namazda olduğunu unutur veya ulemadan uzak bir yerde yaşar veya yeni müslüman olduğundan namazda konuşmanın haram olduğunu bilmezse, altı kelime veya daha az konuşmasa namaza zarar vermez. Namazda cebren konuşturulsa namazı bozulur.

Bir kimse namazın maslahatı için konuşursa mesela imam yanılarak oturacağına kalkarsa ve ikaz etmek gayesiyle kendisine "otur" dese veya bir âma kuyuya düşecek bir hale gelirse musalli de kendisine "kuyu kuyu" dese namazı bozulur.

Bir kimse, hem Kur'an okumak hem bir şeyler anlatmak için, meselâ ﻢﻗ óîãí bí l bnøØã okursa beis yoktur. Fakat Kur'ân-ı Kerim okumak kastı olmaksınız sadece bir şey anlatmak için okursa namazı bozulur.

Namazda zikir ve dua etmek namazı bozmaz. Ancak dua, hitab ile yapılırsa zarar verir. Meselâ aksıran kimse ØëÜa Ùãy ßí demek, hitab olduğundan namazı ifsad eder.

İcab etmediği halde kısa olmayan rükünde uzun zaman sükût ederse, namaz bozulmaz.

Namazda iken her hangi bir şey olursa, meselâ, kapıda bekleyen kimsenin içeriye girmesi için izin, veyahut bir âmanın bir kuyuya veya ateşe düşmemesi için erkek ise ëÜa æbzjã

demek, kadın ise sağ elinin içini sol eline vurması, sünnettir. İki elinin içini birbirine vurup alkışlamak haramdır. İmam-ı Rafiî'ye göre bu, oyun sayıldığından, namazın fesadına vesile olur..

5- Rükû ve sucûd gibi fiili bir ruknü bilerek fazla getirmek veya namazda

olmayan yürüme veya vurma gibi üç harekette bulunmak. Bir veya iki harekette bulunmak ise namazı bozmaz. Büyük bir adım atmak az iş de olsa namazı ifsad eder. Fakat fatiha-i şerifeyi veyahut teşehhüd'ü tekrar okur veyahut başka bir zikir yapar veya parmaklarını, dilini ve dudaklarını defalarca kımıldatırsa namaza halel vermez. Fatihadan sonra zammı sûreyi Kur'an-ı Kerime bakarak okumak, arasıra yapraklarını çevirmek zarar vermez. Namazı bozan şeyi, sehven yapmak durumu değiştirmez. Yani namazı bozar.

Bir kimse, namaz esnasında başını üç defa sallar veya bazı hafızların itiyad haline getirdikleri gibi nefes alırken veya vakfe yaparken üç defa başını kaldırıp indirse, namazı fesada gider. Fakat göz kapaklarını veya dilini defaatle kımıldatsa, bir halel gelmez. Çünkü bu gibi hareketler, örfen göze çarpmaz. Onu yapan kimsenin namaz dışında olduğunu göstermez.

6- Yemek yemek veya su içmek. Çünkü namazda yemek yemek namazdan vaz geçildiğini ifade eder. Ancak namazda olduğunu unutur veyahut yeni müslüman olduğundan veyahut ulemadan uzak bir yerde yaşadığından, namazda yemek yemenin haram olduğunu bilmezse, az olduğu takdirde zarar vermez. Ağzında şeker gibi bir madde bulunup erir, eriğini yutar, sakız çiğner, balgamını veya dişlerin arasında kalanı yutarsa namazı bozulur.

7- Niyetini değiştirmek. Yani namazdan çıkmak niyetini getirmek, namazı bırakmasını başka bir şeye ta'lik etmek veya başka namazını başka bir namaza çevirmek. Ancak bir kimse cemaate yetişmek için dört rek'atlı olan namazı mutlak nafileye çevirirse zarar vermez, hatta böyle yapmak sünnettir.

8- Kıbleden yüz çevirmek veya çevirtilmek. Ancak aynı anda hemen eski haline dönerse, namaza bir zarar gelmez.

9- Fiîl veya söz ile irtidat etmek.

10- Kısa rükün olan itidali, fatiha kadar, iki secde arasındaki celseyi de teşehhüd kadar uzatmak.

11- İki fi'l-i rüknî ile imamdan mazeretsiz geri kalmak veya bilerek imamdan önce bir rükn-i fiîliyi getirmek. Meselâ imam fatihada olduğu halde hem rükû, hem itidal getirmek.

12- Mest müddetinin doldurulması.

13- Niyet veya namazın şartlarından birisinde şüpheye düşmek.

14- Namazdan çıkmak için azmetmek veya tereddüt etmektir.

Selamdan sonra namazın herhangi bir farzını terk ettiğin-de şüpheye düşerse, bir şey icabetmez.

Bir kimse, imamın selam verdiğini zannederek selam verir sonra imamın selam vermediği anlaşılırsa namazda sayılır ve imamı takip etmeye mecburdur. imam selam verdiğinde, o da selam verir; secde-i sehiv de yapmaz.

Muktedi olan kimse, henüz teşehhüdte iken niyet ve iftitah tekbirinden başka bir rükün terkettiğini hatırlarsa, imamın selamından sonra bir rek'at kılmakla onu telafi eder ve secde-i sehiv yapmaz. Çünkü iktida halinde iken bu yanılma vaki olmuştu. İmam sücuddan kalktıktan sonra me'mum imamla birlikte secde getirip getirmediğinde şüpheye düşerse sücuda gider ve imama yetişir.

İmam, secde-i sehiv'i gerektiren bir harekette bulunsa, muktedi, mesbuk da

olsa imamla birlikte secde-i sehiv'e gider. Şayet imam, secde yapmazsa, me'mum mesbuk olmadığı taktirde imamın selamından sonra secde-i sehve gider. Ama mesbuk olursa namazını tamamladıktan sonra selamdan önce secde-i sehiv'e gider.

Secde-i sehiv'i gerektiren iki veya daha fazla hatalarda bulunsa, secde-i sehiv'in durumu değişmez. Yani o, selamdan evvel ve teşehhüdten sonra iki secdeden ibarettir. Secde-i sehiv'i bilerek terkedip selam veren kimse artık secde-i sehiv getiremez. Unutarak selam verdiği taktirde geçen zaman kısa ise, yine secde-i sehiv yapabilir. Yaptığı taktirde namaza dönmüş sayılacağından yeniden selam vermesi gerekir.

Namaz kılmakta olan kimse, önünden geçeni itip, geçmesine mani olmalıdır. Şayet namazda iken yılan ve akreb gibi bir şey görürse de onu öldürebilir, onda hiçbir sakınca yoktur. Yine aynı zamanda ayağındaki ayakkabı veya çorabı çıkarmak isterse onu çıkarabilir, ceketini düzeltebilir, birine işarette bulunabilir, bunlarla namazı fesada gitmez. Çünkü Peygamber (S.A.V.), namazda iken yılan ile akrebin öldürülmesini emretmiştir. Hem O (S.A.V.), bizzat namazda iken ayakkabısını çıkarmıştır.

NAMAZIN ADAB VE MEKRUHLARI:

Namazın ne kadar büyük ve yüce bir ibadet olduğu malumdur. O, mü'minin miracıdır. Onun sayesinde yüce mevlanın huzuruna çıkılır. Onun için namaz kılan kimse, tam vaziyet alıp namazın adabına riayet ederek mekruh olan şeylerden sakınmalıdır:

NAMAZIN ADAB VE MEKRUHLARI:

Namazın ne kadar büyük ve yüce bir ibadet olduğu malumdur. O, mü'minin miracıdır. Onun sayesinde yüce mevlânın huzuruna çıkılır. Onun için namaz kılan kimse, tam vaziyet alıp namazın âdâbına riayet ederek mekrûh olan şeylerden sakınmalıdır:

NAMAZIN BAŞLICA ADABI ŞUNLARDIR:

1- Namazda huzur ve haşyet içinde bulunmak. Gaflet ve mevlânın huzuruna yakışmayan hallerde bulunmak mekrûhdur.

2- Secde yerine bakmak. Namazda sağa, sola veya yukarıya doğru bakmak huşû ve hudu'a aykırı olduğundan mekruhdur. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Kul, namazda iken sağına veya soluna dönmeyince, kendisine karşı bulunan Allah'ın ikbali devam eder. Sağ veya sola dönünce Allah da ondan yüz çevirir." Başka bir hadisde buyuruyor:

"Ne oldu bazı kavimlere ki, namazlarında iken gözlerini göğe doğru kaldırırlar."

3- Sükûnet içinde bulunmak, hareket yapmamak. Musallinin, elbiselerini katlaması, çekmesi, elini ağzı üzerine koyması veya namazdan sayılmayan başka bir harekette bulunması mekrûhdur. Resûlullah (S.A.V.), buyuruyor:

"Yedi kemik üzere secde yapıp, elbise ve saç toplamamakla emrolundum."

4- Her iki ayak üzerine durmak. Bir ayak üzerine durmak mekrûhdur.

5- Erkek için, rükû'da kollarını yanlarından uzak tutmak. Kadın için aksini yapmak, yani kollarını yapıştırmak.

6- Erkeğin, sücûdda hem kollarını yanlarından uzak tutmak hem karnını yükseğe kaldırmak. Kadının ise, aksini yapması.

Sarık ve takke aslında mübah şeylerdendirler. Herkes sarık sarma veya takke giyme hususunda serbesttir. Zirâ islâm dini, müslümanlara sarık sarma veya takke takma mecburiyeti getirmemiştir.

Yeter ki küfre şi'âr olarak kabul edilen şey başa konulmasın (Papazlara has olan külâh gibi.) Yalnız namaz için başa sarık sarmak herkes için sünnettir. Allah'ın Resûlü (S.A.V.) şöyle buyurmaktadır. "Sarıkla kılınan namaz, sarıksız kılınan namazdan yetmiş kere daha hayırlıdır."

CAMİ ADÂBI

ALLAH'a ibadet etmek için inşa edilen cami ve mescitlerimiz, Mukaddes yerler olduklarından, her Müslüman onların adabına riayet etmeli ve hürmetini ihlâl edecek tavır ve hareketlerden kaçınmalıdır.

Mümeyyiz olmayan çocuk, deli ve sarhoş gibi kimselerle hayvanların camiye girmelerine meydan verilmemelidir. Camiyi kirletmeleri kuvvetle muhtemel ise girmelerine müsaade etmek haramdır. Yoksa mekrûhdur.

Müslüman olmayan kimsenin, müslümanlardan izin almadan camiye girmesi câiz değildir. Kur'an-ı Kerim, Hadis ve va'z dinlemek için kendisine izin vermek müstahabdır.

Caminin ihtiyacını karşılamak büyük bir ibadettir. Ancak süslemek için fazla masraf yapmak mekrûhdur. Yapılan fazla masraf vakıfdan olursa haramdır.

Sarımsak, soğan gibi nefret veren, kokusu hoş olmayan bir şeyi yiyip camiye gitmek mekrûhdur. Cuma namazı da olsa, bu halde bulunan kimse, kokusu zail oluncaya kadar namazını evde kılmalı ve halkın toplu bir şekilde bulundukları bir yere gitmemelidir.

Camiyi her ne sûretle olursa olsun meşgul etmek, içine bir şey koymak ve çalışmak câiz değildir.

Camiyi ve eşyasını muhafaza etmek için namaz vakti haricinde kapısını kapatmakta beis yoktur.

Camiye girmek isteyen kimse önce sağ ayağını atar ve şu duayı okur:

[illegible]

[illegible]

Çıkarken sol ayağını atar ve aynı duayı okur.

Cami ibadet ve zikir yeri olduğundan, içinde gürültü yapıp, bağırıp çağırmak, itikâf ve dinî kitaplar okumak veya vaaz dinlemek gibi maksat olmazsa, abdestsiz olarak camide oturmak mekrûhdur.

Camide yemek yemek, su içmek, uyumak, mübah şeyleri söylemek, başkasına eziyet vermezse içinde abdest almak, camiyi müteneccis kerpiç ile inşa etmek, müteneccis çamurla sıvamakta beis yoktur. Caminin damı, içi gibi mukaddestir. Hatta orada da itikaf niyetini getiren kimse mutekif sayılır. Çünkü o da caminin bir bölümüdür.

NAMAZIN MEKRUHLARI

Namazın mekruhları şunlardır:

1- Aç iken namaz kılmak. Ancak vakit dar olursa aç olduğu halde namaz kılmak mekrûh değil, vacibdir.

2- Abdesti, dar iken, namaz kılmak.

3- Kıbleye veya sağına doğru tükürmek.

4- Elini kalçasına koymak. Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Namazda elleri kalçalara koymak cehennem ehli için bir dinlenmedir."

5- Rükû'da başını fazla eğmek.

6- Hamam, yol çöplük ve mezarlıkta namaz kılmak.

7- Elbiselerini çekmek veya katlamak.

8- Açıktan okunacak yerde gizli, gizli okunacak yerde açıktan okumak.

9- Gözleri kapatmak.

10- Parmaklarını birbirine geçirmek veya çıtlatmak.

11- Namaz içinde yüzünü silmek.

SECDE-İ SEHİV

Sehiv secdesi, ümmet-i Muhammediyeye mahsustur. Hangi tarihde teşrî

edildiği kesinlikle bilinmemektedir.

Farz olsun nafile olsun, namazda, bazı sebeblerden dolayı secde-i sehiv yapmak sünnettir. Yapılmadığı takdirde namaza halel gelmez.

Secde-i sehv iki secdeden ibarettir. Yeri, son teşehhüd ile selâmın arasındadır.

SEHİV SECDESİNİN DÖRT SEBEBİ VARDIR

1- Kasden veya unutarak namazın "eb'az" (cüz'ler) ile isimlendirilen sekiz şeyden birisini terk etmektir. Bunlar da şunlardır:

a- İlk teşehhüd veya bir kısmıdır. Bir kimse birinci oturuşta teşehhüdü veya bir kısmını bilerek veya bilmeyerek terk ederse veya terk ettiğine şüphe ederse sehiv secdesi getirir.

b- İlk teşehhüdün oturuşudur. Bir kimse teşehhüdü güzelce okuyamazsa ilk teşehhüd için onun miktarı kadar oturup. Onu terk ederse secde-i sehv yapar. Yalnız bunun için yapılan secde, otururuş için değil de teşehhüde bedel olduğu içindir.

c- Sabah namazında ve Ramazânı şerifin onbeşinden sonra vitir namazının son rek'atında Kunut'u unutan veya Kunut'u kasden terk eden kimsenin secde-i sehv yapması gerekir.

Hanefi bir imama iktida eden kimse imam kunutu terk ettiği takdirde o da terk eder. Sonra, selâm vermeden evvel secde-i sehv yapar. Hatta fırsat bulup okursa yine secde-i sehv yapması sünnettir. Çünkü imamın terki, sehv mesabesindedir. İmamın sehvi de me'munun sehvi hükmündedir. Bir kimse medhü senayı tazammun eden bir ayet veya duayı kunut yerine okursa caizdir. Fakat kunut okuyup da ondan bir harf dahi terk ederse secde-i sehv yapması lâzımdır.

d- Kunutun kıyamı.

e- Teşehhüdün akabinde Peygamber'e (S.A.V.) salatı şerife getirmek.

f- Kunut'un akabinde Peygamber'e (S.A.V.) salatı şerife getirmek.

g- Son teşehhüd'ün akabinde Resûlullah'ın âl'ına salavatı şerife getirmek.

h- Kunut'un akabinde Resûlüllah'ın âl'ına salavatı şerife getirmek.

Secde-i sehvin delili şudur: Resûlüllah (S.A.V.) öğle namazını iki rek'at kılarak oturmadan kalktı, sonra namazın akabinde selâmdan önce secde-i sehv yaptı. (Buhari Müslim).

Secde-i sevh'in yapılması sünnet olan diğer yerler de buna kıyas edilmiştir.

Bir kimse unutarak birinci teşehhüd'ü terk eder ve ayağa kalkar, sonra hatırlarsa, teşehhüd'ü okumak için oturması caiz değildir. İmam teşehhüd'ü okumadan kalkarsa, me'munun immama tabi olması gerekir. Şayet ayrılış niyetini getirmeden oturursa namazı fesada gider.

Bu sünnetlere, "eb'az" ismi verilmesinin sebebi şudur:

Namazın eb'azı hakikiyyeleri (erkânları) terk edildiğinde telâfi edildiği gibi. "eb'az" ile isimlendirilen mezkûr sünnetler de terk edildikleri zaman önemli oldukları için secde-i sehv ile telâfi edilir.

2- Kasden yapıldığı takdirde namazı bozan bir fiili unutarak yapmak. Meselâ: Yanılarak, kısa olan itidal ile iki secde arasındaki oturuşu haddinden fazla uzatmak, yani itidali fatiha okunacak kadar, iki secde arasındaki oturuşu da teşehhüd kadar uzatmak, unutarak, az konuşma yapmak, az yemek yemek ve bir rek'at fazla kılmak gibi. Bunlar namazı bozmazlar, fakat üzerine secde-i sehv terettüb eder. Zira Resûlüllah (S.A.V.) öğle namazını beş rek'at kıldı ve selamdan sonra secde yaptı. (Buhari, Müslim).

Çok yemek yemek, çok su içmek ve çok hareket yapmak, her ne sûretle olursa olsun namazı bozar. Kasden yapıldığı takdirde de, namazı bozmayan sağa sola bakmak, iki adım atmak gibi bir fiili unutarak yapmak gibi şeyler secde-i sehvi gerektirmez.

Ve yine ister rükün olsun, (fatiha ve teşehhüd gibi) ister "ba'z" olsun, (kunut ve birinci teşehhüd gibi) ister hey'et olsun (zammı sûre gibi), okunması matlub olan bir şeyi yerinde değil de başka bir yerde kasden veya yanılarak okumak.

3- Kunut veya teşehhüd gibi. "Ba'zı sünnetleri" yapıp yapmadığına şüpheye düşmek. Fakat her hangi bir sünnetin veya muayyen olmayan bir "ba'z"ın terki halinde secde-i sehv gerekmez.

4- Kaç rek'at kıldığında şüpheye düşmek. Meselâ, üç rek'at mı dört rek'at mı kıldım diye şüpheye düşen kimse, az olan üç rek'atı kabûl edip bir rek'at daha kılar, sonra secde-i sehv yapar. Yalnız dördüncü rek'atı kılmadan evvel, üç rek'at kıldığını hatırlarsa dördüncü rek'atı kılar fakat secde-i sehv yapmaz. Keza, kılmak istediği rek'atı kılmadan evvel dört rek'at kıldığını hatırlarsa ne fazla bir rek'at kılar ne de secde-i sehv yapar.

Selam ve konuşmak gibi namazın içinde yapılması caiz olmayan ve namazı ifsad eden bir şey yapıp yapmadığına şüpheye düşerse, secde-i sehv yapmaz.

Bir kimse üç veya dört rek'atlı olan namazda selam verir, yanındaki adam, iki rek'atta selam verdin diye ikaz ederse, o da tereddüd etmeden hemen akabinde cevab verir, sonra yanlış olduğunu hatırlarsa hemen kalkar ve namazını tamamlar. Fakat ikaz edildiğinde tereddüde düşer ve cevab verir, sonra yanlış olduğunu hatırlarsa namazı bozulur, yeniden kılması gerekir.

Me'mum, sücûd veya rükû halinde iken fatihayı terk ettiğini hatırlarsa, imam selâm verdikten sonra sadece bir rek'at daha kılar, secde-i sehv yapmaz.

Bir mesbuk imamla birlikte selam verir, sonra mesbuk olduğunu hatırlarsa namazını tamamlar, bilahare secde-i sehiv yapar. İmam'ın yanılması me'mum'a da sirayet eder. Sanki o yapmış olur. İmam secde-i sehv yaparsa o da onunla beraber yapar. Yapmazsa, imam selam verdikten sonra me'mum yapar. Fakat me'mumun yanılması imama sirayet etmez, etmediği gibi imam onu kaldırır. Me'mum da secde-i sehv yapmaz.

Mesbuk olan kimse, imamın yanılması sebebiyle imamla birlikte secde-i sehv yapar. Aynı zamanda mesbuk namazının sonunda da tekrar secde-i sehv yapmalıdır.

Hanefi bir imama tabi olan kimse, imam bir sehv neticesinde selamdan sonra secde yaparsa, Şafii olan bu me'mûm imama uymadan münferiden secde-i sehv yapar sonra selâm verir. Çünkü imam birinci selamını verdikten sonra sücûda gidiyor, halbuki Şafii mezhebine göre birinci selamı vermekle namazdan çıkmış olur, bunun için getirilen sucûd muteber değildir. Aynı zamanda Şafii olan kimse selam vleren imama tabi olursa namazı fesade gider.

Birinci teşehhüd'ü veya kunutu unutur, sonraki farza başladıktan sonra bilerek teşehhüde veya kunut'a dönse namazı fesade gider. Ancak dönüşün haram olduğunu bilmediğinden yaparsa namazı fesada gitmez, fakat secde-i sehv yapar. Sonraki farza başlamamış ise teşehhüdde kıyama yakın, kunutta da rükû haddine varsa da döner ve secde-i sehv yapar.

Birinci teşehhüdü bilerek terk ederse ve kiyama yakın bir hala vardıktan sonra dönerse namazı fesada gider.

Hanefi imama uyan bir Şafiinin, namazın akabında secde-i sehv yapması sünnettir. Çünkü imam, sabah namazında kunutu okumaz, diğer vakitlerde ise ilk teşehhüdde salavatı şerife getirmez. Halbuki Şafii mezhebinde bunları terk eden kimsenin secde-i sehv yapması sünnettir.

Secde-i sehv'in keyfiyeti: Son teşehhüdden sonra ve selamdan önce tekbir alıp iki secde yapmaktır. Secdede en uygunu şunu okumaktır:

ìèÇaí üë âbäí ü ôäÈ æbzjc

"Uyuyup unutmayan zatı tenzih ederim."

Cuma imamı, secde-i sehiv'i gerektiren bir şey yaparsa secdeye gider ve bu sırada ikindi namazının vakti girerse, selam vermeden iki rek'at ilave ederler ve böylece öğle namazı kılınmış sayılır. Yalnız selam vermeden evvel secde-i sehiv yaparlar.

Bir kimse, yanıldığını zannederek secde-i sehiv'e gittikten sonra yanılmadığını anlarsa tekrar secde-i sehiv'e gider.

Bir kimse sücûd gibi bir farzı getirip getirmediğinde veya dört rekatlı namazda üç rek'at mı, dört rek'at mı kıldığında şüphe ederse birinci meselede farzı yapmadığını ikinci meselede de üç rek'at kıldığını -yani azını- kabul edecektir. Böyle bir meselede başkasının sözüne göre de hareket edemez. Hatta imam dördüncü rek'ate kıyam ettiğini tahmin eder, cemaat de beşinci rek'ate kalktığnı zan eder ve bunun için onu ikaz etseler, fakat kendisi hatırlamazsa onların sözüne göre hareket edemez. Ama onlar da kendisine tabi olamazlar, müfarakat niyetini getirmeleri gerekir.

Bir kimse unutarak beşinci rek'ate kalkarsa şayet dördüncü rek'atte teşehhüdü okumadan evvel kalkarsa ve beşinci rekatte teşehhüd okumadan önce durumu hatırlarsa hemen teşehhüde dönüp oturur. Beşinci rek'atte teşehhüdü okuduktan sonra durumu hatırlasa yapılacak bir şey yoktur. Yalnız secde'i sehv getirir.

SECDE'İ TİLÂVET VE ŞÜKÜR

Kur'an-ı Kerimi okuyan, dinleyen ve işiten kimse için ondört ayet'in tilâveti anında secde'i tilâvet yapmak sünnettir. Okuyanın secde'i tilâvet yapmasıyla, dinleyici ve işiten için de sünneti müekkede olur. İbni Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlüllah (S.A.V.) Kur'an-ı Kerimi okurdu. Biz de onunla birlikte secdeye giderdik, öyle ki bazılarımız alnı için secde yerini bulamazdı.

Yalnız sarhoş ve cünüb, hayız ve nifas halinde bulunan kimselerin tilâvetleri için secde'i tilâvet yapmak sünnet değildir.

Secde âyetleri şu sûrelerdedir: A'raf, Ra'd, Nahl, İsra, Meryem, Hac, (hem başında hem sonunda iki secde âyeti vardır.) Furkan, Neml, Secde, Fussilet, En-Necm, El-İnşikak ve El-Alak'dır. Saad suresindeki secde ise tilâvet için değil, şükür içindir. Namaz haricinde tilâvet edildiği zaman secde etmek sünnet olur. Namazda tilâvet edildiği zaman secde etmek caiz değildir. Namazı ifsad eder. Ancak unutarak veya secde-i tilâvet olduğuna kanaat getirerek secde eden kimsenin namazı fesada gitmez.

Secde-i tilâvet ayetini okur ve az bir fasıla verirse bir şey lazım gelmez, yine secdeye gider. Fakat uzun bir fasıla verirse secde etmez. Sakıt olur.

Bir mecliste birkaç secde ayetini okur veya bir ayeti birkaç sefer tekrar ederse, her sefer için secdeyi tekrar eder.

Namaz haricinde secde'i tilâvetin keyfiyeti: Niyet getirip ellerini kaldırarak iftitah tekbirini alır, bir defa secdeye varır, sonra oturup selam verir. Ayakta niyet getirmekte beis yoksa da oturmakta olan kimse için oturarak niyet getirmek daha evlâdır.

Namazdaki keyfiyeti: Niyet getirmeden ve el kaldırmadan tekbir alıp secdeye varmaktır.

Rükünleri üçtür.

1- Niyet getirmek.

2- Tekbir almak.

3- Selam vermek.

Şartları ise: Hadesten taharet, setri avret ve istikbali kıble gibi namazın şartlarıdır.

SECDE-İ ŞÜKÜR

Mal ve evlad gibi bir nimet peyda olduğu zaman, secde-i şükür yapmak sünnet olduğu gibi, bir beliyye def' olduğu ve musibete mübtelâ veya fıskını ilân eden bir kimse görüldüğü zaman da secde-i şükür yapmak sünnettir. Alenen olması müstehabdır. Ancak musibete mübtelâ olan kimse görüldüğünde secde-i şükür yapılırsa, gizli olarak yapılması sünnettir. Secde-i şükür, secde-i tilâvet gibidir.

İMAMET VE CEMAAT

İslam dininde cemaatın büyük önemi vardır. Zaman zaman bir araya gelip Allah'a ibadet etmek müslümanların tanışıp kenetleşmesine vesile olduğu gibi, ibadete karşı olan hevesin artmasına ve ferdler arasında fikir alış verişine de vesiledir. Bunun için cuma namazında cemaat erkekler için farz-ı ayn, başkası için Cumhuru Ulemaya göre farz-ı kifayedir. Hakkında çok hadis varid olmuştur. Bunlardan biri şu hadisi şeriftir:

[illegible]

"Bir köyde veya bir çölde üç kişi bulunup da namazı cemaat halinde eda etmezlerse mutlaka şeytan onlara musallat olur."

Akıl, baliğ, hür, mukim ve fazla sıkıntı çekmeden başkasıyla namaz kılmaya gücü yeten ve çıplak olmayan erkeklerin cemaat halinde cuma namazını kılmaları farzı ayın; diğer vakit namazlarını cemaatla kılmaları farz-ı kifayedir. Kadın ve misafir olan kimseler için, cemaat sünnettir.

Her şehir, her kasaba ve her köyde, namaz vakitleri için yüksek sesle ezan okunmalı ve vakit namazları cemaatla eda edilmelidir. Yalnız, genç kadınların evde cemaat halinde namaz kılmaları, camide cemaatla kılmaktan daha evlâdır. Kadınlara imametlik yapan kadın imam, öne geçmeyip, safın ortasında durmalıdır. Öne geçmesi mekruhtur.

Cemaat halinde kılınması sünnet olmayan nâfileleri, cemaatla kılmakta beis yoktur.

Nezr edilmiş olan namazı, cemaatla kılmak sünnet değildir. Fakat kaza namazlarını cemaatla kılmak sünnettir. Eda namazını, kaza namazını kılan kimse ile beraber kılmak caiz ise de münferiden kılmak daha evlâdır.

Bir kimse evinde hanım ve çocuklarına imamlık yaparsa, cemaatın faziletine nail olur. Fakat camide cemaatla kılmak daha efdaldır. Evde cemaatla kılınan namaz, camide tek olarak kılınan namazdan daha iyidir.

Cemaat, herhangi bir yerde alenen eda edilmediği takdirde, evlerde ve dükkânlarda ilân edilmeden cemaatla kılınan namaz gibi halkı cemaat sorumluluğundan kurtaramaz. Yukardaki tarz üzere namazını kılmayan bir köy, kasaba veya bir şehir halkı, önce namazlarını cemaatla kılmaları için davet edilir, yola gelirlerse zaten yapılacak bir şey yoktur. Aksi taktirde onları yola getirmek için cebre başvurulup, zor kullanılacaktır.

Cemaatı bol olan camide cemaatle namaz kılmak daha efdaldır. Ancak imamı ehl-i bid'at olursa, yani onun küfrünü değil, fıskını gerektiren bir hal bulunursa veya mezhebi ayrı olup da vacib olan bazı şeylerin vacib olmadığına itikad ederse gibi o zaman cemaatı az olan camiye gitmek daha efdaldır. Hatta bazı Şafii ulemasına göre, kıyamda besmele gibi kıratı farz olan bir ayet-i kerimeyi, sünnet olarak kabul eden Hanefiyyü'l-mezhebe iktida etmek caiz değildir. Fakat ulemanın çoğu, birliği sağlamak için Hanefi olan imama iktida etmek caizdir demişlerdir. Bunun için Şafiî olan kimse Hanefi bir imama iktida edebildiği, Hanefi olan kimse de Şafiî bir imama iktida edebilir ve bugün müslüman halk, Hicaz'da Mekke ve Medine'de Hanbeli imama iktida etmekten çekinmez. Yalnız imam olan kimsenin namazın şart ve rükünlerine riayet etmesi lâzımdır.

Ehli Bid'at olan kimseden başka imam bulunmuyorsa, ona uymakta beis yoktur.

Resmî imamın, camiye gittiğinde kendisiyle beraber namaz kılacak hiç kimse bulunmasa da yine camide namaz kılması gerekir. Zira kendisine iki vazife terettüb etmektedir: Biri camide namaz kılmak, diğeri ise imamlık yapmak. Birisi olmazsa diğeri sakıt olmaz. Bunun için zaman zaman cemaatı olmayan bir caminin imamı cemaat yoktur, camiye gitmek gerekmez, diyemez.

Cemaatla namaz kılmanın fazileti büyük olduğu gibi, imamın iftitah tekbirini alması akabinde imama uyan kimsenin hemen iftitah tekbirini almak için hazırlanıp, meşgul olmasının da fazileti büyüktür.

Süre az da olsa imama uyan kimse cemaatın faziletine kavuşur.

İmam olan kimsenin normal olarak (yani çok kısaltıp, çok uzatmadan, vacip ve sünnetlerden bir şey ihmal etmeden) namaz kıldırması sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Sizden biriniz insanlara namaz kıldırırsa namazı acele kıldırsın (ağır kıldırmasın) zira içinde zayıf, hasta ve iş sahibi olan kimse bulunabilir."

Ancak muayyen ve belli bir cemaat, namazın uzatılmasını arzu ederse, uzatılmasında beis yoktur.

İmamın birinin cemaat yerine girdiğini his ederse, rek'ata yetişmesi için rukû'da, cemaata yetişmesi için de son teşehhüdde, girenler arasında tefrika yapmadan ve fazla uzatmadan, Allah için beklemesi sünnettir.

İster tek, ister cemaat halinde namaz kılmış olan kimsenin vakit namazını vaktinde, cemaatla iade etmesi sünnettir. Fakat bunun altı şartı vardır.

1- Bir defa iade etmek.

2- Vaktinde en az bir rek'ata yetişmek.

3- Namazı başından sonuna kadar cemaatla kılmak. İmam selâm verdiği halde, namazını iade den kimse, selâmı geciktirirse namazı fesade gider. Çünkü bu durumda namazın bir kısmında münferid kalmış olur.

4- Farz niyetini getirmek.

5- Birinci namazı sahih olmak.

6- Namazı iade etmenin caiz olduğuna inanmak. Binaenaleyh namazını iade eden imam Şafiî olur, kendisine iktida edenler Malikî veya Hanefi olurlarsa, Şafiî olan imamın namazı sahih değildir. Çünkü kendisine iktida edenler, iadenin caiz olmadığını kabul ettikleri için münferid sayılır. Namaz iade edilirse, esas farz birinci namazdır. İkincisi sünnettir. Bunun için iade edilen namazı bozacak bir hâl vaki olursa, bir şey icab etmez. Fakat birinci namazın eksikliği sonra anlaşılırsa, iade edilen namaz da muteber değildir. Yeniden onu kılmak lâzımdır.

Cemaate çok ehemmiyet verip itina göstermeli ve hiçbir zaman terk edilmemelidir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Cemaatla kılınan namaz, yalnız başına kılınan namazdan, yirmi yedi derece daha efdaldır."

Ancak şiddetli yağmur, çok çamur, şiddetli rüzgâr, çok sıcak ve çok soğuk gibi umumi bir mazeret veya yemek ve su hazır iken, aşırı açlık veya susuzluk, ağır hastalık, abdest darlığı, bir masumun telefinden korku, bakıcısı olmayan bir hastanın bulunması veya ölüm halinde bulunan bir akrabanın bulunması veya yolculukta arkadaşlarından geri kalmak korkusu veya kendisine uygun elbise bulamamak veya izalesi zor olan sarımsak, soğan gibi kokusu fena olan bir şey yemesi gibi hususî bir mazeret bulunsa cemaat terk edilebilir. Yalnız ekmekle beraber başka yiyecek bulunduğu halde cemaata ve cuma namazına gitmemek için sarımsak veya soğan yiyen kimsenin mutlaka cemaata gitmesi lâzımdır. Yine bir kimsenin yemeği ateşte olursa veya suçlu olup bir süre ortalıkta görünmezse affı umar veya abdesti dar olursa cemaatı terk edebilir. Yangın gibi bir afet bulunup insan veya hayvan hayatı tehlikede iken namaz vakti gelip çatarsa namaz ile meşgul olmak haramdır.

Bir kimse namazda iken bir hırsız gelip kendisine veya başkasına ait malı çalarsa çalınan malı kurtarmak için namazını terk etmek zorundadıdır.

İmam veya münferid olan kimsenin sabah ve cuma namazlarında akşam ile yatsı namazlarının ilk iki rek'atinde fatiha ve zammı süreyi seslice, diğer namazlarda ise gizlice okumaları sünnettir. Kadın da, şayet sesini duyacak kadar erkek bulunmazsa erkek gibidir. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyuruyor: "Gündüz vaktinde namazını seslice kılan kimseye hakaret ediniz." Me'mum'un ise, imamı dinlemekle emrolunduğu için fatiha'yı okuduğu zaman dahi sesini yükseltmesi doğru değildir.

İMAM OLMANIN ŞARTLARI

İmam olacak kimsede şu şartlar aranır:

1- Müslüman olması. Binaenaleyh, İslâm'ın tümünü veya bir tek hükmünü reddeden kimseye iktida etmek, caiz değildir. Meselâ İslâm'ın emrettiği tesettürü veya getirdiği miras kanununu kabul etmeyip reddederse müslüman sayılmadığından ona iktida etmek sahih değildir.

2- Aklı başında olması. Sarhoş, deli ve baygın olan kimselerin namazı sahih olmadığı gibi imam olmaları da caiz değildir.

3- Mümeyyiz olması. Henüz sağ ve solunu ve kıblenin hangi tarafta olduğunu bilmeyen çocuğun namazı sahih olmadığı gibi, ona iktida etmek de caiz değildir.

4- Me'müm'ün itikadına göre uyduğu imamın namazının sahih olması. Binaenaleyh, birisinin itikadına göre namazı fasid olan kimseye uyması caiz değildir. Meselâ, elinin içi fercine dokunmuş bir Hanefiye bir Şafiînin uyması caiz değildir. Yine bir Hanefinin vücudundan kan çıkmış bir Şafiîye iktida etmesi caiz değildir. Yalnız misafir olan bir Şafiî ile bir Hanefi bir yerde meselâ; beş gün kalmak için karar verirlerse Şafiî mezhebine göre namazı seferî kılmak caiz olmadığı halde misafir olan bir Şafiînin, seferi namazını yani kasır ile namaz kılan Hanefiye uyması caizdir. Çünkü Şafiî için de seferi namaz

vardır. Ve bu takdirde iki rekat kılan Hanefi imam selam verdikten sonra Şafiî me'müm mesbuk gibi kalkıp namazını tamamlar.

5- Kıble hususunda ictihad ve kanaatları ayrı olanların birbirlerine uymaları caiz değildir. Çünkü her birisi, diğerinin namazının fasid olduğuna inanır.

Bir kimse birisine iktida eder, sonra onun kâfir veya kadın olduğu ortaya çıkarsa onunla beraber kıldığı namazı iade etmesi gerekir. Yine imamın vücud veya elbisesinde bir necaset bulunur ve dikkat edildiği takdirde görülebilecekse me'mum'un namazını iade etmesi gerekir. Fakat gizli bir necaset ise, namazını iade etmek icab etmez.

Bir Şafiî, Hanefi olan imamın, namazın vaciblerine riayet edip etmediğinden şüphe ederse, hüsn-ü zanna binaen ona uyabilir.

Şafiî olan bir kimse, vücudundan kan çıkmış bir Hanefiye iktida ederse caizdir. Çünkü onun mezhebine göre, namazı yerindedir.

6- İmamın başka bir kimseye iktida halinde olmaması. Çünkü, imamın müstakil olması gerektiğinden, başkasına tabi olan kimse imam olmaz. Bir kimse, birisine uyar, namaz kıldıktan sonra da uyduğu kimsenin me'müm olduğunu öğrenirse kıldığı namazı iade etmesi gerekir. Fakat, imam selâm verdikten sonra birisi gelip, me'mümlerden birisine uyarsa caizdir. Çünkü selâmdan sonra me'mümlük vasfı üzerinden kalkıyor.

7- Namazını iade etmemesi. Meselâ, şiddetli soğuktan dolayı abdest yerine teyemmüm alan kimse, namazını iade edeceğinden onun durumunda olan kimse dahil, hiç bir kimse ona tabi olamaz. Ancak durumunu bilmeyen bir kimse kendisine iktida eder, namazdan sonra farkına varırsa, bir şey lâzım gelmez. Yani arkasında kıldığı namazı iade etmesi lâzım gelmez.

Abdestli olan kimse namazını iade etmeyecek bir müteyemmime (teyemmüm olanalan kimseye) veya ayakta namazını kılan, oturarak namazını kılana veya özürsüz olan, idrarı akan özürlüye uyabilir.

8- İmamın, zati sıfatları hasebiyle kendisine uyanların zati sıfatlarından noksan olmaması. Binaenaleyh erkeğin erkeğe, kadının erkeğe ve hunsaya ve kadına, hunsanın da erkeğe uyması caizdir. Fakat erkeğin kadına veya hunsaya ve hunsanın hunsaya veya kadına uyması caiz değildir. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

N5ɑ ر ₦¥ ر ßa £$ m ü

"Bir kadın erkeğe imam olmasın." Hunsa da kadına kıyas edilmiştir.

9- İmamın karî' olması. Yani fatiha ile teşehhüdünün düzgün olması. Binaenaleyh bir karî'in, ümmi (Fatihası düzgün olmayıp harf veya şeddelerinden birisini veya bir kaçını ihlâl eden kimse) olan bir kimseye uyması caiz değildir. Meselâ: "Eret" (Şedde yeri olmadığı halde şedde yapan) ve "elseğ" (bir harfi başka bir harfe çeviren) olan kimselere iktida etmek caiz değildir. Ümmî olan, öğrenmesi mümkün olduğu halde öğrenmezse imamet yapamadığı gibi namazı da fasittir. "Ta" veya "fa" harfini tekrarlayan veya mânayı bozamayacak bir tarzda meselâ Allah kelimesinin "ha" sını kesre ile okuyan kimseye iktida etmek caiz ise de mekrûhdur.

Namaz kılındıktan sonra imamın gayrimüslim olduğu anlaşılırsa, memun olan

kimse namazını iade etmek zorundadır. Fakat imamın abdesti olmadığı veya hükmî, yani gözle görünmeyen bir necaset sahibi olduğu anlaşılırsa namazı iade etmek lazım gelmez.

Mümeyyiz çocuk ile veled-i zina'ya iktida etmek caizdir. Fakat başkası varsa onu ileriye sürmek daha uygundur. Seferi namazı kılmak isteyen ile bir mukim bir araya gelirlerse, mukim'in imam olması daha efdaldir.

İmamet vasıflarına haiz olanlar bir arada bulunsalar, namaz kıldırmak için şöylece seçim yapılır: Önce adil yani büyük günaha girmeyen ve küçük günahta ısrar etmeyen kimse, fasıktan daha evlâdır. Yalnız mahallin hakimi ve ülkenin reisi fasık da olsa imam olması daha iyidir. Sonra caminin resmi imamı.

Sonra daha bilgili olan, sonra en iyi okuyan, sonra daha yaşlı olan, sonra soylu olan gelir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

óÏ aì × ... [illegible]

"Allah'ın kitabını en iyi okuyan, cemaate imam olur. Kıraatta müsavi iseler hadisi en iyi bilen, hadisde de müsavi iseler, önce hicret edenler, hicretde de müsavi iseler en yaşlıları imam olur."

Sonra elbisesi, vücudu ve san'atı daha temiz; sonra sesi daha güzel; sonra şekli, kılık ve kıyafeti yerinde olandır. Gözlü ile âmanın arasında fark yoktur.

Ev sahibi, imamet sıfatlarına haiz ise, misafirlere imam olması daha uygundur, onu tercih eden başka sıfatları olmazsa, namaz kıldırmak için başkasına izin verebilir. Fakat yukarda sayılan sıfatlardan birisi sebebiyle mürecceh olan kimsenin namaz kıldırmak için başkasına izin vermesi caiz değildir. Her hususta müsavi olsalar ve biri diğeri için taviz vermezse kur'a çekilir.

İMAMA UYABİLME ŞARTLARI

İmama uyabilmek için dokuz şart vardır:

1- İmama uyma niyetini getirmek. Cuma namazında niyetin, iftitah tekbiri ile beraber olması şarttır. Tekbiretü'l-ihramdan sonra uyma niyeti getirilirse cuma namazı sahih değildir. Fakat diğer namazlarda uyma niyeti tekbiretü'l-ihram ile beraber getirilebildiği gibi, sonradan da getirilebilir. Ancak, uyma niyetini getirmeden önce, münferid olduğundan başkasına her hangi bir fiilde veya uzun bir bekleyişte veya selamda tabî olursa namazı fesada gider.

Uyma niyetini getirip getirmediğinde şüphe ederse getirmemiş sayılır. Binaenaleyh mesbuk olan kimse, imamla beraber fatiha okumadan rükua varıp, sonra uyma niyetini getirip getirmediğinde şüpheye düşerse fatihayı okumak için niyetini kıyama dönmesi gerekir.

Bir kimse uyma niyetini getirmeden, imamı takib ederse namazı fesada gider. Fakat tesadüfen ef'alı, imamın ef'alına uyarsa namazına halel gelmez.

Uymak için imamı tayin etmek lâzım gelmez. Tayin eder mesela, Zeyd'e uydum der, sonra kendisine işaret etmediği halde Zeyd değil, Amr olduğu anlaşılırsa

namazı fesada gider. Ama şu hazır olan Zeyd'e uydum der, sonra Amr çıkarsa zarar vermez. Çünkü işaretten hasıl olan tayin isimden hasıl olan tayinden daha kuvvetlidir.

Cuma namazında imamın, imam olma niyetini getirmesi, kırktan fazla olsa da namazının sahih olabilmesi için şarttır, getirmediği takdirde sahih değildir. Diğer namazlarda ise sünnettir.

2- İmama uyanın, imamı veya ona uyan kimseyi görmekle veyahut onun veya mübelliğin sesini işitmekle hareketlerini bilmesi. Çünkü hareketlerini bilmezse aralarında irtibat sağlanamaz ve bağlılığını muhafaza edemez. Yalnız Şam ve Kahire gibi bir yerde namaz kıldıran imamın sesi, radyo veya televizyon vasıtasıyla duyulur veya görülse her an ceryanın kesilmesi ve mesafe de uzun olduğundan istasyonun bozulması muhtemel olduğundan ona uymak caiz değildir.

3- İmam ile me'mümün bir yerde bulunması. Bunun da dört hali vardır: Ya her ikisi bir camide, ya kırda, ya bir binada veyahut biri camide, diğeri dışında olacaktır.

Bir camide iseler, aradaki mesafe, ne kadar uzak da olsa ve araya bina da girse uymak caizdir. Yalnız araya girmiş binanın, kapalı da olsalar kapısının bulunması lâzımdır ki, istendiğinde oradan normal olarak geçmek mümkün olsun. Mevcud kapı çivilenmiş ise uymak caiz değildir. Küçük pencere olursa veyahut bir birine bitişik ayrı ayrı camilerde olsalar uymak caiz değildir. Camideki tahtabentde durup, aşağıdaki imama uymak caizdir. Camide bir nehir veya çay geçse nehrin kenarında bulunan her yaka ayrı birer cami sayılır.

Kırda olsa, İmam veya son saf ile onun arasında yüz elli metreden fazla olmaması gerekir. Çünkü normal olarak yüz elli metrelik bir çevrede bulunan kimseler bir arada sayılırlar. Yalnız iki saf arasındaki mesafe yüz elli metreden fazla olmayacak dediğimiz zaman, öndeki safların sonu ile sonraki safların ilki arasındaki mesafe yüz elli metreden fazla olmayacak demektir.

Bir binada iseler, aradaki mesafe yüz elli metreden fazla olmamakla beraber görmeye ve geçişe mani olacak bir hailin bulunmaması lâzımdır. İmam ile me'müm ayrı ayrı binalarda olup, kapı da bulunsa fakat açık olmazsa veya açık olur, imamı veya cemaatı görecek şekilde hizasında duran olmazsa uymak caiz değildir. Ama açık kapı olursa hizasında duran kimse imama uyabildiği gibi onun arkasında, sağ veya solunda olanlar da uyabilirler. Ancak hizasında duran kimse arkasında sağ ve solundakilere imam mesabesinde olduğundan, ondan önce ne niyet ne de fiîli bir rükün, ne de önüne geçmek caiz değildir. Yalnız imam selam verirse, imam mesabesinde olan kimse selâm vermezse de aralarında irtibat kalmaz. Ondan önce de selâm verebilir.

İmam ile me'müm arasında bir yol, bir cadde veyahut bir çay, bir nehir bulunsa zarar vermez.

Düz bir yer bulunduğu halde imamın me'mümden veya me'mümün imamdan yüksek olması mekrûhdur. Ancak cemaatın tümü veya bir kısmı acemi olursa, namazın nasıl kılınacağını göstermek veya cami büyük olduğundan, imamın tekbirlerini tebliğ etmek için, yüksek bir yerde durmakta beis yoktur. Cami küçük olduğundan tebliğe ihtiyaç olmazsa müezzin veya mübelliğin mahfelde veya başka yüksek bir yerde durması mekrûhdur.

Cami haricinde, imam veyahut me'müm yüksek bir yerde olursa namazı sahih olabilmesi için, yüksekte olan kimsenin vücudunun bir kısmı, altta olan kimsenin vücudunun bir kısmı hizasında olması şarttır. Yoksa uymak caiz değildir. Camide iseler, hiza meselesi şart değildir.

İmam olacak olan kimse camide olursa, cami haricinde bulunan kimsenin imama uyması iki şart ile caizdir:

a- Kendisiyle cami arasında geçiş ve görmeyi engelleyecek bir hailin bulunmaması.

b- Cami haricinde olan kimse ile caminin son kısmı arasında yüz elli metreden fazla bir mesafenin olmaması.

4- Bulunduğu yerde me'mümün, imamın önüne geçmeyip ayakta iken topuğuyla, otururken elbisesiyle, zarurete binaen yatarken, yanıyla gerisinde durması.

Mescidül-Haramda, imamın, makamı İbrahîmin önünde durması, cemaatın Kâbe etrafında saf almaları sünnettir. İmam tarafında me'mümün imamı geçip Kâbeye daha yakın olması, namazını fesade götürür. Fakat başka bir tarafda olursa Kâbeye imamdan daha yakın olması zarar vermez.

Me'müm tek ve erkek ise imamın biraz gerisinde ve sağ tarafında durur. İbni Abbasdan rivayet edilmiş, demiş ki: "Teyzem Meymûne'nin evinde geceledim. Peygamber (S.A.V.) gece vaktinde (nafile namazını) kılmaya başladı. Ben de sol tarafında durdum. Bunun üzerine başımı tutup beni, sağ tarafına aldı." (Buhari, Müslim).

Bundan anlaşılıyor ki, cemaatla kılınması matlub olmayan teheccüd ve tesbih namazı gibi namazları cemaat halinde kılmakta beis yoktur.

Başka birisi gelirse imamın sol tarafında durup, niyet getirecek ondan sonra, ya imam ileriye gider veya her iki me'müm geriye çekilirler. Fakat imkân varsa me'mümlerin geriye çekilip saf tutmaları daha efdaldır.

Cemaat iki erkek veya daha fazla veya bir kadın olursa imamın arkasında dururlar. Bir erkek ve bir kadın imama uymak isterlerse, erkek imamın sağ tarafında durur, kadın da erkeğin arkasında durur. Erkekli kadınlı, çocuklu, hunsalı bir cemaat bulunsa, önce erkekler, sonra çocuklar, sonra hunsalar, sonra kadınlar dururlar. Kadınlara imametlik yapan kadın, onların önünde değil, ortalarında durmalıdır. Beyhâki'nin rivayet ettiği gibi hazreti Aişe ve Ümmü Seleme böyle yaparlardı.

Aynî cinsten safda yer bulunsa tek olarak durmak mekrûhdur. Bunu yapan kimse cemaatın faziletinden mahrum kalır. Safda yer bulamazsa saffın arkasında durup niyet getirir sonra safda bulunanlardan birisini yanına çeker. Çekilen şahıs da kendine müsaade edip geriye çekilir.

Saffı tamamlamadan, başka saf bağlamak mekrûhdur. Fakat Şemsüddin El-Remelinin dediğine göre, cemaatın sevabından mahrum değildir. İmamın sağ tarafında durmak ve ona yakın olmak daha efdaldır. Safların düzgün olmasına dikkat etmeli ve bunu sağlamak için namaza girmeden önce imamın, sağ ve solundaki cemaat'a [illegible] "Saflarınızı düzeltiniz.", demesi sünnettir.

5- İmam ile me'mümün kıldıkları namazların düzen ve şekilleri birbire uymalıdır. Binaenaleyh vakit namazını kılmak isteyen kimse küsûf, hüsuf veya cenaze namazını kılan, yahut secde-i tilâvet veya şükür yapan kimseye uymaz. Çünkü küsûf ve hüsuf namazlarının her rek'atında iki kıyam, iki fatiha, iki rükû vardır. Cenaze namazında ise rükû ve sücûd yoktur. Secde-i tilâvet ve şükürde ise sücud'dan başka bir şey yoktur. Fakat kaza namazını kılan kimse, hazır ve nafile namazını kılan kimseye uyabildiği gibi aksini de yapmak caizdir. Öğle namazını kılmak isteyen kimse sabah namazını kaza eden kimseye uyar, onunla beraber kunutu okur ve mesbuk gibi imam selam verdikten sonra namazın mütebakisini tamamlar. Sabah namazını kaza eden kimse öğle namazını kılan kimseye uyarsa, iki rek'at onunla beraber kıldıktan sonra isterse onu bekler ve onunla beraber selâm verir, isterse ayrılış niyetini getirip selam verir. Akşam namazını kaza eden kimse, meselâ, öğle namazını kılan kimseye uyarsa, üçüncü rek'atta mutlaka ayrılış niyetini getirmeye mecburdur. Onu bekleyemez. Çünkü imamın yapmadığı bir celse yapmakta ve okumadığı teşehhüdü okumaktadır. Hanefi olan bir kimse, vitir namazını Şafiî olan kimseye iktida ederse caiz değildir. Çünkü vitir namazı Şafiî'de sünnettir, Hanefi'de ise vaciptir. Vacibin sünnete iktida etmesi caiz değildir.

6- Fahiş bir muhalefetin doğmasına sebeb olacak secde-i tilâvet gibi sünnetleri imamın yaptığı gibi yapmak. Yani imam yaparsa me'müm de yapar, imam terk ederse me'müm de terk eder. Ama küçük bir muhalefet olursa meselâ: İmam secde-i istirahat yaparsa me'müm yapmaz veya imam yapmaz me'müm yaparsa zarar vermez. Yalnız imam, secde-i sehvi terk ederse selâmdan sonra me'mümün getirmesi daha efdaldir. Ancak şuna işaret etmek gerekir ki; imam, birinci ka'deyi terk ederse, me'mümün de terk etmesi lâzımdır. Yoksa namazı fesada gider. Fakat imam birinci ka'deyi getirirse, me'müm kasden terk ettiği takdirde namazı fesada gitmez. İmam birinci ka'de için oturur da me'müm unutarak kalkarsa onu yapmak için avdet etmesi lâzımdır.

7- Me'mümün tekbiretül-İhramının, imamın tekbiretül-İhramından sonra olması. Şayet ondan evvel veya tekbirin hepsini veya bir kısmını imamın tekbiriyle beraber getirirse, namaza girmiş sayılmaz. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"İmam, kendisine uyulsun diye edinilir. Öyle ise imam tekbir aldığında, siz de tekbir alınız."

Ama diğer rükünlerde imamdan sonra olması şart değildir. Yalnız onunla beraber olursa cemaatın sevabından mahrum kalır. Ondan evvel olursa da günâhkar olur. Bunun için imamı izlemesi gerekir.

8- Me'mumun imamı, birbirini takib eden iki rükni fiiliyle geçmemesi. Meselâ, me'mum her iki secdesini getirip kalktığı halde, imam iki secde arasındaki celsede olursa, me'mumün namazı fesada giter. Teşehhüd ve sâlavati şerife gibi iki rüknî kavli veya yalnız bir rükn-i fiîli veya bir rükn-i fiîli ile bir rükn-i kavliyle imama sebkat ederse, namazı sahih ise de günahkâr olur ve cemaatın sevabından mahrum kalır.

İmama tabi olmanın matlub olup her hangi bir hususda ona muhalefet etmek namazı, bozan şeylerden olmadığı takdirde mekruhdur. Cemaatın sevabından

mahrum kalmasına vesile olur.

Bilerek bir rükn-i fiîliyle imama sebkat eder ve bilerek de avdet ederse namazı bozulur. Fakat sehven veya haram olduğunu bilmediğinden sebkat ederse geri dönmek hususunda muhayyer değildir, geri dönemez.

9- Me'mumun haram olduğunu bildiği halde özürsüz olarak iki rükn-i fiiliyle imamdan geri kalmaması. Haram olduğunu bilmediği için iki rükn-i fiîliyle imamdan geri kalırsa veya sehv ederse namazı fesada gitmez.

Muvafık -namazın başında imama yetişen kimse- olan, muktedi, yaratılış itibariyle ağır okuduğu veya bir sünnetle meşgul olduğu için, fatihayı tamamlamadan imam rükûa varırsa, veya zamanında fatihaya başlamamış, sonra başlar ve tamamlamadan önce imam rükû ederse, fatihasını tamamlar, uzun üç rükün ile geri kalmayınca onu takib eder, ama uzun üç rükün ile geri kalırsa meselâ, me'müm halâ fatiha ile meşgul olduğu halde, imam sücud'dan kalkar veya teşehhüd'de oturursa, kendi tertibini bırakır ve imama uyar. Fakat selâm verdikten sonra bir rek'at getirir.

Me'müm rükûda iken fatihayı terk ettiğini hatırlar veya şüpheye düşerse fatihayı okumak için, geri dönmez; yalnız imam selam verdikten sonra, bir rek'at getirir.

Mesbuk (namazın başında imama yetişemiyen kimse) olan kimse, imamla birlikte fatihayı şerifi okuyacak kadar zaman bulamazsa, fatihayı şerifeyi tamamlamadan, imamla birlikte rükûa gider. Çünkü bu halde imamın okuduğu fatiha kendisine kâfi gelir.

Mesbuk olan kimse, ilk tekbirini aldıktan sonra iftitah duasını okumadan ve eûzu çekmeden fatihaya başlar. Şayet iftitah duasını okur veya eûzu çekerse fatihayı şerifeyi okumak vacib olduğundan, mezkûr sünnet ile meşgul olduğu kadar fatiha-i şerifeden okur, sonra rükû'a varır. Rükûda imama yetişir ise rek'ata yetişmiş olur. Yoksa o rek'attan geri kalmış sayılır. İmam selam verdikten sonra bir rekat daha getirir. Yalnız, fatiha'i şerifenin okunmasının vacib olduğunu bilmediğinden sünnet ile meşgul olursa mazur sayılır. Ve bu durumda fatihasını tamamlamak zorundadır. Ondan sonra şayet üç uzun rükün geri kalmazsa kendi tertibine riayet eder.

Bir kimse rükuda imama yetişir, fakat gerekli olan tuma'ninat'ın (azaların istikrar bulması) hasıl olup olmadığında şüphe ederse, bu rek'at kendisi için sayılmadığından imam selam verdikten sonra bir rekat daha getirmelidir. Ayrıca kendisine secde-i sehv de düşer.

Dört rek'atli bir namazda sehven beşinci rek'at'e kalktığına farkına varan kimse, hemen oturmalı ve daha önce teşehhüdü okumamışsa, onu okumalı ve secde-i sehiv getirip selam vermelidir.

Mesbuk olan kişi, imama rükuda yetişirse, tekbiretü'l-ihram'ı almakla beraber rüku için de ayrıca bir tekbir getirerek rükua varır. Şayet tekbiretü'l-ihram ile iktifa edip rüku'un tekbirini terkederse namazı sahihtir. Şu kadar var ki bir sünneti terketmiş olur. Ama bir tekbir ile hem tekbiretü'l-İhram'ı hem de rüku tekbirini kastederse namazı sahih değildir.

Vesveseli olduğundan fatihasını tamamlamadan evvel imam rüku'a varırsa mutlaka fatihasını tamamlaması gerekir. Ve geri kalışı mazeret sayılmaz. Yani imam ikinci rüknü tamamlamadan evvel, vesveseli olan kimse fatihasını

tamamlarsa, imamla beraber namazına devam eder. Yoksa imamdan ayrılır. Ve kendi kendine namaz kılar.

İmamın abdesti bozulur veya elbisesine necaset değerse veya mestinin müddeti biterse, kendisiyle me'mumün arasındaki bağlantı kesilir. Ve ayrılış niyetini getirmesi vacibdir. Fakat namazı bırakıp gider yahut ölürse ayrılış niyetini getirmeye mecbur değildir. Her iki sûrette de iktida (uyuş) ortadan kalktıktan sonra me'mûm, namaz esnasında başkasına uyabildiği gibi başkası da kendisine uyabilir.

Cuma namazının birinci rek'atı müstesna, her zaman zaruret olmazsa da me'mum, isterse imamdan ayrılabilir. Ancak hastalık gibi bir hal olmazsa ayrılmak mekruhdur.

Bir kimse yalnız başına namaza başlarsa, namaz esnasında başkasına uyması veya başkasının kendisine uyması caizdir. Şayet imam, önce namazı bitirirse me'mum mesbuk gibi namazını tamamlar. Me'mum önce namazını tamamlarsa o zaman isterse selâm vermeden evvel ayrılış niyetini getirip selam verir. İsterse de imamı bekler ve onunla beraber selâm verir.

Mesbuk neye yetiştiyse o, kendisi için namazın ilkidir. Sabah namazında imamın ikinci rek'atına yetişirse kendisiyle beraber kunutu okur, fakat ikinci rek'atta da kunutu tekrar okuyacaktır.

Akşam namazında imamla birlikte son rek'ati kılan kimse, ikinci rek'atte de teşehhüd okuyacaktır. Çünkü kendisi için ilk teşehhüd zamanı o andır ve üçüncü rek'atta da son teşehhüdü okur. Ve böylece her rek'atta teşehhüd okumuş olur.

Rükû'da imama yetişip bütün azaları yerlerini alırlarsa rek'ata yetişmiş sayılır. Yeter ki imamın rükû'u imam için sayılmış olsun, hatta abdesti olmayan kimsenin rükû'una yetişirse o rüku nazari itibare alınmaz.

Rükû'da kâfi gelecek kadar imama yetişip yetişmediğinde şüphe ederse, rek'ata yetişmiş sayılmaz. Yani kesin olarak tuma'ninetin hasıl olması gerekir.

Rükû'da imama yetişen kimse, önce tekbiretül-ihram için, sonra rükû için tekbir alır. Bir tekbirle her ikisini kasd eder veya hiçbir şey hatırlamazsa namazı sahih değildir.

Ama itidalde veya sonrakilerde imama yetişirse rek'ata yetişmiş sayılmaz. Fakat imama uyarak, yaptığı gibi yapar söylediği gibi söyler. Secdede imama yetişirse sadece tekbiretül-ihramı getirir, imam selam verdikten sonra kalkar. Şayet üç veya dört rek'atlı olan namazın ikinci rek'atının teşehhüdünden kalkarsa kıyam için tekbir alır. Birinci rek'attan veya dörtlü olan namazın birinci veya üçüncü rek'atından kalkarsa tekbir almaz.

Birinci safta durup namaz kılmak daha efdaldir. Yer yoksa ikinci safta durmaya gayret etmelidir. Ebu Hureyre (R.A.), Peygamber (S.A.V.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Siz birinci safın sevabının ne kadar çok olduğunu bilseydiniz, onda namaz kılabilmek için kur'a çekerdiniz." İmamın sağ tarafı sol tarafından efdaldir. Herhangi bir safta boş yer varsa onu doldurmak sünnettir.

Kafir sayılmayan mübtedi' -ehli bidat- bir imam'ın arkasında namaz kılmak mekruh ise de sahihtir. İmam-ı Nevevî, "Mecmu'" adlı kitabında kaydettiğine

göre selef ve halef, Mu'tezilî'nin arkasında namaz kılmayı, Mu'tezilî bir kadınla evlenmeyi caiz görmüşlerdir. Yalnız namazın fesadına vesile olacak bir şey yapar veya bir rükün terkederse, ona uymak sahih değildir. (Meselâ Ca'feri bir imam, ayaklarını yıkamadığı takdirde arkasında namaz kılmak caiz değildir.)

Bilerek veya bilmeyerek tekbiretü'l-ihram'ı almadan bir cemaata namaz kıldıran kimsenin namazı sahih olmadığı gibi cemaatın da namazı sahih değildir. Çünkü tekbiretü'l-ihram açık olup gizli değildir. Fakat gizli olan niyeti terkederse, namazı sahih olmasa da cemaatın namazı sahihtir. Çünkü niyet gizlidir.

Bir Şafiî, besmele veya teşehhüdün farz olduğuna inanmıyan Hanefi bir imama iktida ederse, namazının sıhhatı hususunda ihtilaf vardır. Mu'temede göre besmele veya teşehhüdü kesinlikle okumadığını biliyor ise, bu Şafiînin namazı sahih değildir. Okuduğunu biliyor veya okuyup okumadığını bilmiyorsa namazı sahihtir. Kaffâl'a göre Hanefi imam ister besmele ve teşehhüdü okusun ister okumasın, muktedi olan Şafiînin namazı sahihtir.

Babası veya ağabeyisinin içinde bulunduğu bir cemaata imamet yapan bir kimsenin namazına bir halel gelmediği gibi kerahatı da yoktur.

Bir kimse tek olarak namazını eda ederken bir cemaat gelip namaza başlarsa, hemen o namazını nafileye çevirip iki rek'atte selam verebilir ve cemaate katılabilir. Sünnetini eda ederken böyle bir cemaat gelip namaza başlarsa, şayet sünnetini tamamladığı takdirde cemaata yetişeceğini biliyorsa sünnetini tamamlayacaktır. Aksi takdirde sünnetini tamamlamayıp keser ve cemaate katılır.

Bir kimse zulüm ve fıskından dolayı cemaatın tümü veya çoğu tarafından istenmiyorsa onlara imamet yapması mekruhtur.

CUMA NAMAZI

Cuma namazı müstakil bir namaz olup kısaltılmış öğle namazı değildir. Ahmed bin Hanbel'e göre Cuma günü bütün günlerin en şereflisidir. Şafiî mezhebine göre, Arefe günü ondan daha şereflidir. Ancak o, haftanın en şerefli günü, namazı da en faziletli namazdır.

Cuma namazı bu ümmetin hassalarındandır. Mekke-i Mükerremede farz kılındı ise de, müslümanlar zaif ve az olduklarından ancak hicretten sonra kılınabildi. Cuma namazı kıldıran Medine'i münevvereye yakın olan Nakiü'l-Hadımat adlı köyde Es'ad bin Zürare'dir.

Cuma namazı farz-ı ayn olup farziyyeti Kur'an-ı Kerim ve ahadisi nebeviye ile sabit olmuştur. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Ey İman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığında, Allahın zikrine koşunuz.! (Süre-i Cuma, Ayet 9).

Allah'ın Resûlü (S.A.V.) de şöyle buyuruyor:

"Cuma namazına gitmek her baliğ olan kimseye vacibdir." Başka bir hadiste ise şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Cuma namazı, cemaatla her müslümana hak ve vacibdir. Yalnız dört kişi bundan muafdırlar; başkasının mülkünde olan köle, kadın, çocuk ve hasta."

Cuma namazı, mâlum olduğu gibi iki rek'attır. Cuma namazı, vakit namazı gibi her mükellefe vacib değildir. Ancak baliğ, akil, erkek, hürr, mukim ve sıhhatlı olana vacibdir. Çocuk, deli, kadın, hunsa, köle, esir, yolcu ve hasta olan kimselere vacib değildir. Fakat Cuma namazına gidip namaz kılarlarsa namazları sahih olup artık öğle namazını kılmakla mükellef değildirler ve gittikleri halde kılmayabilirler. Yalnız hasta olan kimse, cuma namazına gitmiş ve namaz vakti girmişse cuma namazını kılmaya mecburdur.

Namazın kılınacağı yere gitmiş ve orada namaz kıldığı takdirde hastalığı artmıyacaksa namaz kılmadan ordan ayrılması caiz değildir. Ama yaşlı ve kötürüm olan kimseleri götürecek kimse varsa, kendileri için fazla sıkıntı olmadığı takdirde onlara da vacip olur. Bulaşıcı bir hastalığa mübtela veya başkasına zarar verecek fıtri veya arızî bir kokusu olan kimsenin cuma namazına gitmesi caiz değildir. Aynı zamanda başka cemaate de gidemez. Giderse men'edilmesi gerekir. Bunun için cuma günü namaz vaktine kadar kokusu gitmeyeceği takdirde soğan ile sarımsak yemek haramdır.

CUMA NAMAZININ SIHHAT ŞARTLARI :

Cuma namazının sıhhat şartları altıdır:

1- Öğle vaktinde eda edilmesi. Vakit dar olup cuma namazıyla, ondan önce okunması gereken iki hutbeye kâfi gelmezse, öğle namazı farz olur. Cuma namazına başlansa sahih değildir.

Zaman, cuma namazına ve ondan önceki hutbelere kâfi gelecek zanniyle iki hutbe okunup namaza başlanır ve namazda iken öğle vakti çıkarsa, öğle namazı olarak tamamlanması gerekir.

Bir mesbuk cuma namazının bir rek'atına yetişir, ikinci rek'atta iken vakit çıkarsa yine öğle namazı olarak tamamlanması lâzımdır.

2- Cuma namazının şehrin veya köyün hududu dahilinde kılınması. Çölde veya çadırlarda yaşayan kimseler ne kadar çok olursa olsunlar cuma namazını kılamazlar. Çünkü Resûlü Ekrem (S.A.V.) ve Hülafai Raşidin (R.A.) zamanlarında cuma namazı, yalnız ikamet yeri olan köy, kasaba ve şehirlerde kılınmıştır. Bunun için çölde veya kırda bir cami bulunsa ve etrafında ev olmazsa, içinde Cuma namazını kılmak caiz değildir. Yalnız bir köyde bir cami bulunur, sonra köy harabe olur, orada yalnız cami kalırsa, halk onu ihmal etmeyip içinde namaz kılmağa devam ederse, kıldıkları cuma namazı sahihdir. Halkın evlerinin taştan kerpiçten veya mağara olması hususunda fark yoktur. Cuma namazının camide olması şart değildir. Binaenaleyh kırk elli kişi büyük

bir binada yerleşir ve evin dahilinde veya harem kısmında cuma namazı kılarsa caizdir.

Bir köyde Cuma namazının farz olabilmesi için, evlerin bir arada olması lâzımdır. Evler dağınık, aralarında yüz elli metreden fazla mesafe olursa cuma namazı lâzım gelmez.

Bir köy halkı cuma namazını terk ederlerse hepsi günahkâr olur. Cuma namazını kılmakla mükellef olan kimse meşru mazeret olmazsa cuma namazını terk edemez. Bunun için Cuma namazı, sığmayacak kadar zaman daralmayınca öğle namazını kılması, sahih değildir. Fakat kadın ve müzmin hastalığa mübtela olan kimsenin, tam zamanında öğle namazını kılması da efdaldır. Fakat mazeretin zevalini uman köle ve misafir gibi kimselerin öğle namazını tehir etmeleri daha efdaldır.

3- Cuma namazı kılanan yerde, başka bir cumanın tekbiretül-ihramının ona sebkat etmemesi veya onunla beraber olmaması. Çünkü Resûlullah'ın ve Hulefa'i Râşidin'in zamanlarında, şehir olsun, köy olsun yalnız bir yerde, bir tek cuma namazı kılınırdı. Ayrıca cuma namazı kılmaktan en büyük gaye müslümanları bir araya getirmek olduğundan, bir yerde kılınması daha münâsibdir. Ancak halk çok olup cuma namazını bir yerde kılmak, çok zor olursa veya iki mahalle arasında şiddetli düşmanlık bulunur ve bir araya geldikleri takdirde kavga çıkacaksa, ihtiyaç nisbetinde birkaç yerde kılmak caizdir. Çünkü İmam-ı Şafiî (R.A.), Bağdad'a gittiğinde birkaç yerde cuma namazı kılındığı halde itiraz etmedi. Ve öğle namazının iade edilmesi de söz konusu değildi. Meselâ, bir şehirde beş cami halkın ihtiyacını karşılayabilecek durumda iken, altı veya yedi yerde cuma namazını kılmak caiz değildir. Böyle bir hal olursa, tekbiretül-ihramı daha önce getiren hangi caminin cemaatı ise, onların cumaları sahihdir. Diğerlerinin cuma namazları sahih olmadığından öğle namazını kılmaları lâzımdır. Tekbiretül-ihramı daha önce getiren cemaat belli değilse hepsi öğle namazını kılmağa mecburdurlar. Cumanın bu yönden dört şekli vardır:

a) Şartlara haiz bir tek cuma namazını kılmak. Bu takdirde cuma namazı sahih olup öğle namazını kılmak haramdır ve fasiddir.

b) İhtiyaç nisbetine göre birkaç cuma namazı kılmak. Yine cuma namazı sahih olup öğle namazını kılmak icab etmez. Fakat kılınmasında bir sakınca yoktur.

c) İhtiyaçtan fazla birkaç yerde cuma namazını kılmak. Bu haletin de üç şekli vardır. Ya, bu cuma namazlarından birisinin tekbiretül-ihramı daha önce getirilmiş olacak veya bu cuma namazlarının tekbiretül-ihramları beraber olacak veyahut da bilinmiyecektir. Birinci şekilde tekbiretül-ihramı daha önce getiren cemaatın cuma namazı sahihdir. Geriye kalan cemaatlar ise öğle namazını kılacaklardır. İkinci ve üçüncü şekillerde ise hiçbir cuma namazı sahih değildir. Yeniden cuma namazını bir yerde veya ihtiyaca göre birkaç yerde kılmak icab eder. Malum olduğu gibi bu gün bütün şehirlerde aşağı yukarı ihtiyaç nisbetinden fazla müteaddid yerlerde cuma namazı kılındığı ve hangi cuma namazının tekbiretül-ihramı daha önce olduğu belli olmadığı halde hiçbir yerde cuma namazı iade edilmez. Ve iade edilse faydası olmayacaktır. Çünkü aynı şey tekerrür etmez.

d) Tekbiretül-ihramı daha önce getiren belli iken, sonradan unutulmuş olmak. Bu halette hepsi öğle namazını kılmakla mükellefdirler.

4- İlk rek'atta cuma namazının cemaat halinde kılınması. Çünkü Resulûllah'ın ve Hülefa'i Raşidin zamanında, asla münferiden kılınmamıştır. Birinci rek'atı cemaat halinde kıldıktan sonra, ikinci rek'atı herkes ayrı ayrı kılabilir.

5- Cuma namazının müslüman, baliğ, akil, hür, erkek, mukim, sıhhatlı ve yerli olan kırk kişi ile eda edilmesi.

Kırk kişinin bazıları gayri müslim, köle, kadın, misafir veya ticaret yapmak ve ilim öğrenmek gibi bir iş için orada bulunan kimselerse, cuma namazı kılınmaz. Fakat yukardaki vasıfları haiz olan, kırk kişinin haricinde köle, kadın veya misafir bulunsa beis yoktur. Yani onlarla birlikte cuma namazını kılsalar sahihdir. Binaenaleyh bu şartlara yani müslüman, baliğ, akil, hür, erkek, mukim, sıhhatlı ve yerli kırk kişilik bir cemaat bir köyde veya bir şehirde bulunsa cuma namazını kılmakla mükelleftir. Bu husus için hiçbir surette müsamaha gösterilmez ve şafii mezhebinde bu hususta muhalefet yapan yoktur. Memleketin ahalisi müslüman olsun olmasın, devlet ve hükümet erkanı İslâma inansın inanmasın durum değişmez. Yani beş vakit namaz ile Cuma namazı arasında fark yoktur. Ancak Hanefi mezhebinde İslâmın tüm hükümlerine inanan bir hükümdar bulunsa cuma namazını kılabilmek için onun veya onun yetkilisinin izni şarttır. Fakat müslümanların başındaki adam İslâmın hükümlerini kabul etmez veya memleket İslâm diyarı olmazsa müslümanların kabul ettikleri bir kimseye uyarak cuma namazını kılacaklar. Namazı kıldıran adam resmi olsun olmasın farketmez. Yeter ki camaat, onun imametine rıza göstersin. Bu açıklama Hanefi mezhebinin salikleri için mühimdir.

Bu kırk kişinin hepsi veya bir kısmı göçebe olup yazın veya kışın veya her iki mevsimde de göç edip yer değiştirirlerse, cuma namazı onlarla eda edilmez. Çünkü Allah'ın Resulü Veda haccında, Medine'i münevvereye avdet etmek niyetinde olduğu için Mekke'i Mükerremede cuma namazını kıldırmamıştır.

Kırk kişinin içinde fatihasını güzelce okuyamayıp, öğrenmek hususunda kusur eden bir ümmi bulunsa, sayıları kırkdan düştüğü için cuma namazı sahih değildir.

Kezalik cemaatin sayısı tam kırk kişi olup onlardan birisi herhangi bir sebepten dolayı rükuda imama yetişmezse cuma namazı sahih değildir. Yine onlardan birisi sağır olur ve hutbenin bütün rükünlerini veya bir kısmını işitmezse cuma namazı fâsidtir.

İmam-ı Esnevi'ye göre bir ceza evinde yerli kırk tutuklu bulunursa, her ne kadar hürriyetten mahrum iseler de cuma namazını kılmakla mükelleftirler. Çünkü bunlar hapiste oldukları halde yine köle değil hür sayılırlar.

Fakat düzgün okumak için çaba gösterdi haldeği öğrenemezse, kırktan sayılır ve kılınan cuma namazı sahihdir.

Bir yerde bir tek cuma namazı kılınır ve imamın da fatihası yanlış olursa, fatihası düzgün olan kimsenin böyle bir imama uyması caiz olmadığı gibi cuma namazına gitmeye de mecbur değildir.

Hutbe okunurken veya namazın her hangi bir cüz'ünde, son rek'atta da olsa, sayı kırktan aşağıya düşerse cuma namazı fesada gider. Hatta kırk kişiden bazıları ikinci rek'atta imamdan ayrılarak münferiden namaz kılar ve selâm verirse, henüz selam vermeyenlerden birisinin abdesti bozulsa, selam

verenlerin de namazı bozulur.

Hatip iki hutbe arasında oturduğunda ihlası şerifi okuması sünnettir.

Cuma namazını kıldıran, köle veya baliğ olmayan veya misafir bir kimse ise, kendisinin dışında nisab yani kırk kişi tamamlanmışsa, namaz sahihdir. Aksi takdirde cuma namazı sahih değildir.

Cuma namazını kıldıran imam, selam verdikten sonra abdestsiz olduğunu hatırlarsa veya üzerinde necaseti hafiyye bulunsa, kendisinden başka nisab tamam olduğu takdirde cuma namazı sahihdir. Fakat imamın, kadın veya hunsa veya kâfir olduğu ortaya çıkarsa cemaat ne kadar çok da olsa namazı sahih değildir. Bir kimse abdesti olmayan bir imama, rükûda iktida edip yetişirse, me'mum fatiha okumadığı ve imamın da namazı sahih olmadığından, me'müm o rek'ata yetişmemiş sayılır. Hutbeden önce nisab eksilirse hutbeye başlamaz. Hutbe esnasında sayı eksilirse yine hutbe muteber değildir.

6- Cuma namazından önce iki hutbe okumak. İbni Ömer'-den rivayet edilmiş, demişki:

bàèäâ ﻕﺴﻠ‌ïví åâjÂ£ ąÈàc¤ âàí kÂ£í Hاصا éÈa ¢ìﻕر æb×

"Resûlüllah (S.A.V.) cuma günü iki hutbe okur ve aralarında otururdu."

HUTBENİN RÜKÜNLERİ

Hutbenin beş rüknü vardır:

a) Her iki hutbede Allah'a hamdetmek.

b) Her ikisinde de ismini veya sıfatını zikr etmek sûretiyle Resûlüllah'a salavati şerife getirmek. Şayet zamiri zikr etmekle salavat getirilirse kâfi etmez. Hamd ile salavatın lafızları muayyendir. Hamd yerine şükür, salat yerine rahmet kelimesi getirilirse kâfi gelmez.

Yine Lafza-i Celâl'in zikredilmesi gerekir. Ondan başka Allah'ın diğer bir ismi veya sıfatı söylense caiz değildir. Fakat Peygamber (S.A.V.)'in ism-i şerifini zikretmek icabetmez; nebi veya resûl denilse kâfidir.

c) Her ikisinde de takvayı tavsiye etmek. Yalnız tavsiye veya takva kelimesini söylemek şart değildir. Etiu veya Rakibû kelimesini "usiküm bitakvallah" kelimesi yerine söylemek caizdir.

d) Hutbelerden birisinde bir ayet okumak. Birinci hutbede olması daha efdaldir.

e) İkinci hutbede mü'minlere dua etmek. Mevcud cemaata hitaben "yağfirullahü leküm" dese yine kâfidir. Müslümanların başındaki müslüman devlet erkânının islahı, hak ve adeletten ayrılmamaları için dua etmek sünnettir. Bir hatip, hutbesini kısaltıp sadece hutbenin beş rüknü ile iktifa ederse caizdir.

Hatiplerin dikkat etmeleri gereken bir husus vardır, o da şudur. Hutbenin kısa olmasıdır. Peygamber (S.A.V.) hutbelerini kısa okur uzatmazdı. Hatip cemaate bir şey aktarmak isterse hutbeden önce vaaz edip aktarsın, hutbe kısaltmak

sünnet olduğu gibi bir çok memur cuma namazına gitmek istemeyen amirleri tarafından sıkıştırılmakta olduğundan onu nazarı itibare almak gerekir.

HUTBENİN ŞARTLARI

Hutbenin onbir şartı vardır:

1- Hutbenin her beş rüknünün arapça olması. Onları arapça olarak okumak için öğrenmek farz-ı kifayedir. Bir yerde bunları bilen olmazsa, oranın sakinleri günahkâr ve asi olurlar. Ayrıca, cuma namazını değil, öğle namazını kılarlar. Hutbenin rükünleri arasında arapçadan başka bir lisanla, vaaz ve nasihat yapılıp uzatılsa da Ali El-Şebramlisi'nin ifade ettiğine göre beis yoktur.

2- Öğle vaktinde okunması. Yani öğle vakti çıktığı takdirde cuma namazı ne eda ve nede kaza olarak kılınamaz. Ancak öğle namazının kaza edilmesi gerekir.

3- Hatibin, gücü yeterse hutbeleri ayakta okuması. Gücü yetmezse oturarak veya yaslanarak okuyabilir. Ayakta hutbe okumaktan aciz olan kimsenin, ayakta okuyabilecek bir kimseye okutması daha efdaldır.

4- İki hutbe arasında oturmak. Hatip hutbeyi ayakta okumaktan aciz olduğundan hutbeyi oturarak okuyorsa, iki hutbe arasında fasıla vermek vacibdir.

5- Manasını anlamasalar da her iki hutbenin rükünlerini kırk kişinin işitmesi. Cemaat kırk kişi olup bir kısmı sağır olursa, cumaları sahih değildir. Şayet rükünlerin tümü veya bir kısmı gizlice getirilirse hutbe sahih değildir, maalesef çok Hanefi imam hutbenin duasını gizlice okudukları için Şafiî cemaatın namazlarının batıl olmasına sebeb olurlar. Hatib ayrı, imam ayrı olursa beis yoktur. Hutbe okunurken konuşmak haram değilse de mekrûhdur. Enes'den rivayet edilmiş, demiş ki:

[illegible]

Peygamber (S.A.V.) cuma günü hutbe okurken, bir a'rabi (bedevi) ayağa kalkıp dedi ki: "Ey Allah'ın Resûlü, mal helâk oldu, aile efradı aç kaldılar. Bizim için dua et. Bunun üzerine ellerini kaldırıp dua etti." Ancak anormal bir hal olursa meselâ, bir âmanın bir kuyuya doğru gittiği görülür, ikaz edilmediği takdirde kuyuya düşmesi de muhtemelse onu ikaz etmek vacibdir.

Hatib minbere çıktıktan sonra, cuma namazının sünneti ile tahiyyetül-mescid sünneti müstesna, nafile namazı kılmak caiz değildir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Sizden biriniz cuma günü, imam hutbe okurken camiye gelirse hemen iki rek'at kılsın. Ama onları uzatmasın."

Hutbeye başlamadan önce, hutbe okunduktan sonra, iki hutbe arasında ve henüz yerinde oturmamış olan kimsenin konuşmasında beis yoktur. Hutbe okunurken aksıranın Allah'a hamdettiği takdirde ona yakın olan kimsenin "Yerhamüke'llah" demesinde beis olmadığı gibi sünnettir.

6- İki hutbe arasındaki fasıla ile rükünler arasındaki fasılanın uzatılmaması. İki hafif rek'at kadar ara verilirse, uzun sayılır. Yalnız rükünler arasında iken abdesti bozulursa ve hemen abdest alarak gelip hutbesine devam ederse zarar vermez.

7- Hatibin hades ve necasetten tahir olması. Hutbe okurken veya hutbe ile namaz arasında iken abdesti bozulursa ve hemen abdest alarak gelip hutbesine devam ederse zarar vermez.

8- Hatibin avretinin örtülü olması. Fakat dinleyicilerin abdestli veya avretlerinin örtülü olmaları şart değildir.

9- Her iki hutbenin namazdan önce okunması.

10- Hutbenin vaciblerini bilmek.

11- Kırk kişinin işiteceği kadar hatibin, sesini yükseltmesi, abdest ve namaz gibi ibadetler için niyet şart olduğu gibi hutbe için niyet şart değildir.

HUTBENİN SÜNNETLERİ

Hutbenin sünnetleri şunlardır:

1- Minber veya yüksek bir şeyin üzerinden okunması. Resûlüllah (S.A.V.) Medine-i Münevvere'de bir hurma ağacının kütüğü üzerinde hutbe okurdu. Bilahare kendisine dört basamaklı bir minber yapıldı. Üçüncü basamağın üzerinde durur hutbe okurdu.

2- Minberin imamın sağ tarafında bulunması. Mihrab ile arasında bir metreden fazla mesafe olmaması.

3- Hatibin, minbere doğru giderken minberin yanındakilere selam vermesi. Beyzavi, hatip her basamakta biraz durup Allah'tan yardım isteyecek demiş ise de bunun esası yoktur. Ulemaca bu söz tuhaf karşılanmıştır.

4- Minbere çıktıktan sonra cemaata dönmesi. Kıbleye doğru durup hutbe okumak sahih ise de, mekrûhdur.

5- Tekrar selam vermesi. Cemaatın bu her iki selamı işitilecek şekilde alması lâzımdır.

6- Sonra, hatibin minberin üzerine oturması.

7- Sonra, ezanın okunması. Hazreti Osman'ın hilafetine kadar, hatib minbere çıktıktan sonra okunan ezan ile iktifa ediliyordu. Mezkür Halifenin zamanında halk çoğalınca, ondan evvel de dışarda ezan okutuldu.

8- Hutbenin beliğ ve açık bir dille okunması. Hazreti Ali (R.A.) diyor ki:

"Halkın anladıkları dille konuşunuz. Allah ile onun Resûlü-nün

yalanlanmasını ister misiniz?"

9- Cuma namazına nisbeten kısa olması. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Cuma namazını uzatınız. Hutbesini kısaltınız."

(Müslim)

10- Hutbe okurken ya bir kılıç veya bir bastona dayanması. Ebu Davud'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber (S.A.V.) Cuma hutbesinde bir yaya veya değneğe dayanarak okurdu.

11- İki hutbe arasındaki oturuşun ihlâs sûresi okunacak kadar olması.

12- İkinci hutbeyi cümlesiyle ta-mamlamak.

Hatibin hutbe esnasında sağına- soluna dönmesi, elini minbere vurması, el veya baş ile işaret yapması, her basamakta durup dua etmesi, ikinci hutbeyi acele olarak okuması ve sesini alçaltması, hükümdarı medh ve sena etmesi mekrûhdur.

Hatib, hutbeyi bitirir bitirmez müezzin kamete başlar. İmam da kametin bitmesiyle mihraba yetişmelidir. Birinci rek'atta, "Cuma" veya "Ala" sûresini, ikincisinde de "El-Munafi-kun" veya "Gaşiye" sûresini okuması.

Cuma namazına gitmek isteyen erkek, kadın, hür, köle, herkes için gusül etmek sünnettir. Bu guslün vakti, fecirden başlar, cuma namazına yetişebilecek bir zamana kadar devam eder. Yalnız, cuma namazına gidecek zamana kadar bırakmak daha iyidir. Hasta olursa veya su bulamazsa, gusül yerine teyemmüm almak sünnettir. Allah'ın Resûlü buyuruyor ki:

"Sizden biriniz cuma namazına gelmek istediğinde, yıkansın." (Buhari-Müslim)

İbn Hibban'dan rivayet ettiği başka bir hadisde şöyle buyrulmuştur:

"Erkek olsun kadın olsun her kim cuma namazına gitmek isterse, yıkansın."

Erken ve yaya olarak cuma namazına gitmek ve camide yerini almak sünnettir. Resûlllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Caminin her kapısında duran melekler vardır. İlk geleni ve sonrakini

yazarlar. Bir kimse cuma günü cenabetten yıkanır gibi yıkanır, sonra ilk saatte camiye giderse bir deve sadaka vermiş gibi olur. İkinci saatta giderse bir inek daka vermiş gibi olur. Üçüncü saatta giderse boynuzlu bir koç sadaka vermiş gibi olur. Dördüncü saatta giderse bir tavuk sadaka vermiş gibi olur. Beşinci saatta giderse bir yumurta sadaka vermiş gibi olur. İmam minbere çıktığında, melekler içerde hutbeyi dinlemeye hazır olurlar." (Buhari-Müslim)

Cuma namazına giden kimsenin yolda ve camide Kur'anı Kerim'in tilâveti ve zikriyle meşgul olması sünnettir. Ön saflarda yer almak için cemaatın omuz ve boyunlarını atlamak mekruhdur. Resûlüllah (S.A.V.) birisinin cemaatın omuzlarını atlayarak geçtiğini görünce kendisine şöyle dedi: "Otur, sen hem eziyet verdin, hem geri kaldın."

Yalnız imamın, mihraba varabilmesi için omuzları atlamasında beis olmadığı gibi, camiye gelip son saflarda bulunan çocukların omuzlarını atlamakta da beis yoktur. Camide oturan kimse yerini birisine verirse, onun yerinde oturabilir. Fakat her hangi bir kimseyi kaldırıp yerine oturması caiz değildir.

Birisi abasını veya namazlığını caminin her hangi bir yerinde serip dışarıya çıkarsa veya başka bir yerde bulunursa, camiye gelen her hangi bir kimse namazlığı veya abasını atıp yerinde oturabilir. Bu gibi haller Mescidül-Haramda ve Mescidi Nebevide çok vaki oluyor.

Cuma namazına gitmek isteyen kimse en güzel elbisesini giyip, güzel koku sürünmelidir. Resûlüllah Sallallahû aleyhi ve sellem buyuruyor ki:

"Cuma günü yıkanıp en güzel elbisesini giyen, yanında varsa güzel koku sürünen, sonra cuma namazına gelip halkın omuzlarını atlamayan, sonra Allah'ın kendisi için mukadder kıldığı namazı kılan, sonra imam minbere çıkınca hutbeyi dinliyen ve namazını tamamlayıncaya kadar huşû içinde kalan kimsenin yaptığı bu hareketi, o cuma ile önceki cuma arasındaki günahlarına kefaret olur." (İbni Hibban rivayet etmiştir)

Yalnız, cuma namazına gitmek isteyen kadının, süslenip güzel koku sürünmesi mekrûhdur. Vakit dar olmazsa cuma namazına giden kimsenin yavaş yavaş gitmesi ve gittiği yoldan değil, başkasından dönmesi sünnettir.

Cuma günü veya gecesinde çok dua etmek ve Peygambere (S.A.V.) salavat'ı şerife getirmek ve Kehf sûresini okumak sünnettir. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

"Cuma günü Kehf sûresini okuyan kimse için Allah, iki cuma arasını aydınlatacaktır."

Mekke-i Mükerreme'de hatip hutbe okumak için minbere çıkmış ise, hiçbir namazın kılınması caiz olmadığı gibi tavaf etmek de caiz değildir. Yalnız namaz esnasında iken hatip, hutbeye çıkarsa uzatmadan o namaz tamamlanmalıdır.

Mekke-i Mükerreme haricinde ise, hutbe okunmakta iken camiye giren kimse, uzatmadan iki rek'at kılar.

Hatibin minbere çıkışından sonra okunan ikinci ezanın akabinde, ticaret, san'at, alış veriş ve her hangi bir işle meşgul olmak haramdır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

[illegible]

"Ey iman edenler, cuma günü, namaz için ezan okunduğu zaman, hemen Allah'ın zikrine gidin. Alış verişi bırakın. Bu sizin için daha hayırlıdır; eğer bilseniz." (Cuma:9)

Yalnız, yapılan alış veriş haram olmakla beraber, sahihdir. Ancak abdest veya gusül suyuna veya acilen avretini örtmek için elbiseye ihtiyaç varsa, alış verişi yapmak caiz olduğu gibi, ezandan sonra camiye giderken yolda ve camide yapmak da caizdir. Kendisine cuma namazı farz olmayan misafir, köle, kadın ve hasta gibi kimselerin alış veriş yapmalarında beis yoktur.

Cuma namazının ikinci rek'atının rukûuna yetişen kimse cuma namazına yetişmiş olur. İmam selam verdikten sonra bir rek'at daha kılar. Fakat ikinci rek'atın rukûundan sonra yetişen kimse, cuma namazının niyetini getireceği halde öğle namazını kılacaktır. İbni Hacer'in fetvasına göre cuma namazının ikinci rek'atının rükûuna yetişen kimseye iktida edip onunla beraber bir rek'at kılan kimse cuma namazına yetişmiş olur.

İmamın namazı her hangi bir sebeble bozulursa, namaz bozulmadan evvel kendisine uyanlardan birisi yerine geçerse, Cuma olsun veya başka bir namaz olsun caizdir. Resûlüllah (S.A.V.)'in hastalığı sırasında Ebu Bekir (R.A.) cemaata namaz kıldırıyordu; namaz esnasında iken Resûlüllah (S.A.V.) kendini iyi hissedince camiye girdi, bunun üzerine Ebu Bekir (R.A.) namazını bozmadan geri çekildi ve Allah'ın Resûlü cemaatin önüne geçip namazı kıldırdı.

İmama uymayanlardan birisi, namazı bozulan imamın yerine geçerse, cuma namazından maada caizdir. Ancak onun nizamının, imamın nizamına aykırı olmaması gerekir. Bunun için imam ikinci rek'atta iken namazı bozulursa böyle bir kimsenin yerine geçmesi caiz değildir. Çünkü, cemaat ikinci rek'atta teşehhüde oturacak, kendisi ise oturmıyacaktır.

İmama uyanlardan bir mesbuk, imamın yerine geçerse ve nizamı imamın nizamına aykırı olursa, imamın nizamına riayet etmesi gerekir. Meselâ sabah namazının birinci rek'atına yetişmeyip, ikinci rek'atta iktida eden kimse imamın yerine geçerse, birinci rek'atta olduğu ve kendisi için kunut sünnet olmadığı halde cemaat için kunutu okur, teşehhüd'de oturur, teşehhüdü okuduktan sonra cemaate namazın bittiğini işaret eder ve namazını tamamlamak için kalkar. Onlar da isterlerse selam verirler, isterlerse imamı bekleyip onunla beraber selam verirler.

Bir kimse, fazla kalabalıktan dolayı secde yapmak için başını koyacak yer bulamaz ve her hangi bir şeyin üzerine secde yapmak mümkün olursa, acizesi başından yüksek olduğu hâlde o şeyin üzerinde secde yapar. Secde yapmak mümkün değilse bekler, cemaat secdeden kalktıktan sonra secdesini yapar.

Ancak, imam onu takib eden sonraki rek'atın rûkûundan kalktığı halde secde yapamamış ise, mesbuk gibi, imama uyar. Sonra bir rek'at daha kılar. Eğer bilerek kendi nizamına göre hareket ederse namazı fesada gider. Unutarak kendi tertibini takib ederse namazı fesade gitmez, ama sücudu da muteber değildir.

İstilaya uğramış bir İslâm beldesinin ahalisi cuma namazını diğer İslâm beldeleri gibi kılmakla mükelleftirler. Hatta küfür diyarına yerleşen müslümanlar - kırk kişi olduktan sonra - cuma namazını kılmağa mecburdurlar.

CUMA NAMAZININ EDASI

Cuma namazının edası altı kısma ayrılır:

1- Cuma namazı kendisine vacib ve onunla mün'akid olan, hür, baliğ, âkil, sıhhatli ve cuma namazının kılındığı yere yerleşip mazereti bulunmayan erkek'tir.

2- Kendisiyle cuma namazı mün'akid olup ona vacip olmayan hasta, hasta bakıcı ve meşru bir mazereti bulunan erkek'tir.

3- Cuma namazı kendisiyle mün'akid olup vacib olmayan, fakat kıldığı takdirde bu namazı sahih olan kadın, hunsa ve yolcu erkek'tir.

4- Cuma namazı kendisiyle mün'akid ve vacib olmadığı gibi kıldığı takdirde cuma namazı sahih olmayan deli ve baygın kimsedir.

5- Kendisine vacib olmakla beraber kıldığı takdirde cuma namazı sahih olmayan mürted kimsedir.

6- Cuma namazı kendisine lazım ve sahih olan, fakat onunla mün'akid olmayan; cuma namazının kılındığı yere yerleşmeyen erkek'tir.

Bilinmesi gereken bir husus vardır. Şöyle ki:

Bulaşıcı bir hastalığa mübtelâ olan kimsenin cuma ve bayram gibi namazlara gitmesi câiz değildir. Çünkü gitmesi, hastalığın yayılmasına vesile olabilir. İslâm dini, bir memlekette bulaşıcı bir hastalık bulunursa onu sıkı kontrol altına tutmayı emreder, oraya giriş ve çıkış, yasaklar. Peygamber (S.A.V.): "Bir memlekette vebânın bulunduğunu duyarsanız oraya gitmeyiniz. Bulunduğunuz bir memlekete gelirse ondan çıkıp başka yere gitmeyiniz." buyuruyor.

Diğer bir hadiste şöyle buyurmuştur: "Cüzzâmlıdan, aslandan kaçar gibi kaç." Hatta başkasına zarar verecek fitrî veya sarımsak ve soğan gibi şeyleri yemekten dolayı ârızî bir kokusu olan kimsenin cuma namazına ve cemâata gitmesi câiz değildir.

NAFİLE NAMAZI

Nafile, sünnet, müstahab ve hasen kelimelerinin manaları bir olup, müteradiftirler.

Nafile namazı iki kısımdır:

1- Cemaatla kılınması sünnet olmayandır. Bazılarını aşağıya alıyoruz:

a) Farzlara tabî olan nafiledir. Bunun teşri hikmeti, farzların noksanını tamamlamaktır. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Kulun farzından bir eksiklik olursa, Cenab-ı Allah buyurur; Bakınız, benim kulum için bir nafile yok mudur? Bunun üzerine onunla farzın eksikliği tamamlanır."

Bu da müekked ve gayrı müekked olmak üzere iki kısımdır. Müekked olanı, sabah namazından önce iki rek'at, öğleden önce ve sonra ikişer rek'at, cumadan önce ve sonra da dörder rek'at, akşamdan sonra iki rek'at, yatsı namazından sonra da iki rek'attır. Sonra üç rek'at vitir namazıdır.

Müekked olmayanı ise, yukarda zikr ettiğimizden başka öğleden evvel iki rek'at, öğleden sonra iki rek'at, ikindi namazından evvel dört rek'at ve akşam namazından evvel iki rek'attır. Müekked olan nafile namazlarla müekked olmayan nafile namazları arasında niyet hususunda fark yoktur. Yani niyet getirirken müekked veya gayrı müekked olan şu vaktin nafile namazını, demek icab etmez. Bunların en faziletlisi vitir namazıdır.

VİTİR NAMAZI

Allah'ın Resûlü buyuruyor:

"Cenab-ı Allah, kırmızı deveden daha hayırlı bir namazı sizin imdadınıza yetiştirdi. O da vitir namazıdır." (Ebu Davud)

Vitrin namazı yatsı namazına tabi olup, ondan sonra kılınır. Kılınacak namazların en sonu olması daha efdaldır. Bunun için bir kimse uyanacağını biliyorsa, vitir namazını gecenin son kısmına te'hir etsin. Vitir namazı iade edilmez. Vitir namazının en azı bir rek'attır. En çoğu ve afdalı onbir rek'attır. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

"Bir kimse bir tek rek'at vitir namazını kılmak isterse kılsın." (Ebu Davud rivayet etmiştir.) Başka bir hadisde ise şöyle buyuruyor:

"Beş veya yedi veya dokuz veya onbir rek'at vitir namazını kılınız." (Dare Kutni rivayet etmiştir.)

Vitir namazını bir rek'attan fazla kılmak isteyen kimse, en iyisi iki rek'at kılıp selam vermek, son rek'atı da ayrı bir niyet ve selam ile eda etmektir. Yalnız akşam namazı gibi bir selam ile vitir namazını kılmak da caizdir.

Ramazanı şerifte vitir namazını cemaatla kılmak sünnettir. Ayrıca Ramazan-ı şerifin yarısından sonra, sabah namazında olduğu gibi vitir namazının son rek'atında, rükûdan sonra itidal halinde kunut duasını okumak da sünnettir. Kunut duası, namazın rükunleri bahsinde zikredilmiştir.

Ayrıca, Kunut duasından önce şu duayı da okumak sünnettir:

[illegible]

Kunut duasında, bütün dualarda olduğu gibi, elleri kaldırmak sünnettir. Hitamında elleri yüze sürmemek daha evlâdır.

İmam, kunutu yüksek bir ses ile okur, me'mum ise dua için amin deyip, ayrıca okumayacaktır. Fakat sena bölümünü okuyacaktır. Sena; "feinneke takdi" cümlesinden başlar sonuna kadar devam eder.

İmam, çoğul siğasiyle dua etmelidir, meselâ [illegible] yerine [illegible] demelidir. Üç rek'at kılan kimsenin birinci rek'atta [illegible] ikinci rek'atta [illegible] üçüncü rek'atta "İhlâs" ile "muavezeteyn" sûreleri okuması sünnettir.

Nafilelerin en efdalı, bayram namazı, sonra küsuf, sonra husuf, sonra istiska, sonra vitir, sonra sabah namazının sünneti, sonra vakit namazlarına tabi olan sünnetler, sonra teravih, sonra kuşluk, sonra tavaf namazı, sonra ihram namazı, daha sonra tahiyyet-ül mescid namazıdır.

b) Duha (kuşluk) namazı. Vakti, güneşin bir mızrak kadar yükseldiği andan itibaren başlar, istiva vaktine kadar devam eder. Azı, iki rek'at çoğu on iki rek'attır. Efdali sekiz rek'at kılınır.

Ebu Hureyre (R.A.) şöyle rivayet ediyor:

[illegible]

"Habibim, her ayda üç gün oruç tutmayı, duha namazından iki rek'at kılmayı ve yatmadan evvel vitir namazını kılmayı bana tavsiyede bulundu."

Duha namazı iki rek'attan fazla kılınacak olursa, her iki rek'atte bir selam vermek daha efdaldır.

Duha namazını kılmak için en faziletli zaman günün dörtte birinin gittiği zamandır.

c) Tahiyyetül-Mescid namazı: Camiye giden kimsenin camide oturmak

niyetinde olsun olmasın oturmadan evvel iki rek'at tahiyyetül-Mescid namazını kılması sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Sizden biriniz camiye girerse iki rek'at namaz kılmadan oturmasın." Tahiyyetül-Mescid her hangi bir farz veya nafile namazını kılmakla da eda edilir.

Camiye giriş tekerrür ederse, tehiyyetül-mescid namazının da tekerrürü sünnettir. İmam, namaza başladıktan sonra camiye giren kimsenin tehiyyetül-mescid namazını kılması mekrûhdur.

Bir kimse camiye girip tahiyyetül-mescid sünnetini kılmak hazırlığında iken kâmet'e başlansa, artık bu nafile namazına başlamak caiz değildir. Ayakta kalıp beklemek sünnettir.

Mescidül-Harama giren kimse, Kâbeyi tavaf etmek isterse, tehiyyetül-mescid namazını kılmadan tavafa başlar. Yok eğer tavaf yapmak niyetinde değilse, tehiyyetül-mescid namazını kılar. Camiye giren kimse, oturduğu takdirde tehiyyetül-mescid namazını kılamaz.

d) Tesbih namazı: Tesbih namazının azı iki, çoğu dört rek'attır. Muayyen bir zamanı yoktur. Kerahat vakti müstesna, her vakit kılınabilir. Cemaatla kılındığı takdirde her ne kadar fasid değilse de, münferiden kılınması evladır.

Her rek'atta fatiha ve zammi sureden sonra, on beşer, rükûda, itidalda, secdelerde, secdeler arasındaki oturuşta, her iki secdeden sonra istirahat oturuşunda, teşehhüdden evvel veya sonra, onar defa

[illegible]

der.

Tesbih namazını haftanın belli bir gününe tahsis etmek mekruhtur.

e) İstihare namazı: İstihare namazı her hangi hayırlı bir iş yapmak isteyen kimsenin kıldığı namazdır. İstihare namazından sonra şu duayı okumak sünnettir:

[illegible]

Ondan sonra kalbi neye temayül ederse onu yapar. uyumak ve rü'ya görmek istihare için esas değildir. Hatta vakit dar olup uyuyacak zaman bulunmazsa, her hangi hayırlı bir mesele için yine istihare namazı kılmak sünnettir.

f) Evvabin namazı: Bunun vakti akşam namazından sonra başlar, yatsı namazının vaktine kadar devam eder. En azı iki, en çoğu yirmi rek'attır.

g) Abdest namazı: Abdest namazı, abdest aldıktan sonra azalar yaş iken iki

rek'at namaz kılmaktan ibarettir. Başka namaz kılınsa onunla da eda edilebilir.

h) İhram namazı: İhrama girmeden önce iki rek'at namaz kılınır.

i) Yolculuk namazı: Yolculuktan dönen kimse iki rek'at yolculuk namazını kılar. Eve varmadan camide kılınması daha evlâdır.

j) Teheccüd namazı: Yatsı namazı kılınıp yattıktan sonra geceleyin kılınan namazdır. En azı iki rek'attır. Çoğu için hudud yoktur. Allah'ın Resûlü teheccüd namazına devam ederdi. Hakkında ayeti kerime varid olduğu gibi bir çok hadis de varid olmuştur.

k) Tevbe namazı: Bir kimse bir günah işlerse o günahdan tevbe etmelidir. Bunun için de iki rek'at namaz kılıp Allah'a yalvarmak sünnettir. Ayrıca tevbe, hamamdan çıkmak ve evlenmek için namaz sünnetleri vardır.

2- Cemaatla kılınması matlub olan sünnetlerdir. Bu kısım birinci kısımdan daha efdaldır. Bunlar da şunlardır:

TERAVİH NAMAZI

Teravih namazı, Ramazan-ı şerifin sünnetlerindendir. Tarih boyunca müslümanlar her yerde ona büyük itina göstermişler ve göstermektedirler. Öyle ki İslâmın büyük şiarı olmuştur. Müslümanlar büyük bir aşk ve heyecanla onu eda etmeğe gayret göstermektedir.

Teravih namazının vakti, yatsı namazı kılındıktan sonra başlar, fecre kadar devam eder. Azı iki, çoğu yirmi rek'attır.

Teravih, iki rek'attan fazla kılınsa, her iki rek'atta bir selam verilir. Dört rek'atta bir selam vermek caiz değildir. Bunun için dört rek'atta bir selam veren Hanefi imama uyulmaz.

Teravih namazı sünnet-i müekkededir. Azı iki, çoğu yirmi rek'attır. Ancak Medine halkının Ömer b. Abdülazîz'in zamanında otuz altı rek'at teravih namazı kıldığı rivayet ediliyor.

Buharî şöyle rivayet ediyor: Peygamber (S.A.V.) Ramazan-ı şerifte bir gece çıkıp namazı - teravih namazı - kıldı. Birkaç kişi ona uyarak namaz kıldılar. Sabah olunca cemâat durumu birbirine anlattı. Üçüncü gece cemâat daha fazlalaştı. Yine onlara namaz kıldırdı. Dördüncü gece cemâat öyle çoğaldı ki câmii onlara dar geldi.

Peygamber (S.A.V.) ise ancak sabah namazına çıktı, namazı kıldırınca cemâate döndü ve kelime-i şehâdeti getirerek dediki: Durumunuzu biliyordum, ancak terâvih namazı ise farz olacağından ve sizin de altından kalkamayacağınızdan korktum. Daha sonra Peygamber (S.A.V.) câmii'de terâvih namazını kıldırmadan vefât etti. Çeşitli hadislerden anlaşıldığına göre Peygamber (S.A.V.) Terâvih namazını yalnız sekiz rek'at olarak kılmıştır. Fazlasını ne kılmış ne de emretmiştir. Buhârî □Âişe' den şöyle rivayet ediyor: Peygamber (S.A.V.) Ramazan-ı şerif'in içinde ve dışında (nafile olarak) onbir rek'attan fazla kılmazdı. Dört rek'at namaz kılardı. Ne kadar güzel ve uzun olduğunu sorma. Sonra bir daha dört rekat kılardı ne kadar güzel ve uzun olduğunu sorma. Sonra üç rek'at kılardı.

Müslümanlar o zaman camii'de cemâat halinde teravih namazı kılmazlardı. Ama herkes evinde kılmasına devâm ediyordu. Bu durum Hazreti Ömer'in Hilâfetine kadar devam etti. Sonra Hz. Ömer (R.A.) dağınık olarak Terâvih namazını edâ eden müslümanları bir araya getirerek onlara bu namazı kıldırttı.

Abdurrahman b. Adulkâri şöyle diyor: Ramazan-ı şerifin bir gecesinde Ömer b. Hattâb'la birlikte camii'ye gittim. Cemâat düzensiz bir halde namaz kılardı. Kimi tek başına, kimi de birkaç kişi ile birlikte namaz kılardı. Bunun üzerine Ömer (R.A.) bunlara iyi okuyan bir kimseye uymalarını emretti. Sonra başka bir gecede kendisiyle birlikte çıktım. Cemâat, kendilerine ta'yîn edilen imâma uymuşlardı. Bunun üzerine Ömer (R.A.) buyurdu-lar ki: Bu, iyi bir bid'attır. (Buhârî)

Übey b. Kâb'ın kıldırdığı namazın kaç rek'at olduğu kesin değildir. Bazı rivâyetlere göre sekiz, bazılarına göre yirmidir. İmâm Mâlik'in, Muvatta'da al-Sâib b. Yezîd'den rivâyet ettiğine göre on bir rek'at idi. (Yani sekiz rek'at terâvih, üç rek'at da vitirdi.) Ubey her kıyâmda ikiyüz âyet kadar okuyordu.

İmam Mâlik, Yezid b. Husayfa tarikiyle yine Saib'ten, Übey'in kıldırdığı terâvih namazının yirmi rek'at olduğunu rivayet ediyor. Hulasâ Peygamber (S.A.V.) yalnız sekiz rek'at terâvih namazı kılmıştır. Fazlasını da emretmemiştir. Ancak Hz. Ömer'in zamanında yirmi rek'at kılınmış ve ondan sonra böyle devam etmiştir. Ömer'in yolu Peygamber'in yoludur. O Peygamber'in yoluna ters düşen bir şeyi bilerek yapmazdı. Peygamber (S.A.V.): "Benim sünnetime ve benden sonra gelen Hulefâ-i Râşidî'nin sünnetine yapışınız." buyurmuştur. Ancak bizim için yirmi rek'at kılmamız şart değildir. Yalnız iki rek'at kılmak câiz olduğu gibi yirmi rek'at da câizdir.

Farz olsun sünnet olsun, namazın erkânına riayet etmek lâzımdır. Erkânına riayet edilmediği takdirde, fesada gider. Hem de günaha girilir.

Sünnetlerin terkine ceza terettüb etmezse de, kılınıp erkânına riayet edilmediği takdirde ceza terettüb eder. Bir çok cahil kimse, teravih namazının erkânına riayet etmeden, sür'atla namazı kılmak hususunda yarış yaparlar. Sanki teravih namazının fazileti sür'atledir. Halbuki teenni ile (her namazda olduğu gibi) kılmak sünnettir.

Her şehirde ve her kasabada hatim ile teravih namazını kılmak sünnetül-kifayedir.

Teravih namazının selamları arasında Salavât-ı Şerife getirmek yahut başka bir zikir getirmek, sünnet değil bid'attir. Peygamber (S.A.V.)'in zamanında her dört rek'at kılındıktan sonra istirahat ediyor, zamanımızda yapılan zikir ve Salavât getirilmiyordu. Yalnız Mekke'de istirahat esnasında tavaf yapılıyordu. Ancak okunan Salavât-ı Şerife ile yapılan zikir, teravih namazının sünnetleri kasdı olmaksızın ifa edilir ve her zaman matlup olan Salavât ve zikir getirilir. Böylece zaman değerlendirilirse sünnet sayılır.

BAYRAM NAMAZI

İslâm dininde iki bayram vardır. Bunlar, Ramazan bayramı ile Kurban bayramıdır. Allah'ın Resûlü, Medine'i münev-vereye hicret edince, Medine

halkının cahiliyyet adetlerinden kalma, iki bayram yaptıklarını öğrendi. Bunun üzerine buyurdu ki: "Allah Taâla size o iki bayram günlerine bedel, onlardan daha hayırlı iki bayram (Ramazan bayramıyla, Kurban bayramı) ihsan buyurdu."

Her iki bayram namazı, erkek, kadın, hür, köle, herkes için sünnet-i müekkededir. Münferiden kılınabilirse de cemaat halinde kılınması daha efdaldır. Yalnız Minada hacılar için münferiden kılmak daha evlâdır.

Vakti, güneşin doğuşu ile zevalin arasıdır. Güneş bir mızrak boyu yükselinceye kadar namazı te'hir etmek sünnettir.

Bayram namazı iki rek'attır. Ezan ve kameti yoktur. Kamet yerine, [illegible]

denilir. Önce tekbiretül-ihram alınır. Sonra iftitah duası okunur. Sonra yedi tekbir alınır. Her iki tekbir arasında orta uzunlukta bir ayet kadar ara verilir. Gizlice

[illegible]

demek sünnettir. Sonra eûzu besmele çekilir. Fatiha ve zammi sûre okunur. İkinci rek'atta yine fatihadan önce, beş tekbir alınır. Bütün alınan tekbirler için eller omuzlar hizasına kaldırılır. Tekbiretül-ihram müstesna tekbirler namazın heyetindendirler. Tamamiyle veya bir kısmı terk edilirse sünnettirler, getirilmezse namaza halel gelmez. Bunun için Şafiîlere nisbetle eksik tekbir getiren Hanefi bir imama iktida etmekte bir sakınca yoktur.

Birinci rek'atta fatihadan sonra "kaf", ikinci rek'atta ise "İkterebe" veya birinci rek'atta "Âla", ikinci rek'atta "Ğaşiye" sûreleri okunur. Namazdan sonra cuma hutbeleri gibi iki hutbe okunur. Birinci hutbenin başında dokuz, ikinci hutbede yedi tekbir alınır. Hutbe münferid olan kimse için sünnet değildir. Güzel ve genç kadının bayram namazına gitmesi mekruhtur. İhtiyaç olmadığı halde birkaç yerde bayram namazını kılmak mekruhdur. Hutbeden önceki tekbir almak imam için sünnettir. Cemaat için sünnet değildir.

Tekbir farz değil sünnet olduğu için, imam, bayram namazının tekbirlerini terk ederse me'mum de terk eder. İmam terk ettiği halde me'mum terk etmeyip tekbirleri ardı ardınca getirerek ellerini kaldırırsa, kendisi için sünnet olmayan üç ve daha fazla hareketi yaptığından namazı fesada gider. Fakat ara verip ve görenler bu hareketleri üst üste saymazsa namaza halel gelmez.

Birinci rek'atta yedi, ikinci rek'atta beş tekbirden daha az tekbir getiren Hanefi bir imama uyarsa, imamdan fazla tekbir getirmemelidir.

Bayram namazından evvel yıkanmak sünnettir. Şayet namazdan evvel yıkanmamış ise namazdan sonra tedarik etsin. Guslün vakti gece yarısından itibaren başlar namaz vaktine kadar devam eder.

Bayram gününde güzel koku sürünmek, güzel elbise giymek, süslenmek, bayram namazına sükûn ve vakar ile gitmek, imam müstesna herkesin namaz mahalline erken, imamın da namaz vaktinde gitmesi sünnettir.

Bayram namazına uzun bir yoldan gidilip, kısa ve başka bir yoldan dönülmelidir. Ramazan bayramında namazdan önce, Kurban bayramında namazdan sonra, bir şey yemek ve Kurban bayramında namazı erken, Ramazan bayramında da geç kılmak sünnettir.

Hacı olmayan herkesin, bayram gecesinde, güneşin battığı andan itibaren imam namaza girinceye kadar evlerde, yollarda, camilerde ve çarşılarda tekbir alması, keza hacı olmayanın, arefe günü sabah namazından itibaren, Kurban bayramının dördüncü gününün ikindi namazına kadar, her namazın akabinde tekbir alması sünnettir fakat hacı olan kimse, Kurban gecesinde tekbir almaz, telbiye getirir. Bu tekbirleri, Ramazan bayramında namazların sonunda getirmek sünnet değildir.

Tekbirin en güzel şekli şudur:

çàz¤ é¨ë çj¤ @Öa çj¤ @Öaë @Öa üg éÛa ü çj¤ @Öa çj¤ @Öa çj¤ @Öa

Ekmelüddin El-Hanefi diyor ki: Bu tekbirin sebebi vürudü şöyledir: Cebrail aleyhisselâm kurbanı getirirken, İbrahim aleyhisselâm İsmail aleyhisselâmı kesme işini aceleye getireceğinden korktuğu için acele olarak

çj¤ @Öa çj¤ @Öa çj¤ @Öa

diye seslendi. İbrahim aleyhisselâm bunu işitince;

çj¤ @Öaë @Öa üg éÛa ü

dedi. İsmail aleyhisselâm da durumu vakıf olunca o da;

çàz¤ é¨ë çj¤ @Öa

diyerek mukabelede bulundu.

Bayram günlerinde, müslümanların birbirini tebrik edip, musafaha etmeleri ve birbirlerine dua etmeleri sünnettir.

Ramazanı Şerif'in otuzuncu günü, öğleden evvel ay görüldü diye şahidlik yapılırsa, oruç bozulur ve bayram namazı kılınır. Öğleden sonra, şahitlik yapılırsa, bayram namazı kaza edilir. Güneş battıktan sonra şahidlik yapılırsa muteber değildir.

Kamuli, bayramlaşma hakkında her şey varid olmamış diye mutalaa serd etmiş ise de, İbni Hacer gibi zatlar bayramlaşmanın meşrû olduğunu beyan ettikleri gibi, Beyhaki de buna dair bir çok hadis nakletmiştir.

Bir kimse, musallaya gittiğinde imam hutbede olursa bakılır, musalla cami ise iki rek'at tehiyetül-mescid kılar sonra oturur. Ama ev veya bir saha olursa vardığında hemen oturup hutbeyi dinler. Kılınacak namaz Ramazan bayramının namazı ise hutbede fitrenin ahkamı, Kurban bayramının namazı ise Kurbanın ahkamı belirtilir.

KÜSUF VE HUSUF NAMAZLARI

Küsuf (Güneş tutulması) ile husuf (Ay tutulması) namazları sünneti müekkededir. Küsuf ve husuf namazı, ayet, hadis ve icmai ümmet ile sabit olmuştur. Cenab-ı Hak buyuruyor:

ÑàÛÜ‹ ôça é¨ß aëŁzŽ ¸àÔÜ Üë ÑàÜ aëŁzŽ ü

"Güneş ve ay için secde yapmayın. (Tutulduklarında) Onları halk eden Allah için secde edin." Fussilet 37

Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Güneş ve ay Allah'ın ayetlerinden iki ayettirler. Her hangi bir kimsenin ölümü veya hayatı için tutulmazlar. Bunu gördüğünüzde namaz kılınız. İçinde bulunduğunuz şey zail oluncaya kadar dua ediniz."

Küsuf ve husuf namazları için ezan ve kamet yoktur.

Herbiri en az normal iki rek'attır. Ekmeli ise iki rek'attır, fakat her rek'atta iki kıyam, iki kıraat ve iki rükû yapmaktır.

Birinci kıyamda, fatihadan sonra Bakara sûresi, bu güzelce bilinmezse onun miktarı, ikinci kıyamda Ali İmran sûresi veya onun miktarı, üçüncü kıyamda Nisa sûresi veya miktarı, dördüncü kıyamda Maide sûresi veya onun miktarı kadar okunur.

Birinci rükûda Bakara sûresinden yüz ayet kadar, ikinci rükûda seksen ayet kadar, üçüncü rükûda yetmiş ayet kadar, dördüncü rükûda elli ayet kadar tesbih yapılır.

Hem küsuf hem husuf namazlarının cemaat halinde kılınması ve halka haber verilmesi sünnettir, münferiden de kılınabilir.

Küsuf namazı, gündüz eda edildiği için, gündüz namazlarında olduğu gibi fatiha ve zammı sure gizlice okunur. Husuf namazı ise gece vaktinde kılınacağından gece namazları gibi fatiha ve sûrenin cehren okunması müstehabdır.

Küsuf ve husuf namazları sonunda, cuma namazı gibi iki hutbe okunur. Hutbede, tevbe yapmak, iyi şeyler işlemek ve kötülükten sakınmak için tavsiyede bulunmak lâzımdır. Münferiden küsuf ve husuf namazını kılan kimse için hutbe okumak sünnet değildir.

Birinci rükûda, imama yetişen kimse, rek'ata yetişmiş olur. Yoksa yetişmiş sayılmaz.

Güneş küsuf halinde batarsa veya güneş açılırsa, küsuf namazı kılınmaz. Fakat güneşin bir kısmı açılırsa, yine kılınır. Keza ay açılır veya güneş doğarsa husuf namazı kılınmaz. Fakat fecir çıkar veya açılmadan ay batarsa, husuf namazı kılınır.

Küsuf namazı ile vakit namazı bir araya gelseler, zaman dar olmazsa önce küsuf namazı, sonra vakit namazı kılınır. Vakit dar ise, yani vakit namazının fevtinden korkuluyorsa, önce vakit namazı, sonra küsuf namazı kılınır.

Küsuf ile cenaze veya bayram ile cenaze namazı bir araya gelseler önce cenaze namazı kılınır.

Zelzele, devamlı yağmur ve şiddetli rüzgâr gibi musibetlerin ref'i için dua edip Allah'a yalvarmak ve münferiden namaz kılmak, sünnettir. Cemaat halinde namazı kılıp dua etmek bid'attır.

Küsuf ve husuf gibi hadiseler, Allah'ın kudret ve azametine delâlet eden alâmetlerdir. İnsanları korkutup masiyetten sakındırmak için Allah Azimüşşan, böyle hadiseleri yaratır. Bu hadiseler her hangi bir kimsenin doğumu veya ölümü için meydana gelmezler. Allah'ın Resûlu (S.A.V.)'nün sevimli oğlu İbrahim'in vefat ettiği günde güneş tutulmuştu. Bir çok kimse bu hadiseyi İbrahimin vefatına atfetti. Bunun üzerine Allah'ın Resûlu (S.A.V.) buyurdu ki:

"Güneş ile ay, Allah'ın ayetlerinden iki ayettirler. Her hangi bir kimsenin ölümü ve hayatı için tutulmazlar."

YAĞMUR NAMAZI

Yağmurun yağmasına ihtiyaç olduğu zaman, üç haletten birisini veya hepsini yapmak sünnettir.

1) Münferiden veya cemaat halinde, hangi zamanda olursa olsun, yağmurun yağması için dua etmek.

2) Farz namazların akabinde dua etmek.

3) Üçüncüsü ve en efdali, namaz kılmak ve hutbe okumaktır. Şehir, kasaba, köy, badiye, sefer ve hazar arasında fark yoktur.

Müslümanların başında bulunan müslüman amir, yağmur namazının kılınmasını emir etmiş ise artık sünnet değil vacib olur. Yağmur yağmazsa ikinci ve üçüncü sefer iade edilir.

Halk, yağmur namazı kılmak için hazırlanır da namaz kılmadan evvel yağmur yağarsa, artık namaz kılmayıp, toplu bir şekilde Allah'a şükür etmelidirler.

Bu üçüncü şeklin en iyi şekli söyledir:

Müslümanların başında bulunan amir, namaza çıkmadan önce, halka üç gün oruç tutup islahı nefis etmek, sadaka vermek ve mazlumun hakkını iade etmek için emir vermeli. Dördüncü günü, oruçlu olarak iş elbisesiyle, tevazu içerisinde çocuk ve yaşlılarla birlikte şehir veya köy dışına çıkılır. Hayvanlar da namaz ve dua yerine getirilmelidir.

Müslüman olmayan kimselerin de oraya çıkmalarında bir beis yoktur. Yalnız bunların müslümanların aralarına katılmaması daha iyidir.

Yağmur namazı, bayram namazı gibidir. Birinci rek'atte fatihadan önce yedi, ikinci rek'atte beş tekbir alınır. Zammı sûre olarak birinci rek'atte "Kaf", ikinci rek'atte "İkterebe" sûreleri okunması sünnettir.

Namazdan sonra iki hutbe okunur. Yalnız birinci hutbede tekbir yerine dokuz istiğfar, ikinci hutbede de yedi istiğfar edilir. Ayrıca birinci hutbede şu duayı okumak sünnettir.

Hz. Adem, Nuh, Musa ve Yunus (A.S.)'ın yaptıkları şu duayı okumak da sünnettir:

İmamın, birinci hutbe ile ikinci hutbenin başında yüzünü cemaata çevirmesi, ikinci hutbenin sonunda ise kıbleye dönüp, gizli ve açıktan çokca dua yapması sünnettir. İmam duasını gizlice yaparsa, cemaat da gizli yapar. Açık yaparsa, cemaat amin diye seslenir. Yağmur duası yapılırken, şu duaya da yer verilmelidir:

Belanın def'i için yapılan bütün dualarda, ellerin sırtını yukarıya doğru kaldırmak sünnettir.

Hem imam, hem cemaatin elbiselerinin alt taraflarını, yukarıya kaldırıp üst taraflarını aşağıya indirmeleri sünnettir.

Yağmur fazla yağıp zararlı bir hale gelirse, şu duayı okumak da sünnettir:

Yani "Ya Rab, yağmuru üzerimize değil, etrafımızdaki yerlere yağdır. Allahım: tepelere, dağlara, vadilere ve ağaçların bittiği yerlere yağdır."

Senenin ilk yağmuru yağdığında, avret mahallinin dışındaki yerleri yağmur suyu ve akan sel ile yıkamak sünnettir.

Gök gürlediği ve şimşek çaktığı zaman

demek sünnettir.

MİSAFİR NAMAZI

Misafir olan kimse, sefer (yolculuk) meşakkatına katlandığından, hem oruç, hem namaz ibadetlerinde kendisine bazı kolaylıklar gösterilmiştir. Şöyle ki: Takriben 144 kilometrelik () bir yolu kat'etmek için sefere çıkan kimse, Ramazanı şerifde oruç tutup tutmamak hususunda muhayyerdir. İsterse orucunu tutmayıp bilahare kaza eder, isterse tutar. Fakat fazla meşakkat olmazsa, oruç tutması daha hayırlıdır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Oruç tutmanız daha hayırlıdır."

Dört rek'atlı olan farz namazları da kısaltıp ikişer rek'at kılmak da caizdir.

Cenab-ı Hak buyuruyor:

[illegible]

Ancak yol 216 kilometreden az olursa dört rek'atlı namazı kısaltmadan tamamını kılmak, 216 kilometre veya fazla olursa kısaltmak daha efdaldır. Hanefi mezhebinde mesafe yaklaşık olarak 85 km. veya fazla olursa seferi namaz, yani kısaltmak vacibtir.

Ayrıca misafir olan kimse, öğle namazını ikindiye, akşam namazını yatsıya tehir edebildiği gibi, ikindi namazını öğleye, yatsı namazını da akşama getirip beraber kılabilir. Buna cemi sala ve cemi takdim veya ta'hir denilir. Cemi sala hususunda Hanefi mezhebi muhalefet ediyor. Caiz olmadığını kabul ediyor.

Nezir ve nafile namazları ile hazarda iken kazaya kalmış olan farz namazlar kısaltılmaz.

Bir kimse bir yerden yola çıkarsa, yolculuğun başlangıcı o yerin varsa surunun (beden) bitimidir. Sur yoksa evlerin veya çadırların bitimidir. Harabeleri, bağ ve bahçeleri geçmek şart değildir.

Yolculuğun bitimi de, memleketine dönecekse, başladığı noktadır. Yoksa, nerede kalmak istiyorsa orada biter.

Giriş ve çıkış günleri hariç, dört gün bir yerde kalmak için niyet eden kimse, oraya vardığında yolculuğu sona erer. Artık seferi namaz kılamaz. Yani ne namazı kısaltabilir, ne de cem'i takdim ve tehir (ileri-geri) yapabilir.

Bir yere varmış, yolculuk müddetini geçmeyecek kadar her zaman için işinin görüleceğini uman kimse, onsekiz güne kadar seferi namazını kılabilir. Ondan sonra ayni hal devam etse artık seferi namazı kılamaz. Fakat bir kimse memleketine dönmek için, yoldaş bulmak maksadıyla bekliyorsa, seferi namazı kılamaz.

Misafir olan kimse, seferi namazın niyetini getirir ve sehven dört rek'at kılar; yalnız her rek'atte birer secde unutursa, kendisi için iki rek'at namaz meydana gelmiş sayılır. Ancak selâmdan önce secde-i sehiv getirmelidir.

SEFERİ NAMAZI KILMANIN ŞARTLARI

Seferi namazı kılabilmek için sekiz şart vardır:

1- İster dinî, ister dünyevi olsun bir maksat için uzun bir yolculuğun bulunmasıdır. Gayesiz nereye gideceğini bilmeden gezintiye çıkan kimse, binlerce kilometre kat'etse de, seferi namazı kılamaz.

Gitmek istediği yere, biri kısa, biri uzun olmak üzere iki yol bulunsa, sadece seferi namazı kılabilmek için uzun yoldan gitse, yine seferi namazı kılamaz. Fakat uzun olan yol daha kolay veya emniyetli olduğundan onu tercih ederse, seferi namazı kılabilir.

Bir kimse her hangi bir şeyi aramak için çıkar, nerede bulacağını ve yolculuğun ne kadar devam edeceğini bilemezse, seferi namazı kılamaz.

Uzun bir mesafeyi, kara veya deniz veyahut hava vasıtasıyla bir saatte veya

daha kısa bir zamanda kat'ederse yine seferi namazı kılar. Kat'etmek istediği mesafenin uzun olup olmadığında şüphe ederse içtihad eder ve namazını vardığı kanaate göre eda eder.

Uzun bir yola çıkar, yolun ortasında geri dönmeye azm eder veya tereddüde düşerse yolculuk bitmiş sayılır. Devam eder veya geri dönerse yeni bir yolculuk sayıldığından, uzun ise seferi namazı kılar, yoksa kılmaz.

2- Yolculuğun caiz olması. Binaenaleyh hırsızlık yapmak veya yol kesmek için yola çıkan kimse veya kocasından izin almadan yola düşen bir kadın, seferi namazı kılamaz.

Borçlu olan bir kimsenin, borcunun vadesi gelmiş ve onu verecek bir durumda ise, borcunu eda etmeden veya borç sahibinden izin almadan yola çıkması caiz değildir. Çıktığı takdirde günahkâr olduğundan, namazını seferi olarak kılamaz. Fakat borcun vadesi gelmemiş ise veya eli dar olup eda edemeyecek bir halde ise, yola çıkmasında bir beis yoktur.

Masiyet işlemek için yola çıkar, fakat yolda tevbe ederse, tevbe ettiği yer ile gideceği yer arasında uzun bir mesafe varsa tevbeden sonra seferi namazı kılar. Yoksa kılamaz.

Bir kimse ticaret veya hac için yola çıkar, fakat günah işlerse, esas maksad mübah veya ibadet olduğundan, seferi namazı kılabilir. Ticaret için yola çıkar, sonra ticaretten vaz geçip hırsızlık yapmak için azm ederse, seferi namazı kılamaz. Hırsızlık yapmak için yola çıkar, sonra ondan vaz geçer ticaret yapmak için yola devam ederse, niyetini değiştirdiği yer ile gideceği yer arasında uzun bir mesafe varsa, seferi namazı kılar yoksa kılamaz.

Masiyet için yola çıkan kimse seferi namazı kılamadığı gibi orucunu da başka bir zamana tehir edemez. Cuma namazı da ondan sakıt olamaz.

3- Muayyen bir yeri kasd etmesi. Binaenaleyh, nereye gideceği belli olmayan bir kimse ne kadar dolaşırsa dolaşsın seferi namazı kılamaz. Önce muayyen bir yeri kasdetmeden yola çıkar sonra belli bir yeri kasd ederse, oradan itibaren uzun bir mesafe varsa, seferi namazı kılabilir. Yoksa kılamaz. Fakat dönüşde gideceği yer belli olduğundan seferi namaz kılabilir. Sırf seyahet ve dünyayı görmek için uzun bir yolculuğa çıkan kimse El-Enver'in bazı alimlerden nakl ettiğine göre seferi namazı kılamaz.

Bir asker, âmirinin, bir kadın kocasının, uzun mesafeyi kat' edeceklerini bilmezlerse seferi namaz kılamazlar. Ama gidecekleri yer belli ve uzun bir yolculuk ise seferi namazı kılarlar.

4- Misafir olup olmadığını bilmediği bir kimseye veya bir mukime uymaması. Bir lahzacık da olsa, bunlardan birisine uyarsa, mutlaka seferi namazı kılamaz, tamamlaması gerekir. Hatta bir mukime uyar sonra o mukimin abdestsiz olduğu anlaşılırsa yine namazını tamamlayacaktır.

Seferi namazını kıldıran bir kimse, abdesti bozulduğundan, namazını tamamlayanlardan birisini yerine geçirirse, misafir olan cemaat da, her ne kadar seferi namazın niyetini getirmiş ise de, bu halife olan imamla birlikte namazı tamamlayacaktır. Nasıl niyet ettiğini bilmediği bir misafire uyarsa, imam namazı kısalttığında o da kısaltır, tamamladığında o da tamamlar.

Dört rek'atlı olan namaz için kasır niyetini getirerek sabah namazını kaza eden

bir kimseye iktida eden bir misafir, mukim'e uyduğundan namazını iki rek'at değil dört rek'at olarak kılmaya mecburdur.

Misafir olan bir kimse, misafir olan bir imamın kasır niyetini getirip getirmediğinde şüphe ederek ona uyarsa, imam namazını kasretse de o kasredemez; dört rek'at kılmakla mükelleftir.

Mukim olan bir imama iktida ettikten sonra herhangi bir sebeple namazdan çıkarsa, onu iade ettiğinde seferi değil tam olarak iade etmelidir. Çünkü fesada uğrayan namaz, seferi değildir.

Misafir ve mukim kimselerden meydana gelen bir cemaate namaz kıldırmakta olan misafir bir imamın abdesti bozulur ve yerine bir mukim istihlaf ederse misafir olan kimseler, seferi namazın niyetini getirmişlerse de iki rek'at değil dört rek'at kılmalıdırlar.

Vakti girmiş farz bir namazı kılmadan sefere çıkan kimse, bunu seferî olarak kılabildiği gibi, kazaya bırakması halinde yine seferi olarak kaza edebilir.

5- Tekbiretül-İhramda (ilk tekbirde) kısaltma niyetini getirmek.

6- Namaz esnasında, seferi namaza aykırı olan şeylerden kaçınmak.

Bir kimse kısaltma niyetini getirip getirmediğinde şüpheye düşer veyahut kısaltma niyetini getirmiş sonra, kısaltayım mı, yoksa tamamlıyayım mı? diye tereddüd eterse, namazını tamamlaması lâzımdır.

Keza imam, üçüncü rek'ata kalkarsa, misafir olan me'mum, acaba imam, namazı tamamlayacak mı, yoksa unutarak mı kalktı? diye şüphe ederse yine namazını tamamlaması gerekir.

Namazını kısaltmak için niyet getiren kimse, üçüncü rek'ata yanılarak kalkarsa, döner sonra secde-i sehiv yapar.

Kısaltma niyetini getirdiği halde, niyetini değiştirmeden üçüncü rek'ata bilerek kalkarsa, oyun sayıldığından namazı fesada gider.

7- Namazın sonuna kadar yolculuğun devam etmesi. Namaz esnasında uçağı veyahut araba veya gemisi memleketine varırsa veyahut bulunduğu yerde kalmak isterse namazını tamamlar.

8- Kasr'ın (kısaltmanın) caiz olduğunu bilmek. Kasr'ın caiz olup olmadığını bilmeden kasreden kimsenin namazı oyuna getirdiğinden, namazı bozulur.

Yolculuk beş şeyle sona erer:

1- Yolda veya gitmek istediği yerde giriş ve çıkış günleri hariç, dört günden fazla kalmak için azmetmek.

2- Dört günde bitmeyecek (ilim öğrenmek gibi) bir işin çıkması.

3- Yolun ortasında memleketine dönmek için azmetmek veya tereddüde düşmek.

4- Yolda işi görüldüğünde, geriye dönmek için niyet etmek.

5- Memleketine varmak.

CEM'İ TAKDİM VE TE'HİR

Uzun bir yolculuk yapan kimse, dört rek'atlı olan namazı kısaltabildiği gibi, öğle namazını ikindiye, akşam namazını da yatsıya tehir edebilir. Veya ikindiyi öğleye, yatsıyı akşama getirebilir. Birincisi "cem'i tehir", ikincisi "cem'i takdim" dir. "Peygamber (S.A.V.) Tebük gazasında cem'i tehir yaptı. Öğle ile ikindi namazlarını birlikte kıldı. Sonra çıktı akşam ile yatsı namazlarını birlikte kıldı." (Buhari, Müslim)

Birinci namazın, yani öğle veya akşam namazının vaktinde yürüyüş halinde ise öğle namazını ikindiye ve akşam namazını yatsıya tehir etmek, istirahat halinde ise ikindi namazını öğle vaktine ve yatsı namazını akşam vaktine almak daha efdaldir. Yalnız, Arafat'ta öğle ile ikindi namazlarını cem'i takdim olarak, Müzdelifede de akşam ile yatsı namazlarını cem'i tehir olarak kılmak daha efdaldır.

Bir kimse, cem'i takdim veya cem'i tehir olarak namazını kıldığı takdirde, namazını cemaatla veya avreti örtülü olarak kılabilecektir. Aksi takdirde münferiden veya elbise bulunmadığından avreti açık olarak namaz kılmağa mecbur kalacak ise cem'i takdim veya cem'i tehir olarak namazını kılması daha efdaldir.

Cem'i takdim için dört şart vardır:

1- Tertibe riayet etmek. Yani öğle ile ikindi namazları cem'i takdim olarak kılınmak istense, önce öğle namazı, sonra ikindi namazı kılınacaktır. Akşam ile yatsı namazlarında da önce akşam namazı sonra yatsı namazı kılınacaktır. Aksi takdirde namaz sahih değildir. Her ikisinin iade edilmesi lazımdır. Binaenaleyh tertibe riayet ederek cem'i takdim olarak namaz kılınır, sonra birinci namazın fasid olduğu anlaşılırsa, her iki namazın iade edilmesi lazım gelir.

2- İlk namazda, meselâ öğle namazı esnasında içinden; "Şimdi ikindi namazını cem'i takdim olarak kılacağım" diye niyet getirmek. Tekbiretül-ihram ile selâm arasında her hangi bir yerde niyet getirebilir.

3- Cem'i takdim olarak kılınan namazlar arasında hafif, iki rek'at miktarı kadar uzun bir fasıla olmamak. Aralarında uzun bir fasıla olursa ikinci namazın esas vaktine tehir edilmesi lazımdır. İki namaz arasında teyemmüm ve kamet yapılırsa beis yoktur.

Her iki namazı kıldıktan sonra, ilk namazdan bir rükün terk ettiğini hatırlayan kimsenin, her iki namazı iade etmesi lazımdır. Ama ikinci namazdan bir rükün terk ettiğini hatırlarsa, fazla zaman geçmemiş ise hemen bunu telafi eder. Yoksa ikinci namaz fesada gider ve esas vaktinde kılmak lâzım gelir.

Namazın bir rüknünü terk ettiğini biliyor, fakat hangisinden olduğunu hatırlayamıyorsa, cem'i takdim yapmadan her iki namazı tekrar zamanında iade etmesi lazımdır.

4- İkinci namaza başlanıncaya kadar seferin devam etmesi. İkinci namaza başlamadan önce mahalli ikametine varmış veya bulunduğu yerde kalmak için azmetmiş ise, ikinci namazını artık esas vaktine tehir etmesi icab eder.

Cem'i tehir için yalnız iki şart vardır:

1- Birinci namazın vaktinde, onu (Birinci namazı) ikinci namazın vaktine tehir edeceğine niyet getirmek. Vaktinde niyet getirmeden bilerek tehir ederse, hem

günahkâr olur, hem namazı kazaya kalmış olur.

2- Yolculuğun, her iki namazı kılıncaya kadar devam etmesidir. Birinci veya ikinci namazı kılarken, gitmek istediği yere varırsa veya namaz kıldığı yerde kalmak için azmederse birinci namazı kaza olur fakat günahkâr olmaz.

Cem'i tehirde tertibe riayet etmek şart değildir. Meselâ ikindi namazını öğle namazından ve yatsı namazını akşam namazından evvel kılabilir.

Mukim de olsa, yağmur yağıyorsa veya erimiş kar ve dolu olursa, eve gidip tekrar camiye dönmek zor olduğundan, yukarda zikr edilen namazları cem'i takdim olarak kılmak caizdir. Bunun da yedi şartı vardır:

1,2,3) Cem'i takdim için koşulan ilk üç şart.

4) Selâm verirken ve tekbiretül-İhramı alırken yağmurun bulunması.

5) İkinci namazın cemaatla kılınması. Münferiden namaz kılan kimse cem'i takdim olarak namazını kılamaz.

6) İçinde namaz kılınan yerin evden uzak olması. Evi camiye yakın olan kimse cem'i takdim olarak namaz kılamaz.

7) Camiye gidecek olursa, sıkıntının bulunması. Arabası olan veya üstü kapalı olan bir yerden yolu geçen kimse, cem'i takdim olarak kılamaz.

Cuma namazı cem'i takdim hususunda öğle namazı gibidir. Yani öğle namazı ile ikindi namazı cem'i takdim olarak kılınabildiği gibi cuma namazı ile ikindi namazı da cem'i takdim olarak kılınabilir.

Ravza kitabında, İmam Şafiî'den nakledildiği gibi, bir kimse hasta olursa namazını hem cem'i takdim, hem de tehir edebilir. Kendisi için hangisi kolay ise onu yapar. Meselâ, birinci namazın vaktinde sıtmaya tutulan bir kimse namazını cem'i tehir eder. İkinci namazın vaktinde sıtma tutacağını biliyorsa cem'i takdim eder. Bir çok büyük zatlar, hastanın da yolcu kadar rahatsız olduğundan, cem'i takdim ve tehir olarak namazı kılması tam yerindedir demişlerdir.

Cem'i takdim veya tehir olarak öğle ile ikindi namazlarını kılmak azminde bulunan bir kimse, sünnetleri kılmak isterse, önce öğle namazının ilk sünnetlerini kılar, sonra her iki farz namazlarını kılar, sonra öğle namazının son sünnetlerini sonra da ikindi namazının sünnetlerini kılar. Yalnız cem'i tehirde öğle namazının son sünnetlerini ve ikindi namazının sünnetlerini ikindi namazından evvel kılabilir. Akşam ile yatsı namazlarını cem'i takdim veya tehir ederse durum yine değişmez.

Uzun yolculuğun dört meziyeti vardır:

1- Namazı kasretmek,

2- Oruç tutmamak,

3- Üç gün üç gece kadar mest'i meshetmek,

4- Cem'i takdim ve cem'i te'hir yapmaktır.

Ayrıca kısa yolculuğun da dört meziyeti vardır:

1- Cuma namazını terketmek,

2- Cuma namazını kılınacağı yeri şafaktan evvel terketmek,

3- Binek üzerinde nafile namazını kılmak,

4- Su bulunmadığı takdirde namazı iade etmemek üzere teyemmüm almaktır.

İmamı Nevvevi mecmu adlı kitabında şöyle der:

Üç çeşit ruhsat vardır:

1- Vacib. Meselâ bir kimsenin boğazında bir lokma düğümlenip kalır ve onu gidermek için içkiden başka bir içecek bulamazsa, hayatını kurtarmak gayesiyle içki içmek mecburiyetindedir. Terketmesinden dolayı ölürse asi olarak ölmüş sayılır.

2- Sünnet. Üç merhale veya daha fazla olan seferde seferi namazı kılmak gibi.

3- Mübah olup yapılmaması daha uygun olan ruhsattır. İki merhale ile üç merhale arasındaki seferde, seferi namaz kılmak ve mestleri meshetmek gibi. Yani mestleri meshetmek ruhsat olup bazı kimselerin zannettiği gibi sünnet değildir.

HASTA OLAN KİMSENİN NAMAZI

Hasta olan bir kimse, farz namazlarını ayakta kılacak bir güçte değilse oturarak, oturarak namaz kılamıyorsa, sağına veya soluna yaslanarak, buna da gücü yetmezse sırt üstü yatarak, buna da gücü yetmezse işaretle namaz kılar. Namazın terki için müsaade yoktur. İmran bin Husayn demişki "Bende basur vardı. Rahatsız olduğum için namazın durumunu Peygambere (S.A.V.) sordum. Bana dedi ki:

[illegible]

"Ayakta namaz kıl, gücün yetmezse oturarak, buna da gücün yetmezse yaslanarak (sağına veya soluna) buna da yetmezse sırt üstü uzanarak namaz kıl." buyurdu.

KORKU NAMAZI

Korku namazı, Kur'an-ı Kerim ve sünneti seniyye ile sabit olmuştur. Kıyamete kadar bu hüküm devam edecektir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Sen onları (askerin) içinde olup (cephede) namaza durduğun zaman, (askerini iki kısma ayır) bir kısmı seninle namazda, diğeri düşman karşısında dursun. Hepsi de silâhlarını yanlarına alsınlar. Seninle namazda olup bir rek'at kılanlar düşman karşısına gitsinler. Düşman karşı-sında olup namaz kılmamış olanlar gelip, ikinci rek'atı seninle kılsınlar." (En-Nisa: 102)

Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

"Namaz kıldığım gibi namaz kılınız."

Korku namazının birkaç çeşidi vardır:

1) Düşman kıble yönünde olup, birbirini görmeğe mani (dağ gibi) bir şey de yoktur. Müslümanların sayısı da az değildir. Öyleki iki saf olsalar her saf düşmanla çarpışabilecek güçtedir. Bu durumda imam, birinci rek'atın itidaline kadar, bütün muhariblere namaz kıldıracak, ondan sonra birinci saf ile beraber secdeye giderek, ikinci saf ise nöbet bekleyecektir. Kalktıktan sonra nöbette bulunan kimseler ile yer değiştirip, nöbete geçecekler. Sonra ilk nöbet tutanlar secdeye giderek imama yetişip onunla beraber ikinci rek'atın secdelerini getireceklerdir. Oturunca, ayakta kalanlar, secdeye varacaklar. Ondan sonra hep birlikte teşehhüd okuyup selâm vereceklerdir. İşte bu durumda bir safta bulunanların bazıları, her iki rek'atta da nöbet beklerlerse caizdir. İşte Peygamber (S.A.V.)'in Mekke'ye 85 km. uzaklıkta olan Usfan adlı köyde kıldırdığı namaz böyle idi.

2) Müslümanlar çok olmakla beraber, düşman kıble yönünde değilse, veyahut kıble yönündeyse, fakat arada dağ gibi görmeğe mani bir şey vardır. O zaman imam, onları iki gruba ayırır, her gruba ayrı ayrı namaz kıldırır. Kıldığı ikinci namaz kendisi için nafile sayılır. Resûlüllah (S.A.V.) Necid'de bulunan "Batnı Nahl" adlı yerde, namazı bu şekilde kıldırmıştır.

3) Müslümanlar çok olmakla beraber, düşman kıble yönünde değildir, veyahut kıble yönündedir, fakat arada dağ gibi görmeğe mani bir şey vardır. İmam, müslümanları yine iki guruba ayırır, bir gurubu düşmana karşı durdurur, diğer guruba da bir rek'at namaz kıldırır. İkinci rek'ata kalkınca o gurup hemen imamdan ayrılır ve namazını tamamlayıp düşmana karşı gider. Ondan sonra düşmana karşı duranlar gelip imama uyarlar, imam da kendilerine ikinci rek'atı kıldırır. Teşehhüde oturunca ayağa kalkarlar ve ikinci rek'atı getirip teşehhüdde imama yetişirler ve imamla birlikte selâm verirler. Resûlüllah (S.A.V.) Necid'de bulunan "Zatürrika" adlı yerde bu namazı kıldırmıştır.

İmam, Resûlüllah'ın (S.A.V.) Zatürrika'da kıldırdığı namaz gibi, akşam namazını kıldırmak isterse, bir guruba iki rek'at kıldırır. Teşehhüdden sonra bu gurup ondan ayrılır ve namazı tamamlar. İmam da, ya teşehhüd oturuşunda veya üçüncü rek'atın kıyamında ikinci gurubu bekler, yalnız kıyamda beklemesi daha iyidir. Dört rek'atlı namazı kıldırmak isterse her guruba ikişer rek'at kıldırır. Veya imam muharibleri dört guruba ayırır, her bir guruba birer rek'at namaz kıldırır.

4) Müslümanlarla kafirler arasında şiddetli muharebe vardır. Öyle ki göğüs göğüse gelmişler veyahut düşman çok kuvvetlidir. Her an hücum edebildiğinden müslümanlar korku ve dehşet halindedirler. Bu durumda, yürüyerek, binerek, yüzü kıbleye doğru olsun olmasın herkes istediği şekilde namaz kılabilir. Ancak namaz esnasında bağırıp çağırmak caiz değildir.

Silaha sarılmağa mutlaka muhtaç ise af edilmeyen bir kana bulaştığı takdirde de, ona sarılarak namaz kılabilir. Sonra, necaset ile beraber kıldığı namazı iade edip etmeyeceğine dair ihtilaf vardır. Kuvvetli görüşe göre kaza etme mecburiyeti yoktur.

Böyle bir halde rükû ve sücud yapmak mümkün değilse işaretle iktifa edilir. Yalnız secde için yapılan işaret, rükû için yapılan işaretten yere daha yakın olmalıdır.

Dördüncü korku namazı, her mübah olan şiddetli muharebede veya akan selden ve yırtıcı hayvanlardan kaçışta da kılınabilir.

Normal olarak namaz kıldığı takdirde Arafata yetişemiye-cek diye endişe ederse, bu namazı kılamaz.

NAMAZ KILMAYANIN HÜKMÜ

Namaz, kelime'i tevhidden sonra İslâm'ın en mühim rüknüdür. Terki için asla müsaade edilmez. Korku namazı babında beyan edildiği gibi, en korkulu hallerde dahi, yine namaz kılınacaktır. Yalnız normal olarak edası mümkün değilse, yürüyerek veya koşarak eda edilecektir. Hasta olan kimse, ayakta namaz kılamazsa oturarak, buna da imkân olmazsa yaslanarak, buna da imkân olmazsa sırt üstü yatarak, buna da kudreti yetmezse baş veya göz işaretiyle eda edebilecektir.

Namazını bile bile terk eden kimsenin, Hanefi mezhebinde cezası hapis ise de, Şafiî mezhebinde, nedamet getirip namaza başlamazsa cezası idamdır.

Sübûtü ve delâleti kati olan, her hükmü inkâr etmek küfür olduğu gibi namazın farzıyyetini inkâr etmek de küfürdür. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Şehadet edip namaz kılana ve zekât verene kadar, insanlarla savaş etmeğe emrolundum. Bunları yaptıklarında, İslâmın hakkı müstesna, kan ve mallarını benden korumuş olacaklardır. Hesapları ise Allah'a aittir." (Buhari-Müslim)

Bu itibarla beş vakit namazın farz oluşunu inkar ettiği halde kendini müslüman sayan kimselerin İslâmiyet'le asla ilgileri yoktur. Onlardan evlenmek caiz olmadığı gibi kestiklerini de yemek caiz değildir.

Namaz kılmıyor diye öldürülmek istenen kimse, "ben namazımı evde kılıyorum" derse öldürülmesi caiz değildir. Fakat abdest almamaya ısrar ederse, mutemede göre öldürülür. Çünkü abdestsiz namaz sahih değildir.

Bir kimse Cuma namazı ile Nezir namazını kılmazsa öldürülemez.

GEÇMİŞ NAMAZIN EDASI

Yukarda beyan edildiği gibi namazın terki için asla müsaade yoktur. Vakit geçirmeden zamanında eda etmek lazımdır. Vaktinde eda etmeyip mazeret olmadan tehir eden kimse, günahkâr olur. Aynı zamanda uyku, yemek, içmek

ve çalışmak gibi insanın yaşayışı için zaruri olan şeylerin zamanı müstesna, kazalarını eda edinceye kadar bütün zamanını, buraya hasretmesi icab eder. Fakat bir mazerete binaen namazı vaktinde kılmayan kimse, günahkâr değildir. Namazın özrü iki kısımdır:

a) Namazın doğrudan doğruya affına vesile olan hayız, nifas, delilik ve baygınlık gibi özürlerdir. Ancak baygınlık veya deliliğine sebebiyet veren şey geçtikten sonra, o sırada kılamadığı namazları kaza etmesi gerekir. Namaz vakti geçtikten sonra hayız ve nifas ve delilik gibi bir hal zuhur ederse, durum düzeldikten sonra o namazı kaza etmekle mükelleftir.

b) Terkinden dolayı günahkâr olmasına sebebiyet vermeyen unutkanlık ve uyku gibi özürlerdir. Fakat geçen namazın kazası şarttır. Meselâ bir kimse uykuya dalıp sabah namazına uyanamazsa veya haram olmayan bir iş ile meşgul olup namazı unutursa, günahkâr olmasa da, kaza etmekle mükelleftir. Fakat iskambil kâğıdı ve tavla gibi bir şeyle oynayıp namazı unutursa günahkâr olur.

Kazası olan kimse, ister müekkede olsun, ister gayri müekkede olsun geçmiş namazların hepsini kaza etmeyince, bayram ve vitir namazları dahil hiçbir nafile namazını kılamaz.

Geçmiş namazları kaza ederken, tertibe riayet etmek sünnettir.

İçinde namaz kılmak mekrûh olan vakitlerde, kaza namazlarını kılmakta beis yoktur.

KEFARET

Kefareti teşrî etmekten gaye, Allah namına verilip bilahare bozulan ahdi, miktarı malum olan fidye ile telâfi etmek veya bedenle edası mümkün olmayan ibadeti, mal ile eda edip fakir ve muhtaçlara yardım etmektir.

Yemin ile orucun kefareti, Kur'an-ı Kerim ve ahadisi nebeviyye ile sabit olmuştur. İnkârı için mahal yoktur. Mü'min, kaç defa yalan yere yemin etmiş ise, hayatta iken kefaretini verecektir. Şayet gaflet saikasıyla vermemiş veya imkân bulamamış ise, malından verilmesi için vasiyyet etmesi lâzımdır. Vefatından sonra malından çıkarılıp, vasiyyeti ifa edilecektir.

İhtiyarlıktan dolayı oruç tutamayan kimse, yine hayatta iken kefaretini vermeğe mecburdur. Hastalıktan veyahut hayız ve nifas gibi bir mazerete veya bir gaflete binaen oruç tutamamış ise, hayatta iken imkân varsa günü gününe kaza eder, yoksa keffaretin verilmesi için vasiyyet eder.

Namaza gelince: Şafiî mezhebinde ulemanın ekseriyetine göre, namazını terk etmiş olan kimse, namazını kaza etmekle mükelleftir. Fakat uyku veya unutkanlık gibi bir mazerete binaen terk etmiş ise kaza fevrî değildir. Mazeretsiz olarak terk etmiş ise fevrîdir. Yani uyku, yemek, içmek ve maişet için yapılan çalışma zamanı müstesna, kazalarını eda edinceye kadar, bütün boş zamanlarını kazaya hasredecektir.

Terk ettiği namazı kaza etmezse, kılmadığı namaz için cumhuru ulemaya göre kefaret yoktur. Bazı ulemaya göre de kefareti vardır. Buna göre ölen kimse

vasiyet etmemiş ise, terk ettiği her namaz için, mutedil birer avuç buğday verilecektir. Hanefi mezhebine göre ölen kimse, kılmadığı namazlar için kefaretin verilmesini vasiyet etmiş ise, her bir namaz için üç avuç buğday veya bedeli verilecektir.

Kefareti farz kılmaktan gaye, yerinde olmayarak yemin edene, oruç tutmayana ibret olsun diye ceza vermek olduğu gibi, fakir ve muhtaç olan kimselere de yardım sağlamaktır. Fakat maalesef son zamanlarda kefaret hileli bir oyun haline getirilmiş, cüz'i bir menfaat için maksadından çok uzaklaştırılmıştır. Şöyle ki: Meyyitin zimmetinde meselâ, yüz ölçek kefaret var iken, on ölçek gibi cüz'i bir şey getirilir ve İslâm'ın hiçbir sûrette kabul etmediği bir merasim yapılır. Meyyitin velisi veya onun vekili kefaret olacak olan şeyi fakire verir. Sonra o fakir tekrar veli veya vekiline devr eder. Ve bu iş böylece tekrar edilir. Ve nihayet yüz ölçeklik kefareti, on ölçek ile ödemeğe kalkışılır.

Halbuki böyle bir şey kabul edilse, zekât ve fitre gibi mali ibadetler de buna kıyas edilebilirdi. O zaman kefaret, zekât ve fitre gibi müesseseler, maksadından uzaklaşmakla, İslâmda yardımlaşma mefhumu ortadan kalkmış olur.

Yalnız bazı alimler: şayet meyyitin mirası olmazsa, kefaretini eda etmek için bir miktar borç alınıp günümüzde yapılan merasim yapılırsa faydası olabilir demişler.

"Dürrül-Muhtar" şöyle diyor:

[illegible]
[illegible]

Yani: "Meyyit mal bırakmazsa varisi meselâ, yarım sa' borç alır. Sonra fakire devreder, fakirde tekrar ona verir ve zimmetinde bulunan kefaret eda edilinceye kadar bu muamele böylece tekrar edilir."

Fakat herkesin bildiği gibi, bu devir muamelesi bugün yalnız fakir için yapılmıyor. Zengin, fakir herkes için yapılmaktadır ki, bu da doğru değildir.

CENAZE NAMAZI VE ONUNLA İLGİLİ HÜKÜMLER

Ölüm her canlı mahluk için mukadderdir. Mutlaka onu tadacaktır. Ondan kurtulmak mümkün değildir. Ancak ölüm yokluk ve ademden ibaret değildir. O, ruhun yer değiştirmesi, fani alemden ebedi aleme intikal etmesidir. Bunun için her insan ölüm ve ölümün ötesi için hazırlanmalı, İslâmın emirlerine imtisal edip nehiylerinden ictinab etmelidir. Zimmetinde kimin hakkı varsa imkân dahilinde onu iade etmeli, yoksa gönlünü alıp onunla helalleşmelidir. Şayet hak sahibini veya varislerini tanımıyorsa amme hizmetinde bulunan hayırlı bir müesseseye onu vermelidir. Yalnız bu hususta dikkat edilmesi gereken bir mesele vardır. Hayırlı bir müessese dediğimiz zaman ondan maksad İslâma uygun bir müessesedir. Şayet bir müeseseye hayırlı bir müessese denilirse, ama kendisi için toplanan gelirin bir kısmı içki ve balo gibi dinen mübah olmayan, bilakis haram olan şeyler için harcansa o

müessese hayırlı bir müessese sayılmaz. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

[illegible]

Hasta olan kimsenin buna daha çok dikkat etmesi gerektiği gibi, hastalığından dolayı inilti ve şikâyet yapmamalıdır. Çünkü şikâyet bir yönden Allah'ın hükmünü reddetmeyi tazammum ediyor.

Yalnız doktor veya hastanın bir dostu hâlini sorarsa, hastalığın şiddetini ve çektiği sıkıntıyı dile getirip söyleyebilir. Hastanın akrabası kendisine karşı son derece şefkat ve merhametli davranmalıdır. Akraba olmayan da hastanın akrabalarına şefkat ve merhameti tavsiye etmelidirler. Hasta olan kimse öfkelenmemeli, kimse ile münakaşa etmemeli, kiminle münasebeti varsa gönlünü almalıdır. Hasta olanı ziyaret etmek sünnettir. Enes'ten rivayet olunmuştur.

[illegible]

[illegible] "Allah'ın Resûlüne hizmet eden bir yahudi genç vardı. Hastalandı. Bunun üzerine Resûlüllah (S.A.V.) gidip yanı başında oturdu. Ondan sonra müslüman ol dedi. Çocuk da (yanında bulunan) babasına baktı. Babası Ebel-Kasım'a (Allah'ın Resûlüne) itaat et dedi ve o genç müslüman oldu. Peygamber (S.A.V.) oradan çıkarken şöyle dedi. Onu ateşten kurtaran Allah'a hamd olsun." (Buhari)

Hastanın yanında fazla oturmamak, durumu iyi ise kendisi için şifa talebinde bulunmak, iyi değilse tevbe ve sabrı tavsiye etmek, kendisine nasihatta bulunmak ve ondan dua istemek sünnettir.

Ölüm derecesinde olan kimse kıbleye doğru sağ yanına, yer müsaid olmazsa, yüzü kıbleye doğru, sırt üstü yatırılır. Yanında Kelime-i Şehadet söylemek de Yasîn sûresini okumak sünnettir. Allah Resûlü buyuruyor:

"Ölülerinize Yasîn okuyunuz."

Hasta olan kimse Allah'ın rahmetinden ümidi kesmemelidir. Hayızlı ve nifaslı kadınların, ölüm döşeğinde (haleti nezi'de) bulunan kimsenin yanına gitmeleri mekruhdur.

Hasta vefat ederse gözleri kapatılarak, alt çenesi üst çenesine bağlanmalı, mafsalları yumuşatılarak, bütün vücudu ince bir örtü ile örtülerek, bekletilmesini gerektiren bir durum varsa şişmemesi için ağırca bir şey karnı üzerine konulup yüksek bir yere bırakılmalı ve üzerinde kalın bir şey varsa, vücudunun ısınıp bozulmaması için üzerinden çıkarılmalıdır. Bekletilmesini gerektiren bir durum olmazsa, hemen yıkanmalı ve defnedilmelidir. Ayrıca borçlu ise bir an önce borcunu kapatmalı, vasiyet etmiş ise vasiyetini yerine getirmelidir. Mali durumu müsaid olmadığı takdirde, alacaklıya meyyiti af etmesi için müracaat edip rica edilmelidir. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

[illegible]

"Borcu ödeninceye kadar mü'minin ruhu güzel makamından alıkonur."

Vefat vaki olunca dört şey vacib olur:

1) YIKAMAK.

Meyyiti yıkamak, farz-ı kifayedir. İntihar eden kimse, her ne kadar asi ise de diğer ölüler gibi yıkanıp namazı kılınır.

Cenabet ve hayzdan yıkanmanın farzı ikidir: Biri niyet getirmek, diğeri bütün vücudu yıkamaktır. Cenaze yıkamanın farzı ise bir tanedir. O da, necaseti izale ettikten sonra, ölenin bütün vücudunu yıkamaktır. Çünkü ölen kimse şuur ve iradesiz olduğundan kendisine niyet getirmek teklif edilmez. Gassal (ölüyü yıkayan kimse) da niyet getirme mecburiyetinde değildir. Binaenaleyh niyeti muteber olmayan deli veya çocuk veya kâfir tarafından yıkansa kâfidir.

Guslün efdalı, meyyitin velisi, gassal ve yardımcılarından başka bir kimsenin görmiyeceği tenha ve yüksek bir yerde, içinde vefat ettiği ve vücudunu örten gömleğin içinde yıkanmasıdır. Resûlüllah (S.A.V.), vefat ettiği gömleğin içinde yıkanmıştır.

Ölünün vücudu kirli veya hava çok soğuk olmazsa soğuk su ile onu yıkamalı. Aksi taktirde sıcak su ile yıkamak daha efdaldir.

Gassal, ölüyü yıkamak için her şeyden evvel onu geriye doğru eğik tutar. Oturtur ve sağ dizine dayandırır, sağ elini omuzuna, baş parmağını da ensesine kor. Ondan sonra karnında herhangi bir şey varsa çıkartmak için sol eliyle karnını iyice sıvazlar. Sonra sırt üstü yatırır ve sağ eline bir bez sararak ön ve arka tarafını yıkar. Eline bez sarması vacibdir. Vücudunun her hangi bir tarafında pislik veya tiksindirici bir şey varsa onu izale eder. Sonra eline sardığı bezi atar ve elini sabunlar. Ondan sonra ikinci bir bez eline sarar, dişlerini, burnunu temizler ve abdestini aldırır. Sonra başını ve sakalını sabunlar. Dişleri geniş bir tarakla saç ve sakalını tarar. Saç ve sakalından bir şey düşerse onu muhafaza eder ve kefenlediği zaman bunları kefene kor. Ölünün saç ve tırnakları kesilmez. Sünnet olmamış ise sünnet edilmez. Önce sağ, sonra sol tarafı yıkar. Sonra sol tarafına doğru çevirip sağ tarafını arka yönünden yıkar, sonra sağ tarafına doğru çevirip sol tarafını arka yönünde yıkar. Bütün bu durumlarda su ile beraber sabunun da kullanılması sünnettir. Sonra tepeden tırnağa kadar sadece su kâfur ile birlikte dökülür. Yalnız, ihramda ölen kimse için kâfur gibi kokulu bir şey kullanmak caiz değildir. Bu bir defadır. İkinci ve üçüncü defa, bu guslü tekrarlamak sünnettir. Üç defa kâfi gelmezse ilâve edilir. Yalnız tek, yani üç veya beş veya yedi defa olması sünnettir.

Ölen kadın ise saçı taranır. Uzun örgüleri örülür. Ondan sonra kefeni ıslanmasın diye bir havlu veya her hangi bir bezle kurutulur. Yıkandıktan sonra pislik çıkarsa onu izale etmek gerekir. Fakat guslü iade etmek icabetmez. Ölüden kan çıkar ve kesilmesi mümkün olmazsa yıkanır ve kanın çıktığı yere pamuk konulup bağlanır. Geciktirmeden cenaze namazı kılınır. Yalnız, cemaatin çoğalması kati ise geciktirmek caizdir. Fakat kan çıkan yeri yıkamak ve pamuğu tazeleyip bağlamak vacibdir.

Gassalın, ölünün avretine bakması ve bezsiz yıkaması haramdır. İhtiyaç

miktarından gayrı avret olmayan yerlere de bakmamak bezsiz dokunmamak ve yüzünü örtmek sünnettir.

Gassalın doğru ve güvenilir bir şahıs olmasına dikkat edilmelidir. Gassal şayet ölüde hayır alametleri görürse onu söylemelidir. Şer alametleri görürse gizli tutmalıdır. Ancak ölen, mübtedi veya sapık olursa şerre delalet eden alâmetleri söylemek caizdir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Ölülerinizin iyi meziyetlerini söyleyiniz, ayıplarını söylemekten de ictinab ediniz."

Ölüyü yıkamak için su bulunmaz veya vücudu yandığından dolayı su ile yıkandığı takdirde dağılacaksa teyemmüm ile iktifa etmelidir. Ölünün vücudunda yara bulunup, yıkandığı takdirde fazla zaman geçmeden bozulsa da yine yıkanması lâzımdır. Ölüyü yıkamak için niyet getirmek icab etmez.

Cünüp veya hayızlı olan kimsenin, ölüyü yıkamasında beis yoktur.

Kocanın zevcesini, zevcenin kocasını yıkaması caiz ise de, erkeğin erkeği, kadının kadını yıkaması daha efdaldir. Resûlüllah (S.A.V.) Hz. Aişe'ye (R.A.) buyurdu ki:

[illegible]

"Sen benden önce ölsen, ben seni yıkar ve kefenlerim."

Bir kadın vefat eder, onu yıkayacak bir kadın veya kocası bulunmaz veya bir erkek vefat eder, onu yıkayacak erkek veya zevcesi bulunmazsa, gassal, varsa önce ölünün üzerindeki necaseti giderir, sonra iki eline birer bez sararak teyemmüm aldırır.

Bir kimse vefat edip, onu yıkayacak bir kimse bulunmadığından teyemmümü alınıp namazı kılınsa, sonra, mezara konulmadan önce onu yıkayacak bir kimse çıksa, yeniden yıkanıp namazı kılınmalıdır. Fakat mezara konulduktan sonra böyle bir kimse bulunsa, artık ölü tekrar çıkarılıp yıkanmaz.

Şehvet çağına henüz ermemiş olan çocuğu, hem erkek hem kadın yıkayabilir.

Erkeği yıkamak ve namazını kıldırmak ile kadının cenaze namazını kıldırmak için en uygunu pederi olması, sonra uzak da olsa dedesi, sonra ölenin oğlu, sonra ne kadar uzak da olsa torunu, sonra ana ve baba bir olan kardeşi, sonra baba bir olan kardeşi, sonra amcası, sonra amcası oğlu, sonra hükümdar veya onun tayin ettiği kimse, sonra dayıları, sonra yabancı erkekler, sonra zevce, sonra mahremleri.

Kadını yıkamak için en uygunu mahrem kadınlar, sonra yabancı kadınlar sonra kocası, sonra mahrem erkeklerdir. Mahrem olmayan akraba erkekler (amca oğulları gibi) ise yabancı sayılırlar.

Bir derecede olan birkaç kişi bir arada bulunsalar, yaşlı ve adil olanı meyyiti yıkamalıdır. Her hususta eşit iseler kura çekilir. Kâfir olan kimse kâfir akrabasını yıkamak için müslüman akrabasından daha uygundur.

Kocası vefat ettiğinden dolayı matem tutan kadın, vefat ederse ona güzel koku serpilebilir. Fakat ihram halinde vefat edenin, ne saçı ne tırnağı kesilir

ve ne de üzerine güzel koku serpilebilir. Resûlüllah (S.A.V.) Arefe vakfesinde iken, onunla birlikte bulunup vefat eden bir sahabe hakkında şöyle buyurdu:

[illegible]

"Ona ne güzel koku serpin, ne de başını örtün. Çünkü o, kıyamet günü telbiye okurken ba's olunacaktır."

Ölünün dost ve akrabaları onun yüzünü öpebilirler. Çünkü Resûlüllah (S.A.V.) süt kardeşi olan Osman bin Mazun'u, vefatından sonra öpmüştür. Yine Resûlüllah (S.A.V.) vefat ettikten sonra, Ebubekir (R.A.) onu öpmüştür.

Ölünün vefatını başkasına bildirmekte beis yoktur. Zira camiyi süpüren fakir bir sahabe, gece vakti vefat etti ve aynı gecede defnedildi. Bunun üzerine Resûlüllah (S.A.V.) buyurdu ki:

"Ölümünü bana neden bildirmediniz?"

2) KEFENLEMEK

Ölüyü yıkadıktan sonra onu kefenlemek lazımdır. Hayatta hangi elbiseyi giyebildiyse onunla kefenlenebilir. Erkeğin hayatta iken ipekli ve saferanli ve benzeri elbiseleri giymesi caiz olmadığı gibi, onlarla kefenlenmesi de caiz değildir. Ölen kadın veya çocuk ise, bunlarla kefenlenmesi caiz ise de mekruhdur.

Kefenin iyi veya orta oluşu hususunda ölünün durumu nazarı itibare alınır. Varlıklı ise iyi, orta halli ise orta cinsten bir şey olacaktır. Çok israf yapıp lüks bir kefen almak mekruhdur. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Kefenin pahalılığına heves etmeyin, O, zaman geçmeden çürür." Meyyitin durumu müsait olursa, her birisi bütün vücudunu örtecek üç örtü ile kefenlenmesi lâzımdır.

Hz. Aişe (R.A.) diyor ki:

"Allah'ın Resûlü, Yemenli beyaz elbiseden, içinde gömlek ve sarık olmayan üç kat ile kefenlendi."

Bu üç örtünün altına bir gömlek, başına da bir sarık ilâve edilse caizdir.

Durumu müsait olmazsa bütün vücudunu örtecek bir tek örtü ile iktifa edilebilir.

Kadın için en uygunu, başından ayağına kadar uzanan bir etek, bir gömlek, bir baş örtüsü ve her birisi bütün vücudunu örtecek iki örtü olmak üzere, beş kat olmasıdır. Resûlüllahın kerimesi Ümmü Külsüm beş kat ile kefenlenmişti.

Kefenlenmemesi için vasiyette bulunan kimsenin vasiyeti nazarı itibara alınmaz. Çünkü kefen yalnız kul'un hakkı değildir. Onda Allah'ın hakkı da vardır.

Kefen'in beyaz olması ve kullanılmış olması sünnettir.

Resûlû Ekrem (S.A.V.) buyuruyor:

áäbmàß bèîï aìá×ë áØ2bîq ôç åß bèåï ضbîjÛa áØ2bîq åß aìÐjÛa

"Elbisenin beyazını giyiniz. Çünkü o, en iyi elbiselerinizdendir. Onunla ölülerinizi de kefenleyiniz." (Tirmizi rivayet etmiştir).

Meyyit kefenlenirken, önce en güzel ve en geniş örtü serilir. Sonra ikincisi, sonra ölünün vücuduna temas edecek üçüncü örtü serilir. Her bir örtünün üzerine güzel koku serpilir. Hatta bütün vücuduna güzel koku sürmek sünnettir, bahusus sakal ve başına sürmek daha efdaldır. İki ayağı arasına, kulak, burun, göz gibi vücudun bütün menfezlerine ve diz, alın ve ayakları olan sücud azalarına güzel koku serpilmiş pamuk konulur. Ve örtüleri üstüne katlanıp baş, bel ve ayak ucundan bağlanır. Kabre konulduktan sonra bağlar sökülür.

Hacda ihram halinde vefat eden kimse, erkek ise, ne dikili bir şey ona giydirilir, ne de baş'ı örtülür. Kadın ise sadece yüzü örtülmez. Her ikisine de koku serpilmez. Kefeni hazırlayıp saklamak sünnet değildir. Ancak kesin olarak mübah bir kumaş varsa veya salih bir kimsenin teberrükü ise onu saklamak iyidir.

Ölünün terekesi varsa, techiz ve tekfin masrafı terekesinden, yoksa nafakası kime ait ise onun tarafından, o da yoksa beytülmal ve Belediye gibi müesseseler tarafından, bu da yoksa halk tarafından karşılanacaktır.

Cenaze, mezarlığa götürülürken, cemaatın ona yakın bir şekilde önünden yürümesi sünnettir. Mezarlık çok uzak veya hastalık ve ihtiyarlık gibi bir mani olmazsa vesaite binmek mekruhdur. Cenaze ile meşgul olmayan cemaat mezarlıkta isterse oturur, isterse ayakta durur. Gusul, tekfin ve mezarı kazma işi bittikten sonra cenazeyi toprağa vermek için acele etmek sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

Ûaìèضm ¥شïÛ Ùáaد ôìس Ûm æaë éîÇ bèãìÇ خاï ôzÛbص Ûm æåï ñزbävÛ2 aìÇصa
NáØ2bÓر åÇ

"Cenazeyi götürürken acele ediniz. O salihe ise onu acele olarak hayra götürürsünüz, yoksa boynunuzdan şerri indirmiş olursunuz."

Cenaze bir kimsenin yanından geçer de o kimse, onunla beraber gitmezse, cenaze için kıyam etmesi mekruhdur. Yanından geçen cenazeyi (medhe layık ise) medhetmek, mağfiret için dua etmek sünnettir.

Cenaze, kadın cenazesi ise onu örtmek sünnettir. Cenaze merasiminde yüksek sesle konuşmak, zikir yapmak, Kur'an okumak ve ateş bulundurmak mekruhdur. Ancak hava çok soğuk veya karanlık olursa ateş yakmakta veya lüküs gibi bir şey bulundurmakta beis yoktur.

3) CENAZE NAMAZINI KILMAK

Cenaze namazı, hicretin birinci senesinde Medine-i Münevvere'de farz kılındı. Hz. Hatice (R.A.) hicretten evvel vefat ettiğinden, cenaze namazı kılınmamıştı.

Cenaze namazı, ümmeti Muhammediyeye mahsustur. Müslüman olmayan kimsenin cenaze namazı kılınmaz. Zamanımızda İslâmın ya tümünü veyahut bir

kısmını inkâr eden, hatta İslâmiyetle mücadele eden birçok kimse vardır ki anne, babaları ve çevreleri müslüman olduğundan usulen cenaze namazlarının kılınması için camiye getiriliyor. Ama böyle kimselerin cenaze namazları kılınamaz.

CENAZE NAMAZININ RÜKÜNLERİ

Cenaze namazının yedi rüknü vardır:

a) Niyet getirmek. Niyet getirirken ölünün ismini söylemek gerekmez. Cenazeye işaret etmeden ismini söyler ve hataya düşerse, namazı sahih değildir. Birkaç cenaze bir araya gelirse hepsi için bir niyet kâfidir. b) Her farzda olduğu gibi namaz kılanın gücü yeterse, ayakta namaz kılmak.

c) Dört tekbir almak. Yalnız dört tekbirden fazla getirirse namazı fesada gitmez. Zeyd bin Erkam, Resûlüllah (S.A.V.)'in bir cenaze namazını kıldırırken fazla bir tekbir aldığını rivayet etmektedir.

İmam fazla bir tekbir aldığı takdirde me'mümun üç fazla tekbir alması sünnet değildir. O halde isterse hemen ayrılıp selâm verir, isterse imamı bekler.

d) Birinci tekbirin akabinde fatiha okumak. Fatihadan önce eûzu çekmek sünnettir. İftitah duasıyla zammı sûreyi okumak sünnet değildir.

e) İkinci tekbirden sonra Peygamber'e (S.A.V.) ve âline salavat getirmek. Salavattan önce hamdele okumak ve sonra mü'minlere dua etmek sünnettir.

Salavat'ın en azı, "Allahümme salli Âla Muhammedin" dir. En ekmeli de şudur:

[illegible]

f) Üçüncü tekbirden sonra ölüye dua etmek. Duanın en azı; [illegible] veya, [illegible] gibi duadır.

En efdalı ise şudur:

[illegible]

[illegible]

Çocuk için yalnız şu dua okunur:

[illegible]

Meyyit, kadın olursa, [illegible] kelimesi yerine, [illegible] kelimesi söylenir. Ve Müzekker zamir yerine, müennes zamir getirilir, mesela, [illegible] yerine, "Mehbubuha ve ehibbuha" okunur. Müennes olduğu halde meyyit kelimesi itibariyle zamirler müzekker olarak da okunsa caizdir.

g) Dördüncü tekbirden sonra selam vermek. Selam'ın azı, "Essselamü aleyküm" ekmeli ise şöyledir: "Esselamü aleyküm verahmetüllahi ve berekatühü".

Dördüncü tekbirden sonra ve selâmdan önce şu duayı okumak ta sünnettir:

[illegible]

Kişi öldükten sonra cenaze namazı her zaman kılınabilir. Kerahet vaktinde de olsa kılınmasında beis yoktur. Hanefi ve Maliki mezhebinde cenaze namazının camide kılınması mekruh ise de Şafii mezhebinde beis yoktur.

Müslüman ve kafir cenazeler birbirine karışıp tanınmaları mümkün olmazsa, hepsini yıkayıp tekfin etmek ve cenaze namazlarını kılmak vacibtir. Cenaze, mezarlıkta defnedilebildiği gibi bir evde veya kırdada defnedilebilir. Yine gündüz defn edilebildiği gibi gece de defnedilebilir.

Yıkanmadan veya kıbleye doğru konulmadan defnedilen cenaze, bozulmamışsa onu çıkarıp yıkamak ve kıbleye doğru koymak vaciptir.

Hamile bir kadın vefat ettiğinde ceninin hayatta olduğu bilinir veya zannedilirse, karnını yarıp onu çıkarmak vaciptir.

Birkaç cenaze bir arada bulunsa, bir tek namaz onlara kafidir. Niyet getirirken "mevcut cenazelerin namazını farz-ı kifaye olarak kılmaya niyet ettim" şeklinde söylemelidir.

Ölü erkek ise, imam yanıbaşında durur, kadın ise acizesi yanında durur.

Cenaze namazında, me'müm özürsüz olarak, imam ikinci tekbiri alıncaya kadar tekbiri geciktirirse, artık imama tabi olamaz. Çünkü imama tabi olduğunu gösteren alâmet tekbirdir. Yine, imam sonraki tekbiri getirinceye kadar me'müm özürsüz olarak tekbiri tehir ederse, namazı fesada gider.

Mesbuk (imama sonradan yetişen) olan kimse ilk tekbiri alınca, imam başka bir şey okusa da, kendisi fatiha okuyup tertibe riayet etmelidir. Ancak fatihayı tamamlamadan önce, imam tekbir alırsa, fatihasını tamamlamadan imama tabi olur ve fatihadan kalan kısım da kendisinden sakıt olur. Bir kimse, mesbuk olup namazın başında imama yetişmeyip birkaç tekbir kaçırırsa kalan tekbirlerde imama tabi olacak, ancak zikir ve dua hususunda kendi tertibine riayet edecek ve getiremediği tekbirleri imamın selamından sonra telafi

edecektir. Mesbuk, namazını tamamlayıncaya kadar cenaze bekletilmelidir.

Sair namazlar için hadesten taharet, necasetten taharet, istikbali kıble gibi şartlar nasıl şart ise, cenaze için de şarttır. Ayrıca üç şart daha vardır ki, onlar da şunlardır:

1) Cenazenin ya gusül veya teyemmüm ile temizlenmesi. Şayet bir kimse bir kuyuya düşer ve oradan çıkarılması ve temizlenmesi mümkün olmazsa cenaze namazı kılınmaz.

2) Cenaze hazır olursa, ön tarafda bulundurup namazı kılınması. Cenazeyi arkaya bırakıp namazı kılmak caiz değildir.

3) Cenaze hazır olursa, onunla musalli arasında (yüz elli) metreden fazla bir mesafenin bulunmaması. Fakat cenaze gaib olursa, ön, arka veya arada binlerce kilometre de bulunsa beis yoktur.

Ölüyü kefenlemeden önce, cenaze namazını kılmak saygısızlık olduğundan mekrûhdur.

Cenaze namazı farz-ı kifayedir. Bir tek şahıs tarafından da eda edilse, (mümeyyiz bir çocuk olsa bile) kâfidir.

Erkek var iken, bir kadın cenaze namazını kılsa, her ne kadar namaz kılan bu kadının namazı sahih ise de farziyet sakıt olmaz. Yani bir veya birkaç erkeğin ayrıca cenaze namazını kılmaları gerekir.

Yukarda zikredildiği gibi hazır olmayan meyyit, kıble tarafında olmasa da cenaze namazını kılmak caizdir. Resûlüllah (S.A.V.) Medine-i Münevverede iken, İslâm dinini kabul eden Habeşistan kralı Necaşi vefat ettiği günde vefat haberini halka bildirdi. Sonra müslümanları musallaya götürüp namaz kıldırıp dört tekbir aldı. (Buhari-Müslim).

Yalnız gaib namazı ile farziyet sakıt olmaz, mutlaka cenaze nerde ise orda bir veya birkaç erkek tarafından cenaze namazının kılınması gerekir. Bir kimse "bu günde veya bu senede vefat edip yıkanmış olan müslümanların cenaze namazını kılmağa niyet ettim" şeklinde niyet getirirse caizdir.

Hazır olmayan cenaze üzerine namaz kılan kimsenin, ölüm günü akıl ve baliğ olması şarttır. Bunun için, Resûlüllah (S.A.V.), Sahabe ve Tabiînin veyahut yüz, iki yüz sene evvel ölmüş olan kimselerin cenaze namazlarını kılmak caiz değildir. Fakat uzak da olsa, aynı beldede bulunan ölünün namazı ancak yanında kılınabilir. İmam-ı Azam ile İmam Malik'e göre hazır olmayan ölünün cenaze namazını kılmak caiz değildir.

Kâfir ve mürtedin cenaze namazı kılınmaz. Cenab-ı Hak buyuruyor:

Tevbe 84

"Kâfirlerin birisi ölse asla onun namazını kılma." Fakat yıkanması lazım gelmezse de yıkanabilir. Çünkü Hz. Ali'nin (R.A.) babası Ebutalib ölünce Resûlüllah (S.A.V.) Hz. Ali'ye (R.A.) onu yıkamasını emretti.

Yalnız müslüman olmayan kimsenin ölümü halinde müslüman olan akrabaları tarafından değil, müslüman olmayanlar tarafından yıkanması daha iyidir.

Katil ve yolkesicilik gibi idamı gerektiren bir suç işleyen kimse, idam edilirse

diğer müslümanlar gibi yıkanacak ve cenaze namazı kılınacaktır.

Müslümanlarla müslüman olmayan kimselerin cenazeleri birbirine karışır, hangisi müslümandır, hangisi müslüman değildir diye bilinmezse hepsi yıkanıp kefenlenir ve namazları kılınır. Hepsi için bir namaz kılınırsa namazdaki dua şöyle olacaktır:

"Allahım; onlardan Müslüman olan kimseyi bağışla." Her cenaze için ayrı ayrı namaz kılınırsa duâ şöyle olacaktır. "Allahım Müslüman ise onu bağışla."

Bir müslüman ile evli olan kitabiyye, hamile olarak ölürse cenaze namazı kılınmaz, fakat hamili için müslümanların mezarlığında defn edilir.

Cenaze namazının, camide ve en az üç saf halinde kılınması sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) Süheyl bin Beyza ile kardeşi Sehl'in cenaze namazlarını camide kıldı. (Müslim)

Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Her hangi bir müslüman vefat eder, üzerine müslümanlar üç saf halinde namaz kılarlarsa mutlaka Allah onu bağışlar." (Hakim rivayet etmiştir.)

Ayakkabıyla cenaze namazını kılmak caiz değildir. Meğer ki yeni alınmış ve henüz müteneccis olmamışsa. Cenaze namazını iade etmek sünnet değildir. Fakat tekrar edilmesi, yani ayrı ayrı ferd ve cemaatlar tarafından kılınması sünnettir.

Zımmi olan kâfiri kefenlemek vacibdir. Hatta terekesi olmazsa, varsa Beytülmal veya Belediye gibi bir müessese tarafından, yoksa müslümanlar tarafından teçhiz masrafı karşılanacaktır.

Ölmüş bir müslümanın bir uzvu bulunsa, üzerine cenaze namazı kılınacaktır. Abdurrahman bin İtab bin Esid, Cemel vak'asında vefat etmişti. Nesir kuşu onun bir elini Mekke'ye atmıştı. Müslümanlar da onu gördüler ve yüzüğünden onu tanıdılar. Bunun üzerine onun cenaze namazını kıldılar. Bu hadiseyi İmam Şafiî rivayet etmiştir. Fakat sahibi hayatta bulunan kesilmiş bir uzv'un cenaze namazı kılınmaz.

Düşüğün canlı oluşu, ağlamak, sesi çıkmak, damar atmak veyahut kımıldamak gibi bir alâmet ile biliniyorsa, normal olarak yıkanıp, kefenlenir ve cenaze namazı kılınarak defnedilir. Böyle olmayıp yalnız azaları belirlenmiş ise, sadece kefenlenip toprağa verilecektir. Şayet bu düşük bir et parçası halinde ise, bir çaputa sarılıp onu defnetmek sünnettir.

4) ÖLÜYÜ DEFNETMEK

İnsan mükerrem olduğundan, sair hayvanlar gibi cenazesini toprağa vermeden açıkta, yırtıcı hayvanlara bırakmak ihanet sayıldığından İslâm dini, ölünün yıkanıp kefenlendikten sonra kabre konulmasını emrediyor.

Kabrin basit şekli, kokunun yayılmasını ve yırtıcı hayvanların cesedi çıkarmalarını önleyecek bir çukurun kazılmasıdır. Toprağı kazımadan ölüyü yer sathına bırakıp kokusunu çıkarmıyacak ve yırtıcı hayvanlardan korunacak şekilde üzerine toprak yığmak caiz değildir.

Ekmeli ise, derinliği bir boy ve el uzatımı kadar, eni de cenazeyi kabre koyan kimsenin zahmet çekmiyeceği kadar geniş olmasıdır. Resûlüllah (S.A.V.) Uhud şehidleri hakkında şöyle buyurdu:

[illegible]

"Kazın, geniş tutun ve derinleştirin." (Tirmizi rivayet etmiştir.) Hazreti Ömer (R.A.) kabrinin bir boy ve el uzatımı kadar derinleştirilmesini vasiyet etmiştir.

Toprak sert ise, kabir kazıldıktan sonra kabrin kıble tarafında cenaze sığacak kadar bir yer kazılır. (buna "lahd" denilir.) ve Cenazenin yönü kıbleye doğru çevrilip kazılan yere konulur. Taşlarla veya kerpiçle kapatılır. Sa'd ibni Ebi Vakkas ölüm hastalığında demişki:

[illegible]

"Benim için bir lahd yapın (Kabrin kıble tarafından yer kazın) ve lahdin ağzını kerpiçlerle kapatınız."

Toprak yumuşak ise sadece bir çukur kazılır, üstü taş veya kerpiçlerle kapatılır. Çünkü toprak yumuşak olduğu halde lahd kazılırsa çökmesi kuvvetle muhtemeldir.

Cenaze merasiminde bulunan kimseler, dünyanın fani olduğunu, herkesin ölüme mahkûm olup dünyadan göç edeceğini düşünüp birbiriyle ahiret hakkında sohbet etmelidir. Gaflete dalarak dünyadan söz etmek, gülüp şakalaşmak doğru değildir. Cenaze merasiminde bağırıp çağırmak, yüksek sesle tekbir getirmek haramdır. Mezarlığa giderken, cenazenin önünde ve ona yakın olarak yürümek sünnettir. Defnedilecek yer çok uzak olmazsa yürüyerek gitmek daha efdaldır.

Cenaze, mezarlığa götürüldüğü zaman, cenazenin başı, kendisi için hazırlanmış olan mezarın ayakları yanına konulur. Mezara konulmak istenildiğinde, öne doğru yavaş yavaş çekilir. Cenaze kadın da olsa onu kabre erkekler koyacaklardır. Bunun için en uygunu, namazda ve gusülde olduğu gibi asabelerdir. (Baba tarafından akraba olanlar), Ebu Talhanın Ümmü Külsüm adlı kızı vefat ettiğinde, defin zamanı gelince Resûlüllah (S.A.V.) Ebu Talha'ya kabre inmesini emretti. (Buhari)

Yalnız, vefat eden kadının kocası varsa, kocasının onu kabre koyması daha iyidir. Yoksa mahrem olan asabe, bunlar da yoksa mahrem olmayan asabesi, bu da yoksa salih bir yabancı meyteyi kabre koymalıdır.

Ölüyü kabre koyanların bir veya üç kişi olması sünnettir. Resûlüllah'ın mübarek cenazesini kabri şerife koyanlar üç kişi idiler. (İbni Hibban rivayet etmiştir). Ölünün başı altına yastık koymak veya döşek sermek mekruhtur, bunu vasiyet etse de vasiyeti yerine getirilmemelidir, yer gevşek olmazsa tabuta koyup onunla defn etmek mekruhtur.

Cenazeyi kabre koyduktan sonra üzerine toprak serpmeden evvel bir örtü ile

örtülmesi (bilhassa kadın olursa) sünnettir.

Cenazeyi kabre koyarken, é̈a 4ìﻙ, ò̈ß óÜÇë é̈a á2 demek sünnettir. Kıbleye doğru sağ yanı üzerine konur. Yüzü kabrin kıble duvarına dayandırılır. Beline de bir taş veya bir kerpiç destek yapılır. Lahd varsa ağzı kerpiçle veya taşla kapatılır, yoksa, taş veya kerpiçle tavan yapılır. Delikleri iyice kapatılır. Baş ucunda bulunan kimse, üç avuç toprak atar. Bunları atarken birincisinde, áäÜﺧ bèß

ikincisinde áîèbèîïë üçüncüsünde ôﺮbm áﺮbèßë

okumak sünnettir. Sonra kürekle üstüne toprak atılır.

Tanınıp ziyaret edilmesi için kabir, bir karış kadar yükseltilmelidir. Resûlüllah (S.A.V.)'in kabri şerifi bir karış kadar yükseltilmiştir. Bir karıştan fazla yükseltmek, yatana fazla saygı yapılıp harama girmeğe sebep olacağından mekrûhdur.

Kabri çimento ve taş ile yapmak, üzerine kubbe veya ev inşa etmek, üzerine yazı yazmak ve yazdırmak mekrûhdur. Mezarlık vakıf olursa, mezkûr şekilde yapmak haram olacağından yıktırılması lazımdır. Büceyremi cilt 1 sayfa 496 da diyor ki: Mısır'da Karafe mezarlığı vakıf olduğundan, orada bulunan kubbe ve inşa edilmiş kabirleri yıkmak lâzımdır. İmam Şafiî'nin kubbesi müstesnadır. Çünkü onun kubbesi, orası henüz vakıf olmadan evvel inşa edilmişti. Büceyremi'nin Halebi'den naklettiğine göre, salih bir zatın kabri üzerine kubbe yapmakta beis yoktur.

Kabri dam şeklinde yapmak, deve sırtı şeklinde yapmaktan daha iyidir. Ölü, bâliğ ve âkıl ise, defn işi tamam olduktan sonra cemaattan biri kabre yanaşır, sırtını kıbleye verip yüzüne karşı gelmek sûretiyle oturur; ölü ile anasının ismini biliyorsa, meselâ: Adı, Hasan, anasının adı Hasine olursa, açık bir dil ile kendisine şöyle hitab eder;

£aë é̈a ü éÜ ü a ñﺷbè b a ﺩa åß éÜÇ oﺧ bß a òäîﻳy å åﺳy bí

kﺭ ü äòÇb£Ûa £aë y sÈj a £aë y ﺭb a £aë y òÉv £aë é̈a 4ìﻙ, a zﻕ

z2ë bíﻳ â5ü2ë b£, é2 oîﺿﺭ Ù£ë ﻳìj óï åß $Èjí é̈a £aë bèîï

ìﻳa âîäßßë üj òjØ2ë bßbßa äﻭØ2ë bä Há£ﺳë éîÜÇ é̈a ó£ﺻﻝ

Ravda adlı kitapta şöyle yazılır; "Telkin hakkında varid olan hadis her ne kadar zaif ise de, bir çok hadislerle te'yid edilmiştir. Müslümanlar, asırlardan beri bununla amel etmişlerdir."

Meyyiti mezarlıkta defnetmek daha efdaldır. Çünkü mezarlığa gelen giden fazla olduğundan onların dua ve kıraatlarından istifade eder. Akrabaların mezarları birbirine yakın olmaları sünnettir. Bunun sebebi zaman zaman gidip bir arada onları ziyaret edip dua etmek ve hiçbirisini ihmal etmemektir.

Bir kimse, gemide öldüğünde, şayet sahil yakın ise denize atılmayacak, karaya çıkarılıp normal olarak defnedilecektir. Yoksa yıkanıp tekfin edilecek ve namazı kılınacak sonra ağır bir şeye bağlanarak denize atılır.

Zaruret olmadıkça iki kişiyi veya daha fazlasını bir arada defn etmek caiz

değildir. Ancak yer darlığı gibi bir zaruret hasıl olursa caizdir. Böyle bir halde, ilim, amel, babalık analık gibi sıfatlara itina gösterilip bunlardan birisiyle muttasıf olan kimse öne sürülür. Erkek ve kadın bir kabre konulmasını gerektiren bir sebeb varsa arada bir hailin bırakılması zaruridir.

Bütün bu durumlar, ölen iki cenazeyi birlikte veya biri çürümezden evvel diğerini de onun üzerine defn etmek içindir. Ama cenazelerden biri çürüdükten sonra aynı kabri kazıp onda başka bir cenaze defn etmekte bir beis yoktur. Çürüyüş süresi memleketlerin toprak ve havasına göre değişir. Meşgul bir kabri kazıp defn edebilmek için çürüyüş süresini bilen kimselere sorup onların mütalaalarını almak gerekir. Şayet bir kabir kazılıp meyyitin kemikleri çürümemiş bir durumda görülse hemen kapatılması gerekir, yalnız yer dar olursa o zaman kemikler bir köşede toplanır ve yeni ölünün yeri hazırlanır.

Kabir üzerine oturmak veya ona basmak tahrimen mekruhdur. Ancak cenazeyi defn etmek veya buna benzer zarurî bir şey için başka bir geçit bulunmazsa ona basmak caiz olur.

Kabri sulamak, üzerine çakıl taşlarını koymak ve başında mezartaşı dikmek ve bütün akrabalarının mezarlarını bir araya getirmek sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) süt kardeşi Osman bin Maz'unun yanı başında bir taş koydu ve dedi ki: "Bu taşla kardeşimin kabrini bilip, akrabalarımdan vefat edeni yanında defn edeceğim." - Ebu Davud rivayet etmiştir. -

Meyyit çürümemiş ise mezarını kazıp başkasını defnetmek caiz değildir. Techiz ve teklifini yapılmadan defnedilen cenaze bozulmamış ise, çıkarılıp tekfin ve techiz edilmesi gerekir. Bir cemaat bir cenazeye rast gelseler gereğini yapmakla mükelleftirler. Yani, onu yıkayıp kefenleyecek ve defn edeceklerdir. Şayet cenazeyi gören kimse bir ise gereğini yapmak için müslümanlara haber verecektir.

ŞEHİD'İN HÜKMÜ

Üç türlü şehid vardır:

a) Ahiret şehidi, haksız yere öldürülen, gurbette ölen, suda boğulan ve ateşte yanıp ölen gibi anormal olarak vefat eden kimsedir. Böyleleri ahirette, şehid mertebesini alırlar. Ancak bunlar, dünyada normal olarak vefat eden kimseler gibi yıkanarak namazları kılınıp defnedilecektir.

b) Dünya şehidi: Müslümanlar ile kâfirler arasında cereyan eden muharebeye, Allah rızası için değil, riya ve ganimet için katılıp vefat eden kimsedir. Bu, her ne kadar şehidler gibi, yıkanmaz ve cenaze namazı kılınmazsa da yevmi kıyamette şehidlere verilecek mükâfattan mahrum olacaktır.

c) Dünya ve ahiret şehidi: Sadece i'lâyı kelimetüllâh için muharebeye katılıp vefat eden kimsedir. Fıkıh kitaplarında şehid kelimesi zikr edildiği zaman, son iki kısım şehid murad edilir. Bunlar, ne yıkanırlar, ne de cenaze namazları kılınabilir. Cabirden rivayet olunmuştur: Peygamber (S.A.V.) Uhud muharebesinde şehid düşenleri yıkamayıp, cenaze namazlarını kılmadan kanlarıyla birlikte defn edilmelerini emir buyurdu. (Buhari)

Şehid'in, içinde vefat ettiği elbise ile kefenlenmesi sünnettir. Kendisine kâfi gelmezse tamamlanır. Şehidlik kanından başka her hangi bir necaset ona isabet etmişse onu yıkamak lazımdır.

TAZİYE

Vefat eden zatın akrabalarına teselli verip taziye etmek sünnettir. Taziye demek, musibete karşı sabırlı ve tahammüllü olmayı tavsiye edip Cenab-ı Hakk'ın büyük mükâfatından bahsetmek ve meyyite dua etmektir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Her hangi bir müslüman bir musibetten dolayı müslüman kardeşini taziye ederse, mutlaka Allah (C.C.) kıyamet gününde kendisine taltif elbiselerini giydirecektir."

Yalnız taziye için belli bir yerde oturmak mekruhtur.

Küçük, büyük, erkek kadın, meyyitin bütün yakın akrabalarını taziye etmek sünnettir. Yalnız genç kadını yabancı bir kimse taziye edemez. Taziye sadece müslümanlara has değildir. Binaenaleyh Zımmiyi (İslâm diyarında yaşayan Hırıstiyan ve Yahudi) taziye etmek caizdir.

Vefat eden müslüman bir kimse için bir müslüman taziye edilirse şöyle denilir:

[illegible]

Ölen kâfir bir kimse için bir müslüman taziye edilirse şöyle denilir:

[illegible]

Vefat eden müslüman bir kimse için bir kâfir taziye edilirse şöyle denilir:

[illegible]

Vefattan evvel ve sonra usul dairesinde ağlamak caizdir. Resûlüllah (S.A.V.) oğlu İbrahim vefat etmeden evvel sekeratta iken ağlayıp şöyle buyurdu:

[illegible]

"Gözümüz yaş döker, kalbimiz üzülür, fakat Rabbi-mizi memnun eden sözden başka bir şey demeyiz. Ey İbrahim, senin ayrılışın için üzgünüz."

Bağırıp çağırmalar, cahiliyyet devrinde olduğu gibi, yakaları yırtmak, yüzü boyamak, siyah elbise giymek veya elbiseleri siyaha boyamak, saçı yolmak haramdır. Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Yanakları vurup yakaları yırtan, cahiliyyet çağırmaları gibi çağıran kimse bizden değildir."

Bunu yapan kimse günahkâr da olsa meyyit için bir vebal yoktur. Yalnız böyle bir şey vasiyet etmiş ise kendisi de günahkârdır.

Ölünün yakın akrabaları için bir gün bir geceye kâfi gelecek kadar yemek yapmak, icab ederse yemek yemeleri için ısrar etmek sünnettir. Resûlüllah'ın amcası oğlu Cafer'in ölüm haberi gelince, Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyurdu:

"Cafer'in ev ehli için yemek yapın. Çünkü onları meşgul eden bir şey (ölüm) onlara gelip çattı." (Tirmizi)

Meyyiti, vefat ettiği yerde defnetmeyip başka yere götürmek caiz değildir. (Öldüğü yerden alıp başka bir beldeye götürmek) için yaptığı vasiyet muteber değildir. Ancak mübarek Mekke veya Medine veya Kudüs-ü şerife yakın olursa bunlardan birisine nakl etmekte beis yoktur. Binaenaleyh, Şam, Bağdat gibi şehirlerden her ne kadar büyük salih zatlar varsa da oraya cenazeyi götürüp defnetmek doğru değildir. Bir gün Ebu Ed-Derda (R.A.) Medine dışında bulunan Selman-ı Farisiye bir mektup yazarak: "Ölüm zamanı yaklaştı mukaddes şehirde vefat etmek için buraya gelmen lazım" dedi. Selman-ı Farisi (R.A.) de şöyle cevab verdi: "Mukaddes şehir, insanı takdis etmez. Onu takdis eden ancak onun iman ve amelidir."

Su mezarlığı basar veya belediye şeriata kulak verme-den orayı yola katarsa meyyiti nakletmek caizdir.

Bazı âlimler demişler ki: Bir sünni, ehl-i bid'at diyarında veya bir müslüman, küfür diyarında vefat ederse, imkân varsa uygun bir yere götürebilir.

Meyyitin nakli, gusül, tekfin ve namazı kılındıktan sonra olmalıdır. Meyyit toprağa verildikten sonra, kabri kazıp onu başka yere (Mekke, Medine veya Beytülmakdis de olsa) götürmek caiz değildir. Ancak bir kâfir Mekke veya Medine hareminde defnedilmiş ise, onu çıkarıp başka yere götürmekte beis yoktur.

Meyyit çürüdükten sonra kabri kazılıp, toprağı da düzeltilebilir. El-Muvaffak Hamza El-Mahmudi "Müşkülül-Vasit" adlı kitabında: Medfun olan kimse sahabe veya meşhur bir veli olursa, çürüse de kabrini kazmak caiz değildir, diyor.

Bir kimse vefatından sonra, yıkanmadan defnedilir veya izin almadan başkasının tarlasında gömülür veya beraberinde bir mal gömülmüş ise onu yıkamak veya onu başka bir yere nakletmek veya beraberinde gömülmüş malı çıkarmak için, kabri kazıp açmak caizdir.

KABİR ZİYARETİ

Ölümü hatırlamak ve ölülere dua etmek için kabirleri ziyaret etmek sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

"Kabirleri ziyaret etmekten sizleri men'etmiştim. Bundan böyle onları ziyaret

ediniz." Başka bir hadiste de şöyle buyuruyor:

"Kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü onlar size ölümü hatırlatır." Resûlüllah (S.A.V.) Cennet El-Baki'a gidip şöyle derdi:

ÉÎÊ2 ãÈü ÖåÈ áÜÊÉa æÌÕy ü ãÉÈa õÌÉÔ áÑ2 bÊë åÎãßÞc ãàÒ0 ,ãÈ áÖÖüÇ ã5£Ûa
NàÓÖÈÔa

"Size selâm olsun ey inanan kavmin diyarı. İnşaallah biz de size yetişeceğiz. Ey Allahım, Baki El-Garkad'ın ehlini bağışla."

El-Kazi Ebutayyib, "Ta'lik" adlı kitabında diyor ki: "Hayatta dost ve akrabaları ziyaret etmek sünnet olduğu gibi, ölümlerinden sonra da onları ziyaret etmek sünnettir. Ölümü hatırlamak veya rahmet okumak için dost ve akraba olmayanları ziyaret etmek caizdir." Esnevi, Bu güzel bir görüşdür, diyor.

Kabirlerin ziyaretine giden kimse, önce kabre selâm verir. Peygamber (S.A.V.)'in dediği gibi şöyle der:

æÌÕy ü ãÉÈa õÌÉÔ áÑ2 bÊë åÎãßÞc ãàÒ0 ,ãÈ áÖÖüÇ ã5£Ûa

Ölünün yanında ve mezarlıkta Kur'an-ı Kerim, bahusus "Yasin sûresi" okunur. Okuyan sevap kazandığı gibi dinliyen de, ölü de sevab kazanır. Kur'an-ı Kerim okunduktan sonra meyyit için dua edilir.

İslâma uygun olursa kabir ziyareti herkes için caizdir. Peygamber (S.A.V.) İslâmın ilk günlerinde hem erkek, hem kadın için kabir ziyaretini yasaklamıştı. Çünkü birçok putperest ölmüş ecdâdlarının suretlerini tasvir edip onlara tapıyorlardı. İslâmiyet kuvvetlenince Peygamber (S.A.V.), kabir ziyaretine müsâade edip şöyle buyurdu: "Sizi kabir ziyâretinden men etmiştim. Artık kabirleri ziyâret ediniz. Çünkü size âhireti hatırlatır." Bu itibarla ibret almak ve ölülere du'â etmek için kabir ziyâreti erkekler için bilittifâk caizdir. Fakat kadın için ihtilaflıdır. Bazı □ulemâya göre câiz değildir. Çünkü Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "Allah kabir ziyâretine giden kadınları la'netlemiştir." Cümhûr-u Ulemâya göre; kadın İslâma göre ziyâretini edâ ederse, yâni erkeklere karışmaz, gürültü yapmaz ve tesettüre ri'âyet ederse onun da ziyareti sünnettir. Çünkü o da erkek gibi □ibret almağa muhtaçdır. Kadınların ziyaretini men'eden hadisler İslâmın ilk günlerinde varid olmuştur: Yâni erkekler dahil herkes için yasak olduğu zaman-larda Peygamber (S.A.V.) bunları söylemiştir.

Abdullah bin Ebi Melike diyor ki: Birgün Hazreti Aişe kabristan ziyaretinden döndü. Bunun üzerine kendisine ey Mü'minlerin annesi nereden geliyorsun dedi. Aişe.

- Kardeşim Abdurrahman'ın kabrini ziyaret etmekten geliyorum.

- Peygamber (S.A.V.) kabirleri ziyaret etmekten men etmemiş miydi?

- Evet men etmişti. Sonra onu serbest bıraktı.

Ölünün (Peygamber ve veli de olsa) tabutunu veya kabrini veya eşiğini veya kabrin etrafında bulunan demir parmaklıkları öpmek veya istilâm etmek mekruhdur ve bid'attır. (Muğn-il muhtaç C l. S. 364). Kabir üzerine oturmak veya üstüne basmak caiz değildir. Ancak ziyaret veya bir ölüyü defn

edebilmek için mezara basmaktan başka çare yoksa o zaman onda beis yoktur.

KABİR ZİYARETİNİN ADABI

Kabir ziyâretinin âdâbı şöyledir:

1- Âbdestli olmak,

2- Muvakkaten de olsa dünya meşgâlesini içniden atıp âhireti düşünmek ve dünyanın fâni olduğunu, kısa bir zaman sonra şu kara toprağın altına gireceğini tasavvur etmek,

3- Kabir sahibi hayatta olsaydı ona ne kadar yaklaşması uygun ise o kadar kabrine yaklaşmak,

4- Yanına vardığında Peygamber (S.A.V.)'in ta'lim buyurduğu gibi selâm vermek. Şöyle ki:

"Bu yurtta bulunan mü'min ve müslümanlara selâm olsun. İnşâllâh biz de size yetişiriz. Bizler ve sizler için Allah'tan âfiyet dilerim."

5- Kabrin yanında Kur'an-ı Kerim tilâvet edip duada bulunmak.

ELBİSE, KAP VE BENZERİ ŞEYLER

Cenab-ı Hakk'ın insanlara ihsan buyurduğu bütün nimetlerden birisi de elbise nimetidir. Elbise, insana vakar ve şahsiyet kazandırdığı gibi, kışın soğuktan, yazın da sıcaktan muhafaza eder. Kur'an-ı Kerim buyuruyor:

[illegible]

Ancak kadın ile erkek ayrı ayrı birer cins olduklarından her cinsin ayrı ayrı elbiseleri vardır. Ne o bunun elbisesini ne de bu onun elbisesini giyebilir. Bunun için kadın elbisesi sayılan ipekli elbise, erkeğe haram kılınmıştır. Huzeyfe'den rivayet olunmuştur:

[illegible]

"Allah'ın Resûlü, ipekli ve dibac (İpeklinin bir cinsidir) elbiselerini giymekten ve üzerine oturmaktan bizleri nehyetmiştir."

Ebu Davud'un rivayet ettiği bir hadis de şöyledir:

[illegible]

"Allah'ın Resûlü, sağ eline bir parça ipek, sol eline bir külçe altın aldı ve buyurdu ki: Bunlar ümmetimin erkeklerine haram, dişilerine mübahdır." Ebû Davud

Erkek çocuğu altın, gümüş ve ipek elbise ile süslemek caizdir.

İmam Gazali: İpekli elbise, hafif elmeşrep alâmeti olduğundan, erkeğe yakışmaz diyor. Kadil-Kudat İbnü Rezin: Terzinin, erkekler için ipekli elbiseler biçip dikmesi, haram olduğu gibi, kuyumcunun da erkekler için altın yüzük yapması ve onlara, onlar için satması haramdır diyor. Yalnız bir erkek avretini örtecek elbisesi olmazsa, ipekli elbise giyebilir.

Pamuk veya yün ile karışık ipekli elbiseyi (İpek daha fazla olmadığı takdirde) giymekte beis yoktur.

Kur'an-ı Kerim, Hadis-i Şerif ve Allah'ın isimleri gibi mukaddes şeyleri duvar ve elbise gibi uygun olmayan şeyler üzerine yazmak doğru değildir. Bahusus başkasının hakaret ve tezyifine maruz kalacak yerlerde yazmak haramdır.

Resimli ve ipek olmayan perdeyi, pencere gibi şeyler üzerine takmak caizdir. Hele bu zamanda evler birbirine karşı olup pencereler birbirine baktıklarından müslümanlar için perde bir zaruret haline gelmiştir. Ama üzerinde canlı bir yaratık resmi bulunan veya ipekten olan perde takmak haramdır. Kezalik üzerinde canlı bir mahlûkun resmi bulunmayan bir halıyı duvara asmakta beis yoktur. ()

Erkek, kadın herkesin altın ve gümüş kabları kullanması haramdır. Yemek içmek ve abdest almak gibi hususlar arasında fark yoktur. Hatta çay kaşığı gibi küçük bir şey de olsa yine durum değişmez. Kadın için mübah olduğundan ipekli elbise ile ipekli seccade üzerinde namaz kılan kadın için hiçbir beis yoktur. Bir elbisede insan veya hayvan resmi varsa onunla namaz kılmak mekruhdur.

Müteneccis olan zeytinyağından sabun yapmak, müte-neccis gaz yağını lüküs ve lambalara koyup aydınlanmak, araba ve makineleri temiz olmayan yağlarla yağlamak caizdir.

Resûlüllah (S.A.V.), içine fare düşmüş bir yağın durumu hakkında sorulan bir soruyu şöyle cevaplandırmıştır:

[illegible]

"Yağ katı ise onu (fareyi) ve etrafını atınız. Sıvı halde ise onunla aydınlanınız. Veyahut ondan faydalanınız."

Ayakkabısını giymek isteyen kimse, önce sağ sonra sol ayakkabısını giyer. Çıkarmak istediği zaman da aksini yapar. Bir tek ayakkabı veya bir tek çorap giymek mekrûhdur.

Erkek olan kimse için, sağ veya sol elinin serçe parmağına veya her ikisine gümüş yüzük takmak sünnettir. Altın yüzük takmak ise haramdır. Resûlüllah (S.A.V.) bir gün, bir sahabenin parmağında altın yüzük gördü. Haram olduğundan bizzat elinden çıkarıp attı.

Tunç ve benzeri şeylerden yüzük takmak sünnet değilse de mübahdır.

Altın ve gümüş kablar müstesna, bütün temiz kabları kullanmak caizdir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Altın ve gümüş kablardan bir şey içmeyin, keza böyle kaplardan yemek de yemeyiniz."

Altın ve gümüş kabları kullanmak haram olduğu gibi, altın ve (ihtiyaç için olmayan) çok miktardaki gümüşle tamir edilen kapları kullanmak da haramdır.

Altın ve gümüş kabları kullanmanın haram oluşunun sebebi, bu iki madeni, herkes tanıdığından kab olarak kullanılacak olursa, fakir ve muhtaç olan kimselerin kalblerinin kırılmasına sebep olmasıdır.

Zarurete binaen erkeğin altın ile diş kaplatması caizdir. Fakat zaruret olmadan, sırf gösteriş için olursa, haram olup caiz değildir.

ZEKÂT

ZEKÂT

Zekât, lügatta ziyadeleşme, neşvü nema bulma ve temizleme manasına gelir. Istılahda ise, Cenab-ı Hakkın, müstahak kimselere verilmesi için zenginlere farz kıldığı, malın muayyen bir bölümüdür. Malı ziyadeleştirip onu koruduğu için, zekât ismini almıştır.

İnsan toplumu, tarih boyunca fakirlik ve mahrumiyet gördüğünden bütün semavi dinler ve gerçek medeniyetler, fakir ve muhtac insanın acı ve ıztıraplarını duymuş, onları azaltmak için çaba göstermişlerdir.

Bazı kısa devreler müstesna, fakirlik her devirde ciddiyetini muhafaza etmiştir. İslâmdan önce Mısır'da, Babil'de ve Roma'da fakir tabaka, doyurucu bir yiyecek bulamadığı gibi, insanların şefkat ve merhametlerinden de mahrum idi. Arap yarımadasında da durum aşağı yukarı böyle idi. Bunun için İslâm dini, fakirlik yarasını sarmak, toplumun ızdırabını kısmen dindirmek için, fakir ve muhtaca yemek yedirmeyi, ihtiyacını karşılamayı imanın icablarından sayıp, İslâmın temel unsurlarından biri olarak kabul etmektedir. Kur'an-ı Kerim ahiret sahnelerinden bir sahneyi şöylece tasvir ediyor:

"Her nefs, kazandığı şey karşılığında bir rehindir. Ancak sağcılar müstesnadır. (Onlar) Cennettedirler. Mücrimlerden (hallerini) sorarlar. "Sizi Cehennem'e sokan nedir?" Onlar şöyle derler: "Biz namaz kılanlardan değildik. Yoksula yedirmezdik. Batıla dalanlarla beraber dalardık."

(El-Müddesir: 38,45)

Başka bir ayeti kerimede şöyle buyuruyor:

"Hayır; Doğrusu siz yetime ikram etmezsiniz. Miskini de yedirmeğe birbirinizi teşvik etmezsiniz."

(El-Fecr: 17, 18)

Medine'de nazil olan âyetler sarih bir ifade ile zekât'ın vacib olduğunu beyan etmektedir. Kur'an-ı Kerim birçok yerlerde zekât ile namazı bir arada zikrediyor. Bunun için Abdullah bin Mes'ud diyor ki:

"Namaz kılıp zekât vermekle emr olundunuz. Zekât vermiyenin namazı da yoktur."

İslâm dini gaflette olanları uyandırıp, cimrileri cömertliğe alıştırmak için terğib ettiği gibi, terhib de ediyor. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Allah, bir kimseye mal verir de, o da zekâtını eda etmezse, kıyamet günü malı kendisi için, erkek kel bir yılan suretine dönecektir. Bu yılanın iki gözü üstünde iki siyah nokta vardır. O kimsenin boynuna dolanarak onu her iki çenesinden yakalayacaktır. Sonra, "Ben senin malınım, ben senin hazinenim" diyecektir.

Bununla beraber dünyevi cezayı da ihmal etmemiştir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Bir kimse onu, (zekâtı) mükâfat umarak verirse, onun için mükâfat vardır. Vermemezlik eden kimseden de biz onu ve malının yarısını alırız. Bu, rabbımızın emirlerinden bir emirdir. Muhammed'in âl'i için ondan (zekâttan) hiçbir şey mübah olamaz."

Bu hadisi nebeviden anlaşıldığı gibi, bir kimse zekâtını vermezse, müslümanların başında bulunan hükümdar veya onun vekili, kendisine mali ceza vererek, malının yarısını ceza olarak alır. Ayrıca İslâm dini, bu cezayı

vermekle de iktifa etmemiş, zekâtı eda etmekten imtina eden kimseye (bir kuvvet teşkil ettiği takdirde) karşı harb ilân etmek için emir de vermiştir. Allah'ın Resûlü şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Allah'dan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in onun Resûlü olduğuna Şehadet edip, namaz kılıp zekâtı verinceye kadar, insanlarla savaş etmekle emr olundum. Bunu yaptılar mı, kanlarını ve mallarını benden muhafaza etmiş olurlar."

Zekât çok mühimdir. Hakkiyle tatbik edilirse büyük ölçüde fakirlik problemi hal edilecektir.

Zekât, İslâmi bir vergidir. Tahsil ve dağıtımı müslüman devletin eliyle olduğundan ne varlıklarının ihtiyarına bırakılır, ne de fakirin izzeti nefsi onunla rencide edilir. Ancak İslâm devleti tahsil ve dağıtım işini yapmadığı veya İslâm devleti olmadığı takdirde, her varlıklı müslüman bu farizayı ferdi olarak eda etmekle mükellef olur.

Zekât, baliğ, akil ve müslüman olan kimseye vacibdir.

Ulema, baliğ ve akil olan müslümana zekâtın vacib olduğunu, müslüman olmayana vacib olmadığı hususunda ittifak ettikleri gibi, farziyetini inkâr eden kimsenin kâfir olacağı hususunda da ittifak etmişlerdir.

Resûlüllah (S.A.V.) Muaz bin Cebel'i Yemen'e vali olarak gönderdiğinde kendisine şöyle buyurdu:

[illegible]

"Ehli kitap olan bir kavme gidiyorsun. Onları ilk davet edeceğin şey, Allah'dan başka ilâh'ın olmadığına, Muhammed'in onun Resûlü olduğuna şehadet getirmek olsun. Bu hususta sana itaat ederlerse kendilerine haber ver ki, Allah kendilerine her gece ve gündüzde beş vakit namazı farz kılmıştır. Bu hususta da sana itaat ederlerse, kendilerine haber ver ki, Allah, Zenginlerden alınıp fakirlerine verilecek olan zekâtı da farz kılmıştır."

İmam Nevevi diyor ki: Bu hadis, Allah'a iman etmenin bütün farzların edasından mukaddem olduğuna delâlet eder.

Müslüman olmayanlar, İslâm devletinin gölgesi altında bütün hakları mahfuz, hürriyet içerisinde yaşamaları için Allah'ın ve onun Resûlü'nün zimmeti onlara verildiği, kâr ve zararda müslümanlarla müsavi tutuldukları halde, neden zekât hususunda müsavi tutulmamışlardır. Müslümanlardan zekât alınıyor da müslüman olmayanlardan niçin alınmıyor, diye bir çok kimse tarafından

soruluyor.

Cevap olarak deriz ki: Zekât, içtimai bir vazife, mahrum ve muhtaç olan müslümanlar için belli bir hak ve mali bir vergi olduğu gibi, namaz ve oruç gibi İslâm'ın temellerinden bir temeldir. Müslüman olmayan, namaz ve oruç ile mükellef olmadığı gibi, zekât ile de mükellef değildir. Yalnız şunu ifade etmek isterim ki, müslüman olmayanları düşmanlarından korumak ve ictimai ihtiyaçlarını karşılamak için (müslümanlardan zekât alındığı gibi) onlardan da cizye alınır.

Çocuk ve delinin malı (nisaba baliğ olursa) mutlaka zekâta tabidir. Kendisi mükellef olmadığından velisi onun hesabına zekatını onun malından çıkarmak zorundadır. Çıkarmadığı takdirde büluğ çağına erdikten sonra geçmiş yılların zekâtını verecektir. Hanefi mezhebine göre çocuk ve deliye ait toprak mahsûlleri zekâta (Öşür) tabidir. Fakat diğer malları zekâta tabi değildir.

Zekât, Medine-i Münevverede hicretin ikinci yılında farz kılınmıştır.

Kur'an-ı Kerim, zekât'a tabi olan malların nevilerini, şartlarını ve miktarlarını tâyin edip tahdit etmemiştir. Fakat Kur'an-ı Kerim'in hakiki müfessiri olan sünneti seniyye, onu beyan etmiştir. Kur'an-ı Kerimi halka tebliğ eden Allah Resûlünün elbetteki bu beyanı gerçektir. Açıkladığı her meselede tereddüt etmek imansızlığın ifadesidir.

Zekât, malın altı nev'inden vacibdir.

1- Ehlî hayvan.

2- Toprak mahsulleri.

3- Gümüş ve altın (Para).

4- Ticaret.

5- Maden.

6- Asari atika.

Bunlar altın, gümüş, deve, sığır, ehlî (evcil) davar, ekin, hurma ve üzüm olmak üzere sekiz sınıftır ve sekiz sınıfa verilir.

EHLİ HAYVANLARIN ZEKÂTI

Ehli hayvanlardan zekâtın farz olabilmesi için beş şart vardır.

1) Neam (Koyun, keçi, sığır, manda ve deve) olması. Neam olmayan at, ceylan gibi hayvanlarda zekât farz değildir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Müslümanın ne kölesinde, ne atında zekât vardır."

2) Nisaba baliğ olması. İslâm dini, her artıcı malda zekâtı farz kılmamıştır. Belki, malın nisab denilen muayyen bir miktara baliğ olmasını şart koşmuştur. Çünkü zekât İslâmi bir vergidir. Fakire yardım sağlamak için zenginlerden alınır. Yardım edecek bir durumda olmayan fakir bir kimseden alınması caiz değildir. Şah Veliyüllah El-Dehlevi, bu muayyen miktara baliğ olan malda

zekâtın vacib olmasının hükmü hakkında şöyle diyor: "Hububat, üzüm ve hurmanın nisabı beş vesk, (Altmış sa' her sa', dört avuçtur.) gümüşün iki yüz dirhem ve altının yirmi miskal ile takdir edilmesinin hikmeti: Bu miktarın bir seneye kadar küçük bir aileye kâfi gelmesidir. Bir senelik ihtiyacını temin eden kimse kendisine farz olan zekât miktarıyla muhtaclara yardım etmesi tam yerinde bir harekettir."

DEVELERİN NİSABI

Develerin nisabı beştir. Beş devede bir şat (koyun ve keçi), on devede iki şat, onbeş devede, üç sat, yirmi devede dört şat zekât olarak vacib olur. Yirmi beş deve olunca bir yaşını tamamlayıp iki yaşına girmiş bir binti mahad (dişi deve yavrusu), otuz altıda iki bintu lebûn (iki yaşını tamamlayıp üç yaşına girmiş), kırk altıda bir hıkka (üç yaşını tamamlayıp dört yaşına girmiş), altmış birde bir cezeâ, (dört yaşını tamamlayıp beş yaşına girmiş) yetmiş altıda bir binti lebûn, doksan birde iki hıkka, yüz yirmi birde üç binti lebûn, yüz otuzda iki binti lebûn ve bir hıkka vacib olur. Ondan sonra her kırkda bir bintü lebûn, her ellide bir hıkka hesap edilip verilecektir. Bu izahattan anlaşılıyor ki, iki nisab (mesela beş ile on) arasındaki miktar, zekâttan muaf olduğu gibi beşten az olan miktar da zekât dışında bırakılmıştır.

Yirmibeş deveden az olan miktarda şat'ı farz kılmanın hikmeti: Beş deve külliyetli bir miktar teşkil ediyor. Şayet zekâtsız bırakılırsa fakirin hakkı ihlâl edilmiş olacak, beş deveden bir deve verilirse de çok ağır gelecektir. Ne mal sahibini, ne de fakiri zarara sokmamak için, mal deve olduğu halde onun zekâtı şat cinsinden verilmesi emredilmiştir.

Bir kimseye bintü mahad vacib olur da yanında bulunmayıp da ondan bir yaş büyük olan bintü lebûn bulunursa, isterse onu verir, fark olarak da ya iki şat veya onların bedelini alır. (Eskiden bedeli yirmi dirhem idi) Malumdur ki, bugün yirmi dirhem veya onun değeri nazar-ı itibara alınmaz; ya iki şat (iki koyun veya iki keçi) veya değeri alınacak yahut verilecektir. Yanında ibni lebûn bulunsa ve onu vermek isterse caizdir. Fakat erkek olduğundan ona bir şey fark olarak verilmez.

Bir kimseye bintü lebûn vacib olur da yanında bulunmazsa, ondan bir yaş küçük olan bintü mahad bulunsa ve onu vermek isterse caizdir. Fakat üzerine ya iki şat veya onun bedelini ilâve etmesi gerekir. Daha fazla, aşağı veya yukarı aynı minval üzere hem inilebilir, hem çıkılabilir.

Zekât veren kimse, hayvanların içerisinde en güzelini çıkarmakla mükellef değildir. Resûlüllah (S.A.V.) Muaz'ı Yemen'e vali olarak gönderdiğinde şöyle buyurmuştur:

áèìÌßa âÛa¸xë Úbí

"Malların güzelini almaktan sakın." (Buhari, Müslim)

Ancak meselâ, kendisine bintü mahad vacib olursa ve bu çok güzel de olsa alınır.

SIĞIRIN NİSABI

Sığırın nisabı, otuz sığır veya danada bir tebi (bir yaşını tamamlayıp ikiye girmiş buzağıdır), kırk sığır veya danada bir müsinnedir (iki yaşını tamamlayıp üçe girmiş buzağıdır). Ondan sonra her otuzda bir tebi, her kırkta bir müsinne zekât olarak vacib olur. Muaz'dan rivayet edilmiştir. Demiş ki:

"Allah'ın Resûlü beni Yemen'e gönderdi. Her kırk sığırdan bir müsinne, her otuzdan bir tebi almamı emretti."

Hem devenin hem sığırın zekâtında iki farz birleşirse meselâ, iki yüz devede iki farz vardır: Birisi dört hıkka, diğeri beş lebûndur. Yüz yirmi sığırda da iki farz vardır: Biri dört tebi, diğeri üç müsinnedir. Böyle durumlarda, malında her ikisi de bulunsa, fakirler için hangisi daha faydalı ise o verilecektir. Yoksa yanında bulunanı çıkarıp verir. Şayet her ikisi de malında yoksa, istediğini satın alır ve onu verir.

ŞAT'IN NİSABI

Şat'ın (koyun ve keçi) nisabı kırkdır. Kırkda bir şat vacib olur. Yüz yirmiye kadar aynı hal devam eder. Yüz yirmi bir şat olursa iki şat, ikiyüz birde üç şat, dört yüzde dört şat vacib olur. Ondan sonra her yüz şat için birer şat çıkarılır. Çıkarılacak şat, ya bir yaşını tamamlamış koyundur veya iki yaşını tamamlamış keçidir. Bunlardan birisini çıkarmakta muhayyerdir. Ancak bir keçi, kırk koyun için zekât olarak çıkarılacak olursa, değeri bir koyunun değerinden aşağı olmayacaktır. Otuz keçisi ve on koyunu bulunan kimse bir keçinin dörtte üçüne ve bir koyunun dörtte birine denk gelecek vasıfda olması lazımdır. Şatların, bir kısmı hasta ise, hasta olmayanlardan zekât çıkarılacaktır.

3) Üzerinden Kamerî bir sene geçmesi. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Üzerinden bir sene geçmeyince hiçbir malda zekât yoktur." (Ebu Davud) Ancak üzerinden bir sene geçmiş olan nisabın yavruları üzerinden bir sene geçmese de, zekâtı verilecektir. Meselâ birisinin yüz koyunu vardır. Üzerinden bir sene geçmesine beş on gün kala koyunlar kuzular ve yavrularıyla beraber yüz yirmi bir olursa iki şat zekât çıkarılacaktır.

İmam Malik'in Muvatta adlı kitabında, Hz. Ömer'in zekât me'muruna şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Oğlağı onlara say"

Yalnız sene dolmadan evvel yanında bulunan koyun kuzulamayıp hibe veya

miras veya satış yolu ile birkaç kuzu elde ederse yanındaki koyunlara eklenip sayılmayacaklar. Bunun için bir kimsenin yüz koyunu bulunsa sene dolmadan evvel yirmi bir kuzu satın alırsa sene sonunda iki koyun değil bir koyun zekât verecektir.

Nisaba baliğ olmayan analar, meselâ otuz beş koyun gibi, üzerinden bir sene geçmesine birkaç gün kala kuzular ve kuzularıyla beraber kırk'a baliğ olurlarsa zekât vacib olmaz. Yıl başı, nisaba baliğ olduğu zamandan itibaren başlar. Nisaba malik olan kimse üzerinden bir sene geçmesine birkaç gün kala onu satar, sonra tekrar ikinci sefer satın alır veya hibe yoluyla kendisine avdet ederse, yılı yeniden başlar. Fakat zekât vermemek için böyle bir hileye baş vurursa günahkâr olur.

Otuz sığıra malik olan kimse altı ay geçtikten sonra on sığır satın alır, otuz tanesinin senesi dolduğunda bir "tebî" verecek ve altı ay sonra da aldığı on sığır için müsinnenin dörtte birini zekât olarak verecektir. Nisabın üzerinden bir sene geçtikten sonra meselâ, koyunlar kuzularsa, kuzular sayılmaz.

4) Sene boyunca mal sahibinin onları otlatması veya otlattırılması. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

ÑÆشـ ãßë åíشرÇ óÛą åîÈ2وa ¤ ãb× aدą bèąßãbسـ óÏ áäÌÛa òÓصـد óÏë

"Otlatılan koyun ve keçiden, kırktan yüz yirmiye kadarda bir şat vardır."

Bu hadisin mefhûmü muhalifinden anlaşılıyor ki, otlatılmayıp yemlendirilen koyun, keçi ve benzeri ehli hayvanlar masrafı daha çok olduğundan zekâta tabi değiller.

Bir kimse koyunlarını hem otlatır hem de onlara yem verirse bakılır; o koyunlara yem verilmediği takdirde yaşamayacak veya zayıf düşeceklerse onlarda zekât vacib gelmez. Fakat yemsiz yaşamları normal olarak mümkün olursa, yalnız ihtiyaten yem veriliyorsa onlarda zekât vacib olur. Yine kendi kendine otluyor veyahut sahibi değil de başkası ondan gasb edip bir sene kadar onları otlatır, sonra sahibine iade ederse yine zekât lazım gelmez.

Bir kimse koyunlarını kendi mülkünde otlatırsa, otlaklı mı yoksa yemli mi sayılır? Kaffal ve İbn El-Mukri gibi zatlar, otlaklı sayılır, diye hükmetmişlerdir.

5) Üreme veya süt almak için adı geçen hayvanları edinmek. Binaenaleyh çiftçilikte, yük işlerinde veya her hangi bir işde çalıştırılan hayvanlarda zekât vacib değildir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

ÑãÓشـ 3ßaÌÈÛa óÜÇ سـîÛë

"Çalışan hayvanlarda bir şey yoktur." Hz. Ali (R.A.) buyuruyor:

¥صـد 3ßaÌÈÛa رôjÛa óÏ سـîÛ

"Çalışan sığırlarda zekât yoktur."

Yukarda beyan edildiği gibi zekât, aslında devlet tarafından toplatılması gerektiğinden hayvanların zekâtını doğru dürüst bir şekilde almak, fakir ve muhtaç olanların hakkını korumak gayesiyle kolayca sayabilmek için, hayvanlar suya vardıklarında sayılıp zekâtı alınacak, şayet her yerde su bulunursa, (ilk baharda olduğu gibi) sahiplerinin evi önünde sayılacaklar.

Zekâtını veren, dürüst bir kimse ise sayıları hakkında kendisine baş vurulur. Gösterdiği miktarın zekâtı sayım yapılmadan alınır. Güvenilir bir kimse değilse, hayvanlar dar bir yerden geçirilerek teker teker sayılır ve zekâtı alınır.

İki kişi bir nisabda veya nisabdan az olan miktarda onlardan birisinin ayni cinsten malik olduğu miktar ile beraber nisaba baliğ olmak şartıyla, ortaklık yapsalar, bir tek şahıs gibi zekât vereceklerdir. Meselâ her ortağın yirmişer koyunu olmak üzere iki kişinin kırk koyunları bulunup ortaklık yapsalar, ortak malda zekât vacib olup, bir koyun vereceklerdir. Yine her birisinin ellişer koyunu olmak üzere iki kişinin yüz koyunları bulunup ortaklıkları bulunsa, ikisine iki koyun değil de bir koyun vacib olur. Bu ortaklık ister karma ortaklığı olsun, ister komşuluk ortaklığı olsun. Yani, komşu olan kimselerin malları muayyen olmakla beraber malları hayvan ise, çobanları bir, mer'aları bir, koç ve tekeleri bir, süt sağma yerleri bir ise onların müşterek mallarından bir adamın malı gibi zekâtı verilecektir. Sütü sağan kimsenin ve kabların bir olması şart değildir. Malları hububat ve meyve ise, bekçileri bir, kurutma yerleri ve harmanları bir olmalıdır. Meselâ, iki kişinin tarlaları yanyana olup bir su ile sulanmış ve mahsulü birbirine karıştırılmadan beraber biçilerek bir harman üzerine yapılmışsa ortaklık sayılır. Birbirine karıştırılmış ise zaten komşuluk ortaklığı değildir.

Komşuluk ortaklığı için niyet icab etmez. Meselâ, birkaç kişinin paraları bir sandıkta bir seneye kadar beraber bulunsa, her birisinin ayrı ayrı parası nisaba baliğ olmasa dahi zekâtı verilecektir.

TOPRAK MAHSULLERİNİN ZEKÂTI

Toprak mahsulleri iki kısımdır:

1) Ekinden elde edilen mahsul.

2) Ağaçtan elde edilen mahsul.

Ekinden elde edilen mahsul, buğday, arpa, pirinç, mercimek, nohut, bakla, mısır ve darı gibi ihtiyari olarak insanların gıdasına elverişli olan ürünlerdir.

Ağaçlardan elde edilen mahsul ise, hurma ve üzümdür. Cenab-ı Hak buyuruyor:

[illegible]

"Ey iman edenler, kazandıklarınızın ve sizin için yerden çıkardığımız ürünlerin en helal ve iyisinden Allah yolunda harcayın." (El-Bakara; 267)

Arazinin durumu ne olursa olsun yukarda beyan edilen mahsulların zekâtı verilecektir. Fakat Hanefi mezhebine göre iş değişir. Ehemmiyetine binaen kısmen izah edeceğiz. Şöyleki:

Halkın elinde bulunan arazi üç kısımdır:

a) Öşür arazisidir ki, müslümanlar tarafından feth edilen ve mülkiyeti mücahidlere veya İslâm'ı kabul etmiş olan müslümanlara verilen veya

devletin, ihtiyacını karşılamak için elinde tuttuğu ve bilahare bedel mukabilinde ferdlere sattığı veya bedelsiz olarak hibe ettiği arazidir. Bu kabil arazi, öşre (zekâta) tabidir.

b) Haraç arazisidir ki, sulh veya zor yoluyla feth edilip müslüman olmayan ahalisine harac karşılığında temlik edilmiş arazidir.

c) Miri arazi. Devletin arazisidir. Bu, feth edilen yerlerin arazisi olup devletin, ihtiyacını karşılamak için hiç kimseye temlik edilmeyen arazidir. Bu son iki kısım arazi, haraca tabi olduğundan öşür arazisi değildir. Ve onlardan öşür (zekât) alınmaz. Türkiye'de bulunan araziler bu üçüncü kategoriye dahil idiler. Bunun içindir ki, Hanefi fıkıh kitapları, "Türkiye arazilerine öşür vacib değildir." diye yazmaktadır. Ancak, asrımızda arazi vatandaşlara temlik edilip, kanun mülkiyet hakkını kabul ettiği için, şimdilik bu kısım araziden sayılmaz. Hatta devlet bu araziye el atmak istediği zaman bedelini verir. Bu araziler devletin malı olsaydı, şüphesiz ki zahmet çekmeden bugün toprak reformu yapmak için, bu münakaşa ve münazaa olmayacaktı. Araziyi Miriyye, ilelebed "miriyye" kalıp vatandaşlara temlik edilmez diye, bir kayıt da yoktur. Devlet istediği zaman satar, istediği zaman da hibe eder. Mecmûl Enhür adlı kitaba deniliyor ki: "Araziyi Miriyye, elinde bulunan kimselerin malı değildir. O, ne satabilir, ne hibe edebilir, ne de vakf edebilir. Ancak sultan (devlet) onlara temlik ederse o zaman caizdir."

İbni Abidin de şöyle diyor: "Bundan (makabilinden) anlaşılıyor ki, memleketimizde çiftçilere öşür vacib değildir. (elindeki arazi kendilerine temlik edilmemiş ise). Çünkü sultanın naibinin halktan aldığı şey öşür ise, zaten başka bir şey terettüb etmez. Haraç ise yine başka bir şey gerekmez. Çünkü haraç ile öşür bir arada olmaz.." cild: 2 sayfa: 60. Bundan anlaşılıyor ki, arazi temlik edilmiş ise (zamanımızda olduğu gibi) öşür vacib olur.

Hal böyle iken, Türkiye'de halkın elindeki arazi, tapu ve temlik için değil, tasarruf için verilmiş olup, arazimiz öşre tabi değildir demek büyük bir hata ve gaflettir.

Hülasa Türkiye'deki arazinin esası miriyye (memlekettir) ve Haraca tabi olup öşre tabi değildi. Fakat bilahare vatandaşlara temlik edildiği için öşre (zekâta) tabidir.

Mısır, Şam ve Irak gibi bir çok ülkelerin arazileri haraciye idi. Yani müslüman olmayan yerlilere harac mukabilinde temlik edilmiş olup zekâta tabi değildi. Acaba şimdi aynı hal devam ediyor mu? Yoksa değişmiş mi? diye tereddüt ediliyor. Bu hususu birçok kimseler sormaktadırlar.

Cevap olarak deriz ki: Bu arazinin müslüman olmayan ilk varisleri ve sahipleri ölüp ortadan kaybolmuşlar. Bir kısım arazi metruk kalmış, diğer bir kısmı metruk kalmamış ise de, müslüman olmayan ilk sahipleri ve varisleri sülalesinden gelen müslümanlara veraset yoluyla intikat etmediğinden (çünkü müslüman, kâfire varis olamaz) bu gün müslümanların elinde bulunan arazi, haraç arazisi değildir. İster istemez bütün arazi devlete intikal etmiştir. Devlet her hangi bir kimseye satarsa veya hibe ederse elbette artık haraciye sayılmaz ve zekâta tabi olması için hiçbir mani yoktur. Ehemmiyetine binaen Hanefi mezhebine ait olan bu malumatı açıkladım. Şafii mezhebine göre harac arazisi ise müslümanlar bir memleketi istila ettikten sonra müslümanların lideri, araziyi mücahitlere taksim eder, eder sonra onlardan satın alır ve

müslümanlara vakf eder bilahare çiftçilere haraç karşılığında verir.

Şunu da ifade edeyim ki: Zamanımızda devletin halktan aldığı vergi zekât ve öşürden sayılmaz. Çünkü devlet lâiktir. Ne zekât namına o vergiyi alıyor, ne de sarf edilmesi gereken yerlere sarfediyor. Her şeyden evvle bugünkü devlet dine dayalı bir devlet değildir. Hatta bir iktidar dine dayansa, Anayasa hükmü-ne göre meşruiyetini kaybediyor. Zekât ve öşür ise dini bir müessesedir. Muğni El-Muhtaç; "devlet tarafından alınan vergi zekât sayılmaz" diye kaydetmektedir. (C. l, Sh. 288).

TOPRAK MAHSULLERİN NİSAB MİKTARI

Buğday ve arpa kabuksuz, temiz olarak depo ediliyorsa, nisabı beş veskdir: Her vesk altmış sa'dır. Her sa' dört müd'dür ki toplamı, bin iki yüz müd olur. Müd, orta bir avuç dolduracak kadardır. "Fıkhuz-Zekât" adlı kitap, toprak mahsullerinin nisabı, bu günkü ölçü hesabiyle 653 kg. dır diyor.

Pirinç, ales (buğday cinsinden olup Yemende yetişir) gibi hububat kabuğu ile birlikte depo ediliyorsa, mal sahibi isterse kabuksuz olarak beş vesk üzerinden zekâtını çıkarır, isterse kabuklu olarak on vesk üzerinden hesaplayıp zekâtını eda eder.

Hurma ve üzüm, güzel kurutulan hurma ve üzüm cinsinden ise kurusu üzerinden beş vesk hesap edilir ve kuru olarak çıkarılır. Güzel kurutulmayan hurma ve üzüm cinsinden olup yaş olarak yenilir ve satılır veya ondan pekmez yapılırsa nisab, yaş üzerinden beş vesk olarak hesap edilir ve yaş olarak çıkarılır. Kurutulup çıkarılması veya pekmez haline getirilip verilmesi caiz değildir.

Memleketimizin bir çok yerlerinde ekilen ve çoğu köylerde ekmek yapılıp yiyilen, ufak, sarı habbeli, kum darısı diye anılan hububatın, başakları ister saçak şeklinde olsun ister örgülü olsun, cinsleri bir olup nisabda birbirine eklenecekleri gibi, habbeleri nohut büyüklüğünde olan mısır darısı ile, habbeleri beyaz ve mercimek büyüklüğündeki üzüm salkımlı beyaz darılar da, nevileri her ne kadar ayrı ayrı ise de, hepsi aynı cins olduklarından birbirini nisabda tamamlarlar. Ancak her nev'in zekâtı ondan çıkarılır. Meselâ iki vesk kum darı, iki vesk mısır ve bir vesk beyaz darıya malik olan bir kimse, bunların zekâtını verirken, zekâtın beşte ikisini mısır, beşte ikisini kum darı, beşte birini beyaz darıdan çıkarır.

Hanefi mezhebinde, az da olsa zıraî mahsullerin onda biri öşür olarak çıkarılır.

Nisabın dolması için bir yılın mahsûlü beraber yetişmezse de cinsleri bir olduğu takdirde, birbirine eklenip zekâtı verilir. Meselâ bir kimse, haziran ayında üç vesk buğday mahsul alır ve aynı yılın eylül ayında iki vesk buğday alırsa nisab tamam olur ve her nevin nisbetine göre zekâtı verilir. Amma, nisabın tamamlanması için buğday arpaya eklenmez.

Ekin olsun meyve olsun, yağmur, kar, nehir, çay veya baraj kanalıyla sulanıyorsa, onda biri zekât olarak verilir. Hayvan, motor, naûre (dolap) ve benzeri şeylerle sulanıyorsa yirmide bir zekât olarak çıkarılır. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Gök ve pınar suyu veya akarsuyun suladığı şeyde onda biri vardır. Ve hayvan çekmek suretiyle sulanmış şeyde ise yirmide bir vardır."

Hem yağmur hem motorla sulanıyorsa ekin ve meyvenin neşvü nemasına göre hesaplanıp zekâtı ona göre verilir. Meselâ, dört defa sulamağa muhtaç olur, iki defa yağmurla, iki defa motorla sulanıyorsa on beşte bir, üç defa yağmurla bir defa motorla sulanırsa onikibuçukta bir, zekât olarak çıkarılır.

Ekinin bir kısmı yağmur, bir kısmı motorla sulanırsa vacib olan miktarı her ne kadar bir değilse de nisabın dolması için birbirine eklenir.

Ekinin habbeleri sertleşmeye başladığı zaman zekâtı vacib olur. Sertleşmeden önce ot halinde iken onu hayvanlara yedirmek caiz olduğu gibi, satmak ve hibe etmek de caizdir, zekâta da tabi değildir. Fakat bir kısmı veya hepsi sertleştikten sonra malikine zekât vacib olur. Artık onda tasarruf edemez. Biçip habbelerini tasfiye ettikten ve zekâtını ayırdıktan sonra tasarruf hakkına sahib olur. Bir kimse bir bağ satın alır, iki üç gün sonra üzüm olgunlaşırsa zekâtı kendisine vacib olur.

Meyvenin de olgunlaşmağa başladığı zaman zekâtı vacib olur. Meyvenin olgunlaşması, (renkli olsun) kırmızılaşması veya sararmasıyla belli olur. Ekin, habbeleri sertleşmeye, meyve, olgunlaşmağa başladığı zaman zekât vacib olur demekten maksat, hemen zekâtı çıkarmak icab eder demek değildir. Belki bundan maksat, ekin olsun meyve olsun hepsi veya bir kısmı olgunlaştıktan sonra artık sahibi onda tasarruf edemez. Ne satabilir, ne de sadaka olarak verebilir, ne de ondan yiyebilir. Hal böyle iken üzüm sahibi üzümünden, hurma sahibi hurmasından yiyemez. Çünkü bu mal artık müşterektir, içinde onda fakirlerin hakkı vardır. Bunun için hurma olsun, üzüm olsun, olgunlaşmağa başladığı zaman, hurma ve üzüm hakkında bilgi sahibi, hür ve erkek olmak üzere iki kişiye bağını veya bahçesini gösterip mahsulun ne kadar olacağını takdir ettirir. Sonra bu bağda ve bahçede bulunan fakirlerin şu kadar hissesini zimmetimde kabullendim diyerek zimmetine geçirir. Sonra mahsulü hem satabilir, hem yiyebilir, hem de teberrû edebilir.

İbni Hacer, "Tühfet El-Muhtaç" adlı kitabında diyor ki: "Gerçekte bu çok zordur. Halk hesaplayıp takdirini yapmadan bağ ve bahçelerinden yediği için, takdir etmeden ondan yemesini caiz gören Hanbeli mezhebini bu hususta taklit etmekte beis yoktur."

Bağ ve bahçesini takdir ettikten sonra fakirlerin hakkı, malikin zimmetine geçiyor. Mahsulün zekâtını vermeden önce istediği şekilde tasarruf edebiliyor ve zekâtını ondan verebildiği gibi başka yerden de verebilir. Yalnız takdirden sonra semavi bir afete maruz kalırsa veya yanarsa veya çalınırsa, fakirlerin hakkı zimmetine geçtiği halde zekât vermeğe mecbur değildir.

Toprak mahsullerinin zekâtı işçilik, ekme, dövme ve nakliyat masrafı düşürülmeden çıkarılır.

Asr-ı saadette ve Ashab devrinde uygulama böyleydi. Yani toprak mahsullerinin zekâtı ekin ve tarla için yapılan masraf düşürülmeden çıkarılırdı.

El-Seyyid Bekri-El-Dimyatî şöyle diyor: "Biçme, dövme, meyva toplama ve kurutma ücreti çiftçinin kesesinden gider, düşürülmeden zekâtı verilir. Durum

böyle olmakla birlikte bunları düşürür ve kalanın zekâtını verirse yanlış bir harekettir. İbni Abidin de şöyle diyor: İşçi, çift süren öküz, kanal temizleme ve bekçinin ücreti gibi masraflar düşürülmeden mahsulün zekâtı verilir. ()

Arazi, haraciye de olsa bizim mezhebimize göre onun mahsulünün zekâtı verilecektir.

Zekâtını vermediğini bildiğimiz bir kimsenin malını satın almak veya hibe olarak kabul etmek haramdır. Bir kimse mahsulünü kaldırıp zekatını verdikten sonra onu depolayıp seneye saklarsa ikinci kere zekâtını vermez. Ama altın ve gümüş gibi şeylerin zekâtını verirse yanında kaldığı takdirde tekrar zekâtını vermek zorundadır.

ALTIN VE GÜMÜŞÜN ZEKÂTI

İlk insanlar para, altın ve gümüş nedir bilmezlerdi. Muhtaç oldukları şeyleri birbiriyle değiştirerek ihtiyaçlarını karşılarlardı. Nihayet ibtidailik merhalesini aşarak kıymetli (bahusus altın ve gümüş) madenleri buldular. Altın ve gümüş nadir ve nefis olduklarından, insanlar çok eski çağlarda onları para olarak kullanıp, eşya için bedel olarak kabûl etmişlerdir.

Resûlüllah (S.A.V.) Peygamber olarak gönderildiğinde, Bizanslılar altın (dinar), İranlılar da gümüş (dirhem) kullanırlardı. Arap alemi o zaman bu iki devletin gölgelerinde yaşadığı için, hem dinarı hem dirhemi kullanıyorlardı. Bunun için İslâm dini o zamanda kullanılan altın ve gümüşü zekâta tabi tuttu. Altın ve gümüşün sikkeli ve sikkesiz oluşu hususunda fark yoktur.

Altının nisabı yirmi miskaldır. Gümüşün ise iki yüz dirhemdir. Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

Nþó صدـ Ö ì Ûa åß ßaëa خمس æëc bàî سÛ

"Sikkeli gümüşten beş okkanın aşağısından zekât yoktur."

Okiye (Okka) kırk dirhemdir. Buna göre, ikiyüz dirhemden aşağısı olursa zekât lazım gelmez.

Başka bir hadisde buyuruyorki:

Nõó شـ áçب ómbß åß Šóa óï üë Nõó شـ kç£Ûa åß ïbôß åíشç åß Šóa óï üë

"Ne yirmi miskala baliğ olmayan altında, ne de ikiyüz dirhemden az olan gümüşte zekât vardır."

İbni Haldun'un beyan ettiği gibi on dirhemi şer'i, yedi miskal ağırlığındadır. Miskalın ağırlığı da, arpanın normal 72 tane arpa ağırlığına eşittir. Ve yaklaşık olarak Şafiî mezhebinde altının nisabı yetmiş iki gramdır.

"Fıkıh El-Zekât" adlı kitap, "altının nisabı bu günkü ölçülere göre 84 gram, gümüşün nisabı da 595 gramdır" diyor. Bu hesap Hanefi mezhebine göredir.

Bu zamanda piyasada altın ve gümüş yerine evrak-ı nakdiyye yer aldığından, altın veya gümüş hükmündedirler. Yalnız nisab hususunda altının veya gümüşün değeriyle takdir edilir. Altın ve gümüşün fiatlarında istikrar

olmadığından, altın ile mi yoksa gümüş ile mi takdir edilir, diye bu husus münakaşa edilmektedir. Meselâ, bu günkü rayice göre altının bir gramı 400 Türk lirası değerinde olduğuna göre bu günkü lira nisabı Hanefiye göre 400x85=34000 TL. sı eder. Gümüş ile hesap edilirse, gümüşün kilgramı on bin Türk lirası değerinde olduğundan gümüşe göre liranın nisabı 5950 lira olur. () Şafiye göre ise 28000 TL. dır.

Bu mesele tartışma halindedir. Kimi altın ile, kimi de gümüş ile takdir edilecektir diyor. Fakat zamanımızda Ebu Zehra gibi âlimler, altının fiatı asırlardan beri değerini koruduğundan altın ile takdir etmek daha uygundur, diyorlar. Evrak-ı nakdiyye gümüş ile hesap edilse, hele Hanefi olan kimse için durum çok müşkülleşir. Çünkü Hanefi mezhebinde nisaba malik olan kimse, kurban bayramında kurbanı kesmekle mükellefdir. Bu duruma göre sadece 5950 liraya sahip olan kimse kurban almağa mecbur olduğundan aşağı yukarı bütün mevcut parası gidecektir. Ve aynı zamanda bu miktara sahip olan kimsenin zekât alması da caiz değildir.

Gümüş ve altının zekât miktarı kırkta birdir. Yirmi miskal altından yarım miskal, ikiyüz dirhem gümüşten beş dirhem çıkarılacaktır. Gümüş ve altın başka şeylerle karışık olursa, onun halisi nisabı doldurmayınca zekât lazım gelmez.

Kadının, israfa kaçmamak şartiyle her çeşit altın ve gümüşten olan süs eşyasını takması caiz olup zekâta tabi değildir. Fakat haddi aşıp israfa kaçarsa kadının süs eşyası da zekâta tabi olacaktır. Erkek için altın veya gümüşten bir süs eşyası yapılırsa caiz olmadığı gibi, zekâta da tabidir. Bir kimse hiçbir şey niyet etmeden veya kiraya vermek kasdı ile bir bilezik yaptırır veya satın alırsa zekât lazım gelmez. Burnu veya parmak başı kesilmiş veya dişi çekilmiş veya bozulmuş bir kimse, burun veya parmak başı veya dişini altından yapıtırırsa caizdir. Zekâta da tabi değildir. Çünkü Sait bin Arfeçe'nin, Külab günü burnu kesilmiş idi. Gümüşten bir burun yaptırdı, bilahare bu koku yaptığından Resûlüllah (S.A.V.) altından bir burun yaptırmasını emretti.

Kur'an-ı Kerim'i, harp aletlerini, gümüş suyu ile süslemek caizdir.

Kullanılması caiz olmayan altın ve gümüş süs eşyasını yapmak ve işlemek de caiz değildir. Meselâ, erkek için altın yüzük haram olduğundan bir kuyumcunun onun için altın yüzük yapması haramdır. Kadın için altın küpe caizdir. Fakat kulağı delmek caiz değildir.

Gümüş ve altında zekâtın vacib olmasının şartı, üzerinden bir sene geçmesidir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

Ñ4ÇàzØa éû¦Ç 4ìčí óFy 4sbß óï ñb×ز ü

"Bir malın üzerinden bir sene geçmeyince zekâtı yoktur." (Ebu Davud)

Altın ve gümüş dışında kalan nefis madenlerin zekâtı yoktur.

Bir kimse evini meselâ dört seneye kadar yirmi bin liraya kiraya verir ve bu parayı da peşin alırsa, bir sene geçtikten sonra beş bin liranın zekâtını verecek, o para yanında kalırsa ikinci sene geçince bir beşbin liranın iki senelik zekâtını, (bu şimdilik malik olduğu paradır) bir beş bin liranın da bir senelik zekâtını verecek. Üçüncü sene geçince, beş bin liranın üç senelik zekâtını verecek, on bin liranın da bir senelik zekâtını verecektir. Dördüncü sene geçince, bir beş bin liranın dört senelik zekâtını verecek, on beşbin

liranın da bir senelik zekâtını verecektir.

MADEN, ASARİ ATİKA VE TİCARET MALLARININ ZEKÂTI

Maden: Bir kimse madenden altın ve gümüş çıkarırsa kırkta birini zekât olarak verecektir. Bunun için nisab şart isede üzerinden bir senenin geçmesi şart değildir. Mazeret olmadan çalışmaya ara verilmemiş ise, madenden çıkarılan altın veya gümüş mahsulleri birbirine eklenecek, nisaba baliğ olursa zekâtı verilecek. Mazeret olmadan müstahsil ara vermiş ise, meselâ bir müddet çalıştı, on miskal altın elde etti, sonra ara verdi, sonra tekrar çalışmağa başladı; on miskal altın ederse ilk elde ettiği on miskalı sonraki on miskala eklenmez. Fakat sonraki on miskal ona eklenir. Yani onun zekâtı olan bir çeyrek miskal çıkarılır.

ASARİ ATİKA

Bir kimse cahiliyyet devrinden kalan altın veya gümüş, sahibi olmayan veya ihya ettiği bir arazide bulursa nisaba baliğ ise üzerinde bir yıl geçmeden zekâta tabidir. Cahiliyyet malının alameti, resimli veya haçlı olması gibi bir alamettir. Nisaba baliğ olduğu takdirde beşte biri zekât olarak çıkarılacaktır. Fakat cahiliyyete ait değil de İslâmi bir şey bulursa, sahibi belli ise zaten kendisine verilecektir. Yoksa lukatadır. Onu bulan kimse bir seneye kadar tarif eder, sahibi çıkmazsa onu temellük edebilir.

TİCARET MALLARI

Kâr etmek maksadıyla mal veya para ile değiştirilen, gümüş, altın ve para olmayan mallardır. Ticaret mallarının zekâtı kırkta birdir.

Ticaret mallarında zekâtın vacip olması için dört şart vardır.

1) Bedel mukabilinde ticaret niyetiyle temlik edilmesidir. Hibe veya veraset yoluyla elde edilen eşya veya evinde bulunan eşya için ticaret niyetini getirirse de zekâta tabi değildir.

2) Ticaret eşyasının, kullanmakla eriyip gitmemesi. Meselâ, bir kimse ücret mukabilinde halkın elbiselerini yıkamak için sabun alır ve yanında bir sene kalırsa onda zekât vacib gelmez. Fakat boya gibi eseri kalan bir şey satın alıp boyacılık yaparsa zekâta tabi olduğu gibi buğday alıp öğütürse veya ham madde alıp fabrikada işleyip satarsa yine zekâta tabidir.

3) Ticaret yapmak için mübadele ettiği andan itibaren üzerinden bir sene geçmek ve sene içinde ticaret malı nisabdan az olmakla beraber paraya çevrilmemek. Nisabdan az olduğu halde paraya çevrilir, sonra ticaret için eşya alınsa, senesi, ticaret eşyasını satın aldığı andan itibaren başlar. Fakat bir kısmı paraya çevrilir, bir kısmı da eşya halinde kalırsa senesi devam eder.

4) Sene sonunda ticaret malının nisaba baliğ olması. Senenin ibtidasında veya ortasında nisaba baliğ olur, sene sonunda nisabdan az olursa zekât lazım gelmez. Ancak yanında başka bir para bulunur, onun da senesi tamam olmuş ise o zaman ona eklenir ve hepsinin zekâtı verilir. Yoksa senesi yeniden başlar.

Ticaret malının (nisab kaldığı müddetçe) her sene zekâtı verilecektir.

Ticaret malının zekâtını vermek için sene sonunda gümüşle alınmışsa gümüşle, altınla alınmışsa altınla takdir edilecektir. Eşya ile alınmış ise gümüş ve altından hangisi tedavülde galip ise onunla takdir edilip zekâtı verilecek. Bu zamanda evrak-ı nakdiyenin beynelmilel ölçüsü altın olduğundan, evrakı nakdiye ile alınan ticaret eşyaları altın ile takdir edilmesi gerekir.

Sene sonunda elde edilen kazanç, üzerinden bir sene geçmese de sermayeye eklenip hepsinin zekâtı verilecektir.

Yalnız yıl ortasında ticaret eşyası paraya çevrilirse, durum değişir. Şöyle ki; bir kimse yirmi altına beş top kumaş satın alır, altı ay sonra kırk altına satar, sonra onunla başka ticaret eşyası satın alır ve yıl sonunda yüz altın değerinde olursa, yalnız elli altının zekatını verecektir. Zira sermaye yirmi altın idi. Bu yirminin bir sene içerisinde kazancı da yalnız otuzdur. Onun için sadece elli altının zekâtı gerekir. Sonra o ticaret eşyasından ilk altı ayda elde edilen yirminin senesi dolmadan önce satılmış ise, onun da senesi dolduğunda zekâtı verilecektir. Onun kazancı olan diğer otuz altının da yarıca senesi dolduğunda zekâtı verilir. Azhar'a göre durum böyledir. ancak bugün teamül, Azhar'ın hilafına göredir.

Koyun, keçi, sığır gibi ticaret malı bizzat zekâta tabi olan bir şey olup, kendi nisabını doldurmuş ise, ticaret malı olarak doldurmasa dahi hayvan olarak zekâtı çıkarılacaktır. Hem ticaret malı olarak hem ehli hayvan olarak nisabı doldurmuş ise yine hayvan olarak zekâtı çıkarılacaktır.

Bir kimse meselâ, altı ay ticaret yaptıktan sonra kırk koyun ticaret için alırsa, ticaret senesi dolduktan sonra ticaretin zekâtını verecek, ondan sonra hayvan için yeni bir sene başlar, onun da senesi dolunca hayvan olarak zekâtını çıkarır:

Ticaret malı bağ ve bahçe olursa meyvesi, hayvan olursa yavrusu aslına tabidir. Ticaret malından ayrı bir mal bir yerden istifade edilirse, zekâta tabi bir mal ise ticaret malına eklenmez. Onun için ayrı bir sene hesap edilir.

Başkasından alacağı varsa bakılır; alacağı bu şey meta ise zekâta tabi değildir. Alacağı para olup ödeme zamanı geldiği halde borçlu parasını alamıyorsa da senesi dolunca bu paraya zekât vacip olur. Ancak o anda zekâtını ödemekle mükellef olmayıp parası eline geçtikten sonra mükelleftir. Sonra üzerinden kaç sene geçmiş ise her sene için zekât verecektir. Alacağı peşin olup her zaman alınması mümkün ise, üzerinden bir sene geçtiği gibi zekâtını vermek zorundadır. Peşin değil vadeli ise, alındığında zekâtı verilecektir.

Kârı bölüşmek üzere birisine para verip ticaret yaptırırsa, malûm olduğu gibi cizdir. Buna bu tür muameleye kırad denilir. Bunun zekâtı, sermaye sahibine aittir. İmam Rameli'nin ifade ettiği gibi, zekât kırad malından çıkarsa kârdan hesap edilecektir. Başka bir maldan çıkarırsa caizdir, fakat kesesinden vermiş

olur. Ortağına bir hak iddia edemez.

Fabrika ve imalathane gibi sabit işyerleri, ticaret malı gibi başkasına satılmak geyesi taşımadıklarından zekâta tabi değildir. Ancak satın alınıp onlarda imal edilen eşya, alım-satım için olduğundan zekâta tabidir. Bir kimse başkalarının, meselâ kumaşını boyamak için satınaldığı boya üzerinden bir yıl geçse, ticaret malı sayıldığından zekâtını vermekle mükelleftir. Fakat başkasının elbisesini yıkamak için aldığı sabun üzerinden bir yıl geçse de zekâta tabi değildir. Bunun gibi elbise temizleme tesislerinde temizlik için kullanılan ilaç, sabun ve her türlü deterjan, sabun hükmünde olup zekâta tabi değildir. Bunun için bir kimse kuru temizleme müessesine sahip olup onu çalıştırırsa elde ettiği kazancın zekâtını vermez.

Gasp, çalma, ödünç rehin ve kayıp olma gibi bir sebeple malikin elinde bulunmayan altın, gümüş ve ticaret eşyası zekâta tabidir. Yani üzerinde bir sene geçse zekâtı farz olur. Yalnız rehin ve tahsili kolay ve vâdesi gelmiş borç müstesna adı geçen ve benzeri şeylerin zekâtı aynı anda verilmesi gerekmez ancak tahsil edildikten sonra zekâtının verilmesi lâzım gelir.

Bir kimse birisinden bir nisap miktarı borç alıp harcamadan yanında bir sene tutarsa, kendisine zekât farz olduğu gibi borç verene de farz olur.

Bir kimsenin zekâta tabii olan malı üzerinde bir sene geçerse, fakat o kadar veya daha fazla vereceği varsa zekâtın farz olmasına bir engel teşkil etmez. Yalnız Hanefi mezhebine göre borç miktarı çıkarılır, kalanın zekâtı verilir.

FITIR ZEKÂTI

Fıtır zekâtı, hicretin ikinci senesinde ramazânı şerifin farz olduğu senede farz kılınmıştır. İbni Ömer (R.A.) diyor ki:

åß bÇbـصë ğàm åß bÇbـص سbâÆa óÜÇ æbـضßر åß ÑA‡Æ ñb×ز Hـصا éÆa 4ìـر ارضï
Nåîàـصàـß åß óràـë ğ×ز ğjÇ ëa ğy Òß óÜÇ ğîÈـش

"Resûlüllah (S.A.V.) Ramazan-ı şerif'de hurmadan veya arpadan bir sa', müslümanlardan hür olsun, köle olsun, erkek olsun, kadın olsun herkese farz kılmıştır." (Buhari, Müslim)

FITIR ZEKÂTININ FARZ OLUŞUNUN HİKMETİ

Fıtır zekâtının farz oluşunun hikmeti, iki yönden mutalaâ edilebilir:

A) Oruç tutan kimse, yemekten, içmekten ve cinsi mukavenetten oruç tuttuğu gibi dili, göz ve kulağı, eli, ayağı ve sair azaları da menhiyattan oruç tutmaları gerekir. Fakat buna muvaffak olan çok nadir olduğundan, oruç tutanı günahlardan temizlemek ve orucun noksanını telâfi etmek için İslâm dini, fıtır zekâtını farz kılmıştır. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"O, (fıtır zekâtı) oruçlunun, fuzuli ve kötü sözlerinden temizleyicidir."

Veki bin El-Cerrah diyor ki: "Secde-i sehv, namazın noksanlarını telâfi ettiği gibi, fıtır zekâtı da orucun noksanlarını telâfi eder."

B) Bayram, şenlik ve sevinç günü olduğundan bu sevincin umumi olması icab eder. İslâm dini bunu gerçekleştirip fakir ve muhtaçları da sevincde ortak kılmak için, fıtır zekâtını farz kılıp, halkın yedikleri ne ise aynı cinsten kendilerine verilmesini emretti.

Bayram günü ve gecesi kendisinin ve ihtiyacını karşılamakla mükellef olduğu kimselerin normal olarak nafakaları, mesken ve elbiseleri ve sair ihtiyaçlarından başka bir şeye sahip olan kimse, hem kendisi için, hem kendilerine bakmağa mecbur olduğu kimseler için fıtır zekâtını vermekle mükelleftir.

Kendilerine bakmağa mecbur olduğu kimseler şunlardır:

l) Naşize olmayan, zengin de olsa zevce.

2) Usulü (Ana ve babaları)

3) Füruu (Çocuk ve torunları)

4) Köle ve cariyesi.

Bir kimsenin baliğ olan füru ile usulünden herhangi birisi, fakir olduğu takdirde, onun fıtır zekâtını vermekle mükellef olur. Fakat baliğ olan feri durumu müsaid olur veya anne ve babasının durumları iyi olursa onların fıtır zekâtını vermeğe mecbur değildir. Üvey anasının (muhtaç da olsa) fıtır zekâtını vermek icab etmez. Nafakasını vermeğe mecbur olmadığı kimsenin fıtır zekâtını çıkarmak isterse ondan izin almak zorundadır. Yoksa caiz değildir. Bütün efradı ailesinin fitrelerini çıkaracak bir kudrette değilse, önce kendi fitresini çıkarır, sonra zevceninkini, sonra küçük çocuğununkini, sonra babasınınkini, sonra anasınınkini çıkarır.

Fitre bir sa'dır. Bir sa' da dört müd'dür. Yani mutedil dört avuçtur. "Fıkıh -El-Zekât" adlı kitabda kayd edildiğine göre, bir fitre bir sa' olduğuna göre, iki kilo yüz altmış altı gramdır. Para ve elbise gibi şeyler fitre olarak çıkarılmaz. Fitre, ancak buğday, arpa, pirinç, hurma, nohut, mısır ve peynir gibi halkın çoğunun yedikleri şeylerden verilebilir.

Ramazan-ı şerifin son günü, güneşin batmasıyla, fıtır zekâtı vacib olur. Yalnız Ramazan-ı şerifin başında ve ortasında verilse de caizdir. Binaenaleyh, güneş battıktan sonra, bayram gecesinde vefat eden kimse için fıtır zekâtı verilmelidir. Ama güneş battıktan sonra dünyaya gelen çocuk için fitre verilmez.

Fitrenin, bayram namazından evvel verilmesi sünnettir. Mazeret olmazsa bayram gününden sonraya tehir etmek haramdır. Kaza edilmesi lazımdır.

Kuvvetli olan görüşe göre, sekiz sınıf varsa hepsine dağıtmak lazımdır. Sair zekâttan farkı yoktur. Hepsi mevcut değilse mevcut olanlara vermek gerekir. Bir görüşe göre de, üç fakir veya üç miskine verilse caizdir. Diğer bir görüşe göre, bir tek şahsa da verilse kâfidir. Bu son görüş üç mezhebin görüşüdür.

Bu gün, bu görüşe göre amel edilmektedir.

Mutemed görüşe göre amel edilecekse dağıtım ancak şöyle olabilir. Meselâ, kaç kişi varsa her birisinin fitresi için ayrı ayrı niyet getirilir, sonra birbirine karıştırılır ve dağıtılır. Böylece her fitre, sekiz sınıfa veya mevcut sınıflara dağıtılabilir.

Bir kimse, bir fakirden bir miktar para veya bir miktar buğday alacağı bulunsa, ondan istihsal etmeden onu zekât olarak sayamaz. Ancak alacağını aldıktan sonra, kendisine zekât olarak onu geri iade edebilir. Veyahut kendi cebinden o fakire zekât verir, sonra fakir de aldığı zekât ile borcunu ödeyebilir. Yalnız verirken onu şart koşmak caiz değildir. Daha önce açıkladığımız gibi fitre halkın yediği şeylerin cinsinden olması gerekir; halk buğday yiyorsa buğday, arpa yiyorsa arpa çıkarılacaktır. Yarısı buğday, yarısı arpa çıkarılırsa caiz değildir.

ZEKÂTIN EDASI

Zekâta müstahak olanlar ile mal, hazır olduktan sonra, müstahakların ihtiyacını bir an evvel karşılamak için gecikme yapmadan zekâtı eda etmek gerekir. Binaenaleyh bir kimse mazeretsiz olarak zekâtını geciktirir ve malı telef olursa, zekâtını vermeğe mecburdur.

Kavli cedide göre, mal sahibi kendi zekâtını bizzat dağıtabilir ama kavl-i kadime göre, İslâm devleti müslümanların zekâtını toplarsa, mal sahibi bizzat zekâtı müstahaklara dağıtamaz, mutlaka devlete devretmeli, o dağıtım işini yapacaktır.

Her ibadette olduğu gibi zekâtta da niyet getirmek vacibdir. Niyetin şekli şöyledir:

óûbß ãb×ز ﷲوضï aذç

"Bu benim malımın farz olan zekâtıdır" Veyahut:

óûbß òÓصد ﷲوضï aذç

"Bu benim malımın farz olan sadakasıdır." denir.

Malı tayin edip bu, şu malımın farz olan zekâtıdır, şeklinde söylemek icab etmez.

Bir kimse, muayyen bir malın zekâtını vermek için niyet getirir, sonra mal telef olursa verdiği zekat, zekâtını vermediği başka bir malın zekâtı yerine geçmez.

Çocuk ve delinin zekâtını çıkarmak için velinin niyet getirmesi şarttır.

Bir kimse zekâtını vermek için vekil tayin ederse, vekilin niyeti kâfidir. Zekâtını verirken niyet getirmek şart değildir, daha önce niyet getirilirse de kafidir. Fakat dağıtım zamanında niyet getirmek daha efdaldır. İslâm ahkamına göre, bir kimse zekâtını vermekten imtina ederse, İslâm devleti zorla ondan alacaktır. Bunun için zekâtı alan memurun niyeti kâfidir.

Nisab dolmadan evvel ticaretin dışında başka bir malın zekâtını peşin olarak

çıkarmak caiz değildir.

Buna göre ekinin habbeleri sertleşmeden, meyve de olgunlaşmadan evvel zekâtlarını çıkarmak caiz değildir. Fakat habbeler sertleştikten ve meyve de olgunlaştıktan sonra peşin olarak verilebilir.

ZEKAT-I MUACCELE

Peşin olarak zekâtının çıkarılması caiz olan şeyler için üç şartın tahakkuku lâzımdır:

l) Mal sahibinin sene sonuna kadar vücub ehli olması. Zekâtını peşin olarak çıkardıktan sonra vefat ederse çıkardığı zekât, zekât sayılmaz. Mal, hububat veya meyve ise, varislerinin yeniden çıkarması icab eder. Para veya hayvan veya ticaret eşyası ise, zaten el değiştiği ve havelanı-havl olmadığı için bir şey icab etmez.

2) Zekâtı çıkarılmış malın sene sonuna kadar kalması. Sene sonu gelmeden evvel telef olursa veya satarsa, zekât olarak çıkardığı şey zekât değildir.

3) Zekâtı alan kimsenin sene sonunda zekâta müstahak olması. Sene dolmadan evvel vefat eder veya riddet ederse zekât olarak aldığı şey zekât sayılmaz. Ancak bir kimse zekât aldığından veya ticaret yaptığından sene sonunda zengin olursa beis yoktur.

Zekât-ı muaccele, zekât olarak sayılmazsa, verdiği zaman bu zekât muacceledir diye söylemiş ise mal duruyorsa geri çevirebilir. Telef olmuş ise bedelini alabilir. Teslim ettiği gün kıymeti ne kadar idiyse o kadar alır.

Birisi peşin olarak bir koyun zekât verirse, alanın yanında yavrular ve sonra zekâtını verdiği mal telef olursa, koyunu geri alabilir fakat kuzuyu alamaz.

Zekât ne kadar ise, o nisbette zekâta müstahak olanlar da o malda ortakdırlar. Binaenaleyh, bir kimse zekâtını çıkarmadan evvel malını satarsa, zekât miktarı satışa giremez. Çünkü o, fakirlerin hakkıdır. Müşteri duruma muttali olursa akdi bozabilir. Mutemede göre, zekât mahallinde zekâta müstehak olan kimseler bulunduğu halde başka bir yere onu götürüp vermek caiz değildir.

Bir kimse fakir ve muhtaçlara dağıtmak üzere bir miktar para birisine verir, o da onu vermez ve bu arada telef olursa o zat bunu ödemekle mükellef değildir. Çünkü emin sayılır. Bunun için mal sahibi ayrıca zekâtını çıkarmağa mecburdur. Ama ihlak ederse ödemeğe mecburdur.

Bir kimse zekâtını vermediği için, müstehak olan kimseler zekât miktarını her hangi bir şekilde ondan alsalar, bu zekât sayılmaz.

Bir kimsenin kırk koyunu bulunsa, iki üç sene üzerinden geçtiği halde zekâtını vermezse, şayet her sene üzerine bir kuzu veya daha fazla ilâve olursa, her sene için, birer koyun zekât olarak çıkaracaktır. Yok eğer olduğu gibi kalmış ise, yalnız bir sene için bir koyun zekât olarak çıkarılacaktır.

ZEKÂT'IN VERİLECEĞİ YERLER

Kur'an-ı Kerim, tıbkı namaz gibi zekât'ın farz olduğunu beyan etmiştir. Fakat hangi halde zekât farzdır ve ne kadardır, şartı nedir, gibi hususları açıklamamış, izahını sünneti seniyyeye terk etmiştir. Ancak ehemmiyetine binaen, Kur'an-ı Kerim zekât'ın verileceği yerleri beyan ederek şöyle buyuruyor:

"Sadakalar, (Zekâtlar) Allah tarafından bir farz olarak ancak şunlar içindir: Fakirler, miskinler, zekât toplayıcılar, kalbleri müslümanlığa ısındırılmak istenenler, mükâteb köleler, Allah yolundaki gaziler ve yolda kalmışlar." (Et-Tevbe: 60)

Bu ayeti kerimeden anlaşıldığı gibi zekâtın verileceği yerler sekiz sınıftır:

I) Fakir: Hiçbir malı ve kazancı olmayan veya yiyecek içecek, elbise ve mesken gibi zaruri ihtiyacını karşılayacak miktarın yarısından az mala sahip olan kimsedir. Meselâ, her gün yüz lira ihtiyacı olduğu halde, ancak yirmi veya otuz lira bulabilmektedir.

II) Miskin: Malı veya kazancı, zaruri ihtiyacını karşılayacak miktarın yarısını aşan kimsedir. Meselâ, yüz liraya muhtaç olduğu halde eline ancak altmış-yetmiş lira geçebiliyor.

Bir kimsenin evi veya tarlası veya zararlı olmayan kitapları veya sanat aletleri bulunsa, fakat yukarda kaydedildiği şekilde ihtiyacı varsa yine fakir veya miskin vasfını kaybetmez. Kendisine zekât verilebilir.

İş sahası bulunduğu ve çalışma gücüne sahip olduğu halde çalışmayan bir kimseye (malı hiç olmasa da) zekât verilmez. Çünkü çalışma gücü de bir sermaye gibidir. Ama çalıştığı halde elde ettiği kazanç kendisine kâfi gelmez veya iş sahası bulamazsa kendisine zekât verilebilir.

Çalışma gücüne sahip olan kimse, kendini ilim tahsiline verirse zekât alabilir.

Altmış yetmiş senelik bir yaşa gelinceye kadar fakir ve miskine yetecek şekilde zekât verilir. Yani fakir veya miskin olan kimse, aslında bakkal ise, bakkallık için lâzım olan şeyleri, çiftçi ise tarla, öküz ve çiftçilik için gerekli aracı alabilecek ve onunla geçimini sağlıyabilecek kadar kendisine zekât verilebilir. Bir kimse çalışma gücüne sahip olup geçimini sağlayabiliyor, ancak evlendiği zevcesine mehir verecek güçte değildir. Evlilik fıtri bir ihtiyaç olduğundan onun gereği olan mehri verebilmek için zekât alabilir.

Bir kimsenin nafakası başkasına dinen yüklenmiş ise, hiç malı olmasa da fakir veya miskin sayılmadığından kendisine zekât verilmez.

Meselâ evli olan kadının nafakası kocasına yüklendiğinden zekât alamaz. Ancak kocası fakir olup ihtiyacını karşılamaktan aciz ise kendisine kafi gelecek kadar verilebilir. Bir kimsenin durumu müsaid olursa anne ve babası muhtaç oldukları taktirde onların nafakaları kendisine ait olduğundan onlara zekât verilemez.

III) Zekât memuru.

Zekât memuru, zekâtı toplayan, dağıtan, yazarı, bekçiliğini yapan ve onun için çalışan kimsedir.

Bu müessesede çalışabilmek için yedi şart aranır:

1 - Müslüman olmak.

2 - Mükellef olmak.

3 - Zekât'ın erkânını bilmek.

4 - Emin olmak.

5 - Bu işi yapabilmek.

6 - Kureyşi veya Muttalibi olmamak.

7 - Erkek olmak.

IV) Kalpleri İslâm'a ısındırılmış olanlar. Bunlar da dört sınıftır:

a) Yeni müslüman olup imanı zayıf olan kimsedir. İmanı kuvvetlensin diye kendisine zekât verilir.

b) Yeni İslâm'a girmiş şerefli bir kimsedir: Onun dengi olan kâfirlerin İslâma girmeleri umulduğu için kendisine zekât verilir.

c) Kuvvetli bir mümindir, fakat serhatta olduğundan, kendisine zekât verildiği takdirde, kuvvet bulup düşmanın şerrini daha çok def edebilecektir.

d) Kuvvetli bir mümindir. Kendisine zekât verilirse, kuvvet bulup zekâtını vermeyen kimselerin şerrini önleyecektir.

Bazı mezheplere göre müslüman olmayan fakat İslama girmeğe mütemayil olan gayrı müslimlere zekat verilir.

V) Kölelikte veya esarette olanlar. Köle veya esir olan bir müslümanın kölelikten veya esaretten kurtulması için, ihtiyacı nisbetinde kendisine zekât verilecektir.

VI) Borçlu olanlar. Bunlar iki kısımdır:

Birinci kısım; kendi ihtiyacı için borçlananlardır. Mücahit diyor ki:

Üç kişi borçludur:

1 - Malını sel götürmüş olan,

2 - Malı yanmış olan,

3 - Malı olmadığından, çocuklarının nafakası için borç edinmiş olandır.

Bu itibarla zekât müessesesi, müslümanların başına gelen afetlere karşı bir sigorta vazifesini de görmektedir. İhtiyacından dolayı borçlanan kimsenin, borcunu zekât ile kapatması için üç şart vardır:

a - Borcunu kapatmak için muhtaç olması. Borcunu kapatabilecek bir durumda olan kimseye zekât verilmez.

Bir kimse yanındaki mal ile borcunu verdiği takdirde, muhtaç kalacaksa, re'sen zekât alıp borcunu verebilir. Yani malına el sürmeden, zekât alıp onunla borcunu eda edebilir.

b - Hac gibi bir ibadet veya mübah bir şey için borçlanmış olması, içki, zina gibi haram şeyler için borçlanan kimseye zekât verilmez. Çünkü bu, masiyete

yardım olacaktır. Ancak tevbe edip bir daha böyle gayri meşru bir hayata dönmiyece-ğine dair azmettiği bilinirse, eski borcunu kapatmak için kendisine zekât verilebilir.

c - Borcun vadesi gelmiş olması: Borcun vadesi gelmeden evvel, borcunu vermek gayesiyle de olsa, zekât alması caiz değildir.

İkinci Kısım: Toplumun maslahatı için borçlanandır. Meselâ şeref ve mevki sahibi olan bir kimse iki kabile veya iki İslâm devleti arasındaki ihtilafı giderip fitne ve fesadı ortadan kaldırmak gayesiyle borç edip harcarsa veya hasımların aralarındaki dâvayı hal etmek için bir tarafa bir miktar para verirse, zengin de olsa böyle bir mesele için ne kadar borç alıp masraf yapmış ise bunun mukabilinde zekât alabilir.

VII) Allah yolunda savaşanlar. Hükûmetten maaş almadan Allah rızası için mukaddesat ve vatanı müdafaa eden kimseler zengin de olsalar, savaşa devam ettikleri müddetçe evlerine dönünceye kadar, kendilerinin ve efradı ailelerinin nafaka ve elbiseleri ve muhtaç oldukları şeyleri temin edebilmek için, kendilerine zekât verilir.

"Fıkıh El-Zekât" adlı kitap, (Fi Sebilillah) kelimesinin izahını yaparken şöyle diyor:

"Dört mezhep;

Allah yolunda savaş etmek ve savaş yolunda hizmet etmek, fi sebilillah kelimesinin şümulüne girmesi, mücahid-lere şahıslara zekât verilebilmesi, ve cemiyet, dernek gibi hayır müesseseleri, köprü, baraj, yol, cami, medrese ve ölünün tekfini için zekât verilmemesi hususlarında ittifak etmişlerdir.

Fakat bazı alimler: fi sebilillah kelimesini şümûllen-dirip, Allah yolunda yapılan her şey için, zekât verilebilir, diye söylemişlerdir."

VIII) Yolda kalan kimseler: Hac gibi bir farz veya ticaret ve seyahat gibi mübah bir şey için sefere çıkıp, yolda parası tükenen kimsenin, gitmek istediği yere ulaşabilmesi maksadıyla zengin de olsa muhtaç olduğu kadar kendisine zekât verilebilir.

Beş sınıfa zekât verilmez:

l) Kâfir. Çünkü zekât, İslâmi bir müessesedir. Ancak müs-lümanlara verilir. Müslüman olmayana verilemez.

2) Zengin. Zira zekâtı vermekten gaye, muhtaç olanların ihtiyaçlarını karşılamak olduğundan, zengine zekât vermek caiz değildir.

3) Çalışmağa gücü yeten kimse iş sahası olduğu ve çalışabildiği halde çalışmayana zekât verilmez. Böyle bir kimseye zekât vermek caiz olsaydı, bir çok kimse işlerini güçlerini bırakıp millete yük olacaklardı. Yani Şafii mezhebine göre malıyla ihtiyacını karşılayan kimseye zekât vermek caiz olmadığı gibi çalışma gücüne sahip olan kimse de çalışma sahası varsa ve çalışmasıyla ihtiyacını karşılayabilirse kendisine de zekât veri-lemez.

4) Nafaka ve ihtiyacı başkasına yüklenmiş kimse: Nafaka ve ihtiyaçları başkası tarafından karşılanması gereken usul, fürû ve zevce gibi kimselere zekât verilmez. Ancak mükellefi zorlayacak bir kuvvet olmaz ve adı geçenler muhtaç kalırlarsa tabiî ki onlara da zekât verilecektir.

5) Haşim ve Muttalib sülalesine mensub olanlara da zekât verilmez. Allah'ın Resûlü buyuruyor:

[illegible]

"Zekat ne Muhammed'e, ne de Muhammed'in âline münasib düşmez. O, halkın kiridir."

Bunların ihtiyacı Beytülmaldan karşılanacaktır. Maliki Mezhebine göre Beytülmaldan kendilerine verilmediği zaman, onlara da zekât verilebilir.

Mal sahibi, zekâta talib olan bir kimsenin müstehak veya gayrı müstehak olduğunu bilirse, kendi bilgisine göre hareket edecektir. Yani bir kimsenin muhtaç olmadığını bilirse kendisine zekât veremez, verdiği takdirde muteber değildir. Ama duru-munu bilmezse, şayet zekâta istekli olan kimse, "malım yandı" veya "gasbedildi" şeklinde bir iddiada bulunup zekât isterse, bu durumunu şahidlerle tesvik etmeden kendisine zekât verilemez.

"Çalışmaktan acizim" diyerek zekâta talib olan bir kimse, şayet yaşlı, sakat veya müzmin bir hastalığa mübtela veyahutta bünyesi zayıf olursa kendisine zekât verilir. Yoksa genç, kuvvetli görünüyorsa, iddiasını ispat etmeden kendisine verilip verilmiyeceği hususunda ihtilaf vardır. Mutemede göre ispat etmeden kendisine verilir. Gücü yerinde olup, fakat şerefli bir aileye mensup olduğundan kendisine uygun bir iş bulamayan kimseye zekât vermek caizdir.

Mal bir yerde, mal sahibi de başka bir yerde olursa malın bulunduğu yerdeki müstahaklara zekâtın verilmesi gerekir. Malın bulunduğu yer çöp olup müstehak kimse bulunmazsa, veya oranın ahalisi zengin olup müstahak olan kimse bulunmazsa, zekâtı en yakın yere götürüp oranın müstehaklarına vermek icabeder.

Bir kimse, zekâtını birisine verir, sonra onun müstehak olmadığı ortaya çıkarsa bakılır; şayet zekâtını verirken "şunu zekât olarak sana veriyorum" diye söylemişse, verdiğini geri alacaktır, yoksa geri alamaz. Kesesinden gider.

Bir köyde sayıları az birkaç müstehak bulunsa, orada zekât dağıtımı olmadan evvel bu zekâta müstehak olurlar. Hatta zekât vacib olduktan sonra ve dağıtımından önce o müstehak-lardan biri ölürse, payı varislerine verilecektir. Keza o müste-haklardan biri, zekât vacip olduktan veya dağıtımından önce zengin olursa, yine zekât payını alacaktır. Ama müstehakların sayısı çoksa durum böyle değildir.

Yukarıda beyan edildiği gibi, zekât, İslâm'ın bir rüknü'dür. Belirli şartlar dahilinde her mükellefe vacib olduğu gibi, fakir ve muhtac olan kimseye sadaka verip yardım elini uzatmak da sünnettir. Ebu Said el-Hudrî, Peygamber (S.A.V.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Aç olan kimseye yemek yedirene, Allah, cennet meyvelerinden yedirecektir. Susuz olan bir mü'mine su içi-rene Allah, hiçbir elin değmediği cennetin beyaz şarabını içirecektir. Çıplak olanı giydiren kimseyi Allah, cennetin yeşil elbiselerinden giydirecektir."

Her zaman sadaka vermek sevaptır. Ancak Ramazan'da ve akrabalara verilen sadakanın sevabı daha büyüktür. Sadakaya muhtaç olan kimsenin sadaka

vermesi caiz değildir.

Zekât ve sadaka hususunda muhtaç olan akrabaları tercih etmek gerekir. Akrabalardan sonra komşular, sonra diğer müslümanlar gelir.

Bir kimse, zekâta müstahak birisinden alacağı olup onu ödemesi şartiyle kendisine zekât verirse caiz değildir. Fakat şart koşulmadan borçlu, ondan aldığı zekâtı borcuna karşılık kendisine geri verirse beis yoktur. Yine borçlu olan kimse alacaklıya; "bana zekât verecek olursan zimmetimdeki paranı ödiyeceğime söz veriyorum" dese; alacaklı kendisine zekât verdiği takdirde o da borcunu kapatmak üzere aldığını iade ederse beis yoktur. Yalnız, verdiği sözü yerine getirmekle mükellef değildir.

Alacaklı olan kimse borçluya; "senden alacağımı sana zekât olarak devrediyorum" dese caiz değildir. Bir kimsenin sadakaya muhtaç olan kimsede bir miktar emaneten parası bulunsa, teslim almadan onu zekât olarak kendisine devredebilir.

Çocuk ve deliye zekât verilmek isteniyorsa, kendilerine değil velilerine verilmesi gerekir.

Bir kimse muhtaç bir kimseyi çalıştırıp ücretini verir, bunun yanında kendisine zekât da verirse caizdir. Fakat ücret vermeden sadece zekât vermekte yetinirse caiz değildir.

Bir kimse gücü yerinde olup fakat farzı ayn veya farzı kifaye olan bir bilginin öğrenimiyle meşgul olursa İslâma inandığı takdirde kendisine zekât verilebilir. Bunun için bugün çeşitli okul ve fakültelerde okuyan müslüman talebelere - muhtaç olduktan sonra - zekât verilebilir. Yeter ki bu ilim İslâm ve Vatana faydası dokunsun, müslümanların ahlakını bozan ve İslâma ters düşen okullar bunun dışındadır.

Devlet reisi veya onun vekili müslümanlardan topladığı zekâtı, nakliye masrafı ve bozulma tehlikesi gibi bir zaruret olmadan zekâtı satamaz, zekât olarak verileni müstahaklara vermek gerekir.

Zekâtını veren kimse bilmelidir ki verdiği zekât, Allahın malıdır ve Allahın emriyle onu veriyor. Bunun için verdiği zekât veya sadaka ile muhtaç olan kimseye başa kakmasın, onu yapmakla bütün sevabını yok etmiş olur.

ORUÇ

ORUÇ

Ramazan-ı şerifte oruç tutma farziyeti Kur'an-ı Kerim, sünnet ve icmai ümmetle sabit olmuştur. Onu inkar eden kimse müslüman değildir.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Ey mü'minler, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, sizin üzerinize de oruç farz kılındı. Ki oruç sayesinde fenalıklardan korunasınız." Bakara : 183

Allah'ın Resûlü de buyuruyor:

[illegible]

"Ey nas; büyük ve bereketli bir ay sizi gölgelendirdi. O öyle bir aydır ki, içinde, bin aydan daha hayırlı bir gece vardır. Allah onun orucunu farz, gecesini kıyam etmeyi, nafile kıldı."

Ramazan-ı şerif orucu İslâmın temellerinden biridir. Fecr-i sadıktan başlar, güneşin batışına kadar devam eder. Bu zaman içerisinde yemekten, içmekten ve cinsi münasebetten sakınmak gerekir. Orucun farziyeti hicretin ikinci senesinde vaki olmuştur.

Orucun bir çok faydaları vardır. En önemlisi, insanlığın dengesini muhafaza etmesidir. Zira Cenab-ı Allah, insanı, ruh alemini temsil eden melek ile, madde alemini temsil eden hayvan arasında halk etmiştir. Başka bir tabir ile Cenab-ı Allah, insanı ruh unsuru ile cisim unsurundan mürekkeb bir mahluk olarak halk etmiştir. İşte oruç, cesedin ruha galebe çalmasına engel olup iki unsurun dengesini sağlar.

RAMAZAN'I ŞERİFİN SÜBUTÜ

Ramazan'ı şerifin orucu, Şaban ayının otuz gün tamamlanması veya Ramazan ayının hilâli, teleskop veya başka bir vasıta ile değil de, normal olarak çıplak gözle görülmesiyle vacib olur. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Onu, (ay'ı) gördüğünüzde oruç tutunuz, gördüğünüzde de orucunuzu açınız (Bayramınızı yapınız) üzerinizde bulut olursa, Şaban ayının sayısını otuz güne tamamlayınız." (Buhari)

Bu zamanda ilim ve teknik o kadar ilerlemiştir ki, bir çok gizli şeyler ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri ayın durumudur.

Ay hangi gecede ve hangi ülkede doğar ilmen malumdur. Durum böyle olmakla beraber bununla amel edilmez. Zira İslâm dini Ramazanın sübutu için hilalın çıplak gözle görüldüğü takdirde oruç tutmamızı emr ediyor. Sübutu için başka yolla hilalı takip etmemizi emir etmemiştir. Yalnız bu zamanda mevcud hassas aletlerden istifade etmek mümkündür. Bunlarla önce hilalin hangi gecede ve hangi ülkede ve hangi istikamette doğacağı tesbit edilir, bilahare çıplak gözle o ülkede o istikamette hilal aranır ve görülmesi için çalışılır.

Ayın görünmesi, bir şahidin şehadetiyle sabit olur. Tirmizi şöyle rivayet etmiştir: "Bir arâbî Resûlüllah'ın huzurunda, ay'ı gördüğüne dair şahitlik yaptı. Bunun üzerine Resûlüllah (S.A.V.) halka oruç tutmayı emr etti."

Şafiî mezhebine göre bir ülkede rü'yet-i hilâl sâbit olursa her yandan

yüzkırkdört kilometreden az olan yerlere hükmü câridir. Fakat yüzkırkdört kilometre, yâni Şafiî'lere göre seferî namaz kılınabilecek kadar veya daha fazla uzak olan yerlerde ise, ne oruç tutmak ne de bayram yapmak hususunda o ülkeye tâbi olunmaz. Meselâ: Libya'da veya Tunus'ta hilâl görülse, Türkiye'de mevcut bulunan müslümanlar onlara tâbi olmazlar. Ancak bir ülkede rü'yet-i hilâl sâbit olduğundan oranın hâkimi oruç tutmak veya bayram yapmak için hüküm verirse hâkimiyeti altında bulunan herkes - Şafiî'ler dahil - hâkimin hükmüne uymaya mecburdur (). Fakat hâkimiyeti altında olmayan Şafiî'ler oranın hükmü altında yaşamadıklarına göre oruç ve bayram hususunda oraya tâbi olamazlar. Şu mühim hususu belirtmek isterim. İctihadi mes'eleler için müslümanların birbirine girip münâkaşa yapmaları doğru değildir. Bir mezhebde bir husus caiz olmazsa diğer mezhebde câiz olabilir. Her dört mezheb hakk olduğuna göre ta'assup göstermek yanlıştır. Meselâ: Hanefi mezhebine uygun düşmeyen bir husus, Şafiî mezhebine uygun düşebilir. Binâenaleyh rüyet-i hilâl ve bayram meseleleri için birbirimize düşüp tekfîr etmenin ma'nası yoktur.

Adil bir kimsenin şahadetiyle oruç tuttuğumuz zaman, otuz gün dolduğunda ay görülmese de bayram yaparız. Bunun için, Şaban ayının yirmi dokuzuncu günü güneş battıktan sonra, ayın araştırılması lazımdır. Görülürse ertesi gün oruç tutulur. Aksi takdirde Şaban otuza tamamlanıp, ertesi gün, ay görülmese de oruç tutulur.

Ramazan-ı şerifin yirmi dokuzuncu günü güneş battıktan sonra da bayram ayı araştırılmalıdır. Görülürse bayram yapılır. Aksi taktirde otuz gün tamamlanır. Ve bayram yapılır.

Ay bir yerde görülürse, yüz kırk dört kilometreden az olan yerlere hükmü cari olur. Diğer yerlerin durumu böyle değildir. Ayın görüldüğü yerde bulunan kimse, uçağa binip ayın görülmediği uzak bir yere giderse, yine oruç tutmak zorundadır.

Bir kimse bir yerde bayram yaptıktan sonra, bayram yapmamış uzak bir yere giderse orada bulunanlar gibi imsâk eder.

Gündüz vakdinde görülen ayın hiçbir hükmü yoktur. Bunun için Ramazana nisbet edilirse de imsak gerekmez Şevvale nisbet edilirse orucu bozmak caiz değildir. Şehadeti makbûl olmayan bir kimse ayı görürse, her ne kadar şehadeti makbul olmadığından halkın oruç tutması lazım gelmezse de, kendisinin oruç tutması gerekir.

ORUCUN VÜCÛB ŞARTLARI

Oruc'un vacib olmasının yedi şartı vardır:

l) Müslüman olmak. Müslüman olmayan bir kimseye oruç vacib değildir. Ancak İslâm'dan riddet eden kimesye, (Kâfir olduğu halde) vacibdir. Yani İslâma döndüğü takdirde onu kaza etmeğe mecburdur.

2) Baliğ olmak. Çocuk ve murahik'a vacip değildir. Yalnız çocuğun oruç tutması itiyad haline getirmesi için, velisi, kendisine oruç tutturmakla mükelleftir.

3) Âkil olmak. Deli, baygın ve sarhoşa oruç tutmak vacib değildir. Baygın olan kimse, bir lahza da olsa kendine gelir ve akşam da niyet getirmiş olursa orucu sahihdir. Fakat sarhoş, baygın veya riddet halinde iken deliren kimse, kendine geldikten sonra orucunu kaza etmekle mükelleftir.

4) Oruç tutmağa gücü yetmek. Yaşlı olduğundan oruç tutamayan kimseye oruç vacib değildir. Ancak kendisine fidye düşer. Her gün için bulunduğu memlekette halkın çoğunun yediklerinden, birer müd (avuç) fakir ve miskinlere verecektir.

5) Temiz olmak. Hayız ve nifas halinde bulunan kadının, oruç tutması vacib değildir. Fakat bilahere tutamadığı günler sayısınca, kaza edecektir.

6) Sıhhatı yerinde olmak.

7) Mukim olmak. Binaenaleyh hasta ve yüz kırk dört kilometrelik bir yola çıkan misafire oruç tutmak vacib değildir. Hasta iyi, misafir de mukim olduktan sonra, güne gün kaza edeceklerdir. Misafir ile hasta, oruca niyet getirseler de oruçlarını bozabilirler.

Oruç niyetini getirmiş bir murahık, gündüz vaktinde baliğ olursa o günü tamamlaması lazımdır. Oruç niyetini getirmemiş olan kimsenin gündüz vakti baliğ olması halinde, imsak etmesi ve bilahare kaza etmesi gerekir. Bir kimse oruç niyetini getirip bütün gün uyursa orucu sahihtir. Fakat baygın kalırsa orucu sahih değildir. Ama az da olsa kendine gelirse orucu sahihtir.

Aklı başında olan kimse oruç niyetini getirir fakat az da olsa gündüz kendisine delilik gelirse orucu bozulur.

ORUCUN SAHİH OLABİLMESİNİN ŞARTLARI

Orucun sahih olmasının şartları dörttür:

l) Zamanın oruç tutmak için elverişli olması. Geceleri, Ramazan-ı şerif bayramıyla Kurban bayramı ve bunu takip eden teşrik günleri ve şek günü oruç tutmak için elverişli olmadıklarından oruç tutmak sahih değildir. Şek günü, Şaban'ın otuzuncu günü olup, Ramazan ay'ı görüldü diye söylendiği halde, görüldüğüne dair şahitlik yapan kimsenin bulunmadığı gündür.

Şabanın onbeşinden evvel nafile olarak oruç tutan bir kimse, oruç tutmadığı bir günü şek gününde kaza edebildiği gibi, pazartesi günleri ile, perşembe günleri oruç tutmayı adet edinen kimse de şek günü oruç tutabilir ve onda bir sakınca yoktur.

2) Müslüman olmak.

3) Mümeyyiz olmak.

4) Hayız ve nifastan temiz olmak.

ORUC'UN FARZLARI

Oruc'un farzları ikidir:

A) Niyet getirmek. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

p b‡£Üb² ‡bàÇüàPbà£

"Ameller ancak niyetlere göredir." Yani amellerin sıhhatı niyete bağlıdır. Namaz, oruç ve ibadetler için niyet getirilmezse sahih değildir. Niyet, kalbî bir iştir. Lisan ile de getirilirse daha iyi olur.

Niyetin şartları:

1 - Kalb ile olması. Sadece dil ile getirilir ve kalb ondan gafil olursa sahih değildir. Hem kalb, hem dille getirilirse daha iyidir.

2 - Tayindir. Yani Ramazan, veya nezir gibi.

3 - Gece vakti getirmek. Şayet gece vaktinde getirmezse Hanefi mezhebini takliden zevaldan evvel getirsin, bilahare bir gün kaza etsin.

4 - Niyetin kesin olması. Binaenaleyh bir kimse Şabanın otuzuncu gecesinde: Yarın Ramazan ise farz orucumu niyet ettim, dese bu niyet muteber değildir.

Bir kimse niyet getirmeden, sadece sahur yemeğine kalkarsa, niyet getirmiş sayılmaz. Fakat Ramazan orucunu tutmak için yemek yediğini hatırlarsa niyet getirmiş sayılır. Borç olan oruç için de, niyetin gece vaktinde olması lazımdır. Allahın Resûlü buyuruyor:

NéÛ âbî صـ 5Ï ¤1ëa 3‡ó âbî£ـÛa p‡Ç‡ëÛ åß

"Fecir doğmadan evvel, oruç tutmak için niyet getirmeyen kimsenin orucu yoktur." (Dara Kutni)

Her gün için ayrı ayrı niyet getirmek şarttır. Bir kimse gündüz vaktinde, niyet getirip getirmediğinden şüphe ederse, Ramazandan sonra şüpheye düştüğü günü kaza etmesi lazımdır. Fakat güneş battıktan sonra şüphesi olursa, bir şey icab etmez. Niyet getirdikten sonra yemek yemek ve cinsî mukarenette bulunmak, niyete zarar vermez.

Yukarıda açıkladığımız gibi niyet getirirken hangi orucu tutacağını (yani ramazan mı, nezir mi) beyan etmesi lazımdır.

Ramazan orucu için niyetin en güzel şekli şudur:

óÛbÈm ‡ü ‡ä£Ûa ‡çäç æbـضß‡ر ‡ضوäï ‡aدa åÇ ‡Ë âbصـ Ðëãã

"Allah için, bu senenin farz olan orucunu eda etmek için, yarın oruç tutmağa niyet ettim."

Nafile oruç için, oruca münafî bir şey yapmamak şartıyla, zevaldan evvel niyet getirirse kafidir.

Şaban'ın otuzuncu gecesinde, "yarın Ramazan olursa oruç tutmağa niyet ettim" şeklinde niyet getirmek caiz değildir. Çünkü Şaban ayının halâ mevcut olduğu ve Ramazan ayının girmediği asıldır. Ancak şehadeti makbul olmayan bir kadının veya çocuğun, ayı gördüğüne dair şehadetine güvendiğinden böyle bir niyet getirir, sonra Ramazan olduğu tebeyyün ederse, kâfidir.

Ramazan'ın otuzuncu gecesinde (yarın Ramazan olursa, oruç tutacağım) diye

niyet getirirse yine kâfidir. Çünkü asıl olan, Ramazanın devam etmesidir.

Bir kimse hapiste bulunur, hangi ayın Ramazan olduğunu bilmezse, ictihad eder. Ve vardığı kanaate göre haraket eder. Ramazana isabet ederse ne alâ. Ramazandan sonraki aylara tevafuk ederse kâfidir. Fakat kaza sayılır. Yok eğer Ramazandan evvelki aylardan birisine tevafuk ederse, Ramazan'ı şerif ayında tekrar oruç tutması lazımdır. Ramazandan sonra, tuttuğu orucun Ramazanın öncesine tevafuk ettiğinin farkına varırsa, kaza etmesi gerekir.

Hayızlı bir kadın, hayzı kesilmeden önce niyet getirir, sonra gece vaktinde kanı kesilirse getirdiği niyet kâfidir.

B) Orucu bozan şeylerden ictinap etmek.

ORUCU BOZAN ŞEYLER

Orucu bozan şeyler sekizdir:

1) Burun, ağız, kulak, ön ve arka gibi bir menfezden veya mideye, boğaza, beyne ve mesaneye açılan yara yoluyla bilerek, her hangi bir maddenin içeriye sokulması. Rüzgâr ve koku gibi madde olmayan veya sinek ve sivrisinek ve toz gibi kendisinden korunması mümkün olmayan şeyler, ağza girseler, orucu bozmadıkları gibi, mideye, boğaza, beyne ve mesaneye açılan yaradan başka, her hangi bir yaraya konulan ilaç ve mesamattan giren su da orucu bozmaz. Bunun için adaleden veya damardan yapılan iğne oruca zarar vermez. Vücuda sürülen yağ, göze konulan ilaç veya sürülen sürme, eseri boğazda his edilse dahi orucu bozmaz.

Güneşin batacağı sırada durumu anlamadan yemek yemek haramdır. Yalnız yemek yenildiği zaman güneşin battığı anlaşılırsa bir şey icabetmez. Yoksa bir gün kaza icabeder. Çünkü asıl olan, güneşin batmamasıdır. Kezalik fecrin doğacağı sırada araştırma yapmadan yemek yiyen kimse günahkâr olur. Yalnız, sonradan fecrin doğduğu anlaşılırsa, bir gün kaza etmesi gerekir. Tam fecir doğduğu anda ağzında bir lokma yemek bulunsa ve aynı anda ağzından çıkarırsa orucu bozulmaz, yoksa bozulur.

Her müezzinin ezanına göre hareket etmek doğru değildir. Çünkü müezzin, fecirden önce ezan okuyabileceği gibi fecirden sonra da okuyabilir. Yani ölçü müezzin değil, fecir'dir. Ancak müezzin tecrübeli ve adil olursa onun ezanına itimad edilebilir. Takvim'in hesabı kesinlik kazandığı takdirde ona itimad edilebilir.

Önden ve arkadan yapılan hukna (Şırınga veya fitil ilacı) menfeze girdiğinden, orucu bozar.

"Ha" harfinin mahrecini tecavüz edip dişin hududuna giren balgamı yutmak orucu bozar. Fakat onu atmağa fırsat bulamayıp da tekrar yutarsa zarar vermez.

Abdest alırken, mübalağa yapmadan mazmaza ve istinşak yapmakla oruç bozulmaz. Ama mübalağa yapmakla boğaza bir şey kaçarsa oruç bozulur.

Cenabetten yıkanmak gayesiyle, suya girip dalanın da ağzına veya kulağına su kaçarsa orucu bozulmaz.

Bir kimse ağzına bir şey kor, sonra çıkarır, üzerinde tükrüğü bulunduğu halde tekrar ağzına kor ve üzerinde bulunan tükrükten bir şey içeriye girerse, orucu bozulur.

Bir kimsenin dişleri arasında bir şey kalır ve içeriye kaçarsa, şayet dişlerin arasındaki yemek kalıntısını temizleyebildiği halde temizlemeyip yutarsa orucu bozulur. Yoksa bozulmaz.

Sigara dumanı, yukarıda beyan edildiği gibi maddesi bulunduğundan, içildiği zaman orucu bozar. Fakat rüzgâr ve koku gibi şeyler cüssi olmadığından orucu bozmazlar.

Bir kimse misvakı yıkayıp yaş iken ağzını misvaklayarak rütubetini yutarsa orucu bozulur. Kan veya kusuntu ile ağzı murdar olan kimse onu yıkamadan tükürüğünü yutarsa orucu yine bozulur. Bunun için oruçlu olan kimsenin ağzı mürdar olduğundan hemen zaman geçirmeden ağzını yıkamalıdır.

Yemek pişiren kimse, tuzun durumunu öğrenmek için yutmadan yemeğin tadına bakarsa orucu bozulmaz.

Bir kimse serinlemek için başını suya sokarsa ve iradesi dışında boğazına su girerse orucu bozulur.

Bir kimse kulağının iç kısmına bir şey sokarsa, orucu bozulur. Çünkü kulağın içi şer'an mide mesabesindedir.

2) Boğazına bir şey geri dönmese dahi kasten kusmak. Fakat isteği haricinde kusarsa veya oruçlu olduğunu unutup kusmak için çalışırsa orucu bozulmaz. Allahın Resûlü buyuruyor:

[illegible]

"Oruçlu iken, kusuntu, bir kimseyi mağlub ederse, (istemeden kusarsa) ona kaza gerekmez. Fakat kusmak isteğinde bulunur da kusarsa, bir gün kaza etsin." (İbni Hıbban)

Bir kimsenin, arzusu dışında, boğazına zararlı bir şey girerse onu çıkarabilirse çıkarsın, ama sonra bir gün kaza etmesi gerekir. Çıkaramazsa bir şey lâzım gelmez.

3) Bilerek cinsi mukarenette bulunmak. Ramazanı hatırladığı halde, tenasül aletinin sünnet yeri, bir insanın veya hayvanın ön veya arka tarafına duhul ederse, orucu bozulduğu gibi kendisine kefaret de lazım gelir. Kefaret nedir ve ne kadardır gibi konular ileride beyan edilecektir.

4) İsteğiyle meninin çıkması. Hail olsun olmasın, kendi eliyle veya zevcesinin eliyle olsun, şehvetli, şehvetsiz isteğiyle çıkan meni mutlaka orucu bozar. Fakat isteği olmadan, bir emred'e (tüyü bitmemiş erkek çocuk) veya kadının kesilmiş koluna dokunmakla çıkan meni, orucu bozmaz.

Mahremi olmayan bir kadına, vücudünün her hangi bir tarafı hailsiz olarak dokunur, isteği olmasa da menisi çıkarsa, orucu bozulur..

Mahrem olmayan bir kadına, hail ile beraber dokunur, menisi çıkar veya ihtilâm olursa orucu bozulmaz.

Zevcesi de olsa (şehvetini tahrik ettiği takdirde) öpmek haramdır.

5) Bütün gün baygın veya sarhoş olmak veya bir lahzacık dahi olsa, delirmek

sûretiyle şuurunu kayb etmesi. Fakat fecirden akşama kadar da olsa, uyumak veya günün bir kısmını baygın veya sarhoş olarak geçirmek orucu bozmaz.

6) Günün her hangi bir kısmında, hayız veya nifas görmek.

7) Kan olmasa da, doğum yapmak veya çocuk düşürmek.

8) Küfrü gerektiren bir fiil veya bir kelime ile İslâm dininden riddet etmek. (Dinden çıkmak)

Bir kimse unutarak bir şey yese veya cinsî mukarenette bulunsa veya zorla orucu bozan bir şey kendisine yaptırılırsa, orucu bozulmaz.

Bir kimsenin yanında saat bulunmaz ve güneşi görmeyen bir yerde veya ortalık bulut olursa, iftarını açmak veya sahur yemeğini yemek için ictihad eder. İctihad neticesinde orucunu açar veya sahur yemeğini yer, sonra yanıldığını anlarsa orucu bozulur ve Ramazandan sonra onu kaza etmesi gerekir.

ORUCUN MEKRUHLARI

Oruçlu olan kimse için aşağıda zikredilen şeyler mek-rûhdur:

1) Başkasıyla kavga yapıp sövüşmek.

2) Güneşin batışı tahakkuk ettikten sonra iftarı geciktirmek.

3) Sakız ve benzeri şeyleri çiğnemek. Yalnız dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Şöyle ki, şimdiki zamanda yapılan sakızın bazılarında şeker vardır. Oruçlu iken çiğnenen sakız şekerli ise, onu çiğnemek mekruh değil, orucu bozar. Ama gece vakti şekerli sakızın çiğnenerek şekerli maddesi giderildikten sonra oruçlu iken çiğnenmesi sadece mekruhtur.

4) Yemeği yutmadan tadmak.

5) Hacamat yapmak.

6) Şehveti tahrik etmeksizin öpmek. (Tabiî şehveti tahrik ederse haramdır) bunun için oruçlu olan kimsenin çocuğunu dahi öpmesi mekruhtur.

7) Kucaklaşmak.

8) Hamama gitmek.

9) Zevaldan sonra misvâk kullanmak.

10) Manzarası lezzet veren şeylere bakmak.

11) Kokusu güzel olan şeyleri koklamak.

12) Kur'an-ı Kerim'in sesi müstesna, güzel sesleri dinlemek.

13) Göze sürme çekmek.

ORUÇ TUTMAMAYI MÜBAH KILAN ÖZÜRLER

Oruç tutmamayı mübah kılan özürler şunlardır:

1) Yolculuk. Ramazan-ı şerifde, en az yüzkırk dört kilometrelik bir yola çıkan bir kimse (uçak gibi bir vasıta ile kısa bir müddet içerisinde kat'etse de) oruç tutmayabilir. Yalnız oruç tutmağa niyet getirir de gündüz sefere çıkar veya seferde oruca niyet getirip gündüz memleketine varırsa orucunu bozamaz.

İstanbul-Diyarbakır arasında sürekli yolculuk yapan bir şoför, zamanında oruç tutamadığı gibi, devamlı sefer halinde olması dolayısıyla kaza da edememektedir. Ne yapması gerekir? şeklinde bir soru sorulsa cevaben deriz ki:

İslâm dini hasta ve yolcuları ma'zeretten dolayı oruç tutmakla mükellef kılmamıştır. Ma'zeret ne kadar devam ederse şer'î ruhsat da o kadar devam eder. Bu gibi kimseler bir sene veya on sene sonra ma'zeretleri zâil olunca oruç tutamadıkları günleri tesbît edip kazâ ederler. Cenab-ı Hakk buyuruyor ki: "Sizden bir kimse hasta veya yolcu olursa oruç tutmadığı günler sayısınca kazâ edecektir." (Bakara suresi: 194).

2) Hastalık. Bir kimse nefsinin helâk olacağından veya hastalığının artacağından veya uzamasından endişe ederse oruç tutmayabilir. Bu endişe, ya tecrübesine veya müslaman, adil ve hazık bir doktorun sözüne dayanmalıdır.

Misafir, Ramazan-ı şerifin akabinde mukim olur veya hasta iyileşirse Ramazandan sonra oruçlarını kaza edecekler. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

6خرa¢âb§á åß ¥ÈÏ سلى óÜÇ ëa bاíß æb× åßë

"Kim hasta olur yahut seferde bulunursa, oruç tutamadığı günler sayısınca sıhhat ve ikamet halinde orucunu kaza etsin." (El-Bakara: 185).

Bir kimse müayyen bir ay oruç tutmak için nezreder, sonra o ayda yolculuk yaparsa Ramazanda olduğu gibi orucunu başka bir zamana erteleyebilir.

Yolcu olan kimse oruç niyetini getirir, sonra onu bozmak isterse bozabilir.

Hastalık devam ettiği takdirde gece vaktinde niyet getirmek icabetmez, ama hastalık aralıklı gelirse gece vakti niyetini getirmeli; gündüz vakti hastalık geldiğinde orucunu bozacak ve bunu yaptığı için mesul de olmayacaktır.

Bir kimse gece vakti oruç niyetini getirir ve ani olarak rahatsız olursa, orucunu, bozabilir. Ama mukim iken oruç niyetini getirir ve gündüz sefere çıkarsa orucunu bozamaz o gün.

3) Gebelik veya emziklik. Ramazan-ı şerifde gebe bulunan veya emzikli olan kadın, kendine veya çocuğuna zarar gelecek diye korkarsa oruç tutmayıp onu başka zamana bırakabilir. Yani sonra kaza eder. Yalnız çocuk için oruç tutamayan kadının, kaza ile beraber fidye de vermesi lazımdır.

4) İhtiyarlık. Yaşı ilerlediğinden oruç tutmağa gücü yetmeyen kimse oruç tutmakla mükellef değildir. Sadece her gün için birer fidye vermesi lazımdır.

Küfür halinde iken veya çocuk veya deli iken oruç tutmadığı günler için kaza yoktur. Yalnız bir kimse mürted olur ve riddet halinde iken delilirse oruç tutmadığı günleri kaza etmekle mükelleftir.

Oruç tutmayan, hasta veya misafir olan kimse özrü zail olunca akşama kadar imsâk (Oruçlu gibi, yemek, içmek ve cinsi mukarenetten içtinab etmek) etmesi

sünnettir.

Bir kimsenin oruç kazası veya neziri bulunup da eda etmeden vefat eder ve vefat ânına kadar devam eden hastalık gibi bir mazeretten dolayı oruç tutamamış ise, kendisine ne fidye düşer, ne de Allah indinde mes'ül sayılır. Fakat eda edebilecek bir durumda olduğu halde, eda etmeden vefat ederse, vasiyyet etmese de terekesinden, halkın yedikleri şeyin cinsinden, her gün için birer müd (avuç) çıkarılacak veya baliğ bir akrabası veya izin almak şartıyla, yabancı bir kimse, yerine oruç tutar. Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

"Zimmetinde oruç bulunduğu halde vefat eden kimsenin, velisi, onun yerine oruç tutar." (Buhari, Müslim)

Bir gün bir kadın Resûlüllah'a gelerek ya Resûlüllah, anam, zimmetinde adaklı oruç olduğu halde vefat etti. Onun yerine oruç tutabilir miyim? diye sordu. Resûlüllah (S.A.V.) buyurdu ki: "Annenin yerine oruç tut." (Müslim)

Cumhuru ulemaya göre, namaz için ne fidye vardır, ne de başkası yerine kaza edebilir. Buna dair hiçbir şey varid olmamıştır. Bazı alimler namazı da, oruca kıyaslayıp, onun için de, hem fidye verilir, hem de kaza edilebilir demişlerdir.

İhtiyarlık ve müzmin bir hastalık gibi bir mazeretten dolayı oruç tutamayan kimseye her gün için birer müd fidye lazım gelir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Fazla ihtiyarlık ve devamlı hastalık gibi sebeplerle "oruç tutmaya güç yetiremiyenler üzerine, bir yoksul doyuracak kadar fiyde vermek lazımdır." (El-Bakara: 184).

Bir denize veya bir kuyuya düşen masum bir canlıyı kurtarmak için orucunu bozan veya emzikli çocuğun sıhhatı için orucunu yiyen kadın, her gün için birer müd fidye vermekle beraber, gününe gün kaza etmesi icab eder.

Üzerinde kaza olan kimse ikinci ramazan gelinceye kadar kaza etmezse, ramazandan sonra kaza etmesi icab ettiği gibi, her gün için birer müd, iki ramazan üzerinden geçerse, her gün için ikişer müd, üç ramazan üzerinden geçerse, her gün için üçer müd fidye vermesi lâzımdır. Böylece üzerinden ne kadar sene geçerse, güne gün kaza etmekle beraber, tehir ettiği sene adedince de fidye vermesi icab eder. Meselâ, kazaya kalmış bir günlük orucun yirmi sene sonra kaza edileceğini farz edersek, kaza sahibi bir gün oruç tutar ve yirmi müd de fidye vermekle mükellef olur ve hakeza...

ORUCUN KEFFARETİ

Ramazan-ı şerifte oruçlu iken cinsi mukarenette bulunan kimse, o günü kaza etmekle beraber kendisine kefaret de lazım gelir. Kefaret de şudur: Sıra ile, varsa ve durumu müsait ise bir köle azad etmek, buna gücü yetmezse hilal hesabiyle iki ay veya altmış gün ara vermeden oruç tutmak. Şayet elli dokuz gün oruç tutar, altmışıncı gün tutmazsa yeniden altmış gün tekrar oruç

tutması gerekir. Yaşlı veya hasta olduğundan dolayı oruç tutamayan, altmış fakire yemek yedirmek zorundadır.

Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadis şöyledir;

[illegible]

Birisi Peygamber (S.A.V.)'e gelip, ey Allah'ın Resûlü mahv oldum, dedi. Peygamber (S.A.V.) de;

- Seni mahv eden nedir diye sorunca;

- Ramazan-ı şerifde eşimle cinsi mukaranette bulundum, dedi. Bunun üzerine Resûlüllah;

- Bir köle azad edebilecek durumda mısın? deyince,

- Hayır, diye cevap verdi.

- Fasıla vermeden iki ay oruç tutabilir misin?

- Hayır.

- Altmış miskine yemek yedirebilecek durumda mısın?

- Hayır, dedi.

Sonra oturdu. Peygamber aleyhisselâm, içinde hurma bulunan bir sepet getirip dedi ki: Bunu tasadduk et. Bunun üzerine o şahıs;

- Bizden daha muhtaç bir kimse varmı ki ona vereyim. Allah'a yemin ederim, Medine'nin iki Labit dağı arasında bizden daha muhtaç bir ev yoktur. Peygamber aleyhisselâm, azı dişleri görünecek kadar tebessüm etti ve:

- Git, bunu aile efradına yedir." dedi. (Buhari, Müslim)

Ramazandan başka bir zamanda, kaza olsun, nezir olsun, oruçlu bir günde, cinsi mukarenette bulunan veya Ramazanda da olsa, istimna eden kimseye veya Ramazanda kendisiyle cinsi mukarenette bulunan kadına kefaret vacib değildir.

Yukarda da açıkladığımız gibi oruç tutmamanın gerektirdiği şeyler dörttür:

1 - Kaza,

2 - İmsâk,

3 - Fidye,

4 - Keffâret.

Her birini kısaca açıklayalım:

1 - Kaza etmek: Hasta, misafir, hamile, emzikli, hayız ve nifaslı kadın ve

baygın olan kimselerin mazeretleri zâil olduktan sonra, o tutmadıkları veya tutamadıkları günler sayısınca oruç tutmakla mükelleftirler. Mazeret olmadan orucunu tutmayan kimsenin de durumu böyledir.

2- İmsak etmek: Kasten ve mazeret olmadan orucunu bozan veya gece vaktinde niyetini getirmeyip unutan kimsenin imsâk etmesi. Yani oruçlu gibi orucu bozan şeylerden uzak kalmakla mükelleftir.

3 - Fidye vermek: Oruç tutmayan yaşlının ve çocuğundan dolayı oruç tutamayan emzikli kadının, yukarıda açıklandığı gibi fidye vermesi icabettiği gibi, kazasını mazeretsiz olarak ikinci bir Ramazan gelinceye kadar tehir eden kimsenin de fidye vermesi icabeder.

4 - Keffâret: Ramazan-ı Şerif'te bilerek münasebette bulunan erkeğin keffaret vermesidir.

Keffâretin vücubu için yedi şart vardır:

a - Erkek olmak. Binaenaleyh her ne suretle olursa olsun kadına vacib değildir.

b - Bâliğ olmak. Sabî ve mürâhık'a vacib değildir.

c - Orucun bozulması. Binaenaleyh bir kimse unutarak Ramazan'da cinsî mukârenette bulunsa ona keffâret icabetmez.

d - Ramazan-ı Şerif orucunun bozulması. Nezir, kaza ve keffâret orucunu bozan kimseye keffâret icabetmez.

e - Cinsî münâsebet ile orucun bozulması. Bir kimse, Ramazan-ı Şerifte yemek yer veya su içerse keffâret icabetmez. Bir kimse, bir hayvan ile mükârenette bulunsa, yapılan iş haram olmakla beraber gayr-ı fıtrî olduğundan keffâret lazım gelmez.

f - Günahkâr olması. Öyleyse misafir ve hasta olan kimse oruçlu iken cinsî münâsebette bulunsa keffâret icabetmez.

g - Oruçlu olması. Oruçlu olmayan bir kimse, önce yemek yemek suretiyle orucunu bozar, sonra münasebette bulunsa her ne kadar günahkâr olursa da keffâret icabetmez.

ORUCUN SÜNNETLERİ

Orucun sünnetlerinin bazıları şunlardır:

1) Tok değilse de sahur yemeğini yemek. Ve şüpheye düşmeyecek bir şekilde sahuru geç vakte kadar tehir etmek.

2) İftarı aceleye getirmek. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Sahur yemeğini yeyiniz, çünkü sahurda bereket vardır. İftarı aceleye getirdikleri müddetçe insanlarda hayır vardır." (Buhari-Müslim).

3) Varsa hurma ile, yoksa su ile orucu açmak.

4) Güzel koku koklamak ve güzel şeylere bakmak gibi keyif veren şeyleri terk etmek.

5) Hacamatı terk etmek.

6) Gündüz sakız çiğnemeyi ve yemek tatmayı terk etmek.

7) İftarı açtıktan sonra "Allahümme leke sumtü ve ala rızkike eftartu" duasını okumak.

[illegible]

8) Ramazanda imkân varsa bol bol tasadduk etmek, zikir ve Kur'an-ı Kerim'i tilâvet etmek.

9) Ramazan-ı şerifin son on gününde, itikâf'a girmek.

NAFİLE ORUCU

Ramazan-ı şerifde oruç tutmak farz olduğu gibi, nefs ve ruhu terbiye etmek için aşağıda sıralanan günlerde oruç tutmak da nafiledir.

1) Misafir ve hacda olmayan için, Arafe günü oruç tutmak sünnettir. Fakat misafir olan kimsenin, oruçtan zarar gördüğü takdirde, seferi kısa da olsa, nafile orucu tutması sünnet olmadığı gibi, hacca niyet etmiş olan kimse için de oruc tutmak sünnet değildir. Yalnız Arefe günü, gündüz vaktinde vakfeye gitmeyeceğini, gece vaktinde gideceğini kast eden kimse için sünnettir.

2) Muharrem ayının dokuz, on ve on birinci günleri oruç tutmak sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Arefe günü oruç tutmak ondan önceki sene ile sonraki senelerin günahlarını (oruç tutanın) Allahın bağışlı-yacağını umarım. Aşure günü (muharrem ayının onuncu günü) oruç tutmak ondan önceki senenin günahını bağış-layacağını umarım. Peygamber (S.A.V.) devamla buyurdu ki: Gelecek seneye sağ kalsam dokuzuncu günü de tutarım. Fakat ondan önce vefat etti." (Müslim)

3) Pazartesi ile Perşembe günleri. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Pazartesi ile Perşembe günleri ameller Allah'a arz edilir. Oruçlu iken amelimin Allah'a arz edilmesini severim." (Tirmizi)

4) Her ayın on üç, on dört ve on beşinci günleri.

5) Ramazan-ı şerifin akabindeki Şevval ayından altı gün.

Nezir veya kaza olmazsa veya bir virdine tavafuk etmezse yalnız Cuma veya Cumartesi veya Pazar günü oruç tutmak mekrûhdur. Allah'ın Resûlü

buyuruyor:

"Sizden biriniz Cuma günü oruç tutmasın, meğer onunla beraber bir gün evvel veya bir gün sonra oruç tutmuş olsun." (Buhari, Müslim)

Nafile orucunu tutan kimse, mazeret olmazsa orucunu bozması mekrûhdur. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Amellerinizi beyhude kılmayınız."

Ama mazeret olursa, meselâ bir yerde misafirdir, ev sahibi yemek yemesi için ısrar ediyor, yemediği takdirde kırılacağını biliyorsa, nafile orucunu bozabilir. Sonra kaza etmesi de gerekmez. Farz-ı ayn veya nezir orucunu bozmak haramdır.

Evli olan kadının, kocasından izin almadan nafile orucu tutması mekrûhdur.

Bayram ve teşrik günleri oruç tutmak haramdır. Bunlardan başka her zaman oruç tutmak da mekruhdur. Daha önce oruç tutmayan kimsenin Şaban'ın on beşinci gününden itibaren oruç tutması mekrûhtur.

İ T İ K Â F

İtikâf, müslüman bir kimsenin niyet getirmek suretiyle bir camide veya mescidte az olsun çok olsun kalmasıdır. Her zamanda itikâf etmek sünnettir. Yalnız Ramazan-ı şerifin son on günlerinde daha efdaldır.

İtikâf'ın dört rüknü vardır.

1) Niyet getirmek. Niyet getirmeden camide kalmak itikâf sayılmaz. İtikâfa girmek için nezr eden kimsenin niyette, kendi-sine farz olan itikâfı niyet etmesi lazımdır.

İtikâf için muayyen bir müddet beyan etmeyip mutlak niyet getirmesi de kâfidir. Ancak camiye dönmek için azm etmeden çıkar, sonra dönerse tekrar niyet getirmek lazım gelir. Fakat muayyen bir müddet beyan eder, meselâ bugün bu camide itikâf etmeğe niyet ettim diye söyleyen kimse bir mazeret için camiden çıkar ve tekrar dönerse kendisine yeniden niyet getirmek icab etmez.

2) Cami veya mescid olması. Bir kimse evde veya bir hücrede itikâfa niyet ederse, itikâf sayılmaz. Yalnız itikâfın bir camide, yani içinde Cuma namazı kılınan bir mâbedde olması daha efdaldır. Hatta bir kimse, Cuma namazına çıkmamak şartıyla bir hafta kadar bir camide itikâf etmeğe niyet eder, itikâf etmek istediği yerde, Cuma namazı kılınmıyorsa, Cuma namazına gitmeğe mecbur olduğundan, o camide değil, içinde Cuma namazı kılınan bir camide itikâf etmesi lazımdır.

Mescid El-Haram veya Mescid-i Nebevi veya Mescid Aksa'da itikâf etmek için nezirde bulunan kimsenin tayin ettiği yerde itikâfa girmesi lazımdır.

Ancak bir kimse Mescid-i Aksa'da itikâf etmek için nezir ederse, ondan daha efdal olan Mescid-i Nebevi ve Mescid El-Haramda itikâf edebildiği gibi, Mescid-i Nebevide itikâf etmek için de nezir ederse, Mescid-El-Haram'da itikâf edebilir. Fakat ne Mescid-i Nebevi, Mescid-El-Haram'ın, ne de Mescid El-Aksa Mescid-i Nebevi'nin veya Mescid El-Haram'ın yerini tutamaz. Bu üç caminin dışında kalan camiler arasında fark yoktur. Bunun için meselâ:

Şamdaki Camiül Emevide itikâf etmeğe nezir eden kimse, İstanbul'daki Fatih Camiinde yerine itikâfa girebilir.

3) Az da olsa camide bir miktar kalmak. İtikâf için camide oturmasa da, ayakta kalmak veya dolaşmak da kâfidir. Fakat sadece camiden geçmek itikâf için kâfi gelmez.

Mûtekif olabilmenin şartı üçtür:

a) Müslüman olmak.

b) Akıllı olmak.

c) Hades-i ekberden temiz olmak. Yani cünüb, hayızlı ve nifaslı olmamak. Binaenaleyh abdestsiz olan kimse bir camiye girse itikâf niyetini getirebilir ve getirmesi sünnettir. Yalnız abdestli olarak camiye girip niyet getirmek daha efdaldır.

İtikâfda bulunan kimse, ihtilâm olursa camiden çıkıp yıkanması lazımdır. Bu durumda camide kalması haramdır.

Bir kimse bir camide bir hafta kadar itikâfda kalmak için nezir eder ve camide baygınlık veya delilik geçirirse, baygınlık veya delilik müddeti de kendisi için itikâftan sayılır.

İtikâfda bulunan kimsenin üzerine koku sürmesi, güzel elbise giymesi ve oruç tutması zarar vermez.

Bir kimse oruçlu olduğu bir günde itikâf edeceğini nezr ederse, oruçlu olduğu bir günde itikâfa girmesi lazımdır.

Bir hafta gibi muayyen bir müddet itikâfa gireceğini nezr eden kimse, abdest almak, yemek yemek, camiden ayrı, fakat uzak olmayan bir minareye çıkıp ezan okumak, hastalık ve hayız gibi camiden çıkmasını zorlayan bir mazeret için çıkabilir. Fakat hayız ve hastalık gibi haller için cami dışında kaldığı müddeti kaza etmesi lazımdır.

İtikâf'ta bulunan bir kimsenin, çocuğunu şefkatle öpmesi, saçını taraması, evlenmesi, evlendirmesi, elbise giymesi, alış-veriş yapması, dikiş ve yazıyla meşgul olması, yemek yemesi câizdir. Yine, camide mübah olan sözü söylemek, uyumak ve uzanmak, itikâfta olan kimse için caiz olduğu gibi başkası için de caizdir, hem de camide yemek pişirmesi (kirletmemek, şartiyle) yemek yemesi, sofra sermesi ve bir kap içinde el yıkaması da caizdir. Yalnız itikâf'da olan kimsenin imkan dahilinde zikir, Kur'an-ı Kerim'i tilâvet ve ilim ile uğraşması daha efdaldir.

İtikâf, her zaman sünnet-i müekkededir. Ancak bütün gecelerden daha üstün olan Kadir gecesine isabet etmesi için itikâf'ın Ramazan'da yapılması daha müekkedtir.

KADİR GECESİ

Kadir gecesinin Ramazan ayının hangi gününün olduğu hususnda ihtilâf vardır. Kimi Ramazan'ın yirmibirinci, kimi yirmiüçüncü, kimi yirmibeşinci, kimi yirmiyedinci günüdür, diyor. Şâfii mezhebine göre kadir gecesi, Ramazan ayının yirmiüçüncü gecesidir. Ramazan-ı Şerif'in yirmisinden sonra "Allahümme inneke afüvvün, kerîmûn, tühibbü'l-afve fa'fu anni ya Kerîm!" sözünü deyip tekrarlamak sünnettir.

Kadir gecesinin sevabına nail olabilmek için zannedildiği gibi fecrin doğuşuna kadar uyumamak şart değildir. Yatsı namazıyla birlikte, teravih namazını kılan herkes Kadir gecesinden hissesini alır.

HAC

HAC

Hac kelimesi lügatta kasd demektir, ıstılahta ise belirli fiil ve işlerden ibarettir.

Hac, İslâmın beş esasından biridir. Farziyeti, Kur'an-ı Kerim, Sünneti Seniye ve icmai ümmet ile sabittir. Bu bakımdan onu küçümsemek veya istiskal etmek küfürdür.

Hac, her gücü yetene, hayatında bir defaya mahsus olarak yerine getirilmesi farz'ı ayındır. Hac farz olduğu gibi umre de farzdır. Farz olduğu senede gidilmesi lazım olup olmadığı hususunda, ihtilaf vardır. İmam-ı Azam, İmam-ı Malik ve İmam-ı Ahmed hazretlerine göre fevri olup, aynı senede hacca gitmesi icab eder. Te'hiri caiz değildir. İmam-ı Şafii ile İmam Muhammed'e göre fevri olmayıp te'hir edilmesinde beis yoktur. Fakat te'hir etmeden onu eda etmek daha evlâdır.

HACCIN FARZİYETİ

Nam ve mevki için değil, Allah için hacca gitmek büyük bir fazilet, yüce bir ibadettir. Bu yüce ibadeti hakkıyla ifa eden kimse, günahlardan yıkanıp temizlendiği gibi, Allahın rahmetine de mazhar olur. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

[illegible]

"Yakışmayan sözü ağzına almayıp, Allahın hududunu aşmadan (sırf Allah için) hacca giden kimse, anasından doğduğu gün gibi, günahlardan tertemiz olarak (Hacdan) dönmüş olur." (Kütübü Sitte-i Sahiha)

"Cenab-ı Hak Arafe günü, kullarını ateşten azat ettiği kadar, hiçbir günde azad etmez. O, onlara (rahmetiyle) yanaşır. Sonra meleklerin yanında onlarla iftihar eder." (Müslim, Nesaî)

Yine buyuruyor ki:

"Hac ve Umre'ye gidenler, Allahın temsilcileridirler. Dua ederlerse, (Allah) dualarını kabul eder. İstiğfar ederlerse günahlarını af eder." (Nesai, İbni Mace)

HAC YOLCULUĞUNUN ADABI

Hacca gitmek isteyen kimse aşağıdaki adaba riayet etmelidir:

1) Her şeyden önce ehliyetli ve güvendiği bir zatla istişare edip bu sene hacca gidip gitmemesi hususunda konuşur. O zat da garazsız, nefsin arzularına uymadan bildiğini kendisine söyleyecektir.

2) İstihare eder. İstihare esas hac için değil, hacca gideceği senenin belirtilmesi içindir. İstihare demek, istihare namazının niyetini getirerek iki rek'at namaz kılmaktır. Namazın birinci rek'atında Kâfirun, ikincisinde de ihlâs sûrelerini ve namazdan sonra meşhur olan duasını okumak müstehaptır. ()

İstihare namazını kıldıktan ve duasını yaptıktan sonra, kalbi neye yatarsa onu yapar. Rüya meselesi, (zan edildiği gibi) istihare için şart değildir. Hatta vakit dar olduğundan yatacak ve rüya görecek bir zaman olmasa da her hangi hayırlı bir mesele için yine istihare namazını kılması sünnettir.

3) Hacca gitmek için kesin kararını aldıktan sonra bütün günahlardan tevbe edip, Allah'a sığınır. Kimin malını gayrı meşru olarak almışsa iade eder. Zararı kime dokunmuş ise onunla helalleşir. Vadesi gelmiş olan borçlarını öder. Yanında mevcut emanet varsa sahibine iade eder, vasiyetini yazıp bunun için şahid tutar ve dönüş zamanına kadar efradı ailesinin ihtiyacını karşılayacak kadar zahire ve masraflarını temin eder.

4) Annesinin, babasının rızalarını ve kendisine iyiliği dokunmuş kimselerin sevgilerini kazanmak için gayret sarf eder. Babası veya annesi nafile olmayan hacca gitmesine mani olursa onlara itaat etmez, ama nafile olursa, hacdan istiskal etmemek şartıyla, hacca gitmesine muvafakat etmezlerse itaat etmesi icabeder.

5) Yiyeceği, içeceği, giyeceği ve beraberinde götüreceği paranın helâl olmasına dikkat eder. Haram veya şüpheli olursa her ne kadar zahiren o para ile hacca gitmek sahih ise de, Allahın yanında makbul bir hac değildir, Allah mükâfatını vermez. Hanbeli mezhebine göre de, bu hac sayılmaz. Tekrar helâl para ile hacca gitmesi gerekir.

6) Fakir ve muhtaç kimselere yardım etmek için imkân varsa, bir miktar fazla para ve yiyecek bulundurur.

7) Hacca gitmeden önce haccın farz, vacib sünnet ve yasaklarını öğrenir ve ondan istifade edebilecek bir hac rehberi yanında bulundurur.

8) Ahlaklı, iffetli, hüsnüniyet sahibi, bilgili ve bilgisiyle amil bir arkadaş bulmağa çalışır. Yolda arkadaşiyle geçimin zor olacağını his ettiği zaman, bir an evvel ondan ayrılır. Ta ki araları açılmasın, uhuvvet bağı kopup iş mücadeleye dönmesin. Çünkü hac yolunda ve hacda mücadele etmek haccın beyhude olmasına bir vesiledir.

9) Hac yolculuğunda ve hac farizasını ifa ederken, ticaretle iştigal etmez. Ticaret, her ne kadar meşrû bir muamele ise de, muvakkatan hac farizası için terk edilmelidir ki, huzur içinde Allah'a ibadet edilsin ve bu zamanda hudut kapılarında zahmet çekilmesin.

10) Yolculuğun perşembe veya pazartesi günlerinde olmasına dikkat eder.

11) Evinden ayrılmak istediği zaman iki rek'at seferî namazını kılar. Birinci rek'atta fatihadan sonra kâfirûn, ikinci rek'atta da ihlâs sûrelerini okur.

12) Akraba, komşu ve dostlarıyla helalleşip görüşür.

13) Yolda, giderken ve gelirken kendisine, anne ve babasına, akraba ve dostlarına ve vatanına bol bol dua eder. Kur'an-ı Kerim okur, Allah'ı zikreder. Bilgisi az olanlara haccın farz, vacip, sünnet ve yasaklarını öğretir.

HACCIN HİKMETLERİ

Haccın birçok hikmetleri vardır. Birkaç tanesini aşağıya alıyoruz:

1 - Kulu ibadete alıştırıp, Allah bağlılığını ve onun sevgisini, kalbine işlemek. Zira hac hazırlığı, hac yolunda geliş ve gidişi ve hac menasikini ifa için gereken uzun bir zamanı içine alır. Kul bütün bu zaman içinde kendini ibadet havası dahilinde görür, Allah'a bağlılığını daha çok hisseder.

2 - Allah için, Şam ve Filistin diyarını bırakıp, su, yeşillik ve her şeyden mahrum Hicaz çöllerine giderek, bütün zorluklara katlanan bir anne ve baba ile bir yavrudan ibaret olan Hz. İbrahim ailesinin hallerini hayalinde canlandırıp, binlerce sene evvelki vak'alarını temsil ile seyretmek, tavaf, sa'y ve taşlama fiillerini tekrarlamak, kendini Allah'a kurban olarak sunan bir yavruyu, ciğerpare evlâdını Allah'a veren bir pederi, Allahın rahmetine dayanan bir anneyi, anmaktır.

Buhari, İbni Abbas'dan şöyle rivayet ediyor: Hz. İbrahim (S.A.) Hacer ile, henüz sünnet edilmemiş İsmail (S.A.)'i alarak Beytin yanında Zemzem kuyusunun civarında, bir ağaç altına bıraktı. O zaman Mekke'de ne insan, ne de su vardı. Onlara bir dağarcık hurma, bir tulum su bırakıp geri döndü. İsmail'in annesi Hacer onu takip edip; "Ey İbrahim nereye gidiyor, bizi içinde ne insan ne bir şey bulunmayan bir vadiye bırakıyorsun", dedi. Muhterem Hacer defalarca sözünü tekrar ediyor, fakat İbrahim bir türlü cevap vermiyordu. Bunun üzerine Hacer; "Allah mı bu emri sana verdi?" dedi. İbrahim, evet deyince, Hacer; "Öyleyse Allah bizi başı boş bırakmaz," dedi ve

döndü. Hz. İbrahim de yoluna devam etti. Onlara görünmeyen seniyeye varınca, yüzünü kıbleye çevirerek, ellerini kaldırıp şöyle dua etti:

"Ey Rabbimiz! Ben, zürriyetimden bazısını muhterem evinin kenarında ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Ya Rab; Namazı dosdoğru kılmaları için, artık sen insanların bir kısmının kalblerini onlara meylettir. Onları meyvelerle rızıklandır, ta ki şükretsinler. Ey Rabbımız, ne gizler, ne açıklarsak, şüphesiz sen hepsini bilirsin. Yerde ve gökte, Allah'a hiçbir şey gizli kalmaz."

3 - Hac, mü'minler arasında sun'i hudutları, kutuplaşan siyasi görüşleri kaldırır. Irk, kıt'a, bölge gibi mefhumları yıkıp, mü'minleri bir tek vücud haline getirir. Kâbenin etrafında toplar, kardeş olduklarını anlatır.

Münasebet gelmiş iken bir olay nakl etmek istiyorum, şöyle ki: İngiliz Başbakanlarından Gladston bu hakikatı idrâk ettiği için on sekizinci asrın sonlarında İngiliz parlamentosunda şöyle demişti: İslâm diyarındaki müstemlekelerimizde istikrarımızı engelleyen çetin iki amil vardır. Neye mal olursa olsun onları bertaraf etmeniz gerekir.

Birincisi bu kitap (Kur'an-ı Kerim'e işaret ediyor) tır. Biraz durakladıktan sonra, doğuya doğru dönüp sol eliyle işaret ederek, ikincisi de, Kâbe'dir.

4 - Hac, bir medrese ve bir okuldur. Sabır, cihad, mal harcama, adab-ı muaşeret, şeytana karşı kin ve adavet etme dersleri verilir. Ubudiyetle fedakârlığın ne demek olduğu gösterilir.

HACCIN FARZ OLMASININ ŞARTLARI

Haccın farz olmasının şartları beştir. Bu şartlara haiz olmayan kimseye hac farz değildir.

1 - Müslüman olmak. Müslüman olmayana farz değildir. Zira hac bir ibadettir. İbadet edebilmek için önce iman etmek lazımdır. İman etmeden yapılan ibadet sahih değildir. Binaenaleyh bir kimse müslüman olmadan hacca gider, sonra müslüman olur, hali yerinde ve haccın diğer şartlarına haiz olursa, tekrar hacca gitmesi gerekir. Hatta bir müslüman hac farizasını ifa ettikten sonra riddet edip, sonra tecdidi iman ederse, gücü yettiği takdirde tekrar hacca gitmesi lazım olur.

2 - Akıllı olmak. Deliye farz değildir. Çünkü deli mükellef değildir. Bir deli hacca giderse onun haccı muteber olmadığı için, iyileştiği ve durumu müsait olduğu takdirde tekrar hacca gitmesi lazımdır. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Kalem üç kişiden kaldırılmıştır. Kendilerine teklif yapılmaz, hiçbir şeyden mes'ul değildir,

a - Uyanıncaya kadar uyuyan,

b - Büluğ çağına erinceye kadar çocuk,

c - Kendine gelinceye kadar deli."

3 - Baliğ olmak. Büluğa ermemiş bir çocuk mümeyyiz de olsa hacca gitse, haccetül-İslâm yerine gelmiş sayılmaz. Kendisi için nafile sayılır. Baliğ olunca tekrar hacca gitmesi icabeder. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor:

"Çocuk hacca gitse bu, büluğ çağına kadar kendisi için nafile bir hacdır. Baliğ olduktan sonra başka bir hac kendisine düşer."

4 - Hür olmak. Köle ve cariyeye hac farz değildir. Çünkü köle veyahut cariye başkasının emrindedir. Hiçbir şeye malik değildir. Şayet efendilerinin izniyle hacca gitseler de, onlar için nafile sayılır. Hürriyete kavuşurlarsa tekrar hacca gitmeleri lazım olacaktır.

Şimdilik kölelik müessesesi ilga edildiği için böyle bir insan yoktur. Herkes hürdür. Bunun için bu hususu uzatmak gerekmez.

5 - İstitaat (Güç yetme). Gücü yetmeyene hac farz değildir. İstitaattan maksadımız, hacca gidip gelene kadar kendilerine bakmakla mükellef olduğu kimselerin, nafaka ve masraflarını hem yol harcırahını, hem de kendilerine uygun nakil vasıtalarını temin edebilmektir. Söz konusu nafaka, normal olacaktır. Şayet kendisine vacib olan nafakayı kısmak suretiyle hacca gidebilecekse hacca gücü yetiyor denmez. Nakil vasıtası, zamana göre değişir. Önceki asırlarda at, deve normal nakil vasıtaları sayılırdı. Şimdi ise normal sayılmazlar. Şimdilik normal vasıtalar, uçak, vapur, otobüs ve tren gibi vasıtalardır. Binaenaleyh bir kimse ancak kendisine uygun olmayan bir nakil vasıtasını temin edebiliyorsa hac kendisine farz değildir.

Yol harcırahı, nafaka ve nakil vasıtası, zaruri ihtiyaçtan fazla olacaktır. Zaruri ihtiyaç demek efrad-ı ailesinin nafakası, muhtaç oldukları ev için lâzım olan eşya ve ancak borcunu kapatacak maldır. İşte bunlardan maada kendisini hacca götürüp getirecek kadar parası ve yol zahiresi bulunsa müstatî (gücü yeter) sayılır, kendisine hac düşer.

Geniş bir evi bulunan bir kimse, zaruri ihtiyacından fazla bir veya birkaç odası bulunur ve bunu sattığında hac parasını çıkarırsa, bu takdirde fazlasını satmağa mecburdur. Yine çok güzel bir evi bulunur ve bu evi sattığı zaman kendine münasib bir ev alabilecek ve hem hacca gidebilecekse, bunu yapmağa mecburdur.

Bir kimse kendini geçindirecek kadar bir sermayesi bulunsa hac kendisine farzdır.

Bir kimsenin bir miktar parası bulunsa, o para ile evlendiği takdirde, hacca gidemiyecek, hacca gitse evlenmiyecektir, acaba hangisi ön planda tutulacak diye sorulsa cevaben deriz ki:

Hac, kendisine farz olduğu halde önce evlenmesi daha evlâdır. Çünkü hacca gitmek fevrî değildir. Dolayısıyla şehveti galip veya iradesi zayıf olduğundan zinadan korkarsa, önce evlenmesi icab eder.

Geçimi için bir tarla veya küçük bir sermayeye sahip olan bir kimsenin bu tarlayı satıp veya sermayeyi hac için harcaması gerekmektedir.

Bir kimsenin durumu müsaid olduğu halde hacca gitmez sonra iflas ederse günahkâr olur. Ve hac zimmetinde kalır.

Bir ev almak gayesiyle para biriktiren kimse, hac mevsimi gelmeden evvel ev alabilir. Fakat hac mevsimi geldiği halde ev alamamış ise, mutlaka hacca gitmesi icabetmezse de, gitmesi daha evlâdır. Binaenaleyh bir kimsenin kiracı olması, haccın farz olmasına mani olamaz.

Akraba ve ahbablara hediye getirmek her ne kadar adet haline gelmiş ise de, zaruri ihtiyaçdan sayılmaz. Hediye parası temin edilmedi diye hacdan geri kalmak caiz değildir, haramdır. Maalesef bir çok kimse hacca gidebildiği halde dost ve akrabalara getirilen hediye adet haline geldiği ve ağır bir yük teşkil ettiği için hacca gidemiyor ve İslâmi olmayan adet, hac farizesine engel oluyor.

HACCIN EDASININ ŞARTLARI

Haccın edasının şartları dörttür:

1 - Bedenin sıhhatlı olması. Sağlam ve sıhhatlı bir bedene sahip olmayan hasta, kötürüm, mefluc ve vasıtaya binemeyecek piri fani kimseler, bizzat hacca gidemediklerinden başkasını göndermekle mükelleftirler.

Bir â'ma veya bir kötürüm ücretle de olsa kendisine yardım edecek bir rehber bulabilirse, bizzat hacca gitmesi lazımdır.

2 - Yol Emniyeti. Hac mevsiminde mal veya can emniyeti olmaz ve durum böyle devam ederse, bizzat gitmekle mükellef olmadığı gibi, başkasının gitmesi için vasiyet etmesi de lazım gelmez.

3 - Hissi bir maninin bulunmaması. Hapis, esaret ve hükûmetin yasağı gibi maniler bulunursa kendisine hac farz değildir. Yerine başkasını da gönderemez, çünkü her zaman kurtulması muhtemeldir. Yine bir kimsenin dış memleketlere çıkması yasak edilse, durumu müsait ve hali vakti yerinde olursa, bizzat hacca gidemiyeceği halde, yerine başkasını gönderemez.

4 - Mekke'i Mükerremeye, 144 kilometre uzaklıkta bulunan kadının, beraberinde, mahremi veya en az kendinden başka iki kadının bulunması. Meselâ, doğru ve güvenilir üç kadın bulunsa ve mahremleri yanlarında bulunmasa da kendilerine hac farz olur. Çünkü cemaat halinde olduklarından kendilerini koruyabilirler. Bahusus, bu zamanda konvoy halinde hacca gidildiği için tam emniyet vardır. Ancak bir kadın, (hac farizasını ifa ettikten sonra) nafile hac için, koca veya mahrem olmazsa kadınlarla birlikte gitmesi bilittifak caiz değildir.

Yukarıda şart koşulan üç kadının bulunması vücup içindir. Yoksa hac farizasını ilk defa yerine getiren bir kadın, emniyet bulunması halinde hac farizasını tek başına yerine getirebilir.

HACCIN SAHİH OLMASININ ŞART VE RÜKÜNLERİ

Haccın farzları ikiye ayrılır:

1 - Şartları,

2 - Rükünleri.

A - Haccın sahih olmasının şartları dörttür:

a) Müslüman olmak. Müslüman olmayanın haccı sahih değildir.

b) Akıllı olmak. Deli olanın haccı sahih değildir.

c) Muayyen zamanında eda edilmesi. O da, Şevval, Zilkade ve Zilhiccenin ilk on günüdür. Ancak bu aylardan birisinde hacca ait menasik yapılabilir. Ondan evvel yapılırsa caiz değildir. Meselâ, temettü ve kıran'a niyet edecek kimse, bu aylardan evvel kurban kesmeye gücü yetmeyecek diye onun yerine oruç tutamaz.

d) Muayyen mekânında eda edilmesi. Haccın rükün ve vaciplerini eda edebilmek için, şer'an tayin edilmiş yerlerde olması gerekir.

B - Haccın rükünleri de altıdır.

1 - İhramdır. İhramdan maksat, bildiğimiz malum havlulara bürünmek değildir. Ancak hac nevilerinin (çeşitlerinin) birine niyet edip haccın amellerine girmektir.

2 - Arefe vakfesi. Vakfenin mutlaka hududu malum olan Arafat sahasında olması icabeder.

3 - Kâbenin tavafı. Bu tavaf Kâbenin etrafında olmalıdır.

4 - Sa'y. Safa ile Merve arasında gidip gelmektir.

5 - Traş olmaktır.

Telbiye, rükün değil, sünnettir.

Namaz için niyet ne ise, ihram da hac için böyledir. Yani nasıl ki kişi, namazın niyetini getirmediği takdirde batıl ise öylece haccın ihramı olmazsa hac da batıldır. Yalnız yukarda belirtildiği gibi ihram o dikişsiz elbiseden ibaret değildir. O hac menasikine girmeğe niyet getirmekten ibarettir. Hatta bir kimse dikili elbisesiyle niyet getirirse haccı sahihtir. Yalnız günahkar olur ve kurban kesmeğe mecburdur.

6 - Tertipdir.

Yani önce ihram, sonra Arefe'de vakfe yapmak, sonra tavaf etmek sonra da daha önce herhangi bir tavafın akabinde yapmamış ise sa'yetmektir.

Yukarıda zikredilen rükünlerden birisi terkedilirse, hac sahih sayılmaz. Vakfe ile tavafın farziyeti, Kur'an-ı Kerim ile sabit olmuştur. Şimdi bunları teker teker açıklıyacağız.

İHRAMLA İLGİLİ BİR KAÇ MESELE

İhramla ilgili kısaca üç hususa temas edeceğiz.

A) Bazı kimseler niyet ve telbiye getirip ihrama girerler, fakat ne hac ve ne de

Umreyi tayin etmezler. Böyle bir ihram her ne kadar sahih ise de bilahere tayin edilmesi lâzımdır. Tayin etmeden tavaf ederse, ne Hac ne de Umre sayılır.

B) İhrama giren kimse, başkasına uyarak neye niyet etmiş ise ben de onun gibiyim dese, yukarıdaki gibi ihramı yine muteberdir, fakat tayin etmesi lazımdır.

C) Birisi ihrama niyet ettiğinde hastalık gibi bir mani çıkar, bulunduğum yerde ihramdan çıkarım, diye şart koşarsa, böyle bir şey olduğu takdirde ihramdan çıkması caiz olur ve çıktığı takdirde kurban kesmeğe de mecbur değildir.

İHRAMIN ZAMANI VE MEKÂNI

Hac için ihramın zamanı, biraz önce açıkladığımız gibi Şevval, Zilkade ve Zilhiccenin ilk on günleridir.

Mekân ise cihetlere göre değişir.

Medine halkı için Zülhüleyfe, (Ebyar-ı Ali) Şam ve havalisi için Cuhfe, Necit için Karnilmenazil, Yemen ve havalisi Yelemlem'dir.

Mekke ile mikat arasında ikamet eden kimse için, bulunduğu yer kendisi için mikattır. Malum olduğu gibi şimdi kara yoluyla hacca giden kimseler, çoğu Medine'den geçtikleri için Medineliler gibi Zül'huleyfede ihrama girerler.

Bu yerlerden birisine uğramayan olursa, her hangi bir mikata paralel olan yer, mikat sayılır.

Bundan dolayı, deniz ve hava yoluyla hacca gidenlerin ihrama girmeleri için, mikata paralel olan bir noktaya varmadan evvel havada veya denizde iken kendilerine haber verilir ve ihrama girilir.

Hac veya Umre menasikini yapmak isteyen kimsenin, ihramsız olarak mikatı geçmesi haramdır.

Bir iş dolayısıyla ihrama girmeyip, her hangi bir menasiki eda etmeden Harem-i şerife girmek, şafii ile Hanbeli mezheplerine göre caizdir. Fakat hanefiye göre caiz değildir. Yalnız Mikat ile Mekke-i Mükerreme arasında bulunan bir kimsenin bilittifak Mekkeye ihramsız olarak girmesi caizdir. Yine mikat dahilinde bulunan "Cidde" şehrinde çalışmak isteyen bir kimse ihramsız ciddeye girebilir.

Birisi hacca gitmek istiyor. Ancak mikatın dahilinde olan Cidde'de bir müddet kalıp alış-veriş yapmak veya çalışmak istiyor. Mikatı ihramsız geçirmesi câiz mi, değil mi? diye sorulacak olursa cevaben deriz ki:

Alış-veriş yapmak veya çalışmak veya akrabalarını ziyâret etmek maksadıyla Mekke'den evvel Cidde'de kalmak istiyorsa, mikatta ihrama girmesi icab etmez (). Serbest olarak Cidde'ye gider. Cidde'de işini tamamladıktan sonra Hanefi mezhebine göre harem hududuna varmadan herhangi bir yerde ihrama girer. Şâfiî mezhebine göre ise Cidde'de ihrama girmek lâzımdır.

İHRAMIN ŞARTLARI

1 - Müslüman olmak.

2 - Akıllı olmak. Binaenaleyh delinin ihramı caiz değildir. Fakat çocuk mümeyyiz olursa onun ihramı caizdir. İhrama girdikten sonra yapabildiği şeyleri yapar yapamadığı şeyleri velisi onun yerine yapar. Ama mutlaka Arefe'de bulunması gerekir. Velisi yasak olan şeylerden onu meneder. Unutarak güzel koku sürer veya dikili elbise giyerse bir şey gerekmez, bilerek yaparsa veya bilerek bilmeyerek tıraş olur veya tırnaklarını keser veya bir av avlarsa velisinin kendi malından fidye vermesi gerekir.

3 - Niyet etmektir.

Telbiye getirmek ve ağız ile söylemek şart değildir.

İHRAMIN VACİBLERİ

1 - Yukarıda beyan edilen Mikatlardan birisinde ihrama girmek.

2 - İhramın yasaklarından sakınmaktır.

İHRAMIN SÜNNETLERİ

1 - Gusletmek. (Gusül sünneti müekkededir) İhram için gusül sünnet olduğu gibi Mekke'ye girmek, Arafat'ta vakfe yapmak, Müzdelifede gecelemek ve Minada taşları atmak için de sünnettir.

Gusül, büyük, küçük, erkek, kadın (hayızlı ve nifaslı olsa da) Cuma namazı için sünnet olduğu gibi, ihram için de sünnettir. Bunun için niyet söz konusu değildir.

2 - Eteği ve koltuk altını temizlemek, bıyığı kısaltmak ve tırnağı kesmektir.

3 - Vücuda güzel koku sürmek. Hz. Ali (R.A.) diyor ki "Resûlüllah (S.A.V.) ihramda iken, onun saçındaki güzel kokulu yağa bakar gibiyim." (Buhari)

İhrama girmeden evvel elbiseye koku sürmek caizdir. İhramdan sonraya kadar da bu koku devam ederse beis yoktur.

Ancak elbisesinde koku bulunsa, soyduğu taktirde ihramda iken onu tekrar giyemez. Ama bu elbiseyi yıkanıp kokusu giderildikten sonra giyilse onda bir sakınca yoktur.

4 - İhramdan evvel iki rek'at namaz kılmak. İhrama girmeden önce vakit namazı kılınsa kâfi gelir. Birincisinde Fatihadan sonra Kâfirûn, ikincisinde İhlâs sureleri okunacaktır.

5 - Telbiye getirmek. İhramda telbiyeye devam etmek sünneti müekkededir. Telbiye, her iniş ve yokuşta, herhangi bir şeye binildiğinde, arkadaşlarla karşılaşıldığında, namaz kılındığında, seher vaktinde ve camilere girildiğinde sünnet-i müekkededir. Yalnız tavaf esnasında telbiye getirmek sünnet değildir. Erkek için yüksek sesle telbiye getirmek sünnet ise de kadın için

mekruhtur.

İhramda bulunan kimse bunları yaptıktan sonra ibadete, zikir ve tefekküre devam eder, gafletten silkinir.

İHRAMIN YASAKLARI

İhramın yasaklarını beş sınıf halinde toplayabiliriz.

1 - Dikili elbise giymek.

2 - Muhrimin vücuduyla ilgili yasaklar.

3 - Av ve onunla ilgili meseleler.

4 - Cinsi mukarenet ve öncüleri.

5 - Günaha girmek ve arkadaşlarla münakaşa, ağız kavgası yapmak.

Şimdi teker teker ve sıra ile bu beş yasağı açıklayacağız.

I - İhrama girecek olan erkek, birisi belden aşağısını, diğeri belden yukarısını örtecek iki futa (büyük havlu) alır ve dikili elbiselerden soyunur. Dikili elbiseleri giymeden üzerine veya sırtına atsa veya bürünse bir beis yoktur. Kürk veya abanın alt tarafını yukarıya ve yukarı tarafını da aşağıya getirmek sûretiyle, sırtına almasında beis yoktur. Aksi taktirde haramdır.

Belden aşağısını örten futa'nın uçlarını birbirine bağlamak veya onu iliklemek veya çatal iğne ile tutturmakta beis yoktur. Ama belden yukarısını örten futanın uçlarını birbirine bağlamak veya çatal iğne ile tutturmak için ise caiz değildir.

Başını her hangi bir örtü ile örtmek, ister dikili olsun ister dikili olmasın haramdır. Örtü sayılmayan bir yastığa başını koyması ve başının üzerinde bir şemsiye tutması, caizdir.

Ellere eldiven geçirmek, hem erkek ve hem kadın için caiz değildir.

Yüzük ile kol saati elbise ve örtü sayılmadığından onları takmakta da bir beis yoktur.

İhramda olan kimse, ayaklarına, üstü ve topukları açık, parmaklarının çoğunu dışarda bırakan bir ayakkabı takmalıdır ki, bu gün hem memleketimizde ve hem de Hicazda mevcut bulunan terlikler bu tarife tamamen uygundur.

Kadın ihramda erkek gibi değildir. Elleri ile yüzü müstesna her tarafını kapatması gerekir. Kendisi için dikişsiz elbise söz konusu değildir. Hatta şartlar değiştiğinden kadının bu zamanda dikişsiz elbise giymesi caiz değildir.

II - Mührimin vücuduna taallük eden yasaklar. Bunlar da beşe ayrılır:

a) Traş olmak.

b) Vücudunun her hangi bir yerinden bir tane de olsa kıl almak.

c) Tırnakları kesmek.

d) Vücud veya elbisenin her hangi bir yerine tedavi için de olsa koku sürmek veya kullanmak.

e) Saçı veyahut vücudun her hangi bir tüyünü yağlamaktır.

Yıkanmak, vücudun her hangi bir tarafını kaşımak ve sürme çekmek bir zarar vermez.

III - Av avlamak. İhramda bulunan kimse, eti yensin yenmesin asla hiçbir av avlayamaz. Avlanması haram olduğu gibi avlayana yardım etmek, kendisine yol göstermek, bıçak vermek, avı korkutmak, yumurtalarını, ayaklarını, kanatlarını kırmak, onu satmak ve satın almak da haramdır. Fakat ehli hayvanları kesmekte beis yoktur. İhramda olmayandan farkı yoktur.

Mekke-i Mükerremenin Harem mıntıkasında bulunan avın avlanması, İhramda bulunan kimseye haram olduğu gibi ihramda olmayana da haramdır.

Medine-i Münevvere hareminde bulunan avın avlanması da haramdır.

FEVASIK-I HAMSE

Harem mıntıkasının içinde ve dışında bulunan fevasık-ı hamse denilen hayvanları öldürmek herkes için caizdir. Resûlü Ekrem (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

"Beş hayvan, Haremde öldürülebilir. Karga, çaylak, akrep, fare ve kudurmuş köpek." (Buhari)

HAREMDEKİ BİTKİ VE AĞAÇ

İnsanların ektikleri ağaç, ekin ve bitkiler müstesna, Harem'in bitkilerini ağaçlarını, ekinlerini kesmek ve yolmak herkes için haramdır. Arafat Harem'e dahil olmadığı için ağacını veya bitkisini kesmek caizdir.

IV - Cinsî yakınlık ve onunla ilgili sözleri kadına söylemek, şehvetle ona el sürmek, onu öpmek.

V - Günaha girmek ve arkadaşlarla münakaşa edip ağız kavgasını yapmak. Aslında bunlar her zaman haramdır. Fakat ihramda bulunan kimse için daha büyük bir haramdır. Nice hacılar bir çok zahmetlere katlanıp paralarını harcadıkları halde lüzumsuz münakaşa ve kavgalara girip terbiye hududunu aşıyor. Bütün iyiliklerini heder ediyorlar.

ARAFATTA VAKFE

Vakfe yeri, bütün Arafat sahasıdır. Arafatın neresinde olursa olsun vakfe yapmak kâfidir. Ancak Urene vadisi, Arafattan olmadığı için, orada vakfe yapmak caiz değildir. Arafatın hududu, Urene vadisine bitişik dağdan, karşısındaki dağlara kadar uzanır. Nemire mescidi (İbrahim Halil Camii)'nin bir

kısmı Arafatın hududunda, bir kısmı dışındadır. Arafatın dışında duran kimsenin vakfesi muteber değildir.

VAKFE ZAMANI

Vakfe zamanı Cumhur-u Ulemaya göre Arefe gününün zeval vaktinden başlar, bayram gününün fecrine kadar devam eder. Başka bir vakitte vakfe yapmak muteber değildir.

ARAFATTAKİ VAKFENİN MİKTARI

Vakfe farizesini ifa etmek için, Arefe gününün zevalinden sonra bir lahza kadar Arafatta bulunmak, vakfe farizesi için kâfidir. Ancak gündüz ile gecenin bir kısmını Arafatta geçirmek sünnettir.

Vakfe için abdestli olmak şart değildir. Hatta hayız ve nifaslı kadın ile cünüb olan bir kimsenin de vakfe yapması caizdir.

VAKFENİN SÜNNETLERİ

Vakfenin sünnetleri şunlardır:

1 - Vakfeye gitmeden önce gusletmek.

2 - Misafir olan kimsenin, öğle ve ikindi namazlarını cem'i takdim olarak kılması.

3 - Vakfe zamanını Arafatta geçirmek.

4 - Cebeli-Rahme eteğinde bulunan serpilmiş kayaların yanında bulunmak. Yalnız, kadınların kenar bir yerde bulunmaları daha iyidir.

5 - Resûlü Ekrem (S.A.V.)'e uyarak kıbleye dönmek.

6 - Dua, istiğfar, tehlil, bol bol Salavat-ı Şerife getirmek ve Allah'a yalvarmak. Haccı ifradın keyfiyeti bölümünde Arefede okunacak dua yazılmıştır, oraya bakılsın.

Hacıların, Zilhiccenin dokuzunda vakfe yapmaları lazım iken, onunda yanlış olarak vakfede bulunsalar, bakılır; şayet hacılar çok iseler kafi gelir, yoksa ilerideki senelerde kaza etmeleri gerekir. Vakit geçtikten sonra durum öğrenilmiş ise hacılar kalabalık bile olsalar kaza etmekle mükelleftirler. Arefe sahasından başka bir yerde yanlışlıkla vakfe yapılmış ve vakit geçmiş ise mutlaka kaza edilmesi gerekir. Arefenin vakfesinde elleri kaldırıp, yüksek sesle dua etmek müstahaptır.

C-TEVAFÜL İFADA

Arafat'da vakfe, Müzdelifede geceleyip, Minada Cem-retül-Akabeye yedi taş atarak, kurban kesip, traş olduktan sonra Mekke-i Mükerremeye gidilip, Teva0fül-İfada (Tevafüz Ziyare) yapılarak, ondan sonra tekrar Minaya dönülür ve orada gecelenir.

Tavafın manası yedi sefer Kâbenin etrafını dönmektir. Her dönüşe "şavt" denir.

Yedi "şavt" farzdır. Bir tek şavt hatta bir şavtdan bir tek adım noksan olursa hac fasid olur.

TEVAFÜL-İFADA'NIN ŞARTLARI

Tavafül-İfadanın on şartı vardır:

1 - İhram ve Arafattan sonra olmalıdır. Vakfeden evvel Tavafül-İfadayı yapmak muteber değildir.

2 - Hades ve necasetten temiz olmak, vücudu, elbisesi veya tavaf esnasında bastığı yerin temiz olmadığı halde tavaf eden kimsenin bu tavafı sahih değildir. İmam-ı Nevevi, Mecmu' adlı kitabında şöyle diyor: Tavaf yeri ekseriyetle temiz tutulmuyor; böyle olması kaçınılmaz bir hal olmuştur. Şafii mezhebine mensup bazı muhakkiklere göre böyle olduğundan affe tabidir. Tavaf esnasında abdesti bozulan kimsenin yeniden abdest alıp tavafını tamamlaması gerekir.

3 - Namazda olduğu gibi setri avret. Bir kimse tavaf ederken avretinin bir kısmı veya tamamı görülürse tavafı sahih değildir.

4 - Tavafın Hacerül Esved'den başlaması. Hacerül Esvedten değil de, başka bir yerden başlansa, Hacerül Esvede varıncaya kadar ki, yürüyüş tavaftan sayılmaz.

5 - Kabeyi soluna almak; yani tavaf eden kimsenin solunu Kabeye verip etrafında dolaşması. Tersini yapan kimsenin tavafı sahih değildir.

6 - Tavaf esnasında bütün vücudun Kabe dışında olması. Hicr-i İsmail ile Kabenin arasından geçen kimsenin tavafı müteber olmadığından tekrar onu iade etmesi gerekir. Çünkü Hicr-i İsmail Kabeden sayılır. Yine bir kimse Kabenin şadırvanı üstünde yürür veya ona eğilerek tavaf ederse, sahih değildir.

7 - Mescid El-Haramın dahilinde tavaf etmek. Mescidin haricinde tavaf eden kimsenin tavafı sahih değildir. Tavaf Mescid El-Haramın dahilinde olduktan sonra en uzak yerinden tavaf edilse de beis yoktur. Hatta Mescidü'l-haram ikinci katının dahilinde veya Mescidü'l-haramın damı üzerinde Kâbe tavafı mümkünse tavaf yapılabilir.

8 - Tavafın yedi şavt olması. Yedi şavttan bir karış bile eksik olursa tavaf muteber değildir. Bir kimse, sayı hususunda şüpheye düşecek olursa namazda olduğu gibi azını kabul eder ve geri kalanını tamamlamalıdır.

9 - Tavaftan başka bir maksat bulunmayacak. Bir kimse, tavaf esnasında, mesela alacaklısını görür ve ona görünmemek için tavafa devam ederse, tavafı muteber değildir. Tavafü'l-İfade için niyet şart değildir, fakat Tavafü'l-Veda' için şarttır. Tavaf esnasında kişinin uyuması, yemek yemesi, su içmesi, yatması ve konuşmasında bir sakınca yoktur. Mesela yaşlı bir kimsenin yürüyerek tavaf yapması zor olduğundan sedye üzerine kendisine tavaf ettirilir ve bu esnada uyusa tavafı sahihtir.

10 - Tavafü'l-İfade'nin muayyen bir zamanda yapılması, vakti bayram gecesinin yarısından başlar, hayatın sonuna kadar devam eder.

Tavafta Peygamber (S.A.V.)'den vârid olan duaları okumak, Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmekten daha efdaldir. Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmek de Peygamber (S.A.V.)'den varid olmayan duaları okumaktan daha efdaldir.

TAVAFIN SÜNNETLERİ

Tavafın sünnetleri ondur:

1 - İdtiba (tavafda sağ omuzu açık bırakmak) yapmak.

Akabinde sa'y bulunan tavafül-Kudum, tavafül-Umre gibi, her tavafın bütün şavtlarında idtiba yapmak sünnettir. Tavaf bittikten sonra idtiba bırakılıp sağ omuz kapatılır. Yani tavaf bittikten sonra idtiba yapmak sünnet değildir.

Bazı kimseler bunu bilmedikleri için idtiba'a devam edip tavaf namazını idtiba halinde kılarlar ve kerahata girerler.

2 - Remil (tavafın ilk üç şavtında adımları kısaltmakla beraber omuzları silkelemek ve sür'at göstermektir) Remil esnasında "Allahümme'c'alhü haccen mebruren ve zenben mağfuren ve sa'yen meşkuren" demek sünnettir.

Remil de, idtiba gibi yalnız akabinde sa'y bulanan tavafda sünnettir. Remil ile idtiba yalnız erkekler için sünnettir. Kadınlar için mekruhdur. Bu durumu bilmeyen birçok kadın erkek gibi remil etmektedirler.

Remil'in hikmeti, Kütübü sitte-i sahihanin rivayet ettikleri gibi, Resûlü Ekrem (S.A.V.) sahabe-i kiramla birlikte Mekke-i Mükerremeye geldiklerinde, Medine humması onları çok zayıflatmıştı. Müşrikler bunları görünce dediler ki, Hummanın zayıflattığı ve zararını çok gördükleri bir kavm size geldiler. Cenab-ı Hak dediklerini Peygambere bildirdi. Bunun üzerine Resûlü Ekrem (S.A.V.) tavafın ilk üç şavtlarında Remil yapmalarını ve her iki rükün (Hacerül-Esvedin rüknü yemanı) arasında yürümelerini emretti. Müşrikler, müslümanların Remil yaptıklarını görünce, (Hummanın zayıflattığı dediğiniz kimseler bizden daha güçlüdürler) dediler.

3 - Tavaf eden kimse, Rüknü Yemani istikametinden Hacerül-Esved'e yakın bir yerden başlar, Hacerül-Esved'e varınca, yüzünü Hacerül-Esved'e çevirir, tehlil ve tekbir getirir.

4 - Hem tavafın, hem de her şavtın ibtidasında, Hacerül-Esved'i istilâm edip öpmek. İstilâmın manası, iki ellerin Hacerül-Esved'in üzerine konmasıdır. Fakat izdiham olursa Hacerül-Esved'i istilâm edip öpmek mekruhdur. Hatta başkasına eziyet olursa haramdır. Bir sünnet için harama girmek doğru

değildir. Bu zamanda hac mevsiminde izdiham o kadar çoktur ki, şeriata uygun bir şekilde Hacerül-Esved'i öpmek veya istilâm etmek mümkün değildir ve hacılar Hacerül-Esved'i öpmek için nice kimselere eziyet veriyor ve günaha giriyor. Böyle bir durumda, yapılması gereken şey yüzünü Hacerül-Esved'e çevirip elinin içi ile işaret edip, elinin içini öpmek, tehlil ve tekbir getirmektir.

5 - Hacerül-Esved'in üzerinde secde etmek. Malum olduğu gibi bu zamanda bunu yapmak mümkün değildir.

6 - Mümkünse Rüknü Yemani (Hacerül Esved köşesinden, evvelki köşeyi) istilâm etmek. Amma onu öpmek caiz değildir. Kâbenin diğer köşelerini ise ne öpmek ve ne de istilâm etmek caiz değildir. Hacerül Esved'i istilâm edip öpmenin ve rüknü yemaniyi istilam etmenin sünnet olmasının himeti şudur: Hacerül-Esved'in kâbenin içinde bulunması ve İbrahim Halil'in attığı temelin üzerine konulması. Rüknü Yemaninin ise bir tek fazileti vardır. O da İbrahim Halil'in temeli üzerine konulmasıdır. Diğer köşelerin ise böyle bir faziletleri yoktur.

7 - Tavaf Kâbe'ye yakın olmalıdır. Ancak Kâbe yakın olduğu takdirde Remil yapmak mümkün olmayacaksa, uzak kalmak daha evlâdır. Fakat tavaf edenler içerisinde erkekler bulunursa kadınların Kâbeden uzak kalmaları sünnettir.

8 - Tavafın şartları, ardarda yerine getirmektir.

9 - Hacerül Esved'in istilâmı anında ve tavafın ibtidasında, "Rabbena âtina fiddünya haseneten ve filâhireti haseneten vekina azabennâr." duasını okumak.

10 - Tavafda huşu ve edebe riayet etmek...

KA'BEYİ TA'ZİM

Hacerü'l-Esved, bir taş olmasına rağmen kendisine gösterilen saygıyı şu şekilde özetleyebiliriz:

İbrâhim (A.S.) Kâ'beyi inşâ etmek için Mekke'de bulunduğu sırada Ebû-Kubeys adındaki dağa gidince orada Hacerü'l-Esved'i gördü. Çok hoşuna gittiği için onu alıp Kâ'be'nin duvarına yerleştirdi. Ve bu sebeple İbrâhim al-Halîl'den kalan en büyük yâdigârlardan biri oldu. Bunun için İslâmiyet de ona büyük bir kudsiyet verdi, Allah'ın sağ eli olarak kabul edildi. Peygamber (S.A.V.) Hacerü'l-Esved, Allah'ın sağ elidir buyurdu. Yâni bir kimse Allah'a bi'at etmek isterse elini Hacerü'l-Esved'e dokunmak suretiyle bi'at eder. Peygamber (S.A.V.) onu öptüğü için biz de onu öpüyoruz. Yoksa onun hiçbir te'siri yoktur. Hz. Ömer (R.A.) buyuruyor ki: "Allah'a yemin ederim ki, ey taş senin hiçbir fayda veya zarar vermiyeceğini biliyorum. Resûlüllah'ın seni öptüğünü görmeseydim seni öpmezdim." Tavaf ederken her şavt'ın başında izdiham olursa eziyete vesile olduğundan onu öpmek haramdır (). Peygamber (S.A.V.) Ömer'e (R.A.) hitaben: "Hacerü'l-Esved'i öpmek için kalabalığa girme. Çünkü sen kuvvetlisin, zayıfa eziyet verebilirsin." buyurur.

SA'Y

Sa'y, Safa ile Merve namındaki tepecikler arasında yedi defa gidip gelmektir. Her yedisi de farzdır. Birisi ve hatta birisinden bir tek adım noksan bırakılırsa hac fasid olur.

Şimdilik malum olduğu gibi Safa ile Merve tepecikleri Mescidül Haramın içine alınmışlardır. Sa'y, Hz. İsmail (A.S)'ın annesi Hacer'in yaptığı hareketi taklit edip, temsilini yapmaktan ibarettir. Bu mesele hakkında, Sahihi Buharide zikredilen bir hadisin bir kısmı şöyledir: İsmail'in (A.S.) annesi, İsmail'e süt verip (İbrahim Halil'in kendisine bıraktığı) o sudan içirir. Tuluktaki su bitince Hacer susadığı gibi oğlu İsmail de susamıştı, hatta Hacer, İsmail susuzluktan kıvrandığını gördü. O halette ona bakmak istemedi. Ve kendisine en yakın olan Safa tepesine çıktı, vadiye baktı. Kimseyi göremedi. Safa'dan vadiye indi, ve eteğini yerden kaldırarak çok acele Merve tepesine çıktı. Herhangi bir kimseyi görmek ümidindeydi. Fakat kimseyi görmedi. Yedi sefer böylece gidip geldi. (İbni Abbas diyor ki: Halk da onun taklidini yaptı) son defasında Merve'ye varınca bir ses işitti. Kendi kendine sus dedi ve kulak verip dinledi. Tekrar aynı sesi işitti ve dedi ki: "Sen sesini bana duyurdun, eğer sende bir yardım varsa yap." Bir de baktı ki, bir melek zemzem kuyusunun bulunduğu yeri kazdı ve en nihayet su çıktı.

SA'YIN SAHİH OLMASININ ŞARTLARI

1 - İhramdan sonra olmak.

2 - Her hangi bir tavafdan sonra olmak. Hatta haccın sa'yi nafile tavafdan sonra da olursa caizdir.

3 - Safa'dan başlamak. Sa'ye Merve'den başlanırsa Safa'ya kadar olan koşu muteber değildir.

4 - İkinci şavt'ta Merve'den başlamak. Bir kimse Safa'dan başlayıp Merve'ye kadar gittikten sonra, meselâ abdest almak için ara verip tekrar Safa'dan sa'ye başlarsa o şavtı sayılmaz.

5 - Yedi şavt olmak. Yedi şavttan bir tek adım da noksan olursa hac fasid olur. Daha evvel sa'yın farz olduğunu söylemiştik. Hanefi mezhebinde sa'y farz değildir, vacip olduğundan onu terk eden kimsenin haccı fasit değildir.

6 - Onunla tavaf arasında başka bir rüknün girmemesi. Bir kimse tavaf El-Kudum eder, bilahare Arafat'ta vakfede bulunur, sonra sa'yini yaparsa caiz değildir. Namaz için lüzumlu olan niyet, taharet ve setr-i avret gibi şeyler, sa'y için şart değildir. Sa'yi yürüyerek yapmak caiz olduğu gibi binerek yapmak da caizdir. Yalnız yürüyerek yapmak daha efdaldir. Sayıda şüphe ederse azını esasa kabul ederek sa'yini tamamlar.

SA'YIN SÜNNETLERİ

Sa'yın sünnetleri şunlardır:

1 - Tavaf yaptıktan sonra ara vermeden sa'y etmek.

2 - Sa'ya başlamadan evvel, imkân varsa Hacerül-Esved'i istilâm etmek, yoksa eliyle ona işaret etmek.

3 - Hem büyük, hem küçük hadesten temiz olmak.

4 - Safa ile Merve tepelerine çıkıp Kâbeyi görecek kadar yükselmek.

5 - Safa ile Merve'ye çıktığında yüzünü Kâbe'ye çevirip tekbir, tehlil getirmek ve dua edip Salavat okumak.

6 - İki yeşil direk arasında yürüyüşün sür'atını hızlandırmak. Yeşil direkleri geçtikten sonra, normal olarak yürümek. Yalnız kadınlar için acele olarak yürümek mekruhdur.

7 - Resûli Ekrem (S.A.V.)'in sa'yında okuduğu duayı okumak. (Haccın keyfiyeti bölümünde sa'yın duaları arapça olarak yazılmıştır, oraya bak).

TRAŞ OLMAK VEYA SAÇ KISALTMAK

Traş olmak veya saç kısaltmak haccın bir rüknüdür. Terk edilirse hac sahih olmadığı gibi kurban ile de telafi edilemez.

Abdestte olduğu gibi, üç tel traş edilse veya kısaltılsa kâfidir. Sakalı, bıyığı veya vücudun her hangi bir tarafını traş etmek veya kısaltmak kâfi gelmez. Yalnız başı traş etmekle beraber bıyık ve sakala düzen vermek daha iyidir. Erkeklerin saçlarını traş etmeleri, kadınların da kısaltmaları daha efdaldır. Hatta kadınların traş olmaları haramdır. Başında tüy bulunmayan kimsenin usturayı başının üzerinden geçirmesi sünnettir.

Baştaki telleri çekmek veya yakmak traş gibidir.

TRAŞ ZAMANI VE MEKÂNI

Traş, Eyyam-ı Nahre mahsus değildir. Ondan sonra, başka bir zamanda yapılsa da caizdir.

Traş mekânı sadece, Harem'e mahsus değildir. Başka bir yerde de olabilir.

Kıran'a veya temettü'a niyet etmiş olan kimse, Minada, ilk önce Cemretül-Akabeye yedi taş atar. Sonra kurban keser sonra traş olur. İfrada niyet etmiş ise ilk önce Cemretül-Akabeye taş atar. Sonra traş olur. Tertibe riayet etmek vacip değil, sünnettir.

Enes'ten rivayet edilmiştir. "Resûlü Ekrem (S.A.V.) kurban bayramında Cemretül-Akabeye taş attı, sonra Minadaki yerine dönüp bir kurban kesti. Sonra berberi çağırdı. İlk önce başının sağ tarafını traş etti. Resûlü Ekrem (S.A.V.) sağında bulunan kimselere saçından birer ikişer tel dağıttı. Sonra başının sol tarafını traş etti." (Müslim)

TRAŞIN HÜKMÜ

Taş atma, traş ve tavafuz-ziyare amellerinden iki amel ifa eden kimse, yani bu üç amelden iki tanesini yapsa birinci tahallül hasıl olur. Bununla, nikah ve cinsî münasebet müstesna, her şey mübah olur. Tavafüz-Ziyare yapıldıktan sonra hac vazifesi bittiğinden, ikinci tahallül de hasıl olur. Cinsî mukarenetin de yasağı kalkar. Ancak sa'y yapılmamış ise sa'yın yapılması şarttır. N-Terbite riyet etmek.

HACCIN VACİBLERİ

Haccın vacipleri, yapılması gereken bir takım şeylerdir ki, terk edilseler hac fesada gitmez. Fakat kurban vacib olur. Aynı zamanda onlardan birisini terk eden kimse günah işlemiş olur. Şafii mezhebine göre farz ile vacibin manası bir olup müteradiftirler. Ancak hac konusunda farz ile vacibin manaları bir değildir. Bunun için vacip terk edilse hac fesada gitmez.

Haccın vacibleri beştir:

1 - Mikatta ihrama girmek. Yalnız yukarda da beyan edildiği gibi esas ihram rükündür.

İhramsız hac fasidtir. Yani mikatı geçmeden ihram niyetini getirmek lüzumludur. Mikatta niyet getirilmezse onu geçtikten sonra ihrama girilirse hac sahih ise kurban vacip olur. Daha önce beyan ettitğimiz gibi ihram, elbiseden ibaret değildir. Haccın menâsikini eda etmek için niyet getirmekten ibarettir.

2 - Müzdelifede gecelemek.

3 - Minada gecelemek.

4 - Cemrelere taş atmak.

5 - Tavafül-Veda'i yapmak.

MÜZDELİFE

Müzdelife, Arafat'ın nihayetinde bulunan Mazemin ile Muhassır vadisi arasında bulunmaktadır. Müzdelife, Mekke-i Mükerremenin haremine dahildir. Ancak cenubunda bulunup da Minaya kadar uzanan Muhassır müstesnadır. Orası Müzdelife-den sayılmaz.

Dört Mezhebe göre de, Müzdelifede vakfe yapmak vacib-dir.

MÜZDELİFEDEKİ VAKFENİN ZAMANI

Kurban gecesinin yarısından sonra, bir lahza kadar da olsa Müzdelifede vakfe yapmak kâfidir.

Gece yarısından evvel, müzdelifeden ayrılan kimsenin vakfesi caiz değildir. Gece yarısından sonra da fecirden evvel ayrılan kimsenin vakfesi, Şafiî Mezhebince caizdir.

MÜZDELİFENİN SÜNNETLERİ

1 - Meş'arül-Haram'ın yanında bulunmak.

2 - Fecir doğduğu gibi sabah namazını kılmak.

3 - Dua edip tekbir, tehlil, terbiye getirerek Meş'arül-Haramın yanında ortalık aydınlanıncaya kadar kalmak. Yalnız kadın, çocuk, hasta ve yaşlı olan kimseleri gece yarısından sonra Mina'ya göndermek daha efdaldır.

MİNA

Müzdelifede vakfe yaptıktan sonra Minaya doğru hareket edilecektir. Muhassır vadisine varıldığında yüzelli metre süratle yürümek, ondan sonra normal şekilde yürümek sünnettir. Ayni günde, yani bayram günü, güneş doğduktan sonra Cemretül-Akebe taşlanacaktır. Her taş ile birlikte tekbir getirilecek. Tekbirin sığası şöyledir. "Allahü ekber, Allahü ekber, Allahü ekber Lailahe illellah vallahu ekber Allahü ekber ve Lillehilhamd." Bundan sonra telbiyeye son verilecektir. Sonra kurbanı olan kimse kurbanını kesip traş olur. Daha sonra Mekkeye gidip farz olan tavafı eda eder. Daha önce sa'y etmemiş ise sa'y eder, bilahare Minaya dönüp orada geceler. Minada gecelemek sünnet değil vaciptir. Yukarda açıkladığımız tertibe - yani önce Cemretül-Akabeyi taşlamak, sonra kurbanı kesip traş olmak ve daha sonra da tavaf etmek - riayet etmek sünnettir. Ertesi gün öğleden sonra Minada bulunan üç cemre taşlanıp herbirine yedişer taş atılacaktır. Önce Mescid El Hifin yanında bulunan küçük cemre, sonra orta cemre, sonra Cemretül Akebe denilen büyük cemre taşlama, traş ve tavaf ile sa'ydan iki tanesini yapan kimse için nikah ve münasebet hariç herşey mübah olur.

TAŞ ATMANIN ŞARTLARI

Taş atmanın şartları şunlardır:

1 - Taşı atmak. Taşı atmadan onu Cemreye koymak kâfi gelmez.

2 - Atılan şey taş olmak. Çamur veya her hangi bir madeni şey veya bir ayakkabı atmak caiz değildir.

3 - Her Cemre'ye yedişer taş ve ayrı ayrı olmak suretiyle atılır. Yedi taş birden atılırsa yalnız bir tek taş sayılır.

4 - Cemreyi kast edip, ona isabet ettirmek. Cemreyi kast etmeden taş atmak, meselâ, birisi eline bir taş vurur taşta elinden sıçrayıp Cemreye düşerse, kâfi gelmez.

5 - El ile atmak. Bir kimse eliyle değil ayağı ile taş atarsa sayılmaz. Atılan taşın cemrede kalması, temiz olması ve birbirinin ardından atılması şart değildir.

TAŞ ATMANIN SÜNNETLERİ

Taş atmanın sünnetleri şunlardır:

1 - Taş atanla Cemrenin arası, takriben 2,5 metre kadar olmak.

2 - Yedi taşı ardarda atmak.

3 - Hem küçük hem de orta Cemrenin taşlarını attıktan sonra yirmişer ayet okunacak kadar ara verip dua etmek.

4 - Her taşı attığnda tekbir getirmek.

5 - Atarken elini kaldırmak.

6 - Bayram günü taş atarken sırtını kıbleye vermek; diğer günlerde ise kıbleye yüzünü çevirmek.

7 - Üçüncü cemre hariç cemrelere taş attıktan sonra "Bakara" suresi okunacak kadar zikir ve dua etmek.

TAŞ ATMANIN ZAMANI

Taş atma zamanı, bayram gecesinin yarısından başlar ve bayram günlerinin bitimine kadar devam eder. Ancak bayram gününün gün doğuşu ile gün batışı arasında olması sünnettir. İkinci ve üçüncü günlerin taş atımı ise, her günün zevalinden sonra başlar, ertesi günün fecrine dek devam eder. Ondan evvel taş atmak caiz olmaz.

Bir veya iki günün taşlarını atmayan kimse, eyyam-ı teşrikın diğer günlerinden bunu telafi eder ve kurban kesmekten kurtulur.

Bayramın üçüncü gününün güneşi batmadan önce (Mina hududundan çıkmak şartı ile) Mekkeye giden kimse, dördüncü günün taş atımını bırakır. İsterse de o gece de Minada kalır, dördüncü günün taşlarını atar.

Cemreleri taşlamakta başkasına vekalet verip attırmak caiz değildir. Ancak bir kimse taşlarını atamayacak kadar hasta veya ihtiyar ise, birisine vekâlet verebilir ve yapamadıktan sonra vekâlet vermek zorundadır. Şayet vekalet verip taş attırır ve vakit çıkmadan hastalıktan şifa bulur ve vakit hala devam ediyorsa yeniden atması gerekmez. Vekil, ilk önce kendi taşlarını atar, her üç cemre taşlarını attıktan sonra müvekkilin taşlarına başlar. Vekilin bu tertibe riayet etmesi şarttır.

Bir taş edilirse bir avuç buğday vacip, iki taş terk edilirse iki avuç buğday vacip olur. Üç ve daha yukarısı olursa kurban düşer.

TAVAFÜL-VEDA

Tavafül-Vedâ haccın son merhalesidir. Hacı, memleketine avdet etmek istediği zaman, Kâbeye tavafül-vedâ yapar. Tavafül-Vedâ vaciptir. Vacip olmasının şartları da üçtür:

1 - Hacının yabancı olması. Yani yerli olmaması. Bunun için Mekkeli olan kimseye tavafül-vedâ vacib olmadığı gibi, Mikatta ve mikat ile Mekke arasında bulunan kimselere de vacib değildir.

2 - Hayız ve nifastan temiz olmak. Hayız ve nifas halinde bulunan kadına vacib olmadığı gibi sünnet de değildir. Ancak Mekke binalarının haricine çıkmadan evvel temizlense, yeniden tavafül-vedâ kendisine vacib olur.

3 - Haccı ifrad veya haccı kıran veya haccüt-Temettû'ü ifa etmek. Yalnız Umre yapan kimse için, Tavafül veda vacib değildir.

TAVAFÜL-VEDÂ'IN ZAMANI

Mekkede işini tamamlayan hacı, tavafül-vedâ'ı yapar ve hareket eder. Onu yaptıktan sonra, ekmek gibi yol için lazım olan eşyalardan başka bir şey alırsa veya bir hastanın veya dostunun ziyaretine giderse tekrar tavafül-vedâ'ı iade etmesi icabeder.

Yukarda sıraladığımız haccın beş vacibi haccın esas vacipleridir. Bunlardan başka haccın bazı vacipleri daha vardır ki onlar, bir farza veya vacibe tabî olduklarından, müstakil olarak onları zikretmedik.

HACCIN SÜNNETLERİ

Haccın aslî sünnetleri beştir:

1 - Tavafül-Kudum'u yapmak. Tavafül-Kudum, Mekke haricinden gelen kimse için sünnettir. Yalnız üç kişi Mekke dışından gelseler de onlar için tavafül-kudum sünnet değildir.

a) Mikat dahilinde olan kimse. Çünkü tavafül-kudum, Mekkeye geliş münasebetiyle teşrî edilmiştir. Mikat mahallinde olan kimsenin gelişi olmadığı için sünnet değildir.

b) Haccı temettû'a niyet eden veya yalnız Umre menasikini yapan kimse.

Binaenaleyh, tavafül-Kudum, haccı ifrad veya haccı kıran yapan kimselere mahsustur.

c) Arafat'a re'sen giden kimse.

Tavafül-Kudum, diğer tavaflar gibidir. Yalnız, Remil ile idtiba'ı yoktur. ancak onun akabinde sa'y yapılırsa hem Remil hem de idtiba'ı vardır.

2 - Emir veya onun vekilinin hutbe okuması. Hutbe dört yerde sünnettir. Birinci hutbe, Zilhiccenin yedinci günü terviye (zilhiccenin sekizinci günü) gününden bir gün evvel olur. Bu hutbede, haccın menasiki telkin edilir. İkinci hutbe, Arefe günü zevalden sonra öğle namazı kılınmadan evvel iki hutbe okunur. Hutbede Arafat, Mina ve Müzdelifedeki vazifeler öğretilir. Üçüncü hutbe, Zilhiccenin onbirinci günü Minada bir hutbe olarak okunur. Dördüncü hutbe de, Zilhiccenin on ikinci günü okunur. Hutbede Zilhiccenin onüçüncü günü taşlarını attıktan sonra Mekkeye gidilebileceği ve ondan sonraki günün taşlarının sakıt olacağı beyan edilir.

3 - Arefe günü gecesini Minada geceleyip beş vakit namaz kılmak. Yani Zilhiccenin sekizinci gününün öğle, ikindi, akşam ve Arefe gününün sabah namazlarını Minada kılmaktır.

4 - Gün aydınlanıncaya kadar Müzdelifede kalmak.

5 - Tahsip. Yani Minadan çıkıldıktan sonra Muhassab namındaki vadiye gidip biraz kalmaktır.

Yukarda saydığımız sünnetler müstakil sünnetlerdir. Farz ve vaciblerle ilgili daha bir çok sünnetler vardır. İlgili yerlerde evvelce beyan edilmiştir.

UMRE

Umre de hac gibi, hayatta bir defaya mahsus olarak farzdır. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

"UMRE, İki umre arasında yapılan günahlara kefârettir. Makbul haccın mükâfatı ancak cennettir." (Kütübü sitte-i sahiha)

Başka bir hadiste buyuruyor:

"Ramazan-ı Şerifde yapılan Umre bir hacca bedeldir." (Buhari, Müslim)

UMRENİN FARZLARI

Umrenin farzları dörttür.

1 - İhram. İhram umre için rükündür. Hac için ihrama nasıl girilirse Umre için de öyle girilir. Yalnız Umre için şöyle niyet edilir:

"Allahım, Umre yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve benden kabul eyle. Sen işiten ve bilensin. Ey Allahım; dâvetine tekrar tekrar icabet ettim; Senin ortağın yoktur. Tekrar davetine icabet ettim; hamd, nimet, hakimiyet senindir, senin ortağın yoktur."

Hac için ihramın şartları, vacibleri, sünnetleri, yasakları ne ise, Umre için de

aynıdır.

UMRE İÇİN İHRAMIN ZAMANI

Daha önce açıklandığı gibi, hac için ihramın zamanı, Şevval, Zilka'de ve Zilhiccenin birinci on günüdür. Başka zaman yapılamaz. Umre için böyle belli bir zaman yoktur. Her zaman olabalir. Ancak hacca veya kırana niyet etmiş olan kimsenin Arefe günü ile bayramın üçüncü günü arasında Umre için ihrama girmesi haramdır.

Bir çok kimse bilmeyerek bayramın üçüncü günü, Minadan geldikten sonra, Umre yaparlar. Bu Umre, her nekadar fasid değilse de, haramdır.

UMRE İÇİN MİKAT YERİ

Umre için mikat yeri, tam hac gibidir. Yalnız Mekkeliler için hacda mikat yeri, Mekke olduğu gibi, Umrenin mikat yeri Mekke değildir, Harem hududunun dışıdır. Bu gün bütün hacılar Ten'im namındaki yere gidip ihrama girerler.

2 - Tavaf. Tavaf Umrenin rüknüdür. Hac için tavafın şartları, vacipleri, sünnet ve yasakları ne ise, Umre için de aynıdır. Yalnız, Umre tavafı için muayyen bir zaman yoktur.

HACCIN NEVİLERİ

Üç çeşit hac vardır:

1 - Haccı ifrad,

2 - Haccı Kıran,

3 - Haccı Temettû.

Afaki, yani mikat haricinden gelen her mü'min, bunlardan istediğine niyet edebilir. Üçü de caizdir. Yalnız hangisinin daha efdal olduğunda ihtilaf vardır. Hanefi mezhebine göre haccı kıran daha efdaldır. Sonra haccı Temettû, sonra da haccı ifrad gelir. Şafiî ile Maliki mezheblerine göre, haccı ifrad, sonra temettûdur. Hz. Aişe (R.A.) anlatıyor:

"Haccetül-Veda senesinde Resûlü Ekrem (S.A.V.) ile birlikte, Hacca gittik. Kimimiz Umreye, kimimiz hac ile Umreye (Kırana), kimimiz hacca niyet etti. Resûlü Ekrem (S.A.V.) de hacca niyet etmiş idi. Hac veya hac ile Umreye niyet edenler kurban bayramının gününe kadar ihramda kaldılar." (Buhari, Müslim)

Hacc-ı İfrad, bir takım iş ve merasimden ibarettir. O da ihrama girip beyan edilecek iş ve ameli ifa etmektir.

Haccı Temettû iki işten ibarettir. İlk önce Umredir. Mikatta Umreye niyet edilir. Menasiki ifa edilir ve ihramdan çıkılır.

Arafata çıkılacağı gün Mekke-i Mükerremede hacca niyet edilerek, ihrama girilir.

Haccı Temettû'ün üç şartı vardır:

a - Afakî olmasıdır. Mekkeliler ve Mikat ile Mekke arasında bulunan kimseler için haccı Temettû caiz değildir. (Mekkeye uzaklığı 144 kilometreden aşağı olursa)

Fakat Mekkeden 144 kilometre uzak olduğu takdirde haccı temettû'a niyet edebilir.

b - Haccı Temettû'un Umresi, hac edeceği senenin hac aylarında vaki olmalıdır. Hac aylarından evvel Umre yapılırsa, haccı Temettû sayılmaz.

c - Umre ile hac arasında mikatı tecavüz etmemesidir. Mikatı tecavüz ederse haccı Temettû addedilmez. Avdet ettiğinden hacca niyet eder, kurban da kesmez.

Haccı Kıran, yine iki ameldir. Mikatta Umre ile hacca niyet eder, Mekke-i Mükerremeye varınca, Hac ve Umre için Kâbeyi tavaf eder. Sonra her ikisi için Safa ile Merve arasında sa'y eder.

Haccı Kıran'a niyet eden kimse, ihramda iken memleketine dönebilir. Fakat aynı senede tekrar dönüp hac ile Umre menasikini eda etmesi gerekir.

Mekke'de bulunan kimse için, Kıran'a niyet etmesi caiz değildir. Hem Haccı Kıran, hem Haccı Temmettû için kurban kesmek lazımdır kurban, bayram günü Cemretül-Akabeyi taşladıktan sonra, Harem mıntıkasının her hangi bir yerinde kesilir. Umre Menasiki bittikten sonra bayram gününden evvel de kurban kesmek caizdir. Ancak bayram günü olsa, daha evlâdır.

Kurban bulamayan veya kurban alınacak paraya sahib olmayan kimse, on gün oruç tutar. Üç gün hacda ihrama girdikten sonra, yedi gün de memleketine döndükten sonra tutar. (Hacda tutacağı üç gün, Zilhiccenin 7,8 ve 9 uncu günlerinde olması daha iyidir.)

HAC VE UMRENİN KEYFİYETİ

İslam dini, Kâbe-i Muazzamayı dünyanın en şerefli noktasını addettiğinden kendisine bir hudut çizmiştir. Buna Mikat denir. O hududa (Mikata) varan her müslüman kendini toparlayıp Kâbe-i Muazzama önünde resmî geçit yapmak için hazırlığını yapar. Hem içini hem dışını değiştirip kendine bir çeki düzen verir. Kalbini bütün fena his ve temayüllerden tecrit eder. Tırnaklarını kesip, koltuk altını ve eteğini temizler. İhram için yıkanır. Kadın hayızlı da olursa, imkân bulduğu taktirde yıkanır. Vücuduna güzel koku sürer. Sonra erkek olan hacı, çorap külâh ve ayakkabısına varıncaya kadar bütün dikişli veya örgülü elbiselerini üzerinden çıkarır ve ihram havlularına bürünür. Üstü açık, topukları kısa bir ayakkabı ayağına takar. Kadın ise erkek gibidir. Yalnız dikili elbiselerini çıkarmaz. Fakat yüzünü ve ellerini açıkta bırakır. Sonra yüzünü Allah'a çevirip her şeyi unutur. Perdeler arkasından, hac için gelen, İlâhi nidanın icabetine koşar gibi tehayyül eder. Resûlü Ekrem (S.A.V.)'e uyarak

yüzünü kıbleye çevirip iki rek'at ihram namazını kılar. Birinci rek'atında Fatihadan sonra Kâfirun, ikinci rek'atında ise İhlas sûrelerini okur. Namazını tamamladıktan sonra bulunduğu yerde haccın nevilerinden birisine niyet eder.

HACCI İFRAD'IN KEYFİYETİ

Haccı İfrad'a niyet etmek isteyen kimse şöyle der:

[illegible]

Yani, "Allahım, ben hac yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve benden kabul eyle. Onu eda etmek hususunda yardımcı ol ve onu benim için mübarek kıl. Hacca niyet ettim ve Allah için onun için ihrama girdim.

Ey Allahım, davetine tekrar tekrar icabet ettim, tekrar davetine icabet ettim. Hamd, nimet, hakimiyet senindir. Ortağın yoktur."

Bunu demekle ihrama girilmiş olur.

Daha önce açıkladığımız gibi ihram, bazı kimselerin zannettikleri gibi, havlulardan ibaret değildir. Belki ihram, hac veya Umre veya her ikisine niyet etmektir. İhramdan sonra, vücudunu veya bir uzvunu, örülmüş veya dikilmiş bir şeyle örtemez.

İhram havlularını çatal iğne ile tutturamaz, birbirine düğümlemez, güzel koku sürmez, saçını sakalını traş etmez, vücudunun her hangi bir yerinden bir tel koparmaz, tırnaklarını kesmez, cinsi yakınlık ve onun mukaddimelerini yapmaz, av avlamaz ve yardım dahi olsa etmez, Harem mıntıkasında mevcut yeşil ağaç ve otlarını kesmez, koparmaz. Bütün bunların yapılması haramdır.

İhrama girmiş olan kimse bol bol telbiye getirir. Bahusus namaz akabinde camilerde, gecede, iniş ve çıkışlarda telbiyeyi tekrarlamak müstehabdır.

Mekke'ye yaklaştığında yıkanır, kalb ve ruhunu Allah'a verir, içini bütün iç hastalıklardan temizlemeye gayret eder.

Mekke'ye vardıktan sonra eşyalarını yerleştirir, sonra Mescidül-Haramın Selâm kapısına doğru gider. Kabeyi gördüğünde şu duayı okur:

[illegible]

Camiye her girildiğinde söylenmesi müstahab olan şu duayı selâm kapısına girerken de okur: "Rabbi'ğfir li zünûbi veftah li ebvabe rahmetike." Çıktığı

zaman da şöyle der: "Rabbi'ğfir zünûbi ve'ftah li ebvâbe fadlike."

Camiye girdikten sonra farz namazın vakti dar olmaz veya kamet edilmemiş ise Kâbe'ye saygı göstermek için, ilk önce tavaf eder. Bunun adı tavafül Kudumdur, niyeti şöyledir:

Yani, "Allahım; ben Tavafül-Kudum yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve benden kabul eyle." Yedi dönüş Allah için niyet ettim. Sonra çok kalabalık olmazsa Hacerül-Esved'e doğru gider, her iki elini üzerine, yüzünü de aralarına koyup onu öper. Şayet kalabalık varsa uzaktan eliyle işaret etmekle iktifa eder. Yani ellerini omuzlarına karşı kaldırıp içlerini Hacerül-Esved'e çevirir. Çünkü Hacerül-Esved'i istilâm edip öpmek sünnettir. İnsanlara eziyet vermek ise haramdır. Bir sünnet için harama girilmez.

Resûlü Ekrem (S.A.V.) Hazreti Ömer'e buyurdu ki: "Sen kuvvetlisin. Hacer-ül-Esved'i öpmek için izdihama girme, zaif'e eziyet etmiş olursun." (Ahmet bin Hanbel)

Maalesef bazı cahiller, sevab kazanayım derken harama girerler. Vakitli vakitsiz Hacerül-Esved'i öpmek için yarışta bulunup birbirine eziyet ederler. Elini Hacerül-Esved'e verip öpmek veya ona işaret etmekten gaye, itaat üzerine bir mubaya'a yapmak ve Allah'a bağlılığını ifade etmektir.

Tavafın başlangıcında ve Hacerül-Esved'in her istilâmında ve her defa ona uğradığında şöyle der:

Rüknü Yemani ile Hacerül-Esved'in Rüknü arasında şöyle dua eder:

Kâbe kapısının karşısında şöyle der:

Rüknü İrakî'nin yanında da şöyle der:

Rüknü Şamî ile Rüknü Yemanî arasında şöyle der:

Erkekler için tavafda hem idtiba hem remil yapmak sünnettir. İdtiba demek, tavafda sağ omuzu açık bırakmaktır. Remil ise, tavafın ilk üç şavtında adımlarını kısaltmak ile beraber sür'at göstermkdir:

BEŞİNCİ ŞAVTIN DUASI

ALTINCI ŞAVTIN DUASI

YEDİNCİ ŞAVTIN DUASI

Tavafını tamamladıktan sonra çok izdiham olmazsa Makam-ı İbrahime, yoksa Mescidi Haramın her hangi bir yerine gelir. İki rek'at tavaf namazını kılar, birinci rek'atta fatihadan sonra Kâfirun, ikincisinde ise İhlas sûrelerini okur.

Tavaf namazı, Hanefiye göre vacib, Şafiiye göre sünnettir.

Sonra dilediği; bahusus şu duayı, okur:

Sonra imkân varsa Hacerül-Esved ile Kâbe kapısı arasında Mültezim'e gelir. Göğsünü, yanağını ve ellerini açık olarak üzerine kor. Eğer oraya gidip bunu yapmaya imkân bulamazsa, uzaktan, onun karşısında durup Allah'a yalvarır ve şu duayı okur.

Sonra Hicr-i İsmail'in yanında şu duayı okur:

Sonra Zemzem suyuna gider, doya doya içer ve üzerine döker. Zemzem suyunu içmek için şu duayı okur:

Sonra Safa tepesine çıkıp ve yüzünü Kâbeye çevirip tekbir getirir ve şöyle der:

Daha sonra Safadan inerek, Merve'ye doğru gider. Önce Merve'den Safaya doğru giderse bu şavt muteber değildir. Giderken iki yeşil direk arasında hafifçe koşar. Koşarken Allah'ın rahmetine doğru koştuğunu tasavvur eder. Fakat kadın için koşmak sünnet değildir.

Gidiş bir Şavt, geliş de ayrı bir Şavt sayılır.

SAFA İLE MERVE ARASINDA ŞU DUANIN OKUNMASI GÜZELDİR.

Ondan sonra, ihram halinde Zilhiccenin sekizinci gününe kadar Mekke'de kalır. Bol bol ibadet ve taat eder. Fakirlere yardım elini uzatır. Çünkü burada ibadet ve sadakaların mükâfatları kat kattır.

Resûlü Ekrem (S.A.V) buyuruyor ki:

"Bu Mescidimde kılınan bir namaz, başka mescitlerde kılınan bin namazdan daha hayırlıdır. Mescidül-Haram müstesna. Mescidül-Haramda kılınan bir namaz, başka mescitlerde kılınan yüzbin namazdan hayırlıdır."

Fırsat buldukça Kâbe'yi tavaf eder. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor: "Tavaf, namazdır."

İmkân bulursa Hicri İsmail'de çok namaz kılar, dua eder. O da Kâbeden sayılır. Burada yapılan taat ve dua makbuldür. Mekkede bulunduğu müddet içerisinde geçici olarak dünyayı terk edip kendini ibadete vererek, eşya almak ve çarşıyı dolaşmakla vaktini geçirmeyecektir.

Zilhiccenin sekizinci günü sabah namazını kılarak Minaya doğru hareket eder. Minada öğle, ikindi, akşam, yatsı ve Arefe gününün sabah namazını kılar. Güneş doğduktan sonra Arafat'a doğru gider.

Böyle yapmak sünnettir. Ama günümüzde, hacıların ekserisi, Mina'ya uğramadan, doğrudan doğruya Arafat'a gidip bu sünneti terk ediyorlar.

Arafat yolunda sükût ve vakar içerisinde olacak. Telbiye, tehlil, tekbir getirecek, Kur'an-ı Kerim okuyacak. Arafat'a varıncaya kadar bu hal devam eder. Arafatta eşyalarını yerleştirdikten sonra yıkanır ve Nemîre mescidine gidip orada okunacak hutbeyi dinler. Resmi imam ile birlikte öğle, ikindi namazlarını cem'i takdim olarak kılar. Hanefi olan kimse Nemire mescidinden başka bir yerde bu cem'i takdimi yapamaz. Ondan sonra vakfe yerine gider. Nemire vadisi müstesna Arafatın neresinde vakfe yaparsa caizdir. Ancak Ceberül-Rahme'ye yakın Resûlü Ekrem (S.A.V.)'in vakfettiği büyük ve serpilmiş siyah taşların yanında vakfe yapmak daha efdaldir. Cebelür-Rahme tepesine çıkmak ise, (bazı cahillerin yaptıkları gibi) sünnet değildir.

Vakfede, ayakta durup yüzünü Kâbeye çevirerek ellerini yukarıya kaldırır, bütün kalbiyle Allah'a döner, Allah'a sığınır, dua eder. Cenab-ı Hakkın mağfiret ve ihsanını diler, her yerde Allah'ın emrine imtisal edip, menhiyatından sakınmak icabeder. Fakat bu mukaddes yerde daha fazla dikkatli olmak lazımdır. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Bu gün (Arafe günü) öyle bir gündür ki, bir kimse kulağını, gözünü, dilini muhafaza ederse günahı af edilmiş olur."

Arefe, haşrin nümunesidir, onu andırır. Kıyamet günü, insanlar yalınayak, çıplak olarak kıyamet sahasında Allah'ın huzurunda haşredilecekleri gibi, hacılar da yalınayak, başları açık, kefen misâli ihramlarıyla Arafat sahasında sanki haşır oluyorlar. Hz. Aişe'den rivayet edilmiştir: Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Cenab-ı Hak Arefe günü kullarını cehennemden azad ettiği kadar hiçbir gün azat etmez. O, rahmetiyle onlara yanaşır. Onlarla iftihar eder."

Binaenaleyh o günde zikir, tevhid, tahmid telbiye bol bol getirmek, anasına, babasına, dostuna ve akrabasına dua etmek, mü'minler için istiğfar etmek, Kur'an-ı Kerim okumak için fırsatı kaçırmamak lazımdır.

Bütün bunları yaparken yüksek bir ses ile değil yavaş yavaş yapmalıdır.

ARAFAT SAHASINDA OKUNACAK SEÇME DUA

[illegible]

Güneş batıncaya kadar bu hale devam eder. Yalnız zevalden sonra bir lahza da olsa vakfe yapmak kâfidir. (Maliki mezhebine göre güneş batmadan önce ayrılanın haccı hasittir.)

Güneş battıktan sonra akşam namazını yatsıya tehir ederek müzdelifeye doğru hareket eder. Müzdelife'de imkân varsa Meşarü'l-Haram'da namazını cem-i tehir olarak kılar. Cem-i tehir için imam ile birlikte namaz kılmak ve Meşarü'l-Haramda olmak şart değildir.

Muhassir vadisi müstesna Müzdelifenin neresinde vakfe yapılırsa caizdir.

Şeytan'ı taşlamak için Müzdelifede, nohut tanesinden biraz büyük yetmiş tane taş toplar. Müzdelifede Meş'arü'l-Haramda şu duayı okur:

[illegible]

Fecre kadar Müzdelifede kalır, sabah namazını kıldıktan sonra Müzdelifeden Mina'ya doğru hareket eder. Fakat gece yarısından sonra Müzdelifeyi terk edebilir. Hanefi mezhebine göre fecre kadar kalmak vacibtir.

Minada o gün (bayram günü) Cemretül-Akabe (Büyük şeytan) ye yedi taş atar.

Sonra traş olur. Hanefilere göre saçının dörtte birini, Malikiye göre tamamını traş etmesi lazım ise de, mezhebimizde, saçından üç tel bile kesse kâfi gelir. Traştan sonra kadına yaklaşmak müstesna, diğer haram olan hususlar artık mübah olur.

Traş olduktan sonra ihram elbiselerini sırtından çıkarıp normal elbiselerini giyer ve Mekke'ye gidip tavafü'l-İfade'yi yapar. Tavafü'l-İfade niyetini şöyle getirir:

Bunu yapmakla kadın da mübah olur. Bundan sonra Minaya dönüp öğle namazını kılar. Geceleri Minada kalmak vaciptir.

Bayramın ikinci ve üçüncü günleri öğleden sonra her cemreye yedişer taş atar. İzdihamın azaldığı bir sırada yaşlı olanların ve kadınların taş atmaları daha uygundur. İlk önce Mescidül-Hiyf'in tarafına düşen küçük cemreden başlar ve sıra ile takip eder. Cemrelere taş atarken şöyle der:

Mina'da şu dua okunur:

Bayramın üçüncü günü taşları attıktan sonra acele Mekkeye gitmek isterse, güneş batmazdan önce Mina hududundan çıkar. Acele etmezse bayramın dördüncü günü de kalır, zevalden sonra taşları atar ve Minayı terk eder. Mekke ile Mina arasında Muhassab namındaki yere gider. Resûlü Ekrem (S.A.V.)'in orada kaldığı gibi kalır. Sonra Mekke'ye gider. Bayram günleri

geçtikten sonra Ten'im namındaki Umre yerine gider. Umre için şöyle niyet getirir:

"Allahım Umre yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve kabul et."

Ondan sonra Mekke'ye gelir. Umre niyetiyle tavaf ve sa'y eder ve traş olur. Böylelikle Umre menasiki de ifa edilmiş olur.

Umrenin, bayramın dördüncü günü yapılması caiz ise de, mekruhdur. Hanefi'ye göre, dördüncü günün güneşi batmadıkça Umre yapmak haramdır. Yapana kurban lâzım olur.

HACCI TEMETTÛ'UN KEYFİYETİ

Haccı Temettû, haccı ifrad gibidir. Ancak Mutemettî, mikatta ihrama girmek isterken şöyle niyet eder:

"Allahım Umre yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve kabul et."

Mekke-i Mükerremeye varınca yedi kere Umre için Kâbeyi tavaf eder ve Safa ile Merve arasında Sa'y eder. Akabinde traş olur ve mutad elbiselerini giyer. Böylece bütün yasak olan şeyler kaldırmış olur.

Zilhiccenin sekizinci günü yeniden Mekke-i Mükerremede hac niyetiyle ihrama girerek, Arafata gitmek üzere Mina'ya gider. Arafat ve Müzdelifedeki vazifelerini yapar ve Minaya gelir. Orada bulunan Cemretül-Akabeyi taşladıktan sonra kurban keser ve traş olur.

Mütemetti olan kimsenin şu şartlarla kurban kesmesi gerekir.

1 - Afakı olması gerekir.

2 - Hac aylarında umre için ihrama girmesi, hac aylarından önce umre ihramına girip bu aylar girmeden evvel onu eda ederse kurban gerekmez.

3 - Hac ile umrenin aynı yılda vaki olması böyle olmazsa kurban gerekmez.

4 - Mikata dönmemesi, mikata dönerse bir şey gerekmez. Mesela bir kimse hac aylarında umreye niyet getirir ve ömresini ede eder, bilahere Arafata bir gün kalası mikata gider ve hac için ihrama girerse bir şey gerekmez.

5 - Umre ihramına mikattan girmesi, şayet mikatı geçtikten sonra umre için ihrama girerse sadece ihramsız mikatı geçtiği için kurban kesmesi gerekir.

Kurban, traştan sonra da kesilebilir. Badema Mekke-i Mükerremeye gider, hac için tavaf ve sa'y eder, böylece haccın işi de bitmiş olur.

HACCI KIRAN'IN KEYFİYETİ

Haccı Kıran da, haccı İfrad gibidir. Ancak haccı Kırana niyet etmek isteyen kimse Mikatta ihrama girmek için şöyle niyet eder:

"Allahım, Hac ile Umre yapmak istiyorum. Onları bana kolaylaştır. Ve kabul et..."

Ondan sonra Hacc-ı İfratta yapılanın aynısını ifa eder ve Umre menasiki de onunla birlikte eda edilmiş olur. Her ikisi için birer tavaf birer sa'y yapmak kafidir. Minada bayramın birinci günü Cemretül-Akabeye taş attıktan sonra, haccı temattûda olduğu gibi kurban kesmek lazımdır ve aynı günde Mekke-i Mükerremeye giderek orada tavafül-ifadeyi yapar. Hacc-ı İfrad için kurban kesilmediği halde hem Temettü' hem de Kıran'dan efdaldir. Bu zamanda onbinlerce kurban kesilip atılarak ondan istifade edilmediğinden ve israfa sebep olduğundan Hacc-ı ifrada ehemmiyet vermek lazımdır.()

TAVAFÜL VEDA

Memleketine avdet etmek istediği zaman remil, idtiba' ve sa'yi yapmadan Tevafül Veda'ı yapar.

Tavafül Veda vacibdir. Tavafül Veda'ı yaptıktan sonra Mekke'den çıkması icabeder. Yoksa Tavafül-Veda'ı iade etmesi gerekir. Kadın hayızlı ve nifaslı ise Tavafül-Veda kendisine düşmez. Yalnız Harem kapısının yanında durup dua eder. Bu tavafın manası, hacca hitam vermek ve Cenab-ı Haktan izin istemektedir. Zira misafir, ev sahibinin iznini almadan evini terk etmez. Bu tavafda bildiğimiz tavaf dualarını okur ve iki rek'at tavaf namazını kıldıktan sonra Kâbeye yüzünü çevirir. Kana kana Zemzem suyunu içer. İçerken Kâbeye defalarca bakar ve Zemzem suyundan bir miktar kendi üzerine döker. Sonra imkân varsa Kâbeye giderek Kâbenin eşiğini öper. Kâbenin eteğine yapışır. Mültezem'i iltizam eder. Allah'a yalvarır ve şu duayı okur:

Hacerül Esved'i öptükten sonra arkaya doğru değil, normal olarak Harem kapısından çıkar. Çıkarken de birkaç sefer dönüp Kâbeye bakar.

CİNAYET

Hac farizesini eda etmek isteyen kimsenin haccın farz, vacip, sünnet ve yasaklarını bilmesi ve gereğini yapması gerekir. Yoksa farzı terk ederse haccı fasid olur ve tekrar bir sene sonra haccı iade etmesi lazım olur ama vacibi terk ederse günahkâr olur ve aynı zamanda ceza vermesi da gerekir. Yasak işlerse, cima gibi bir şey ise yine haccın fesadına vesiyledir, başka bir şey ise cezayı gerektirir. Bunun için bunları açıklamak zorundayız.

Bir kimse ihramın yasaklarından birini yapar veya hac ve Umrede vacib olan bir şeyi terk ederse kendisine ceza düşer. Fakat ceza düşmekle beraber, bilerek o yasağı işler veya vacibi terk ederse günaha girer. Tevbe etmesi lazımdır.

İmam-ı Nevevi diyor ki: "Bazı cahiller bu yasaklardan birisini yapar. Nedenini beyan ederken de "cezası ne ise vereceğim" der. O zannediyor ki: Ceza vermekle günahdan kurtulmuş olur. Halbuki bu çok yanlıştır. Ceza vermek, yasağı işlemesini mübah kılmaz."

Cinayet kısmı dört mebhasa ayrılır:

1 - Elbise ve muhrimin vücuduyla ilgili meseleler,

2 - Av ve onunla ilgili meseleler,

3 - Cinsi mukarenet ve mukaddimeleri,

4 - Hac veya Umrenin bir vacibini terketmektir.

BİRİNCİ MEBHAS

Birinci cinayet elbise giymek, koku ve yağ sürünmek, traş olmak gibi cinayetleridir. Traşın yasak olması ve üzerine terettüp eden ceza hususu ayeti kerime ile sarahaten sabit olmuştur ki, bir mazerete binaen saçını traş eden kimseye fidye düşer ve üç şeyden birisini yapmakta muhayyerdir. Ya bir kurban keser veya üç sa'ı altı fakire verir veya üç gün oruç tutar.

Ulema, diğer cinayetleri de, traş meselesine kıyaslamışlardır.

Cinayet tam ise, yani vücudun herhangi bir yerinden üç tel almak ve üç tırnak kesmek gibi, olursa bir fidye düşer; eksik ise fidye değil, sadaka lâzım gelir.

Cinayet işleyen kimse şayet amden işlerse cezası hususunda muhayyerdir. Unutarak veya uyku halinde cinayet işlerse, şayet cinayette itlâf varsa fidye lazım gelir. Yoksa hiçbir şey lazım gelmez. Meselâ unutarak saçını traş eden veya tırnağını kesen kimseye fidye düşer. Elbisesini giyen veya başını örten veya koku süren kimseye bir şey lazım gelmez. Şimdi cinayetleri sıra ile açıklıyacağız:

1 - Bir kimse, bilerek ve zaruret olmadan dikili elbise giyse, fazla zaman geçmese de kurban düşer, aynı zamanda günahkâr olur. Tevbe etmesi lazımdır.

Bir kimse başını örtmeğe veya hava sıcak veya soğuk olduğundan dikili elbise giymeğe mecbur kalırsa, günahkar olmamakla beraber gerekeni yapar, fakat fidye vermekle mükelleftir.

İhram'da kadının yüzü erkeğin başı gibidir. Örtülmesi haramdır. Yüzünü erkeklere göstermemek için şemsiye gibi bir şey eline alır ve yüzü istikametine doğru tutup kendini koruyabilir.

İhram'da olan bir kadın için ne çorap giymesi ne de eldiven takması caiz değildir. İhram'da olan bir erkek suya girer ve başı su ile örtülür, veya bir hevdec ile gölgelenir veya başına bir tabak kor veya başını yastığa verir veya eliyle onu örtse bir sakınca yoktur. Belden yukarıyı örten futa'nun uçlarını birbirine bağlamak veya çatal iğne ile tutturmak caiz değildir. Ama aşağı futa'nın uçlarını birbiriyle bağlamakta beis yoktur.

2 - Az olsun, çok olsun vücuduna veya elbisesine haram olduğunu bildiği halde kasden güzel koku sürerse, kurban kesmek icabeder. Fakat haram olduğunu bilmez veya gayrı ihtiyarı olarak sürünse bir şey icabetmez. Fakat aynı anda onu yıkaması gerekir.

Bir kimse, güzel kokulu bir şeye bilerek basar ve ayağına yapışırsa fidye vermesi icabeder.

Bir kimse güzel kokulu bir şey satın alır ve kullanmadan çantasına koyup boynuna asar veya eliyle alıp taşırsa bir şey icabetmez.

Yine bir kimse güzel kokulu bir ilaç ile tedavi olur veya elma gibi kokusu güzel bir şey yese hiçbir sakınca yoktur.

İhram'da olan bir kimse kokusu güzel bir sabun ile vücudunu sabunlasa beis yoktur. Ancak yapmamak daha evladır. İhram'da olan kimse hamama gidip yıkanır veya havuza girerse bir şey icabetmez.

3 - Saçına veya sakalına kokusuz yağ sürmek, güzel koku sürünmek gibidir. Ancak tedavi için kokulu veya kokusuz ilaç kullanılsa bir şey lazım gelmez. Bir kimse saçını veya sakalını kokusuz bir yağ ile yağlarsa kurban düşer. Fakat vücudun başka yerlerinde kullanılmasında beis yoktur.

Traş olmak veya saç kesmek veyahutta yolmak, ihram'da olan bir kimse için caiz değildir. Bunlardan birisini yapan kimseye kurban düşer.

4 - Koltuk altını traş eder veya ensesini aldırırsa kurban düşer. Bir kimse traş ettiği şey az ise, şayet üç tel veya daha fazlasını traş ederse kurban düşer. Ama bir veya iki tel olursa her bir tel için bir avuç buğday lâzım gelir. Bir tel ve daha fazlası kendi kendine düşerse bir şey lâzım gelmez. Maliki mezhebine göre, bir kimekendisini rahatsız ettiği içinbir kıl dahi olsa kendisine bir

kurbanı düşer. Yoksa, birden on ikiye kadar, bir avuç buğday icabettirir.

5 - Bir yerde üç tırnak veya daha fazlasını keserse bir fidye düşer. Ama bir tırnak keserse bir avuç buğday, iki tırnak keserse iki avuç buğday lâzım gelir. Fidye demek bir şat - kurban - kesmek veya üç sa' altı fakire vermek veya üç gün oruç tutmaktır.

İKİNCİ MEBHAS: AV VE ONUNLA İLGİLİ MESELELER

Av ve onunla ilgili şeyler iki kısımdır:

Birinci kısım: Av öldürmek.

İhram halinde kara avını avlamak veya yardımcı olmak haram olduğu halde, deniz avını avlamak ve ehli hayvanları kesmek helâldir.

Bunun için ihram halinde olan bir kimse normal olarak kasaplık yapabilir. Bunda hiçbir sakınca yoktur.

Ayeti Kerime, bilerek avı öldürmenin cezayı icab ettirdiğini açıkça beyan ediyor. Bilmiyerek onu öldürmenin de bilerek öldürmek gibi olduğunda icma-i ümmet vardır.

Av, iki çeşittir:

1 - Benzeri bulunandır. Meselâ, deve kuşu deveye, vahşi sığır ile vahşi eşek, sığıra, ceylan keçiye, tavşan oğlağa benzerler. Benzeri bulunan av'ı öldüren, üç şeyden birisini yapmakla mükellefdir:

a) Avın benzerini alıp kurban olarak kesmek.

b) Para ile takdir ettirerek buğday veya arpayı alıp Harem fakirlerine tasaddük etmek.

c) Buğdayı avuç ile ölçerek her avuç için bir gün oruç tutar.

2 - Benzeri bulunmayandır. Bunda iki şeyden birisini yapmakla mükellefdir. Ya para ile takdir ettirerek buğday alıp Harem fakirlerine tasadduk edecek veya her avuç için bir gün oruç tutacak.

İkinci kısım; avı öldürmeyip onu yaralamak veya tüyünü yolmak.

İhramda bulunan bir kimse av'ı yaralar veya tüyünü yolarsa değeri ne kadar düşmüş ise Harem fakirlerine o kadar tasadduk eder. Bu meselede kıymetinin yerine oruç tutmak caiz değildir. Şayet avın aldığı yara onu ayaktan düşürmüş ise ölmüş sayılır. Avın yumurtasını kırmak veya sütünü sağmak ise onların, yani yumurtanın veya sütün değerlerini icabettirir. İhramda olmayan kimse Haremin avını avlarsa, avın kıymetini Harem fakirlerine tasadduk etmesi gerekir.

Muhrim'in karga, yılan, akrep, fare, sinek, pire, kene ve arı gibi av cinsinden olmayan ve insanın bedeninden meydana gelmeyen haşereleri ve saldıran canavarları öldürmesinde beis yoktur.

İnsanların ektikleri ağaç, ekin ve bitkiler müstesna, Haremin bitkilerini, ağaçlarını, ekinlerini kesmek ve yolmak herkes için haramdır.

Büyük ağaçta sığır, küçük ağaçta keçi ve koyun ve yaş otta kıymet vardır. Bu kıymet ile buğday alınıp, Harem fakirlerine verilir. Veya her avuç için bir gün oruç tutulur. Bilittifak ağacın yalnız yapraklarını almak caizdir.

ÜÇÜNCÜ MEBHAS: CİNSİ MUKARENET VE ÖNCÜLERİ

İhram halinde cinsi mukarennette bulunmak bilittifak haramdır. Bunun da iki haleti vardır:

1 - Arefe vakfesinden evvel cinsi mukarenette bulunmak haram olduğu gibi haccı da bozar. Yapana üç şey lazım gelir:

a) Haccını tamamlaması.

b) İçinde cinsi mukarenet yaptığı haccı, nafile de olsa kaza etmesi.

c) Bir deve kurban kesmesidir.

Kadın uykuda iken veya zorla kendisiyle münasebet vukubulursa haccı fesade gitmez.

2 - İhramdan çıktıktan sonra, Tevafül-İfadeyi yapmadan evvel cinsi mukarenet yapmak bilittifak haccı bozmaz. Ancak bir davar kesmeyi gerektirir.

Daha önce açıkladığımız gibi Umrenin dört rüknü vardır:

a) İhram.

b) Tavaf.

c) Sa'y.

d) Traştır.

Bunları ifa edip ihramdan çıkmadan evvel cinsi mukarenet vaki olursa umre bozulur ve bunu yapan kimseye üç şey lâzım gelir:

a) Umresini tamamlamak.

b) Umresini kaza etmek.

c) Bir deve kurban etmek.

CİNSİ MUKARENETİN ÖNCÜLERİ

Cinsi mukarenet'in öncüleri iki kısımdır:

1 - Yakın öncüleri: Şehvetle kadını öpmek, cinsi mukarenet olmadan erkek ile kadının vücutlarının hailsiz birbirine sürünmesidir. Bunlardan birisini yapan kimsenin, meni de nazil olsa, haccı fesada gitmez, fakat fidye vermesi lâzımdır.

2 - Uzak öncüleri: Kadına bakmak, şehvetle düşünmektir. Bu kısımda meni nazil de olsa bir şey lazım gelmez.

DÖRDÜNCÜ MEBHAS: VACİBİ TERK

Haccın bir vacibini terk eden kimse günahkâr olduğu gibi kendisine kurban da düşer. Ancak şer'i bir mazerete binaen terk eden müstesnadır.

Bu mebhasla ilgili birkaç meselenin hükmünü hususi olarak beyan etmek icabeder:

1 - Vücût zafiyeti ve zaman darlığı gibi bir mazeret sahibi olan bir kimsenin müzdelife vakfesini terketmesi caizdir. Bir şey de lazım gelmez.

Maliki mezhebine göre, bir gece gecelemesini terk eden kimseye kurban düşer. Yalnız sucu ve çoban müstesnadır.

2 - Minada cemreye bir taş atışını terk edene bir avuç, iki taşı terk edene iki avuç buğday düşer. Üç taş veya daha fazlasını terk edene de bir kurban lazım gelir.

Bir kimse hasta veya ihtiyar olduğundan Cemrelere taş atamazsa başkasına vekâlet verir. Vekil ilk önce kendisi için o gün atılması lazım gelen bütün taşları attıktan sonra, müvekkil için lazım gelen taşları atar. Yani ilk gün sadece Cemretül-Akabe'ye taş atmak icbettiği için önce kendi adına atar, sonra müvekkil için; diğer günlerde ise önce kendi nefsi için her gün her üç Cemre'ye taş atar, sonra müvekkil için dönüp yeniden sırasiyle taş atar. Yalnız Hanefi mezhebine göre, her cemreye ilk önce kendisi için sonra müvekkili için atarsa caizdir.

3 - Hac veya Umreye niyet etmek isteyen kimse ihrama girmeden mikatı geçerse günahkâr olur ve mikata dönmesi lazım gelir. Mikata dönmek için üç yol vardır:

a) İhrama girmeden tekrar mikata dönüp ihrama girer. Bunu yapan kimseye bir şey lazım gelmez.

b) Hac veya Umre menasikine başladıktan sonra mikata döner. Bunu yapan kimseye kurban düşer. Dönmezse hac veya Umre menasikini tamamlarsa yine kurban düşer. Bu hususta özürlü özürsüz, bilgili bilgisiz arasında fark yoktur.

c) Mikatı geçtikten sonra ihrama girer, sonra hac veya umre menasikinden bir şey yapmadan evvel Mikata döner. Bu durumda da bir şey lâzım gelmez.

İHSAR VE FEVAT

İhsar: Hac ve Umrenin rükünlerini eda etmekten men edilmektir.

Hac veya Umre menasikine engel olacak her hangi bir şey meydana gelirse, İhramdan çıkabilmek için niyet etmekle beraber kurban kesmek ve traş olmak lâzımdır. Muhasar, ister Harem dahilinde, ister haricinde olsun, olduğu yerde kurban keser. Haremde kesmek icabetmez. Hac veya Umre nafile olursa muhasarın onu kaza etmesi icabetmez. Fakat hac veya umre farz olursa onu kaza etmek gerekir, söz konusu olan muhasar, Haccı Kıran'a niyet etmiş ise bir

tek Hac ve Umre kaza eder.

İhsarın durumunun böyle olacağına delalet eden ayet olduğu gibi Peygamber (S.A.V.)'in fiili ile emri de bulunmaktadır.

Mekke fethedilmezden önce Peygamber (S.A.V.) başta olmak üzere müslümanlar Umre'ye gittiler. Fakat müşrikler, müslümanların Mekke'ye girmelerine engel oldular. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.), kurban kesip traş olmakla ihram'dan çıktı; sahabelere de aynı şeyi yapmalarını emretti.

Şayet kurban bulamazsa, niyet getirip traş olmakla beraber bir kurban değerinde fakirlere yemek yedirmek icabeder. Onu da bulmazsa, her bir avuç buğday yerine birer gün oruç tutmak gerekir. Oruç için muayyen bir yer yoktur. Her yerde oruç tutulabilir, haramda olması gerekmez.

Bir kimse hasta olur veya "paramı kaybedersem, bulunduğum yerde ihram'dan çıkacağım" diye şart koşarsa caizdir. Böyle bir şey olduğu taktirde isterse ihram'dan çıkar. Kadının farz da olsa kocasının izni olmadan ihrama girmesi caiz değildir. Hatta izni olmadan ihrama girmiş ise onu ihramdan çıkartabilir.

Bir anne veya baba nafile hac veya umre yapmak isteyen evladına engel olabilirler, ama farza engel olamazlar.

"FEVAT"

Fevat: Haccın zamanına yetişememektir. Kurban gününün fecri doğduktan sonra Arafata gelen kimse Hacca yetişmemiş olur. Böyle bir kimse ihramdan çıkmak isterse Umre menasikini ifa eder. Yani tavaf ve sa'y eder, sonra traş olur veya saçını kısaltır. Ertesi sene haccını kaza eder. Ve kaza edeceği zaman kurban kesmesi icap eder, hacca yetişmemiş olan kimse kırana niyet etmiş ise kaza edeceği zaman kendisine üç kurban düşer. Birincisi yetişilmediği için, ikincisi yetişilmeyen haccı kıran için, üçüncüsü de kaza ile ifa edilen haccı kıran içindir.

HEDY

Hedy, Harem dahilinde kesilmesi istenen kurbandır. Bu da üç kısımdır.

A) Hedyül-Tatavvü', Sırf Allah için Hac veya mutemirin nafile olarak kesmek istediği kurbandır. Resûlü Ekrem (S.A.V.)'in Haccetül-Veda'da yaptığı gibi.

Bu çeşit hedy'in Allah nezdinde makbul olabilmesi için fakirlere bir miktar verilmesi lazımdır.

B) Hac veya Umre'de işlenen cinayetten veya vacibin terkinden veya ihsardan dolayı vaki olan noksanı telâfi etmek için verilmesi gereken cebir kurbanıdır.

Cebir kurbanını veren kimsenin ondan yemesi caiz olmadığı gibi, zenginlere yedirilmesi de caiz değildir.

C) Nezir kurbanı. Harem hududunda mevcud bulunan kimse, bir kurbanı

kesmek için nezrederse kesmesi vacib olur. Ondan yemesi de caiz değildir.

Kurban ancak dört sınıf hayvandan caizdir. Deve, sığır, keçi ve koyun. Keçi ve koyun birer şahıs için, deve ve sığır ise yedişer kişi için olur.

Kurbanın da, ya bizzat kesilmesi icap eder veyahut onun yerine başka bir şey yapılır. Bu da dört kısma ayrılır.

1 - Bir vacibin terkinden dolayı vacib olan kurbandır ki, Cemrelere taş atmamak, Minada gecelememek, İhramsız mikatı geçmek, Tevafül-Veda yapmamak, tavaf ve sa'yde yürümek nezredildiği halde terk etmek gibi.

Bu kısımda tertib ve şeriatin beyan ettiği miktara bağlı kalmak lâzımdır. Tertibin manası, kurban kesmenin icab etmesidir. Gücü yetmezse hacda üç, memlekette yedi olmak üzere, on gün oruç tutmaktır.

2 - Tereffühten dolayı vacib olan kurbandır ki; bunun da yedi ferdi vardır. Traş olmak, tırnak kesmek, elbise giymek, koku sürmek, yağlanmak, birinci tahallülden sonra vaki olan cinsi mukarenet, karı kocanın vücutlarının birbirine sürtünüp, ihtikak olunmasıdır. Bunlardan birisini yapan kimse üç şeyden birisini yapmakla muhayyerdir: Ya bir davar kurban olarak keser veya üç gün oruç tutar veya üç sa'ı altı fakire tasadduk eder. Her sa' dört avuçtur.

Bu hususda ister özür sahibi olsun ister özür sahibi olmasın.

3 - Haccı veya Umreyi ifsad eden cinsi mukarenetten dolayı lazım gelen kurbanda tertibe riayet etmek lazımdır. Deveyi kurban olarak keser. Şayet bulamazsa veya parası olmazsa bir sığır, onu da bulamazsa yedi koyun veya yedi keçi, bunu da bulamazsa kıymetini takdir ederek onunla yiyecek alıp Harem fakirlerine dağıtır. Şayet parası olmazsa, kaç avuç buğday veya arpa veya hurma tuttuğunu hesaplar ve her avuç için bir gün oruç tutar.

4 - Av'ı öldürmekten dolayı vacib olan kurbandır. Av'ı öldüren üç şeyden birisini yapmakta muhayyerdir.

a - Deve, sığır ve davardan öldürülen avın benzeri varsa bir benzerini keser.

b - Veya onun değeriyle yiyecek alıp fakirlere dağıtır.

c - Veya her avuç yerine bir gün oruç tutar.

HEDY'İN ŞARTLARI

Hedy'in şartları:

1 - Devenin en az beş, sığır ve keçinin iki sene, koyunun bir sene veya süt dişlerini atmak şartıyla altı ayı tamamlaması.

Bu kısımda tertib ve şeriatin beyan ettiği miktara bağlı kalmak lâzımdır. Tertibin manası, kurban kesmenin icab etmesidir. Gücü yetmezse hacda üç, memlekette yedi olmak üzere, on gün oruç tutmaktır.

2 - Tereffühden dolayı vacib olan kurbandır ki; bunun da yedi ferdi vardır. Traş olmak, tırnak kesmek, elbise giymek, koku sürmek, yağlanmak, birinci tahallülden sonra vaki olan cinsi mukarenet, karı kocanın vûcutlarını birbirine sürtünüp, ihtikak olunmasıdır. Bunlardan birisini yapan kimse üç şeyden

birisini yapmakla muhayyerdir: Ya bir davar kurban olarak keser veya üç gün oruç tutar veya üç sa'ı altı fakire tasadduk eder. Her sa' dört avuçtur.

Bu hususda ister özür sahibi olsun ister özür sahibi olmasın.

3 - Haccı veya Umreyi ifsad eden cinsi mukarenetten dolayı lazım gelen kurbanda tertibe riayet etmek lazımdır. Deveyi kurban olarak keser. Şayet bulamazsa veya parası olmazsa bir sığır, onu da bulamazsa yedi koyun veya yedi keçi, bunu da bulamazsa kıymetini takdir ederek onunla yiyecek alıp Harem fakirlerine dağıtır. Şayet parası olmazsa, kaç avuç buğday veya arpa veya hurma tuttuğunu hesaplar ve her avuç için bir gün oruç tutar.

4 - Av'ı öldürmekten dolayı vacib olan kurbandır. Av'ı öldüren üç şeyden birisini yapmakta muhayyerdir.

a - Deve, sığır ve davardan öldürülen avın benzeri varsa bir benzerini keser.

b - Veya onun değeriyle yiyecek alıp fakirlere dağıtır.

c - Veya her avuç yerine bir gün oruç tutar.

HEDY'İN ŞARTLARI

Hedy'in şartları:

1 - Devenin en az beş, sığır ve keçinin iki sene, koyunun bir sene veya süt dişlerini atmak şartıyla altı ayı tumamlaması.

2 - Et'i eksilten bütün ayıplardan salim olması. Binaenaleyh kör, hasta, sakatlığı belli olan sakat, kulağı ve kuyruğu kesik olanlar kurban olamazlar. Deve sığırdan, sığır bir koyun ve keçiden, koyun da keçiden daha efdaldır.

HEDY'İN KESİLME ZAMANI

Vacibin terki ile yasak olan şeyi yapmaktan dolayı kesilmesi gereken kurban için zaman söz konusu değildir. Diğerinin kesilme zamanı bayram namazının girdiği andan itibaren başlar, bayramın dördüncü gününün güneşinin batmasına kadar devam eder.

HEDY'İN KESİLME YERİ

İhsar kurbanı müstesna, bütün hedylerin Haremde kesilmesi lazım olduğunda ittifak vardır. Hac için haremde en iyi yer Mina'dır. Mu'temir için Mekke daha iyidir. Başka bir yerde hedy'i kesmek caiz değildir. İmkân varsa bizzat hedy sahibi hedyini keser, kesmezse orada hazır bulunur. Kurban keserken tesmiye etmek sünnettir. Kesilen kurban kıbleye doğru yatırılır ve kesilir. Kasabın ücretini hedy sahibi verir.

Haremin toprak ile taşını başka yere götürmek haramdır. Fakat İslâm halifesi,

maslahatına binaen Kâbe'nin perdesini başka yere götürüp satsa veya satın alsa caizdir. Zemzem suyunu Harem dışından başka bir yere götürmekte beis yoktur.

HACC-I BEDEL

Hac bir kimseye vacib olduğu halde hacca gitmeden ölüm alametlerini görürse, yerine hac yapılması için vasiyet etmesi lâzımdır. Bir kimsenin durumu müsait olduğu halde hacca gitmezse, sonra ihtiyarlık veya müzmin bir hastalık, hacca gitmesine mani olursa hayatta iken yerine bir başkasını hacca göndermesi icabeder.

Bir kimsenin durumu müsaid olduğu halde hacca gitmez ve vefat ederse, vasiyet etsin etmesin yerine bedel gönderilmesi lâzımdır. Zimmetinde bulunan borçları ödenmesi için vasiyet etmese de, ödenmesi lazım olduğu gibi.

İbni Abbas'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Haccül-Veda' senesinde Rahtam kabilesinden bir kadın gelip dedi ki: Ya Resûlüllah, Allah'ın kullarına farz kılındığı hac, ihtiyarlık devresinde pederime yetişti. Deve üzerinde kendini tutacak takatı yoktur. Onun yerine hacca gideyim mi? Resûlü Ekrem (S.A.V.); Evet, dedi."

HACC-I BEDELİN ŞARTLARI

Haccı bedelin şartları sekizdir:

1 - Asilin müsaade vermesi. Asil'in müsaadesini almadan yerine hacca gitmek caiz değildir. Ancak varisin, vefat eden mûrisinden izin almadan hacca gitmesi veya göndermesi caizdir.

2 - Gönderilmesi tasarlanan ve onunla akid yapılan kimsenin bizzat gitmesi lazımdır. Şayet hasta olur veya hapse düşerse, asil veya âmirden izin alamadığından başkasını yerine göndermesi caiz değildir.

3 - Mikatta ihrama girerken kimin yerine gitmiş ise ona niyet getirmesi, hem kalb, hem dil ile niyet getirmesi şart değildir. Sadece kalben niyet getirmesi kâfidir.

4 - Gönderenin veya asilin emrettiği şekilde hareket etmesi. Meselâ, Haccı İfradı kendisine emrettiği halde, Haccı Temettû yaparsa caiz değildir.

5 - Bedel gidenin ehil, yani mükellef olması.

6 - Bedel için her iki akidin haccın farz, vacip ve sünnetlerini bilmeleri lâzımdır. Binaenaleyh farz, vacip ve sünnetleri bilmeyen kimse âkid olamaz. Çaresi, bunları biribirinden seçemeyen kimsenin bilen bir kimseyi vekil edip akdettirmesidir.

7 - Meyyit hacca gitmek için kimi tayin etmiş ise onun gönderilmesi lazımır.

Başkasını göndermek caiz değildir.

8 - Haccı Bedele giden kimsenin daha evvel kendi nefsi için hac farizasını eda etmiş olması. Kendi nefsi için hacca gitmemiş olan kimsenin bedel gitmesi sahih değildir.

RESÛLÜ EKREM (S.A.V.) EFENDİMİZİ ZİYARET

Müslümanın inandığı ve içinde sevgisi beslediği Resûlü Zişan'ın kabri şerifini ziyaret etmesi büyük mükâfata nail olmasına bir vesile olduğu gibi, vacibe yakın bir sünneti müekkededir. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor:

"Vefatımdan sonra beni ziyaret eden, hayatta beni ziyaret eden gibidir."

Başka bir hadisde:

[illegible]

"Kabrimi ziyaret eden kimse için şefaatım hak olur." buyurmuşlardır.

Kadı İyad, Şifa-i Şerifinde diyor ki: Resûlü Ekrem (S.A.V.)'ın kabrini ziyaret etmek müslümanların âdetlerinden olduğu ittifakla kabul edilmiştir.

El-Hafız ibni Hacer de diyor ki: "Ziyaret-i Nebeviyye en faziletli amellerden ve Allah'a erdiren vesilelerden ve ümit verici taatlardandır. Başka bir inançta bulunan kimse, İslâm halkası boynunda çıkmış olup Allah'a ve onun Resûlüne ve büyük ulemaya muhalefet etmiş olur."

Resûlü Ekrem (S.A.V.)'in ziyaretini niyetlenen kimse, Mescid-i Nebevi'nin de ziyaretini niyetlensin. O da ayrı bir sünnettir. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor:

"Binekler ancak üç mescid için hazırlatılır:

1) Şu mescidim (mescidi nebevî),

2) Mescidül-Haram,

3) Mescidül-Aksa." (Buhari, Müslim)

Hacca gidenin yolu Medine-i Münevvereden geçerse Resûlü Ekrem (S.A.V.) efendimizi ziyaret ettikten sonra Mekke'ye gider. Dönüşte yine Hatemül-Enbiyayı ziyaret eder. Yol başka bir yerden geçiyorsa, Resûlü Ekrem (S.A.V.)'in ziyaretini hacdan sonraya bırakmak daha efdaldır.

Resûlü Ekrem (S.A.V.)'in ziyaretine giden kimse, Medine-i Münevvere bahçelerini görünce Salavat-ı Şerife getirir.

Medine-i Münevvereye girince yıkanıp, en temiz elbiselerini giyer. Medine-i Münevverenin şerefini ve onu şereflendiren Resûlü Ekrem (S.A.V.)'i hatırlar. Eşyalarını yerleştirdikten sonra Mescid-i Nebevi'nin Selâm kapısından gider ve şu duayı okur:

[illegible]

[illegible]

İmkân varsa minber-i şerif ile kabri Nebevinin arasındaki yere gider ve iki rek'at Tehiyyetül-Mescid namazını kılar. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Kabrim ile Minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir."

Peygamber (S.A.V.)'in ziyaretçisi Medinede olduğu müddet zarfında imkân nisbetinde burada namaz ve ibadete devam eder. Kabri şerif ile minber arasında altı direk vardır ki, üst kısımları yeşil'e boyanmış ve yazı ile süslenmiştir.

Sonra Ravza-i Mutahharaya gider. Sırtını kıbleye, yüzünü kabri Şerife verir. Kendisiyle Resûlüllah Efendimizin arkasında medfun bulunduğu pencere arasında dört arşın bırakır, kalbini dünyalıktan temizler, yüce bir makamda olduğunu hatırlar, sesini yükseltmeden şöyle der:

[illegible]

Herhangi bir kimseden Resûlüllah'a selâm götürmüş ise Resûlü Ekrem'e (S.A.V.) hitaben der ki: "Falandan sana selâm vardır ya Resûlellah." Sonra bir arşın kadar sağına doğru kayar. Resûlüllah'ın omuzu yanında bulunan Hazreti Ebubekir-Sıddık'a yüzünü çevirir ve der ki:

[illegible]

Sonra bir arşın kadar daha sağ tarafına gider ve Hz. Ömer'e yüzünü çevirip şöyle der:

[illegible]

Bademа Resûlü Ekrem'in (S.A.V.) kabri şerifine döner ve orada dua eder. Şefâat diler, bahusus şu seçme duayı ihmal etmez:

[illegible]

CENNETÜL-BAKİ'İN ZİYARETİ

Mescid-i Nebevinin doğusunda bulunan Cennet-ül Bakî namındaki Sahabe ve Tabiinin yattığı mezarlığı ziyaret etmek her zaman müstehabdır. Bahusus Cuma günü olması daha evlâdır. Cennet-ül Bakî'e varınca bütün orada yatanlara selam verir, dua eder, bilhassa Resûlüllah'ın (S.A.V.) sevgili oğlu İbrahim ile Hz. Osman, Abbas ve mü'minlerin anaları Hz. Aişe, Hafsa, Zeyneb, Safiye, Cüveyriye, Seyda, Mariye, Resûlüllah'ın kızı Hz. Fatime, torunu Hz. Hasan, Sütanası Halimetüs-Sa'diyye hazaratı kiramlarının kabirlerini ziyaret etmek gerekir.

UHUD ŞEHİDLERİNİ ZİYARET

Uhud, Medine-i Münevverenin şimalinde bulunan dağın adıdır. Uhud dağının eteğinde şehid olmuş Sahabelerin kabirlerini ziyaret etmek de müstehabdır. Ziyaretin perşembe günü olması daha iyidir.

Burada medfun bulunan sahabelerin başında Hz. Ham-za, Mus'ab bin Umeyr, Resûlüllah'ın kaynı Abdullah bin Cahş ve Süheyl bin Kubeys gelir. Ondan sonra Mescid Kıbleteyn namındaki mescide gider, Kâbeye doğru iki rek'at namaz kılar.

Resûlü Ekrem (S.A.V.)'in kabri etrafında dolaşmak. Ravza-i Mutahhara'nın demirlerini tutmak, yüzünü onlara sürmek veya onları öpmek caiz değildir. İmam-ı Nevevi diyor ki: "Resûlü Ekrem'in (S.A.V.) kabrini tavaf etmek; etrafını dolaşmak caiz değildir. Sırtını veya göğsünü kabrin duvarına dayandırmak da mekruhdur. Resûlü Ekrem (S.A.V.) hayatta iken, ondan biraz uzak durmak edebin icabı olduğu gibi, vefatından sonra da böyledir. Ulemanın doğruladıkları ve ittifak halinde kabul ettikleri budur. Cahillerin yaptıklarına bakılmamalıdır."

Medine-i Münevverede kaldığı müddet zarfında Medine-i Münevverenin celâl ve şerefini hatırlar. Edep ve terbiyesini muhafaza eder. Kavga ve çekişmeden son derece sakınır. Çok ibadet ve dua eder. Kur'an-ı Kerim okur, namazını cemaatle kılar. Resûlüllahın Sünnet-i Seniyesine ittiba noktasına çok ehemmiyet verir. İmkân varsa oruç tutar ve Medine fakirlerine yardımda

bulunur.

Resûlü Ekrem (S.A.V.) Medine-i Münevvereye hicret ettikten sonra onaltı ay kadar Beytül-Makdis'e doğru namaz kıldılar. Ondan sonra Resûlü Ekrem (S.A.V.), Mescidü'l-Kıbleteyn'de öğle namazını kılarken Kâbeye yüzünü çevirmesi için emri ilâhi geldi. Namazını bozmadan Resûlü Ekrem (S.A.V.) hemen Kâbeye yüzünü çevirdi. Bunun için iki kıbleli manasına gelen, Mescidü'l-Kıbleteyn ismi verildi bu Mescide.

Daha sonra Kuba mescidinin ziyaretine gider. Mümkün ise cumartesi günü olması daha efdaldır. Buhari ve Müslim'in rivayetine göre, Resûlü Ekrem (S.A.V.) her cumartesi günü Kuba mescidine gider, iki rek'at namaz kılar ve dua ederdi. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Kuba Mescidinde kılınan namaz Umre gibidir."

Medine-i Münevverede sekiz gün kadar kalmak büyük bir fazilettir. Ama şart değildir. Daha önce beyan ettiğimiz gibi Peygamber (S.A.V.)'in kabrini bir kere ziyaret etmek, sünnet yerine gelmiş olur. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Kim benim şu mescidimde kırk vakit namaz kılarsa, kendisine azab ateşi ve nifaktan birer berat yazılır."

Ancak şu var ki, Mekke-i Mükerreme, Medine-i Münevve-reden daha efdal olduğu ve Mekke-i Mükerremede yapılan ibadetin mükâfatı yüz bin, Mescid-i Nebivide bin olduğuna göre, Medine-i Münevverede sekiz gün kalırken Mekke-i Mükerre-mede iki üç gün kadar cüz'i bir miktar kalmak (Bu gün birçok otobüs şirketlerinin bunu yaptıkları gibi) doğru bir hareket değildir, Kabe-i Muazzamaya karşı hürmetsizliktir.

Memlekete dönmek istediği zaman Mescidü'l-Nebeviye iki rek'at namaz ile veda eder, sonra Resûlüllahın ve Ebubekir Essıddik ile Hz. Ömer'in huzuruna gider, Medine-i Münevve-re'ye ilk gelişinde Resûlü Ekrem'in huzurunda selâm verip dua ettiği gibi, selâm verir ve dua eder.

Resûlüllah'ın (S.A.V.) müfarekatından dolayı göz yaşlarını döker, üzüntü içerisinde o yüce makamdan ayrılır.

Hacdan dönen kimsenin akraba ve teallukatına azda olsa hediye getirmesi sünnettir. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyuruyor: "Yolculuktan dönen biriniz, ehline hediye getirsin." Beyhaki. Memleketine ilk döndüğünde camiye gidip iki rek'at kılsın. Akraba ve dostları da kendisine ziyafet tertip etsinler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM - M U A M E L Â T

ALIŞ-VERİŞ

İslâm dini, insanın hem de madde hem manasına itina göstererek her ikisinin de hakkını tanımıştır. Mana için gıda mahiyetinde olan ibadetleri emrettiği gibi, madde için de; temel sayılan çalışma, sanat ve ticaret gibi şeyleri emretmiştir. Kur'an-ı Kerim buyuruyor: "Allah, satışı mübah kıldı." (El-Bakara: 275)

Allah'ın Resûlü de: En iyi kazanç hangisidir, diye sorulduğunda şöyle cevap verdi:

"Kişinin eliyle yaptığı çalışma ile mübah olan alış veriştir." (Hâkim)

Bey'in (alış verişin) üç rüknü vardır:

1 - Alıcı ve satıcı.

2 - Siğa (akit) dir. Siğa, satıcının; "Sana şunu bu kadara sattım." alıcının da "bu kadara aldım", şeklinde karşılıklı olarak söylenen sözleridir.

Birinci rükün olan alıcı ile satıcıdır. Bunların beşer şartı vardır:

1 - Akil ve baliğ olmasıdır. Binaenaleyh çocuk ile delinin alış veriş yapmaları caiz değildir. Ama sarhoş olan kimsenin aklı başında olmazsa da yaptığı alış veriş sahihtir. Hatta hanımını boşasada boşaması muteberdir. Şayet bir çocuk bir şey satın alır, sonra kayıp eder veya atarsa sorumlu değildir. Elinde kalırsa kendisinin değil, mal sahibinindir. Velisinin onu iade etmesi gerekir. Binaenaleyh bugün çocukların her yerde olduğu gibi yaptıkları alış veriş caiz değil, batıldır. Bunun için Şafiî mezhebinin salikleri ya çocuklara bu alış verişi yaptırmamalı veyahutta mümeyyiz olan çocukların alış verişleri kabul eden Hanefi mezhebini taklit etmeleri gerekir. Bir kimse, birisinden bir şeyi iğreti olarak istemek üzere bir çocuğu bir yere gönderdiğinde o da kendisine verirse iğreti şey kayıp olduğu takdirde, ne çocuk, ne de onu gönderen kimse mesul değildir. Mal sahibi çocuğa malını teslim etmemeli idi.

Bir kimse birisine, "Hakkımı şu çocuğa ver" dese, o da teslim ederse kayıp olduğu takdirde verenin kesesinden gitmiş sayılır. Fakat birisinden emaneti bulunan kimse, emanetçiye "emanetimi şu çocuğa ver" dese, o da verirse mesuliyetten kurtulmuş olur. Yalnız emanet çocuğun hakkı olup kendisine teslim ederse velinin izniyle de olsa mesuliyetten kurtulamaz.

2 - Mallarına haciz konulmaması.

3 - İsteğiyle alış veriş yapmasıdır. Bunun için bir kimse malını satmak istemediği halde zor kullanmak suretiyle kendisine alış ve satış yaptırılırsa caiz olmayıp, fasiddir. Ancak haklı olarak zor kullanılırsa caiz olur. Meselâ birisinin zimmetinde borç bulunup imkanı olduğu halde vermek istemezse, hakim dilerse borçlunun izni olmadan malını satıp borcunu kapatır. İsterse de borcunu kapatıncaya kadar onu hapseder.

Bir kimse malının gasp edileceğinden veya hacz edileceğinden korktuğu için onu kurtarmak gayesiyle birisine satarsa, her ne kadar gayesi gerçek satış

değilse de bu satış sahihtir. Müşteri isterse onu çevirmez. Ama kendisine vermek isterse yeni bir satış ile onu kendisine verebilir.

Satışın şakası yoktur. Ciddisi muteber olduğu gibi, şakası da muteberdir. Ve ciddi sayılır. Meselâ, birisi şakadan malını satarsa malı satmış olur.

Alıcı ile satıcı, satılık şeyin bedelini bin lira olarak tayin edip üzerine akid icra eder; fakat iki bin lira ilan ederse alıcı üç bin vermeğe mecburdur. Yani gizlice tayin ettikleri bin lirayı vermekle mükellef olduğu gibi, ilan ettikleri iki bini de alıcı vermeğe mecburdur.

4 - Alıcı ile satıcının alıp sattıkları şeye malik veya vekil veya veli olmasıdır. Binaenaleyh, bir kimse her hangi bir kimse için izni olmadan bir şey satın alırsa duruma bakılır. Şayet o kimse malı karşılığında satın almış ise, veya; "Ben falan adam için bu şeyi aldım, onun parası onun zimmetindedir." dese bu alış veriş batıldır, ama hiç kimseden söz etmerden bir şey satın alır, veyahut: "Ben kendisi için satın aldım." dediği halde, parası onun zimmetindedir." demezse yapılan alış veriş kendisi için olur.

Bir kimse birisinden bir şey gasp eder ve gasp ettiği şeyle alış verişte bulunursa alış veriş batıl olur. Birkaç defa el değiştirse de netice değişmez. Ama şeker ve yağ gibi bir şey satın alır, sonra gasp ettiği paradan onun bedelini verirse yapılan alış veriş sahihtir. Çünkü "Şu şekeri veya yağı bu para karşılığında bana ver" dememiştir.

5 - Kur'an-i kerim Hadis ve dini kitapları satın alan kimsenin müslüman olmasıdır. Müslüman olmayan kimseye mezkur kitabları satmak caiz değildir. El-İzz b. Abdüsselâm diyor ki: "Müslüman olmayan kimsenin Kur'an-ı Kerimi ciltlemesi caiz değildir. Buna göre Kur'an-ı Kerimi ona bastırmakta haramdır."

Siğanın da altı şartı vardır:

a) Satıcı ile alıcının sözleri arasında uzun bir fasılanın bulunmaması,

b) Yabancı bir sözün araya girmemesi,

c) Her iki sözün birbirine uyması, birisi, şunu beş liraya sattım, diğeri de üç liraya aldım şeklinde konuşsalar, akit sahih değildir.

d) Hem alıcının, hem satıcının bâliğ ve âkil olması. Çocuğun, delinin, her hangi bir alış veriş yapmaları sahih değildir.

e) Muallak (Şartlı) olmaması. Bunun için birisi; Şayet buradan nakl-i hane yaparsam şunu sana sattım, şeklinde talik ederek akdederse, yapılan akit sahih değildir.

f) Muvakkat olmaması. Meselâ; birisi, bunu sana bir aya kadar sattım deyip akdederse sahih değildir.

Alış veriş mütemede göre muâtât-bilfiil eşyayı değiştirmek - ile münâkit olamaz. Muâtât ile yapılan alış veriş fasittir. Yalnız Mütevelli, Beğavi ve İmam-ı Nevevi bazı kitaplarında örf muataı kbul ederse, onunla alış veriş yamak caizdir, yoksa caiz değildir derler. Bu zamanda halkın bütün alış verişlerinde siğa ile değil, muâtât ile icra edilmektedir. Şayet muâtâtı kabul etmeyip halkın alış verişini fasit olarak addedersek bütün muamelatın temeli sarsılır ve üzerine bir çok mefsede terettüp eder. Yalnız İmam-ı Nevevi Mecmu adlı kitabında şöyle diyor:

"Bir çok kimse eşyanın fiatını sormadan satıcıdan satın alır, bir müddet sonra gelip hesabını görür ve parasını teslim ederse böyle bir muamele bilittifak caiz değildir." Ancak Hatibi Şirbîni Müğnil-Muhtaç isimli kitabında İmam-ı Gazali'nin bu hususta müsamaha gösterdiğini kayd etmektedir.

Bir kimse, bir sürüden bir koyunu şu kadarla sana sattım, dese, satılan şey belli olmadığından yapılan akit sahih değildir. Fakat, şu koyun hariç bu sürüyü sana sattım dese, bey' sahihtir. Bir koyun satılır ve derisi veya yünü istisna edilirse caiz değildir. Bir kimse, sana evi bütün hukukiyle sattım dese, caizdir. Buna göre eve giden bütün yollardan geçmeğe hak kazanır. Birkaç kişi bir müessesede ortak olur, onlardan birisi hissesini satarsa caizdir. Yalnız hissesinin ne kadar olduğunu bilmeyen kimseye sattığı takdirde caiz değildir.

Bir kimse süte su katar ve satarsa, bey' haram olduğu gibi, sahih de değildir. Avcılık, ev ve malı korumak için köpek edinmek caizdir. Fakat lüzumsuz olduğu takdirde onu edinmek caiz olmayıp haramdır. Yine tezek edinmek de caizdir. Fakat Şafiî mezhebine göre ne köpeğin ne de tezeğin satılması caiz değildir. Gerçekte odun, kömür ve gaz yağı olmayan yerlerde herkes tezeğe ve onu satın almağa mecburdur. Onun alış verişini yapmak caiz değildir, demek manasızdır. Bunun için alış verişini caiz gören Hanefi mezhebini kabul etmekten başka çare yoktur.

Pars, maymun, kedi, ipek böceği, tavus, bülbül, papağan kuşu ve bal arısını satmak caizdir. Yalnız bal arısını satınalabilmek için arıları dışarda görmek lazımdır. Yılan, fare, karınca, aslan, kurt, kaplan, ayı ve karga gibi faydası olmayan hayvanları satmak caiz değildir. Zehirin tıp sahasında faydası olduğundan satılması caizdir. Katır ve eşek gibi eti yenilmeyen yük hayvanı, sakat olursa satılması caiz değildir.

3 - Üzerine akit yapılan maldır. Bunun da on şartı vardır:

a) Malın temiz veya yıkamakla temiz olmağa kabil olması. Köpek ve içki gibi necis el-ayn olan şeyleri satmak haram olduğu gibi, temizlenmesine imkân olmayan yağ gibi müteneccis şeyleri de satmak haramdır. Fakat onları hibe veya tasadduk etmek caizdir. İslâm dini gelmeden önce cehalet devrinde yaşayan insanlar köpeği aşırı derece sevdiklerinden (bugün Avrupa'da ve Avrupalılaşan ülkelerde olduğu gibi) köpekle beraber yer içer, haşrû-neşir olurlardı ve bu durum kuduz hastalığının yayılmasına sebebiyet verirdi. Bunun için İslâm dini zaruret olmadıkça köpek edinmeyi yasaklar ve gerek olmadan köpek edinen bir kimsenin evine rahmet melekleri girmezler, buyurur. Ama avcılık veya ev ve sürü gibi şeyleri korumak için onu edinmekte beis yoktur.

Müteneccis olan kumaşın temizlenmesi mümkün olduğundan satılması caizdir.

b) Satılan malın kendisinden istifade edilir bir şey olması. Faydası olmayan haşaratı, yırtıcı hayvanları, buğdayın bir iki habbesini ve haram olan çalgı âletlerini satmak caiz değildir. Aynı zamanda gasbedilmiş ve geri alınması mümkün olmayan bir malı satmak ta caiz değildir. Çünkü alan kimse ondan istifade edemiyecektir. Ancak gasbedilmiş olan şeyi, geri alması mümkün olan kimseye satmak caiz olduğu gibi, rehin halinde olan malı satmak da caizdir. Tambur ve ud gibi dinen haram olan şeylerin İslâm fıkhına göre alış ve satışı caiz değildir. Çünkü dinen ondan faydalanılamaz. Yalnız altın ve gümüş kapları kullanmak haram da olsa, onları satmak ve satın almak caizdir.

Üzerinde canlı mahlukların resmi bulunan kap, elsibe ve halıları alıp satmakta bir sakınca yoktur. () Yalnız alınıp satılmazsa daha iyidir. Çünkü alınıp satılması kullanılmasına vesiledir. Radyo ve televizyon çalgı aletleri gibi değildir. Bunlar şerre alet olabildikleri gibi hayra da alet olabilirler. Bunun için mutlak surette bunların satışı haramdır, diyemeyiz. Ancak İslâmın kabul etmeyeceği şeylerde onları kullanacak olan kimseye satmak haramdır.

Kadın sütü, insanın cüzü de olsa satılabilir. Çünkü tahir olmakla beraber çocuklar için vazgeçilmez öneme sahip bir gıdadır. Ama kan bazı hastalar için zarurî ve hatta su kadar önemli de olsa satılamaz. Ancak teberru edilebilir. Yardıma muhtaç olan kimseye yardım elini uzatmak mecburi olduğu gibi kana muhtaç olan kimseye de yardım etmek mecburidir. Satılmamasının sebebi necis olmasıdır. Müslümanın kanı müslümana verilebildiği gibi kafirin kanı da kendisine verilebilir. Ayrıca karı kocanın birbirlerine kan bağışında bulunmalarında herhangi bir sakınca yoktur.

Daha geniş bilgi için "Rududun ala Ebatil" isimli kitaba bakılabilir.

c) Hem alıcının hem vericinin, üzerine akit yapılan şeyin aynını, miktarını ve vasfını bilmesi. Selem meselesi müstesna, alıcı ve vericinin görmedikleri şey üzerine akit yapmaları caiz değildir. Satılan şeyin durumunu anlamak için ne gibi yerleri görmek gerekirse onu görmek icab eder. Satılan şey ev ise duvarlarını, tavanlarını, hamam ve mutfağını; bahçe ise, ağaçlarını, duvarlarını, su mecralarını ve toprağını; hayvan ise dış tarafını görmek şarttır.

Yukarıdaki izahattan da anlaşıldığı gibi, â'manın alış verişi caiz değildir. Çünkü alınan ve satılan şeyi göremediğinden aldanması kuvvetle muhtemeldir.

Birbirine benzeyen şeyin bir kısmını (Numunesini) görmek kâfidir. Buğday, arpa gibi.

d) Amme hakkının olmaması: Vakıf, cami, medrese, tekke, köprü, mezarlık, yol, kale, Arefe, Mine ve Müzdelife topraklarını temlik ve temellük etmek caiz olmadığından , ne satılması ne de satınalması caiz değildir. Mekkenin arazi ve binaları ise böyle değildir. Hem satılır, hem satın alınır. Hadis, Fıkıh ve Kelam gibi dini kitabların satılmasında beis yok ise de Kur'an-ı Kerim'in satılması mekruhtur, diyen vardır. Yalnız mekruh olarak kabul ettiğimiz ve alış verişini yapmadığımız takdirde Kur'an-ı Kerim'in okunmasına bizzat biz engel olmuş oluruz.

e) Bedelin temiz olması: Binaenaleyh bir hayvan bir köpekle satın alınırsa caiz değildir.

f) Kendisinden istifade edilebilmesi: Bir elbisenin bir kurt ile satın alınması fasittir.

Bir kimse bir şeyi vâde ile satar ve almadan önce devalüasyon sebebiyle paranın kıymeti düşürülürse Şafii alimlerine göre üzerine akit yapılan paradan başka bir şey hak etmez. Ama o para tamamiyle yürürlükten kaldırılırsa, şayet altın veya gümüş veya değer taşıyan başka mâdeni bir şeyden olursa yine o paradan başka bir şey hak etmez. Ama kağıt para (Banknot) olursa ve yürürlükten kalkarsa, yürürlükten kalkmadan evvel hak sahibinin mağdur olmaması için değeri ne ise onu vermek icap eder.

g) Paranın, müşterinin tasarrufu altında olması: Binaenaleyh bir kimse

birisinden bir şey gasp eder, sonra onunla bir şey satın alırsa fasittir.

h) Muayyen olması: Binaenaleyh bir kimse birisine "Şu iki koyundan birisini şu kadara sana sattım" dese, müşteri de; "Kabul ettim" şeklinde karşılık verse, yapılan alış veriş sahih değildir. Yalnız bir kimse bir bağın üzümünü satar ve mesla dörtte veya beşte birini veya zekatını istisna ederse böyle bir alış veriş sahihtir.

Bir kimse bir ev satarsa şayet bu ev cadde ile bitişik ise evin yolu belli oluduğu için yapılan alış verişte bir sakınca yoktur, ama cadde ile bitişik değilse satıcının mülkünden başka yok ise mutlaka eve giden yolun belirtilmesi gerekir, aksi takdirde yapılan alış veriş sahih değildir.

Bir kimse; "Şu tarladaki hissemi şu kadara sana sattım" dese, müşteri de kabul ederse, tarladaki hissesinin ne kadar olduğu bilinmezse yapılan akit sahih değildir.

l) Miktarının bilinmesi

i) Hangi çeşid olduğunun bilinmesi ve kabz edilmesi: Bir kimse henüz kabz etmediği bir şey ile satın alırsa caiz değildir. Bu zamanda bir çok tüccar, mesela fabrikadan ticaret eşyasını alıp henüz kabz etmeden başkasına devr etmektedir. Hem de bir çok kimsenin meselâ taksi almak için parasını yatırıp ve teslim almadan sırasını başkasına devr etmesi halinde böyle bir alış verişin batıl olduğunu bilmesi gerekmektedir. Bu gibi alış veriş yapanlar ya vaz geçmeli veya böyle bir muameleyi caiz gören Malikî mezhebini taklid etmelidir.

j - Satılan malın alıcı ile satıcı tarafından görülmesi. Binaenaleyh bir mal alıcı veya satıcı tarafından görülmemiş ise onun alış verişi sahih değildir. Aynı zamanda onu kiralamak, rehn etmek gibi muamelelere tabi tutmak da sahih değildir. Ancak onu vakfetmek caizdir.

Bir kimse buğdayından bir örnek getirip birisine gösterir ve bir miktar kendisine satarsa şayet nümuneyi de onunla beraber satarsa yapılan akit sahihtir, yoksa akit sahih değildir. Şafii mezhebine göre durum böyledir. Yalnız malum olduğu gibi bu gün usulen satılması istenen buğdaydan az bir şey nümune olarak getirilir ve evde veya ambardaki buğday satılır. Numunenin satışı söz konusu değildir. Bunun için bunu caiz gören Hanefi mezhebini taklit etmek gerekir. Aksi takdirde alış verişin batıl olması gerekir.

Bir kimse şu tarlayı veya şu arsayı sana sattım dese, bina olsun ağaç olsun, içinde sabit olan ne varsa hepsi satılmış olur. Fakat buğday, arpa gibi sabit olmayan ve bir defada toplanan veya biçilen şey içine girmez. Ekilmiş arazinin satılması caiz olup henüz ekini biçilmediği halde kabzedilebilir. Bir arazi satılırsa içinde bulunan taş da onunla beraber satılmaz.

Bir bostan veya bir bağ satılırsa, duvar ve ağaç gibi şeyler de içine girer.

Bir ev satılırsa, normal olarak içinde bulunan kapı, pencere gibi sabit olan eşya da satılmış olur.

Ağaç üzerinde bulunan meyve olgunlaşmış ise, kesme şartı olsun olmasın satışı caizdir. Fakat biçim zamanı gelmeden önce yeşil ekinin satışı sahih değildir. Tarla ile birlikte satılır veya ot olarak satılırsa caizdir.

Arpa ve üzün gibi tane ve meyvesi görülen mahsulü, olgunlaştığı takdirde

henüz toplamadan ve biçmeden önce satmakta beis yoktur. Fakat tanesi görülmeyen buğday gibi bir şey olursa, biçilip tasfiye edilmeden önce hiçbir surette satışı caiz değildir.

Henüz başakta olan bir buğdayın, tasfiye edilmiş bir buğday ile satılıp değiştirilmesi caiz olmadığı gibi hurma ağacı üzerinde bulunan yaş hurmanın kuru hurma ile ve teyk üzerinde bulunan yaş üzümün kuru üzüm ile değiştirilmesi de caiz değildir. Ancak değiştirilen hurma ve üzüm beş vesk (bin kola civarında)'ten aşağı olursa müsaade edilmiştir. Fukaha buna a'râya diyorlar.

ALICI İLE SATICININ İHTİLAFI

Alıcı ile satıcı, akdin sıhhatı hususunda ittifak ettikleri halde keyfiyeti hususunda aralarında anlaşmazlık çıksa (mesela birisi semen bin, diğeri sekiz yüzdür der) ve şahitleri olmazsa her biri, arkadışının sözünü nefy edip kendi sözünü isbat etmek suretiyle yemin edecektir. Önce satıcı yemine başlar; yeminden sonra uyuşma olmazsa birisi veya her ikisi "akdi fesh ettik" diyecek, sonra müşteri satılık şeyi geri çevirecektir. Şayet vakf etmiş veya satmış veya ölmüşse onda tasarruf ettiği gündeki bedeli ne ise tesbit edilip mal sahibi olan malike verilecektir.

Bir kimse birisine dese ki; "Şunu bu kadara sana sattım" o da kendisine: "Hayır bana satmadın hediye olarak verdin" şeklinde cevap verirse, her biri ötekinin iddia ettiği şeyi red ederek yemin edecektir. Her iki taraf yemin ettikten sonra hediye iddiasında bulunan kimsenin sözü red edilip müddebih istirdad edilecektir.

Yine birisi diğerine; "Ben şunu sana sattım" diyor. O da "hayır sen rehin (ipotek) olarak bana verdin" diyor, yukarda dediğimiz gibi her birisi diğerinin sözünü red edip yemin edecek. Teslim edilen para da iade edilip karşılığında verilen nesne de geri çevrilecektir.

Bir kimse yapılan alış verişi bozacak bir vasfın varlığı hususunda ihtilaf ederse, yani birisi akdin sıhhatini ihlâl eden bir şeyi iddia ediyor, diğeri ise inkar ederek akdın sahih olduğunu söylüyor. İddiayı isbat eden beyyine, yani şahidler olmadığı takdirde söz; akdin sahih olduğunu iddia eden kimsenin sözüdür.

Bir kimse buğday gibi bir şey üzerine selem yolu ile bedel alırsa, sonra müslemü ileyh ayıplı bir bedel ile müslime gidip; "Bana verdiğin bedel ayıplıdır, onu çevirmek istiyorum" deyip, müslim de: "Sana teslim ettiğim bedel bu değildir," derse, söz müslimin sözüdür.

Bir kimse pekmez gibi bir şey satar ve müşteri onu kabz eder, bilahare müteneccis olduğu ortaya çıkar, fakat ne zaman müteneccis olduğu bilinmemekle beraber her birisi diğerine; "Senin elinde iken ayıplandı" dese, söz satıcının sözüdür. Şayet her iki taraf da yemin etmekten imtina ederse, yemin etmiş gibi kabul edilirler. Satıcı yemin ederse alıcıya; "Onun dediğini kabul ediyor musun", denilecektir, "evet" dediği takdirde mesele tamamdır. Yoksa müşteri de yemin edecektir. Ondan sonra satıcıya kendisi için

müşterinin yemin ettiği şeyi kabul ediyor musun; denilecektir. Kabul ederse mesele tamamdır. Yoksa hakim akdi bozacaktır.

AĞAÇLARIN SATIŞI

Satılan ağaçların meyveleri satıcı veya alıcı için belirtilmiş ise mesele tamamdır. Ama belirtilmemiş ise duruma bakılır, şayet incir ve üzüm gibi çiçek vermeden meyve oluyorsa satıcıya, yoksa alıcıya aittir. Ama kaysı ve elma gibi çiçek veren ağaçlar ise, şayet çiçek vermiş ve dökmüş ise satıcıya, yoksa alıcıya aittir.

Ağaçta bulunan meyve olgunlaştığı takdirde toplamadan satılabilir. Satılması için ölçmek ve tartmak da icap etmez. Böyle bir durumda toplatılması şart koşulabildiği gibi, bırakılması da şart koşulabilir. Yalnız bu durumda olgunlaşmamış armut gibi kendisinden istifade edilmesi mümkün olmayan meyve ise, satışı caiz değildir, ama meyve ağaçla birlikte istense bu satışta sakınca yoktur ve şartsız olarak satılması gerekir. Taneleri sertleşen ekininin satışına gelince durum şöyledir; şayet arpa gibi habbeleri görülüyor ise biçilip tasfiye edilmeden götürü olarak satışı caizdir. Mercimek gibi habbeleri örtülü olup görünmüyorsa satışı caiz değildir. Yeşil ve olgunlaşmamış bir ekin, olgunlaşması beklenmeden yeşil iken biçilmek ve ot olarak kullanılmak üzere satılabilir. Ancak olgunlaşıncaya kadar tarlada bekletilmesi şartıyla satılırsa, bu satış caiz değildir.

Yukarda açıkladığımız gibi ağaçta bulunan meyvenin satışı caiz olduğuna göre, götürü olarak bağın üzümünü satıp devretmenin dinî bir sakıncası yoktur ve olgunlaştığından zekâtı satıcıya aittir. Yani satıcı onun zekâtını vermekle mükelleftir.

SATIŞ MESELESİ

Satış muamelesi dört çeşittir:

1) Satılan malın kaça satın alındığını söylemeden onu satmaktır. Böyle bir satış caizdir. Bu tür alış verişe müsaveme denir. Yalnız müslümanları aldatmamağa ve fahiş bir fiat ile satmamağa dikkat edilmelidir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Biriniz, kendi nefsi için neyi arzu ediyorsa, mümin kardeşine de arzu etmedikçe (olgun) mümin olamaz."

2) Bir şey satın alıp onu başkasına aynı para ile devr etmek. Buna, tevliye denilir. Şayet parasını fazla göstererek akit yapmış ise, satış caizdir. Ancak fazla olan şeyi müşteriye iade etmek lazımdır.

Bir kimse birisine; şunu maliyetiyle sana sattım, dese, o da kabul ederse satılan nesne için yapılan bütün masraflar dahildir. Bu durumda hem alıcının, hem satıcının satılan malın maliyetini mikdarını bilmeleri gerekir. Aksi takdirde yapılan akit sahih değildir.

3) Bir malı, alış fiyatını, hammaliyesini ve lüzumlu masraflarını söyleyerek ve bir miktar kar ilave ederek satmaktır. Buna, murabaha "kârlı satış" denilir. Bu iki çeşitde doğrusunu söylemek gerekir. Yoksa haram irtikâb edilmiş olur. Hile yapan kimse, Allah'ın indinde mes'ul olur.

4) Bir malı sermayesinden noksana satmaktır. Buna, muhatta "indirimli satış" denilir.

RESÛLÜLLAH'IN NEHY ETTİĞİ ŞEYLER

Resûlüllah (S.A.V.)'in yasak ettiği şeylerden bir kısmını aşağıya alıyoruz.

1) İhtikâr. Şiddetli ihtiyaç olduğu bir zamanda, gıda maddesini satın alıp kıymeti daha fazla artsın diye hapis etmektir. Şer'an haramdır.

Allah'ın Resûlü (S.A.V.) buyuruyor:

"Kırk gece kadar insanların yiyeceğini hapis edip ihtikâr yapan kimse, Allah'dan uzaktır. Allah da ondan beridir. Bir mahalle halkı içinde aç bir kimse bulunsa, Allah'ın zimmeti o mahalleden beri olur." (El-Hakim)

Başka bir hadiste buyuruyor:

"Müslümanların gıda maddelerini haps eden kimseyi, Allah cüzzam ve iflâs ile cezalandırır."

İmam Gazaliye göre ihtikâr, gıda maddesinde cari olduğu gibi meyvede de caridir. Hatta bazı ulema, giyecekte de caridir, demişlerdir.

2) Şehirde eşyalarını satmak için köy ve çölden gelenleri şehre girmeden karşılamak. Şehirde satmak üzere köylerden gelen şeylerin serbest satılmasına meydan vermeyip şehir haricinde karşılayıp satın almak caiz değildir. Mağdur olmuşlar ise sattıkları şeyleri geri çevirebilirler.

3) İhtiyaç olduğu bir zamanda, şimdiki fiatla satmak üzere köylerden gelen yiyecekleri, komisyoncunun mal sahibini ikna etmek sûretiyle başka bir zamana erteleyerek üstün bir fiatla satışını yapmaktır.

Yalnız şunu bilmemiz gerekir ki, bir kimse kendi mahsûlünü hapsedip, başka bir zamanda satarsa muhtekir sayılmaz. Ama şiddetli ihtiyaç olursa gerektiğinde ihtiyacını karşılayacak kadar kendisine bırakmak şartıyla zorla ondan alınabilir.

4) İyne alış verişi yapmak. İyne alış verişini yapmak doğru olmayıp müslümana yakışmayan ticari bir muameledir.

İyne, ribadan kaçmak gayesiyle bir varlıklının bir muhtaca vâde ile fakat yüksek bir fiatla bir şey satması, ondan sonra hazır fakat çok düşük bir fiatla fakirden geri alması demektir. Allah'ın Resûlü buyuruyor: "İnsanlar, öyle bir zaman gelecek ki, satış adı altında faizi mübah sayacaklardır."

Muhammed bin Abdullah, Enesten rivayet etmiştir: İyne hakkında kendisine sual sorulunca buyurdu ki: "Allah aldatılamaz. Bu, Allah ile onun Resûlünün haram kıldıkları şeylerdendir."

İmam Muhammed; "Bu alış veriş, "iyne" dağlar kadar benim gönlüme ağır gelen, çirkin bir şeydir. Faizciler onu icad etmişler" demektedir. Durum böyle olmakla beraber şafii mezhebine göre iyne alış verişi haram olarak kabul edilmemiştir.

5) Boğa, aygır, koç ve benzeri hayvanların suyunu satmak. Yani para mukabilinde boğa gibi hayvanları dişi hayvanlara çektirmek haram olup caiz değildir.

6) Alıcı olmayan kimsenin, başkasını aldatmak gayesiyle mezatta (tellal pazarında) bulunan satlık malının fiatını arttırmak.

Alış-veriş yapmak üzere anlaşmaya varan kimselerin satışlarına engel olmak caiz değildir. Meselâ Zeyd, Amr'a bin liraya bir kitap satmak üzere anlaşmaya varıyorlar. Bekir gelip yüz lira arttırarak kitabı bin yüz liraya satın almaktadır. Peygamber (S.A.V.) böyle bir alış-verişi yasaklamıştır. Yalnız anlaşmaya varmadan evvel satılık şeyin parasını arttırmakta beis yoktur. Bu gün ve her zaman da mezatlarda olduğu gibi. (Tirmizi rivayet ediyor; Ensardan birisi Peygamber (S.A.V.)'e giderek yardım istedi, bunun üzerine Peygamber (S.A.V.) kendisine:

"- Senin evinde bir şey yok mudur?

- Evet bir sergi vardır, bir kısmını altımıza serer, kalanıyla da örtünürüz. Ayrıca kendisiyle su içtiğimiz bir su kabımız vardır.

- Onları getir, dedi.

O adam da onları getirdi. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V) onları aldı: Kim bunları satın alır, dedi. Adamın biri: ben bir dirhem ile satın alırım dedi. Peygamber (S.A.V.) iki veya üç kere, kim arttırır dedi. Bunun üzerine birisi: Ben iki dirheme satın alırım dedi, bunun üzerine Peygamber (S.A.V.) kendisine verdi."

7) Akit kesinleşmeden evvel alıcıyı veya satıcıyı kandırarak yapılan akdi bozdurup, alıcıya o cinsten bir şey satmak veya satıcıdan satılan şeyi satın almak.

8) Bir hayvan ile sütten kesilmemiş yavrusunu, boğazlamaktan başka her hangi bir suretle biribirinden ayırmak caiz değildir.

Zina, içki ve kumar gibi meşru olmayan bir yolla mal kazanmış bir kimse ile alış veriş yapmak haramdır. Avam tabakası arasında vâde farkı hakkında çeşitli sözler dolaşmaktadır. Haramdır, diyenler olduğu gibi helâldır, diyen de vardır. Bunun için bunu kısaca açıklamak isterim, şöyle ki: Alış veriş peşin olursa normal olarak kâr etmek tabiî olduğu gibi, vâdeli olursa da insaf dairesinde kâr etmek yine tabiîdir. Her tarihte bu tip alış veriş olmuştur.

Neylûl Evtarın kayd ettiğine göre Cumhur-u ulema bu görüştedir. Peygamber (S.A.V.)'in bir satış içinde iki satışı men etmesi meselesine gelince, onun manâsı şudur: Bir kimse birisine şunu peşin olarak bine, vâdeli olarak iki bine sana sattım, dese, müşteri de kabul ederse, bu akit caiz değildir. Çünkü bedel belli değildir. Yani bedel bin mi ikibin mi, bilinmiyor. Ama satıcı ile alıcı hem binden hem iki binden, hem peşin hem vâdeliden söz ederler, sonra mesele iki bin ve vâdeli satış üzerine anlaşma yapıp akitte bulunsalar caizdir.

Halkı müslüman veya ehli kitap olan bir beldede kesilen hayvanın durumu

belli olmazsa; yani müslüman ve ehli kitap tarafından mı yoksa başkası tarafından mı kesilmiş diye şüphe edilirse asıl olan, helal olduğundan onu yemekte beis yoktur.

Peygamber (S.A.V.) şartlı satışı yasaklamıştır. Yalnız bu satış mutlak olarak yasak değildir. Bu tip satış üç türlüdür:

1 - Alıcıya veya satıcıya zarar verecek şekilde satış için bir şart ileri sürmek, yani: "vakfetmek veya başkasına hibe etmek şartıyla şu binayı sana sattım" gibi şartlı satış, batıldır.

2 - "Şunu kabz etmen veya ondan faydalanman şartıyla sana sattım." gibi aklın gereği olan bir şartı ileri sürmesi halinde akit sahih ve fakat şart batıldır.

3 - Alıcıya ve satıcıya zarar vermeyen ve akdın muktezası olmayan, fakat her iki tarafa veya birisine fayda veren bir şart ileri sürmek. "Şu binayı bu para ile üç gün muhayyer kalmak şartıyla sana sattım" gibi. Böyle bir satış sahih olduğu gibi, şart da sahihtir.

RİBA

Riba, akit yapıldığı zaman şeriat ölçüsüne göre eşit olmayan veya eşitlikleri bilinmeyen veya ivazlardan birisi veya her ikisi hazır olmayan ribevi şeylerin üzerine yapılan akittir.

Riba'nın haram olduğu, hem Kur'an-ı Kerim, hem ehadisi Nebeviyye ile sabit olmuştur. Cenabi Hak şöyle buyuruyor:

"Allah, satışı mübah, ribayı yasak kılmıştır."

Allah'ın Resûlü de şöyle buyuruyor: "Allah'ın Resûlü, riba yiyeni, yedireni, kâtibini ve şahidini lanetlemiştir."

Şafii mezhebine göre alış-veriş yapmak suretiyle riba ancak yiyecek ile nakdeynde, yani altın ve gümüşte cari olur. Başka şeylerde cari olmaz. Bunun için yiyecek ile nakdeynin alış verişlerinde ribadan kurtulmak gayesiyle İslâmın gösterdiği yolu izlemek gerekir. Şöyle ki; yiyecek ile nakdeyn birbiriyle satılırsa, şayet birbiriyle satılan iki şeyin cinsleri bir ise, mesela; buğday buğdayla satılırsa helâl olabilmesi için üç şartın bulunması gerekir:

1 - Birbiriyle müsavi olması.

2 - Her ikisinin peşin olması.

3 - Her ikisinin aynı anda kabz edilmesi. Ama cinsleri ayrı ayrı olursa, mesela buğday arpa ile satılırsa iki şartın bulunması gerekmektedir;

1 - Her ikisinin peşin olması.

2 - Her ikisinin aynı anda kabzedilmesi.

Riba üç çeşittir.

A) Riba El-Fazl; altın ve gümüş gibi tartılan veya buğday, arpa gibi ölçülen bir cinsi, kendi cinsi mukabilinde peşin olarak ziyadesiyle satmaktır. Gümüş, altın, buğday ve arpa gibi bir şeyin kendi cinsiyle satılabilmesi için üç şart vardır:

a) Temasül (miktarları müsavi olmak)

b) Hulûl (her ikisi peşin olmak)

c) Takabuz (her ikisi aynı anda kabz olunmak)

Bir ölçek buğday, bir ölçek buğday mukabilinde veya yirmi gram altın, yirmi gram altın mukabilinde bu üç şart ile satılabilir.

Mesela, güzel tohumluktur diye on kilo buğdayın başka bir buğday mukabilinde on bir kilosu ile satılması caiz olmadığı gibi güzel işlenmiş veya âsari âtikadır diye yirmi gram altın otuz gram altın mukabilinde satılamaz. Ama bir cins başka bir cins ile, meselâ gümüşün, altınla, buğdayın arpa ile satılabilmesi için iki şart vardır.

1) Peşin olmak.

2) Her ikisinin aynı anda teslim olunması. Fakat müsavi olmaları şart değildir. Bunun için bir yiyecek, yiyecek olmayan bir şey ile satılırsa, peşin olsun, vâdeli olsun satılmasında bir sakınca yoktur. Şöyle ki: buğday demirle satılırsa buğday her ne kadar rebevî ise demir rebevî olmadığı için bu satışa hiçbir şekline haramdır denilmez. Kezalik bir hayvan iki hayvan ile satılırsa, hayvanlar ölçülen ve tartılan şeylerden olmadıklarından onlarda eşitlik aranmaz, dolayısıyla bu alış-veriş caizdir.

Bir kimse buğday gibi bir yiyeceği vâde ile satıp zamanı geldiğinde alacağı para yerine bir yiyecek alırsa caizdir. Çünkü bu misalde yiyecek, yiyecek ile satılmamıştır ki, Riba En-nesie cari olsun. Belki para yiyecek ile değiştirilmiştir.()

Saman, mat'umât-yiyecek-ile nukud-altın ve gümüş- nevinden olmadığından, içinde buğday veya arpa taneleri bulunsa da eşit olmaksızın birbiriyle satılabilir. Çünkü içinde bulunan habbeler kasd edilmez. Bir kimse birisine, bağımda veya evimde ne varsa senin için helaldır, dese, istediği kadar ondan yiyebilir. Ama ondan bir şey satamaz, başkasına hibe edemez.

B) Riba-El Yed'dir. Derhal teslim ve tesellüm olmadığı halde ribevi şeyleri birbiri mukabilinde satmaktır.

C) Riba El-Nesie'dir. Rebevî şeyleri veresiye olarak birbiri mukabilinde satmaktır. Meselâ, on dirhem gümüşü on dirhem gümüş ile veresiye olarak veya bir ölçek buğdayı bilahare harman zamanında verilecek bir ölçek buğdaya satmaktır. Ancak karz-ı hasen olarak muhtaç olan bir kimseye bilahare mislini almak üzere vermek sünnet olup, büyük bir fazilettir.

Riba'nın bütün çeşitleri haram olup en büyük günahlardandır.

HİYAR MESELESİ

Hiyar, Hiyar el-meclis, Hiyar el-şart ve Hiyar el-ayb olmak üzere üç çeşittir.

1 - Hiyar el-meclis

Alıcı ile satıcının akid yaptıktan sonra birlikte kaldıkları müddetçe, yapılan alış verişi bozmak hususunda serbest olma hakkına sahip olmaktır. Ancak

henüz birbirinden ayrılmadıkları halde "Biz alış verişi kesinlikle kabul ettik" dedikleri takdirde alış verişin durumu kesinleşir. Şayet onlardan birisi; "Benim tarafımdan alış veriş işi kesinleşmiştir" dese kendisi için hiyar kalmaz, diğeri için hiyar devam eder. Şayet alıcı ile satıcı alış veriş yaptıktan sonra günlerce beraber kalsalar yine hiyar devam eder. Örfen ayrılış vaki olduğu takdirde hiyar hakkı ortadan kalkar. Alıcı ile satıcı küçük bir vapurda veya küçük bir evde birlikte uzun bir süre kalırlarsa hiyar el-meclis devam eder. Fakat birisinin evin veya vapurun üstüne çıkması halinde hiyar sona erer.

Şayet onlardan biri zorla meclisten çıkarılırsa, hiyar devam eder. Kendi isteğiyle fakat unutarak çıkarsa hiyar sona erer. Ayrılış hususunda ihtilaf olur da (şahit olmadığı takdirde) ayrılışı inkar eden kimsenin sözü muteberdir.

2 - Hiyar el-şart

Yani riba ile selem hariç diğer alış verişlerde üç günden fazla olmamak şartıyla muayyen bir müddet içinde alıcı ile satıcıdan birisi veya her ikisi için yapılan akdi fesh etme yetkisini şart koşmaktır. Hiyar kimi için şart koşulmuş ise satılık şeyin mülkiyeti onundur. Yani o müddette telef olursa kesesinden gider. Süt gibi şeyler de kendisine aittir. Her ikisi için şart koşulmuş ise bekletilir; Şayet alış veriş işi kesinleşirse müşterinindir. Yoksa satıcınındır. Akdin feshi veya infazı, onları ifade eden "Bu alış verişi fesh ettim veya kabullendim" gibi her hangi bir söz ile olduğu gibi onu satmak veya icare etmekle de olur. Fakat sadece satışa çıkarmak veya onu satmak için birisini vekil olarak tayin etmekle olmaz.

Hiyar el-şartın birkaç şartı vardır:

1 - Üç günden fazla olmamak. Şayet üç günden fazla olursa satış akdi batıldır.

2 - Satılan şeyin hiyar süresinde bozulmaması gerekir. Ancak bir günde dayanabilen, bir şey için üç gün şart koşulursa satış akdi batıl olur.

3 - Koşulan üç günlük şartın arka arkaya olması.

4 - Şart koşulan sürenin belli olması; (birkaç saat muhayyerliğimiz vardır.) şeklinde şart koşarlarsa, satış akdi batıldır.

Bir kimse; "falan adamın üç gün zarfında görüşünü almak şartıyla şunu satın aldım" derse satış akdi sahihtir.

3 - Hiyarul-ayb.

Bir kimse, satın aldığı şeyin eski bir aybı ortaya çıkarsa, arzu ettiği takdirde onu geri çevirebilir. Bu yetkiyi veren ayıptan maksad, satılık şeyin değerini veya kendisini eksilten kusurdur. Bu kusur, ister akit öncesi veya sonrası, isterse de teslimden evvel meydana gelmiş olsun, arasında fark yoktur. Ama teslim aldıktan sonra ayıp meydana gelmiş ise geri çeviremez. Bir kimse bir şey satın alır sonra onun daha önceden ayıplı olduğu anlaşılırsa geri çevirmek hususunda muhayyerdir. Ama teslim aldıktan sonra ayıplanırsa geri çeviremez.

Bir kimse, hiçbir kusurdan sorumlu olmamak şartiyle bir şey satarsa bilmediği iç ayıplardan sorumlu değildir. Fakat bildiği iç kusur ile dış ayıplardan sorumludur. Yani müşteri o yüzden geri çevirebilir. Bir kimse, bir akit ile satın aldığı iki şeyden birisinin kusurlu olursa yalnız kusurluyu değil, her ikisini çevirmesi gerekmektedir. Ama iki kişinin müşterek malını satın alıp bilahare

kusurlu çıkarsa isterse her ikisinin hissesini çevirir, isterse de birisininkini çevirir.

Bir kimse, satın aldığı kusurlu bir şeyi başkasına sattıktan sonra kusurunun farkına varılır ve ikinci müşteri onu geri çevirirse o da ilk satıcıya geri çevirebilir.

Satın aldığı şeyi, kusurlu olduğundan dolayı geri çevirmek isterse aybına muttali olduğu gibi ara vermeden çevirmesi lazımdır. Mazereti olmadan geciktirirse artık geri çeviremez. Yalnız yemek esnasında muttali olmuşsa yemek yeyinceye kadar, gece vakti kusurunu anlamışsa gündüze kadar tehir edebilir. Satılan şeyin kusuruna muttali olduğunda iki şahit bulabilirse onların huzurunda akdi fesh etmesi gerekir. Satın aldığı şeyin aybına muttali olduktan sonra hiçbir suretle onu kullanamaz, ondan istifade edemez. Kullandığı takdirde geri çeviremez. Şayet müşterinin yanında başka bir kusurla ayıplanmışsa müşteri artık zorla geri çeviremez. Ya satıcı eski aybın veya müşteri yeni aybın bedelini verecektir. Aybın eski ve yeni oluşu hususunda müşteri ile satıcının anlaşmazlıkları olursa, satıcının sözü yemin etmek suretiyle muteberdir. Bir kimse bir şey satın alır ve bu esnada helak olur, ondan sonra kusurlu olduğunu fark ederse; O satın alınmış ve helâk olmuş olan bir defa kusursuz olarak değerlendirilir, bir de kusurlu değerlendirilir ve aradaki farkı satıcıdan alır. Fakat başkasına satmış ise geri dönmedikçe bir hak iddiasında bulunamaz.

Alış verişte başkasını aldatıp aybını gizlemek veya pahalıya satmak haramdır. Peygamber (S.A.V.) "Bizi aldatan bizden değildir." buyuruyor.

Bir kimse, içinde bina veya ağaç bulunan bir tarla için; "şu tarlayı sana sattım" dese kabul vaki olduğu takdirde, tarla satıldığı gibi içindekilerde satılmış olur. Yalnız buğday ve arpa gibi bir defa toplanan şeyden söz edilmediği takdirde menkul şeyler gibi satışa giremez. Ama tarla, içindeki ekinle birlikte satılırsa satışı caizdir.

Satılan tarlanın ekininin satıcıya ait olması, müşterinin tarlayı teslim almasına mani değildir. Bu takdirde ekinin tarlada kaldığı süre için bir ücretin tahakkuku gerekmez.

Bir tarla, içinde bulunan tohumla beraber satıldığı takdirde yapılan satış batıldır. Çünkü tohum görülmemektedir, görülmeyen şey de satılamaz. Yalnız olarak tarlada satışı caiz olmadığı gibi başkasıyla beraber de olsa caiz değildir.

Bir tarla satılacak olursa içinde bulunan tabii taşlar da onunla beraber satılmış olur. Fakat içinde gömülmüş taşlar satışa girmez. Alıcı bunu bilmezse özürlü sayılmaz. Satıcının bu tip taşları tarladan alması gerekir.

Bir bahçe satılacak olursa tarla, içindeki ağaç ve duvarlar satışa girer.

Bir ev satıldığında da arsa ve içinde bulunan bina ve sabit olan eşya satışa girer fakat divan, koltuk, vitrin ve sair menkul şeyler satışa girmez.

SELEM

Selem, satılması istenilen şeyi görmeden vasfını, şemailini beyan ederek üzerine para verip akdetmektir. Bu muamele, alış veriş usulüne aykırı olduğu halde, erbabı mesalih için İslâm dini müsaade etmiştir.

Selemin rükünleri:

1 - Siğadır. Bu da müslimin icabı "sana şu kadar parayı şu kadar buğday üzerine selem verdim." ve müslemü ileyhin "kabul ettim" demesidir.

2 - Alıcı ve satıcıdır. Bunların şartları mükellef ve muhtar - kendi rızası ile olmak - ve üzerine haciz konulmamış olmak.

3 - Sermayedir. Bunun şartlarını şöyle sıralayabiliriz;

a - Kendisinden istifade edilecek bir şey olmak.

b - Temiz olmak.

c - Onda tasarruf etme yetkisine sahip olmak.

d - Teslim edilebilecek bir durumda olmak.

e - Akit anında hazır olmazsa miktarının bilinmesi.

f - Akit meclisinde teslim edilmesi. Şayet teslimden önce alıcı ile satıcı biribirinden ayrılırlarsa akit bâtıl olur.

4 - Müslemüfih. Bunun da şartları vardır:

1) Hazır olmaması,

2) Akit yapılan mahalde müslemüfihin teslim edilmesi, (Taşıması masraflı olmazsa),

3) Taşıması masraflı olursa, üzerine akit yapılan şeyin teslim edileceği yerin beyan edilmesi,

Üzerine para verilen şey, peşin de olabilir vadeli de olabilir. Vadeli olursa hem alıcı hem satıcı tarafından zamanının bilinmesi lazımdır.

4) Selem'in vadesi geldiği zaman satıcının onu teslim edecek bir kudrette olması, meselâ; bir kimse hurma bulamıyacağını bildiği halde onun üzerine selem akdini icra ederse, yapılan akit fâsittir. Ancak normal olarak mevsiminde bulunan bir şey üzerine SELEM akdi yapılır.

Bir kimse buğday gibi her yerde bulunan bir şey üzerine para verir, fakat vadesi geldiği zaman, kuraklık geldiğinden hiçbir yerde buğday bulamazsa, isterse akdini fesh edip parasını geri alır, isterse bulununcaya kadar bekler.

5) Müslemü fihin ölçü veya tartı ile veya sayıyla miktarının bilinmesi,

6) Evsafının bilinmesi,

7) Bu vasıflarını her ikisinin ve iki adil şahidin bildikleri bir lisan ile zikir edilmesidir.

Bir kimse başkasıyla selem akdini icra ederek parasını vermeyip bir başkasına havale ederse, parası aynı mecliste teslim edilse de caiz değildir.

Müslemü ileyh, yani satıcının teslim aldığı parayı müslime, yani müşteriye geri verip emanet ederse caizdir. Semen para olabileceği gibi menfaat de olabilir. Mesela bir miktar buğday üzerine bedel olarak evinde bir seneye kadar oturma hakkını verirse caizdir.

Tarafeynin rızasıyla selem akdini bozarlarsa, teslim edilen semen olduğu gibi kalıyorsa onu geri alacak, yoksa bedelini verecektir.

Müslemü fihin hazır olması caiz değildir. Bunun için bir kimse "şu elbise üzerine bu parayı selem olarak veriyorum" dese selem olarak mün'âkid olmadığı gibi normal olarak akit de değildir.

Bir kimse başkasının zimmetinde bulunan para için; "sendeki parayı falan şey üzerine selem olarak verdim" derse, borçlu olan da kabul ederse bu akit batıldır.

Hayvanlar üzerine selem vermek caizdir. Deve, at, katır ve merkeb gibi hayvanlar üzerine selem akdi icra edilirse, erkeklik, dişilik, yaş, renk ve cins; kuşta icra olursa büyüklüğü, küçüklüğü ve cinsi; elbisede olursa kalınlığı, inceliği, yumuşaklık ve sertliği beyan edilmelidir.

Bir kimse bir san'atkara, mesela kunduracıya "Benim için şu çeşit deriden bu kadar para ile şu nolu bir ayakkabı yap" dese, o da aynı şekilde kabul ederse bu hususta böyle bir selem akdi caizdir. Hulasa, selem muamelesinde ihtilafa vesile olacak herhangi bir vasıf ihmal edilmemeli, her şey belirtilmelidir.

Bir kimse bir mütahitle anlaşıp bir daire üzerine para yatırırsa şayet dairenin yeri, irtifaı, demirin durumu, çimento ile kum nisbeti ve binalada nazarı-itibare alınan diğer şeyleri dile getirmişlerse böyle bir muamele caizdir, yoksa caiz değildir.

Maalesef bugün bu tip alış-veriş çokça yapıldığı halde durum belirtilmeden anlaşma yapılmakta ve sonra tartışmaya ve anlaşmazlıklara vesile olmaktadır.

Ölçü ve tartıyla mazbut olup mütefavit olmayan bal, peynir, sirke, hurma, üzüm, pekmez ve şeker gibi şeylerin üzerine para verip selem akdini yapmak caizdir.

Müslemün fihi (üzerine para verilen mal) değiştirmek veya teslim edilmesi gereken zamanda bedelini para olarak vermek caiz değildir. Tarafeyn bunu yapmak isterlerse bir çaresi vardır. Selem akdini fesh etmek ve müslemü ileyhin zimmetinde bulunan paranın yerine değiştirilmesi istenen şeyi almaktır.

Vadesi gelmeden önce zimmetinde olan müslemün fihi teslim etmek isterse teslim edebilir. Onda bir mahzur yoktur. Ancak müslim (sermaye sahibi) için melhuz bir fayda olursa teslim almaya mecbur değildir. Meselâ, memlekette hırsızlık yaygın bir halde olup mal emniyeti yoksa vadesi gelmeden önce müslemün fihi teslim almağa mecbur değildir.

Selem, bu zamanda sermaye sahipleri için, cahiliyet devrindeki ribadan daha zararlı olduğu, kat kat kâr temin ettiği için tehlikeli bir hal almıştır. O, nice evleri söndürmüş, nice yuvaları dağıtmıştır. Onunla alış veriş yapan kimsenin müslüman olduğunu unutmamalı, biraz da vicdanının sesini dinlemelidir. Elle tutulan eşya üzerine selem akdi cari olduğu gibi menfaat üzerine de selem akdi caizdir. Kuran-ı Kerim, öğretmek üzere selem akdi gibi.

K A R Z (ÖDÜNÇ)

Karz, bilahare almak üzere bir kimseye yardım etmek gayesiyle altın, gümüş, buğday ve arpa gibi bir şeyi kendisine temlik etmektir.

Karz vermek sünnet-i müekkededir. Yalnız ödünç isteyen kimsenin mâsiyette harcayacağı biliniyorsa ona vermek haramdır.

Alış verişin rükünleri karz'ın da rükünleridir. Selem ne gibi şeylerde cari ise karz da orada caridir. Binaenaleyh mazbut olmayıp tefavütü bulunan şeyleri, meselâ misk, anber ve ûd ile karışımından ibaret olan ned adlı kokuyu karz etmek caiz değildir. Ancak mütefavit olduğundan, ekmekte, selem caiz olmadığı halde karz caizdir. Şiddetli ihtiyaca binaen komşular arasında ekmek, gerek sayı ve gerekse tartı itibariyle ödünç alınıp verilebilir.

Yukarda beyan edildiği gibi karz, bir kimseye yardım etmek gayesiyle bilahare mislini almak üzere bir şeyi temlik etmektir. Menfaat için verilen karz ise haram olup ribadır. Allah'ın Resûlü şöyle buyuruyor:

"Menfaatı celb eden her karz ribadır."

Yalnız, bir kimse ödünç verdiği para veya başka bir şeyin tamamını veya bir miktarını borçlusuna hibe edebildiği gibi, ödünç alan da aralarında bir şart koşulmadığı takdirde ödünç aldığı kimseye bir hediye verebilir. Ve vermek de sünnettir.

Karz için yapılan akid esnasında koşulan menfaat şartı, ödünç verenin lehinde koşulmuş ise akdi ifsad eder. Ödünç alanın lehinde koşulmuş ise akd'i ifsad etmez fakat yerine getirilmesi de gerekmez.

Bir kimsenin bir kimseye, meselâ, her ay kendisine şu kadar kâr vermek üzere bir miktar para ödünç vermesi caiz değildir. Çünkü bu, ribadır, ödünç sahibi, ödünç verdiği yerde alacağını isteyebildiği gibi, başka yerlerde de isteyebilir. Fakat oraya götürülmesi masraflı ise istenmesi caiz değildir.

REHİN

Rehin, bir hak karşılığında bir şeyi hapsetmektir. Yani ipotek vermektir. Kur'an-ı Kerim ve sünnet-i seniyye ile sabit olmuştur. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"Eğer seferde olup yazıcı (kâtip) bulamadığınız takdirde, borçludan alınmış rehinler kâfidir." (El-Bakara: 283)

Buhari ile Müslim de şöyle rivayet etmişler:

"Resûlüllah (S.A.V.), efradı ailesi için otuz sa' arpa karşılığında zırhını, Ebu Eş-Şahm diye adlanıdırılan bir yahudiye ipotek etti."

Rehnin rükünleri dörttür:

1) Sığa, (şunu, şu borcun karşılığında ipotek ettim.) şeklindeki sözdür.

2) Âkid. (Rahin ve mürtehin. Yani ipotek eden ile alan kimseler) dir.

Merhûnun birkaç şartı vardır.

1 - Ayn olması. Binaenaleyh alınmamış olan borç ile bir aynın menfaatı - mesela evde oturmak hakkı - merhûn olamaz.

2 - Satılması mümkün olan bir şey olması. Vakıf gibi bir şey merhûn olamaz. Koyun ve inek gibi bir hayvanın yavrusu bulunsa tek yavruyu veya anneyi rehin etmek caizdir. Yalnız borcu kapatmak için onu satmak gerekirse her ikisinin birlikte satılması gerekir.

3 - Borcun vâdesi gelmeden evvel bozulmayacak bir şey olması. Binaenaleyh beş aylık bir borç için yaş üzüm gibi kısa bir zamanda bozulan bir şey rehin edilemez.

4 - Teslim edilmesi mümkün olan bir şey olması. Havada uçmakta olan bir kuş rehin olamaz.

5 - Aynın miktarı ve eşkâlinin malum olması. Yalnız rahinin mülkü olması gerekmez, çünkü herhangi bir kimsenin malını rehin etmek gayesiyle iğreti olarak alıp izniyle onu rehin etmek caizdir.

Bir kimse rehin etmek için malını birisine iğreti olarak verirse, vâdesi geldiğinde rehinden kurtarmak için rahini zorlayabilir. Şayet iğreti olarak verilmiş olan böyle bir merhûn telef olursa, rahin sorumlu olmadığı gibi mürtehin de sorumlu değildir.

4) Merhûnu bih. (Karşılığında ipotek yapılmış olan haktır.)

Merhûn bihinin şartları şunlardır:

1 - Deyn; yani borç olması, gasp edilmiş şey, ariyet, emanet ve ortağın elinde bulunan müşterek malı rehin etmek caiz değildir.

2 - Bu deynin sabit olması, ilerde sabit olacak bir borç için rehin etmek caiz değildir. Mesela ilerde birisinden alacağı bir borç için her hangi bir şeyi rehin etmek sahih değildir.

3 - Lazım olması, mühayyerlik süresince her hangi bir borç için rehin etmek sahih değildir.

4 - Miktarı ile vasfının malum olması.

5 - Sabit olmasının bilinmesi. Birisine borçlu olduğunu tahmin ettiğinden ona rehin etmek sahih değildir.

Bir kimse borçlu olduğunu zan eder de borcunu eda etmeğe kalkışır bilahare borçlu olmadığı ortaya çıkarsa verdiğini geri alabilir.

Rahin olan kimse, mürtehinin izni olmadan mülkü izale edecek hiçbir tasarrufta bulunamaz. Yalnız merhûn köle olursa rahinin maddî durumu müsait olduğu takdirde onu hürriyete kavuşturabilir.

Rahin, merhûne binmek ve onda oturmak gibi zarar vermeyecek bir şekilde tasarruf edebilir. Fakat merhûn olan arsa üzerine bina etmek veya onu ağaçlandırmak caiz değildir. Yaptığı takdirde bina yıkılmaz, ağaç sökülmez, ancak borcun vâdesi gelince binayı yıkmadan veya ağacı sökmeden borcun kapatılması mümkün değilse o zaman gereği yapılır.

Merhûn olan nesne adil bir kimsenin yanında bulundurulması şart koşulursa caizdir. O adil vefat eder veya fasık olursa uygun gördükleri bir kimseye bırakabilirler.

Rahin olan kimse. borcunu kapatamadığı takdirde mürtehinin izniyle merhunu satıp borcunu kapatır. Şayet mürtehin izin vermezse hakim kendisine; "Ya izin

vereceksin veya borcunu af edeceksin" diyecektir. Mürtehin satılmasını ister fakat rahin satmazsa, hakim kendisine; "Ya satacaksın veya borcunu başka bir yerden kapatacaksın" diyecektir. Tutumunda ısrar ederse hakim onu satar. Mürtehin rahinin izniyle satarsa, şayet onun huzurunda olursa sahihtir, yoksa sahih değildir.

Bir adilin satışını şart koşarlarsa caizdir. Bu takdirde rahine baş vurmak gerekmez. Sattığı takdirde mürtehine teslim etmeden evvel para telef olursa, rahinin kesesinden gider. Mürtehin merhûnun telef olduğunu iddia ederse yemin ile sözü kabul edilir. Ama rahine geri verdim demekle şahitsiz sözü müteber değildir.

Bir kimse koyun gibi bir şey rehin ederse ve rehin halinde iken kuzularsa, yavrusu rehin sayılmaz. Yalnız satılması gerekiyorsa birlikte satılması icap eder.

Merhûn olan şey telef olursa rehin batıl olur. Fakat her hangi bir kimse tarafından itlaf edilirse onun değeri mütliften alınır ve rehin olarak mürtehine teslim edilir.

Rehin, mürtehinin feshiyle ve borçtan beraat etmekle irtihan - ipotek - işine son verilir. Bir kimse malik olduğu bir şeyin yarısını bir borç için rehin eder, kalanını başka bir borcu için rehin olarak verirse, sonra da her hangi bir yolla o borçlardan birisinden kurtulursa onun hissesi rehin olmaktan çıkmış olur.

Rahin ile mürtehin, rehnin aslında veya miktarında ihtilaf ederlerse bakılır, rehin şayet teberru rehni ise rahinin sözü kabul edilir. Yoksa rehin şart koşulmasa her ikisi yemin edecek sonra hem rehin hem alış veriş fesh edilecektir.

Merhûn (İpotek) her ne kadar mürtehinin elinde olsa da, kâr ve kazancı esas mal sahibi olan rahin'e aittir. Binaenaleyh zamanımızda mer'î olan ipotek usulü haram olup, İslâm şeriatına muhaliftir. Çünkü merhun (ipotek) olan şeyin menfaatı, rehin'e ait olmayıp mürtehin'e aittir. Meselâ, birisinin birisinde elli bin lira alacağı var; verecekli olan kimsenin (meselâ) evi ipotek ediliyor, fakat ev sahibi (verecekli olan kimse) evden istifade etmesi icap ederken alacaklı ondan istifade ediyor, ister içinde bizzat kendisi otursun ister kiraya versin. Dinimizce bu muamele caiz değildir ve bir nevi riba (faiz) dir. Rehin akdinde râhin'e zarar verecek herhangi bir şart koşulsa. meselâ borç için satılmayacak veya vâdesi geldikten sonra iki ay kadar bekletilir, (borç kapatılmazsa o zaman satılır.) gibi bir şart koşulursa akit fasit olur. Ama rehnin gereği - mürtehinin izni olmaksızın satılmamak şartıyla - gibi bir şart olursa bunda beis yoktur.

Âkid'in baliğ ve akil olması şarttır. Baliğ veya akil olmayan kimsenin rehin akdini yapması caiz değildir, fasittir. Akil ve baliğ olmayan kimse için velisi tarafından akid yapılır.

Bir velinin vesayeti altındaki çocuğun malını rehin edebilmesi için çocuk için maslahatın bulunması ve ihtiyata riayet edilmesi gerekmektedir. Buna birkaç misal verelim;

a) Çocuk için iki yüz bin lira değerindeki bir şeyi yüz bin lira vâde ile satın almak ve yüz bin lira değerindeki bir şeyi de onun karşılığında malından rehin etmek gibi.

b) Çocuğun, malının telef olacağından korkarak vâde ile kendisine bir gayrı menkul satın almak ve malını ona mukabil rehin etmek gibi.

c) Nafaka gibi zaruri ihtiyacını karşılamak için bir şeyler satın alıp ve malından bir şey rehin etmek gibi.

Çocuğun malını vâde ile satabilmek için birkaç şart vardır.

1 - Vâdeli satış parasının, peşin parasından daha fazla olması.

2 - Parası vâde ile satılan emsalinin parasından az olmaması.

3 - Müşterinin zengin ve güvenilir bir kimse olması.

4 - Vâde süresi örfen çok uzun sayılmaması.

5 - İşi sağlama bağlamak için müşteriden rehin almak.

6 - Bu muamele için şahit tutmak.

Veli olan kimsenin çocuğun malındaki tasarrufu maslahata bağlı olduğundan hiçbir surette onun malını başkasına ödünç veremez, kendisi de malından ödünç alamaz. Ancak zaman tehlikeli olup malının çalınması veya gasp edilmesi kuvvetle muhtemel olduğu takdirde korumak için onu ödünç alabilir, başkasına da verebilir.

Merhûn'un, ayn (Gözle görülebilen ve elle tutulabilen şeydir) olması şarttır. Borç, ayn olmadığından, her hangi kimseden alacağı olursa, alacağını almadan onu rehn etmek caiz değildir. Ortak malı satmak caiz olduğu gibi ortak ortağından izin almadan onu rehn etmek de caizdir.

Rahin (mal sahibi) borcunu tamamen kapatmayınca, rehin olarak bıraktığı şeyi satış ve vakıf gibi mülkünü izale edecek hiçbir tasarrufda bulunamaz. Amma ev ise onda oturabilir, at ve katır ise ona binebilir, tarla ise onu sürer, fakat tarlanın üzerinde bina yapamaz, ağaçlandıramaz. Rahin, borcunu kapatmadığı takdirde merhûn mürtehinin izniyle satılır ve borcu verilir. Şayet mal sahibi borcun vadesi geldiğinde merhûnu satmazsa hakim kendisine "Ya borcunu vereceksin veya merhûnu satacaksın" deyip bunlardan birini yapması için kendisine zor kullanır.

HACR

Hacr, lügatta men etmek anlamındadır. Şeriatta ise, bir kimseyi malında tasarruf etmekten men etmektir.

Hacr, hadisi şerif ile sâbit omuştur. Resûlüllah (S.A.V.) Muaz'ın malına hacr koydu, sonra malını satıp hak sahipleri arasında dağıttı. (Dârekutnî rivayet etmiştir.)

Hacr'in birkaç kısmı vardır:

1 - Müflisin hacrıdır ki: Bir kimsenin malından fazla peşin borcu bulunup da hak sahiplerinin müracatları üzerine, hakimin, malı üzerine hacr koymasıdır. Alacaklıların haciz için istekleri olmazsa haciz konulamaz. Malına hacr konulduğunda henüz vâdesi gelmemiş olan borçlar ileri alınmazlar. Hacr konulduktan sonra mal kazanırsa ona da el konulur. Müflis bizzat hacr

talebinde bulunduğu takdirde yine üzerine hacr konulur.

Bir kimsenin borcu malından az veya fazla olur, fakat vadesi gelmemiş veya borcu ile malı müsavi olur, ama çalışmasıyla masrafını çıkarabiliyorsa, malı üzerine hacr konulamaz.

Malı üzerine hacr konulmuş olan kimsenin alış-veriş yapması caiz değildir. Ancak zimmetinde olmak üzere bir şey alır veya satarsa caizdir.

Müflisin nikâh kıyması, kabullenmesi, boşaması caizdir.

Hacr konulduktan sonra hâkim, müflisin malını satıp hak sahipleri arasında borçları nisbetine göre dağıtır. Satış, hem nüflisin hem borç sahiplerinin huzurunda yapılmalıdır. Dağıttıktan sonra geriye kalmış borcu da müflisin durumu iyileşinceye kadar tehir edilir. Evi, atı, arabası varsa o da borç için satılır. Yalnız durumuna uygun bir kat elbise ve kış için bir palto bırakılır. Bazı ulemanın dediklerine göre âlimin kitapları da bırakılır, satılmaz. Sanatkarın, sanatıyla ilgili aletler de satılmaz.

2) Delinin hacridir.

3) Çocuğun hacridir. Çocuk ve deli olan kimselerin hacri şer'îdir. Yani hâkim, hacr koymadan mahcurdurlar. Deli kendine gelince, çocuk reşid olarak baliğ olunca hacrleri kendiliğinden kalkar. Reşid'in manası, mütedeyyin olup fıskını icap ettirecek gayri meşrû işte bulunmadığı ve İslâm'ın farzlarını eda ettiği gibi, malını kumar gibi haram şeylere vermeyen demektir.

Üzerine haciz bulunan kimsenin malı ve sair işlerini çeviren velisidir. Çocuğun velisi, varsa babası, yoksa dedesi, o da yoksa kadı'dır. Anne veli olamaz. Ancak çocuğun velisi olmadığı ve emin bir hakim bulunmadığı takdirde zarurete binaen anne, onun işini tedvir edebildiği gibi emin olan herhangi bir akrabası da tedvir edebilir. Veli, kendi arzusuna göre değil, çocuğun maslahatına göre hareket eder. İhtiyaç veya iyi bir kazanç olmazsa tarla ve bağını satamaz. Maslahatına göre malını vâde ile satabilir. Şüf'a davasını açabilir, malının zekâtını verir, normal olarak yemek ve elbisesi için harcama yapar. Büluğ, onbeş yaşını tamamlamak veya meninin çıkmasıyla veyahutta aybaşının gelmesiyle olur. Annesi ile babası müslüman olmayan çocuğun etek traşının gelmesi büluğuna alâmettir. Veli, çocuk ve deli için nikah kabul eder, fakat onların zevcelerini boşayamaz.

Reşit olup olmadığını anlamak için çocuk denemeye tabi tutulur; şayet çocuğun babası tüccar ise eşyayı pazarlıkla, çiftçi ise ekini ekmek ve işçilerin ücretini vermekle denenir. Kız ise kadınla ilgili şeylerde denenecektir. Yalnız eşyanın pazarlığı bittikten sonra akid veli tarafından yapılacaktır. Şayet çocuk sefih olarak bâliğ olursa hacrı (göz altında tutulması) devam edecektir.

Sefihlikten dolayı mahcuru aleyh (göz altında tutulmuş) olan kimsenin velisinin izni olmaksızın alış veriş yapması, hediye vermesi ve evlenmesi caiz değildir. Şayet bir şey satın alır veya borçlanır ve elinde telef olursa ne şimdilik ne de üzerinden hacır kalktıktan sonra bedelini vermeğe mecbur değildir. Velisinin izniyle evlenmesi caizdir. Fakat mali işlerde hiçbir tasarrufu caiz değildir. Sefih olan kimse, hac farizasını eda etmek için ihrama girerse, velisi kâfi miktarda kendisine masraf verecektir. Fakat nafile için ihrama girmişse yol masrafı ev masrafından fazla olduğu takdirde kendisine masraf vermez.

Bir çocuğun velisi ve vasisi bulunmadığı gibi emin bir hakimde bulunmazsa akrabasından emin bir kimse varsa o, onun işini tedvir etmelidir.

Bir çocuğun malı tehlikeye düştüğü takdirde, rüşvet vermek veya bir kısmından vaz geçmekle kurtuluşu mümkün ise onu yapmakta bir sakınca yoktur. Yani çocuğun maslahatı için velinin, çocuğun malından böyle bir şey vermesi mesuliyet gerektirmez.

Çocuk baliğ olduktan sonra velisinin gereği olmadığı halde malını sattığını iddia ederse velisinin yemin etmek suretiyle sözü kabul edilir. Fakat vasi veya hakim tarafından tayin edilmiş olan kayyimin, yersiz olarak malını sattığını iddia ederse yersiz olarak satmadıklarına dair iki şahit ile davasını çürütürlerse dava düşer. Yoksa müddainin sözü yeminle kabul edilir. Vasi ve hakim tarafından tayin edilmiş olan kayyim şahitlerin şehadetiyle çocuğun ihtiyacını veya satışta çocuğun büyük kazancının olacağını mahkemede isbat edemezlerse gayrimenkul mallarını satamazlar.

Zekât ile masraf Mahcuru aleyhin malını bitirip yemesin diye velinin malını çalıştırması ve onunla ticaret yapması gerekir. Veli olan kimse normal olarak mahcuru aleyhi için harcasın kendisine yedirsin giydirsin, her hangi bir kimsenin malını itlaf ederse onun bedelini kendisinin (mahcuru aleyhin) malından versin. Çalışabilirse veya sanât ve ticaret gibi bir şeyle uğraşabilirse onu işsiz bırakmasın, yapabileceği bir işe versin. Tabii olarak kazanç kendisinindir.

SULH

Sulh, lügatta; münazaaya son vermektir. İstilahta ise akit ve anlaşma yoluyla barış sağlamaktır.

Sulh iki kısımdır:

1) İtirafa dayanan sulhdur. Bu çeşit sulh, müddeadan başka bir ayın üzerine cari olursa sulh kelimesiyle bir alış veriş yapılmış olur. Muselâ: Zeyd, Amr'ın elinde bulunan bir ev üzerine dava açar, Amr da müddeinin haklı olduğunu kabul ederse; fakat sulh müddeabih üzerine değil, de bir tarla üzerine sulh aktedilebiliyor. Böyle bir durumda alış verişin bütün ahkâmı burada cari olur. Yani satılan şeyde şüfa hakkı, ayıplı olursa geri çevrilmesi, teslim almadan önce satışın caiz olmadığı gibi hükümler burada caridir.

Menfaat üzerine cair olursa, sulh kelimesiyle bir icare akdi yapılmış olur. İcarenin ahkâmı ne ise bu sulhta da caridir. Meselâ Zeyd, Amr'in elinde bulunan tarla üzerine dava açıyor. Amr bu davayı kabul ediyor, fakat yerine on senelik bir müddet evinde oturmak üzerine anlaşma yapıp barışı sağlıyorlar.

Müddea bir kısmı üzerine sulh cari olursa, müddeanın bir kısmı hibe edilmiş olur. Hibenin ahkamı ne ise burada caridir.

Sulh'un akd edilebilmesi için münazaanın bulunması icab eder. Münazaa etmeden birisi birisine (senin şu evin için benimle şu miktar üzerine sulh et) der, o da sulh ederse fasittir.

Vâdeli on lira için peşin beş lira üzerine sulh edilirse caiz değildir. Fakat peşin on lira için vadeli beş lira üzerine sulh edilirse caizdir. Manası da, beş liradan fedakârlık yapılmış sayılır.

2) İnkâra dayanan sulhdur. Bu sulh da fasittir.

İnkara dayanan sulhün batıl olduğunu kayd ettik. Yalnız bu Şafii mezhebine göredir. Diğer üç mezhebe göre ise itirafa dayanan sulhün caiz olduğu gibi inkâra dayanan sulh de caizdir.

Bir kimse bir evin kendisine ait olduğunu iddia edip, "Şu ev benimdir." dese ve üçüncü bir şahıs, yani müddea aleyhten başka bir kimse müddeiye: "Müddea aleyh, seninle sulh etmek için beni vekil etti ve haklı olduğunu itiraf ediyor" diyerek sulh ederse yapılan sulh caizdir. Yalnız müddea aleyh sulh neticesinde aldığı şey kendisi için haramdır.

Bu meselede üçüncü şahıs kendi nefsi için sulh ederek müddeiye para verir ve evi kendine alırsa caizdir. Bu takdirde evi satın almış olur.

Umumi bir yolda, gelen gidenlere zarar verecek bir şekilde tasarruf etmek caiz değildir. Bu husus için hiçbir sûrette sulh yapılamaz. Fakat umumi olmayan bir yolda ortakların izniyle bir ortak tasarruf edebilir. Bu izin, ister bedava olsun ister mal mukabilinde olsun. Kapısı yerine, duvarı, çıkmaz sokağın üzerinde olan kimsenin sakakta hakkı yoktur. O sokakta ortak sayılmaz. Fakat kapısı o sokağa açılan kimse, oraya ortak sayılır. Bununla beraber ortakların izni olmadan ikinci kapı açmağa hakkı yoktur. O yolda hakkı olan kimse, eski kapısını kapatsa da sokağın başından daha uzak bir yerde kapı açmağa hakkı yoktur. Fakat eski kapısını kapatmak şartiyle sokak başına daha yakın bir yerde kapı açarsa caizdir. Çünkü kendi isteğiyle hakkından vazgeçmiş oluyor.

Umumi veya çıkmaz bir yola doğru pencere açmakta beis yoktur. Çünkü duvar kendisine aittir. Onda istediği şekilde tasarruf edebilir.

İki bina arasında bir duvar bulunup birisine ait olsa, sahibinden izin almadan ötekinin üzerine direk koyması caiz değildir. Para mukabilinde izin alırsa icardır. Bedava ise iâredir. Sahibi istediği anda dönebilir. Döndüğü takdirde direk sahibi, isterse icar bedelini verir ve olduğu gibi bırakır, isterse de duvar sahibine; "ben icarını vermem yıkarsan yık, fakat bu kadar ziyanım vardır, onu bana ver." der. Duvar sahibi bu hususta muhayyerdir.

Başkasının duvarında delik açmak veya kazık çakmak caiz değildir. Fakat her hangi bir kimsenin duvarına dayanmak-da ve onun gölgesinde oturmakda beis yoktur.

Bir kimse başkasına ait bir tarlanın içinden su geçirmek veya başkasının avlusuna kar atmak için para mukabilinde sulh ederse caizdir.

İki bina arasındaki bir duvarın kime ait olduğuna dair bir emmare bulunmaz veya şahitlerin şehadetiyle durum bilinmezse duvar müşterek sayılır.

Müşterek bir duvarda ortaktan izin almadan pencere açmak veya kazık çakmak caiz değildir. Fakat izinsiz ona bir şey dayandırmakta beis yoktur.

Müşterek bir duvar yıkılırsa, inşası hususunda anlaşma olmazsa, onu inşa etmek maksadiyle ortaklardan biri diğerini zorlayamaz.

ZAMÂN VE KEFALET

Zamân, bir kimsenin zimmetinde bulunan hakkı veya zimmetinde hak bulunan kimsenin getirilmesini iltizam etmekdir. Kefalet de, bir adamın şahsına kefil olmaktır.

Zamânın dört şartı vardır:

1 - Zâmin olacak kimsenin reşid, baliğ ve akîl olması,

2 - Mahcurun aleyh olmaması. Çocuk, deli ve sefih olan kimse zâmin veya kefil olamaz.

3 - Zâmin'in mazmunûnlehi tanımasıdır ama mazmunûnlehin kabul ve rızası şart değildir.

4 - "Zâmin" veya "kefil oldum" gibi iltizamı ifade edecek bir söz söylemektir.

Mazmun olan şeyin sabit olması gerekir. Henüz sabit olmamış olan şeyi zamin olmak caiz değildir. Herhangi bir alış verişte, verilen para veya satılan şeyin gasp veya hırsızlık malı olduğu konusunda alıcı veya vericinin şüphesi olur, bir üçüncü kişi; "şayet bu para veya satılan şey gasp veya hırsızlık malı çıkarsa ben zâminim" derse caizdir. Bu zamanın adı, "zaman-ı el derke" dir.

Birisinin zimmetinde mal bulunsa veya kul hakkından dolayı cezaya müstehak ise, onu teslim etmek için kefil olmak caizdir. Ama Allah hakkından dolayı onu teslim etmek için kefalet caiz değildir.

Bir kimse teslim etmek üzere birisine kefil olursa, teslim yeri tayin edildiği takdirde, ayni yerde teslim edilmesi gerekir. Yoksa, akd edildiği yer teslim yeri kabul edilir. Mekfülunanh bizzat gelip teslim olursa, kefil olan kimse kefaletten kurtulmuş olur.

Birisi, "ben bu şahsı getirir veya bu malı öderim" dese zâmin veya kefil olmaz. Çünkü bu ancak bir vaaddır. İltizamı ifade etmez.

"Falan adamdan senin alacağını zimmetime geçirdim" veya "ben onu yüklendim" veyahutta "ben kefilim" gibi iltizami (bağlayıcı) ifade eden bir söz söylemek lazımdır.

Zaman ve kefaletin ta'likı caiz değildir.

Hak sahibi, yani mazmununleh, mazmununanh ve mekfüluanh'dan hakkını isteyebildiği gibi, zâmin ve kefilden de isteyebilir. Hak sahibi, asili af ederse zâmin ve kefil de af edilmiş sayılır. Fakat zâmin ve kefili af ederse asili af etmiş sayılmaz.

Bir kimse zâmin olmadığı ve izin almadığı halde başkasının borcunu öderse borçludan bir şey isteyemez. Ama geri almak şartiyle borcunu vereceğim der, borçlu da kabul ederse vereceği borcu geri istirdat edecektir.

Bir müteğallibe birisini alıp fidye istiyor, o da kendini kurtarmak için bir dostuna: "Bir adam benden şu kadar para istiyor, istediğini kendisine ver beni kurtar" deyip, o da istenilen miktarı verirse, parayı veren adam, parasını kurtarılmış adamdan isteyecektir.

Alacaklı olan kimse zamini veya kefili af ederse esas borçlunun af edilmesini gerektirmez. Kefil olan kimse alacaklı ile sulh ederek borçtan az bir miktar

üzerine anlaşma yapıp borcunu öderse verdiğinden fazla isteyemez.

Bir kimsenin birisinden alacağı olursa bunun üzerine iki kişi gelip kendisine: "Falan adamdan alacağına biz zâminiz" demeleri halinde, "Tetimme" kitabına göre alacaklı olan kimse her birisinden de hakkını isteyebilir.

Hak sahibi, hakkını hem zâminden, hem esas borçludan taleb edebilir. Zâminden taleb ederse, zâmin de onu mazmunun anhden taleb edebilir. Yalnız kendisinden istenilmeden önce o, esas asilden isteyemez.

Zâmin mazmununah'ın izniyle zâmin olduğu takdirde hak sahibinin hakkını ödeyecek olursa, onu mazmununahden geri alacaktır.

Kefil olan kimse mekfulubihi getirmezse haps edilecektir. Yalnız kefil onun nerde olduğunu bilmezse mesul değildir. Kefil olurken onu getirmediğim takdirde kendisinden istediğiniz parayı ben veririm derse kefalet batıl olur. Şayet kefil ölürse yapacak bir şey yoktur.

Vadesi gelmiş bir borcu ilerde vermek üzere zâmin olmak caiz olduğu gibi vâdeli bir borcu peşin olarak vermek için zâmin olmak da caizdir. Hemen vermek de icap etmez. Zâmin, mazmûnânhin izniyle zâmin olmuş ve izniyle borcunu kapatmışsa verdiği şeyi ondan geri alabilir. Fakat izni olmadan zâmin olmuş veya borcunu kapatmış ise ondan istirdad etmeğe hakkı yoktur. Mazmun anh afv edilirse artık zâmin'den bir şey istenemez.

VEKÂLET

Vekâlet, bir kimsenin işini başkasına bırakıp oku yerine tayin etmesidir. Vekâlet fakihlerin ittifakıyla caizdir.

Vekâlet, icab ve kabul ile munakit olur. Binaenaleyh, bir kimse başkasına, "Şu işte seni vekil tayin ettim", der vekil de "kabul ettim" diye cevap verirse vekâlet mun'âkit olur.

Vekil ve müvekkil olabilmenin şartı, baliğ ve akil olmakdır. Binaenâleyh, deli ve baygın olan kimseler ne vekil, ne de müvekkil olamazlar. Yalnız eve girmek hususunda çocuğun başkasına vereceği izin müteberdir.

Â'ma olan kimse, görmeğe dayanan alış veriş gibi muamelelerde tasarruf etme yetkisine sahip olmasa da, başkasını tevkil edebilir.

Vekilin vekaletten haberdar olması şart değildir. Binaenaleyh bir kimse zeydin vekili olduğunu bilmeden malında tasarruf eder sonra kendisine o iş için vekalet verildiğini öğrenirse yaptığı tasarruf sahihtir.

Vekalet şifahen münâkit olduğu gibi yazıyla ve haber göndermekle de münakit olur.

Bir kimse zeydi vekil olarak tayin ederse, ama zeyd vekaleti kabul etmeyip redd ederse vekalet batıl olur. Fakat bir kimse birisinin yemek yemesi için izin verir o da red eder bilahare yemek yemeye gönlü olursa yiyebilir ve ikinci bir izne ihtiyaç yoktur.

Bir kimse birisine "Seni vekil ettim, yalnız ay başına kadar alış veriş yapma ondan sonra yap" dese vekalet caizdir.

Kadın erkekten daha ziyade hissi hareket ettiğinden kendisine boşama yetkisi

kendisine verilmemiştir, verilmiş olsaydı, İslâm dininin sevmediği boşanma olayları çok vâki olacaktı. Ancak boşamak için vekil olabilir. Yani herhangi bir kimsenin vekaletini alıp eşini boşayabilir.

İhramda olan kimsenin nikâh kıyması caiz olmadığından, ne başkasına vekâlet verebilir ne de başkasına vekil olabilir.

Müvekkelü fihin şartları:

l) Müvekkil'in malı veya ihtisası olması. Binaenaleyh bir kimsenin malik olmadığı bir şeyi satması veya henüz evlenmediği bir kadını boşaması için başkasına vekâlet vermesi caiz değildir.

2) Vekâlete kabil olmasıdır. Yani, başkası tarafından yapılması caiz olan bir şey olmasıdır. Namaz ve oruç gibi bedeni ibadetlerde başkasını vekil tayin etmek caiz değildir. Fakat zekât gibi mali ibadet ile, hac ve umre gibi mali ve bedeni ibadetler için vekil tayin etmek caizdir.

3) Bazı yönlerden malum olması, binaenaleyh az olsun, çok olsun veya bütün işlerimde seni vekil ettim derse vekalet batıldır.

Hangi şeyde vekalet vermek caizdir? Hangisinde caiz değildir? Kim vekalet verebilir, kim veremez, gibi konuları kavrayabilmek için şu kurala dikkat edilmelidir:

Bir kimse birşeyde tasarruf edebilirse onda başkasına vekalet verebilir. Bir şeyde tasarruf yetkisine sahip olmazsa onda başkasına vekalet veremez. Yalnız bu kuralın istisnaları vardır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

1 - Bir kimse kapalı bir evde kendisine ait bazı eşyaları bulunur, onları almak için de kapısını kırmaktan başka çaresi olmazsa, kendisi bizzat o kapıyı kırabilir. Ama onu kırmak için başkasını vekil edemez. Yalnız hasta veya yaşlı olursa ya da itibarlı bir kimse olduğundan kapı kırmak gibi şeyler kendisine yakışmazsa onu kırmak ve eşyasını almak için bir vekil tayin etmesi mümkündür.

2 - Kendisine hacz konulmuş bir sefih evlenmek için velisinden izin almışsa kendisi bizzat evlenme akdini yapabilir. Ancak başkasını vekil tayin edemez.

3 - Vekil müvekkilden izin almadan gücü yettiği ve kendisine uygun düştüğü takdirde ikinci bir vekil tayin edemez.

4 - A'mâ alış veriş gibi şeyleri bizzat yapamaz fakat yerine bir vekil tayin edebilir, yeter ki bu vekil de a'mâ, çocuk ve deli olmasın. Yani vekalet şartlarına haiz olsun.

5 - Kadın kendi kendini boşayamaz ama başkasını boşamak için vekil olabilir.

Vekâlet, mecburi bir akit değildir. İstenildiği zaman hem vekil hem müvekkil tarafından vekâlet akdi fesh edilebilir. Vekil veya müvekkil ölür veya delirirse vekâlet akdi münfesih olur. Sözü kabul edilir.

Bir husus için vekil olarak tayin edilen kimsenin, o hususun bazı yönlerini bilmesi lazımdır. Birisi Zeyde "Bana ait her şey için seni vekil olarak tayin ettim" derse caiz değildir.

Vekil olan kimse normal olarak tasarruf edip müvekkili mağdur etmeyecek bir şekilde davranacaktır. Bunun için müvekkilin izni olmaksızın vekil olan kimse o memlekette oranın parasından başka bir para veya vade ile malını satamaz.

Böyle yaptığı takdirde zâmin olur. Müvekkil, kendisine vâde ile satış yapmasına müsaade ettiği takdirde, şayet zamanı belirtmişse ne ala, yoksa o hususta örfe göre hareket edilir.

Vekil, müvekkilin malını kendi nefsine satamaz. Fakat babasına ve baliğ oğluna satabilir.

Vekil olan kimse, müvekkilinin izni olmadan ikinci bir vekil tayin edemez. Ancak kendisine yakışmayan veya gücü yetmeyen şeyler hususunda izinsiz emin bir vekil tayin edebilir. Vekil, olan kimse başkasını tevkil etmek için vekalet izni alarak bir vekil tayin etmişse ikinci vekil, onun vekili olduğundan istediği zamanda onu vekaletten alabilir. Müvekkil, belli bir zaman veya mekan veyahut vekalet için bir şahıs tayin etmişse mutlaka ona riayet etmek icap eder.

Vekil emindir. Kusur ve ihmalı olmadan herhangi bir şeyin telefinden sorumlu değildir.

Akdin ahkâmı, müvekkile değil vekile taalluk eder. Müvekkil yok gibidir.

Vekil ile müvekkilden birisi delirir veya bayılır veya ölürse vekalet akdi münfesih olur.

Vekil olan kimse, vekil olduğunu unutur veya bir maksad için vekaleti inkar ederse vekaleti kalkmaz, devam eder. Vekaletin temelinde veya sıfatında ihtilaf vaki olursa, müvekkil yemin ile musaddak olur.

Bir kimse, borcunu ödemek için bir vekil tayin ederse bilahare vekil "Ben borcunu ödedim" der, fakat sahibi inkar ederse şahidleri olmadığı takdirde hak sahibi yemin ile musaddak olur.

Vekalet ile ilgili birkaç mesele;

1 - Bir kimse bir şey satın almak üzere bir vekil tayin ederse o şeyin vasfını beyan etmesi gerekir. Meselâ bir inek satın almak için vekil tayin etmiş ise ineğin vasfını, yani yerli mi yoksa meselâ Hollanda ineği mi olduğunu beyan etmesi gerekir.

2 - Müvekkil muayyen bir şeyi satın almak için bir vekil tayin etmiş ise vekil ondan başkasını satın alamaz.

3 - Vekil olan kimse müvekkilin satılık eşyasını kendine satamadığı gibi velisi bulunduğu çocuk, deli ve sefih için de satamaz. Ama akil ve baliğ olan oğluna satabilir.

4 - Müvekkil, vekile istediğin şekilde şunu satabilirsin, dediği takdirde, memlekette yürürlükte olan para ile satabildiği gibi yabancı bir para ile de satabilir. Fakat ğabn-ı fahiş veya vâde ile satamaz.

HAVALE

Havale kelimesi lügatta nakletmektir. Istılahta ise bir borcu bir zimmetten diğer bir zimmete nakletmek için yapılan akittir.

Havalenin altı rüknü vardır:

1 - Mühil - havale eden,

2 - Mühal - muhtal - havale edilen,

3 - Mühal aleyh - kendisine havale edilen - ,

4 - Mihilin mühalü eleyten alacağı,

5 - Mühalin mühilden alacağı,

6 - Sığa, yani icap ve kabuldür.

Şartları da altıdır;

1 - Mühilin rızası.

2 - Mühalin rızası. Şayet mühal havaleyi kabul etmezse muteber değildir. Ama mühal aleyhin rızası şart değildir. Çünkü alacaklı alacağını bizzat alabildiği gibi başkasına da aldırabilir.

3 - Alınacak borçların malum olmaları miktar ve vasfı bilinmezse caiz değildir.

4 - Havale edilen borcun verilmesi gereken bir şey olması, hiyar müddetinde müşterinin vereceğini başkasına havale etmesi (hiyarın devam etmesi şartıyla) caiz değildir.

5 - Her iki alınacak borcun denk olmaları. Yani her ikisi on Reşad altını veya her ikisi on bin Türk lirası ve her ikisinin vâdesi bir olması.

6 - Mühil ile mühal aleyhin borçları değiştirilmesi caiz olan şeylerden olması, binaenaleyh selemin borcunu havale etmek caizdir.

Havale için bir misal:

Meselâ; Zeydin bin lira Amr'den, Amr'in de o kadar Halit'ten alacağı vardır ve her iki borcun da vâdesi meselâ Hicri 1400 Ramazan ayının başıdır. Bunun üzerine Amr, Zeyd'i Halid'e havale ediyor. Bu yolla Amr Zeyd'in borcundan kurtulduğu gibi Halit de Amr'in, borcundan kurtulmuş olur. Yalnız Halid'in zimmeti Zeyd'in borcu ile meşgul olur.

Havalenin caiz olabilmesi için mühil (borcunu başkasının zimmetine tahvil eden) ile mühtal (mühilden alacaklı olan)'ın rızaları şattır. Mühtal aleyh (borcu zimmetine nakl edilmiş olan kimse)'nin rızası ise şart değildir. Borçlu olmayan kimseye borcu havale etmek caiz değildir. Mühil ile mühtal'ın havale edilen borcun miktar ve keyfiyyetini bilmeleri lazımdır. Mühilin zimmetinde bulunan ile mühtalüaleyhin, borçların cinsi, miktarı ve ödeme zamanlarının bir olması lazımdır. Havale ile mühil, mühtalın borcundan, mühal aleyh de mühilin borcundan berat etmiş olur. Mühtalın hakkı, mühal aleyhin zimmetine intikal etmiş olur. Havale akdi yapıldıktan sonra mühtal-aleyh müflis çıkarsa mühtal için dönüş hakkı yoktur. Bir kimse bir kadınla evlenip onu yani evlendiği kadının sıdakını (mihrini) bir borçlusuna havale eder ve o kadın hakkını almadan boşanırsa havale devam eder. Yalnız dühuldan evvel boşama vaki olursa boşanan zevce, mühalü aleyhten aldığının yarısını eski kocasına iade edecektir.

ARİYET

Ariyet, başkasının ihtiyacını karşılamak gayesiyle muvakkaten bir şeyi kullanmağa vermektir. Sadrı İslâmda vacib idi. Sonra nesh oldu. Yalnız hava çok sıcak veya çok soğuk olursa, çıplak olan kimseye elbise, denize veya kuyuya düşmüş bir kimseyi kurtarmak için çalışan kimseye şerit (ip), ölmek üzere bulunan ve eti yenilen hayvanı kesmek için bıçağı kasaba ariyet olarak vermek vacibdir. İhramda olan kimseye avı kesmek için bıçak vermek gibi gayrı meşrû işler için ariyet vermek haramdır.

Komşular birbirine her zaman muhtaç olduklarından, İslâm dini, ariyete çok itina göstermiştir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

ôìÊÛaë ﻊﻟ óÜÇ aìÊëbÈmë

"İyilik ve takvada birbirinize yardım ediniz."

(El-Maide: 2)

İmkân olduğu halde ariyet isteyen kimseyi boş çevirmek büyük bir vebaldır. Kur'an-ı Kerim buyuruyor:

æìÇbàÛa æìÈäàíë Næëe¢a‚ ámç åí©a Næìçbß áèm5‰ å Ç áç åí©a Nåî©Ûàáÿ ¥ìí

Namazdan gafil olanların haline yazıklar olsun. Onlar, gösteriş yapan ve maûnu (komşuların birbirine muhtaç oldukları şeyi) esirgeyenlerdir."

(El-Maûn: 4, 5, 6, 7)

Ariyetin dört rüknü vardır:

1 - Muîr. Bunun da iki şartı vardır.

a) Menfaata malik olmasıdır. Binaenaleyh, bir kimsenin başkasından aldığı ariyeti başkasına ariyet olarak vermesi caiz değildir.

b) Teberrû'a ehil olmasıdır. Çocuk, deli, mahcurünaleyh olan kimsenin ariyet vermesi caiz değildir.

2 - Müstaîr. Bunun da iki şartı vardır.

a) Teberrû'a ehil olması. Çocuğa, deliye, mahcurü aleyh olan kimseye ariyet vermek caiz değildir.

b) Muayyen olması: İki kişiden birine ariyet vermek sahih değildir.

3 - Müsteâr. (Ariyet olarak verilen şey) Bunun da üç şartı vardır:

a) Ondan istifade edildiği halde aynının baki kalması: Binaenaleyh, yemekleri ariyet olarak vermek caiz değildir. Çünkü yendikten sonra yemeğin aynı kalmaz.

b) Menfaatın kuvvetli olması. Sadece bakmak ve evde bulundurmak için gümüş ve altını ariyet vermek caiz değildir. Fakat süslenmek için caizdir.

c) Cins ve nevinin belli olmasıdır. Hem üzerinde bina yapılmaya hem ziraata elverişli olan bir tarla, ariyet olarak verilecek olursa, faydalanma cihetinin beyan edilmesi lazımdır. Yoksa ariyet caiz değildir.

4 - Siğadır. (Kullanmağa izin verildiğine delâlet eden kelimedir)

Müstear olan şeyin sadece menfaat olması icab etmez. Meselâ, sütünden faydalanmak için bir koyun veya keçi ariyet olarak verilebilir.

Ariyetin geri çevrilmesi için yapılan masraf müsteir'e aittir.

Ariyet, semavi bir afetle veya müsteîr'in veya başkasının fiiliyle telef olursa, müsteîr, mislini veya kıymetini ödemekle mükelleftir. Fakat kullanılışta telef olursa, meselâ, ariyet olarak giydiği elbise, üzerinde yıpransa veya muharebede kullanmak üzere ariyet olarak giydiği elbise, üzerinde yıpransa veya muharebede kullanmak üzere ariyet olarak verilen kılıç muharebede kırılsa, mislini veya kıymetini ödemekle mükellef değildir.

Müsteir vefat ederse âriyetin acele olarak sahibine iade edilmesi icabeder.

Mu'ir, istediği zaman iğreti olan şeyi geri alabildiği gibi müste'ir de onu iade edebilir. Ancak bir ölünün defni için âriyet olarak bir yer veren kimse, o ölü çürümedikçe verdiği yeri geri alamaz. Çürüyünceye kadar beklemek mecburiyetindedir.

Bir kimse tarlasını bina yapmak veya ağaçlandırmak üzere müddet belirtmeden birisine âriye olarak verirse bakılır: Meccanen istediği zaman evin yıkılmasını veya ağaçların sökülmesini şart koşmuşsa mesele malumdur. Yoksa, müsteir karşılıksız ağaçları söker veya binayı yıkarsa, yine iş halledilmiş olur. Müste'ir bunu yapmadığı takdirde ya mü'îr ücret mukabilinde ev ve ağaçları bırakır veya müste'ir'in zararını vermek şartiyle evi yıktırır ve ağaçları söktürür. Münazaa halinde mü'îr ortaya istediği zaman girebildiği halde müste'ir izinsiz giremez. Yalnız sulamak ve temizlemek için girebilir.

Tarlasını ekmek için birisine veren kimse, henüz hasad mevsimi gelmeden önce dönmek istediği dakdirde, o andan itibaren tarlası kiraya müstehak olur. Fakat ekini söktürmeye selahiyeti yoktur.

Hem mu'îr, hem mü'te'ir, istedikleri zaman a'riye akdini feshedip iğreti şeyi geri iade edebilirler. Bir kimse tarlasını ekmek için birisine ariyeten verip de henüz hasad mevsimi gelmeden önce dönerse o zamandan itibaren ücrete müstahak olur, fakat söktüremez.

Bir şey emanet olarak başkasına verilirse bunun için süre belirtilsin, belirtilmesin hem muir, hem de müste'ir istedikleri zaman geri çevirebilirler. Ancak istisnaları vardır. Meselâ bir kimse eşyasını taşımak için kayığını birisine emanet olarak verirse deniz ortasında iken müir iğreti olarak verdiği kayığı geri alamaz. Fakat denize açılmadan önce geri alabilir.

Yine bir kimse namaz kılmak için seccadesini birisine verirse namazın ortasında iken verilen emanet geri alınmaz.

Bir kimse emanet olarak birisinden bir kitap alıp, kitapta matbaa veya hat hatası bulursa, müirin izni olmadan kitabı tashih edemez.

Bir kimse birisine bir miktar para verip şu dükkanda otur ve kendine ticaret yap, derse para hibe sayılır, dükkanda emanettir.

İKRAR

İkrar, lügatta isbatlamaktır. Istılahta ise ikrarda bulunan kimsenin, zimmetinde başkasının hakkı bulunduğunu itiraf etmesidir.

Ancak, baliğ ve aklı başında olan kimsenin ikrarı muteberdir. Deli ile çocuğun itirafı nazarı itibare alınmaz. Bir kimse, ihtilam ile baliğ olduğunu iddia ederse, yaşı müsaid olduğu takdirde yemin etmeden sözü kabul edilir; ikrarı da sahihtir.

Ölüm döşeğinde bulunan kimse, varis olsun olmasın her hangi bir kimsenin hakkı zimmetinde bulunduğunu itiraf ederse, kabul edilir. Henüz sıhhatta iken birisinin, ölüm döşeğinde iken de başka birisinin hakkını itiraf ederse ikisinin arasında fark gözetilmez ve birincisi öne alınmaz.

Bir kimse; "Falan adamın bende bir şeyi vardır." derse, sonra o şey nedir, diye sorulduğu halde onu beyan etmezse beyan edinceye kadar hapsedilir.

Bir kimse; "Falan adamın bende veya yanımda bin lirası vardır." derse, sonra o emaneti, kendisine verdim veya telef oldu diye iddia ederse sözü kabul edilir.

Bir kimse; "Ben çocuk iken falan adamın şu kadar malını çaldım veya itlaf ettim", şeklinde itiraf ederse, itiraf ettiği mikdarı kendisine vermesi gerekir.

Bir kimse ölmüş bir zat için bir şey itiraf ederse itirafı makbuldür. Bunun için itiraf ettiği mikdarı varislerine vermesi gerekir.

Bir kimse ölüm döşeğinde iken varislerinden birisine şu şeyi hibe edip teslim ettiğini itiraf ederse ikrarı muteberdir.

Mülk edinmek insana has bir şeydir. Hayvan her hangi bir şeye malik olamaz. Bunun için bir kimse, "Şu hayvanın bu kadar hakkı zimmetimde vardır" derse, sözü manasızdır. Bir kimse, "Zeydin benden şu kadar alacağı vardır" derse, Zeyd de inkar ederse, itiraf edilen mal elinde kalır. Şayet Zeyd "yanıldım, o doğru söylüyordu" derse yine o şeye sahip olur. Bir kimse birisine "alacağımı Zeyd'e ver" derse o da "peki" şeklinde cevap verirse bu, itiraf sayılmış olur.

Bir kimse, "şu evim veya elbisem Zeyd'indir" dese sözü manasızdır. Çünkü "evim" deyip kendine isnad ettikten sonra "Zeyd'indir" demesi anlamsızdır.

Bir kimse, "falana ait zimmetimde bir şey vardır." derse, bu, mal sayılabilecek her hangi bir şey ile tefsir edilebilir. Ama domuz ve tezek gibi mal sayılmayan bir şeyle izah edilirse muteber değildir.

Bir kadın birisine işaret ederek; "Şu kocamdır" diyerek itiraf eder, adamda inkar ederse hakkı sakit olur. Öyleki sonra dönüp evlilik iddiasında bulunsa muteber değildir.

ŞÜF'A

Şüf'a, eski ortağa, sabit olan mecburi bir istimlâk hakkıdır.

Şüf'anın üç rüknü vardır.

1 - Alandır. Bunun şartı ortak olmasıdır. Binaenaleyh, komşu için şüf'a hakkı yoktur. Hanefi mezhebine göre ortak için şüf'a hakkı sabit olduğu gibi komşu için de sabittir.

2 - Kendisinden alınandır. Bunun şartı, ortaklığı alandan sonra olmasıdır.

Binaenaleyh, iki kişi bir anda ortaklaşarak bir şey satın alırlarsa, hiç birisi için şüf'a hakkı yoktur. Yani bu iki ortaktan birisi ortaklığının hissesini Şüğa yolu ile olamaz. Yine bir kimse, birisinin tarlasından bir hisse alırsa, sonra satıcı, kalanın hepsini veya bir kısmını başka bir kimseye satarsa ilk müşteri için şüf'a hakkı yoktur.

3 - Alınandır. Bunun da üç şartı vardır:

a) Gayri menkul olması,

b) Bedel mukabilinde istimlâk edilmesi,

c) Taksim edildiği takdirde faydasız bir hale gelmemesidir. Bunun için, bir tek gözlü değirmende şüf'a hakkı cari olmaz.

Şüf'a için hâkimin hükmü şart değildir. Yalnız şefiîn, istimlâkine delâlet edecek bir söz söylemesi gerekir. Ne ile satılmış ise şefî'de onunla istimlâk eder.

Müşterek bir maldan bir hisse üç güne kadar muhayyer olmak şartıyla satılırsa alış-veriş kesinleşmeyince ortak olan kimse şüf'a davası açamaz.

Müşteri satın aldığı hissede bir ayıp gördüğünden geri çevirirse Şefii olan kimse aybını kabul etmek suretiyle onu almak isterse Şefiin dilediği yerine getirilir.

Hissedarlardan birisi müşterek olan tarladaki hissesini ortaklardan birisine sattığı takdirde diğer ortak şüf'a davasını açacak olursa satılmış olan şeyin tümünü alamaz, ancak kendisine düşen payı alabilir.

Şefii olan kimsenin almak istediği şeyi temellük edebilmek için; "Şunu aldım veya temellük ettim" gibi bir söz söylemesi ve parasını teslim etmesi veya müşterinin paranın Şefiin zimmetinde kalmasını kabullenmesi gerekir.

İki kişi arasında müşterek olan tarlanın bir hissesini alan kimse zaman geçmeden hemen aldığını ağaçlandırır veya üzerine inşaat yaparsa, sonra Şefii bunlardan haberi olmadığı halde şüf'a yolu ile temellük ederse, müşterinin kesesinden gitmek üzere bina yıkılacak ve ağaç sökülecektir. Fakat inşaat ve ağaçlardan haberdar olduğu halde şüf'a ile alırsa meccanen bina yıkılmaz, ağaçta sökülmez.

İki şefiiden birisi şüf'a hakkından vazgeçerse diğeri ya hepsini alacak veya hepsini terk edecektir.

Şefii hakkının bir kısmını kullanmazsa tamamen şüf'a hakkı düşer.

İki şefiiden birisi hazır, diğeri hazır olmazsa hazır olan kimse meşfuun tamamını alabilir, hazır olmayan kimse geldiğinde isterse kendisiyle ortak olur.

Şüf'a işi gecikmeğe gelmez. Şefii satış işini duyduğu gibi normal olarak işi aceleye getirsin. Namazda veya hamamda ve yemekte olursa işini tamamlasın, gece olursa sabahı beklesin, hasta olursa veya düşmandan korktuğu için dışarı çıkamazsa şüf'a işini yürütmek için bir vekil tayin etsin.

MUSAKAT, MUHABERE VE MUZARAÂ

Musakat, meyveyi bölmek üzere bağ veya hurma ağaçlarını sulayıp hizmet etmek için bir işçiye vermek üzere yapılan akittir.

Musakat muamelesine hem naklen hem aklen delil Resûlüllah (S.A.V.)'ın Hayber arazisini devletleştirdikten sonra, hurmalıklarını işletmek için Hayber ahalisine vermesidir.

Akli delil ise bağ ve bahçe sahibi bağ ve bahçelerinin işletmesini bilmeyebilirler. Bilenin de bağı ve bahçesi olmayabilir. Bunun için musakat muamelesine ihtiyaç vardır.

Alış veriş yapmaya yetkili olan kimse bu muamelenin akdini yapabilir.

Musakat, kavli cedid'e göre, yalnız hurma ve bağda caiz ise de, kavli kadime göre bütün ağaçlarda caizdir.

Musakat'ın beş rüknü vardır:

1 - Siğa,

2 - İş yeri, (ki bağ ile hurmalıktır.) Bunların belli olmaları şarttır. Belirtmeden her hangi bir bağ veya hurmalık üzerine akd yapmak caiz değildir.

3 - Mal sahibi ile işçi.

4 - Sulamak, su mecralarını ve yabani otları temizlemek gibi bir iş yapmak.

İşçi, her sene tekrar edilen şeyleri yapmakla mükelleftir. Bunlar sulamak, su mecrasını temizlemek, otları temizlemek, bağı budamak, ağaçlara destek yapmak, meyveleri korumak ve kurutmak gibi işleri yapmaktır. Fakat her sene tekerrür etmeyen duvar yapmak ve yeni su mecralarını kazmak ise kendisine ait değildir.

5 - İşçi için iş mukabilinde hurmalıktan veya bağdan elde edilen mahsulün, meselâ yarısı veya üçte birisini tayin edip şart koşmaktır.

İşçi, işi bırakıp kaçtığı takdirde şayet mal sahibi teberrü edip işi tamamlarsa işçinin hakkı yine bakidir. Yoksa hakim, o işi tamamlamak için bir işçi tutar ve onun malından öder.

Musakat müddetinde ağaçların büyüyüp mahsul vermeleri muhtemel ise, küçük ağaçların üzerine musakat akdini yapmak da caizdir.

İşçi, musakat işini bitirmeden vefat edip varis bırakırsa varis kendiliğinden yerine geçer ve musakat işini tamamlayacaktır. Bizzat çalışması gerekmez, başkasını da çalıştırabilir. İşçinin hiyaneti sabit olursa ücreti kendisine ait olmak üzere bir murakıp tayin edilip yanında bulundurulur.

MUHABERE; tohum, işçiye veya motor sahibine ait olmak şartıyla mahsûlu bölmek üzere araziyi işletmeye vermektir.

MUZARAÂ; tohum, toprak sahibine ait olmak şartiyle mahsûlü bölmek üzere araziyi bir işçiye işletmek için vermektir. Her ikisi de mütemede göre caiz değildir. Bir kavle göre caizdir ve bir çok kimse bununla amel ediyor. Caiz olmadığı halde muhabere veya muzaraa akdi yapılırsa, muhaberede mahsûl ve zekât işçiye, muzaraâda da toprak sahibine aittir. Muhaberede işçi arazinin icare bedelini, muzaraâda da arazi sahibi işçinin ücretül mislini verecektir.

İCARE

İcare, lüğatta ücret anlamını ifade etmektedir. İstılahda ise, menfaat üzerine yapılan akittir. İcare, - alış verişte olduğu gibi - icab ve kabûl ile mün'akit olur.

Menfaat hem zaman, hem çalışma yerini tayin etmekle zaptı, mümkün ise onlardan birisiyle zapt edilir. Meselâ bir at kiraya verilmek istense ya çalışma yeri belirtilecek (Bu atı buradan Ankara'ya kadar beş bin lira karşılığında sana kiraya verdim, gibi) veya çalışma süresi belirtilecektir. (Bu atı onbeş saat, beş bin karşılığında sana kiraya verdim, gibi.) Ama çalışma yerinin zaptı mümkün olmadığı takdirde zamanla onu zapt etmek lazımdır. Meselâ, Kur'an-ı Kerim'in öğretimi mesafe ile takdiri mümkün olmadığından zaman ile takdir etmek gereklidir. Meselâ Zeydin oğlu Halid'e Kur'an-ı Kerim'in öğretimi mesafe ile takdiri mümkün olmadığından zaman ile takdir etmek gereklidir. Meselâ Zeydin oğlu Halid'e Kur'an-ı Kerim'i öğretmek için Amr'ı bir sene müddet isticar etmesi gibi.

İcare iki kısımdır. Biri icare-i bil'ayn ki, muayyen bir şey "bir tarla veya at gibi" bir şey icar etmektir. Diğeri de icare-i fiz-zimmettir ki, meselâ; belli vasıflara haiz olan bir şey icar etmektir.

Bir kimse, birisine "şu işi yapmak için seni isticar ettim" dese, o da kabûl ederse icarei bil'ayn sayılır. "Şu kumaşı şu miktarla dikmek için sana teslim ettim" dese, icarei fil-zimmet sayılır.

İcarede ücretin miktarının belli olması şarttır. Binaenaleyh, birisi "şu atı, kendisine vereceğin yem karşılığında sana icar ettim" veya "şu evi muhtaç olduğu tamiri yapmak mukabilinde sana icar ettim" dese caiz değildir.

İcarede menfaatın değeri olması icab eder, bunun için meselâ, bir tellâlın bir tek kelimesi üzerine icare akdi yapılamaz. Ama satılık şeyi ilan ederek alıcı ile satıcı arasında gidip gelmesine karşılık tellalı isticar etmek sahihtir.

Yine altın, gümüş ve mücevherat ziynet için; köpek av için icar edilemez.

İsticar edilen şeyden istifade edilmeye elverişli olması da gerekir. Binaenaleyh eşyayı korumak için bir a'manın isticar edilmesi caiz olmadığı gibi bir tarlanın suyu bulunmaz ve normal olarak yağan yağmur kendisine kâfi gelmezse ziraat için icar edilmesi de caiz değildir.

Hac, umre ve zekât dağıtımı hariç, niyeti vacip olan namaz, oruç ve imamet gibi ibadetler için isticar etmek sahih değildir. Çünkü Allah için olması icab eden böyle bir ibadet, para mukabilinde yapılırsa ibadet vasfını kaybeder.

Kur'an-ı Kerim'i okutmak, muayyen kimselere dini dersleri vermek, ezan okumak, meyyiti techiz etmek gibi farz-ı kifaye olan ve niyeti vacib olmayan şeyler için isticar etmek caizdir. Ancak, bir memlekette Kur'an-ı Kerimi öğretecek veya dini kitapların dersini verebilecek bir tek şahıstan başka bir kimse bulunmazsa, kendisine farz-ı ayn olduğundan para mukabilinde okutması caiz değildir. Meselâ Avrupa, Amerika ve beşinci kıtânın bir çok yerinde bir çok zaman Kur'an-ı Kerim'i öğretecek kimse ya hiç yok, veya bir şahıstan başka kimse yoktur. Böyle bir halde Kur'an-ı Kerim'i ücretsiz okutmak gerekir. Yalnız şunu ifade etmek isterim. Muayyen kimselere Kur'an-ı

Kerim'i ve dini meseleleri ücret mukabilinde öğretmek caizdir.

Hayatta olan kimse, Kur'an-ı Kerim okur veya onu dinlerse Kur'an-ı Kerim'in bereketinden ve oraya nazil olan rahmetten faydalandığı gibi vefat eden kimsenin mezarı başında Kur'an-ı Kerim okunsa veya Kur'an-ı Kerim okunurken kalbte hatırlanırsa veya dua edilirse bereket ve nazil olan rahmetten faydalanır. Bunun için ücretli Kur'an-i Kerim okunsa caizdir. Yalnız, bazı yerlerde Kur'an-ı Kerim, bir veya birkaç sefer hatm edilip ondan sonra her hangi birisinden alınan ücret karşılığında şahsına veya ölülerine bağışlandığı vaki olmaktadır. Bu ise, katiyen caiz değildir. Böyle bir ücret almak haramdır. Veren için de sevap yoktur.

Kur'an-ı Kerim'i tilavet etmek, büyük bir fazilettir. Kur'an-ı Kerim ve Ehadis-i Şerife buna büyük yer vermişlerdir. Hadis-i şerifte sabit olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'den okunan her harfin mükafatı on hasenedir. Bunun için ahiret ve Allah'ın rızasını göz önünde bulunduran kimse, her gün Kur'an-ı Kerim'i okumayı, günlük bir vazife olarak telakki etmektedir. Tilâvet, tesbih, tehlil, tekbir vesair zikirlerden efdaldır. Tilavete başlamadan önce, evvelce beyan edildiği gibi abdest alınıp huşû ve sükun ile temiz bir yere oturularak kıbleye doğru dönülür. Ağız misvaklanır, sonra euzü besmele çekilir. Kur'an-ı Kerim tilavet edilirken sesin güzelleştirilmesi için ehemmiyet gösterilir. Hadis-i şerifin beyan ettiği vechile Kur'an okurken ağlamalı veya ağlamak için çalışmalıdır. Secde ayeti gelince secde edilmelidir. Kur'an-ı Kerim'e bakarak tilavet etmek, ezbere okumaktan daha efdaldir. Tilâvet, para mukabilinde değil, Allah rızası için yapılmalıdır. Kur'an-ı Kerim hatmedildiğinde Hatim duasını yapmak müstehab'dır. Cemaat halinde Kur'an-ı Kerim okumakta hiçbir mani yoktur.

Bir ev kiraya verilirse, anahtarı kiracıya teslim etmek lazımdır. İcar edilen evin tamire ihtiyacı olsa ev sahibine aittir.

Mal, müste'cirin kusuru olmadan elinde telef olursa, zamin olmaz. Fakat kusur işler; mesela kiraladığı bineğe vurur veya ağır yük yükler ve ölürse zamin olur.

Bir kimse, bir binek kiralar ve her hangi bir sebep ile telef olursa zamin olamaz. Yalnız çalışması gereken bir zamanda ahıra kor, ahır üzerine çöker ve ölürse zamin olur.

Bir kiracı, kiraladığı bineğe ağır yük yükler veya vurur ve bu sebeble ölürse zamin olur. İmamı Gazali diyorki: Bir kimse, bir işçiyi bir aylık müddet için ücretle tutarsa caizdir. Yalnız işçi, yahudi ise cumartesi, hıristiyan ise pazar, müslüman ise cuma günleri hariç tutulur. Çünkü bunlar örfen istirahat günleridirler.

Yurt içinde veya dışında bir müslümanın, müslüman olmayan bir kimsenin yanında işçi olarak çalışması caizdir. Hazreti Ali (R.A.), bir yahudi için ücretle kuyudan su çekti; her bir kova mukabilinde birer hurma aldı; kırk küsur kova çekti.

Binaenaleyh Avrupa'ya çalışmak üzere giden işçilerimizin gitmelerinde hiçbir sakınca yoktur. Bilakis İslam'ın ahlaki ve güzel meziyetleri gösterilip tebliğ vazifesi eda edilirse İslâm'a büyük hizmet yapılmış olacaktır. Yalnız akidesi zaif olan ve iradesine hakim olmayan kimsenin Avrupa'ya gittiği takdirde

akidesi bozulup riddet edeceğinden veya orada fuhuş çok yaygın olduğundan uygun olmayan işlere düşeceğinden korkuyorsa oraya gitmesi caiz değildir.

İcare sebebiyle elinde bir şey bulunan kimse, ya müstecirdir veya işçidir. Müstecir olan kimse emin olarak kabul edilir. Binaenaleyh elinde helâk olan veya kayıp olan şeyden sorumlu değildir. Meselâ bir kimse bir binek veya bir elbise kiralar ve telef olursa, bedelini vermekle mükellef değildir. Fakat kendisi itlaf eder veya normal olarak kullanmaz ve bu sebeble helâk olursa zamin olur.

İşçi olan kimseye gelince o da, kasıt olmadığı takdirde elinde bir şey helâk olursa yine sorumlu tutulmaz.

Bir kimse ücret mükebilinde fırında ekmek pişirir ve fazla ateş yaktığından ekmek yanarsa ekmeğin parasını verecektir. Ama normal olarak fırına odun attığı halde ekmek yanarsa mesul değildir. Yine çarşıyı korumak için bir bekçi ücret mukabilinde tayin edilir ve normal görevini yaptığı halde bir şey çalınırsa mesul değildir.

İcare akdi aşağıda zikr edilen şeylerden biriyle münfesih olur.

1 - Kiraya verilmiş şeyin helâk olması. Meselâ bir ev bir seneye kadar kiraya verilir ve bu esnada ev yıkılırsa, kira akdi kalan süre için münfesih olur. Fakat geçen sürenin ücreti ise ücretülmisli ne kadar ise o verilecektir.

Yalnız helâk değil, menfaatını azaltacak kadar ayıplanmış ise o zaman müstecir muhayyerdir. Ancak müayyen olmayan bir şey isticar edilmiş ise, meselâ Ankara'dan Kayseri'ye gitmek için muayyen olmayan bir at isticar edilmiş ise, yolda at ayıplandığı takdirde mucir bu atı başka bir at ile değiştirmek zorundadır.

2 - İsticar edilmiş şeyi müstecire teslim etmeyip hapsetmekle akit münfesih olur.

3 - İsticar edilmiş olan şeyin ayıplanması. Yukarda beyan ettiğimiz gibi müstecir fesh etmek hususunda muhayyerdir.

Bir kimse, tarlasını icareye verir, müste'cir de onu eker, fakat ekin her hangi bir afetle telef olursa, ne icare fesh olunur, ne de parasından bir şey tenzil edilir.

Bir kimse, arabasını veya atını kiraya verir, sonra araba bozulur veya at ölürse icare münfesih olur. Ancak yola çıkıldığı takdirde kaç kilometre katedilmiş ise hesap edilir ve ücreti verilir.

CE'ALET

Ce'alet, lügatte yapılan iş karşılığında tayin edilen ücrettir. Istılahta ise, yapılacak muayyen veya meçhul olan iş mukabilinde belli bir ücret taahhüd etmektir.

Ce'aletin dört rüknü vardır:

1 - Sığadır. "Benim falan eşyamı getiren kimse için şu kadar para olsun" gibi bedel karşılığında çalışmaya izin veren bir sözdür. Ce'alet işini, iltizam eden

kimsenin söz ile kabul etmesi gerekmez.

2 - İşveren ile işçidir. Bunların şartları; Akıl ve baliğ ile alış verişte yetki sahibi olmalarıdır. Binaenaleyh çocuk, deli ve sefih olan kimselerin ce'alet akdini yapmaları caiz değildir. Bunlar bir şey yapsalar da ücrete müstahak değillerdir.

3 - İşdir. Bu işe külfetin bulunması şarttır.

4 - Ücrettir. Bunun satılık şeyin, veya semen olan şeyin şartlarına haiz olması gerekir.

Bir kimse Zeyd dese ki; "Sen bu işi yaparsan şu kadar para vereceğim". Sonra da Amr bu işi yaparsa onlardan hiç birisi o ücrete müstahak değildir.

Bir kimse dese ki; "Şu işimi yapan kimseye bir at veya bir elbise vereceğim", ücret belirtmediğinden ce'alet akdi fasittir.

Herhangi bir şey için satış akdi mümkün olmazsa günaha girmemek için onun yolu ce'alettir. Meselâ; Şafii mezhebine göre tezeğin satılması caiz değildir. Bu mezhebe göre onu satan kimse günahkardır. Bu işi çözebilmek için tezeğe muhtaç olan kimse, sahibine şöyle diyecek; "Bana şu kadar tezek getirirsen şu kadar para vereceğim."

Ce'alet ile icare arasında birkaç yönden fark vardır.

1 - İcarede alış verişte olduğu gibi icap ve kabul lazımdır. Fakat ce'alet böyle değildir. Kendisi için iş görülen ve ücreti taahhüd eden kimsenin yapılacak iş için izin verdiğine delalet eden bir söz söylemesi kafidir.

2 - İcare'de müste'cirin malum olması lazımdır. Fakat ce'alet böyle değildir. Meselâ birisi "falan eşyamı getiren kimse için şu kadar para olsun" veya bir kimse, "benim falan eşyamı bana getirene şu kadar para vereceğim" şeklinde söz söylerse ce'alet tekevvün etmiş bulunuyor. İş yapan kimse, o paraya müstahak olur.

3 - Ce'alette kendisi için ücret taahhüd edilen işin tahakkuk edilmesi lazımdır. İcarede ise üzerine akid yapılan menfaatın tahakkuku şart değildir. Mesela bir kimse, evini başkasına icar ederse evi mü'tecire teslim edildikten sonra içinde oturmazsa da ev sahibi ücrete müstahak olur.

Bir kimse, izin almadan birisine ait bir şeyi getirirse veya sadece Zeyd'e izin verildiği halde Amr o şeyi getirirse ğasp sayılır ve onun sahibi ücrete müstehak değildir.

İcarede olduğu gibi ce'alette de ücretin muayyen olması gerekir.

Bir kimse, "benim malımı Ankara'dan getiren kimse için şu kadar para vardır" dese, sonra birisi Ankara'dan daha yakın bir yerden onu getirirse Ankara ile o yerin mesafesi tesbit edilir ve yakınlığı nisbetinde taahhüt edilen ücretten düşürülür.

Birisi muayyen bir kimseye "benim malımı bana getirirsen sana şu kadar para vereceğim" şeklinde dese, o muayyen adam da Zeyd'e "bana yardım edersen bana verilecek paranın dörtte birini sana vereceğim" dese, Zeyd ona yardım ettiği takdirde dörtte birine müstehak olur. Ce'alette mâlik ile işçi, iş olmadan evvel istedikleri zaman akdi feshedebilirler. Yalnız işçinin çalışması nisbetinde ücrete müstehak olur. Kezalik, iş olmadan evvel teahhüd edilen

para eksiltilir veya artırılır.

İHYAÜL MEVAT

Arazi beş çeşide ayrılmaktadır;

1 - Öşür arizisidir. Müslümanlar tarafından fethedilip mülkiyeti mücahidlere temlik edilmiş veya ehalisi üzerinde müslüman olmuş olan arazi veya devlet. Mali iken, bedelli veya bedelsiz müslüman halka verilmiş arazidir.

2 - Miri arazidir. Fethedilmiş yerlerin arazisi olup, devletin giderlerini karşılamak üzere devletin elinde bulunan arazidir.

3 - Haracî arazidir. Fethedilen yerlerin arazisi olup, amme menfaati için müslüman yönetici tarafından vakfedilmiştir.

4 - Ölü arazidir. Köyün harimi olmamakla beraber asla ihya edilmemiş veya cahiliyette ihya edilmiş olan arazidir.

5 - Her hangi bir hayır müessesesi veya her hangi bir şahıs veya kurum için Allah'ın rızasını elde etmek gayesiyle vakf edilmiş arazidir.

Ölü arazi, kimsenin mülkü veya bir köyün harimi olmayan arazidir. Köyün harimi demek, köy halkının şiddetle muhtaç olduğu, toplantı yeri, koşu meydanı, çöplük, su mecarları, ve mer'a gibi yerlerdir.

Müslüman olan kimse, hükümetten izin almadan da hiç işlenmemiş böyle bir ölü araziyi ihya edip temellük edebilir.

Yalnız, hükümet maslahata binaen bir ölü arazi'ye el koysa, hiçbir kimse onu temellük edemez.

İşlenmiş arazi kimin ise mülkiyeti de onundur. Sahibi bilinmeyip fakat emarelerden sahibinin müslüman olduğu anlaşılıyorsa, kayb olmuş bir mal sayılır. Bu takdirde hükümdar, ya sahibi çıkıncaya kadar onu elinde tutar veya satıp parasını kendisi için saklar veyahutta hazineye devr eder, sahibi çıktığı takdirde ona iade eder.

Müslümanlara ait olan bir köy yıkılıp muattal kalır ve sahibinin kim olduğu bilinmezse, hükümdar isterse her hangi bir kimseye veya bir çok kimselere devr edebilir.

Arafat, Mina ve Müzdelife hariç, Harem'in her tarafı ihya edilip temlik edilebilir.

Hükümet, ölü bir araziyi bir kimseye devr ederse caizdir. Çünkü Peygamber (S.A.V.) Beni El-Nadir malından Zübeyr'e bir tarla temlik etmişti.

İhya edilen arazi, şayet ev yapılmak isteniyorsa ihyası, duvar çekmek, (bir kısmı da olsa) üstünü kapatmak, kapı, pencere takmak, onu tarla edinmek istiyorsa onu düzeltmek, etrafına duvar çekmek ve toprak yükseltmekle olur.

Hükümdarın, her vatandaş gibi ölü araziyi kendi şahsı için ihya etmesi caiz değildir. Fakat memleketin menfaatı için kamulaştırabilir.

Herkes mülkünde istediği şekilde tasarruf edebilir. Meselâ, başkasının evine bakan bir duvar sahibinin, bu duvarında pencere açmasında beis yoktur.

Petrol, zift, mumya, değirmen taşlığı, altın ve gümüş gibi mâdenler asla devlet tarafından kimseye temlik edilemezler. Bunlar âmme hakkıdır.

Bir kimsenin tarlasında petrol, zift, altın ve gümüş gibi bir mâden çıkarsa onundur. (Mecmu: C/14S.446).

Bir kimse, camiin muayyen bir yerinde oturup, ders veya fetva verir veya daima orada namaz kılarsa, o yer üzerinde mükteseb bir hakkı olamaz.

Caminin bir yerinde oturmuş olan bir kimseyi kaldırıp yerine oturmak veya vakıf olan bir medresenin bir odasında yerleşen bir talebeyi çıkarmak caiz değildir.

Suyun çeşitleri vardır.

1 - Çıkartılmasında ve akıtılmasında kimsenin rolü olma-yan Fırat ve Dicle ırmakları gibi. Bu gibi sulardan yararlanmada herkes eşittir, herkes ondan istifade edebilir. Ondan abdest alır, içer, hayvanlarına içirir.

Arazilerini sulamak isterlerse onlara kafi gelirse ne ala, yoksa üstten aşağıya doğru arazi sulanır. Böyle bir suyun üzerine değirmen kurmak caizdir.

2 - Hiç kimsenin malı olmayan bir araziden çıkar. Yalnız insanlar tarafından çıkartılmış ve akıtılmış sudur. Ölü araziden ve herkesin menfaati için çıkartılmış ise, suyu yine müşterektir. Ama çıkartan kimse kendi nefsi için çıkartmış ise kendisine aittir.

3 - Mülk bir arazide çıkan veya çıkartılan sudur. Bunun mülkiyeti arazinin sahibi kim ise ona aittir. Onunla başkasının arazisini sulamak mecburiyetinde değildir. Fakat başka su bulunmadığı takdirde başkasının hayvanlarına su vermek zorundadır.

Dere ve dağlardan akan su veya orada bulunan pınar temellük edilemez, onda herkesin hakkı vardır. Yani herkes ondan istifade edebilir.

Bir köy halkı, arazisini böyle bir su ile sulamak isterse, sıra ile sulayacaklardır. Yani önce suya en yakın arazi, sonra onu takip eden araziler sıra ile sulanacaktır. Ancak arazi sahipleri aralarındaki anlaşma ve nöbetleşme usulü ile, suyu, gün veya saatlere ayırmak sûretiyle taksim edebilirler.

Küfür diyarında bulunan arazi, şayet ihya edilmiş bir arazi ise, kafirlerin diğer malları gibi hiçbir surette dokunulması caiz değildir. İhya edilmemiş arazinin müslüman olmayan kimseler tarafından ihya edilmesi caiz olduğu gibi müslümanlar tarafından da ihya edilmesi de caizdir.

Müslüman olmayan bir ülke, müslümanların eline geçerse onların mabedlerine dokunmak caiz değildir.

Kafirlerin müslüman bir ülkeye girip ellerine geçirmeleri halinde ğasp edilen yerler, İslâm diyarı olmaktan çıkmaz, kısacası burası İslâm diyarıdır. (El-Envar C.1, Sah.421).

Bir kimse çevresi, meskun olan evini hamam veya değirmene veya benzeri bir şeye çevirirse ondan sorumlu tutulmaz. Yeter ki, komşularını rahatsız etmemek için gereken tedbiri almak hususunda elden geleni yapmış olsun. Ama komşulara zarar verecek şekilde tasarruf ederse elbette menedile-cektir.

Gelen gidenlere zarar vermemek şartiyle cadde ve sokakların bir kenarında oturmak ve alış-veriş yapmakta beis yoktur.

Bir kimse, kurulan pazarın belli bir yerinde oturup alış-veriş yapmayı itiyad haline getirmiş ise veya idareciler tarafından tahsis edilmiş ise başkanın orada oturması caiz değildir. Va'z ediyor ise yine durum böyledir. Yani başkasının orada oturması caiz değildir. Ama bir kimse caminin bir yerinde namaz kılarsa ikinci namazda onun orada bir hakkı yoktur.

Camide, caminin avlusunda alış-veriş yapmak caiz değildir. Onu yapan kimse menedilecektir.

Bir kimse, caminin bir yerinde namaz kılmak için oturduğu takdirde namaz kılıncaya kadar orası onun hakkıdır. Hatta abdesti bozulduğundan dışarıya çıkarsa hakkı bakidir.

ŞİRKET

Şirket, lüğatta karışmaktır. Istılahta ise birden ziyade kimsenin bir şeyde ortak olmaları için akid yapmalarıdır.

Şirketin çeşitleri vardır:

1 - Şirket-i ebdan : Terzi, marangoz, simsar ve hammal gibi bedenen çalışan kimselerin ter döküp çalışmak suretiyle elde ettikleri mahsulde ortak olmak için yapılan akittir.

2 - Şirket-i müfâvada : Ortakların elde ettikleri mahsulde ve ortaya çıkan ziyanda ortak olmak için yapılan akittir.

3 - Şirket-i vücuh : Birden ziyade kimsenin sermayeleri olmadığı halde kendi itibar ve şerefleriyle veresiye mal alıp satmaları ve kazancı aralarında bölmek için yaptıkları akidtir.

4 - Şirket-i inan : Ticaret yapmak gayesiyle birkaç kişinin bir malda ortak olma yolunda yaptıkları akidtir.

Şirket-i inan hariç bütün şirketler bâtıldır. Ancak hanefi mezhebine göre caizdir.

Sahih olan şirket-i inan'ın dört rüknü vardır:

1 - Ortaklardır. Bunların şartları tevkil ve tevekkülün şartları gibidir.

2 - Sığadır. Yani ticaret yapmağa izni bildiren sözdür. Alış-veriş yapmaya sana izin verdim, gibi.

3 - Çalışmadır. Yani ticaret için mesai sarf etmektir.

4 - Üzerine akit yapılan sermayedir.

Şirketin sahih olabilmesi için aşağıdaki şartların bulunması lazımdır:

1 - Ortakların birbirine tasarruf iznini vermesi; sadece "Ortak olduk" demek kafi gelmez.

2 - Her ortağın akil ve baliğ olması.

3 - Esas sermayenin para gibi, yani ölçülen veya tartılan bir şey olması veyahut hayvan gibi mütekavvim olan bir şey üzerine ortaklığın akdedilmesi.

4 - Sermayenin karıştırılması.

Bu şartlar, birden ziyade kişilerin ortaya koydukları sermaye üzerine yaptıkları şirket akdi içindir. Ama birkaç kişi, veraset ve hibe yolu ile veya müşterek almak suretiyle bir şeyde ortak olsalar, bir birine izin verdikleri takdirde şirket meydana gelmiş olur. Şirkette ortaklar tarafından konulan sermaye'nin eşit olması icab etmez. Her birisi ortağına zarar vermemek şartiyle tasarruf edebilir. İzin almadan ne veresiye, ne de o memlekette yürürlükte olmayan para ile müşterek malı satamaz.

Aynı zamanda izin almadan bulunduğu yerden başka yere götüremez. Her ortak, istediği zaman şirketi feshedebilir.

Ortaklardan birisi ölür yada delirirse şirket münfesih olur. Kazanç veya ziyan her birisinin koyduğu sermayeye göredir.

Ortak, emin sayılır. "Şu kadar ziyan ettim", "bu kadar masraf oldu" veya "helak oldu" dese sözü makbuldür.

Ortaklardan birisi fazla çalıştığı için kendisine fazla bir şey şart koşulursa, şart batıldır.

Ortak vekil gibidir. Diğer ortağın veya ortakların izni olmadan müşterek malı vâde, yabancı para ve Gabn-ı fahiş ile satamaz. Böyle bir satış yaptığı takdirde ortağın hissesindeki satış batıldır. Ayrıca parasını almadan sattığı şeyi müşteriye teslim etmek, satın aldığı şeyi teslim almadan parasını vermek caiz değildir.

Ortaklardan birisi bir süre hastalanıp işe gidemez, veya mazeretsiz işi bırakırsa diğer ortak çalıştığından çalışma ücretini isteyemez. Şayet yangın veya yağmacılık gibi bir olayla malın telef olduğunu iddia ederse bakılır. Eğer bu olay biliniyorsa yine yemin ile sözü makbuldür, aksi takdirde şahitlerin şehadetiyle sözü makbul olabilir.

Ortak olan kimse; "Ben bunu kendim için aldım veya ortaklık için aldım" dese, yine sözü yemin ile geçerlidir.

Ortak olan kimse bir şey satar ve diğer ortağın izni olmadığı halde "Sattığım şey şirket malından", olduğunu ileriye sürerse sözü geçersizdir.

Bir kimse avcılık yapmak üzere köpeğini veya tuzağını birisine vererek ortaklık yaparlarsa bu akit fasittir. Avcılıktan bir şey elde edilirse avcınındır.

KİRAZ (MÜDAREBE)

Kiraz, lügatta kesme mânasını ifade eder. İstilahta ise, bir taraftan sermaye, diğer bir taraftan çalışma olmak üzere bir nevi ortaklıktır. Buna mudaraba da denir.

Kiraz iki kısımdır:

Biri mutlak kirazdır ki: Zaman, mekân veya bir nevi ticaret veya muayyen bir kimse alış veriş yapmakla mukayyed olmayandır.

Diğeri, muayyen zaman ve mekân veya bir nevi ticaret veya muayyen bir kimse ile alış veriş yapmak ile mukayyed olan kirazdır.

Kirazın üç rükünleri vardır:

1 - Sermayeci - sermaye veren -,

2 - Sermayeyi çalıştıran,

3 - Sığa - icap ve kabul -,

Bu üç rükün tahakkuk etmedikçe kiraz da tahakkuk etmez.

Kirazın şartları ise şunlardır:

1 - Hem sermayeci hem sermayeyi çalıştıran kimsenin ehil olmaları. Binaenaleyh deli, çocuk ve mükreh olan kimselerin kiraz akdini yapmaları caiz değildir. A'mâ olan kimse alış-veriş yapamazsa da kiraz akdini yapabilir. Yalnız sermayeyi çalıştıran kimse olursa, ehil bir kimseyi vekil olarak tayin etmek suretiyle bu muameleyi yürütmesi mümkündür.

2 - Sermayeyi çalıştıran kimsenin işinde hür olması, yani muayyen bir şeyi veya çok az bulunan bir şeyi satın alması veya muayyen bir kimse ile alış veriş yapmasının kendisine şart koşulmamasıdır.

3 - Kirazın belli bir süreye bağlanmaması. Binaenaleyh bir sermayeci, birisine bir seneye kadar çalıştırmak ve kazanç yarı yarıya olmak üzere, "Sana bu sermayeyi veriyorum," dese, beriki de kabul ederse, kiraz akdi sahih değildir. Hanefi ile Hanbeli mezheplerinde belli bir süreye bağlamak caizdir.

Kazancın iki şartı vardır:

1 - Kazancın, sermayeci ile sermayeyi çalıştıran kimseye has olması. Onlardan başka bir kimse için kazançtan bir hisse tahsis etmek caiz değildir.

2 - Kazanç nisbetinin belli olması. Sermayenin birkaç şartı vardır.

a - Altın ve gümüş olması. Şafii mezhebinde durum böyledir. (Buna göre, bu zamanda altın ve gümüş para olmadığına göre piyasadaki kiraz muamelesinden hiç birisinin caiz olmaması gerekir. Bunun da ne kadar zor olduğu malumdur.) İmamı Şafii hayatta olsaydı mutlaka buna fetva verecekti.

b - Sermayenin mikdarı ile cinsinin malum olması.

c - Muayyen olması. Buna göre kiraz sermayesi için iki keseden birisinin üzerine kiraz akdini yapmak caiz değildir.

Sermayeyi çalıştıran kimsenin şu hususlara dikkat etmesi lazımdır:

1 - Normal olarak alış-veriş yapması, yani kazanmak umudu ile tasarruf etmesi.

2 - Satın aldığı şeyin ayıplı olması halinde geri çevirmesi. Yalnız kusurlu olmakla beraber kazanç sağlayacağı biliniyorsa, onu geri çevirmek zorunda değildir.

3 - Sermayecinin izni olmadan kiraza ait malları bulunduğu yerden başka bir yere götürmemesi, sermayeyi çalıştıran kimsenin kazanç getirecek mübah olan her alış-verişi yapması caizdir.

Çok nadir bulunan bir şeyin alıp satılması, âkitte şart koşulursa kiraz akdi fasittir.

Sermayeyi çalıştıran kimse, sermayeciden izin de alsa, elinde bulunan sermayeyi çalıştırmak üzere başka birisini ortak edemez. Fakat sermayeci, çalıştırmak üzere iki kişiye sermaye verebilir.

Herhangi bir sebeple kiraz muamelesi fesade giderse, yapılan tasarruf sahih olup bütün kazanç sermayeciye ait olduğundan, sermayeyi çalıştıran kimse ücretülmisle müstahaktır.

Parayı çalıştırna kimse, normal olarak ticaret yapar. Gabnı-fahiş ile alış veriş yapmaya yetkisi yoktur.

Kiraz için sermayeden fazla bir şey satın almak caiz değildir.

Sermaye sahibinden izin almadan kiraz maliyle yola çıkılmaz. Sermayeyi çalıştıran kimse, taksim yapıldığında kendisine düşen kazanç hissesine malik olur.

Alış veriş yaparken ziyan olursa kazançtan düşürülür.

Hem sermayeci hem sermayeyi çalıştıran kimse istedikleri zamanda kiraz muamelesini feshedebilirler. O zaman sermayeyi çılıştıran kişi, ticaret eşyasını satıp paraya çevirerek sermayeciye verecektir. Sermaye sahibi, henüz kazanç belli olmadan bir miktar geri alırsa sermaye o kadar eksilir. Kazanç belli olduktan sonra geri alınan şey kazanç ile sermayeden sayılır. Meselâ, sermaye yüz, kâr da yirmidir. Yirmi geri alırsa kazanç altıda biridir. Öyle ise geri alınanın altıda biri kazançtan, kalanı da sermayeden sayılacak; yani sermaye seksen üç ve üçte birine inmiş oluyor. Onlardan birisi vefat eder veya akli muvazenesi zail olursa akit münfesih olur.

GASP

Gasp, lüğatta bir şeyi zulmen almaktır. Istılahta ise haksız yere başkasının hakkını istila etmektir. Gasp, haram olup büyük günahlardan sayılır.

Gasp edilen şeyin mağsup sayılabilmesi için onu bir yerden başka bir yere götürmek şart değildir. Binaenaleyh bir kimse, birisinin bineğine biner veya döşeğine oturup bir başka yere götürmezse de gasıp sayılır. Bir kimse, birisinin evine girip onu çıkarır, veya istila etmek gayesiyle onu çıkarmadan onunla birlikte oturursa, evin yarısını gasp etmiş sayılır. Yalnız bu iki meselede eve giren kimse, güçsüz olup istila edecek bir durumu olmazsa yaptığı iş gasp sayılmaz.

Gasıp'in yapması gereken şey, bir an evvel gasp ettiği şeyi sahibine iade etmektir. İade etmeden evvel telef olursa zâmin olur. Gasp edilmiş olan şey icari sahih olan bir şey ise kullanılmamış bile olsa ğasibin elinde kaldığı müddetin Ecr-i mislini ödemekle mükelleftir.

Bir kimse, birisinin elindeki malını itlaf ederse, elinden almadığı halde zâmin olur.

Bir kimse, birisine ait bir çuvalın ağzını açar ve içindeki şey dökülürse zamin olur. Bir kimse, gasıbtan bir şey alır ve yanında telef olursa zâmin olur.

Gasbedilen şey, misli, yani ölçülen veya tartılan şey ise mislini iade edecektir. Mütakavvim, yani sayılan veya metreye vurulan bir şey ise, ğasb edildiği andan itibaren telef olduğu zamana kadar en yüksek fiatı nazarı itibare alınmak suretiyle bedelini hak sahibine verecektir.

Bir kimse, başkasının içkisini döker veya İslâmın yasakladığı başka bir şeyi itlaf ederse zamin olmaz. Ancak zimminin içkisini dökmek caiz değildir. Çalgı aletleri, dinen yasak olduğundan onları kırıp parçalayan kimse, zamin olmaz. Yalnız parçalarından faydalanılmayacak bir hale getirmek doğru değildir. Ğasıp ile mağsubuminh, eski mi, yeni mi diye bir aybin tekevvünü hususunda ihtilafa düşerlerse mağsubuminh musaddaktır. Bir kimse, bir tarlayı ğasp edip toprağını başka yere götürürse, tekrar onu yerine iade etmesi icab eder.

Bir kimse, zeytin yağını ğaspedip kaynatır ve bu yüzden eksilirse, onu iade etmekle beraber eksilttiği miktarı eklemekle de mükelleftir.

Bir kimse, şire (üzüm suyu) ğasp eder, sonra sirkeye dönerse asahha göre sirke malikinindir. Fiatı şireden eksik olduğu takdirde onun eksikliğini telafi edecektir.

Birinin ğasp ettiği içki sirkeye dönerse, o sirke haliyle mağsubminhe verilecektir.

Bir kimse, birisinden bir tarla ğasp eder ve onu ağaçlandırsa, malik isterse onu söker.

Bir kimse, bir kumaş ğasp edip onu boyadığı halde fiatı artmazsa bir hak iddia edemez. Eksilirse de onu telefi etmekle mükelleftir. Artarsa, arttığı kadar onda hissesi vardır. Gaspettiği şey başka bir şeye karıştığında ayrılması mümkünse ayırmak gerekir; mümkün değilse telef olmuş gibi olur. Yani mütekavvim ise kıymetini, misli ise mislini verecektir.

Bir kimse, bir direk gaspedip binaya yerleştirirse onu çıkarmak icabeder.

Bir kimse satın almak gayesiyle bir şey alıp bakmak isterken elinde telef olursa, şayet olay mal sahibinin huzurunda olmuş ise zamin olmaz, yoksa zamin olur.

Bir kimse içinde pekmez ve yağ bulunan bir tuluğun ağzını açar ve bu sebeble dökülürse zamin olur.

Bir kimse kendi tarlasında veya evinde ateş yakar ve bunun neticesinde bir kıvılcım başkasının tarlasına sıçrayıp ekinini veya başka bir şeyi yakarsa rüzgar normal olduğu takdirde zamin olmaz.

Bir kimse tarlasını sulamak gayesiyle kanal açar ve bu sebeple su her hangi bir delikten akarak başkasının ekinini veya evini bozarsa sulama işi normal olduğu takdirde zamin olmaz.

Bir kimse başkasının ahırını açıp hayvanlarının çıkması için seslenir ve bu sebeble de hayvanlar dışarı çıkıp kaybolurlarsa zamin olur. Yoksa sadece kapıyı açmakla yetinirse zamin olmaz.

Herhangi bir kimsenin atları ahırdan çıkıp sağa sola dağılırlar ve ahıra çevrilmeleri zor olursa gece olsun, gündüz olsun itlaf ettikleri şeyden sorumlu değildir.

Bir kimse bir hayvan bulur ve onu bir müddet önünde sürer, bilahare onu terk ederse, sahibi bilinsin bilinmesin onun uhdesine girer, kaybolması halinde zamin olur.

Bir kimsenin evine başkasının koçu gelirse, onu korumak zorunda olmadığı gibi sahibine haber vermek zorunda da değildir. Ama başkasının elbisesi

evine veya balkonuna düşerse onu sahibine iade etmek zorundadır.

Bir kimsenin saldırgan bir köpeği bulunsa onu bağlamak veya haps etmek zorundadır. Onu serbest bıraktığı takdirde her hangi bir şey itlaf ederse zamin olur. Ama saldırgan olmadığından onu serbest bırakır ve tevafukan bir şey itlaf ederse sorumlu değildir.

Bir kimse tarlasını zehirli bir ilaç ile ilaçladıktan sonra başkasının hayvanı o tarlaya girip otlar ve zehirlenerek ölürse zamin olmaz.

Bir kimse kıtlık hüküm sürdüğü bir sırada birisinin buğdayını itlaf eder ve kıtlık gittikten sonra mislini sahibine iade ederse mesuliyetten kurtulmuş olur.

Bir kimse birisinden bir şey gasp eder ve onunla ticaret yaparsa bakılır, şayet ayniyle alış-veriş yapmış ise yapılan alış-veriş batıldır. Onun yerine bedel olarak aldığı şeye de sahip olamaz. Ama zimmet ile alış-veriş yaparsa, yani, alış-veriş yaparken gasp ettiği şeye işaret etmeden yaparsa ticaret batıl değil, sahihtir. Kazanç da kendisinindir.

Bir kimse iyi görünen bir zatın yemeğini yer, sonra yediği şeyin haram olduğunu anlarsa Allah'ın indinde mesul değildir. Ama malının tümü veya çoğunun haram olduğunu bildiği halde yerse kıyamette sorumlu olacaktır.

VAKIF

Vakıf, baki kalmakla beraber, kendisinden istifade edilebilen bir malı mübah bir yöne hasr etmektir. Vakıf, ayet ve hadis ile sabit olmuştur. Ebu Talha (R.A.)'nın Büreyha adlı çok güzel ve çok sevdiği bir bahçesi vardı.

[illegible]

Ali İmrân 92

Ayeti celilesi nazil olunca, Allah yolunda vakf etti. Resû-lüllah (S.A.V) buyuruyor:

[illegible]

"İnsanoğlu vefat ettiğinde bütün ameli kesilir (sonu gelir). Ancak üç şey müstesnadır. Bunlar; cari (devam eden) sadaka, kendisinden faydalanılan ilim, kendisine dua eden salih bir evlat."

Hz. Ömer (R.A.) Heyber arazisinden kendisine bir hisse düştü. Bunun üzerine Peygambere "Bu araziye ne yapmamı emr ediryorsun." dedi. Peygamber (S.A.V.) aslını vakf edip teberru edersin. Bunun üzerine Hz. Ömer satılmamak, hibe edilmemek ve miras olarak intikal etmemek üzere onu teberru etti. (Buhari ve Müslim)

Vakfın dört rüknü vardır:

1) Vakıf (Vakfeden şahıs)

2) Vakf edilen şey (Mevkuf)

3) Mevkufunaleyh (kendisi için vakf edilen)

4) Vakıf sığası.

Vakf eden kimsenin sözünün muteber ve teberrua ehil olması icab eder. Binaenaleyh, delinin ve çocuğun vakfı caiz değildir.

Mevkufun da bağ, bahçe, tarla gibi, kendisi kalmakla beraber gelir sağlayan bir şeyin olması lazım gelir. Bunun için yemek ve güzel kokulu şeyleri vakf etmek caiz değildir. Ancak sadaka olarak verilir.

Mevkufunaleyhin, malik olabilecek bir şey olması gerekir. Binaenaleyh hayvana, henüz dünyaya gelmemiş bir cenine ve vefat eden bir kimseye vakf etmek sahih değildir. Bunun için mezara yapılan vakıf fasittir. Fakat mezarın yanına gelen fakirler için bir vakıf yapılırsa caizdir. Mevkufunaelyhin canlı olması şart değildir. Bunun için cami ve medrese gibi hayır müessesselerine de vakf etmek sahihtir.

Yukardaki tariften de anlaşıldığı gibi mevkufunaleyhin masiyete vesile olacak bir şey olmaması gerekir. Bunun için kilise gibi ma'siyet yerleri için vakıfta bulunmak caiz değildir.

Bir kimse, kendi sülalesine bir şey vakfederse sahihtir. Vakfın şartları ne ise, onlara riayet etmek gerekli olup muhalefet etmek caiz değildir.

Vâkif (vakfeden), bir mütevelli tayin etmemiş ise, İslâm hükümeti, vakıfla ilgili işleri yürütecektir. Ama mütevelli tayin etmiş ise mütevellinin vâkifın şartlarına riayet ederek nezaret etmesi gerekir.

Muayyen bir zaman için vakıf yapmak, caiz değildir. Muayyen bir kimseye vakıf yapılırsa bunu mevkuf-un aleyhin kabül etmesi lazımdır.

Vakıf malı hiçbir sûrette ne satılır, ne de değiştirilir. Yalnız caminin hasır ve sergilerinden istifade edilmeyecek bir duruma gelirlerse, satılıp yerine başka şey alınabilir.

Bir kimse faydalanmak şartiyle bir şey vakf ederse sahih değildir. Binaenaleyh bir kimse hayatta olduğu müddetçe oturmak şartiyle evini vakf ederse yapılan vakıf sahih değildir. Ancak Hanefi ulemasından imam Ebu Yusuf'a göre caizdir.

Bir kimse tarlasını fakirlere vakf ederse, sonra kendisi de fakir bir hale gelirse, o da diğer fakirler gibi tarladan istifade edebilir.

Bir kimse bir kuyu vakf eder veya bir cami inşa edip vakf ederse o da herkes gibi kuyudan istifade ederek su içip, onunla yemek pişirebilir, camide de namaz kılar.

Umumi bir hayır cihetine vakf etmek caizdir. Binaenaleyh ilim tahsilini yapan, ölüleri yıkayıp kefeleyen ve kabir kazanlara vakf etmek sahihtir.

Bir kimse, tarlasında ölülerin defni için müsaade eder ve içinde bir çok ölü defn edilirse vakıf etmiş sayılmaz. Ancak "Ben bu tarlayı ölülerin defni için vakf ettim" dediği takdirde vakf etmiş sayılır.

Bir kimse, şu sergi cami için olsun, dese, bu söz ile onu vakf etmiş sayılmaz. Bu ancak bir temliktir. Bunun caminin imam, kayyımı veya sorumlusu kim ise onu kabul etmesi ve kabz etmesi lazımdır.

Bir kimse caminin ihtiyacını karşılamak için cami bakıcısına bir şey verirse, harcamadan evvel isterse onu geri alabilir.

Caminin arsasında değeri olmayan ot bulunsa, onu caminin arsasından atmakta bir sakınca yoktur. Ama değeri varsa onu atmak veya her hangi bir kimseye bedava vermek caiz değildir. Onu satmak ve parasıyla caminin ihtiyacını karşılamak lazımdır.

Bir cami yıkılır ve tamiri umulmuyorsa, vakfının geliri ile camiye harcanması gerekir. Vakıf malı gereksiz bir yere harcansa harcayan kimse zamin olur.

HİBE

Hibe, karşılıksız olarak bir şeyi başkasına vermektir. Hibe, bir çok ayet ve hadiselerle sabit olmuştur. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

ôì¤£Üaë ¢ÈÛa óÜÇ aì¤ëbÈmë

"İyilik ve Takva üzerine yardımlaşınız." (Elmaide: 2)

Resûlüllah (S.A.V.)'ta şöyle buyuruyor:

Naì$£bzm aë¢bèm

"Birbirinize hediye veriniz. Sevişmenize vesile olur."

Hibenin dört rüknü vardır:

1 - Hibe edenle kendisine hibe edilen kimseler. Bunların şartları alıcı ile satıcının şartları gibidir. Yani, akil, baliğ ve Mahcurualeyhi olmaması gerekir. Binaenaleyh çocuk, deli ve Muhcurualeyhi olan kimse malından kimseye bir şey hibe edemez. Çocuğa veya deliye bir şey hibe edildiğinde velisi kim ise o, onun yerine kabul edecektir. Hibe eden bizzat veli ise kendisi hem icap, hem kabul edecektir.

2 - Sığadır. Yani, hibe edenin icabı ile kendisine hibe edilenin kabulüdür.

3 - Hibe edilen şeydir. Satılması caiz olan her şeyin hibe edilmesi de caizdir. Satılması caiz olmayan şeyin hibe edilmesi de caiz değildir.

4 - Hibe edilen şeyin teslim alınmasıdır. Yani, menkul olduğu takdirde mutlaka teslim alınması gerekir. Gayr-ı menkul olursa bulunduğu yere yetişecek kadar bir zamanın geçmesi ve tahliye edilmesi gerekir.

Hibe, iki çeşittir:

1) Sevaba nail olmak gayesiyle muhtaç olan kimseye bir şey takdim etmektir ki, bunun adı sadakadır.

Mâverdi: yapılan ihsan (yardımların) yedi çeşidi hibe şümulüne girer demektedir.

1 - Akrabaya verilen şey: Çünkü bundan maksad, sıla-i rahim'dir.

2 - Düşmana verilen şey: Çünkü bundan maksad, düşmanlığı ortadan kaldırmaktır.

3 - Zenginin fakire verdiği şey: Zira bundan maksad, fakire yardım sağlamaktır.

4 - Ulemâ ile sulahâ'ya verilen şey: Zira bundan maksad, fakire yardım sağlamaktır.

5 - Çocuk ile deliye verilen şey.

6 - Dostlara verilen şey.

7 - İyilik yapan kimseye iyilik edip mukabelede bulunarak verilen şey.

2) Sevaba nail olmak gayesiyle değil, başkasına ikram olsun diye kendisine götürülen şeydir ki, bunun adı hediyedir. Hediyede icab ve kabul, yani, verdim aldım, demek icab etmez.

Satılması caiz olan şeyin hibe edilmesi de caizdir. Satılması caiz olmayan şeyin hibe edilmesi caiz değildir.

Alacaklı olan bir kimse borçlusuna, "alacağımı sana hibe ettim" dese onu ibra etmiş olur.

Hibede icab, (sana verdim) lazım geldiği gibi, kabz etmek için de izin vermek lazımdır.

Bir peder, çocuklarına bir şey vermek isterse adil davranması sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Allah'dan korkunuz. Çocuklarınız arasında adaletli davranınız." (Buhari)

Bir peder oğluna veya kızına bir şey hibe ederse, elinde kaldığı müddetçe geri alabilir. Ama oğul onu birisine satmış veya hibe etmiş, bilahare satınalmış ise, el değiştirdiğinden peder onu geri alamaz.

LUKATA

Lukata, her hangi bir kimseye ait olmayan bir yerde bulunup, sahibinin kim olduğu bilinmeyen ve kendi kendini muhafaza edemeyen maldır.

Kendine güvenip hiyanet etmeyeceğini bilen kimsenin, böyle yitik bir şeyi bulduğu takdirde, muhafaza etmek gayesiyle alıp bir seneye kadar tarif etmesi sünnettir. Yoksa kendi kendine güvenemeyen bir kimsenin böyle bir yitiği alması mekrûhtur. Fasık, mürted ve kâfir, bir şey bulsalar kendilerinden alınıp bir âdile teslim edilecektir. Ve bir seneye kadar tarif edilecektir. Sahibi çıkmazsa onu bulan fasık veya kâfir ise kendisine verilecektir.

Zeyd bin Halid El Cüheni'den (R.A.) rivayet olunmaktadır:

"Resûlüllah (S.A.V.)'a altın ve gümüşün yitiğinden soruldu. Dedi ki: Cüzdan ve kesesini bir seneye kadar tanıt. Bilinmezse (sahibi) onu harca ve senin yanında emanet olarak kalsın. Birgün sahibi gelirse kendisine ver, yoksa senindir. Suali soran kimse bu defa deve yitiğini ona sordu. Bunun üzerine buyurdu ki: Ondan ne istiyorsun, onu bırak, onun ayakkabısı ve su tuluğu onunla birliktedir. Suya gider ve ağaç yer, sahibi onu buluncaya kadar.

Davarı sorduğunda dedi ki: Onu al, o ya senin, ya kardeşinin veya kurdundur." (Buhari, Müslim)

Lukatanın üç rüknü vardır:

1) Almak.

2) Alınan.

3) Alan.

Remli'ye göre, bir şey görüldüğü yerde bırakıldığı takdirde zayi olma ihtimali kuvvetli olursa kendine güvenen kimsenin, alıp bir seneye kadar tarif etmesi vacibdir.

Hadisten de anlaşıldığı gibi deve, ceylan, güvercin gibi kendini yırtıcı hayvanlardan koruyabilen ehli hayvanları gören kimsenin muhafaza etmek gayesiyle de olsa alması caiz değildir. Ancak tehlikeli bir durumları olursa caizdir. Fakat keçi, koyun, buzağı gibi kendini muhafaza edemeyen hayvanları iltikat etmek caizdir.

Lukatanın belli başlı şartları:

1 - Elden düşmek veya gaflet sebebiyle kaybolmuş olması. Şayet rüzgar birisinin evine bir şey sürüklemiş veya birisi kaçarken bir başkasının evinde bir şey düşürmüş ise, söz konusu kayıp mal bir yıl tarif edilse de temellük edilemez. O, daima emanettir.

2 - Ölü bir arazide veya bir camiide veya umumi bir caddede bulunması. Şayet her hangi bir kimsenin tarlasında bulunsa temellük gayesiyle alınamaz, o arazi kimin elinde ise ona verilecektir.

3 - İslâm diyarında veya içinde müslüman bulunan Dar-ı Harb'te bulunması, aksi takdirde ğanimettir, beşte biri humusa müstehak olan kimselere verilmek üzere, Beytülmala, kalanı ise bulana verilecektir.

Lukata üzerine terettüp eden hükümler dörttür:

1 - Onu korumak için alınmış ise emanettir. Sahibi bulunmadığı takdirde bir sene sonra temellük etmek gayesiyle alınmış ise bir seneye kadar emanettir. Emanetin ahkamı üzerine terettüp eder. Hiyanet için alınmış ise gasıp sayılır. Bu takdirde ancak hakime teslim etmekle yakasını kurtarabilir.

2 - Onu tanımak ve bir seneye kadar tanıtmak. Tanıtma çarşılarda, halkın toplandığı yerde ve camiilerin kapıları önünde olacaktır. Ancak camiinin içinde lukatanın tanıtımı yapılamaz. Lukatayı tanıtan kimsenin akıllı ve güvenilir bir kimse olması gerekir, yoksa tanıtımı müteber değildir. Lukata bir iki tane üzüm olup mal sayılmayacak bir şey olursa tanıtmak gerekmez. Onu yemek caizdir. Ama mal olmakla beraber çok sayılmıyorsa sahibi ondan vaz geçmiştir zannedilinceye kadar tanıtılır. Değerli bir mal ise bir seneye kadar tanıtılır.

3 - Bir sene sonra sahibi çıkmazsa istense temellük edilecektir.

4 - Temellük ettikten sonra sahibi çıkarsa kendisine verilecektir.

Lukatayı alan kimse, münasib bir sûrette ilân eder. Değeri olan bir şeyi günde bir iki sefer, sonra haftada bir iki sefer, sonra ayda bir iki sefer ilân eder. Bu, bir sene tamam oluncaya kadar devam eder. Sonra isterse onu

temellük eder, isterse de yanında emanet olarak muhafaza eder. Fakat pek değerli bir şey değilse, onun sahibinin tahminen ondan vaz geçtiği bir zamana kadar ilân edilir. Sonra temlik edilir.

İlânda, cinsi, yani gümüş mü, altın mı, vasfı, (meselâ elbise yerli mi, Suriye malı mı, Avrupa malı mı gibi) ve zarfı beyan edilir. Fakat miktar beyan edilmez.

Onu mal edinmek gayesiyle almış ise, ilân ücreti kendisine aittir. Yoksa mal sahibine aittir. Onu temlik ettikten sonra veya temellük edip harcadıktan sonra sahibi çıkarsa, hala duruyorsa onu yoksa onun bedelini vermeğe mecburdur.

Mekke Hareminde görülen şey, sadece muhafaza edilmek için alınır.

Sahipsiz bir çocuğu bir yerde bulunan kimse, mutlaka onu almağa mecburdur. Birkaç kişi onu görmüşler ise onu almak farz-ı kifayedir. Onu gördüğüne dair şahit tutması lazımdır.

Ekin tarlalarında veya bağ ve bahçelerde ekin veya meyveler olgunlaşıp toplandıktan sonra, başaklarının ve meyvelerinin toplanmalarına müsaade edilirse, toplanmaları caizdir.

VASİYET

Vasiyet, bir kimsenin kendisine ait bir hakkı öldükten sonra her hangi bir cihete verilmesi için tavsiye etmesidir. Vasiyet, Kur'an-ı Kerim ve Sünnet-i Seniyye ile sabit olmuştur.

Vasiyet; vacip, sünnet, mübah, haram ve mekruh olmak üzere beş kısımdır.

Vacip olan vasiyet şöyledir: Birisinin yanında emanet veya zimmetinde borç bulunsa, onu hasta olmazsa da vasiyet etmesi gerekir. Çünkü ölümün ne zaman geleceği belli değildir. Hasta olmadan ölmek mümkündür.

Sünnet olan vasiyet de şöyledir: Fakir, miskin ve borçlulara vasiyet etmek gibi.

Mübah olan vasiyet de, durumu müsait olan kimselere vasiyet etmek gibidir.

Haram olan vasiyet de bulduğunu gayrı meşru yollarda harcayan kimseye vasiyet etmek gibi.

Mekruh olan vasiyet ise, malın üçten fazlasını veya variste vasiyet etmek gibidir.

Rükünleri; vasiyet eden, kendisine vasiyet edilen, vasiyet edilen şey ve vasiyet olmak üzere, dörttür.

Vasiyet edenin mükellef, ihtiyar sahibi ve teberrû'a ehil olması şart'tır. Çocuk, deli ve baygın olan kimselerin vasiyetleri sahih değildir.

Kendisine vasiyet edilen yerin masiyet yeri olmaması ve temellük edebilecek bir vasıfda bulunması lazımdır. Kilise, saz ve bar gibi İslâmın kabul etmeyip, yasakladığı yerlere ve hayvanlara vasiyet etmek caiz değildir. Ancak hayvanın yemini sağlamak maksadıyla vasiyet edilirse caizdir.

Her hangi bir varise bir şey vasiyet etmek, diğer varislerin, ölümünden sonra

kabûl etmemeleri halinde caiz olmadığı gibi hisseleri miktarınca vasiyet etmek de caiz değildir. Çünkü İslâm dini varislerin hissesi ne ise onu belirtmiştir. Aksini söylemek batıl olduğu gibi, belirttiği gibi ise söylemek te fuzulidir.

Vasiyet edilen şeyin de mübah olması, yani dinen ondan faydalanmanın caiz olması lazımdır. Binaenaleyh, malla vasiyet etmek caiz olduğu gibi, köpek, tezek gibi dinen mal sayılmayan fakat faydası olan şeyleri de vasiyet etmek caizdir.

Tehlikeli, yani çoğunlukla ölüme vesile olan bir hastalıkda bulunan bir kimse, malın üçte birinden fazla bir şeyi teberru veya vakf ederse vasiyeti gibidir. Zira böyle bir kimsenin ancak malın üçte birisinde yetkisi vardır.

Bir kimse tehlikeli bir hastalıkta bulunduğu için sülüsten fazla miktarda yaptığı teberru red edilir, ancak ölmezse ve iyileşirse teberru infaz edilir.

Bir kimse, malının bir kısmını akrabalarına vasiyet ederse varisleri vasiyete girmezler. Varis olmayan akrabaların erkek ve dişisi arasında fark yoktur. Yani mirasda olduğu gibi, erkeğe iki hisse, dişiye bir hisse verilmeyip müsavi tutulurlar. Meyyite sadaka fayda verir. Yalnız, imamı Nevevî, imamı Şafii'den naklettiğine göre; meyyit için okunan Kur'an-ı Kerim'in mükâfatı ölüye fayda vermez. (Feth-el-Vehhab. C. 3, sh. 286)

İmam-ı Remli ise diyor ki: Tilâvet mezarın yanıda olur veya akabinde meyyit için dua edilir ve sevabın kendisi için hasıl olacağını niyet ederse ölüye fayda verir. (Büceyremi; C. 3, Sh. 386)

Bermavi'ye göre, bir kimse vefat edip de alamadığı alacağının sevabı kendisine ait olmakla beraber varisleri de onu alabilirler.

Vasiyeti infaz etmek, borcu kapatmak ve çocuk ve deli gibi kimselerin işlerini çevirmek için bir vasi tayin etmek sünnettir. İbni Mes'ud (R.A.) vasi tayini için şöyle yazdı:

[illegible]

"Vasiyetimi Allah Teâlaya, Zübeyre ve oğlu Abdul-lah'a bırakıyorum."

Bütün servetini içine alacak derecede borçlu olan veya malı olmayan kimsenin vasiyeti caiz değildir.

Cami, hastahane, medrese ve köprü gibi dine ve cemiyete faydası dokunan her hangi bir şey için vasiyet edilse caizdir.

Din ve millet ayrılığı vasiyetin sıhhatına mani değildir; binaenaleyh bir Hiristiyana veya bir Yahudiye veya vatandaş olmayan bir kimseye bir şey vasiyet etmek caizdir.

Vasiyet, dille yapılabildiği gibi yazı ile de yapılabilir.

Muayyen olmayan bir kimse için veya fakirler gibi bir zümre için vasiyet ederse ölümüyle vasiyet işi tamam olmuş olur. Yani onun için kabul, şart değildir. Fakat muayyen bir kimse için vasiyet etmiş ise vasiyet işi ölüm ile tamam olmaz. Kendisi için vasiyet edilmiş kişinin kabulü şarttır. Red ettiğ takdirde vasiyet edilmemiş gibi olur. Henüz Mûsi (vasiyet eden), hayatta iken Musalehin (kendisine vasiyet edilenin) kabul veya reddi muteber değildir. Musaleh daha önce ölürse vasiyet ortadan kalkmış olur.

Bir kimse, bir davarın Zeyd'e verilmesini vasiyet ederse, iri bir davar verebildiği gibi, vücudu küçük bir davar da verebilir. Fakat oğlak verilse caiz değildir.

Bir kimse, bir evin sadece menfaatını birisi için vasiyet ederse caizdir. Bir kimse, mali durumu müsaid ve hiçbir engel olmadığı halde hacca gitmeden vefat ederse, vasiyet etmezse de birisinin bedel olarak yerine gönderilmesi gerekir. Çünkü hac farizesi zimmetinde sabit olmuş oluyor.

Bir kimse, hac farizesini eda etmiş, ancak nafile için yerine bedel olarak gönderilmesini vasiyet ederse caizdir. Mekke ve Medine'den söz etmemiş ise, memleketinden gönderilmesi gerekir. Yoksa vasiyet ettiği yerden gönderilecektir. Bir kimse, bir şey vasiyet eder ve ölümünden önce dönerse vasiyet etmemiş gibi olur. Musî'nin yaptığı vasiyeti infaz etmek için birisini görevlendirip tayin etmesi sünnettir.

EMANET

Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"Allah, emaneti ehline vermenizi emr ediyor."

Resûlüllah (S.A.V.) de şöyle buyuruyor:

"Sana emaneti bırakana emaneti eda et. Sana hiyanet edene, hiyanet etme."

Emanetin dört rüknü vardır:

1) Emanet. (Emanet edilen şey)

2) Akit siğası.

3) Emanet sahibi.

4) Emanetçi.

Emanet sahibi ile emanetçinin baliğ ve akıllı olmaları şarttır. Binaenaleyh bir kimse bir deliden veya bir çocuktan bir emanet alırsa, hangi sûretle olursa olsun telef olduğu takdirde zâmin olur. Mislini veya beledini vermeğe mecburdur. Fakat bir mümeyyiz çocuğa emanet bırakılır ve telef olursa çocuk zâmin olmaz. Ama kendisi bizzat itlaf ederse zâmin olur.

Bir çocuk bir çocuğa bir şey emanet olarak bırakırsa, telef veya itlaf edildiği takdirde zâmin olur.

Emanetin (müteneccis de olsa) muhterem olması şarttır. Muhterem olmayan, çalgı aleti gibi haram olan bir şey emanet edilemez. Telef olursa emanetçi zâmin olmaz.

Akit siğası; emanet sahibinin "bunu sana emanet ediyorum" gibi bir söz söylemesi, emanetçinin de red etmemesi şarttır.

Emanetçi; emaneti muhafaza edemeyeceğini bilirse kabûl etmesi haramdır. Yoksa kabul etmesi sünnettir. Ondan başka kimse yoksa ve kabûl etmediği takdirde zayî olacaksa kabullenmesi vaciptir.

Emanet sahibi ile emanetçilerden birisi vefat eder veya delirir veya bayılır

veya emanet sahibi iadesini taleb eder veya emanetçi red ederse, emanetin hükmü yürürlükten kalkar.

Emanetçi, münasip bir şekilde emaneti uygun bir yerde muhafaza ettiği halde kayıp olur veya çalınırsa zâmin olmaz. Fakat emanete uygun olmayan bir yerde bırakır veya izin almadan başka bir yere nakl ederse zâmin olur.

Emanetçi, sefere çıkar veya tehlikeli bir hastalığa maruz olursa emaneti sahibinie iade etmelidir. Bu mümkün olmazsa güvenilir bir kimseye iki şahit huzurunda teslim eder. Böyle yapmadığı takdirde mal sahibi "ben teslim almadım" diye iddia ederse zâmin olur.

Bir emanetçinin, emaneti korumak için gerekeni yapması lâzımdır. Meselâ, emanet yün ve elbise gibi bir şey olursa onu havalandırmak, ilaçlandırmak, hayvan olursa ona yem vermek lâzımdır. Bunları yapmadığı takdirde zâmin olur.

Emanet sahibi kendisine yem gibi lüzumlu şeyleri vermiş ise ne âla, yoksa kendisine müracaat eder. Ya lüzumlu şeyleri tedarik edecek veya emaneti kendisine iade edecektir.

Bir kimse, evde muhafaza etmek üzere birisine para verir, sonra üzerinde bırakır ve yanında telef olursa zâmin olur.

Emanetçi, emanetin bilinen umumi bir yangın gibi bir sebepten dolayı telef olduğunu iddia ederse yemin ettirmeden sözü kabul edilir. Böyle bir sebep bilinmiyorsa sebebin mevcut olduğuna dair iki şahit istenir kendisinden. Sonra bu sebeple telef olduğuna dair yemin eder.

Hz. Ömer (R.A.) şöyle buyuruyor: "Kişinin yakışıklı olması, sizin hoşunuza gitmesin; emâneti sahibine geri veren ve halkın ırzından yüz çeviren kimse mükemmel insandır."

Bir kimse hamama girip soyunma odasında soyunur ve eşyasını hamamcıya teslim etmeden yıkanma yerine girip yıkanır ve bu sırada eşyası çalınsa hamamcı sorumlu tutulmaz. Ancak hiyaneti sabit olursa durum değişir.

Emanetçi olan kimsenin yolculuk yapmak istediğinde yanında bulunan emaneti sahibine geri vermesi lazımdır. Aksi takdirde telef olursa zâmin olur.

Emanetçi, emanet sahibinin izni olmadan emaneti bir yerden başka bir yere götüremez, yalnız memlekette anarşi gibi anormallik bulunur ve emaneti sahibine iade etmek mümkün olmazsa gideceği yere beraber götürebilir.

Bir kimse birisine emanet olarak bir sandık bırakır ve üzerine oturmamasını tavsiye ettiği halde emanetçi oturur ve içindeki eşya kırılırsa zâmin olur.

Bir kimse bir emanet alır ve evde muhafaza etmesi icap ettiği ve imkan olduğu halde evde muhafaza etmez, üzerinde bulundurur ve bu sebeble kaybolursa zâmin olur.

Müteğallibe olan bir kimse emanetçide bulunan bir emaneti zor ile alıp götürürse emanetçi mesul değildir. Fakat müteğallibe onu zorlar o da emaneti kendisine teslim ederse, emanet sahibi isterse hakkını ondan talep edebilir.

FERÂİZ

Feraiz, lüğatta takdir olunan şey manâsına gelen fariza'nın cemi'dir. Istılahta ise ölüden kalan mirasın varislere dağılış şeklini beyan eden ilimdir. Cahiliyette tevarüs, zülm ve haksızlığa dayanarak kadın ve çocuk gibi kimseler mirastan mahrum bırakılırdı.

İslâm'ın ilk günlerinde ise anlaşmaya bağlı idi. Yani iki kişi bir biriyle anlaşma yapıp, "Bir birimize varis olacağız," diye karar verdiklerinde anlaşmaları makbul olurdu. Sonra bu hüküm neshedilip iş İslâm ve hicrete dayandırıldı. Bilahare vasiyete bağlandı. Daha sonra da miras ayetleri nazil oldu ve önceki hüküm kaldırıldı.

Miras, İslâm'a göre taksim edilmezse varise intikal eden mal haramdır. Ondan verilen sadaka ve yapılan hac gibi ibadetler hiçbir surette kabul olunmazlar. Allah'ın Resûlü şöyle buyuruyor: "Feraiz ilmini öğreniniz, o dininizdendir ve ilmin yarısıdır. O, ümmetimden ilk alınacak ilimdir." Yani yürürlükten kaldırılan ilk ilim, ilmi ferâizdir.

Ölüden kalan mirastan önce techiz, tekfin ve defin masrafı çıkarılır; sonra borcu ödenir; sonra kalan malın üçte birisinden vasiyeti infaz edilir, sonra da kalanı varisler arasında ilerde açıklanacağı gibi taksim edilir.

VARİS OLMANIN DÖRT SEBEBİ VARDIR

Varis olmanın dört sebebi vardır:

1 - Akrabalık,

2 - Nikâh,

3 - Velâ (yani birisi bir köle azad eder, sonra kölenin karâbet yönünden varisi olmadığından onu azad eden kimse ona varis olur.)

4 - İslâm'dır. Yani varisi olmayan kimsenin malı Beytülmale intikal eder.

İRS'E MANİ HALLER

İrse mani haller üçtür:

1 - Kölelik: Köle olan kimse, mülk edinme vasfına haiz olmadığından ne kendisi başkasına, ne de başkası kendisine varis olamaz.

2 - Katl: Bir kimse, bir kimseyi öldürürse akrabalık derecesi ne olursa olsun ona varis olamaz.

3 - Din ayrılığı: Dinleri bir olmayan kimseler birbirine varis olamazlar. Binaenaleyh İslâm'ın tüm hükümlerini veya bir kısmını red eden kimse, müslüman olan kimsenin mirasından mahrum olduğu gibi, öldüğü takdirde hiçbir müslüman da ona varis olamaz. Buna göre İslâm'ın tümüne veya bir kısmına inanmayan bir evlat müslüman olan babasına veya annesine varis olamaz, bu zamanda nice komünist ve mason evlat var ki, dinen mirastan hakkı olmadığı halde kendisine miras bırakılmaktadır.

ERKEKLERDEN ON SINIF VARİSTİR:

1 - Oğul,

2 - Oğulun oğlu,

3 - Baba,

4 - Babanın babası,

5 - Kardeş,

6 - Kardeşin oğlu,

7 - Amca,

8 - Amcanın oğlu,

9 - Koca,

10 - Mu'tik (bir köleyi azad eden kimse)

KADINLARDAN DA YEDİ SINIF VARİSTİR:

1 - Kız,

2 - Oğulun kızı,

3 - Anne,

4 - Nine,

5 - Kız kardeş,

6 - Zevce

7 - Mu'tika (bir köleyi azad eden kadın)

Bir kadın vefat eder, yukarda zikredilen erkekleri terkederse yalnız baba, oğul ve koca varis olur, kalanlar ise mahrumdurlar:

rübü südüs kalan

________________________________ 12

koca baba oğul

3 2 7

Bir erkek vefat edip yukarda zikr edilen kadınları terk ederse sadece kız, oğulun kızı, anne, anne ve baba bir kız kardeş ve karı varis olur:

Nısıf südüs südüs kalan sümün

____ 24

Kız oğlun kızı anne anne ve baba bir kız kardeş karı

12 4 4 1 3

Mevcut vârisler hisselerini aldıktan sonra bir şey artar ve Beytülmal İslâm ölçüsüne göre tedvir ediliyor ise ona devredilecektir. Yoksa karı ve koca hariç Zevilfarz'a (farz nisbetine göre) dağıtılacaktır. Yoksa Zevilrahm'a verilecektir.

KUR'AN-I KERİM'DE BELİRTİLMİŞ PAYLAR

1 - Nısıf (yarı)

2 - Rübü (dörtte bir)

3 - Sümün (sekizde bir)

4 - Sülüsan (üçte iki)

5 - Sülüs (üçte bir)

6 - Südüs (altıda bir)

Nısıf beş kişinindir:

1 - Koca,

2 - Kız,

3 - Oğlunun kızı,

4 - Anne baba bir kız kardeş,

5 - Baba bir kız kardeş.

Rübü' (dörtte bir) iki kişinin'dir:

1 - Koca,

2 - Karı.

Sümün (sekizde bir) bir kişinindir:

1 - Karı.

Sülüs (üçte bir) iki kişinindir:

1 - Anne,

2 - Anne bir, birden fazla kardeş.

Südüs (altıda bir) yedi kişinindir:

1 - Baba,

2 - Dede,

3 - Nine,

4 - Oğul'un kızı,

5 - Baba bir kız kardeş,

6 - Nine,

7 - Anne bir kardeş.

Şimdi teker teker bunları açıklıyacağız. Şöyle ki:

Kocanın mirasta iki hali vardır:

1 - Ölünün oğlu veya kızı veya oğlunun oğlu veya kızı ile beraber olmazsa mirasın yarısına müstahak olur.

Baba koca

________________________________ 4

K. nısıf

2 - Ölünün oğlu veya kızı veya oğlunun oğlu ve kızı ile beraber olursa mirasın dörtte birine müstahak olur.

Oğul koca

________________________________ 4

K. rübü

3 1

Karının da iki hali vardır:

1 - Ölünün oğlu veya kızı veya torunu bulunmazsa mirasın dörtte biri kendisine verilir.

K. rübü

________________________________ 4

Oğul karı

2 - Yukarda zikredilenlerden biri bulunmazsa sekizde biri kendisine verilir.

K. sümün

________________________________ 8

Oğul karı

7 1

Kızın üç hali vardır:

1 - Ölünün oğlu olmayıp diğer varislerle beraber bir kızı bulunsa mirâsın nısfını alır.

K. nısıf sümün

______________________________________ 8

Oğlunun oğlu kızı karı

3 4 1

2 - Ölünün oğlu olmayıp iki veya daha fazla kızı bulunsa mirâsın üçte ikisini alır.

K. sülüsan rübü

____ 12

Amca iki kız koca

1 8 3

3 - Ölünün bir veya birkaç kızı, oğlu ile beraber bulunsa, iki kız bir oğlan gibi sayılır.

Oğul kız koca

____ 4

2 1 1

Oğlunun kızı veya oğlunun oğlunun kızının üç hali vardır:

1 - Ölenin ne oğlu, ne de oğlunun oğlu, ne de kızı bulunmayıp oğlunun bir kızı bulunsa mirasın yarısını alır.

K. nısıf

__________________________________ 2

Amca oğlunun kızı

1 1

2 - Ölenin ne oğlu, ne oğlunun oğlu ne de kızı bulunmayıp da oğlunun iki veya daha fazla kızı bulunsa mirasın üçte ikisini alacaklar.

K. sülüsan

____ 3

Amca oğlunun kızı oğlunun kızı

1 1 1

3 - Ölenin bir kızı ile beraber bir veya fazla oğlunun kızı bulunsa südürs alır.

K. südürs nısıf

____ 6

Öz erkek kardeş oğlunun kızı kızı

2 1 3

Ölünün oğlunun kızı, onun iki veya daha fazla kızlarıyla beraber bulunsa sâkıt olur. Ancak erkek kardeş veya müsâvi derecede amcası oğlu ile beraber bulunursa ikili-birli asabe olurlar.

Anne baba bir kız kardeşin dört hali vardır:

1 - Anne baba bir kız kardeş ve ölünün ne oğlu ne oğlunun oğlu, ne de oğlunun kızı bulunmazsa mirâsın yarısını alır.

K. nısıf rübü

______________________________________ 4

Amca kız kardeş karı

1 2 1

2 - Aynı halde iki veya daha fazla kız kardeş bulunsa, mirâsın üçte ikisini alır.

K. sülüsân rübü

____ 12

Amca kız kardeş kız kardeş karı

1 4 4 3

3 - Anne, baba bir erkek kardeşle birlikte bulunursa ikili birli asabe olurlar.

K. rübü

____ 4

öz erkek kardeş kız kardeş karı

2 1 1

4 - Ölünün kızı veya oğlunun veya oğlunun oğlunun kızı ile birlikte bulunursa kız kardeş asabe olur ve kalanı alır.

K. nısıf rübü

_______________________________________ 4

kız kardeş kız koca

1 2 1

Şayet anne baba bir kız kardeş, ölünün babasıyla veya dedesiyle beraber olursa sâkıt olur.

Baba bir kız kardeşin beş hali vardır:

1 - Anne baba bir kız kardeş olmaz ve baba bir kız kardeş bulunsa mirasın yarısını alır.

K. nısıf rübü

____ 4

Amca baba bir kız kardeş karı

1 2 1

2 - Anne baba bir kız kardeş olmaz ve iki veya daha fazla baba bir, iki kız kardeş bulunsa, mirasın üçte ikisini alırlar.

K. sülüsan rübü

____ 12

Amca kız kardeş kız kardeş karı

1 4 4 3

3 - Baba bir kız kardeş, anne baba bir kız kardeşle beraber bulunsa, altıda bir alır.

K. Südüs nısıf

____ 6

Amca baba bir kız k. anne ve baba bir kız k.

2 1 3

4 - Baba bir kız kardeş, ölünün kızı veya oğlunun kızıyla beraber bulunsa asabe olur.

K. nısıf

_____________________________________ 2

baba bir kız kardeş kız

1 1

5 - Bu hallerde baba bir kız kardeş, baba bir kardeşle birlikte kalırsa ikili birli asabe olur. Amma baba bir kız kardeş, birden fazla olan anne baba bir kız kardeşle beraber bulunsa sâkit olur. Baba bir kız kardeş, ölünün oğlu ve oğlunun oğlu ile baba ve dedesiyle sâkıt olur.

Baba'nın üç hali vardır:

1 - Ölünün oğlu veya oğlunun oğlu ile beraber bulunsa südüs alır.

K. südüs

____________________________ 6

Oğul baba

5 1

2 - Ölünün kızı veya oğlunun kızı veya oğlunun oğlunun kızı ile beraber bulunsa südüs alır; sonra kalanı da asabe yolu ile alır.

K. südüs nısıf rübü

____ 12

Baba kızı koca

2-1 6 3

3 - Yukarda zikredilen hallerden biri olmazsa baba asabe olur ve sadece kalanı alır.

K. rübü

_____________________________ 4

Baba karı

3 1

DEDE

Dede aynen baba gibidir. Yalnız aşağıdaki hususlarda aralarında fark vardır:

1 - Baba'nın annesi, baba ile varis olmadığı halde dede ile varis olur.

2 - Kardeş ve kız kardeşler, baba ile beraber oldukları halde sakıt olur. Fakat dede ile beraber olsalar mirası bölüşeceklerdir.

3 - Karı veya koca anne ve baba ile beraber olsalar, karı ve koca paylarını aldıktan sonra anne kalanın üçte birisini alır. Ama baba yerine dede bulunsa, kalanın üçte birini değil, tüm malın üçte birisini alır.

ANNE

Anne'nin üç hali vardır:

1 - Ölünün oğlu veya kızı veya oğlunun oğlu veya ölünün birden fazla kardeşleriyle beraber olmazsa, mirasın üçte birini alır.

2 - Yukardakilerden birisiyle beraber bulunduğu takdirde altıda birini alır.

südüs K.

____________________________ 6

Oğul Anne

5 1

3 - Koca veya karı, anne ve baba ile beraber bulunsa koca veya karının hissesini aldıktan sonra kalanın üçte birini alır.

K. sülüsü mabaka rübü

____ 4

Baba Anne karı

2 1 1

NİNE

Nine için südüs vardır. Nineden maksat, annenin annesi veya hiçbir erkek araya girmeden uzak annenin ve babanın annesi veyahutta hiçbir erkek araya girmeden uzak annesidir. Hülasa nine, ölüye ittisalınde araya sahih olmayan dede girmeyen büyük annedir. Veyahut sade dişiden sade erkekler vasıtasıyla ölüye ittisal eden annedir.

ANNE BİR KARDEŞ

Anne bir kardeşin, kız olsun erkek olsun iki haleti vardır:

1 - Bir ise altıda bir hisse alır.

2 - Birkaç kişi ise, müsavi olarak mirasın üçte biri onlara taksim edilir. Anne bir kardeş, şayet ölünün oğlu veya kızı veya oğlunun oğlu ... veya ölünün baba veya dedesi bulunsa sâkıt olur.

nısıf südüs nısıf

____ 7

Anne baba bir kız k. anne bir kız k. koca

3 1 3

ASABE

Yukarda adı geçen ve payları belli varislere Zevilfarz (pay sahipleri) denilir. Baba tarafından akraba olup pay sahipleri hisselerini aldıktan sonra mirasın kalanını alanlara da Asabe denir. Asabe üç sınıftır:

1 - Asabe binefsihi (müstakil asabe),

2 - Asabe bilğayr (başkasıyla bulunduğu için asabedir).

3 - Asabe maalğayr (başkasıyla bulunduğu cihetle asabedir.)

Asabe binnefs, kendisiyle ölü arasına kadın girmeyen kimsedir. Oğul ve oğlunun oğlu .. baba ve babasının babası .. kardeş ve kardeşin oğlu ve amca ve amcanın oğlu ..

K. südüs sümün

____ 24

oğul baba karı

17 4 3

K. nısıf

____ 2

baba koca

1 1

K. nısıf

____ 2

Er.kardeş koca

1 1

K. rübü

____ 4

Amca karı

3 1

Asabe bilğayr, muayyen pay sahibi olduğu halde asabe binefsihi ile beraber bulunduğu için asabe olan kimsedir. Kız, oğlun kızı ve kız kardeşin erkek kardeşleriyle beraber bulundukları zaman gibi.

oğul kız

__________________________________ 3

2 1

kalan nısıf

___________________________________ 6

kız kardeş Er. kardeş koca

1 2 3

Asabe maelgayr, kız kardeşin ölünün kızıyla beraber bulunduğu zamandır.

K. nısıf

____________________________ 2

kız kardeş kız

1 1

HACB

Hacb, varislerden birisinin, ölünün bir akrabasını tamamen mirastan mahrum etmesi veya hissesini eksiltmesidir. Erkeklerden baba, oğul, oğul ile hacb edilir. Dede, ölüye daha yakın bir baba ile hacbedilir. Anne baba bir olan kardeş, ancak baba oğul ve oğulun oğlu ile hacbedilir. Baba bir olan kardeş, bunlarla hacbedildiği gibi anne baba bir olan kardeş ile de hacbedilir. Anne bir olan kardeş dört kişiyle hacbedilir; baba, dede, evlat - erkek olsun kadın olsun - ve oğlunun evladı, evlat - erkek olsun kadın olsun - ve oğlunun oğlu. Anne baba bir olan kardeşin oğlunu altı kişi hacb eder; baba, dede, oğul, ve onun oğulu. Anne baba bir kardeş ve baba bir kardeştir. Baba bir olan kardeş oğlunun oğlu adı geçenlerle hacb edildiği gibi, anne baba bir olan kardeş, oğlu ile de hacb edilir. Anne baba bir olan amca, yukarda adı geçen ile hacbedildiği gibi, baba bir olan kardeş oğlu ile de hacb edilir. Baba bir olan amca da serdedilenlerle hacbedilmesiyle birlikte anne baba bir olan amca ile de hacbedilir. Anne baba bir olan amca oğlu, yukarda kaydedilen kişilerle

hacbedildiği gibi baba bir olan amca ile de hacbedilir. Baba bir olan amca oğlu ise, yukarda zikredilenlerle hacb edildiği gibi anne baba bir olan amca oğlu ile de hacbedilir.

Kadınlardan ise kız, anne ve karı asla Hacbelhirman tamamen mahrum edilemezler ile hacbedilemezler. Oğulun kızını, oğul ve birden fazla kız hacbeder. Ancak kardeşi veya amcası oğlu, beraberinde olursa birden fazla kız onu hacbedemez. Anne tarafından nine, anne ile hacbedilir. Baba tarafından olursa anne onu hacbettiği gibi, baba da onu hacbeder. Anne tarafından olan ninelerin yakını, uzağını hacbeder. Baba tarafından olan ninelerin de durumu böyledir. Anne tarafından yakın nine, baba tarafından olan uzak nine'yi hacbeder. Fakat baba tarafından olan yakın nine, anne tarafından olan uzak nine'yi hacbetmez.

Anne baba bir olan kız kardeş, erkek kardeş gibidir. Erkek kardeş kiminle hacbediliyorsa kız kardeş de onunla hacbedilir. Anne baba bir olan birden fazla kız kardeş, baba bir kız kardeşi hacbeder.

Ölünün kız ve oğulları veya kardeş ve kız kardeşleri bir araya gelseler, erkek için iki pay, dişi için bir pay vardır. Bu hüküm Kur'an-ı Kerim'le sabit olmuştur. Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: "Bir erkek için iki dişinin payı vardır."

Oğul ile oğulun oğlu, bir arada bulunsalar oğulun oğlu sâkıt olur. Fakat kız ile oğulun oğlu bir arada bulunsa, kız payını (mirasın yarısını) aldıktan sonra oğulun oğlu, kalanı alır. Ölünün iki kızıyla oğlunun oğlu beraber bulunsalar, kızlar, mirasın üçte ikisini aldıktan sonra kalanı toruna verilecektir. Baba, oğul veya oğlunun oğlu ile beraber olursa südüs alır. Fakat beraberinde ne meyyitin oğlu ne de oğlunun oğlu bulunmaz, kızı bulunsa önce südüsü alır, sonra kız mirasın yarısını aldıktan sonra kalanı alır.

Anne baba bir olan kardeşler veya baba bir kardeşler, ölünün çocukları gibidirler. Yani erkek ve dişi bir arada bulunsalar erkeğe iki, dişiye bir pay verilecektir. Yalnız Müşerreke meselesinde böyle değildir. Müşerake meselesi şöyledir:

Nısıf südüs sülüs

____ 6x3=18

Koca anne anne bir iki k. anne baba bir k.

9 3 4 2

Görüldüğü gibi bu meselede anne baba bir kardeş, anne bir iki kardeşe ortak olacaktır. Bu meselede anne baba bir kardeş yerine baba bir kardeş olursa sâkıt olacaktır.

Anne baba bir erkek kardeş, baba bir kardeşini hacbeder. Fakat anne baba bir kız kardeş, baba bir erkek kardeş ile birlikte bulunsa mirasın yarısını alır, kalanı da erkek kardeşine kalır. Anne baba bir kız kardeş ile beraber baba bir kız kardeş bulunsa, üvey kız kardeş, altıda bir alır.

Dede, anne baba bir kardeşlerle beraber bulunsa meselelerinde zevil farz olmadığı takdirde mirasın üçte birini (kendisi için daha iyi ise) alır.

sülüs

__________________________________ 3x3=9

dede Er.kardeş Er.kardeş Er. kardeş

3 2 2 2

Bölüşmek kendisi için daha iyi ise onlarla bölüşecektir.

dede Er. kardeş

_______________________________ 2

1 1

Zevilfarz varsa üç hasletten hangisi kendisi için daha karlı ise onundur.

1 - Südüs,

2 - Zevilhisse, hissesini aldıktan sonra kalanın sülüsü,

3 - Kardeşlerle eşit olarak bölüşmek.

Zevilhisse, hisselerini aldıktan sonra bir şey kalmadığı takdirde dede için südüs takdir edilir ve mesele avliyye olur.

Südüs südüs rübü sülüsan sakıt sakıt

____15

dede anne koca kız kız kardeş kardeş

2 2 3 4 4

zevilhisse paylarını aldıktan sonra yalnız südüs kalırsa dede onu alır ve kardeşler sakıt olur.

südüs südüs sülüsan

____ 12

dede anne kız kız kardeş kardeş

2 2 4 4 sakıt S.

Dede ile beraber anne baba bir kardeş ve baba bir kardeş olsalar, önce her iki kardeş hesaba katılacak; dede payını aldıktan sonra anne baba bir erkek kardeş, baba bir kardeşini hacbedip kalan malın hepsini alacaktır. Yoksa anne baba bir kardeş erkek değil ve tek dişi ise mirasın yarısına; iki veya daha fazla olursa da üçte ikisine kadar alacaklar. Dede, kız kardeşlerle beraber olursa kardeş gibidir. Onunla birlikte onlar için hisse takdir edilemez.

Südüs Asabe Asabe Asabe

____ 26

Anne dede kız kardeş kız kardeş

4 10 5 5

Yalnız Ekderiye meselesinde kız kardeş için nısıf, dede için südüs takdir edilir. Zevilhisse paylarını aldıktan sonra, dede ile kız kardeş, paylarını karıştırarak ikili birli olarak aralarında bölüşecekler.

nısıf	südüs	südüs	nısıf	9x3=27
kız kardeş	dede	anne	koca	
4	8	6	9	

MİRAS MESELESİNE AİT HESAPLAR

Varisler asabe olup hepsi erkek veya dişi iseler, miras aralarında eşit olarak taksim edilecektir. Bir kısmı erkek, bir kısım dişi ise erkek iki, dişi de bir pay alacaktır. Meselenin aslı da adedlerine göre olacaktır.

oğul	kız	kız	kız	5
2	1	1	1	

Görüldüğü gibi burada iki sayılan bir oğul ve üç kız bulunduğu için mesele beşten kabul ediliyor. Oğlana iki hisse ve her bir kıza birer hisse verilir.

Daha önce açıklandığı gibi belirli paylar altıdır. Nısıf, rübü, sümün, sülüsan, sülüs ve südüsdür.

Bir meselede bir tek pay ve mütemasil iki pay sahibi bulunsa, meselenin mahracı, payın mahracıdır. Yani nısıf ise, mesela iki; rübü ise mesela dört; sümün ise, sekiz; sülüsan veya sülüs ise, üç; südüs ise altıdır.

____ 8

kız oğul oğul oğul karı

1 2 2 2 1

K. sülüsan

______________________________________ 3

Baba kız kız

1 1 1

K. sülüs

____3

Er.kardeş anne

2 1

K. südüs

____ 6

oğul baba

5 1

Bir meselede iki ayrı pay bulunsa, fakat biri diğerine kabili taksim ise, rübü ve nısıf gibi ona tedahül denir. O zaman en büyük aded mahraç kabul edilir.

K. nısıf K.

____

Amca kız kardeş karı 4

1 2 1

Yoksa biri diğerine kabili taksim olmayıp her biri üçüncü bir aded ile taksimi kabil ise tevafuk ve üçüncü adede de vıfk denir. O takdirde birisinin yarısı diğerine çarpılacaktır. Meselâ:

oğul karı anne

Burada sümün ile südüs vardır. Aralarında ikide tevafuk bulunduğundan birisinin mahracı, mesela südüsün mahracı olan altının yarısı, sümünün mahracı olan sekize veya sümünün mahracı olan sekizin yarısı olan dört, südüsün mahracı olan altıya çarpılacak ve mesele yirmi dört olacaktır. Karı için sümün olan üçtür. Anne için südüs olan dörttür. Kalan on yedi de oğlan içindir.

Bir meselede iki aded bulunsa birden başka bir aded ile taksimi kabil değilse Tebayün vardır. O zaman mütebayın adedlerden biri diğerine çarpılır, elde edilen miktar meselenin mahracıdır. Şu misala bak:

K. rübü sülüs

____ 12

Anne baba bir k. karı anne

5 3 4

AVLİYE VE REDDİYE

Paylar, meselenin mahracına müsavi olursa, Adile, fazla olursa Avliyye denir. Aşağıdaki misale göz atalım:

nısıf sülüsan

____ 8

Zevc kız kardeş kız kardeş

3 2 2

Görüldüğü gibi zevc için nısıf, kız kardeşler için sülüsan vardır. Meselenin aslı, her ne kadar altı ise avl yolu ile yediye yükseliyor. Avl olan asıllar üçtür; altı, on ve yirmi dörttür. Altı, yedi, sekiz, dokuz ve ona yükselir. On ise oniki, onbeş ve onyediye kadar yükselir. Yirmi dört de, yirmi yediye yükselir. Aşağıdaki misallere bak:

sülüsan nısıf südüs

____ 8

kız kardeş kız kardeş koca anne

2 2 3 1

sülüsan südüs rübü

____13

kız kardeş kız kardeş anne karı

4 4 2 3

Paylar mahracından eksik olursa buna Reddiye denir. Mesela, vefat eden kişi yalnız iki kız bırakırsa mesele üçtür. Üçte ikisini aldıktan sonra sülüs artar.

Feraiz kitabının başında beyan ettiğimiz gibi Beytülmal, İslâma göre tedvir

ediliyorsa, hisse sahipleri paylarını aldıktan sonra asabe olmadığı takdirde artan şey Beytülmale devredilecektir. Yoksa karı ile koca müstesna varislerin hisseleri nisbetine göre tekrar onlara reddedilecektir. Mesela meyyit, iki kız bıraksa miras re'sen ikiye; üç kız ise, mal üçe bölünecek... Bir kız ve bir anne bırakırsa esas mesele altıdır. Fakat redd yolu ile dörde indirilecektir.

südüs	nısıf	
Anne	kız	6
1	3	4 - reddiye

südüs	..................sülüsan			
anne	kız	kız	kız	18
3	4	4	4	15 reddiye

Reddiye'nin tashihi şöyledir:

Karı ve koca olmaz ve varisler bir cinsten olursa hem pay hem red yönünden bütün miras mevcut olanlarındır. Ve mesele onların sayısına göredir.

kız	kız	kız	3
1	1	1	

Aynı cinsten olmazsa mesele paylarının mahracıdır.

nısıf	südüs	
kız	anne	6
3	1	4 reddiye

Koca veya karı varsa onun payını verdikten sonra kalan asıldır. Bu takdirde tam çıkarsa ne ala. Aşağıdaki misalde bunu görmekteyiz:

koca	kız	kız	kız	6
1	1	1	1	4 reddiye

Görüldüğü gibi koca payını aldıktan sonra üç kalır. Kızların sayısı da üçtür.

Yoksa kesirli çıkarsa kendilerine red olunacak olanların meselesi, Adedi Rüustan itibar olunacak, Adedi Rüus ile kendilerine red olunmayacak olanların mahreci arasında tevafuk varsa Vufku, yoksa tümü mahraca çarpılacaktır. Meselâ bir kadın vefat edip bir koca ile altı kız bırakırsa mesele şöyle olacaktır:

Koca'ya dörtte biri verilecek, kalan üç hisse de kendilerine red olunacak, olanların da sayıları altıdır. Altı ile üç arasında sülüste müvafakat vardır. Altının vüfku olan iki, kendilerine red olunmayacak kocanın meselesi olan dörde çarpılacak ve her bir kız için birer hisse, koca için de iki hisse verilecektir.

MESELELERİN TASHİHİ

Meselenin mahreci bilinir ve mirasta varislerin paylarına göre bölünse ne ala; Şu misale bak:

asabe rübü

____

kardeş	kardeş	kardeş	karı	4
1	1	1	1	

Yoksa bir meselede bir tek gurup bulunuyorsa, sayı ile paylar arasında mukayese yapılacak; şayet aralarında tebayün varsa sayı, meselenin aslına çarpılacaktır.

rübü

____11

kardeş kardeş karı

Karının hissesi dörtte birdir, kalan ise üç hissedir, üç de ikiye bölünmüyor. Üç ile iki arasında tebayün vardır. Varislerin sayısı olan iki, meselenin aslı olan dörde çarpılır; mesele sekiz olur. Zevceye iki ve her kardeşe üçer hisse verilir.

Şayet sayı ile paylar arasında tevafuk varsa sayının vufku, meselenin aslına çarpılır.

Asabe .... sülüs

____

Amca	amca	amca	amca	anne	3x2=6
1	1	1	1	1	

Anne için bir pay, kalan da iki paydır. Paylar ile amcaların sayıları arasında nısıf ile müvafakat vardır. İki üçe çarpılır; Mesele altı olur. Anneye iki, her bir amca için birer hisse verilir.

Payları bölünmeyen meselede iki gurup bulunuyorsa, önce her gurup ayrı ayrı ele alınır; ve gurup ile payları arasındaki münasebet tesbit edilir. Aralarında tevafuk varsa vıfka indirilir, yoksa terk edilir. Sonra paylar arasında temasül varsa iki sayıdan birisi meselenin aslına çarpılır, yoksa tevafuk varsa onların vıfkından birisi diğerine çarpılır. Sonra elde edilen şey, meselenin aslına çarpılır. Tebayün varsa biri diğerine çarpılır. Sonra elde edilen miktar meselenin aslına çarpılır.

Meselede iki gurup bulunuyorsa, Adedi Rüusun sayıları ile payları birbiriyle mukayese edilecektir; aralarında tevafuk varsa sayı, vıfka red edilecektir. Yoksa olduğu gibi terk edilecektir. Sonra sayılar birbiriyle mukayese edilecektir. Aralarında temasül varsa, onlardan biri meselenin aslına çarpılacaktır. Tedahul varsa en büyüğü ona çarpılacak, tevafuk varsa vıfklardan birisi diğerinin tümüne çarpılacak ve elde edilen miktar meselenin aslına; çarpılacaktır tebayün varsa biri diğerine çarpılacak ve elde edilen miktar da meseleye çarpılır; böylece kesirsiz olarak varislere taksimi mümkün olacaktır.

Meselede üç gurup ve daha fazla bulunuyorsa buna kıyas edilecektir.

Her gurubun pay miktarını öğrenmek istersen, meselenin aslından kendisine düşen payını madruba çarp; hasıl olan miktar onun payıdır.

Temasülün misali:

südüs................. sülüsan .... K.

____

cedde	cedde	cedde	uht lieb	üht lieb	üht lieb	amca
1	1	1	4	4	4	3

3x6=18

Tedahulun misali:

K. sülüsan .... südüs

____

Amca	baba bir üç kız kardeş	altı cedde	6x6=36
6	24	6	

Tevafukun misali:

südüs K. 6

____

Dört cedde	altı amca	6x12=72
12	60	

Tebayünün misali:

südüs K.

____

üç cedde yedi amca 6x21=126

21 105

MÜNASAHA

Miras, taksim edilmeden önce varislerden birisi ölür ve ikinci ölünün varisleri evvelki ölünün varislerinden başka bir kimse olmaz ve taksimde değişiklik olmazsa ikinci ölü yokmuş gibi kabul edilecektir. Mesela, birisi ölüp dört oğul bırakır ve taksimden önce onlardan birisi ölürse, miras dört hisse değil, üç hisse olarak kabul edilecektir.

İkinci ölünün varisleri, önceki ölünün varislerinden başka varis varsa veya mirasta değişiklik vaki olursa, önce ilk ölünün meselesi, sonra ikinci ölünün meselesi tashih edilecektir. Ondan sonra bakılır; önceki ölüden ikinci ölüye intikal eden pay meselesine kesirsiz olarak taksim edilirse zaten mesele kolaydır. Aşağıdaki misale bak:

nısıf sülüsan

____7

koca kız kardeş kız kardeş

3 2 2

K. nısıf

____

kız kardeş kız 2

1 1

Yoksa ikinci ölünün meselesi ile payı arasında tevafuk varsa meselenin vufku, ilk meseleye çarpılacaktır.

süd üs nısıf südüs südüs

____

iki cedde uht lehüma uht lehü uht liümm 2x6=12

6 18 6

südüs sülüsan südüs

____

uht liümm uht lieb uht lieb cedde 6

1 2 2 1

Aralarında tevafuk bulunmayıp tebayün varsa, ikinci ölünün meselesinin

tümü önceki ölünün meselesinin tümüne çarpılır.

sümün K.

karı	oğul	oğul	oğul	kız	8x8=144
18	36	36	36		

südüs K............................

anne	kardeş	kardeş	kardeş
3	5	5	5

Şayet üçüncü kişi ölürse, ilk iki mesele bir tek mesele kabul edilecektir ve aynı şekilde devam edilecektir.

FEY' VE GANİMET

Fey'g savaşsız olarak gayrı müslimlerden elde edilen menkul ve ğayri menkuldur. Cizye ve onlardan alınan gümrük, korkudan kaçıp geriye bıraktıkları mal; öldürülen mürteddin kalan terkiyesiyle varissiz olarak ölen zimmînin terikesi gibi.

Fey', beş bölüme ayrılır; birinci bölüm de beşe taksim edilir ve beş cihette harcanır.

Birinci bölüm, vatan ve milleti korumak için gerekli şeyleri temin etmek; fakih, müfessir, mühaddis, imam, müezzin, ve Kur'an müallimlerinin ihtiyacını karşılamak gibi, amme maslahatı için harcanır.

İkinci bölüm, Beni Haşim ve Beni Muttalip denilen âli beyt için harcanır. Bu hususta zengin, fakir arasında fark yoktur. Yalnız mirasta olduğu gibi erkeğe iki, dişiye bir hisse verilecektir.

Üçüncü bölüm, babası olmayan fakir olan yetim çocuklar için harcanır.

Dördüncü ve beşinci bölümler de fakir ve yolda kalmış olan kimselere verilir. Kalan dört bölüm ise, maaşlı olan askerler içindir. Yalnız cihad edemeyecek olan A'ma, topal, çocuk, ve deli gibi kimselerin ismi asker kadrosuna alınmayacaktır. Kadroya alınmış olan kimseler bölüklere ayrılacak, her bölük için birer baş tayin edilecek, o baş da onların durumlarını araştırıp aile efradının kaç kişi ve ihtiyacının ne olduğunu tesbit edecek ve her aile için kafi gelecek miktar tahsis edecektir.

Bir asker delilir veya hasta olursa yine maaşı kendisine verilecektir. Vefat

ettiği takdirde çocuklarına ve hanımına verilecektir. Yalnız çocukları muhtaç olmazsa veya hanımı başkasıyle evlense, o zaman maaşları kesilecektir.

Yalnız bina, tarla, bağ ve bahçe gibi gayrı menkul şeyler beytülmalın elinde kalacak ve onlardan elde edilen mahsul aynı minval üzere mezkur cihetlere verilecektir.

Ganimet ise savaş yolu ile Gayrı müslimlerden elde edilen mal ve eşyadır. Bu da beş bölüme ayrılır. Birinci bölümü fey'in birinci bölümü gibidir. Yani yukarda açıklanan beş cihete verilir. Kalan dört bölüm ise, menkul ve gayrı menkul ne varsa mücahitlere tevzi edilir.

Bilfiil cihada katılan kimse mücahit sayıldığı gibi, mücahitlerin hastalarını tedavi eden, yemeklerini hazırlayan ve mücahitleri talim eden kimse de mücahidtir.

Bir kimse, savaş esnasında şehit düşerse veya ölürse bir şeye müstehak olmadığı için vârislerine bir şey verilmez. Kadın, çocuk ve zimmi cihade katılırlarsa mahrum bırakılmayacak; devlet onlara da uygun bir şey takdir edecektir. Yalnız bu, mücahidlerin paylarından az olacaktır. Mücâhidlerin hisseleri eşit değildir. At, araba, tank ve uçakla savaşanların hisseleri diğerlerinin hisselerinden bir kat fazladır.

NİKÂH

NİKÂH

Nikâh, "enkâhtü" (evlendirdim) gibi bir sözle cinsi mukarenetin mübah kılınmasını tazammum eden bir akittir. Hem Kur'an-ı Kerim, hem Hadisi Nebevi ile sabit olmuştur. Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

"Hoşunuza giden kadınlarla evleniniz." (Nisa: ayet:3)

Resûlüllah (S.A.V.) da şöyle buyuruyor:

"Evleniniz çoğalırsınız."

Evlenmeye muhtaç olup masraf ve mehir gibi lüzumlu olan şeylerin tedarikini yapabilen kimsenin ibadetle meşgul olsun olmasın evlenmesi sünnettir.

Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Ey gençler topluluğu: Sizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Çünkü evlenmek gerçekten harama bakmayı engelleyici, namus için en koruyucu bir vesiledir. Evlenmeye gücü yetmeyen oruç tutsun. Çünkü oruç, onun için

şehvet kırıcıdır."

Fıkıh ilminin yazarları nikah bölümünün baş tarafında Peygamber (S.A.V.)'e has olan halleri - özellikleri - yazdıklarından biz de kısaca onları dile getirmek istiyoruz.

Peygamber'e has özellikler dört çeşittir:

1 - Kendisine vacip olan şeyler: Duha - kuşluk - namazı, vitir namazı, Teheccüd namazı, Kurban, misvaklamak ve istişare gibi şeyler.

2 - Kendisine haram olan şeyler: Zekât ile sadaka almak, yazı öğrenmek, şiir söylemek, içinde gizlediği şeyin tersini göstermek ve kefili olmadığı halde borçlu olarak ölen kimsenin cenaze namazını kılmak.

3 - Başkası için yasak olduğu halde kendisi için mübah olan şeyler: Gece iftarını açmadan ikinci ve üçüncü günlerde oruca devam etmek. Kendi nefsi için veya çocuğu için olan şahitliği ve dört kadından fazla kadını bir arada bulundurmak, izin almadan evli olmayan kadını istediği kimseyle evlendirmek gibi şeyler.

4 - Kendisine yapılan ikramlar. Bunlar da çoktur.

Evlendiği kadının başkasına ebediyen haram olması, zevcelerinin diğer kadınlardan üstün olması, mükafat ve cezalarının kat kat olması, nübüvvetinin daha önceki peygamberlerin nübüvvetlerinden evvel kendisine verilmiş olması, isminin arş, gök ve cennetin üzerine yazılması, bütün mahlukatın kendisi için yaratılmış olması, nübüvvet mührünün omuzları arasında bulunması. Şefâat-ı uzma sahibi olması gibi meziyyetler, peygamberlerin sonuncusu olması, ümmetinin diğer ümmetlerden üstün olması, ön taraftan gördüğü gibi arka taraftanda görmesi ve gözleri uyuduğu halde kalbinin uyumaması gibi özellikleri.

Evlenmek fıtratın gereği ve peygamberin sünnetidir. Ancak yaşlı veya cinsi iktidarı zayıf olan kimse ile durumu müsait olmayan kimsenin evlenmesi mekrûhdur.

Bakire, mütedeyyine, güzel, iyi bir soya mensup ve yakın bir akrabadan olmayan bir kadınla evlenmek sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Kadın dört şey için nikâhlanır: Malı için, güzelliği için, soyu için, dini için. Sen dindarı tercih et." (Buhari, Müslim)

Başkasına bakmak dört kısımdır:

1 - Erkeğin kadına bakması.

Bakmanın haram olması için birkaç şart vardır.

a) Bakanın baliğ veya mürahık olması. Şayet bakan kimse çocuk olursa bakması haram olmadığı gibi baktırmak da haram değildir. Fakat murahık olan kimsenin, mükellef olmadığından, bakması haram olmazsa da baktırmak ve buna yol açmak haramdır.

b) Erkek olması, düz, yani tenasül aleti olmayan kimsenin kadının diz ile göbeğinin arasına bakması haramdır. Başka yerlere bakması haram değildir. Yaşlı, tenasül aleti kesik ve erkeklik gücünden mahrum olanlarla genç ve

kudreti olan kimseler arasında fark yoktur.

c) Bakılan kadının küçük yaşta değil, arzu edilecek bir yaşta olması. Şayet beş altı yaşında olursa ona bakmak haram değildir. Küçük çocuğu temizlemek için avretine bakmak haram değildir.

d) Yabancı olması, muharremattan olan bir kadının sadece diz ile göbeğinin arasına bakmak haramdır.

e) Bakışın kasıtlı olmasıdır. Birbirine rastgelmek suretiyle meydana gelen bakış haram değildir. Meselâ her hangi bir kimse normal olarak yürürken gözüne ilişen kadınlara olan ilk bakışından sorumlu değildir. İkinci bakış ise sorumluluğu gerektiriyor.

2 - Erkeğin erkeğe bakmasıdır. Bu bakış haram değildir. Ancak diz ile göbeğin arası avret olduğundan oraya bakmak haramdır.

3 - Kadının kadına bakması, erkeğin erkeğe bakması gibidir. Yani sadece diz ile göbek arası avrettir.

4 - Kadının erkeğe bakmasıdır. Bu hususta ihtilaf vardır. Bazı alimlere göre erkeğin kadına nisbetle sadece diz ile göbeğin arası avret olup bakılması haramdır. Vücudunun kalan kısmına bakmak haram değildir. Bazılarına göre de erkeğin kadına bakması haram olduğu gibi kadının da erkeğe bakması haramdır.

Kadının koku, saçı ve benzeri organ ve parçalar yerinde iken bakılması haram olduğu gibi yerinden kopup ayrılsalar da yine onlara bakmak haramdır.

Nereye bakmak haram ise oraya dokunmak da haramdır. Bunun için muharrematın diz ile göbeğin arasına bakmak haram olduğu gibi, ellemekte haramdır.

Zevc ile zevce müstesna on yaş ve daha fazla olanların bir yatakta yatmaları caiz değildir. Bunun için evdeki çocuklar on yaşına gelince mutlaka yataklarını ayırmak gerekir.

Birbiriyle evlenmek isteyen erkek ve kadının birbirinin yüzlerine bakmaları sünnetleri. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor ki:

[illegible]

"Bir kimsenin kalbine bir kadınla nişanlanmak arzusu doğarsa, ona bakmasında beis yoktur." (Ebu Dâvud)

Birbirine mahrem olmayan erkek ile kadının birbirine bakmaları haramdır. Ancak şahitlik veya alış veriş veya hastalık olur da ayni cinsten doktor bulunmazsa, lüzum ettiği kadar bakmakta beis yoktur.

Gayri müslim bir kadının müslüman bir kadına bakmasına da meydan vermemek lazımdır.

Mahrem olmayana bakmak haram olduğu gibi, onunla tokalaşmak da haramdır. Hatta vebali daha fazladır.

Nikâhlı ve "iddetli" olmayan bir kadınla evlenme teklifinde bulunmak caiz olduğu gibi, ric'î olmayıp, iddetli bir kadınla evlenmek için işaret etmek de caizdir.

Nişanlı bulunan bir kadınla evlenmek için teklifte bulunmak ve eski nişanlıların aralarını bozmağa çalışmak haramdır.

Bir kadınla evlenmek hususunda kendisiyle istişare edilen kimsenin, kadın hakkında bildiği her şeyi olduğu gibi söylemesi vacip olup, gıybetten sayılmaz.

İslam dininde başkasının kusurunu söylemek gıybet olup haramdır. Kur'an-ı Kerim şiddetle onu yasaklamaktadır. İnsan olan kimsenin bu kötü silahı kullanmaması gerekir. Ancak ciddi bir maslahat varsa onu kullanmakta beis yoktur. "El-Envar" isimli fıkıh kitabı bu hususta şöyle diyor:

Gıybet bazı sebeblerden dolayı mübahtır.

1 - Kötülük yapan kimseyi sakındırmak.

2 - Zalimin zulmünü hakime söyleyip şikayet etmek.

3 - Kötülüğü ortadan kaldırmak için, başkasının yardımını elde edebilmek gayesiyle kötülük yapanın gayr-ı meşru işini söylemek.

4 - İhtilaflı bir meselede hasmının durumunu şeri kıstaslarla ölçmek için müftüye o durumu anlatmak.

5 - Alenen günah işleyen kimsenin kusurunu söz konusu etmek.

6 - Topal, âma ve kısa gibi kusuru bildiren kelimeler lakap haline gelmiş ise ve kişi onunla biliniyor ise onu söylemek.

7 - Dini meselelerde İslâma uygun bir şekilde ravi ve yazarları tenkit gerekir ise tenkit etmek.

Bir vali veya bir memurun durumu ufak tefek mesele için değil, ciddi bir şey varsa onu yüksek makamlara şikayet edip durumunu bildirmek caizdir. (El-envar C. 2, sah.44)

Hülasa, evlenmek üzere tanıdığı bir kadın hakkında bilgi isteyen birisine söz konusu kızın kusur ve özelliklerini saptırmadan söylemek zorunda olduğu gibi, bir baba kızına talip olan birisini, tanımak gayesiyle bir başkasına müracaat ettiğinde, başvurulan kişi, tanıdığı erkeğin hususiyetlerini saklamadan, hakkında ne biliyorsa onu söylemesi lazımdır.

Akitten önce hutbe okumak sünnet olduğu gibi, evlenmek için yapılan teklifden evvel de hutbe okumak sünnettir. Hutbede Allah'a hamd edilir, Peygamber'e Salatü Selâm getirilir, takva tavsiye edilir, sonra; "Ci'tüküm hatiben likerimetiküm" (Kerimenizi filanca için istemeğe geldim) denilir.

Veli hamdele, salvele ve tavsiyeden sonra (Enkahtüke binti veyahut uhti der," yani kızını evlendiriyorsa "Enkahtüke binti" bacısını evlendiriyorsa "Enkahtüke uhti" der, sonra koca olacak kimse hamd ve salvele ve tavsiye getirir, sonra kabulü ifade eden sözü söylerse beis yoktur. Ancak akidle ilgisi olmayan bir söz araya girerse, az da olsa akid sahih değildir.

İbnu Mesud, Peygamber (S.A.V.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Sizden biriniz nikah veya başka bir şey için hutbe - konuşma - okumak isterse şöyle desin: İnnelhamde lillahi, nahmedühü ve nesteinühü ve nestağfirühü ve neuzu billahi min şürur-i enfüsine ve seyyiat-i âmalina, men yehdihillahu fela mudilla lehü ve men yudlil fela hadiye lehü ve eşhedü

ellailahe illellahü, vâhdehü la şerike lehü ve enne Muhammeden abdühu ve resulühü (S.A.V.) ve alâ alihi ve sahbihi."

Bu hutbeye - konuşmaya - "Hutbet-el-Hace" ihtiyaç hutbesi denilir:

Kızın babası ve dedesi, Veliyyi Mucbir ise de kızı, fasık ve İslâma muhalif olan kimse ile evlendirmemelidir.

Tâbiî'nin büyüklerinden Said bin Müseyyeb, Abdulmelik oğlu Velid için kızını isteyen Abdulmelik'i zulüm ve fıskından dolayı reddettiği gibi, her müminin de fasık ve mübtedi bir kimsenin kızına talip olduğunda, makamı ne kadar yüksek olursa olsun, reddetmelidir. Yoksa emanete hiyanet ettiğinden Allah'ın indinde sorumlu olacağını bilmelidir. Fakat Hz. Şuayb (S.A.V.)'in kızı için Hz. Musa'ya, Hz. Ömer'in de Peygamberlerden önce Hafsa için Osman ve Ebubekir'e teklifte bulunduğu gibi, ilim ve takva sahibi bir kimse olursa sıhriyet münasebetini kurmak için teklif etmek sünnettir. ()

NİKÂH'IN RÜKÜNLERİ

Nikâh'ın beş rüknü vardır.

1. Koca,

2. Karı,

3. Veli,

4. İki şahit,

5. Akit sığasıdır.

Akit sığası için tezvic veya inkâh veya bunların manalarını ifade eden bir kelime şarttır. Kinaye ile nikâhı akd etmek, kabul de "nikâhı kabul ettim" yerine sadece "kabul ettim" demek caiz değildir.

Sığanın birkaç şartı vardır.

1 - İcap ile kabul arasında fasıla uzun olmayacak.

2 - Arasına yabancı bir söz girmeyecek. Yalnız akdin muktezası, maslahat veya sünnetlerinden bir şey girerse sakınca yoktur.

3 - İcap ve kabul birbirine tevafuk edecek. İcapta Zeynebten söz edildiği halde, kabulde Hindten söz edilirse, batıldır.

4 - Kabul, icaptan sonra olacak.

5 - Hem icap, hem kabul, nikah, tezviç veya bunların manasını ifade eden

tercümesine havi olacak.

6 - Şahitler hem icabı, hem kabulü işitecekler.

7 - İcap ve kabul bitinceye kadar onlara ters düşen bir şeyin meydana gelmemesi.

8 - İcap ve kabul kesin olup muallak olmayacaklar. Meselâ birisi "falan adam buraya gelmiş ise kızımı seninle evlendirdim" denilse caiz değildir.

9 - Geçici olarak olmayacak. Binaenaleyh "Bir kimse kızımı bir seneye kadar seninle evlendirdim" dese, caiz değildir.

10 - Nikâhın gayesini ihlal eden bir şart olmayacak.

Nikâh El-Şiğar (iki kadının tenasül uzuvları yani, her birinin namusu diğerinin namusuna mehir olmak üzere nikâhlarını akd etmek) caiz değildir. Fakat iki kişi, kızlarını veya hemşirelerini (kız kardeşlerini) mübadele şeklinde birbirine verip, nikâhı akd ederken mehir olacağından bahsetmezlerse veya her birisi için ayrı ayrı bir miktar malı mehir olarak tayin ederlerse (bu zamanda bir çok yerde bu adet cari olduğu gibi) beis yoktur. Hatta İbni Hacer diyor ki: Birisi birisine "kızını bana vermek üzere kızımla seni evlendirdim" "öteki de: "Kızımı sana vermek üzere senin kızının nikâhını kabûl ettim" dese, caizdir.

Koca için dört şart aranır:

A) İhramda olmaması: Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"İhramda olan ne evlenebilir, ne de evlendirebilir."

B) Muhtar olması: Zor kullanmak sûretiyle bir erkeği evlendirmek caiz değildir.

C) Muayyen olması: Binaenaleyh, bir kimse "kızımı ikinizden birisiyle evlendirdim" dese ve her ikisi de kabul etseler, nikâh sahih değildir.

D) Kadınla evlenmek için şer'î bir maniin bulunmaması: Binaenaleyh, beşinci bir kadınla akdi nikâh edilse sahih değildir.

Zevce olacak için de üç şart vardır:

a - İhramda olmaması.

b - Muayyen olması.

c - Nikâh ve iddet gibi bir maniden hali olması.

Velinin de sekiz şartı vardır:

1 - Muayyen olması.

2 - İhramda olmaması.

3 - Erkek olması.

4 - Mükellef, yani akil ve baliğ olması.

5 - Adil olması.

6 - Sefih olduğundan dolayı mahcurünaleyh olmaması.

7 - Dinlerinin bir olması. (Gayri müslim bir veli, müslü-man bir kızı evlendiremez)

8 - Şuuru yerinde olması.

Şahitlerin altı şartı vardır:

a - Müslüman olmaları.

b - Erkek olmaları.

c - Hür olmaları.

d - Adalet sahibi olmaları.

e - İşiten kimseler olmaları.

f - Kör olmaları.

Bir görüşe göre nikâhda körün şehadeti kabûl olunur.

Şahitlerin zahiri adaletleri kâfi geleceğinden, hakikatleri bilinmese ve zahiri görünüşe göre adil iki şahit huzurunda nikâh akd edilse kâfidir. Fakat müslüman olup olmadıkları kati olarak bilinmeyen iki kişinin huzurunda nikâh akd edilse caiz değildir.

Nikâh akd edildikten sonra, karı koca her ikisi veya yalnız koca, velinin veya her iki şahidin veya birisinin fasık veya gayri mükellef olduğunu itiraf etseler nikâh batıl olduğundan fesh edilir. Bu hal duhuldan sonra olursa mehrin tamamı, yoksa yarısı kadına verilir. Yalnız kadın böyle bir iddiada bulunsa kocaya yemin ettirilir, yemin ettiği takdirde kadının sözüne itibar edilmez. Şahitlerin "biz fasık idik" demelerine de bakılmaz.

Karı koca üç talâk ile birbirinden boşandıktan sonra, veli yahut şahitlere fısk veya nikâhı bozacak başka bir şeyi isnad etseler nazarı itibara alınmaz.

Zevceliğe namzet olan bakirenin velisi, babası - veya dedesi ise mücbir veli olduklarından, vekâlet ve muvafakatını almadan aşağıda mezkur olan beş şart dahilinde onun nikâhını kıyabilirler:

1 - Veli ile zevce arasında düşmanlığın bulunmaması.

2 - Zevce ile koca arasında düşmanlığın bulunmaması.

3 - Hali vakti yerinde olan birisiyle evlendirmesi. Yani mehrini verebilecek birisiyle evlendirmelidir. Şayet mehrini veremeyecek bir kimse ile evlendirirse veli mecbür de olsa nikah sahih değildir.

4 - Mehri misl ile evlendirmesi.

5 - Onu denk bir kimse ile evlendirmeli.

6 - Âma veya yaşlı bir kimse ile evlendirmemelidir. Çünkü böyle bir kimse ile evlendirdiği takdirde yaşayışında zarar görecektir.

Zevce bakire olmazsa, veya bakire olur da velisi babası veya dedesi olmazsa onun muvafakatını almak şarttır. İki şahit huzurunda muvafakatının alınması sünnettir. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "Dul kadının; velisinin kendisinden izin almaya hakkı vardır." Bakire ise babası onu evlendirebilir. Dul, küçük olursa baliğe oluncaya kadar evlendirilemez.

Veli (oğul müstesna) , Önce baba, sonra dede, sonra ana ve baba bir olan erkek kardeş, sonra baba bir olan er kardeş, sonra ana baba bir, kardeşin oğlu, sonra baba bir olan er kardeşin oğlu, sonra amca oğulları, ayni minval üzere sonra hakim, olmazsa dinin kabul ettiği şekilde olmazsa da halkın kabul ettikleri bir hakem. Oğul-oğul olarak - nikahta veli olamaz. Ama oğul hakim

olursa hakim olarak başka veli olmadığı takdirde annesini evlendirebilir.

Birinci sıradaki yakın veli fasık olursa veya başka bir mani olursa, velayet işi sonraki veliye intikal eder.

Bir kadının yakın veya uzak bir velisi bulunmadığı takdirde müslüman yönetici veya onun yerine bakan kimse onu evlendirecektir. Yalnız büluğ çağına ermeden önce onu evlendiremeyeceği gibi büluğ çağına erdiği halde izni olmadan veya denk olmayan kimse ile de evlendiremez.

Hükümdar, bir kadının velisiz olduğunu ve evlenmeğe manî bir hali bulunmadığını biliyorsa, ondan şahit istemeden onu evlendirebilir. Fakat durumunu bilmezse, ondan evliliğe mani bir hali bulunmadığına dair iki şahit isteyecektir. Ve şahitlerin şehadetine göre hareket edecektir.

Denk bir kimse bir kadına talip olduğu ve istenen kadın da arzu ettiği halde velisi onu evlendirmekten imtina ederse, sorumlu sayılır ve dolayısıyla veli olmaktan düşer. Kezalik denk ve uygun bir kimse bir kadına talip olursa, kadın da onu arzu ettiği halde veli İslâmın kabul etmediği az veya çok başlık talebinde bulunursa veli olmaktan düşer. Maalesef bugün doğu ve güneydoğu illerinde başlık bir musibet haline gelmiştir. Kadın satılık bir eşya gibi pazarlık ediyor ve para ile satılıyor.

KARI KOCA OLMAĞA NAMZET OLANLARIN BİRBİRİNE DENK OLMALARI

Erkek, istedikten sonra, kendisine denk olan bir kadınla evlenebileceği gibi, kendisine denk olmayıp aşağı olan bir kadınla da evlenebilir. Fakat kadının rızası olmazsa mucbir de olsa velisi kendisine denk olmayanla evlendiremez.

Denk olmanın beş hasleti vardır:

1 - Delilik, cüzzam gibi insana nefret veren hastalıktan salim olmak.

2 - Hür olmak. Kölelik bir kimseye veya babasına veya dedesine isabet etmiş ise, ondan salim olana denk değildir.

3 - Soy. Meselâ Kureyşi olmayan, Kureyşiye denk değildir.

4 - Salih olmak. Salih olmayan kimse salih olana denk değildir. Binaenaleyh salih ve alim olan bir kimsenin kızı fasık ve mübtedi olan kimsenin oğlu ile denk değildir.

5 - Sanat ve ticaret. Meselâ çöpçü ve çoban, terziye ve tüccara denk değildir. Bir veli, kadına denk olmayan bir kimse ile rızası olmadan onu evlendirmesi caiz değildir. Evlendirirse nikâhı fesh edebilir.

Denk olma meselesini şart koşmaktan gaye, kurulacak yuvayı sağlam esaslara dayandırıp onu yıkılmaktan korumaktır. Çünkü tabii olarak bir tüccarın kızı bir çöpçünün oğlundan kendini üstün göreceği gibi evlilik bağıyla birbiriyle bağlandıkları takdirde, zaman zaman o üstünlüğünü dile getirip kocasını tezyif edecek ve gereksiz şeyler yüzünden birbiriyle münakaşa edeceklerdir. Netice ya düşmanca hayatları sürüp gidecek veya boşanıp yuvaları yıkılacaktır. Evet denk olma şartı bunun içindir. Yoksa tüccar çöpçüden Allah'ın nezdinde

daha üstün olduğu için bu şart koşulmamıştır. Allah'ın nezdinde en kıymetli insan mümin ve muttaki olan kimsedir.

Bazı alimlerin dediklerine göre yaşlı olan bir kimse genç bir kadına denk değildir. İmam-ı Gazali ile İmam-ı Harameyn diyorlar ki: "Zalim ve müteğallibe olan kimselere mensup olmak bir değer ifade etmez."

MEHİR

Mehir, nikâh'ı akdetmek neticesinde koca tarafından zevceye verilmesi lazım olan maldan ibarettir.

Mehir meselesi çok mühimdir. Kur'an-ı Kerim ile Sünnet-i Seniye üzerinde önemle durmaktadır. Bununla beraber bugün müslümanlar nikahı akd ederken ondan söz ediyorsa da, kimse ona gerektiği kadar ehemmiyet vermemektedir. Hatta evlenen bir çok kimse mehirin adını bile duymamışlardır. Dolayısıyla böyle bir haktan haberleri yoktur. Bunun için kadınlara bu hakları tanıtılmalı ve mehrin ne demek olduğu belirtilmelidir. Peygamber (S.A.V.) bir hadiste şöyle buyurmaktadır: "Bir kimse az olsun, çok olsun mehir üzerine bir kadınla evlenir ve hakkını ödemek niyetinde olmayıp onu aldatır ve ödemeden ölürse kıyamet günü zani olarak Allah'a mülaki olur." (Taberani)

Tarafeyn, aralarında mehir olarak bir miktar üzerine anlaşma yapıp kararlaştırdıktan sonra nikahı akd ederken cemaat huzurunda daha fazla göstermeleri halinde Şafii mezhebine göre üzerine akit yapılan şey muteberdir.

Baliğe ve akîle olan bir kadın velisine: "Onbin üzerine nikahımızı akd et" dediği halde veli, beş bin üzerine akd ederse nikah mehri misil ile mün'akit olmuş olur.

MEHRİ MİSİL NE DEMEKTİR

Kız kardeş, kardeşinin kızı ve amcası kızı gibi, emsal için verilen mehir demektir. Bu hususta yaş, görüş, bekaret ve benzeri şeyler mehrimisil için nazarı itibare alınır. Bunun için bir dul kadın kardeşi de olsa bakire için ölçü olamaz.

Bir kimse şüphe ile, yani zevcesi olduğu zanniyle yabancı bir kadınla münasebette bulunursa, kadına mehrimisil vermek icap eder. Kezalike "nikâhı fasit" bir kadınla evlenir ve münasebette bulunursa kendisine mehrimisil vermek gerekir.

Bir kimse bir kadınla evlenir ve münasebet olmadan evvel birbirinden boşansalar, kadın mehrin yarısına müstahaktır.

Mehir nikâhın şartı yahut rüknü değil, üzerine terettüb eden bir eserdir. Bunun için akit esnasında ondan söz edilmese de nikâh sahihdir. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Kadınların mehirlerini veriniz." (Nisa:4)

Mehir, mücerred akit veya cinsi münasbetin vuku bulmasıyla vacip olur. İster akit esnasında tesmiye edilsin, ister edilmesin. Yalnız akitte tesmiye edilmesi ve gümüşten on dirhemden aşağı ve beş yüz dirhemden yukarı olmaması sünnettir. Fakat daha az veya çok olsa da caizdir.

Bir kadın, mehrini almadan ondan tasarruf etmesi, yani satması, hibe veya vakf etmesi caiz değildir.

Bir kadın, istediğinden aşağı ve aynı zamanda onun gibi akrabaların mehrinden az bir mehirle evlendirilse, tesmiye edilen eksik mehirle değil, mehrülmisil ile nikâhı sahihdir.

Akitte mehir beyan edilse ne âla, edilmezse nikâh mehrülmisil ile akd olmuş olur.

Koca karısının mehrini vermekten aciz kaldığı takdirde şayet zevce sabrederse ne âla, sabr etmezse nikahı beş şart ile fesh edebilir.

1 - Akıllı olması.

2 - Baliğe olması, deli veya çocuk olursa fesih yetkisi kendisine değil,, velisine aittir.

3 - Zifaftan önce olması. İhtiyariyle kocasına zifaf imkanını verirse fesih hakkı düşer.

4 - Mehir verme aczi ya kendi itirafiyle veya hakimin huzurunda, şahitlerin şehadetinin sübûtiyle. Aksi takdirde fesih hakkına sahip değildir.

5 - Mehir vermekten aciz kalma işini mahkemeye intikal ettirmek. Binaenaleyh kadın veya veli, tek başına kocanın mehir vermekten aciz olması, kesinlik kazansa bile fesih hakkını kullanamaz.

Bir kadının nikâhı akd edilirse, cinsi mukarenet olmadan evvel bir ayıp ile nikâh fesh edilir veya kadın mürted olursa mehirden hiçbir şeye müstahak değildir. Fakat talâk vaki olur veya koca mürted olursa mehrülmislin yarısı vacip olur.

NİKÂHI FESH ETMEK

Birbiriyle evlenenlerden birisinde delilik veya cüzzamlık gibi bulaşıcı bir hastalık görülse öteki için muhayyerlik hakkı vardır. İsterse nikahı fesh eder. Hatta evlendikten sonra birisinde böyle bir hastalık meydana gelirse diğeri yine muhayyerdir. Yalnız duhuldan sonra ünnet - erkeklik gücünün olmaması - meydane gelirse kadının muhayyerliği yoktur. Muhayyerlik meselesi fevridir. Yani hastalığının bulunduğunu öğrendiği gibi durumu mahkemeye intikal ettirecektir. Zamanında işi mahkemeye intikal ettirmezse muhayyerlik hakkını kaybeder.

Ünnet meselesini mutlaka mahkemeye götürmek gerekir. Yani erkeğin aczi anlaşılınca kadın hakime baş vuracaktır. Ünnet ya zevcin ikrarıyla veya ikrarına şahitlik yapan şahitlerle, yada zevc'in yeminden imtina etmesi halinde kadının yeminiyle sabit olur. Sabit olduktan sonra hakim aciz olan kimseye bir

senelik bir müddet tanıyacaktır, bu müddet içerisinde durumu düzelirse ne ala, düzelmezse kadın yeniden işi hakime intikal ettirecektir. Sonra nikahı feshedecektir.

KADINLARIN HARAM VE HELAL OLANLARI

Neslin bekası ve dünya hayatının devamı için İslâm dini evlenmeyi meşrû kılmıştır. Yalnız rastgele herkes istediği kadınla evlenemez. Kendisiyle evlenmenin helal olduğu kadınlar olduğu gibi haram olan kadınlar da vardır.

Haram olan kadınlar da iki kısımdır:

1 - Müebbeden haram olanlar.

2 - Muvakkatan haram olanlar.

Müebbeden haram olan kadınlar, neseb, rada (süt) veya sıhriyet yakınlığı olan kadınlardır. Bunlar nesep cihetiyle, anneler, nineler, kızlar, kızların kızları, hemşireler, halalar, teyzelerdir. Bunlar aynı zamanda rada, yani, süt cihetiyle de haramdırlar.

Resûl-i Ekrem (S.A.V.) buyuruyor ki:

"Neseple haram olanlar süt yolu ile de haramdırlar."

Yalnız bir kadın, süt verdiği çocuğun babasına ve kardeşlerine haram değildir.

Sıhrıyet, yani evlenmek akrabalığıyla haram olanlar da şunlardır: Kayın valide, yani zevcenin annesi, ninesi, (hem ana hem baba cihetiyle) üvey kızlar, üvey analar ve gelinler, yani oğlunun veya torunun zevceleri.

Neseb ve rada sebebiyle haram olan kadınlar için iki kaide vardır. Birincisi akraba kadınlar haramdır. Ancak amca, hala ve teyze çocukları müstesna ikincisi usul, furu ve usulun ilk furuu.

Muvakkaten haram kadınlar:

1 - Başkasının nikâhı veya iddeti altında bulunan kadınlar:

2 - Üç talâk ile boşanmış olan zevcesi. Çünkü böyle bir kadın ancak başkasiyle evlendikten sonra eski kocasıyla evlenebilir.

3 - Dört kadınla evli olan için dörtten fazla olan kadınlar.

4 - Zevcenin nesep veya rada'la kız kardeşi, hala ve teyzesi.

5 - Putperest veya muattile (yani hiçbir dinin saliki olmayan kadınlar) Fakat semavi kitaplardan birisine inanan kitabiyye yani yahudi veya nasrani olan kadınla evlenmek mekrûh olmakla beraber sahihdir. Yalnız kitabiyye olan kadın, israiliyye olursa, onunla evlenebilmek için uzak babalarının mensûb olduğu dini nesh eden Bi'seti Nebeviden evvel o dine intisab etmiş olduğunun bilinmesi veya Peygamber Efendimizin Peygamber olarak gönderilmesinden sonra ona intisab ettiğinin bilinmemesi biliniyorsa, onunla evlenmek caiz değildir.

Kitabiyye olan kadın israiliyye değil, mensûb olduğu dini nesh eden Bi'seti Nebeviyyeden evvel onun uzak babalarının o dine intisab ettiği kati olarak

bilinmesi şarttır. Bilinmezse onunla evlenmek caiz değildir. Bu minval üzere Şafii mezhebine göre bu günkü Avrupa ve Amerika hıristiyan kadınlarıyla evlenmek caiz değildir.

Hıristiyan veya Yahudi bir kadınla evli olan kimse Hayız, Nifas, Cenabet ve necasetten yıkanması için ona emretmeli; domuz etini yemekten de men'etmelidir.

Cinsî mukarenet olmadan evvel kadın veya kocadan biri mürted olursa nikâh feshedilir. Cinsî mukarrenetten sonra irtidad vaki olursa, iddet müddetinde beklenir. Bu müddet içerisinde tekrar İslâmiyete dönerlerse nikâh devam eder, yoksa münfesih olur.

Müslüman olmayan bir karı-koca İslâm dinine girerlerse, birbirine mahrem olmadıktan sonra eski nikâhları ne olursa olsun devam eder. Koca, İslâm dinine girer de kadın küfürde kalırsa, kadının durumuna bakılır. Şayet kitabiyye ise yine nikâh devam eder. Aksi takdirde iddet müddetinde beklenir, müslüman olmazsa nikâhları fesh olur.

Bir Hristiyan ihtida eder ve nikâhı altında bulunan kadın putperest, mason ve komünist gibi batıl bir inanca mensup olursa, evlilik hayatının devamı için iddet esnasında kadının da ihtida etmesi gerekir. Aksi takdirde nikâhları ortadan kalkar.

VELİME

Baba olan kimsenin en büyük görevi evladını İslâmın emrettiği şekilde yetiştirip kendisine güzel bir terbiye vermek, sağ eline Kur'an-ı Kerim, sol eline Peygamber (S.A.V.)'in Sünneti Seniyyesini vermek ve dünyada sıkıntı çekmemesi için onu bir meslek sahibi kılmaktır. Zamanımızda hayat şartları değişmiştir. Geçen zamanlara benzememektedir. Bu ağır şartlar altında evladı maddeten ve manen kalkındırmak gerekir, aksi takdirde bu ağır şartlar altında ezilecektir. Ayrıca babanın durumu müsait olması halinde evladının iffetini muhafaza edip onu mütedeyyin ve İslâm kültürünü almış bir kadınla evlendirmesi gerekir. Yoksa - bazı alimlerin dediklerine göre - evladın işlediği günahlarda baba da ortak olacaktır. Bunun için tarih boyunca müslüman anne ve babalar sadece çocukları besleyip büyütmekle yetinmemişler, belki onları evlendirip kendilerine yuva kurmak için çalışmışlar, onlar için şenlik yapmayı adet haline getirmişlerdir. Hatta İslâmiyette evlenme münasebetiyle yemek tertip edip komşu, mahalle veya köy halkını davet etmek sünnettir. Resûlüllah (S.A.V.) bazı kadınlarıyla evlenmesi münasebetiyle yemek tertip ettiği gibi, evlenen Abdurrahman bin Avf'a: "Bir şat (keçi veya koyun)la da olsa yemek tertip et" diye emir buyurdu.

Evlenme münasebetiyle tertip edilen yemeğe vaki olan davete icabet etmek vacibtir. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

Nbè¹bÞÜÞ ¹àî¹ì Üa óÛ¹ á¢ya ó¹¢ a¹

"Sizden biriniz, evlenme münasebetiyle yapılan yemeğe davet edilirse icabet etsin." Böyle bir yemekten fakir ve muhtaç olan kimseleri mahrum bırakmak

doğru bir şey değildir. Resûlü Ekrem (S.A.V.) bir hadisinde şöyle buyuruyor:

[illegible]

"En kötü yemek, zenginlerin çağrılıp fakirlerin çağrılmadığı (evlenme münasebetiyle yapılan) velime yemeğidir. Davete icabet etmeyen, Allah ve Resûlüne asi olmuştur." (Müslim)

Davete icabet etmenin vacip olmasının sekiz şartı vardır:

1 - Çağıran ve çağırılanın müslüman olmaları.

2 - Muayyen kimselerin çağrılmaması. Bütün mahalle veya komşular veyahut köy halkının tamamı çağrılmış olmalı.

3 - Bizzat yemek sahibi veya vekili tarafından davetin vaki olması. Meselâ gelmek isteyen gelsin diye umumi bir davet yapılırsa icabet etmek vacip değildir.

4 - Yapılan yemek bir günden fazla devam ederse, birinci günde davetin vaki olması. İkinci ve üçüncü günlerde vaki olan davete icabet etmek vacip değildir.

5 - Korku için davetin vaki olmaması.

6 - Hastalık veya başka bir mazeretin bulunmaması.

7 - Yemek mahallinde onu rahatsız edecek zalim ve ahlaksız bir kimsenin bulunmaması.

8 - İslamın kabul etmediği gayri meşrû bir şeyin bulunmamasıdır. Ancak oraya gitmesiyle gayri meşrû olan şeyin izale edileceğini biliyorsa icabet etmesi lazımdır.

YEMEĞİN ADABI

Yemekten ve içmekten önce - cünüp ve hayızlı olan kimse de dahil - her kesin besmele çekmesi sünnettir. Besmelenin azı Bismillah, tamamı Bismillahirrahmanirrahim'dir. Bununla beraber bir cemaat için Sünnet-i Kifâyedir. Onlardan birisi söylerse kafidir. Yemeğin başında besmeleyi unutan kimse, hatırladığında şöyle der: "Bismillahi evvelehü ve ahirehü." Yemekten sonra da "Elhamdü lillah" demek sünnettir. Cemaate hatırlatmak gayesiyle besmele ile hamdeleyi açıkça söylemek müstehabtır. El ile yemek yenilecek ise elleri yıkamak; yemek esnasında dini sohbetlerde blunmak ve kabın dibinde az bir şey varsa onu iyice silmek sünnettir.

Her müslüman, gerektiği zaman misafiri barındırıp ona ikram etmeli ve ondan önce yemeği bırakmamalıdır. Yaslanarak veya yatarak yemek yemek, kendi önüne değil, başkasının önüne el uzatmak ve kabın üstüne eğilmek mekruhtur. Başkasının evinde yemek yiyen kimsenin şu duayı okuması sünnettir:

[illegible]

Yemekten sonra İhlası Şerif ile Kureyş suresini okumak ve el ile ağzı yıkamak sünnettir.

MEVLÛT

Evlenme gibi münasebetlerde bir çok kimse mevlid okutup ziyafet tertip ediyor. Öyle ki bu İslâmın bir çok ülkelerinde adet haline gelmiştir. Onu yapmayan kınanıp kötülenir. Yapılan bu işin İslâmda yeri nedir şeklinde sık sık sorulmaktadır. Bu soruya cevabımız şöyledir: Mevlid ne farz, ne de sünnettir. Bu adet Peygamber (S.A.V.)'in vefatından sonra icat edilmiştir. Hangi tarihte icad edildiğine dair kesin bir vesika yoktur. İ'anetüttâlibin (C.3, S.364)'te Sahavi'den naklettiğine göre Peygamber (S.A.V.)'den üç asır sonra icad edilmiştir. İbnücevziye göre de Mevlid, hicri tarihine göre yedinci asırda Erbil meliki Elmuzaffer Ebu Said tarafından icad edilmiştir. İmamı Suyuti de "Elhâvifi lilfetâva" adlı kitabında (C. 1, S. 189) aynı kanaatı yürütmektedir. Aynı kitap, Maliki olan eş-Şeyh Tacüddin Ömer bin Ali el-lahmi'-nin "Mevlid okutmak caiz olmayan bir bidaattir" şeklinde sözünü naklederken kendisinin bu kanaatta olmadığını beyan etmekte ve İbni Haceri'l-Askalâni gibi zevatın sözlerine dayanarak mevlidi okutmanın iyi bir şey olduğunu açıklamaktadır.

İbni Haceri'l-Askalâni, "Mevlidin hükmü nedir?" diye sorulan bir suali şöyle cevablandırdı: "Mevlid işi bidattır. Bunu Selef-i sâlihinden hiçbir kimse yapmamıştır. Hicretten üç asır sonra meydana gelmiştir. Bununla beraber mevlid işinin iyi tarafları vardır. İyi tarafları yapılırsa bidati hasene sayılır, yoksa bidati seyyie'dir."

Sonra şöyle devam ediyor: "Mevlidin meşruiyetine dair iyi bir vesika buldum." Buhari ve Müslim'de sabit olmuştur ki Peygamber (S.A.V.) Medine'ye geldiğinde yahudilerin aşure gününde oruç tuttuklarını gördü. Onlara orucun sebebini sorunca şöyle dediler: "Bugün Allah'ın, Firavnı denizde boğup Musa'yı kurtardığı bir gündür. Biz Allah'a şükrederek onu oruç tutuyoruz. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.) Biz Musa'ya sizden daha yakınız.." Bundan anlaşılıyor ki, böyle bir günde Allah'a şükretmek tam yerindedir. Yalnız Mevlidin, Peygamberin doğduğu günde olması için dikkat etmek lazımdır. Sair günlere teşmil edip mevlid merasimini icra etmek manasızdır.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, zamansız olarak halkın okuttukları Mevlidin pek ehemmiyeti yoktur. Mevlid, erkek ile kadınların bir araya gelmesine vesile olacak veya içki içilmesine yol açacak ise onu tertip eden kimsenin Allah'ın indinde mesul olacağı gibi oraya giden kimse de mesuldür.

KARI KOCANIN İRTİDADLARI

Karı ile kocadan birisi veya her ikisi riddet ederse üzerine birkaç soru terettüp eder.

1 - Aralarındaki nikâh fesh edilir mi edilmez mi?

2 - Nikâh fesh edilirse üç talâk gider mi, gitmez mi?

3 - Mürted olan kimse ötekisine varis olur mu olmaz mı?

4 - Mehrin durumu nasıl olacak?

5 - Mürteddin cezası nedir?

6 - İrtidade sebebiyet veren söz ve fiiller nelerdir?

Şimdi bu altı sualin cevabını teker teker açıklayalım:

a - Karı-kocanın her ikisi veya birisi mürted olursa, - ya zifaftan önce veya zifaftan sonra olacaktır. - Zifaftan önce olursa hemen riddet anında nikâh münfesih olur. İddette söz konusu değildir.

Zifaftan sonra olursa nikâh hemen aynı anda münfesih olmaz ama, askıya alınır. Şayet iddet bitmeden önce mürted olan kimse, İslâma dönerse nikâh devam eder. Yoksa riddet anından itibaren nikâh ortadan kalkar. Bunun için iddet bitmeden önce bu halde bulunan karı-kocanın arasında münasebet kesik olup, zevciyet ile ilgili ne varsa askıda tutulacaktır. Münasebet ve talâk gibi haklar kalkar.

b - Birinci cevaptan anlaşıldığı gibi üç talâk gitmez, nikâh münfesih olur. Talâkın sayılarını eksiltmez. Yani iddet bittikten ve nikâh kalktıktan sonra İslâma dönüş olduğu takdirde, yeni bir nikâh ile bir araya gelebilirler.

c - Mürted olan kimse başkasına varis olmadığı gibi başkası da kendisine varis olamaz. Mürted olduğu andan itibaren mal ve mülkü askıya alınır. Mürted olarak ölürse servet olarak neyi varsa Beytülmale-hazineye-devredilir. Ama İslâm'a dönerse mal ve mülkü kendisine bırakılır. Riddet esnasında malı askıya alındığı için alış-verişi de batıldır.

d - Kadın zifaftan önce riddet etmiş ise iddet beklemeden nikâh münfesih olup hiçbir şey hak etmez, ama koca zifaftan önce riddet ederse kadın mehrin yarısına mustahaktır. Ama zifaftan sonra riddet meydana gelirse mutlaka kadın mehre müstehaktır.

e - Zaman geçirmeden ve bir süre tanımadan mürted olan kimsenin İslâma dönmesi için teklif yapılır. Şüphesi varsa izale edilir, yani onu irtidade sevk eden şek ve şüphesi varsa bilen kimselerin vasıtasiyle def edilir. İslâma dönmezse idam edilecektir. İslâm dini kesin olarak mürtedde hayat hakkı tanımaz. Gayrı müslim olan kimse İslâma girip girmemek hususunda serbesttir, ama İslâma giren kimsenin İslâmdan dönüşü hususunda serbest değildir. İslâma dönüş, Kelime-i Şehadetin her iki şıkkını söylemekle mümkündür.

f - Söz olsun, iş olsun, niyyet olsun İslâm'a ters düşen her şey riddete vesile olur. Söz için misal: "İsa (A.S.) Allah'ın oğludur." "melekler Allah'ın kızlarıdır." "Peygamber (S.A.V.) veya falan adam gaybı bilir." "Allah zulm ediyor." "Allah'ın gücü bana yetmez." "İnsanlar Allah'ı icad etmişler." Müslüman bir kimseye "kafir" demek İslâmın veya Kur'an-ı Kerim'in zamanı geçmiştir, gibi söz söylemek.

İş için misal

Allah'tan başka bir mahluka secde etmek, Kur'an-ı Kerim'i pisliklerin içine atmak, Kur'an-ı Kerim'i veya dini bir kitabı ayak altına almak.

Niyet için misal: Yarın İslâm'ı terk için azmetmek gibi.

RADÂ (Emzirme)

Kur'an-ı Kerim emzirmenin neseb gibi insanları birbirine bağlayıp, tarafların birbiriyle evlenmelerine mani olup sebeblerden biri olduğunu açıkça beyan ediyor.

Emzirmenin hükmü, dokuz yaşına varmış canlı bir kadının sütünü emmekle sabit olur. Binaenaleyh iki çocuk, bir koyunun veya bir ineğin sütünü emseler, birbirine kardeş olmadıkları gibi ölmüş bir kadının sütünü emseler de birbirine kardeş olmazlar.

Fıkıh kitapları her ne kadar emmek tabirini kullanıyorlarsa da, emmek şart değildir. Bir kadının sütü sağılıp bir çocuğa içirilse yine emmek gibi sayılır. Yalnız sütün ağız yoluyla verilmesi şarttır. Binaenaleyh, şırınga velev maksat da içeri zerk edilse emzirmek hükmüne geçmez.

Emzirmenin sabit olabilmesi için iki rükün vardır:

1) Emen çocuğun ay hesabiyle iki yaşını doldurmamış olması. Binaenaleyh iki yaşını tamamlamış olan bir çocuk, bir kadının sütünü emerse, emzirme hükmü cari olmaz.

2) Emzirmenin beş sefer olması ve her defasında çocuğun kendi ihtiyariyle emmekten vaz geçmesi. Oynayarak birkaç sefer memeyi ağzına koyup çıkarırsa veyahut bir memeden diğer bir memeye intikal ederse bir defa sayılır.

Dört defa mı, beş defa mı süt emdiğinde şüphe edilirse azı kabûl edilir ve hükmü sabit olmaz.

Birisinin dört karısı bulunsa, üç kadın birer sefer, bir kadın da iki sefer bir çocuğa süt verirlerse, kocaları kendisine baba olacağından emzirmenin hükmü sabit olur ve bununla kadınları da kendisine haram olurlar. (Emen erkek çocuk olursa)

Bir erkek çocuğu bir kadının sütünü emse o kadına evlat olduğu gibi kocasına da evlat olur. Bunun için o kadının bütün kız çocukları, hemşiresi, hala ve teyzesi o çocuğa haram olurlar ve abdestleri de birbirinden bozulmaz, fakat o erkek çocuğun kardeşleri böyle değildirler.

Emzirme, yalnız emziren kadının veya çocuğun anasının sözü ile sabit olamaz. O ancak iki erkek, veya bir erkek ile iki kadın veya dört kadının şehadetiyle sabit olur.

KAN VERME VE SATMANIN HÜKMÜ

Yukarda beyan edildiği gibi iki yaşını tamamlamamış olan bebek, canlı bir kadının sütünü emdiği takdirde hükmü sabit olur. Aksi takdirde iki yaşını aşan kimse, canlı bir kadının sütünü emse de hiçbir tesiri yoktur. Kan ise böyle değildir. Küçük büyük her hangi bir kimseye kan verilirse hiçbir tesiri yoktur. Süt gibi evlenmeye mani bir sebeb teşkil etmemekle beraber akraba

olmağa bir vesile de değildir. Bir kimsenin kan gurubu ile bir hastanın kan gurubu bir olursa ve hayatını kurtarmak için başka verecek biri olmadığı takdirde kan vermeğe mecburdur. Kan satmak hiçbir surette caiz değildir.

Yalnız parasız verecek kimse olmazsa hasta olan kimsenin satın almasında beis yoktur. Bir kimsenin, kan verdiği hasta veya onun akrabasının pazarlıksız verdiği şeyi kabul etmesinde sakınca yoktur.

KARI İLE KOCANIN KARŞILIKLI HAKLARI

Nikah mevzuunun başında açıkladığımız gibi evlenmek sünnetir. Bir kadınla evlenmek caiz olduğu gibi adaletten ayrılmamak şartiyle birden fazlasıyla, dörde kadar evlenmek de caizdir. Yalnız zaruret olmadan birden fazlasıyla evlenmek makbul iş sayılmaz. Çünkü kadınlar arasında adalete riayet kolay bir iş değildir. Ama zevce hasta olur ve âkire (çocuk getirmeyen) olmak gibi bir zaruret varsa, hakkı gözetmekle beraber ihtiyaç nisbetine göre ikinci ve üçüncüsü ile evlenmekte beis yoktur.

Birden fazla kadınla evli olan kimse, her kadının yanında bir veya ikişer veya üçer gece gecelemeğe mecburdur. Daha fazla kalması caiz değildir. Peygamber (S.A.V.): "Kişi iki kadınla evli olur ve aralarında adeletli olmazsa kıyamet günü bir tarafı eğik olarak gelecektir." buyuruyor. Zevceleri bir odada bulundurmak ve yanlarında yatmak caiz değildir. Ama bir evde birkaç oda bulunur ve her odanın kapısı ve kilidi varsa aynı evde, ayrı ayrı odalarda oturmalarında beis yoktur. Birisinin evinde oturup diğer kumaları oraya davet etmesi caiz değildir. Yalnız ikinci defa evlenen kimse, ilk evlendiğinde bakire için yedi, dul için üç gün ayıracaktır.

Ondan sonra onlarla birlikte adilane bir şekilde yaşamalıdır. Yalnız sevgi hususunda adalet yapmak mümkün değildir. Zira o insanın elinde değildir. Bunun için bir kimse evlendiği kadınlardan birisini diğerinden fazla severse sorumlu olmayacaktır. Peygamber (S.A.V.) dahi Hz. Aişeyi ötekilerden daha fazla sevdiğinden sorumlu tutulmaması için Allah'a yalvarıp şöyle buyurmuştur: "Allahım gücüm yeten hususta taksimatım budur, gücüm yetmeyen hususta beni sorumlu tutma." Bundan anlaşılıyor ki, Peygamber (S.A.V.) Hz. Aişe (R.A.) gibi bazı hanımlarını fazla seviyordu.

Daha önce açıkladığımız gibi iki ve daha fazla kadınla evli olan kimsenin adalet ve eşitliğe riayet etmesi gerekir.

Kadın, İslâmın kabul ettiği hususlarda kocasına itaat etmekle mükelleftir. Kocasının izni olmaksızın yola çıkması caiz olmadığı gibi mahalle veya şehri gezmesi de caiz değildir. Kadın İslâm dininde değerli bir varlıktır. Onu tezyif edip zulmetmek caiz değildir.

Maalesef İslâmın kadına yüklemediği bir çok vazife kendisine yüklenmektedir. Cahiliyyette olduğu gibi hala İslâmı bilmeyen cahillerin zulmünden kurtulamamaktadır.

Kocasına itaat etmeyen kadına önce va'z ve nasihat edilir; yola gelmezse bir müddet terkedilir. Yine yola gelmezse hafifçe dövülür.

Şayet bir kadına zulmedilip hakkına tecavüz edilirse mahkemeye baş vurup durumu beyan etmesi ve gereğinin yapılması için kendi kendini savunması tabii bir hakkı'dır.

HUL'

Hul' (kocaya verilmek üzere) bedel mukabilinde koca ile karı arasındaki zevciyet münasebetini izale etmektir.

Hul'un beş rüknü vardır.

1 - Bedeli veren.

2 - Bedel.

3 - Zevce.

4 - Akit sığası.

5 - Koca.

Kocanın hul' edebilmesi için, karısını boşayabilecek niteliği sahip olması şarttır. Binaenaleyh çocuk, deli ve hul' için kendisine bir baskı ve zorlamanın olmaması lazımdır.

Bedeli veren şahsın zevce olması şart değildir. Bir kimse yabancı da olsa birisine, "hanımını hul' edecek olursan sana şu kadar para vereceğim" der o da "bu kadarla hul' ettim" derse hul' hasıl olmuş olur.

Bedel, peşin olabileceği gibi vadeli de olur.

Sığada icap ve kabul şarttır.

Hul' hakkında ihtilaf vardır. Kimi talâktır. Bir defa söylense bir talâk gider, iki defa söylerse iki, üç defa söylense üç talâk gider. Kimi, "nikâhı fesh etmekten ibarettir. Talâkın sayılarını eksiltmez. Kaç defa hul etse de istediği zaman yeni bir nikâh ile onunla evlenebilir." diyor. Şafiî mezhebinde mutemed olan da budur. Bunun için bir kimse üç talâkını, bir şeye talik ederse, meselâ "babanın evine gidersen üç talâk ile benden boşsun" dese, bu işin altından çıkmak için hanımını bir bedel mukabilinde hul eder. Sonra kadın bu arada babasının evine gider, sonra iddette de olsa, yeni bir nikâh ile onunla evlenir.

İslâm dini yıkıcı değil, yapıcı olduğundan kurulmuş yuvanın bozulmasını istemiyor ve talâkı - boşamayı - sevmiyor, Peygamber (S.A.V.) şöyle buyuruyor: "Cenab-ı Allah'ın en sevmediği şey talâktır."

Ama Cenab-ı Allah talâkı sevmediği halde onun kapısını açtı; eğer onun kapısını açmasaydı bir arada yaşamak istemeyen karı-koca ölüme kadar birlikte yaşamak zorunda kalacaktır. Böylece nice gayrı meşru işler, nice kin ve adavetler terettüp edecekti. Birbirine buğz eden karı kocanın aynı evde ve bir arada yaşamalarının ne kadar işkenceli bir hayat olduğunu ve bir çok fuhûşa davetiye çıkardığını Hıristiyan aleminden sormak lazımdır. İşte insanları yaratan ve maslahatlarını bilen Allah talâka müsaade etti ve olur olmaz şeyler için talâkın vaki olmaması için hissi daha gelip olan kadına değil, istikbalini ve evlenmek için harcadığı malı düşünen ve aklı hissiyatına galip olan erkeğe bıraktı.

TALÂK

Talâk, sözlükte serbest olmaktır. İstılahta ise nikâh düğümünü çözmektir. Nikâh düğümünü çözen kocaya mutallık (boşayan), kadına da mutallaka (boşanan) denir.

Talâk, sarih ve kinaye olmak üzere ikiye ayrılır.

Sarih talâk, boşamadan başka bir manaya gelmeyen sözdür. Bu da üç kelimedir. Talâk, firak ve serah'dır. Bu kelimelerin manasını bilen kimse, zevcesi hakkında kullanırsa, niyet etmese de boşanır. Her lisanda talâk manasını açıkça ifade eden "boşama" kelimesi gibi kelimeler yine sarihdir.

Kinaye ise, boşama manasında açık olmayıp o manaya geldiği gibi başka manaya da gelendir. (Enti haliyyetün) "sen benden halisin", "bettetün" (aramız kesiktir) "bainün" (ayrısın), "hablüki ala ğaribiki" (yuların omuzundadır), yani serbestsin, çünkü boşsun. "A'zibî" (benden uzaklaş), "Ağribi" (benden garip ol) gibi kelimeler kinaî kelimelerdir.

Kinayeye gelen bir kelime kullanan kimsenin, gayesi zevcesini boşamak ise, boşanır. Yoksa boşanmaz. Meselâ bir kimse "a'zibî" (benden uzaklaş) derse, gayesi, seni boşadım ise zevcesi boşanır. Yoksa, ben senden kızdım onun için benden uzaklaş, manasını kast ediyorsa boşanmaz.

Ne talâk zihar için, ne de zihar talâk için kinaye olmaz. Bunun için birisi: "Enti aleyye kezahri ümmi" (sen benim için anamın sırtı gibisin) dese, zihar etmiş olur. İlerde açıklanacağı gibi ziharda bulunan kimsenin keffaret vermesi gerekir.

Bir kimse, "enti aleyye haramün" (sen bana haramsın) derse, talâkı (boşamayı) kast ederse boşanır. Ziharı, yani sen benim anamın sırtı gibi haramsın diye kast ederse zihar olur. "Enti ke ümmi" (sen benim anam gibisin), kelimesi ise talâk için kinayedir.

Kinayede niyetin, sözün başından sonuna kadar devam etmesi icabeder. Sözün başında veya sonunda niyet olmazsa boşama sayılmaz.

Konuşabilen kimsenin boşamaya işaret etmesi fuzulidir. Talâk sayılmaz. Fakat konuşamayan dilsiz kimsenin işareti talâk sayılır. Birisi, "tallaktü zevceti" (hanımımı boşadım) cümlesini yazar, boşamak için niyet getirmezse manasız kalır. Yoksa, boşanır.

Hanımını boşayan kimsenin ne dediğini bilmesi ve iradesi yerinde iken boşamayı ifade eden sözü söylemesi gerekir, bunun için birisi uykuda iken "hanımımı boşadım" dese bir şey icap etmez.

Birisi latife olsun diye zevcesine hitaben "seni boşadım" dese, boşanır. Çünkü talâk'ın şakası olmaz. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Üç şey vardır ki ciddileri de ciddi, şakaları da ciddi sayılır. Talâk, nikâh ve ric'at" (kadını bir veya iki talâk ile boşadıktan sonra tekrar nikâh altına geri almak)'tır.

Talâk kelimesinin manasını bilmeyen bir kimse kullanırsa talâk vaki olmaz.

Meselâ Arapça bilmeyen ve talâkın neyi ifade ettiğini bilmeyen bir kimse karısına "Entı talıkun" dese karısı boşanmaz.

Silah tehdidiyle birisine zevcesini boşatmak muteber değildir. Ancak kendisinin de boşanmak arzusunda olduğuna dair bir delil varsa, o zaman vaki olur. Meselâ: Silah tehdidiyle birisinden bir talâk söylenmesi istendiği halde, üç talâk söylerse, üç talâkı vaki olur. Boşatmak için zor kullanan kimsenin kuvvetli olması gerekir. Yoksa zor kullanacak bir durumda olmayan kimsenin tehdidi neticesinde talâk vaki olursa muteberdir.

Bilerek sarhoşluk veren bir şeyi içip sarhoş olan kimsenin talâkı, vaki olur. Fakat birşeyin şerbet olduğunu zannederek içip sarhoş olur ve hanımını boşarsa, boşanmaz.

Birisi, "tallaktüki" (seni boşadım) deyip bir veya iki veya üç talâk kast ederse, kast ettiği kadar vaki olur. Bir talâk ile seni boşadım dese bir talâk vaki olur.

Birisi, "seni boşadım, seni boşadım, seni boşadım" deyip üç defa tekrar ederek bu kelimeleri söylerken ara verirse üç talâk gider. Yoksa, gayesi te'kid ise bir talâk gider. Gaye, ayrı ayrı talâk ise üç talâk gider.

Birisi, "birden üçe kadar benden boşsun" dese Beğeviye göre her üç talâk da gider. Cumhura göre ise iki talâk vaki olur.

Henüz kendisiyle cinsi mukarenette bulunmamış zevcesine "sen boşsun" diye bir defa söylerse boşanır. İddeli olmadığından ric'at etmek de mümkün değildir. Yalnız zevc'i ahere varmadan tekrar onunla evlenmesi caizdir. Fakat bu sefer üç talâk'a değil, iki talâk'a sahiptir.

Boşanma işini zevceye tevdi etmek caizdir. Zevcesi kendini boşamak isterse tehir etmeden boşar. Tehir ettiği takdirde kendisine verilen yetki elinden gider ve artık kendini boşayamaz.

Zevcesini boşayıp boşamadığı hususunda tereddüt eden kimsenin talâkı vaki sayılmaz. Sayı hususunda böyle bir tereddüd olursa azı kabûl edilir.

Birisi, "seni boşadım" deyip bir veya iki veya üç parmağıyla işaret ederse parmağın değeri yoktur." Ne kadar niyet etmiş ise o kadar vaki olur.

TALÂKIN RÜKÜNLERİ

Talâkın - boşamanın - beş rüknü vardır:

1 - Mutallık - boşayan - dır. Bunun da birkaç şartı vardır:

Birincisi, baliğ olması,

İkincisi, akıllı olması. Binaenaleyh çocuk ile delinin talâkı vaki olmaz. Yalnız sarhoş olan kimsenin - bilerek sekir veren şey içip sarhoş olursa - aklı olmazsa da talâkı vaki olur.

Üçüncüsü, Boşayan kimsenin isteğiyle boşaması. Binaenaleyh bir kimseye zor ile hanımı kendisine boşattırılırsa boşanmaz. Zor yapmaktan maksad öldürme, el kesme, işkence yapma, hapse atmak, malını almak ve sürgün etmek gibi şeylerle tehdid yapmaktır. Yalnız tehdid eden kimsenin tehdidini gerçekleştirebilecek bir durumda olması gerekir. Yoksa tehdidin manası

yoktur ve geçersizdir. Israr, azarlama, veya tevbih karşısında hanım boşanırsa boşanmış olur.

2 - Talâk için boşamayı ifade eden söz veya yazı gibi bir şeyin meydana gelmesi. Söz, sarih ve kinaye olmak üzere iki kısımdır. Sarih olan kısım boşamadan başka bir manaya gelmeyendir. (Tallaktuki) gibi. Kinaye ise boşama manasında açık olmayıp başka manaya da gelen sözdür. Azıbi (uzaklaş) gibi.

3 - Mutallaka (boşanan kadın) dır. Bunun da şartı boşayan kimsenin zevcesi olmasıdır. Yabancı bir kadını veya üç talâk ile boşadığı kadını boşamanın anlamı yoktur.

4 - Talâkı kasd etmek, bir kimse rüyada veya baygın iken hamına "sen boşsun" dese hanımı boşanmaz.

SÜNNİ VE BİD'İ TALÂK

Sünni ve Bid'i olmak üzere iki çeşit talâk vardır. Sünni talâk, tuhur halinde ve münasebet vaki olmadan evvel vaki olan talâktır. Bid'i talâk ise hayız halinde veya içinde münasebet bulunmuş tuhur halinde vaki olmuş olan talâktır. Bid'i talâk, her ne kadar vâki oluyorsa da haramdır.

Ara vermeden üç talâk ile kadını boşamak caizdir.

Bir kimse, def'aten üç talâk söylerse dört mezhebe göre üç talâk vaki olur. Elhaccâc, İbnu teymiyye, zahiriye ve bazı Şiilere göre üç talâkı def'aten söyleyen kimsenin bir talâkı gider. Belgeleri, Müslimin, İbnu Abbas'tan rivayet ettiği şu hadistir: "Peygamber (S.A.V.) ile Hz. Ebubekir devri boyunca ve Ömer'in hilafetinden iki sene geçinceye kadar üç talâk var idi. Sonra Ömer (R.A) dedi ki: Daha önce aceleye getirilmeyen şeyi halk aceleye getirmeye başladı. Biz de onu kabul etsek, ve kabul etti." Ama gerçekte bu hadis onlar için bir belge teşkil etmez. Peygamber (S.A.V.), Ebu Bekir ve Ömer devrinin ilk iki yılında def'aten söylenen üç talâkın bir olarak kabul edildiğini Hz. Ömer'in de onu üç olarak kabul ettiğini ifade etmiyor. Bilakis (tercemeden de anlaşıldığı gibi) hadis açıkça ifade ediyor ki: Halk, daha önce talâk hususunu aceleye getirmiyor, ve üç talâk ile değil bir talâk ile zevceyi boşayıp evlilik hayatının devam etmesi için kapıyı açık bırakıyordu. Fakat Hz. Ömer'in zamanında halk, talâk işini aceleye bindirip bir tek talâk ile değil, üç talâk ile zevceyi boşamağa başladı. Hz. Ömer de onu üç olarak kabul etti.

TALÂKI BİR ŞEYE TA'LİK ETMEK

Bir kimse, talâkı bir şeyin husuluna talik ederse o şey vaki olmadan önce talâk vaki olmaz. Meselâ birisi karısına "Babanın evine gidersen üç talâk ile boşsun" dese gitmeden önce talâk vaki olmaz ve münasebette bulunmakta da beis yoktur. Fakat gittiği takdirde üç talâkı gider. Bu talikten geri dönmek mümkün değildir. Ondan kurtulmak için yegane çare hul'dur. Yani bir şey

mukabilinde zevcenin nikâhını fesh etmektir. Ondan sonra o kadın babasının evine gider. Bilahare iddet beklemeden de ikinci defa yeniden evlenmek ve nikâhı akdetmektir. Bu nikâh önceki nikâhtan başka bir şey olduğundan kadının babasının evine gitmesinde hiçbir beis yoktur.

Bir kimse, "Sen falan ayda boşsun" dese, o ayın tam başında boş sayılır.

Bir kimse, "Sen bu işi yaparsan boşsun" dese, kadın o işi yaptığı takdirde boşanır. Ancak bir talâk kasd etmiş ise bir, iki talâk kasd etmiş ise iki, üç talâk kasd etmiş ise üç talâk gider.

Bir kimse, "falan adamla konuşsan üç talâk ile boşsun" dese kadın, o adam uykuda veya ölü iken kendisiyle konuşsa boşanmaz. Fakat sarhoş iken onunla konuşsa boşanır. Kendisine bir mektup yazar veya bir elçi gönderir veya kendisine işaretle bir şeyler ifade etmeğe kalkışırsa talâk vaki olmaz.

Bir kimse, zevcesine "her hangi bir erkekle konuşursan boşsun" dese, sonra kadın babasıyla veya kardeşiyle konuşsa bakılır; şayet gaye ecnebi bir erkekle konuşmayı men etmek ise bir şey icabetmez, yoksa boşanır.

Bir kimse karısına "falan adamı görürsen boşsun" dese, ister ölü ister diri olarak onu gördüğü takdirde boşanır. Şayet vücudu kapalı olarak onu görürsen boşanmaz. Fakat ta'likini unutarak onu bizzat veya rüyada veya aynada veya resimde görürse boşanmaz.

Bir kimse zevcesine "falan yere gidecek olursan üç talâk ile boşsun" dese; bilahare oraya giderse; şayet kocanın sözünü hatırlayarak gitmişse, zaten talâk vaki olmuş olur. Yoksa unutmuş veya zorla götürülmüşse boşanmaz.

Bir kimse, "falan adam evime gelirse karım benden boş olsun" dese, sonra o adam taşınarak evine getirilirse talâk vaki olmaz.

Bir kimse, "falan adamın yemeğini yiyecek olursam karım benden boş olsun" der, sonra dediğini unutup yerse, boşanmaz. Durum böyle olmakla beraber bilgisine inandığı kimseye sorulduğunda, "senin talâkın vaki olmuştur" şeklinde cevap alması üzerine bu sefer de o kimsenin yemeğini bilerek yerse, fetvanın yanlışlığı ve sonradan yapılan hareketin amden de olsa, ona (yanlış fetvaya) dayanması dolayısiyle yine talâk vaki olmaz. ()

Bir kimse, "kardeşimi bu evden çıkarmazsam karım benden boş olsun." dese; sonra çıkarır ve birkaç gün sonra kardeşi tekrar eve dönerse, talâkı vaki olmaz. Çünkü dediği yerine gelmişti.

Bir kimse, zevcesine "falan adamla konuşmuşsan, aramızda üç talâk vardır." dese, bu sözle talâk vaki olmaz.

Bir kimse, zevcesine "Seni öldürmezsem boşsun" dese, hayatından ümid kesilinceye kadar koca karı hayatı devam eder; ondan sonra, yani hayattan ümid kesilince boşanır.

Bir kimse, "Ben falan şeyi yapsam boşsun" dese, sonra unutarak veya zorlanarak o işi yaparsa talâk vaki olmaz.

Bir kimse, meselâ Zeydin İstanbul'a geldiğini zanneder, ve buna istinaden "Zeyd İstanbul'a gelmediği takdirde benim karım benden boş olsun" dese, sonra Zeyd'in İstanbul'a gelmediği ortaya çıkarsa zevcesi boşanmaz. Çünkü inancına göre Zeyd İstanbul'a gelmişti ve talâkı bu inanca göre talik etmişti.

Bir kimse, zevcesine "İznim olmadan babanın evine gidersen benden boşsun" dese, izinsiz gittiği takdirde boşanır. Fakat bir defa izin alıp babasının evine giderse, artık talâkın hükmü kalkar. Kadın izin almadan babasının evine giderse bir şey icab etmez.

Bir kimse, karısına "Benim iznim olmadan dışarıya çıkarsan benden boşsun" dese; sonra şifahen izin vermeyip, kolundan tutup çıkarırsa, boşanmaz. Ama talâkın hükmü bakidir. Çünkü fiil izin sayılmaz.

Bir kimse, babasının evine giden karısı için "Karımı evime getiren olduğu takdirde o benden boş olsun" dese, sonra kiralanan bir merkeb ve sahibiyle beraber eve gelirse boşanmaz.

Bir kimse, "Zeydin bu işi yapmasını bıraksam karım üç talâk ile boş olsun" diye yemin eder ve haberi olmadan Zeyd o işi yaparsa veya Zeyd'e gücü yetmezse talâkı vaki olmaz.

TALÂK-I RİC'İ VE TALÂK-I BAİN

İki çeşit talâk vardır; Biri Talâk-ı Bain, diğeri Talâk-ı Ric'idir. Talâk-ı bain, üç talâk ile zevceyi boşamaktır. Üç talâk ile meydana gelen beynunete, Beynuneti Kübra denilir. Böyle bir hal vaki olursa kadını boşayanın tekrar onunla evlenmesi caiz değildir. Ancak boşanan kadın başka bir kocaya varır ve o koca da vefat eder veya anlaşmazlık neticesinde o da onu boşarsa tekrar eski kocasiyle evlenebilir.

Yalnız bir kimse hanımını bir veya iki talâk ile boşayıp iddet esnasında ricat etmeden iddet bitinceye kadar onu kendi haline bırakırsa, bu talâk her ne kadar ric'i de olsa ricât hakkını kullanmadığı için Talâkı baine dönüşür ve Beynunet-i Suğra meydana gelir. Beynunet-i Kübradan farkı boşananların yeni bir nikâh ile birbiriyle evlenebilmesidir.

Üç talâk ile zevcesini boşayan kimsenin, boşanan zevcesiyle tekrar evlenebilmesi için, meşhur hülle işine baş vurması haramdır. Allah'ın lanetine uğrar. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

ÙÛ 3£ـàÑë 3ﻑzàÛa Ù£Ûa åÈÛ

"Hülleyi yapan ve yaptırana Allah lanet eder."

Dinsiz ve din düşmanları zaman zaman yazılarında ve oynattıkları piyeslerde "hülle" meselesini ortaya atıp İslâm'ın lanetlediği bu işi İslâm'a mal ettikleri gibi, İslâm'a büyük hizmet verip, İslâm bayrağını üç kıta üzerine dalgalandıran ecdad ve büyüklerimizi bununla lekelemeğe kalkışıyorlar. Hatta zaman zaman milletin hizmetinde olması gereken TRT'yi di bu iftiraya vasıta kılmağa muvaffak oluyorlar.

Talâk-ı ric'i ise; bir veya iki talâk ile zevceyi boşamaktır. Böyle bir hal olursa, iddet bitmeden evvel, koca ric'at edebilir. Yani zevcesini tekrar nikâhı altına döndürebilir.

Ric'at fiil ile hasıl olmaz. (Race'tüki) "seni geri çevirdim" gibi bir söz ile olması gerekir. Ric'at etmeden evvel münasebette bulunmak, ona bakmak ve

istimta etmek caiz değildir.

İddet, sahih bir nikâh için lazım olduğu gibi, fasid nikâh için de lazımdır. Yalnız fasid nikâhtan dolayı iddet bekleyen kadın, iddete sebebiyet veren kişiyle evlenecekse, iddet esnasında onunla evlenmekte beis yoktur. Bir kimse, zevcesi olduğu zannına kapılarak bir kadınla bulunsa, o kadının iddet beklemesi lazımdır.

İDDET

İddet, cinsi mukarenetten kalacak eserlerin ortadan kalkması için beklenmesi gereken zamandır.

İddet iki kısımdır:

Birincisi: Hayatta olan bir kimsenin boşaması veya fesh etmesinden ötürü kadının beklemesi gereken zamandır. Bu müddet zarfında kadın evlenemez. Cinsi mukarenet veya meninin duhulundan sonra rahm'in boşluğu katı da olsa boşanan kadın beklemekle mükelleftir. Halvet (erkek ve kadının yalnız kalmaları) için iddet yoktur.

Boşanan veya nikâhı feshedilen kadın, hamile olursa, doğum yapmakla iddeti bitmiş olur. Kadın, hamile olmayıp adet sahibi ise, yani normal olarak kendisine adet geliyorsa, iddeti üç kur'dur. (Üç sefer adet görüp temiz olmaktır)

Bir kadın, temiz iken boşansa üçüncü adet kendisine gelince iddeti bitmiş olur. Adet halinde iken boşansa, dördüncü adet kendisine gelince iddeti biter.

Müstehaza (hastalıktan dolayı devamlı sûrette kendisinden kan akan kadın) ise, eski adetini hatırlıyorsa, eski adetine göre hareket eder. Hatırlamıyorsa ve kanın kuvvetli ve zayıfını görmüyor ise üç ay geçmekle iddeti biter. Yine kadın Sinn-i Ye'se (Adet göremiyecek bir yaşa) ermiş ise iddeti üç aydır.

İkincisi: Kocanın vefatından dolayı kadının beklemesi gereken zamandır. Bu halette de, kadın hamile olursa doğum yapmakla iddet'i sona erer. Hamile olmazsa iddeti dört ay on gündür.

Bir kimse, ortadan kayp olur ve izine rastlanmaz ise, ölümü tahakkuk etmedikçe zevcesi başkasıyla evlenemez. Kavl'ı kadime göre kadın, dört sene bekler, haber gelmediği takdirde malum olan iddet müddetini bekler ve evlenir.

Bir kadın, kocası vefat ederse dört ay on gün yas tutar ve bu müddet içinde ziynet eşyasını takıp süslenemez.

ZEVCE VE AKRABALAR'IN NAFAKALARI

Bir kimse, küçük de olsa bir kadınla evlenirse, evlendiği kadının nafakasını, yani yiyeceğini, içeceğini ve giyeceğini vermekle mükelleftir.

Kısaca nafakanın durumunu çeşitleriyle birlikte açıklamak istiyorum:

a - Yiyecek. Yiyeceğin durumu, kocanın durumuna göre ayarlanır. Kadının durumuna, babasının zenginliğine veya fakirliğine bakılmaz. Zengin olan koca içinde yaşadığı memleketin zenginleri hanımlarına nasıl yemek yediriyorlar ise, o da öyle yedirecektir. Fakir olan kimse de memleketin fakirleri gibi hanımına yemek yedirecektir.

b - Katık; Yani kocanın durumuna göre et, zeytin yağı, peynir, üzüm ve hurma gibi katıkları alıp kendisine vermek gerekir.

c - Yemek ve içmek için gereken tencere, tepsi, tava ve benzeri kaplardır.

d - Elbisedir. Elbise de mevsimlere göre değişir. Yaz için iç çamaşır, gömlek, baş örtüsü ve ayakkabı gibi şeyler gerekiyor ise, kış mevsiminde bunlara ilaveten pamukluk (Bu zamanda pamukluk yerine ceket, manto gibi şeyler geçerlidir.) gerekmektedir.

e - Sergidir. Bu da adete ve duruma göre değişir. Bu zamanda durumu müsait olan kimsenin hanım için halı alması lazım gelir.

f - Yatak, sedir ve karyola gibi şeyler.

g - Kömür, gaz ve odun gibi şeylerdir.

h - Temizlik için gereken sabun, deterjan, tarak ve benzeri şeylerdir.

ı - Kendisine uygun bir meskendir.

i - Çamaşır makinesi gibi kendisine yardımcı olacak şeyler. Eskiden hizmetçi lazım gelirdi, bu zamanda onun yerine bunu almak daha uygundur. Uzun malumat almak için Envara bakılsın. Ancak kadın naşize (kocasından izin almadan evden çıkan ve itaat etmeyen) olursa, naşizeliği devam ettiği müddetçe kadının nafakası sakıt olur.

Nafakada kocanın maddi durumu nazar-ı itibara alınır. Bir zenginin vereceği nafaka ile bir fakirin vereceği nafaka arasında fark vardır.

Zevcenin nafakasını vermekten aciz olan kimsenin zevcesi, hakime başvurabilir. Kocasının fakir ve nafakasını vermekten caiz olduğunu söyler. Hakim de fakirliğini isbat etmek için kocaya üç gün müddet verir. Bu müddette fakirliğini isbat ederse, dördüncü günde hakim bizzat veya kadın, hakim'in izniyle nikâhını fesh eder. Şayet hakim bulunmazsa bir hakem tayin edilir ve ayni muamele icra edilir.

Günlük nafakasından fazla bir şey elde eden herkes, muhtaç olan usul ve fürû'nun nafakasını ve bütün ihtiyaçlarını karşılamakla mükelleftir. Günlük nafakasından maâda bir şey elde edemiyorsa mazur sayılır.

Bir kimse, iş sahasını bulduğu halde çalışmazsa, maddi durumu müsait olan fer'î, nafakasını vermeğe mecburdur. Fakat iş sahası bulunduğu halde çalışmazsa maddi durumu müsait olan aslı, nafakasını vermeğe mecbur değildir.

İLA

Bir kimse, muayyen bir zaman zikretmeden ve dört aydan fazla bir zaman tayin

edip "Allaha yemin ederim ki karımla münasebette bulunmam" şeklinde bir yemin etse, ila etmiş olur. Bu takdirde dört aya kadar kendisine müsaade edilir. Ondan sonra kadın isterse hakime baş vurur. Hakim de erkeğe karısına dönmesi için teklifte bulunur. Dönerse yemin kefaretini verecektir. Böylece mesele halledilmiş olur. Yoksa hakim, kendisine "Boşanma emri verecek, onu da yapmazsa, hakim ona niyabeten karısını boşayacaktır.

Bir kimse, karısına "Allah'a yemin ederim ki, dört aya kadar seninle münasebetim olmayacak, dört ay bitince yine dört aya kadar seninle münasebetim olmayacaktır" dese, ila etmiş sayılmaz.

Bir kimse karısına: "Allaha yemin ederim beş aya kadar münasebette bulunmam," bu süre geçince; "Bir seneye kadar yine seninle münasebette bulunmam" dese, iki ila meydana gelmiş olur, her birisinin ayrı bir hükmü vardır.

Bir kimse karısına: "Allah'a yemin ederim beş aya kadar sana yaklaşmam" şeklinde bir söz söylerse kinayedir. Gayesi ila ise iladır, yoksa değildir.

Bir kadın kocasına: "Zevciyet hakkından vaz geçtim diğer hanımla her zamanda oturup kalkabilirsin" derse, geçici olarak hakkı düşer, ama istediği zamanda hakkını isteyebilir.

İFTİRA VE LİÂN

İnsan için en büyük ayıplardan biri zinadır. Bunun için her hangi bir kimse, daha önce zinası sabit olmamış bir akil ve baliğ kimseye: "Sen zanisin veya zina ettin" ve dört adil şahidle isbat etmezse, dinen kazf ve iftira cezasına müstehak olur. Kazfın cezası seksen değnektir. Hatta üç kişi, birisinin bir kadınla zina ettiğini görseler şehadetleri makbul olmadığı gibi, zinayı onlara isnad ettikleri takdirde cezaya müstahak olurlar. Fakat akîl ve balîğ olmayan veya daha önce zinası sabit olup cezaya çarpılmış bir kimseye zina suçu isnad eden kimse, dört şahit ile onu ispat etmediği takdirde sadece Ta'zir cezasına müstehak olur.

Bir kimsenin "sen fasıksın" veya "habissin" veya bir kadına "sen hiçbir kimse için yok demezsin" demesi, kinaye sayılır ve niyetine göre hareket edilir. Gayesi zina ile suçlamak ise kendisinden ispat istenecektir. İspat edemediği takdirde Kazif cezasına müstehak olur. Fakat gayesi zina ile suçlamak değilse bir şey icab etmez.

Bir kimse başkasına "sen orospu çocuğusun" veya bir kadına "sen kahpesin" dese, sarahaten onları zina ile suçlamış olur. Yalnız birinci misalda anne hayatta olduğu takdirde kendisi davayı yürütecektir. Yoksa onun varisi.

Bir kadın birisine "sen zanisin" dese, o da "seninle zina ettim" diye cevaplandırırsa bu adam zina suçunu kabul ettiği gibi kadını da kazfetmiş olur. Yalnız bir kimse karısına zina suçunu isnad ederse başkasına olan isnattan farklıdır. Dört şahitle isbat etmezse liane gidilecektir. (Lianın durumu ilerde açıklanacaktır.)

Bir kimse karısının zina ettiğini bilir veya zannederse onu kazfedebilir. Bu

durumda karısı bir çocuk doğurur ve o kadınla henüz münasebeti olmadığı veya münasebetten altı ay geçmediği için çocuk kendisine ait değildir ve onu nefyetmekle mükelleftir.

Karısını zina ile kazfeden kimse, kazif cezasına çarpılmaması için Liân yapması gerekir. Liân şöyledir: Hakim huzurunda "Eşhedü billah karıma isnad ettiğim zina meselesinde doğru söyler ve doğru söyleyenlerdenim. Ve bu hususta yalancı değilim." Dört defa bu sözü tekrar ettikten sonra beşinci defada şöyle der: "Karıma isnad ettiğim zina hususunda yalan söyleyenlerden isem Allah'ın laneti üzerimde olsun." Kocanın bu şehadeti bittikten sonra sıra kadına gelir. O da dört kere şöyle der: "Eşhedü billah, kocam bana isnad ettiği zina meselesinde yalan söyleyenlerdendir." Beşinci defada da şöyle diyecek: "O doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabı üzerime olsun." Liân bu şekilde karşılıklı ceryan ettikten sonra hem koca ve hem de karı için ceza ortadan kalkar. Koca bu liân'dan imtina ederse Kazif cezasına, kadın imtina ederse zinâ cezasına müstehak olur. Yalnız bu liandan sonra ebedi bir ayrılık terettüb eder. Artık hiçbir suretle birbiriyle evlenemezler.

Lian mutlaka hâkimin huzurunda ve onun emriyle olacaktır. İlk önce kocanın, sonra da kadının lianı teklif edilir. Lianın cuma günü ikindi namazından sonra olması sünnettir. Bu olay Mekke'de cari olursa Rükn ile Makam arasında, Medine'de olursa Minber'in yanında, Beyt-i Makdis'te olursa Sahra'nın yanında, başka bir yerde olursa camide icra edilmesi sünnettir. Yalnız kadın hayız ve nifas halinde olduğu takdirde kapının yanında durmalıdır.

ZİHAR

Zihar, bir kimsenin karısının Anne, kız ve kız kardeş gibi ebediyyen haram olan bir kadının tümüne veya bir cüzüne benzetilmesidir. Bu teşbihi yapan zevce müzâhır, karısına da müzaherüminha denilir. Müzâhır olan kimsenin akıl, bâliğ, müslüman ve erkek olması gerektiği gibi muzaharminhanın da zevce olması gerekir. Ziharın sarihi olduğu gibi kinayesi de vardır.

Sarihi, "Sen bana veya bence annemin veya kızımın arkası gibisin veya sen, annemin arkası gibisin." Mutemede göre bir kimse, karısını, annesinin veya kızının eline ve göğsüne veya karnına benzetse de böyledir.

Kinayesi ise, "Sen, bence annem veya kızım gibisin" veya "Sen annemsin" gibi kelimelerdir. Şayet ziharı kasdederse zihârdır. Yoksa sen onlar gibi değerlisin diye kasd ederse zihar sayılmaz.

Bir kimse, kendi zevcesinin bir cüzünü anne veya diğer muharramattan birisinin cüzüne benzetirse yine zihar sayılır.

Bir kimse, kendi zevcesine "Sen annemsin" dese, zihar değil, talâk kinayesi sayılır.

Talâk, zihar sayılmadığı gibi zihar da talâk sayılmaz. Zihar olayları bu memlekette pek vaki olmaz. Müekkatan zihar sahih olduğu gibi müebbeden de sahihtir.

Ziharda bulunan kimseye keffaret lazım gelir. Keffaret vermeden önce

münasebet ve öncüleri haramdır. Keffaret için niyet lazımdır.

ZİHARIN KEFFARETİ

Ziharın keffareti üç hasletten biridir:

Müzahirin, normal ve müslüman bir köle veya bir cariyeyi hürriyete kavuşturmağa gücü yeterse, keffaret niyetiyle onu azad eder. Buna gücü yetmezse ara vermeden iki kameri ay oruç tutar. Şayet ellibeş gün oruç tutar ve bir gün ara verirse, yeniden iki ay oruç tutmağa mecburdur. Yaşlı veya hasta olduğundan buna gücü yetmezse altmış fakir veya miskine fitre cinsinden birer müd verecektir. Altmış günde altmış müd bir fakire verirse kafi gelmez.

Bu keffaretin Haşimi ve Muttalibi olan kimselere verilmesi caiz olmadığı gibi, nafakası müzahire olan kimseye de verilemez. Bu kefareti fakir ve miskinlere verip temlik etmek gerekir. Evinde veya lokantada sabah ve akşam yemeğini yedirmek kafi gelmez. Süt, et, ekmek veya bunların parasını vermek kafi gelmez.

Yemek yerine altmış fakir ve miskine elbise giydirmekde caizdir.

Otuz kişiye yemek vermek, kalana da elbise giydirmek caiz değildir.

HİZANE

Hizane, mümeyyiz olmayan çocuk veya çocuk hükmünde olan deli ve kötürümü gözetleyip terbiye etmektir.

Anne, doğum yaptıktan üç gün sonra çocuğuna süt vermeğe mecbur değildir. İsterse çocuğunu emzirir, isterse de emzirmez. Anne emzirmek istemediği taktirde görev çocuğun velisine düşer, çocuğu için bir mürebbiye arayıp ona vermekle mükelleftir. Tabii olarak masraf da kendisine (veliye) aittir. Ancak mürebbiye bulamaz veya ücreti verecek bir durumda olmazsa o zaman çocuğun annesi ona bakmaya mecburdur.

Çocuk bakım işi, aslında kadın işidir. Çünkü fıtratı buna daha müsaittir. Çocuğun annesiyle babası talâk ile birbirinden ayrılmışlarsa, annesi başkasıyla evlenmediği takdirde ona bırakılır. Şayet annesi ölmüşse, anne annesine, sonra sıra ile baba tarafından gelen annelere, sonra kız kardeşine, sonra teyzesine, sonra kardeşlerin kızlarına, sonra halasına verilir. Bunlardan hiç biri olmazsa babasına, ölmüşse dedesine teslim edilmelidir. Bakıma daha ehil olan kimse, bakmaktan imtina ederse bakım görevi onu takip eden kimseye devredilir. Çocuk temyiz çağına gelince muhayyerdir. Annesi ile babasından istediği kimsenin yanında kalır. Babası olmazsa annesi ile dedesi arasında muhayyerdir. Şayet birisini tercih eder, sonra ondan vazgeçip diğerini tercih ederse, dileği yerine getirilir. Şayet erkek çocuk babasını

isterse münasip zamanda annesini ziyaret etmekten menedilemez. Çocuğun annesi de istediği zamanda çocuğunu ziyaret edebilir; onu men etmek caiz değildir. Haftada bir iki defa ziyaret normal sayılır. Çocuk hasta olursa annesinin ona bakıp hizmet etmesi daha uygundur. Annesinin evi daha uygunsa evine götürmesine müsaade etmelidir. Yetişkin kız çocuğun en yakın akrabası amcası oğlu olursa ona teslim edilmez. Yalnız yetişkin bir kızı ve kızkardeşi varsa onlarla beraber oturup kalkmak şartiyle ona verilir.

Her müslüman, muhtaç olan usul ve fürûun nafaka ve bütün ihtiyaçlarını karşılamakla mükellef olduğu gibi terbiye, ilim, sanat ve ticaret gibi din ve dünya için lazım olan şeyleri öğretmekle de mükelleftir. Ayrıca her müslüman, aile efradına ve tasarrufu altında bulunan hayvanların bütün ihtiyaçlarını karşılayıp onlara bakmağa mecburdur.

KATİL VE YARALAMA

Yüce İslâm dininde yılan, akrep, bit, fare ve sinek gibi insan sıhhatına veya malına zarar veren hayvanat hariç, hiçbir canlı mahluka eziyet vermek caiz değildir. Fakat maalesef cehalet ve kasvetin etkisi altında kalmak veya hata etmek neticesinde değil, hayvanları öldürmekle meydana gelen katil olayları, bu zamanda olduğu gibi geçmiş zamanda da çok vaki olmuştur. İslâm dini, bu büyük cinayeti ihmal edip cezasız bırakmaz; bırakmak da onun yüce adâletine yakışmaz.

Katil olayları bir çeşit olmadığı için müeyyideleri de bir değildir. İslâm'a göre katil üçe ayrılır:

1 - Amd

2 - Şibhülamd

3 - Hata

1 - Amd'den vaki olan katil şöyledir: Bir adamın normal olarak tabanca, tüfek, kılıç ve kama gibi öldürücü bir alet ile haksız yere başkasını bilerek öldürmek veya onu zehirlemek, veya boğmak veya denize atmak gibi, kişinin ölümüne vesiyle olacak bir şey yapmasıdır. Böyle bir cinayet işleyen kimsenin cezası kesinlikle kısastır. Kur'an-ı Kerim'de beyan buyurulduğu gibi kısasta hayat vardır. Bir memlekette kısas kanunu tatbik edilecek olursa, şübhesiz katil olayları yüzde bire inecektir. Çünkü katil cinayetini işlemek isteyen kimse, dini de olmazsa, kendi kendine düşünüp; "Şu adamı öldürdüğüm takdirde kesinlikle ben de öldürüleceğim. Öyle ise en iyisi bu işi yapmamaktır." diyecek ve katilden vazgeçecektir. Böylece hem kendi hayatı, hem öldürmek istediği kimsenin hayatı kurtulmuş olacaktır. Fakat kısas kanunu tatbik edilmez; hapis gibi bir ceza uygulanır, merhamet veya siyasetin etkisinde kalınarak ara sıra böyle canileri affetmek gibi bir harekette bulunmak, batıl cinayetlerinin çoğalmasına vesiyle olur. İnsanları yaratan Allah, onların ıslâhı için hangi müeyyidenin daha uygun olacağını bilir. Ayrıca katle sebebiyet

verecek bir şey yapmak da kısası gerektirir. Meselâ iki kişinin "falân adam filân adamı öldürdü" diye şahitlik yapmaları üzerine şer'î mahkeme, kâtil olarak bilinen kimseye karşı kısas cezasını tatbik ettikten sonra şahitlik yaparak, "biz yalan söyledik, o adam kâtil değildi" diye bir itirafta bulunsalar, o zaman onların idamı da gerekir.

Birkaç kişi, beraberce birisini öldürseler kısas cezası birisine değil, hepsine tatbik edilecektir. Katil (öldürme işi) ne ile olmuş ise kısas da aynen onunla tatbik edilecektir. Ancak katil sihir ve livata gibi İslâm'ın yasakladığı bir şey ile olmuşsa o zaman kâtilin idamı normal bir şekilde icra edilir.

Maktulün tüm vârisleri veya bir kısmı "amden katil cinayetini işleyen kimseyi öldürmeyip diyet alacağız" deseler, kısas hakkı sâkıt olur. Hattâ verese ittifakla "biz katili affettik onu ne öldürür ne de diyet alırız" deseler zimmetinde hiçbir şey kalmaz. Böyle bir halde kâtilin yapacağı şey, sadece Allah'a yalvarıp tevbe etmektir.

Bir kimze Zeydi tutar, Amr da gelip onu öldürürse, kâtilin (Amr'ın) cezası idam, onu tutanın da cezası hakimin uygun gördüğü hapistir. Yani hâkimin takdirine bağlıdır. Bir kimse Zeyd'i öldürmek için birisini zorlar ve o da onu öldürürse, kısas, hem zorlayan hem de zorlanan kimsenin hakkında tatbik edilecektir.

2 - Şibhü'l-amd; Değnek, kamçı ve tokat gibi normal olarak öldürücü olmayan bir şey ile birisini vurup öldürmektir. Kâtil, öldürme gayesinde olmadığı ve öldürücü bir âlet de kullanmadığı için hakkında kısas kanunu tatbik edilmez. Ancak diyet gerekir. Diyet, 100 deveden ibarettir. Şayet deve de bulunmazsa - bu zamanda olduğu gibi, - hadiste de vârid olduğu üzere diyet, 1000 Dinar altın veya 12.000 dirhemdir. Kavl-i cedide göre 100 devenin kıymeti takdir edilip verilecektir.

3 - Hata; Tavşan, keklik veya bir hedefe, meselâ tüfek sıkmak veya kılıcın keskin olmıyan bir tarafı ile birisine vurmak isterken keskin tarafı ile vurup birisini öldürmektir. Yani adamı kastetmemek veya öldürücü olmıyan bir şeyle adamı kastetmek isterken öldürücü bir şeyle ona vurmaktır. Hatanın da cezası kısas değil, diyet'tir. Yukarda beyan edildiği gibi şübhü'l-amd ile hatanın cezası kısas değil, katil cinayeti kastedilmediği için diyettir. Yalnız her iki diyet bir tutulmaz. Şibhü'l-amd'ın diyeti 30 Hikka (3 yaşında deve), 30 Ceze'a (4 yaşında deve) ve 40 hamile deve olmak üzere 100 devedir. Bulunmazsa bedeli verilecektir. Hatanın diyeti ise 20 Bintü Mehâd (1 yaşında deve), 20 Bintü Lebûn (iki yaşında deve), 20 İbnü Lebûn (iki yaşında erkek deve), 20 Hikka ve 20 Ceza'a olmak üzere 100 devedir. Her ikisinde de diyet sadece kâtile yüklenmez, asabesi de kendisine yardım edecektir. Bazı ulemânın beyanlarına göre asabe katilin babası, dedesi, oğlu, erkek kardeşi, amcası ve amcası oğludur. Yalnız bunlardan bâliğ, âkil ve durumu müsait olmıyan kimse bu diyet ile mükellef değildir. Kendisi diyetin yarısını yüklenecektir. Durumu müsait olmazsa Beytülmâl ona yardım edecektir. Şayet akrabası olmaz, Beytülmâl de düzenli olmazsa, bütün diyet kâtile yüklenecektir. Şibhü'l-amd ile hatanın diyeti def'aten değil, üç taksit halinde üç sene zarfında ödenecektir.

Kısas bütün varislerin hakkıdır. Bunun için varislerden birisi hazır olmaz, çocuk veya deli olursa, çocuk, baliğ oluncaya, deli de iyileşinceye kadar

kısas tatbik edilmez. Ancak bu müddet içerisinde katil haps edilir. Tabiatiyle kısas devletin müsaadesi olmadan uygulanmaz. Onu uygulamak için birisine yetki verecekler; şayet anlaşamazlarsa aralarında kurâ çekecekler. Onlardan birisi diğerlerinden izin almadan kısası icra ederse günahkâr olur. Fakat hakkında kısas tatbik edilmez. Şayet devletin izni olmadan kısas uygulansa uygulayana tazir cezası verilecektir.

Kısas ile diyetin vücubu için bazı şartlar vardır:

1 - Kâtilin, maktulün babası olmaması: Bir kimse, oğlunu ölürse hakkında kısas cezası uygulanmaz. Çünkü baba, oğlunun hayatına sebeb olduğundan oğlunun onun helakine vesiyle olması uygun değildir.

2 - Katilin mükellef (akil ve baliğ) olması: Binaenaleyh çocuk ile deli hakkında kısas cezası uygulanmaz. Fakat sarhoş olan, aklı normal değilse de sorumluluktan kurtulamaz. Öldürdüğü taktirde hakkında kısas tatbik edilir.

3 - Denk olması: Binaenaleyh bir müslüman bir Zimmi'yi öldürdürürse, kendisi için kısas tatbik edilemez. Fakat günahkâr olur ve kendisine (açıklanacağı üzere) diyet terettüp eder. Ama bir zimmi bir müslümanı öldürürse hakkında kısas cezası tatbik edilecektir.

4 - Maktûlün müslüman olması veya diyet için zimmî veya kendisine eman (güvence) verilmiş bir gayrı müslim olması: Binaenaleyh Kâfiri Harbi (savaşılan kâfir) ile İslâmdan irtidad etmiş olan kimse, bir müslüman tarafından öldürülürse, ne kısas ne diyet vacip olur.

Zanii-muhsan (evlendiği halde zina etmiş olan kimse) bir zimmi tarafından öldürülürse o da öldürülecektir. Ama onun gibi olmayan müslüman bir kimse tarafından öldürülürse kısas hükmü tatbik edilmeyecektir.

Fakir veya seviyesi düşük olan bir kimse, zengin ve halk arasında mevki sahibi olan bir kimseyi öldürdüğünde hakkında kısas tatbik edileceği gibi; zengin kişi, bir fakiri veya mevkii yüksek olan bir kimse, seviyesi düşük olan kimseyi öldürse, yine hakkında kısas tatbik edilecektir.

Bir kimse, birkaç kişi öldürdüğü takdirde ilk maktül için öldürülecek, diğer maktüllerin varislerine diyet verilecektir.

Bir kimse, bir müslümanı yaralar, bilahare o yaralı mürted olur ve irtidad halinde iken yaranın etkisi altında kalarak ölürse; kanı heder olur, bir şey icap etmez.

Bir kimse, bir mürteddi yaralar, bilahare o mürted İslâm'a döner ve müslüman iken ölürse, yine yaralayana bir ceza uygulanmaz.

Bir kimse, birisinin el, ayak, kulak, göz, dudak, dil, hısya ve diş gibi bir uzvunu keser veya oyar ve çekerse aynen kısas tatbik edilecektir.

Katil üç kısım olduğu gibi başkasının el, ayak, göz ve diş gibi uzuvlarını itlaf etmek de üç kısımdır.

Amden yapılırsa kısas tatbik edilir, Şibhü'l-amd ve hataen itlaf vaki olursa kısas değil diyet lazım gelir. Bu diyet cinayet işleyen kimsenin asabesine yüklenir. Fakat bu sefer taksitler halinde değil, def'aten ve peşin olarak ödenecektir.

Caninin yara açmak veya kemik kırmak gibi, işlediğinin aynısını kendisine uygulamak mümkün değilse, kısasa yeltenmek caiz değildir. Ancak diyet ödetmek icabeder.

Bir kimse, birisinin sağ elini keserse onun da sağ eli kesilecektir. Sol elini keserse onun da sol eli kesilecektir. Aksini yapmak caiz değildir. Hatta bir kimse, bir adamın eğri olan sağ elini keserse onun da sağ eli kesilecek; sakat olan sağ ayağını keserse onun da aynen sağ ayağı kesilecektir. Ama mefluç bir el keserse onun yerine sağ el kesilmez, diyet lazım gelir. Fıkıh kitablarında beyan edildiğine göre baş ve yüz yaraları on çeşittir. Sadece muvazzıha denilen yarada kısas tatbik edilir. Diğerlerinin zabtı mümkün olmadığından, kısas değil diyet gerekir. Muvazzıha, kemiği gösterecek kadar açılan yaradır.

Muvazzıha, (yüz ve baştaki kemiği gösteren yara) ile Haşime (baş ve yüzdeki kemiği kıran yara) nın diyetleri beşer devedir. Deve bulunmazsa beş deve kıymetidir.

Munakkıla (kemiği bir yerden başka bir yere nakleden yara) nın diyeti onbeş devedir.

Me'mune (beyin torbasına kadar ulaşan yara) nın diyeti tam diyetin üçte biridir. Baş ve yüzdeki başka yaralarda hükümet vardır. Yani münasip bir şekilde ehli vukuf tarafından takdir edilir. Ehli vukufun takdiri şöyle olur: Yara alan kimse, bir köle farzedilir; yaralı ve yarasız olarak kıymeti tahmin edilir; aradaki farkın, kıymetin kaçta biri nisbetinde olduğu tesbit edilir. Şayet kıymetin altıda biri ise hükümet de diyetin altıda biridir, yedide bir ise hükümet te diyetin yedide biridir...

Göğüs ve karın gibi yerlerde meydana gelen yara, içeriye kadar nüfuz etmişse diyeti, tam diyetin üçte biridir. Kulak ile gözün diyeti, tam diyetin yarısıdır. Burun ile dilin diyetleri tam birer diyettir. Dudak, el ve ayağın diyetleri yarımşar diyettir. Parmağın diyeti on devedir. Kadının her bir memesi yarımşar diyettir. Erkeğinki ise hükümettir. Yani ehlivukuf tarafından takdir edilecektir. Tenasül aletiyle iki hısyenin diyetleri tam diyettir. Aklın diyeti de tam diyettir. Yahudi ile Hıristiyanın diyeti, müslü-manın üçte biri nisbetindedir. Mecusinin diyeti de müslümanın onda birinin üçte ikisidir.

Bir kimse, başkasına, aklını izale veya konuşma kabiliyetini veya duyularından birisini ibtal eden bir darbe indirirse diyet lazım gelir. Diyeti takdir edilmemiş başka şeyler için hükümet vardır.

Katil cinayetini işleyen hamile kadın hakkında hemen ceza tatbik edilmez. Doğum yapmasına ve çocuğun süt ihtiyacını karşılamak için çare bulununcaya kadar bekletilir, sonra kısas tatbik edilir. Birisi, damın kenarında bulunan mümeyyiz bir çocuğa bağırır, çocuk da korkudan düşüp ölürse, bağırışıyla çocuğun ölümüne sebebiyyet verdiğinden kendisine diyet düşer. Fakat yerde olan çocuğa, veya damın kenarında bulunan bir baliğe bağırır o da düşüp ölürse diyet lazım gelmez.

Bir kimse, birisini kovalar, o da kendini denize veya bir kuyuya atarsa, bir şey lazım gelmez. Fakat karanlık ve kovalanan kimse ama olduğundan denize veya kuyuya düşerse diyet lazım gelir.

Yüzmeye alıştırmak için bir çocuk birisine teslim edilir ve alıştırılırken boğulursa diyet lazım gelir.

Bir kimse, izinsiz olarak başkasının mülkünde veya amme maslahatı için fakat dar bir sokakta veyahut geniş bir caddede fakat kendi menfaatına bir kuyu kazar ve birisi ona düşüp ölürse diyet lazım gelir. Bir hayvan da içine düşüp ölürse kıymeti ödenecektir. Fakat kendi mülkünde kuyu kazar ve yukarda zikredilen olaylardan birisi meydana gelirse sorumlu değildir. Yalnız mülkünde de olsa ağzını açık bırakır ve bir a'ma ona düşüp ölürse diyeti lazım gelir.

Bir kimse, bir duvar inşa eder ve bu inşaat normal olduğu halde yıkılır ve birisi altında kalıp ölürse zâmin değildir. Fakat normal değil, maili inhidam olarak bina edilmiş ise zamindir.

Bir kimse, karpuz ve kavun gibi şeylerin kabuğunu yola atar, gelen gidenlerden biri ona basıp kayar ve düşüp ölürse zamin olur.

GAYRI MÜSLİMLERİN DURUMU VE CİZYE

Allah, (C.C.) İslâmın hakim olduğu ülkelerde yaşayan gayrı müslim olan kimseleri müslüman kimseler gibi himayesi altına alıp şefkat ve merhamet ile canlarını mallarını koruyup, düşmanların tecavüzünden de muhafaza edip, kendilerine iyilik ve ihsan edilmesini de emir buyurur. Cenab-ı Allah şöyle buyurur: "Din için sizinle savaş etmeyen ve yurtlarınızdan sizleri çıkarmayan kimselere iyilik ve ihsan etmenizden onlara karşı adaletli davranmanızdan Allah (C.C.) sizleri men et-mez. Şüphesiz Allah adil davrananları sever."(Mumtehine, 8)

Peygamber (S.A.V.) de şöyle buyurur: "Üç çeşit komşu vardır; Bir hakkı olan komşu, iki hakkı olan komşu ve üç hakkı olan komşu. Bir hakkı olan komşu, müslüman olmayan komşudur. İki hakkı olan komşu, müslüman olan komşudur. Biri İslâmlığın, diğeri de komşuluğun hakkıdır. Üç hakkı olan komşu ise, müslüman ve akraba olan kimsedir. Bir hak İslâmın, diğer hak komşuluğun, öteki ise akrabalık hakkıdır." (Bezzar)

Görüldüğü gibi müslüman olmayan kimse muhterem olup hakkına tecavüz etmek şöyle dursun, kendisine yardım edip iyilik etmek ve kalbini rencide edecek söz ve davranışlardan son derece uzak kalmak gerekir. Cenab-ı Allah şöyle buyurur: "Ehli kitapla ancak en güzel yoldan mücadele edin" (Ankebut: 46)

İslâm dini hakimiyeti altında yaşayan gayr-i müslimlere büyük hak ve geniş bir hürriyet veriyor, şöyle ki:

1 - İnanç ve ibadetlerinde hürdürler, diledikleri gibi ibadet edebilirler. Mabedlerine dokunulmaz. Peygamber (S.A.V.) bu hususta şöyle buyuruyor: "Onları ibadetleriyle başbaşa bırakınız."

2 - Dinimiz, domuz eti gibi haram olan bir şeyi, kendilerince helal ise onlara yasaklamamızı caiz görmez.

3 - Evlenmek, boşanmak ve nafaka gibi ehvali şahsiye meselerinde serbesttirler.

4 - İslâm dini akıl ve mantık çerçevesi dahilinde onlara münazara hakkını veriyor. Münazara ederken onları rencide edecek söz ve davranışlardan

sakınmak gerekir.

5 - Onların ziyaretlerine gitmek ve hastalarının halini sormak mübahtır.

6 - Müslümanlarla alış-veriş yapmak mübah olduğu gibi gayrı müslimlerle yapmak da mübahtır.

7 - Kurban kesilirse müslüman komşulara ikram etmek sünnet olduğu gibi, gayrı müslim komşulara da ikram etmek sünnettir.

8 - Onlara hediye vermek mübahtır. Yalnız İslâm dini muhtaç olan kimselerin ihtiyacını karşılamak için maddi durumu iyi olan müslümanları mallarından belirli bir nisbette zekât vermekle mükellef kıldığı gibi, İslâm hakimiyeti altında yaşamayı kabullenen gayrı müslimleri de cizye denen bir miktar vergi vermekle mükellef kılmıştır. Bu, senede bir defa verilir.

Cizye verme hususunda bütün zimmiler müsavidir. Cizyenin durumu zaman ve mekana göre ayarlanır. Eskiden zenginden dört dinar, orta halliden iki dinar, daha aşağı olan kimselerden bir dinar alınırdı.

Cizyenin beş rüknü vardır.

1 - Akid siğası: Devlet başkanı veya onun vekili, gayrı müslimlerin ileri gelenlerine der ki: "İslâm devletinin hükümlerine itaat etmek şartiyle devlete şu kadar para vermek üzere İslâm diyarında kalmanıza müsaade ettim."

Müslüman olmayan kimselerin İslâm ahkâmına itâat etmekle mükellef oldukları şeyler; insan haklariyle ilgili müâmelât, cinayet, zina, ve hırsızlık gibi kendilerinde de yasak olan şeylerdir. Onlara göre mübah olan içki gibi şeylere devlet müdahale edemez.

2 - Âkit (âkit sığasını söyleyen): Yukarda beyan edildiği gibi âkid, ya halifedir veya halifenin tayin ettiği kimsedir.

3 - Mâ'kudüleh.

4 - Mekke, Medine ve çevreleri hariç, İslâm diyarının her hangi bir yerinde gayrı müslim ikametine müsaade edildiği takdirde caizdir.

5 - Maldır: İslâm devletine verilecek malın ne kadar olacağının belirtilmesi gerekir. Kadın, çocuk ve deli olan kimselerden cizye alınmaz. Bir gayrı müslimin Mekke'ye girmesine müsaade edilmez. Cizyenin azı her yıl bir miskaldir. Daha fazlası anlaşmaya bağlıdır. Zimmilere hiçbir suretle hakaret edilmez.

İslâm devleti, zimmîlerin haklarını müdafaa etmekle yükümlüdür. Halkı, kendiliklerinden müslüman olmuş olan Medine ve Yemen gibi şehirler ile Bağdad, Kufe, Basra, Kahire ve Fustat gibi inşa ettiğimiz beldelerde zimmîlerin kilise, yapmalarına müsaade edilmez.

Müslüman olmayan kimselerin müslümanlardan ayrılmaları için elbiseleri üzerine Zünnar bağlamaları emredilir.

Bir gayrı müslim, Kur'an veya Peygamber (S.A.V.) veyahut İslâmın aleyhinde bulunup zemmederlerse bakılır; akid esnasında bunların aleyhinde konuşmamak şartı varsa onlarla yapılmış olan zimmet akdi bozulmuş olur. Yoksa akid yerindedir. Şayet erkekler akdi bozarlarsa çocuk ile kadınlarınki bakidir.

Ehli zimmet için mübah veya ibadet sayılan domuz yemek, içki içmek, çan çalmak ve Bayram yapmak gibi şeylerden men'edilmezler. ()

Gayri müslimlerin binaları, müslümanların binalarından yüksek olamıyacağı gibi seviyesinden de aşağı olacaktır. Biribirinden tanınmaları için zünnarı kuşatmaları da gerekir.

İslâm hakimiyeti altında yaşamayan gayrı müslimlerin geçici olarak pasaport veya anlaşmaya dayanarak nüfus cüzdanıyla müslüman bir ülkeye girmesinde bir sakınca yoktur. İslâmın hak bir din olduğunu anlayabilmesi için kendisine karşı iyi davranmak ve yardımcı olmak gerekir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Müşriklerden biri aman dileyerek sana gelirse ona aman ver ki Allah'ın sözünü dinleyebilsin." (Tevbe: 6)

İslâm toprağına girdikten sonra canı, malı ve her şeyi korunacaktır. Ancak İslâm hududunu aşarsa gereği ne ise yapılacaktır.

DÂR-I İSLÂM İLE DAR-I HARB

Dâr-ı İslâm, Müslümanların fethettikleri veya ahâlisi kendiliklerinden müslüman olmuş bir ülkedir. Bu iki şekilden birisiyle İslâmın hükmü altına giren bir ülke artık hiçbir surette Dâr-ı Harbe dönemez; ebediyyen Dâr-ı İslâm kalır.()Buna binaen Endülüs, Filistin, ve gaddar, insan kassabı olan Rus ve Çin istilasına uğramış İslâm diyarı, böyle kaldığı müddetçe bütün müslümanlar Allah'ın indinde sorumludur.

Dâr-ı harb ise hiçbir zamanda İslâm hakimiyeti altına girmeyen ülkedir. Hanefi ulemasından İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ise Dâr-ı harb ile Dâr-ı İslâm'ın durumu değişiktir. Onlara göre Dâr-ı İslâm, içinde İslâm ehkâmı tatbik edilen yerdir. Dâr-ı harb de bunun aksidir. Yani içinde İslâm ehkamı tatbik edilmeyen yerdir. Onlara göre Dâr-ı İslâm Dâr-ı Harb'e dönebilir.

İmam-ı A'zam'a göre ise Dâr-ı Harbe komşu olup içinde İslâm ahkâmı icra edilmeyen ve içinde ne müslüman ne de zimmî olan kimse, emin olarak kalmayan ülke, Dâr-ı Harb'e döner. Bu kavle göre ancak Endülüs, Bulgaristan ve Yunanistan gibi yerler Dâr-ı İslâm'dan çıkıp Dâr-ı Harbe dönmüş olur.

ZİNA VE KAZF

Zina, bütün semavi dinlerde büyük bir günah sayıldığı gibi İslâm dininde de büyük bir günahtır. Gayrı meşru olarak Kubul'de münasebette bulunmak zina olduğu gibi dübürde de münasebet zinadır. Zina, nizam ve neslin fesadına vesiyle ve büyük bir ar'dır. Bunun için İslâm devleti böyle bir cinayet işleyen kimse için ağır bir müeyyide va'zetmiştir. Şöyle ki: Mükellef ve sahih bir nikâh yolu ile bir def'a da olsa münasebette bulunmuş olan bir kimse, zina ederse cezası recmdir. Yani ölünceye kadar taşlarla taşlanmaktır. Evli olmayan kimsenin cezası ise yüz değnek ve en az yüz kırk dört km. uzak bir mesafeye bir yıl sürgün edilmektir. Bu cezaları herkes uygulayamaz. Ancak müslüman

bir hükümet tarafından uygulanabilir.

Zina suçu, zâninin ikrarıyla veya adil ve dört erkek şahidin şehadetiyle sabit olur. Bu dört şahidin, âdil olmaları icabettiği gibi gözleriyle erkeğin tenasül aletini kadının fercinde görmeleri de icap eder. Yoksa bir erkek ve bir kadının bir yatakta çıplak olarak beraber yattıklarını görmeleri kafi gelmez. Dört değil; üç veya iki kişinin şehadetleri muteber olmadığı gibi, kazif cezasına da müstahaktırlar. İki erkek ile iki kadın veya üç erkek ile bir kadın şahidlik yapsalar yine şehadetleri nazarı itibara alınmaz ve cezaya çarpılırlar. Kazfin cezası seksen değnektir. Bu cezayı tatbik etmekten gaye müslümanların namusunu lekelemekten korumaktır.

Bir erkeğin, bir kadını öpmek veya ona sarılmak, veyahut bir hayvanla münasebette bulunmak haddi gerektirmez. Ancak fasık ve tazire müstahak olur. Ta'zir, hapis ile olabildiği gibi hakimin münasip gördüğü bir mikdar kamçı vurmak ile de olur.

Bir kimse, bir kadına "Sen kahpesin" veya "fahişesin" veyahut birisine "Sen piçsin" dese yine kazf cezasına müstahaktır.

Bir kimse, ahmak ve zalim gibi bir kelime ile birisini sebbederse günahkâr olur. Sebbedilen kimsenin de karşılık vermeğe hakkı vardır. Fakat kazf cezasını gerektiren bir kelime ile sebbedilirse, karşılık vermek caiz değildir. Yoksa mükabelede bulunsa her ikisine kazf cezası uygulanır.

HIRSIZLIK VE CEZASI

Hırsızlık, çok çirkin bir iştir. Başkasının ter dökmek suretiyle elde ettiği malını çalmak, büyük bir hiyanet, vicdana sığmayan bir cinayettir. Bu menfur cinayet, her zamanda bulunabildiği için Hak din, onu işleyen kimse için ağır bir müeyyide koydu. Bir daha bu cinayet işlenmesin diye el gibi değerli bir uzvun kesilmesini emrediyor. Fakat rastgele ve gelişi güzel el kesilmez. Bunun birtakım şartları vardır:

1 - Çalınan şeyin, miskalın dörtte biri veya değerinde olması: Bir miskal yaklaşık olarak dört gramdır. Binaenaleyh bir gram altın veya değerinden aşağı olan bir şey çalan kimsenin eli kesilmez.

Bir kimse, birisine ait bir çuvalı deler ve içinden bir gram altın değerinde bir şey dökülüp heder olursa eli kesilir. Bir kimse, birisinin cebini yırtar ve ondan bir gram altın düşerse yine eli kesilecektir.

2 - Çalınan malın başkasının olması: Binaenaleyh başkasında bulunan kendi mağsup malını çalan kimse için böyle bir ceza söz konusu değildir. Kezalik başkasıyla ortak olan kimse, müşterek maldan bir şey çalarsa eli kesilmez.

3 - Şüpheden hali olması: Bir kimse, babasının, dedesinin, oğlunun malını, veya Beytülmalda hakkı bulunan bir fakir, ondan bir şey çalarsa ceza tatbik edilmez. Yine yiyecek bir şey bulamayıp hayatını kurtarmak gayesiyle bir şey çalıp yiyen kimsenin eli kesilmez.

Malın muhafaza edilmesi gereken bir yerden çalınması el kesmeyi gerektirir: Meselâ ticaret eşyası ise, dükkanda veya evde, hayvan ise ahırda, para ise

cepte veya sandıkta veyahut münasip görülen bir yerde olması gerekir. Binaenaleyh bağ ve bahçeden bir şey veya çobanı yanında olmayıp sahrada bulunan deve ve sığır gibi hayvanları çalıp götüren kimsenin günaha girmesiyle beraber eli kesilmez. Bir kimse sahrada veya camide yatıp uykuya dalar ve onun cebinden bir şey çalınsa çalanın eli kesilir.

5 - Hırsızlık yapan kimsenin mükellef olması: Binaenaleyh deli ile çocuğun hırsızlık yapmaları halinde elleri kesilmez.

Hırsızlık cinayetini işleyen kimsenin eli mafsaldan kesilir. Kesildikten sonra tekrar bu cinayeti irtikap ederse sol ayağı kesilir, üçüncü defada sol eli, dördüncü defada sağ eli kesilir.

İÇKİ İÇMENİN CEZASI

İçki içmek, en büyük günahlardan biridir. Peygamber (S.A.V.) içkiyi Ümmülhabâis (kötülüklerin anası) ile vasıflandırmıştır. İçkinin yasaklanışı, ayet ve hadis ile sabit olmuştur. İçki içen kişi lanetlendiği gibi içkiyi yapan, satan, alan, içiren ve taşıyan da lanetlenmiştir. Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır.

İçki günahını temizleyen, had'tir. Sadece tevbe ile iş bitmez. Tevbe ile beraber had cezası tatbik edildiği takdirde mümin olan kimse, günahından temizlenir. Ancak haddi tatbik edecek Devlet-i İslâmiye olmazsa, tevbeden başka çare kalmaz. Haddi kırk değnektir. Halife isterse seksene kadar çıkarabilir. Sarhoş iken had cezası uygulanmaz. Çoğu sekir verenin azı da haramdır.

Çocuk, deli, zimmi, harbi ve zorla kendisine içki içirilmiş kimseye had cezası tatbik edilmez. Bir kimse, kapta olan şeyin su olduğunu tahmin edip içer, sonra içki olduğu anlaşılırsa kasıd olmadığından günahkâr sayılmaz.

Bir kimse, boğazında bir lokma düğümlenip kalır ve onu yutabilmek için içkiden başka bir şey bulamazsa zarurete binaen onu içebilir.

Had uygulanırken yüz, baş ve tehlikeli yerlere değneğin isabet etmemesi için dikkat etmek lazımdır. Ceza aralıksız uygulanır.

İçki, haram olduğu gibi afyon ve esrar gibi vücudu uyuşturan her şey de haramdır. Yalnız bunların cezaları had değil, tazirdir. Yani hakim uygun gördüğü cezayı verecektir. İçki ve uyuşturucu maddeleri yapan kimsenin cezası had değil tazir'dir.

Ta'zir'in manası, Cenab-ı Allah ve Peygamber (S.A.V.) tarafından müeyyidesi açıklanmamış içki yapmak ve kumar oynamak gibi bir günah için hakim tarafından takdir edilen cezadır. Ta'zir cezası, hapis etmek olabileceği gibi, değnek vurmak ve sürgün etmek de olabilir. Baba, henüz büluğ çağına ermemiş oğulunu veya kızını ta'zir edebileceği gibi, muallim de baliğ olmamış talebesini ta'zir edebilir. Yalnız ta'zir cezası değnek vurmak olursa, kırk değnekten aşağı olması gerekir. Halife, tazir cezasını günahların çeşit ve durumlarına göre bir talimat ile belirtebilir.

HİLAFET VE ONA KARŞI GELMEK

İlahi emirleri yerine getirip yasak olan şeyleri men'etmek, zülüm ve anarşinin doğuşuna meydan vermemek ve hak ile adaleti ayakta tutmak için bir baş lazımdır. İslâm dini, buna büyük bir ehemmiyet vermiştir. Bunun için Peygamber (S.A.V.), vefat ettiğinde, sahabeler önce bir Halife tayin etmek için harekete geçtiler. Bu işi sağlama bağladıktan sonra Peygamber'in mübarek cenazesini defnettiler. İslâm da dininde buna "Halife, İmam ve Emir El-müminin" denilir. İslâmda bir kimsenin Halife olabilmesi için aşağıda zikredilen şartlara haiz olması gerekir:

1 - Müslüman olmak; Yahudi, Hıristiyan ve Mürted gibi müslüman olmayan bir kimse'nin reis olması müteber değildir.

2 - Mükellef olmak; Çocuk, mürahik ve deli olan kimse, müslümanlar için reis olamaz.

3 - Erkek olmak: Kadın, zaif, gebelik, doğum, hayiz ve nifas gibi hallere ma'ruz kaldığından vazifenin gereğini yapamayacağından Halife tayin edilemez. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "Başına bir kadın reis tayin eden bir toplum felah bulamaz."

4 - Duyuları salim olmak'tır.

5 - Müctehid olmak. Çünkü Peygamber (S.A.V.)'in irtihalından sonra vahiy gelmeyeceğine göre müctehid olmazsa Kur'an ve Sünnette yer almamış yeni olayların hükümlerini kim belirtecektir.

6 - Cesur olmak.

7 - İleri görüşlü olmak. Yani müslümanları tedvir edebilecek kadar yeterli olmak.

8 - Adil olmak. Yani Allahın emirlerine imtisal edip, nehiylerinden sakınmak.

İslâma göre halifenin tayini şu üç yoldan birisiyle olur.

1 - Müslüman, mükellef, adil (büyük günahlardan ictinap edip küçük günahlarda israr etmeyen), kendini lekeleyecek şeylerden koruyan ve şahsî menfaatını ön planda tutmayan; bilgili, şahsiyetli ve müslüman halkın ileri gelenlerinin tayini.

2 - Âdil halifenin, henüz vefat etmeden önce âdil ve layık bir kimse'yi tayin etmesiyle: (Hazreti Ebu Bekir El-Sıddık (R.A.) Ömer'i (R.A.) halife olarak tayin ettiği gibi).

3 - Hilafetin şartlarına haiz bir kimsenin zor kullanmak suretiyle olur.

Müslüman Halifeye halkın itaat etmesi lazımdır. Peygamber (S.A.V.) "Başınıza geçen kimse, Habeşî bir köle de olsa dinleyin ve ona itaat ediniz." buyurmaktadır. Ancak Halifenin emri, Allah'ın emrine ters düştüğünde ona itaat edilmez. Bir zamanda müslümanlar için iki halife tayin edilemez. İki veya daha ziyade halife tayin edilmişse, ilk halife muteberdir. Halifeye karşı gelen kimse, ister mürted, ister asi olsun, yola getirmek için ne gerekirse onu yapmak lazımdır. Hz. Ebu Bekir es-Sıddık (R.A.)'ın, mürtedlerle savaşıp isyanı bastırdığı gibi. Halife, önce zeki ve tecrübeli bir kimseyi âsilere gönderip nasihat ettirir. Gaye ve isteklerini sordurur. Zulüm ve haksızlıktan söz edip şikayet ediyorlarsa araştırılır; böyle bir şey varsa halife, haksızlığı ortadan

kaldırmak için söz verir ve onları önlemek için de ciddi bir tedbir alıp böyle bir şeyin tekrarına meydan vermeyecektir. Meşru olmayan bir şeyi ileriye sürer ve isyana devam ederlerse, onlara karşı harbin açılacağını haber verir. Akabinde halife, onlara karşı hücuma geçer. Onları zararsız bir hale getirinceye kadar savaşa devam eder.

Halkın malını almadan ve kimseyi öldürmeden isyan çıkarıp çevreye korku salan kimseler için hapis cezası uygulanacaktır. Fakat asi cemaat kuvvetli olup halkın malını alır veya vatandaşları öldürürse bakılır; şayet halkın malını almış ise, sağ el ve sol ayakları kesilir. Tekrar bu işe devam ederlerse, kalan el ve ayakları da kesilir. Fakat başkasını hem öldürmüş, hem de malını almışlarsa hem öldürülür, hem de üç güne kadar ağaca bağlanıp asılırlar. Onlara yardım eden kimseler için hapis ve sürgün cezası uygulanır.

RİDDET

Riddet, baliğ, akil ve muhtar olan bir kimsenin söz veya fiil veya itikat ile İslâmın tümünü veya kesin olarak kabul ettiği bir hükmü red etmektir. Binaenaleyh, bir kimse, Allah'ı inkâr eder veya bir Peygamber'i yalanlar veya her hangi bir mahluka secde eder veya küfür hususunda tereddüd ederse mürted olup İslâmiyet ile ilgisi kesilir. Böyle bir halde bulunan kimseye baş vurulup yeniden İslâma dönmesi için teklif edilir. Riddet hususunda israr ederse cezası idamdır. Resûlü Ekrem (S.A.V.) buyuruyor:

[illegible]

"Dinini değiştiren kimseyi öldürünüz." (Buhari)

İslâma dönerse yapılacak bir şey yoktur.

Bir kimse Kur'an-ı Kerim'in bir ayetini inkar edip küçümserse mürted olur. Meselâ İslâm dini kesin olarak faiz, zina, ve içki gibi şeyleri yasaklayıp namaz, oruç, zekât, hac ve kadının örtünmesini emretmiştir. Bunun hilafını söylemek, yani hilafını kabul etmek ve bunları red etmek İslâmdan dönüş sayılır ve irtidad meydana gelir.

Bir kimse Kur'an-ı Kerim'i veya Peygamberin hadisini ayak altına alır veya yastık olarak kullanırsa kafir olur.

İtikat ile irtidad için birkaç misal; Allahın varlığını, Peygamber (S.A.V.)'in nübüvvetini, ahireti, Cennet ve Cehennemi ve zaruriyat-ı diniyyelerden birisini inkar etmek veya hakkında şüpheye düşmek. Beş vakit namazın farziyetini ve bir namazın bir rekatını veya bir secdesini kabul etmemek. Yalnız vesvese ile insan kafir olmaz. Meselâ bir kimse Allahın varlığını inkar etmezse sadece onun varlığı ve yokluğu meselesi kalbinden geçse irtidad sayılmaz.

Fiil ile irtidad put, ay, güneş ve deniz gibi bir mahluka secde etmek, küfre vesiyle olur. Ancak zorlama ile olursa durum değişir. Başkasına saygı göstermek için baş eğmek mekruhtur.

Söz ile irtidad için birkaç misal: İslâma inanan bir kimseye yahudi, hıristiyan, kafir, dinsiz ve mürted gibi kelimelerle hitap etmek veya vasıflandırmak. Allahın isimlerinden birisiyle alay etmek, Allah'tan, Kur'an'dan ve İslâm'dan

beri olduğunu söylemek. Şeriati inkar etmek. Çünkü şeriatı inkar etmek İslâmı inkar etmek demektir. Yalnız bir müctehidin sözünü inkar etmek irtidad değildir. Meselâ abdestin niyyetini veya hayvanı keserken Allah'ın adını söylemenin vacip olmadığını söylemek küfür sayılmaz.

Riddet ettikten sonra alış veriş, hibe ve rehin gibi gecikmeye gelmeyen şeylerde tasarruf batıldır. Gecikmeyi kabul eden vasiyyet gibi şeylerde ise tasarrufu bekletilir. Şayet İslâmiyete dönerse infaz edilir. Yoksa makbul değildir. İslâma dönmediği takdirde bütün malı Beytülmala aittir.

İslâma dönmeyen mürted hakkında idam cezasını tatbik edecek bir hükümet olmazsa (şimdiki gibi) iddet bittikten sonra zevcesi boş sayılır.

FARZ'I AYN VE FARZ'I KİFAYE

Farz iki kısımdır:

Birincisi farz'ı ayindir.

Farz'ı ayin, akıl, baliğ ve özrü olmayan herkese farz olandır. Beş vakit namaz gibi.

İkincisi farz'ı kifayedir.

Farz'ı kifaye, mükellef olan kimselerin bazıları tarafından eda edilmesi kifayet edendir. Bir çok nevileri vardır. Bir kısmını aşağıya alıyoruz:

1 - Halk'ın inancını şüphelerden korumak için çalışmak,

2 - Tefsir, hadis ve fıkıh gibi dini bilgileri okumak ve okutmak, Fıkıh kitapları, her yüz kırk dört kilometrelik bir mesafede, İslâm ahkâmını, helal ve haramını bilip fetva verebilecek bir alim'in bulunması gerekir, diye kayd etmişlerdir.

3 - Marufu emredip münkeri men etmek.

4 - Kâbe'yi her sene ziyaret ile ihya etmek.

5 - Fakirlerin ihtiyaçları zekât ile karşılanmazsa, durumu müsait olan kimseler tarafından karşılamak.

6 - Demircilik, marangozluk ve terzilik gibi halkın muhtaç olduğu sanatları öğrenmek.

7 - Cihad etmektir. Kâfirler, müslüman bir beldeyi istilâ ederlerse, o beldenin ahalisine ve o çevre müslümanlarına düşen görev müstevlilerle mücahede etmektir. Böyle bir hal olmazsa, İslâm devletinin hududunu muhafaza etmek ve İslâmı red ettikleri gibi, İslâmın yayılmasına mani olan küfür kuvvetiyle çarpışmak için yeteri kadar müslümanların silaha sarılmaları mecburi olup farz-ı kifayedir.

Yukarda beyan edildiği gibi farzı ayn, akıl, baliğ ve özrü olmayan herkese farz olandır. Bu da abdest almak, gusletmek, namaz kılmak, ve oruç tutmak gibi şartlar dahilinde her mükellefi ilgilendiren ibadetlerdir. Ayrıca bir kimse ticaret ile meşgul ise alış verişin usul ve hükümlerini ve ticaretin helal ve haramını, yani ekseriyetle sık sık karşılaştığı meseleleri, durumu müsait ise kendisine farz olduğundan haccın ahkam, rükün, şart, vacip, sünnet ve onda

yasak olan şeyleri, nisaba malik ise zekâtın ahkamını öğrenmekle mükelleftir.

BOĞAZLAMAK

İslâm dini, zararı olmayıp faydası bulunan bir takım hayvanların etini insan için mübah kılmıştır. Bunlar da iki kısımdır.

Birincisi: Boğazlama ameliyesine tabi olmayandır ki, bunlar balık ve çekirgedir.

İkincisi: Boğazlama ameliyesine tabi olandır. Bu da şer'an iki nevidir.

Birincisi: Hayvanı, usulü dairesinde, bıçak gibi bir alet ile boğazlamaktır.

İkincisi: Ok veya öğretilmiş köpek ve doğan gibi yırtıcı hayvanlarla eti yenen hayvanı yaralayıp öldürmektir.

Boğazlamanın dört rüknü vardır:

Birinci rükün: Boğazlayandır. Bunun da iki şartı vardır.

A) Müslüman veya kitabî (Yahudi ve Hıristiyan) olmasıdır. Erkek ile kadın arasında bu hususta fark yoktur. Yalnız her Yahudi veya Hıristiyanın kestiği mübah sayılmaz. Nikâh bahsinde beyan edilmişti ki, kitabiye olan kadın İsrailiye olursa onunla evlenebilmek için onun uzak babası, mensup olduğu dini nesheden bi'setten evvel o dine mensup olduğunun bilinmesi veya durumun belli olmaması şarttır. İsrailiyye olmazsa, mensup olduğu dini nesh eden bi'setten evvel o dine intisabı, kati olarak bilinmesi gerekir. Buna göre Şafii mezhebinde Avrupa, Amerika ve Türkiye Hıristiyanlarının kadınlarıyla evlenmek caiz değildir." Boğazlama da tam onun gibidir; nikahı caiz olan yahudi ve hıristiyanın boğazlaması da caizdir. Nikâhı caiz olmayanın boğazlaması da caiz değildir.

Mecusi, putperest, beş vakit namaz ve guslün farziyeti gibi İslâmın bedihi bir hükmünü red edip kabul etmeyen ve mürted olan kimselerin kestikleri hayvanın eti yenilmez. Çocuğun, sarhoşun ve delinin kesmeleri caizdir.

B) Kesilen hayvan av olursa ihramda olmamasıdır. İhramda olan bir kimse, bir av boğazlayıp keserse kestiği yenmez, haramdır.

İkinci rükün, kesmekle eti mübah olan ve devam edebilecek bir hayata sahip bulunan hayvandır. Bunun da birkaç şartı vardır:

a - Hayvan olması. Hayvan olmayan için boğazlama tasavvur edilemez.

b - Eti yenen hayvan olması. Eşek, katır ve benzeri hayvanlar, boğazlanmakla mübah olmazlar.

c - Kesilmeden ölüsü mübah olmayan hayvan olması. Binaenaleyh, balık ve çekirge için boğazlama yoktur.

d - Hayat-ı müstakirreye sahip olması. (Bir müddet yaşayabilecek bir hayata sahip olması) Ancak hasta olan hayvan için böyle bir şart yoktur.

Yırtıcı bir hayvan meselâ bir koyunu yaralarsa bakılır, şayet onda hayat-ı mustakirre varsa boğazlanır ve eti yenilir, yoksa kesilmez, eti haramdır. Yine ev gibi bir şey üstüne yıkılır bunun sonucunda da yaralanır veya ezilirse yine

durum değişmez.

Ele geçmesi kolay olan bir hayvanı, boğazından boğazlamadan mübah olamaz. Fakat ele geçmesi zor olup tavahhuş eden hayvanı, öğretilmiş bir köpek veya ateşli olmayan bir silah ile öldürmek, boğazlamak hükmüne geçer.

Deve ve öküz gibi ehli bir hayvan bir kuyuya düşer ve onu boğzlamak mümkün olmazsa yine ateşli olmayan bir silah ile onu öldürmek, boğazlamak gibidir.

Üçüncü rükün: Boğazlama ameliyyesinde kullanılan bıçak, kılıç gibi keskin bir alettir. Bu alete de; demir, kurşun, bakır, altın, gümüş, züccaciye ve tunç gibi şeylerden olmalıdır. Diş, tırnak ve kemik gibi şeylerle kesim olmaz. Alet keskin olmayıp kuvvetle yüklenerek kesme işi yapılsa caiz değildir.

Bir hayvan kesilmeden vurulur veya boğulursa eti haramdır.

Her hangi bir hayvanı (ehli olsun vahşi olsun) ateşli bir silah ile öldürmek, caiz değildir, eti haramdır. Ama bu gün maalesef her yerde avcılar av tüfeğiyle öldürdükleri hayvanların etlerini yemektedirler.

Dördüncü rükün: Boğazlamaktır.

Şer'an boğazlama, kesici bir alet ile hayat-ı müstakirre sahibi ve ele geçmesi kolay olan bir hayvanın, nefes ve yemek borularını kesmek sûretiyle hayatına son vermektir.

Boğazlamanın muteber olabilmesi için yedi şart vardır:

1 - Boğazlamayı kast etmek, Binaenaleyh, bir hayvan gelip bir bıçağa çarpılıp kesilirse boğazlama sayılmaz.

2 - Kesmek, bir kuşun başını koparmak caiz olmayıp boğazlama sayılmaz.

3 - Nefes ve yemek borularının her ikisini kesmek. Yalnız birisini kesmekle veya bu borulardan başka bir şey kesmekle yetinirse boğazlama sayılmadığından haramdır.

4 - Yardımcısız olmak.

5 - Ele geçmesi kolay olmayıp vahşi veya vahşileşmiş olan bir hayvanı bilinen tarzda boğazlamak icab etmez. Ateşli bir alet hariç, her hangi bir alet ile öldürülse eti mübah olur.

6 - Boğazlama aletinin kemik, tırnak gibi bir şey olmaması.

7 - Hayvanda hayat-ı müstakirrenin bulunması. Binaenaleyh, bir kurt bir hayvanı yaralar veya bir hayvan yüksek bir yerden düşer ve hareketsiz bir hale gelir, sonra kesilirse eti mübah olmaz. Fakat bir iki güne kadar ölmeyeceği biliniyorsa kesildiği taktirde eti mübah olur.

Hayat-ı müstakirrenin iki alameti vardır: Biri hayvanın kuvvetli hareket etmesi, diğeri kanının fışkırarak akmasıdır. Mutemede göre tek kuvvetli hereketin bulunması da kâfidir. Yalnız bir hayvan hasta olur, hastalık neticesinde hareketsiz bir hale gelirse onu kesmek caizdir.

Öldürücü bir bitki yiyip ölüm derecesine gelen hayvan kesilirse haram olur. Hayat-ı müstakirrenin bulunup bulunmadığında şüphe ederse kesmekle helal olamaz.

Birisi bir hayvanı keser, diğeri aynı anda karnını deşerse eti haramdır. Zira

ölümü sadece kesmekle değil, karnı deşilmekle de meydana geliyor.

Hayvanı boğazlarken "Bismillah" deyip Salavat-ı Şerife getirmek, kesilen hayvan davar olursa onu sol yanı üzerine Kıbleye doğru yatırmak ve sağ ayağını serbest bırakmak, kesilmesi istenen hayvanın gözü önünde bıçağın bilenmemesi, başka bir hayvanın yanında kesilmemesi sünnettir.

AVLANMAK

Avlanmak, ok veya öğretilmiş köpek ve doğan gibi yırtıcı bir hayvan ile eti yenen hayvanı öldürmektir. Diş, tırnak veya kemikle av öldürülürse helal olmaz.

Av avlamak, Kur'an-ı Kerim ve Sünnet-i Seniyye ile sabit olmuştur.

Avlamak ile elde edilen hayvanın etinin yenilebilmesi için dokuz şart vardır:

1 - Avcının bulunması: Avcı bulunmaz, avcılık yapan hayvan, kendi kendine gidip bir avı öldürürse helâl olmaz.

Boğazlayan kimsenin iki şartı olduğu gibi avcının da iki şartı vardır:

a) Avcının müslüman veya Kitabî olması.

b) İhramda olmamasıdır.

2 - Av'ın, eti yenilen bir hayvan olması. Eti yenilmeyen, fil gibi bir hayvan avlanmakla helâl olmaz.

3 - Yaralayıcı bir âlet atmak, yahut avcı olan hayvanı göndermek.

4 - Yaranın olması. Avı, kesici bir âletle değil, taş ve okun enlemesiyle yara yapmadan avı öldürür veya av tuzaklarda boğulur veya ok ona değdikten sonra bir dağdan düşüp ölürse helâl değildir. Fakat havada iken ok ona değer ve yere düşer ölürse helâl olur.

5 - Yaranın öldürücü olması, avın aldığı yara hafif olursa ele geçirilince kesilmesi gerekir.

6 - Köpek veya doğan gibi bir hayvan ile avcılık yapılırsa öğretilmiş olması. Yani avcı, "git" dediği zaman gider, "gitme" dediği zaman gitmez, avı yakaladığı zaman onu ne yer, ne de bırakır. Ayrıca bu durumun tekerrür etmesi gerekir. Bu şartlar dahilinde av ölse de helâldir. Yok eğer köpek ve doğan öğretilmemiş ise, yakaladığı avı öldürürse helâl olmaz. Ancak hayatta iken avcı köpek veya doğanın elinden alır keserse, mübah olur.

Köpek veya doğan gibi bir hayvanın öğretilmiş olduğu sanılır, sonra bir avı yakalar ve yerse haram olur.

Köpek ile avcılık yapan kimsenin, köpeğin ağzının değdiği yeri, bir sefer toprak ile olmak üzere yedi defa yıkamak icab eder.

Öğretilmiş köpek, bir avı yakalayarak üstüne çöker öldürürse mübah olur.

7 - Bir alet ile avcılık yapıldığı takdirde, ok, hançer gibi kesici bir alet ile olmalıdır. Taş, değnek veya ateşli bir silah ile öldürülen avın helal olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Fakat bir taş veya değnek veya ateşli bir

silah ile avın ayağına veya kanadına isabet edip diri olarak yakalayarak boğazlarsa mübah olur.

Bir kimse okunu ava atar onu ikiye bölerse, helâl olur.

8 - Avın vahşi veya ehli olup vahşileşmiş bir hayvan olmasıdır. Ehli bir hayvana ok veya köpeği saldırtıp onu öldürtmekle helâl olmaz. Ancak kuyuya veya bir çukura düşer ve onu çıkarmak veya olduğu yerde boğazlamak mümkün olmazsa, kama gibi keskin bir alet ile onu öldürmek mübah olur.

9 - Avın kayb olmamasıdır. Bir kimse, avı hançer ile yaralarsa, sonra göz önünden kayb olur veyahut köpek ile avın her ikisi kaybolur sonra avın ölmüş olduğunu görürse haramdır.

ETİ YENİLİP YENİLMEYEN HAYVANLAR

Koyun, keçi, deve, sığır, manda, at, devekuşu, tavşan, ceylan, tilki, tavuk, ördek, kaz, güvercin, kirpi, balık, çekirge gibi tab'an iğrenç olmayan hayvanların etleri mübah olup yenilebilir. Azı dişleriyle kapıp parçalayan ve kendi kendini savunabilen kurt, ayı, kaplan, maymun, pars, fil, köpek, domuz, kedi, keler gibi hayvanların eti haramdır.

Tırnaklarıyla kapan ve tab'an menfûr olan kartal, çaylak, akbaba, alaca, karga, atmaca, şahin ve yarasa gibi kuşların da eti haramdır.

Fare, akrep, yılan, kaplumbağa, yengeç, pire, bit, sinek ve benzeri haşaratın eti de haramdır.

Sadece denizde yaşayabilen bütün hayvanların eti mübah olup yenilebilir. Kurbağa ve yengeç gibi hem denizde hem karada yaşayabilen hayvanların eti haramdır.

Bir tavuk, pisliği yiye yiye etinin tadı değişirse eti haram olduğu gibi, kuzu gibi bir hayvan da köpeğin sütünü emer ve onunla beslenirse haramdır.

Bir hayvan kesilir, karnında bir yavru çıkarsa, şayet canlı ise onu kesmek lazımdır. Anası kesildiğinde ölmüş ise o da şer'an kesilmiş sayıldığından eti mübah olur. Annesini kesmeden evvel ölmüş ise haramdır.

Eti yenilen canlı bir hayvandan bir parça et kesilirse leş hükmünde olup haramdır.

KURBAN

UDHİYE (KURBAN)

Udhiye, (Kurban) Allah Tealaya yaklaşmak için kurban bayramının günlerinde kesilen hayvandır.

Kurban, Sünnet-i Müekkededir. Ayet ve hadisle sabit olmuştur. Cenab-ı Hak buyuruyor:

[illegible]

Resûlü Ekrem (S.A.V.) hakkında vaciptir. Tirmizi şöyle rivayet etmiştir:

"Ben kurbanı kesmekle emrolundum. Fakat sizin için sünnettir."

KURBAN KESMENİN ŞARTLARI

Kurban kesmenin dört şartı vardır:

1 - Kesilen kurbanın deve, sığır, manda, koyun veya keçi olmasıdır. Ceylan ve tavuk gibi hayvanlar kurban olamazlar. Kesilirse sadaka sayılır.

Koyunun kurban olabilmesi için en az bir yaşını bitirmiş veya altı yedi aylık olduğu halde süt dişini atmış olmasıdır. Keçi, sığır, manda ise en az iki yaşını, deve de beş yaşını bitirmelidir.

2 - Eti azaltan ayıplardan hali olmasıdır. Kör, topal, uyuz, çok az otlayan, çok zayıf ve hasta, kulağı, kuyruğu, memesi, dili, (hepsi veya bir kısmı) kesik olan, dişleri (hepsi veya çoğu) dökülmüş olan hayvan kurban olamaz.

Hastalığı az, gece görmeyen, kulağı yarılmış veya delinmiş, boynuzu olmayan veya kırık olan, yaratılışça memesi olmayan hayvanın kurban olmasında beis yoktur.

3 - Zamandır. Kurban kesiminin ilk vakti, kurban bayramının birinci günü, güneş çıktıktan sonra, hafif iki rek'at namaz kılınıp kısa iki hutbe okunacak kadar bir zaman geçtikten sonra başlar, bayramın dördüncü günü, güneşin batışına kadar devam eder. Gece vaktinde kurban kesmek caiz ise de mekrûhdur.

Vakitten evvel veya sonra kurban kesilirse, bu kurban değil, sadakadır. Şayet kurban kesmeyi nezr etmiş bir kimse böyle yaparsa, tekrar vaktinde kesmesi gerekir.

4 - Niyettir. Niyetin kurbanın kesileceği zamanda getirilmesi mecburî olmayıp ondan evvel de getirilirse kâfidir.

Koyun ve keçi ancak bir kişi için kesilir. İki kişi için kesilirse sadaka sayılır. Deve ve sığır yedi kişi için kesilebilir.

Bir kimse, yanında bulunan bir deve veya bir koyun için, "bu kurbandır" veyahut "bana va'd olsun ki bunu kurban edeceğim" dese, onu nezir (adak) etmiş olur. Artık nezredilen bu hayvanı ne değiştirebilir, ne de satabilir. Onu kesmekle mükellef olduğu gibi, etinden yiyemez ve zengin olanlara da veremez. Ancak fakirlere verebilir. Bayram gününden evvel çalınır veya kaybolursa kusuru olmadıktan sonra bir şey icab etmez. Kendisi itlâf ederse değeriyle onun gibi bir hayvan alıp kesmesi gerekir. Kesilmesi gereken zamandaki değeri fazla ise, değerini fakirlere dağıtır. Onun gibi bir hayvan daha fazla tutsa onu alıp fakirlere dağıtır.

Bir kimse, izin almadan başkasının nezr etmiş olduğu kurbanını keserse,

kurban yerini bulmuş olur.

Kurban kesen kimsenin, kestiği kurbandan yemesi sünnettir. Kurbanın etini veya derisini satmak, kasabın ücretini ondan vermek, zenginlere temlik etmek, bütün etini yemek, bulunduğu köy veya şehirden başka yere götürüp fakirlere dağıtmak caiz değildir. Kasap fakir olduğu için ona temlik etmek, zengine yedirmek ve kurban etinin tamamını bir fakire vermek caizdir.

Teberrük için birkaç lokma müstesna, adak olmayan, kurbanın bütün etini dağıtmak daha efdaldır. Tayin ile adanmış olan kurbanın yavrusunun da kesilmesi lazımdır.

Vasiyet etmemiş bir meyyit için kurban kesilemez. ancak sadaka olarak kesilebilir. Adanmış da olsa, kurban edilecek hayvanın sütü içilebilir.

Kurban sahibi, kesmesini biliyorsa, bizzat kesmesi daha efdaldır. Bilmezse, bilen bir kimseyi tevkil edip kestirir.

Kurban kesen kimse şöyle der:

[illegible]

AKİKA

Akika, lügatta, yeni doğan çocuğun başındaki tüydür. Şeriatta ise yeni doğan çocuk için kesilen kurbandır. Akika, sünnet-i müekkededir. Resûlullah (S.A.V.) şöyle buyuruyor:

[illegible]

"Çocuk, akika kurbanı verilinceye kadar rehindir; yedinci günde akika kurbanı kesilir saçı traş edilir ve kendisine isim verilir."

Çocuk doğduğu günde akika kesilemezse, büluğ çağına erinceye kadar bu sünnet eda edilebilir. Akika kesilmeden evvel çocuk vefat ederse yine akikanın kesilmesi sünnettir.

Vakit hariç, kurban için koşulan şartlar akika için de şarttır. Doğan çocuğun erkek olması halinde iki kurban kesilmesi daha efdaldır.

Kurban, pişirilmeden, akika ise pişirildikten sonra dağıtılırsa daha efdaldır. Çocuğun sıhhat ve selametine tefeül için, akika kemiklerinin kırılmamasına dikkat etmek sünnettir.

Doğum gününün yedinci gününde çocuğa güzel isim vermek ve ayni günde akika kesildikten sonra saçını tıraş edip ağırlığı kadar altın, mümkün değilse gümüş tasadduk etmek, sağ kulağında ezan, solunda kamet getirmek sünnettir.

Çocuğa Abdullah, Abdurrahman, Muhammed, Ahmed gibi güzel isim vermek sünnettir. Kötü isim takmak mekruh olup cahiliyet adetlerindendir.

NEZİR (ADAK)

Nezir, lügatta hayr olsun şerr olsun bir şeyi vad etmektir. Şeriatta ise vacib olmayan bir şeyi iltizam edip kabullenmektir.

Nezir, hem ayet hem hadisle sabit olmuştur. Cenab-ı Hak Hac sûresinde buyuruyor:

[illegible]

"Adaklarını ifa etsinler."

Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyorlar:

"Bir kimse, Allah'a itaat etmeyi nezr ederse itaat etsin. Bir kimse de Allah'a karşı gelmeyi nezr ederse Allah'a karşı gelmesin." (Buhari)

Nezir'in üç rüknü vardır:

1 - Nezr eden. Bunun da dört şartı vardır:

a) Mükellef olmak. Çocuk ve deli olan kimseler mükellef olmadıklarından nezirleri muteber değildir. Bilerek kendini sarhoş eden kimsenin şuuru yerinde olmadığı halde bir şey nezr ederse nezri munakid olur.

b) Müslüman olmak. Müslüman olmayan kimsenin, iyilik ve ibadete ehil olmadığından ettiği nezir yersiz düşer.

c) Muhtar olmak. Bir şeyi nezr etmek için bir kimseye, zor kullanılıp kendisine nezr ettirilirse, nezri sahih değildir. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

"Benim ümmetim üzerinden yanılma, unutma ve zor kullanmak sûretiyle yaptırılan şeyin günahı kaldırılmıştır."

d) Nezr edilen şeyde tasarruf sahibi olmak. Malı hacz edilmiş olan kimsenin malının bir kısmını veya hepsini nezret-mesi caiz değildir.

2 - Sığadır. Nezirde sadece niyet kâfi gelmez.

Nezrin sahih olabilmesi için vacip olmayan hayırlı bir işin iltizamını ihsas eden bir lafzın bulunması şarttır.

Nezir iki kısımdır. Birisi Nezr El-Lecac'dır, ki nezr eden kimsenin kendini bir şeyden menetmesi (Zeyd ile konuşsam üç gün oruç tutmak benim üzerime nezr olsun, demek gibi) veya bir şeyi yapmak için nefsini teşvik etmek, "Hacca gitmesem Allah için bir ay oruç tutmak üzerime and olsun" demek gibi, veya bir haberi tekid etmek için "dediğim söz doğru olmazsa on gün oruç tutmak nezrim olsun" demek gibi yapılan nezirdir. Nezr el-Lecacta bulunan kimse racih kavle göre muhayyerdir. İsterse yeminin kefaretini versin isterse iltizam ettiği şeyi yapsın.

Diğeri nezr El-Teberrür'dür. Bu da iki kısımdır:

Birincisi: Bir nimetin husule gelmesi veya bir belanın def'î gibi bir şarta bağlanan nezirdir. "Oğlum şu yolculuktan gelirse, beş gün oruç tutmak benim üzerime nezr olsun" gibi. Bu kısımda şart hasıl olursa nezrin icabını yerine getirmek lazımdır.

İkincisi: Hiçbir şarta bağlı olmayan nezirdir. "Allah için üç gün oruç tutmak benim üzerime and olsun" gibi.

3 - Menzûr (nezr edilen şey) dir. Bunun da üç şartı vardır:

Birincisi: Dinen vacip olmaması. Çünkü dinen vacip olan şeyi (öğle namazı gibi) nezr etmek manasızdır. Çünkü Şari onun yapılmasını emretmiştir. Nezir yeni bir şey getirmemiştir.

İkincisi: Haram olmamasıdır. Bir kimse haram bir şey (içki içmek gibi) nezr ederse, nezri fasittir. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor: "Masiyette nezir yoktur."

Üçüncüsü: Mübah olmasıdır. Yemek ve yememek gibi mübah bir şey nezreden kimseye hiçbir şey icab etmez. Ancak muhalefet ettiği takdirde kefareti yemin terettüb eder.

Bir kimse bir koyunu kesmeği nezretse tasadduktan söz etmezse de o kesmek zorundadır.

Bir kimse birkaç gün oruç tutmayı nezr ederse tehir etmeden tutmak sünnettir. Ara vermeden birkaç gün oruç tutmayı nezr ederse, ara vermeden tutmalıdır. Hayız ve nifas araya girse zarar vermez. Yani hayız ve nifas bittikten sonra nezrine devam edecektir.

Bir kimse nafile orucuna başlar, sonra tamamlamasını nezr ederse, tamamlaması icab eder.

Bir kimse muayyen bir beldenin fakirlerine tasadduk etmeyi nezrederse, o beldenin fakirlerine tasadduk etmesi taayyün eder. Fakat muayyen bir beldede oruç tutmayı nezr ederse, başka bir beldede orucu tutabilir.

Mescid El-Haram, Mescidi Nebevi ve Mescid-i Aksa müstesna, muayyen bir mescidde namaz kılmayı nezr ederse, her hangi bir camide kılabilir.

Bir kimse Mescid-i Aksa'da bir namaz kılmayı nezr ederse, ondan daha efdal olan Mescid-i Nebevi'de veya Mescid El-Haram'da kılabilir. Yine Mescid-i Nebevi'de bir namaz kılmayı nezr ederse Mescid El-Haram'da kılabilir.

YEMİN

Yemin, lüğatta sağ ve kuvvet manasını ifade etmektedir. İstilahda ise geçmişe veya geleceğe ait olan ve sabit olmayan, müsbet olsun menfi olsun bir şeyi tekit etmek için Allah'ın zatına veya sıfatlarından birisine and içmektir.

Yemin, ancak Allah'ın zatıyla veya sıfatlarından birisiyle münakid olur. Peygamber (S.A.V.)'e Kâbe ve Cebrail gibi mukaddes bir varlık da olsa hiçbir sûrette mahluka yemin edilemez. Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Allah, ecdadlarınızla yemin etmeyi nehy eder. Bir kimse yemin etmek isterse Allah'a yemin etsin veyahut sussun." (Buhari, Müslim)

Bir kimse, Allah'a saygı gösterdiği gibi, bir mahluka saygı gösterip yemin ederse kâfir olur. Resûlullah (S.A.V.) buyuruyor:

"Bir kimse, Allah'dan başka bir şeye yemin ederse kâfir olur." (Hakim rivayet etmiştir.)

Evliyaya, ziyarete yemin etmek asla caiz değildir.

Bir kimse "şu bana ahd olsun" veya "yemin ederim şunu yapacağım" dese yemin etmiş sayılmaz. Bir kimse de "bunu yapsam yahudi olayım" dese, gayesi kendisini o işten uzaklaştırmak ise, yemin sayılmadığı gibi kâfir de olmaz, ama günahkâr olur. Tevbe etmesi lazımdır. Gayesi bunu yaptığı takdirde yahudiliği kabul etmek ise, ister yapsın ister yapmasın kâfir olur. Yeniden Tecdid-i İmam etmesi icab eder.

Akil, baliğ olmayan veya uyku halinde olan bir kimse yemin ederse, yemini muteber değildir.

Bir kimse haram bir şeyi yapmak veya farz olan bir şeyi terk etmek için yemin ederse günahkâr olur, yeminini bozmakla mükelleftir. Sünnet olan bir şeyi terk etmek veya mekrûh olan bir şeyi yapmak için yemin ederse, yeminini bozmak sünnettir. Mübah bir şeyi yapmak veya yapmamak için yemin ederse, yeminini bozmaması sünnettir.

Bir kimse bir şeyi yapmamak için yemin ederse sonra unutup yaparsa, yemini bozulmaz.

Bir kimse Zeyd'in bir işi yapmadığı halde, yaptığını veya yaptığı halde yapmadığını bilir ve bu bilgiye dayanarak yemin ederse, günahkâr olmadığı gibi, kefaret vermek de icab etmez.

Yemini kast edmeden, dili kayıp "Vallahi" dese, ettiği yemin, yemin-i lağv'dir. Günahkâr sayılmaz. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Allah, lağv ile ettiğiniz yeminlerinizde sizi muahaze etmez." Bakara 225

Bir kimse bir evde kalmayacağına dair yemin ederse, ayni anda evden çıkmak için eşyasını çıkarmakla meşgul olması icab eder. Eşyası yok ise beklemeden çıkması gerekir. Aksi taktirde yemini bozulmuş sayılır.

Birisi birisine "Ben seninle birlikte bu evde kalmayacağım" diye yemin ederse, onlardan birinin çıkması gerekir.

Bir kimse muayyen bir elmayı yememek için yemin eder, sonra o elma başka elmalara karışır ve o elmaları yer, yalnız birisini bırakırsa yemini bozulmuş sayılmaz.

Bir kimse, "ben konuşmayacağım" diye yemin eder sonra Kur'an-ı Kerim okur veya zikir ederse, yemini bozulmuş sayılmaz.

Bir kimse, "falan ile konuşmayacağım" diye yemin eder ve sonra kendisine bir mektup yazar veya birisiyle selâm gönderirse veya eliyle kendisine işaret ederse yemini bozulmuş sayılmaz.

Bir kimse, "ben alış veriş yapmayacağım" veya "bu nikâh'ı akd etmeyeceğim"

diye yemin eder, sonra vekili yaparsa bir şey terettüb etmez.

Yeminini bozan kimseye dört şeyden birisi terettüb eder.

1 - Müslüman bir köle azat etmek.

2 - Veya o mahalde halkın çoğunun yediğinden, on fakirin her birisine bir avuç mikdarı vermek.

3 - Veya on fakiri giydirmek.

4 - Bunlardan hiç birisine gücü yetmediği taktirde üç gün yemin keffareti için ourç tutmaktır.

DAVA VE ŞAHİTLİK

Dava, lügatta istek ve temenni manasını ifade eder. İstilahda ise, birinin hakkının diğer bir kimsede olduğunu iddia etmektir. Şahitlik de bilgiye dayanan ifadedir.

Her davacının davasına evet hayır denilmez. İleriye sürülen davanın yürütülmesi için, davacı davasını destekleyen iki şahit getirmekle, iki şahit olmazsa bir şahit getirmek ve yemin içmekle mükelleftir. Bu da olmadığı takdirde davalı, kendisinde böyle bir hakkın olmadığına dair yemin eder. Ve bununla dava ortadan kalkar.

Resûlüllah (S.A.V.) buyuruyor:

"Sade dava ile halkın isteği verilseydi, bir çok kimseler (haksız yere) bir çoklarının kan ve mallarını isteyeceklerdi. Bu böyle olmaz. Davacı için şahitler, davalı için yemin gerekir." (Beyhaki)

Bir şey birisinin elinde bulunsa, bu malın kendisine ait olduğuna dair iki şahidin bulunduğu gibi, başkası da zilyed'in hakkı olmadığına, belki kendisine ait olduğuna iki şahit getirse, her iki tarafın şahitleri hükümsüz olup olduğu gibi kalır. Yani mal zilyed'in elinde kalacaktır. Mal birisinin elinde bulunup, iki kişi bu malın hakkında dava açarlar, her birisi bu malın kendisine ait olduğunu iddia eder ve iki şahit getirirse, yine her iki tarafın şahitleri hükümsüz kalırlar. Bir kavle göre, o zaman mal ikisinin arasında bölünecek. Başka bir kavle göre, kur'a çekilecek, kime düşerse ona verilecek. Diğer bir kavle göre barışıncaya kadar olduğu gibi bırakılacaktır.

Bir kimse her hangi bir şey hakkında dava açarsa, cinsini, çeşidini, miktarını, ufak veya küçük meselâ, para olursa gümüş veya altın, Hamidi veya Reşadi, yüz veya ikiyüz olduğunu beyan etmelidir. Yoksa davaya bakılmaz.

Bir kimse, bir kimseye dava açarsa, davalı imtina etmediği takdirde, davanın isbatı için çalışacak, isbat etmeden evvel o malından bir şey alması caiz değildir. Fakat imtina eden bir kimseye dava açar kendisinde hakkı bulunduğunu kesin olarak bildiği halde şahitleri bulunmuyor veya bu hakkı itiraf ettiği halde vermiyorsa, her hangi bir çare ile gizlice de olsa hakkı kadar

davalının malından alırsa beis yoktur.

Davayı isbat etmek için getirilen her şahidin ifadesi dinlenmez. Kişinin şahit olabilmesi için şu dört vasfa haiz olması gerekir:

1 - Müslüman olmak.

2 - Mükellef, (baliğ ve akıl) olmak.

3 - Adil ve mürüvvet sahibi olmak.

4 - Hür olmak.

Adaletin manası, katil, içki, kumar ve hırsızlık gibi büyük günahlardan sakınmak ve küçük günahlara devam etmemektir.

Tavla, iskambil gibi şeyler kumara vesile oldukları için karşılıksız da olsalar onlarla oynamak haramdır. Onlarla oynayan kimsenin şahitliği makbul değildir.

Satranç ve dama oynamak haram olmayıp mekrûhdur. Çalgı aleti olmaksızın zalimi veya muayyen bir kadını medh etmeden şiir ve türkü söylemek caizdir. Kudum ve kaval çalmakta beis yoktur.

Ramazan-ı Şerif'in hilâli için bir şahit kâfidir. İki veya daha fazla şahide ihtiyaç yoktur.

Zina için dört şahit lazımdır. Aşağı olsa muteber değildir.

Alış veriş gibi mali şeyler için iki şahit gerekir.

Doğum ve hayız gibi kadınlara ait olan şeyler için dört kadın lazımdır.

Bir şey hakkında malumatı olan kimsenin, ifadeye çağrıldığı takdirde, ifade vermesi gerekir.

MALİ İTLAF

İnsan olsun hayvan olsun her hangi bir şey saldırırsa, savunmaya geçip şerrini def' etmek caizdir. Söz söylemek veya bağırmak veya imdat istemek ile onun def'i mümkün ise ona başvurulur. Başka bir şeye tevessül etmek caiz değildir. Bununla def'i mümkün değilse, öldürücü olmayan bir darbe ile def'i mümkün ise onunla def' edilir, öldürmek son çaredir. Böylesi savunmada katil olsa mes'ûl değildir.

Bir kimse, diğer bir kimsenin malını her ne sûretle olursa olsun, bilerek veya bilmeyerek (hatta birisinin ayağı kayıp düşmek sûretiyle) başkasına ait bir malı itlâf ederse zamin olur.

Baliğ olmayan bir çocuk bir kimsenin malını itlâf etse, kendi malından zamin olur. Babasının malından olmaz. Malı yoksa ilerde durumu müsait olursa ondan alınır.

Bir kimse, zulme uğrarsa, zalime zulüm etmeğe salahiyeti yoktur. Meselâ biri, diğerinin malını itlâf ederse, malı itlâf edilmiş olan kimsenin mukabelei bilmisil olarak zalimin malını itlâf etmeye hakkı yoktur. Ancak ondan hakkını almağa yetkilidir.

Bir kimse başkasının bahçesinin suyunu haksız yere tutar, bahçesinin kurumasına sebebiyet verirse zamin olur.

Bir hayvan bir kimsenin malını itlâf ederse, sahibi veya çobanı onunla birlikte olduğu halde men etmemiş ise mes'ûl olup zamin olur. Sahibi beraber olmazsa, vakit gündüz ise mes'ûldür. Yoksa mesûl değildir.

Bir memlekette hayvanları gece ve gündüz çayırlara götürülüp otlatırsalar, her hangi bir şey itlâf ettiği takdirde sahibi veya çobanı mes'ûldur. Hayvan sahibi beraberinde bulunduğu gibi eşya sahibi de eşyasının yanında bulunur ve eşyasını hayvandan muhafaza etmezse hayvan sahibi mes'ûl değildir.

Bir kimse, hayvanını köyde veya şehirde serbest bırakır, bir şey itlâf ederse mesûldür. Ama sahibinin elinden veya evden kaçar haramdır.

Mürüvvet'in manası, bir kimsenin içinde bulunduğu zaman ve çevrede, onun gibi kimselerin ahlakıyla mütehallık olmaktır.

Güldürücü sözler söylemek, zevcesini halkın huzurunda öpmek, bir memlekette adet ve sünnet olmayan elbiseleri giyip gezmek haram değilse de mürüvveti iskat eder. Böyle şeyler yapan kimsenin şehadeti muteber değildir.

Baş açık gezmek, kısa kollu gömlek giymek (erkekler için) haram değildir. Çünkü ne baş ne de kol avret değildir. Ancak adet olmayan yerlerde kendisine yakışmayan bir kimsenin baş açık gezmesi ve kısa kollu gömlek giymesi halinde mürüvveti sakıt olur.

Bir kimse kendi mülkünde hayvanını bağlamış ise bir şey itlâf ederse zamin olmaz. Ama yolda kapısının önünde bağlar, bir şey itlâf ederse mes'ûldür.

At veya arabasıyla çarşıya gider, bir şey itlâf ederse, izdiham olduğu takdirde zamin olur yoksa olmaz.

Bir kimsenin muzır bir kedisi veya köpeği bulunursa, gece olsun gündüz olsun her hangi bir şey itlâf ederse sahibi mes'ûldür. Çoban yatıp da davarları sahipsiz bırakır, kayb olur veya bir şey itlâf ederse mes'ûldür.

TRAFİK KAZALARI

Her hangi bir yere gitmek için vasıtaya binmek tabiidir. Eskiden deve gibi bineklere binildiği gibi, gemiye de biniliyordu. Çağımızda ise bunlarla birlikte, hava, kara ve demiryolları vasıtalarına da binilmektedir.

Bir at, binicisini veya çekenini mağlup edip bir şey itlaf ederse, bedelini vermek icab etmez. İki atçı birbirine çarpışıp ölürlerse, çarpışma müşterek bir fiil olduğundan her birisinin kan bedelinin yarısı sakıt olur. İki çocuk da birbirine çarpsalar yine böyledir.

Bir kimse bir çocuğu sert bir ata bindirir sonra çocuk attan düşüp vefat ederse bindiren kan bedelini vermekle mükelleftir.

İki gemi birbirine çarpışıp batarlarsa, her birisi diğerinin gemi bedelinin yarısını verecektir. Tabii ki bedel, geminin durumuna göre değişir. Kaptanlar da yolcularla birlikte vefat ederlerse, her kaptan ailesi (baba tarafından bulunan varisleri) ile birlikte öbür geminin kaptanının kan bedelinin yarısını

ve yolcularının tam kan bedelini verecektir. Ayrıca geminin içinde bulunan malların bedelinin yarısını verecektir. Araba da gemi gibidir. İhmal etmeden arabının freni patlar ve tutulması mümkün olmazsa her hangi bir kaza olursa şoför mes'ûl değildir.

Freni patlak olan bir arabayı kullanan kimse, meydana gelen kazadan sorumlu tutulur. Bir şoför, arabasını normal şekilde sürerken istemiyerek bir arabaya veya başka bir şeye çarparsa zamin olur.

Bir şoför sarhoş olup arabasını başka bir arabaya çarpar da, diğer araba şoförü arabasını kurtarmak için imkân bulamazsa sarhoş şoför mes'ûldür.

Bir kimse yolu, amme menfaatı için sular da, hayvan veyahut bir insan oradan geçip kayar ve her hangi bir şey olursa mes'ûl değildir. Fakat kendi menfaati için sularsa her hangi bir kaza olduğu takdirde mes'ûl olur.

İMAM ŞAFİİ

İMAM ŞAFİİ

Şark vilayetleri hariç Türkiye'deki müslümanların çoğu Hanefi mezhebine mensup bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'deki Şafii müslümanların sayısı da az sayılmayacak kadar çoktur. Buna rağmen İmamı Şafiiyle ilgili olarak çok az şey bilinmektedir. Hayatı ve mezhebiyle ilgili Türkçe kitaplar bir ikiyi geçmemektedir.

Allah'ın izniyle yazdığımız ve müslümanların istifadesine arzettiğimiz Büyük Şafi İlmihali, müslümanların takdirine mazhar oldu. Ancak çeşitli vesilelerle İmamı Şafii'nin hayatıyla ilgili olarak yeterli bilgiye sahip olamamış müslümanların bazı arzularıyla karşılaştım. Bu büyük imamın hayatı ve mezhebi hakkında bazı bilgiler vermemizi ve mezhebinin genel hususiyetlerini kitaba ilave etmemizi arzu ettiler. Biz de mevzubahis arzuyu makul karşılayarak kısaca İmamı Şafii'nin hayatı ve mezhebi hakkında genel hatlarıyla bazı malumatları kitabımıza müstakil bir bahis olarak ilave ettik.

İMAM ŞAFİİ (Muhammed bin İdris)

(150-204)

Ekseri rivayetler İmam Şafii'nin Hicri 150 tarihinde Filistin'in Gazze vilayetinde dünyaya geldiğini ifade etmektedirler. İmamı Azam'ın (R.A.) vefat ettiği gece dünyaya geldiği rivayet edilmekle birlikte bu rivayet, ilim ehli tarafından pek ciddiye alınmamaktadır.

İmam Şafii, Kureyş kabilesine mensup olup, nesebi Resulûllah'ın dedesi Haşim'in kardeşi Muttalip oğullarına dayanır.

Tarihçilerin kaydettiklerine göre Muttalip oğulları Cahiliye-de olsun, İslamiyet'te olsun Haşimi oğullarını desteklemişlerdir. Bu da Resûlüllah'ın ganimet taksiminde Haşim oğullarına olduğu gibi Muttalip oğullarına da hisse ayırmasına vesile olmuştur. O dönemlerde Resûlullahla akrabalıkları olan başka müslü-manlar, Muttalip oğullarına yaptığı gibi, niçin kendilerine de

ganimetten hisse ayırmadığı sorulmuş. Resûlullah Efendimiz, Muttalip oğullarının hem Cahiliyede, hem de İslamiyette kendisinden ayrılmadıkları gerçeğini hatırlatmıştır.

Şafii'nin annesi ise Yemenli olup Ezd kabilesine mensuptur.

Şafii'nin babası Şafii (R.A.) daha beşikteyken vefat etmesi dolayısıyla Şafii'nin ilk ailevi terbiyesi annesi vasıtasıyla olmuştur.

Şafii (R.A.), ilim tahsiline hususen annesinin isteği üzerine on yaşında başladığını ifade etmektedir. Mekke'de yakın akrabaları arasında ilim tahsilinin daha uygun olacağı düşünülmüştür.

İmam Şafii, ailece soylu bir nesebe sahip olmakla birlikte fakir bir ailenin çocuğu olarak hayata gözlerini açmıştır. Ancak içinde bulunduğu muhit ve sahip olduğu meziyetler onun yüksek idealler peşinde koşmasına imkan hazırlamıştır.

Şafii'nin (R.A.) İlim tahsiline ciddi olarak Mekke'de başlamış olmasına rağmen Kur'an-ı Kerim'i Gazze'de hıfzetmiştir. Mekke'de ise Kur'an-ı Kerim'in bir sonraki halkası olan Hadis ilmiyle iştiğal etmiştir.

Hadisleri ezberlemekle yetinmeyen İmam Şafii bunları yazmak, böylece zihninde muhakemesini arttırmak yolunu takipten de geri kalmıyordu. İfade edildiğine göre İmam Şafii bazı kimselere müracaat ederek kullanılmış kağıt isterdi. Kendisine verilen bu kullanılmış kağıtların diğer yüzlerine hadis yazardı.

İslamiyetin kısa bir zaman içinde büyük bölgelere yayılması dolayısıyla Arapça lisanında dışardan gelme bazı ilaveler oldu. Lisan belli ölçülerde safiyetini kaybetti. İlim tahsili için arapçanın ehemmiyetini müdrik bulunan İmam Şafii dış tesirlere uğramamış araplardan lisanını öğrenmek gayesiyle çöle gitti. Arapçayı en güzel bir şekilde konuşan Huzeyl kabilesine iltihak etti. Bunu kendi ifadesiyle nakledelim: "Mekke'den çıktım. Çölde Huzeyl kabilesinin yanına gittim. Bu kabilenin yaşayış biçimi ve dilini öğrendim. Bu kabile dil bakımından arapların en fasihi idi. Onlarla birlikte gezdik. Böylece Mekke'ye döndüğümde bir çok rivayet ve edebiyat bilgilerine sahip olmuştum."

Öylesine bir noktaya geliyor ki, bir edebiyat tarihçisi olan El-Asmai, Huzeyl kabilesinin şiirlerinin Kureyşli Muhammed bin İdris (İmam Şafii) sayesinde sıhhatli bir şekilde kendilerine intikal ettiğini ifade etmesine yol açmıştır.

İmam Şafii'nin çöldeki bu yaşayışı sadece dil ve edebiyat tahsiline munhasır değildi. Bir taraftan insanların çeşitli adet ve göreneklerini öğrenmek, bunların insan davranışına tesirini iyice kavramak için okçuluk gibi bazı sahalara da alaka duymuştur. Hatta okçuluğu konusunda epey iltifatlar da görmüştür. Ancak biricik gayesi ilim tahsil etmekti. O, Kur'an ve Sünneti tahsile kendisini adamıştı.

Kısa bir müddet sonra Mekke'de temayüz ederek, parmakla gösterilir bir makama yükseldi. Mekkeli bir çok alim zat, İmam Şafii'nin daha çocuk yaşta tebarüz eden bu kabiliyetini görmüş, onu himayelerine almışlardı.

Belli bir müddet sonra Şafii'nin Mekke'den alacağı bir şey kalmamıştı. Onun ilim ihtiyacını karşılamak için Mekke kafi gelmiyordu. Etrafında ve İslam

aleminde isim yapmış alimlere gitmek, onlardan ders almak için bariz bir takım niyetleri vardı.

Medine'de ikamet eden İmam Malik o zamanlar yüksek ilmiyle şöhret bulmuş büyük bir müctehid ve imamdı. Herkes onun ilim ve faziletinden söz ediyordu. İmam Şafii İmam Malik'ten ders almak üzere hazırlığını yapmıştı. Mekke valisinin Medine valisine hitaben yazdığı bir mektupla yola koyuldu. Ancak daha yola koyulmadan önce salabetini duyduğu İmam Malik karşısında mahcup olmamak için bu büyük alimin meşhur kitabı olan "El-Muvatta"ı defalarca okudu, hatta ezberlediği rivayet edilmektedir.

İmam Şafii'nin, İmam Malik'le karşılaşmasını tarihçiler kendi ağzından uzun uzadıya naklediyorlar. Medine valisinin İmam Malik'e gitmek konusunda telaşlı olduğu belirtilen bu rivayetlerde nihayet İmam Şafii'nin İmam Malik tarafından kabul edildiğini naklediyorlar. Bu buluşma tahakkuk ettiğinde İmam Şafii (20) yaşında bulunmaktaydı.

İmam Şafii, İmam Malik'in yanında ilk önce yukarda adı geçen El-Muvatta kitabını okumakla işe başladı. İmam Malik, İmam Şafii'nin kabiliyet ve ilim iştiyakını keşfetmişti. İmam Malik tabii olarak öğrencisinin ilim tahsiline önem vermiştir. İmam Şafii de hocasının üstün meziyetlerini bildiği için ondan vefatına kadar ayrılmamıştır. Ancak bu ara yakın çevreye ve çöle giderek halkla münasebetini derinleştirmenin gelecek çalışmaları için büyük faydalar sağlıyacağını biliyordu.

İmam Şafii, biricik gayesi olan ilim tahsilini sürdürürken maddi bir çok engellerle karşı karşıya geliyordu. Ancak bu maddi engeller ve zorluklar onun bu yüksek idealinden vazgeçmesine yetmiyordu. Hatta daha büyük bir iştiyak ve hırsla çalışmaya sevkediyordu. Ancak bir müddet sonra Beytül-maldan Muttalip oğullarına verilen hisseden o da nasibini almaya başladı. Tabiatıyla bu da kafi gelmiyordu. Yaşı ilerlemiş, ihtiyaçları da mükellefiyetleri muvacehesinde fazlalaşmıştı. İmam Malik'in vefatından sonra "Hicaza gelen Yemen valisi, yapılan tavsiyeler üzerine İmam Şafii'yi yanına almış, böylece ilk resmi görevini almış oldu. Ancak yol parasına bile malik değildi. Evini rehin vererek yol masrafını karşıladı.

İmamı Şafii'nin aldığı bu ilk görev onun şimdiye kadar edindiği tecrübe ve ilmini tatbike imkan veriyordu. Fıkıh konusundaki farazi malumatını artık tatbikata koymak ve bunun neticelerini görmek mümkün olacaktı onun için. İlk vazifesi bilindiği üzere Yemen'in Necran adındaki bölgesinde idi. Necran halkı işlerini görmek için, diğer insanlarda görüldüğü gibi, bir takım yollara başvurmaktan geri kalmıyorlardı. Dalkavukluğa varan davranış ve hareketlerle vali ve kadıları tesir sahalarına almak için çalışıyorlardı. İmam Şafii, ilim ve tecrübelerinin tabii neticelerini almak için karşısına çıkartılan bu manialarla karşılaşınca yılmadı. Halkın bu haksız isteklerine boyun eğmedi, onlara hak namına taviz vermedi. Kendisi bunu şu şekilde beyan etmektedir:

"Necran'a vali olarak tayin edildim. El-Haris bin Abdilme-dan ve Sakif kabilesinin azatları orada bulunuyorlardı. Buraya gelince daha önceki valiye yaptıkları gibi bana da dalkavukluk yapmak istediler. Ancak benden yüz bulmadılar."

İmam Şafii'nin kurduğu bu düzen maalesef uzun süre devam edemedi. Menfaatlerine dokunulmuş bazı insanlar siyasi durumun bu tür ithamlara

tanıdığı fırsattan yararlanarak, İmam Şafii'yi Bağdat yönetimine jurnal ettiler. Bu hareketin sebebi de yukarda ifade ettiğimiz gibi İmam Şafii'nin haksızca bazı isteklere cevap vermemesi ve yapılan zulümleri önlemekteki kararlı davranışlarıydı.

Abbasi yönetiminin Ali oğullarına karşı takındığı siyasi durum nazarı itibare İmam Şafii Alioğullarına taraf olmakla suçlandı.

Alevilikle suçlanan İmam Şafii kısa bir müddet sonra Bağdat'a celbedildi. Zamanın halifesi Harun Reşid, Necran'da baş gösteren bir ayaklanmanın zanlısı olarak karşısına çıkarılan İmam Şafii hakkında hemen karara varmamak ferasetini gösterdi. Fevri bir kararla bu mümtaz şahsiyetin görevini ifa edemeden ayrılması pekala mümkündü. Ancak takdiri ilahi İmam Şafii'nin böyle bir durumla karşı karşıya kalmasını dilemedi. Alevilik ve Rafizilik ithamıyla karşı karşıya bulunan İmam Şafii kendisine isnad edilen bu suça rağmen, Ali oğullarına karşı beslediği muhabbetten vazgeçecek değildi. Hatta bu muhabbetini bir şiirinde şu şekilde ifade ediyor: "Eğer Muhammed'in Âli Beyt'ini sevmem rafiziliks e/İns ve cin şahit olsun ki, ben rafiziyim.

Tarihçilerin ifadesine göre eli kelepçeli olarak hicri 184 yılında Halifenin huzuruna getirilen 34 yaşındaki İmam Şafii, kendisi gibi İmam Malik'in yanında ilim tahsil eden ve İmam Azam'ın en önde gelen iki talebesinden birisi olan İmam Muhammed'in şehadetiyle katledilmekten kurtulmuştur.

O sırada Bağdat kadısı olan İmam Muhammed'in, İmam Şafii hakkında serdettiği şehadetin Halife Harun Reşid nezdinde itibar gördüğü muhakkaktır. Bu şehadetin ayrıca iki ilim adamı arasında yararlı münasebetin başlamasına vesile de olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

İlim adamlarının kendi aralarında kurmaları gereken münasebete çok iyi bir misal olan bu hadise bugün maalesef tahakkuk imkanı bulmaktan uzak gözükmektedir.

İmam Şafii kendisini ilmi araştırmalarından alıkoyan valilik meşgalesinden böylece kurtulduktan sonra kendisini artık yeniden ilmi tetebbularına verebilirdi. Önünde halledilmesi gereken daha bir çok mesele olduğunu biliyordu. Fıkıh ilmi henüz tedvin edilmemiş, diğer İslami ilimlerden ayrı bir saha olarak ciddi bir ayırıma tabii tutulamamıştı. Giderek çoğalan meseleler karşısında yeni bir takım çalışmaların yapılması mecburiyeti çözüm bekleyen bir sürü konuyla anlaşılabiliyordu.

İmam Şafii'yi himayesine alan İmam Muhammed, bu mümtaz şahsiyetin Irak ehlinin fıkhını öğrenmesi için önüne kapıları açmış oluyordu. Medine ehlinin meydana getirdiği fıkıh ekolünün başında hususuyitlerini öğrenmişti. Şimdi de Irak ehlinin Fıkhi konulara bakışlarını öğreniyordu. Bu konuda ilk hocası ve muallimi bu fıkhın öncüsü durumundaki İmam Muhammed'in kendisi oldu. Daha sonra Şafii mezhebinin önemli alimlerinden olan İbni Hacer bu durumu şöyle izah ediyor: "Medine'de fıkhı Malik bin Enes temsil ediyordu. Şafii onun yanına gidip derslerine devam etmiştir. Irak'ta da fıkhı İmam Azam temsil ediyordu. Şafii Ebu Hanifenin öğrencisi Muhammed bin El-Hasan'dan bizzat ders aldı. Böylece o, hem re'y ehlinin, hem de hadis ehlinin ilmini kendisinde birleştirdi. Bu ilmin kaide ve metodlarını tesbit edebilecek kadar yüksek bir mevkie geldi. Böylece o hakkıyla imamlık mertebesine ulaştı."

İmam Şafii Irak ehlinden ve dolayısıyla İmam Muhammed'den öğrendiklerinin bir deve yükü kadar çok olduğunu ifade etmektedir.

Irak'ta kaldığı bu süre içinde fıkıh bilgisini arttıran İmam Şafii bu bilgilerini daha da ileriye götürmek için münakaşalardan ve ilmi tartışmalardan kaçınmıyordu. Ancak bunun İslamın arzu ettiği edep dairesi içinde sürdürülmesi gerektiğini hiçbir zaman unutmadı. Hocası İmam Muhammed karşısında ilmi tartışmalardan kaçınır, kendisini bu mevzuda teşvik edenlere iltifat etmezdi. Hatta İmam Muhammed bile ilmi tartışmaları teşvik ediyordu, ancak İmam Şafii hocasının karşısında bu tartışmalarda bulunmaktan ictinap ederdi. Bunun muhtemelen lüzumsuz münakaşaları meneden İmam Malik'in verdiği ilim terbiyesiyle ya-kın alakası vardır.

İmam Şafii'nin Bağdat'ta kaldığı müddetin takriben iki sene olduğunu ifade etmektedirler. Ancak neticeye baktığımızda bu iki yılın çok bereketli olduğu sonucuna varıyoruz. İmam Şafii bu iki yıllık müddet içinde Medine ehlinin fıkhıyla Irak ehlinin fıkıh metodları arasında bir mukayese imkanı bulduğuna göre, mevzubahis zamanı çok iyi değerlendirmiş olacaktır. İki metod yaptığı kıyas ve tahliller neticesinde kendine ait metodu da böylece inkişaf ediyordu. Bazı zamanlarda mutabakat sağladığı meselelerle karşılaşıyor, bazen de ihtilaf ettiği meseleler zuhûr ediyordu. Ancak her halü karda bu durum kendisine faydalar sağlıyordu. Kısacası İmam Muhammed'ten ders alması, yani Irak fıkhını ve onun metodunu öğrenmesi İmam Malik'in fıkıh metodunu ve meydana getirdiği prensipleri daha sıhhatli mütalaasına imkan veriyordu. İmam Malik'in Fıkıh metodunu bilmesi de kendisine Irak ehlinin fıkıh metodunu kritik etme imkanı veriyordu. Bu tür mukayese ve muameleler neticesinde kendine ait hususiyetleri olan mezhebinin ana hatları ortaya çıkıyordu. İmam Malik'e muhalefet ettiği mevzuları içine alan kitabının akabinde, Irak ehlinin fıkhını kritik eden bir risale de yazmaktan geri kalmadı.

İmam Şafii'nin bu hususiyetlerinin fevkinde ve belki de en önemli hususiyetlerinden birisi doğrudan doğruya fıkıh ilminin kendisi için bazı prensipler ihdas etmiş olmasıdır. Bugün Usul-ü Fıkıh dediğimiz ilmin umumi prensiplerini çok sıhhatli esaslar üzerine inşa eden İmam Şafii'dir. İctihad ve müctehidle ilgili olarak daha önce varolan umumi prensiplerle iktifa etmemiş, mesele ile ilgili olarak daha ayrıntılı prensipler ortaya koymuştur.

İmam Şafii Bağdat'tan iki senelik ikameti sonrasında Mekke'ye döndü. Mekke'de etrafa yayılmış şöhreti dolayısıyla kendisinden ilim tahsil etmek isteyen talebelere, onların bilmedikleri bir çok şeyler öğretmeye başladı.

İmam Şafii'nin Mekke'deki ikameti ve tedrisatı uzun bir süre devam etti. Ancak Bağdat'ın siyasi merkez olması, dolaylı yollardan ilim sahibi insanların da Bağdat'a gitmesi neticesini doğuruyordu. Büyük fakih, muhaddis ve ilim adamları Bağdat'ta toplanmışlardı. İmam Şafii gibi büyük bir insanın Bağdat'taki ilim meclislerinden habersiz kalması mümkün değildir. Uzun yıllar sonra yeniden Bağdat'ın yolunu tuttu.

Bağdat'ta büyük bir alakayla karşılandı. İmam Malik'in fıkhını, yani Medine ehlinin fıkhını bilen ve Ebu Hanife'nin talebesi İmam Muhammed'den, Hanefi mezhebinin inceliklerini öğrenmiş bulunan İmam Şafii'nin onlara söyleyeceği ve öğreteceği bir çok şeyin olması gerekirdi. Bağdattaki bu ikametinde kendisiyle Mekke'de görüşen ve hak mezheplerden dördüncüsünün kurucusu

olacak Ahmed bin Hanbel ondan ders okumaya başladı. Bilgisinden ve tecrübelerinden istifade eden sadece Ahmed bin Hanbel değildi. O zamanda temayüz etmiş bir çok ilim adamı İmam Şafii'nin derslerine katılmakta gecikmediler.

İmam Şafii'ye alakayı çoğaltan biricik husus onu Medine ve Irak ehlinin fıkhını bilmesi değildi, o bu mezhep ve metodların dışında kendine mahsus metodlar ve prensipler edinmiş ve bunları çok sağlam bir muhakemeyle ortaya koyabilmişti. İmam Şafii'nin bugüne intikal eden meşhur eserleri Bağdat'ta yazılmıştır. Tabiatıyla eserlerinin tedvininde kabiliyet sahibi öğrencilerinin gayretleri de önemli bir yer tutmaktadır.

Ancak İmam Şafii'nin Bağdattaki bu ikameti uzun sürmemiştir. Kısa fasılalarla Bağdat-Mekke arasında mekik dokuduğu dikkat çekmektedir. Raviler Bağdat'ta ikamet etmesi için bütün şartaların varolduğuna kanaat getirmelerine rağmen, onun Bağdat'ta fazla kalamaması konusunda bazı farklı yorumlar ileri sürmüşlerdir. Buna göre İmam Şafii'nin Bağdat'tan ayrılması tamamiyle siyasi ve idari durumlar dolayısıyladır. Yani Harun Er-Reşid vefat etmiş yerine de ilkönce Emin, daha sonra da hilafet makamına El-Me'mun oturmuştur. Bilindiği üzere bu zat idarecilik konusunda İran mahreçli davranışlarda bulunmuştur. Şiirlere fazlaca önem vermiş, idaresini onların eline teslim etmiştir. Bu ise İmam Şafii'nin huzur içinde ilim tedrisine imkan bırakmamıştır.

El-Me'mun'un Mutezile mezhebine ilgisi ve onlara müteveccih icraatı İmam Şafii'yi rahatsız etmiştir. Yani idari konularda Şiilere meyli, ilmi konularda da Mutezileye yakınlığı ve bu konuda baskılara ve zora başvurmaktan kaçınmaması İmam Şafii'nin El-Me'mun idaresinden kaçmasına sebep olmuştur. Rivayet edildiğine göre El-Me'mun tarafından kendisine Kadılık teklifinde bulunulmuş olmasına rağmen İmam Şafii bu teklifi geri çevirmiş ve Mısır'a gitmek üzere hazırlıklarına başlamıştır.

Mısır'da valilik yapan ve Kureyşî olan Abdillah bin Abbas'ın İmam Şafii'nin Mısır'a gelişinde tesiri olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca daha önce tanışmış bulunduğu ve İmam Malik'in talebesi olan bir çok zat da Mısır'da ikamet etmekle idiler. Dolayısıyla Onun Bağdat yerine Kahireyi seçmiş olması yanlış bir karar değildi, ilmi tetebbularını burada layıkıyla sürdürebilirdi.

İmam Şafii'nin Mısır'daki ikameti, Şafii mezhebinin meydana gelmesi ve etrafa yayılması hususunda bariz ettikleri olmuştur. Kısacası mezhebiyle ilgili son çalışmalarını burada tamamlamış ve henüz genç sayılabilecek bir yaşta iken, yani elli dört yaşındayken vefat etmiştir. Maliki mezhebine mensup bir meczup tarafından öldürüldüğü şeklindeki zayıf bir rivayete rağmen, onun basur illetinden vefat ettiği biçimindeki rivayet daha sahihtir. Allah ondan razı olsun.

Şahsiyeti.

İmam Şafii'nin, hayatını kısa hatlarıyla ortaya koyduktan sonra, şimdi onun ilmi şahsiyeti, yaşadığı asır ve mezhebinin hususiyetleri hakkında biraz bilgi verelim.

Bilindiği gibi İmam Şafii'nin yaşadığı asır ilim tedvininde hayli mesafeler

katedilen bir asırdır. Lüzumsuz münakaşa ve tartışmalar henüz baş göstermemişti. Müslümanlar siyasi bir takım ihtilafların dışında İslam ahkamına sıkı sıkıya bağlı bir hayat sürmekte idiler. Kur'an ve Sünnete bağlı ve hayatlarını bu iki esasa göre düzenleyen ve takva sahibi insanlar çoğunlukta idi. Bazı menfi idarecilere ve insanlara rağmen hakikat ortadaydı. İlim tahsil etmek, İslamın özüne vakıf olmak için engeller henüz önemli bir yer tutmamaktaydı. Ayrıca İslam dünyası genişlemiş, ilim tahsili için zemin hazırlanmıştı. Tabiinin bir kısmı hayatta idi. Resûlullahın hadisleri tedvin ediliyor, ayıklanıyor, zayıf olanlar ortaya çıkarılıyor böylece Resûlullahın sünneti sağlam bir şekle kavuşturuluyordu.

İmam Şafii'nin ilim tahsiline başladığı devrin hususiyetlerini böylece özetledikten sonra bu fazilet ve ilim sahibi imamın hususiyetlerine bir göz atalım. Allah ondan razı olsun, İmam Şafii üstün bir kavrayış ve zekaya sahip idi. Karşılaştığı her hangi bir meseleyi ilmi bakımdan tahlile müsait kabiliyet ve mizacı, onun en çok üzerinde durulması gereken hususiyetleridir. Zamanında yaşamış bir çok ilim adamı İmam Şafii'nin bu hususiyetini itiraf etmiş, İmam Şafii'den önce bu metodun bilinmediğini ifade etmişlerdir.

İmam Şafii'nin fıkıh ilmine getirdiği en büyük yenilik, İslam hukukuna metodik bazı prensipler kazandırmış olmasıdır. Mesela Muhammed b. Abdillah b. El-Hakem, İmam Şafiiyle ilgili olarak şöyle demektedir: "Şafii olmasaydı ben, bir kimseyi nasıl reddedeceğimi bilemezdim. Bildiklerimi hep onun sayesinde öğrendim. Bana kıyası öğreten o rahmetlidir. O, sünnete bağlı, her türlü fazilete, keskin ve açık bir dile, sağlam bir kafa ile üstün bir akla sahipti."

İmam Şafii'nin üzerinde durulması gereken önemli hususiyetlerinden bir diğeri de, Kur'ani bütün ilimlere ehemmiyet vermesidir.

İmam Şafii'nin Kur'ani bütün ilimlere ehemmiyet vermesi, bu ilimlerin meydana getirilmesinde kendisine vazifeler yüklemiştir. Onun içindir ki, o, bir taraftan fıkıh ilmini tahsil ederken Hadis ilmini de ihmal etmiyordu. Tabiinin bir kısmı henüz hayatta olduğu için onlardan hadis öğreniyordu. Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim'in tefsirine de ehemmiyet veriyordu.

Bu mümtaz ilim adamı ilim çalışmalarına devam ederken karşısına çıkan engelleri de aşmasını bilmiştir. Bilindiği üzere Irak zamanın ilim merkezi olduğu kadar siyasi merkezi idi de. Siyasi bazı gelişmeler oluyor ve bu gelişmeler dolayısıyla günümüzde müşahede edildiği gibi müfrit bazı görüş ve kanaatler etrafı kasıp kavuruyordu. İmam Şafii bu görüşlerin tehlikeleri karşısında ilim çalışmalarının inkitaa uğrayacağını biliyor ve bunlar karşısında yapılacak şeyin imkan dahilinde bu münakaşalara bulaşmamak olduğunu biliyordu. Hayatını anlattığımız bölümde de müşahede edildiği gibi, İmam Şafii bunlardan kurtulmak için bir çok ülemanın sığındığı ve ikinci bir ilim merkezi olan Mısır'a gitmiştir.

Yukarda da beyan etmeye çalıştığımız gibi İmam Şafii'nin yetiştiği asır, her türlü ilmin geliştiği bir asırdır. Hadis, Fıkıh, edebiyat, tefsir, Kelam ve felsefe gibi sahalarda ilk kitaplar yazılmış, bu konuda ilmi münakaşalar oldukça cezbedici bir hal almıştı. İlim tedvininin ilk döneminde olunduğu için herkes kendi fikir ve metodunun sıhhatli olduğu noktasından yola çıkarak münazara ve münakaşalarda bulunuyor idi. Tabiatıyla bu durum münazara ve cedel gibi muhakemenin tevsiinde tesiri olan iki yolun ehemmiyet kazanmasına vesile

olmuştur. İmam Şafii'nin hayatını inceleyen bazı muasır ilim adamları, İmam Şafii'nin fıkıh metodunda bunlardan istifade ettiği şeklinde bazı görüşler bulunmaktadır. Ancak bilinmesi gereken önemli bir husus vardır ki, o da İmam Şafii'nin bütün metodunu Kur'an ve Sünnetten aldığıdır. O bu konuda katiyetle taviz vermemiştir. Bilindiği üzere İmam Şafii nasslara istinad ettirilmeyen hiçbir ictihada önem vermemekte idi.

İmam Şafii, ihlas sahibi büyük bir zat idi. Onun ihlası hakikatın ortaya konulması hususunda hiçbir engeli kabul etmiyordu. Bütün hayatı boyunca hakikat mücadelesi vermiş, bu konuda hiçbir tavize yanaşmamıştır.

Ezber kabiliyeti, konuşma ve delil getirme gücü onun sadece fıkıh alanında değil daha bir çok sahada mümtaz bir şahsiyet olmasını sağlamıştır. Daha önce de naklettiğimiz gibi İmam Malik'in Muvattasını ezberlemiş ve İmam Malik'in huzuruna bu şekilde çıkmıştır. Aynı şekilde Huzeyl kabilesinin seçkin şairlerinin şiirlerini hafızasına nakletmiştir.

İmam Şafii'nin 54 yıllık kısa hayatı bütünüyle ilim tahsiliyle geçmiş, zamanını boşa geçirmemiştir. İnsanlara nasıl muamele edilmesi gerektiğini çok iyi biliyordu. Herkese aklına göre hitabedilmesi gerektiğini bilen ve tatbik eden ender insanlardandı.

Öğrencilerini sıkmadan, sıkıştırmadan, gerçeği olduğu gibi kavramaları için her türlü yola başvurmaktan geri kalmazdı.

Şafii'nin üstün bir konuşma kabiliyeti olduğu da bilinmektedir. Zaten henüz telifatın başladığı bir asırda konuşma daha ehemmiyetli bir yere sahip bulunmaktaydı. Tedrisat daha çok dil vasıtasıyla yapıldığı için, konuşma lisanının çok ileri derecede iyi olması gerekiyordu. İmam Şafii'nin de konuşma lisanı bunun için çok düzgün ve anlamayı kolaylaştıran bir üslupta idi.

İmam Şafii, Resûlüllahın sünnetine sıkı sıkıya bağlı idi. Diğer büyük imamlar gibi Nasslar karşısında kendi ictihadından vazgeçtiği gibi, nasslara dayandırmayan ictihadlara da ehemmiyet vermezdi. Rivayet edildiğine göre ictihadlarının öncesinde nassı ortaya koyar sonra da kendi kanaatini söylerdi. Kendi mezhebinin bu olduğunu ısrarla ifade ederdi.

Allah kendisinden razı olsun.

Mezhebi

İmam Şafii'nin bir insan ve büyük bir müctehid olarak vasıflarını ortaya koyduktan sonra Şafii mezhebinin umumi hususiyetini ifade etmeye çalışalım.

Diğer mezheplerde de görüldüğü gibi Şafii mezhebinin de temel kaynakları da dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar da Kur'an, Sünnet, İcma ve Kıyastır. İmam Şafii buna ilaveten Sahabelerin sözlerine ve davranışlarına hususi bir önem vermektedir.

İmam Şafii'nin en önemli telifatından olan El-Üm kitabında bu husus şu şekilde ifade edilmektedir: "İlim çeşitli bölümlere ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, Kitap ve sıhhati sabit olan Sünnettir. İkincisi, hakkında Kitap ve Sünnette her hangi bir hükmün bulunmadığı İcma'dır. Üçüncüsü, Resûlüllahın

Sahabilerinden bir bölümünün söylemiş olduğu sözlerdir. Ancak bu diğer sahabelerin onlara muhalif olanların bulunduğunu bilmemiz şartına bağlıdır. Dördüncü, sıraya oturtulan kaynak ise Sahabelerin ihtilafa düştükleri sözlerdir. Beşincisi ise Kıyastır. Bu da Kitap ve Sünnette varolandan başka bir şeye dayandırılamaz."

Görüldüğü gibi İmam Şafii'nin temel kaynağı hususen Kur'an ve Sünnettir. Diğer tali kaynaklar ise, söz konusu bu iki kaynağa yakınlıklarıyla ilgili olarak belli bir sıralamaya tabi tutulmuşlardır. Kısacası aslolan Kur'an ve Sünnetin kendileridir. Sahabelerin sözlerine verilen önem ise, bu insanların Kur'an ve Sünnetin dışında herhangi bir davranış biçimi tasvip edemiyeceklerinden dolayıdır. Fakat dikkat edilecek olursa, Sahabelere atfedilen ve fıkhın alanına giren önem, Kur'an ve Sünnetle olan ilgileri dolayısıyladır. Öyleyse bu bize Şafii fıkhının her türlü ilmin Kitabı ve Sünnete dayandırılması gerektiği görüşünü vermektedir.

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus vardır, o da İmma Şafii'nin Kur'an ile Sünneti bir arada zikretmesidir. Bir başka ifadeyle Fıkha kaynak olmaları bakımından aynı sıralamaya tabi tutmaktadır bu iki kaynağı. Oysa İmam Şafii'den önce ve sonra yaşamış bir çok müctehid, Kur'an ile Sünneti ayrı ayrı değerlendirmekte idiler. Ancak Şafii bunları bir şık içinde zikretmektedir. Bu, Şafii'nin Kur'an'a, Sünnete nazaran bir farklılık atfettiğinden dolayı değildir. Kur'an tevatüren intikal etmiş olduğu gibi Sünnet gibi Resulullahın değil, Allah'ın kelamıdır. Ayrıca ibadet maksadıyla da okunabilmektedir. Oysa Sünnetin çoğunluğu tevatüren gelme-diği gibi ibadet maksadıyla da okunamaz.

Şafii'nin hadiseye bakışı, Sünnetin Kur'an-ı Kerim'i tefsir etmesiyle yakından ilgilidir. Umumi prensipler vazeden Kur'an'ın Allah'ın kelamı ve Resûlüllahın en büyük mucizesi olması, Kur'an'ın farklı bir mertebede mütalaa edilmesini gerektiriyorsa da, Şafii Fıkhın alanına giren yanıyla Kur'an ve Sünneti bir tutmaktadır. Kur'an'ın mücmelen ifade ettiği şeyi açıklayan, sahasını genişleten bir hususiyete sahip olması dolayısıyla eşit tutulmaktadır. Bu umumi manada Kur'an'ın Sünnete göre daha üst seviyede mütalaasını engellememektedir. Ancak bu Akaidi konularda böyle değildir.

İmam Şafii'den sonraki bir çok alim de İmam Şafii'nin ortaya koyduğu bu hususu nazarı itibare alarak Hüküm istinbadında sadece Kur'an'a dayanmak yeterli değildir, demişlerdir.

İmam Şafii'nin Sünnetle ilgili görüşleri ve Sünneti çeşitli değerlendirmelere karşı savunması ise, Sünnete verdiği değerle yakından ilgilidir.

Şafii'nin Kur'an ve Sünnetten sonra icma'ı ikinci mertebeye koyduğunu görmekteyiz. İcma'ı iki ana bölümde incelemeye tabi tutan Şafii (R.A.) bunları şöyle sıralamaktadır:

1 - Nass'lar üzerindeki icma,

2 - Alimler arası tartışma konusu olan bazı hükümler üzerindeki icmalardır.

Şafii'nin, Sahabelerin sözlerini değerlendirmeyle ilgili olarak bazı değişik rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlere göre İmam Şafii Sahabilerin sözlerini kaynak kabul ettiği biçimindeki görüşünden vazgeçtiğidir. Buna rağmen, daha önce de beyan ettiğimiz gibi İmam Şafii Sahabelerin sözlerine Kur'an ve

Sünnetle ilgileri dolayısıyla bir değer atfetmiştir. Kur'an'ı en iyi anlayan ve yaşayan Sahabeler olması onların farklı bir mertebeye konulmalarında müessir olduğu şüphesizdir.

İmam Şafii'nin bilgi kaynağı olarak kabul ettiği diğer nass Kıyastır. İmam Şafii'nin kıyasla ilgili görüşleri ise belli bir takım prensiplere kavuşturulmuş olarak hüküm istinbadında hususi bir önemi haizdir.

Burada hususen zikredilmesi gereken husus, İmam Şafii'nin Usul-i Fıkıhla ilgili görüşlerinin, kendisinden önceki müctehidlerde görülmeyen belli bir serahete kavuşturulmuş olmasıdır. Fıkıh ilminin belli bir takım prensiplerle ortaya konulmasını müstakil bir ilim dalı olarak ortaya koyan İmam Şafii'dir. Allah kendisinden razı olsun.

Şafii mezhebinin yayılması ise diğer mezheplerin yayılması olayından pek farklı bir biçimde cereyan etmemiştir. Mısır, Kafkasya, Azerbaycan, Hindistan, Filipin, Seylan, Malezya, Suriye, İran ve diğer mücavir üleklerde önemli sayıda müntesibi bulunmaktadır.

Şafii mezhebini benimseyen, bu mezhebin ortaya koyduğu umumi prensiplere bağlı olan bir çok alim ve müctehid yetişmiştir. İslam hukukunun meydana getirilmesinde dikkate değer çabaları olan bu zevatın, diğer mezhep imam, müctehid ve alimleriyle birlikte bize büyük bir miras bıraktıklarını unutma-mamız gerekir. Allah hepsinden razı olsun.